TÜRK MEDENİ KANUNU

AİLE HUKUKU ŞERHİ

Soybağının Kurulması · Evlât Edinme
Soybağının Hükümleri

MADDE 282–334

CİLT
III

Av. Aydın AYDAR · Av. Murat AYDAR · Av. Eren AYDAR

TÜRK MEDENİ KANUNU

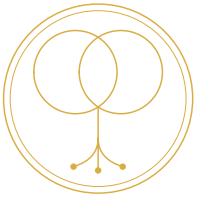
Aile Hukuku *Şerhi*

Cilt III

Av. Aydın AYDAR

1962 yılında doğdu. 1986 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun oldu; 1988'den bu yana İstanbul Barosuna kayıtlı olarak avukatlık yapmaktadır. Meslek hayatının ilk döneminde bankacılık ve holding şirketlerinde uzun yıllar hukuk müşavirliği ve hukuk direktörlüğü görevlerinde bulundu. 1999 yılında kendi avukatlık ofisini kurarak çalışmalarını aile hukukuna, özellikle boşanma davalarına yöneltti. Otuz yılı aşkın süredir anlaşmalı ve çekişmeli boşanma, nafaka, velayet ve mal rejiminin tasfiyesine ilişkin davalar yürütmektedir. *Boşanma Avukatı Aydın Aydar'ın Anıları* ve *Anlaşmalı Boşanma Davası* adlı kitapların yazarıdır.

Av. Aydın Aydar'ın diğer eserleri: *Boşanma Avukatı Aydın Aydar'ın Anıları* · *Anlaşmalı Boşanma Davası*

TÜRK MEDENİ KANUNU

Aile Hukuku

Şerhi

Madde Metni · Gerekçe · Açıklamalar
Yargıtay ve Anayasa Mahkemesi Kararları

CİLT III

Madde 282–334

Sayfa 1771–2489

Av. Aydın AYDAR

Av. Murat AYDAR

Av. Eren AYDAR

[YAYINEVİ]

İstanbul · 2026

ESERİN PLANI

I — CİLT I · MADDE 118–184
Evlenme · Boşanma

II — CİLT II · MADDE 185–281
Evliliğin Genel Hükümleri · Eşler Arasındaki Mal Rejimi

III — CİLT III · MADDE 282–334 · BU CİLT
Soybağının Kurulması · Evlât Edinme · Soybağının Hükümleri

IV — CİLT IV · MADDE 335–395
Velâyet · Çocuk Malları · Aile

V — CİLT V · MADDE 396–437
Vesayet Düzeni · Kısıtlama · Vasinin Atanması

VI — CİLT VI · MADDE 438–494
Vesayetin Yürütülmesi · Vesayetin Sona Ermesi

Türk Medeni Kanunu Aile Hukuku Şerhi — Cilt III (m. 282–334)
Av. Aydın Aydar · Av. Murat Aydar · Av. Eren Aydar

© 2026, Yazarlar. Bu eserin tüm yayın hakları yazarlarına aittir. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca, kaynak gösterilerek yapılacak kısa alıntılar dışında eserin tamamı ya da bir bölümü, yazarların yazılı izni olmaksızın hiçbir yöntemle çoğaltılamaz, basılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

Elektronik sürüm — Ekim 2026
İnternet — avukataydinaydar.com

Eserde mevzuat ve içtihat 23 Ekim 2026 tarihi itibarıyla dikkate alınmıştır. Kanun adı belirtilmeden anılan maddeler 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'na aittir.

Bu eser genel bilgi verme amacı taşır; somut uyuşmazlıklarda hukuki danışmanlığın yerini tutmaz.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR xvii

ESERİN KULLANIMI xix

İKİNCİ KİTAP · AİLE HUKUKU 1771

İKİNCİ KISIM · HISIMLIK 1773

BİRİNCİ AYIRIM · GENEL HÜKÜMLER 1775

Madde 282 · Genel olarak soybağının kurulması 1776
- I. Genel Olarak 1778
- II. Ana ile Soybağı 1779
- III. Baba ile Soybağı 1780
- IV. Evlât Edinme Yolu 1780
- V. Soybağı Davası ile Kayıt Düzeltme Davasının Ayrımı 1780
- VI. İspat 1781
- VII. Usul 1781
- ◆ *İçtihatlar* 1782

Madde 283 · Yetki 1787
- I. Genel Olarak 1789
- II. Dört Yetki Seçeneği 1790
- III. Kural Kesin Yetki Değildir 1790
- IV. Yerleşim Yerinin Belirlenmesi 1791
- V. Kapsama Giren Davalar 1791
- VI. Görev ve Diğer Usul Kuralları 1791
- ◆ *İçtihatlar* 1792

Madde 284 · Yargılama usulü 1797
- I. Genel Olarak 1799
- II. Kendiliğinden Araştırma İlkesi 1800
- III. İncelemeye Rıza Yükümlülüğü 1801
- IV. Uyarının Usulü 1801
- V. İnceleme Gideri 1801
- VI. İncelemenin Yapılışı 1802
- VII. Diğer Usul Kuralları 1802
- ◆ *İçtihatlar* 1803

İKİNCİ AYIRIM · KOCANIN BABALIĞI 1809

Madde 285 · Babalık karinesi 1810
- I. Genel Olarak 1812
- II. Karinenin Kapsamı 1814

III. Üçyüz Gün Geçtikten Sonra 1814
IV. Gaiplik Hâlinde Süre 1814
V. Karinenin Çürütülmesi 1814
VI. Başka Bir Erkekle Soybağı 1815
VII. Usul 1815
◆ *İçtihatlar* 1816

Madde 286 · Dava hakkı 1820
I. Genel Olarak 1822
II. Dava Hakkı 1823
III. Ananın Dava Hakkının Dayanağı 1824
IV. Davalı Sıfatı 1824
V. Çocuğun Temsili 1824
VI. Süre ve Usul 1824
VII. Davanın Sonucu 1825
◆ *İçtihatlar* 1826

Madde 287 · Evlilik içinde ana rahmine düşme 1830
I. Genel Olarak 1832
II. İspat Yükü 1834
III. Yüzseksen ve Üçyüz Gün Ölçüsü 1834
IV. Karine Kapsamı ve Dava Türü 1834
V. Evlenmeden Önce Doğan Çocuk 1834
VI. Karinenin Diğer Sonuçları 1835
VII. Usul 1835
◆ *İçtihatlar* 1836

Madde 288 · Evlenmeden önce veya ayrı yaşama sırasında ana rahmine düşme 1840
I. Genel Olarak 1842
II. İspat Yükünün Yer Değiştirmesi 1844
III. İki Hâl: Evlenmeden Önce ve Ayrı Yaşarken 1844
IV. Karineyi Ayağa Kaldıran İstisna 1844
V. Davacı ve Davalı Sıfatı 1845
VI. Mahkemenin Görevi Sürer 1845
VII. Süre ve Usul 1845
◆ *İçtihatlar* 1846

Madde 289 · Hak düşürücü süreler 1851
I. Genel Olarak 1854
II. Dava Hakkı Sahipleri ve Bir Yıllık Sürenin Başlangıcı 1855
III. Süreyi Başlatan "öğrenme" 1855
IV. Haklı Sebeple Gecikme 1856
V. İptal Edilen Beş Yıllık Süre 1856
VI. Sürenin Niteliği ve Usul 1856
VII. Sürenin Geçirilmesinin Sonucu 1857
◆ *İçtihatlar* 1857

Madde 290 · Karinelerin çakışması 1866
I. Genel Olarak 1868
II. Çakışmanın Doğuşu 1869
III. Karinenin Çürütülmesinin Sonucu 1870
IV. Bekleme Süresiyle İlişkisi 1870

V. Üçyüz Günlük Sürenin Hesaplanması 1870
VI. Yanlış Kaydın Düzeltilmesi 1871
VII. Uygulamada Karşılaşılan Hâller 1871
◆ *İçtihatlar* 1872

Madde 291 · Diğer ilgililerin dava hakkı 1878
I. Genel Olarak 1881
II. Dava Hakkı Sahipleri 1882
III. Mirasçılar İçin Önşart 1882
IV. Baba Olduğunu İddia Eden Kişi 1883
V. Kayyımın Dava Hakkı 1883
VI. Süreler ve Kıyas Sınırı 1883
VII. Usul 1884
◆ *İçtihatlar* 1885

Madde 292 · Koşulu 1893
I. Genel Olarak 1895
II. Koşullar 1897
III. Soybağının Kurulması 1897
IV. Bildirim Yükümlülüğü 1897
V. Soybağının Sonuçları 1898
VI. Açılacak Dava 1898
VII. Karıştırılmaması Gereken Hâller 1898
◆ *İçtihatlar* 1899

Madde 293 · Bildirim 1905
I. Genel Olarak 1907
II. Bildirimin Yapılması 1909
III. Bildirim Yapılmamasının Sonucu 1909
IV. Üçüncü Fıkra: Re'sen İşlem 1909
V. Tescilin Hukukî Anlamı 1909
VI. Kayıt Tartışmaya Açılırsa 1910
VII. Kayıt Düzeltmeden Farkı 1910
◆ *İçtihatlar* 1911

Madde 294 · İtiraz ve iptal 1916
I. Genel Olarak 1918
II. Dava Hakkı Sahipleri 1920
III. Cumhuriyet Savcısının Yetkisi Sınırlıdır 1920
IV. İspat Yükü ve Deliller 1920
V. Süreler 1920
VI. Doğru Davayı Seçmek 1921
VII. Davanın Kabulünün Sonuçları 1921
◆ *İçtihatlar* 1922

ÜÇÜNCÜ AYIRIM · TANIMA VE BABALIK HÜKMÜ 1929

Madde 295 · Koşulları ve şekli 1930
I. Genel Olarak 1933
II. Tanımanın Dört Yolu 1934
III. Tanımanın Hukukî Niteliği 1934
IV. Küçük veya Kısıtlı Tanıyan 1935
V. Mutlak Engel: Başka Erkekle Soybağı 1935
VI. Nüfusa Tescil 1935

VII. Tanımaya Karşı Yollar ... 1935
◆ *İçtihatlar* ... 1936

Madde 296 · Bildirim ... 1942
I. Genel Olarak ... 1944
II. Birinci Halka: Beyanı Alan Makam ... 1945
III. İkinci Halka: İlgililere Bildirim ... 1946
IV. Tanımanın Kütüğe İşlenmesi ... 1946
V. Tescil İçin Aranan Bilgiler ... 1946
VI. Yurt Dışı Kayıtlarında Bildirim ... 1946
VII. Bildirim Geçersiz Tanımayı Geçerli Kılmaz ... 1947
◆ *İçtihatlar* ... 1948

Madde 297 · Tanıyanın dava hakkı ... 1953
I. Genel Olarak ... 1955
II. İptal Sebepleri ... 1956
III. Davacı ve Davalılar ... 1957
IV. Bilerek Tanıyanın Durumu ... 1957
V. Süreler ... 1957
VI. İspat ... 1957
VII. Yargılama Giderleri ... 1958
◆ *İçtihatlar* ... 1958

Madde 298 · Genel olarak ... 1963
I. Genel Olarak ... 1965
II. Dava Hakkı Sahipleri ... 1966
III. "Diğer ilgililer" Kavramı ... 1967
IV. Tanıyanın Davasından Farkı ... 1967
V. Davalı Sıfatı ... 1967
VI. İspat ... 1967
VII. Süreler ... 1968
◆ *İçtihatlar* ... 1968

Madde 299 · İspat yükü ... 1972
I. Genel Olarak ... 1975
II. İspat Yükü ... 1976
III. Ananın veya Çocuğun Davacı Olması ... 1976
IV. Genetik İncelemenin Yaptırılması ... 1976
V. Örnek Vermekten Kaçınılırsa ... 1977
VI. Tanıyan Ölmüşse İspat ... 1977
VII. İspattan Önceki Usul Eşikleri ... 1977
◆ *İçtihatlar* ... 1978

Madde 300 · Hak düşürücü süreler ... 1987
I. Genel Olarak ... 1990
II. Tanıyanın Süresi ... 1991
III. İlgililerin Süresi ... 1992
IV. Çocuğun ve Altsoyun Süresi ... 1992
V. Öğrenme Tarihinin Belirlenmesi ... 1992
VI. Bir Aylık Ek Süre ... 1992
VII. Sürelerin Niteliği ve Usul ... 1993
◆ *İçtihatlar* ... 1994

Madde 301 · Dava hakkı 2003
I. Genel Olarak 2006
II. Dava Hakkı Sahipleri 2007
III. Davalı Sıfatı 2007
IV. Davanın İhbar Edileceği Kişiler 2008
V. Davanın Ön Koşulu 2008
VI. Görev ve Niteleme 2008
VII. Davayla Birlikte İstenebilecekler 2009
◆ *İçtihatlar* 2009

Madde 302 · Karine 2017
I. Genel Olarak 2020
II. Karinenin Doğması 2021
III. Karinenin Çürütülmesi 2021
IV. Davalının Tutumu 2022
V. Genetik Raporun Değerlendirilmesi 2022
VI. Baba Ölmüşse 2022
VII. Karine ile Çevresindeki Hükümler 2022
◆ *İçtihatlar* 2023

Madde 303 · Hak düşürücü süreler 2030
I. Maddenin Bugünkü Metni 2033
II. Ananın Süresi 2034
III. Çocuğun Süresi 2034
IV. Başka Erkekle Soybağı Varsa 2035
V. İptallerin Geçmişe Etkisi 2035
VI. Davacının Sıfatına Göre Süre 2035
VII. Süre Aşıldıktan Sonra Esas 2035
◆ *İçtihatlar* 2036

Madde 304 · Ananın malî hakları 2042
I. Genel Olarak 2045
II. İstenebilecek Giderler 2046
III. Talebin Muhatabı, Usulü ve Süresi 2046
IV. Giderlerin İspatı 2046
V. Üçüncü Kişi ve Kurum Ödemeleri 2047
VI. Nafakadan Farkı 2047
VII. Görev Sınırı 2047
◆ *İçtihatlar* 2048

DÖRDÜNCÜ AYIRIM · EVLÂT EDİNME 2055

Madde 305 · Genel koşulları 2056
I. Genel Olarak 2059
II. Bir Yıllık Bakım ve Eğitim Koşulu 2060
III. Bakım Karşılıksız Olmalı 2060
IV. Küçüğün Yararı 2060
V. Diğer Çocukların Yararı 2061
VI. Yargılama ve Araştırma 2061
VII. Karar ve Gerekçe 2061
◆ *İçtihatlar* 2062

Madde 306 · Birlikte evlât edinme 2068
I. Genel Olarak 2071
II. Temel Kural: Birlikte Evlât Edinme 2072
III. Beş Yıl veya Otuz Yaş 2072
IV. Eşin Çocuğunu Evlât Edinme 2072
V. Tek Başına Evlât Edinme 2073
VI. Erginlerde Uygulama 2073
VII. Yargılama 2073
◆ *İçtihatlar* 2074

Madde 307 · Tek başına evlât edinme 2080
I. Genel Olarak 2083
II. Evli Olmayan Kişi 2084
III. Evli Kişi: Üç İstisnaî Hâl 2084
IV. Otuz Yaş Eşiği 2084
V. Diğer İstisnadan Farkı 2085
VI. Yargılama 2085
VII. Koşulsuz Verilen Karar 2085
◆ *İçtihatlar* 2086

Madde 308 · Küçüğün rızası ve yaşı 2091
I. Genel Olarak 2094
II. On Sekiz Yaş Farkı 2095
III. Anayasa Mahkemesinin İhlal Kararı 2095
IV. Kuralın Bugünkü Uygulaması 2096
V. Küçüğün Rızası 2096
VI. Vesayet Altındaki Küçük 2096
VII. Yargılama 2096
◆ *İçtihatlar* 2097

Madde 309 · Şekil 2104
I. Genel Olarak 2107
II. Rızanın Zorunlu Olmasının Gerekçesi 2108
III. Rızayı Verecek Kişiler 2108
IV. Rızanın Şekli 2109
V. Rızanın Hukukî Niteliği 2109
VI. Evlât Edinenler Belirlenmeden Verilen Rıza 2109
VII. Rıza Bulunmamasının Sonucu 2109
◆ *İçtihatlar* 2110

Madde 310 · Zamanı 2119
I. Genel Olarak 2122
II. Doğumdan Sonraki Altı Hafta 2123
III. Süre Dolduktan Sonra Rıza 2123
IV. Rızanın Geri Alınması 2123
V. Yeniden Verilen Rıza 2124
VI. Geçersiz Rızanın Sonuçları 2124
VII. Vazgeçme ve Pişmanlık 2124
◆ *İçtihatlar* 2125

Madde 311 · Koşulları 2133
I. Genel Olarak 2136
II. Hâllerin Niteliği ve Sınırı 2137

III. Birinci Bent: Objektif Hâller 2137
IV. İkinci Bent: Özen Yükümlülüğü 2137
V. Uygulamadan Örnekler 2138
VI. Koşul Gerçekleşmeyen Hâller 2138
VII. Yargılama 2138
◆ *İçtihatlar* 2139

Madde 312 · Karar 2149
I. Genel Olarak 2152
II. Maddenin Yapısı 2153
III. Kararı İsteyebilecek Kişiler 2153
IV. Kararın Zamanı 2154
V. Kuruma Yerleştirme ile Koruma Kararı Farkı 2154
VI. Yetkili Mahkeme 2154
VII. Kararın Bildirimi ve Etkisi 2155
◆ *İçtihatlar* 2156

Madde 313 · Erginlerin ve kısıtlıların evlât edinilmesi 2165
I. Genel Olarak 2168
II. Maddenin Niteliği 2170
III. Üç Bent ve Beş Yıllık Süre 2170
IV. Koşulların Yorumu 2170
V. Altsoyun Açık Muvafakati 2170
VI. Evlâtlığın Altsoy Niteliği 2171
VII. Kıyasen Uygulanan Koşullar 2171
◆ *İçtihatlar* 2172

Madde 314 · Hükümleri 2181
I. Genel Olarak 2185
II. Velâyet ve Ana Babaya Ait Haklar 2186
III. Mirasçılık 2186
IV. Soyadı ve Ad 2187
V. Nüfus Kaydına Ana Baba Adı 2187
VI. Kütükler Arası Bağ ve Gizlilik 2187
VII. Eski Tarihli Evlâtlık İlişkileri 2187
◆ *İçtihatlar* 2188

Madde 315 · Genel olarak 2196
I. Genel Olarak 2199
II. Yetkili Mahkeme 2200
III. Evlâtlık İlişkisinin Kurulması 2201
IV. Kaldırma Davasında Yetki 2201
V. Evlât Edinenin Ölümü 2201
VI. Ayırt Etme Gücünün Kaybı ve Erginleşme 2201
VII. Usule İlişkin Noktalar 2202
◆ *İçtihatlar* 2203

Madde 316 · Araştırma 2210
I. Genel Olarak 2213
II. Araştırmanın Üç Aşaması 2214
III. Dinleme Zorunluluğu 2214
IV. Araştırmanın Konuları 2215
V. Uzman Görüşü 2215

VI. Değerlendirme Ölçütleri 2215
VII. Yargılamaya İlişkin Noktalar 2215
◆ *İçtihatlar* 2216

Madde 317 · Rızanın bulunmaması 2224
I. Genel Olarak 2226
II. Sebep: Rızanın Alınmamış Olması 2228
III. Dava Hakkı Sahipleri 2228
IV. Küçüğün Menfaati Sınırı 2228
V. Uygulamadaki Kaldırma Sebepleri 2229
VI. Görev, Yetki ve Usul 2229
VII. Kaldırmanın Sonuçları 2229
◆ *İçtihatlar* 2230

Madde 318 · Diğer noksanlıklar 2237
I. Genel Olarak 2240
II. Esasa İlişkin Noksanlık Kavramı 2241
III. Uygulamadaki Noksanlık Örnekleri 2241
IV. Dava Hakkı Sahipleri 2242
V. İkinci Fıkradaki Sınır 2242
VI. Görev, Yetki ve Taraf Teşkili 2242
VII. Kanun Yolları ve Süre 2243
◆ *İçtihatlar* 2244

Madde 319 · Hak düşürücü süre 2252
I. Genel Olarak 2255
II. Bugün Geçerli Olan Süre 2256
III. Hak Düşürücü Sürenin Sonuçları 2256
IV. Sürenin Başlangıcı ve İspatı 2257
V. İptal Kararının Geçiş Dönemine Etkisi 2257
VI. Usul 2257
◆ *İçtihatlar* 2258

Madde 320 · Evlâtlık işlemlerinde aracılık 2267
I. Genel Olarak 2270
II. Aracılık Yetkisi 2271
III. Başvuru ve Belgeler 2271
IV. Sosyal İnceleme ve Sıralama 2272
V. Ret, İtiraz ve Dava Yolu 2272
VI. Yerleştirme, İzleme ve Mahkeme Aşaması 2272
VII. Ülkelerarası Evlât Edinme 2272
◆ *İçtihatlar* 2273

BEŞİNCİ AYIRIM · SOYBAĞININ HÜKÜMLERİ 2283

Madde 321 · Soyadı 2284
I. Genel Olarak 2287
II. Çocuğun Soyadının Belirlenmesi 2288
III. İptal Edilen İbare ve Doğan Boşluk 2289
IV. Boşanmadan Sonra Soyadı Değişikliği 2289
V. Üstün Yararın İspatı 2289
VI. Evlilik Dışı Doğan Çocuk 2289
VII. Usul 2290
◆ *İçtihatlar* 2291

Madde 322 · Karşılıklı yükümlülükler 2299
I. Genel Olarak 2301
II. Maddedeki Üç Yükümlülük 2303
III. Maddenin Doğrudan Sonuçları 2303
IV. Mirasçılıktan Çıkarmada Uygulanması 2303
V. Bağışlamadan Dönmede Uygulanması 2304
VI. Destekten Yoksun Kalma Tazminatında 2304
VII. Boşanma Davasında 2304
◆ *İçtihatlar* 2305

Madde 323 · Kural 2312
I. Genel Olarak 2315
II. Kişisel İlişki Hakkının Sahibi 2316
III. Kişisel İlişkinin Düzenlenmesi 2316
IV. Tipik Kişisel İlişki Düzeni 2317
V. Sınırlandırma ve Kaldırma 2317
VI. Kararın Yerine Getirilmesi 2317
VII. Yaptırımlar 2317
◆ *İçtihatlar* 2319

Madde 324 · Sınırları 2326
I. Genel Olarak 2329
II. Birinci Fıkra: Zedelememe Yükümlülüğü 2330
III. İkinci Fıkra: Kaldırma Sebepleri 2331
IV. Kaldırma Sayılmayan Hâller 2331
V. Düzenlemenin Ölçüsü 2331
VI. Üçüncü Fıkra: Velâyet Değişikliği ve İhtar 2332
◆ *İçtihatlar* 2333

Madde 325 · Üçüncü kişiler ile 2340
I. Genel Olarak 2343
II. Kişisel İlişki İsteyebilecek Kişiler 2344
III. Olağanüstü Hâl Kavramı 2345
IV. Çocuğun Menfaati ve Çocuğun Görüşü 2345
V. Kişisel İlişkinin Süresi ve Biçimi 2346
VI. Kaldırma ve Sınırlama: İkinci Fıkra 2347
VII. Usul: Mahkeme, Taraflar ve Deliller 2347
◆ *İçtihatlar* 2349

Madde 326 · Yetki 2360
I. Genel Olarak 2363
II. Birinci Fıkra: Çocuğun Oturduğu Yer Mahkemesi 2364
III. Davanın Açılabileceği Yer 2365
IV. Çocuğun Oturduğu Yerin Belirlenmesi 2365
V. Yetki İtirazı ve Yargı Yeri Belirlenmesi 2366
VI. İkinci Fıkra: Boşanma ve Evlilik Birliğinin Korunması 2366
VII. Üçüncü Fıkra: Düzenleme Yapılıncaya Kadar Rıza 2367
◆ *İçtihatlar* 2368

Madde 327 · Kapsamı 2376
I. Genel Olarak 2379
II. Birinci Fıkra: Giderlerin Karşılanması 2380
III. Kapsama Giren Giderler 2381

IV. Ebeveynler Arasında ve Üçüncü Kişilere Karşı 2381
V. İkinci Fıkra: Çocuğun Mallarından Harcama 2382
◆ *İçtihatlar* 2383

Madde 328 · Süresi 2391
I. Genel Olarak 2393
II. Birinci Fıkra: Bakım Borcu Erginlikle Sona Erer 2394
III. İkinci Fıkra: Eğitimi Süren Ergin Çocuk 2395
IV. Ergin Çocuğun Nafaka Davası 2396
V. Nafakanın Miktarı, Değişmesi ve Sona Ermesi 2396
◆ *İçtihatlar* 2397

Madde 329 · Dava hakkı 2404
I. Genel Olarak 2406
II. Birinci Fıkra: Çocuğa Fiilen Bakan Ebeveyn 2407
III. Dönemlere Göre Nafaka Türleri 2408
IV. İkinci Fıkra: Kayyım veya Vasi 2408
V. Üçüncü Fıkra: Ayırt Etme Gücüne Sahip Küçük 2409
VI. Protokol, Feragat ve Taleple Bağlılık 2409
VII. Usul ve Tahsil 2410
◆ *İçtihatlar* 2411

Madde 330 · Nafaka miktarının takdiri 2417
I. Genel Olarak 2419
II. Birinci Fıkra: Miktarın Ölçütleri 2420
III. İkinci Fıkra: Her Ay Peşin Ödeme ve İrat Biçimi 2421
IV. Üçüncü Fıkra: Gelecek Yıllar İçin Artış 2421
◆ *İçtihatlar* 2423

Madde 331 · Durumun değişmesi 2429
I. Genel Olarak 2431
II. Durumun Değişmesi Kavramı 2432
III. Artırım Davası 2433
IV. İndirim Davası 2434
V. Nafakanın Kaldırılması ve Kendiliğinden Sona Ermesi 2435
VI. Usul: Görevli ve Yetkili Mahkeme, Yargılama ve Kanun Yolu 2435
◆ *İçtihatlar* 2437

Madde 332 · Genel olarak 2446
I. Genel Olarak 2448
II. Birinci Fıkra: Nafaka Davası Sürerken Alınacak Önlemler 2449
III. Tedbir Nafakasının Kapsadığı Dönem 2450
IV. İkinci Fıkra: Soybağı Tespit Edilince Depo veya Geçici Ödeme 2451
V. Boşanma Davasındaki Geçici Önlemlerden Farkı 2451
◆ *İçtihatlar* 2452

Madde 333 · Babalığın tespitinden önce 2458
I. Genel Olarak 2460
II. Şartlar: Babalık Davası, Nafaka İstemi ve Kuvvetli Babalık Olasılığı 2461
III. Nafakanın Başlangıcı ve İki Aşaması 2462
IV. Usul: Fer'i İstem, Harç, Islah, İhbar ve Kanun Yolu 2463
V. 332. Maddeden Farkı 2463
◆ *İçtihatlar* 2464

Madde 334 · Güvence verilmesi **2471**
I. Genel Olarak 2473
II. Güvence İstenebilecek Hâller 2474
III. Güvence ve Diğer Önlemler 2475
IV. Usul: Görevli Mahkeme, İstem ve Kaldırma 2475
V. Geçmiş Nafaka Borcu: İcra Takibi ve İİK m. 344 2476
VI. Eşler Arasındaki Benzer Önlemlerden Farkı 2476
◆ *İçtihatlar* 2477

KARARLAR DİZİNİ **2481**

BAŞVURULAN RESMÎ KAYNAKLAR **2489**

KISALTMALAR

ATK	Adli Tıp Kurumu
AYM	Anayasa Mahkemesi
B. No	Başvuru numarası
bkz.	bakınız
E.	Esas numarası
HGK	Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
HMK	6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK	1086 sayılı (mülga) Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İİK	2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu
K.	Karar numarası
m.	madde
RG	Resmî Gazete
s.	sayfa
S. Sayısı	TBMM Sıra Sayısı
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
TBK	6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TMK	4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
743 sayılı Kanun	743 sayılı (mülga) Türk Kanunu Medenisi
4787 sayılı Kanun	Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun
5395 sayılı Kanun	Çocuk Koruma Kanunu
vd.	ve devamı

ESERİN KULLANIMI

Eser, Türk Medeni Kanunu'nun aile hukukunu düzenleyen İkinci Kitabını (m. 118–494) madde sırasıyla izler; bu cilt 282–334. maddeleri kapsar. Eser altı ciltten oluşur ve ciltler tek kutuda bir arada sunulur. Sayfa numaraları ciltler boyunca süreklidir. Her madde yeni bir sayfada başlar ve aynı düzende ilerler:

1. **Kanun metni.** Resmî metin, fıkra numaralarıyla birlikte lacivert zeminli kutuda verilir.
2. **Madde özeti ve temel kavramlar.** Maddenin özü ve metinde geçen teknik kavramlar kısaca açıklanır.
3. **Gerekçe ve tarihçe.** TBMM'ye sunulan tasarının gerekçesi, 743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılık ve maddenin değişiklik durumu gösterilir.
4. **Açıklamalar.** Hüküm fıkra fıkra incelenir; paragraflar dış kenardaki numaralarla (kenar numarası) sıralanır.
5. **İçtihatlar.** Her karar; künyesi, uyuşmazlığın özeti, karar metninden aynen alıntı ve değerlendirmeyle birlikte verilir.
6. **Bağlantılı hükümler.** Maddeyle birlikte okunması gereken diğer hükümler listelenir.

Atıf biçimi

Kararlar dipnotlarda "Yargıtay 2. HD, 17.09.2025, E. 2025/6945, K. 2025/7429" biçiminde, tablolarda ise kısaca "Yargıtay 2. HD, K. 2025/7429" biçiminde gösterilmiştir. Anayasa Mahkemesinin norm denetimi kararları esas ve karar numarasıyla, bireysel başvuru kararları başvurucunun adı ve başvuru numarasıyla anılmıştır. Kanun adı belirtilmeden anılan maddeler Türk Medeni Kanunu'na aittir. Esere atıfta madde ve kenar numarası birlikte gösterilebilir: *Aydar/Aydar/Aydar, TMK m. 118, Kn. 5.*

Kaynaklar

Kanun metinleri Mevzuat Bilgi Sistemi'nden, gerekçeler TBMM tutanak arşivinden, Yargıtay kararları Adalet Bakanlığının karar arama sisteminden, Anayasa Mahkemesi kararları Kararlar Bilgi Bankası'ndan alınmıştır. Alıntılar karar metinlerinden aynen aktarılmıştır. Kararlar, her cildin sonundaki Kararlar Dizininde mahkeme ve tarih sırasıyla listelenmiştir; son cildin sonundaki Genel Kararlar Dizini bütün ciltleri kapsar.

Renkli kutular ve sekmeler

DİKKAT

Hak kaybına yol açabilecek noktalar ve sık yapılan hatalar.

UYGULAMA NOTU

Dava hazırlığı, delil ve usule ilişkin pratik öneriler.

ÖRNEK

MADDE ÖZETİ

Kuralın somut bir olay üzerinde gösterilmesi.

Maddenin kısa ve bütünlüklü özeti.

Sayfaların dış kenarındaki renkli sekmeler bulunulan bölümü gösterir; sekmelerin rengi cildin kapak rengiyle aynıdır.

TÜRK MEDENİ KANUNU

İKİNCİ KİTAP

AİLE HUKUKU

Birinci Kısım · Evlilik Hukuku	m. 118–281
İkinci Kısım · Hısımlık	m. 282–395
Üçüncü Kısım · Vesayet	m. 396–494

"Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır."

ANAYASA M. 41/1

İKİNCİ KISIM

HISIMLIK

Birinci Bölüm · Soybağının Kurulması m. 282–363

Birinci Ayırım · Genel Hükümler m. 282–284
İkinci Ayırım · Kocanın Babalığı m. 285–294
Üçüncü Ayırım · Tanıma ve Babalık Hükmü m. 295–304
Dördüncü Ayırım · Evlât Edinme m. 305–320
Beşinci Ayırım · Soybağının Hükümleri m. 321–334
Altıncı Ayırım · Velâyet m. 335–351
Yedinci Ayırım · Çocuk Malları m. 352–363

İkinci Bölüm · Aile m. 364–395

Birinci Ayırım · Nafaka Yükümlülüğü m. 364–366
İkinci Ayırım · Ev Düzeni m. 367–371
Üçüncü Ayırım · Aile Malları m. 372–395

GENEL HÜKÜMLER

Birinci Ayırım · m. 282–284

Genel Hükümler başlıklı ayırım, Türk Medeni Kanunu'nun 282–284. maddelerini kapsamaktadır. Bu ciltte yer alan maddeler ve özleri aşağıda gösterilmiştir.

Madde	Kenar başlığı	Özü
m. 282	Genel olarak soybağının kurulması	Çocuk ile ana arasında soybağı doğumla kurulur; çocuk ile baba arasında ise ana ile evlilik, tanıma veya hâkim hükmüyle kurulur
m. 283	Yetki	Soybağına ilişkin davalar, taraflardan birinin dava veya doğum sırasındaki yerleşim yeri mahkemesinde açılır
m. 284	Yargılama usulü	Soybağı davalarında hâkim maddî olguları kendiliğinden araştırır ve kanıtları serbestçe takdir eder; taraflar ve üçüncü kişiler zorunlu ve sağlık yönünden tehlikesiz incelemelere rıza göstermekle yükümlüdür

MADDE

282 A. Genel olarak soybağının kurulması

KANUN METNİ

(1) Çocuk ile ana arasında soybağı doğumla kurulur.
(2) Çocuk ile baba arasında soybağı, ana ile evlilik, tanıma veya hâkim hükmüyle kurulur.
(3) Soybağı ayrıca evlât edinme yoluyla da kurulur.

MADDE ÖZETİ

Çocuk ile ana arasında soybağı doğumla kurulur; çocuk ile baba arasında ise ana ile evlilik, tanıma veya hâkim hükmüyle kurulur (m. 282). Soybağı ayrıca evlât edinme yoluyla da kurulabilir. Ana bakımından soybağı kendiliğinden doğduğundan ana ile çocuk arasında soybağı davası açılamaz; açılabilecek olan, çocuğu doğuran kadının kim olduğunun tespitidir.[1]

TEMEL KAVRAMLAR

Soybağı	Birbirinin soyundan gelen kişiler arasındaki hukuken tanınmış ilişki (TMK m. 282).
Babalık karinesi	Evlilik içinde doğan çocuğun babasının koca sayılması (TMK m. 285).
Tanıma	Babanın çocuğu kendi çocuğu olarak beyan etmesi (TMK m. 295).
Babalık hükmü	Hâkim kararıyla baba ile soybağının kurulması (TMK m. 301).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

Madde 282- Yürürlükteki Kanunda mevcut olmayan bu madde yazılırken, kaynak İsviçre Medenî Kanununda yapılan 1976 tarihli değişiklik örnek alınmıştır (md. 252). Hüküm, çocuk ile ana ve baba arasındaki soybağının hukuken nasıl kurulacağını düzenleyen ve ayrıca evlât edinen ile evlât edinilen arasında da sözleşmeden doğan bir

1 Yargıtay 18. HD, 30.10.2014, E. 2014/6821, K. 2014/15247.

> soybağının kurulabileceğine işaret eden, genel bir giriş hükmüdür. Maddenin birinci fıkrası, aslında doğal ve hukukî bir gerçeği dile getirmekle birlikte, bir medenî kanunun soybağını düzenleyen hükümlerinde, çocuk ile baba arasında olduğu gibi, çocuk ile ana arasındaki soybağının da nasıl kurulduğunu açıklayan bir hükmün bulunması gerekliliğini yerine getirmektedir. Maddenin kenar başlığı da zaten "Genel olarak soybağının kurulması"dır ve bu genel hükümde, çocuk ile baba arasındaki soybağının nasıl kurulduğu meselesinden önce, çocuk ile ana arasındaki soybağının nasıl kurulduğu meselesinin açıklanması uygun görülmüştür. Böylece birinci fıkra, "çocuğun anası, onu doğuran kadındır" şeklindeki doğal hukuk ilkesinin Kanunun soybağına ilişkin hükümlerinin en başında açıkça ifade edilmesini sağlamaktadır. Bu ilke, yürürlükteki Kanunda, "sahih olmayan nesep" açısından 290 ıncı maddede zikredilmektedir. İkinci fıkrada, çocuk ile baba arasındaki soybağının kurulmasını sağlayan hukukî olaylar sayılmaktadır. Buna göre, çocuk ile babası arasındaki soybağının hukuken doğmasına veya kurulmasına kaynaklık eden hukukî olaylar, seçenek olarak, evlilik, tanıma veya hâkim kararıdır. Fıkradaki "evlilik" terimi, hem çocuğun doğduğu sırada ana ile baba (veya babalığı karine olarak kabul edilen koca) arasında mevcut olan evliliği, hem de çocuk doğduktan sonra ana ve baba arasında yapılan evliliği kapsamaktadır. Maddenin üçüncü fıkrasında ise, sözleşmeden doğan (akdî) soybağının kurulmasını sağlayan "evlât edinme", soybağının kurulmasını sağlayan bir başka kaynak olarak zikredilmektedir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 108*

Gerekçe iki noktada metnin ötesine geçer. Birincisi, birinci fıkranın arkasındaki ilkeyi adlandırır: "çocuğun anası, onu doğuran kadındır". Bu cümle, uygulamada ananın nüfus kaydıyla değil doğum olgusuyla belirlendiği sonucunu doğurur ve ana yönünden soybağı davası açılamayacağı yönündeki yerleşik kabulün de temelini oluşturur.[2] İkincisi, ikinci fıkradaki "evlilik" teriminin kapsamını genişletir: yalnız doğum sırasında var olan evlilik değil, çocuk doğduktan sonra ana ile baba arasında yapılan evlilik de soybağı kurar. Gerekçe ayrıca maddenin tümüyle yeni olduğunu açıkça söyler; eski Kanun'da böyle bir genel giriş hükmü yoktu ve ana ile soybağı yalnız "sahih olmayan nesep" bakımından, 290. maddede dolaylı biçimde ifade edilmişti. Tasarının 282. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314).

Eski Kanun'da soybağının nasıl kurulacağını topluca gösteren bir hüküm yoktu. 743 sayılı Kanun çocukları "nesebi sahih" ve "nesebi sahih olmayan" diye ikiye ayırıyor, her biri için ayrı bölümler öngörüyordu. Ana ile bağın doğumla kurulduğu ilkesi yalnız evlilik dışı doğan çocuklar bakımından, 290. maddede ifade edilmişti; evlilik içinde doğan çocuklarda ise aynı ilke söylenmeye gerek görülmemişti. Baba yönünden ise 241. maddedeki nesep karinesi, 291. maddedeki tanıma ve 310. maddedeki babalık hükmü ayrı ayrı düzenlenmişti. Bugünkü 282. madde bu dağınık düzeni tek bir giriş hükmünde toplamış ve en önemlisi, çocuklar arasındaki "sahih nesep - gayrisahih nesep" ayrımını ortadan kaldırmıştır. Artık bütün çocuklar için soybağı aynı kavramla ve aynı yollarla kurulur.

2 Yargıtay 18. HD, 30.10.2014, E. 2014/6821, K. 2014/15247.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Nesebi sahih olmayan çocuğun anası, doğuran kadındır. Babası, tanıma veya bir hüküm ile tahakkuk eder.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 290

	743 sayılı Kanun m. 290	4721 sayılı Kanun m. 282
Kapsam	Yalnız evlilik dışı doğan çocuk	Bütün çocuklar
Ayrım	Sahih ve gayrisahih nesep	Ayrım kaldırıldı
Ana ile bağ	Doğuran kadın	Doğumla kurulur
Baba ile bağ	Tanıma veya hüküm	Evlilik, tanıma veya hâkim hükmü
Evlilik yolu	Ayrıca "nesebin tashihi" başlığı altında	Doğrudan maddede sayılmış
Evlât edinme	Soybağı kaynağı olarak anılmaz	Açıkça sayılmış

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden beri değiştirilmemiştir.

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi; soybağının kurulma yolları tek hükümde toplandı	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Ana ile soybağı	Doğumla kurulur	TMK m. 282/1
İlke	Çocuğun anası onu doğuran kadındır	S. Sayısı 723, s. 108
Baba ile soybağı	Ana ile evlilik, tanıma veya hâkim hükmü	TMK m. 282/2
Evlilik	Doğum sırasındaki veya sonradan yapılan evlilik	S. Sayısı 723, s. 108
Dördüncü yol	Evlât edinme	TMK m. 282/3
Mehaz	İsviçre Medenî Kanunu m. 252	S. Sayısı 723, s. 108
Yenilik	Hüküm eski Kanun'da yoktu	S. Sayısı 723, s. 108
Ana yönünden dava	Soybağı davası değil, doğuran kadının tespiti	Yargıtay 18. HD, K. 2014/15247
Yanlış kayıt	Kütüğe yazılmak soybağı kurmaz	Yargıtay 2. HD, K. 2022/947
Düzeltme yolu	Nüfus kaydının düzeltilmesi davası	Yargıtay HGK, K. 2021/228
İspat	Her türlü delille; süreye bağlı değil	Yargıtay HGK, K. 2021/1300

Konu	Kural	Dayanak
Yetki	Dava veya doğum sırasındaki yerleşim yeri	TMK m. 283

TBMM gerekçesine göre madde, yürürlükteki Kanun'da mevcut olmayan yeni bir hükümdür ve yazılırken kaynak İsviçre Medenî Kanunu'nda yapılan 1976 tarihli değişiklik örnek alınmıştır. Gerekçe maddeyi "genel bir giriş hükmü" olarak niteler; hüküm çocuk ile ana ve baba arasındaki soybağının hukuken nasıl kurulacağını düzenler ve evlât edinen ile evlât edinilen arasında da sözleşmeden doğan bir soybağının kurulabileceğine işaret eder. Birinci fıkra bakımından gerekçe, "çocuğun anası, onu doğuran kadındır" şeklindeki doğal hukuk ilkesinin Kanun'un soybağına ilişkin hükümlerinin en başında açıkça ifade edilmesini sağladığını belirtir. İkinci fıkradaki "evlilik" terimi ise gerekçeye göre hem çocuğun doğduğu sırada ana ile baba arasında mevcut olan evliliği hem de çocuk doğduktan sonra ana ve baba arasında yapılan evliliği kapsar. Tasarının 282. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314). 1

DİKKAT

Bu maddenin pratikteki en önemli sonucu, hangi davanın açılacağını belirlemesidir; dosyaların çoğu burada kaybedilir. **Ana yönünden soybağı doğumla kendiliğinden kurulur**, bu nedenle ana ile çocuk arasında bir soybağı davası açılamaz. Çocuk kendisini doğurmayan bir kadının kütüğüne yazılmışsa, bu kayıt o kadınla soybağı kurmaz; yapılacak şey soybağının reddi davası değil **nüfus kaydının düzeltilmesi davası** açmaktır. Aradaki fark hayatidir: soybağının reddi ve tanımanın iptali davaları kısa hak düşürücü sürelere tabidir ve süre geçmişse dosya esasa girilmeden reddedilir; oysa kayıt düzeltme davası süreye bağlı değildir, her türlü delille ispatlanabilir ve gerektiğinde DNA incelemesine başvurulur. Görev bakımından da ayrılırlar: baştan yanlış oluşturulmuş bir kaydın düzeltilmesi asliye hukuk mahkemesinde görülür. Bu nedenle dilekçede maddi olaylar eksiksiz anlatılmalıdır; hukuki nitelendirme zaten hâkime aittir.

II. Ana ile Soybağı

- **Kural:** Çocuk ile ana arasında soybağı doğumla kurulur (TMK m. 282/1).
- **İlke:** Çocuğun anası onu doğuran kadındır (S. Sayısı 723, s. 108).
- **Sonuç:** Soybağının kurulması için hükme gerek yoktur.
- **Dava:** Ana ile çocuk arasında soybağı davası açılamaz.[3]
- **Açılabilecek dava:** Çocuğu doğuran kadının kim olduğunun tespiti.

3 Yargıtay 18. HD, 30.10.2014, E. 2014/6821, K. 2014/15247.

- **Yanlış kayıt:** Başka bir kadının kütüğüne yazılmak soybağı kurmaz.[4]

III. Baba ile Soybağı

- **Birinci yol:** Ana ile evlilik (TMK m. 282/2).
- **Kapsam:** Doğum sırasındaki evlilik ve sonradan yapılan evlilik (S. Sayısı 723, s. 108).
- **Karine:** Evlilik içinde doğan çocuğun babası kocadır (TMK m. 285).
- **İkinci yol:** Tanıma (TMK m. 295).
- **Üçüncü yol:** Hâkim hükmü, yani babalık davası (TMK m. 301).
- **Sonradan evlenme:** Evlilik dışı doğan çocuk ana babanın evlenmesiyle soybağı kazanır (TMK m. 292).

IV. Evlât Edinme Yolu

- **Dördüncü yol:** Soybağı evlât edinme yoluyla da kurulur (TMK m. 282/3).
- **Nitelik:** Sözleşmeden doğan soybağıdır (S. Sayısı 723, s. 108).
- **Karar:** Evlât edinme mahkeme kararıyla gerçekleşir (TMK m. 315).
- **Sonuç:** Evlâtlık, evlât edinenin mirasçısı olur (TMK m. 314).
- **Önceki soybağı:** Ana ve babaya ait haklar evlât edinene geçer.
- **Yasak:** Soybağı ilişkisi yalnız kanunda sayılan yollarla kurulabilir.

V. Soybağı Davası ile Kayıt Düzeltme Davasının Ayrımı

- **Ayrım:** Soybağının reddi ve tanımanın iptali ile kayıt düzeltme ayrı davalardır.[5]
- **Süre:** Soybağı davaları hak düşürücü süreye tabidir (TMK m. 289).
- **Kayıt düzeltme:** Zamanaşımı ve hak düşürücü süreye bağlı değildir.
- **Nitelendirme:** Olayları açıklamak taraflara, hukuki nitelendirme hâkime aittir (6100 s. K. m. 33).
- **Görev:** Baştan yanlış kayıtların düzeltilmesi asliye hukuk mahkemesinde görülür.[6]
- **Talep sınırı:** Hüküm, ananın kim olduğunun tespitiyle sınırlı kurulmalıdır.[7]

4 Yargıtay 2. HD, 07.02.2022, E. 2021/10601, K. 2022/947.
5 Yargıtay 18. HD, 02.10.2014, E. 2014/5638, K. 2014/13838.
6 Yargıtay HGK, 09.03.2021, E. 2020/269, K. 2021/228.
7 Yargıtay 18. HD, 03.03.2015, E. 2014/14727, K. 2015/3136.

VI. İspat

- **Kamu düzeni:** Nüfus kayıtlarının gerçeğe uygun tutulması kamu düzenine ilişkindir.[8]
- **Re'sen araştırma:** Hâkim maddî olguları kendiliğinden araştırır (TMK m. 284).
- **Resmî sicil:** Kayıtlar aksi ispatlanıncaya kadar geçerlidir (4721 s. K. m. 7).
- **Deliller:** Yanlışlık her türlü delille ispatlanabilir; tanık da dinlenir.
- **DNA:** Sağlık yönünden tehlike yaratmayan inceleme zorunludur (4721 s. K. m. 284).
- **Rıza göstermeme:** Hâkim beklenen sonucu rıza göstermeyen aleyhine doğmuş sayabilir.

VII. Usul

- **Yetki:** Dava veya doğum sırasındaki yerleşim yeri mahkemesi (TMK m. 283).
- **Görev:** Soybağı davaları aile mahkemesinde görülür (4787 s. K. m. 4).
- **Nüfus müdürlüğü:** Kayıt düzeltme davaları nüfus memuru huzuruyla görülür (5490 s. K. m. 36).
- **Kayyım:** Küçük ile yasal temsilcinin menfaati çatışıyorsa temsil kayyımı atanır (TMK m. 426).
- **Kesinleşme:** Mahkeme hükmü olmadıkça nüfus kaydı düzeltilemez (4721 s. K. m. 39).
- **Maddi hata:** Tescil sırasındaki maddi hatalar nüfus müdürlüğünce düzeltilir (5490 s. K. m. 35).

UYGULAMA NOTU

Soybağıyla ilgili bir sorunda ilk yapılacak iş, eldeki durumun hangi davaya karşılık geldiğini doğru saptamaktır; çünkü yanlış dava türü çoğu zaman esasa hiç girilmeden reddedilmeyle sonuçlanır. Ana yönünden bir yanlışlık varsa soybağı davası düşünülmemelidir: ana ile çocuk arasındaki bağ doğumla kurulur, bu nedenle istem "çocuğu doğuran kadının kim olduğunun tespiti" ve buna bağlı nüfus kaydının düzeltilmesi olarak kurulmalıdır. Bu yolun büyük avantajı vardır: süreye bağlı değildir ve her türlü delille ispatlanabilir; belgeler yetmezse tanık dinlenir, gerekirse DNA incelemesi yapılır. Baba yönünden ise durum farklıdır; evlilik içinde doğan çocukta babalık karinesi işler ve bunu çürütmek ancak süresi içinde açılacak soybağının reddi davasıyla mümkündür. Evlilik dışında doğan çocukta soybağı tanıma veya babalık davasıyla kurulur. Dilekçe hazırlanırken maddi olaylar eksiksiz ve tarihleriyle anlatılmalıdır; hukuki nitelendirme hâkime aittir ve yanlış bir başlık, doğru anlatılmış olaylarla düzeltilebilir. Son olarak görev konusu atlanmamalıdır:

8 Yargıtay HGK, 02.11.2021, E. 2018/245, K. 2021/1300.

baştan yanlış oluşturulmuş bir kaydın düzeltilmesi asliye hukuk mahkemesinde, soybağına ilişkin davalar ise aile mahkemesinde görülür.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
30.10.2014 · E. 2014/6821 · K. 2014/15247

Soybağı kan bağının hukuk düzeninin aradığı koşullarda oluşmasıdır; ana ile soybağı doğumla kendiliğinden kurulur

Evlilik dışı ilişkiden doğan çocuk, ananın kayınvalidesi ve kayınpederinin nüfusuna kaydedilmişti. Ana, çocukla soybağının tespitini ve nüfus kaydının düzeltilmesini istemiştir. Mahkeme davayı soybağının reddi davası sayarak hak düşürücü süre geçtiği gerekçesiyle reddetmiştir.

> *Bilindiği üzere soybağı, birbirinin soyundan gelen kişiler arasındaki ilişkiyi ifade eder. Bu kavram içerisinde kan bağının yanında hukuki münasebetin de bulunması, diğer bir ifadeyle kan bağının hukuk düzeninin aradığı koşullar içerisinde oluşması zorunludur. Türk Medeni Kanunu'nun 282. maddesi uyarınca ''Çocuk ile ana arasında soybağı doğumla kurulur. Çocuk ile baba arasında soybağı, ana ile evlilik, tanıma veya hakim hükmüyle kurulur. Soybağı ayrıca evlat edinme yoluyla da kurulur.'' Ayrıca, kısaca af kanunları olarak nitelendirilen "bir evlenme aktine dayanmayan birleşmelerden doğan çocukların neseplerinin düzeltilmesine" ilişkin kanunlara göre de soybağı düzeltilebilir. (HGK 30.01.2008 gün 2008/2-36-47 sayılı kararından) Çocuk ile ana arasında soybağı, doğumla kendiliğinden kurulur. Çocuk ile annesi arasındaki soybağının tesisi için, hükme gerek bulunmadığından, çocuğun annesi ile soybağı ilişkisinin kurulması değil, çocuğu doğuran kadının kim olduğunun tespiti dava konusu edilebilir.*

DEĞERLENDİRME Karar, TMK m. 282'nin en çok karıştırılan sonucunu açıklar. Ana bakımından soybağı doğumla kendiliğinden kurulduğu için ana ile çocuk arasında bir soybağı davası açılamaz; açılabilecek olan, çocuğu doğuran kadının kim olduğunun tespitidir. Bu ayrım davanın kaderini belirler: soybağının reddi davası kısa hak düşürücü sürelere tabidir, oysa nüfus kaydının düzeltilmesi davası süreye bağlı değildir ve her türlü delille ispatlanabilir. Kararda ayrıca soybağı kavramının yalnız kan bağını değil, kan bağının hukuk düzeninin aradığı koşullar içinde oluşmasını da kapsadığı vurgulanmıştır.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
07.02.2022 · E. 2021/10601 · K. 2022/947

Çocuğun kendisini doğurmayan bir kadının kütüğüne yazılmış olması soybağı kurmaz; düzeltme kayıt düzeltme davasıyla yapılır

Evlilik dışı ilişkiden 2006'da doğan çocuğun nüfus kaydında anne olarak başka bir kadın yazılıydı. Gerçek ana, kaydın kendi adına düzeltilmesi için dava açtı ve

mahkeme davayı kabul etmiştir. Karar kesinleştikten sonra Adalet Bakanlığı kanun yararına bozma talebinde bulunmuştur.

> *Anne yönünden soybağı doğumla kendiliğinden kurulduğundan, anne ile çocuk arasında soybağı davalarından söz edilemez. Dolayısıyla soybağı kurulması için hükme gerek bulunmamaktadır. Ancak, anne yönünden doğuran kadının kim olduğunun tespitine ilişkin dava gündeme gelebilir. Bu nedenle herhangi bir sebeple çocuğun kendisini doğuran kadının dışında bir başka kadının nüfus kütüğüne yazılmış olması, çocuk ile kadın arasında soybağı kurulduğu anlamına gelmeyecektir. Ancak, söz konusu yanlış kaydın düzeltilmesi, soybağı davaları ile değil açılacak kayıt düzeltme davası sonucunda gerçekleşecek ve bu dava her türlü delil ile ispat edilebilecektir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, yanlış nüfus kaydının hukuki sonucunu netleştirir: bir çocuğun kendisini doğurmayan bir kadının kütüğüne yazılmış olması, o kadınla çocuk arasında soybağı kurulduğu anlamına gelmez. Kayıt gerçeği yansıtmıyorsa yapılacak şey soybağı davası açmak değil, kayıt düzeltme davası açmaktır; bu dava süreye bağlı değildir ve her türlü delille ispatlanabilir. Kararda ayrıca bu davaların nüfus müdürü huzuruyla görüleceği ve küçük ile yasal temsilcinin menfaati çatışıyorsa temsil kayyımı atanması gerektiği de belirtilmiştir.

3 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
03.03.2015 · E. 2014/14727 · K. 2015/3136

İstem, ananın kim olduğunun tespitiyle sınırlıdır; baba hanesindeki kaydı iptal edecek biçimde hüküm kurulamaz

Resmî olmayan birliktelikten doğan çocukların nüfus kayıtlarında anne hanesi yanlış yazılmıştı ve gerçek anneleri kayıtlarda görünmüyordu. Miras haklarının etkilendiğini belirterek kaydın düzeltilmesini istemişlerdir. Mahkeme, davayı kabul ederken çocukların kayıtlarını annenin hanesine taşıyacak biçimde hüküm kurmuştur.

> *4721 sayılı Türk Medeni Kanunu' nun 282/1 madde ve fıkrasına göre; "Çocuk ile ana arasında soybağı, doğumla kurulur." Çocuk ile annesi arasındaki soybağının tesisi için, hükme gerek bulunmadığından, çocuğun annesi ile soybağı ilişkisinin kurulması değil, çocuğu doğuran kadının kim olduğunun tespiti dava konusu edilebilir.*

DEĞERLENDİRME Daire, talebin sınırını çizmiştir: bu tür davalarda verilecek hüküm, çocuğu doğuran kadının kim olduğunun tespitiyle yetinmelidir. Hükmün çocukları annenin hanesine taşıyacak ve baba hanesindeki kaydı iptal edecek biçimde kurulması, taleple bağlılık ilkesine aykırıdır ve ayrıca baba yönünden soybağını da etkiler. Dilekçe kurulurken bu ayrım gözetilmelidir; ananın tespiti ile baba yönünden kayıt değişikliği ayrı istemlerdir.

4 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
02.10.2014 · E. 2014/5638 · K. 2014/13838

Olayları açıklamak taraflara, hukuki nitelendirme hâkime aittir; tanımanın iptali istemi kendiliğinden soybağının reddi sayılamaz

Bir kişi, eşiyle çocukları olmadığı için başka bir çocuğu tanıma yoluyla nüfusuna yazdırmıştı. Sonradan tanımanın iptalini istemiştir. Mahkeme davayı soybağının reddi davası olarak nitelendirdi ve hak düşürücü sürenin geçtiği gerekçesiyle reddetmiştir.

> *Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 33. maddesi uyarınca olayları açıklamak taraflara hukuki niteleme hakime aittir. Davada öncelikle çözümlenmesi gereken husus; davanın soybağının reddi ya da nüfus kayıtlarının düzeltilmesi davası olup olmadığı ve görevli mahkeme meselesidir. Bilindiği üzere nesep, birbirinin soyundan gelen kişiler arasındaki ilişkiyi ifade eder. Bu kavram içerisinde kan bağının yanında hukuki münasebetin de bulunması, diğer bir ifadeyle kan bağının hukuk düzeninin aradığı koşullar içerisinde oluşması zorunludur. Türk Medeni Kanunu'nun 282. maddesine göre ''Çocuk ile ana arasında soybağı doğumla kurulur. Çocuk ile baba arasında soybağı, ana ile evlilik, tanıma veya hakim hükmüyle kurulur. Soybağı ayrıca evlat edinme yoluyla da kurulur.'' Ayrıca af kanunları olarak nitelendirilen "Bir evlenme aktine dayanmayan birleşmelerden doğan çocukların neseplerinin düzeltilmesine" ilişkin kanunlar uyarınca da soybağı düzeltilebilir. (HGK 30.01.2008 gün 2008/2-36-47 sayılı kararından) Çocuk ile ana arasında soybağı, doğumla kendiliğinden kurulacağından aralarındaki soybağının tesisi için hükme gerek bulunmadığından, çocuğun anası ile soybağı ilişkisinin kurulması değil, doğuran kadının kim olduğunun tespiti dava konusu edilebilir.*

DEĞERLENDİRME Soybağı uyuşmazlıklarında dava türünün doğru saptanması sonucu belirler; çünkü soybağının reddi ve tanımanın iptali davaları kısa hak düşürücü sürelere tabiyken nüfus kaydının düzeltilmesi davası süreye bağlı değildir. Daire, hukuki nitelendirmenin hâkime ait olduğunu hatırlatarak mahkemenin istemi otomatik olarak soybağının reddi saymasını doğru bulmamıştır. Uygulamada dilekçenin başlığı değil, ileri sürülen maddi olaylar ve istenen sonuç belirleyicidir.

5 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
02.11.2021 · E. 2018/245 · K. 2021/1300

Nüfus kayıtları kamu düzenine ilişkindir; hâkim kendiliğinden delil toplar ve kayıtların yanlışlığı her türlü delille ispatlanabilir

Davacı, annesinin nüfusta iki ayrı kişi olarak göründüğünü ileri sürerek kaydın düzeltilmesini istemiştir. Mahkeme, istemin idari yoldan düzeltilmesi gerektiği gerekçesiyle davayı reddetti ve bozmadan sonra kararında direnmiştir.

> *Önemle vurgulanmalıdır ki; nüfus kayıtlarının düzenli ve gerçeğe uygun olarak tutulması kamu düzeni ile yakından ilgilidir. Nüfus kayıtlarındaki istemlerle ilgili davalarda, mahkemelerin hiçbir kuşku ve duraksamaya neden olmaksızın*

doğru sicil oluşturmak zorunluluğu bulunmaktadır. Bu bakımdan hâkim re'sen araştırma ilkesinin sonucu olarak kendiliğinden delil toplama yetkisine sahiptir. Kişisel durum sicilleri, TMK'nın 7. maddesi anlamında resmî sicillerin ispat gücüne sahiptir. Bu sebeple; resmî siciller hakkındaki karine kişisel durum sicilleri için de uygulama alanı bulur ve aksi ispat edilinceye kadar bu kayıtlar geçerli olur. Ancak bu kayıtların doğru olmadığı her türlü delille ispatlanabilir. Şu durumda zamanaşımı veya hak düşürücü süreye bağlı olmaksızın açılabilen nüfus kaydının düzeltilmesine ilişkin davada resmî kayıt ve belgelere başvurulabileceği gibi tanık da dinlenebilecektir...

DEĞERLENDİRME Kurul, soybağına ilişkin kayıt uyuşmazlıklarında ispat rejimini ortaya koyar. Nüfus kayıtları resmî sicil olarak aksi ispatlanıncaya kadar geçerlidir; ancak yanlışlık her türlü delille kanıtlanabilir ve dava zamanaşımı ya da hak düşürücü süreye bağlı değildir. Konu kamu düzenine ilişkin olduğundan hâkim kendiliğinden delil toplamakla yükümlüdür. Kurul, belgelerle sonuca ulaşılamazsa tanık dinlenmesini, bu da yetmezse sağlık yönünden tehlike yaratmamak koşuluyla DNA incelemesine başvurulmasını öngörmüştür.

6 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
09.03.2021 · E. 2020/269 · K. 2021/228

Baştan yanlış oluşturulan kayıtların düzeltilmesi nüfus kaydının düzeltilmesi davasıdır ve asliye hukuk mahkemesinde görülür

Bir çocuğun nüfus kaydı, gerçek durumu yansıtmayan beyanlarla baştan yanlış oluşturulmuştu. Açılan davada önce asliye hukuk mahkemesi, sonra aile mahkemesi görevsizlik kararı vermiştir; görev uyuşmazlığı merci tayiniyle çözüldü ve dosya aile mahkemesine gönderilmiştir. Aile mahkemesi ise davayı soybağının reddi sayıp hak düşürücü süreden reddetmiştir.

> *Bu türden yanlış ve yanıltıcı beyan ve işlemle yasaya aykırı olarak yapılan kayıtların düzeltilmesinin nüfus kaydının düzeltilmesi davası olduğu ve görevli mahkemenin asliye hukuk mahkemesi olduğu açıktır.*

DEĞERLENDİRME Kurul, iki dava türü arasındaki sınırı görev bakımından çizmiştir: kayıt baştan yanlış oluşturulmuşsa uyuşmazlık soybağının reddi değil nüfus kaydının düzeltilmesidir ve asliye hukuk mahkemesinde görülür. Kararda ayrıca merci tayini kurumunun sonucu da açıklanmıştır: yargı yeri olarak belirlenen mahkeme, davanın niteliğinin görev alanı dışında kaldığını ileri sürerek yeniden görevsizlik kararı veremez; davayı niteliğine uygun kanun hükümlerine göre görmek zorundadır. Kurul son olarak bu davalarda nüfus müdürlüğünün davaya katılımının sağlanması gerektiğini belirtmiştir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 283:** Soybağı davalarında yetki.
- **TMK m. 284:** Soybağı davalarında yargılama usulü.

- **TMK m. 285:** Babalık karinesi.
- **TMK m. 286:** Soybağının reddi davasında dava hakkı.
- **TMK m. 289:** Soybağının reddinde hak düşürücü süreler.
- **TMK m. 292:** Sonradan evlenme.
- **TMK m. 295:** Tanıma.
- **TMK m. 301:** Babalık davası.
- **TMK m. 305:** Evlât edinmenin koşulları.
- **TMK m. 426:** Temsil kayyımı.

MADDE

283

B. Davada yetki ve yargılama usulü

I. Yetki

KANUN METNİ

Soybağına ilişkin davalar, taraflardan birinin dava veya doğum sırasındaki yerleşim yeri mahkemesinde açılır.

MADDE ÖZETİ

Soybağına ilişkin davalar, taraflardan birinin dava veya doğum sırasındaki yerleşim yeri mahkemesinde açılır (m. 283). Bu, dört ayrı seçenek demektir ve bunlar arasından birini seçme hakkı davayı açana aittir. Kural kesin yetki getirmediğinden mahkeme yetkisizliği kendiliğinden gözetemez; davalı süresinde itiraz etmezse dava açıldığı yerde görülür.[1]

TEMEL KAVRAMLAR

Yerleşim yeri	Sürekli kalma niyetiyle oturulan yer (TMK m. 19).
Kesin yetki	Mahkemenin kendiliğinden gözettiği yetki kuralı (HMK m. 114).
Tercih hakkı	Seçenekler arasından birini belirleme yetkisi (TMK m. 283).
Adres kayıt sistemi	Yerleşim yeri adreslerinin tutulduğu resmî sistem (5490 s. K.).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

Madde 283- Kaynak İsviçre Medenî Kanununun 253 üncü maddesinden alınan bu madde, soybağına ilişkin davalarda yetkili mahkemeyi belirleyen bir genel hükümdür. Madde, bir an önce sonuçlandırılmasında kamu yararı da bulunduğu kuşku götürmeyen soybağı iddia ve uyuşmazlıklarında, taraflara kolaylık sağlamak üzere, davanın taraflardan birinin dava veya doğum sırasındaki yerleşim yeri mahkemesinde açılabileceğini hükme bağlamaktadır. Hüküm, bu haliyle; yürürlükteki Kanunun 251, 293 ve 299 uncu maddelerindeki yetki kurallarından daha geniş seçenekler sunmaktadır.

1 Yargıtay 20. HD, 08.04.2019, E. 2019/1092, K. 2019/2422.

Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 109

Gerekçe kısa olmakla birlikte maddenin yorumunda belirleyicidir. İki nokta öne çıkar. Birincisi amaç: kanun koyucu bu davaların bir an önce sonuçlandırılmasında kamu yararı bulunduğunu kabul etmiş ve **taraflara kolaylık sağlamak** üzere geniş bir yetki kuralı öngörmüştür. Bu amaç, hükmün kesin yetki olarak değil seçimlik olarak yorumlanmasının da dayanağıdır; dar ve katı bir okuma, gerekçedeki kolaylık amacına aykırı düşerdi. İkincisi karşılaştırma: gerekçe, hükmün eski Kanun'un üç ayrı yetki kuralından daha geniş seçenekler sunduğunu açıkça söyler. Gerçekten eski düzenlemede her dava türü için ayrı ve dar bir yetki kuralı vardı; yeni madde bunların hepsini tek bir hükümde toplamış ve seçenek sayısını artırmıştır. Tasarının 283. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314).

Eski Kanun'da soybağı davalarının tamamını kapsayan tek bir yetki kuralı yoktu; her dava türü için ayrı bir hüküm öngörülmüştü. Nesebin tashihine itiraz davası bakımından 251. madde, tashih kararının verildiği yer ile ana ve babanın ikametgâhı mahkemesini yetkili kılıyordu. Tanımaya itiraz bakımından 293. madde "mahalli mahkemesi" ifadesini kullanıyordu. Babalık davası bakımından ise 299. madde iki seçenek tanıyordu: davacının doğum zamanındaki ikametgâhı ile davalının dava zamanındaki ikametgâhı. Görüldüğü gibi eski sistemde davacının **dava sırasındaki** yerleşim yeri kural olarak yetkili değildi. Bugünkü 283. madde bu dağınık ve dar düzeni tek bir hükümde toplamış, seçenek sayısını dörde çıkarmış ve en önemlisi davacıya kendi bulunduğu yerde dava açma imkânı tanımıştır.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Babalık davası müddeinin doğum zamanında Türkiye'deki ikametgahının bulunduğu mahal mahkemesinde ikame edilebileceği gibi müddeaaleyhin dava zamanındaki ikametgahının bulunduğu mahal mahkemesinde dahi ikame olunabilir.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 299/1

	743 sayılı Kanun m. 251, 293, 299	4721 sayılı Kanun m. 283
Yapı	Her dava için ayrı kural	Tek genel kural
Seçenek sayısı	Dava türüne göre bir veya iki	Dört
Davacının dava anındaki yeri	Kural olarak yetkili değil	Yetkili
Doğum anındaki yer	Yalnız babalık davasında	Her iki taraf için
Kapsam	Sayılan dava türleri	Soybağına ilişkin bütün davalar
Amaç	Belirlilik	Taraflara kolaylık

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden beri değiştirilmemiştir.

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi; soybağı davalarında tek ve geniş yetki kuralı kabul edildi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Kapsam	Soybağına ilişkin bütün davalar	TMK m. 283
Birinci seçenek	Davacının dava sırasındaki yerleşim yeri	TMK m. 283
İkinci seçenek	Davalının dava sırasındaki yerleşim yeri	TMK m. 283
Üçüncü ve dördüncü	Tarafların doğum sırasındaki yerleşim yerleri	TMK m. 283
Nitelik	Kesin yetki kuralı değildir	Yargıtay 20. HD, K. 2019/2422
Tercih	Seçim hakkı davayı açana aittir	Yargıtay 18. HD, K. 2013/13586
Re'sen inceleme	Yapılamaz; itiraz gerekir	Yargıtay 18. HD, K. 2013/13586
Yerleşim yeri tespiti	Adres kayıt sisteminden sorulur	Yargıtay 18. HD, K. 2014/17016
Evlâtlık davaları	Aynı kural uygulanır	Yargıtay 18. HD, K. 2013/5685
Kayıt düzeltme	Ayrı yetki kuralına tabidir	5490 s. K. m. 36
Vekâletname	Özel yetki gerekir	Yargıtay 2. HD, K. 2022/5673
Mehaz	İsviçre Medenî Kanunu m. 253	S. Sayısı 723, s. 109

TBMM gerekçesine göre madde, kaynak İsviçre Medenî Kanunu'nun 253. madde- 1
sinden alınmış ve soybağına ilişkin davalarda yetkili mahkemeyi belirleyen bir genel hüküm olarak düzenlenmiştir. Gerekçe, maddenin amacını açıkça yazar: bir an önce sonuçlandırılmasında kamu yararı da bulunduğu kuşku götürmeyen soybağı iddia ve uyuşmazlıklarında taraflara kolaylık sağlamak. Gerekçeye göre hüküm, bu hâliyle eski Kanun'un 251, 293 ve 299. maddelerindeki yetki kurallarından daha geniş seçenekler sunmaktadır. Tasarının 283. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314).

DİKKAT

Bu madde tek cümlelik olmasına rağmen dört ayrı yetkili mahkeme yaratır: **davacının** ve **davalının** dava sırasındaki yerleşim yerleri ile aynı kişilerin **doğum sırasındaki** yerleşim yerleri. Genel yetki kuralından farkı büyüktür; orada dava kural olarak davalının yerleşim yerinde açılır, burada davacı kendi bulunduğu yerde de dava açabilir. Bu nedenle mahkemenin yalnız karşı tarafın adresine bakarak yetkisizlik kararı vermesi bozma sebebidir. İkinci önemli nokta, kuralın **kesin yetki getirmemesidir**: mahkeme yetkiyi kendiliğinden gözetemez, dava dilekçesini tebliğ etmeden dosya üzerinden yetkisizlik kararı veremez; davalı süresinde itiraz etmezse dava açıldığı yerde görülür. Üçüncü olarak davanın türü karıştırılmamalıdır: nüfus kaydının düzeltilmesi davaları bu maddeye değil Nüfus Hizmetleri Kanunu'ndaki yetki kuralına tabidir. Son olarak vekâletname kontrol edilmelidir; soybağı davaları kişiye sıkı sıkıya bağlı haklara ilişkin olduğundan genel vekâletname yetmez, özel yetki aranır.

II. Dört Yetki Seçeneği

- **Birinci:** Davacının dava sırasındaki yerleşim yeri (TMK m. 283).
- **İkinci:** Davalının dava sırasındaki yerleşim yeri (TMK m. 283).
- **Üçüncü ve dördüncü:** Tarafların doğum sırasındaki yerleşim yerleri (TMK m. 283).
- **Tercih:** Seçim hakkı davayı açana aittir.[2]
- **Genel kuraldan fark:** Genel yetkide dava davalının yerleşim yerinde açılır (6100 s. K. m. 6).
- **Sonuç:** Yalnız davalının adresine bakılarak yetkisizlik kararı verilemez.[3]

III. Kural Kesin Yetki Değildir

- **Nitelik:** Hüküm kesin yetki kuralı getirmez.[4]
- **Sonuç:** Mahkeme yetkisizliği kendiliğinden gözetemez.
- **İtiraz:** Yetki itirazı cevap dilekçesinde ileri sürülmelidir (6100 s. K. m. 19).
- **Tebligat:** Dilekçe tebliğ edilmeden dosya üzerinden yetkisizlik kararı verilemez.
- **Dinlenilme hakkı:** Aksi savunma hakkını ihlal eder (6100 s. K. m. 27).
- **İtiraz yoksa:** Dava açıldığı yerde görülür.

2 Yargıtay 18. HD, 21.10.2013, E. 2013/9848, K. 2013/13586.
3 Yargıtay 18. HD, 27.04.2015, E. 2014/18987, K. 2015/6878.
4 Yargıtay 20. HD, 08.04.2019, E. 2019/1092, K. 2019/2422.

IV. Yerleşim Yerinin Belirlenmesi

- **Kavram:** Yerleşim yeri sürekli kalma niyetiyle oturulan yerdir (4721 s. K. m. 19).
- **Kayıt:** Yerleşim yeri adreslerinin nüfus kütüğünde bulunması zorunludur (5490 s. K.).
- **Yöntem:** Adres kayıt sisteminden sorularak tespit edilir.[5]
- **Beyan:** Adres beyanları aksi sabit oluncaya kadar geçerlidir.
- **Kayıt yoksa:** Yerleşim yeri mevcut delillerle saptanır.
- **Tarih:** Dava tarihi veya doğum tarihi itibarıyla değerlendirilir.

V. Kapsama Giren Davalar

- **Soybağının reddi:** Babalık karinesini çürüten dava (TMK m. 286).
- **Tanımanın iptali:** Tanımaya karşı açılan dava (TMK m. 297).
- **Babalık davası:** Hâkim hükmüyle soybağı kurulması (TMK m. 301).
- **Evlât edinme:** Sonuç olarak soybağı kuran işlemdir.[6]
- **Evlâtlık ilişkisinin kaldırılması:** Kurulmasındaki usul kaldırılmasında da geçerlidir.
- **Kapsam dışı:** Nüfus kaydının düzeltilmesi davaları ayrı kurala tabidir.[7]

VI. Görev ve Diğer Usul Kuralları

- **Görev:** Soybağı davaları aile mahkemesinde görülür (4787 s. K. m. 4).
- **Kayıt düzeltme:** Düzeltmeyi isteyenin yerleşim yerindeki asliye hukuk mahkemesinde (5490 s. K. m. 36).
- **Vekâletname:** Soybağı davaları için özel yetki gerekir.[8]
- **Yargılama usulü:** Hâkim maddî olguları kendiliğinden araştırır (TMK m. 284).
- **Kayyım:** Küçüğün menfaati çatışıyorsa temsil kayyımı atanır (TMK m. 426).
- **Yetki uyuşmazlığı:** İki mahkeme de yetkisizlik verirse merci tayinine gidilir (6100 s. K. m. 22).

> **UYGULAMA NOTU**
>
> Soybağı davası açılırken yetki konusu bir kısıt değil bir imkân olarak görülmelidir: kanun davacıya dört ayrı mahkeme sunar ve hangisinin seçileceğine davacı karar verir. Davacının kendi yerleşim yerinde dava açması mümkündür; özellikle çocuk davacıyla yaşıyorsa, tanık dinletilecekse veya duruşmalara katılmak gerekiyorsa

5 Yargıtay 18. HD, 25.11.2014, E. 2014/10191, K. 2014/17016.
6 Yargıtay 18. HD, 08.04.2013, E. 2013/3334, K. 2013/5685.
7 Yargıtay 20. HD, 03.10.2016, E. 2016/8730, K. 2016/8308.
8 Yargıtay 2. HD, 13.06.2022, E. 2022/5082, K. 2022/5673.

bu büyük bir kolaylıktır. Buna karşılık karşı taraf yetki itirazında bulunabilir; bu nedenle dilekçeye hangi seçeneğin kullanıldığı açıkça yazılmalı ve davacının yerleşim yerini gösteren adres kayıt sistemi belgesi eklenmelidir. Karşı tarafın yetki itirazı varsa, adres beyanlarının aksi sabit oluncaya kadar geçerli olduğu hatırlatılmalıdır; gerçek yerleşim yerinin başka olduğunu iddia eden bunu kanıtlamak zorundadır. Mahkeme dilekçeyi tebliğ etmeden kendiliğinden yetkisizlik kararı verirse bu karara karşı kanun yoluna başvurulmalıdır; bu madde kesin yetki getirmediğinden mahkemenin re'sen inceleme yetkisi yoktur. Son olarak dava açılmadan önce vekâletname kontrol edilmelidir: soybağına ilişkin davalar kişiye sıkı sıkıya bağlı haklara ilişkindir ve genel vekâletname yeterli değildir.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 20. HUKUK DAİRESİ**
08.04.2019 · E. 2019/1092 · K. 2019/2422

TMK m. 283 kesin yetki kuralı getirmez; mahkeme yetkiyi kendiliğinden gözetemez ve tercih hakkı davayı açana aittir

Soybağının reddi davasında davalı yetki itirazında bulunmuştur. Davanın açıldığı aile mahkemesi, genel yetki kuralı gereği davalının yerleşim yeri mahkemesinin yetkili olduğu gerekçesiyle yetkisizlik kararı vermiştir. Dosyanın gönderildiği mahkeme ise davacının yerleşim yerinin kendi yargı çevresinde olmadığı gerekçesiyle o da yetkisizlik kararı verdi ve olumsuz yetki uyuşmazlığı doğmuştur.

> *Soybağına ilişkin davalarda yetkiyi düzenleyen Türk Medeni Kanununun 283. maddesi "Soybağına ilişkin davalar, taraflardan birinin dava veya doğum sırasındaki yerleşim yeri mahkemesinde açılır" hükmü kesin yetki kuralı getiren bir düzenleme olmadığından; mahkemece yetki durumu res'en göz önüne alınamaz. Ayrıca tercih hakkıda dava açana aittir.*

DEĞERLENDİRME Karar, maddenin niteliğini belirler: TMK m. 283 kesin yetki kuralı değildir. Bunun iki sonucu vardır. Birincisi, mahkeme yetkisizliği kendiliğinden gözetemez; davalı süresinde itiraz etmezse dava açıldığı yerde görülür. İkincisi, maddede sayılan dört seçenek arasından birini seçme hakkı davayı açana aittir: davacının veya davalının dava sırasındaki yerleşim yeri ile doğum sırasındaki yerleşim yeri. Bu esneklik, gerekçedeki amaca uygundur; kanun koyucu taraflara kolaylık sağlamak istemiştir.

2 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
21.10.2013 · E. 2013/9848 · K. 2013/13586

Dava dilekçesi tebliğ edilmeden ve yetki itirazı bulunmadan re'sen yetkisizlik kararı verilemez

Boşanmış bir kişi, nüfus kaydına yazdırılan çocuğun kendi çocuğu olmadığını ileri sürerek soybağının reddini istemiştir. Mahkeme, dava dilekçesini davalılara tebliğ

etmeden, dosya üzerinden ve kendiliğinden yetkisizlik kararı vermiştir. Dosyada davalıların yetkiye ilişkin bir itirazı da yoktu.

> *Soybağına ilişkin davalarda, davanın hangi mahkemede açılacağı konusunda kanunda belirtilen yerlerden birini seçme hakkı davayı açana aittir. Kanunda belirtilen bu yetki kuralı kesin olmayıp mahkemece doğrudan göz önünde bulundurulamaz. Somut olayda; dava dilekçesi davalılara tebliğ edilmeden dosya üzerinden mahkemece re'sen yetkisizlik kararı verilmiştir. Dosya içerisinde davalıların yetki hususunda mahkemeye ulaşmış bir itirazları da bulunmamaktadır. Gerçekleşen bu durum karşısında mahkemece yukarıda açıklanan hususlar dikkate alınmadan ve davalıya tebligat yapılmaksızın savunma hakkının ihlali sonucunu doğurur şekilde re'sen yetkisizlik kararı verilmesi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Daire, yetki kuralının kesin olmamasının usuli sonucunu göstermiştir: mahkeme dava dilekçesini tebliğ etmeden dosya üzerinden yetkisizlik kararı veremez. Yetki itirazı davalının kullanacağı bir savunma aracıdır; itiraz yoksa dava açıldığı yerde görülür. Kararda ayrıca hukuki dinlenilme hakkına vurgu yapılmıştır: tebligat yapılmadan verilen yetkisizlik kararı savunma hakkını ihlal eder.

3 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
27.04.2015 · E. 2014/18987 · K. 2015/6878

Davacının yerleşim yeri mahkemesi de yetkilidir; yalnız davalının adresine bakılarak yetkisizlik kararı verilemez

Bir kişi, nüfusuna tescil edilen küçüğün kendi çocuğu olmadığını ileri sürerek soybağının reddini istemiştir. Davacı ile davalıların yerleşim yerleri farklı illerdeydi. Mahkeme, yalnızca davalıların yerleşim yerinin başka bir ilde olduğu gerekçesiyle yetkisizlik kararı vermiştir.

> *...soybağı davalarının taraflardan birinin dava ve doğum sırasındaki yerleşim yerinde görülecek olması nedeniyle Konya mahkemelerinin de yetkili olduğu ve davanın esasına girilerek taraf delillerinin toplanıp sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken, davalının yerleşim yerinin Bornova/İzmir olduğu gerekçesiyle yetkisizlik kararı verilmesi doğru görülmemiştir...*

DEĞERLENDİRME Karar, maddedeki seçeneklerin gerçekten dört ayrı olasılık sunduğunu gösterir. Genel yetki kuralında dava davalının yerleşim yerinde açılır; soybağı davalarında ise davacının yerleşim yeri de yetkilidir. Bu nedenle mahkemenin yalnız davalının adresine bakarak yetkisizlik kararı vermesi hatalıdır. Uygulamada bu, çocuğun ve ananın bulunduğu yerde dava açılabilmesi anlamına gelir ve özellikle çocuğun yüksek yararı bakımından önemlidir.

4 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
25.11.2014 · E. 2014/10191 · K. 2014/17016

Yerleşim yeri Merkezî Adres Kayıt Sisteminden sorularak belirlenmelidir

Soybağına ilişkin davada mahkeme, davacının yerleşim yerini araştırmadan yetkisizlik kararı vermiştir. Oysa yerleşim yeri adreslerinin nüfus aile kütüklerinde bulunması zorunludur ve adres beyanları aksi sabit oluncaya kadar geçerlidir.

> *O halde, davacının dava tarihi itibariyle yerleşim yeri adresinin Merkezi Adres Kayıt Sisteminden (nüfus müdürlüğünden) sorulup tespiti, sistemde kayıtlı yerleşim yeri adresi mevcutsa bu adresin diğer delillerle birlikte değerlendirilmesi, mevcut değilse davacının yerleşim yeri (TMK.m.19/1) adresinin mevcut deliller değerlendirilerek saptanması ve hasıl olacak sonuç uyarınca karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde yetkisizlik kararı verilmesi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Yetki seçeneklerinin tamamı yerleşim yerine bağlı olduğundan, uyuşmazlığın çözümü önce yerleşim yerinin doğru saptanmasını gerektirir. Daire, bunun için izlenecek yolu göstermiştir: dava tarihi itibarıyla adres kayıt sisteminden sorulur; sistemde kayıt varsa diğer delillerle birlikte değerlendirilir, yoksa yerleşim yeri genel hükme göre mevcut delillerle belirlenir. Adres beyanları aksi ispatlanıncaya kadar geçerli olduğundan, karşı tarafın gerçek yerleşim yerinin başka olduğunu ileri süren taraf bunu kanıtlamalıdır.

5 **YARGITAY (KAPATILAN) 18. HUKUK DAİRESİ**
08.04.2013 · E. 2013/3334 · K. 2013/5685

Evlât edinme de sonuç olarak bir soybağı davasıdır; evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasında da aynı yetki kuralı uygulanır

Bir kişi 1988'de bir çocuğu evlât edinmişti. Yıllar sonra evlâtlığın kendisine karşı görevlerini yerine getirmediğini belirterek evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını istedi ve davayı kendi yerleşim yerinde açmıştır. Mahkeme yetkisizlik kararı vermiştir.

> *Türk Medeni Kanununun 283. maddesi uyarınca; soybağına ilişkin davalar, taraflardan birinin dava veya doğum sırasındaki yerleşim yeri mahkemesinde açılır. Aynı yasanın 315. maddesi gereğince ise; evlat edinme kararı, evlat edinenin oturma yeri; birlikte evlat edinmede eşlerden birinin oturma yeri mahkemesince verilir. Somut olayda davacı, davalıyı 13.07.1988 tarihinde Tortum'da evlat edinir, davalının evlatlık görevlerini yapmadığı gerekçesiyle evlatlık ilişkisinin kaldırılması için davacı yerleşim yerinin bağlı olduğu Tortum'da dava açar. Evlat edinme netice itibariyle bir soybağı davası olup kurulmasında öngörülen usul kaldırılmasında da geçerlidir. Davacı tercih hakkını kendisinin dava sırasındaki yerleşim yeri mahkemesi yönünde kullanarak dava açmıştır.*

DEĞERLENDİRME Karar, maddenin kapsamını genişletir: evlât edinme de sonuçta soybağı kuran bir işlem olduğundan, evlâtlık ilişkisinin kaldırılması davası da soybağı davası sayılır ve TMK m. 283'teki yetki kuralına tabidir. Daire bunu özlü bir cümleyle ifade eder: kurulmasında öngörülen usul kaldırılmasında da geçerlidir.

Bu nedenle evlâtlık ilişkisinin kaldırılması, evlât edinme kararını veren mahkemede açılmak zorunda değildir; davacı kendi yerleşim yerinde de dava açabilir.

6 **YARGITAY 20. HUKUK DAİRESİ**
03.10.2016 · E. 2016/8730 · K. 2016/8308

Nüfus kaydının düzeltilmesi davalarında yetki ayrı bir kanunla düzenlenmiştir

Bir çift, çocukları olmayan bir çifte çocuklarını evlâtlık vermişti. Evlât edinenlerin boşanma aşamasına gelmesi ve çocukla ilgilenmemesi üzerine evlâtlık ilişkisinin kaldırılması istendi. Dava, davacıların yerleşim yerinde açılmıştır; iki mahkeme de yetkisizlik kararı verince yetki uyuşmazlığı doğmuştur.

> *5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununun 36. maddesinin 1/a bendinde, nüfus kayıtlarına ilişkin düzeltme davalarının düzeltmeyi isteyen şahısların yerleşim yeri adresinin bulunduğu yerdeki görevli asliye hukuk mahkemesinde açılacağı hükme bağlanmıştır.*

DEĞERLENDİRME Karar iki yetki kuralını yan yana koyar. Nüfus kaydının düzeltilmesi davaları bakımından yetki Nüfus Hizmetleri Kanunu'nda düzenlenmiştir ve düzeltmeyi isteyenin yerleşim yerindeki asliye hukuk mahkemesi yetkilidir. Soybağına ilişkin davalarda ise TMK m. 283 uygulanır ve seçenekler daha geniştir. Bu nedenle davanın hangi türe girdiğinin baştan saptanması yetkinin de belirlenmesi demektir.

7 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
13.06.2022 · E. 2022/5082 · K. 2022/5673

Soybağı davaları kişiye sıkı sıkıya bağlı haklara ilişkindir; vekâletnamede özel yetki bulunmalıdır

Soybağının reddi davasında hem davacı hem davalılar vekilleri dosyaya genel vekâletname sunmuştu. Vekâletnamelerde soybağına ilişkin dava açma ve takip etme konusunda özel yetki yer almıyordu.

> *Açıkça yetki verilmemiş ise vekil, kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarla ilgili davaları açamaz ve takip edemez (HMK m. 74). Soybağına ilişkin davalar kişiye sıkı sıkıya bağlı haklara ilişkin olduğu için bu tür davalarda vekâletnamede özel yetki bulunması gerekmektedir.*

DEĞERLENDİRME Pratikte en çok zaman kaybettiren eksiklik budur. Soybağına ilişkin davalar kişiye sıkı sıkıya bağlı haklara ilişkin olduğundan genel vekâletname yeterli değildir; vekâletnamede bu davaları açma ve takip etme konusunda açık bir yetki bulunmalıdır. Eksiklik dosyanın iadesine ve süre kaybına yol açar. Dava açılmadan önce vekâletnamenin bu yetkiyi içerdiğinden emin olunmalıdır.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 282:** Genel olarak soybağının kurulması.

- **TMK m. 284:** Soybağı davalarında yargılama usulü.
- **TMK m. 286:** Soybağının reddi davasında dava hakkı.
- **TMK m. 289:** Soybağının reddinde hak düşürücü süreler.
- **TMK m. 297:** Tanımanın iptali.
- **TMK m. 301:** Babalık davası.
- **TMK m. 315:** Evlât edinme kararında yetki.
- **TMK m. 426:** Temsil kayyımı.

MADDE

284

B. Davada yetki ve yargılama usulü

II. Yargılama usulü

KANUN METNİ

(1) Soybağına ilişkin davalarda, aşağıdaki kurallar saklı kalmak kaydıyla Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu uygulanır:

(2) 1. Hâkim maddî olguları re'sen araştırır ve kanıtları serbestçe takdir eder.

(3) 2. Taraflar ve üçüncü kişiler, soybağının belirlenmesinde zorunlu olan ve sağlıkları yönünden tehlike yaratmayan araştırma ve incelemelere rıza göstermekle yükümlüdürler. Davalı, hâkimin öngördüğü araştırma ve incelemeye rıza göstermezse, hâkim, durum ve koşullara göre bundan beklenen sonucu, onun aleyhine doğmuş sayabilir.

MADDE ÖZETİ

Soybağı davalarında hâkim maddî olguları kendiliğinden araştırır ve kanıtları serbestçe takdir eder; taraflar ve üçüncü kişiler zorunlu ve sağlık yönünden tehlikesiz incelemelere rıza göstermekle yükümlüdür (m. 284). Davalı rıza göstermezse hâkim beklenen sonucu onun aleyhine doğmuş sayabilir. Bu davalar kamu düzenine ilişkin olduğundan davalının davayı kabulü tek başına sonuç doğurmaz; soybağının kuşkuya yer bırakmayacak biçimde ortaya konulması gerekir.[1]

TEMEL KAVRAMLAR

Re'sen araştırma	Hâkimin maddî olguları kendiliğinden araştırması (TMK m. 284/1).
Serbest takdir	Kanıtların bağlayıcı kurala tabi olmadan değerlendirilmesi (TMK m. 284/1).
Rıza yükümlülüğü	Zorunlu ve tehlikesiz incelemelere katılma zorunluluğu (TMK m. 284/2).

1 Yargıtay 2. HD, 12.03.2009, E. 2007/18062, K. 2009/4443.

Meşruhatlı davetiye | Kanundaki uyarıyı içeren tebligat (TMK m. 284/2).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 284- Bu hüküm de, kamu düzeni ile yakından ilgili olan soybağı davalarının yargılama usulü konusunda özel hükümler koymak ihtiyacını hisseden İsviçre Medenî Kanununun 1976 tarihli değişikliğinden (m. 254) esinlenilerek kaleme alınmıştır. Maddede, soybağı davalarındaki yargılama usulünün prensip olarak Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa tâbi kılınması, ancak bu davaların özelliği gereği, iki hususun özel olarak düzenlenmesi uygun görülmüştür. Böylece, hâkimin, soybağı davalarında, maddî olguları re'sen araştıracağı ve kanıtları serbestçe değerlendireceği (takdir edeceği) ve taraflar ile üçüncü kişilerin, soybağının belirlenmesi için zorunlu olan ve sağlıkları yönünden tehlike yaratmayan araştırma ve incelemelere katılmakla zorunlu oldukları hususu, bir kanun hükmü olarak kurallaştırılmak istenmiştir. Ayrıca maddede, davalının, hâkimin öngördüğü araştırma ve incelemeye rıza göstermediği durumlarda, hâkimin durum ve koşullara göre beklenen sonucun, davalı aleyhine doğmuş sayabileceği öngörülmüştür.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 109*

Gerekçe maddenin yapısını açıkça kurar: kural genel usul kanununun uygulanmasıdır, iki istisna ise soybağı davalarının niteliğinden doğar. Bu nitelik gerekçede "kamu düzeni ile yakından ilgili olma" diye adlandırılır ve her iki istisnanın da dayanağıdır. Birinci istisna hâkimin rolünü değiştirir: taraflarca hazırlama ilkesinin yerini kendiliğinden araştırma alır, delillerin takdiri de bağlayıcı kurallardan kurtulur. İkinci istisna kişilerin vücut bütünlüğüne dokunan bir yükümlülük getirdiği için gerekçede iki sınırla birlikte anılır: inceleme soybağının belirlenmesi bakımından **zorunlu** olmalı ve **sağlık yönünden tehlike yaratmamalıdır**. Gerekçenin son cümlesi ise yaptırımı "sayabileceği" biçiminde, yani takdire bağlı olarak ifade eder; rıza göstermeme kendiliğinden bir kabul sonucu doğurmaz, hâkim durum ve koşulları değerlendirir. Tasarının 284. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314).

Eski Kanun'da soybağı davalarına özgü bir yargılama usulü hükmü yoktu; bu davalar da genel usul kurallarına tabiydi. Gerekçe de maddenin kaynak kanundaki 1976 değişikliğinden esinlenilerek yazıldığını, yani yeni bir düzenleme olduğunu belirtir. Eski sistemde nesep davalarında hâkimin kendiliğinden araştırma yetkisi ile tarafların tıbbi incelemeye katılma yükümlülüğü kanunda yazılı değildi; bu konular uygulama ve öğreti yoluyla çözülmeye çalışılıyordu. Konuya en yakın hüküm, nesebin reddi davasında ispat yükünü düzenleyen 243. maddeydi; bu hüküm de ispat yükünü gösteriyor, yargılama usulünü değil. Bugünkü 284. madde bu boşluğu doldurmuş ve özellikle DNA incelemesinin yaygınlaşmasıyla birlikte soybağı davalarının fiilen tıbbi delile dayanır hâle gelmesini hukuken mümkün kılmıştır.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Koca, evlendikten en az yüz seksen gün sonra doğan çocuğun kendisinden olması ihtimali bulunmadığını ispat etmedikçe çocuğu reddedemez.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 243

	743 sayılı Kanun	4721 sayılı Kanun m. 284
Özel usul hükmü	Yok	Var
Araştırma	Genel usul kuralları	Hâkim kendiliğinden araştırır
Delil takdiri	Genel kurallar	Serbest takdir
Tıbbi inceleme	Kanunda düzenlenmemiş	Katılma yükümlülüğü
Üçüncü kişiler	Yükümlü değil	Yükümlü
Rıza göstermeme	Sonuç öngörülmemiş	Aleyhe sonuç doğmuş sayılabilir

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden beri değiştirilmemiştir. Metinde geçen Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, 01.10.2011'de yürürlüğe giren 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile yürürlükten kaldırılmış olup yollama bu Kanun'a yapılmış sayılır.

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi; kendiliğinden araştırma ve inceleme yükümlülüğü kurala bağlandı	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Genel kural	Soybağı davalarında usul kanunu uygulanır	TMK m. 284
Birinci istisna	Hâkim maddî olguları kendiliğinden araştırır	TMK m. 284/1
Kanıtlar	Serbestçe takdir edilir	TMK m. 284/1
İkinci istisna	İncelemelere rıza gösterme yükümlülüğü	TMK m. 284/2
Yükümlüler	Taraflar ve üçüncü kişiler	TMK m. 284/2
Sınır	İnceleme sağlık yönünden tehlike yaratmamalı	TMK m. 284/2
Yaptırım	Beklenen sonuç aleyhe doğmuş sayılabilir	TMK m. 284/2
Kabul	Davalının kabulü tek başına yetmez	Yargıtay 2. HD, K. 2009/4443
Uyarı	Meşruhatlı davetiye zorunludur	Yargıtay 2. HD, K. 2009/6486

Konu	Kural	Dayanak
Gider	Yatırılmaması rıza göstermeme sayılmaz	Yargıtay 2. HD, K. 2010/20939
Davetiye içeriği	Gider miktarı da gösterilmelidir	Yargıtay 2. HD, K. 2011/7014
Kayyım	Uyarı kayyıma da yapılır	Yargıtay 2. HD, K. 2010/13349

1 TBMM gerekçesine göre hüküm, kamu düzeni ile yakından ilgili olan soybağı davalarının yargılama usulü konusunda özel hükümler koymak ihtiyacını hisseden İsviçre Medenî Kanunu'nun 1976 tarihli değişikliğinden esinlenilerek kaleme alınmıştır. Gerekçe, soybağı davalarındaki yargılama usulünün prensip olarak genel usul kanununa tabi kılındığını, ancak bu davaların özelliği gereği iki hususun özel olarak düzenlendiğini belirtir: hâkimin maddî olguları kendiliğinden araştıracağı ve kanıtları serbestçe değerlendireceği; taraflar ile üçüncü kişilerin, soybağının belirlenmesi için zorunlu olan ve sağlıkları yönünden tehlike yaratmayan araştırma ve incelemelere katılmakla zorunlu oldukları. Gerekçe ayrıca, davalının hâkimin öngördüğü araştırma ve incelemeye rıza göstermediği durumlarda hâkimin durum ve koşullara göre beklenen sonucun davalı aleyhine doğmuş sayabileceğinin öngörüldüğünü ekler. Tasarının 284. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314).

DİKKAT

Bu madde soybağı davalarını sıradan hukuk davalarından ayırır ve iki sonucu vardır. Birincisi, **taraf iradesi belirleyici değildir**: davalı davayı kabul etse bile hâkim bununla bağlı kalmaz, soybağı kuşkuya yer bırakmayacak biçimde ortaya konulmalıdır; bu nedenle bu davalar anlaşmayla sonuçlandırılamaz ve hâkim kendiliğinden delil toplar. İkincisi, **incelemeye katılma bir yükümlülüktür**: DNA analizi gibi zorunlu ve sağlık yönünden tehlikesiz incelemelere yalnız taraflar değil üçüncü kişiler de katılmak zorundadır. Ancak bu yükümlülüğün yaptırımı sıkı koşullara bağlıdır. Rıza göstermemenin sonucu ancak meşruhatlı davetiyeyle, maddedeki uyarı açıkça yazılarak ve incelemenin gideri de belirtilerek işletilebilir. Uygulamada en çok karıştırılan nokta şudur: **gideri yatırmamak rıza göstermemek değildir**; hâkim kendiliğinden araştırma yaptığından gider gerekirse ileride haksız çıkandan alınmak üzere Hazineden karşılanır. Çocuğa kayyım atanmışsa uyarının kayyıma da yapılması gerekir.

II. Kendiliğinden Araştırma İlkesi

- **Kural:** Hâkim maddî olguları kendiliğinden araştırır (TMK m. 284/1).

- **Kanıtlar:** Serbestçe takdir edilir; bağlayıcı delil kuralları uygulanmaz.
- **Sebep:** Soybağı davaları kamu düzenine ilişkindir.[2]
- **Kabul:** Davalının davayı kabulü tek başına sonuç doğurmaz.[3]
- **Ölçüt:** Soybağı kuşkuya yer bırakmayacak biçimde açığa çıkarılmalıdır.
- **Araçlar:** Kan grubu tespiti, DNA analizi ve Adli Tıp Kurumu raporu.

III. İncelemeye Rıza Yükümlülüğü

- **Yükümlüler:** Taraflar ve üçüncü kişiler (TMK m. 284/2).
- **Kapsam:** Soybağının belirlenmesinde zorunlu olan incelemeler.
- **Sınır:** İnceleme sağlık yönünden tehlike yaratmamalıdır.
- **Yaptırım:** Rıza göstermeyen davalı aleyhine sonuç doğmuş sayılabilir.
- **Takdir:** Hâkim durum ve koşullara göre karar verir.
- **Üçüncü kişiler:** Yükümlülük yalnız taraflarla sınırlı değildir.

IV. Uyarının Usulü

- **Meşruhatlı davetiye:** Uyarı davetiyeye yazılarak tebliğ edilmelidir.[4]
- **İçerik:** Rıza göstermemenin sonucu açıkça bildirilir.
- **Gider:** Davetiyede incelemenin gideri de gösterilmelidir.[5]
- **Eksiklik:** Gider gösterilmemişse davetiye sonuç doğurmaz.
- **Sonradan rıza:** Davalı rıza gösterirse aleyhe sonuç çıkarılamaz.
- **Kayyım:** Çocuğa kayyım atanmışsa uyarı ona da yapılır.[6]

V. İnceleme Gideri

- **Kural:** Hâkim kendiliğinden emrettiği işlemin giderini taraflara yükletir.[7]
- **Yatırılmazsa:** İleride haksız çıkandan alınmak üzere Hazineden karşılanabilir.
- **Ayrım:** Gideri yatırmamak rıza göstermemek değildir.
- **Sonuç:** Yalnız gider yatırılmadığı için davanın kabulü bozma sebebidir.
- **Dayanak:** Kendiliğinden araştırma ilkesinin doğal sonucudur (TMK m. 284/1).
- **Uygulama:** Gider, tarafların ekonomik durumuna göre paylaştırılabilir.

2 Yargıtay 2. HD, 05.05.2008, E. 2007/6814, K. 2008/6385.
3 Yargıtay 2. HD, 12.03.2009, E. 2007/18062, K. 2009/4443.
4 Yargıtay 2. HD, 06.04.2009, E. 2009/2547, K. 2009/6486.
5 Yargıtay 2. HD, 26.04.2011, E. 2010/4491, K. 2011/7014.
6 Yargıtay 2. HD, 05.07.2010, E. 2010/10900, K. 2010/13349.
7 Yargıtay 2. HD, 13.12.2010, E. 2009/18034, K. 2010/20939.

VI. İncelemenin Yapılışı

- **Sevk:** Davalı, ana, çocuk ve gerekirse üçüncü kişi birlikte sevk edilir.
- **Kurum:** Rapor Adli Tıp Kurumundan veya uzman kuruluştan alınır.
- **Aşamalar:** Önce kan grupları ve benzerlik testleri, sonra DNA tiplemesi.
- **Eşik:** Babalık ihtimali yeterli oranda kesinleşmezse DNA tiplemesi araştırılır.
- **Değerlendirme:** Rapor tek başına değil tüm delillerle birlikte değerlendirilir.
- **Eksik inceleme:** Tıbbi araştırma yapılmadan kurulan hüküm bozulur.

VII. Diğer Usul Kuralları

- **Görev:** Soybağı davaları aile mahkemesinde görülür (4787 s. K. m. 4).
- **Yetki:** Taraflardan birinin dava veya doğum sırasındaki yerleşim yeri (TMK m. 283).
- **Vekâletname:** Bu davalar için özel yetki gerekir (6100 s. K. m. 74).
- **Kayyım:** Menfaat çatışmasında çocuğa temsil kayyımı atanır (TMK m. 426).
- **Manevi tazminat:** Babalık davasıyla birlikte istenemez; ayrılması gerekir (TMK m. 304).
- **Usul kanunu:** Bu iki istisna dışında genel usul hükümleri uygulanır.

UYGULAMA NOTU

Soybağı davasında delil stratejisi kurulurken iki husus bilinmelidir. Birincisi, hâkim delilleri kendiliğinden toplayacaktır; bu, taraflar lehine de aleyhine de işleyebilir, bu nedenle dosyaya konulan her belgenin tutarlı olmasına dikkat edilmelidir. Davalı davayı kabul etmek istese de bunun tek başına sonuç doğurmayacağı bilinmelidir; mahkeme yine DNA incelemesi yaptıracaktır. İkincisi, incelemeye katılma yükümlülüğünün yaptırımı sıkı koşullara bağlıdır. Karşı taraf incelemeye gelmiyorsa, mahkemeden ona meşruhatlı davetiye çıkarılması ve kanundaki uyarının açıkça yazılması istenmelidir; davetiyede incelemenin gideri de gösterilmelidir, aksi hâlde uyarı sonuç doğurmaz ve dosya bozulur. Gideri karşılayamayan davalı bunu mahkemeye bildirmelidir; gideri yatırmamak rıza göstermemek sayılmaz ve gerekirse Hazineden karşılanır. Çocuk küçükse ve ana ile menfaat çatışması varsa kayyım atanıp atanmadığı, tebligatların kayyıma da yapılıp yapılmadığı kontrol edilmelidir. Son olarak babalık davasıyla birlikte manevi tazminat isteniyorsa bunun ayrı değerlendirileceği hesaba katılmalıdır.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
12.03.2009 · E. 2007/18062 · K. 2009/4443

Davalının davayı kabulü tek başına sonuç doğurmaz; soybağı kuşkuya yer bırakmayacak biçimde açığa çıkarılmalıdır

Soybağına ilişkin davada mahkeme, çocuk ile ana ve babanın kan gruplarını dahi tespit etmemiş, hiçbir tıbbi araştırma ve inceleme yaptırmamıştı. Karar bu eksik incelemeyle kurulmuştu.

> *Soybağına ilişkin davalarda hakim, maddi olguları re'sen (kendiliğinden) araştırır ve kanıtları serbestçe takdir eder (TMK m. 282, 284). Bu tür davalarda davalının davayı kabulü tek başına sonuç doğurmaz. İrs ve soybağı ilişkisinin, kuşkuya yer bırakmayacak nispette açığa çıkarılması halinde dava kabul edilebilir. Bu konuda tekniğin ve tıbbın tüm imkanlarından yararlanılmalıdır. Taraflar ve üçüncü kişiler, soybağının belirlenmesinde zorunlu olan ve sağlıklan bakımından tehlike yaratmayan araştırma ve incelemelere rıza göstermekle yükümlüdürler (TMK m. 284/1-2). Mahkemece çocuk ile ana ve babanın kan grupları tespit edilmediği gibi, hiçbir tıbbi araştırma ve inceleme de yaptırılmamıştır. Mahkemece yapılacak iş; çocuk ile ana ve davacının kan grupları belirlenerek DNA analiz ve tiplemeleri yaptırılarak, genetik inceleme sonucu davacının baba olup olmadığı tıbben belirlenmeli, bu konuda Adli Tıp Ku-rumumdan rapor alınmalı ve tüm deliller birlikte değerlendirilerek hasıl olacak sonuç uyarınca karar verilmelidir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, TMK m. 284'ün en önemli pratik sonucunu gösterir: soybağı davalarında tarafların iradesi belirleyici değildir. Davalı davayı kabul etse bile hâkim bununla bağlı kalmaz; soybağının kuşkuya yer bırakmayacak biçimde ortaya konulması gerekir. Kanunun hâkime verdiği kendiliğinden araştırma yetkisi burada bir yükümlülüğe dönüşür: kan grupları belirlenir, DNA analizi yaptırılır ve Adli Tıp Kurumundan rapor alınır. Bu nedenle soybağı davaları anlaşmayla sonuçlandırılabilecek davalar değildir.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
06.04.2009 · E. 2009/2547 · K. 2009/6486

Rıza gösterme yükümlülüğü ancak meşruhatlı davetiyeyle ve kanundaki uyarı yapılarak işletilebilir

Babalık davasında mahkeme, tıbbi araştırma yaptırmadan ve tarafları inceleme için birlikte sevk etmeden karar vermişti. Davalıya, rıza göstermemenin sonucunu bildiren bir uyarı da yapılmamıştı.

> *Bu cümleden olarak Türk Medeni Kanununun 284/2. maddesi gereğince; tarafların ve üçüncü kişilerin soybağının belirlenmesinde zorunlu olan ve sağlıkları yönünden tehlike yaratmayan her türlü araştırma ve incelemeye rıza göstermekle yükümlü oldukları da gözetilerek; her türlü tıbbi ve biyolojik araştırma, benzerlik testleri yapılmalı, baba olduğu iddia edilen kişinin %99,73 oranından daha*

az ihtimalle baba olabileceğinin belirlenmesi halinde; DNA tiplemesi yapılması imkanı araştırılmalı; davalının baba olamayacağı ihtimali tamamen bertaraf edilip; delillerin hep birlikte serbestçe takdiri yoluna gidilmelidir. O halde;davalıya meşruhatlı davetiye çıkarılıp Türk Medeni Kanununun 284/2. maddesinin son cümlesinde yer alan uyarı yapılıp; anılan hüküm gereğince; davalı, ana ve çocuk, gerektiğinde ilgili üçüncü kişi, bilirkişi olarak belirlenen kuruma birlikte sevk edilip soybağının tayini ile ilgili iddia ve savunma çerçevesinde rapor alınması ve tüm deliller birlikte değerlendirilerek hasıl olacak sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, eksik inceleme ile hüküm kurulması doğru bulunmamıştır.

DEĞERLENDİRME Daire, ikinci fıkranın nasıl uygulanacağını adım adım gösterir. Önce davalıya meşruhatlı davetiye çıkarılır ve maddenin son cümlesindeki uyarı, yani rıza göstermemenin sonucun aleyhine doğmuş sayılabileceği bildirilir. Sonra davalı, ana, çocuk ve gerekiyorsa üçüncü kişi bilirkişi kuruma birlikte sevk edilir. Kararda ayrıca teknik bir eşiğe de yer verilmiştir: benzerlik testleri sonucunda babalık ihtimali belirli bir oranın altında kalırsa DNA tiplemesi imkânı ayrıca araştırılmalıdır.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
13.12.2010 · E. 2009/18034 · K. 2010/20939

DNA inceleme giderinin yatırılmaması rıza göstermeme sayılmaz; gider gerekirse Hazineden karşılanır

Babalık davasında mahkeme, davalının DNA test masraflarını yatırmaması nedeniyle davanın kabulüne karar vermişti. Oysa davalı, DNA incelemesine karşı koymuş değildi; yalnızca gideri yatırmamıştı.

"Kamu düzenine ilişkin olan bu tür davalarda , Türk Medeni Kanununun 284. maddesinde belirtilen koşullar saklı kalmak kaydıyla , Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu uygulanır. (TMK. mad. 284/1) Anılan madde uyarınca, hakim maddi olguları re'sen araştırır ve kanıtları serbestçe takdir eder. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 415. maddesinin 1. ve 2. fıkraları uyarınca da hakim tarafından resen yapılması emredilen işlemin gerektirdiği masrafın, iki taraftan birinin veya her ikisinin ödemesine karar verilir. Tayin olunan süre içinde masrafın yatırılmaması halinde ise, ilerde haksız çıkandan alınmak üzere Devlet Hazinesinden karşılanmasına karar verilebilir. Türk Medeni Kanununun 284/2. maddesi araştırma ve incelemeye rıza gösterme yükümlülüğüne ilişkindir. Davalının soybağının belirlenmesinde zorunlu olan DNA test masraflarını yatırmaması nedeniyle , davanın kabulüne karar verildiği anlaşılmaktadır. Davalının DNA incelenmesine karşı koyması söz konusu değildir. Şu halde Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 415. maddesi uyarınca işlem yapılması gerekirken yasa maddesinin hatalı yorumu ile tarafların delilleri toplanmadan eksik araştırma ve inceleme ile yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı bulunmuştur.

DEĞERLENDİRME Uygulamada sık karşılaşılan bir karışıklığı düzeltir: gideri yatırmamak ile incelemeye rıza göstermemek aynı şey değildir. Hâkim kendiliğinden araştırma yetkisini kullanarak bir inceleme emrettiğinde, bunun gideri taraflardan birine veya her ikisine yükletilir; süresinde yatırılmazsa ileride haksız çıkandan alınmak üzere Hazineden karşılanmasına karar verilebilir. Bu nedenle davanın yalnız gider yatırılmadığı için sonuçlandırılması bozma sebebidir. Kararda ayrıca babalık davasıyla birlikte istenen manevi tazminatın genel hükümlere dayandığı ve ayrılması gerektiği de belirtilmiştir.

4 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
26.04.2011 · E. 2010/4491 · K. 2011/7014

Davetiyede inceleme giderinin miktarı gösterilmemişse uyarı sonuç doğurmaz

Babalık davasında mahkeme DNA incelemesine karar vermiş ve davalıya, yirmi gün içinde başvurmazsa babalığı kabul etmiş sayılacağı ihtarını içeren davetiye tebliğ etmişti. Ancak ara kararında ve davetiyede incelemenin gerektirdiği gider gösterilmemişti. Davalı sonraki oturumda DNA testine rızası olduğunu açıkça beyan etmiştir.

> *Davalı davetiyede öngörülen süre zarfında mahkemeye başvurmuş olsa bile, yükümlü olacağı masrafın ne miktar olduğu davalı tarafça bilinmediği için, rıza beyanında bulunup bulunmayacağı o aşamada belirsizdir. Bu bakımdan davetiye Yasanın 284/2. maddesine uygun ve sonuç doğurucu nitelikte değildir. Takip eden oturumda davalı DNA testine rızasının olduğunu açıkça beyan ettiğine göre, davalının ana ve çocuğun DNA testi yaptırılarak adli tıptan rapor alınıp sonucuna göre hüküm kurulması gerekirken, eksik inceleme ile hüküm tesisi doğru bulunmamıştır.*

DEĞERLENDİRME Karar, rıza göstermeme sonucunun ne kadar sıkı koşullara bağlı olduğunu gösterir. Davetiyede yalnız uyarının bulunması yetmez; incelemenin gerektirdiği giderin miktarı da gösterilmelidir, aksi hâlde kişinin rıza verip vermeyeceği konusunda bilinçli bir karar vermesi mümkün olmaz ve davetiye kanuna uygun sayılmaz. Ayrıca davalı sonradan rıza gösterirse artık aleyhe sonuç çıkarılamaz; inceleme yaptırılıp rapor alınması gerekir.

5 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
05.07.2010 · E. 2010/10900 · K. 2010/13349

Çocuğa kayyım atanmışsa inceleme konusundaki uyarı kayyıma da yapılmalıdır

Soybağına ilişkin davada ana ile çocuk arasında yarar çatışması bulunduğundan çocuğa kayyım atanmıştı. Mahkeme, gerekli testlerin yapılması konusunda kayyıma herhangi bir uyarı yapmadan eksik incelemeyle karar vermiştir.

> *Türk Medeni Kanununun 284/son maddesi:"Taraflar ve üçüncü kişiler, soybağının belirlenmesinde zorunlu olan ve sağlıkları yönünden tehlike yaratmayan*

araştırma ve incelemelere rıza göstermekle yükümlüdürler. Davalı, hakimin öngördüğü araştırma ve incelemeye rıza göstermezse, hakim durum ve koşullara göre bundan beklenen sonucu, onun aleyhine doğmuş sayabilir" hükmünü taşımaktadır. Anne ile çocuk arasında yarar çatışması bulunması nedeniyle çocuğa kayyım atanmıştır. Gerekli testlerin yapılması konusunda kayyıma da gerekli uyarı yapılmadan, eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

DEĞERLENDİRME Rıza gösterme yükümlülüğü çocuk bakımından da geçerlidir; ancak çocuk küçükse bu yükümlülüğü onun adına yasal temsilcisi yerine getirir. Ana ile çocuğun menfaatleri çatışıyorsa çocuğa temsil kayyımı atanır ve bu durumda uyarının kayyıma yapılması gerekir. Kayyıma uyarı yapılmadan kurulan hüküm eksik incelemeye dayanır ve bozulur. Uygulamada bu ayrıntı çoğu zaman atlanır; dosyada kayyım varsa tebligatların ona da yapıldığı kontrol edilmelidir.

6 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
05.05.2008 · E. 2007/6814 · K. 2008/6385

Babalık davası kamu düzenine ilişkindir; hâkim maddî olguları kendiliğinden araştırır

Babalık davasında mahkeme, davalının DNA incelemesine karşı koyması söz konusu olmadığı hâlde eksik araştırma ve incelemeyle karar vermişti.

"Dava Türk Medeni Kanununun 301. maddesine dayalı babalık davası olup soybağına ilişkindir. Kamu düzenine ilişkin davalarda Türk Medeni Kanununun 284. maddesi koşulları saklı kalmak kaydıyla Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu uygulanır. (TMK.284/1) Anılan madde uyarınca, hakim maddi olguları resen araştırır ve kanıtları serbestçe takdir eder. Hukuk Muhakemeleri Kanununun 415. maddesinin 1. ve 2. fıkraları uyarınca da hakim tarafdan resen yapılması emredilen işlemin gerektirdiği masrafın 2 taraftan birinin veya her ikisinin ödemesine karar verilir. Tayin olunan süre içinde masrafı yatırılmaması halinde ise ileride haksız çıkandan alınmak üzere devlet hazinesinden karşılanmasına karar verilebilir. Türk Medeni Kanununun 284/2. maddesi araştırma ve incelemeye rıza gösterme yükümlülüğüne ilişkindir. Davalının, soybağının belirlenmesinde zorunlu olan DNA incelemesine karşı koyması da söz konusu değildir. Belirtilen bu yönler üzerinde durulmadan yasa maddesinin hatalı yorumu sonucu eksik araştırma ve inceleme ile yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır.

DEĞERLENDİRME Karar, maddenin dayandığı temel düşünceyi özetler: soybağı davaları kamu düzenine ilişkindir, bu nedenle taraflarca hazırlama ilkesi burada geçerli değildir. Hâkim maddî olguları kendiliğinden araştırır ve kanıtları serbestçe takdir eder; bu yetki aynı zamanda bir görevdir. Kararda inceleme giderinin ödenmemesi hâlinde izlenecek yol da yinelenmiştir: gider taraflardan istenir, yatırılmazsa ileride haksız çıkandan alınmak üzere Hazineden karşılanmasına karar verilebilir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 282:** Genel olarak soybağının kurulması.
- **TMK m. 283:** Soybağı davalarında yetki.
- **TMK m. 286:** Soybağının reddi davasında dava hakkı.
- **TMK m. 287:** Evlilik içinde ana rahmine düşme hâlinde ispat.
- **TMK m. 288:** Evlenmeden önce veya ayrı yaşarken ana rahmine düşme.
- **TMK m. 289:** Soybağının reddinde hak düşürücü süreler.
- **TMK m. 301:** Babalık davası.
- **TMK m. 304:** Ananın malî hakları.
- **TMK m. 426:** Temsil kayyımı.

KOCANIN BABALIĞI

İkinci Ayırım · m. 285–294

Kocanın Babalığı başlıklı ayırım, Türk Medeni Kanunu'nun 285–294. maddelerini kapsamaktadır. Bu ciltte yer alan maddeler ve özleri aşağıda gösterilmiştir.

Madde	Kenar başlığı	Özü
m. 285	Babalık karinesi	Evlilik devam ederken veya evliliğin sona ermesinden başlayarak üçyüz gün içinde doğan çocuğun babası kocadır
m. 286	Dava hakkı	Koca, ana veya çocuk soybağının reddi davasını açarak babalık karinesini çürütebilir; dava, dava açma hakkına sahip diğer kişilere karşı açılır
m. 287	Evlilik içinde ana rahmine düşme	Çocuk evlilik içinde ana rahmine düşmüşse ispat yükü davacıdadır: kocanın baba olmadığını o kanıtlamak zorundadır
m. 288	Evlenmeden önce veya ayrı yaşama sırasında ana rahmine düşme	Çocuk evlenmeden önce ya da eşlerin ayrı yaşaması sırasında ana rahmine düşmüşse, davacının kocanın baba olmadığını ayrıca kanıtlaması gerekmez
m. 289	Hak düşürücü süreler	Soybağının reddi davası kural olarak bir yıl içinde açılmalıdır
m. 290	Karinelerin çakışması	İki babalık karinesinin çakıştığı durumu tek cümleyle çözer: ikinci evlilikteki koca baba sayılır
m. 291	Diğer ilgililerin dava hakkı	Soybağının reddi davasını koca, ana ve çocuk dışında kimlerin açabileceğini gösterir ve bu liste sınırlıdır
m. 292	Koşulu	Evlilik dışında doğan çocuk, ana ve babası birbiriyle evlendiğinde kendiliğinden evlilik içinde doğan çocuklara ilişkin hükümlere tâbi olur
m. 293	Bildirim	Sonradan evlenmeyle kurulan soybağının nüfus kaydına geçirilmesini düzenler
m. 294	İtiraz ve iptal	Sonradan evlenmeyle kurulan soybağını ortadan kaldıran tek yolu düzenler: itiraz ve iptal davası

MADDE

285 A. Babalık karinesi

KANUN METNİ

(1) Evlilik devam ederken veya evliliğin sona ermesinden başlayarak üçyüz gün içinde doğan çocuğun babası kocadır.
(2) Bu süre geçtikten sonra doğan çocuğun kocaya bağlanması, ananın evlilik sırasında gebe kaldığının ispatıyla mümkündür.
(3) Kocanın gaipliğine karar verilmesi hâlinde üçyüz günlük süre, ölüm tehlikesi veya son haber tarihinden işlemeye başlar.

MADDE ÖZETİ

Evlilik devam ederken veya evliliğin sona ermesinden başlayarak üçyüz gün içinde doğan çocuğun babası kocadır (m. 285). Bu karine kendiliğinden işler; çocuk kocanın hanesine kaydedilir. Bir başka erkekle soybağı kurulabilmesi için önce bu karinenin soybağının reddi davasıyla çürütülmesi gerekir; aksi hâlde babalık davası dinlenmez.[1]

TEMEL KAVRAMLAR

Babalık karinesi	Evlilikte doğan çocuğun babasının koca sayılması (TMK m. 285/1).
Üçyüz gün	Evliliğin sona ermesinden sonra karinenin sürdüğü süre (TMK m. 285/1).
Gaiplik	Ölüm tehlikesi veya uzun süre haber alınamaması üzerine verilen karar (TMK m. 32).
Soybağının reddi	Babalık karinesini çürüten dava (TMK m. 286).

1 Yargıtay 2. HD, 05.12.2012, E. 2011/16609, K. 2012/29215.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 285- Madde 1984 tarihli Öntasarının 223 üncü ve kaynak İsviçre Medenî Kanununun 255 inci maddeleri örnek alınarak düzenlenmiştir. Yürürlükteki Kanunun 241 inci maddesini karşılamaktadır. Birinci fıkrada, hüküm değişikliği yoktur. Yürürlükteki hükmün birinci cümlesinin daha sade ve açık bir Türkçeyle ifadesi söz konusudur. Böylece, evlilik devam ederken veya evlilik sona erdikten sonraki üçyüz gün içinde doğan çocuğun babasının koca olduğu yönündeki karine aynen korunmuştur. Ancak bu karine, yürürlükteki metnin aksine, bir "sahih nesep karinesi" değil, sahih-gayrisahih farklılığı kaldırıldığına göre, sadece bir soybağı karinesi, yani maddenin kenar başlığının ifadesiyle "babalık karinesi"dir. İkinci fıkra ise, yürürlükteki metinle içerik açısından bir noktada aynıdır. Bu nokta, hem yürürlükteki metne hem de yeni düzenlemeye göre, aslolanın, evlilik sona erdikten sonraki üçyüz günlük süreden sonra doğan çocuğun koca ile arasında soybağının bulunmadığının kabul edilmesi gereğidir. Ancak madde, yürürlükteki metinden farklı olarak, ana üçyüz günlük süre geçtikten sonra doğurmuş olsa bile onun yine de evlilik sırasında gebe kaldığının kanıtlanması hâlinde, çocuk ile koca arasında soybağının kurulabileceğini açık ve net bir şekilde ifade etmektedir. Üçüncü fıkra ise, yürürlükteki metinde mevcut olmayan bir hükümdür. Gerçekten, yürürlükteki Kanun, kocanın gaipliğine karar verilmesi hâlinde, yukarıda öngörülen üçyüz günlük sürenin ne zamandan itibaren işlemeye başlayacağına dair herhangi bir hüküm içermemekte ve bu durum doktrin ve uygulamada duraksamalara yol açmaktadır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 109-110*

Gerekçenin en dikkat çekici cümlesi, karinenin **niteliğini** değiştirdiğini söyleyen cümledir: hüküm metin olarak neredeyse aynı kalmıştır, ama artık "sahih nesep karinesi" değil yalnızca bir "babalık karinesi"dir. Bu, görünüşte teknik bir fark gibi durur; oysa sonucu büyüktür. Eski sistemde karine çocuğu "sahih nesepli" sayarak onu evlilik dışı doğan çocuklardan üstün bir hukuki konuma yerleştiriyordu; yeni sistemde böyle bir hiyerarşi yoktur, karine yalnız kimin baba sayılacağını belirler. İkinci fıkra bakımından gerekçe, kuralın yönünü de açıklar: üçyüz gün geçtikten sonra doğan çocukta **aslolan soybağının bulunmamasıdır**; evlilik sırasında gebe kalındığının kanıtlanması istisnadır ve ispat yükü bunu ileri sürendedir. Üçüncü fıkra ise gerekçenin deyişiyle doktrindeki duraksamayı "pozitif bir hukuk kuralıyla" gidermek için konulmuştur. Tasarının 285. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314).

Maddenin eski Kanun'daki karşılığı 241. maddedir ve gerekçe de bunu açıkça belirtir. Üçyüz gün ölçüsü aynıdır; değişen üç şey vardır. Birincisi kavramdır: eski metin süre geçtikten sonra doğan çocuğun "nesebi sahih addolunmaması"nı asıl kabul ediyordu, yeni metin ise sahih-gayrisahih ayrımını tümüyle kaldırdığı için yalnız soybağının bulunup bulunmadığını konuşur. İkincisi istisnadır: eski hüküm üçyüz gün geçtikten sonra doğan çocuk bakımından bir kurtarma yolu göstermiyordu; yeni madde, gebeliğin evlilik sırasında gerçekleştiği kanıtlanırsa soybağının kurulabileceğini açıkça yazar. Üçüncüsü gaipliktir: eski Kanun'da sürenin gaiplik hâlinde ne zaman başlaya-

cağı düzenlenmemişti; yeni madde bunu ölüm tehlikesi veya son haber tarihine bağlamıştır.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Evlilik mevcut iken veya zevalinden itibaren üç yüz gün içinde doğan çocuğun babası, kocadır. Bu müddet geçdikten sonra, asıl olan, doğan çocuğun nesebi sahih addolunmamaktır.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 241

	743 sayılı Kanun m. 241	4721 sayılı Kanun m. 285
Süre	Üçyüz gün	Üçyüz gün
Kavram	Nesebi sahih karinesi	Babalık karinesi
Ayrım	Sahih ve gayrisahih nesep	Ayrım kaldırıldı
Süre sonrası	Soybağı yok sayılır	Kural olarak soybağı yok
İstisna	Öngörülmemiş	Evlilikte gebe kalmanın ispatı
Gaiplik	Düzenlenmemiş	Ölüm tehlikesi veya son haber tarihi

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden beri değiştirilmemiştir.

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi; gebe kalma istisnası ve gaiplik fıkrası eklendi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Kural	Evlilikte doğan çocuğun babası kocadır	TMK m. 285/1
Süre	Evlilik sona erdikten sonra üçyüz gün	TMK m. 285/1
İşleyiş	Karine kendiliğinden uygulanır	TMK m. 282/2
Süre sonrası	Kural olarak soybağı yoktur	S. Sayısı 723, s. 110
İstisna	Evlilik sırasında gebe kalındığı ispatlanırsa	TMK m. 285/2
Gaiplik	Süre ölüm tehlikesi veya son haber tarihinden işler	TMK m. 285/3
Çürütme	Yalnız soybağının reddi davasıyla	Yargıtay HGK, K. 2015/2029
Babalık davası	Ret davası kazanılmadan dinlenmez	Yargıtay 2. HD, K. 2012/29215
Usul	Ret davası ayrılıp bekletici sorun yapılır	Yargıtay 2. HD, K. 2012/9434

Konu	Kural	Dayanak
Savcı	Soybağının reddi davası açamaz	Yargıtay 2. HD, K. 2012/12079
Görev	Aile mahkemesi	4787 s. K. m. 4
Mehaz	İsviçre Medenî Kanunu m. 255	S. Sayısı 723, s. 109

TBMM gerekçesine göre madde, 1984 tarihli Öntasarının 223. ve kaynak İsviçre Medenî Kanunu'nun 255. maddeleri örnek alınarak düzenlenmiş olup eski Kanun'un 241. maddesini karşılar. Gerekçe birinci fıkrada hüküm değişikliği olmadığını, yalnız daha sade bir anlatım tercih edildiğini belirtir; ancak önemli bir nitelik farkına dikkat çeker: bu karine artık bir "sahih nesep karinesi" değildir, çünkü sahih-gayrisahih ayrımı kaldırılmıştır; yalnızca bir soybağı karinesi, maddenin kenar başlığının ifadesiyle "babalık karinesi"dir. İkinci fıkra bakımından gerekçe, aslolanın üçyüz günlük süreden sonra doğan çocukla koca arasında soybağının bulunmadığının kabulü olduğunu, ancak gebeliğin istisnaen üçyüz günden fazla sürmesi hâlinde gebeliğin evlilik sırasında gerçekleştiği kanıtlanarak soybağının kurulabileceğini açık bir hüküm hâline getirdiğini açıklar. Üçüncü fıkra ise tümüyle yenidir; gerekçeye göre eski Kanun gaiplik hâlinde sürenin ne zaman başlayacağını göstermediğinden doktrinde ve uygulamada duraksamalara yol açıyordu. Tasarının 285. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314). 1

DİKKAT

Bu maddenin en çok mağduriyet yaratan sonucu şudur: **boşandıktan sonra üçyüz gün dolmadan doğan çocuk, biyolojik babası başkası olsa bile eski eşin hanesine kaydedilir.** Karine kendiliğinden işler, kimsenin talebine gerek yoktur. Bunu düzeltmenin tek yolu sırayla ilerlemektir: önce **soybağının reddi** davasıyla karine çürütülür, hüküm kesinleşir, ancak ondan sonra **babalık davası** veya tanıma sonuç doğurur. İki istem aynı davada birlikte karara bağlanamaz; ret davası ayrılıp bekletici sorun yapılır. Süreye de dikkat edilmelidir: soybağının reddi davası kısa hak düşürücü sürelere tabidir ve süre geçerse karine kalıcı hâle gelir. Ayrıca herkes bu davayı açamaz: dava hakkı koca, ana ve çocuğa aittir; Cumhuriyet savcısının böyle bir yetkisi yoktur. **Ananın dava hakkı yenidir**; 07.11.2024 tarihli 7531 sayılı Kanun'dan önce ana kendi adına soybağının reddi davası açamıyordu, bu sınırlama iptal edildikten sonra kanun değiştirilmiştir.[2] Kadınlar için pratik bir not: bekleme süresinin kaldırılması için mahkemeye başvurulabilir, ancak bu karine bakımından belirleyici olan doğum tarihidir.

2 AYM, 26.07.2023, E. 2023/37, K. 2023/140.

II. Karinenin Kapsamı

- **Kural:** Evlilik devam ederken doğan çocuğun babası kocadır (TMK m. 285/1).
- **Sonraki dönem:** Evliliğin sona ermesinden başlayarak üçyüz gün içinde doğanlar da kapsamdadır.
- **Sona erme:** Boşanma, iptal veya ölüm; boşanmada hüküm kesinleştiği anda sona erer.
- **İşleyiş:** Karine kendiliğinden uygulanır; ayrı bir işleme gerek yoktur (TMK m. 282).
- **Kayıt:** Çocuk kocanın hanesine evlilik içinde doğum olarak tescil edilir.
- **Nitelik:** Sahih nesep karinesi değil, yalnız bir soybağı karinesidir (S. Sayısı 723, s. 110).

III. Üçyüz Gün Geçtikten Sonra

- **Asıl kural:** Süre geçtikten sonra doğan çocukla koca arasında soybağı yoktur (S. Sayısı 723, s. 110).
- **İstisna:** Ananın evlilik sırasında gebe kaldığı ispatlanırsa soybağı kurulur (TMK m. 285/2).
- **Amaç:** Gebeliğin istisnaen üçyüz günden uzun sürdüğü hâlleri karşılamak.
- **İspat:** Tıbbi kayıtlar, gebelik takip belgeleri ve uzman raporu.
- **Yenilik:** Bu açık hüküm eski Kanun'da yoktu.
- **Yargılama:** Hâkim maddî olguları kendiliğinden araştırır (TMK m. 284).

IV. Gaiplik Hâlinde Süre

- **Kural:** Kocanın gaipliğine karar verilirse üçyüz günlük süre farklı işler (TMK m. 285/3).
- **Başlangıç:** Ölüm tehlikesi veya son haber tarihi.
- **Sonuç:** Bu tarihten üçyüz gün sonra doğan çocukla koca arasında soybağı bulunmaz.
- **Gaiplik kararı:** Ölüm tehlikesi veya uzun süre haber alınamama üzerine verilir (4721 s. K. m. 32).
- **Yenilik:** Hüküm tümüyle yenidir; eski Kanun'da karşılığı yoktu (S. Sayısı 723, s. 110).
- **Amaç:** Doktrindeki duraksamayı pozitif bir kuralla gidermek.

V. Karinenin Çürütülmesi

- **Tek yol:** Soybağının reddi davası (TMK m. 286).

- **Sistem:** 282 kurulma yollarını, 285 karineyi, 286 çürütmeyi düzenler.[3]
- **Dava hakkı:** Koca, ana veya çocuk (TMK m. 286).
- **Savcı:** Cumhuriyet savcısının bu davayı açma yetkisi yoktur.[4]
- **Süre:** Dava kısa hak düşürücü sürelere tabidir (TMK m. 289).
- **Süre geçerse:** Karine kalıcı hâle gelir ve soybağı kesinleşir.

VI. Başka Bir Erkekle Soybağı

- **Ön koşul:** Mevcut soybağı reddedilmeden babalık davası dinlenmez.[5]
- **Tanıma:** Başka erkekle soybağı bulunan çocuk tanınamaz (TMK m. 295).
- **Usul:** Babalık istemi ayrılır, ret davası bekletici sorun yapılır.[6]
- **Sıra:** Ret hükmü kesinleştikten sonra babalık davası karara bağlanır.
- **Güncel uygulama:** Kural bugün de aynıdır.[7]
- **Babalık davası hakkı:** Yalnız ana ve çocuk açabilir (TMK m. 301).

VII. Usul

- **Görev:** Soybağı davaları aile mahkemesinde görülür (4787 s. K. m. 4).
- **Yetki:** Taraflardan birinin dava veya doğum sırasındaki yerleşim yeri (TMK m. 283).
- **İspat:** Hâkim kendiliğinden araştırır; DNA incelemesi zorunludur (TMK m. 284).
- **Kayıt düzeltme:** Ana yönünden istem soybağı davası değildir (TMK m. 282).
- **Kayyım:** Çocuğun menfaati çatışıyorsa temsil kayyımı atanır (TMK m. 426).
- **Vekâletname:** Soybağı davaları için özel yetki gerekir (6100 s. K. m. 74).

> **UYGULAMA NOTU**
>
> Boşanmadan sonra üçyüz gün dolmadan doğan bir çocuk söz konusuysa zaman en kritik unsurdur. Çocuk otomatik olarak eski eşin hanesine yazılacaktır; bunu düzeltmenin tek yolu soybağının reddi davasıdır ve bu dava kısa hak düşürücü sürelere tabidir. Süre kaçarsa karine kalıcı hâle gelir ve çocuğun biyolojik babasıyla soybağı hiçbir zaman kurulamaz; bu, velayetten mirasa kadar her şeyi etkiler. Bu nedenle doğum öğrenilir öğrenilmez süre hesaplanmalı ve gecikilmemelidir. İkinci olarak dava doğru kurulmalıdır: soybağının reddi ile babalık aynı davada birlikte sonuçlandırılamaz. Doğru yol, ret davasını açmak; babalık istemi de ileri sürül-

3 Yargıtay HGK, 30.09.2015, E. 2014/226, K. 2015/2029.
4 Yargıtay 2. HD, 07.05.2012, E. 2011/4244, K. 2012/12079.
5 Yargıtay 2. HD, 05.12.2012, E. 2011/16609, K. 2012/29215.
6 Yargıtay 2. HD, 12.04.2012, E. 2011/1980, K. 2012/9434.
7 Yargıtay 2. HD, 20.11.2024, E. 2024/3544, K. 2024/8927.

müşse onun ayrılıp bekletici sorun yapılmasını istemektir. Üçüncü olarak kimin dava açabileceğine dikkat edilmelidir: soybağının reddi davasını koca, ana veya çocuk açabilir; Cumhuriyet savcısının yetkisi yoktur ve çocuk küçükse menfaat çatışması nedeniyle kayyım atanması gerekir. Son olarak üçyüz gün geçtikten sonra doğan bir çocuğun kocaya bağlanması isteniyorsa, gebeliğin evlilik sırasında gerçekleştiğinin tıbbi kayıtlarla ortaya konulması gerekir; bu istisnai ama kanunda açıkça tanınmış bir yoldur.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
05.12.2012 · E. 2011/16609 · K. 2012/29215

Evlilik içinde doğan çocukla koca arasında soybağı kendiliğinden kurulur; bu soybağı usulünce reddedilmeden babalık davası dinlenemez

Ana, boşandığı eşiyle çocuk arasındaki soybağının reddini ve aynı davada başka bir erkek yönünden babalığa karar verilmesini istemiştir. Çocuk, evlilik devam ederken doğmuştu. Mahkeme her iki istemi de kabul etmiştir.

> *Evlilik devam ederken veya evliliğin sona ermesinden başlayarak 300 gün geçmeden doğan çocuğun babası kocadır (TMK. md. 285/1). Bu bakımdan, davacının boşandığı eşi A. ile küçük C.B.arasında evlilik içinde doğumla kendiliğinden soybağı kurulmuştur. Türk Medeni Kanununun 295/son maddesi uyarınca bir başka erkekle soybağı bulunan çocuğun bu soybağı usulünce reddedilmeden (TMK. md. 286-291) babalık davasının (TMK. md. 301 –303) dinlenme olanağı bulunmamaktadır.*

DEĞERLENDİRME Bu karar TMK m. 285'in pratikteki en önemli sonucunu gösterir: karine kendiliğinden işler ve nüfusta koca baba olarak görünür. Bir başka erkekle soybağı kurulabilmesi için önce bu karinenin usulünce çürütülmesi, yani soybağının reddi davasının kazanılması gerekir. Aksi hâlde babalık davası dava şartı yokluğundan reddedilir. Daire, kararın verildiği tarihteki hükme göre ananın kendi adına soybağının reddi davası açamayacağını da belirtmiştir; bu yön artık geçerli değildir. Anayasa Mahkemesi 2023'te bu sınırlamayı iptal etmiş,[8] 7531 sayılı Kanunla 07.11.2024'te ana da dava hakkı sahipleri arasına alınmıştır (TMK m. 286). Kararın karineye ilişkin ilk bölümü ise aynen geçerlidir.

2 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
30.09.2015 · E. 2014/226 · K. 2015/2029

Baba ile soybağı evlilik, tanıma veya hâkim hükmüyle kurulur; evlilikte karine geçerlidir ve yalnız soybağının reddiyle çürütülür

Davacı, nüfusta yazılı kişilerin gerçek ana ve babası olmadığını, evlilik dışı bir ilişkiden doğduğunu ileri sürerek kaydın düzeltilmesini ve babalığa hükmedilmesini

8 AYM, 26.07.2023, E. 2023/37, K. 2023/140.

istemiştir. Mahkeme davayı babalık davası sayıp evlilik içinde doğan çocuğun soybağı reddedilmeden dinlenemeyeceği gerekçesiyle reddetti ve kararında direnmiştir.

> *4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun soybağının hükümlerini düzenleyen 282. maddesinin ikinci fıkrasında çocuk ile baba arasındaki soybağının, ana ile evlilik, tanıma veya hâkim hükmüyle kurulacağı; 285. maddesinin birinci fıkrasında evlilik devam ederken veya evliliğin sona ermesinden başlayarak üçyüz gün içinde doğan çocuğun babasının koca olduğu; 286.maddesinde de kocanın soybağının reddi davasını açarak babalık karinesini çürütebileceği hüküm altına alınmıştır.*

DEĞERLENDİRME Kurul, soybağı sisteminin üç maddesini tek paragrafta birleştirir: kimin baba sayılacağını 282 belirler, evlilik hâlinde kimin baba olduğunu 285'teki karine söyler, bu karinenin nasıl çürütüleceğini 286 gösterir. Kararda ayrıca soybağı davalarının kendine özgü bir dava türü olduğu vurgulanır: yalnız belirli kişiler tarafından, belirli kişilere karşı ve kanundaki hak düşürücü süreler içinde açılabilirler. Bu nedenle nüfus kaydının düzeltilmesi davasıyla karıştırılmamalıdır.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
12.04.2012 · E. 2011/1980 · K. 2012/9434

Soybağının reddi ile babalık istemleri birlikte karara bağlanamaz; ret davası ayrılıp bekletici sorun yapılmalıdır

Boşanma davası sürerken eşlerden biri başka biriyle yaşamaya başlamış ve bu birliktelikten 2007'de bir çocuk doğmuştu. Çocuk, evlilik henüz sona ermediği için önceki eşin hanesine kaydedilmiştir. Önceki eş, nüfus kaydının düzeltilmesini istemiştir; davalılar davayı kabul etti ve mahkeme kaydı iptal ederek çocuğu diğer haneye tescil etmiştir.

> *Soybağı reddedilmeden küçüğün babasının bir başkası olduğu kabul edilemeyeceğine göre, her iki davanın birlikte sonuca bağlanması mümkün bulunmamaktadır. Bu bakımdan "babalığa" ilişkin ikinci talebin davadan tefrik edilip ayrı bir esasa kaydedilmesi, soybağının reddi davasının, babalığa ilişkin davada "bekletici sorun" sayılarak, neticesinin beklenmesi, soybağı reddedildikten ve buna ilişkin hüküm kesinleştikten sonra, babalık davasının sonuca bağlanması gerekir.*

DEĞERLENDİRME Karar, doğru usulü adım adım gösterir: babalığa ilişkin istem davadan ayrılır ve ayrı esasa kaydedilir; soybağının reddi davası bu dava için bekletici sorun sayılır; ret hükmü kesinleştikten sonra babalık davası karara bağlanır. Kararda ayrıca dava hakkının kime ait olduğu da hatırlatılmıştır: çocuk ile baba arasındaki soybağının mahkemece belirlenmesini yalnız ana ve çocuk isteyebilir, önceki eşin babalık davası açma hakkı yoktur.

4 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
20.11.2024 · E. 2024/3544 · K. 2024/8927

Kural bugün de aynıdır: soybağı reddedilmedikçe babalık davası incelenemez

Davacı, ölen bir kişinin babası olduğunu ileri sürerek babalığın hükmen tespitini istemiştir. İlk derece mahkemesi hem soybağının reddine hem babalığın tespitine birlikte karar vermiştir. Bölge adliye mahkemesi bu kararı kaldırmıştır; mahkeme soybağının reddi istemini ayırdı ve Adli Tıp Kurumu raporuna dayanarak babalığa hükmetmiştir.

> *...kabule göre de soybağı reddedilmedikçe babalık davasının incelenemeyeceği gerekçesiyle İlk Derece Mahkemesi kararının kaldırılmasına, dosyanın Mahkemesine gönderilmesine karar verilmiştir.*

DEĞERLENDİRME Karar, kuralın güncel uygulamasını doğrular. Bölge adliye mahkemesi, soybağı reddedilmeden babalık davasının incelenemeyeceğini belirterek ilk kararı kaldırmış; mahkeme bunun üzerine ret istemini ayırmış ve babalığı yüzde 99,99 oranında gösteren Adli Tıp Kurumu raporuna dayanarak karar vermiştir. Daire bu kararı onamıştır. İzlenmesi gereken sıra bellidir: önce karineyi çürüt, sonra babalığı kurdur.

5 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
07.05.2012 · E. 2011/4244 · K. 2012/12079

Cumhuriyet savcısının soybağının reddi davası açma yetkisi yoktur; bu davalar aile mahkemesinde görülür

Eşler 1984'te evlenmiş, çocuk 2002'de evlilik içinde doğum olarak nüfusa tescil edilmişti. Cumhuriyet savcısı, çocuğun ana adının tespiti ile baba adının değiştirilmesini ve nüfus kaydının düzeltilmesini istemiştir. Mahkeme istemi kabul etmiştir.

> *Davalı A. tarafından soybağı reddedilmedikçe bu dava görülemez. Ayrıca Cumhuriyet Savcısının soybağının reddi davası açma yetkisi bulunmamaktadır. Soybağının reddine ilişkin davalar 4787 sayılı yasanın 5133 sayılı yasayla değişik 4. maddesi gereğince 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 2. kitabından kaynaklanmakta olup bu davalara Aile Mahkemelerinde bakılması gerekir.*

DEĞERLENDİRME Karar iki sınırı birden çizer. Birincisi taraf sıfatı: babalık karinesini çürütecek soybağının reddi davasını yalnız kanunda sayılan kişiler açabilir; Cumhuriyet savcısının böyle bir yetkisi yoktur. İkincisi görev: soybağının reddi davaları Türk Medeni Kanunu'nun ikinci kitabından kaynaklandığından aile mahkemesinde görülür. Ana yönünden istem ise ayrıdır; ana ile soybağı doğumla kurulduğundan orada yapılacak şey doğuran kadının tespitidir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 282:** Genel olarak soybağının kurulması.
- **TMK m. 283:** Soybağı davalarında yetki.

- **TMK m. 284:** Soybağı davalarında yargılama usulü.
- **TMK m. 286:** Soybağının reddi davasında dava hakkı.
- **TMK m. 287:** Evlilik içinde ana rahmine düşme.
- **TMK m. 288:** Evlenmeden önce veya ayrı yaşarken ana rahmine düşme.
- **TMK m. 289:** Soybağının reddinde hak düşürücü süreler.
- **TMK m. 292:** Sonradan evlenme.
- **TMK m. 295:** Tanıma.
- **TMK m. 301:** Babalık davası.

MADDE

286 B. Soybağının reddi
I. Dava hakkı

KANUN METNİ

(1) (Değişik:7/11/2024-7531/9 md.)
(2) Koca, ana veya çocuk soybağının reddi davasını açarak babalık karinesini çürütebilir. Bu dava, dava açma hakkına sahip diğer kişilere karşı açılır.

MADDE ÖZETİ

Koca, ana veya çocuk soybağının reddi davasını açarak babalık karinesini çürütebilir; dava, dava açma hakkına sahip diğer kişilere karşı açılır (m. 286). Ananın dava hakkı yenidir: madde 07.11.2024 tarihli 7531 sayılı Kanunla değiştirilmiştir. Bundan önce dava hakkı yalnız koca ve çocuğa aitti; Anayasa Mahkemesi bu sınırlamayı ananın özel hayatına saygı hakkıyla bağlantılı etkili başvuru hakkına aykırı bularak iptal etmişti.[1]

TEMEL KAVRAMLAR

Soybağının reddi	Babalık karinesini çürüten dava (TMK m. 286).
Babalık karinesi	Evlilikte doğan çocuğun babasının koca sayılması (TMK m. 285).
Temsil kayyımı	Menfaat çatışmasında çocuğu temsil eden kişi (TMK m. 426).
Özel yetki	Kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar için vekâletnamede aranan yetki (HMK m. 74).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

Madde 286- Yürürlükteki Kanunun 242 nci maddesini karşılamaktadır. Madde, özellikle ikinci fıkrası açısından, yürürlükteki metinden farklı olarak ve esas itibarıyla kaynak Kanunun 256 ncı maddesi örnek alınmak suretiyle düzenlenmiştir. Birinci fıkrada, esasen, yürürlükteki metinde yer alan ilke, dava açma süresi (yürürlükteki metinden

1 AYM, 26.07.2023, E. 2023/37, K. 2023/140.

farklı bir süre olarak) ayrı bir maddeye bırakılmak suretiyle tekrarlanmaktadır. Buna göre, koca, soybağının reddi davası açarak babalık karinesini çürütebilir. Dava ana ve çocuğa karşı açılır. İkinci fıkrada ise, çocuğun dava açma hakkının bulunup bulunmadığı ve yürürlükteki Kanun açısından bu konuda bir kanun boşluğu mevcut olup olmadığı sorunu, kaynak Kanunda 1976 yılında yapılan değişiklik izlenmek suretiyle, açık bir çözüme kavuşturulmaktadır. Yapılan düzenlemede Tasarıda, belli koşullarda baba dışındaki kişilere soybağının reddi olanağı tanıyan bir sistemde, soybağıyla birinci derecede ve hem manevî hem de maddî açıdan ilgili olan kişiye, yani çocuğa da dava hakkının tanınması gerektiği görüşü benimsenmiştir. Bu görüş doğrultusunda kaleme alınan ikinci fıkraya göre çocuk da soybağının reddi davası açabilir. Bu durumda, davalı sıfatı, ana ile babalığı karine olarak kabul edilen kocaya aittir. Kaynak Kanunun 256 ncı maddesindeki "karısının üçüncü kişi tarafından gebe bırakılmasına rıza gösteren kocanın dava hakkı yoktur" şeklindeki üçüncü fıkrası alınmamıştır.

Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 110-111

Gerekçe, maddenin 2001'deki hâlini açıklar ve bugünkü metinle karşılaştırıldığında kanun koyucunun yaklaşımındaki kademeli genişlemeyi görünür kılar. 2001'de yapılan yenilik **çocuğa** dava hakkı tanımaktı; gerekçe bunun dayanağını açıkça yazar: soybağıyla birinci derecede ve hem manevî hem maddî açıdan ilgili olan kişi çocuktur. Aynı gerekçe **anadan hiç söz etmez**; ana yalnız davalı sıfatıyla anılır. 2023'teki iptal kararı[2] tam bu boşluğu hedef almış, soybağının ananın da özel hayatını ilgilendirdiğini belirleyerek aynı mantığın ana bakımından da geçerli olduğunu ortaya koymuştur. Gerekçenin son cümlesi de bugün için anlamlıdır: kaynak Kanun'daki "üçüncü kişi tarafından gebe bırakılmasına rıza gösteren kocanın dava hakkı yoktur" kuralı bilinçli olarak alınmamıştır; dolayısıyla Türk hukukunda rıza, kocanın dava hakkını kendiliğinden ortadan kaldırmaz.

Eski Kanun'un 242. maddesi hem dava hakkını hem süreyi tek cümlede düzenliyordu: koca, doğumu öğrendiği günden itibaren **bir ay** içinde çocuğu reddedebilirdi ve ret davası çocuk ile ana aleyhine açılırdı. Bugünkü sistemle üç fark vardır. Birincisi süre ayrı bir maddeye taşınmış ve bir aydan bir yıla çıkarılmıştır. İkincisi dava hakkı genişlemiştir: 2001'de çocuğa, 2024'te ise anaya da tanınmıştır. Üçüncüsü hasım, sabit bir listeyle değil "dava açma hakkına sahip diğer kişiler" biçiminde tanımlanmıştır; böylece davacı kim olursa olsun hasım kendiliğinden belirlenir. Eski metnin "reddedebilir" ifadesinin yerini "soybağının reddi davasını açarak babalık karinesini çürütebilir" alması da kavramsal bir düzeltmedir: reddedilen artık çocuk değil, karinedir.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

Koca, doğduğuna muttali olduğu günden itibaren bir ay içinde çocuğu reddedebilir. Ret davası, çocuk ile anası aleyhine ikame olunur.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 242

	743 sayılı Kanun m. 242	4721 sayılı Kanun m. 286
Dava hakkı	Yalnız koca	Koca, ana veya çocuk

2 AYM, 26.07.2023, E. 2023/37, K. 2023/140.

	743 sayılı Kanun m. 242	4721 sayılı Kanun m. 286
Ananın hakkı	Yok	07.11.2024'ten beri var
Çocuğun hakkı	Düzenlenmemiş	2001'den beri var
Süre	Bir ay (aynı maddede)	Ayrı maddede, kural olarak bir yıl
Hasım	Çocuk ve ana	Dava hakkına sahip diğer kişiler
Anlatım	Çocuğun reddi	Karinenin çürütülmesi

Değişiklik durumu

Aynı Kanun'la 289. maddede ananın süresi ("Ana doğumdan, çocuk ise ergin olduğu tarihten başlayarak en geç bir yıl") ve 291. maddede baba olduğunu iddia eden kişinin dava hakkı da düzenlenmiştir.

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi; çocuğa da dava hakkı tanındı	4721 s. K.
26.07.2023	Birinci fıkra iptal edildi; anaya dava hakkı tanınmaması Anayasa'ya aykırı bulundu	AYM, K. 2023/140
20.10.2023	İptal kararı Resmî Gazete'de yayımlandı; yürürlüğü dokuz ay ertelendi	RG 20.10.2023-32345
07.11.2024	Madde yeniden yazıldı; ana dava hakkı sahipleri arasına alındı	7531 s. K. m. 9

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Amaç	Babalık karinesinin çürütülmesi	TMK m. 286
Dava hakkı	Koca, ana veya çocuk	TMK m. 286
Ananın hakkı	07.11.2024'ten beri	7531 s. K. m. 9
Önceki durum	Yalnız koca ve çocuk	TMK m. 286 (eski)
İptal	Sınırlama Anayasa'ya aykırı bulundu	AYM, K. 2023/140
Gerekçe	Ananın özel hayatı ve etkili başvuru hakkı	AYM, K. 2023/140
Hasım	Dava hakkına sahip diğer kişiler	TMK m. 286
Kayyım	Ana ile çocuğun menfaati çatışırsa zorunlu	Yargıtay 2. HD, K. 2009/4311
Eksik hasım	Tamamlattırılır, doğrudan reddedilmez	Yargıtay 2. HD, K. 2009/2836
Vekâletname	Özel yetki gerekir, eksiklik tamamlanabilir	AYM, Ayten Adalı ve diğerleri, B. No: 2019/2036

Konu	Kural	Dayanak
Süre	Kural olarak bir yıl	TMK m. 289
Diğer ilgililer	Ayrı bir hükümde düzenlenmiştir	TMK m. 291

TBMM gerekçesine göre madde, eski Kanun'un 242. maddesini karşılar ve özellikle ikinci fıkrası bakımından kaynak Kanun'un 256. maddesi örnek alınarak düzenlenmiştir. Gerekçe, birinci fıkrada eski metindeki ilkenin tekrarlandığını, dava açma süresinin ise ayrı bir maddeye bırakıldığını belirtir. İkinci fıkra bakımından gerekçe önemli bir tercihi açıklar: eski Kanun'da çocuğun dava hakkının bulunup bulunmadığı tartışmalıydı; Tasarı, "belli koşullarda baba dışındaki kişilere soybağının reddi olanağı tanıyan bir sistemde, soybağıyla birinci derecede ve hem manevî hem de maddî açıdan ilgili olan kişiye, yani çocuğa da dava hakkının tanınması gerektiği" görüşünü benimsemiştir. Gerekçe ayrıca kaynak Kanun'daki "karısının üçüncü kişi tarafından gebe bırakılmasına rıza gösteren kocanın dava hakkı yoktur" hükmünün alınmadığını da not eder. Tasarının 286. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiş, sonradan 7531 sayılı Kanunla değiştirilmiştir (S. Sayısı 723, s. 110-111 ve s. 311-314). 1

DİKKAT

Bu madde **2024'te değişti** ve pratikte en çok karşılaşılan durumu doğrudan etkilemiştir. Eski metne göre soybağının reddi davasını yalnız koca ve çocuk açabiliyordu; bir ana, doğurduğu çocuğun kocadan olmadığını bilse bile kendi adına dava açamıyor, ancak çocuğa kayyım atattırabiliyordu. Bu sınırlamanın ananın özel hayatına saygı hakkıyla bağlantılı etkili başvuru hakkını ihlal ettiğine karar verilmiştir;[3] çünkü kayyım davayı çocuğun yararına ve çocuk adına açar, ana orada kendi iddialarını davacı sıfatıyla ileri süremez. 07.11.2024 tarihli 7531 sayılı Kanunla madde yeniden yazıldı ve **ana da dava hakkı sahipleri arasına alındı**. İnternette ve hatta bazı kaynaklarda hâlâ eski metin ("Koca, soybağının reddi davasını açarak…") yer almaktadır; buna göre hareket edilmemelidir. İki pratik uyarı: dava, dava hakkına sahip **diğer** kişilerin tamamına yöneltilmelidir, eksik hasımla açılan dava hemen reddedilmez ama zaman kaybettirir; ve çocuk küçükse ana ile menfaati çatıştığından çocuğa temsil kayyımı atanması gerekir.

II. Dava Hakkı

- **Koca:** Babalık karinesinin muhatabı olarak dava açabilir (TMK m. 286).
- **Ana:** 07.11.2024'ten beri kendi adına dava açabilir (7531 s. K. m. 9).
- **Çocuk:** Kendi soybağını reddettirmek için dava açabilir (TMK m. 286).

3 AYM, 26.07.2023, E. 2023/37, K. 2023/140.

- **Sınırlı sayı:** Bu kişiler dışında kimse bu davayı açamaz (TMK m. 285).
- **Savcı:** Cumhuriyet savcısının dava açma yetkisi yoktur.
- **Diğer ilgililer:** Ayrı koşullarla ve ayrı hükümde düzenlenmiştir (TMK m. 291).

III. Ananın Dava Hakkının Dayanağı

- **Eski durum:** Dava hakkı yalnız koca ve çocuğa aitti.
- **İptal:** Anayasa Mahkemesi bu sınırlamayı iptal etmiştir.[4]
- **Gerekçe:** Soybağı ananın özel hayatını da ilgilendirir (Anayasa m. 20).
- **Etkili başvuru:** Anaya yargı yoluna gitme imkânı tanınmaması Anayasa m. 40'a aykırıdır.
- **Kayyım yeterli değil:** Kayyım davayı çocuk adına açar; ana kendi iddialarını ileri süremez.
- **Kanun değişikliği:** Madde 07.11.2024'te yeniden yazıldı (7531 s. K. m. 9).

IV. Davalı Sıfatı

- **Kural:** Dava açma hakkına sahip diğer kişilere karşı (TMK m. 286).
- **Koca açarsa:** Hasım ana ve çocuktur.[5]
- **Çocuk açarsa:** Hasım ana ve kocadır (S. Sayısı 723, s. 111).
- **Ana açarsa:** Hasım koca ve çocuktur.
- **Zorunluluk:** Hasımlardan birinin gösterilmemesi eksik hasım sayılır.
- **Tamamlama:** Mahkeme davacıya eksik tarafı dahil etme imkânı tanır.[6]

V. Çocuğun Temsili

- **Sorun:** Küçük çocuğu kural olarak ana temsil eder (TMK m. 342).
- **Çatışma:** Bu davada ana ile çocuğun menfaatleri çatışır.
- **Çözüm:** Çocuğa temsil kayyımı atanır (TMK m. 426).
- **Husumet:** Dava kayyıma yöneltilir.[7]
- **Deliller:** Kayyıma delil gösterme imkânı sağlanmalıdır.
- **Eksiklik:** Kayyım atanmadan verilen hüküm bozulur.

VI. Süre ve Usul

- **Süre:** Dava kural olarak bir yıl içinde açılır (TMK m. 289).

4 AYM, 26.07.2023, E. 2023/37, K. 2023/140.
5 Yargıtay 2. HD, 11.03.2009, E. 2007/17974, K. 2009/4311.
6 Yargıtay 2. HD, 23.02.2009, E. 2009/1164, K. 2009/2836.
7 Yargıtay 2. HD, 11.03.2009, E. 2007/17974, K. 2009/4311.

- **Haklı sebep:** Gecikme haklı sebebe dayanıyorsa süre o sebep kalkınca başlar.[8]
- **İspat:** Yükün kimde olduğu çocuğun ana rahmine düştüğü döneme göre değişir (TMK m. 287, TMK m. 288).
- **Araştırma:** Hâkim maddî olguları kendiliğinden araştırır (TMK m. 284).
- **Vekâletname:** Özel yetki gerekir; eksiklik tamamlanabilir.[9]
- **Görev ve yetki:** Aile mahkemesi; yetki için dört seçenek vardır (TMK m. 283).

VII. Davanın Sonucu

- **Kabul:** Çocuk ile koca arasındaki soybağı geçmişe etkili olarak ortadan kalkar.
- **Kayıt:** Nüfus kaydı hükme göre düzeltilir (5490 s. K. m. 35).
- **Sonraki adım:** Biyolojik babayla soybağı tanıma veya babalık davasıyla kurulur (TMK m. 295, TMK m. 301).
- **Sıra:** Ret hükmü kesinleşmeden babalık davası karara bağlanamaz (TMK m. 285).
- **Nafaka:** Soybağı ortadan kalkınca iştirak nafakası yükümlülüğü de sona erer (TMK m. 327).
- **Red:** Dava reddedilirse babalık karinesi kesinleşir.

UYGULAMA NOTU

Bu maddeye dayanılacaksa önce hangi metne bakıldığı kontrol edilmelidir: madde 07.11.2024'te değişmiştir ve ana artık kendi adına dava açabilmektedir. Eski metne göre hazırlanmış dilekçe örnekleri ve yazılar hâlâ dolaşımdadır; bunlara güvenilerek "ananın dava hakkı yok" sonucuna varılmamalıdır. Dava açılırken üç husus baştan doğru kurulmalıdır. Birincisi hasım: dava, dava hakkına sahip diğer kişilerin tamamına yöneltilir; koca açıyorsa ana ve çocuğa, ana açıyorsa koca ve çocuğa, çocuk açıyorsa ana ve kocaya. Eksik hasım davayı düşürmez ama mahkeme davacıdan bu eksikliği tamamlamasını isteyeceği için zaman kaybettirir. İkincisi kayyım: çocuk küçükse ana ile menfaati çatıştığından çocuğa temsil kayyımı atattırılması ve husumetin kayyıma yöneltilmesi gerekir; bu eksiklik tek başına bozma sebebidir. Üçüncüsü vekâletname: soybağı davaları kişiye sıkı sıkıya bağlı haklara ilişkin olduğundan özel yetki aranır; ancak bu tamamlanabilir bir eksikliktir ve mahkeme kesin süre vermeden bu nedenle davayı reddedemez. Son olarak süre kaçırılmamalıdır; gecikme haklı bir sebebe dayanıyorsa bu sebep delilleriyle birlikte baştan açıklanmalıdır.

8 Yargıtay 2. HD, 21.04.2008, E. 2007/5591, K. 2008/5580.
9 AYM, *Ayten Adalı ve diğerleri* Başvurusu, B. No: 2019/2036, 21.12.2022.

İÇTİHATLAR

1 **ANAYASA MAHKEMESİ · NORM DENETİMİ**
26.07.2023 · E. 2023/37 · K. 2023/140

Anaya soybağının reddi davası açma hakkı tanımayan hüküm iptal edildi

Bir ana, doğurduğu çocuğun kocadan olmadığını ileri sürerek soybağının reddi davası açmıştır. Ancak o tarihteki metne göre bu davayı yalnız koca ve çocuk açabiliyordu. Davaya bakan aile mahkemesi, ananın dava hakkının bulunmamasını Anayasa'ya aykırı görerek iptal başvurusunda bulunmuştur.

> *Çocuğun biyolojik babası olmayan koca ile arasında soybağı ilişkisinin mevcut olması ananın özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkını ihlal edebileceğinden ana tarafından babalık karinesinin çürütülmesi için yargı mercilerine başvurulabilmesi etkili başvuru hakkının bir gereğidir. 21. Babalık karinesinin çürütülmesi, başka bir ifadeyle çocuk ile koca arasındaki soybağı ilişkisinin ortadan kaldırılması amacıyla soybağının reddi davasını açabilecek kişiler sınırlı olarak Kanun'un 286. ve 291. maddelerinde belirlenmiştir. Buna göre anılan davayı açabilecek kişiler arasında yer verilmeyen ananın doğurduğu çocuğunun kocadan olmadığını ileri sürerek yargı mercilerine başvurma imkânı bulunmamaktadır.*

DEĞERLENDİRME Bu maddenin bugünkü hâlinin arkasındaki karar budur. Mahkeme, çocuk ile biyolojik babası olmayan koca arasındaki soybağının ananın özel hayatını da ilgilendirdiğini kabul etmiş; bu bağı ortadan kaldırmak için yargıya başvurma imkânının anaya tanınmamasını Anayasa'nın 20. ve 40. maddelerine aykırı bularak hükmü iptal etmiştir. Kararda, çocuğa kayyım atanabilmesinin ananın hakkı bakımından bir güvence sunmadığı da vurgulanmıştır; çünkü kayyım davayı çocuğun yararına, çocuk adına açar ve ana orada davacı sıfatıyla kendi iddialarını ileri süremez. İptal hükmü kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından dokuz ay sonra yürürlüğe girmiş, kanun koyucu da 07.11.2024 tarihli 7531 sayılı Kanunla maddeyi yeniden yazarak anayı dava hakkı sahipleri arasına almıştır.

2 **ANAYASA MAHKEMESİ**
Ayten Adalı ve diğerleri Başvurusu · B. No: 2019/2036 · 21.12.2022

Özel vekâletname eksikliği tamamlanabilir bir eksikliktir; kesin süre verilmeden dava reddedilemez

Koca soybağının reddi davası açmıştır; ancak vekâletnamesinde bu dava için özel yetki yoktu. Mahkeme eksikliğin giderilmesi için kesin süre vermemiştir. Davacı kısa süre sonra ölmüştür; annesi davayı sürdürmek istediğini süresinde bildirdi, fakat mahkeme vekâletnamenin ibraz tarihini esas alarak kanundaki süreyi geçmiş saydı ve davayı usulden reddetmiştir.

> *Sonuç olarak murisin sağlığında açtığı davanın tamamlanabilir bir eksiklik olan özel vekâletname olmadığı gerekçesiyle reddedilmesi; anılan eksikliğin giderilmesine ilişkin olarak Mahkeme tarafından usule uygun ve ivedi hareket*

edilmediği, bu nedenle başvuruculara sağlanan başka bir dava imkânı da olmadığı dikkate alındığında temel hak ve hürriyetlerin ihlal edildiğine yönelik şikâyetin etkili bir şekilde incelenememesi sorununa yol açmıştır. Sonuç olarak başvuruculara özel hayata saygı hakkı kapsamında olduğunu ileri sürdükleri soy bağının reddi talebiyle başvurabilecekleri, asgari güvenceleri içeren, pratikte de işleyen etkili bir hukuk yolunun sunulmadığı sonucuna varılmıştır.

DEĞERLENDİRME Soybağının reddi davaları kişiye sıkı sıkıya bağlı haklara ilişkin olduğundan vekâletnamede özel yetki aranır; ancak Mahkeme bunun **tamamlanabilir** bir eksiklik olduğunu ve mahkemenin kesin süre verip hatırlatma yapmadan davayı reddedemeyeceğini belirtmiştir. Kararın ikinci önemli yönü, davacının yargılama sırasında ölmesi hâlidir: mirasçıların davayı sürdürmekte hukuki yararı bulunup bulunmadığı, dava haklarının varlığı ve baştaki eksikliğin bunlara etkisi ayrıca değerlendirilmelidir. Bu yapılmadan verilen usul kararı, özel hayata saygı hakkıyla bağlantılı etkili başvuru hakkını ihlal eder.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
11.03.2009 · E. 2007/17974 · K. 2009/4311

Dava ana ve çocuğa karşı açılır; ana ile çocuğun menfaati çatıştığından çocuğa kayyım atanıp husumet kayyıma yöneltilmelidir

Koca, soybağının reddi davası açmıştır. Davada çocukların yasal temsilcisi olan ana ile çocukların menfaatleri çatışıyordu; buna rağmen çocuklara kayyım atanmadan ve husumet kayyıma yöneltilmeden karar verilmiştir.

> *Türk Medeni Kanununun 286. maddesi uyarınca soybağının reddi davası ana ve çocuğa karşı açılır. Davada, yasal temsilci ile küçüklerin menfaati çatışmaktadır. O halde küçüklere Türk Medeni Kanununun 426/2. maddesi gereğince kayyım tayin ettirilmesi, husumetin kayyıma yöneltilmesi, gösterdiği taktirde delillerinin toplanması gerekirken eksik inceleme ve eksik hasımla hüküm kurulması doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Maddenin ikinci cümlesi davanın kime karşı açılacağını belirler; kocanın açtığı davada hasım hem ana hem çocuktur ve bu zorunludur. Ancak çocuk küçükse onu kural olarak ana temsil eder, oysa bu davada ananın ve çocuğun menfaatleri çatışır. Bu nedenle çocuğa temsil kayyımı atanması, husumetin kayyıma yöneltilmesi ve kayyımın delil gösterme imkânının sağlanması gerekir. Aksi hâlde hüküm eksik hasım ve eksik inceleme nedeniyle bozulur. Bugünkü metin hasmı "dava açma hakkına sahip diğer kişiler" olarak ifade eder; ana da dava hakkı kazandığından bu kişiler dava açanın kim olduğuna göre belirlenir.

4 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
21.04.2008 · E. 2007/5591 · K. 2008/5580

Eksik hasım tamamlattırılmalı; gecikme haklı bir sebebe dayanıyorsa süre o sebebin ortadan kalktığı tarihte başlar

Koca, soybağının reddi davası açmıştır; ancak çocukların anası davalı olarak gösterilmemişti. Ayrıca davanın süresinde açılıp açılmadığı tartışmalıydı. Mahkeme, ananın davaya dahil edilmesi için davacıya süre vermeden ve gecikmeyi haklı kılan bir sebep bulunup bulunmadığını sormadan karar vermiştir.

> *Koca, soybağının reddi davasını açarak babalık karinesini çürütebilir. Bu dava ana ve çocuğa karşı açılır.(TMK. md. 286/1) Dava açmakta gecikme haklı bir sebebe dayanıyorsa, bir yıllık süre bu sebebin ortadan kalktığı tarihte işlemeye başlar.(TMK.m.289/3)...*

DEĞERLENDİRME Karar, 286 ile 289'u birlikte okumak gerektiğini gösterir. Bir yandan hasım eksikse mahkeme davayı hemen reddetmez, eksikliğin tamamlanması için davacıya süre verir. Öte yandan davanın süresinde açılmadığı ileri sürülse bile iş burada bitmez: gecikmenin haklı bir sebebe dayanıp dayanmadığı araştırılmalıdır; haklı sebep varsa bir yıllık süre o sebebin ortadan kalktığı tarihte işlemeye başlar. Bu araştırma yapılmadan süre yönünden verilen ret kararı bozulur.

5 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
23.02.2009 · E. 2009/1164 · K. 2009/2836

Hasım eksikse dava doğrudan reddedilmez; eksik tarafın davaya dahili için davacıya imkân tanınır

Soybağının reddi davasında, soybağı reddedilmek istenen çocuğun anası davalı olarak gösterilmemişti. Mahkeme, davacıya ananın davaya dahil edilmesi için imkân tanımadan eksik hasımla yargılama yapıp karar vermiştir.

> *Koca, soybağının reddi davasını açarak babalık karinesini çürütebilir. Bu dava ana ve çocuğa karşı açılır. (TMK.m.286/1) Soybağının reddi istenen çocuk A.K.ın annesi G.'nin davaya dahili için davacıya imkan tanınmadan eksik hasımla yargılama yapılarak karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır.*

DEĞERLENDİRME Uygulamada en sık rastlanan hata, davanın yalnız çocuğa ya da yalnız anaya yöneltilmesidir. Daire bu durumda davanın esastan reddedilmeyeceğini, mahkemenin davacıya eksik tarafı davaya dahil etme imkânı tanıması gerektiğini belirtmiştir. Bu, soybağı davalarının kamu düzenine ilişkin olmasının bir sonucudur: uyuşmazlık usuli bir eksiklik yüzünden çözümsüz bırakılamaz. Dilekçe hazırlanırken yine de hasmın baştan doğru gösterilmesi zaman kaybını önler.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 282:** Genel olarak soybağının kurulması.
- **TMK m. 283:** Soybağı davalarında yetki.
- **TMK m. 284:** Soybağı davalarında yargılama usulü.

- **TMK m. 285:** Babalık karinesi.
- **TMK m. 287:** Evlilik içinde ana rahmine düşme.
- **TMK m. 288:** Evlenmeden önce veya ayrı yaşarken ana rahmine düşme.
- **TMK m. 289:** Hak düşürücü süreler.
- **TMK m. 291:** Diğer ilgililerin dava hakkı.
- **TMK m. 295:** Tanıma.
- **TMK m. 301:** Babalık davası.

MADDE

B. Soybağının reddi
II. İspat

287 1. Evlilik içinde ana rahmine düşme

KANUN METNİ

(1) Çocuk evlilik içinde ana rahmine düşmüşse davacı, kocanın baba olmadığını ispat etmek zorundadır.
(2) Evlenmeden başlayarak en az yüzseksen gün geçtikten sonra ve evliliğin sona ermesinden başlayarak en fazla üçyüz gün içinde doğan çocuk evlilik içinde ana rahmine düşmüş sayılır.

MADDE ÖZETİ

Çocuk evlilik içinde ana rahmine düşmüşse ispat yükü davacıdadır: kocanın baba olmadığını o kanıtlamak zorundadır (m. 287). Evlenmeden başlayarak en az yüzseksen gün geçtikten sonra ve evliliğin sona ermesinden başlayarak en fazla üçyüz gün içinde doğan çocuk, evlilik içinde ana rahmine düşmüş sayılır. Bu ölçü aynı zamanda hangi davanın açılacağını belirler: çocuk karineden yararlanıyorsa soybağının reddi, yararlanmıyorsa nüfus kaydının düzeltilmesi davası açılır.[1]

TEMEL KAVRAMLAR

Ana rahmine düşme	Gebe kalma; soybağında belirleyici an (TMK m. 287/2).
Yüzseksen gün	Evlenmeden sonra karinenin işlemeye başladığı süre (TMK m. 287/2).
Üçyüz gün	Evliliğin sona ermesinden sonra karinenin sürdüğü süre (TMK m. 287/2).
İspat yükü	Kocanın baba olmadığını kanıtlama zorunluluğu (TMK m. 287/1).

1 Yargıtay HGK, 04.07.2018, E. 2017/1922, K. 2018/1305.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 287- Yürürlükteki Kanunun 243 üncü maddesini karşılamaktadır. Madde, yürürlükteki metne göre farklı bir ilke getirmemekle birlikte, evlilik içinde ana rahmine düşen çocuğun soybağının reddinde kanıtlama yükünü, daha kapsamlı olarak ve açık ifadelerle düzenlemektedir. Hüküm kaynak Kanunda 1976 yılında yapılan değişiklik izlenmek suretiyle kaleme alınmıştır. Birinci fıkra, çocuğun evlilik içinde doğmuş olması hâlinde kanıtlama zorunluluğunun davacıya ait olduğunu ve bu kanıtlamanın da, babalığı karine olarak kabul edilen kocanın baba olmadığının kanıtlanması şeklinde gerçekleştirileceğini düzenlemektedir. Fıkranın, yürürlükteki metne göre bir farkı, davacı olarak "koca" yerine genel bir deyişle "davacı" terimini kullanmış olmasıdır; çünkü soybağının reddi davasını koca dışındaki kişiler de açabilmektedir. İkinci fark ise, davacının kanıtlama zorunluluğunun çocuğun evlenmeden başlayarak en az yüzseksen gün sonra doğmuş olması hâlinde söz konusu olacağı hususunun bu fıkraya değil, bir sonraki fıkraya alınmış olmasıdır. Yürürlükteki metinde bulunmayan ikinci fıkrada, davacının kocanın baba olmadığını kanıtlama zorunluluğunun yukarıda sözü edilen yüzseksen günlük süre ölçüsüne bağlandığı doğrudan ifade edilmek yerine; birinci fıkrada belirtilen "evlilik içinde ana rahmine düşme" kavramı ile neyin kastedildiği açıklanmakta ve evlenmeden başlayarak en az yüzseksen gün geçtikten sonra ve evliliğin sona ermesinden başlayarak en fazla üçyüz gün içinde doğan çocuğun evlilik içinde ana rahmine düşmüş sayılacağı hükme bağlanmaktadır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 111*

Gerekçenin en öğretici yönü, kanun koyucunun **tekniği değiştirdiğini** açıkça anlatmasıdır. Eski metin süre ölçüsünü doğrudan ispat kuralının içine yerleştiriyordu: koca, evlendikten en az yüzseksen gün sonra doğan çocuğu ancak kendisinden olmadığını ispat ederek reddedebilirdi. Yeni düzenleme ise önce bir **kavramı tanımlar** — "evlilik içinde ana rahmine düşme" — ve ispat kuralını bu kavrama bağlar. Görünüşte biçimsel olan bu tercih, maddenin uygulama alanını genişletir: tanımlanan kavram yalnız ispat yükü bakımından değil, babalık karinesinin kapsamını belirlemek bakımından da kullanılabilir hâle gelir. Gerekçedeki ikinci önemli açıklama terim değişikliğine ilişkindir: "koca" yerine "davacı" denmesinin sebebi, soybağının reddi davasını koca dışındaki kişilerin de açabilmesidir. Bu, 2001'de çocuğu, 2024'te ise anayı da kapsayacak biçimde genişleyen dava hakkıyla tutarlıdır. Tasarının 287. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314).

Eski Kanun'un 243. maddesi aynı ölçüyü kullanıyordu ama bunu tek bir cümlede ve yalnız koca bakımından ifade ediyordu: koca, evlendikten en az yüzseksen gün sonra doğan çocuğun kendisinden olması ihtimali bulunmadığını ispat etmedikçe çocuğu reddedemezdi. Üç fark vardır. Birincisi davacı çevresi: eski metin yalnız kocayı anıyor, yeni metin genel olarak "davacı" diyor. İkincisi ispat konusu: eski metin "kendisinden olması ihtimali bulunmadığını" ispat etmekten söz ediyordu; yeni metin daha yalın biçimde "kocanın baba olmadığını" ispat demektedir. Üçüncüsü ve en önemlisi üst sınır: eski hüküm yalnız yüzseksen günlük alt sınırı anıyor, üçyüz günlük üst sınırı

bu maddede göstermiyordu; yeni ikinci fıkra iki sınırı birleştirerek "evlilik içinde ana rahmine düşme" kavramını tanımlamıştır.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Koca, evlendikten en az yüz seksen gün sonra doğan çocuğun kendisinden olması ihtimali bulunmadığını ispat etmedikçe çocuğu reddedemez.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 243

	743 sayılı Kanun m. 243	4721 sayılı Kanun m. 287
İspat yükü	Kocada	Davacıda
İspat konusu	Kendisinden olma ihtimalinin bulunmaması	Kocanın baba olmadığı
Alt sınır	Yüzseksen gün	Yüzseksen gün
Üst sınır	Bu maddede yok	Üçyüz gün
Yöntem	Doğrudan ispat kuralı	Önce kavram tanımı, sonra ispat kuralı
Terim	Çocuğun reddi	Karinenin çürütülmesi

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden beri değiştirilmemiştir. Ancak maddede geçen "davacı" teriminin kapsamı genişlemiştir: soybağının reddi davasını 2001'den beri çocuk, 07.11.2024 tarihli 7531 sayılı Kanun'dan beri ise ana da açabilmektedir (TMK m. 286).

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi; "evlilik içinde ana rahmine düşme" tanımlandı	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
İspat yükü	Davacı, kocanın baba olmadığını ispatlar	TMK m. 287/1
Davacı	Koca, ana veya çocuk olabilir	TMK m. 286
Alt sınır	Evlenmeden başlayarak en az yüzseksen gün	TMK m. 287/2
Üst sınır	Evliliğin sona ermesinden en fazla üçyüz gün	TMK m. 287/2
Sonuç	Bu aralıkta doğan çocuk evlilik içinde ana rahmine düşmüş sayılır	TMK m. 287/2
Mehaz	İsviçre Medenî Kanunu m. 256a	S. Sayısı 723, s. 111
Terim	Eski metindeki "koca" yerine "davacı"	S. Sayısı 723, s. 111

Konu	Kural	Dayanak
Karine dışı	Kayıt düzeltme davası açılır	Yargıtay HGK, K. 2018/1305
Tescil	Üçyüz gün içinde doğan çocuk kocanın hanesine yazılır	Yargıtay 8. HD, K. 2019/4608
Velayet	Hâkim düzenler; kendiliğinden anaya geçmez	Yargıtay 2. HD, K. 2011/21327
Evlenmeden önce doğum	Karine değil, sonradan evlenme hükümleri	Yargıtay 18. HD, K. 2016/5271
Ayrı yaşama	İspat kolaylığı getiren ayrı hüküm	TMK m. 288

TBMM gerekçesine göre madde eski Kanun'un 243. maddesini karşılar ve kaynak 1
Kanun'da 1976'da yapılan değişiklik izlenerek kaleme alınmıştır. Gerekçe, maddenin farklı bir ilke getirmediğini, ancak evlilik içinde ana rahmine düşen çocuğun soybağının reddinde kanıtlama yükünü daha kapsamlı ve açık ifadelerle düzenlediğini belirtir. Birinci fıkra bakımından iki fark vurgulanır: eski metindeki "koca" yerine genel bir deyişle "davacı" terimi kullanılmıştır, çünkü soybağının reddi davasını koca dışındaki kişiler de açabilmektedir; ayrıca yüzseksen günlük süre ölçüsü birinci fıkradan çıkarılıp ikinci fıkraya alınmıştır. İkinci fıkra ise eski metinde bulunmayan bir hükümdür: burada süre ölçüsü doğrudan ispat yüküne bağlanmak yerine, "evlilik içinde ana rahmine düşme" kavramının neyi ifade ettiği tanımlanmış ve bu tanım yüzseksen gün ile üçyüz gün arasındaki aralıkla belirlenmiştir. Tasarının 287. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314).

DİKKAT

Bu maddedeki iki sayı, dosyanın kaderini belirler. **Yüzseksen gün** alt sınırdır: evlendikten sonraki ilk yüzseksen gün içinde doğan çocuk evlilik içinde ana rahmine düşmüş sayılmaz. **Üçyüz gün** üst sınırdır: evliliğin sona ermesinden sonraki üçyüz gün içinde doğan çocuk ise sayılır. Bu aralıkta doğan çocuk karineden yararlanır ve ispat yükü davacıya geçer; yani kocanın baba olmadığını davacının kanıtlaması gerekir. Aralığın dışında kalan çocuk karineden yararlanmaz ve burada çok önemli bir sonuç doğar: ortada zaten kurulmuş bir soybağı bulunmadığından açılacak dava **soybağının reddi değil, nüfus kaydının düzeltilmesidir**. İkisi arasındaki fark hayatidir; soybağının reddi davası kısa hak düşürücü sürelere tabidir, kayıt düzeltme davası ise süreye bağlı değildir ve farklı mahkemede görülür. Bu nedenle dosyanın en başında evlenme, boşanma ve doğum tarihleri yan yana konulup gün hesabı yapılmalıdır. Çocuk evlenmeden **önce** doğmuşsa karine hiç devreye girmez; orada soybağı sonradan evlenmeyle kurulur ve açılacak dava itiraz davasıdır.

II. İspat Yükü

- **Kural:** Davacı, kocanın baba olmadığını ispat etmek zorundadır (TMK m. 287/1).
- **Koşul:** Çocuğun evlilik içinde ana rahmine düşmüş olması.
- **Davacı:** Koca, ana veya çocuk olabilir (TMK m. 286).
- **Terim:** Gerekçe "koca" yerine bilinçli olarak "davacı" demiştir (S. Sayısı 723, s. 111).
- **Araç:** İspat kural olarak DNA incelemesiyle yapılır (TMK m. 284).
- **Kolaylık:** Ayrı yaşama hâlinde ispat yükü hafifler (TMK m. 288).

III. Yüzseksen ve Üçyüz Gün Ölçüsü

- **Alt sınır:** Evlenmeden başlayarak en az yüzseksen gün geçmiş olmalıdır (TMK m. 287/2).
- **Üst sınır:** Evliliğin sona ermesinden en fazla üçyüz gün içinde doğum (TMK m. 287/2).
- **Sonuç:** Bu aralıkta doğan çocuk evlilik içinde ana rahmine düşmüş sayılır.
- **Tescil:** Üçyüz gün içinde doğan çocuk kocanın hanesine yazılır.[2]
- **Hesap:** Evlenme, sona erme ve doğum tarihleri yan yana konularak yapılır.
- **Karine:** Ölçü, babalık karinesinin kapsamını belirler (TMK m. 285).

IV. Karine Kapsamı ve Dava Türü

- **Kapsam içinde:** Soybağı ancak soybağının reddi davasıyla kaldırılabilir.[3]
- **Kayıt düzeltme yok:** Karine kapsamındaki çocukta baba adı kayıt düzeltmeyle değiştirilemez.
- **Kapsam dışında:** Ortada kurulmuş bir soybağı yoktur; kayıt düzeltme davası açılır.
- **Örnek:** Üçyüz gün geçtikten sonra doğduğu hâlde süre içinde doğmuş gibi kaydedilen çocuk.
- **Örnek:** Başka bir kadının doğurduğu çocuğun eşten olmuş gibi kaydettirilmesi.
- **Sonuç:** Süre ve görev bakımından iki yol tamamen farklıdır (TMK m. 282).

V. Evlenmeden Önce Doğan Çocuk

- **Karine yok:** Evlenmeden önce doğan çocukta babalık karinesi devreye girmez.

2 Yargıtay 8. HD, 06.05.2019, E. 2019/2023, K. 2019/4608.
3 Yargıtay HGK, 04.07.2018, E. 2017/1922, K. 2018/1305.

- **Kurulma:** Soybağı ana ile babanın sonradan evlenmesiyle kurulur (TMK m. 292).
- **Dava:** Açılacak dava soybağının reddi değil itirazdır.[4]
- **İtiraz edenler:** Ana ve babanın yasal mirasçıları, çocuk ve Cumhuriyet savcısı (TMK m. 294).
- **İspat:** İtiraz eden, kocanın baba olmadığını kanıtlar.[5]
- **Altsoy:** Çocuk ölmüş veya ayırt etme gücünü kaybetmişse altsoyu itiraz edebilir (4721 s. K. m. 294).

VI. Karinenin Diğer Sonuçları

- **Velayet:** Çocuk evlilik birliği içinde doğmuş sayılır.[6]
- **Düzenleme:** Velayet kendiliğinden anaya geçmez; hâkim karar verir (TMK m. 336).
- **Soyadı:** Çocuk kocanın soyadını taşır (TMK m. 321).
- **Nafaka:** Soybağı devam ettiği sürece bakım yükümlülüğü sürer (TMK m. 327).
- **Miras:** Çocuk kocanın yasal mirasçısıdır (4721 s. K. m. 495).
- **Sona erdirme:** Bütün bu sonuçlar ancak soybağının reddiyle ortadan kalkar (TMK m. 286).

VII. Usul

- **Görev:** Soybağının reddi davası aile mahkemesinde görülür (4787 s. K. m. 4).
- **Kayıt düzeltme:** Düzeltmeyi isteyenin yerleşim yerindeki asliye hukuk mahkemesinde (5490 s. K. m. 36).
- **Yetki:** Taraflardan birinin dava veya doğum sırasındaki yerleşim yeri (TMK m. 283).
- **Araştırma:** Hâkim maddî olguları kendiliğinden araştırır (TMK m. 284).
- **Taraf teşkili:** Dava hakkına sahip diğer kişilere yöneltilir (TMK m. 286).
- **Süre:** Soybağının reddi kural olarak bir yıl içinde açılır (TMK m. 289).

> **UYGULAMA NOTU**
>
> Bu maddeyi kullanmanın yolu takvimden geçer. Evlenme tarihi, evliliğin sona erdiği tarih ve doğum tarihi yan yana yazılmalı, sonra iki hesap yapılmalıdır: doğumun evlenmeden sonraki yüzsekseninci günden sonra gerçekleşip gerçekleşmediği ve evliliğin sona ermesinden sonraki üçyüzüncü günden önce olup olmadığı. Her

4 Yargıtay 18. HD, 29.03.2016, E. 2016/3121, K. 2016/5271.
5 Yargıtay 2. HD, 20.01.2010, E. 2009/21306, K. 2010/961.
6 Yargıtay 2. HD, 08.12.2011, E. 2011/7846, K. 2011/21327.

iki cevap da olumluysa çocuk karineden yararlanır; bu durumda kocanın baba olmadığını **davacı** kanıtlamak zorundadır ve tek yol soybağının reddi davasıdır. Kayıt düzeltme davasıyla baba adı değiştirilmeye çalışılmamalıdır; bu yol kapalıdır. Cevaplardan biri hayırsa tablo tersine döner: çocuk karineden yararlanmadığı için ortada kaldırılacak bir soybağı da yoktur; yapılacak şey yanlış kaydın düzeltilmesidir ve bu dava süreye bağlı değildir. Çocuk evlenmeden önce doğmuşsa üçüncü bir ihtimal devreye girer: soybağı sonradan evlenmeyle kurulmuştur ve buna karşı açılacak dava itirazdır; itiraz edebilecek kişiler ve süreler farklıdır. Hangi yol izlenirse izlensin ispat aracı aynıdır: DNA incelemesi. Bu inceleme baştan talep edilmeli ve karşı taraf incelemeye gelmiyorsa mahkemeden meşruhatlı davetiye çıkarılması istenmelidir.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
04.07.2018 · E. 2017/1922 · K. 2018/1305

Soybağının reddi davası yalnız babalık karinesinden yararlanan çocuklar içindir; karine kapsamı dışındaki yanlış kayıtlar kayıt düzeltme davasıyla giderilir

Davacılar, nüfusta anne ve baba olarak görünen kişilerin gerçek ana babaları olmadığını ileri sürerek kaydın iptalini ve haneden terkinini istemiştir. Mahkeme, davanın soybağına ilişkin olduğu ve aile mahkemesinin görevli olduğu gerekçesiyle görevsizlik kararı vermiştir. Uyuşmazlık, açılacak davanın soybağının reddi mi yoksa nüfus kaydının düzeltilmesi mi olduğunda toplanmıştır.

> *Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus şudur: soybağının reddi davası ancak babalık karinesinin kapsamında yer alan, dolayısıyla babalık karinesinden faydalanan çocukların soybağının ortadan kaldırılmasını sağlayan bir davadır. Babalık karinesinden faydalanma söz konusu olmaksızın, kocanın nüfus kütüğüne kaydedilen çocukla koca arasında soybağının kurulması söz konusu olmadığı için, böyle bir durumda çocuk ile koca arasında soybağının bulunmadığının tespitine yönelik olarak açılacak dava, soybağının reddi davası değil, yanlış kaydın düzeltilmesi amacına yönelik kayıt düzeltme davasıdır (TMK m. 39). Örneğin kocanın eşi dışında bir başka kadın tarafından doğrulan çocuğu, eşinden doğmuş gibi nüfus kütüğüne kaydettirmesi ya da evliliğin sona ermesinden üçyüz gün geçtikten sonra doğan çocuğun üçyüz günlük süre içinde doğmuş gibi nüfusa kaydettirilmesi hâllerinde durum böyledir.*

DEĞERLENDİRME Kurul, 287. maddenin asıl işlevini ortaya koyar: bu madde karinenin **kapsamını** çizer ve o kapsam, hangi davanın açılacağını belirler. Çocuk 180-300 gün ölçüsüne göre evlilik içinde ana rahmine düşmüş sayılıyorsa karineden yararlanır; bu durumda soybağı ancak soybağının reddi davasıyla ortadan kaldırılabilir, kayıt düzeltme davasıyla baba adı düzeltilemez. Buna karşılık çocuk karineden hiç yararlanmıyorsa — örneğin evliliğin sona ermesinden üçyüz gün geçtikten sonra

doğduğu hâlde süre içinde doğmuş gibi kaydedilmişse ya da başka bir kadının doğurduğu çocuk eşten olmuş gibi yazdırılmışsa — ortada zaten kurulmuş bir soybağı yoktur; yapılacak şey yanlış kaydın düzeltilmesidir.

2 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
06.05.2019 · E. 2019/2023 · K. 2019/4608

Boşanmadan sonraki üçyüz gün içinde doğan çocuğun kocanın hanesine tescili kanun gereğidir

Eşler 1958'de evlenmiş, 13.03.1978'de boşanmışlardı. Çocuk 17.07.1978'de, yani boşanmadan sonraki üçyüz gün içinde doğdu ve kocanın nüfus hanesine tescil edilmiştir. Çocuk, gerçek babasının başka biri olduğunu ileri sürerek babalığın tespitini ve kaydın düzeltilmesini istemiştir; mahkeme görevsizlik kararı vermiştir.

> *TMK'nin 287/2. maddesi uyarınca, evlenmeden başlayarak en az yüzseksen gün geçtikten sonra ve evliliğin sona ermesinden başlayarak en fazla üçyüz gün içinde doğan çocuk evlilik içinde ana rahmine düşmüş sayılır.*

DEĞERLENDİRME Karar, ölçünün nasıl uygulandığını somut tarihlerle gösterir: boşanma ile doğum arasında dört aydan az süre bulunduğundan çocuk evlilik içinde ana rahmine düşmüş sayılmış ve kocanın hanesine tescili kanun gereği kabul edilmiştir. Daire bunun sonucunu da bağlar: bu soybağı geçersiz kılınmadıkça babalık davası dinlenmez; dava soybağının reddi olarak ele alınmalı, taraf teşkili sağlanmalı ve DNA raporu alınmalıdır. Tarih hesabı dosyanın en başında yapılmalıdır; hangi davanın açılacağı buna bağlıdır.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
08.12.2011 · E. 2011/7846 · K. 2011/21327

Boşanmadan sonra doğsa da evlilik içinde ana rahmine düşmüş sayılan çocukta velayet kendiliğinden anaya geçmez; hâkim düzenleme yapar

Eşler 20.02.2008'de boşanmıştır; çocuk 21.08.2008'de, yani boşanmadan altı ay sonra doğmuştur. Mahkeme, ana ve baba evli olmadığından velayetin kendiliğinden anaya ait olduğunu kabul ederek velayeti anaya vermiştir.

> *Açıklanan yasal gereklilikler gözetilerek velayetin boşanan eşlerden hangisine bırakılmasının çocuğun yararına olacağı değerlendirilerek velayetin birine verilmesi gerekirken; olayda uygulama yeri olmayan Türk Medeni Kanununun 337. maddesi gereğince velayetin kendiliğinden anneye ait olacağı kabulü ile, velayetin anneye verilmesi usul ve yasaya aykırı olup; bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, 287/2'nin soybağı dışındaki bir sonucunu gösterir. Üçyüz gün içinde doğan çocuk evlilik içinde ana rahmine düşmüş sayıldığından, evlilik birliği içinde doğmuş kabul edilir. Bunun sonucu olarak velayet, evlilik dışı doğan çocuklara ilişkin kurala göre kendiliğinden anaya geçmez; hâkimin çocuğun yararını değerlendirerek velayeti eşlerden birine bırakması gerekir. Boşanma kararında velayet düzenlenmemişse bu, sonradan açılacak ayrı bir davanın konusudur.

4 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
29.03.2016 · E. 2016/3121 · K. 2016/5271

Çocuk evlenmeden önce doğmuşsa soybağı karineye değil sonradan evlenmeye dayanır; açılacak dava soybağının reddi değil itirazdır

Çocuk 27.11.2002'de evlilik dışında doğmuştur; ana ile koca 18.12.2003'te evlendi ve sonradan boşanmıştır. Çocuk, nüfusta baba görünen kişiyle arasındaki soybağının kaldırılmasını istemiştir. Mahkeme davayı soybağının reddi olarak nitelendirmiştir.

> *Soybağını kuran işleme göre dava, soybağının reddi değil, sonradan evlenme yoluyla soybağının düzeltilmesine itiraz niteliğindedir (TMK. m. 294/1). Davanın bu şekilde vasıflandırılması gerekirken, bu yön nazara alınmayarak soybağının reddi olarak nitelendirilmesi doğru değil ise de;...*

DEĞERLENDİRME Karar, 287'nin sınırını öteki yönden gösterir. Çocuk evlenmeden önce doğmuşsa babalık karinesi hiç devreye girmez; soybağı, ana ile babanın sonradan evlenmesiyle kurulur. Bu soybağına karşı açılacak dava soybağının reddi değil, sonradan evlenmeye itirazdır ve kendi kuralları vardır. Daire somut olayda nitelendirme hatasını sonuca etkili görmemiş, yalnız işaret etmekle yetinmiştir; ama dava açarken doğru nitelendirme süre ve taraf bakımından belirleyici olabilir.

5 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
20.01.2010 · E. 2009/21306 · K. 2010/961

Sonradan evlenmeye itirazda da ispat yükü itiraz edendedir: kocanın baba olmadığını o kanıtlar

Çocuk 1975'te evlilik dışı ilişkiden doğmuş, ana 1979'da evlendikten sonra çocuk 1981'de kocanın hanesine tescil edilmişti. Koca 2007'de öldü ve yasal mirasçıları kısa süre sonra dava açmıştır. Mahkeme, davacılardan birinin aktif husumet ehliyeti bulunmadığı, diğeri bakımından da hak düşürücü sürenin geçtiği gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

> *Ana ve babanın yasal mirasçıları, çocuk ve Cumhuriyet Savcısı sonradan evlenme yoluyla soybağının kurulmasına itiraz edebilirler. İtiraz eden, kocanın baba olmadığını ispatla yükümlüdür. Çocuğun altsoyu da, çocuğun ölmüş ya da ayırt etme gücünü sürekli olarak kaybetmiş olması halinde itiraz hakkına sahiptir. (TMK.md.294/1-2)...*

DEĞERLENDİRME Karar, 287'deki ispat yükü ilkesinin sonradan evlenme yolunda da aynı biçimde işlediğini gösterir: iddiada bulunan taraf, kocanın baba olmadığını kanıtlamak zorundadır. Kimlerin itiraz edebileceği de sayılmıştır: ana ve babanın yasal mirasçıları, çocuk, Cumhuriyet savcısı ve belirli hâllerde çocuğun altsoyu. Dikkat edilecek nokta, bu listenin soybağının reddi davasındaki dava hakkı listesinden farklı olmasıdır; iki yolu birbirine karıştırmak husumet veya süre yönünden ret kararıyla sonuçlanır.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 282:** Genel olarak soybağının kurulması.
- **TMK m. 283:** Soybağı davalarında yetki.
- **TMK m. 284:** Soybağı davalarında yargılama usulü.
- **TMK m. 285:** Babalık karinesi.
- **TMK m. 286:** Soybağının reddi davasında dava hakkı.
- **TMK m. 288:** Evlenmeden önce veya ayrı yaşarken ana rahmine düşme.
- **TMK m. 289:** Hak düşürücü süreler.
- **TMK m. 292:** Sonradan evlenme.
- **TMK m. 294:** Sonradan evlenmede itiraz ve iptal.
- **TMK m. 336:** Evlilik devam ederken velayet.

MADDE

B. Soybağının reddi
II. İspat

288 2. Evlenmeden önce veya ayrı yaşama sırasında ana rahmine düşme

KANUN METNİ

(1) Çocuk, evlenmeden önce veya ayrı yaşama sırasında ana rahmine düşmüşse, davacının başka bir kanıt getirmesi gerekmez.
(2) Ancak, gebe kalma döneminde kocanın karısı ile cinsel ilişkide bulunduğu konusunda inandırıcı kanıtlar varsa, kocanın babalığına ilişkin karine geçerliliğini korur.

MADDE ÖZETİ

Çocuk evlenmeden önce ya da eşlerin ayrı yaşaması sırasında ana rahmine düşmüşse, davacının kocanın baba olmadığını ayrıca kanıtlaması gerekmez (m. 288). Davacıya düşen tek yük, çocuğun bu dönemde ana rahmine düştüğünü ortaya koymaktır; bunu yaptığında babalık karinesi zayıflar. Ayrılığın mahkeme kararına dayanması şart değildir, fiilî ayrılık da yeter.[1] Buna karşılık gebe kalma döneminde eşler arasında cinsel ilişki bulunduğuna dair inandırıcı kanıt varsa karine geçerliliğini korur ve ispat yükü yeniden davacıya döner.

TEMEL KAVRAMLAR

Ayrı yaşama	Eşlerin fiilen veya karara dayanarak ayrı yaşaması (TMK m. 288/1).
Zayıflamış karine	Babalık karinesinin ispat gücünü yitirdiği hâl (TMK m. 288/1).
Gebe kalma dönemi	Çocuğun ana rahmine düştüğü zaman aralığı (TMK m. 288/2).
İnandırıcı kanıt	Karineyi ayakta tutan, cinsel ilişkiye dair kanıt (TMK m. 288/2).

1 Yargıtay 2. HD, 12.02.2013, E. 2013/1056, K. 2013/3271.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 288- İsviçre Medenî Kanununun 256b maddesinden esinlenen bu madde, yürürlükteki Kanunun 244 üncü maddesini karşılamaktadır. Birinci fıkrada, yürürlükteki metinden farklı olarak, yüzseksen günlük süre bir ölçü olarak öngörülmemiş ve sadece "evlenmeden önce ... ana rahmine düşmüşse" ibaresi kullanılmıştır. Çünkü, evlilik içinde ana rahmine düşmüş olma keyfiyetinin hangi durumda kabul edileceği, yüzseksen günlük süre ölçüsü de belirtilmek suretiyle zaten bir önceki maddede düzenlenmiştir ki, o maddenin zıt anlamı, evlenmeden önce ana rahmine düşmenin ne zaman söz konusu olacağını da ortaya koymaktadır. Ayrıca bu fıkrada, yürürlükteki metinden farklı olarak, ayrılığa hükmedildikten sonra ana rahmine düşmüş olma değil, "ayrı yaşama sırasında ana rahmine düşmüş" olma şeklinde daha geniş bir ifade kullanılmış ve böylece 1984 tarihli Öntasarının 226 ncı maddesinde olduğu gibi fiilî ayrılık da hükmün kapsamına alınmış, burada da davacı olarak "koca" yerine "davacı" terimi kullanılmıştır. Hükme göre, çocuk evlenmeden önce veya eşlerin ayrı yaşaması sırasında ana rahmine düşmüşse, davacının bu olguyu kanıtlaması yeterlidir. İkinci fıkrada, 1984 tarihli Öntasarı ve İsviçre Medenî Kanunu örnek alınmıştır. Yürürlükteki metinde yer alan "...birlikte ikametinin..." ifadesi yerine, "kocanın karısı ile cinsel ilişkide bulunduğu konusunda inandırıcı kanıtlar varsa ..." ibaresi kullanılmıştır. Böylece bu hükme göre, gebe kalma sırasında kocanın karısı ile cinsel ilişkide bulunduğu konusunda inandırıcı kanıtlar varsa, kocanın babalığına ilişkin karine geçerliliğini koruyacaktır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 111-112*

Gerekçenin en önemli cümlesi, maddenin uygulama alanını eski hukuka göre belirgin biçimde genişleten cümledir: eski metin yalnız **ayrılığa hükmedilmiş** olmayı arıyordu, yeni metin ise "ayrı yaşama sırasında" diyerek **fiilî ayrılığı da** kapsama almıştır. Bu, uygulamada dosyaların çoğunu ilgilendiren bir tercihtir; çünkü eşler çoğu zaman bir ayrılık kararı almadan, boşanma davası sürerken ya da hiç dava açmadan ayrı yaşamaya başlar. Gerekçe ayrıca davacıya düşen yükü tek cümlede tanımlar: çocuk evlenmeden önce veya eşlerin ayrı yaşaması sırasında ana rahmine düşmüşse, **davacının bu olguyu kanıtlaması yeterlidir**. Birinci fıkrada yüzseksen günlük sürenin tekrar edilmemesinin sebebi de açıklanmıştır: o ölçü bir önceki maddede yer aldığından, aynı maddenin zıt anlamı evlenmeden önce ana rahmine düşmenin ne zaman söz konusu olacağını zaten ortaya koymaktadır. İkinci fıkra bakımından ise gerekçe bir ölçü değişikliğine işaret eder: eski metindeki "birlikte ikamet" yerine "cinsel ilişki konusunda inandırıcı kanıt" ölçüsü getirilmiştir. Aynı çatı altında yaşamak tek başına yetmez, aranan şey ilişkiye dair inandırıcı kanıttır. Tasarının 288. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314).

Eski Kanun'un 244. maddesi aynı düşünceyi taşıyordu ama üç noktada dardı. Birincisi, ayrılık bakımından yalnız **hükmedilmiş ayrılığı** tanıyordu; fiilen ayrı yaşayan eşler bu hükümden yararlanamıyordu. İkincisi, davacı olarak yalnız kocayı anıyordu. Üçüncüsü, karineyi ayakta tutan istisnayı "birlikte ikametin tahakkuku" ölçüsüne

bağlıyordu; yani eşlerin gebe kalma döneminde birlikte oturduğu anlaşılırsa nesebin sıhhati yeniden asıl kabul ediliyordu. Yeni metin bu ölçüyü değiştirmiş ve birlikte oturmayı değil, cinsel ilişki konusundaki inandırıcı kanıtı aramıştır. Fark pratikte önemlidir: aynı evde oturmak tek başına karineyi ayağa kaldırmaya yetmez.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Çocuğun, evlenme akdinden itibaren yüz seksen günden az bir müddette doğduğu yahut kadının gebe kaldığı zamanda kocasından ayrılığına hükmedilmiş olduğu tebeyyün ederse; koca, ret davasında başka beyyine ikamesine mecbur değildir. Şukadar ki, kadının gebe kaldığı zaman kocasiyle birlikte ikametinin tahakkuku halinde asl olan, yine nesebin sıhhatıdır.*

743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 244

	743 sayılı Kanun m. 244	4721 sayılı Kanun m. 288
Ayrılık	Yalnız hükmedilmiş ayrılık	Ayrı yaşama; fiilî ayrılık dahil
Davacı	Koca	Davacı (koca, ana, çocuk)
Kolaylık	Başka delil ikamesine mecbur değildir	Başka bir kanıt getirmesi gerekmez
İstisnanın ölçüsü	Birlikte ikametin tahakkuku	Cinsel ilişki konusunda inandırıcı kanıt
Evlenmeden önce	Yüzseksen günden az sürede doğum	Evlenmeden önce ana rahmine düşme
Terim	Nesebin sıhhati	Babalık karinesi

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden beri değiştirilmemiştir. Ancak maddede geçen "davacı" teriminin kapsamı genişlemiştir: soybağının reddi davasını 2001'den beri çocuk, 07.11.2024 tarihli 7531 sayılı Kanun'dan beri ise ana da açabilmektedir (TMK m. 286).

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi; fiilî ayrılık kapsama alındı	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Kural	Davacının başka bir kanıt getirmesi gerekmez	TMK m. 288/1
Kapsam	Evlenmeden önce ana rahmine düşme	TMK m. 288/1
Kapsam	Ayrı yaşama sırasında ana rahmine düşme	TMK m. 288/1
Fiilî ayrılık	Mahkeme kararı şart değildir	S. Sayısı 723, s. 111
Davacıya düşen	Yalnız bu olguyu kanıtlamak	S. Sayısı 723, s. 111

Konu	Kural	Dayanak
İstisna	Cinsel ilişki konusunda inandırıcı kanıt	TMK m. 288/2
Sonuç	Karine geçerliliğini korur	TMK m. 288/2
DNA	Davacıdan genetik inceleme istenemez	Yargıtay 2. HD, K. 2013/3271
Araştırma	Mahkeme yine de kuşkuya yer bırakmamalıdır	Yargıtay 2. HD, K. 2022/10923
Kayyım	Çocuk adına açılan davada da uygulanır	Yargıtay 2. HD, K. 2012/23131
Süre	İspat kolaylığı hak düşürücü süreyi değiştirmez	TMK m. 289
Mehaz	İsviçre Medenî Kanunu m. 256b	S. Sayısı 723, s. 111

TBMM gerekçesine göre madde, İsviçre Medenî Kanunu'nun 256b maddesinden esinlenmiş ve eski Kanun'un 244. maddesini karşılamaktadır. Gerekçe iki yenilik anlatır. Birincisi, birinci fıkrada yüzseksen günlük süre bir ölçü olarak öngörülmemiş, yalnız "evlenmeden önce ... ana rahmine düşmüşse" ibaresi kullanılmıştır; çünkü evlilik içinde ana rahmine düşmenin ne zaman kabul edileceği bir önceki maddede düzenlenmiştir ve o maddenin zıt anlamı, evlenmeden önce ana rahmine düşmenin ne zaman söz konusu olacağını da ortaya koymaktadır (TMK m. 287). İkincisi ve uygulama bakımından daha önemlisi, eski metindeki "ayrılığa hükmedildikten sonra" ifadesi yerine "ayrı yaşama sırasında" denmiş ve böylece **fiilî ayrılık da hükmün kapsamına alınmıştır**. Gerekçe sonucu tek cümlede özetler: çocuk evlenmeden önce veya eşlerin ayrı yaşaması sırasında ana rahmine düşmüşse, davacının bu olguyu kanıtlaması yeterlidir. Tasarının 288. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314). 1

DİKKAT

Bu madde bir **ispat kuralıdır**, dava sebebi değildir. Açılacak dava yine soybağının reddi davasıdır; 288. madde yalnız o davada davacının işini kolaylaştırır. Kolaylığın kapsamı doğru anlaşılmalıdır: davacı, kocanın baba olmadığını ayrıca kanıtlamak zorunda değildir, kanıtlaması gereken tek olgu çocuğun evlenmeden önce ya da eşler ayrı yaşarken ana rahmine düştüğüdür. Bu ortaya konulduğunda karine zayıflar ve karşı taraf, gebe kalma döneminde eşler arasında cinsel ilişki bulunduğunu inandırıcı biçimde kanıtlamadıkça karine ayağa kalkmaz. **Ayrılığın mahkeme kararına dayanması gerekmez**; eşlerin fiilen ayrı yaşaması yeterlidir ve bu, uygulamada en sık rastlanan durumdur. Buna karşılık iki noktada yanılgıya düşülmemelidir: birincisi, madde hâkimi araştırma görevinden kurtarmaz; soybağı davalarında amaç kuşkuya yer bırakmayan doğru bir sicil oluşturmaktır ve mahkeme gerekli görürse DNA incelemesi yaptırır. İkincisi, 288 hak düşürücü süreye

dokunmaz; eşler yıllardır ayrı yaşıyor olsa bile süre kaçırılmışsa dava reddedilir (TMK m. 289).

II. İspat Yükünün Yer Değiştirmesi

- **Kural dışı hâl:** Madde, 287'deki ispat kuralına getirilmiş bir istisnadır (TMK m. 287).
- **Davacıya düşen:** Yalnız çocuğun o dönemde ana rahmine düştüğünü kanıtlamak (TMK m. 288/1).
- **Gerekmeyen:** Kocanın baba olmadığını ayrıca kanıtlamak.
- **Sonuç:** Babalık karinesi zayıflar (TMK m. 285).
- **Genetik inceleme:** Davacıdan DNA raporu getirmesi istenemez.[2]
- **Karşı taraf:** Karineyi ayakta tutmak isteyen, cinsel ilişkiyi kanıtlar (TMK m. 288/2).

III. İki Hâl: Evlenmeden Önce ve Ayrı Yaşarken

- **Birinci hâl:** Çocuk evlenmeden önce ana rahmine düşmüştür.
- **Ölçü:** Evlenmeden başlayarak yüzseksen gün dolmadan doğum (TMK m. 287).
- **İkinci hâl:** Çocuk, eşler ayrı yaşarken ana rahmine düşmüştür.
- **Ayrılık kararı:** Hâkimin verdiği ayrılık kararı bu kapsamdadır (TMK m. 170).
- **Fiilî ayrılık:** Karar olmasa da eşler fiilen ayrı yaşıyorsa madde uygulanır (S. Sayısı 723, s. 111).
- **Örnek:** Eşlerden birinin yıllardır yurt dışında bulunması.[3]

IV. Karineyi Ayağa Kaldıran İstisna

- **Kural:** Gebe kalma döneminde cinsel ilişki varsa karine korunur (TMK m. 288/2).
- **Ölçüt:** Kanıtların "inandırıcı" olması aranır.
- **Kanıtlayan:** Karinenin sürmesinde yararı olan taraf.
- **Zaman:** Ölçü alınan an, gebe kalma dönemidir.
- **Eski metin:** 743 sayılı Kanun "birlikte ikamet" ölçüsünü kullanıyordu.
- **Yeni ölçü:** Birlikte oturmak değil, cinsel ilişki belirleyicidir (S. Sayısı 723, s. 112).

2 Yargıtay 2. HD, 12.02.2013, E. 2013/1056, K. 2013/3271.
3 Yargıtay 2. HD, 12.02.2013, E. 2013/1056, K. 2013/3271.

V. Davacı ve Davalı Sıfatı

- **Koca:** Karısının doğurduğu çocuğun kendisinden olmadığını ileri sürerek (TMK m. 286).
- **Ana:** 07.11.2024 tarihli 7531 sayılı Kanun'dan beri ana da davacı olabilir (TMK m. 286).
- **Çocuk:** Çocuk da dava hakkına sahiptir (TMK m. 286).
- **Kayyım:** Çocuk adına davayı kayyım açar.[4]
- **Diğer ilgililer:** Belirli hâllerde kocanın altsoyu, ana ve babası (TMK m. 291).
- **Davalılar:** Dava, ana ve çocuğa ya da ana ve kocaya karşı açılır (TMK m. 286).

VI. Mahkemenin Görevi Sürer

- **Resen araştırma:** Hâkim maddî olguları kendiliğinden araştırır (TMK m. 284).
- **Amaç:** Kuşkuya yer bırakmayan doğru sicil.[5]
- **Sınır:** Salt taraf ve tanık beyanıyla yetinilmesi yeterli görülmez.
- **İnceleme:** Taraflar ve üçüncü kişiler zorunlu incelemelere katlanır (TMK m. 284).
- **Kaçınma:** Rıza göstermeyenin aleyhine sonuç doğabilir (TMK m. 284).
- **Davetiye:** İhtarlı davetiyede inceleme masrafı gösterilmelidir.[6]

VII. Süre ve Usul

- **Koca bakımından:** Öğrenmeden başlayarak bir yıl (TMK m. 289).
- **Ana ve çocuk bakımından:** Doğumdan veya erginlikten başlayarak bir yıl (TMK m. 289).
- **Haklı sebep:** Gecikme haklı sebebe dayanıyorsa süre sonra başlar (TMK m. 289).
- **Görev:** Dava aile mahkemesinde görülür (4787 s. K. m. 4).
- **Yetki:** Taraflardan birinin dava veya doğum sırasındaki yerleşim yeri (TMK m. 283).
- **Kayyım gideri:** Yasal hasım olan kayyım yargılama giderinden sorumlu tutulamaz.[7]

UYGULAMA NOTU

4 Yargıtay 2. HD, 01.10.2012, E. 2011/10307, K. 2012/23131.
5 Yargıtay 2. HD, 27.12.2022, E. 2022/10009, K. 2022/10923.
6 Yargıtay 2. HD, 26.04.2011, E. 2010/4491, K. 2011/7014.
7 Yargıtay 2. HD, 27.12.2022, E. 2022/10009, K. 2022/10923.

Bu madde kullanılacaksa dosya tek bir olgu üzerine kurulmalıdır: gebe kalma döneminde eşlerin ayrı yaşayıp yaşamadığı. Önce takvim çıkarılmalıdır. Doğum tarihinden geriye doğru üçyüzüncü ve yüzsekseninci günler işaretlenmelidir; gebe kalma bu aralıktadır. Sonra o aralıkta tarafların nerede olduğu belgelenmelidir. En güçlü deliller resmî kayıtlardır: yurda giriş çıkış kayıtları, adres kayıt sistemi dökümleri, ayrı yaşamaya ilişkin mahkeme kararı, o dönemde açılmış boşanma dosyası, uzaklaştırma kararı, ceza dosyası, işyeri veya okul kayıtları. Tanık beyanı bunların üstüne konulmalı, yerine değil. Ayrılığın mahkeme kararına dayanmasının gerekmediği unutulmamalıdır; fiilî ayrılık da yeterlidir ve pratikte dosyaların çoğu böyledir. Karşı taraf savunmasını ikinci fıkra üzerine kurmalıdır: gebe kalma döneminde eşlerin bir araya geldiğini gösteren otel kaydı, ortak seyahat, mesaj ve görüşme kayıtları, ortak tatil fotoğrafları, aynı adreste bulunmaya ilişkin kayıtlar karineyi ayağa kaldırabilir. Son olarak iki tuzağa dikkat edilmelidir: mahkeme ispat yükünden bağımsız olarak DNA incelemesi yaptırabilir, bu maddenin varlığı buna engel değildir; ve ne kadar haklı olunursa olunsun dava hak düşürücü süre içinde açılmalıdır.

İÇTİHATLAR

1 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
12.02.2013 · E. 2013/1056 · K. 2013/3271

Eşler fiilen ayrı yaşarken ana rahmine düşen çocukta davacıdan genetik inceleme yaptırması istenemez

Boşanma davası 23.10.2001'de açılmış, boşanma kararı 24.01.2004'te kesinleşmişti. Çocuk 26.02.2004'te, yani evliliğin sona ermesinden sonraki üçyüz gün içinde doğdu ve 13.10.2005'te kocanın hanesine tescil edilmiştir. Dava 11.10.2006'da açılmıştır. Dosyadan, tarafların 2001'den beri fiilen ayrı yaşadıkları ve davacının o tarihten beri yurt dışında bulunduğu, ananın ise Türkiye'de yaşadığı anlaşılmıştır. Mahkeme buna rağmen davayı reddetmiştir.

> *Çocuk, ayrı yaşama sırasında ana rahmine düştüğüne göre, böyle bir durumda davacının başka bir kanıt getirmesi gerekmez (TMK.md.288/1). O halde, başka kanıt getirmesi yasal olarak gerekmeyen davacıdan, çocukla arasında soybağı olup olmadığının tespiti yönünde genetik inceleme yaptırması da istenemez.*

DEĞERLENDİRME Bu karar 288. maddenin pratikteki asıl değerini gösterir. Çocuk boşanmadan sonraki üçyüz gün içinde doğduğu için babalık karinesinden yararlanıyordu; normal şartlarda davacının kocanın baba olmadığını ispat etmesi gerekirdi (TMK m. 287). Ancak eşler gebe kalma döneminde fiilen ayrı yaşadıkları için karine zayıflar ve ispat yükü tersine döner. Daire bunun sonucunu çok net biçimde bağlamıştır: **başka kanıt getirmesi gerekmeyen davacıdan DNA incelemesi yaptırması da istenemez.** Burada ayrılığın mahkeme kararına dayanmadığına

dikkat edilmelidir; taraflar fiilen ayrı yaşıyordu ve bu yeterli görülmüştür. Davacının kanıtlaması gereken tek şey, gebe kalma döneminde eşlerin ayrı yaşadığıdır.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
01.10.2012 · E. 2011/10307 · K. 2012/23131

Kayyımın açtığı soybağının reddi davasında da kural aynıdır; karşı tarafın DNA için doku örneği vermemesi davanın reddi sebebi olamaz

Dava, çocuğa atanan kayyım tarafından açılan soybağının reddi davasıydı. Mahkeme, davalının meşruhatlı davetiyeye rağmen DNA incelemesi için doku örneği vermediği gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

> *Çocuk evlenmeden önce veya ayrı yaşam sırasında ana rahmine düşmüşse davacının başka bir kanıt getirmesi gerekmez (TMK md. 288/1).*

DEĞERLENDİRME Daire, 288. maddenin yalnız kocanın açtığı davaya özgü olmadığını ortaya koyar: davayı çocuk adına kayyım açmışsa da aynı ispat kolaylığından yararlanılır. İkinci ve daha çarpıcı nokta ise ret gerekçesidir. Mahkeme, karşı tarafın DNA için doku örneği vermemesini davacı aleyhine yorumlayıp davayı reddetmiştir; Daire bunu bozmuştur. Çünkü 288'in uygulandığı bir dosyada davacının zaten genetik kanıt getirme yükü yoktur; örnek vermekten kaçınmanın sonucu, kanun gereği kaçınan tarafın aleyhine doğar (TMK m. 284). Delillerin bu çerçevede değerlendirilmesi gerekir.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
27.12.2022 · E. 2022/10009 · K. 2022/10923

Ayrı yaşama iddiası kabul edilse bile mahkeme salt taraf ve tanık beyanlarıyla yetinemez; doğru sicil için DNA incelemesi yaptırmalıdır

Nüfusta baba olarak görünen kişi soybağının reddi davası açmıştır. İlk derece mahkemesi, çocuğun ayrı yaşam sırasında ana rahmine düştüğü gerekçesiyle davayı kabul etmiştir; bölge adliye mahkemesi kararı onamıştır. Hükmü çocuğa atanan kayyım temyiz etmiştir.

> *Soybağına ilişkin davalarda, mahkemelerin hiç bir kuşku ve duraksamaya neden olmaksızın doğru sicil oluşturmak zorunluluğu bulunduğu gözetilerek, somut olayda mahkemece salt taraflar ve tanık beyanları ile yetinilmeyip...*

DEĞERLENDİRME Bu karar, 288. maddenin sınırını çizer ve önceki iki kararla birlikte okunmalıdır. **Madde davacıyı ispat yükünden kurtarır, mahkemeyi araştırma görevinden kurtarmaz.** Soybağı davalarında hâkim maddî olguları kendiliğinden araştırır ve amaç kuşkuya yer bırakmayan doğru bir sicil oluşturmaktır (TMK m. 284); bu yüzden Daire, davanın salt taraf ve tanık beyanlarına dayanılarak kabul edilmesini yeterli görmemiş, davacı ile çocuk arasında —anadan da örnek alınarak— DNA testi yaptırılması gerektiğini belirterek hükmü bozmuştur. Kararın ikinci yönü de uygulamada sık karşılaşılan bir hatayı düzeltir: çocuğa atanan

kayyım yasal hasım olduğundan harç, vekâlet ücreti ve yargılama giderlerinden sorumlu tutulamaz.

4 YARGITAY HUKUK GENEL KURULU
07.03.2012 · E. 2011/2-775 · K. 2012/116

Ayrı yaşama hâlinde davacı başka kanıt getirmez; ancak gebe kalma döneminde cinsel ilişki konusunda inandırıcı kanıt varsa karine geçerliliğini korur

Uyuşmazlık, açılan davanın nüfus kaydının düzeltilmesi mi yoksa soybağı davası mı olduğu ve buna bağlı olarak görevli mahkemenin belirlenmesi noktasında toplanmıştır. Genel Kurul, iki dava türünü ayırırken soybağına ilişkin bütün hükümleri sırasıyla değerlendirmiştir.

> *TMK'nun 287. maddesine göre, çocuk evlilik içinde ana rahmine düşmüşse davacının, kocanın baba olmadığını ispat etmek zorunda olduğu, evlenmeden başlayarak en az yüzseksen gün geçtikten sonra ve evliliğin sona ermesinden başlayarak en fazla üçyüz gün içinde doğan çocuğun evlilik içinde ana rahmine düşmüş sayılacağı, 288. maddesinde de çocuk, evlenmeden önce veya ayrı yaşama sırasında ana rahmine düşmüşse, davacının başka bir kanıt getirmesi gerekmediği, ancak, gebe kalma döneminde kocanın karısı ile cinsel ilişkide bulunduğu konusunda inandırıcı kanıtlar varsa, kocanın babalığına ilişkin karinenin geçerliliğini koruyacağı öngörülmüştür.*

DEĞERLENDİRME Genel Kurul, maddenin iki yüzünü tek cümlede toplamıştır. Kural şudur: çocuk evlenmeden önce veya ayrı yaşama sırasında ana rahmine düşmüşse davacı başka kanıt getirmez. İstisna ise kocanın elindeki tek savunmadır: gebe kalma döneminde eşler arasında cinsel ilişki bulunduğu konusunda **inandırıcı kanıtlar** varsa babalık karinesi geçerliliğini korur ve ispat yükü yeniden davacıya döner. Uygulamada bu ikinci fıkra, ayrı yaşamanın mutlak bir sonuç doğurmadığı anlamına gelir; ayrı evlerde oturmakla birlikte görüşmenin sürdüğü dosyalarda karine ayakta kalabilir. Bu nedenle ayrılığın niteliğini, süresini ve tarafların bu dönemde bir araya gelip gelmediğini baştan ortaya koymak gerekir.

5 YARGITAY HUKUK GENEL KURULU
04.07.2018 · E. 2017/1922 · K. 2018/1305

İspat kolaylığı hak düşürücü süreyi ortadan kaldırmaz; dava yine kanundaki süreler içinde açılmalıdır

Genel Kurul, soybağının reddi davasının kimler tarafından, kime karşı ve hangi sürelerde açılabileceğini ayrıntılı biçimde incelemiştir; 287 ve 288. maddelerdeki ispat kurallarını anlattıktan hemen sonra hak düşürücü sürelere geçmiştir.

> *TMK'nın 289. maddesine göre koca, soybağının reddi davasını, doğumu ve baba olmadığını veya ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkek ile cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl içinde açmak zorundadır.*

Maddenin ikinci fıkrasına göre ise çocuk, ergin olduğu tarihten başlayarak en geç bir yıl içinde soybağının reddi davasını açmalıdır.

DEĞERLENDİRME

288. madde ispat yükünü hafifletir, ama dava açma süresine dokunmaz. Eşler yıllarca ayrı yaşamış olsa bile süre kaçırılmışsa dava hak düşürücü süreden reddedilir; bu, uygulamada en sık karşılaşılan kayıptır. Sürelerin başlangıcı için bkz. m. 289. Karar 2018 tarihli olduğundan ikinci fıkrayı yalnız çocuk bakımından anlatmaktadır; 07.11.2024 tarihli 7531 sayılı Kanun'la anaya da soybağının reddi davası açma hakkı tanınmış ve süre yeniden düzenlenmiştir (TMK m. 286).

6 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
26.04.2011 · E. 2010/4491 · K. 2011/7014

Babalık davasındaki karine 288'in aynadaki görüntüsüdür: orada cinsel ilişki babalığa karine sayılır, DNA davetiyesinde masrafın gösterilmesi zorunludur

Babalık davasında mahkeme DNA incelemesine karar verdi ve davalıya ihtarlı davetiye çıkardı; ancak inceleme masrafının miktarı ne ara kararında ne davetiyede gösterilmişti. Davalı önce başvurmadı, sonraki oturumda DNA testine açıkça rıza gösterdiğini bildirmiştir.

> *"Davalının, çocuğun doğumundan önceki üçyüzüncü gün ile yüzsekseninci gün arasında ana ile cinsel ilişkide bulunmuş olması babalığa karine sayılır. Bu sürenin dışında olsa bile fiili gebe kalma döneminde davalının ana ile cinsel ilişkide bulunduğu tespit edilirse aynı karine geçerli olur (TMK.md.302/1-2). Bu karinenin geçerli olduğu halde, davalı çocuğun babası olmasının olanaksızlığını veya bir üçüncü kişinin baba olma olasılığının kendisininkinden daha fazla olduğunu ispatlarsa karine geçerliliğini yitirir (TMK.md.302/3).*

DEĞERLENDİRME Bu karar 288'in kendisine ilişkin değildir, ama maddeyi anlamak için iyi bir aynadır. Soybağının reddinde cinsel ilişkinin varlığı kocanın lehine işler ve karineyi ayakta tutar; babalık davasında ise aynı olgu davalının aleyhine işler ve babalığa karine sayılır (TMK m. 301). İki hükümde de belirleyici olan aynı zaman dilimidir: doğumdan önceki üçyüzüncü ile yüzsekseninci gün arası. Kararın ikinci öğretisi usule ilişkindir ve her iki dava türü için geçerlidir: DNA incelemesi için çıkarılan ihtarlı davetiyede masrafın miktarı gösterilmemişse, davetiye sonuç doğurucu nitelikte değildir; kaçınma sayılmaz.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 170:** Ayrılık kararı ve süresi.
- **TMK m. 282:** Genel olarak soybağının kurulması.
- **TMK m. 283:** Soybağı davalarında yetki.
- **TMK m. 284:** Soybağı davalarında yargılama usulü.

- **TMK m. 285:** Babalık karinesi.
- **TMK m. 286:** Soybağının reddi davasında dava hakkı.
- **TMK m. 287:** Evlilik içinde ana rahmine düşme ve ispat.
- **TMK m. 289:** Hak düşürücü süreler.
- **TMK m. 291:** Diğer ilgililerin dava hakkı.
- **TMK m. 301:** Babalık davası.

MADDE

289 B. Soybağının reddi III. Hak düşürücü süreler

KANUN METNİ

(1) Koca, davayı, doğumu ve baba olmadığını veya ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkek ile cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl, (...) içinde açmak zorundadır.
(2) Ana doğumdan, çocuk ise ergin olduğu tarihten başlayarak en geç bir yıl içinde dava açmak zorundadır.
(3) Gecikme haklı bir sebebe dayanıyorsa, bir yıllık süre bu sebebin ortadan kalktığı tarihte işlemeye başlar.

MADDE ÖZETİ

Soybağının reddi davası kural olarak bir yıl içinde açılmalıdır (m. 289). Koca bakımından bu süre doğumu ve baba olmadığını öğrendiği tarihte, ana bakımından doğumda, çocuk bakımından ergin olduğu tarihte başlar. Kritik nokta sürenin uzunluğu değil başlangıcıdır: süre şüpheyle değil, sağlam ve güvenilir bilgiyle işlemeye başlar.[1] Gecikme haklı bir sebebe dayanıyorsa bir yıllık süre o sebebin ortadan kalktığı tarihte başlar. Maddede eskiden yer alan "her hâlde doğumdan başlayarak beş yıl" ibaresi iptal edilmiştir;[2] bugün doğumun üzerinden ne kadar geçtiğinin tek başına önemi yoktur.

TEMEL KAVRAMLAR

Hak düşürücü süre	Geçmesiyle dava hakkının tamamen son bulduğu süre (TMK m. 289).
Öğrenme	Tam ve eksiksiz bilgi sahibi olma; süreyi başlatan an (TMK m. 289/1).
Haklı sebep	Süresinde dava açmayı engelleyen, hâkimin takdir ettiği neden (TMK m. 289/3).
Erginlik	Çocuk bakımından sürenin başladığı an (TMK m. 289/2).

1 Yargıtay 2. HD, 05.03.2013, E. 2012/3562, K. 2013/5677.
2 AYM, 25.06.2009, E. 2008/30, K. 2009/96.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 289- Madde soybağının reddi davasının tâbi olduğu süreyi, yürürlükteki Kanundan tamamen farklı bir şekilde yeniden düzenlemekte ve kısmen yürürlükteki Kanunun 242 ve 246 ncı maddelerini karşılamaktadır. Maddede İsviçre Medenî Kanununun 256c maddesi hükmüne paralel bir düzenleme getirilmiştir. Birinci fıkrada, yürürlükteki Kanunun 242 nci maddesinde yer alan ve davanın dokunduğu menfaatler açısından çok kısa bir süre olan bir aylık süre yerine ve 1984 tarihli Öntasarının 224 üncü maddesindeki altı aylık süreden de farklı olarak, bir ve beş yıllık iki süre düzenlenmiştir. Bir yıllık süre kocanın, doğumu ve baba olmadığını veya ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkek ile cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarihten itibaren işlemeye başlamaktadır. Beş yıllık süre ise, her hâlde doğumdan itibaren işlemeye başlayacak olan bir süredir. Böylece koca, beş yıllık süre geçtikten sonra, bir yıllık süre henüz dolmamış yahut işlemeye başlamamış olsa bile, soybağının reddi davası açamayacaktır. İkinci fıkrada, çocuğun dava hakkının tâbi olduğu süre, çocuğa dava hakkı tanıyan 1984 tarihli Öntasarının 227 nci maddesinin dördüncü fıkrası hükmünden de farklı bir şekilde hükme bağlanmıştır. Buna göre çocuk, ergin olduğu tarihten başlayarak en geç bir yıl dava açmak zorundadır. Hem birinci ve hem de ikinci fıkrada düzenlenen süreler, hak düşürücü sürelerdir. Üçüncü fıkrada ise, dava açmadaki gecikmenin haklı bir sebebe dayanması hâlinde, bir yıllık hak düşürücü sürenin bu sebebin ortadan kalktığı tarihte işlemeye başlayacağı hükme bağlanmıştır. Haklı sebebin neler olabileceği fıkrada belirtilmemiş, herhangi bir olayın haklı sebep oluşturup oluşturmadığını belirleme konusunda hâkime takdir yetkisi verilmiştir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 112*

Gerekçeyi bugün okurken üç düzeltme yapmak gerekir. Birincisi, gerekçenin uzun uzun anlattığı **beş yıllık mutlak süre yürürlükte değildir**; bu ibare 2009'da iptal edilmiştir.[3] Gerekçedeki "koca, beş yıllık süre geçtikten sonra, bir yıllık süre henüz dolmamış yahut işlemeye başlamamış olsa bile soybağının reddi davası açamayacaktır" cümlesi artık kanunun değil, tarihin bir kaydıdır. İkincisi, ikinci fıkra 07.11.2024 tarihli 7531 sayılı Kanun'la değiştirilmiş ve **anaya da dava hakkı** tanınmıştır; gerekçe yalnız çocuktan söz ettiği için bu yönüyle eksiktir (TMK m. 286). Üçüncüsü, gerekçe üçüncü fıkrayı yalnız bir yıllık süreyle bağlantılı olarak anlatır; oysa haklı sebep kuralının beş yıllık mutlak süreyi de aşabileceği kabul edilmiş,[4] haklı sebebin kapsamı da çocuğun üstün yararını içerecek biçimde yorumlanmıştır.[5] Bu düzeltmeler bir yana, gerekçenin bugün de geçerli olan iki katkısı vardır: sürelerin **hak düşürücü** nitelikte olduğunu açıkça söylemesi ve haklı sebebin neler olabileceğini bilinçli olarak saymayıp hâkimin takdirine bırakması. Tasarının 289. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314).

Eski Kanun süreyi iki maddeye bölmüştü ve bugünkü düzenlemeye göre çok daha serttir. 242. maddeye göre koca, çocuğun doğduğunu öğrendiği günden itibaren **bir ay**

3 AYM, 25.06.2009, E. 2008/30, K. 2009/96.
4 Yargıtay HGK, 22.12.2004, E. 2004/2-554, K. 2004/742.
5 AYM, 30.05.2024, E. 2023/167, K. 2024/115.

içinde çocuğu reddedebilirdi. 246. madde ise kocanın çocuğu açıkça veya zımnen tanıması ya da sürenin geçmesi hâlinde ret davası açamayacağını söylüyor, buna iki istisna getiriyordu: koca tanıma veya süresinde reddetmeme konusunda **iğfal** edildiğini ileri sürüp ispatlarsa, iğfali öğrendiği tarihten itibaren yeniden bir aylık süre işlemeye başlardı; ayrıca davanın süresinde açılmaması **muhik bir sebepten** ileri gelmişse sürenin geçmesine bakılmaksızın dava dinlenirdi. Yeni Kanun bu üç aşamalı yapıyı sadeleştirmiş, bir aylık süreyi bir yıla çıkarmış, iğfal hâlini haklı sebep kavramının içine almış ve sürenin başlangıcını doğuma değil **öğrenmeye** bağlamıştır.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Madde 242 – Koca, doğduğuna muttali olduğu günden itibaren bir ay içinde çocuğu reddedebilir. Ret davası, çocuk ile anası aleyhine ikame olunur. Madde 246 – Koca, sarahaten veya delaleten çocuğu tanıdıktan yahut bu bapta muayyen müddet geçtikten sonra, ret davası edemez. Şukadar ki çocuğu tanımak veya müddetinde reddetmemek hususunda iğfal olunduğunu iddia ve ispat edebilir. Bu hallerde, iğfale ıttıla tarihinden itibaren ret için, yeniden bir aylık müddet başlar. Kezalik ret davasının müddeti içinde ikame edilmemesi muhik bir sebepten ileri gelmiş ise müddetin geçmesine bakılmaksızın dava mesmu olur.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 242 ve 246

	743 sayılı Kanun m. 242 ve 246	4721 sayılı Kanun m. 289
Kocanın süresi	Doğumu öğrenmeden bir ay	Öğrenmeden bir yıl
Sürenin başlangıcı	Doğumdan haberdar olma	Baba olmadığını öğrenme
Çocuğun süresi	Yok; çocuğun dava hakkı yoktu	Erginlikten bir yıl
Ananın süresi	Yok	Doğumdan bir yıl (2024'ten beri)
Mutlak süre	Yok	Beş yıl; 2009'da iptal edildi
Esneklik	İğfal ve muhik sebep	Haklı sebep

Değişiklik durumu

İki değişiklik de maddeyi genişletme yönündedir. 2009 iptali, doğumdan başlayan mutlak süreyi kaldırarak dava hakkını zaman bakımından sınırsız hâle getirmiş; tek ölçü olarak öğrenme anını bırakmıştır. 2024 değişikliği ise anaya dava hakkı tanıyan düzenlemenin süre ayağını tamamlamıştır: ana, doğumdan başlayarak en geç bir yıl içinde dava açmak zorundadır. Bu değişikliğin arkasında, ananın kendi hakkını ileri sürebilmesi için çocuğa kayyım atanmasının yeterli olmadığını belirten AYM, 26.07.2023, E. 2023/37, K. 2023/140 kararı bulunmaktadır (TMK m. 286).

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi; bir ve beş yıllık süreler	4721 s. K.
25.06.2009	"Her hâlde doğumdan başlayarak beş yıl" ibaresi iptal edildi	AYM, K. 2009/96
07.11.2024	İkinci fıkrada "Çocuk," ibaresi "Ana doğumdan, çocuk ise" oldu	7531 s. K. m. 10

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Koca	Öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl	TMK m. 289/1
Ana	Doğumdan başlayarak en geç bir yıl	TMK m. 289/2
Çocuk	Ergin olduğu tarihten başlayarak en geç bir yıl	TMK m. 289/2
Haklı sebep	Süre, sebebin ortadan kalktığı tarihte başlar	TMK m. 289/3
Niteliği	Hak düşürücü; hâkim res'en gözetir	Yargıtay 2. HD, K. 2010/19935
Öğrenme ölçüsü	Salt şüphe süreyi başlatmaz	Yargıtay 2. HD, K. 2013/5677
Beş yıllık süre	İptal edildi; artık yoktur	AYM, K. 2009/96
Anaya dava hakkı	07.11.2024 tarihinde tanındı	7531 s. K. m. 10
Haklı sebep örneği	Hastalık, hapis, sonradan öğrenme, uzun yolculuk	Yargıtay HGK, K. 2004/742
Çocuğun yararı	Bu nedenle gecikme de haklı sayılabilir	AYM, K. 2024/115
Diğer ilgililer	Ayrı süre rejimine tabidir	TMK m. 291
Mehaz	İsviçre Medenî Kanunu m. 256c	S. Sayısı 723, s. 112

1 TBMM gerekçesine göre madde, soybağının reddi davasının tâbi olduğu süreyi eski Kanun'dan tamamen farklı biçimde yeniden düzenlemekte ve kısmen 743 sayılı Kanun'un 242 ile 246. maddelerini karşılamaktadır. Gerekçe, eski Kanun'daki **bir aylık** sürenin "davanın dokunduğu menfaatler açısından çok kısa" olduğunu söyleyerek değişikliğin sebebini açıkça ortaya koyar ve onun yerine bir ve beş yıllık iki süre getirildiğini anlatır. Bir yıllık süre kocanın öğrendiği tarihten, beş yıllık süre ise her hâlde doğumdan itibaren işleyecekti; gerekçenin ifadesiyle koca, beş yıl geçtikten sonra bir yıllık süre henüz dolmamış veya işlemeye başlamamış olsa bile dava açamayacaktı. **Bu mutlak süre 2009'da iptal edilmiştir.** Gerekçe ikinci fıkra bakımından çocuğa erginlikten başlayan bir yıllık süre tanındığını, her iki fıkradaki sürelerin hak düşürücü nitelikte olduğunu ve üçüncü fıkradaki haklı sebep hâlinde bir yıllık sürenin sebebin ortadan kalktığı tarihte işlemeye başlayacağını belirtir; haklı sebebin neler olabileceği fıkrada gösterilmemiş, bu konuda hâkime takdir yetkisi verilmiştir. Tasarının 289. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314).

DİKKAT

Bu şerhteki en önemli bilgi şudur: **maddede yazılı olan her şey bugün yürürlükte değildir.** Birinci fıkradaki "her hâlde doğumdan başlayarak beş yıl" ibaresi iptal edilmiştir;[6] buna rağmen eski kararlara ve hatta bazı güncel dilekçelere dayanılarak "doğumdan beş yıl geçti" gerekçesiyle ret istenmeye devam edilmektedir. Bu gerekçenin dayanağı kalmamıştır.[7] İkinci fıkra da 07.11.2024 tarihli 7531 sayılı Kanun'la değişmiş, anaya da dava hakkı ve süre tanınmıştır; 2024'ten önceki kaynaklarda ananın adı geçmez. Bugün geçerli tablo şudur: **koca** öğrenmeden, **ana** doğumdan, **çocuk** erginlikten başlayarak birer yıl içinde dava açar; gecikme haklı bir sebebe dayanıyorsa süre o sebep ortadan kalktığında başlar. Süre hak düşürücü olduğundan taraflar ileri sürmese bile hâkim kendiliğinden gözetir; bu nedenle dava dilekçesinde sürenin başlangıcı en baştan açıklanmalı ve delilleri gösterilmelidir.

II. Dava Hakkı Sahipleri ve Bir Yıllık Sürenin Başlangıcı

- **Koca:** Doğumu ve baba olmadığını öğrendiği tarihten (TMK m. 289/1).
- **Koca, ikinci ihtimal:** Ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkekle ilişkisini öğrendiği tarihten.
- **Ana:** Doğumdan başlayarak en geç bir yıl (TMK m. 289/2).
- **Çocuk:** Ergin olduğu tarihten başlayarak en geç bir yıl (TMK m. 289/2).
- **Diğer ilgililer:** Kendi öğrenme anlarından başlayarak bir yıl (TMK m. 291).
- **Kayyım:** Atama kararının tebliğinden başlayarak bir yıl (TMK m. 291).

III. Süreyi Başlatan "öğrenme"

- **Ölçü:** Öğrenme, tam ve eksiksiz bilgi sahibi olmayı gerektirir.
- **Yetersiz:** Salt şüphe süreyi başlatmaz.[8]
- **Tipik an:** Genetik inceleme raporunun elde edildiği tarih (TMK m. 284).
- **Tescil hâli:** Çocuğun kocanın hanesine sonradan yazıldığının tebligatla öğrenilmesi.[9]
- **Başlangıç önemi:** Haberdar olunmayan bir dönemde süre işletilemez.[10]
- **İspat:** Öğrenme tarihi delillerle ortaya konur; tanık da dinlenir.

6 AYM, 25.06.2009, E. 2008/30, K. 2009/96.
7 Yargıtay 2. HD, 15.04.2013, E. 2013/6628, K. 2013/10518.
8 Yargıtay 2. HD, 05.03.2013, E. 2012/3562, K. 2013/5677.
9 Yargıtay 2. HD, 06.06.2011, E. 2010/7345, K. 2011/9938.
10 AYM, *Feride Gökvardar* Başvurusu, B. No: 2016/72747, 02.12.2020.

IV. Haklı Sebeple Gecikme

- **Kural:** Süre, haklı sebebin ortadan kalktığı tarihte işlemeye başlar (TMK m. 289/3).
- **Takdir:** Hangi sebebin haklı olduğunu hâkim belirler (S. Sayısı 723, s. 112).
- **Örnekler:** Ağır hastalık, ayırt etme gücünün geçici kaybı, hapiste bulunma.[11]
- **Örnekler:** Savaş nedeniyle esaret, uzun süreli yolculuk, durumu sonradan öğrenme.
- **Çocuğun yararı:** Çocuğun üstün yararı nedeniyle bekleme de haklı sayılabilir.[12]
- **İspat yükü:** Haklı sebebi ileri süren taraf ispatlar.[13]

V. İptal Edilen Beş Yıllık Süre

- **Eski metin:** "Her hâlde doğumdan başlayarak beş yıl" ibaresi vardı.
- **İptal:** Anayasa Mahkemesi bu ibareyi iptal etmiştir.[14]
- **Gerekçe:** Hak, daha doğmadan kişinin elinden alınıyordu.
- **Sonuç:** Soybağının reddi davalarında mutlak süre kalmamıştır.[15]
- **Uygulama:** Kırk yıl sonra açılan dava da esastan incelenebilir.[16]
- **Kayyım için de:** 291. maddedeki beş yıllık süre de iptal edilmiştir.[17]

VI. Sürenin Niteliği ve Usul

- **Nitelik:** Süre hak düşürücüdür; zamanaşımı değildir (S. Sayısı 723, s. 112).
- **Res'en gözetme:** Taraflar ileri sürmese de hâkim dikkate alır.[18]
- **Kesilme yok:** Hak düşürücü süre kesilmez ve durmaz.
- **Kabul yetmez:** Karşı tarafın davayı kabulü tek başına sonuç doğurmaz (TMK m. 284).
- **Delil:** Tanık dinlenmeden eksik incelemeyle karar verilemez.[19]
- **Yorum:** Aşırı şekilcilikten kaçınılır.[20]

11 Yargıtay HGK, 22.12.2004, E. 2004/2-554, K. 2004/742.
12 AYM, 30.05.2024, E. 2023/167, K. 2024/115.
13 Yargıtay 2. HD, 30.11.2010, E. 2010/17813, K. 2010/19935.
14 AYM, 25.06.2009, E. 2008/30, K. 2009/96.
15 Yargıtay 2. HD, 15.04.2013, E. 2013/6628, K. 2013/10518.
16 Yargıtay 2. HD, 13.12.2012, E. 2011/17066, K. 2012/30244.
17 AYM, 10.10.2013, E. 2013/62, K. 2013/115.
18 Yargıtay 2. HD, 30.11.2010, E. 2010/17813, K. 2010/19935.
19 Yargıtay 2. HD, 13.12.2010, E. 2010/8060, K. 2010/20946.
20 AYM, *Feride Gökvardar* Başvurusu, B. No: 2016/72747, 02.12.2020.

VII. Sürenin Geçirilmesinin Sonucu

- **Sonuç:** Dava hakkı düşer; soybağı kesinleşir (TMK m. 285).
- **Etki:** Soybağının bütün sonuçları sürer: velayet, nafaka, miras.
- **Diğer ilgililer:** Kocanın süresi geçtikten sonra onların hakkı doğmaz (TMK m. 291).
- **DNA raporu:** Rapor tek başına kaydı değiştirmez.[21]
- **Kayıt düzeltme:** Karine kapsamındaki çocukta bu yol kapalıdır (TMK m. 287).
- **Ayrı yol:** Karine hiç doğmamışsa kayıt düzeltme davası açılır (TMK m. 287).

UYGULAMA NOTU

Bu maddede dosyayı kaybettiren şey çoğu zaman esas değil, takvimdir. İlk iş olarak üç tarih yazılmalıdır: çocuğun doğum tarihi, davacının durumu öğrendiği tarih ve dava tarihi. Sonra öğrenme tarihi **belgeye bağlanmalıdır**; en güçlü belgeler genetik inceleme raporu, nüfus müdürlüğünün tebligatı, tebliğ edilen bir mahkeme kararı ya da resmî yazıdır. Yıllardır kuşku duyulduğunun anlatılması yarar sağlamaz; kuşku süreyi başlatmaz, ama karşı taraf bunu davacının aleyhine kullanmaya çalışır. Bir yıl geçmiş olsa bile gecikmenin haklı bir sebebe dayandığı ileri sürülebilir ve ispatlanabilir. Hastalık, cezaevinde bulunma, yurt dışında olma, ağır ruhsal durum, çocuğun üstün yararı gereği beklemek gibi sebepler kabul görebilir; bunlar hastane raporu, ceza infaz kaydı, giriş çıkış kayıtları gibi belgelerle desteklenmelidir. Doğumun üzerinden beş yıldan çok geçmiş olması başlı başına engel değildir; bu yöndeki savunmaya iptal kararı gösterilerek cevap verilmelidir. Dava dilekçesinde sürenin başlangıcı ve varsa haklı sebep baştan açıklanmalı; delil listesine tanıklar yazılmalı ve tanıkların hangi olguyu anlatacağı belirtilmelidir. Son olarak, DNA raporunun elde bulunması işi bitirmiş sayılmaz; rapor çoğu zaman sürenin başladığı andır, dava açmak için beklenmemelidir.

İÇTİHATLAR

1 **ANAYASA MAHKEMESİ · NORM DENETİMİ**
25.06.2009 · E. 2008/30 · K. 2009/96

Doğumdan başlayan beş yıllık mutlak süre iptal edildi; bir yıllık süre ile haklı sebep kuralı ise Anayasa'ya uygun bulundu

Aile mahkemeleri, önlerindeki soybağının reddi davalarında 289. maddenin Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına vararak iptal istemiyle başvurmuştur. Başvurularda, doğumdan başlayan beş yıllık sürenin kocanın dava hakkını daha doğmadan ortadan kaldırdığı ileri sürülmüştür.

21 AYM, *Dalga Eda Yıldırım ve Özgün Yıldırım* Başvurusu, B. No: 2014/5974, 26.12.2017.

> *22.11.2001 günlü, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun 289. maddesinin; 1- Birinci fıkrasında yer alan ''her hâlde doğumdan başlayarak beş yıl'' ibaresinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, A. Necmi ÖZLER'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA, 2- Birinci fıkrasının kalan kısmı ile üçüncü fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, OYBİRLİĞİYLE, 25.6.2009 gününde karar verildi.*

DEĞERLENDİRME Bu karar maddeyi ikiye böler. **Beş yıllık mutlak süre artık yoktur**; iptal kararı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Mahkemenin gerekçesi açıktır: kişinin genetik-biyolojik kökeni kendisine ait olmayan çocuğu reddetme hakkı en temel haklardan biridir ve doğumdan başlayan mutlak bir süre, bu hakkı daha doğmadan kişinin elinden alarak maddî ve manevî varlığını koruma hakkının özünü zedelemektedir. Buna karşılık öğrenmeden başlayan bir yıllık süre ile haklı sebep kuralı Anayasa'ya uygun bulunmuştur; çünkü bunlar çocuğun soybağının süresiz olarak dava tehdidi altında kalmasını önlemeye yöneliktir. Sonuç olarak bugün tek ölçü **öğrenme anıdır**; doğumun üzerinden ne kadar geçtiğinin kendi başına bir önemi kalmamıştır.

2 **ANAYASA MAHKEMESİ · NORM DENETİMİ**
30.05.2024 · E. 2023/167 · K. 2024/115

Bir yıllık süre ve haklı sebep kuralı yeniden denetlendi; haklı sebep, çocuğun üstün yararından kaynaklanan gecikmeyi de kapsar

Aile mahkemeleri bu kez maddenin birinci ve üçüncü fıkralarının özel hayata ve aile hayatına saygı hakkını ihlal ettiğini ileri sürerek iptal istemiştir. Mahkeme, bir yıllık sürenin makul olduğunu belirledikten sonra haklı sebep kuralının kapsamını yorumlamıştır.

> *Üçüncü fıkranın gerekçesinde nelerin haklı sebep olarak kabul edilebileceğinin fıkrada belirtilmediği ve bu hususta hâkime takdir yetkisinin tanındığı ifade edilmiştir. Bu kapsamda kocanın elinde olmayan ya da makul görülebilecek nedenlerle doğumu ve baba olmadığını veya ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkekle cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarihten itibaren bir yıl içinde soybağının reddi davasını açamaması durumunda gecikmenin haklı sebebe dayandığının kabul edileceği açıktır. 40. Yine kocanın anılan davayı çocuğun üstün yararının zorunlu kıldığı bir nedenle doğumu ve baba olmadığını veya ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkekle cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarihten itibaren bir yıl içinde açmaması hâlinde de haklı sebebe dayanan bir gecikmenin mevcut olduğunun değerlendirilmesi mümkündür.*

DEĞERLENDİRME Bu 2024 tarihli karar, haklı sebebin sınırlarını genişleten iki ölçü verir. Birincisi klasiktir: kocanın **elinde olmayan ya da makul görülebilecek** bir nedenle davayı süresinde açamaması. İkincisi ve daha yenidir: kocanın davayı **çocuğun üstün yararının zorunlu kıldığı** bir nedenle açmamış olması da haklı sebep sayılabilir. Bu ikinci ölçü uygulamada çok işe yarar; çocuğun ağır hastalığı, sınav dönemi, ruhsal durumu gibi gerekçelerle davayı bekletmiş bir baba artık bunu

dile getirebilir. Kararın bir başka yararı da anayasallık tartışmasını kapatmasıdır: bir yıllık süre ve haklı sebep kuralı yürürlüktedir ve Anayasa'ya uygundur.

3 **ANAYASA MAHKEMESİ**
Feride Gökvardar Başvurusu · B. No: 2016/72747 · 02.12.2020

Sürenin başlangıcı yorumlanırken aşırı şekilcilikten kaçınılmalı, davayı ayakta tutan yaklaşım benimsenmelidir

Başvurucunun açtığı soybağının reddi davası, bir yıllık hak düşürücü sürenin geçtiği gerekçesiyle reddedilmiştir. Mahkeme, sürenin daha önce açılan başka bir davanın tarihinden işlemeye başladığını kabul etmişti; oysa o dava reddedildiğinde süre zaten dolmuş bulunuyordu. Anayasa Mahkemesi özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

> *Bu bağlamda soybağının reddi davası açılması için öngörülen sürenin bu hakkın kullanımını imkânsız kılacak ya da aşırı derecede zorlaştıracak derecede kısa olmaması gerekir. Bunun yanında sürenin başlangıcı olarak kabul edilen olgu da önem taşımaktadır. Bu kapsamda dava açma süresinin hak sahibinin henüz dava hakkının doğduğundan haberdar olmadığı ve somut koşullar çerçevesinde haberdar olduğunun kabulünü haklı kılan nedenlerin de bulunmadığı bir dönemde işlemeye başlaması soy bağının reddi hakkının varlığını anlamsız kılabilir. 57. Öte yandan dava açma süresi öngören kanun hükümleri yorumlanırken sınırlamanın istisna olduğu ilkesi gözetilerek aşırı şekilcilikten kaçınılmalı ve yorum kurallarının imkân verdiği ölçüde davayı ayakta tutma yolunda bir yaklaşım benimsenmelidir. Bununla birlikte sürenin varlık sebebini anlamsız kılma pahasına yorum kurallarının sınırları zorlanarak kanunda öngörülen dava açma süresinin bertaraf edilmesi hukuki istikrarın zedelenmesine neden olabilir. Bu nedenle süreye ilişkin kanun hükümlerinin yorumunda istikrarın sağlanması amacı ile özel hayata saygı hakkının bir görünümü olan kişinin biyolojik babasıyla hukuki bağ kurmasındaki kişisel yarar arasındaki hassas denge gözetilmelidir.*

DEĞERLENDİRME Karar, süre tartışmasında başvurulabilecek en güçlü dayanaktır. Mahkeme üç şey söyler. Birincisi, sürenin **başlangıcı** en az uzunluğu kadar önemlidir; hak sahibinin dava hakkının doğduğundan haberdar olmadığı bir dönemde süreyi işletmek, hakkın varlığını anlamsız kılar. İkincisi, süre hükümleri yorumlanırken sınırlamanın istisna olduğu gözetilmeli, **aşırı şekilcilikten kaçınılmalı** ve yorum kurallarının izin verdiği ölçüde davayı ayakta tutan yaklaşım benimsenmelidir. Üçüncüsü, bu esneklik sınırsız değildir; sürenin varlık sebebini anlamsız kılacak zorlama yorumlar da hukukî istikrarı zedeler. Somut olayda ihlal, mahkemenin ilk dava dilekçesindeki soybağı talebini görmezden gelip davayı dar nitelendirmesinden doğmuştur.

4 YARGITAY HUKUK GENEL KURULU
22.12.2004 · E. 2004/2-554 · K. 2004/742

Haklı sebep sayılabilecek hâller: ağır hastalık, ayırt etme gücünün geçici kaybı, hapiste bulunma, baba olmadığını sonradan öğrenme, savaşta esirlik, uzun yolculuk

Dava, doğumdan beş yıl geçtiği gerekçesiyle reddedilmişti. Davacı, çocukla uzun süre görüştürülmediğini, çocuğu icra yoluyla teslim aldıktan sonra yaptırdığı DNA testiyle baba olmadığını yeni öğrendiğini ve gecikmesinin haklı sebebe dayandığını ileri sürmüştür. Uyuşmazlık, sürelerin geçmesinden sonra haklı sebebe dayanılarak dava açılıp açılamayacağı noktasındaydı.

> *Genel Kurul görüşlemelerinde çoğunluk düşüncesi bu hükmün; bir ve beş yıllık sürelerin geçirilmesinden sonra da, bir başka deyişle ilk fıkradaki nisbi ve mutlak sürelerin haklı bir nedenle, örneğin babanın ağır hastalığı, ayırtım gücünü belli bir dönem için yitirmesi, hapiste bulunması, çocuğunun olmasının olanaksızlığını daha sonra öğrenmesi, savaş nedeniyle esir kalması, uzun süreli yolculuğa çıkması ve bunun gibi sebeplerle kaçırılmış olması durumunda da uygulanabileceği, kanun koyucunun bunu amaçladığı son fıkranın konuluş gayesinin bu olduğu yolunda olmuştur.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, haklı sebep kuralının hangi durumlarda devreye gireceğini **örnekleyerek** gösteren temel karardır: ağır hastalık, belirli bir dönem için ayırt etme gücünün yitirilmesi, hapiste bulunma, çocuğunun olmasının olanaksızlığını sonradan öğrenme, savaş nedeniyle esaret, uzun süreli yolculuk. Liste kapalı değildir; hangi sebebin gecikmeyi haklı kıldığını hâkim takdir eder. Kararın verildiği tarihte birinci fıkradaki beş yıllık mutlak süre yürürlükteydi ve Genel Kurul haklı sebep kuralının **o süreyi de** aşabileceğini kabul etmişti; beş yıllık süre 2009'da iptal edildiğinden bugün tartışma yalnız bir yıllık süre bakımından yürümektedir.[22]

5 YARGITAY HUKUK GENEL KURULU
13.04.2016 · E. 2014/717 · K. 2016/503

Koca, çocuk, diğer ilgililer ve kayyım bakımından süreler; haklı sebep kuralı 291. maddedeki süre için de geçerlidir

Uyuşmazlık, açılan davanın nüfus kaydının düzeltilmesi mi yoksa soybağı davası mı olduğu ve görevli mahkemenin hangisi olduğu noktasındaydı. Genel Kurul, iki dava türünü ayırırken soybağının reddi davasının bütün süre rejimini sırasıyla ortaya koydu.

> *TMK'nın 289. maddesine göre, koca, soybağının reddi davasını, doğumu ve baba olmadığını veya ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkek ile cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl içinde açmak zorundadır. Maddenin 2. fıkrasına göre ise çocuk, ergin olduğu tarihten başlayarak en geç bir yıl içinde soybağının reddi davasını açmalıdır. Diğer ilgililer ise; TMK'nın*

22 AYM, 25.06.2009, E. 2008/30, K. 2009/96.

291. maddesine göre dava açma süresinin geçmesinden önce kocanın ölmesi veya gaipliğine karar verilmesi ya da sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybetmesi hallerinde kocanın altsoyu, anası, babası veya baba olduğunu iddia eden kişi, doğumu ve kocanın ölümünü, sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybettiğini veya hakkında gaiplik kararı alındığını öğrenmelerinden başlayarak bir yıl içinde soybağının reddi davasını açabileceği, ergin olmayan çocuğa atanacak kayyımın ise atama kararının kendisine tebliğinden başlayarak bir yıl, her halde doğumdan başlayarak beş yıl içinde soybağının reddi davasını açabileceği düzenlenmiştir. Soybağının reddi davasının süresinde açılamadığı hallerde, gecikme hakimin kabul edeceği haklı bir sebebe dayanıyorsa, bir yıllık süre bu sebebin ortadan kalktığı tarihte işlemeye başlayacaktır.

DEĞERLENDİRME Bu pasaj, süre rejiminin tamamını tek yerde toplar: koca için öğrenmeden başlayan bir yıl, çocuk için erginlikten başlayan bir yıl, diğer ilgililer için öğrenmeden başlayan bir yıl, kayyım için atama kararının tebliğinden başlayan bir yıl. Genel Kurul ayrıca önemli bir kabulde bulunur: haklı sebep nedeniyle sürenin uzaması yalnız 289. madde bakımından değil, TMK m. 291'deki süre bakımından da geçerlidir. **Karar okunurken iki nokta düzeltilmelidir.** Kayyım bakımından anılan "her hâlde doğumdan başlayarak beş yıl" ibaresi, bu karardan önce AYM, 10.10.2013, E. 2013/62, K. 2013/115 kararıyla iptal edilmişti; bugün kayyım bakımından da mutlak beş yıllık süre yoktur. İkinci fıkra ise 07.11.2024 tarihli 7531 sayılı Kanun'la değiştirilmiş ve anaya da doğumdan başlayan bir yıllık süre tanınmıştır.

6 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
05.03.2013 · E. 2012/3562 · K. 2013/5677

Süre öğrenmeyle başlar; öğrenme tam ve eksiksiz bilgi sahibi olmayı gerektirir, salt şüphe yeterli değildir

Koca tarafından açılan soybağının reddi davası, bir yıllık hak düşürücü sürenin geçtiği gerekçesiyle reddedilmiştir. Davacı, sürenin ne zaman başladığının araştırılmadığını ileri sürerek hükmü temyiz etmiştir.

> *"Yasaya göre, koca soybağının reddi davasını, doğumu ve baba olmadığını veya ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkekle cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl içinde açmak zorundadır (TMK. md. 289/1). Görüldüğü gibi, bir yıl hak düşürücü sürenin başlamasında, öğrenme tarihi esas alınmıştır. Öğrenme tam ve eksiksiz bilgi sahibi olunmasını gerektirir. O halde süre sağlam ve güvenilir bilgi ile başlar, salt şüphe yeterli değildir.*

DEĞERLENDİRME Uygulamadaki en kritik cümle budur: **süre şüpheyle değil, sağlam ve güvenilir bilgiyle başlar.** Yıllardır dedikodu duymuş, kuşku taşımış olmak süreyi başlatmaz; başlatan şey, kocanın baba olmadığını tam ve eksiksiz biçimde öğrenmesidir. Pratikte bu çoğu zaman bir DNA raporunun elde edildiği tarihtir. Daire ayrıca usulî bir yol gösterir: mahkeme, "süreyi re'sen tespit ediyorum" diyerek dosyayı kapatamaz; taraflara delillerini bildirme imkânı tanımalı, gösterdik-

leri delilleri toplamalı ve davanın süresinde açılıp açılmadığını bu delillerle birlikte değerlendirmelidir.

7 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
30.11.2010 · E. 2010/17813 · K. 2010/19935

Hak düşürücü süre taraflarca ileri sürülmese de hâkim tarafından res'en gözetilir; gecikmeyi haklı kılan sebebin ispatı davacıya düşer

Koca, baba olmadığını davadan bir hafta önce öğrendiğini ileri sürerek soybağının reddi davası açmıştır. Mahkeme, davalı tarafın kabul beyanına dayanarak davayı kabul etmiştir; süre ve genetik inceleme yönünden araştırma yapmamıştır.

> *Bu süre hak düşürücü nitelikte olup, ileri sürülmüş olup olmadığına bakılmaksızın hakim tarafından re'sen gözetilir. Davacı baba olmadığını davadan bir hafta önce öğrendiğini ileri sürerek dava açtığına göre; gecikmeyi haklı kılan sebep bulunup bulunmadığı konusunda ispat yükü davacıya düşer.*

DEĞERLENDİRME İki yönlü bir uyarı. Birincisi davalı taraf içindir: süre **hak düşürücü** olduğundan taraflar hiç ileri sürmese bile hâkim kendiliğinden gözetir; "karşı taraf süreyi savunma olarak öne sürmedi" demek işe yaramaz. İkincisi davacı taraf içindir: gecikmenin haklı bir sebebe dayandığını ileri süren **davacı bunu ispatlamak zorundadır**; iddia yeterli değildir. Daire ayrıca üçüncü bir noktaya işaret eder: soybağının reddi davasında karşı tarafın davayı kabul etmesi tek başına sonuç doğurmaz; hâkim maddî olguları res'en araştırır ve kan ile genetik bulguları incelemek zorundadır (TMK m. 284).

8 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
15.04.2013 · E. 2013/6628 · K. 2013/10518

İptal kararının yürürlüğe girmesiyle soybağının reddi davalarında artık beş yıllık hak düşürücü süre kalmamıştır

Eşler 2003'te boşandı, çocuk boşanmadan sonraki üçyüz gün içinde doğdu ve kocanın hanesine tescil edilmiştir. Koca 2011'de soybağının reddi davası açmıştır. Mahkeme, doğumdan itibaren beş yıllık hak düşürücü sürenin geçtiği gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

> *Türk Medeni Kanununun 289. maddesinin (1.) fıkrasından yer alan "..her halde doğumdan başlayarak beş yıl.." ibaresi Anayasa Mahkemesinin 25.6.2009 tarihli ve 2008/30 esas, 2009/96 karar sayılı kararıyla iptal edilmiş, iptal kararı 7.10.2009 tarihli 27369 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yayımı tarihinde yürürlüğe girmiştir. İptal kararının yürürlüğe girmesiyle soybağının reddi davalarında artık beş yıllık hak düşürücü süre kalmamıştır.*

DEĞERLENDİRME Doğumdan çok sonra açılan davalarda mahkemelerin hâlâ "beş yıl geçti" gerekçesiyle ret kararı verdiğine rastlanır; bu karar o gerekçenin dayanağının kalmadığını gösterir. Daire, iptalden sonra yapılması gerekeni de tarif eder: dava, birinci fıkradaki **bir yıllık öğrenme süresi** içinde açılıp açılmadığı

bakımından incelenmeli; haklı sebeple gecikme iddia ve ispat edilmişse üçüncü fıkra uyarınca sürenin sebebin ortadan kalktığı tarihten başlayacağı gözetilmeli; taraf delilleri toplanarak dava hakkının düşüp düşmediği saptanmalıdır. Kısacası doğum tarihi değil, öğrenme tarihi tartışılır.

9 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
06.06.2011 · E. 2010/7345 · K. 2011/9938

Çocukların kocanın hanesine sonradan tescil edildiği hâlde süre, nüfus müdürlüğünün tebliğiyle öğrenme tarihinden başlar

Eşler 1980'de evlendi, uzun süre fiilen ayrı yaşadıktan sonra 1995'te boşanmıştır. Soybağının reddi istenen çocuklar boşanma dosyasındaki nüfus kayıtlarında hiç görünmüyordu; 1989 ve 1990 doğumlu bu çocuklar, boşanma kesinleştikten ve ana öldükten çok sonra, 2006'da kocanın hanesine tescil edilmiştir. Koca durumu nüfus müdürlüğünün tebligatıyla öğrendi ve kısa süre sonra dava açmıştır. Mahkeme davayı hak düşürücü süreden reddetmiştir.

> *Koca bu çocukların kendisinin nüfusuna kayıt edildiğini nüfus müdürlüğünün tebliği üzerine öğrenmiş ve 22.11.2006 tarihinde bu davayı açmıştır. Öğrenmeden itibaren bir yıllık süre içinde davayı açabilecektir. Açıklanan bu hususlar dikkate alındığında davacı kocanın dava açması için gecikmeyi haklı kılan sebeplerin varlığı ve davanın süresi içinde açıldığının kabulünde zorunluluk vardır.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, öğrenme ölçüsünün pratik karşılığını gösterir. Çocuklar on beş yıldan uzun süre önce doğmuştu; ama koca onların kendi hanesine yazıldığını ancak nüfus müdürlüğünün tebligatıyla öğrenebilmişti. Daire, öğrenmeden itibaren bir yıl içinde açılan davayı süresinde saymış, ayrıca gecikmeyi haklı kılan sebeplerin de bulunduğunu kabul etmiştir. Dosyada kaydın ne zaman oluştuğu ile davacının bundan ne zaman haberdar edildiği farklıysa tebligat tarihi belgelenmelidir; süre tartışmasını bu belge belirler.

10 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
13.12.2012 · E. 2011/17066 · K. 2012/30244

Doğumun üzerinden kırk yılı aşkın süre geçmiş olsa da mahkeme gecikmenin haklı sebebe dayanıp dayanmadığını araştırmak zorundadır

Dava, 1966 doğumlu bir kişinin soybağının reddi istemine ilişkindi ve 2011 yılında açılmıştır. Mahkeme, doğumdan başlayarak beş yıl geçtiği gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

> *Koca, davayı doğumu ve baba olmadığını veya ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkekle cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl içinde açmak zorundadır (TMK m. 289/1). Gecikme haklı bir nedene dayanıyorsa soybağının reddi ile ilgili bir yıllık süre bu sebebin ortadan kalktığı tarihten başlar (TMK m. 289/son). Taraflardan gecikmenin haklı bir nedene dayanıp dayanmadığı konusundaki delilleri sorulup, gösterdikleri takdirde toplanıp sonucu uyarınca karar verilmesi gerekirken; 25.06.2009 tarihinde Anayasa Mahkemesin-*

ce Anayasaya aykırı olduğu için iptaline karar verilen Türk Medeni Kanununun 289. maddesinin birinci fıkrasında yer alan doğumdan başlayarak beş yıl geçtiğinden bahisle davanın reddi usul ve yasaya aykırıdır.

DEĞERLENDİRME Kararın değeri, iptalin sonucunu uç bir örnekte göstermesidir: doğumun üzerinden kırk beş yıl geçmiş olması tek başına ret sebebi değildir. Mahkemenin yapması gereken, taraflara gecikmenin haklı bir nedene dayanıp dayanmadığı konusundaki delillerini sormak, gösterdikleri takdirde toplamak ve sonucuna göre karar vermektir. Bu, davanın mutlaka kabul edileceği anlamına gelmez; yalnız **doğum tarihine bakarak kapı kapatılamayacağı** anlamına gelir. Süre tartışması artık öğrenme ve haklı sebep üzerinden yürür.

11 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
13.12.2010 · E. 2010/8060 · K. 2010/20946

Haklı sebep araştırmasında taraf tanıkları dinlenmeden eksik incelemeyle karar verilemez

Dava, 1987 doğumlu bir çocuğun soybağının reddi istemine ilişkindi ve 2001'de açılmıştır. Taraflar delil listelerinde tanık deliline de dayanmış, bu delilden açıkça vazgeçmemişti; mahkeme tanıkları dinlemeden karar vermiştir.

> *Taraflardan gecikmenin haklı bir nedene dayanıp dayanmadığı konusundaki delilleri sorulup, gösterdikleri takdirde toplanıp sonucuna göre karar verilmesi gerekir. Taraflar delil listesinde tanık deliline de dayanmışlardır. Bu tanıkların dinlenilmelerinden açıkça vazgeçilmemiştir. Tarafların gösterdikleri tanıkların usulüne uygun olarak çağrılıp dinlenilmeleri gerekirken, bu yön gözetilmeden eksik araştırma ve inceleme ile yazılı şekilde hüküm kurulması doğru bulunmamıştır.*

DEĞERLENDİRME Süre tartışması bir **delil** meselesidir ve tanık delili bu tartışmanın merkezinde yer alır; çünkü öğrenmenin ne zaman gerçekleştiği çoğu zaman yazılı belgeye bağlanamaz. Delil listesine tanık yazılmış ve bundan açıkça vazgeçilmemişse mahkeme tanıkları dinlemek zorundadır. Uygulamada bu, dosyanın kaderini belirler: tanık dinlenmeden verilen ret kararları istinaf ve temyizde eksik inceleme nedeniyle kaldırılmaktadır. Delil listesi verilirken tanıkların hangi olguyu anlatacağı da açıkça yazılmalıdır.

12 **ANAYASA MAHKEMESİ**
Dalga Eda Yıldırım ve Özgün Yıldırım Başvurusu · B. No: 2014/5974 · 26.12.2017

Elde DNA raporu bulunması nüfus kaydındaki babalığı tek başına değiştirmez; soybağının reddi kararının kesinleşmesi gerekir

Evlilik birliği içinde doğan çocuk kocanın hanesine kaydedilmiştir. Boşanma davası açıldıktan sonra çocuğa kayyım atandı ve soybağının reddi davası açılmıştır; Adli Tıp Kurumu raporuyla kayden baba görünen kişinin biyolojik baba olmadığı belirlenmiştir. Başvurucular, rapora rağmen çocukla o kişi arasında kişisel ilişki kurulmasından yakındı.

> *Bunun için 4721 sayılı Kanun'un 286. ve devamı maddeleri çerçevesinde soy bağının reddi davası açılması ve bu davanın kabulüne ilişkin kararın kesinleşmesi gerekmektedir (bkz. §§ 38, 39). Anayasa Mahkemesinin bu davalarda uygulanan hak düşürücü süreye ilişkin kısmi iptal kararında da değindiği üzere kişinin genetik babasıyla nesep ilişkisi kurabilmesi maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkının bir gereğidir (bkz. § 40).*

DEĞERLENDİRME Bu karar süreyle ilgili en yaygın yanlış anlamayı düzeltir: **DNA raporunun elde bulunması hukukî durumu kendiliğinden değiştirmez.** Rapor yalnız bir delildir; nüfustaki babalığın son bulması için soybağının reddi davasının açılması ve kabul kararının kesinleşmesi gerekir. Bunun süre bakımından sonucu şudur: rapor eline geçen kişi, "nasıl olsa rapor var" diyerek beklememelidir; çoğu dosyada bir yıllık süre tam da o raporun alındığı tarihte işlemeye başlar. Mahkeme ayrıca, kişinin genetik babasıyla nesep ilişkisi kurabilmesinin maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkının bir gereği olduğunu vurgulamıştır.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 282:** Genel olarak soybağının kurulması.
- **TMK m. 283:** Soybağı davalarında yetki.
- **TMK m. 284:** Soybağı davalarında yargılama usulü.
- **TMK m. 285:** Babalık karinesi.
- **TMK m. 286:** Soybağının reddi davasında dava hakkı.
- **TMK m. 287:** Evlilik içinde ana rahmine düşme ve ispat.
- **TMK m. 288:** Evlenmeden önce veya ayrı yaşarken ana rahmine düşme.
- **TMK m. 291:** Diğer ilgililerin dava hakkı ve süreleri.
- **TMK m. 294:** Sonradan evlenmede itiraz ve iptal.
- **TMK m. 301:** Babalık davası.

MADDE

290 C. Karinelerin çakışması

KANUN METNİ

(1) Çocuk evliliğin sona ermesinden başlayarak üçyüz gün içinde doğmuş ve ana da bu arada yeniden evlenmiş olursa, ikinci evlilikteki koca baba sayılır.
(2) Bu karine çürütülürse ilk evlilikteki koca baba sayılır.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 290, iki babalık karinesinin çakıştığı durumu tek cümleyle çözer: ikinci evlilikteki koca baba sayılır. Çakışma şöyle doğar: çocuk, ilk evliliğin sona ermesinden sonraki üçyüz gün içinde doğmuştur; bu hâlde ilk evlilikteki koca baba sayılır (TMK m. 285). Ama ana bu arada yeniden evlenmişse çocuk ikinci evlilik içinde doğmuş olur ve aynı karine bu kez ikinci koca lehine işler. Kanun tercihini ikinci evlilikten yana kullanmıştır. İkinci kocanın babalığı soybağının reddi davasıyla çürütülürse karine kendiliğinden ilk evlilikteki kocaya döner.[1]

TEMEL KAVRAMLAR

Karine çakışması	Aynı çocuk için iki babalık karinesinin birlikte doğması (TMK m. 290).
Üçyüz gün	Evliliğin sona ermesinden sonra karinenin sürdüğü süre (TMK m. 285).
Bekleme süresi	Kadının yeniden evlenmesi için beklemesi gereken üçyüz gün (TMK m. 132).
Karinenin çürütülmesi	Soybağının reddi davasıyla babalığın kaldırılması (TMK m. 286).

1 Yargıtay 18. HD, 14.12.2015, E. 2015/4788, K. 2015/18439.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 290- "Karinelerin çakışması" kenar başlığını taşıyan ve İsviçre Medenî Kanununun 257 nci maddesinden alınan bu hükümde, evlilik sona erdikten sonra üçyüz gün geçmeden önce çocuğun doğmuş olması hâlinde ortaya çıkan babalık karinesi ile çocuğun evlilik devam ederken doğmuş olması hâlinde ortaya çıkan babalık karinesinin çakışması durumu, yine bir karine ile, daha doğrusu çakışan karinelerden birinin tercihi ile çözüme kavuşturulmaktadır. Yürürlükteki Kanunda ise bu konu düzenlenmemiştir ve doktrinde de aynı değerde iki hükmün çakışmasından doğan bu örtülü boşluğun nasıl çözüme kavuşturulacağı konusunda bir fikir birliği yoktur. Birinci fıkraya göre, çocuk evliliğin sona ermesinden başlayarak üçyüz gün geçmeden önce doğmuş ve ana da bu arada, yani çocuk doğmadan önce, yeniden evlenmiş olursa, ikinci evlilikteki koca baba sayılmaktadır. Ancak bu karinenin aksi kanıtlanabilir ve böylece de karine çürütülebilirse, ilk evlilikten doğan karine canlanır ve bu evlilikte koca ikinci fıkra gereğince baba sayılır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 112-113*

Gerekçenin en öğretici yanı, kanun koyucunun **ne yaptığını itiraf etmesidir**: ortada aynı değerde iki hüküm vardır, ikisi de aynı çocuk için babalık karinesi doğurur ve bu çatışma bir yorum kuralıyla değil, doğrudan bir **tercihle** çözülmüştür. Gerekçe bu tercihi "çakışan karinelerden birinin tercihi" diye adlandırır ve tercihin neden ikinci evlilikten yana kullanıldığını açıklamaz. Sebep hükmün yapısından anlaşılabilir: çocuğun içinde doğduğu ve fiilen yaşadığı aile ikinci evliliktir, dolayısıyla çocuğun günlük hayattaki durumu ile hukukî durumu arasındaki uyum ikinci kocanın baba sayılmasıyla sağlanır. Gerekçedeki ikinci önemli ayrıntı **zamanlamaya** ilişkindir: ana "bu arada", yani çocuk doğmadan önce yeniden evlenmiş olmalıdır; doğumdan sonraki evlenme bu maddeyi işletmez. Üçüncü ayrıntı ise ikinci fıkranın işleyişidir: ikinci evlilikteki kocanın babalığı çürütülürse ilk evlilikten doğan karine **canlanır**. Bu, çocuğun soybağının boşta kalmasını önleyen bir güvencedir; karinelerden biri düştüğünde diğeri kendiliğinden devreye girer. Tasarının 290. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314).

Bu maddenin eski Kanun'da **karşılığı yoktur**. Gerekçenin kendi ifadesiyle yürürlükteki Kanun'da konu düzenlenmemiş, doktrin de aynı değerde iki hükmün çakışmasından doğan örtülü boşluğun nasıl doldurulacağı konusunda anlaşamamıştı. Eski hukukta tartışma şu üç görüş çevresinde dönüyordu: çocuğun her iki kocaya birden nesep bağıyla bağlanamayacağı açık olduğuna göre ya ilk evlilik tercih edilmeli, ya ikinci evlilik tercih edilmeli, ya da soybağı hâkim kararıyla belirlenmeliydi. 4721 sayılı Kanun bu tartışmayı ikinci görüşü benimseyerek kapatmıştır. Eski Kanun'un konuyu düzenlememiş olmasının bir sebebi de, bekleme süresi kuralının aynı zamanda bu çakışmayı önleyici bir işlev görmesidir; nitekim bugün de öyledir (TMK m. 132).

	743 sayılı Kanun	4721 sayılı Kanun m. 290
Düzenleme	Yok; örtülü boşluk	Açık hüküm
Çözüm	Doktrinde görüş birliği yok	İkinci evlilikteki koca baba sayılır
Çürütme	—	Karine çürütülürse ilk koca baba sayılır
Kaynak	—	İsviçre Medenî Kanunu m. 257
Önleyici kural	Bekleme süresi	Bekleme süresi (TMK m. 132)

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden beri değiştirilmemiştir. Maddeyi çevreleyen hukuk ise hareketlidir: babalık karinesinin kendisi (TMK m. 285) ile dava hakkı ve süreler (TMK m. 286, TMK m. 289) 2024 yılında değişmiş, çakışmayı önleyen bekleme süresi kuralı ise Anayasa Mahkemesi denetiminden geçerek yürürlükte kalmıştır.[2]

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi; eski Kanun'daki boşluk dolduruldu	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Koşul	Çocuk, ilk evliliğin sona ermesinden sonraki üç-yüz gün içinde doğmalı	TMK m. 290/1
Koşul	Ana, bu arada yeniden evlenmiş olmalı	TMK m. 290/1
Sonuç	İkinci evlilikteki koca baba sayılır	TMK m. 290/1
Çürütme	Karine soybağının reddi davasıyla çürütülür	TMK m. 286
Çürütülürse	İlk evlilikteki koca baba sayılır	TMK m. 290/2
Uygulama	Doğum tarihi düzeltmesiyle soybağı değiştirilemez	Yargıtay 18. HD, K. 2015/18439
Görev	Baba adının değişmesi sonucu doğuran dava aile mahkemesinde	Yargıtay 17. HD, K. 2011/9613
Kayyım	Çocuğa temsil kayyımı atanması zorunludur	Yargıtay 18. HD, K. 2012/9422
Önleme	Bekleme süresi bu çakışmayı önlemek içindir	TMK m. 132
Kaldırma	Süre yalnız iki hâlde kaldırılır	Yargıtay 2. HD, K. 2021/8931
Anayasa	Bekleme süresi kuralı Anayasa'ya uygundur	AYM, K. 2025/181

2 AYM, 10.09.2025, E. 2024/233, K. 2025/181.

Konu	Kural	Dayanak
Mehaz	İsviçre Medenî Kanunu m. 257	S. Sayısı 723, s. 112

TBMM gerekçesine göre madde, İsviçre Medenî Kanunu'nun 257. maddesinden alınmıştır ve eski Kanun'da **karşılığı yoktur**. Gerekçe bunu açıkça söyler: yürürlükteki Kanun'da bu konu düzenlenmemiştir ve doktrinde de aynı değerde iki hükmün çakışmasından doğan bu **örtülü boşluğun** nasıl çözüleceği konusunda bir fikir birliği bulunmamaktadır. Madde, evlilik sona erdikten sonra üçyüz gün geçmeden çocuğun doğmuş olması hâlinde ortaya çıkan babalık karinesi ile çocuğun evlilik devam ederken doğmuş olması hâlinde ortaya çıkan babalık karinesinin çakışmasını, yine bir karineyle, daha doğrusu çakışan karinelerden birinin tercihiyle çözüme kavuşturur. Gerekçeye göre birinci fıkrada ana, "bu arada", yani çocuk doğmadan önce yeniden evlenmiş olmalıdır; bu takdirde ikinci evlilikteki koca baba sayılır. Ancak bu karinenin aksi kanıtlanabilir; karine çürütülürse ilk evlilikten doğan karine **canlanır** ve o evlilikteki koca ikinci fıkra gereğince baba sayılır. Tasarının 290. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314). 1

DİKKAT

Bu madde uygulamada nadiren karşılaşılan bir hükümdür ve bunun sebebi bellidir: kanun, çakışmanın **doğmasını** önlemek için kadına üçyüz günlük bekleme süresi getirmiştir (TMK m. 132). Bu süre yalnız iki hâlde kaldırılır: kadının önceki evliliğinden gebe olmadığı anlaşılırsa veya evliliği sona eren eşler yeniden birbiriyle evlenmek isterse. Dolayısıyla 290. madde çoğunlukla üç durumda gündeme gelir: bekleme süresinin kaldırılması kararı hatalı verilmiştir, evlenme bu kurala aykırı biçimde yapılmıştır ya da yurt dışında gerçekleşmiş bir evlenme söz konusudur. Bu durumda şu unutulmamalıdır:

290. madde bir çözüm kuralıdır, bir dava türü değildir.

Kimin baba sayılacağını belirler, ama yanlış kaydı kendiliğinden düzeltmez. Kayıt değiştirilmek isteniyorsa yine soybağının reddi davası açılması gerekir ve bu dava hak düşürücü süreye tabidir (TMK m. 289). Dava sonuçlanınca ikinci sonuç kendiliğinden doğar: ikinci kocanın babalığı düştüğü anda karine ilk kocaya geçer, yani çocuk babasız kalmaz.

II. Çakışmanın Doğuşu

- **Birinci karine:** Evliliğin sona ermesinden sonraki üçyüz gün içinde doğan çocuğun babası kocadır (TMK m. 285).
- **İkinci karine:** Evlilik devam ederken doğan çocuğun babası da kocadır (TMK m. 285).

- **Çakışma:** Ana üçyüz gün dolmadan yeniden evlenmişse iki karine aynı çocukta buluşur.
- **Boşluk:** Eski Kanun bu durumu düzenlememişti (S. Sayısı 723, s. 112).
- **Tercih:** Kanun ikinci evlilikteki kocayı baba sayar (TMK m. 290/1).
- **Zaman koşulu:** Yeniden evlenme, çocuğun doğumundan önce gerçekleşmiş olmalıdır.

III. Karinenin Çürütülmesinin Sonucu

- **Yol:** İkinci kocanın babalığı soybağının reddi davasıyla çürütülür (TMK m. 286).
- **Sonuç:** İlk evlilikteki kocanın babalığı canlanır (TMK m. 290/2).
- **Anlamı:** Çocuk bu davanın sonunda babasız kalmaz.
- **İkinci dava:** İlk kocanın babalığı da ayrıca reddedilebilir (TMK m. 287).
- **Kolaylık:** Ayrı yaşama hâlinde ispat yükü hafifler (TMK m. 288).
- **Süre:** Her iki dava da hak düşürücü süreye tabidir (TMK m. 289).

IV. Bekleme Süresiyle İlişkisi

- **Kural:** Kadın, evliliğin sona ermesinden başlayarak üçyüz gün geçmedikçe evlenemez (TMK m. 132).
- **Amaç:** Soybağı kayıtlarının doğruluğunu korumak.[3]
- **Kendiliğinden bitme:** Doğumla süre biter.
- **Kaldırma:** Gebe olmadığı anlaşılırsa veya eşler yeniden birbiriyle evlenecekse.[4]
- **Sınır:** Gebe kadın bakımından süre kaldırılamaz.
- **Hukuki yarar:** Süre dolmuşsa kaldırma davası açılamaz.[5]

V. Üçyüz Günlük Sürenin Hesaplanması

- **Başlangıç:** Evliliği sona erdiren kararın kesinleştiği tarih.
- **Yabancı ilam:** Yabancı kararın kesinleştiği tarih esas alınır.[6]
- **Ölümle sona erme:** Ölüm tarihi esas alınır.
- **Sayım:** Gün hesabı doğum tarihine kadar yapılır.
- **Doğum tarihi:** Nüfustaki tarih değil, gerçek doğum tarihi belirleyicidir.
- **Düzeltme sınırı:** Doğum tarihi soybağını değiştirecek biçimde düzeltilemez.[7]

3 AYM, 10.09.2025, E. 2024/233, K. 2025/181.
4 Yargıtay 2. HD, 30.11.2021, E. 2021/8858, K. 2021/8931.
5 Yargıtay 2. HD, 18.09.2008, E. 2008/11211, K. 2008/12163.
6 Yargıtay 2. HD, 18.09.2008, E. 2008/11211, K. 2008/12163.
7 Yargıtay 18. HD, 14.12.2015, E. 2015/4788, K. 2015/18439.

VI. Yanlış Kaydın Düzeltilmesi

- **Nitelik:** Baba adının değişmesi sonucunu doğuran dava soybağı davasıdır.
- **Görev:** Aile mahkemesi görevlidir.[8]
- **Yanlış adres:** Asliye hukuk mahkemesindeki kayıt düzeltme davası çözüm değildir.
- **Kayyım:** Çocuğa temsil kayyımı atanmadan hüküm kurulamaz.[9]
- **Tanıma:** Kurulmuş soybağı varken üçüncü kişinin tanıması sonuç doğurmaz (TMK m. 282).
- **İspat:** Soybağı davalarında hâkim maddî olguları res'en araştırır (TMK m. 284).

VII. Uygulamada Karşılaşılan Hâller

- **Bekleme süresinin kaldırılması:** Karar hatalı verilmişse çakışma doğar.
- **Yurt dışında evlenme:** Bekleme süresine uyulmadan yapılan evlenmeler.
- **Tescil:** Çocuk üçyüz gün içinde doğduğu için eski kocanın hanesine yazılır.[10]
- **Genetik inceleme:** Uyuşmazlık kural olarak DNA raporuyla çözülür (TMK m. 284).
- **Tek yol:** Kurulan soybağı yalnız soybağının reddiyle kaldırılır.[11]
- **Sonuçlar:** Soybağı sürdüğü sürece velayet, nafaka ve miras hükümleri işler.

> **UYGULAMA NOTU**
>
> Bu maddeyle karşılaşıldığında önce dört tarih yan yana yazılmalıdır: ilk evliliğin sona erdiği (kararın kesinleştiği) tarih, ananın yeniden evlendiği tarih, çocuğun doğum tarihi ve nüfusa tescil tarihi. Doğum, ilk evliliğin sona ermesinden sonraki üçyüzüncü günden önceyse ve ana bu arada yeniden evlenmişse 290/1 devrededir: nüfusta kim yazılı olursa olsun kanunen baba, **ikinci evlilikteki kocadır**. Kayıt ilk kocaya yapılmışsa bu kaydın düzeltilmesi gerekir ve bu dava aile mahkemesinde görülür; asliye hukuk mahkemesinde açılan kayıt düzeltme davası sonuca götürmez. Gerçek babalık tartışılıyorsa açılacak dava soybağının reddidir; amaç ikinci kocanın babalığını çürütmekse dava ona karşı açılır ve kazanılırsa karine ilk kocaya döner. Bu yüzden çoğu dosyada **iki dava birlikte** düşünülmelidir, yoksa çocuk yeniden istenmeyen bir soybağına bağlanır. Yaş veya doğum tarihi düzeltme yoluyla sonuç alınmaya çalışılmamalıdır; bu yol kapalıdır. Son olarak çocuğa temsil kayyımı atanması baştan istenmelidir; bu eksiklik tek başına bozma sebebidir ve aylarca zaman kaybettirir.

8 Yargıtay 17. HD, 21.10.2011, E. 2011/8190, K. 2011/9613.
9 Yargıtay 18. HD, 13.09.2012, E. 2012/8141, K. 2012/9422.
10 Yargıtay 2. HD, 19.12.2023, E. 2023/3409, K. 2023/6301.
11 Yargıtay 2. HD, 05.04.2022, E. 2022/1070, K. 2022/3255.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
14.12.2015 · E. 2015/4788 · K. 2015/18439

Doğum tarihi, çocuğun soybağını değiştirecek biçimde düzeltilemez; 290/1 karinesi çürütülmedikçe düzeltme ancak ilk evliliğin sona erdiği tarihten sonraki bir güne yapılabilir

Ana, önceki kocasından 07.05.2009'da kesinleşen kararla boşanmış, 04.12.2009'da yani üçyüz gün geçmeden yeniden evlenmişti. Çocuk ikinci evlilik içinde doğmuş görünüyordu. Ana ile ikinci koca, çocuğun nüfustaki 10.03.2010 olan doğum tarihinin 18.11.2008 olarak düzeltilmesini istemiştir; mahkeme bu talebi kabul etmiştir. Oysa bu tarih, ananın önceki evliliğinin içine düşüyordu.

> *"Çocuğun soybağında değişiklik sonucunu doğuracak şekilde doğum tarihinde düzeltme yapılamaz. Ana, önceki evliliğinin sona ermesinden başlayarak üçyüz gün geçmeden 04.12.2009 tarihinde yeniden evlenmiştir. Bu durumda Türk Medeni Kanunu'nun 290/1. maddesinde yer alan "ikinci evlilikteki kocanın baba sayılacağına" ilişkin kanuni karine çürütülmediğine göre çocuğun doğum tarihi, sözü edilen yasal karineyle çatışmayacak şekilde ananın önceki evliliğinin sona erdiği tarihten sonraki bir tarih olarak düzeltilebilir.*

DEĞERLENDİRME

290. maddeyi doğrudan uygulayan ve uygulamada en çok işe yarayan karar budur. Daire iki şey söyler. Birincisi, yaş veya doğum tarihi düzeltme davası bir **soybağı değiştirme aracı değildir**; talep kabul edildiğinde çocuk başka bir erkeğe soybağıyla bağlanacaksa düzeltme yapılamaz. İkincisi, ana üçyüz gün geçmeden yeniden evlenmişse 290/1 devreye girer ve **ikinci evlilikteki koca baba sayılır**; bu karine soybağının reddi davasıyla çürütülmediği sürece ayakta kalır. Sonuç olarak doğum tarihi düzeltmesi ancak karineyle çatışmayacak bir tarihe, yani ilk evliliğin sona erdiği tarihten sonraki bir güne yapılabilir. Dosyada yaş düzeltme talebi varsa önce bu talebin soybağına dokunup dokunmadığı incelenmelidir.

2 **YARGITAY (KAPATILAN) 17. HUKUK DAİRESİ**
21.10.2011 · E. 2011/8190 · K. 2011/9613

Üçyüz gün geçmeden doğan çocuğun kaydının hangi kocaya yazılacağı uyuşmazlığı soybağının düzeltilmesi davasıdır; aile mahkemesi görevlidir

Çocuk, ananın önceki evliliğinin sona ermesinden başlayarak üçyüz gün geçmeden doğmuştur; ancak nüfus kaydı ilk koca yerine ananın daha sonra evlendiği kişinin üzerine yapılmıştır. Kaydın düzeltilmesi istendi. Aile mahkemesi bunu nüfus müdürlüğünün hatalı işlemi sayarak asliye hukuk mahkemesini, asliye hukuk mahkemesi ise soybağına ilişkin sayarak aile mahkemesini görevli görüp karşılıklı görevsizlik kararı vermiştir.

> *Dava, babanın değiştirilmesine yönelik olup, Türk Medeni Kanunu hükümleri uyarınca soybağının düzeltilmesi istemine ilişkindir. Bu durumda uyuşmazlığın Manisa 2.Aile Mahkemesinde görülüp sonuçlandırılması gerekmektedir.*

DEĞERLENDİRME Karar, 290. maddenin doğurduğu tipik uyuşmazlığı ve doğru adresi gösterir. İki babalık karinesinin çakıştığı dosyalarda nüfus kaydı çoğu zaman yanlış kocaya yazılmış olur ve talep dıştan bakıldığında bir kayıt düzeltme talebi gibi görünür. Merci tayinine bakan Daire bu görünüşe itibar etmemiştir: **baba adının değiştirilmesi sonucunu doğuran talep, nüfus kayıt düzeltme değil soybağının düzeltilmesi davasıdır** ve aile mahkemesinde görülür. Dava dilekçesi buna göre kurulmalıdır; yanlış mahkemede geçen aylar hak düşürücü süreyi durdurmaz (TMK m. 289).

3 **YARGITAY (KAPATILAN) 18. HUKUK DAİRESİ**
13.09.2012 · E. 2012/8141 · K. 2012/9422

Üçyüz gün içinde doğan çocuğun üçüncü bir kişi tarafından tanınmasına karşı açılan iptal davasında çocuğa temsil kayyımı atanması zorunludur

Çocuk, ananın önceki evliliğinin sona ermesinden itibaren üçyüz gün geçmeden doğmuştur. Buna rağmen çocuk üçüncü bir kişi tarafından tanınmıştır. Tanıma işleminin iptali istendi; mahkeme davayı kabul etti ancak çocuğa kayyım atamamıştı.

> *Dava sonucunda verilen hüküm çocuğun haklarını etkiler niteliktedir. Yasal temsilci ile çocuğun menfaati çatışma halinde olup Türk Medeni Kanununun 426/2 maddesi uyarınca çocuğu temsil kayyımı atanmadan hüküm kurulması doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Bu dosya, karine çakışmasının üçüncü bir biçimini gösterir: ana yeniden evlenmemiş, ama başka bir erkek çocuğu tanımıştır. Oysa üçyüz gün içinde doğan çocuk zaten ilk evlilikteki kocanın çocuğu sayıldığından ortada kurulmuş bir soybağı vardır ve bu soybağı kaldırılmadan tanıma geçerli olmaz (TMK m. 285). Kararın uygulamadaki dersi usule ilişkindir: çocuğun soybağını etkileyecek her davada, yasal temsilci ile çocuğun menfaati çatıştığından çocuğa **temsil kayyımı** atanmadan hüküm kurulamaz; bu eksiklik tek başına bozma sebebidir.

4 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
30.11.2021 · E. 2021/8858 · K. 2021/8931

Kadın önceki evliliğinden gebe ise bekleme süresi kaldırılamaz; koşulları gerçekleşmeden verilen kaldırma kararı kanun yararına bozulur

Kadın, boşanma kararının kesinleşmesinden yirmi gün sonra, üçyüz günlük süre dolmadan bekleme süresinin kaldırılmasını istemiştir. Dosyaya sunulan sağlık raporuna göre kadın gebeydi ve duruşmada boşandığı eşinden başka biriyle evlenmek istediğini bildirmiştir. Mahkeme talebi kabul etmiştir; karar kesin olduğundan Adalet Bakanlığı kanun yararına bozma istemiştir.

> *4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 132 nci maddesinde, "Evlilik sona ermişse, kadın, evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün geçmedikçe evlenemez. Doğurmakla süre biter. Kadının önceki evliliğinden gebe olmadığının anlaşılması veya evliliği sona eren eşlerin yeniden birbiriyle evlenmek istemeleri hâllerinde mahkeme bu süreyi kaldırır" hükmü düzenlenmiştir.*

DEĞERLENDİRME

290. maddenin neden bu kadar az uygulandığını anlamak için bu karara bakmak gerekir. Bekleme süresi, tam da iki babalık karinesinin çakışmasını önlemek için konmuştur; bu yüzden süre yalnız iki hâlde kaldırılır: kadının önceki evliliğinden **gebe olmadığının anlaşılması** veya eşlerin **yeniden birbiriyle evlenmek istemesi**. Somut olayda kadın gebeydi ve başka biriyle evlenmek istiyordu; yani her iki koşul da gerçekleşmemişti. Daire, koşulları oluşmadan verilen kaldırma kararını kanun yararına bozmuştur. Kural doğru uygulandığında 290'daki çakışma zaten doğmaz; madde, kuralın yanlış uygulandığı veya evliliğin hükümsüz olduğu hâller için bir emniyet supabıdır.

5 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
18.09.2008 · E. 2008/11211 · K. 2008/12163

Üçyüz günlük süre dolduktan sonra açılan bekleme süresinin kaldırılması davasında hukuki yarar yoktur; yabancı boşanma ilamında süre ilamın kesinleştiği tarihten işler

Kadın, yabancı mahkemeden aldığı ve 19.04.2006'da kesinleşen boşanma ilamına dayanarak bekleme süresinin kaldırılmasını istemiştir. Dava, kesinleşme tarihinden itibaren üçyüz günlük süre dolduktan sonra açılmıştı.

> *5718 sayılı Kanunun 59. maddesi uyarınca boşanmaya ilişkin yabancı ilamın 19.4.2006 tarihinde kesinleştiği görülmekle yabancı ilamın kesin hüküm veya kesin delil etkisinin yabancı mahkeme kararının kesinleştiği 19.4.2006 tarihinden itibaren hüküm ifade edeceğine ve kesinleşme tarihinden itibaren 300 günlük süre (TMK.132.m.)dolduktan sonra davacı kadın tarafından bekleme süresinin kaldırılması davası açıldığından davacı kadının dava açmakta hukuki yararı bulunmadığından hükmün sonucu ibariyle doğru olduğunun anlaşılmasına göre...*

DEĞERLENDİRME Karar iki pratik bilgi verir. Birincisi sürenin **başlangıcı**: yabancı mahkemeden alınan boşanma ilamında üçyüz günlük süre, ilamın Türkiye'de tanınmasından değil, **yabancı kararın kesinleştiği tarihten** işlemeye başlar. İkincisi, süre zaten dolmuşsa kaldırma davası açmakta hukuki yarar yoktur ve dava bu sebeple reddedilir. Aynı ölçü 290. madde bakımından da geçerlidir: üçyüz günün ne zaman dolduğu hesaplanırken esas alınacak tarih, evliliği sona erdiren kararın kesinleştiği tarihtir.

6 **ANAYASA MAHKEMESİ · NORM DENETİMİ**
10.09.2025 · E. 2024/233 · K. 2025/181

Bekleme süresi kuralı Anayasa'ya uygundur; amacı soybağı kayıtlarının sağlıklı ve güvenilir olmasını sağlamaktır

Bir aile mahkemesi, evliliği sona eren kadın bakımından bekleme süresi öngören kuralın özel hayata ve aile hayatına saygı hakkını ihlal ettiğini ileri sürerek iptalini istemiştir. Anayasa Mahkemesi kuralı, evliliği sona eren eşlerin yeniden birbiriyle evlenmek istemeleri hâli yönünden incelemiştir.

> *Kamu düzeninin sağlanması ve çocuğun korunması için soy bağına ilişkin kayıtların sağlıklı ve güvenilir olmasına ihtiyaç duyulduğu gözetildiğinde evliliği sona eren kadın bakımından bekleme süresi öngören kuralların zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamaya yönelik olmadığı söylenemez. 32. Anayasa'nın 13. maddesinde ifade edilen ölçülülük ilkesi, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında dikkate alınması gereken bir diğer ilkedir. Anayasa'nın anılan maddesinde güvence altına alınan ölçülülük ilkesi; elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen sınırlamanın ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından sınırlamanın zorunlu olmasını, diğer bir ifadeyle aynı amaca daha hafif bir sınırlama aracı ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise hakka getirilen sınırlama ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir. 33. Evliliği sona eren kadın bakımından kurallarda öngörülen bekleme süresinin nüfus kayıtlarının gerçeğe uygun tutularak kamu düzeninin sağlanması ve çocuğun korunması amacı bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, 290. maddenin arkasındaki politikayı açıkça ortaya koyar. Bekleme süresi bir ahlak kuralı değil, **soybağı kayıtlarının doğruluğunu koruyan bir araçtır**; Mahkeme bunu zorunlu bir toplumsal ihtiyaç saymış ve kuralı Anayasa'ya uygun bulmuştur. Kararın ayrıca 290 bakımından pratik bir sonucu vardır: bekleme süresi yürürlükte kaldığı sürece ana, üçyüz gün dolmadan ancak mahkeme kararıyla yeniden evlenebilir; dolayısıyla karine çakışması ya bu kararın hatalı verilmesi ya da evlenmenin bu kurala aykırı biçimde yapılması hâlinde gündeme gelir. Kararın verildiği gün itibarıyla kural yürürlüktedir.

7 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
19.12.2023 · E. 2023/3409 · K. 2023/6301

Bekleme süresi kaldırıldıktan sonra üçyüz gün içinde doğan ve eski kocanın hanesine tescil edilen çocuklarda soybağı, genetik inceleme raporuyla reddedilir

Eşlerin boşanması 26.04.2018'de kesinleşmiştir. Ana, çocuk sahibi olmak amacıyla açtığı davayla bekleme süresini kaldırttı ve 03.02.2019'da üçüz doğum yapmıştır. Çocuklar, üçyüz günlük süre içinde doğdukları için eski kocanın nüfus hanesine tescil edilmiştir. Eski koca soybağının reddi davası açmıştır; Adli Tıp Kurumu raporu biyolojik babalığı reddetmiştir. İlk derece mahkemesi davayı kabul etti, bölge adliye mahkemesi istinaf başvurusunu esastan reddetmiştir.

> *Dava, soybağının reddi istemine ilişkin olup, uyuşmazlık, davanın kabulü koşullarının oluşup oluşmadığı, hak düşürücü süre içinde dava açılıp açılmadığı, ATK raporunun hüküm kurmaya elverişli olup olmadığı noktalarında toplanmaktadır.*

DEĞERLENDİRME Bu dosya, bekleme süresi kaldırıldığında ne olduğunu somut biçimde gösterir. Kaldırma kararı ananın yeniden evlenmesinin önünü açar, ama **doğan çocuğun soybağını kendiliğinden değiştirmez**: çocuk üçyüz günlük süre içinde doğduğu için eski kocanın hanesine yazılır (TMK m. 285). Ana yeniden evlenmişse 290/1 uyarınca ikinci evlilikteki koca baba sayılır; evlenmemişse karine ilk kocada kalır ve tek çözüm soybağının reddi davasıdır. Somut olayda genetik inceleme raporuna dayanan kabul kararı onanmıştır. Uygulamada dikkat edilecek üç nokta kararın kendi ifadesiyle sayılmıştır: kabul koşulları, hak düşürücü süre ve raporun hüküm kurmaya elverişliliği.

8 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
05.04.2022 · E. 2022/1070 · K. 2022/3255

Üçyüz gün içinde doğan çocukla o evlilikteki koca arasında soybağı kanun gereği kurulur ve yalnız soybağının reddi davasıyla kaldırılabilir

Sağ kalan eş tarafından açılan soybağının reddi davası, hak düşürücü sürenin geçtiği gerekçesiyle reddedilmiştir; bölge adliye mahkemesi istinaf başvurusunu esastan reddetmiştir. Daire, kararı denetlerken babalık karinesinin kuruluşunu ve çürütülme yolunu sırasıyla ortaya koydu.

> *Evliliğin doğumdan önce gerçekleşmiş olması hâlinde Türk Medeni Kanunu m. 285 gereğince evlilik devam ederken veya evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün içinde doğan çocuğun babasının koca olduğu karine olarak kabul edilmiştir. Bu karine uyarınca, evlilik devam ederken veya evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün içinde doğan çocuk ile o evlilikte koca arasında soybağı kurulacaktır. Babalık karinesinin çürütülmesi soybağının reddi ile mümkündür. Bu ise soybağının reddi davası ile sağlanabilir (TMK m. 286). Bunun dışında çocuk ile baba arasında kurulan soybağının ortadan kaldırılması imkânı bulunmamaktadır.*

DEĞERLENDİRME

290. maddeyi okurken akılda tutulması gereken temel kural budur: üçyüz gün içinde doğan çocukla o evlilikteki koca arasında soybağı **kanun gereği** kurulur ve bu bağ yalnız soybağının reddi davasıyla ortadan kaldırılabilir; başka bir yol yoktur. 290. madde bu kuralı ortadan kaldırmaz, yalnız iki evlilik söz konusu olduğunda karinenin hangisinde işleyeceğini belirler. Yani ikinci evlilikteki kocanın babalığı da kanun gereği kurulmuş bir soybağıdır ve ona karşı da ancak soybağının reddi davası açılabilir (TMK m. 286); bu dava kazanılırsa karine ilk evlilikteki kocaya geçer.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 132:** Kadın için bekleme süresi.
- **TMK m. 282:** Genel olarak soybağının kurulması.
- **TMK m. 284:** Soybağı davalarında yargılama usulü.
- **TMK m. 285:** Babalık karinesi.
- **TMK m. 286:** Soybağının reddi davasında dava hakkı.
- **TMK m. 287:** Evlilik içinde ana rahmine düşme ve ispat.
- **TMK m. 288:** Evlenmeden önce veya ayrı yaşarken ana rahmine düşme.
- **TMK m. 289:** Hak düşürücü süreler.
- **TMK m. 291:** Diğer ilgililerin dava hakkı.
- **TMK m. 295:** Tanıma.

MADDE

291 D. Diğer ilgililerin dava hakkı

KANUN METNİ

(1) (Değişik birinci fıkra:7/11/2024-7531/11 md.) Dava açma süresinin geçmesinden önce kocanın ölmesi veya gaipliğine karar verilmesi ya da sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybetmesi hâllerinde baba olduğunu iddia eden kişi, kocanın altsoyu, anası veya babası, doğumu ve kocanın ölümünü, sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybettiğini veya hakkında gaiplik kararı alındığını öğrenmelerinden başlayarak bir yıl içinde soybağının reddi davasını açabilir.

(2) Ergin olmayan çocuğa atanacak kayyım, atama kararının kendisine tebliğinden başlayarak bir yıl, (...) içinde soybağının reddi davasını açar.

(3) Kocanın açacağı soybağının reddi davasına ilişkin hükümler kıyas yoluyla uygulanır.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 291, soybağının reddi davasını koca, ana ve çocuk dışında kimlerin açabileceğini gösterir ve bu liste sınırlıdır. Sayılanlar şunlardır: baba olduğunu iddia eden kişi, kocanın altsoyu, anası ve babası. Listede olmayan hiç kimse bu davayı açamaz; örneğin kocanın eşinin dava ehliyeti yoktur.[1] Mirasçılar bakımından ikinci bir sınır daha vardır: kocanın dava hakkı hayattayken sona ermişse onların hakkı hiç doğmaz.[2] Süre, her ilgili bakımından kendi öğrenme tarihinden başlayarak bir yıldır; kayyım bakımından ise atama kararının tebliğinden başlar.

TEMEL KAVRAMLAR

Diğer ilgililer | Koca, ana ve çocuk dışında dava hakkı tanınan kişiler (TMK m. 291/1).

1 Yargıtay 2. HD, 23.05.2023, E. 2023/2975, K. 2023/2609.
2 Yargıtay 2. HD, 09.01.2024, E. 2023/8883, K. 2024/4.

Baba olduğunu iddia eden kişi	Çocuğun biyolojik babası olduğunu ileri süren kişi (TMK m. 291/1).
Kayyım	Ergin olmayan çocuk adına davayı açan temsilci (TMK m. 291/2).
Kıyas	Kocanın davasına ilişkin hükümlerin benzer biçimde uygulanması (TMK m. 291/3).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 291- Yürürlükteki Kanunun 245 inci maddesini karşılamaktadır. Birinci fıkrada, dava açma süresinin geçmesinden önce kocanın ölmesi veya gaipliğine karar verilmesi ya da sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybetmesi hâllerine özgü olmak üzere, kocanın altsoyunun, anasının, babasının veya baba olduğunu iddia eden kişinin dava hakkı düzenlenmiştir. Hükümde, hem yürürlükteki metin, hem 1984 tarihli Öntasarının 227 nci maddesi ve hem de İsviçre Medenî Kanununun 258 inci maddesi karşısında önemli farklılıklar mevcuttur. Bu hüküm, dava hakkı olan üçüncü kişilerin çevresini, yürürlükteki Kanunun 245 inci maddesi karşısında bir açıdan sınırlamakta, diğer bir açıdan ise genişletmektedir. Sınırlama, çocukla mirasçı veya çocuk sebebiyle mirastan yoksun kalanların tümüne değil, bunlardan sadece kocanın altsoyuna, anasına ve babasına dava hakkı tanınmış olmasında; genişletme ise, çocuğun babası olduğunu iddia eden kişiye de dava açma hakkı verilmiş olmasında söz konusudur. Dava açma süresi burada da bir yıl olarak belirlenmiştir. Fıkraya göre, bir yıllık süre, doğumu ve kocanın ölümünü, sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybettiğini veya onun hakkında gaiplik kararı alındığını öğrenmeden itibaren işlemeye başlamaktadır. İkinci fıkrada, ergin olmayan çocuğun dava hakkı düzenlenmektedir. Davayı çocuk adına, kayyım açar. Davanın tâbi olduğu süre ise, atanma kararının kayyıma tebliğinden itibaren bir yıldır. Üçüncü fıkrada, yukarıda belirtilen ilgililerin açtıkları davalarda da önceki maddelerde bağlanan karineler ve ispat kurallarına yollama yapılmaktadır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 113*

Gerekçenin üç katkısı vardır. Birincisi, dava hakkı olan üçüncü kişilerin çevresinin neden bu biçimde çizildiğini anlatır: eski Kanun'a göre bir yandan **daraltma**, bir yandan **genişletme** yapılmıştır. Daraltma, çocukla birlikte mirasçı olan veya çocuk sebebiyle mirastan yoksun kalanların tümü yerine yalnız kocanın altsoyu, anası ve babasının sayılmasıdır; genişletme ise çocuğun babası olduğunu iddia eden kişiye dava hakkı verilmesidir. Bu ikinci yenilik, maddenin bugünkü en tartışmalı yönünün de kaynağıdır. İkincisi, gerekçe sürenin başlangıcını açıkça tarif eder: bir yıllık süre, doğumu ve kocanın ölümünü, ayırt etme gücünü kaybettiğini veya gaipliğine karar verildiğini **öğrenmeden** itibaren işler; yani ölüm tarihi değil öğrenme tarihi esastır. Üçüncüsü, son fıkranın anlamını daraltır: yollama, önceki maddelerdeki **karinelere ve ispat kurallarına** yapılmaktadır. Yargıtay da bu yönde karar vermiş, ilgililer için ayrı bir süre öngörüldüğünden kocanın süresine ilişkin hükümlerin kıyasen uygulanamayacağını belirtmiştir.[3] Tasarının 291. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314).

3 Yargıtay 2. HD, 30.06.2025, E. 2025/2697, K. 2025/6633.

Eski Kanun'un 245. maddesi aynı düşünceden hareket ediyordu ama üç noktada farklıydı. Birincisi **kişi çevresi**: dava hakkı, çocukla birlikte mirasçı olanlara veya çocuk sebebiyle mirastan yoksun kalanlara, yani geniş bir gruba tanınmıştı; çocuğun babası olduğunu iddia eden kişi ise hiç anılmıyordu. İkincisi **süre**: ret davası doğumu öğrendikleri tarihten itibaren **bir ay** içinde açılmalıydı. Üçüncüsü **önşartlar**: kocanın ölümü veya temyiz kudretinden yoksunluğu yanında, bulunduğu yerin bilinmemesi ya da herhangi bir sebeple çocuğun doğumundan haberdar edilememesi de yeterliydi; yeni metin bu son iki hâli almamış, yerine gaipliğe karar verilmesini koymuştur. Maddenin son cümlesindeki, kadının evlenmeden önce gebe kalması hâlinde Cumhuriyet savcısına tanınan dava hakkı da yeni Kanun'a alınmamıştır.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Ret müddetinin mürurundan evvel kocanın vefat etmesi veya temyiz kudretinden mahrum olması yahut bulunduğu yerin bilinmemesi veya herhangi bir sebepten dolayı çocuğun doğumundan haberdar edilememesi halinde, çocukla birlikte mirasçı veya çocuk sebebi ile mirastan mahrum olanlar, doğuma ıttılaları tarihinden itibaren bir ay içinde ret davasını ikame edebilirler.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 245

	743 sayılı Kanun m. 245	4721 sayılı Kanun m. 291
Kimler	Mirasçı veya mirastan yoksun kalanların tümü	Kocanın altsoyu, anası, babası
Biyolojik baba	Dava hakkı yok	Baba olduğunu iddia eden kişiye hak tanındı
Önşart	Ölüm, temyiz kudreti kaybı, yerin bilinmemesi	Ölüm, gaiplik, ayırt etme gücü kaybı
Süre	Doğumu öğrenmeden bir ay	Öğrenmeden bir yıl
Ergin olmayan çocuk	Düzenlenmemiş	Kayyım; tebliğden bir yıl
Yollama	Yok	Karineler ve ispat kuralları

Değişiklik durumu

Maddenin geçmişi, dava hakkının adım adım genişlediği bir çizgi izler. 2013'te kayyım bakımından doğumdan başlayan mutlak süre kaldırılmış, böylece geç atanan kayyımın süreyi kaçırmış sayılması önlenmiştir. 2024'te ise çocuğun biyolojik babası olduğunu ileri süren kişinin dava hakkının, kendi iradesi dışındaki olgulara bağlanması Anayasa'ya aykırı bulunmuştur; iptal hükmü kararın yayımından dokuz ay sonra, 06.12.2024'te yürürlüğe girmiştir. Bu tarihten kısa süre önce, 07.11.2024 tarihli 7531 sayılı Kanun'la birinci fıkra yeniden yazılmış ve "baba olduğunu iddia eden kişi" ibaresi listenin başına alınmıştır. Aynı Kanun'la anaya soybağının reddi davası açma hakkı da tanınmıştır (TMK m. 286); ananın süresi ayrıca düzenlenmiştir (TMK m. 289).

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi; biyolojik babaya dava hakkı tanındı	4721 s. K.
10.10.2013	İkinci fıkradaki "her hâlde doğumdan başlayarak beş yıl" iptal edildi	AYM, K. 2013/115
23.01.2024	Birinci fıkradaki önşart, baba olduğunu iddia eden kişi yönünden iptal edildi	AYM, K. 2024/18
07.11.2024	Birinci fıkra yeniden yazıldı; biyolojik baba listenin başına alındı	7531 s. K. m. 11

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Kimler	Baba olduğunu iddia eden kişi, kocanın altsoyu, anası, babası	TMK m. 291/1
Liste	Sayılanlar sınırlıdır	Yargıtay 2. HD, K. 2023/2609
Önşart	Kocanın ölmesi, gaipliği veya ayırt etme gücünü yitirmesi	TMK m. 291/1
Sınır	Koca süresinde dava açmamışsa ilgililerin hakkı doğmaz	Yargıtay 2. HD, K. 2024/4
Süre	Öğrenmeden başlayarak bir yıl	TMK m. 291/1
Kayyım	Atama kararının tebliğinden başlayarak bir yıl	TMK m. 291/2
İptal	Kayyım için beş yıllık mutlak süre kaldırıldı	AYM, K. 2013/115
İptal	Önşart, baba olduğunu iddia eden kişi yönünden kaldırıldı	AYM, K. 2024/18
Uygunluk	Önşart, altsoy yönünden Anayasa'ya aykırı değildir	AYM, K. 2019/76
Kıyas	Kocanın süresine ilişkin hükümler kıyasen uygulanmaz	Yargıtay 2. HD, K. 2025/6633
Değişiklik	Birinci fıkra 07.11.2024'te yeniden yazıldı	7531 s. K. m. 11
Mehaz	İsviçre Medenî Kanunu m. 258	S. Sayısı 723, s. 113

1 TBMM gerekçesine göre madde, eski Kanun'un 245. maddesini karşılar ve dava hakkı olan üçüncü kişilerin çevresini bir yandan **daraltır**, bir yandan **genişletir**. Daraltma şuradadır: eski Kanun çocukla birlikte mirasçı olan veya çocuk sebebiyle mirastan yoksun kalanların tümüne dava hakkı tanıyordu; yeni metin bunlardan yalnız kocanın altsoyuna, anasına ve babasına hak vermektedir. Genişletme ise çocuğun babası olduğunu iddia eden kişiye de dava açma hakkı verilmesindedir.

Gerekçe, dava açma süresinin burada da bir yıl olarak belirlendiğini ve bu sürenin doğumu ve kocanın ölümünü, sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybettiğini veya hakkında gaiplik kararı alındığını öğrenmeden itibaren işlemeye başladığını belirtir. İkinci fıkra bakımından ergin olmayan çocuğun dava hakkı düzenlenmiştir: davayı çocuk adına kayyım açar ve süre, atanma kararının kayyıma tebliğinden itibaren bir yıldır. Tasarının 291. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314).

DİKKAT

Bu madde okunurken iki iptal kararı ile bir kanun değişikliği birlikte gözetilmelidir. **Birincisi:** ikinci fıkrada kayyım için öngörülen "her hâlde doğumdan başlayarak beş yıl" ibaresi iptal edilmiştir; bugün kayyım bakımından mutlak bir süre yoktur.[4] **İkincisi:** birinci fıkradaki önşartın ve bir yıllık sürenin, **baba olduğunu iddia eden kişi** yönünden Anayasa'ya aykırı olduğuna karar verilmiş, iptal hükmü 06.12.2024'te yürürlüğe girmiştir.[5] **Üçüncüsü:** bu tarihten kısa süre önce, 07.11.2024 tarihli 7531 sayılı Kanun'la birinci fıkra yeniden yazılmış ve "baba olduğunu iddia eden kişi" listenin başına alınmıştır. Yürürlükteki metin okunduğunda önşartın hâlâ bütün ilgilileri kapsar göründüğü, buna karşılık uygulamanın baba olduğunu iddia eden kişinin davasını esastan incelemeye yöneldiği birlikte değerlendirilmelidir.[6] Mirasçılar bakımından ise durum değişmemiştir: koca hayattayken dava açabilecek durumdayken açmamışsa bu kapı kapalıdır.

II. Dava Hakkı Sahipleri

- **Baba olduğunu iddia eden kişi:** Çocuğun biyolojik babası olduğunu ileri süren kişi (TMK m. 291/1).
- **Kocanın altsoyu:** Çocukları ve onların altsoyu.
- **Kocanın anası ve babası:** Kocanın ana babası.
- **Kayyım:** Ergin olmayan çocuk adına (TMK m. 291/2).
- **Liste sınırlıdır:** Sayılmayan kişinin dava ehliyeti yoktur.[7]
- **Asıl süjeler:** Koca, ana ve çocuğun dava hakkı ayrı maddededir (TMK m. 286).

III. Mirasçılar İçin Önşart

- **Kural:** Kocanın ölmesi, gaipliğine karar verilmesi veya ayırt etme gücünü sürekli yitirmesi.

4 AYM, 10.10.2013, E. 2013/62, K. 2013/115.
5 AYM, 23.01.2024, E. 2023/135, K. 2024/18.
6 Yargıtay 2. HD, 03.06.2026, E. 2026/3678, K. 2026/6078.
7 Yargıtay 2. HD, 23.05.2023, E. 2023/2975, K. 2023/2609.

- **Zaman:** Bu hâl, kocanın dava açma süresi **geçmeden önce** gerçekleşmiş olmalıdır.
- **Sonuç:** Koca süresinde dava açmamışsa ilgililerin hakkı doğmaz.[8]
- **Sebebi:** Soybağının reddi kişiye sıkı sıkıya bağlı bir haktır.[9]
- **Anayasaya uygunluk:** Altsoya bağımsız dava hakkı tanınması zorunlu değildir.
- **İspat:** Kocanın ne zaman öğrendiği ve dava açabilecek durumda olup olmadığı araştırılır (TMK m. 289).

IV. Baba Olduğunu İddia Eden Kişi

- **Hak:** Çocuğun biyolojik babası olduğunu ileri süren kişiye dava hakkı tanınmıştır (TMK m. 291/1).
- **Yenilik:** Bu hak eski Kanun'da yoktu (S. Sayısı 723, s. 113).
- **İptal:** Önşarta bağlanması etkili başvuru hakkını ihlal eder.[10]
- **Yürürlük:** İptal hükmü 06.12.2024'te yürürlüğe girmiştir.
- **Uygulama:** Dava aktif husumet yokluğundan reddedilmemelidir.[11]
- **Sıra:** Babalık davasında soybağının reddi bekletici mesele yapılır (TMK m. 301).

V. Kayyımın Dava Hakkı

- **Kim açar:** Ergin olmayan çocuk adına kayyım (TMK m. 291/2).
- **Atama:** Kayyım, menfaat çatışması nedeniyle mahkemece atanır (TMK m. 284).
- **Süre:** Atama kararının kayyıma tebliğinden başlayarak bir yıl.
- **İptal:** Doğumdan başlayan beş yıllık mutlak süre kaldırılmıştır.[12]
- **Gerekçe:** Sıfır-beş yaşındaki çocuğun kayyım atanmasına yönelik iradesinden söz edilemez.
- **Çocuğun kendi hakkı:** Çocuk ergin olduktan sonra kendi adına dava açabilir (TMK m. 289).

VI. Süreler ve Kıyas Sınırı

- **İlgililer:** Doğumu ve kocanın ölümünü öğrenmelerinden başlayarak bir yıl (TMK m. 291/1).
- **Başlangıç:** Her ilgili bakımından kendi öğrenme tarihi esastır.

8 Yargıtay 2. HD, 09.01.2024, E. 2023/8883, K. 2024/4.
9 AYM, 19.09.2019, E. 2019/79, K. 2019/76.
10 AYM, 23.01.2024, E. 2023/135, K. 2024/18.
11 Yargıtay 2. HD, 03.06.2026, E. 2026/3678, K. 2026/6078.
12 AYM, 10.10.2013, E. 2013/62, K. 2013/115.

- **Kayyım:** Tebliğden başlayarak bir yıl (TMK m. 291/2).
- **Kıyas:** Kocanın davasına ilişkin hükümler kıyas yoluyla uygulanır (TMK m. 291/3).
- **Sınır:** Açık düzenleme varsa kıyas işlemez.[13]
- **Sonuç:** Kocanın süresine ilişkin hükümler buraya taşınamaz.

VII. Usul

- **Görev:** Aile mahkemesi.[14]
- **Yetki:** Taraflardan birinin dava veya doğum sırasındaki yerleşim yeri (TMK m. 283).
- **Davalılar:** Dava ana ve çocuğa karşı açılır (TMK m. 286).
- **Ana ölmüşse:** Dava onun mirasçılarına yöneltilir.
- **Taraf teşkili:** Adres araştırması mahkemenin görevidir.[15]
- **Nitelendirme:** Davayı hukuken nitelemek hâkime aittir.[16]

> **UYGULAMA NOTU**
>
> Bu maddeye dayanarak dava açılacaksa üç soru sırayla cevaplanmalıdır. **Birincisi: davacı listede midir?** Kocanın altsoyu, anası, babası ya da çocuğun biyolojik babası olduğunu iddia eden kişi dışındakilere bu dava kapalıdır; kocanın eşi, kardeşi veya diğer mirasçılar bu listede yoktur. **İkincisi: önşart gerçekleşmiş midir?** Mirasçı sıfatıyla dava açılıyorsa kocanın, kendi dava süresi dolmadan önce ölmüş, gaipliğine karar verilmiş veya ayırt etme gücünü sürekli yitirmiş olması gerekir. Burada kritik nokta şudur: koca durumu öğrenmiş ve dava açabilecek durumdayken açmamışsa mirasçıların hakkı hiç doğmaz. Bu yüzden dilekçede kocanın ne zaman ve ne öğrendiği, hangi tarihten sonra dava açamayacak durumda olduğu somut delillerle anlatılmalıdır. **Üçüncüsü: dava süresi içinde midir?** Mirasçının süresi kocanın ölüm tarihinden değil, mirasçının doğumu ve kocanın ölümünü öğrendiği tarihten işler ve bir yıldır; kayyım bakımından süre atama kararının kayyıma tebliğiyle başlar. Mirasçının kendi davasının süresi için kocanın süresine ilişkin kurallar kıyasen uygulanamaz. Dava ana ve çocuğa karşı açılmalı, ana ölmüşse veraset ilamıyla mirasçıları gösterilmelidir; adres bulunamıyorsa bunun araştırılması mahkemenin görevidir, dava bu yüzden usulden reddedilirse bu nokta istinafa taşınmalıdır.

13 Yargıtay 2. HD, 30.06.2025, E. 2025/2697, K. 2025/6633.
14 Yargıtay HGK, 04.10.2023, E. 2022/762, K. 2023/883.
15 Yargıtay 2. HD, 16.03.2023, E. 2022/9254, K. 2023/1158.
16 Yargıtay 2. HD, 23.06.2026, E. 2026/4203, K. 2026/6984.

İÇTİHATLAR

1 **ANAYASA MAHKEMESİ · NORM DENETİMİ**
23.01.2024 · E. 2023/135 · K. 2024/18

Baba olduğunu iddia eden kişinin dava hakkının kocanın ölümü, gaipliği veya ayırt etme gücünü yitirmesi şartına bağlanması etkili başvuru hakkını ihlal eder

Bir aile mahkemesi, kendisini çocuğun biyolojik babası olarak gören kişinin açtığı soybağının reddi davasında, dava hakkını kocanın ölümüne veya gaipliğine bağlayan kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına vararak iptal istemiyle başvurmuştur.

> *Buna göre kural, kocanın dava açma süresinin geçmesinden önce ölmesi veya gaipliğine karar verilmesi ya da sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybetmesinin söz konusu olmadığı hâllerde baba olduğunu iddia eden kişinin soybağının reddi davasını açabilmesine imkân tanımamaktadır. Dolayısıyla kuralda baba olduğunu iddia eden kişinin soybağının reddi davasını açabilmesi iradesine bağlı bulunmayan olguların gerçekleşmesi şartına bağlanmıştır. Başka bir ifadeyle kural, baba olduğunu iddia eden kişinin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkının ihlal edildiğini ileri sürmek suretiyle başvurabileceği yargı yolunun erişilebilir niteliğini etkili başvuru hakkıyla bağdaşmayacak şekilde zedelemektedir. 44. Baba olduğunu iddia eden kişinin soybağının reddi davasını açması için öngörülen şartların gerçekleşmediği durumda anılan davanın kayyım veya ergin olduktan sonra çocuk tarafından açılabilmesi baba olduğunu iddia eden kişi yönünden etkili başvuru hakkı bağlamında güvence sunmamaktadır. Nitekim etkili başvuru hakkı, baba olduğunu iddia eden kişinin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddialarını davacı sıfatıyla yargı mercileri önünde ileri sürebilmesini gerektirmektedir (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. AYM, E.2023/37, K.2023/140, 26/7/2023, § 23). 45. Bu itibarla baba olduğunu iddia eden kişinin babalık karinesinin çürütülmesine ilişkin iddialarını yargı mercileri önünde ileri sürebilmesini iradesi dışında gerçekleşebilecek şartlara bağlayan kural özel hayata saygı gösterilmesini isteme hakkı bağlamında etkili başvuru hakkını ihlal etmektedir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar 291. maddenin en tartışmalı yönünü hedef alır. Kural, çocuğun biyolojik babası olduğunu ileri süren kişinin dava açabilmesini **kendi iradesi dışındaki olguların** gerçekleşmesine bağlıyordu: koca ölecek, gaipliğine karar verilecek ya da ayırt etme gücünü sürekli yitirecekti. Mahkeme bunu, kişinin özel hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürebileceği yargı yolunun erişilebilirliğini zedeleyen bir düzenleme saymış ve iptal etmiştir. Ayrıca davanın kayyım veya ergin olduktan sonra çocuk tarafından açılabilmesinin, baba olduğunu iddia eden kişi bakımından güvence sunmadığını vurgulamıştır. İptal hükmü, doğacak boşluk nedeniyle kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından (06.03.2024) başlayarak **dokuz ay sonra** yürürlüğe girmiştir.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
03.06.2026 · E. 2026/3678 · K. 2026/6078

Baba olduğunu iddia eden kişinin açtığı dava aktif husumet yokluğundan reddedilemez; soybağının reddi ile babalık davası ayrılarak esasa girilmeli, babalık davasında soybağının reddi bekletici mesele yapılmalıdır

Çocuğun biyolojik babası olduğunu ileri süren kişi, soybağının reddi ve babalığın tespiti davalarını birlikte açmıştır; mahkeme küçüğü temsil etmek üzere kayyım atamıştır. İlk derece mahkemesi davayı reddetmiştir; bölge adliye mahkemesi ise hükmü kaldırıp davayı aktif husumet yokluğundan reddetmiştir. Kayyım davayı takip etmek istediğini bildirmişti.

> *Dava, baba olduğunu iddia eden kişi tarafından soybağının reddi ve babalık davası olarak açılmış ve soybağı düzenlenecek olan küçüğü temsil etmek üzere mahkemece kayyım atanmıştır. Küçük kayyımı davayı takip etmek istediğini bildirdiğine göre yargılamanın en kısa sürede en az giderle yapılması gerektiği ve davanın kamusal niteliği gözetilerek soybağının reddi ve babalık davasının tefrik edilerek işin esasının incelenmesi gerekmektedir. Babalık davasında soybağının reddi davasının bekletici mesele yapılması ve soybağının reddi davasının yargılaması sonucunda verilen karara göre hüküm kurulması gerekir.*

DEĞERLENDİRME Karar, iptal kararından sonraki uygulamayı gösterdiği için önemlidir: Daire, baba olduğunu iddia eden kişinin davasının **aktif husumet yokluğundan reddedilmesini yerinde görmemiş** ve işin esasının incelenmesini istemiştir. Yol haritası da nettir: soybağının reddi ile babalık davası **tefrik edilir**, önce soybağının reddi görülür, babalık davasında bu dosya bekletici mesele yapılır ve sonucuna göre hüküm kurulur. Sıra şarttır; çünkü çocukla koca arasındaki soybağı ortadan kalkmadan babalığa hükmedilemez (TMK m. 282). Daire ayrıca yargılamanın en kısa sürede ve en az giderle yapılması ilkesiyle davanın kamusal niteliğini birlikte gözetmiştir.

3 **ANAYASA MAHKEMESİ · NORM DENETİMİ**
10.10.2013 · E. 2013/62 · K. 2013/115

Kayyım bakımından öngörülen "her hâlde doğumdan başlayarak beş yıl" ibaresi iptal edildi; sıfır-beş yaşındaki çocuğun kayyım atanmasına yönelik bir iradesinden söz edilemez

Kayyım tarafından açılan soybağının reddi davasında mahkeme, 291. maddenin ikinci fıkrasında yer alan ve doğumdan başlayan beş yıllık mutlak sürenin Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına vararak iptal istemiyle başvurmuştur.

> *Kuralda belirtilen süre içerisinde doğal olarak sıfır-beş yaş arasında olan bir kişinin kayyım atanmasına yönelik bir iradesinden söz edilemez. Dolayısıyla küçüğün, hak düşürücü süre geçtikten sonra kayyım atanmasının ve buna bağlı olarak da davanın süresinde açılmamasının sonuçlarından sorumlu tutularak bu hakkını kullanılmasının engellenmesi adalet ve hakkaniyet ilkelerine aykırıdır.*

DEĞERLENDİRME Mahkemenin mantığı çok yalındır ve akılda kalır: kayyım için öngörülen beş yıllık süre boyunca çocuk sıfır ile beş yaş arasındadır; bu yaştaki bir çocuğun kendisine kayyım atanmasını isteme iradesinden söz edilemez. Süreyi kaçırmakta hiçbir kusuru bulunmayan çocuğun, kayyım geç atandığı için genetik babasıyla soybağı kurma hakkını yitirmesi adalet ve hakkaniyetle bağdaşmaz. **Bugün kayyım bakımından da doğumdan başlayan mutlak bir süre yoktur**; kayyımın süresi yalnız atama kararının kendisine tebliğinden işler. Aynı gerekçeyle kocanın beş yıllık süresi de daha önce iptal edilmişti.[17]

4 **ANAYASA MAHKEMESİ · NORM DENETİMİ**
19.09.2019 · E. 2019/79 · K. 2019/76

Kocanın altsoyuna kocadan bağımsız ve koşulsuz bir dava hakkı tanınması anayasal bir zorunluluk değildir

Ölen kocanın altsoyu tarafından açılan soybağının reddi davasında mahkeme, dava hakkını "dava açma süresinin geçmesinden önce" kocanın ölmesi şartına bağlayan ibarenin Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına vararak iptal istemiyle başvurmuştur.

> *Soybağının reddi talebini ileri sürmenin şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hak olması, doğası gereği koca ve çocuk dışında diğer kişilerin soybağı ilişkinin tarafı olmamaları, kişilerin maddi ve manevi varlığının korunması hakkı bağlamında devletin pozitif yükümlülüğünün mutlak olmadığı gözönüne alındığında, Anayasa'nın 17. maddesi gereği devletin altsoya kocadan bağımsız olarak soybağını reddetme hakkı tanıması yükümlülüğünün bulunduğu sonucuna ulaşılamaz. 21. Bunun yanında Anayasa'nın 17. maddesinin soybağının sona erdirilmesinde kocanın altsoyuna mutlak ve koşulsuz bir hak tanınmasını güvence altına almadığı dikkate alındığında, bu hakkın usule ilişkin güvencesini oluşturan Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında kocanın altsoyuna bağımsız olarak soybağının reddi davası açma hakkının sağlanması yönünde anayasal bir zorunluluğun bulunduğu da söylenemez.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, 291. maddedeki sınırlamanın **neden** konduğunu açıklar. Soybağının reddini isteme hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı bir haktır; bu ilişkinin asıl süjeleri koca ve çocuktur. Koca, kendi soyundan gelmediğini bildiği çocuğu kabullenmiş ve süresinde dava açmamışsa bu onun kişilik hakkı kapsamında bir tercihtir; mirasçılarının bu tercihi sonradan bozmasına izin verilmesi gerekmez. Bu nedenle altsoyun dava hakkı, kocanın hakkını **kullanamadan** ölmesi hâliyle sınırlıdır ve Mahkeme bunu Anayasa'ya aykırı görmemiştir. Aynı önkoşulun, baba olduğunu iddia eden kişi bakımından beş yıl sonra farklı değerlendirildiğine ve iptal edildiğine dikkat edilmelidir;[18] aradaki fark, o kişinin kendi özel hayatına ilişkin bir iddiayı ileri sürüyor olmasıdır.

17 AYM, 25.06.2009, E. 2008/30, K. 2009/96.
18 AYM, 23.01.2024, E. 2023/135, K. 2024/18.

5 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
09.01.2024 · E. 2023/8883 · K. 2024/4

Koca dava açabilecek durumdayken süresinde dava açmamışsa altsoyu, anası veya babası soybağının reddi davası açamaz

Çocuk, evlilik birliği içinde sperm bankası ve tüp bebek yöntemiyle dünyaya gelmişti. 2011 yılında görülen velayet davasında koca, çocuğun kendisinden olmadığını bilerek beyanda bulunmuştu. Koca öldükten sonra ilgilileri soybağının reddi davası açmıştır; mahkeme, kocanın bu süreyi hayattayken geçirdiği gerekçesiyle davayı reddetti, bölge adliye mahkemesi başvuruyu esastan reddetmiştir.

> *...kocanın altsoyu ya da anası veya babasının soybağının reddi davası açabilmesinin ancak kocanın bu hakkını kullanamaması durumunda olanaklı olduğu, kocanın kanunda ön görülen sürede dava edebilecek durumda olmasına rağmen dava açmamış olması halinde ise onun altsoyu ya da anası veya babasının soybağının reddi davası açabilmesinin mümkün olmadığı...*

DEĞERLENDİRME Bu karar, 291. maddedeki önkoşulun pratikteki anlamını gösterir ve mirasçılar için en sık karşılaşılan hayal kırıklığını anlatır: **kocanın dava hakkı sona ermişse ilgililerin hakkı hiç doğmaz.** Ölçü kocanın ölüm anı değil, ölmeden önce dava açabilecek durumda olup olmadığıdır. Somut olayda koca çocuğun kendisinden olmadığını yıllar önce biliyordu ve hayattayken dava açmamıştı; bu yüzden mirasçılarının davası dinlenmemiştir. Mirasçı sıfatıyla dava açılacaksa kocanın durumu ne zaman öğrendiği ve öğrendikten sonra dava açabilecek durumda olup olmadığı en baştan ortaya konulmalıdır (TMK m. 289).

6 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
30.06.2025 · E. 2025/2697 · K. 2025/6633

İlgililerin davasında ayrı bir hak düşürücü süre öngörüldüğünden kocanın süresine ilişkin hükümler kıyasen uygulanamaz

Kocanın altsoyu sıfatıyla açılan soybağının reddi davasında, davanın hak düşürücü süre içinde açılıp açılmadığı tartışılmıştır. Davacılar, babalarının ölümünü öğrenmelerinden yıllar sonra dava açmıştı; bölge adliye mahkemesi davayı esastan sonuçlandırmıştı.

> *İlgililer tarafından açılacak soybağının reddi davasının düzenlendiği 4721 sayılı Kanun'un 291 inci maddesinin birinci fıkrasında dava açma süresinin geçmesinden önce kocanın ölmesi veya gaipliğine karar verilmesi ya da sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybetmesi hâllerinde kocanın altsoyu, anası, babası veya baba olduğunu iddia eden kişi, doğumu ve kocanın ölümünü, sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybettiğini veya hakkında gaiplik kararı alındığını öğrenmelerinden başlayarak bir yıl içinde soybağının reddi davasını açabilecekleri, son fıkrasında ise kocanın açacağı soybağının reddi davasına ilişkin hükümlerin kıyas yoluyla uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. Bir hükmün kıyas yolu ile uygulanabilmesi için bu konuda açık düzenleme olmaması gerekir. İlgililer tarafından açılacak soybağının reddi davasında ayrıca bir hak düşürücü süre*

ve başlangıç tarihi öngörülmüş olup, kocanın açacağı soybağının reddi davasına ilişkin hak düşürücü süreye yönelik hükümlerin kıyasen uygulanması mümkün değildir.

DEĞERLENDİRME Maddenin son fıkrası "kocanın açacağı soybağının reddi davasına ilişkin hükümler kıyas yoluyla uygulanır" der; bu cümle çoğu zaman yanlış okunur. Daire sınırı çizmiştir: **kıyas ancak açık düzenleme bulunmayan konularda işler.** İlgililer bakımından hak düşürücü sürenin kendisi ve başlangıcı 291'de ayrıca düzenlendiğinden, kocaya ilişkin süre hükümleri buraya taşınamaz. Uygulamadaki sonucu şudur: mirasçı olarak açılan davada süre kocanın öğrenme tarihinden değil, **mirasçının** doğumu ve kocanın ölümünü (gaipliğini, ayırt etme gücünü yitirdiğini) öğrendiği tarihten işler. Kıyas ise taraf teşkili ve ispat gibi konularda devreye girer.

7 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
23.06.2026 · E. 2026/4203 · K. 2026/6984

Evlilik içinde doğan kişinin soybağı ancak soybağının reddi davasıyla kaldırılabilir; davayı hukuken nitelendirmek hâkimin görevidir ve altsoy 291'e göre dava açabilir

Davacı, ölen babasının gerçek babasının nüfusta yazılı kişi olmadığını ileri sürerek babalığın tespitini istemiştir. Ölen kişi 1951'de, anası ile nüfustaki babasının 1949'da başlayan evliliği içinde doğmuştu. İlk derece mahkemesi davayı babalık davası sayarak davacının dava hakkı bulunmadığı gerekçesiyle reddetmiştir.

> *Baba ile çocuk arasında evlilik içinde doğmaya, babalık karinesine, dayalı olarak hukuken kurulmuş bulunan soybağı ilişkisinin ortadan kalkması ancak soybağının reddi ile söz konusu olabilmektedir. Soybağının reddi davasının başarıya ulaşarak çocuk ile babası arasındaki soybağının ortadan kalkması sonucunda çocuk, baba yönünden soybağı bulunmayan çocuk statüsüne girer. Anayasa Mahkemesi'nin 25.06.2009 tarihli ve 2008/30 Esas, 2009/96 Karar sayılı kararında belirtildiği üzere, kişinin genetik-biyolojik kökeni kendisine ait olmayan çocuğu reddetme hakkı en temel haklarından birisidir. 4721 sayılı Kanun'un 286 ncı maddesinde, koca, anne veya çocuk tarafından açılan soybağının reddi davası ile babalık karinesini çürütebileceği; 291 inci maddesinde ise diğer ilgililerin dava hakkı hükme bağlanmıştır.*

DEĞERLENDİRME Karar üç şeyi birden öğretir. Birincisi nitelendirme: olayları hukuken nitelemek ve uygulanacak kuralı bulmak hâkimin görevidir; dilekçede "babalık davası" yazması davayı babalık davası yapmaz. İkincisi, evlilik içinde doğan kişi bakımından tek yol soybağının reddidir; babalık davası (TMK m. 301) ancak ortada soybağı yoksa açılabilir. Üçüncüsü, davacı kocanın altsoyu olduğundan 291. maddeye göre dava hakkına sahiptir. Buna karşılık dava yine de reddedilmiştir: koca 1991'de ölmüş, dava 2024'te açılmıştır; bir yıllık hak düşürücü süre çoktan geçmiştir. Doğru nitelendirme dava hakkını doğurur, ama süreyi geri getirmez.

8 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
23.05.2023 · E. 2023/2975 · K. 2023/2609

291. maddede sayılan kişiler sınırlıdır; kocanın eşinin soybağının reddi davası açma ehliyeti yoktur

Kocanın eşi, soybağının reddi davası açmıştır. İlk derece mahkemesi işin esasına girerek hüküm kurdu, bölge adliye mahkemesi istinaf başvurularını esastan reddetmiştir.

> *Anılan düzenlemeye göre; dava açma süresinin geçmesinden önce kocanın ölmesi veya gaipliğine karar verilmesi ya da sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybetmesi hâllerinde kocanın altsoyu, anası, babası veya baba olduğunu iddia eden kişi tarafından soybağının reddi davası açılabilir. Açıklanan yasal düzenlemeler değerlendirildiğinde kocanın eşine bu davayı açma hakkı tanınmadığı bu nedenle kocanın eşinin aktif dava ehliyetinin bulunmadığı açıktır.*

DEĞERLENDİRME

291. maddedeki liste **tahdidîdir**: kocanın altsoyu, anası, babası ve baba olduğunu iddia eden kişi. Bu listede olmayan kimse, ne kadar yakın olursa olsun soybağının reddi davası açamaz; kocanın eşi de listede yoktur. Daire, aktif dava ehliyetinin bir dava şartı olduğunu, yargılamanın her aşamasında res'en gözetileceğini ve eksikliği hâlinde davanın usulden reddedileceğini belirtmiştir. Hukuk Genel Kurulu direnme üzerine yaptığı incelemede aynı sonuca varmış, davanın sıfat yokluğundan reddi gerektiğini belirtmiştir.[19]

9 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
09.10.2024 · E. 2024/6365 · K. 2024/7054

İlgililer, kocanın ölümünü öğrendikleri tarihten başlayarak bir yıl içinde dava açmazsa dava hak düşürücü süreden reddedilir

Davacılar, babalarının ağır hasta ve yatağa bağlı olduğu dönemde üvey annelerinin çocuk sahibi olduğunu ileri sürerek soybağının reddini istemiştir. Babaları 26.01.2020'de ölmüş, dava ise 11.10.2021'de açılmıştı. İlk derece mahkemesi davayı hak düşürücü süreden reddetti, bölge adliye mahkemesi başvuruyu esastan reddetmiştir.

> *Temyizen incelenen karar, tarafların karşılıklı iddia ve savunmalarına, dayandıkları belgelere, uyuşmazlığa uygulanması gereken hukuk kuralları ile hukuki ilişkinin nitelendirilmesine, dava şartlarına, yargılama ve ispat kuralları ile kararda belirtilen gerekçelere göre usul ve kanuna uygun olup davacılar vekili tarafından temyiz dilekçesinde ileri sürülen nedenler kararın bozulmasını gerektirecek nitelikte görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Onama kararıdır; değeri, tarihlerin ne kadar acımasız işlediğini göstermesindedir. Kocanın ölüm tarihi 26.01.2020, dava tarihi 11.10.2021: arada bir yıl sekiz ay vardır ve bu, dosyanın esasına hiç girilmeden kapanması için yeterli

19 Yargıtay HGK, 01.10.2025, E. 2024/298, K. 2025/595.

olmuştur. İddianın ne kadar güçlü göründüğünün önemi yoktur; ilgililerin süresi **ölümün öğrenilmesiyle** başlar ve bir yıldır. Mirasçı sıfatıyla dava düşünülüyorsa takvim ölüm tarihinden itibaren işletilmeli, gerekirse dava açılıp deliller sonra tamamlanmalıdır. Gecikme haklı bir sebebe dayanıyorsa bunun baştan ileri sürülüp ispatlanması gerekir (TMK m. 289).

10 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
16.03.2023 · E. 2022/9254 · K. 2023/1158

Taraf teşkilini sağlamak mahkemenin görevidir; davalının adresinin araştırılması için davacıya kesin süre verilip dava usulden reddedilemez

Kocanın altsoyu tarafından açılan soybağının reddi davasında, ölmüş olan ananın mirasçılarının davaya dahil edilmesi gerekiyordu. Mahkeme bunun için davacıya kesin süre vermiştir; davacı veraset ilamını dosyaya sundu ama tebligat tamamlanmadı ve dava taraf teşkili sağlanamadığı gerekçesiyle usulden reddedilmiştir.

> *Taraf teşkilini sağlamak mahkemenin görevidir. Dava dilekçesinde davalı tarafın ve gerçek adresinin gösterilmesi yine gerekli tebligat giderlerinin verilmesi davacı tarafa ait bir görev ve yükümlülük ise de, davalı tarafın adresinin davacı tarafından bilinmemesi veya bilinen adreste davalıya tebligat yapılamaması halinde dosyadaki bilgi ve belgelerden de yararlanılarak davalının bilinen en son adresinin tespiti için zabıta araştırması yaptırılması, kamu kurum ve kuruluşlarından adres sorulması ve bu yolla davalı tarafın tebligat adresinin bulunması, dava dilekçesi ve duruşma oturum gününün davalı tarafa tebliğe çıkarılması işlemlerinin mahkemenin görevi olduğu, mahkemenin kendi görevine giren bu işlemlerin yapılması için davacı tarafa süre veya kesin süre veremeyeceği, ancak adres tespit edildikten sonra tebligat masraflarını yatırması için süre verebileceği kuşkusuzdur.*

DEĞERLENDİRME İlgililerin açtığı soybağının reddi davasında taraf teşkili çoğu zaman en zor kısımdır: dava ana ve çocuğa karşı açılır (TMK m. 286), ana ölmüşse mirasçılarına yöneltilir ve bu kişiler dağınık olabilir. Daire, bu yükü davacının sırtına yıkmamıştır: adresin zabıta araştırmasıyla tespiti, kurumlardan sorulması ve tebligatın çıkarılması **mahkemenin görevidir**; mahkeme kendi görevine giren işler için davacıya kesin süre veremez, yalnız adres bulunduktan sonra masrafı yatırması için süre verebilir. Dosya bu gerekçeyle usulden reddedilirse bu karar gösterilmelidir.

11 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
04.10.2023 · E. 2022/762 · K. 2023/883

Evlilik içinde doğan çocukta soybağı kendiliğinden kurulur; karine yalnız soybağının reddi davasıyla, o da 286 ve 291'deki kişiler ve süreler içinde çürütülebilir

Uyuşmazlık, açılan davanın nüfus kaydının düzeltilmesi mi yoksa soybağına ilişkin bir dava mı olduğu ve buna bağlı olarak görevli mahkemenin belirlenmesi noktasında toplanmıştır. Genel Kurul, soybağının hangi yollarla kurulup hangi davalarla ortadan kaldırılabileceğini sırasıyla ortaya koydu.

> *Evliliğin doğumdan önce gerçekleşmiş olması hâlinde, 4721 sayılı Kanun'un 285 inci maddesi ile düzenleme altına alınan babalık karinesi uyarınca çocuk ile baba arasındaki soybağı kendiliğinden kurulur. Buradaki babalık karinesinin çürütülmesi soybağının reddi davası ile mümkündür. Bunun dışında çocuk ile baba arasında kurulan soybağının ortadan kaldırılması imkânı bulunmamaktadır. Bu dava ancak baba ve çocuk tarafından veya Kanun'un 291 inci maddesindeki şartların gerçekleşmiş olması hâlinde belirtilen ilgililer tarafından gösterilen süreler içerisinde açılmış olmasına bağlanmışken, Anayasa Mahkemesinin 26.07.2023 tarihli ve 2023/37 Esas, 2023/140 Karar sayılı kararı ile ana tarafından davacı sıfatıyla çocuğun biyolojik babasının koca olmadığı ileri sürülerek babalık karinesinin çürütülmesi için yargı mercilerine başvurulmasına imkân tanımayan kuralın, özel hayata saygı gösterilmesini hakkı bağlamında etkili başvuru hakkını ihlal ettiğine karar verilmiştir. Soybağının reddi davalarında görevli mahkeme 4787 sayılı Kanun'un 4 üncü maddesi uyarınca aile mahkemesidir.*

DEĞERLENDİRME Genel Kurul, 291. maddeyi bütün soybağı sisteminin içine yerleştirir: evlilik doğumdan önceyse soybağı kendiliğinden kurulur, bu karine yalnız soybağının reddi davasıyla çürütülür ve bu dava **ancak** koca ile çocuk tarafından ya da 291'deki şartlar gerçekleşmişse orada sayılan ilgililer tarafından, gösterilen süreler içinde açılabilir. Kararın bir başka değeri güncelliğidir: Genel Kurul, anaya davacı sıfatıyla başvurma imkânı tanımayan kuralın etkili başvuru hakkını ihlal ettiğine ilişkin Anayasa Mahkemesi kararına da yer vermiştir; bu karar 2024'te ananın dava hakkının kanunlaşmasıyla sonuçlanmıştır (TMK m. 286). Görevli mahkeme her hâlde aile mahkemesidir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 282:** Genel olarak soybağının kurulması.
- **TMK m. 283:** Soybağı davalarında yetki.
- **TMK m. 284:** Soybağı davalarında yargılama usulü.
- **TMK m. 285:** Babalık karinesi.
- **TMK m. 286:** Soybağının reddi davasında dava hakkı.
- **TMK m. 287:** Evlilik içinde ana rahmine düşme ve ispat.
- **TMK m. 288:** Evlenmeden önce veya ayrı yaşarken ana rahmine düşme.
- **TMK m. 289:** Hak düşürücü süreler.
- **TMK m. 290:** Karinelerin çakışması.
- **TMK m. 301:** Babalık davası.

MADDE

292 E. Sonradan evlenme I. Koşulu

KANUN METNİ

Evlilik dışında doğan çocuk, ana ve babasının birbiriyle evlenmesi hâlinde kendiliğinden evlilik içinde doğan çocuklara ilişkin hükümlere tâbi olur.

MADDE ÖZETİ

Evlilik dışında doğan çocuk, ana ve babası birbiriyle evlendiğinde kendiliğinden evlilik içinde doğan çocuklara ilişkin hükümlere tâbi olur (m. 292). Bunun için ayrıca mahkeme kararına, tanımaya ya da başka bir işleme gerek yoktur; evlenme tek başına yeterlidir. Eşlerin çocuğu nüfus memuruna bildirme yükümlülüğü vardır, ancak bildirimin yapılmamış olması sonucu değiştirmez (TMK m. 293). Bu yolla kurulan soybağı yalnız **sonradan evlenmeye itiraz ve iptal davasıyla** ortadan kaldırılabilir; soybağının reddi davası burada işlemez.[1]

TEMEL KAVRAMLAR

Sonradan evlenme	Çocuğun doğumundan sonra ana ile babanın evlenmesi (TMK m. 292).
Kendiliğinden	Ayrıca bir işleme gerek olmaksızın kanundan doğan sonuç (TMK m. 292).
Bildirim	Ortak çocuğun nüfus memuruna bildirilmesi (TMK m. 293).
İtiraz	Bu yolla kurulan soybağına karşı açılan dava (TMK m. 294).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

Madde 292- Bu ve bunu takip eden iki madde, yürürlükteki Kanunun "Nesebin Tashihi" başlığını taşıyan İkinci Fasıldaki hükümlerini karşılamakta ve "Kocanın Babalığı" başlığını taşıyan İkinci Ayırımda "Sonradan evlenme" konu başlığı altında düzenlenmektedir. Maddede bu anlamda ve sadece konuya sistematik olarak verilen yer

1 Yargıtay HGK, 08.10.2025, E. 2024/366, K. 2025/603.

> açısından, İsviçre Medenî Kanununun 1976 tarihli değişikliği örnek alınmıştır. Madde, sonradan evlenme yoluyla, çocuk ile koca arasında soybağı kurulabilmesi olanağını düzenlemektedir. Buna göre, evlilik dışında doğan çocuk, ana ve babasının birbiriyle evlenmesi hâlinde, kendiliğinden evlilik içinde doğan çocuklara ilişkin hükümlere tâbi olmakta ve böylece, babası ile kendisi arasında, herhangi bir hâkim hükmüne veya babanın çocuğu tanımasına gerek kalmaksızın, soybağı kurulmaktadır. Madde hem yürürlükteki metinden hem de İsviçre Medenî Kanununun 259 uncu maddesinden farklı biçimde kaleme alınmıştır. Madde, çocuğu sonradan evlenme şartı gerçekleşince evlilik içinde doğan çocuklara ilişkin hükümlere tâbi tuttuğunu belirtmesi açısından İsviçre Medenî Kanununun 259 uncu maddesinin birinci fıkrası hükmüne, bu sonucun doğrudan doğruya gerçekleşeceğini düzenlemesi açısından ise yürürlükteki Kanunun 247 nci maddesine benzemektedir. Evvelce de belirtildiği üzere "sahih" ve "gayrisahih nesep" farklılığı ortadan kaldırıldığından yürürlükteki metinde yer alan "sahih olur" ifadesi maddeye alınmamıştır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 113*

Gerekçenin en önemli cümlesi, maddenin bütün pratik değerini taşıyan cümledir: soybağı, **herhangi bir hâkim hükmüne veya babanın çocuğu tanımasına gerek kalmaksızın** kurulmaktadır. Yani 292. madde bir dava sebebi değil, doğrudan doğruya sonuç doğuran bir kanun hükmüdür; evlenme gerçekleştiği anda çocuk evlilik içinde doğan çocuklara ilişkin hükümlere tâbi olur. Gerekçenin ikinci katkısı terim değişikliğini açıklamasıdır. Eski Kanun, çocuğun nesebinin evlenmeyle "sahih olacağını" söylüyordu; yeni Kanun **"sahih" ve "gayrisahih nesep" ayrımını tümüyle kaldırdığı** için bu ifade metne alınmamıştır. Bu, yalnız dil değişikliği değildir: artık evlilik içinde ve evlilik dışında doğan çocuklar arasında hukukî statü farkı yoktur; sonradan evlenme çocuğun statüsünü "düzeltmez", yalnız baba ile arasındaki soybağını kurar. Gerekçenin üçüncü noktası sistematiktir: madde, eski Kanun'daki "Nesebin Tashihi" faslından çıkarılıp "Kocanın Babalığı" ayırımına taşınmıştır; bu yerleştirme, sonradan evlenmeyle kurulan soybağının da kocanın babalığına ilişkin hükümlerle birlikte okunması gerektiğini gösterir. Tasarının 292. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314).

Eski Kanun'un 247. maddesi aynı sonucu kabul ediyordu: evlilik haricinde doğan çocukların nesebi, ana babanın birbirleriyle evlenmesiyle kendiliğinden **sahih** olurdu. Bildirim yükümlülüğü de 248. maddede düzenlenmişti ve orada da ihbarın yapılmamasının nesebin sahih olmasına engel olmadığı açıkça yazıyordu. İki metin arasındaki asıl fark kavramsaldır. Eski Kanun "sahih nesep" ile "gayrisahih nesep" ayrımı yapıyor, evlenmeyi bir **düzeltme** işlemi olarak görüyordu; bu yüzden ilgili fasıl "Nesebin Tashihi" başlığını taşıyordu. Yeni Kanun bu ayrımı kaldırmış, çocuklar arasındaki statü farkını ortadan kaldırmış ve hükmü soybağının kurulma yollarından biri olarak yeniden konumlandırmıştır. İkinci fark, eski Kanun'un 249. maddesinde yer alan ve evlenmeyi vadedip de ölüm ya da ehliyet kaybı yüzünden evlenemeyen ana babadan doğan çocuklar için hâkim kararıyla nesep tashihi öngören hükmün yeni Kanun'a

alınmamış olmasıdır; bugün böyle bir hâlde açılacak dava babalık davasıdır (TMK m. 301).

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Madde 247 – Evlilik haricinde doğan çocukların nesebi, ana babanın birbirleriyle evlenmesiyle, kendiliğinden sahih olur. Madde 248 – Ana baba, doğan çocuklarını ikametgahlarının bulunduğu veya evlendikleri mahal nüfus memuruna ihbara mecburdur bu ihbar, akit ile birlikte veya heman akitten sonra yapılır. İhbarın yapılmaması nesebin sahih olmasına mani değildir.*

743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 247 ve 248

	743 sayılı Kanun m. 247	4721 sayılı Kanun m. 292
Sonuç	Nesep kendiliğinden sahih olur	Evlilik içinde doğan çocuklara ilişkin hükümlere tâbi olur
Kavram	Sahih / gayrisahih nesep ayrımı	Ayrım kaldırıldı
Başlık	Nesebin tashihi	Sonradan evlenme
İşlem	Gerekmez	Gerekmez
Bildirim	Zorunlu; yapılmaması engel değil	Zorunlu; yapılmaması engel değil
Vaat hâli	Hâkim kararıyla tashih (m. 249)	Hüküm yok; babalık davası

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden beri değiştirilmemiştir. Çevresindeki hükümler ise hareketlidir: soybağının reddi davasında dava hakkı ve süreler 2024 yılında yeniden düzenlenmiş (TMK m. 286, TMK m. 289), diğer ilgililerin dava hakkına ilişkin kural hem iptal kararlarıyla[2] hem de kanun değişikliğiyle biçim değiştirmiştir (TMK m. 291). 292. madde bu hareketliliğin dışında kalmıştır; çünkü kurduğu kural yalın ve tartışmasızdır: evlenme, soybağını kendiliğinden kurar.

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi; sahih-gayrisahih nesep ayrımı kaldırıldı	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Koşul	Çocuğun evlilik dışında doğmuş olması	TMK m. 292
Koşul	Ana ile babanın birbiriyle evlenmesi	TMK m. 292
Sonuç	Çocuk evlilik içinde doğan çocuklara ilişkin hükümlere tâbi olur	TMK m. 292

2 AYM, 10.10.2013, E. 2013/62, K. 2013/115; AYM, 23.01.2024, E. 2023/135, K. 2024/18.

Konu	Kural	Dayanak
İşlem	Mahkeme kararına veya tanımaya gerek yoktur	S. Sayısı 723, s. 113
Bildirim	Yapılmaması sonucu engellemez	TMK m. 293
Kaldırma	Yalnız itiraz ve iptal davasıyla	Yargıtay HGK, K. 2025/603
Yanlış yol	Soybağının reddi davası açılamaz	Yargıtay 2. HD, K. 2024/8366
İrade	Sonradan evlenme ve tanımada gönüllülük esastır	Yargıtay HGK, K. 2024/294
Baba istemiyorsa	Soybağı hâkim hükmüyle kurulur	TMK m. 301
Ayrım	Baştan yanlış kayıtta dava kayıt düzeltmedir	Yargıtay 2. HD, K. 2026/6201
Görev	Aile mahkemesi	4787 s. K. m. 4
Mehaz	İsviçre Medenî Kanunu m. 259	S. Sayısı 723, s. 113

1 TBMM gerekçesine göre bu madde ve onu izleyen iki madde, eski Kanun'un "Nesebin Tashihi" başlığını taşıyan fasıldaki hükümleri karşılamakta ve "Kocanın Babalığı" ayırımı içinde "Sonradan evlenme" başlığı altında düzenlenmektedir; sistematik yerleştirme bakımından İsviçre Medenî Kanunu'nun 1976 tarihli değişikliği örnek alınmıştır. Gerekçe maddenin işlevini açıkça tarif eder: evlilik dışında doğan çocuk, ana ve babasının birbiriyle evlenmesi hâlinde kendiliğinden evlilik içinde doğan çocuklara ilişkin hükümlere tâbi olmakta ve böylece **babası ile kendisi arasında, herhangi bir hâkim hükmüne veya babanın çocuğu tanımasına gerek kalmaksızın soybağı kurulmaktadır**. Gerekçe ayrıca maddenin iki kaynakla ilişkisini kurar: çocuğu şart gerçekleşince evlilik içinde doğan çocuklara ilişkin hükümlere tâbi tutması bakımından İsviçre Medenî Kanunu'nun 259. maddesinin birinci fıkrasına, bu sonucun doğrudan doğruya gerçekleşeceğini düzenlemesi bakımından ise eski Kanun'un 247. maddesine benzemektedir. Son olarak gerekçe, "sahih" ve "gayrisahih nesep" ayrımı kaldırıldığından eski metindeki "sahih olur" ifadesinin maddeye alınmadığını belirtir. Tasarının 292. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314).

> **DİKKAT**
>
> Bu maddenin uygulamadaki asıl önemi, **hangi davanın açılacağını** belirlemesidir ve burada çok sık hata yapılır. Çocuk evlilik dışında doğmuş, ana ile baba sonradan evlenmişse çocuğun soybağı babalık karinesinden değil 292. maddeden doğar (TMK m. 285). Bu soybağını tartışmaya açmak isteyen kişi **soybağının reddi davası açamaz**; açacağı dava sonradan evlenmeye itiraz ve iptal davasıdır

(TMK m. 294). Aradaki fark biçimsel değildir: davacı olabilecek kişiler, ispat yükü ve hak düşürücü süreler farklıdır, yanlış yola girmek husumet ya da süre yönünden ret kararıyla sonuçlanır. Üçüncü bir ihtimal de gözden kaçırılmamalıdır: koca, çocuğun kendisinden olmadığını **bilerek** başkasının çocuğunu nüfusuna kaydettirmişse ortada ne babalık karinesi ne de 292. maddeye dayalı bir soybağı vardır; bu hâlde dava nüfus kaydının düzeltilmesidir, asliye hukuk mahkemesinde görülür ve hak düşürücü süreye tabi değildir. Dosyaya başlarken üç tarih yan yana konulmalıdır: çocuğun doğum tarihi, evlenme tarihi ve nüfusa tescil tarihi. Doğru yol bu üç tarihten çıkar.

II. Koşullar

- **Doğum:** Çocuk evlilik dışında doğmuş olmalıdır (TMK m. 292).
- **Evlenme:** Ana ile baba birbiriyle evlenmelidir.
- **Zaman:** Evlenme doğumdan sonra gerçekleşir.
- **Gerekmeyen:** Hâkim hükmü veya tanıma gerekmez (S. Sayısı 723, s. 113).
- **Gerekmeyen:** Ayrı bir dava açmaya gerek yoktur.
- **Kimlik:** Evlenen erkeğin çocuğun gerçek babası olması esastır (TMK m. 294).

III. Soybağının Kurulması

- **Kanundan:** Soybağı evlenmeyle kendiliğinden kurulur.[3]
- **Kapsam:** Çocuk evlilik içinde doğan çocuklara ilişkin hükümlere tâbi olur.
- **İrade:** Sonradan evlenmede gönüllülük esastır.[4]
- **Alternatif:** Baba gönüllü değilse soybağı hâkim hükmüyle kurulur (TMK m. 301).
- **Diğer yol:** Tanıma da babanın iradesine dayanır (TMK m. 295).
- **Ana ile bağ:** Çocuk ile ana arasındaki soybağı zaten doğumla kurulmuştur (TMK m. 282).

IV. Bildirim Yükümlülüğü

- **Yükümlülük:** Eşler ortak çocuklarını nüfus memuruna bildirmek zorundadır (TMK m. 293).
- **Zaman:** Evlenme sırasında veya evlenmeden sonra.
- **Yer:** Yerleşim yeri veya evlenmenin yapıldığı yer nüfus memuru.
- **Etki:** Bildirim yapılmaması soybağını engellemez.[5]

3 Yargıtay HGK, 08.10.2025, E. 2024/366, K. 2025/603.
4 Yargıtay HGK, 29.05.2024, E. 2023/383, K. 2024/294.

- **Resen işlem:** Tanıma veya babalık hükmü varsa nüfus memuru resen işlem yapar (TMK m. 293).
- **Sonuç:** Kayıt düzeltilmese de çocuk hukuken evlilik içinde doğmuş sayılır.

V. Soybağının Sonuçları

- **Soyadı:** Çocuk ailenin soyadını taşır (TMK m. 321).
- **Velayet:** Velayet ana ve babaya birlikte aittir (TMK m. 336).
- **Bakım:** Ana ve baba bakım yükümlülüğü altındadır (TMK m. 327).
- **Miras:** Çocuk babanın yasal mirasçısıdır (4721 s. K. m. 495).
- **Hısımlık:** Çocuk babanın hısımlarıyla da hısım olur (4721 s. K. m. 17).
- **Geçmişe etki:** Sonuçlar doğum anından itibaren doğar.

VI. Açılacak Dava

- **Bu soybağına karşı:** Sonradan evlenmeye itiraz ve iptal davası (TMK m. 294).
- **Açılamayacak dava:** Soybağının reddi.[6]
- **Ölçü:** Soybağını kuran işlem hangisiyse dava da ona göre belirlenir.[7]
- **Kimler:** Ana ve babanın yasal mirasçıları, çocuk ve Cumhuriyet savcısı.[8]
- **İtirazın konusu:** Yalnız kocanın baba olmadığı ileri sürülebilir.
- **Görev:** Aile mahkemesi (4787 s. K. m. 4).

VII. Karıştırılmaması Gereken Hâller

- **Baştan yanlış kayıt:** Dava nüfus kaydının düzeltilmesidir.[9]
- **Görev:** Kayıt düzeltme davası asliye hukuk mahkemesinde görülür.
- **Süre:** Kayıt düzeltme davası hak düşürücü süreye tabi değildir.
- **Evlilik içinde doğum:** Orada babalık karinesi işler (TMK m. 285).
- **Tanıma:** Tanımayla kurulan soybağına karşı iptal davası açılır (TMK m. 297).
- **İspat:** Her hâlde hâkim maddî olguları res'en araştırır.[10]

> UYGULAMA NOTU
>
> Bu maddenin sağladığı en büyük kolaylık, **dava açılmasına gerek olmamasıdır**. Çocuk ana ile baba evlenmeden önce doğmuş ve ana ile baba sonradan evlenmişse

5 Yargıtay HGK, 08.10.2025, E. 2024/366, K. 2025/603.
6 Yargıtay 2. HD, 06.11.2024, E. 2024/8685, K. 2024/8366.
7 Yargıtay 18. HD, 29.03.2016, E. 2016/3121, K. 2016/5271.
8 Yargıtay 2. HD, 20.01.2010, E. 2009/21306, K. 2010/961.
9 Yargıtay 2. HD, 08.06.2026, E. 2026/3630, K. 2026/6201.
10 Yargıtay 2. HD, 24.02.2026, E. 2025/9141, K. 2026/2170.

soybağı kanun gereği kurulmuştur; nüfus müdürlüğüne başvurup çocuğu bildirmek yeterlidir, bildirim evlenme sırasında da sonrasında da yapılabilir. Bildirimin unutulması telafisiz değildir: bildirim yapılmamış olması çocuğun evlilik içinde doğan çocuklara ilişkin hükümlere tâbi olmasını engellemez; kayıt sonradan da düzeltilebilir. Kurulan bu soybağını tartışmak isteyen karşı taraf dikkatli olmalıdır: açılacak dava soybağının reddi **değil**, sonradan evlenmeye itiraz davasıdır ve kocanın baba olmadığını davacı ispatlayacaktır. Dilekçede davanın hukukî niteliği açıkça yazılmalıdır; yanlış nitelendirme çoğu zaman esasa girilmeden ret kararıyla sonuçlanır. İspat aracı genetik incelemedir ve karşı taraf örnek vermekten kaçınıyorsa mahkemeden Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 292. maddesi uyarınca incelemenin zorla yaptırılması istenmelidir. Son olarak, baba evlenmeye yanaşmıyorsa bu madde yardımcı olmaz; o hâlde açılacak dava babalık davasıdır ve kendi süreleri vardır.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
08.10.2025 · E. 2024/366 · K. 2025/603

Sonradan evlenmeyle kurulan soybağı kendiliğinden doğar; bildirim yapılmaması sonucu etkilemez ve bu soybağı yalnız 294. maddedeki itiraz ve iptal davasıyla kaldırılır

Davacı, nüfustaki babasının gerçek babası olmadığını, gerçek babasının anasının ilk eşi olduğunu ileri sürerek babalık davası açmıştır. Mahkeme, kayden baba görünen kişiye karşı verilen kesin süre içinde soybağının reddi davası açılmadığı gerekçesiyle davayı usulden reddetmiştir. Genel Kurul önündeki uyuşmazlık, bu usulden ret kararının doğru olup olmadığıydı ve Kurul çözüm için soybağının kurulma yollarını sırasıyla ortaya koydu.

> *Çocuk evlilik dışında doğmuş, ana ve babası sonradan evlenmiş ise evlilik dışında doğmuş olan bu çocuklar ana ve babasının evlenmesiyle kendiliğinden evlilik içinde doğan çocuklara ilişkin hükümlere tabî olurlar (4721 sayılı Kanun md. 292). Eşler, evlilik dışında doğmuş olan ortak çocuklarını, evlenme sırasında veya evlenmeden sonra nüfus memuruna bildirmekle yükümlüdürler. Bildirimin yapılmamış olması, çocuğun evlilik içinde doğan çocuklara ilişkin hükümlere tâbi olmasını engellemez. Kanun, bu yolla kurulan soybağına "sonradan evlenme yoluyla soybağının kurulması" demektedir. Bu yolla kurulan soybağı ise "sonradan evlenme yoluyla soybağının kurulmasına itiraz ve iptal davasıyla" (4721 sayılı Kanun md. 294) ortadan kaldırılır. Bu davayı, ana ve babanın yasal mirasçıları, çocuk (çocuğun ölmüş olması veya ayırt etme gücünü sürekli olarak kaybetmesi hâlinde altsoyu) ve Cumhuriyet savcısı açar. İtiraz eden, kocanın baba olmadığını ispatla yükümlüdür. Bu davada sadece "kocanın baba olmadığı itirazı" ileri sürülebilir. Bunun dışındaki itirazların bu davada dinlenilmesi*

mümkün değildir. Bu davalarda tanımanın iptaline ilişkin hükümler kıyasen uygulanır ve görevli mahkeme aile mahkemeleridir.

DEĞERLENDİRME Bu pasaj 292, 293 ve 294. maddeleri tek yerde toplar ve bu şerhteki her şeyin özetidir. Dört nokta öne çıkar. **Birincisi:** soybağı evlenmeyle **kendiliğinden** kurulur; ayrıca bir mahkeme kararına, tanımaya veya başka bir işleme gerek yoktur. **İkincisi:** eşlerin çocuğu nüfus memuruna bildirme yükümlülüğü vardır ama bildirimin yapılmamış olması sonucu değiştirmez (TMK m. 293). **Üçüncüsü:** bu yolla kurulan soybağı ancak sonradan evlenme yoluyla soybağının kurulmasına itiraz ve iptal davasıyla ortadan kaldırılır; davayı ana ve babanın yasal mirasçıları, çocuk ve Cumhuriyet savcısı açar, itiraz eden kocanın baba olmadığını ispatla yükümlüdür. **Dördüncüsü:** bu davada yalnız "kocanın baba olmadığı" itirazı ileri sürülebilir; başka itirazlar dinlenmez. Görevli mahkeme aile mahkemesidir.

2 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
29.05.2024 · E. 2023/383 · K. 2024/294

Sonradan evlenme ve tanıma babanın iradesine dayanır; gönüllülük yoksa soybağı ancak hâkim hükmüyle kurulur

Uyuşmazlık, açılan babalık davasının ana tarafından kendi adına mı yoksa çocuk adına mı açıldığı ve buna bağlı olarak bir yıllık hak düşürücü sürenin uygulanıp uygulanmayacağı noktasında toplanmıştır. Genel Kurul, çözüm için soybağının kurulma yollarını ve aralarındaki farkı ortaya koydu.

> *"Görüldüğü gibi gerek sonradan evlilik, gerekse tanımada "babanın iradesine" dayanılarak kurulan bir soybağı söz konusu olduğundan, gönüllülük esastır. Hâkim hükmü ile kurulan soybağında ise babanın rızası aranmaz. Dolayısıyla biyolojik babanın, çocuk ile arasında soybağı kurulmasına gönüllü olmadığı hâllerde, çocuk ile baba arasında soybağının kurulması mahkemeden istenebilir ve açılan bu dava da babalık davası olarak adlandırılır.*

DEĞERLENDİRME Genel Kurul, 292. maddenin sistemdeki yerini tek cümleyle açıklar: sonradan evlenme de tanıma da **babanın iradesine** dayanır, yani gönüllüdür. Baba çocuğun anasıyla evlenmeyi seçtiğinde soybağı kendiliğinden kurulur; tanıma beyanında bulunduğunda da öyle. Baba gönüllü değilse geriye tek yol kalır: hâkim hükmü, yani babalık davası (TMK m. 301). Bu ayrımın pratik sonucu şudur: 292. maddeye dayanarak soybağı kurmak için dava açılmasına gerek yoktur, evlenme belgesi yeter; buna karşılık evlenme yoksa nüfus müdürlüğüne başvurmak da işe yaramaz, dava açılması gerekir.

3 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
06.11.2024 · E. 2024/8685 · K. 2024/8366

Ana ve babanın evlenmesiyle kurulan soybağına karşı açılan dava soybağının reddi değil, sonradan evlenmeye itiraz davasıdır; süre de buna göre belirlenir

Çocuklar 1988 ve 1990 yıllarında evlilik dışı doğmuş, anaları ile davacıların babası 11.05.1994'te evlenmiş, çocuklar da evlenmeden sonra 15.08.1994'te nüfusa tescil edilmişti. Babalarının mirasçıları, çocukların haneden düşürülmesini istemiştir. İlk derece mahkemesi davayı soybağının reddi sayarak 291. maddedeki bir yıllık süreden reddetmiştir; bölge adliye mahkemesi nitelendirmeyi düzeltti ama sonucu doğru bulmuştur. Daire kararı onamıştır.

> *...somut uyuşmazlıkta davanın, bu hali ile mahkemenin nitelediği üzere 4721 sayılı Kanun'un 286 ve devamı maddelerinde düzenlenen ilgililer tarafından açılan soybağının reddi davası olmayıp, 292 nci madde kapsamında evlilik dışı doğan çocuğun, ana ve babasının birbiriyle evlenmesi sonucu soybağı kurulduğundan davanın 294 üncü madde kapsamında düzenlenen sonradan evlenme yoluyla kurulan soybağının düzeltilmesine itiraz niteliğinde olduğu, davanın bu şekilde vasıflandırılması yerine, soybağının reddi olarak nitelendirilip hak düşürücü süre geçtiğinden davanın reddine karar verilmesi doğru değil ise de; sonradan evlenme ile kurulan soybağına itiraz davası yönünden 4721 sayılı Kanun'un 300 üncü maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında hak düşürücü sürenin geçtiği ve mahkemenin ret kararının sonuç olarak doğru olduğu gerekçesi ile başvurunun esastan reddine karar verilmiştir.*

DEĞERLENDİRME Uygulamada en sık yapılan hata budur: evlilik dışı doğup ana babası sonradan evlenen çocuk için **soybağının reddi davası açılamaz**. Çünkü buradaki soybağı babalık karinesinden değil, 292. maddeden doğar; ona karşı açılacak dava 294. maddedeki itiraz davasıdır. Fark yalnız isimde değildir: dava hakkına sahip kişiler, ispat yükü ve özellikle hak düşürücü süre farklıdır. Somut olayda nitelendirme düzeltilmiş ama sonuç değişmemiştir; çünkü itiraz davası bakımından da süre geçmiştir. Dosyada önce tarihler kontrol edilmelidir: çocuğun evlenmeden önce doğup doğmadığı, evlenmenin ne zaman gerçekleştiği, tescilin ne zaman yapıldığı.

4 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
08.06.2026 · E. 2026/3630 · K. 2026/6201

Kaydın baştan gerçeğe aykırı beyanla oluşturulduğu hâllerde dava soybağının reddi de 294 itirazı da değildir; nüfus kaydının düzeltilmesi davasıdır ve süreye bağlı değildir

Davacılar, babalarının, başka bir erkekten olan çocuğu kendi çocuğu olmadığını bilerek nüfusuna kaydettirdiğini ileri sürmüştür. İlk derece mahkemesi davayı hak düşürücü süreden reddetti, bölge adliye mahkemesi istinaf başvurusunu esastan reddetmiştir.

> *Soybağının reddi ve tanımanın iptali davaları ile kayıt düzeltme davası, sonuçları (hane dışına çıkarmak) bakımından benzerlik göstermekte ise de, içerik ve yargılama kuralları açısından kendi özel hükümlerine bağlıdır. Soy bağının reddinde, kişisel duruma ilişkin nüfus kaydında yer alan bilgi doğru olarak meydana gelmiş ve kütüğe tescil edilmiştir. Ancak bu doğru daha sonra soybağının reddi davası ile teknik anlamda bir yanlışlığa dönüştürülmüştür. Nüfus kaydının düzeltilmesi davasında ise, gerçeği yansıtmayan nüfus kaydının, baştan yanlış olarak kütüğe geçirilmesi söz konusudur.*

DEĞERLENDİRME Daire, birbirine karıştırılan üç davayı net biçimde ayırır. **Soybağının reddinde** kayıt doğru oluşmuştur, sonradan açılan davayla yanlışa dönüştürülür. **Sonradan evlenmeye itirazda** da durum aynıdır: 292. madde gereği kurulmuş bir soybağı vardır ve dava onu kaldırır. **Nüfus kaydının düzeltilmesinde** ise ortada hiç kurulmamış bir soybağı ve baştan yanlış bir kayıt vardır. Somut olayda koca, çocuğun kendisinden olmadığını bilerek kaydettirdiğinden ne 292'ye dayalı bir soybağı ne de babalık karinesi söz konusudur; dava kayıt düzeltmedir, asliye hukuk mahkemesinde görülür ve **hak düşürücü süreye tabi değildir**. Süreden reddedilen dosyalarda bu ayrım hayat kurtarır.

5 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
24.02.2026 · E. 2025/9141 · K. 2026/2170

Sonradan evlenmeye itiraz davasında hâkim maddî olguları res'en araştırır; taraf örnek vermekten kaçınırsa inceleme zor kullanılarak yaptırılır

Sonradan evlenme yoluyla kurulan soybağına itiraz davasında mahkeme, davalının DNA incelemesi için örnek vermek üzere başvurmadığını belirterek 284/3 uyarınca sonucu onun aleyhine saydı ve davayı kabul etmiştir. Oysa Yargıtay'ın önceki bozma ilamı, taraf delillerinin toplanmasını ve DNA incelemesi yaptırılmasını emretmişti.

> *Dava 4721 sayılı Kanun'un 294. maddesi kapsamında sonradan evlenme yolu ile kurulan soybağına itiraz istemine ilişkindir. 4721 sayılı Kanun'un 284. maddesi gereğince, soybağına ilişkin davalarda, hakim maddi olguları re'sen araştırır ve kanıtları serbestçe takdir eder. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda "Soybağının tespiti için yapılacak inceleme" başlığı altında ayrı bir düzenleme yapılmış ve 292 nci maddenin birinci fıkrasında "Uyuşmazlığın çözümü bakımından zorunlu ve bilimsel verilere uygun olmak, ayrıca sağlık yönünden bir tehlike oluşturmamak şartıyla, herkes, soybağının tespiti amacıyla vücudundan kan veya doku alınmasına katlanmak zorundadır. Haklı bir sebep olmaksızın bu zorunluluğa uyulmaması hâlinde, hâkim incelemenin zor kullanılarak yapılmasına karar verir" biçiminde emredici ve özel bir düzenleme yapılmıştır. Madde gerekçesinde de işin önemi dikkate alınarak davanın tarafları yanında üçüncü kişilerin dahi zorunluluk hâlinde, bilimsel verilere uygun olmak, sağlık yönünden bir tehlike oluşturmamak koşuluyla, vücutlarından kan veya doku alınmasına*

katlanmak zorunda olduklarına vurgu yapılmak suretiyle soybağının tespiti için vücuttan kan veya doku alınmasına katlanma zorunluluğu açıklanmıştır.

DEĞERLENDİRME Bu karar, itiraz davasında ispatın nasıl yürüyeceğini gösterir ve pratik bir kapıyı açar. Soybağı davalarında hâkim maddî olguları res'en araştırır (TMK m. 284); ama iş burada bitmez. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 292. maddesi özel ve **emredici** bir kural getirmiştir: uyuşmazlığın çözümü bakımından zorunlu, bilimsel verilere uygun ve sağlık yönünden tehlike oluşturmayan hâllerde herkes soybağının tespiti için kan veya doku alınmasına katlanmak zorundadır; haklı sebep olmaksızın uyulmazsa **hâkim incelemenin zor kullanılarak yapılmasına karar verir**. Bu yükümlülük yalnız tarafları değil, zorunluluk hâlinde üçüncü kişileri de bağlar. Karşı taraf örnek vermiyorsa "aleyhine sonuç doğmuş sayılır" demekle yetinilmemeli, bu maddenin işletilmesi istenmelidir.

6 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
29.03.2016 · E. 2016/3121 · K. 2016/5271

Çocuk evlenmeden önce doğmuşsa soybağı 292. maddeye dayanır; açılacak dava soybağının reddi değil, sonradan evlenmeye itirazdır

Çocuk 27.11.2002'de evlilik dışında doğmuştur; ana ile koca 18.12.2003'te evlendi ve sonradan boşanmıştır. Çocuk, nüfusta baba görünen kişiyle arasındaki soybağının kaldırılmasını istemiştir. Mahkeme davayı soybağının reddi olarak nitelendirmiştir.

> *"Soybağını kuran işleme göre dava, soybağının reddi değil, sonradan evlenme yoluyla soybağının düzeltilmesine itiraz niteliğindedir (TMK. m. 294/1). Davanın bu şekilde vasıflandırılması gerekirken, bu yön nazara alınmayarak soybağının reddi olarak nitelendirilmesi doğru değil ise de;...*

DEĞERLENDİRME Karar, 292. maddenin uygulama alanını belirleyen ölçüyü tek cümlede verir: **soybağını kuran işlem hangisiyse dava da ona göre belirlenir.** Çocuk evlenmeden önce doğmuşsa babalık karinesi hiç devreye girmemiştir (TMK m. 285); soybağı ana ile babanın sonradan evlenmesiyle kurulmuştur. Bu durumda açılacak dava soybağının reddi değil, sonradan evlenmeye itirazdır. Daire somut olayda nitelendirme hatasını sonuca etkili görmemiş, yalnız işaret etmekle yetinmiştir; ama dava açarken doğru nitelendirme kimlerin davacı olabileceği ve hangi sürenin işleyeceği bakımından belirleyicidir.

7 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
20.01.2010 · E. 2009/21306 · K. 2010/961

İtiraz davasını ana ve babanın yasal mirasçıları, çocuk ve Cumhuriyet savcısı açabilir; çocuk ölmüş veya ayırt etme gücünü yitirmişse altsoyu itiraz edebilir

Çocuk 1975'te evlilik dışı ilişkiden doğmuş, ana 1979'da evlendikten sonra çocuk 1981'de kocanın hanesine tescil edilmişti. Koca 2007'de öldü ve yasal mirasçıları kısa süre sonra dava açmıştır. Mahkeme, davacılardan birinin aktif husumet ehliyeti bu-

lunmadığı, diğeri bakımından da hak düşürücü sürenin geçtiği gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

> *Ana ve babanın yasal mirasçıları, çocuk ve Cumhuriyet Savcısı sonradan evlenme yoluyla soybağının kurulmasına itiraz edebilirler. İtiraz eden, kocanın baba olmadığını ispatla yükümlüdür. Çocuğun altsoyu da, çocuğun ölmüş ya da ayırt etme gücünü sürekli olarak kaybetmiş olması halinde itiraz hakkına sahiptir. (TMK.md.294/1-2)…*

DEĞERLENDİRME

292. maddeyle kurulan soybağını kimlerin tartışmaya açabileceği bu kararda sayılmıştır: ana ve babanın yasal mirasçıları, çocuk, Cumhuriyet savcısı ve belirli hâllerde çocuğun altsoyu. Liste, soybağının reddi davasındaki dava hakkı listesiyle karıştırılmamalıdır (TMK m. 286, TMK m. 291); iki yolun davacıları da süreleri de farklıdır ve yanlış yola girmek husumet ya da süre yönünden ret kararıyla sonuçlanır. İtiraz eden bakımından ispat yükü de nettir: kocanın baba olmadığını o kanıtlayacaktır.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 282:** Genel olarak soybağının kurulması.
- **TMK m. 284:** Soybağı davalarında yargılama usulü.
- **TMK m. 285:** Babalık karinesi.
- **TMK m. 286:** Soybağının reddi davasında dava hakkı.
- **TMK m. 289:** Hak düşürücü süreler.
- **TMK m. 291:** Diğer ilgililerin dava hakkı.
- **TMK m. 293:** Sonradan evlenmede bildirim.
- **TMK m. 294:** Sonradan evlenmede itiraz ve iptal.
- **TMK m. 295:** Tanıma.
- **TMK m. 301:** Babalık davası.

MADDE

293 E. Sonradan evlenme II. Bildirim

KANUN METNİ

(1) Eşler, evlilik dışında doğmuş olan ortak çocuklarını, evlenme sırasında veya evlenmeden sonra, yerleşim yerlerindeki veya evlenmenin yapıldığı yerdeki nüfus memuruna bildirmek zorundadırlar.
(2) Bildirimin yapılmamış olması, çocuğun evlilik içinde doğan çocuklara ilişkin hükümlere tâbi olmasını engellemez.
(3) Daha önce tanıma veya babalığa hükümle soybağı kurulmuş çocukların ana ve babası birbiriyle evlenince, nüfus memuru re'sen gerekli işlemi yapar.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 293, sonradan evlenmeyle kurulan soybağının nüfus kaydına geçirilmesini düzenler. Eşler, evlilik dışında doğmuş ortak çocuklarını evlenme sırasında veya sonrasında nüfus memuruna bildirmek zorundadır. Bu bildirim **kurucu değil, açıklayıcıdır**: soybağı zaten evlenmeyle kendiliğinden kurulmuştur (TMK m. 292) ve bildirimin yapılmamış olması çocuğun evlilik içinde doğan çocuklara ilişkin hükümlere tâbi olmasını engellemez.[1] Çocuk daha önce tanınmış ya da babalığa hükmedilmişse ana ile baba evlendiğinde nüfus memuru gerekli işlemi **re'sen** yapar; ayrıca başvuruya gerek yoktur.

TEMEL KAVRAMLAR

Bildirim	Ortak çocuğun nüfus memuruna bildirilmesi (TMK m. 293/1).
Açıklayıcı işlem	Hakkı kurmayan, mevcut durumu kayda geçiren işlem.
Re'sen işlem	Nüfus memurunun başvuru olmadan yaptığı işlem (TMK m. 293/3).
Tescil	Çocuğun aile kütüğüne yazılması.

1 Yargıtay HGK, 08.10.2025, E. 2024/366, K. 2025/603.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 293- Yürürlükteki Kanunun 248 inci maddesini karşılayan bu madde, birinci fıkrasında, evlilik dışında doğmuş olmakla birlikte ana ve babasının evlenmesi sayesinde koca (baba) ile soybağı kurulan çocuğu, eşlerin nüfus memurluğuna bildirme zorunluluğunu düzenlemektedir. Bildirimde bulunulacak nüfus memuru, evlenme sırasında veya evlenmeden sonra eşlerin yerleşim yerlerindeki veya evlenmenin yapıldığı yerdeki nüfus memurudur. Yürürlükteki Kanunun 248 inci maddesinin ikinci cümlesini karşılayan ikinci fıkra gereğince ise, bildirimin yapılmamış olması çocuğun evlilik içinde doğan çocuklara ilişkin hükümlere tâbi olmasını, yani onunla babası (koca) arasında soybağının kurulmasını engellememektedir. Üçüncü fıkrada ise, daha önce tanıma veya babalığa hükümle soybağı kurulmuş çocukların ana ve babası birbiriyle evlenince, nüfus memurunun gerekli işlemi re'sen yapacağı hükme bağlanmaktadır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 113*

Gerekçenin en açıklayıcı ifadesi ikinci fıkraya ilişkin olanıdır: bildirimin yapılmamış olması, çocukla babası arasında **soybağının kurulmasını engellememektedir**. Bu cümle, maddenin hukukî niteliğini tek başına ortaya koyar. Bildirim bir şekil şartı değil, bir **düzen hükmüdür**; soybağı bir önceki maddede kendiliğinden kurulmuş, bu madde yalnız kurulan durumun nüfus kaydına yansıtılmasını sağlamıştır (TMK m. 292). Uygulamada bunun iki sonucu vardır. Birincisi, bildirimin gecikmesi hak kaybına yol açmaz; ikincisi, kayıt henüz düzeltilmemişken de çocuk evlilik içinde doğan çocuklarla aynı hükümlere tâbidir, yani velayet, bakım ve miras bakımından aynı konumdadır. Üçüncü fıkra ise idarî bir kolaylık getirir ve uygulamada çok az bilinir: çocuğun soybağı daha önce tanımayla ya da babalık hükmüyle kurulmuşsa, ana ile baba evlendiğinde nüfus memuru gerekli işlemi **kendiliğinden** yapar; eşlerin ayrıca bildirimde bulunmasına gerek kalmaz. Tasarının 293. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314).

Eski Kanun'un 248. maddesi hem yükümlülüğü hem de yaptırımsızlığını aynı biçimde düzenliyordu: ana baba, doğan çocuklarını ikametgâhlarının bulunduğu veya evlendikleri yerin nüfus memuruna ihbara mecburdu; ihbar akitle birlikte ya da hemen akitten sonra yapılırdı ve **ihbarın yapılmaması nesebin sahih olmasına mani değildi**. İki metin arasındaki farklar sınırlıdır. Birincisi zamanlamadır: eski metin bildirimi "akit ile birlikte veya hemen akitten sonra" diye dar bir zamana bağlıyordu; yeni metin "evlenme sırasında veya evlenmeden sonra" diyerek süre sınırını kaldırmıştır. İkincisi terimdir: eski metin "nesebin sahih olması"ndan söz ediyordu, yeni metin ise sahih-gayrisahih nesep ayrımı kaldırıldığı için "evlilik içinde doğan çocuklara ilişkin hükümlere tâbi olma" ifadesini kullanır. Üçüncüsü ve en önemlisi, üçüncü fıkradaki **re'sen işlem** kuralı eski Kanun'da yoktu; bu hüküm yeni Kanun'la getirilmiştir.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Ana baba, doğan çocuklarını ikametgahlarının bulunduğu veya evlendikleri mahal nüfus memuruna ihbara mecburdur bu ihbar, akit ile birlikte veya heman akitten sonra yapılır. İhbarın yapılmaması nesebin sahih olmasına mani değildir.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 248

	743 sayılı Kanun m. 248	4721 sayılı Kanun m. 293
Yükümlü	Ana baba	Eşler
Zaman	Akitle birlikte veya hemen sonra	Evlenme sırasında veya sonrasında
Yer	İkametgâh veya evlenme yeri	Yerleşim yeri veya evlenme yeri
Yaptırım	Yok; nesebin sahih olmasına engel değil	Yok; statüye engel değil
Terim	Nesebin sahih olması	Evlilik içi hükümlere tâbi olma
Re'sen işlem	Hüküm yok	Tanıma veya babalık hükmü varsa memur re'sen işler

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden beri değiştirilmemiştir. Uygulamasını etkileyen asıl gelişme nüfus mevzuatında yaşanmıştır: 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu ve uygulama yönetmeliği, bildirimin nasıl alınacağını ve kütüğe nasıl işleneceğini ayrıntılı biçimde düzenlemiştir. Yargıtay kararlarında da çocukların "Nüfus Hizmetleri Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik ile Türk Medeni Kanunu'nun 293. maddesine göre" tescil edildiği ifadesine sık rastlanır.[2]

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi; re'sen işlem kuralı eklendi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Yükümlü	Eşler	TMK m. 293/1
Konu	Evlilik dışında doğmuş ortak çocuklar	TMK m. 293/1
Zaman	Evlenme sırasında veya evlenmeden sonra	TMK m. 293/1
Yer	Yerleşim yeri veya evlenmenin yapıldığı yer nüfus memuru	TMK m. 293/1
Nitelik	Bildirim soybağını kurmaz, kayda geçirir	S. Sayısı 723, s. 113
Yapılmazsa	Çocuğun statüsü etkilenmez	Yargıtay HGK, K. 2025/603

2 Yargıtay 18. HD, 23.11.2015, E. 2015/18479, K. 2015/17022.

Konu	Kural	Dayanak
Re'sen	Tanıma veya babalık hükmü varsa memur kendiliğinden işler	TMK m. 293/3
Kayda itiraz	Dava soybağının reddi değil, itirazdır	Yargıtay 18. HD, K. 2016/8730
Görev	Aile mahkemesi	Yargıtay 18. HD, K. 2015/17022
Süre	Tanımanın iptaline ilişkin süreler kıyasen uygulanır	Yargıtay 18. HD, K. 2015/13745
Vekâlet	İtiraz davası için özel yetki gerekir	Yargıtay 8. HD, K. 2018/5291
Eski Kanun	743 sayılı Kanun m. 248	S. Sayısı 723, s. 113

1 TBMM gerekçesine göre madde, eski Kanun'un 248. maddesini karşılar ve birinci fıkrasında, evlilik dışında doğmuş olmakla birlikte ana ve babasının evlenmesi sayesinde koca ile soybağı kurulan çocuğu eşlerin nüfus memurluğuna bildirme zorunluluğunu düzenler. Bildirimde bulunulacak nüfus memuru, evlenme sırasında veya evlenmeden sonra eşlerin yerleşim yerlerindeki ya da evlenmenin yapıldığı yerdeki nüfus memurudur. Gerekçe ikinci fıkrayı da açıkça yorumlar: bildirimin yapılmamış olması çocuğun evlilik içinde doğan çocuklara ilişkin hükümlere tâbi olmasını, **yani onunla babası arasında soybağının kurulmasını engellememektedir**. Üçüncü fıkra bakımından ise gerekçe, daha önce tanıma veya babalığa hükümle soybağı kurulmuş çocukların ana ve babası birbiriyle evlenince nüfus memurunun gerekli işlemi re'sen yapacağını belirtir. Tasarının 293. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314).

DİKKAT

Bu madde okunurken iki yanılgıdan kaçınılmalıdır. **Birincisi:** bildirim bir hak düşürücü işlem değildir. Ana ile baba evlenmiş ama çocuğu nüfusa bildirmeyi unutmuşsa soybağı yine de kurulmuştur; bildirim yıllar sonra da yapılabilir ve çocuğun statüsü geriye dönük olarak zaten evlilik içinde doğan çocuklarla aynıdır. **İkincisi:** bildirim üzerine yapılan tescil, çocuğun evlilik içinde doğduğu anlamına gelmez. Bu ayrım dava açarken hayatidir: çocuk evlenmeden önce doğmuş ve bildirimle tescil edilmişse ortada babalık karinesi yoktur (TMK m. 285); kaydı tartışmak isteyen kişinin açacağı dava soybağının reddi değil, sonradan evlenmeye itiraz ve iptal davasıdır (TMK m. 294). Yanlış nitelendirme çoğu dosyada esasa hiç girilmeden ret kararıyla sonuçlanır. Üçüncü fıkra da gözden kaçırılmamalıdır: çocuk daha önce tanınmış veya hakkında babalık hükmü verilmişse ana ile baba evlendiğinde nüfus memuru işlemi kendiliğinden yapar; bunun için ayrıca dilekçe verilmesi gerekmez, kayıt düzelmemişse nüfus müdürlüğünden talep edilebilir.

II. Bildirimin Yapılması

- **Kim:** Eşler; yükümlülük her ikisine aittir (TMK m. 293/1).
- **Kimin için:** Evlilik dışında doğmuş ortak çocuklar.
- **Ne zaman:** Evlenme sırasında veya evlenmeden sonra.
- **Nereye:** Yerleşim yerindeki nüfus memuruna.
- **Alternatif yer:** Evlenmenin yapıldığı yerdeki nüfus memuruna.
- **Sonuç:** Çocuk kocanın hanesine tescil edilir.[3]

III. Bildirim Yapılmamasının Sonucu

- **Soybağı:** Etkilenmez; evlenmeyle kendiliğinden kurulmuştur (TMK m. 292).
- **Statü:** Çocuk evlilik içinde doğan çocuklara ilişkin hükümlere tâbidir.[4]
- **Nitelik:** Bildirim kurucu değil açıklayıcı bir işlemdir (S. Sayısı 723, s. 113).
- **Sonradan:** Bildirim her zaman yapılabilir.
- **Miras:** Kayıt eksik olsa da çocuk yasal mirasçıdır (4721 s. K. m. 495).
- **İspat:** Soybağı, evlenme ve doğum kayıtlarıyla ortaya konur.

IV. Üçüncü Fıkra: Re'sen İşlem

- **Koşul:** Çocuğun soybağı daha önce tanımayla kurulmuş olmalı (TMK m. 295).
- **Koşul:** Ya da babalığa hükmedilmiş olmalı (TMK m. 301).
- **Olay:** Ana ile baba sonradan birbiriyle evlenir.
- **İşlem:** Nüfus memuru gerekli işlemi re'sen yapar (TMK m. 293/3).
- **Başvuru:** Eşlerin ayrıca talepte bulunmasına gerek yoktur.
- **Kayıt düzelmemişse:** Nüfus müdürlüğünden düzeltme istenebilir (5490 s. K. m. 35).

V. Tescilin Hukukî Anlamı

- **Kurucu değil:** Tescil soybağını kurmaz, kayda geçirir.
- **Karine değil:** Tescil, çocuğun evlilik içinde doğduğu anlamına gelmez.
- **Dava türü:** Kayda karşı açılacak dava itiraz ve iptaldir (TMK m. 294).
- **Yanlış yol:** Soybağının reddi davası açılamaz.[5]
- **Ölçü:** Soybağını kuran işlem hangisiyse dava ona göre belirlenir (TMK m. 292).
- **Görev:** Aile mahkemesi.[6]

3 Yargıtay 18. HD, 31.05.2016, E. 2016/7135, K. 2016/8730.
4 Yargıtay HGK, 08.10.2025, E. 2024/366, K. 2025/603.
5 Yargıtay 18. HD, 31.05.2016, E. 2016/7135, K. 2016/8730.
6 Yargıtay 18. HD, 23.11.2015, E. 2015/18479, K. 2015/17022.

VI. Kayıt Tartışmaya Açılırsa

- **İki dava:** Önce itiraz, sonra babalık.[7]
- **Sıra:** Mevcut soybağı kalkmadan babalığa hükmedilemez (TMK m. 282).
- **Süre:** Tanımanın iptaline ilişkin süreler kıyasen uygulanır.[8]
- **Vekâlet:** Vekâletnamede özel yetki aranır.[9]
- **İspat:** DNA incelemesi yaptırılmalıdır (TMK m. 284).
- **Kaçınma:** İnceleme zor kullanılarak yaptırılabilir.[10]

VII. Kayıt Düzeltmeden Farkı

- **Soybağı davası:** Kayıt doğru oluşmuş, sonradan kaldırılıyor.
- **Kayıt düzeltme:** Kayıt baştan gerçeğe aykırı biçimde oluşmuş (TMK m. 292).
- **Görev farkı:** Kayıt düzeltme asliye hukuk mahkemesinde görülür (5490 s. K. m. 36).
- **Süre farkı:** Kayıt düzeltme hak düşürücü süreye tabi değildir.
- **Ölçü:** Kaydın nasıl oluştuğuna bakılır.
- **Aile mahkemesi yoksa:** Asliye hukuk mahkemesi aile mahkemesi sıfatıyla bakar (4787 s. K. m. 4).

UYGULAMA NOTU

Bu madde çoğu kişiyi iki noktada ilgilendirir. **Birinci durum, işlem tarafında olmaktır:** ana ile baba evlenmiştir ve ortak çocukları evlilik dışında doğmuştur. Yapılması gereken, nüfus müdürlüğüne giderek çocuğu bildirmektir; bu bildirim evlenme sırasında memura yapılabileceği gibi sonradan da yapılabilir, eşlerin yerleşim yerindeki veya evlenmenin yapıldığı yerdeki nüfus müdürlüğü yeterlidir. Başvuruda evlenme belgesi, kimlikler ve çocuğun doğum belgesi bulunmalıdır. Çocuk daha önce tanınmışsa veya hakkında babalık kararı varsa bildirim yapılmasına bile gerek yoktur, memur işlemi kendiliğinden yapar; kayıt düzelmemişse nüfus müdürlüğünden düzeltilmesi istenmelidir. **İkinci durum, uyuşmazlık tarafında olmaktır:** nüfusta böyle bir kayıt vardır ve ilgili, kaydın gerçeği yansıtmadığını düşünmektedir. Burada üç soru sırayla cevaplanmalıdır. İlk soru, çocuğun evlenmeden önce doğup doğmadığıdır. Cevap olumluysa soybağı sonradan evlenmeyle kurulmuştur ve açılacak dava **itiraz ve iptal** davasıdır. İkinci soru, kaydın eşlerin beyanıyla mı yapıldığı, yoksa kocanın başkasının çocuğunu bilerek mi kaydettirdiğidir. İkincisiyse dava kayıt düzeltmedir ve süreye bağlı değildir. Son olarak süre: itiraz davasında öğrenmeden başlayarak bir yıl, her hâlde beş yıl; çocuk için ergin-

7 Yargıtay 18. HD, 15.12.2014, E. 2014/10605, K. 2014/18253.
8 Yargıtay 18. HD, 06.10.2015, E. 2015/12075, K. 2015/13745.
9 Yargıtay 8. HD, 05.03.2018, E. 2017/6718, K. 2018/5291.
10 Yargıtay 8. HD, 15.10.2018, E. 2017/7959, K. 2018/17301.

likten başlayarak bir yıl. Vekâletnameye özel yetki eklenmesi ve daha ilk dilekçede DNA incelemesi talep edilmesi unutulmamalıdır.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
08.10.2025 · E. 2024/366 · K. 2025/603

Eşler ortak çocuklarını nüfus memuruna bildirmekle yükümlüdür; bildirimin yapılmamış olması çocuğun evlilik içinde doğan çocuklara ilişkin hükümlere tâbi olmasını engellemez

Davacı, nüfustaki babasının gerçek babası olmadığını ileri sürerek babalık davası açmıştır; mahkeme, kayden baba görünen kişiye karşı soybağının reddi davası açılmadığı gerekçesiyle davayı usulden reddetmiştir. Genel Kurul, çözüm için soybağının kurulma yollarını ve bildirim yükümlülüğünü sırasıyla ortaya koydu.

> *Eşler, evlilik dışında doğmuş olan ortak çocuklarını, evlenme sırasında veya evlenmeden sonra nüfus memuruna bildirmekle yükümlüdürler. Bildirimin yapılmamış olması, çocuğun evlilik içinde doğan çocuklara ilişkin hükümlere tâbi olmasını engellemez. Kanun, bu yolla kurulan soybağına "sonradan evlenme yoluyla soybağının kurulması" demektedir.*

DEĞERLENDİRME Maddenin iki fıkrası burada yan yana durur ve aralarındaki ilişki çok önemlidir. Birinci fıkra bir **yükümlülük** getirir: eşler evlilik dışında doğmuş ortak çocuklarını nüfus memuruna bildirmek zorundadır. İkinci fıkra ise bu yükümlülüğün yerine getirilmemesinin sonucunu bağlar: **bildirim yapılmamış olması soybağını etkilemez.** Yani bildirim kurucu değil, açıklayıcı bir işlemdir; soybağı zaten evlenmeyle kendiliğinden kurulmuştur (TMK m. 292). Bunun pratik karşılığı şudur: yıllar sonra nüfus kaydının düzeltilmesi gerektiği fark edildiğinde "biz bildirimi zamanında yapmadık, hakkımız düştü mü?" diye endişelenmeye gerek yoktur; hak düşmez, yalnız kayıt eksik kalmıştır.

2 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
23.11.2015 · E. 2015/18479 · K. 2015/17022

293. maddeye göre yapılan bildirim üzerine tescil edilen çocuğun kaydına karşı açılan dava soybağına ilişkindir; görevli mahkeme aile mahkemesidir

Çocuk, ana ile kocanın evlenmesinden sonra, nüfus kayıtlarında babası görünen kişinin 04.05.1981 tarihli beyanına göre, Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik ile Türk Medeni Kanunu'nun 293. maddesi uyarınca nüfusa tescil edilmişti. Davacı, gerçek babanın başka biri olduğunu ileri sürerek baba adının iptalini ve kaydın düzeltilmesini istemiştir; dava asliye hukuk mahkemesinde görülmüştür.

> *Soybağına ilişkin hükümler 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 282. maddesi ve devamında düzenlenmiş olduğundan, 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanunun 4. maddesine göre, görevli mahkeme, aile mahkemesidir. Bu durumda, görevli mahkeme aile mahkemesi olduğundan aile mahkemesi kurulmayan yerlerde Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenen asliye hukuk mahkemelerinde davanın aile mahkemesi sıfatıyla görülüp karara bağlanması gerekirken asliye hukuk mahkemesi olarak yargılamaya devamla yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Karar iki şey öğretir. Birincisi, 293. maddeye dayanılarak yapılan bildirim üzerine oluşan kayıt, **nüfus memurunun kendi başına yaptığı bir işlem değil, soybağının sonucudur**; bu nedenle o kayda karşı açılan dava da soybağı davasıdır. İkincisi görev: talep "nüfus kaydının düzeltilmesi" diye adlandırılmış olsa bile, sonuç soybağını etkiliyorsa dava aile mahkemesinde görülür; aile mahkemesi bulunmayan yerlerde asliye hukuk mahkemesi **aile mahkemesi sıfatıyla** bakar, sıradan asliye hukuk mahkemesi olarak değil. Bu ayrıntı gözden kaçtığında verilen hüküm görev yönünden bozulur ve dosya yıllar kaybeder.

3 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
31.05.2016 · E. 2016/7135 · K. 2016/8730

Bildirim üzerine kurulan soybağı, soybağının reddi davasıyla değil itiraz ve iptal davasıyla ortadan kaldırılır

Davacı 01.03.1978'de evlilik dışında doğmuş, anası 28.01.1981'de kocayla evlenmiş ve çocuk eşlerin bildirimi üzerine 04.11.1981'de nüfusa tescil edilmişti. Davacı, nüfustaki babasıyla arasındaki soybağının reddini ve gerçek babasının babalığının tespitini istemiştir; mahkeme her iki davayı da kabul etmiştir.

> *Sonradan evlenme yoluyla kurulan soybağının ortadan kaldırılması, Türk Medeni Kanununun 286'ncı maddesinde düzenlenen soybağının reddi davasıyla değil, aynı Yasanın 294'ncü maddesinde düzenlenen "itiraz ve iptal" davasıyla mümkündür.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, 293. maddenin uygulamadaki en önemli sonucunu gösterir: **bildirim üzerine yapılan tescil, çocuğun evlilik içinde doğduğu anlamına gelmez.** Soybağı burada babalık karinesinden değil sonradan evlenmeden doğar (TMK m. 292); dolayısıyla onu kaldıracak dava da soybağının reddi değil, itiraz ve iptal davasıdır (TMK m. 294). Nüfus kaydına bakarken tescil tarihine dikkat edilmelidir: doğum tarihi ile evlenme tarihi arasındaki sıra, hangi davanın açılacağını belirler. Tescil evlenmeden sonraysa ve çocuk evlenmeden önce doğmuşsa yol 294'tür.

4 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
15.12.2014 · E. 2014/10605 · K. 2014/18253

Kaydın düzeltilip gerçek babanın yazılması isteniyorsa ortada birbirine bağlı iki dava vardır: önce itiraz, sonra babalık

Çocuk, ana ile kocanın evlenmesinden sonra 05.05.1981 tarihli beyana göre 293. madde uyarınca nüfusa tescil edilmişti. Davacı, gerçek babasının başka biri olduğunu belirterek nüfus kaydındaki baba adının iptalini ve gerçek babasının yazılmasını istemiştir.

> *Görüldüğü gibi davacının birbiriyle bağlantılı iki ayrı davası vardır. İlki sonradan evlenme yoluyla kurulan soybağına itiraz, ikincisi ise babalık davasıdır.*

DEĞERLENDİRME Uygulamada en sık yapılan usul hatası, tek dilekçeyle "baba adının düzeltilmesini" isteyip sonucu beklemektir. Oysa istenen şey iki ayrı hukukî sonuçtur: **mevcut soybağının kaldırılması** ve **yeni bir soybağının kurulması.** Birincisi sonradan evlenmeye itiraz davasıdır, ikincisi babalık davasıdır (TMK m. 301) ve ikisinin davalıları, süreleri ve ispat kuralları farklıdır. Sıra da bellidir: başka bir erkekle soybağı sürdüğü müddetçe babalığa hükmedilemez, bu nedenle babalık davası bekletici mesele yapılır. Dilekçede her iki talep de açıkça yazılmalı ve tefrik istenmelidir.

5 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
06.10.2015 · E. 2015/12075 · K. 2015/13745

İtiraz davasında tanımanın iptaline ilişkin süreler kıyasen uygulanır: ilgililer için bir yıl ve beş yıl, çocuk için erginlikten başlayarak bir yıl

Davacı, gerçek babasının nüfustaki kişi olmadığını ileri sürerek soybağının reddine karar verilmesini istemiştir. Ana bir süre başka bir kişiyle resmî nikâh olmaksızın birlikte yaşamış, sonra nüfustaki baba ile evlenmişti. Mahkeme davayı hak düşürücü süreden reddetmiştir.

> *...aynı Yasanın 300. maddesinde ise; "Tanıyanın dava hakkı, iptal sebebinin öğrenildiği veya korkunun etkisinin ortadan kalktığı tarihten başlayarak bir yıl ve her halde tanımanın üzerinden beş yıl geçmekle düşer. İlgililerin dava hakkı, davacının tanımayı ve tanıyanın çocuğun babası olamayacağını öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl ve her halde tanımanın üzerinden beş yıl geçmekle düşer. Çocuğun dava hakkı, ergin olmasından başlayarak bir yıl geçmekle düşer.*

DEĞERLENDİRME

293. maddeye göre bildirimle tescil edilen çocuğun kaydı tartışılacaksa süre hesabı buradan yapılmalıdır. İtiraz davasında 294. madde tanımanın iptaline ilişkin hükümlere yollama yaptığından süreler de oradan alınır: **ilgililer** bakımından tanımayı ve tanıyanın baba olamayacağını öğrendikleri tarihten başlayarak bir yıl, her hâlde tanımanın üzerinden beş yıl; **çocuk** bakımından ergin olmasından başlayarak bir yıl. Bu süreler geçtiği hâlde gecikmeyi haklı kılan bir sebep varsa, sebebin ortadan kalkmasından başlayarak **bir ay** içinde dava

açılabilir; bu bir aylık pencere çok kısadır, durum fark edildiği anda harekete geçilmelidir.

6 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
05.03.2018 · E. 2017/6718 · K. 2018/5291

Sonradan evlenmeyle kurulan soybağına itiraz davası şahsa bağlı bir hakkın kullanımıdır; vekâletnamede özel yetki bulunmalıdır

Sonradan evlenmeyle oluşan soybağına itiraz davasında mahkeme, taraf delillerini toplamadan ve DNA incelemesi yaptırmadan karar vermiştir. Ayrıca davayı açan avukatın vekâletnamesinde bu dava için özel yetki bulunmuyordu.

> *...sonradan evlenme yoluyla oluşan soybağına itiraz davası açma ve bu davayı takip etme, şahsa bağlı bir hakkın kullanımı niteliğinde olup, vekaletnamede özel yetkinin varlığını gerektirir. (HMK.m.74/2)...*

DEĞERLENDİRME Küçük görünen ama dosyayı baştan sakatlayan bir ayrıntıdır: soybağına itiraz davası **şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hakkın** kullanımıdır, bu nedenle vekâletnamede açık ve özel yetki aranır. Genel dava vekâletnamesiyle açılan dava, esasa girilse bile bu eksiklik yüzünden bozulur. Vekâletname çıkarılırken "sonradan evlenme yoluyla kurulan soybağına itiraz ve iptal davası açmaya" ibaresinin yazıldığından emin olunmalıdır. Kararın ikinci öğretisi ispata ilişkindir: mahkeme taraf delillerini toplamalı ve **DNA incelemesi yaptırmalıdır**; eksik incelemeyle verilen hüküm ayakta kalmaz (TMK m. 284).

7 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
15.10.2018 · E. 2017/7959 · K. 2018/17301

Soybağı davaları kamu düzenine ilişkindir; taraf örnek vermekten kaçınırsa hâkim incelemenin zor kullanılarak yapılmasına karar verir

Çocuk, yurt dışında verilen ve baba adı bulunmayan bir doğum belgesine dayanılarak, baba olmadığı iddia edilen kişinin vekilinin talebi üzerine 2010 yılında nüfusa kaydedilmişti. Cumhuriyet savcısı sonradan evlenme yoluyla kurulan soybağına itiraz davası açmıştır; mahkeme davayı kabul etmiştir.

> *Kamu düzeni ile yakından ilgili olan soybağının tespiti davalarında, Türk Medeni Kanunu'nun 284. maddesinde belirtilen koşullar saklı kalmak kaydıyla, Hukuk Muhakemeleri Kanunu uygulanır. Hukuk Muhakemeleri Kanununun 292/1. maddesinde, uyuşmazlığın çözümü bakımından zorunlu ve bilimsel verilere uygun olmak ve ayrıca sağlık yönünden bir tehlike oluşturmamak şartıyla, herkesin soybağının tespiti amacıyla vücudundan kan veya doku alınmasına katlanmak zorunda olduğu, haklı bir sebep olmaksızın bu zorunluluğa uyulmaması halinde hâkimin incelemenin zor kullanılarak yapılmasına karar vereceği hükmü bağlandığından;...*

DEĞERLENDİRME İtiraz davasında ispatın nasıl yürüyeceğini gösteren en net karardır. Soybağı davaları kamu düzenine ilişkin olduğundan hâkim maddî olguları kendiliğinden araştırır (TMK m. 284); bunun ötesinde Hukuk Muhakemeleri

Kanunu'nun 292. maddesi **emredici** bir yükümlülük getirir: uyuşmazlığın çözümü bakımından zorunlu, bilimsel verilere uygun ve sağlık yönünden tehlike oluşturmayan hâllerde **herkes** soybağının tespiti için kan veya doku alınmasına katlanmak zorundadır; uyulmazsa hâkim incelemenin **zor kullanılarak** yapılmasına karar verir. Karşı taraf örnek vermiyorsa bu madde açıkça ileri sürülmelidir. Kararın bir başka ayrıntısı taraf teşkiline ilişkindir: savcının açtığı davada da yasal hasım konumundaki kişilerin davaya dahil edilmesi zorunludur ve mahkeme bunu res'en gözetir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 282:** Genel olarak soybağının kurulması.
- **TMK m. 284:** Soybağı davalarında yargılama usulü.
- **TMK m. 285:** Babalık karinesi.
- **TMK m. 286:** Soybağının reddi davasında dava hakkı.
- **TMK m. 292:** Sonradan evlenmenin koşulu.
- **TMK m. 294:** Sonradan evlenmede itiraz ve iptal.
- **TMK m. 295:** Tanıma.
- **TMK m. 301:** Babalık davası.
- **TMK m. 321:** Çocuğun soyadı.
- **TMK m. 327:** Bakım yükümlülüğü.

MADDE

294

E. Sonradan evlenme
III. İtiraz ve iptal

KANUN METNİ

(1) Ana ve babanın yasal mirasçıları, çocuk ve Cumhuriyet savcısı sonradan evlenme yoluyla soybağının kurulmasına itiraz edebilirler. İtiraz eden, kocanın baba olmadığını ispatla yükümlüdür.
(2) Çocuğun altsoyu da, çocuğun ölmüş ya da ayırt etme gücünü sürekli olarak kaybetmiş olması hâlinde itiraz hakkına sahiptir.
(3) Tanımanın iptaline ilişkin hükümler kıyas yoluyla uygulanır.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 294, sonradan evlenmeyle kurulan soybağını ortadan kaldıran tek yolu düzenler: itiraz ve iptal davası. Davayı ana ve babanın yasal mirasçıları, çocuk ve Cumhuriyet savcısı açabilir; çocuk ölmüş ya da ayırt etme gücünü sürekli yitirmişse altsoyu da itiraz edebilir. İtiraz eden, kocanın baba olmadığını ispatla yükümlüdür ve bu davada **yalnız bu itiraz** dinlenir.[1] Süreler doğrudan maddede yazmaz; son fıkra tanımanın iptaline yollama yaptığından ilgililer için öğrenmeden başlayarak bir yıl, her hâlde beş yıl uygulanır (TMK m. 300). Görevli mahkeme aile mahkemesidir.

TEMEL KAVRAMLAR

İtiraz ve iptal davası	Sonradan evlenmeyle kurulan soybağını kaldıran dava (TMK m. 294).
Yasal mirasçı	Ana veya babanın kanundan doğan mirasçıları (TMK m. 294/1).
Altsoy	Çocuğun çocukları ve onların altsoyu (TMK m. 294/2).
Kıyas yoluyla uygulama	Tanımanın iptali hükümlerinin burada da uygulanması (TMK m. 294/3).

1 Yargıtay HGK, 08.10.2025, E. 2024/366, K. 2025/603.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 294- Madde yürürlükteki Kanunun 251 inci maddesini karşılamaktadır. İsviçre Medenî Kanununun 259 uncu maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarından bazı değişikliklerle alınmıştır. Maddenin birinci fıkrasına göre, çocuğun soybağının evlenme yoluyla kurulmasına ana ve babanın yasal mirasçıları, çocuk ve Cumhuriyet savcısı itiraz edebilecektir. İtiraz eden, kocanın baba olmadığını kanıtlamak zorundadır. İkinci fıkrada ise, çocuğun ölmüş ya da ayırt etme gücünü sürekli olarak kaybetmiş olması hâlinde, çocuğun altsoyuna da itiraz hakkı tanınmıştır. Madde bu hâliyle, yürürlükteki Kanuna göre itiraz hakkı olanların çevresini, çocuğu ve koşulları gerçekleşirse onun altsoyunu eklemek suretiyle genişletmiştir. Üçüncü fıkrada ise, Tasarının tanımanın iptaline ilişkin hükümlerine yollama yapılmıştır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 113*

Gerekçenin en dikkat çekici ifadesi, maddenin itiraz hakkı olanların çevresini **genişlettiğini** söylemesidir. Eski Kanun bu hakkı yalnız ana babanın kanunî mirasçıları ile savcıya tanıyordu; yeni metin listeye **çocuğun kendisini** ve koşulları gerçekleşirse **onun altsoyunu** eklemiştir. Bu ekleme, soybağının artık yalnız mirasla ilgili bir mesele değil, kişinin kendi kökenini bilme hakkıyla bağlantılı bir konu olarak görülmesinin sonucudur. Gerekçenin ikinci katkısı ispat yükünü tereddütsüz biçimde belirlemesidir: itiraz eden, kocanın baba olmadığını kanıtlamak zorundadır; yani kurulmuş soybağı lehine bir karine işler ve onu çürütmek itiraz edene düşer. Üçüncü fıkraya ilişkin tek cümle ise uygulamada maddenin en çok kullanılan yönünü doğurur: tanımanın iptaline ilişkin hükümlere yapılan yollama sayesinde bu davanın **hak düşürücü süreleri** de oradan alınır; madde metninde süre yazmadığı hâlde dava süreye tabidir (TMK m. 300). Tasarının 294. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314).

Eski Kanun'un 251. maddesi aynı davayı düzenliyordu ama üç noktada farklıydı. **Birincisi davacı çevresi:** itiraz hakkı yalnız ana babanın kanunî mirasçıları ile Cumhuriyet savcısına tanınmıştı; çocuğun kendisi ve altsoyu listede yoktu. **İkincisi süre:** itiraz, nesebin tashihinden haberdar olunan günden itibaren **üç ay** içinde yapılmak zorundaydı; yeni Kanun bu kısa süreyi kaldırmış, yerine tanımanın iptaline ilişkin bir yıllık ve beş yıllık süreleri getirmiştir. **Üçüncüsü yetki:** eski metin itiraz davasının merciini "tashih kararının verildiği yer veya ana babanın ikametgâhı hâkimi" olarak ayrıca gösteriyordu; yeni Kanun'da böyle özel bir yetki kuralı yoktur, genel hükümler ile soybağı davalarına ilişkin yetki kuralı uygulanır (TMK m. 283). Buna karşılık ispat yükü her iki metinde de aynıdır: çocuğun o ana babadan olmadığını ispat davacıya aittir.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Ana babanın kanuni mirasçıları ile müddeiumumi, nesebin tashihine muttali oldukları günden itibaren üç ay içinde itiraz edebilirler. Çocuğun, o ana ve babadan olmadığını ispat, davacılara aittir. İtiraz davasının mercii tashih kararının verildiği mahal veya ana ve babanın ikametgahı hakimdir.*

	743 sayılı Kanun m. 251	4721 sayılı Kanun m. 294
Davacılar	Ana babanın kanunî mirasçıları, savcı	Yasal mirasçılar, çocuk, savcı
Altsoy	Hüküm yok	Çocuk ölmüş veya ayırt etme gücünü yitirmişse
Süre	Öğrenmeden üç ay	Öğrenmeden bir yıl, her hâlde beş yıl
İspat yükü	Davacıda	İtiraz edende
Yetki	Tashih yeri veya ana baba ikametgâhı	Genel hükümler ve TMK m. 283
Yollama	Yok	Tanımanın iptali hükümleri

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden beri değiştirilmemiştir. Çevresindeki hükümler ise hareketlidir: soybağının reddi davasında dava hakkı ve süreler 07.11.2024 tarihli 7531 sayılı Kanun'la yeniden düzenlenmiş (TMK m. 286, TMK m. 289), diğer ilgililerin dava hakkına ilişkin kural hem iptal kararlarıyla hem kanun değişikliğiyle biçim değiştirmiştir (TMK m. 291). 294. madde bu hareketliliğin dışında kalmakla birlikte, yollama yaptığı tanıma hükümlerindeki her değişiklik dolaylı olarak bu maddeyi de etkiler; süre hesabı yaparken TMK m. 300 metnini güncel hâliyle okumak gerekir.

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi; çocuk ve altsoyu davacı çevresine eklendi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Kimler açar	Ana ve babanın yasal mirasçıları, çocuk, Cumhuriyet savcısı	TMK m. 294/1
Altsoy	Çocuk ölmüş veya ayırt etme gücünü sürekli yitirmişse	TMK m. 294/2
İspat yükü	İtiraz edende	TMK m. 294/1
Kapsam	Yalnız "kocanın baba olmadığı" itirazı	Yargıtay HGK, K. 2025/603
Savcı	Yalnız bu davayı açabilir, başka soybağı davası açamaz	Yargıtay 8. HD, K. 2018/16781
Süre	Öğrenmeden bir yıl, her hâlde beş yıl	Yargıtay 8. HD, K. 2021/4022
Çocuğun süresi	Ergin olmasından başlayarak bir yıl	TMK m. 300

Konu	Kural	Dayanak
Haklı sebep	Sebep kalktıktan sonra bir ay	TMK m. 300/4
Nitelendirme	Dava soybağının reddi değildir	Yargıtay 2. HD, K. 2025/10103
İspat aracı	Genetik inceleme; kaçınılırsa zorla yaptırılır	Yargıtay 2. HD, K. 2026/2170
Görev	Aile mahkemesi	Yargıtay 8. HD, K. 2019/3196
Eski Kanun	743 sayılı Kanun m. 251	S. Sayısı 723, s. 113

TBMM gerekçesine göre madde, eski Kanun'un 251. maddesini karşılar ve İsviçre 1
Medenî Kanunu'nun 259. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarından bazı değişikliklerle alınmıştır. Birinci fıkraya göre çocuğun soybağının evlenme yoluyla kurulmasına ana ve babanın yasal mirasçıları, çocuk ve Cumhuriyet savcısı itiraz edebilecek; itiraz eden, kocanın baba olmadığını kanıtlamak zorunda olacaktır. İkinci fıkrada, çocuğun ölmüş ya da ayırt etme gücünü sürekli olarak kaybetmiş olması hâlinde çocuğun altsoyuna da itiraz hakkı tanınmıştır. Gerekçe, maddenin bu hâliyle eski Kanun'a göre itiraz hakkı olanların çevresini **genişlettiğini** açıkça belirtir: eski metinde bulunmayan çocuk ve koşulları gerçekleşirse onun altsoyu listeye eklenmiştir. Üçüncü fıkrada ise Tasarının tanımanın iptaline ilişkin hükümlerine yollama yapılmıştır. Tasarının 294. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314).

DİKKAT

Bu maddeyle ilgili en pahalı hata, **yanlış davayı açmaktır.** Çocuk evlilik dışı doğmuş ve ana ile baba sonradan evlenmişse soybağı babalık karinesinden değil 292. maddeden doğar (TMK m. 292); bu soybağına karşı **soybağının reddi davası açılamaz**, açılacak dava 294'teki itiraz ve iptal davasıdır. Fark yalnız isimde değildir: davacı olabilecek kişiler, ispat yükü ve özellikle hak düşürücü süreler farklıdır. İkinci sık hata süre hesabıdır. 294. maddede süre yazmaz; süre son fıkradaki yollama nedeniyle tanımanın iptaline ilişkin hükümlerden alınır: ilgililer için öğrenmeden başlayarak bir yıl ve her hâlde beş yıl, çocuk için erginlikten başlayarak bir yıl (TMK m. 300). Üçüncü nokta savcıyla ilgilidir: Cumhuriyet savcısının soybağı alanında genel bir dava hakkı yoktur, yalnız bu maddedeki itirazı ileri sürebilir; savcılık davanamesiyle açılan başka soybağı davaları husumet yokluğundan reddedilmektedir. Son olarak dava aile mahkemesinde görülür; asliye hukuk mahkemesinde açılan nüfus kayıt düzeltme davası sonuca götürmez.

II. Dava Hakkı Sahipleri

- **Yasal mirasçılar:** Ana ve babanın yasal mirasçıları (TMK m. 294/1).
- **Çocuk:** Soybağı tartışılan çocuğun kendisi.
- **Cumhuriyet savcısı:** Kamu adına itiraz edebilir.
- **Altsoy:** Çocuk ölmüş veya ayırt etme gücünü sürekli yitirmişse (TMK m. 294/2).
- **Liste kapalıdır:** Sayılmayan kişinin dava hakkı yoktur.[2]
- **Karışmasın:** Soybağının reddindeki dava hakkı listesi farklıdır (TMK m. 286).

III. Cumhuriyet Savcısının Yetkisi Sınırlıdır

- **Kural:** Savcının soybağı alanında genel dava hakkı yoktur.
- **Tek yetki:** Sonradan evlenmeyle kurulan soybağına itiraz.[3]
- **Sonuç:** Başka soybağı davası açarsa husumet yokluğundan reddedilir.
- **Kim açabilir:** Hukukları etkilenen kişiler kendileri dava açar.
- **Hazine:** İhbar taraf sıfatı kazandırmaz.[4]
- **Kayyım:** Ergin olmayan çocuk davada kayyımla temsil edilir (TMK m. 284).

IV. İspat Yükü ve Deliller

- **Yük:** İtiraz eden, kocanın baba olmadığını ispatlar (TMK m. 294/1).
- **Kapsam:** Bu davada yalnız bu itiraz dinlenir.[5]
- **Araç:** Genetik inceleme belirleyicidir (TMK m. 284).
- **Resen araştırma:** Hâkim maddî olguları kendiliğinden araştırır.
- **Kaçınma:** İnceleme zor kullanılarak yaptırılabilir.[6]
- **Eksik inceleme:** Deliller toplanmadan verilen hüküm bozulur.[7]

V. Süreler

- **Kaynak:** Süreler tanımanın iptaline ilişkin hükümlerden alınır (TMK m. 294/3).
- **İlgililer:** Öğrenmeden başlayarak bir yıl.[8]
- **Mutlak süre:** Her hâlde beş yıl (TMK m. 300).
- **Çocuk:** Ergin olmasından başlayarak bir yıl.
- **Haklı sebep:** Sebep kalktıktan sonra bir ay içinde dava açılabilir.

2 Yargıtay 2. HD, 20.01.2010, E. 2009/21306, K. 2010/961.
3 Yargıtay 8. HD, 04.10.2018, E. 2017/7798, K. 2018/16781.
4 Yargıtay 8. HD, 08.03.2018, E. 2017/6812, K. 2018/8547.
5 Yargıtay HGK, 08.10.2025, E. 2024/366, K. 2025/603.
6 Yargıtay 2. HD, 24.02.2026, E. 2025/9141, K. 2026/2170.
7 Yargıtay 8. HD, 25.09.2018, E. 2018/2319, K. 2018/16167.
8 Yargıtay 8. HD, 04.05.2021, E. 2021/547, K. 2021/4022.

- **Geçmişse:** Dava süreden reddedilir.[9]

VI. Doğru Davayı Seçmek

- **Sonradan evlenme varsa:** Dava 294'teki itiraz ve iptaldir (TMK m. 292).
- **Evlilik içinde doğum varsa:** Dava soybağının reddidir (TMK m. 285).
- **Kayıt baştan yanlışsa:** Dava nüfus kaydının düzeltilmesidir (TMK m. 292).
- **Ölçü:** Soybağını kuran işleme bakılır.[10]
- **Nitelendirme:** Davayı hukuken nitelemek hâkimin görevidir (HMK m. 33).
- **Görev:** Aile mahkemesi.[11]

VII. Davanın Kabulünün Sonuçları

- **Sonuç:** Çocukla koca arasındaki soybağı ortadan kalkar.
- **Kayıt:** Çocuk kocanın hanesinden çıkarılır (5490 s. K. m. 35).
- **Ana ile bağ:** Ana ile soybağı doğumdan geldiği için etkilenmez (TMK m. 282).
- **Gerçek baba:** Babalık ancak ayrı bir davayla kurulur (TMK m. 301).
- **Sıra:** Mevcut soybağı kalkmadan babalığa hükmedilemez.[12]
- **Miras:** Soybağı kalktığı için mirasçılık da sona erer (4721 s. K. m. 495).

UYGULAMA NOTU

Bu davada yol haritası üç sorudan geçer. **Birincisi: doğru dava açılmış mıdır?** Çocuk ana ile kocanın evlenmesinden önce doğmuş ve evlenmeden sonra nüfusa yazılmışsa doğru dava budur; evlilik içinde doğmuşsa soybağının reddi, kayıt baştan gerçeğe aykırı oluşturulmuşsa nüfus kaydının düzeltilmesi davası açılması gerekir. Dosyanın en başında doğum tarihi, evlenme tarihi ve tescil tarihi yan yana yazılmalıdır. **İkincisi: davacının dava hakkı var mıdır?** Davacı ana veya babanın yasal mirasçısı, çocuğun kendisi ya da çocuk ölmüş veya ayırt etme gücünü yitirmişse onun altsoyu olmalıdır. Bu listede yer almayan kişinin açtığı dava husumetten reddedilir. **Üçüncüsü: dava süresi içinde midir?** Süre öğrenmeden başlayarak bir yıl, her hâlde beş yıldır; çocuk bakımından erginlikten başlayarak bir yıldır. Öğrenme tarihi belgelenmelidir, çünkü tartışma bu tarih üzerinden yürür. Dilekçe hazırlanırken dava doğru adlandırılmalı, dava ana ve çocuğa ya da duruma göre onların mirasçılarına yöneltilmeli, daha ilk dilekçede genetik inceleme talep edilmeli ve vekâletnamede bu dava için özel yetki bulunduğundan emin olunmalıdır. Karşı taraf örnek vermekten kaçınırsa Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 292. maddesi uyarınca incelemenin zorla yaptırılması istenmelidir.

9 Yargıtay 2. HD, 06.11.2024, E. 2024/8685, K. 2024/8366.
10 Yargıtay 2. HD, 24.11.2025, E. 2025/8684, K. 2025/10103.
11 Yargıtay 8. HD, 26.03.2019, E. 2017/8844, K. 2019/3196.
12 Yargıtay 8. HD, 08.03.2018, E. 2017/6812, K. 2018/8547.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
08.10.2025 · E. 2024/366 · K. 2025/603

İtiraz davasını ana ve babanın yasal mirasçıları, çocuk ve Cumhuriyet savcısı açar; bu davada yalnız "kocanın baba olmadığı" itirazı ileri sürülebilir

Davacı, nüfustaki babasının gerçek babası olmadığını ileri sürerek babalık davası açmıştır; mahkeme, kayden baba görünen kişiye karşı soybağının reddi davası açılmadığı gerekçesiyle davayı usulden reddetmiştir. Genel Kurul, çözüm için soybağının kurulma ve ortadan kaldırılma yollarını sırasıyla ortaya koydu.

> *Bu yolla kurulan soybağı ise "sonradan evlenme yoluyla soybağının kurulmasına itiraz ve iptal davasıyla" (4721 sayılı Kanun md. 294) ortadan kaldırılır. Bu davayı, ana ve babanın yasal mirasçıları, çocuk (çocuğun ölmüş olması veya ayırt etme gücünü sürekli olarak kaybetmesi hâlinde altsoyu) ve Cumhuriyet savcısı açar. İtiraz eden, kocanın baba olmadığını ispatla yükümlüdür. Bu davada sadece "kocanın baba olmadığı itirazı" ileri sürülebilir. Bunun dışındaki itirazların bu davada dinlenilmesi mümkün değildir. Bu davalarda tanımanın iptaline ilişkin hükümler kıyasen uygulanır ve görevli mahkeme aile mahkemeleridir.*

DEĞERLENDİRME

294. maddenin bütün unsurları bu tek pasajda toplanmıştır. **Davacılar:** ana ve babanın yasal mirasçıları, çocuk (ölmüş ya da ayırt etme gücünü sürekli yitirmişse altsoyu) ve Cumhuriyet savcısı. **İspat yükü:** itiraz eden, kocanın baba olmadığını kanıtlayacaktır. **Kapsam:** bu davada yalnız "kocanın baba olmadığı" itirazı dinlenir; evlenmenin geçersizliği, protokol, miras gibi başka itirazlar burada tartışılmaz. **Yollama:** tanımanın iptaline ilişkin hükümler kıyasen uygulanır; süreler de oradan alınır (TMK m. 300). **Görev:** aile mahkemesi. Dilekçe kurulurken bu beş başlık sırayla kontrol edilmelidir.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
20.01.2010 · E. 2009/21306 · K. 2010/961

Çocuk ölmüş veya ayırt etme gücünü sürekli kaybetmişse altsoyu da itiraz hakkına sahiptir

Çocuk 1975'te evlilik dışı ilişkiden doğmuş, ana 1979'da evlendikten sonra çocuk 1981'de kocanın hanesine tescil edilmişti. Koca 2007'de öldü ve yasal mirasçıları kısa süre sonra dava açmıştır. Mahkeme, davacılardan birinin aktif husumet ehliyeti bulunmadığı, diğeri bakımından da hak düşürücü sürenin geçtiği gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

> *Ana ve babanın yasal mirasçıları, çocuk ve Cumhuriyet Savcısı sonradan evlenme yoluyla soybağının kurulmasına itiraz edebilirler. İtiraz eden, kocanın baba olmadığını ispatla yükümlüdür. Çocuğun altsoyu da, çocuğun ölmüş ya da ayırt*

etme gücünü sürekli olarak kaybetmiş olması halinde itiraz hakkına sahiptir. (TMK.md.294/1-2)...

DEĞERLENDİRME Dava hakkı sahiplerinin listesi kapalıdır ve iki katmanlıdır. Birinci katman: ana ve babanın **yasal mirasçıları**, çocuğun kendisi ve Cumhuriyet savcısı. İkinci katman yalnız iki şartla açılır: çocuk ölmüşse ya da ayırt etme gücünü **sürekli olarak** yitirmişse, onun altsoyu da itiraz edebilir. Listede olmayan kişiler — örneğin kocanın kardeşi ya da sonraki eşi — bu davayı açamaz. Liste, soybağının reddi davasındaki dava hakkı listesiyle karıştırılmamalıdır (TMK m. 286, TMK m. 291); iki yolun hem davacıları hem süreleri farklıdır ve yanlış yola girmek husumetten ya da süreden ret kararıyla sonuçlanır.

3 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
04.10.2018 · E. 2017/7798 · K. 2018/16781

Cumhuriyet savcısının soybağı davası açma yetkisi yoktur; savcı yalnız sonradan evlenmeyle kurulan soybağına itiraz edebilir

Cumhuriyet başsavcılığı davaname düzenleyerek bir kişinin nüfustaki baba adının gerçeği yansıtmadığını ileri sürdü ve soybağının düzeltilmesini istemiştir. Mahkeme davayı kabul etmiştir; karar hem başsavcılık hem davalı tarafından temyiz edilmiştir.

> *Türk Medeni Kanunu'nun soybağına ilişkin hükümleri dikkate alındığında, Kanun koyucunun Cumhuriyet savcısına soybağıyla ilgili herhangi bir dava açma yetkisi tanımadığı, Türk Medeni Kanunu'nun 294/1. maddesi gereği, Cumhuriyet savcısının sonradan evlenme yoluyla soybağının kurulmasına itiraz edebileceği, somut olayda böyle bir durum söz konusu olmadığından, Cumhuriyet Savcısının soybağına itiraz ve iptal davası açma hakkının bulunmadığı, dava hakkının yanlış yazılım nedeni ile hukukları etkilenecek olan kişilere ait olduğu, bunların da harç ve diğer yükümlülüklerini yerine getirerek böyle bir davayı gerek gördükleri takdirde her zaman açabilecekleri anlaşılmaktadır. Mahkemece açıklanan hususlar gözönünde bulundurularak davanın aktif husumet ehliyetinin yokluğu nedeniyle reddine karar verilmesi yerine, işin esası incelenerek kabulü doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Uygulamada en sık yanılgılardan biri, savcılığın her soybağı uyuşmazlığında dava açabileceği sanısıdır. Daire bunu açıkça reddeder: kanun koyucu Cumhuriyet savcısına soybağıyla ilgili **genel bir dava hakkı tanımamıştır**; savcının tek yetkisi 294/1 uyarınca sonradan evlenmeyle kurulan soybağına itirazdır. Ortada böyle bir soybağı yoksa — örneğin kayıt baştan yanlış yazılmışsa — savcının açtığı dava aktif husumet ehliyeti yokluğundan reddedilir. Daire aynı kararda pratik çıkış yolunu da gösterir: dava hakkı, hukukları etkilenen kişilere aittir ve onlar harç ve giderlerini yatırarak bu davayı her zaman açabilirler.

4 YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ
08.03.2018 · E. 2017/6812 · K. 2018/8547

Davaya müdahale etmeyen Hazine taraf sıfatını almadığından hükmü temyiz edemez; başka bir erkekle soybağı varken babalığa hükmedilemez

Cumhuriyet savcılığı davanameyle bir kişinin gerçek babasının tespitini ve nüfus kaydının düzeltilmesini istemiştir. Mahkeme davanın açılmamış sayılmasına karar vermiştir; hükmü hem Hazine vekili hem çocuğa atanan kayyım temyiz etmiştir.

> *TMK'nun 301. maddesi uyarınca dava Hazine'ye ihbar edilmiş, Hazine vekili davaya müdahale talebinde bulunmamıştır. Buna göre, Hazine davada "taraf" sıfatını almadığından, hükmü temyiz etmekte hukuki yararı bulunmadığı anlaşılmakla...*

DEĞERLENDİRME İki ayrı usul dersi verir. Birincisi: babalık davası Hazine'ye ihbar edilir, ama **ihbar taraf sıfatı kazandırmaz**; Hazine müdahale talebinde bulunmamışsa hükmü temyiz etmekte hukukî yararı yoktur (TMK m. 301). İkincisi ve daha önemlisi sıraya ilişkindir: nüfusta başka bir erkek baba olarak görünüyorsa, biyolojik babanın tespitine karar verilmeden önce o bağın kaldırılması gerekir. Bu, duruma göre soybağının reddi (TMK m. 286) ya da 294. maddedeki itiraz davasıdır. Daire burada da savcının 294 dışında soybağı davası açamayacağını tekrarlamıştır.

5 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
24.11.2025 · E. 2025/8684 · K. 2025/10103

Dava soybağının reddi değil sonradan evlenmeyle kurulan soybağının iptalidir; yasal mirasçının dava hakkı vardır ve genetik raporla sonuca gidilir

Sonradan evlenme yoluyla kurulan soybağının iptali istemiyle açılan davada Daire daha önce bozma kararı vermiş, mahkeme bozmaya uymuştu. Buna rağmen mahkeme davayı yeniden "soybağının reddi" olarak nitelendirip o hükümlere göre karar vermiştir.

> *4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 294. maddesi ile ana ve babanın yasal mirasçılarının, çocuğun ve Cumhuriyet savcısının, sonradan evlenme yoluyla soybağının kurulmasına itiraz edebileceği hüküm altına alınmıştır.*

DEĞERLENDİRME Karar, nitelendirme hatasının bozmadan sonra bile sürebildiğini gösteriyor. Daire iki noktayı ayırır: **nitelendirme** ve **sonuç**. Nitelendirme yanlıştır, çünkü dava soybağının reddi değil 294. maddedeki iptal davasıdır; bu nedenle soybağının reddine ilişkin hükümlere göre karar verilmesi doğru değildir. Buna karşılık sonuç doğrudur: davacının yasal mirasçı sıfatıyla dava hakkı bulunmakta ve Adli Tıp Kurumu raporu kayden baba görünen kişinin biyolojik baba olmadığını ortaya koymaktadır. Daire bu yüzden hükmü bozmak yerine **gerekçesini düzelterek onamıştır**. Dilekçede davanın adı doğru yazılmalıdır; yanlış ad her zaman bu kadar kolay telafi edilmez.

6 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
26.03.2019 · E. 2017/8844 · K. 2019/3196

Evlilik dışı doğup ana ile kocanın evlenmesinden sonra tescil edilen çocuğun kaydına ilişkin dava itiraz ve iptal davasıdır; aile mahkemesi görevlidir

Çocuk evlilik dışı doğmuş, ana ile koca 1998'de evlendikten sonra yapılan bildirimle kocanın kızı olarak nüfusa tescil edilmişti. Kendisini gerçek baba olarak gören kişi, kocanın baba göründüğü kaydın iptalini istemiştir. Asliye hukuk mahkemesi davayı kabul etmiştir; karar, davanın soybağına ilişkin olduğu ve aile mahkemesinin görevli bulunduğu gerekçesiyle bozuldu, görevsizlik üzerine dosya aile mahkemesine gitmiştir.

> *Dava, Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin bozma ilamındaki nitelemeye göre sonradan evlenmeyle soybağının kurulmasına itiraz ve iptal istemine ilişkindir.*

DEĞERLENDİRME Bu dosya, 293. maddeye dayanan bildirim üzerine oluşan kaydın hangi davayla tartışılacağını ve hangi mahkemede görüleceğini birlikte gösterir. Çocuk evlilik dışı doğmuş, ana ile koca sonradan evlenmiş ve çocuk bildirimle tescil edilmişse (TMK m. 293) soybağı 292. maddeden doğar; ona karşı açılacak dava itiraz ve iptaldir ve **aile mahkemesinde** görülür. Asliye hukuk mahkemesinde açılan nüfus kayıt düzeltme davası sonuca götürmez; görevsizlik kararıyla geçen aylar ise hak düşürücü süreyi durdurmaz.

7 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
25.09.2018 · E. 2018/2319 · K. 2018/16167

Nüfustaki baba adının gerçeği yansıtmadığı iddiası 294. madde kapsamında değerlendirilip deliller toplanarak sonuca gidilmelidir

Davacılar, kardeşlerinin babalarından olmadığını, ananın başka bir kişiden olan çocuğu olduğunu ileri sürerek nüfus kaydındaki baba adının iptalini ve gerçek babanın yazılmasını istemişlerdir. Davalı 1962 doğumluydu; ana ile nüfustaki baba 1963'te evlenmiş, çocuk 1967'de evlilik içinde doğan çocuk olarak tescil edilmişti. Mahkeme kaydı doğrudan düzeltmiştir.

> *Mahkemece davacının talebinin TMK 294. madde kapsamında değerlendirilerek deliller toplanıp sonucuna göre karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi,...*

DEĞERLENDİRME Tarihler bu dosyada her şeyi belirliyor: çocuk ana ile kocanın evlenmesinden **önce** doğmuş, evlenmeden sonra tescil edilmiştir. Bu tablo babalık karinesini değil 292. maddeyi işletir; dolayısıyla talep, nüfus kaydının düzeltilmesi gibi görünse de hukuken 294. maddedeki itiraz davasıdır. Daire, mahkemenin talebi bu çerçevede değerlendirip **delilleri toplamasını** ve sonucuna göre karar vermesini istemiştir; kaydı doğrudan düzeltmek yeterli değildir. Dosyada doğum tarihi ile evlenme tarihi yan yana konulmalıdır; hangi maddenin uygulanacağı bu iki tarihten çıkar.

8 YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ
04.05.2021 · E. 2021/547 · K. 2021/4022

İlgililerin itiraz hakkı, tanımayı ve tanıyanın baba olamayacağını öğrendikleri tarihten başlayarak bir yıl, her hâlde beş yıl geçmekle düşer

Babalığın hükmen tespiti istemiyle açılan davada Daire, soybağının hangi yollarla kurulup hangi davalarla kaldırılacağını ve bu davalardaki hak düşürücü süreleri sırasıyla incelemiştir. Sonradan evlenmeyle kurulan soybağına itiraz davasında sürenin nereden alınacağı tartışılmıştır.

> *Kıyas yolu ile uygulanacak olan TMK'nin tanımanın iptaline dair hak düşürücü süreyi düzenleyen 300.maddesi gereği ilgililerin dava hakkı, davacının tanımayı ve tanıyanın çocuğun babası olamayacağını öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl ve her hâlde tanımanın üzerinden beş yıl geçmekle düşeceği düzenlenmiştir.*

DEĞERLENDİRME

294. maddenin son fıkrası "tanımanın iptaline ilişkin hükümler kıyas yoluyla uygulanır" der; sürelerin kaynağı budur. İlgililer bakımından süre **öğrenmeden başlayarak bir yıl**, her hâlde tanımanın (burada: sonradan evlenmenin) üzerinden **beş yıl**dır. Çocuk bakımından süre ergin olmasından başlayarak bir yıldır. Süreler geçmiş olsa bile gecikmeyi haklı kılan bir sebep varsa, sebebin ortadan kalkmasından başlayarak **bir ay** içinde dava açılabilir (TMK m. 300). Bu bir aylık pencere çok dardır; haklı sebebin ortadan kalktığı gün belgelenmelidir.

9 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
06.11.2024 · E. 2024/8685 · K. 2024/8366

Dava soybağının reddi sayılıp 291. maddedeki süreden reddedilemez; ancak itiraz davası bakımından da 300/3'teki süre dolmuşsa sonuç değişmez

Çocuklar 1988 ve 1990'da evlilik dışı doğmuş, anaları ile davacıların babası 11.05.1994'te evlenmiş, çocuklar da evlenmeden sonra 15.08.1994'te nüfusa tescil edilmişti. Babalarının mirasçıları çocukların haneden düşürülmesini istemiştir. İlk derece mahkemesi davayı soybağının reddi sayarak 291. maddedeki bir yıllık süreden reddetmiştir; bölge adliye mahkemesi nitelendirmeyi düzeltti ama ret sonucunu doğru bulmuştur. Daire kararı onamıştır.

> *...somut uyuşmazlıkta davanın, bu hali ile mahkemenin nitelediği üzere 4721 sayılı Kanun'un 286 ve devamı maddelerinde düzenlenen ilgililer tarafından açılan soybağının reddi davası olmayıp, 292 nci madde kapsamında evlilik dışı doğan çocuğun, ana ve babasının birbiriyle evlenmesi sonucu soybağı kurulduğundan davanın 294 üncü madde kapsamında düzenlenen sonradan evlenme yoluyla kurulan soybağının düzeltilmesine itiraz niteliğinde olduğu, davanın bu şekilde vasıflandırılması yerine, soybağının reddi olarak nitelendirilip hak düşürücü süre geçtiğinden davanın reddine karar verilmesi doğru değil ise de; sonradan evlenme ile kurulan soybağına itiraz davası yönünden 4721 sayılı Kanun'un 300*

üncü maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında hak düşürücü sürenin geçtiği ve mahkemenin ret kararının sonuç olarak doğru olduğu gerekçesi ile başvurunun esastan reddine karar verilmiştir.

DEĞERLENDİRME Karar, doğru nitelendirmenin tek başına kurtarıcı olmadığını gösterir. Dava gerçekten de soybağının reddi değil 294. maddedeki itirazdır; ama itiraz davasının kendi süresi de vardır ve somut olayda 300. maddenin üçüncü fıkrasındaki süre dolmuştur. Otuz yıl önce yapılan bir tescile karşı bugün açılan dava, hangi adı taşırsa taşısın süreden reddedilir. Mirasçı sıfatıyla dava düşünülüyorsa önce takvim çıkarılmalıdır: evlenme tarihi, tescil tarihi ve mirasçının durumu öğrendiği tarih. Süre tartışması ancak öğrenme tarihi belgelenerek kazanılabilir.

10 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
24.02.2026 · E. 2025/9141 · K. 2026/2170

İtiraz davasında hâkim maddî olguları res'en araştırır; taraf örnek vermekten kaçınırsa inceleme zor kullanılarak yaptırılır

Sonradan evlenme yoluyla kurulan soybağına itiraz davasında mahkeme, davalının DNA incelemesi için örnek vermek üzere başvurmadığını belirterek sonucu onun aleyhine saydı ve davayı kabul etmiştir. Oysa Yargıtay'ın önceki bozma ilamı, taraf delillerinin toplanmasını ve DNA incelemesi yaptırılmasını emretmişti.

> *Dava 4721 sayılı Kanun'un 294. maddesi kapsamında sonradan evlenme yolu ile kurulan soybağına itiraz istemine ilişkindir. 4721 sayılı Kanun'un 284. maddesi gereğince, soybağına ilişkin davalarda, hakim maddi olguları re'sen araştırır ve kanıtları serbestçe takdir eder. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda "Soybağının tespiti için yapılacak inceleme" başlığı altında ayrı bir düzenleme yapılmış ve 292 nci maddenin birinci fıkrasında "Uyuşmazlığın çözümü bakımından zorunlu ve bilimsel verilere uygun olmak, ayrıca sağlık yönünden bir tehlike oluşturmamak şartıyla, herkes, soybağının tespiti amacıyla vücudundan kan veya doku alınmasına katlanmak zorundadır. Haklı bir sebep olmaksızın bu zorunluluğa uyulmaması hâlinde, hâkim incelemenin zor kullanılarak yapılmasına karar verir" biçiminde emredici ve özel bir düzenleme yapılmıştır. Madde gerekçesinde de işin önemi dikkate alınarak davanın tarafları yanında üçüncü kişilerin dahi zorunluluk hâlinde, bilimsel verilere uygun olmak, sağlık yönünden bir tehlike oluşturmamak koşuluyla, vücutlarından kan veya doku alınmasına katlanmak zorunda olduklarına vurgu yapılmak suretiyle soybağının tespiti için vücuttan kan veya doku alınmasına katlanma zorunluluğu açıklanmıştır.*

DEĞERLENDİRME İtiraz eden, kocanın baba olmadığını ispatla yükümlüdür; ama bu yük tek başına bırakılmaz. Soybağı davalarında hâkim maddî olguları kendiliğinden araştırır (TMK m. 284) ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 292. maddesi **emredici** bir kural getirir: uyuşmazlığın çözümü bakımından zorunlu, bilimsel verilere uygun ve sağlık yönünden tehlike oluşturmayan hâllerde herkes soybağının tespiti için kan veya doku alınmasına katlanmak zorundadır; uyulmazsa hâkim incelemenin **zor kullanılarak** yapılmasına karar verir. Karşı taraf örnek vermiyorsa

> "aleyhine sonuç doğmuş sayılır" demekle yetinilmemeli, bu maddenin işletilmesi istenmelidir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 282:** Genel olarak soybağının kurulması.
- **TMK m. 283:** Soybağı davalarında yetki.
- **TMK m. 284:** Soybağı davalarında yargılama usulü.
- **TMK m. 285:** Babalık karinesi.
- **TMK m. 286:** Soybağının reddi davasında dava hakkı.
- **TMK m. 291:** Diğer ilgililerin dava hakkı.
- **TMK m. 292:** Sonradan evlenmenin koşulu.
- **TMK m. 293:** Sonradan evlenmede bildirim.
- **TMK m. 300:** Tanımanın iptalinde hak düşürücü süreler.
- **TMK m. 301:** Babalık davası.

TANIMA VE BABALIK HÜKMÜ

Üçüncü Ayırım · m. 295–304

Tanıma ve Babalık Hükmü başlıklı ayırım, Türk Medeni Kanunu'nun 295–304. maddelerini kapsamaktadır. Bu ciltte yer alan maddeler ve özleri aşağıda gösterilmiştir.

Madde	Kenar başlığı	Özü
m. 295	Koşulları ve şekli	Evlilik dışında doğan çocukla baba arasında soybağının en kolay kurulma yolunu düzenler: tanıma
m. 296	Bildirim	Tanımanın kâğıt üzerinde kalmasını önleyen maddedir
m. 297	Tanıyanın dava hakkı	Tanıma beyanında bulunan kişinin bu işlemi geri alabileceği tek yolu gösterir: iptal davası
m. 298	Genel olarak	Tanımayla kurulan soybağına tanıyan dışındaki kişilerin itiraz yolunu açar
m. 299	İspat yükü	Tanımanın iptali davasında kimin neyi ispatlayacağını belirler
m. 300	Hak düşürücü süreler	Tanımanın iptali davasının ne zamana kadar açılabileceğini belirler
m. 301	Dava hakkı	Baba ile çocuk arasındaki soybağının hâkim hükmüyle kurulmasını sağlayan babalık davasını düzenler
m. 302	Karine	Babalık davasında davacının işini kolaylaştıran bir karine koyar
m. 303	Hak düşürücü süreler	Babalık davasının ne zamana kadar açılabileceğini düzenler; ancak maddenin bugünkü hâli, yazıldığı hâlden çok farklıdır
m. 304	Ananın malî hakları	Gebelik ve doğumun ananın üzerinde bıraktığı malî yükü babaya paylaştıran özel bir hükümdür

MADDE

295

A. Tanıma

I. Koşulları ve şekli

KANUN METNİ

(1) Tanıma, babanın, nüfus memuruna veya mahkemeye yazılı başvurusu ya da resmî senette veya vasiyetnamesinde yapacağı beyanla olur.
(2) Tanıma beyanında bulunan kimse küçük veya kısıtlı ise, veli veya vasisinin de rızası gereklidir.
(3) Başka bir erkek ile soybağı bulunan çocuk, bu bağ geçersiz kılınmadıkça tanınamaz.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 295, evlilik dışında doğan çocukla baba arasında soybağının en kolay kurulma yolunu düzenler: tanıma. Baba dört yoldan birini kullanabilir — nüfus memuruna yazılı başvuru, mahkemeye yazılı başvuru, resmî senet ya da vasiyetnamedeki beyan. Tanıma **tek taraflı bir irade beyanıdır**; ananın veya çocuğun kabulüne gerek yoktur.[1] Tanıyan küçük ya da kısıtlıysa veli veya vasisinin rızası aranır. Maddenin en sert kuralı son fıkradadır: **başka bir erkek ile soybağı bulunan çocuk, bu bağ geçersiz kılınmadıkça tanınamaz.** Ana doğum sırasında evliyse çocuk kanunen kocanın çocuğu sayıldığından, önce o bağın kaldırılması gerekir.[2]

TEMEL KAVRAMLAR

Tanıma	Babanın tek taraflı beyanıyla soybağı kurması (TMK m. 295/1).
Resmî senet	Noter veya yetkili memur önünde düzenlenen belge (TMK m. 295/1).
Rıza	Küçük veya kısıtlı tanıyanda veli ya da vasinin onayı (TMK m. 295/2).
Mutlak engel	Çocuğun başka bir erkekle soybağının bulunması (TMK m. 295/3).

1 Yargıtay HGK, 08.10.2025, E. 2024/366, K. 2025/603.
2 Yargıtay 2. HD, 24.04.2024, E. 2024/2396, K. 2024/2779.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 295- Yürürlükteki Kanunun 291 inci maddesini karşılamaktadır. Madde, 1984 tarihli Öntasarının 281 inci maddesinin ilk üç fıkrasından aynen alınmıştır. Yürürlükteki metinde yer alan, babanın ölümü veya ayırt etme gücünden devamlı surette yoksun bulunması hâlinde çocuğun babanın babası tarafından tanınabilmesi olanağı maddeye alınmamıştır. Ölüm veya ayırt etme gücünün kaybı hâllerinde ana veya çocuk babalık davası açabilir. Yapılan düzenlemede, yürürlükteki Kanundan farklı olarak, tanımanın resmî senet veya vasiyetname ile yapılabilmesi yanında, nüfus memuruna veya mahkemeye yazılı başvuruda bulunmak suretiyle yapılması olanağı da öngörülmüştür. İkinci fıkrada, tanıyacak kimsenin küçük veya kısıtlı olması hâlinde, tanıma işlemi için velisinin ya da vasisinin rızasına ihtiyaç duyduğu belirtilmiştir. Bu, tanımanın doğurabileceği malî külfetler nedeniyle gerekli görülmüştür. Üçüncü fıkra ise, başka bir erkek ile soybağı bulunan çocuğun bu bağ geçersiz kılınmadıkça tanınamayacağını, bu hususta doğabilecek bazı duraksamaları gidermek için, hükme bağlamaktadır. Yürürlükteki Kanunun 292 nci maddesinde yer alan ve kısmen 1984 tarihli Öntasarının 281 inci maddesinin son fıkrasında da, birbirleriyle evlenmeleri yasak olan hısımların evlenmelerinden doğan çocukların tanınamayacağı hususunda korunan düzenleme ise, çocuğun menfaatleri bakımından uygun olmadığı gerekçesiyle alınmamıştır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 114-115*

Gerekçede dört tercih öne çıkar ve her biri maddenin bugünkü uygulamasını doğrudan belirler. **Birincisi, tanıyacak kişinin daraltılmasıdır:** eski Kanun baba ölmüş ya da ayırt etme gücünü sürekli yitirmişse çocuğun **babanın babası** tarafından tanınmasına izin veriyordu; yeni Kanun bunu almamıştır. Sebebi açıktır: tanıma kişiye sıkı sıkıya bağlı bir irade beyanıdır, başkası adına kullanılamaz. Bu hâllerde yol babalık davasıdır (TMK m. 301). **İkincisi, şekil kolaylığıdır:** resmî senet ve vasiyetname yanına nüfus memuruna ya da mahkemeye yazılı başvuru eklenmiştir; bugün uygulamada en sık kullanılan yol da budur ve noter masrafı gerektirmez. **Üçüncüsü, rıza şartının gerekçesidir:** küçük ya da kısıtlı tanıyan için veli veya vasi rızası aranmasının sebebi, gerekçenin kendi ifadesiyle tanımanın doğurabileceği **malî külfetlerdir**; bakım, eğitim ve miras yükümlülükleri bunun başında gelir. **Dördüncüsü, kaldırılan yasaktır:** eski Kanun birbirleriyle evlenmeleri yasak olan hısımlardan doğan çocuğun tanınmasını yasaklıyordu; yeni Kanun bu yasağı **çocuğun menfaatlerine uygun olmadığı** gerekçesiyle almamıştır. Böylece çocuğun ana babasının ilişkisine bağlı olarak cezalandırılması sona ermiştir. Tasarının 295. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314).

Eski Kanun'un 291. maddesi tanımayı üç noktada bugünkünden farklı düzenliyordu. **Birincisi tanıyan çevresi:** çocuk babası tarafından ya da babanın ölümü veya temyiz kudretinden sürekli yoksunluğu hâlinde **babanın babası** tarafından tanınabilirdi. **İkincisi şekil:** tanıma yalnız resmî senet veya ölüme bağlı tasarrufla yapılabilirdi; nüfus memuruna veya mahkemeye yazılı başvuru yolu yoktu, keyfiyetin nüfus

memuruna bildirilmesi ise tanımanın şekli değil sonucuydu. **Üçüncüsü yasaklar:** 292. madde, birbirleriyle evlenmeleri yasak olanlardan veya evli kadınların zinasından doğan çocuğun tanınmasını yasaklıyordu. Yeni Kanun bu yasağın **hısımlık** ayağını çocuğun menfaati gerekçesiyle kaldırmış, **evli kadının çocuğu** bakımından ise yasağı farklı bir teknikle sürdürmüştür: çocuk zaten kocayla soybağı taşıdığından, o bağ kaldırılmadıkça tanınamaz (m. 295/3). Sonuç aynı, ama gerekçesi ahlakî değil hukukî bir zorunluluktur: bir çocuğun aynı anda iki babası olamaz.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Madde 291 – Evlilik haricinde doğan çocuk babası tarafından veya babasının vefatı veya temyiz kudretinden daimi mahrumiyeti halinde babasının babası tarafından, tanınabilir. Tanıma, resmi senet veya ölüme bağlı tasarrufla olur. Keyfiyet, tanınan kimsenin mukayyet bulunduğu mahallin nüfus memuruna bildirilir. Madde 292 – Birbirleriyle evlenmeleri memnu olanlardan veya evli kadınların zinasından doğan çocuk, tanınamaz.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 291 ve 292

	743 sayılı Kanun m. 291-292	4721 sayılı Kanun m. 295
Tanıyan	Baba veya babanın babası	Yalnız baba
Şekil	Resmî senet, ölüme bağlı tasarruf	Nüfus memuru, mahkeme, resmî senet, vasiyetname
Küçük/kısıtlı	Hüküm yok	Veli veya vasinin rızası
Hısımlık yasağı	Var	Kaldırıldı
Evli kadının çocuğu	Tanınamaz (mutlak yasak)	Soybağı kaldırılmadıkça tanınamaz
Bildirim	Nüfus memuruna bildirilir	Ayrı maddede düzenlendi (m. 296)

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden beri değiştirilmemiştir. Uygulamasını asıl belirleyen gelişmeler nüfus mevzuatında ve içtihatta yaşanmıştır: tanımanın kütüğe işlenebilmesi için ananın kimlik bilgilerinin aranması idarî bir uygulama olarak yerleşmiş, Yargıtay da bu uygulamayı denetleyerek mahkemelerin bu bilgileri araştırmasını istemiştir.[3] Maddenin çevresindeki hükümler ise 2024'te hareketlenmiştir: soybağının reddi davasında dava hakkı ve süreler yeniden düzenlenmiş (TMK m. 286, TMK m. 289); bu değişiklikler, 295/3'teki engelin nasıl aşılacağını da dolaylı olarak etkiler.

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi; şekil kolaylaştırıldı, hısımlık yasağı kaldırıldı	4721 s. K.

3 Yargıtay 2. HD, 09.12.2025, E. 2025/5488, K. 2025/10940.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Kim tanır	Yalnız baba	TMK m. 295/1
Birinci yol	Nüfus memuruna yazılı başvuru	TMK m. 295/1
İkinci yol	Mahkemeye yazılı başvuru	TMK m. 295/1
Üçüncü yol	Resmî senet	TMK m. 295/1
Dördüncü yol	Vasiyetnamedeki beyan	TMK m. 295/1
Nitelik	Tek taraflı irade beyanı	Yargıtay HGK, K. 2025/603
Küçük veya kısıtlı	Veli ya da vasinin rızası gerekir	TMK m. 295/2
Engel	Başka erkekle soybağı varsa tanınamaz	TMK m. 295/3
Ana evliyse	Önce babalık karinesi çürütülmelidir	Yargıtay 2. HD, K. 2024/2779
Babalık davası	Bu hâlde babalık davası da açılamaz	Yargıtay 2. HD, K. 2025/1787
Tescil	Ananın kimlik bilgileri zorunludur	Yargıtay 2. HD, K. 2025/10940
Eski Kanun	743 sayılı Kanun m. 291	S. Sayısı 723, s. 114-115

TBMM gerekçesine göre madde, eski Kanun'un 291. maddesini karşılar ve 1984 tarihli Öntasarının 281. maddesinin ilk üç fıkrasından aynen alınmıştır. Gerekçe üç önemli tercihi açıklar. **Birincisi:** eski metinde bulunan, babanın ölümü veya ayırt etme gücünden sürekli yoksunluğu hâlinde çocuğun **babanın babası tarafından** tanınabilmesi olanağı maddeye alınmamıştır; bu hâllerde ana veya çocuk babalık davası açabilir. **İkincisi:** eski Kanun tanımayı yalnız resmî senet veya ölüme bağlı tasarrufla mümkün kılıyordu; yeni düzenleme buna nüfus memuruna veya mahkemeye **yazılı başvuru** yolunu eklemiştir. **Üçüncüsü:** ikinci fıkradaki rıza şartı, tanımanın doğurabileceği malî külfetler nedeniyle gerekli görülmüştür. Gerekçe üçüncü fıkranın amacını da belirtir: başka bir erkek ile soybağı bulunan çocuğun tanınamayacağı kuralı, bu konuda doğabilecek bazı duraksamaları gidermek için konmuştur. Son olarak gerekçe, eski Kanun'un 292. maddesindeki, birbirleriyle evlenmeleri yasak olan hısımlardan doğan çocukların tanınamayacağına ilişkin yasağın, **çocuğun menfaatlerine uygun olmadığı gerekçesiyle** yeni Kanun'a alınmadığını belirtir. Tasarının 295. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314). 1

DİKKAT

Tanıma başvurusu yapılmadan önce yapılacak **tek bir kontrol** çoğu dosyayı kurtarır: çocuğun nüfus kaydında baba hanesinin dolu olup olmadığı. Doluysa ya da ana çocuğun doğumu sırasında başka biriyle evliyse, çocuk kanunen o kocanın çocuğu sayılır (TMK m. 285) ve **tanıma sonuç doğurmaz.** Babalığı yüzde 99,99 oranında gösteren bir DNA raporu bulunsa bile durum değişmez; önce mevcut soybağının kaldırılması gerekir. Bunun yolu duruma göre soybağının reddi davası (TMK m. 286) ya da sonradan evlenmeye itiraz davasıdır (TMK m. 294). Aynı engel babalık davası için de geçerlidir: başka bir erkekle soybağı bulunan çocuk adına babalık davası da açılamaz. İkinci kontrol tescile ilişkindir: tanımanın nüfusa işlenebilmesi için ananın adı, soyadı, uyruğu ve doğum tarihi bilinmelidir; ananın kimliği belirsizse önce bu bilgilerin tespit edilmesi gerekir. Üçüncü nokta ise zamanlamadır: hakkında babalık davası açılmış kişinin sonradan yapacağı tanıma beyanı davayı kendiliğinden bitirmez ve onu yargılama giderinden kurtarmaz.

II. Tanımanın Dört Yolu

- **Nüfus memuru:** Babanın nüfus müdürlüğüne yazılı başvurusu (TMK m. 295/1).
- **Mahkeme:** Babanın mahkemeye yazılı başvurusu.
- **Resmî senet:** Noter veya yetkili memur önünde düzenlenen senet.
- **Vasiyetname:** Babanın vasiyetnamesindeki beyan.
- **Seçim:** Bu yollardan biri yeterlidir.[4]
- **Yenilik:** Eski Kanun'da yalnız resmî senet ve ölüme bağlı tasarruf vardı (S. Sayısı 723, s. 115).

III. Tanımanın Hukukî Niteliği

- **Tek taraflı:** Tanıma bir irade beyanıdır.[5]
- **Kabul gerekmez:** Ananın veya çocuğun onayı aranmaz.
- **Anında sonuç:** Beyan geçerliyse soybağı kurulur (TMK m. 282).
- **Gönüllülük:** Baba istemiyorsa soybağı hâkim hükmüyle kurulur (TMK m. 301).
- **Geri alınamaz:** Tanıma ancak iptal davasıyla geçersiz kılınır (TMK m. 297).
- **Kim tanır:** Yalnız baba; büyükbabanın tanıması kaldırılmıştır (S. Sayısı 723, s. 115).

4 Yargıtay 2. HD, 15.06.2026, E. 2026/4142, K. 2026/6594.
5 Yargıtay HGK, 08.10.2025, E. 2024/366, K. 2025/603.

IV. Küçük veya Kısıtlı Tanıyan

- **Kural:** Veli ya da vasinin rızası gerekir (TMK m. 295/2).
- **Sebep:** Tanımanın doğuracağı malî külfetler (S. Sayısı 723, s. 115).
- **Rıza yoksa:** Tanıma geçerli olmaz.
- **Ayırt etme gücü:** Tanıyanın ayırt etme gücüne sahip olması gerekir (TMK m. 13).
- **Vesayet makamı:** Vasinin rızası vesayet denetimine tabidir (TMK m. 462).
- **Ölüm hâli:** Baba ölmüşse ana veya çocuk babalık davası açar (TMK m. 301).

V. Mutlak Engel: Başka Erkekle Soybağı

- **Kural:** Başka bir erkekle soybağı bulunan çocuk tanınamaz (TMK m. 295/3).
- **Tipik hâl:** Ananın doğum sırasında evli olması (TMK m. 285).
- **DNA yetmez:** Genetik rapor engeli ortadan kaldırmaz.[6]
- **Önce:** Mevcut soybağı kaldırılmalıdır (TMK m. 286).
- **Babalık davası:** Bu hâlde babalık davası da açılamaz.[7]
- **Usul:** İki dava birlikte açılmışsa tefrik edilir.

VI. Nüfusa Tescil

- **Bildirim:** Beyanı alan makam nüfus müdürlüklerine bildirir (TMK m. 296).
- **Zorunlu bilgi:** Ananın adı, soyadı, uyruğu ve doğum tarihi.[8]
- **Eksikse:** Tescil yapılamaz; bilgiler araştırılarak tespit edilir.
- **Yurt dışı kaydı:** İlgili ülkenin nüfus kayıtları getirtilir.[9]
- **Araştırma:** Hâkim maddî olguları res'en araştırır (TMK m. 284).
- **Soyadı:** Tanınan çocuk babasının soyadını alır (TMK m. 321).

VII. Tanımaya Karşı Yollar

- **İptal davası:** Tanıyan, iradesi sakatlanmışsa açar (TMK m. 297).
- **İlgililer:** Ana, çocuk, altsoyu, savcı, Hazine ve diğer ilgililer (TMK m. 298).
- **İspat:** Davacı, tanıyanın baba olmadığını kanıtlar (TMK m. 299).
- **Süre:** Öğrenmeden bir yıl, her hâlde beş yıl.[10]
- **Çocuk:** Ergin olmasından başlayarak bir yıl (TMK m. 300).
- **Görev:** Aile mahkemesi (4787 s. K. m. 4).

6 Yargıtay 2. HD, 24.04.2024, E. 2024/2396, K. 2024/2779.
7 Yargıtay 2. HD, 20.02.2025, E. 2025/550, K. 2025/1787.
8 Yargıtay 2. HD, 09.12.2025, E. 2025/5488, K. 2025/10940.
9 Yargıtay 2. HD, 15.06.2026, E. 2026/4142, K. 2026/6594.
10 Yargıtay 18. HD, 06.10.2015, E. 2015/12075, K. 2015/13745.

UYGULAMA NOTU

Tanıma, evlilik dışında doğan çocuk ile baba arasındaki soybağını kurmanın en hızlı ve en ucuz yoludur: dava açılmasına, avukat tutulmasına, delil toplanmasına gerek yoktur. Uygulamada en yaygın yol nüfus müdürlüğüne gidip yazılı beyanda bulunmaktır; başvuruda tanıyanın kimliği, çocuğun doğum belgesi ve ananın kimlik bilgileri bulunmalıdır. Ananın adı, soyadı, uyruğu ve doğum tarihi bilinmiyorsa tanıma kütüğe işlenemez; bu yüzden bu bilgiler önceden hazırlanmalıdır. Ancak başvurudan önce mutlaka **çocuğun nüfus kaydı kontrol edilmelidir**: baba hanesi doluysa ya da ana doğum sırasında başka biriyle evliyse tanıma sonuç doğurmaz; önce mevcut soybağını kaldıran davanın açılması gerekir. Bu sıra bozulursa verilen karar bozulur, hatta kesinleşmişse kanun yararına bozulur. Tanıma yerine mahkemeye başvurulacaksa dilekçede tanıma beyanında bulunulduğu açıkça yazılmalıdır; "babalığın tespiti" ifadesi davayı babalık davasına çevirebilir ve süreç uzar. Son olarak zamanlamaya dikkat edilmelidir: hakkında babalık davası açılmış kişinin sonradan yapacağı tanıma beyanı davayı kendiliğinden sonlandırmaz ve yargılama giderlerinden kurtulmasını sağlamaz; tanıma dava açılmadan önce yapılmalıdır.

İÇTİHATLAR

1 YARGITAY HUKUK GENEL KURULU
08.10.2025 · E. 2024/366 · K. 2025/603

Tanıma, babanın tek taraflı irade beyanıyla soybağı kuran bir yoldur; bu yolla kurulan soybağı ancak iptal davasıyla geçersiz kılınabilir

Davacı, nüfustaki babasının gerçek babası olmadığını ileri sürerek babalık davası açmıştır; mahkeme davayı usulden reddetmiştir. Genel Kurul, çözüm için soybağının kurulma yollarını sırasıyla ele aldı ve tanımayı ayrı bir başlık altında incelemiştir.

> *Baba ile çocuk arasında soybağı kurulmasının diğer bir yolu ise, 4721 sayılı Kanun'un 295 ve devamı maddelerinde düzenlenen tanımadır. Buna göre tanıma babanın, nüfus memuruna veya mahkemeye yazılı başvurusu ya da resmî senette veya vasiyetnamesinde yapacağı beyanla soybağının kurulması yoludur. Tanıma, tek taraflı bir irade beyanıdır. Tanıma yolu ile kurulan bu soybağının açılacak iptal davası ile kaldırılması mümkündür. Bu dava ile tanıyanın, çocuğun babası olmadığı sonucuna ulaşılır. Diğer bir ifade ile tanıma yoluyla kurulan soybağı geçersiz kılınır. Dava; tanıma beyanı, yanılma, aldatma veya korkutmaya dayanıyorsa "tanıyan" tarafından, ana ve çocuğa karşı açılır. Böyle değil ise; çocuk, çocuğun ölümü hâlinde alt soyu, Cumhuriyet savcısı, Hazine ve diğer ilgililer tarafından da açılabilir. Dava açma hak düşürücü sürülere bağlanmıştır. Tanımanın iptali davalarında görevli mahkeme 4787 sayılı Kanun'un 4. maddesi uyarınca aile mahkemesidir.*

DEĞERLENDİRME Tanımanın bütün yapısı bu pasajda özetlenmiştir. **Şekil:** nüfus memuruna veya mahkemeye yazılı başvuru, resmî senet ya da vasiyetnamedeki be-

yan. **Nitelik:** tanıma tek taraflı bir irade beyanıdır; ananın ya da çocuğun kabulüne, hâkimin onayına gerek yoktur. **Sonuç:** beyan geçerli biçimde yapıldığı anda çocukla baba arasında soybağı kurulur (TMK m. 282). **Kaldırılması:** bu soybağı yalnız iptal davasıyla geçersiz kılınabilir; dava tanıyanın iradesi sakatlanmışsa onun tarafından ana ve çocuğa karşı (TMK m. 297), aksi hâlde çocuk, altsoyu, Cumhuriyet savcısı, Hazine ve diğer ilgililer tarafından açılır (TMK m. 298). **Süre:** dava hak düşürücü sürelere bağlıdır (TMK m. 300). **Görev:** aile mahkemesi.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
15.06.2026 · E. 2026/4142 · K. 2026/6594

Tanıma dört yoldan biriyle yapılır; başka bir erkekle soybağı bulunup bulunmadığı, çocuk yurt dışında kayıtlıysa o ülkenin nüfus kayıtları getirtilerek araştırılmalıdır

Davacı, resmî olmayan birliktelikten doğan ve Almanya'da nüfusa kayıtlı olan çocuğun babası olduğunun tespitini istemiştir. İlk derece mahkemesi davayı kabul edip tanımaya ve nüfusa tesciline karar vermiştir; bölge adliye mahkemesi istinaf başvurusunu esastan reddetmiştir. Ancak yabancı ülkeyle yapılan yazışma usulüne uygun tamamlanmamıştı.

> *"Çocuk ile baba arasında soybağı, ana ile evlilik, tanıma veya hakim hükmü ile kurulur (TMK md. 282/1). Tanıma, babanın nüfus müdürlüğüne veya mahkemeye yazılı başvurusu ya da resmi senetle veya vasiyetnamesinde yapacağı beyanla olur (TMK md. 295/1). Talepte bulunan, bu yollardan birini kullanarak tanıma işlemini gerçekleştirebilir. Başka bir erkek ile soybağı bulunan çocuk, bu bağ geçersiz kılınmadıkça tanınamaz. (TMK md. 295/3)…*

DEĞERLENDİRME Karar, tanımanın iki temel kuralını bir arada verir. Birincisi **şekil serbestisidir**: baba, nüfus müdürlüğüne veya mahkemeye yazılı başvurabilir, resmî senet düzenletebilir ya da vasiyetnamesine beyan koyabilir; bu yollardan biri yeterlidir, hepsini birden kullanmak gerekmez. İkincisi **mutlak engeldir**: başka bir erkekle soybağı bulunan çocuk tanınamaz. Somut olayda çocuk yurt dışında kayıtlı olduğundan Daire, o ülkenin yetkili makamından küçüğün ve tarafların aile nüfus kayıt tablosunun getirtilmesini ve gelen cevaplar değerlendirilerek karar verilmesini istemiştir. Yabancı unsurlu dosyalarda istinabenin usulüne uygun tamamlanması, eksik incelemeden kaçınmanın tek yoludur.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
24.04.2024 · E. 2024/2396 · K. 2024/2779

Ana başka biriyle evliyse çocuk kocayla soybağı taşıdığından tanınamaz; bu husus araştırılmadan tanımaya karar verilemez

Davacı, çocuğun babası olduğunun tespitini istemiştir; mahkeme Adli Tıp Kurumu raporunda biyolojik babalığın %99,99 ihtimalle davacıya ait olduğunun belirlenmesi üzerine davayı kabul etti ve soybağı kurulmasına karar vermiştir. Oysa dosyadan davalının evli olduğu anlaşılıyordu. Karar kesinleşince Adalet Bakanlığı kanun yararına temyiz yoluna başvurmuştur.

> *4721 sayılı Kanun'un 282 nci maddesinin ikinci fıkrasına göre çocuk ile baba arasında soybağı, ana ile evlilik, tanıma veya hâkim hükmüyle kurulur. Aynı Kanun'un 285 inci maddesinin birinci fıkrasında "Evlilik devam ederken veya evliliğin sona ermesinden başlayarak üçyüz gün içinde doğan çocuğun babası kocadır." düzenlemesine ve 295 inci maddesinin son fıkrasında "Başka bir erkek ile soybağı bulunan çocuk, bu bağ geçersiz kılınmadıkça tanınamaz." düzenlemesine yer verilmiştir.*

DEĞERLENDİRME Uygulamadaki en yaygın hata budur: genetik rapor babalığı ortaya koysa bile, çocuk başka bir erkekle soybağı taşıyorsa tanıma mümkün değildir. Ana evliyse çocuk kanun gereği kocanın çocuğu sayılır (TMK m. 285); bu bağ **önce** kaldırılmalıdır. Mahkemenin yapması gereken, ananın doğum sırasında evli olup olmadığını ve çocuğun başka bir erkekle soybağının bulunup bulunmadığını araştırmaktır. DNA raporu bu araştırmanın yerini tutmaz; sıra bozulursa karar kanun yararına bozulur. Dosyada önce nüfus kaydı istenmeli, tanıma talebi bundan sonra değerlendirilmelidir.

4 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
20.02.2025 · E. 2025/550 · K. 2025/1787

Başka bir erkekle soybağı bulunan kişi adına babalık davası da açılamaz; soybağının reddi ile babalık davası birlikte açılmışsa yargılamaya başlanmadan tefrik edilmelidir

Dava, soybağının reddi ve babalığın tespiti istemleriyle birlikte açılmıştır. İlk derece mahkemesi soybağının reddi davasını kabul edip babalık davasını tefrik etmiştir; ancak yargılama, soybağının reddi davasında taraf sıfatı bulunmayan kişiler de taraf sayılarak yürütüldü ve yargılama giderleri buna göre hükmedilmiştir.

> *4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 295 inci maddesinin son fıkrası gereğince "Başka bir erkek ile soybağı bulunan çocuk, bu bağ geçersiz kılınmadıkça tanınamaz." hükmünü amir olup başka bir erkekle soybağı bulunan kişi adına babalık davası da açılamaz. Bu nedenle mahkemece soybağının reddi ve babalık davasının aynı anda açılması halinde bu davaların görülmeye başlanmasından önce tefrik edilerek yargılama yapılması gerekmektedir.*

DEĞERLENDİRME

295. maddenin son fıkrası yalnız tanımayı değil **babalık davasını** da engeller: başka bir erkekle soybağı bulunan kişi adına babalık davası açılamaz. Bunun usul hukukundaki karşılığı nettir; iki dava birlikte açılmışsa **daha yargılamaya başlanmadan tefrik** edilmeli, önce soybağının reddi görülmeli, babalık davası onun sonucuna bırakılmalıdır (TMK m. 301). Daire ayrıca taraf sıfatına dikkat çeker: soybağının reddi davası koca, ana veya çocuk tarafından diğerlerine karşı açılır (TMK m. 286); bu davada taraf sıfatı olmayan kişilerin taraf sayılması, özellikle yargılama giderlerinde karışıklığa yol açar.

5 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
09.12.2025 · E. 2025/5488 · K. 2025/10940

Tanımanın nüfusa tescili için ananın kimlik bilgileri zorunludur; mahkeme bu bilgileri ve çocuğun başka erkekle soybağı bulunup bulunmadığını araştırmalıdır

Davacı, resmî olmayan birliktelikten doğan 2016 ve 2018 doğumlu iki çocuğun babası olarak tanınmasını istemiştir. İlk derece mahkemesi talebi kabul etmiştir; bölge adliye mahkemesi ise Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğünün yazısına dayanarak, tanımanın tescili için ananın adı, soyadı, uyruğu ve doğum tarihinin bilinmesinin zorunlu olduğunu, bu bilgiler bulunmadığından talebin reddi gerektiğini belirterek kararı kaldırdı ve talebi reddetmiştir.

> *İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün 02.12.2020 tarihli cevabi yazısında tanıma işleminin nüfus kayıtlarına tescili işlemlerinde annenin "adı, soyadı, uyruğu ve doğum tarihi bilgisinin" bulunmasının zorunlu olduğu, çocuğun annesinin kimlik bilgileri bilinmiyorsa tanıma olayının nüfus kayıtlarına tescilinin mümkün olmadığı bildirildiği...*

DEĞERLENDİRME Karar iki aşamayı birbirinden ayırmayı öğretiyor. **Tanıma beyanı** ile **tescil** aynı şey değildir: beyan geçerli olsa bile, nüfus kütüğüne işlenebilmesi için ananın adı, soyadı, uyruğu ve doğum tarihinin bilinmesi gerekir. Buna karşılık Daire, talebin doğrudan reddedilmesini de doğru bulmamıştır; mahkemenin yapması gereken, doğum sırasında ananın başka biriyle evli olup olmadığını ve çocukların başka bir erkekle soybağı bulunup bulunmadığını araştırmak, **ananın kimlik bilgilerini tespit etmek** ve engel yoksa tanıma talebini kabul etmektir. Ananın kimliği bilinmiyorsa dosyaya nüfus ve göç kayıtları, hastane doğum kayıtları ve tanık beyanları getirtilmelidir.

6 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
06.10.2015 · E. 2015/12075 · K. 2015/13745

Tanımanın iptali davasında süreler: ilgililer için öğrenmeden bir yıl ve her hâlde beş yıl, çocuk için erginlikten başlayarak bir yıl

Davacı, gerçek babasının nüfustaki kişi olmadığını ileri sürerek dava açmıştır. Ana bir süre başka bir kişiyle resmî nikâh olmaksızın birlikte yaşamış, sonra nüfustaki baba ile evlenmişti. Mahkeme davayı hak düşürücü süreden reddetmiştir; Daire soybağının kurulma ve kaldırılma yollarını sırasıyla ortaya koydu.

> *...aynı Yasanın 300. maddesinde ise; "Tanıyanın dava hakkı, iptal sebebinin öğrenildiği veya korkunun etkisinin ortadan kalktığı tarihten başlayarak bir yıl ve her halde tanımanın üzerinden beş yıl geçmekle düşer. İlgililerin dava hakkı, davacının tanımayı ve tanıyanın çocuğun babası olamayacağını öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl ve her halde tanımanın üzerinden beş yıl geçmekle düşer. Çocuğun dava hakkı, ergin olmasından başlayarak bir yıl geçmekle düşer.*

DEĞERLENDİRME Tanımayla kurulan soybağı kalıcı değildir, ama süresiz de tartışılamaz. **Tanıyan** bakımından süre, iptal sebebinin öğrenildiği veya korkunun

etkisinin ortadan kalktığı tarihten başlayarak bir yıl, her hâlde tanımanın üzerinden beş yıldır. **İlgililer** bakımından süre, tanımayı ve tanıyanın çocuğun babası olamayacağını öğrendikleri tarihten başlayarak bir yıl, her hâlde beş yıldır. **Çocuk** bakımından süre ergin olmasından başlayarak bir yıldır. Bu süreler geçtiği hâlde gecikmeyi haklı kılan bir sebep varsa, sebebin ortadan kalkmasından başlayarak **bir ay** içinde dava açılabilir (TMK m. 300). Aynı süreler sonradan evlenmeye itiraz davasında da kıyasen uygulanır (TMK m. 294).

7 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
02.12.2025 · E. 2025/5969 · K. 2025/10504

Babalık davası sürerken yapılan tanıma beyanı davayı kendiliğinden konusuz bırakmaz; mahkeme yargılamayı sürdürüp esas hakkında karar verebilir

Babalık davası görülürken davalı taraf tanıma beyanında bulundu ve davanın konusuz kalması gerektiğini, buna rağmen yargılamaya devam edilip davanın kabulüne karar verilmesinin ve aleyhine yargılama giderine hükmedilmesinin yerinde olmadığını ileri sürerek temyize başvurmuştur. Daire hükmü onamıştır.

> *Temyizen incelenen karar, tarafların karşılıklı iddia ve savunmalarına, dayandıkları belgelere, uyuşmazlığa uygulanması gereken hukuk kuralları ile hukuki ilişkinin nitelendirilmesine, dava şartlarına, yargılama ve ispat kuralları ile kararda belirtilen gerekçelere göre usul ve kanuna uygun olup temyiz dilekçesinde ileri sürülen nedenler kararın bozulmasını gerektirecek nitelikte görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Pratikte sık karşılaşılan bir savunmayı kapatır: babalık davası açıldıktan sonra tanıma beyanında bulunmak, davayı kendiliğinden konusuz bırakmaz ve davalıyı yargılama giderlerinden kurtarmaz. Bunun sebebi, tanımanın geçerliliğinin ayrıca denetlenmesi gereken bir işlem olmasıdır: çocuğun başka bir erkekle soybağı varsa tanıma zaten sonuç doğurmaz (TMK m. 295/3), tescil için ananın kimlik bilgileri aranır ve beyan sonradan iptal davasına konu olabilir. Bu belirsizlik sürerken açılmış babalık davasının kapatılması, davacıyı korumasız bırakırdı. Tanıma yapılacaksa davadan **önce** yapılmalıdır; dava açıldıktan sonraki beyan tanıyanı masraftan kurtarmaz.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 282:** Genel olarak soybağının kurulması.
- **TMK m. 284:** Soybağı davalarında yargılama usulü.
- **TMK m. 285:** Babalık karinesi.
- **TMK m. 286:** Soybağının reddi davasında dava hakkı.
- **TMK m. 292:** Sonradan evlenmenin koşulu.
- **TMK m. 294:** Sonradan evlenmede itiraz ve iptal.
- **TMK m. 296:** Tanımada bildirim.
- **TMK m. 297:** Tanıyanın iptal davası.
- **TMK m. 298:** İlgililerin iptal davası.

- **TMK m. 300:** Tanımanın iptalinde hak düşürücü süreler.
- **TMK m. 301:** Babalık davası.

MADDE

296 A. Tanıma II. Bildirim

KANUN METNİ

(1) Beyanda bulunulan nüfus memuru, sulh hâkimi, noter veya vasiyetnameyi açan hâkim, tanımayı babanın ve çocuğun kayıtlı bulunduğu nüfus memurluklarına bildirir.

(2) Çocuğun kayıtlı bulunduğu nüfus memurluğu da tanımayı çocuğa, anasına, çocuk vesayet altında ise vesayet makamına bildirir.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 296, tanımanın kâğıt üzerinde kalmasını önleyen maddedir. Beyanı alan makam — nüfus memuru, sulh hâkimi, noter ya da vasiyetnameyi açan hâkim — tanımayı hem babanın hem çocuğun kayıtlı olduğu nüfus müdürlüklerine bildirmek zorundadır. Zincirin ikinci halkası ilgilileri korur: çocuğun kayıtlı olduğu nüfus müdürlüğü tanımayı **çocuğa, anasına ve çocuk vesayet altındaysa vesayet makamına** bildirir. Bu ikinci bildirim yalnız bilgilendirme değildir; iptal davasının süresi çoğu zaman bu bildirimle öğrenilen tarihten işlemeye başlar (TMK m. 300). Tescil sırasında ananın adı, soyadı, uyruğu ve doğum tarihi aranır.[1]

TEMEL KAVRAMLAR

Bildirim	Tanımanın nüfus müdürlüklerine ve ilgililere duyurulması (TMK m. 296).
Beyanı alan makam	Nüfus memuru, sulh hâkimi, noter veya vasiyetnameyi açan hâkim.
Vesayet makamı	Sulh hukuk mahkemesi (TMK m. 397).
Tescil	Tanımanın aile kütüğüne işlenmesi (5490 s. K. m. 28).

1 Yargıtay 2. HD, 09.12.2025, E. 2025/5488, K. 2025/10940.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 296- Bu maddede tanımanın alenîleşmesi ve hukukî sonuçlarının gerçekleşmesinin kolaylaştırılması için yapılması gerekli işlemler, 1984 tarihli Öntasarının 282 nci maddesi örnek alınarak düzenlenmiştir. Madde, yürürlükteki Kanunun 291 inci maddesinin ikinci fıkrası hükmünü karşılamakta ve daha geniş bir düzenleme içermektedir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 115*

Gerekçe kısadır ama maddenin iki işlevini de adlandırır: **alenîleşme** ve **hukukî sonuçların gerçekleşmesinin kolaylaştırılması.** Birincisi, tanımanın gizli kalmasını önler. Tanıma tek taraflı bir beyan olduğundan, bildirim olmasa ana ya da çocuk yıllarca bundan habersiz kalabilir; oysa her ikisinin de tanımaya itiraz etme hakkı vardır (TMK m. 298). Maddenin ikinci fıkrası tam bu boşluğu kapatır ve eski Kanun'da hiç bulunmayan bir güvence getirir: çocuğun kayıtlı olduğu nüfus müdürlüğü, tanımayı çocuğa, anasına ve çocuk vesayet altındaysa vesayet makamına bildirmek zorundadır. İkinci işlev pratiktir: soybağının doğurduğu sonuçlar — soyadı, velayet, bakım, miras — ancak kayıt düzeltildiğinde günlük hayatta işleyebilir. Bu yüzden bildirim yalnız çocuğun değil, **babanın** kayıtlı olduğu müdürlüğe de yapılır; çocuğun babanın hanesine taşınabilmesi için iki kaydın da bilgilendirilmesi gerekir. Tasarının 296. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314).

Eski Kanun bu konuya tek bir cümle ayırmıştı: 291. maddenin son cümlesine göre "keyfiyet, tanınan kimsenin mukayyet bulunduğu mahallin nüfus memuruna bildirilir". İki metin arasındaki farklar kayda değerdir. **Birincisi, bildirim yapacak makamlar:** eski metin kimin bildireceğini söylemiyordu; yeni madde nüfus memuru, sulh hâkimi, noter ve vasiyetnameyi açan hâkimi tek tek sayar. Bunun sebebi tanımanın şeklinin genişletilmiş olmasıdır: artık tanıma dört ayrı makam önünde yapılabildiğinden, her birinin bildirim yükümlülüğü ayrıca gösterilmiştir (TMK m. 295). **İkincisi, bildirimin muhatabı:** eski metin yalnız çocuğun kayıtlı olduğu nüfus memurundan söz ediyordu; yeni madde babanın kayıtlı olduğu müdürlüğü de ekler. **Üçüncüsü ve en önemlisi, ikinci fıkradaki ilgililere bildirim:** çocuğa, anaya ve vesayet makamına bildirim eski Kanun'da hiç yoktu. Gerekçenin "daha geniş bir düzenleme" ifadesi asıl bu yeniliği anlatır.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Evlilik haricinde doğan çocuk babası tarafından veya babasının vefatı veya temyiz kudretinden daimi mahrumiyeti halinde babasının babası tarafından, tanınabilir. Tanıma, resmi senet veya ölüme bağlı tasarrufla olur. Keyfiyet, tanınan kimsenin mukayyet bulunduğu mahallin nüfus memuruna bildirilir.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 291

	743 sayılı Kanun m. 291/son	4721 sayılı Kanun m. 296
Bildiren makam	Belirtilmemiş	Nüfus memuru, sulh hâkimi, noter, vasiyetnameyi açan hâkim
Bildirim yeri	Çocuğun kayıtlı olduğu nüfus memuru	Babanın ve çocuğun nüfus müdürlükleri
İlgililere bildirim	Yok	Çocuğa, anaya, vesayet makamına
Amaç	Kaydın tutulması	Alenîleşme ve sonuçların gerçekleşmesi
Kaynak	—	1984 tarihli Öntasarı m. 282

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden beri değiştirilmemiştir. Uygulamasını asıl belirleyen düzenlemeler nüfus mevzuatındadır: 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu ve uygulama yönetmeliği, tanınan çocuğun hangi haneye, hangi bilgilerle tescil edileceğini ayrıntılı biçimde göstermektedir.[2] İdarenin tescil için ananın kimlik bilgilerini araması da bu mevzuattan kaynaklanır; Yargıtay bu uygulamayı denetleyerek mahkemelerin eksik bilgiyi araştırmasını istemiştir.[3]

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi; ilgililere bildirim zorunluluğu getirildi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Kim bildirir	Beyanda bulunulan nüfus memuru	TMK m. 296/1
Kim bildirir	Sulh hâkimi	TMK m. 296/1
Kim bildirir	Noter	TMK m. 296/1
Kim bildirir	Vasiyetnameyi açan hâkim	TMK m. 296/1
Nereye	Babanın ve çocuğun kayıtlı olduğu nüfus memurlukları	TMK m. 296/1
İkinci halka	Çocuğun müdürlüğü çocuğa ve anaya bildirir	TMK m. 296/2
Vesayet	Çocuk vesayet altındaysa vesayet makamına	TMK m. 296/2
Tescil usulü	Babanın hanesine, ananın bilgileri belirtilerek	Yargıtay 18. HD, K. 2007/8263
Yabancı baba	Kayıt ananın idarî biriminde kalır	Yargıtay 18. HD, K. 2007/8263

2 Yargıtay 18. HD, 08.10.2007, E. 2007/7324, K. 2007/8263.
3 Yargıtay 2. HD, 09.12.2025, E. 2025/5488, K. 2025/10940.

Konu	Kural	Dayanak
Zorunlu bilgi	Ananın adı, soyadı, uyruğu, doğum tarihi	Yargıtay 2. HD, K. 2025/10940
Süre etkisi	Bildirim, iptal davasında öğrenmeyi sağlar	TMK m. 300
Eski Kanun	743 sayılı Kanun m. 291/2	S. Sayısı 723, s. 115

TBMM gerekçesine göre bu maddede, **tanımanın alenîleşmesi ve hukukî sonuçlarının gerçekleşmesinin kolaylaştırılması** için yapılması gerekli işlemler, 1984 tarihli Öntasarının 282. maddesi örnek alınarak düzenlenmiştir. Gerekçe, maddenin eski Kanun'un 291. maddesinin ikinci fıkrası hükmünü karşıladığını ve **daha geniş bir düzenleme içerdiğini** belirtir. Gerçekten de eski metin yalnızca "keyfiyet, tanınan kimsenin kayıtlı bulunduğu yerin nüfus memuruna bildirilir" diyordu; yeni madde hem bildirim yapacak makamları tek tek saymakta hem de bildirimin iki aşamalı olmasını öngörmektedir. İkinci aşama, yani çocuğa, anaya ve vesayet makamına yapılacak bildirim, eski Kanun'da hiç yoktu ve maddenin asıl yeniliğidir. Tasarının 296. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314). 1

DİKKAT

Bu madde okunurken iki nokta atlanmamalıdır. **Birincisi, bildirim tanımayı geçerli kılmaz.** Soybağı, geçerli bir tanıma beyanıyla zaten kurulmuştur (TMK m. 295); bildirim ve tescil bunu kütüğe yansıtır. Bu nedenle bildirim gecikse bile çocuk hak kaybına uğramaz. Buna karşılık tersi doğru değildir: geçersiz bir tanıma, kütüğe işlendi diye geçerli hâle gelmez. Ana doğum sırasında başka biriyle evliyse çocuk kanunen kocanın çocuğu sayılır ve tanıma sonuç doğurmaz; böyle bir tescil kanun yararına bozmayla dahi düzeltilebilir. **İkincisi, gelen bildirim ciddiye alınmalı ve saklanmalıdır.** Nüfus müdürlüğünden "çocuğunuz falanca tarafından tanınmıştır" bildirimi alan ana ya da çocuk bakımından tanımanın iptalini isteme süresi çoğu zaman o gün işlemeye başlar: öğrenmeden itibaren bir yıl ve her hâlde beş yıl (TMK m. 300). Bildirimin tebellüğ edildiği belge saklanmalıdır; süre tartışmasında tarihi kanıtlayan tek belge çoğu zaman odur.

II. Birinci Halka: Beyanı Alan Makam

- **Nüfus memuru:** Babanın yazılı başvurusunu alan memur (TMK m. 296/1).
- **Sulh hâkimi:** Beyanın mahkemeye yapıldığı hâlde.[4]
- **Noter:** Resmî senetle tanımada.
- **Vasiyetnameyi açan hâkim:** Tanıma vasiyetnameye konmuşsa (TMK m. 295/1).

4 Yargıtay 8. HD, 26.10.2017, E. 2017/5937, K. 2017/13903.

- **Nereye:** Babanın ve çocuğun kayıtlı olduğu nüfus müdürlüklerine.
- **Nitelik:** Bildirim resen yapılır; başvuru gerekmez.

III. İkinci Halka: İlgililere Bildirim

- **Kim yapar:** Çocuğun kayıtlı olduğu nüfus müdürlüğü (TMK m. 296/2).
- **Kime:** Çocuğa.
- **Kime:** Anasına.
- **Kime:** Çocuk vesayet altındaysa vesayet makamına (TMK m. 397).
- **Amaç:** Tanımanın alenîleşmesi (S. Sayısı 723, s. 115).
- **Sonuç:** İptal davasının süresi çoğu zaman bu bildirimle başlar (TMK m. 300).

IV. Tanımanın Kütüğe İşlenmesi

- **Kural:** Çocuk babanın hanesine tescil edilir.[5]
- **Bilgiler:** Baba adı ve soyadı ile ananın kimlik ve kayıt bilgileri.
- **Ananın hanesi:** Çocuğun oradaki kaydı kapatılır.
- **Bağ:** Ana ile baba arasında kayıt bağı kurulur.
- **Yabancı baba:** Kayıt ananın idarî biriminde kalır, baba soyadı verilir.
- **Nitelik:** Bu işlemler idarî işlemdir; dava gerekmez.

V. Tescil İçin Aranan Bilgiler

- **Ananın kimliği:** Adı, soyadı, uyruğu ve doğum tarihi.[6]
- **Eksikse:** Tescil yapılamaz.
- **Mahkemenin görevi:** Bu bilgileri araştırıp tespit etmek.
- **Doğrudan ret:** Talebin bilgisizlik nedeniyle reddi doğru değildir.
- **Kaynaklar:** Hastane doğum kayıtları, nüfus ve göç kayıtları, tanık beyanları.
- **Araştırma:** Hâkim maddî olguları res'en araştırır (TMK m. 284).

VI. Yurt Dışı Kayıtlarında Bildirim

- **Sorun:** Çocuk yabancı ülkede nüfusa kayıtlı olabilir.
- **Gereken:** İlgili ülkenin yetkili makamından aile nüfus kayıt tablosu.[7]
- **Usul:** İstinabe usulüne uygun tamamlanmalıdır.

5 Yargıtay 18. HD, 08.10.2007, E. 2007/7324, K. 2007/8263.
6 Yargıtay 2. HD, 09.12.2025, E. 2025/5488, K. 2025/10940.
7 Yargıtay 2. HD, 15.06.2026, E. 2026/4142, K. 2026/6594.

- **Amaç:** Başka bir erkekle soybağı bulunup bulunmadığını saptamak (TMK m. 295).
- **Eksikse:** Hüküm eksik incelemeden bozulur.
- **Yurt dışı tanıma:** Konsolosluk aracılığıyla da beyanda bulunulabilir (5490 s. K. m. 28).

VII. Bildirim Geçersiz Tanımayı Geçerli Kılmaz

- **Kural:** Soybağı geçerli beyanla kurulur (TMK m. 295).
- **Bildirim:** Kurucu değil, açıklayıcıdır.
- **Engel:** Ana evliyse çocuk tanınamaz (TMK m. 285).
- **Sonuç:** Böyle bir tescil hukuka aykırıdır.[8]
- **Denetim:** Kesinleşmiş karar kanun yararına bozulabilir (HMK m. 363).
- **Önce:** Nüfus kaydı ve ananın medenî hâli kontrol edilmelidir.

> **UYGULAMA NOTU**
>
> Bu madde çoğu kişiyi iki rolde ilgilendirir. **Tanıyan baba bakımından:** beyan nüfus müdürlüğüne, sulh hâkimine ya da notere yapıldığında bildirim zinciri başlatılmış olur; ayrıca bir dilekçe verilmesine gerek yoktur, işlemi alan makam bildirimi re'sen yapar. Başvuruda tanıyanın kimliği, çocuğun doğum belgesi ve **ananın kimlik bilgileri** bulunmalıdır; ananın adı, soyadı, uyruğu ve doğum tarihi bilinmezse tanıma kütüğe işlenemez. Birkaç hafta sonra çocuğun nüfus kaydı kontrol edilmelidir; kayıt düzelmemişse nüfus müdürlüğünden işlemin tamamlanması istenmelidir, bunun için dava açılması gerekmez çünkü tescil idarî bir işlemdir. **Ana ya da çocuk bakımından:** nüfus müdürlüğünden gelen "tanıma" bildirimi bir süreyi başlatır. Tanımanın gerçeğe uygun olmadığı düşünülüyorsa iptal davası açma süresi öğrenmeden itibaren bir yıl, her hâlde beş yıldır; çocuk bakımından erginlikten itibaren bir yıldır. Bildirim yazısı ve tebellüğ belgesi saklanmalıdır. Son olarak çocuk vesayet altındaysa bildirim vesayet makamına da yapılır; bu yazıyı alan vasi, çocuğun menfaatini değerlendirip gerekirse vesayet makamının iznini alarak dava açmalıdır.

8 Yargıtay 2. HD, 24.04.2024, E. 2024/2396, K. 2024/2779.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
08.10.2007 · E. 2007/7324 · K. 2007/8263

Tanınan çocuk babanın hanesine baba adı ve soyadıyla, ananın kimlik ve kayıt bilgileri belirtilerek tescil edilir; baba yabancıysa kayıt ananın idarî biriminde kalır

2004 doğumlu çocuk evlilik dışı doğmuş, İngiliz vatandaşı babası tarafından noterde düzenlenen tanıma senediyle tanınmış ve tanıma nüfus kütüğüne tescil edilmişti. Velayet mahkeme kararıyla babaya verilmişti. Çocuk, babasının soyadıyla tanındığını ileri sürerek nüfustaki soyadının düzeltilmesini istemiştir; mahkeme davayı kabul etmiştir.

> *5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununun 28. maddesinin 4. bendine göre tanınan çocuklar babalarının hanesine baba adı ve soyadı ile analarının kimlik ve kayıtlı olduğu yer bilgilerini belirtmek suretiyle tescil olunur; öte yandan Nüfus Hizmetleri Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 109. maddesinin 1/b bendine göre de tanınan çocuk anasının bekarlık hanesinde kayıtlı ise; bu hanedeki kaydı kapatılarak baba soyadı ile babasının hanesine tescil edilerek ana ve baba arasında bağ kurulur. Babanın yabancı uyruklu olması halinde tanınan çocuk anasının kayıtlı bulunduğu idari birimin sonuna baba soyadı ile kaydı taşınır, ana ve çocuk arasında bağ kurulur.*

DEĞERLENDİRME

296. maddedeki bildirimin kütükte nasıl sonuçlandığını gösteren en net karardır. **Kural:** tanınan çocuk babasının hanesine, baba adı ve soyadıyla, ananın kimlik ve kayıtlı olduğu yer bilgileri belirtilerek tescil edilir; çocuk ananın bekârlık hanesindeyse oradaki kaydı kapatılır ve baba soyadıyla babanın hanesine taşınır, ana ile baba arasında bağ kurulur. **İstisna:** baba yabancı uyrukluysa çocuk babanın hanesine taşınamaz; kayıt ananın bulunduğu idarî birimin sonuna baba soyadıyla alınır ve ana ile çocuk arasında bağ kurulur. Kararın ikinci öğretisi usule ilişkindir: bu tescil ve soyadı işlemleri **idarî işlemdir**, nüfus idaresince yapılır; dava açmaya gerek yoktur ve açılan dava reddedilir.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
09.12.2025 · E. 2025/5488 · K. 2025/10940

Tanımanın nüfusa tescili için ananın adı, soyadı, uyruğu ve doğum tarihi zorunludur; bu bilgiler bilinmiyorsa mahkeme araştırıp tespit etmelidir

Davacı, resmî olmayan birliktelikten doğan iki çocuğun babası olarak tanınmasını istemiştir. İlk derece mahkemesi talebi kabul etmiştir; bölge adliye mahkemesi ise Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğünün yazısına dayanarak ananın kimlik bilgileri bilinmediği için tescilin mümkün olmadığını belirterek kararı kaldırdı ve talebi reddetmiştir.

> *İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün 02.12.2020 tarihli cevabi yazısında tanıma işleminin nüfus kayıtlarına tescili işlemlerinde annenin "adı, soyadı, uyruğu ve doğum tarihi bilgisinin" bulunmasının zorunlu olduğu, çocuğun annesinin kimlik bilgileri bilinmiyorsa tanıma olayının nüfus kayıtlarına tescilinin mümkün olmadığı bildirildiği...*

DEĞERLENDİRME

296. maddedeki bildirim zincirinin işleyebilmesi için kütükte iki kişinin belirli olması gerekir: baba ve **ana**. Bu yüzden idare, tanımanın tesciline ananın adı, soyadı, uyruğu ve doğum tarihi bilinmeden izin vermez. Ancak Daire, bu eksikliğin talebin doğrudan reddine gerekçe yapılmasını doğru bulmamıştır: mahkemenin yapması gereken, doğum sırasında ananın başka biriyle evli olup olmadığını ve çocukların başka bir erkekle soybağı bulunup bulunmadığını araştırmak, **ananın kimlik bilgilerini tespit etmek** ve engel yoksa talebi kabul etmektir. Ananın kimliği belirsizse hastane doğum kayıtları, göç ve nüfus kayıtları ile tanık beyanları dosyaya getirtilmelidir.

3 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
26.10.2017 · E. 2017/5937 · K. 2017/13903

Tanıma beyanı nüfus memuruna ya da 296. maddede gösterilen sulh hâkimine karşı yapılabilir; tanıma istemli dava aile mahkemesinde görülür

Evlilik dışı birliktelikten doğan ve yetiştirme yurduna yerleştirilerek ayrı bir haneye kaydedilen çocuğun babası olduğunu ileri süren kişi, babalığının tespitini ve çocuğun kendi hanesine tescilini istemiştir. Mahkeme, talebi hem tanıma hem babalık davası bakımından değerlendirip reddetmiştir.

> *Dava, 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 295. maddesi gereğince, evlilik dışı doğan çocuğun babası olduğunun tespiti yani tanıma istemine ilişkindir. 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanunun 4/1. maddesine göre; 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun ikinci kitabından üçüncü kısım hariç olmak üzere...*

DEĞERLENDİRME Karar, 295 ile 296. maddeyi birlikte okumayı öğretir: tanıma beyanı nüfus memuruna yapılabileceği gibi, 296. maddede sayılan makamlar arasında yer alan **sulh hâkimine** karşı da yapılabilir. İkinci önemli nokta nitelendirme ve görevdir: mahkemeye yöneltilen "babası olduğumun tespiti" talebi hukuken tanıma istemidir ve Türk Medeni Kanunu'nun ikinci kitabından kaynaklandığı için **aile mahkemesinde** görülür. Kararda ayrıca iki sınır hatırlatılır: başka bir erkekle soybağı bulunan çocuk tanınamaz ve babalık davasını ancak ana ile çocuk açabilir (TMK m. 301); gerçek baba olduğunu iddia eden kişi babalık davası açamaz.

4 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
15.06.2026 · E. 2026/4142 · K. 2026/6594

Çocuk yurt dışında nüfusa kayıtlıysa o ülkenin yetkili makamından aile nüfus kayıt tablosu getirtilmeden tanımaya karar verilemez

Davacı, resmî olmayan birliktelikten doğan ve Almanya'da nüfusa kayıtlı olan çocuğun babası olduğunun tespitini istemiştir. İlk derece mahkemesi davayı kabul edip tanımaya ve nüfusa tesciline karar verdi, bölge adliye mahkemesi istinaf başvurusunu esastan reddetmiştir. Ancak yabancı ülkeyle yapılan yazışma usulüne uygun tamamlanmamış, gelen eksik cevapla yetinilmişti.

> *Çocuk ile baba arasında soybağı, ana ile evlilik, tanıma veya hakim hükmü ile kurulur (TMK md. 282/1). Tanıma, babanın nüfus müdürlüğüne veya mahkemeye yazılı başvurusu ya da resmi senetle veya vasiyetnamesinde yapacağı beyanla olur (TMK md. 295/1). Talepte bulunan, bu yollardan birini kullanarak tanıma işlemini gerçekleştirebilir. Başka bir erkek ile soybağı bulunan çocuk, bu bağ geçersiz kılınmadıkça tanınamaz. (TMK md. 295/3)...*

DEĞERLENDİRME Bildirim ve tescil, kaydın nerede tutulduğuna göre değişir. Çocuk Türkiye'de kayıtlıysa 296. maddedeki zincir işler: beyanı alan makam babanın ve çocuğun kayıtlı olduğu nüfus müdürlüklerine, çocuğun müdürlüğü de çocuğa, anasına ve varsa vesayet makamına bildirir. Çocuk **yurt dışında** kayıtlıysa mahkemenin işi artar: Daire, ilgili eyaletin yetkili merkezî makamından küçüğün ve tarafların aile nüfus kayıt tablosunun getirtilmesini ve gelen cevaplar değerlendirilerek karar verilmesini istemiştir. Amaç aynıdır: çocuğun başka bir erkekle soybağının bulunup bulunmadığını kuşkuya yer bırakmadan saptamak. İstinabe usulüne uygun tamamlanmadan verilen hüküm eksik incelemeden bozulur.

5 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
24.04.2024 · E. 2024/2396 · K. 2024/2779

Tescilden önce ananın evli olup olmadığı araştırılmalıdır; çocuk başka bir erkekle soybağı taşıyorsa tanıma kütüğe işlenemez

Davacı, çocuğun babası olduğunun tespitini istemiştir; mahkeme Adli Tıp Kurumu raporunda biyolojik babalığın %99,99 ihtimalle davacıya ait olduğunun belirlenmesi üzerine davayı kabul etti ve soybağı kurulmasına, nüfusa tesciline karar vermiştir. Oysa dosyadan davalının evli olduğu anlaşılıyordu. Karar kesinleşince Adalet Bakanlığı kanun yararına temyiz yoluna başvurmuştur.

> *4721 sayılı Kanun'un 282 nci maddesinin ikinci fıkrasına göre çocuk ile baba arasında soybağı, ana ile evlilik, tanıma veya hâkim hükmüyle kurulur. Aynı Kanun'un 285 inci maddesinin birinci fıkrasında "Evlilik devam ederken veya evliliğin sona ermesinden başlayarak üçyüz gün içinde doğan çocuğun babası kocadır." düzenlemesine ve 295 inci maddesinin son fıkrasında "Başka bir erkek ile soybağı bulunan çocuk, bu bağ geçersiz kılınmadıkça tanınamaz." düzenlemesine yer verilmiştir.*

DEĞERLENDİRME

296. maddedeki bildirim mekanik bir işlem gibi görünse de, arkasında bir denetim vardır: kütüğe işlenecek tanımanın geçerli olması gerekir. Ana doğum sırasında başka biriyle evliyse çocuk kanunen kocanın çocuğu sayılır (TMK m. 285) ve tanıma sonuç doğurmaz; bu durumda bildirim yapılsa bile tescil hukuka aykırı olur. Genetik rapor bu engeli kaldırmaz. Somut olayda kesinleşmiş karar **kanun yararına** bozulmuştur; yani hata, tarafların itirazı olmasa bile düzeltilmiştir. Tanıma başvurusundan önce çocuğun nüfus kaydı ve ananın medenî hâli kontrol edilmelidir.

6 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
06.10.2015 · E. 2015/12075 · K. 2015/13745

Bildirim, ilgililerin tanımayı öğrenmesini sağlar; iptal davasının süresi bu öğrenmeden başlar

Davacı, gerçek babasının nüfustaki kişi olmadığını ileri sürerek dava açmıştır. Ana bir süre başka bir kişiyle resmî nikâh olmaksızın birlikte yaşamış, sonra nüfustaki baba ile evlenmişti. Mahkeme davayı hak düşürücü süreden reddetmiştir; Daire soybağının kurulma ve kaldırılma yollarını, bu arada tanımanın iptalindeki süreleri sırasıyla ortaya koydu.

> *“...aynı Yasanın 300. maddesinde ise; “Tanıyanın dava hakkı, iptal sebebinin öğrenildiği veya korkunun etkisinin ortadan kalktığı tarihten başlayarak bir yıl ve her halde tanımanın üzerinden beş yıl geçmekle düşer. İlgililerin dava hakkı, davacının tanımayı ve tanıyanın çocuğun babası olamayacağını öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl ve her halde tanımanın üzerinden beş yıl geçmekle düşer. Çocuğun dava hakkı, ergin olmasından başlayarak bir yıl geçmekle düşer.*

DEĞERLENDİRME

296. maddenin ikinci fıkrası yalnız bir kayıt işlemi değildir; **süreyi başlatan olaydır.** Çocuğun kayıtlı olduğu nüfus müdürlüğü tanımayı çocuğa, anasına ve çocuk vesayet altındaysa vesayet makamına bildirir; ilgililer tanımayı çoğu zaman bu bildirimle öğrenir. İptal davasında süre de buradan işler: ilgililer bakımından tanımayı ve tanıyanın baba olamayacağını öğrendikleri tarihten başlayarak bir yıl, her hâlde beş yıl; çocuk bakımından erginlikten başlayarak bir yıl (TMK m. 300). Bu nedenle gelen nüfus bildirimi saklanmalıdır; süre tartışmasında tarihi belgeleyen tek belge çoğu zaman odur.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 282:** Genel olarak soybağının kurulması.
- **TMK m. 284:** Soybağı davalarında yargılama usulü.
- **TMK m. 285:** Babalık karinesi.
- **TMK m. 292:** Sonradan evlenmenin koşulu.
- **TMK m. 293:** Sonradan evlenmede bildirim.
- **TMK m. 295:** Tanımanın koşulları ve şekli.
- **TMK m. 297:** Tanıyanın iptal davası.

- **TMK m. 298:** İlgililerin iptal davası.
- **TMK m. 300:** Tanımanın iptalinde hak düşürücü süreler.
- **TMK m. 321:** Çocuğun soyadı.
- **TMK m. 397:** Vesayet makamı.

MADDE

297

A. Tanıma
III. İptal davası
1. Tanıyanın dava hakkı

KANUN METNİ

(1) Tanıyan, yanılma, aldatma veya korkutma sebebiyle tanımanın iptalini dava edebilir.
(2) İptal davası anaya ve çocuğa karşı açılır.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 297, tanıma beyanında bulunan kişinin bu işlemi geri alabileceği tek yolu gösterir: iptal davası. Tanıma tek taraflı bir irade beyanı olduğundan geri alınamaz; ancak beyan **yanılma, aldatma veya korkutma** etkisiyle verilmişse tanıyan iptalini dava edebilir. Dava **anaya ve çocuğa karşı** birlikte açılır. Dayanak irade sakatlığıdır: tanıyan, tanıma sırasında kendisini gerçekten baba zannetmiş olmalıdır. Baba olmadığını **en baştan bilerek** tanıyan kişi bu davayı açamaz; onun durumunda dava nüfus kaydının düzeltilmesidir.[1] Süre, iptal sebebinin öğrenildiği tarihten başlayarak bir yıl ve her hâlde tanımanın üzerinden beş yıldır (TMK m. 300).

TEMEL KAVRAMLAR

Yanılma	Tanıyanın baba olduğu konusunda yanlış kanıya kapılması (TMK m. 297/1).
Aldatma	Tanıyanın kasten yanıltılması (TMK m. 297/1).
Korkutma	Tanıyanın tehditle beyana zorlanması (TMK m. 297/1).
Zorunlu dava arkadaşlığı	Davanın ana ve çocuğa birlikte yöneltilmesi (TMK m. 297/2).

1 Yargıtay 2. HD, 02.12.2025, E. 2025/1969, K. 2025/10512.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 297- 1984 tarihli Öntasarının 283 üncü maddesinden esinlenilerek kaleme alınan bu madde, tanımanın irade sakatlığı nedeniyle iptalini düzenlemektedir. Maddede, "hata, hile, tehdit" yerine, "yanılma, aldatma, korkutma" sözcükleri tercih edilmiştir. Maddenin ikinci fıkrasına göre dava, ana ve çocuğa karşı açılacaktır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 115*

Gerekçe kısa olmasına rağmen maddenin niteliğini tam olarak adlandırır: bu bir **irade sakatlığı** hükmüdür. Bunun iki önemli sonucu vardır. Birincisi, davanın konusu tanımanın gerçeğe uygun olup olmadığı değil, tanıyanın beyanının nasıl oluştuğudur. Tanıyan kendisini gerçekten baba zannettiği için beyanda bulunmuş, sonradan yanıldığını anlamışsa dava dinlenir; ama beyan sırasında durumu biliyorsa ortada sakatlanmış bir irade yoktur ve bu madde uygulanmaz. İkincisi, irade sakatlığı borçlar hukukundan tanıdığımız bir kurumdur; bu nedenle yanılmanın esaslı olması, aldatmanın kasıtlı olması, korkutmanın ciddi ve yakın bir tehlikeye dayanması gibi ölçütler burada da yol gösterir. Gerekçenin terim tercihi de anlamlıdır: "hata, hile, tehdit" yerine "yanılma, aldatma, korkutma" denmesi, kavramların içeriğini değiştirmez, yalnız Kanun'un dilini sadeleştirir. İkinci fıkraya ilişkin tek cümle ise uygulamada çok önemli bir usul kuralı doğurur: dava **ana ve çocuğa** karşı açılır; ikisinden birine yöneltilen dava taraf teşkili eksikliğiyle karşılaşır. Tasarının 297. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314).

Bu maddenin eski Kanun'da **doğrudan karşılığı yoktur.** 743 sayılı Kanun tanımaya karşı yalnız üçüncü kişilerin itirazını düzenliyordu: 293. maddeye göre ana, çocuk ve çocuğun ölümü hâlinde altsoyu, tanıyanın baba ya da büyükbaba olmadığı veya tanımanın çocuk hakkında zararlı bulunduğu iddiasıyla üç ay içinde hâkime itiraz edebilir; 294. maddeye göre Hazine ve diğer ilgililer de aynı süre içinde itiraz edebilirdi. **Tanıyanın kendi beyanını iptal ettirmesi** ise düzenlenmemişti; tanıma resmî senetle ya da ölüme bağlı tasarrufla yapıldığından, sakatlanmış iradeye dayanan bir tanımanın akıbeti genel hükümlere bırakılmıştı. Yeni Kanun bu boşluğu doldurmuş ve tanıyana kendi beyanı için açık bir dava yolu tanımıştır. Eski Kanun'daki itiraz hakkı ise bugün 298. maddede, davacı çevresi ve ispat kuralları yeniden düzenlenerek yaşamaktadır (TMK m. 298); eski metindeki "tanımanın çocuk hakkında zararlı bulunduğu" gerekçesi ise yeni Kanun'a alınmamıştır.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Ana veya çocuk ve çocuğun vefatı halinde füruu, tanıyanın baba veya büyük baba olmadığı veya tanıma çocuk hakkında zararlı bulunduğu iddiasiyle, ıttılalarından itibaren üç ay içinde hakime itiraz edebilirler. Ahvali şahsiye memuru tanıyana yahut anın mirasçılarına itirazı bildirir. Bunlar üç ay içinde mahalli mahkemesine müracaatla, itirazın reddini isteyebilir.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 293

	743 sayılı Kanun	4721 sayılı Kanun m. 297
Tanıyanın dava hakkı	Düzenlenmemiş	Var; irade sakatlığına dayanır
Sebepler	—	Yanılma, aldatma, korkutma
Davalılar	—	Ana ve çocuk
İlgililerin itirazı	m. 293-294; üç ay	m. 298; bir yıl ve beş yıl
"Zararlı olma" gerekçesi	Var	Alınmadı
Kaynak	—	1984 tarihli Öntasarı m. 283

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden beri değiştirilmemiştir. Uygulamasını şekillendiren asıl gelişme içtihatta olmuştur: Yargıtay, tanıma sırasında baba olmadığını bilen kişinin bu davayı açamayacağını, onun durumunda dava türünün nüfus kaydının düzeltilmesi olduğunu belirleyerek maddenin sınırını çizmiş;[2] aynı yaklaşımın devamı olarak, davanın açılmasına kendi beyanıyla sebep olan tanıyanın yargılama giderlerine katlanacağını kabul etmiştir.[3]

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi; tanıyana kendi beyanı için dava yolu açıldı	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Davacı	Tanıyan	TMK m. 297/1
Sebep	Yanılma	TMK m. 297/1
Sebep	Aldatma	TMK m. 297/1
Sebep	Korkutma	TMK m. 297/1
Davalılar	Ana ve çocuk birlikte	TMK m. 297/2
Bilerek tanıyan	Bu davayı açamaz	Yargıtay 2. HD, K. 2025/10512
O hâlde dava	Nüfus kaydının düzeltilmesi	Yargıtay 2. HD, K. 2025/10512
Süre	Öğrenmeden bir yıl, her hâlde beş yıl	TMK m. 300/1
Haklı sebep	Sebep kalktıktan sonra bir ay	TMK m. 300/4
Yargılama gideri	Bilerek tanıyanda davacı üzerinde kalır	Yargıtay 2. HD, K. 2025/10882

2 Yargıtay 2. HD, 02.12.2025, E. 2025/1969, K. 2025/10512.
3 Yargıtay 2. HD, 09.12.2025, E. 2025/6699, K. 2025/10882.

Konu	Kural	Dayanak
Adli tatil	Soybağı davalarında süre uzamaz	Yargıtay 2. HD, K. 2025/9752
Görev	Aile mahkemesi	4787 s. K. m. 4

1 TBMM gerekçesine göre madde, 1984 tarihli Öntasarının 283. maddesinden esinlenilerek kaleme alınmış ve **tanımanın irade sakatlığı nedeniyle iptalini** düzenlemektedir. Gerekçe ayrıca bir dil tercihini açıklar: eski hukuktaki "hata, hile, tehdit" sözcükleri yerine "yanılma, aldatma, korkutma" sözcükleri tercih edilmiştir; bu, Kanun'un genelindeki sadeleştirme anlayışının bir parçasıdır ve kavramların içeriğini değiştirmez. Maddenin ikinci fıkrası bakımından gerekçe kısa ve nettir: dava, ana ve çocuğa karşı açılacaktır. Tasarının 297. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314).

DİKKAT

Bu maddeye dayanabilmenin ön şartı, tanıyanın tanıma sırasında **gerçekten yanılmış olmasıdır.** Uygulama bu noktada çok nettir: çocuğun babası olmadığını en baştan bilerek tanıyan kişi, sonradan "iptal" davası açamaz;[4] onun beyanıyla oluşan kayıt baştan gerçeğe aykırıdır ve açılacak dava nüfus kaydının düzeltilmesidir. Aradaki fark biçimsel değildir: iptal davası aile mahkemesinde görülür ve hak düşürücü süreye tabidir, kayıt düzeltme davası asliye hukuk mahkemesinde görülür ve süreye bağlı değildir. İkinci uyarı maliyete ilişkindir: baba olmadığını bilerek tanıyıp sonra dava açan kişi, davayı kazansa bile **yargılama giderini ve karşı taraf vekâlet ücretini kendisi öder**; çünkü davanın açılmasına kendi beyanıyla o sebep olmuştur. Üçüncü uyarı süreye ilişkindir: soybağı davaları adli tatilde de görülür, bu nedenle temmuz-ağustosta tebliğ alındığında süreler durmaz. Dört uyarının dördüncüsü ispattır: iddia aldatma ise aldatan kişinin ve aldatmanın nasıl gerçekleştiğinin somut biçimde ortaya konulması, korkutma ise tehdidin belgelenmesi gerekir; DNA raporu tek başına tanıyanın iradesinin sakatlandığını göstermez.

II. İptal Sebepleri

- **Yanılma:** Tanıyanın baba olduğu konusunda yanlış kanıya kapılması (TMK m. 297/1).
- **Aldatma:** Tanıyanın kasten yanıltılması.
- **Korkutma:** Beyanın tehdit etkisiyle verilmesi.
- **Ortak nokta:** Üçü de iradeyi sakatlayan hâllerdir (S. Sayısı 723, s. 115).
- **Terim:** Eski hukuktaki hata, hile ve tehdidin karşılığıdır.

4 Yargıtay 2. HD, 02.12.2025, E. 2025/1969, K. 2025/10512.

- **Sınır:** Pişmanlık iptal sebebi değildir.

III. Davacı ve Davalılar

- **Davacı:** Yalnız tanıyanın kendisi (TMK m. 297/1).
- **Davalılar:** Ana ve çocuk birlikte (TMK m. 297/2).
- **Zorunluluk:** Davalılar yasal zorunluluktan davalıdır.[5]
- **Çocuk küçükse:** Menfaat çatışması nedeniyle kayyım atanır (TMK m. 284).
- **Diğer davacılar:** Ana, çocuk ve ilgililer ayrı maddede (TMK m. 298).
- **Görev:** Aile mahkemesi.[6]

IV. Bilerek Tanıyanın Durumu

- **Kural:** İrade sakatlığı yoksa iptal davası açılamaz.
- **Ölçü:** Tanıma anında baba olmadığını bilmek.[7]
- **Doğru dava:** Nüfus kaydının düzeltilmesi.
- **Görev:** Asliye hukuk mahkemesi (5490 s. K. m. 36).
- **Süre:** Kayıt düzeltme davası süreye bağlı değildir.
- **Ayrım:** İptalde kayıt doğru oluşmuş, düzeltmede baştan yanlıştır.

V. Süreler

- **Nispî süre:** İptal sebebinin öğrenilmesinden bir yıl (TMK m. 300/1).
- **Korkutma hâli:** Korkunun etkisi kalktığında başlar.
- **Mutlak süre:** Her hâlde tanımanın üzerinden beş yıl.
- **Haklı sebep:** Sebep kalktıktan sonra bir ay içinde dava açılabilir (TMK m. 300/4).
- **Kaynak:** Süreler ayrı maddede toplanmıştır.[8]
- **Adli tatil:** Süreler adli tatilde durmaz.[9]

VI. İspat

- **Yük:** İradesinin sakatlandığını tanıyan ispatlar.
- **Aldatmada:** Aldatan kişi ve aldatmanın biçimi ortaya konur.
- **Korkutmada:** Tehdit ve etkisi belgelenir.

5 Yargıtay 2. HD, 09.12.2025, E. 2025/6699, K. 2025/10882.
6 Yargıtay HGK, 08.10.2025, E. 2024/366, K. 2025/603.
7 Yargıtay 2. HD, 02.12.2025, E. 2025/1969, K. 2025/10512.
8 Yargıtay 18. HD, 06.10.2015, E. 2015/12075, K. 2015/13745.
9 Yargıtay 2. HD, 17.11.2025, E. 2025/7322, K. 2025/9752.

- **Genetik inceleme:** Babalığı gösterir, iradeyi göstermez (TMK m. 284).
- **Resen araştırma:** Hâkim maddî olguları kendiliğinden araştırır.
- **Kaçınma:** İnceleme zor kullanılarak yaptırılabilir (HMK m. 292).

VII. Yargılama Giderleri

- **Kural:** Haksız çıkan taraf öder (HMK m. 326).
- **İstisna:** Davanın açılmasına sebebiyet veren davacı öder.[10]
- **Sebep:** Tanıma tek taraflı beyandır; davayı doğuran odur.
- **Davalılar:** Karşı çıkmadıkları için gidere katlanmazlar.
- **Kayyım ücreti:** Çocuğa kayyım atanmışsa vekâlet ücreti doğar.
- **Hesap:** Dava açmadan önce bu maliyet değerlendirilmelidir.

UYGULAMA NOTU

Tanıma beyanında bulunduktan sonra çocuğun kendisinden olmadığını öğrenen tanıyanın yapması gerekenler sırayla şunlardır. **Önce tarihler saptanmalıdır:** tanımanın hangi gün yapıldığı ve gerçeğin hangi gün öğrenildiği. Süre öğrenmeden itibaren bir yıl ve her hâlde tanımadan itibaren beş yıldır; beş yıl dolmuşsa dava yalnız "gecikmeyi haklı kılan sebep" varsa ve sebep kalktıktan sonraki bir ay içinde açılabilir. **Sonra dayanak belirlenmelidir:** tanıyanın, tanıma sırasında gerçekten çocuğun babası olduğunu düşünüp düşünmediği. Cevap olumluysa dava tanımanın iptalidir ve aile mahkemesinde açılır. Cevap olumsuzsa, yani tanıyan bildiği hâlde yine de tanımışsa, bu dava ona kapalıdır; açılacak dava nüfus kaydının düzeltilmesidir ve asliye hukuk mahkemesinde görülür. **Dilekçe doğru kurulmalıdır:** dava anaya ve çocuğa **birlikte** yöneltilir; çocuk küçükse menfaat çatışması nedeniyle kendisine kayyım atanması baştan istenmelidir. **Deliller ayrılmalıdır:** DNA raporu babalık meselesini çözer ama tanıyanın iradesinin sakatlandığını göstermez; aldatma ileri sürülüyorsa o dönemki mesajlar, tanıklar ve beyanlar gerekir. **Son olarak maliyet hesaplanmalıdır:** davanın açılmasına kendi beyanıyla sebep olduğu kabul edilen davacı, davayı kazansa bile yargılama giderini ve karşı taraf vekâlet ücretini üstlenmek zorunda kalabilir.

İÇTİHATLAR

1 YARGITAY HUKUK GENEL KURULU
08.10.2025 · E. 2024/366 · K. 2025/603

Tanımanın iptali davası, irade sakatlığına dayanıyorsa tanıyan tarafından ana ve çocuğa karşı açılır; aksi hâlde davacılar çevresi genişler

Davacı, nüfustaki babasının gerçek babası olmadığını ileri sürerek babalık davası açmıştır; mahkeme davayı usulden reddetmiştir. Genel Kurul, çözüm için soybağının

10 Yargıtay 2. HD, 09.12.2025, E. 2025/6699, K. 2025/10882.

kurulma ve ortadan kaldırılma yollarını sırasıyla ele aldı ve tanımanın iptalini ayrı bir başlıkta incelemiştir.

> *Dava; tanıma beyanı, yanılma, aldatma veya korkutmaya dayanıyorsa "tanıyan" tarafından, ana ve çocuğa karşı açılır. Böyle değil ise; çocuk, çocuğun ölümü hâlinde alt soyu, Cumhuriyet savcısı, Hazine ve diğer ilgililer tarafından da açılabilir. Dava açma hak düşürücü sürülere bağlanmıştır. Tanımanın iptali davalarında görevli mahkeme 4787 sayılı Kanun'un 4.*

DEĞERLENDİRME Tanımanın iptali tek bir dava değil, **iki ayrı davadır** ve hangisinin söz konusu olduğunu davacının sıfatı belirler. Tanıyanın kendisi dava açıyorsa dayanağı yalnız irade sakatlığı olabilir: yanılma, aldatma veya korkutma; bu dava **ana ve çocuğa karşı** açılır (TMK m. 297). Davacı tanıyan değilse dava 298. maddeye dayanır ve ana, çocuk, çocuğun ölümü hâlinde altsoyu, Cumhuriyet savcısı, Hazine ve diğer ilgililer tarafından tanıyana ya da ölmüşse mirasçılarına karşı açılır (TMK m. 298). Her iki dava da hak düşürücü sürelere bağlıdır (TMK m. 300) ve aile mahkemesinde görülür. Dilekçe kurulurken önce hangi sıfatla dava açıldığına karar verilmelidir; davalı buna göre gösterilecektir.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
02.12.2025 · E. 2025/1969 · K. 2025/10512

Tanıyan, çocuğun babası olmadığını en baştan biliyorsa açılacak dava tanımanın iptali değil nüfus kaydının düzeltilmesidir

Çocuk, davalı ananın yurt dışındaki ilk evliliğinden dünyaya gelmiş ve 2016 yılına kadar orada eğitim görmüştü. Nüfusta tanıma yoluyla baba görünen kişi, tanıma işlemi sırasında çocuğun biyolojik babası olmadığını biliyordu; çocuk yalan ve yanıltıcı beyanla onun çocuğuymuş gibi kütüğe işlenmişti. Aile mahkemesi işin esasına girip karar vermiştir.

> *Tanımanın iptalinde, kişisel duruma ilişkin nüfus kaydında yer alan bilgi doğru olarak meydana gelmiş ve kütüğe tescil edilmiştir. Ancak bu doğru daha sonra tanımanın iptali davası ile teknik anlamda bir yanlışlığa dönüştürülmüştür. Nüfus kaydının düzeltilmesi davasında ise, nüfus kaydının gerçek durumu yansıtmadığı, baştan yanlış olarak kütüğe geçirilmesi söz konusudur...*

DEĞERLENDİRME Ayrımın ölçüsü **tanıyanın bilgisidir.** Tanıma sırasında kendisini baba zannediyorsa, yani iradesi sakatlanmışsa, açılacak dava tanımanın iptalidir ve aile mahkemesinde görülür. Buna karşılık baba olmadığını **en baştan biliyor** ve yine de tanıdıysa ortada sakatlanmış bir irade yoktur; gerçeğe aykırı beyanla baştan yanlış bir kayıt oluşturulmuştur. Bu hâlde dava nüfus kaydının düzeltilmesidir, **asliye hukuk mahkemesinde** görülür ve hak düşürücü süreye tabi değildir. Daire farkı şöyle özetler: tanımanın iptalinde doğru olarak oluşan kayıt sonradan davayla yanlışa dönüştürülür; kayıt düzeltmede ise kayıt baştan yanlıştır. Dosyada tanıyanın o tarihte ne bildiğini ortaya koyan beyan ve belgeler toplanmalıdır; görev ve süre buna bağlıdır.

3 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
09.12.2025 · E. 2025/6699 · K. 2025/10882

Baba olmadığını bilerek tanıyan kişi sonradan iptal davası açarsa yargılama gideri ve vekâlet ücreti kendi üzerinde bırakılır

Davacı, davalı anadan doğan çocuğun babası olmadığını bildiği hâlde çocuğu tanımış, sonra tanımanın iptali davası açmıştı. İlk derece mahkemesi davayı kabul etti ve yargılama gideriyle vekâlet ücretini davalılara yüklemiştir; bölge adliye mahkemesi istinaf başvurusunu esastan reddetmiştir. Çocuğa atanan kayyım bu yükümlülüğe karşı temyize gitmiştir.

> *Davacı, kendisinden olmayan bir çocuğu tanıyıp daha sonra tanımanın iptali davası açmakla bu davanın açılmasına kendisi tek taraflı irade beyanlıyla sebebiyet vermiştir. Davalılar, yasal zorunluluktan dolayı davalı konumundadırlar (TMK m. 297/2). Davalılar, davanın açılmasına sebep olmadıkları gibi, davaya karşı çıkmamışlar, fazladan yargılama gideri yapılmasına neden olmamışlardır. Dava, karşı tarafın kabulüyle sonuçlanacak nitelikte de değildir. Bu durumda, dava sonunda davacı tarafından yapılan yargılama gideri ve vekalet ücretinin kendi üzerine bırakılması gerekirken davalılara yükletilmesi yönünde hüküm kurulması doğru olmamış, hükmün bozulması gerekmiştir.*

DEĞERLENDİRME Uygulamada sık karşılaşılan bir haksızlığı düzeltir. Tanıma **tek taraflı bir irade beyanıdır**; kimse kimseyi tanımaya zorlamaz. Baba olmadığını bilerek tanıyan kişi, sonradan bu işlemi iptal ettirmek için dava açtığında davanın açılmasına kendisi sebep olmuştur. Ana ve çocuk ise yasal zorunluluk gereği davalı konumundadır (TMK m. 297/2); davanın açılmasına sebep olmamışlar, davaya karşı çıkmamışlar ve fazladan gidere yol açmamışlardır. Dava, karşı tarafın kabulüyle sonuçlanacak nitelikte de değildir. Bu nedenle yargılama gideri ve vekâlet ücreti **davacının üzerinde bırakılır**. Dava açılmadan önce bu maliyet hesaba katılmalıdır; özellikle çocuğa kayyım atandığı dosyalarda vekâlet ücreti azımsanacak gibi değildir.

4 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
17.11.2025 · E. 2025/7322 · K. 2025/9752

Soybağına ilişkin davalar adli tatilde de görülür; bu nedenle temyiz süresi adli tatil sebebiyle uzamaz

Bölge adliye mahkemesi kararı davacı vekiline 22.07.2025'te tebliğ edilmiştir. İki haftalık temyiz süresinin son günü 05.08.2025'ti; temyiz dilekçesi ise 06.08.2025'te verilmiştir. Davacı vekili, bu tarihlerin adli tatile denk geldiğini düşünmüş olmalıydı.

> *Bölge Adliye Mahkemesi tarafından verilen karar davacı vekiline 22.07.2025 tarihinde tebliğ edilmiş; temyiz dilekçesi, 6100 sayılı Kanun'un 103 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendine göre soybağına ilişkin davalar adli tatilde de görüleceğinden, temyiz süresin son günü(05.08.2025) geçirildikten sonra, 06.08.2025 tarihinde verilmiştir.*

DEĞERLENDİRME Tek bir günün dosyayı nasıl bitirdiğini gösteren karardır. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 103. maddesi, adli tatilde de görülecek dava ve işleri sayar ve **soybağına ilişkin davalar** bu listededir. Bunun sonucu şudur: soybağı dosyalarında adli tatil süreleri durdurmaz, uzatmaz; temyiz süresi tebliğden itibaren iki hafta olarak normal biçimde işler. Tanımanın iptali de soybağına ilişkin bir davadır; temmuz-ağustos aylarında tebliğ alan tarafın "nasılsa adli tatil" diye beklemesi hak kaybına yol açar. Kararın tebellüğ edildiği gün süre takvime işlenmelidir.

5 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
06.10.2015 · E. 2015/12075 · K. 2015/13745

Tanıyanın dava hakkı, iptal sebebinin öğrenildiği veya korkunun etkisinin kalktığı tarihten başlayarak bir yıl ve her hâlde tanımanın üzerinden beş yıl geçmekle düşer

Davacı, gerçek babasının nüfustaki kişi olmadığını ileri sürerek dava açmıştır. Ana bir süre başka bir kişiyle resmî nikâh olmaksızın birlikte yaşamış, sonra nüfustaki baba ile evlenmişti. Mahkeme davayı hak düşürücü süreden reddetmiştir; Daire soybağının kurulma ve kaldırılma yollarını, bu arada tanımanın iptalindeki süreleri sırasıyla ortaya koydu.

> *"...aynı Yasanın 300. maddesinde ise; "Tanıyanın dava hakkı, iptal sebebinin öğrenildiği veya korkunun etkisinin ortadan kalktığı tarihten başlayarak bir yıl ve her halde tanımanın üzerinden beş yıl geçmekle düşer. İlgililerin dava hakkı, davacının tanımayı ve tanıyanın çocuğun babası olamayacağını öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl ve her halde tanımanın üzerinden beş yıl geçmekle düşer. Çocuğun dava hakkı, ergin olmasından başlayarak bir yıl geçmekle düşer.*

DEĞERLENDİRME Tanıyanın süresi iki katmanlıdır. **Nispî süre:** iptal sebebinin öğrenildiği ya da korkunun etkisinin ortadan kalktığı tarihten başlayarak bir yıl. **Mutlak süre:** her hâlde tanımanın üzerinden beş yıl. Yani yanıltıldığını altıncı yılda öğrenen tanıyanın dava hakkı da kural olarak düşmüş olur. Bu sertliğin tek yumuşatıcısı son fıkradır: süreler geçtiği hâlde gecikmeyi haklı kılan bir sebep varsa, sebebin ortadan kalkmasından başlayarak **bir ay** içinde dava açılabilir (TMK m. 300). Bir ay çok kısa bir penceredir; haklı sebebin hangi gün ortadan kalktığı belgelenmeli ve dava dilekçesi o gün hazırlanmalıdır.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 282:** Genel olarak soybağının kurulması.
- **TMK m. 284:** Soybağı davalarında yargılama usulü.
- **TMK m. 285:** Babalık karinesi.
- **TMK m. 295:** Tanımanın koşulları ve şekli.
- **TMK m. 296:** Tanımada bildirim.
- **TMK m. 298:** İlgililerin iptal davası.
- **TMK m. 299:** Tanımanın iptalinde ispat yükü.
- **TMK m. 300:** Tanımanın iptalinde hak düşürücü süreler.

- **TMK m. 301:** Babalık davası.

MADDE

298

A. Tanıma
III. İptal davası
2. İlgililerin dava hakkı

a. Genel olarak

KANUN METNİ

(1) Ana, çocuk ve çocuğun ölümü hâlinde altsoyu, Cumhuriyet savcısı, Hazine ve diğer ilgililer tanımanın iptalini dava edebilirler.
(2) Dava tanıyana, tanıyan ölmüşse mirasçılarına karşı açılır.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 298, tanımayla kurulan soybağına tanıyan dışındaki kişilerin itiraz yolunu açar. Davayı ana, çocuk, çocuğun ölümü hâlinde altsoyu, Cumhuriyet savcısı, Hazine ve diğer ilgililer açabilir; dava tanıyana, tanıyan ölmüşse mirasçılarına yöneltilir. Bu dava tanıyanın davasından ayrılır: burada **irade sakatlığı aranmaz**, iddia doğrudan tanıyanın gerçekte baba olmadığıdır.[1] "Diğer ilgililer" ifadesi sınırsız değildir; dava ancak tanıma işleminden **hukukî menfaati etkilenen** kişilere açıktır.[2] Süre, tanımayı ve tanıyanın baba olamayacağını öğrenmeden başlayarak bir yıl, her hâlde beş yıldır (TMK m. 300).

TEMEL KAVRAMLAR

İlgililer	Tanımadan hukukî menfaati etkilenen kişiler (TMK m. 298/1).
Altsoy	Çocuğun çocukları ve onların altsoyu (TMK m. 298/1).
Hazine	Devletin mal varlığını temsil eden taraf (TMK m. 298/1).
Pasif husumet	Davanın tanıyana veya mirasçılarına yöneltilmesi (TMK m. 298/2).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

Madde 298- 1984 tarihli Öntasarının 298 inci maddesinin ilk iki fıkrasından alınmıştır. Yürürlükteki Kanunun 293 ve 294 üncü maddeleri, itiraz hakkını anaya, çocuğa, çocuğun ölümü hâlinde onun altsoyuna, Hazineye ve diğer ilgililere tanımaktadır. Maddede

1 Yargıtay 8. HD, 24.05.2021, E. 2019/5511, K. 2021/4230.
2 Yargıtay 18. HD, 17.11.2015, E. 2015/3182, K. 2015/16603.

> ise anaya, çocuğa ve çocuğun ölümü hâlinde onun altsoyuna, Cumhuriyet savcısına, Hazineye ve diğer ilgililere tanımanın iptali davası açma hakkı tanınmıştır. Dava, ikinci fıkra gereğince, tanıyana veya tanıyan ölmüşse mirasçılarına yöneltilecektir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 115*

Gerekçe, maddeyi eski Kanun'la yan yana koyarak tek bir farkı öne çıkarır: listeye **Cumhuriyet savcısı** eklenmiştir. Bu ekleme rastlantı değildir; soybağı kayıtlarının doğruluğu kamu düzenine ilişkin görüldüğünden, kimsenin dava açmadığı hâllerde de gerçeğin ortaya çıkabilmesi için savcıya yetki tanınmıştır. Gerekçenin ikinci cümlesi ise davanın **pasif tarafını** belirler ve uygulamada çok işe yarar: dava tanıyana, tanıyan ölmüşse mirasçılarına yöneltilir. Burada eski Kanun'la asıl fark, gerekçede yazmayan ama metinden çıkan bir usul değişikliğidir: eski Kanun'da ilgililer "hâkime itiraz" ediyor, nüfus memuru itirazı tanıyana bildiriyor, tanıyan da üç ay içinde itirazın reddini isteyebiliyordu. Yeni Kanun bu üç aşamalı yapıyı kaldırmış, yerine doğrudan açılan bir **iptal davası** koymuştur. Maddenin bir başka sessiz yeniliği, eski Kanun'daki "tanımanın çocuk hakkında zararlı bulunduğu" itiraz sebebinin alınmamış olmasıdır; bugün tek dayanak tanıyanın baba olmadığı iddiasıdır (TMK m. 299). Tasarının 298. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314).

Eski Kanun itiraz hakkını iki maddeye bölmüştü. 293. maddeye göre ana, çocuk ve çocuğun ölümü hâlinde altsoyu; tanıyanın baba veya büyükbaba olmadığı ya da **tanımanın çocuk hakkında zararlı bulunduğu** iddiasıyla, öğrendikleri tarihten itibaren **üç ay** içinde hâkime itiraz edebilirdi. Nüfus memuru itirazı tanıyana ya da mirasçılarına bildirir, onlar da üç ay içinde mahkemeye başvurup itirazın reddini isteyebilirdi. 294. maddeye göre Hazine ve diğer ilgililer de aynı süre içinde itiraz edebilir; itiraz edenler tanıyanın baba ya da büyükbaba olmadığını veya **tanımanın kanunen yasak** olduğunu ispatla yükümlüydü. Yeni Kanun bu yapıyı dört noktada değiştirmiştir: itiraz yerine **dava** yolu getirilmiş, üç aylık süre yerine bir yıllık ve beş yıllık süreler konmuş, davacı listesine **Cumhuriyet savcısı** eklenmiş ve "zararlı olma" ile "kanunen yasak olma" gerekçeleri kaldırılmıştır. Böylece dava tek bir eksene oturmuştur: tanıyanın gerçekte baba olup olmadığı.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Madde 293 – Ana veya çocuk ve çocuğun vefatı halinde füruu, tanıyanın baba veya büyük baba olmadığı veya tanıma çocuk hakkında zararlı bulunduğu iddiasiyle, ıttılalarından itibaren üç ay içinde hakime itiraz edebilirler. Ahvali şahsiye memuru tanıyana yahut anın mirasçılarına itirazı bildirir. Bunlar üç ay içinde mahalli mahkemesine müracaatla, itirazın reddini isteyebilir. Madde 294 – Gerek hazine gerek her hangi bir alakadar, ıttıla tarihinden itibaren üç ay içinde salahiyettar ahvali şahsiye memurunun bulunduğu mahal mahkemesinde; tanıma keyfiyetine itiraz edebilir. Muterizler, tanıyan kimsenin çocuğun baba veya babasının babası olmadığını veya tanımanın kanunen memnu bulunduğunu ispat mecburiyetindedirler.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 293 ve 294

	743 sayılı Kanun m. 293-294	4721 sayılı Kanun m. 298
Yol	Hâkime itiraz	İptal davası
Davacılar	Ana, çocuk, altsoy, Hazine, ilgililer	Aynılar ve Cumhuriyet savcısı
Süre	Öğrenmeden üç ay	Öğrenmeden bir yıl, her hâlde beş yıl
Sebepler	Baba olmama, zararlı olma, yasak olma	Yalnız baba olmama
Davalı	İtiraz tanıyana bildirilir	Tanıyan veya mirasçıları
Karşı başvuru	Tanıyan üç ay içinde reddini ister	Yok; yargılama tek davada yürür

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden beri değiştirilmemiştir. Uygulamasını şekillendiren asıl gelişme "diğer ilgililer" kavramının içtihatla sınırlandırılması olmuştur: Yargıtay, davayı ancak tanıma işleminden hukukî menfaati etkilenen kişilerin açabileceğini belirleyerek kavramın sınırsız yorumlanmasının önüne geçmiştir.[3] Maddenin çevresindeki hükümler de dikkate alınmalıdır: ispat yükü 299. maddede ana ve çocuk bakımından özel bir kurala bağlanmış, süreler ise 300. maddede toplanmıştır.

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi; savcı eklendi, itiraz yerine dava yolu geldi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Ana	Dava açabilir	TMK m. 298/1
Çocuk	Dava açabilir	TMK m. 298/1
Altsoy	Çocuğun ölümü hâlinde	TMK m. 298/1
Cumhuriyet savcısı	Dava açabilir	TMK m. 298/1
Hazine	Dava açabilir	TMK m. 298/1
Diğer ilgililer	Hukukî menfaati etkilenenler	Yargıtay 18. HD, K. 2015/16603
Dayanak	Tanıyanın baba olmadığı iddiası	TMK m. 299
İrade sakatlığı	Aranmaz	Yargıtay 8. HD, K. 2021/4230
Davalı	Tanıyan	TMK m. 298/2
Tanıyan ölmüşse	Mirasçıları	TMK m. 298/2

3 Yargıtay 18. HD, 17.11.2015, E. 2015/3182, K. 2015/16603.

Konu	Kural	Dayanak
Süre	Öğrenmeden bir yıl, her hâlde beş yıl	TMK m. 300/2
Çocuğun süresi	Erginlikten bir yıl	TMK m. 300/3

1 TBMM gerekçesine göre madde, 1984 tarihli Öntasarının ilgili maddesinin ilk iki fıkrasından alınmıştır. Gerekçe, eski Kanun'la karşılaştırma yaparak maddenin neyi değiştirdiğini açıkça gösterir: eski Kanun'un 293 ve 294. maddeleri itiraz hakkını **anaya, çocuğa, çocuğun ölümü hâlinde onun altsoyuna, Hazineye ve diğer ilgililere** tanıyordu; yeni maddede bu listeye **Cumhuriyet savcısı** da eklenmiştir. İkinci fıkra bakımından gerekçe kısa ve nettir: dava, tanıyana veya tanıyan ölmüşse mirasçılarına yöneltilecektir. Bu, eski Kanun'daki karmaşık itiraz ve karşı itiraz usulünün yerine geçen sade bir çözümdür: itiraz artık nüfus memuru aracılığıyla bildirilen bir beyan değil, doğrudan açılan bir davadır. Tasarının 298. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314).

DİKKAT

Bu maddede en çok tartışılan nokta **"diğer ilgililer"** ifadesidir ve kapsamı sanıldığı kadar geniş değildir. Ölçü hukukî menfaattir: davayı ancak tanıma işleminden hukukî menfaati etkilenen kişiler açabilir.[4] Bir kurumun başka bir davada fer'î müdahil olması, akrabalık ya da vicdanî rahatsızlık bu sıfatı kazandırmaz; böyle bir dava **aktif dava ehliyeti yokluğundan** reddedilir ve mahkeme esasa girip DNA raporuna göre karar veremez. Pratikte bu maddeye en çok dayananlar, tanıyanın mirasçıları olacak kişiler ile çocuğun kendisidir. İkinci nokta davalıdır: dava **tanıyana** yöneltilir; tanıyan ölmüşse mirasçılarının tamamına yöneltilmesi gerekir, eksik taraf teşkili bozma sebebidir. Üçüncü nokta süredir: bir yıllık süre, hem tanımanın hem de tanıyanın baba olamayacağının öğrenildiği tarihten işler; ama beş yıllık mutlak süre serttir ve tanımanın üzerinden beş yıl geçmişse yalnız haklı sebep hâlinde, sebep kalktıktan sonraki bir ay içinde dava açılabilir. Son olarak dava soybağına ilişkin olduğundan adli tatilde de görülür; süreler yazın da normal biçimde işler.

II. Dava Hakkı Sahipleri

- **Ana:** Çocuğun anası (TMK m. 298/1).
- **Çocuk:** Soybağı tartışılan çocuğun kendisi.
- **Altsoy:** Çocuk ölmüşse onun altsoyu.
- **Cumhuriyet savcısı:** Kamu adına.
- **Hazine:** Mirasa ilişkin menfaati varsa.

4 Yargıtay 18. HD, 17.11.2015, E. 2015/3182, K. 2015/16603.

- **Diğer ilgililer:** Hukukî menfaati etkilenenler.[5]

III. "Diğer ilgililer" Kavramı

- **Ölçü:** Tanıma işleminden hukukî menfaatin etkilenmesi.
- **Tipik hâl:** Tanıyanın mirasçısı olacak kişiler (TMK m. 495).
- **Yetmeyen:** Başka bir davada fer'î müdahillik.
- **Yetmeyen:** Akrabalık ya da vicdanî rahatsızlık.
- **Sonuç:** Sıfatı olmayanın davası husumetten reddedilir.
- **Denetim:** Mahkeme aktif dava ehliyetini res'en gözetir (HMK m. 114).

IV. Tanıyanın Davasından Farkı

- **Dayanak:** Burada irade sakatlığı aranmaz.[6]
- **İddia:** Tanıyanın gerçekte baba olmadığı (TMK m. 299).
- **Tanıyanın davası:** Yalnız yanılma, aldatma, korkutma (TMK m. 297).
- **Sınır:** Tanıyan bu sebepler dışında dava açamaz.[7]
- **Davalılar:** Tanıyanın davasında ana ve çocuk, burada tanıyan.
- **Zorunlu dava arkadaşlığı:** Tanıyanın davasında ana ile çocuk arasında vardır.

V. Davalı Sıfatı

- **Kural:** Tanıyana (TMK m. 298/2).
- **Ölmüşse:** Mirasçılarına.
- **Kapsam:** Mirasçıların tamamına yöneltilmelidir.
- **Eksiklik:** Taraf teşkili eksikse hüküm bozulur (TMK m. 284).
- **Çocuk davacıysa:** Küçükse kendisine kayyım atanır.
- **Görev:** Aile mahkemesi (4787 s. K. m. 4).

VI. İspat

- **Yük:** Davacı, tanıyanın baba olmadığını ispatlar (TMK m. 299).
- **Ana veya çocuk davacıysa:** İspat yükü özel kurala tabidir (TMK m. 299/2).
- **Koşul:** Tanıyanın gebe kalma döneminde ana ile ilişkisine dair inandırıcı kanıt göstermesi.
- **Araç:** Genetik inceleme belirleyicidir (TMK m. 284).

5 Yargıtay 18. HD, 17.11.2015, E. 2015/3182, K. 2015/16603.
6 Yargıtay 8. HD, 24.05.2021, E. 2019/5511, K. 2021/4230.
7 Yargıtay 18. HD, 26.01.2016, E. 2015/21693, K. 2016/1159.

- **Resen araştırma:** Hâkim maddî olguları kendiliğinden araştırır.
- **Kaçınma:** İnceleme zor kullanılarak yaptırılabilir (HMK m. 292).

VII. Süreler

- **İlgililer:** Tanımayı ve tanıyanın baba olamayacağını öğrenmeden bir yıl.[8]
- **Mutlak süre:** Her hâlde tanımanın üzerinden beş yıl.
- **Çocuk:** Ergin olmasından başlayarak bir yıl.
- **Haklı sebep:** Sebep kalktıktan sonra bir ay (TMK m. 300).
- **Çift koşul:** Yalnız tanımayı öğrenmek süreyi başlatmaz.
- **Adli tatil:** Süreler adli tatilde durmaz.[9]

UYGULAMA NOTU

Bu dava düşünülüyorsa üç soru sırayla cevaplanmalıdır. **Birincisi: davacının dava hakkı var mıdır?** Ana, çocuk, çocuğun ölümü hâlinde altsoyu, Cumhuriyet savcısı ve Hazine doğrudan sayılmıştır. Bunların dışındaki kişinin "diğer ilgililer" kapsamına girmesi gerekir ve bunun ölçüsü hukukî menfaattir; dilekçede menfaatin nasıl etkilendiği somut olarak yazılmalıdır — örneğin davacı tanıyanın mirasçısı olacaksa veraset ilamı ya da nüfus kaydı eklenmelidir. **İkincisi: davalı doğru gösterilmiş midir?** Dava tanıyana açılır; tanıyan ölmüşse mirasçılarının tamamı davalı gösterilmelidir, eksik bırakılan mirasçı bozma sebebidir. **Üçüncüsü: dava süresi içinde midir?** Bir yıllık süre iki şeyin birden öğrenildiği tarihten işler: tanımanın ve tanıyanın çocuğun babası olamayacağının. Nüfus müdürlüğünden gelen tanıma bildirimi ilk koşulu, ele geçen bir rapor ya da beyan ikincisini karşılayabilir; bu tarihler belgelenmelidir. Beş yıllık mutlak süre dolmuşsa dava yalnız gecikmeyi haklı kılan bir sebep varsa ve sebep kalktıktan sonraki bir ay içinde açılabilir. Dilekçede genetik inceleme talebi baştan yazılmalıdır; karşı taraf örnek vermekten kaçınırsa incelemenin zorla yaptırılması istenmelidir.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
24.05.2021 · E. 2019/5511 · K. 2021/4230

Tanımanın iptalinde iki ayrı dava vardır: tanıyanın irade sakatlığına dayanan davası ile ilgililerin tanıyana veya mirasçılarına karşı açtığı dava

Tanımanın iptali istemiyle açılan davada Daire, soybağının tanıma yoluyla nasıl kurulduğunu, bu soybağının hangi davalarla kaldırılabileceğini, davacı ve davalı çevresini ve hak düşürücü süreleri sırasıyla ortaya koydu.

8 Yargıtay 18. HD, 06.10.2015, E. 2015/12075, K. 2015/13745.
9 Yargıtay 2. HD, 17.11.2025, E. 2025/7322, K. 2025/9752.

> *TMK'nin 297. maddesinde tanıyanın iptal davası açma hakkı düzenlenmiştir. İlgili madde ile tanıyanın tanıma beyanındaki irade sakatlıklarına dayanak açacağı iptal davası ile tanımayı geçersiz hale getirmesine olanak tanınmıştır. TMK'nin m. 297/f.l hükmüne göre tanıyanın; yanılma, aldatma veya korkutma sebebiyle açacağı tanımanın iptali istemli dava anaya ve çocuğa karşı açılmalıdır ve ana ve çocuk arasında zorunlu dava arkadaşlığı bulunmaktadır. Tanımaya karşı dava açabilecek diğer hak sahipleri ise, TMK'nin 298. maddesinde düzenlenmiştir. TMK'nin 298. maddesine göre ana, çocuk ve çocuğun ölümü halinde altsoyu, cumhuriyet savcısı, Hazine ve diğer ilgililer tanıyan, tanıyan ölmüş ise mirasçılarına karşı tanımanın iptalini dava edebilirler.*

DEĞERLENDİRME Tanımanın iptali tek bir dava değil, **iki ayrı davadır** ve ikisi her yönüyle birbirinden ayrılır. **Tanıyanın davası** (TMK m. 297) yalnız irade sakatlığına dayanabilir ve ana ile çocuğa karşı açılır; ana ile çocuk arasında **zorunlu dava arkadaşlığı** vardır, yani ikisine birden yöneltilmeyen dava taraf teşkili eksikliğiyle karşılaşır. **İlgililerin davası** (TMK m. 298) ise irade sakatlığı aramaz; burada iddia tanıyanın gerçekte baba olmadığıdır ve dava tanıyana, o ölmüşse mirasçılarına yöneltilir. Dilekçe hazırlanırken önce hangi sıfatla dava açıldığına karar verilmelidir: davalıyı, dayanağı ve süreyi bu belirler.

2 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
17.11.2015 · E. 2015/3182 · K. 2015/16603

"Diğer ilgililer" kavramı sınırsız değildir; davayı ancak tanıma işleminden hukukî menfaati etkilenen kişiler açabilir

Bir kamu kurumu, evlat edinme davasında fer'î müdahil sıfatıyla yer alırken, küçüğün üçüncü bir kişi tarafından noterde düzenlenen tanıma senediyle tanındığını öğrendi ve babalık konusunda şüphe bulunduğunu belirterek tanımanın iptalini istemiştir. Mahkeme DNA incelemesi yaptırmıştır; rapor davalının baba olduğunu ortaya koyunca davayı esastan reddetmiştir.

> *Yukarıda gösterilen yasal düzenlemeler ve yapılan açıklamalar dikkate alındığında, tanımanın iptali davasını tanıyan ve tanıma işleminden hukuki menfaati etkilenen ilgililerin açabileceği anlaşılmaktadır. Somut olayda davacı kurum, her ne kadar evlat edinme davasında feri müdahil olsa da, davacı kurumu tanıma işleminden hukuki menfaati etkilenecek olan ilgililer kapsamında değerlendirmek yasanın amacına uygunluk oluşturmayacaktır. Bu durumda mahkemece, davacı kurumun davada aktif dava ehliyeti bulunmadığından davanın reddine karar verilmesi gerekirken...*

DEĞERLENDİRME Maddedeki "diğer ilgililer" ifadesi uygulamada en çok tartışılan noktadır ve bu karar sınırını çizer: dava, tanıma işleminden **hukukî menfaati etkilenen** kişilere açıktır. Ölçü hukukî menfaattir; duygusal bağ, kurumsal ilgi ya da başka bir davadaki fer'î müdahillik yeterli değildir. Somut olayda kurum evlat edinme davasında müdahil olsa bile, tanımadan hukukî menfaati etkilenen ilgililerden sayılmamış ve davası **aktif dava ehliyeti yokluğundan** reddedilmiştir.

Daire, esasa girip DNA raporuna göre karar verilmesini de doğru bulmamış, sonucu itibarıyla doğru kararın gerekçesini düzelterek onamıştır. Dava açılmadan önce davacının menfaatinin hukuken nasıl etkilendiği dilekçede somut olarak açıklanmalıdır.

3 YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ
26.01.2016 · E. 2015/21693 · K. 2016/1159

Tanıyan, yanılma, aldatma veya korkutma dışındaki sebeplerle tanımanın iptalini dava edemez

Davacı ile çocuk arasındaki soybağı 03.10.2006 tarihinde tanıma yoluyla kurulmuştu. Davacı sonradan bu soybağının kaldırılmasını istemiştir; dilekçesinde yanılma, aldatma veya korkutma bulunduğunu ileri sürmemişti. Mahkeme davayı kabul etmiştir.

> *Tanıyan, yanılma, aldatma veya korkutma sebebiyle tanımanın iptalini dava edebilir.(TMK.m.297/1) Bu sebeplerin dışında tanıyanın tanımanın iptalini dava etme hakkı bulunmamaktadır. Davacı dava dilekçesinde, bu sebeplerin varlığını ileri sürmüş değildir.*

DEĞERLENDİRME Karar, 297 ile 298. madde arasındaki sınırı davacı bakımından gösterir. Tanıyanın elindeki tek dayanak **irade sakatlığıdır**; dilekçesinde yanılma, aldatma veya korkutma bulunduğunu ileri sürmüyorsa davası reddedilir. Buna karşılık aynı iddia — tanıyanın gerçekte baba olmadığı — 298. maddedeki ilgililer tarafından ileri sürülebilir; onlar için irade sakatlığı aranmaz. Bu ayrım pratikte şu sonuca yol açar: tanıyan, gerçeği bilerek tanımışsa ne 297'ye ne 298'e dayanabilir; onun yolu nüfus kaydının düzeltilmesi davasıdır (TMK m. 297). Dilekçede dayanılan sebep açıkça ve baştan yazılmalıdır.

4 YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ
06.10.2015 · E. 2015/12075 · K. 2015/13745

İlgililerin dava hakkı, tanımayı ve tanıyanın baba olamayacağını öğrendikleri tarihten başlayarak bir yıl ve her hâlde beş yıl geçmekle düşer

Davacı, gerçek babasının nüfustaki kişi olmadığını ileri sürerek dava açmıştır. Ana bir süre başka bir kişiyle resmî nikâh olmaksızın birlikte yaşamış, sonra nüfustaki baba ile evlenmişti. Mahkeme davayı hak düşürücü süreden reddetmiştir; Daire tanımanın iptalindeki süreleri sırasıyla ortaya koydu.

> *...aynı Yasanın 300. maddesinde ise; "Tanıyanın dava hakkı, iptal sebebinin öğrenildiği veya korkunun etkisinin ortadan kalktığı tarihten başlayarak bir yıl ve her halde tanımanın üzerinden beş yıl geçmekle düşer. İlgililerin dava hakkı, davacının tanımayı ve tanıyanın çocuğun babası olamayacağını öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl ve her halde tanımanın üzerinden beş yıl geçmekle düşer. Çocuğun dava hakkı, ergin olmasından başlayarak bir yıl geçmekle düşer.*

DEĞERLENDİRME İlgililerin süresi **çift koşulludur**: bir yıllık süre, davacının hem tanımayı hem de tanıyanın çocuğun babası olamayacağını öğrendiği tarihten işler. Yani tanımadan haberdar olmak tek başına süreyi başlatmaz; tanıyanın baba olamayacağının da öğrenilmiş olması gerekir. Buna karşılık mutlak süre serttir: her hâlde tanımanın üzerinden beş yıl geçmekle dava hakkı düşer. **Çocuk** bakımından süre ergin olmasından başlayarak bir yıldır; çocuk küçükken ananın açmadığı dava, çocuğun kendi hakkını ortadan kaldırmaz. Süreler geçtiği hâlde gecikmeyi haklı kılan bir sebep varsa, sebebin ortadan kalkmasından başlayarak **bir ay** içinde dava açılabilir (TMK m. 300).

5 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
17.11.2025 · E. 2025/7322 · K. 2025/9752

Soybağına ilişkin davalar adli tatilde de görüldüğünden temyiz süresi adli tatil sebebiyle uzamaz

Bölge adliye mahkemesi kararı davacı vekiline 22.07.2025'te tebliğ edilmiştir. İki haftalık temyiz süresinin son günü 05.08.2025'ti; temyiz dilekçesi ise 06.08.2025'te verilmiştir.

> *Bölge Adliye Mahkemesi tarafından verilen karar davacı vekiline 22.07.2025 tarihinde tebliğ edilmiş; temyiz dilekçesi, 6100 sayılı Kanun'un 103 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendine göre soybağına ilişkin davalar adli tatilde de görüleceğinden, temyiz süresin son günü(05.08.2025) geçirildikten sonra, 06.08.2025 tarihinde verilmiştir.*

DEĞERLENDİRME Tanımanın iptali davası soybağına ilişkindir; Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 103. maddesi bu davaların adli tatilde de görüleceğini söyler. Bunun sonucu, yaz aylarında dosyası olan taraflar için kritiktir: adli tatil süreleri **durdurmaz ve uzatmaz**. Temmuz ya da ağustos ayında tebliğ alınan kararda iki haftalık temyiz süresi normal biçimde işler; bir günlük gecikme dilekçenin süreden reddine yol açar. Aynı mantık dava açma sürelerine de yansır: 300. maddedeki bir yıllık ve beş yıllık süreler adli tatilden etkilenmez. Tebellüğ günü süre takvime işlenmeli ve son gün beklenmemelidir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 282:** Genel olarak soybağının kurulması.
- **TMK m. 284:** Soybağı davalarında yargılama usulü.
- **TMK m. 294:** Sonradan evlenmede itiraz ve iptal.
- **TMK m. 295:** Tanımanın koşulları ve şekli.
- **TMK m. 296:** Tanımada bildirim.
- **TMK m. 297:** Tanıyanın iptal davası.
- **TMK m. 299:** Tanımanın iptalinde ispat yükü.
- **TMK m. 300:** Tanımanın iptalinde hak düşürücü süreler.
- **TMK m. 301:** Babalık davası.
- **TMK m. 495:** Altsoyun yasal mirasçılığı.

MADDE

299

A. Tanıma
III. İptal davası
2. İlgililerin dava hakkı
b. İspat yükü

KANUN METNİ

(1) Davacı, tanıyanın baba olmadığını ispatla yükümlüdür.
(2) Ana veya çocuk tarafından tanıyanın baba olmadığı iddiasıyla açılan iptal davasında ispat yükü, tanıyanın, gebe kalma döneminde ana ile cinsel ilişkide bulunduğuna ilişkin inandırıcı kanıtları göstermesinden sonra doğar.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 299, tanımanın iptali davasında kimin neyi ispatlayacağını belirler. Kural açıktır: davacı, tanıyanın baba olmadığını ispatlamakla yükümlüdür; bu, genel soybağı davalarından ayrık ve özel bir düzenlemedir.[1] Davayı **ana veya çocuk** açmışsa kural yumuşar: ispat yükü, tanıyanın gebe kalma döneminde ana ile cinsel ilişkide bulunduğuna ilişkin **inandırıcı kanıtları göstermesinden sonra** doğar; ilk adımı tanıyan atar.[2] Uygulamada belirleyici delil genetik incelemedir; bu inceleme mahkemenin belirleyeceği **resmî bir kuruluşta** yaptırılmalıdır, mahkeme dışında özel bir merkezden alınan rapor tek başına yetmez.[3] Karşı taraf örnek vermekten kaçınırsa hâkim incelemenin **zor kullanılarak** yapılmasına karar verir (HMK m. 292).

TEMEL KAVRAMLAR

İspat yükü	Bir iddiayı kanıtlama yükümlülüğünün hangi tarafta olduğu (TMK m. 299/1).
Hafifletilmiş ispat	Ana veya çocuk davacıysa yükün sonradan doğması (TMK m. 299/2).
Gebe kalma dönemi	Doğumdan önceki üç yüzüncü gün ile yüz sekseninci gün arası (TMK m. 287/2).

1 Yargıtay 8. HD, 18.11.2020, E. 2020/282, K. 2020/7336.
2 Yargıtay HGK, 16.10.2018, E. 2017/1920, K. 2018/1432.
3 Yargıtay 8. HD, 26.01.2017, E. 2017/964, K. 2017/763.

İnandırıcı kanıt | Tanıyanın bu dönemde ana ile ilişkisini ortaya koyan delil (TMK m. 299/2).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 299- Maddede İsviçre Medenî Kanununun 260b maddesi örnek alınmıştır. Birinci fıkraya göre davacı tanıyanın baba olmadığını kanıtlamak zorundadır. Ancak yürürlükteki Kanunun 293 ve 294 üncü maddelerinde yer alan, tanımanın çocuk için zararlı olduğu ve tanımanın kanunen yasak olduğu gerekçesiyle iptal davası açılması olanağı ve bu olanak kullanılırsa bu hususların kanıtlanması zorunluluğu maddeye alınmamıştır. İkinci fıkrada ise hem 1984 tarihli Öntasarısı ve hem de İsviçre Medenî Kanununun düzenlemesi takip edilerek, ana veya çocuk tarafından açılan iptal davasında, önce davalının baba olması olasılığını kanıtlaması aranmak suretiyle; davacının ispat yükü hafifletilmektedir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 115-116*

Gerekçenin ilk cümlesi maddenin kaynağını verir: İsviçre Medenî Kanunu'nun 260b maddesi. İkinci paragraf iki iş birden yapar. **Kuralı koyar:** davacı, tanıyanın baba olmadığını kanıtlamak zorundadır. **Kapsamı daraltır:** eski Kanun'un "tanımanın çocuk için zararlı olduğu" ve "tanımanın kanunen yasak olduğu" iddialarıyla iptal isteme olanağı, dolayısıyla bunların kanıtlanması zorunluluğu da maddeye alınmamıştır. Böylece dava tek bir eksene oturur: tanıyanın gerçekte baba olup olmadığı. Üçüncü paragraf ise maddenin asıl yeniliğidir. Ana veya çocuk davacı olduğunda, **önce davalının baba olması olasılığını kanıtlaması aranır**; gerekçe bunun amacını da açıkça yazar: davacının ispat yükünü hafifletmek. Buradaki ince ayrım önemlidir — yük tanıyana **geçmez**, davacının yükü **ertelenir**. Tanıyan gebe kalma döneminde ana ile ilişkisine dair inandırıcı kanıt göstermezse davacının ayrıca bir şey ispatlaması gerekmez; gösterirse asıl ispat yükü o anda doğar. Bu denge, evlilik dışı doğan çocuğun ve ananın özel hayatın gizliliği içinde kalan bir olguyu ispatlamak zorunda bırakılmamasını sağlar. Tasarının 299. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314).

Eski Kanun'da ispat kuralı ayrı bir maddede değil, itiraz hakkını düzenleyen maddelerin içindeydi. 294. maddenin ikinci cümlesine göre itiraz edenler, tanıyanın çocuğun **baba veya babasının babası** olmadığını ya da **tanımanın kanunen yasak** olduğunu ispatla yükümlüydü; 293. maddeye göre ise ana, çocuk ve çocuğun ölümü hâlinde altsoyu, bunlara ek olarak **tanımanın çocuk hakkında zararlı bulunduğu** iddiasıyla da itiraz edebilirdi. Yeni Kanun bu tabloyu üç noktada değiştirmiştir. **Birincisi**, ispat konusu tek bir olguya indirilmiştir: tanıyanın baba olmadığı. "Zararlı olma" ve "kanunen yasak olma" gerekçeleri ile bunların ispatı kaldırılmıştır. **İkincisi**, eski metindeki "babasının babası" ifadesi çıkarılmıştır; bugün tanıma yalnızca baba tarafından yapılabilir (TMK m. 295). **Üçüncüsü** ve en önemlisi, eski Kanun'da hiç bulunmayan **hafifletilmiş ispat kuralı** getirilmiştir: ana veya çocuk davacıysa yük, tanıyanın gebe kalma döneminde ana ile ilişkisine dair inandırıcı kanıt göstermesinden sonra

doğar. Eski Kanun döneminde bu ayrım yoktu; itiraz eden kim olursa olsun bütün yük ondaydı.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Madde 293 – Ana veya çocuk ve çocuğun vefatı halinde füruu, tanıyanın baba veya büyük baba olmadığı veya tanıma çocuk hakkında zararlı bulunduğu iddiasiyle, ıttılalarından itibaren üç ay içinde hakime itiraz edebilirler. Ahvali şahsiye memuru tanıyana yahut anın mirasçılarına itirazı bildirir. Bunlar üç ay içinde mahalli mahkemesine müracaatla, itirazın reddini isteyebilir. Madde 294 – Gerek hazine gerek her hangi bir alakadar, ıttıla tarihinden itibaren üç ay içinde salahiyettar ahvali şahsiye memurunun bulunduğu mahal mahkemesinde; tanıma keyfiyetine itiraz edebilir. Muterizler, tanıyan kimsenin çocuğun baba veya babasının babası olmadığını veya tanımanın kanunen memnu bulunduğunu ispat mecburiyetindedirler.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 293 ve 294

	743 sayılı Kanun m. 293-294	4721 sayılı Kanun m. 299
Düzenleme yeri	İtiraz maddelerinin içinde	Bağımsız madde
İspat konusu	Baba olmama, zararlı olma, yasak olma	Yalnız baba olmama
Kimin ispatlayacağı	İtiraz eden	Davacı
Ana ve çocuk için özel kural	Yok	Var (m. 299/2)
Hafifletme	Yok	Tanıyan önce inandırıcı kanıt gösterir
Kapsam	Baba veya babanın babası	Yalnız baba

Değişiklik durumu

Maddenin kendisi yürürlüğe girdiği günden beri değiştirilmemiştir. Uygulamasını asıl şekillendiren gelişme, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 292. maddesidir: soybağının tespiti amacıyla vücuttan kan veya doku alınmasına katlanma, artık yalnızca "rıza göstermezse aleyhine sonuç doğar" biçiminde bir takdir meselesi değil, **emredici bir yükümlülük** hâline gelmiştir; haklı sebep olmaksızın uyulmazsa hâkim incelemenin zor kullanılarak yapılmasına karar verir.[4] İkinci gelişme içtihatla olmuştur: Yargıtay, soybağının kamu düzenine ilişkin olması nedeniyle sonucun kuşkuya yer bırakmayacak biçimde ortaya konmasını aramakta, taraf ve tanık beyanlarıyla ya da mahkeme dışında alınmış raporlarla yetinilmesini kabul etmemektedir.[5]

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi; hafifletilmiş ispat kuralı geldi	4721 s. K.
01.10.2011	Soybağı incelemesine katlanma zorunluluğu emredici hükme bağlandı	6100 s. K. m. 292

4 Yargıtay 2. HD, 24.02.2026, E. 2025/9141, K. 2026/2170.
5 Yargıtay 8. HD, 26.01.2017, E. 2017/964, K. 2017/763.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Genel kural	İspat yükü davacıda	TMK m. 299/1
İspat konusu	Tanıyanın baba olmadığı	TMK m. 299/1
Niteliği	Özel ve ayrık düzenleme	Yargıtay 8. HD, K. 2020/7336
Ana veya çocuk davacıysa	Yük sonradan doğar	TMK m. 299/2
Önce yapılacak	Tanıyan inandırıcı kanıt gösterir	TMK m. 299/2
Kanıtın konusu	Gebe kalma döneminde ilişki	TMK m. 299/2
Belirleyici delil	Genetik inceleme	Yargıtay 8. HD, K. 2017/763
İncelemenin yeri	Mahkemenin belirleyeceği resmî kuruluş	Yargıtay 8. HD, K. 2017/763
Hâkimin rolü	Maddî olguları res'en araştırır	TMK m. 284
Rıza göstermeme	Sonuç aleyhe sayılabilir	TMK m. 284/2
Kaçınma	İnceleme zorla yaptırılır	HMK m. 292
Masraf	Yatırmayan davacı ispat edememiş sayılır	Yargıtay 8. HD, K. 2020/7336

TBMM gerekçesine göre madde, İsviçre Medenî Kanunu'nun 260b maddesi örnek alınarak kaleme alınmıştır. Gerekçe iki fıkrayı ayrı ayrı açıklar. Birinci fıkra bakımından ölçü nettir: davacı, tanıyanın baba olmadığını kanıtlamak zorundadır. Gerekçe burada eski Kanun'dan bir **eksiltme** yaptığını da söyler: 743 sayılı Kanun'un 293 ve 294. maddelerinde yer alan "tanımanın çocuk için zararlı olduğu" ve "tanımanın kanunen yasak olduğu" gerekçesiyle iptal isteme olanağı ve bunların kanıtlanması zorunluluğu maddeye alınmamıştır. İkinci fıkra bakımından gerekçe, hem 1984 tarihli Öntasarının hem de İsviçre Medenî Kanunu'nun izlendiğini belirtir: ana veya çocuk tarafından açılan iptal davasında **önce davalının baba olması olasılığını kanıtlaması aranmak suretiyle** davacının ispat yükü hafifletilmektedir. Tasarının 299. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314). 1

DİKKAT

Bu maddede en çok karıştırılan nokta, ikinci fıkranın ispat yükünü **yer değiştirmediği**, yalnızca **geciktirdiğidir**. Ana veya çocuk davacı olduğunda mahkeme "tanıyan baba olduğunu ispatlasın" demez; önce tanıyandan, gebe kalma döne-

minde ana ile ilişkisine dair inandırıcı kanıt göstermesini bekler. Tanıyan bu kanıtı gösteremezse davacının ayrıca bir şey ispatlaması gerekmez. Gösterirse sıra davacıya geçer ve asıl ispat yükü o zaman doğar. İkinci karıştırılan nokta, hâkimin res'en araştırma yetkisidir: bu yetki davacıyı **delil gösterme ve gider yatırma** yükünden kurtarmaz; genetik inceleme masrafını verilen kesin süre içinde yatırmayan davacının davası, iddiasını ispat edemediği gerekçesiyle reddedilir.[6] Üçüncü nokta delilin kaynağıdır: mahkeme dışında aldırılan rapor tek başına hükme esas olmaz; inceleme, mahkemenin belirleyeceği resmî kuruluşta ve mahkemenin denetiminde alınan örneklerle yapılmalıdır. Son olarak, ispat tartışmasına gelmeden önce iki usul eşiği aşılmalıdır: davacının dava hakkının bulunması (TMK m. 298) ve vekâletnamede özel yetkinin yer alması.

II. İspat Yükü

- **Kural:** Davacı, tanıyanın baba olmadığını ispatlar (TMK m. 299/1).
- **Niteliği:** Genel soybağı davalarından ayrık özel bir düzenleme.[7]
- **Kapsam:** Tanıyanın kendi davası için de aynıdır (TMK m. 297).
- **Konu:** İddia, tanıyanın gerçekte baba olmadığıdır.
- **Sonuç:** İspat edilemezse dava reddedilir.
- **Bağlantı:** Dava hakkı ayrıca denetlenir (TMK m. 298).

III. Ananın veya Çocuğun Davacı Olması

- **Özel kural:** İspat yükü sonradan doğar (TMK m. 299/2).
- **İlk adım:** Tanıyan, gebe kalma döneminde ana ile ilişkisine dair inandırıcı kanıt gösterir.
- **Dönem:** Doğumdan önceki üç yüzüncü ile yüz sekseninci gün arası (TMK m. 287).
- **Gösterilemezse:** Davacının ayrıca ispat yükümlülüğü doğmaz.
- **Gösterilirse:** Yük davacıya geçer.[8]
- **Amaç:** Gerekçeye göre davacının ispat yükünü hafifletmek.

IV. Genetik İncelemenin Yaptırılması

- **Yer:** Mahkemenin belirleyeceği resmî kuruluş.[9]
- **Özel rapor:** Mahkeme dışında alınan rapor tek başına yetmez.

6 Yargıtay 8. HD, 18.11.2020, E. 2020/282, K. 2020/7336.
7 Yargıtay 8. HD, 18.11.2020, E. 2020/282, K. 2020/7336.
8 Yargıtay HGK, 16.10.2018, E. 2017/1920, K. 2018/1432.
9 Yargıtay 8. HD, 26.01.2017, E. 2017/964, K. 2017/763.

- **Örnek:** Aidiyeti kuşkulu materyal hükme esas olmaz.[10]
- **Masraf:** Kesin süre içinde yatırılmalıdır.
- **Çelişki:** Rapordaki tutarsızlık giderilmeden hüküm kurulamaz.[11]
- **Değerlendirme:** Rapor, diğer delillerle birlikte tartılır.

V. Örnek Vermekten Kaçınılırsa

- **Yükümlülük:** Taraflar ve üçüncü kişiler zorunlu incelemeye katlanır (TMK m. 284).
- **Rıza yoksa:** Hâkim sonucu davalı aleyhine doğmuş sayabilir (TMK m. 284/2).
- **Emredici kural:** Herkes kan veya doku alınmasına katlanmak zorundadır (HMK m. 292).
- **Zor kullanma:** Haklı sebep yoksa inceleme zorla yaptırılır.[12]
- **Üçüncü kişi:** Tanıklıktan çekinme hakkını ileri süremez.
- **Sınır:** İnceleme bilimsel verilere uygun ve sağlık yönünden tehlikesiz olmalıdır.

VI. Tanıyan Ölmüşse İspat

- **Yol:** Mezar açılarak doku ve kemik örneği alınır.[13]
- **Mümkün değilse:** Temini mümkün doneler kullanılır.[14]
- **Alternatif:** Kardeşlik bağı araştırılabilir.[15]
- **Yakınlar:** Nüfus kaydındaki diğer soy yakınları araştırılır.
- **Davalı:** Tanıyanın mirasçıları (TMK m. 298/2).
- **Eksik inceleme:** Tüm imkânlar tüketilmeden ret kararı verilemez.

VII. İspattan Önceki Usul Eşikleri

- **Sıfat:** Dava hakkı olmayanın davası reddedilir.[16]
- **Özel yetki:** Vekâletnamede bulunmalıdır.[17]
- **Kayyım:** Menfaat çatışmasında küçüğe atanır.[18]
- **Taraf teşkili:** Eksikse esasa girilemez.[19]
- **Süre:** Hak düşürücü süreler res'en gözetilir (TMK m. 300).

10 Yargıtay 18. HD, 11.11.2015, E. 2015/18140, K. 2015/16312.
11 Yargıtay 8. HD, 01.03.2018, E. 2017/15426, K. 2018/3097.
12 Yargıtay 2. HD, 24.02.2026, E. 2025/9141, K. 2026/2170.
13 Yargıtay 8. HD, 01.03.2018, E. 2017/15426, K. 2018/3097.
14 Yargıtay 2. HD, 20.12.2022, E. 2022/9572, K. 2022/10732.
15 Yargıtay 8. HD, 18.09.2019, E. 2019/3845, K. 2019/7684.
16 Yargıtay 18. HD, 17.11.2015, E. 2015/3182, K. 2015/16603.
17 Yargıtay 8. HD, 03.05.2018, E. 2018/9837, K. 2018/12054.
18 Yargıtay 8. HD, 19.02.2019, E. 2018/15997, K. 2019/1660.
19 Yargıtay 2. HD, 27.11.2023, E. 2023/7891, K. 2023/5667.

- **Görev:** Aile mahkemesi (4787 s. K. m. 4).

UYGULAMA NOTU

Bu davada dosya üç katman hâlinde kurulmalıdır. **Birinci katman iddiadır:** tanıyanın çocuğun babası olamayacağının hangi olguya dayandırıldığı. Tanıma tarihinde tanıyanın yurt dışında olması, gebe kalma döneminde taraflar arasında ilişki bulunmaması, tanıyanın çocuk sahibi olamayacağına ilişkin sağlık kaydı gibi somut olgular dilekçede açıkça yer almalıdır. **İkinci katman delildir:** belirleyici delil genetik incelemedir. Dilekçede incelemenin **mahkemenin belirleyeceği resmî bir kuruluşta** yapılması talep edilmelidir; özel laboratuvar raporu yalnızca destekleyici olur, tek başına hükme esas alınmaz. Mahkeme gider yatırılması için kesin süre verirse bu süre kaçırılmamalıdır: hâkimin re'sen araştırma yetkisi, yatırılmayan masrafın sonucunun davacıya yüklenmesini engellemez ve dava iddianın ispat edilemediği gerekçesiyle reddedilir. **Üçüncü katman karşı tarafın tutumudur:** tanıyan ya da çocuk örnek vermekten kaçınırsa yalnızca "aleyhine sonuç doğmuş sayılsın" demekle yetinilmemeli; Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 292. maddesinin işletilmesi, yani incelemenin zor kullanılarak yaptırılması açıkça istenmelidir. Dava ana ya da çocuk tarafından açılıyorsa ikinci fıkra dilekçenin başına konulmalıdır: tanıyan gebe kalma döneminde ana ile ilişkisine dair inandırıcı kanıt göstermedikçe davacının ispat yükü doğmaz. Tanıyan ölmüşse mezar açılarak örnek alınması, bu mümkün değilse tanıyanın kabul edilen çocukları veya kardeşleri üzerinden karşılaştırma yapılması talep edilmeli; nüfus kaydından çıkarılan yakınlar tek tek gösterilmelidir. Rapor geldiğinde iç tutarlılığı kontrol edilmelidir: numunelerin ayrıştırılmasında ya da profil sayısında bir tutarsızlık varsa itiraz süresinde ve gerekçeli olarak yapılmalıdır.

İÇTİHATLAR

1 YARGITAY HUKUK GENEL KURULU
16.10.2018 · E. 2017/1920 · K. 2018/1432

Tanımanın iptali davasının başarısı davacının tanıyanın baba olmadığını ispatlamasına bağlıdır; ispat kuralı ile hak düşürücü süreler 299 ve 300. maddelerde düzenlenmiştir

Nüfus kaydındaki baba isminin düzeltilmesi istemiyle açılan davada görevli mahkemenin hangisi olduğu tartışılmıştır. Genel Kurul, çözüme varmak için soybağının kurulma ve kaldırılma yollarını, tanımanın iptali davasının davacılarını, ispat kuralını ve hak düşürücü süreleri sırasıyla ortaya koydu.

> *"Tanımanın iptali davasının başarılı olabilmesi, davacının, tanıyanın baba olmadığını ispatlamasına bağlı tutulmuş olup, dava için belirli süreler öngörülmüştür. Bu konular TMK'nın 299. ve 300. maddelerinde düzenlenmiştir. TMK'nın "İspat yükü" başlıklı 299. maddesi davacının, tanıyanın baba olmadığını ispatla yükümlü olduğu, ana veya çocuk tarafından tanıyanın baba olmadığı iddiasıyla*

açılan iptal davasında ispat yükünün, tanıyanın, gebe kalma döneminde ana ile cinsel ilişkide bulunduğuna ilişkin inandırıcı kanıtları göstermesinden sonra doğacağı hükme bağlandıktan sonra aynı Kanunun "Hak düşürücü süreler" başlıklı 300. maddesinde ise tanıyanın dava hakkının, iptal sebebinin öğrenildiği veya korkunun etkisinin ortadan kalktığı tarihten başlayarak bir yıl ve her hâlde tanımanın üzerinden beş yıl geçmekle düşeceği, ilgililerin dava hakkının, davacının tanımayı ve tanıyanın çocuğun babası olamayacağını öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl ve her hâlde tanımanın üzerinden beş yıl geçmekle düşeceği, çocuğun dava hakkının, ergin olmasından başlayarak bir yıl geçmekle düşeceği, bu süreler geçtiği hâlde gecikmeyi haklı kılan sebebin bulunması durumunda sebebin ortadan kalkmasından başlayarak bir ay içinde dava açılabileceği öngörülmüştür.

DEĞERLENDİRME Bu pasaj 299 ile 300. maddeyi bir arada verir ve ikisinin nasıl birlikte çalıştığını gösterir. **Kural:** davacı, tanıyanın baba olmadığını ispatlayacaktır; dava bu ispata bağlı olarak başarıya ulaşır. **İstisna:** ana veya çocuk davacıysa ispat yükü, tanıyanın gebe kalma döneminde ana ile cinsel ilişkide bulunduğuna dair **inandırıcı kanıtları göstermesinden sonra** doğar; yani ilk adımı tanıyan atar. **Süreler:** tanıyan için iptal sebebinin öğrenilmesinden ya da korkunun etkisinin kalkmasından bir yıl, ilgililer için tanımayı ve tanıyanın baba olamayacağını öğrenmeden bir yıl, her iki hâlde de tanımanın üzerinden beş yıl; çocuk için erginlikten bir yıl. Süreler geçmişse haklı sebep hâlinde bir aylık ek süre işler (TMK m. 300).

2 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
18.11.2020 · E. 2020/282 · K. 2020/7336

Tanımanın iptalinde ispat külfeti açık bir hükümle davacıya yüklenmiştir; genetik inceleme masrafını yatırmayan davacının davası reddedilir

Davacılar, 1998'de ölen kardeşlerinin 1995 yılında bir çocuğu tanıdığını, tanıma tarihinde altmış iki yaşında olduğunu, akıl sağlığının yerinde olmadığını ve kandırılmış olabileceğini ileri sürerek tanımanın iptalini istemişlerdir. Adli Tıp Kurumu raporu tanıma tarihinde hukukî ehliyetinin bulunduğunu belirlemiştir. Mahkeme, davacıların genetik inceleme için gerekli masrafı yatırmadıkları ve iddialarını ispat edemedikleri gerekçesiyle davayı reddetmiştir; bölge adliye mahkemesi istinaf başvurusunu esastan reddetmiştir.

"Dava konusu edilen tanıma tarihi itibari ile yürürlükte bulunan 743 sayılı Türk Kanunu Medenîsi'nin "Üçüncü şahsın itirazı" başlıklı 294. maddesinde, muterizlerin, tanıyan kimsenin çocuğun baba veya babasının babası olmadığını veya tanımanın kanunen memnu bulunduğunu ispat mecburiyetinde olduklarına yer verilmiş iken, mülga Kanuna paralel şekilde dava tarihi itibari ile yürürlükte bulunan 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun "İspat yükü" başlıklı 299. maddesinde de davacının, tanıyanın baba olmadığını ispatla yükümlü olduğu amir hüküm olarak düzenlenmiştir. Bu düzenlemelerden de anlaşılacağı üzere tanımanın iptali yönünden genel soybağına ilişkin davalardan ayrık ve özel

düzenleme bulunduğu ve ispat külfetinin davacı üzerinde olduğu açıkça hüküm altına alınmıştır.

DEĞERLENDİRME Kararın çekirdek cümlesi şudur: tanımanın iptali, **genel soybağı davalarından ayrık ve özel bir ispat düzenine** tabidir ve külfet açıkça davacıdadır. Bunun somut sonucu dosyada görülüyor: davacılar tanıyanın yaşını, ruh sağlığını ve kandırılmış olabileceğini ileri sürmüş, ama tanıyanın baba olamayacağını ispat edememişlerdir. Mahkeme ehliyet iddiasını Adli Tıp raporuyla çözmüş, babalık iddiası bakımından ise genetik incelemeye karar vermiştir; **masrafı yatırmayan davacı** iddiasını ispat edememiş sayılmış ve dava reddedilmiştir. Hâkimin re'sen araştırma yetkisi (TMK m. 284) davacıyı gider yükümlülüğünden kurtarmaz; verilen kesin süre içinde masraf yatırılmalıdır.

3 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
11.11.2015 · E. 2015/18140 · K. 2015/16312

Taraflar ve üçüncü kişiler zorunlu incelemelere katlanmakla yükümlüdür; rıza göstermeyen davalı aleyhine sonuç doğmuş sayılabilir

Ölen bir kişinin mirasçılarına karşı açılan babalık davasında mahkeme, davacının dosyaya sunduğu ve ölene ait olduğu ileri sürülen saç tellerinden yapılan inceleme raporuna dayanarak davayı kabul etmiştir. Saç tellerinin gerçekten ölene ait olduğu ise hiçbir tereddüde yer bırakmayacak şekilde tespit edilememişti.

> *"4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 284. maddesinde; "Soybağına ilişkin davalarda, aşağıdaki kurallar saklı kalmak kaydıyla Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu uygulanır: 1. Hakim maddi olguları resen araştırır ve kanıtları serbestçe takdir eder. 2. Taraflar ve üçüncü kişiler, soybağının belirlenmesinde zorunlu olan ve sağlıkları yönünden tehlike yaratmayan araştırma ve incelemelere rıza göstermekle yükümlüdürler. Davalı, hakimin öngördüğü araştırma ve incelemeye rıza göstermezse, hakim, durum ve koşullara göre bundan beklenen sonucu, onun aleyhine doğmuş sayabilir."...*

DEĞERLENDİRME İspat yükü davacıda olsa da kanun davacıyı yalnız bırakmaz; karar bunun iki dayanağını birlikte anıyor. **Birincisi** hâkimin maddî olguları res'en araştırması ve kanıtları serbestçe takdir etmesidir. **İkincisi**, sağlık yönünden tehlike yaratmayan ve zorunlu olan araştırmalara katlanma yükümlülüğüdür: davalı rıza göstermezse hâkim, beklenen sonucu **onun aleyhine doğmuş sayabilir**. Kararın ikinci dersi delilin kendisiyle ilgilidir: aidiyeti kuşkulu bir materyalden alınan rapor hükme esas olmaz. Dosyaya elden sunulan saç, diş fırçası ya da giysi gibi örnekler kabul edilmez; örnek, mahkemenin denetimi altında alınmalıdır.

4 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
26.01.2017 · E. 2017/964 · K. 2017/763

Tanımanın iptalinde taraf beyanları ve mahkeme dışında özel bir merkezden alınan rapor yeterli değildir; mahkemenin belirleyeceği resmî kuruluştan inceleme yaptırılmalıdır

Tanıyan, tanıdığı çocuğun kendisinden olmadığından kuşkulandığını, özel hastane raporlarına da inanmadığını belirterek tanımanın iptalini istemiştir. Mahkeme, tarafların beyanları ile davalının mahkeme dışında özel bir merkezden aldırdığı rapora dayanarak davayı kabul etmiştir; ayrıca küçüğe kayyım atanmadan hüküm kuruldu.

> *Mahkemece, davanın kamu düzenini ilgilendirmesi bakımından kuşku ve duraksamaya neden olmaksızın soybağının doğru olarak tespit edilmesi zorunludur. Somut olayda iddia ile ilgili olarak mahkemenin belirleyeceği resmi bir kuruluştan DNA incelemesi yaptırılması gerektiği hususu gözetilmeden salt taraf beyanları ve mahkeme dışı davalı tarafından özel bir merkezden alınan rapora itibar edilerek, davanın kabulüne karar verilmesi,...*

DEĞERLENDİRME Bu karar, **ispat aracının niteliğini** belirler. Soybağı kamu düzenine ilişkindir; bu nedenle mahkeme, kuşkuya yer bırakmayacak şekilde sonuca ulaşmak zorundadır. Özel bir laboratuvardan alınmış olumlu bir rapor bulunsa bile bu tek başına yetmez: inceleme, **mahkemenin belirleyeceği resmî bir kuruluşta**, tarafların kimliği ve örneklerin alınışı kontrol edilerek yapılmalıdır. Karar iki usul kuralını daha hatırlatıyor: ana ile çocuğun menfaati çatıştığından küçüğe **kayyım** atanmalı ve kayyıma da husumet yöneltilmelidir; ayrıca tanımanın iptali kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğundan vekâletnamede **özel yetki** aranır. Özel rapor dosyada destekleyici olarak kalabilir; ama dilekçede resmî kurumda inceleme talebi mutlaka yazılmalıdır.

5 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
24.02.2026 · E. 2025/9141 · K. 2026/2170

Karşı taraf kan veya doku örneği vermekten kaçınırsa hâkim incelemenin zor kullanılarak yapılmasına karar verir

Sonradan evlenme yoluyla kurulan soybağına itiraz davasında mahkeme, davalının genetik inceleme için örnek vermek üzere başvurmadığını belirterek sonucu onun aleyhine saydı ve davayı kabul etmiştir. Oysa Yargıtay'ın önceki bozma ilamı, taraf delillerinin toplanmasını ve incelemenin yaptırılmasını emretmişti.

> *4721 sayılı Kanun'un 284. maddesi gereğince, soybağına ilişkin davalarda, hakim maddi olguları re'sen araştırır ve kanıtları serbestçe takdir eder. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda "Soybağının tespiti için yapılacak inceleme" başlığı altında ayrı bir düzenleme yapılmış ve 292 nci maddenin birinci fıkrasında "Uyuşmazlığın çözümü bakımından zorunlu ve bilimsel verilere uygun olmak, ayrıca sağlık yönünden bir tehlike oluşturmamak şartıyla, herkes, soybağının tespiti amacıyla vücudundan kan veya doku alınmasına katlanmak zorundadır. Haklı bir sebep olmaksızın bu zorunluluğa uyulmaması hâlinde, hâkim incele-*

menin zor kullanılarak yapılmasına karar verir" biçiminde emredici ve özel bir düzenleme yapılmıştır. Madde gerekçesinde de işin önemi dikkate alınarak davanın tarafları yanında üçüncü kişilerin dahi zorunluluk hâlinde, bilimsel verilere uygun olmak, sağlık yönünden bir tehlike oluşturmamak koşuluyla, vücutlarından kan veya doku alınmasına katlanmak zorunda olduklarına vurgu yapılmak suretiyle soybağının tespiti için vücuttan kan veya doku alınmasına katlanma zorunluluğu açıklanmıştır.

DEĞERLENDİRME Önceki karardaki "aleyhe sonuç sayma" yetkisi bir takdir yetkisidir; Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 292. maddesi ise bunun ötesine geçip **emredici** bir yükümlülük getirir. Uyuşmazlığın çözümü bakımından zorunlu, bilimsel verilere uygun ve sağlık yönünden tehlike oluşturmayan hâllerde **herkes** kan veya doku alınmasına katlanmak zorundadır; haklı sebep olmaksızın uyulmazsa hâkim incelemenin **zor kullanılarak** yapılmasına karar verir. Yükümlülük yalnız tarafları değil, zorunluluk hâlinde üçüncü kişileri de bağlar; üçüncü kişi tanıklıktan çekinme hakkını ileri sürerek bundan kaçınamaz. Karşı taraf kaçınıyorsa "aleyhine sonuç doğmuş sayılsın" demekle yetinilmemeli; bu maddenin işletilmesi açıkça talep edilmelidir.

6 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
19.02.2019 · E. 2018/15997 · K. 2019/1660

Menfaat çatışması varsa küçüğe kayyım atanmadan ve genetik inceleme yaptırılmadan taraf ile tanık beyanlarına dayanılarak hüküm kurulamaz

Ana, ölmüş bir kişinin mirasçılarına karşı babalığın tespiti davası açmıştır. Mahkeme, küçüğe kayyım atamadan, iddia hakkında genetik inceleme yaptırmadan ve davaya katılmak isteyen kurumun müdahale talebini karara bağlamadan, yalnızca taraf ve tanık beyanlarıyla davayı kabul etmiştir.

> *"4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 426/2. maddesinde, bir işte yasal temsilcinin menfaati ile küçüğün veya kısıtlının menfaati çatışıyorsa, vesayet makamınca ilgilisinin isteği üzerine veya re'sen temsil kayyımı atanacağı düzenlenmiştir. Mahkemece, davalı küçüğe kayyım tayin ettirilerek husumetin kayyıma yöneltilmesi, gösterdiği takdirde delillerinin toplanarak yapılacak değerlendirilme sonucuna göre karar verilmesi gerekliği halde, bu husus göz ardı edilerek eksik hasımla işin esasının incelenmesi,...*

DEĞERLENDİRME Soybağı davalarında çocuk çoğu kez hem en çok etkilenen hem de kendini savunamayan taraftır. Yasal temsilcinin menfaati ile küçüğün menfaati çatıştığında vesayet makamı, istek üzerine veya **kendiliğinden** temsil kayyımı atar; husumet kayyıma yöneltilmeli, kayyımın göstereceği deliller toplanmalıdır. Bu, biçimsel bir ayrıntı değildir: kayyım atanmadan yürütülen yargılama **eksik hasımla** yapılmış sayılır ve hüküm bozulur. Aynı kararda ikinci bir eksiklik daha var: iddia hakkında genetik inceleme yaptırılmadan salt taraf ve tanık beyanlarıyla karar verilmesi. Tanımanın iptali davasında da aynı iki kural işler (TMK m. 284).

7 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
27.11.2023 · E. 2023/7891 · K. 2023/5667

Tanıma senedine dayanan kayıt, taraf teşkili tamamlanmadan ve genetik inceleme yaptırılmadan iptal edilemez

Cumhuriyet başsavcılığı davanamesiyle, bir çocuğun 1997 yılında düzenlenen tanıma senediyle ikinci kez ve farklı bir doğum tarihiyle nüfusa kaydedildiği, iki kaydın aynı kişiye ait olduğu ileri sürülerek ikinci kaydın iptali istendi. Mahkeme, her iki kayıtta ana ve baba görünen kişileri ya da mirasçılarını davaya dâhil etmeden ve genetik inceleme yaptırmadan davayı kabul etmiştir; davalı, kan bağı yönünden inceleme talebinin karşılanmadığını ileri sürerek temyiz etmiştir.

> *Nüfus kaydındaki düzeltme davaları kamu düzeni ile yakından ilgili olup, mahkemelerin kuşku ve duraksamaya neden olmaksızın doğru sicil oluşturmak zorunluluğu bulunduğu gözetilerek somut olayda taraf teşkili sağlandıktan sonra mahkemece salt taraflar ve tanık beyanları ile yetinilmeyip...*

DEĞERLENDİRME Tanımaya dayanan bir kaydın silinmesi, ilgili herkesin hukukî durumunu etkiler. Karar bu yüzden iki eşiği üst üste koyuyor. **Birinci eşik taraf teşkilidir:** her iki kayıtta ana ve baba olarak görünen kişiler sağsa kendileri, ölmüşlerse mirasçıları davalı sıfatıyla davaya katılmalıdır; mahkeme bunu res'en gözetir. **İkinci eşik ispattır:** taraf ve tanık beyanlarıyla yetinilemez, biyolojik bağ hakkında inceleme yaptırılıp rapor da gözetilerek karar verilmelidir. Kayıtların ikili ya da çelişkili olduğu dosyalarda dilekçe hazırlanırken önce ilgili kayıtların tam listesi çıkarılmalıdır; eksik taraf teşkili, işin esasına hiç girilmeden bozma sebebi olur.

8 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
01.03.2018 · E. 2017/15426 · K. 2018/3097

Genetik inceleme raporundaki çelişki giderilmeden hüküm kurulamaz; örnekler usulüne uygun ayrıştırılıp yeniden incelenmelidir

Ölen bir kişinin mirasçılarına karşı açılan babalık davasında mezar açılarak, aynı mezarda gömülü iki kişiden kemik örnekleri alındı. Adli Tıp Kurumu raporunda, iki ayrı poşetteki üç kemik numunesinden iki ayrı profil belirlenmesi gerekirken birbiriyle uyumlu tek bir erkek profili saptandığı ve karşılaştırmanın bu tek profille yapıldığı görülmüştür. Mahkeme bu rapora dayanarak davayı reddetmiştir.

> *...iki ayrı erkek DNA profili belirlenip davacıların DNA profilleri ile karşılaştırılmasının gerektiği açık olup, bu çelişki ve maddi gerçeğin şüpheye yer vermeyecek şekilde tespiti için, mahkemece yeniden feth-i kabir yapılarak, iki ayrı cesetten alınacak numunelerin kanun ve yönetmeliğe uygun olarak farklı torbalara konulup numaralandırılmasının yapılarak Adli Tıp Kurumu'na gönderilmesi, ATK Biyoloji İhtisas Dairesince de iki ayrı torbada bulunan kemik örnekleri üzerinde ayrı ayrı çalışılarak iki farklı erkek DNA profili tespit edildikten sonra davacıların DNA profilleri ile ayrı ayrı karşılaştırmasının yapılıp hazırlanacak rapor ve toplanan deliller birlikte değerlendirilip oluşacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken...*

DEĞERLENDİRME Rapor geldi diye dosya kapanmaz. Soybağı kamu düzenine ilişkin olduğundan sonuç **şüpheye yer vermeyecek** biçimde ortaya konmalıdır; raporun iç tutarsızlığı bu eşiği karşılamaz. Karar, çelişkinin nasıl giderileceğini de adım adım gösteriyor: mezar yeniden usulüne uygun açılacak, iki ayrı cesetten alınan numuneler **farklı torbalara konulup numaralandırılacak**, kurum her torbayı ayrı ayrı çalışıp iki farklı profil belirleyecek ve karşılaştırma ayrı ayrı yapılacaktır. Gelen rapor kendi içinde tutarsızsa ek rapor ya da yeni inceleme talebi süresinde ve gerekçeli olarak verilmelidir; itiraz edilmezse rapor hükme esas alınır.

9 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
18.09.2019 · E. 2019/3845 · K. 2019/7684

Mezardan alınan örneklerden sonuç alınamıyorsa kardeşlik bağının araştırılması gibi başka yollar denenmeden dava reddedilemez

Ergin çocuklar, babalarının ölmüş bir kişi olduğunu ileri sürerek mirasçılara karşı babalığın tespiti davası açmışlardır. Bozma üzerine mezar açılmıştır; ancak iki ayrı mezardan alınan örnekler üzerinde yapılan çalışma kemiklerin tek kişiye ait olduğunu ortaya koyunca babalık indeksi bakımından şüpheden uzak bir sonuca ulaşılamamıştır. Mahkeme davayı reddetmiştir.

> *“...baba yönünden kardeş olup olmadıklarının tespiti açısından DNA incelemesi yaptırılması ve alınacak rapor ile tarafların diğer delilleri birlikte değerlendirilip oluşacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken, eksik inceleme ve araştırma sonucu davanın reddine karar verilmesi doğru bulunmamıştır.*

DEĞERLENDİRME Tanıyan ölmüşse ispat çoğu zaman en zor aşamadır ve ilk deneme sonuç vermeyebilir. Karar bu noktada önemli bir kapı açıyor: doğrudan karşılaştırma mümkün olmadığında, davacılar ile tanıyanın kabul edilen çocukları arasında **baba yönünden kardeşlik bağı** bulunup bulunmadığı araştırılabilir. Yani ispat tek bir yönteme bağlı değildir; mahkeme eldeki bütün bilimsel imkânları tüketmeden “ispat edilemedi” diyemez. Tanımanın iptali davasında da tanıyan ölmüşse aynı yol izlenir: önce tanıyandan örnek, bu olmuyorsa tanıyanın kabul edilen çocukları, kardeşleri ya da ana-babası üzerinden karşılaştırma istenmelidir.

10 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
20.12.2022 · E. 2022/9572 · K. 2022/10732

Mezar yeri bulunamıyorsa nüfus kaydındaki diğer soy yakınları araştırılmalı, temini mümkün donelerle inceleme yaptırılmalıdır

Nüfus kaydının ana yönünden düzeltilmesi istemiyle açılan davada ilk karar, mezar açılarak örnek alınması gerektiği gerekçesiyle bozulmuştu. Bozma sonrası mahkeme, ilgili mezarların bir yol altında kaldığını ve mezar yerlerinin tespit edilemediğini belirterek davayı reddetmiştir. Oysa dosyadaki nüfus kaydı, aynı soydan gelen ve taraflarca bildirilmemiş başka bir yakının daha bulunduğunu gösteriyordu.

> *Nüfus kayıtlarındaki düzeltme istemine ilişkin davalarda, mahkemelerin hiç bir kuşku ve duraksamaya neden olmaksızın doğru sicil oluşturmak zorunluluğu bulunduğu gözetilerek, somut olayda mahkemece salt taraflar ve tanık beyanları ile yetinilmeyip bu iddia ile ilgili olarak alakalı kişilerin mezarı açılmak sureti ile temin edilecek örneklerle, bu mümkün olmadığı takdirde tıbben soruna cevap vermesi ve temini mümkün olan doneler kullanılarak DNA testi yaptırılıp alınacak rapor da gözetilerek karar verilmesi gerektiği...*

DEĞERLENDİRME Alıntılanan ölçü, kararın içinde aynen aktarılan önceki bozma ilamına aittir ve iki aşamalı bir yöntem koyar: **önce** ilgili kişilerin mezarı açılarak örnek temin edilecek, **bu mümkün değilse** tıbben soruna cevap verebilecek ve temini mümkün olan doneler kullanılarak inceleme yaptırılacaktır. Dairenin bozduğu hata, ikinci aşamanın hiç denenmemesidir: mahkeme, dosyadaki nüfus kaydından görülebilen diğer soy yakınlarını araştırmadan davayı reddetmiştir. Kararda ayrıca kurum raporuna dayanılarak mitokondriyal incelemenin sınırı da anlatılıyor; bu yöntem aynı ana soyundan gelinip gelinmediğini gösterir, ama iki kişinin aynı kadının çocukları olduğu konusunda kesin görüş vermeye elverişli değildir. Tanıyanın mezarına ulaşılamaması davayı sonuçsuz bırakmaz; nüfus kaydından çıkarılacak yakınlar dilekçede tek tek gösterilmelidir.

11 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
03.05.2018 · E. 2018/9837 · K. 2018/12054

Soybağı davaları kişiye sıkı sıkıya bağlı hakka ilişkin olduğundan vekâletnamede özel yetki aranır; eksiklik giderilmeden esasa girilemez

Ölen bir kişinin mirasçılarına karşı çocukları tarafından açılan babalık davasında, davayı açan avukatın vekâletnamesinde bu konuda özel yetki bulunmadığı, bir davacı bakımından ise usulüne uygun vekâletname hiç sunulmadığı anlaşılmıştır. Yargıtay'ın geri çevirme kararına karşın eksiklik giderilmemiştir; mahkeme yine de esasa girip davayı kabul etmiştir.

> *Somut uyuşmazlıkta talep, TMK'nın 301.maddesi kapsamında babalığın tespiti istemine ilişkin olup, şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanımı niteliğindedir. Davanın vekil eliyle açıldığı hallerde, vekile bu konuda özel yetki verilmiş olması gerekmektedir (HMK.m.74).*

DEĞERLENDİRME İspat tartışmasına gelmeden önce aşılması gereken bir eşik var. Soybağı davaları kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanımıdır; vekil eliyle açılıyorsa vekâletnamede **özel yetki** bulunmalıdır. Vekilin vekâlet ehliyeti ve usulüne uygun vekâletnamesi bir **dava şartıdır**; mahkeme bunu yargılamanın her aşamasında kendiliğinden araştırır, taraflar da her zaman ileri sürebilir. Eksiklik giderilebilir nitelikte olduğundan önce süre verilir; verilen sürede tamamlanmazsa dava usulden reddedilir. Aynı kural tanımanın iptali davası için de geçerlidir. Vekâletname çıkarılırken bu yetkinin metne yazıldığı kontrol edilmelidir; sonradan tamamlamak zaman ve harç kaybıdır.

12 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
17.11.2015 · E. 2015/3182 · K. 2015/16603

Davacının sıfatı yoksa mahkeme genetik inceleme raporuna dayanarak esastan karar veremez; dava aktif dava ehliyeti yokluğundan reddedilir

Bir kamu kurumu, evlat edinme davasında fer'î müdahil sıfatıyla yer alırken küçüğün üçüncü bir kişi tarafından tanındığını öğrendi ve babalık konusunda şüphe bulunduğunu belirterek tanımanın iptalini istemiştir. Mahkeme genetik inceleme yaptırmıştır; rapor davalının baba olduğunu ortaya koyunca davayı esastan reddetmiştir.

> *Yukarıda gösterilen yasal düzenlemeler ve yapılan açıklamalar dikkate alındığında, tanımanın iptali davasını tanıyan ve tanıma işleminden hukuki menfaati etkilenen ilgililerin açabileceği anlaşılmaktadır. Somut olayda davacı kurum, her ne kadar evlat edinme davasında feri müdahil olsa da, davacı kurumu tanıma işleminden hukuki menfaati etkilenecek olan ilgililer kapsamında değerlendirmek yasanın amacına uygunluk oluşturmayacaktır. Bu durumda mahkemece, davacı kurumun davada aktif dava ehliyeti bulunmadığından davanın reddine karar verilmesi gerekirken…*

DEĞERLENDİRME İspat tartışmasının sırasını gösterir: mahkeme önce **davacının sıfatını** denetler, sonra ispata geçer. Somut olayda kurum, tanımadan hukukî menfaati etkilenen ilgililerden sayılmadığı için davası aktif dava ehliyeti yokluğundan reddedilmeliydi; mahkemenin esasa girip rapora göre karar vermesi doğru görülmemiş, sonucu itibarıyla doğru karar gerekçesi düzeltilerek onanmıştır. Uygulamadaki sonuç şudur: çok güçlü bir genetik rapor bulunsa bile davacının dava hakkı yoksa rapor değerlendirilmez. Dilekçede önce davacının sıfatı, sonra ispat vasıtaları ortaya konulmalıdır (TMK m. 298).

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 282:** Genel olarak soybağının kurulması.
- **TMK m. 284:** Soybağı davalarında yargılama usulü.
- **TMK m. 287:** Gebe kalma dönemi.
- **TMK m. 295:** Tanımanın koşulları ve şekli.
- **TMK m. 297:** Tanıyanın iptal davası.
- **TMK m. 298:** İlgililerin iptal davası.
- **TMK m. 300:** Tanımanın iptalinde hak düşürücü süreler.
- **TMK m. 301:** Babalık davası.
- **TMK m. 302:** Babalık karinesi.
- **TMK m. 426:** Temsil kayyımı atanması.

MADDE

300

A. Tanıma
III. İptal davası
3. Hak düşürücü süreler

KANUN METNİ

(1) Tanıyanın dava hakkı, iptal sebebinin öğrenildiği veya korkunun etkisinin ortadan kalktığı tarihten başlayarak bir yıl ve her hâlde tanımanın üzerinden beş yıl geçmekle düşer.
(2) İlgililerin dava hakkı, davacının tanımayı ve tanıyanın çocuğun babası olamayacağını öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl ve her hâlde tanımanın üzerinden beş yıl geçmekle düşer.
(3) Çocuğun dava hakkı, ergin olmasından başlayarak bir yıl geçmekle düşer.
(4) Yukarıdaki süreler geçtiği hâlde gecikmeyi haklı kılan sebep varsa, sebebin ortadan kalkmasından başlayarak bir ay içinde dava açılabilir.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 300, tanımanın iptali davasının ne zamana kadar açılabileceğini belirler. Tanıyan için süre, iptal sebebinin öğrenildiği ya da korkunun etkisinin kalktığı tarihten bir yıl, her hâlde tanımadan beş yıldır. İlgililer için bir yıl, davacının **hem tanımayı hem de tanıyanın baba olamayacağını** öğrendiği tarihten işler; çocuk için ise ergin olmasından bir yıl geçer. Bu süreler **hak düşürücü** süredir, zamanaşımı değildir: hâkim kendiliğinden gözetir, kesilmez ve durmaz.[1] Başlangıç noktası olan "öğrenme", kesin kanaate ulaşmayı ifade eder; **şüphe süreyi başlatmaz**.[2] Süreler geçmişse yalnızca gecikmeyi haklı kılan bir sebep varsa, sebebin ortadan kalkmasından başlayarak bir ay içinde dava açılabilir; salt "geç öğrendim" demek bu ek süre için yeterli değildir.[3]

TEMEL KAVRAMLAR

1 Yargıtay 2. HD, 13.05.2024, E. 2023/2722, K. 2024/3359.
2 Yargıtay HGK, 16.10.2018, E. 2017/1920, K. 2018/1432.
3 Yargıtay 2. HD, 17.11.2025, E. 2025/7109, K. 2025/9669.

Hak düşürücü süre	Geçmesiyle hakkın kendisi sona eren, hâkimin res'en gözettiği süre (TMK m. 300).
Öğrenme	Tanıyanın baba olmadığı konusunda kesin kanaate ulaşılması (TMK m. 300/1-2).
Haklı sebep	Davanın süresinde açılmasını fiilen engelleyen durum (TMK m. 300/4).
Ek süre	Haklı sebebin ortadan kalkmasından başlayan bir aylık süre (TMK m. 300/4).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 300- Maddenin ilk üç fıkrası, içerik itibarıyla, İsviçre Medenî Kanununun 260c maddesinin ilk iki fıkrasının büyük oranda aynısıdır. Madde, tanımanın iptali davasının tâbi olduğu hak düşürücü süreleri düzenlemektedir. Birinci fıkrada, tanıyanın iptal davası açma hakkının yanılma veya aldatmanın öğrenildiği veya korkunun etkisinin ortadan kalktığı tarihten başlayarak bir yıl ve herhâlde tanımanın üzerinden beş yıl geçmekle düşeceği hükme bağlanmıştır. İkinci fıkrada, ilgililerin davası hakkının hak düşürücü süreleri yine bir ve beş yıl olarak düzenlenmiş; bir yıllık sürenin davacının tanımayı ve tanıyanın çocuğun babası olamayacağını öğrendiği tarihten, beş yıllık sürenin ise yine tanıma tarihinden itibaren işlemeye başlayacağı belirtilmiştir. Üçüncü fıkrada çocuğun dava hakkının ergin olmasından başlayarak bir yıl geçmekle düşeceği hüküm altına alınmıştır. Son fıkrada ise, hak düşürücü süreler geçtiği hâlde davanın haklı bir sebeple açılamıyor olması durumu için, haklı sebebin ortadan kalktığı tarihten itibaren bir aylık ek süre tanınmaktadır. İsviçre Medenî Kanununun bu hükmünü karşılayan 260c maddesinin son fıkra hükmünde ise herhangi bir ek süreden söz edilmemektedir. Maddede, haklı sebep ortadan kalktıktan sonra davanın ne zamana kadar açılabileceğinin kanunda açıkça düzenlenmesi gerektiğinden hareketle, bir aylık bir süre belirlenmesi uygun görülmüştür.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 116*

Gerekçenin en öğretici bölümü son fıkraya ilişkin olanıdır. Gerekçe, kaynak aldığı İsviçre Medenî Kanunu'nun 260c maddesinin son fıkrasında **herhangi bir ek süreden söz edilmediğini** açıkça yazar ve bir aylık süreyi Türk kanun koyucusunun kendi tercihi olarak sunar. Tercihin sebebi de belirtilmiştir: haklı sebep ortadan kalktıktan sonra davanın ne zamana kadar açılabileceği belirsiz bırakılmamalıdır. Bu, ek sürenin **niteliğini** anlamayı kolaylaştırır. Ek süre, hak düşürücü süreleri esnetmek için değil, haklı sebebin ortadan kalkmasından sonraki belirsizliği gidermek için konmuştur; dolayısıyla kendisi de kesin ve kısa tutulmuştur. Yargıtay da bu mantıktan hareketle, hak düşürücü sürelere ilişkin kuralların açık ve kesin düzenlendiğini, kıyas yoluyla genişletilemeyeceğini belirtmiştir.[4] Birinci fıkra bakımından gerekçenin kullandığı ifade de dikkat çekicidir: gerekçe, sürenin başlangıcını "iptal sebebinin öğrenilmesi" yerine **"yanılma veya aldatmanın öğrenilmesi"** biçiminde somutlaştırır; bu, tanıyanın davasının yalnızca irade sakatlığına dayanabileceğini gösterir (TMK m. 297).

4 Yargıtay 2. HD, 17.11.2025, E. 2025/7109, K. 2025/9669.

Tasarının 300. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314).

Eski Kanun'da süreler ayrı bir maddede toplanmamış, itiraz hakkını düzenleyen iki maddenin içine yerleştirilmişti ve tek bir ölçü vardı: **üç ay**. 293. maddeye göre ana, çocuk ve çocuğun ölümü hâlinde altsoyu, öğrendikleri (metnin diliyle "ıttılalarından") tarihten itibaren üç ay içinde hâkime itiraz edebilirdi; nüfus memuru itirazı tanıyana ya da mirasçılarına bildirir, onlar da üç ay içinde mahkemeye başvurup itirazın reddini isteyebilirdi. 294. maddeye göre Hazine ve diğer ilgililer de aynı üç aylık süre içinde itiraz edebilirdi. Yeni Kanun bu tabloyu dört noktada değiştirmiştir. **Birincisi**, üç aylık süre bir yıla çıkarılmıştır; öğrenmeden sonra dava hazırlamak için makul bir süre tanınmıştır. **İkincisi**, eski Kanun'da bulunmayan **beş yıllık mutlak süre** getirilmiştir; artık öğrenme ne zaman olursa olsun tanımanın üzerinden beş yıl geçmişse kural olarak dava açılamaz. **Üçüncüsü**, çocuğun kendi dava hakkı için ayrı bir başlangıç noktası belirlenmiştir: erginlik. Eski Kanun'da çocuk da ana ile aynı üç aylık süreye tabiydi ve küçükken işlemeye başlayan bir süre çocuğun hakkını fiilen ortadan kaldırabiliyordu. **Dördüncüsü**, gecikmeyi haklı kılan sebep hâlinde bir aylık **ek süre** getirilmiştir; eski Kanun'da böyle bir esneklik yoktu. Eski Kanun'da tanıyanın kendi açtığı bir iptal davası da bulunmadığından, birinci fıkradaki tanıyana ait süreler tümüyle yeni Kanun'un ürünüdür.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Madde 293 – Ana veya çocuk ve çocuğun vefatı halinde füruu, tanıyanın baba veya büyük baba olmadığı veya tanıma çocuk hakkında zararlı bulunduğu iddiasiyle, ıttılalarından itibaren üç ay içinde hakime itiraz edebilirler. Ahvali şahsiye memuru tanıyana yahut anın mirasçılarına itirazı bildirir. Bunlar üç ay içinde mahalli mahkemesine müracaatla, itirazın reddini isteyebilir. Madde 294 – Gerek hazine gerek her hangi bir alakadar, ıttıla tarihinden itibaren üç ay içinde salahiyettar ahvali şahsiye memurunun bulunduğu mahal mahkemesinde; tanıma keyfiyetine itiraz edebilir. Muterizler, tanıyan kimsenin çocuğun baba veya babasının babası olmadığını veya tanımanın kanunen memnu bulunduğunu ispat mecburiyetindedirler.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 293 ve 294

	743 sayılı Kanun m. 293-294	4721 sayılı Kanun m. 300
Tanıyanın süresi	Yok (dava hakkı yoktu)	1 yıl, her hâlde 5 yıl
İlgililerin süresi	Öğrenmeden 3 ay	Öğrenmeden 1 yıl
Mutlak üst sınır	Yok	Tanımadan 5 yıl
Çocuğun süresi	Ana ile aynı 3 ay	Erginlikten 1 yıl
Ek süre	Yok	Haklı sebepte 1 ay
Karşı başvuru	Tanıyan 3 ay içinde reddini ister	Yok

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden beri değiştirilmemiştir; buna karşılık uygulaması hâlen hareketlidir. Son fıkradaki ek sürenin salt geç öğrenme hâlinde uygulanıp

uygulanmayacağı konusunda 2. Hukuk Dairesinin bozma kararına bölge adliye mahkemesince direnilmiş ve dosya, temyiz incelemesi için Yargıtay Hukuk Genel Kuruluna gönderilmiştir.[5] İkinci fıkradaki beş yıllık üst sınırın ilgililer bakımından tanıma tarihinden başlayıp başlamayacağı da tartışmalıdır: 8. Hukuk Dairesi, tanımadan haberi olmayan ilgili bakımından bu sürenin tanıma tarihinden işlemesini mümkün görmemiştir.[6] Bu nedenle süre hesabını yaparken en dar yorumu esas almak ve öğrenmeyi belgelemek güvenli yoldur.

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi; süreler uzadı, beş yıllık üst sınır ve bir aylık ek süre geldi	4721 s. K.
01.10.2011	Soybağı davalarının adli tatilde de görüleceği açıkça düzenlendi	6100 s. K. m. 103

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Kim	Süre	Başlangıç
Tanıyan	1 yıl	İptal sebebinin öğrenilmesi
Tanıyan	1 yıl	Korkunun etkisinin kalkması
Tanıyan	5 yıl (mutlak)	Tanıma tarihi
İlgililer	1 yıl	Tanımayı ve tanıyanın baba olamayacağını öğrenme
İlgililer	5 yıl (mutlak)	Tanıma tarihi
Çocuk	1 yıl	Ergin olma
Çocuğun altsoyu	1 yıl	Çocuğun ölümünün öğrenilmesi
Herkes	1 ay (ek)	Haklı sebebin ortadan kalkması
Niteliği	Hak düşürücü	Hâkim res'en gözetir
Şüphe	Süreyi başlatmaz	Kesin kanaat aranır
Yargılama dışı rapor	Süreyi başlatır	Raporun öğrenildiği tarih
Adli tatil	Süreleri uzatmaz	HMK m. 103/1-b

1 TBMM gerekçesine göre maddenin ilk üç fıkrası, içerik bakımından İsviçre Medenî Kanunu'nun 260c maddesinin ilk iki fıkrasının büyük oranda aynısıdır. Gerekçe fıkraları tek tek açıklar: birinci fıkrada tanıyanın dava hakkı **yanılma veya aldatmanın öğrenildiği** ya da korkunun etkisinin kalktığı tarihten bir yıl ve her hâlde tanımadan beş yıl geçmekle düşer; ikinci fıkrada ilgililer için süreler yine

5 Yargıtay 2. HD, 18.06.2026, E. 2026/4934, K. 2026/6868.
6 Yargıtay 8. HD, 11.04.2019, E. 2017/9754, K. 2019/4021.

bir ve beş yıldır, bir yıllık süre davacının tanımayı ve tanıyanın çocuğun babası olamayacağını öğrendiği tarihten, beş yıllık süre ise **tanıma tarihinden** işler; üçüncü fıkrada çocuğun dava hakkı erginlikten bir yıl geçmekle düşer. Son fıkra için gerekçe, kaynak İsviçre hükmünde böyle bir ek süre bulunmadığını açıkça belirtir ve ek süreyi Türk kanun koyucusunun tercihi olarak sunar: haklı sebep ortadan kalktıktan sonra davanın ne zamana kadar açılabileceğinin kanunda açıkça düzenlenmesi gerektiğinden hareketle **bir aylık** bir süre belirlenmesi uygun görülmüştür. Tasarının 300. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314).

DİKKAT

Bu maddede en çok yapılan hata, davanın **yanlış nitelendirilmesidir**. Çocuk evlilik içinde doğmuşsa yol soybağının reddidir ve süreler 289. maddededir; soybağı tanımayla kurulmuşsa yol tanımanın iptalidir ve süreler buradadır.[7] "Nüfus kaydının silinmesi" başlığıyla açılan dava da, kayıt bir tanıma senedine dayanıyorsa tanımanın iptali sayılır ve bu sürelere tabi olur.[8] İkinci sık hata, öğrenme tarihinin belgelenmemesidir: yargılama dışında aldırılan bir babalık raporunun ele geçtiği anda bir yıllık süre işlemeye başlar, buna karşılık salt kuşku süreyi başlatmaz.[9] Üçüncü hata, son fıkraya sığınmaktır: ek süre, geç öğrenmeye değil **gecikmeyi haklı kılan sebebe** bağlanmıştır ve bu ayrımın kesinleşmediğini de belirtmek gerekir, konu Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun önündedir.[10] Son olarak süreler adli tatilde durmaz; soybağı davaları tatilde de görülür.[11]

II. Tanıyanın Süresi

- **Bir yıl:** İptal sebebinin öğrenilmesinden (TMK m. 300/1).
- **Alternatif başlangıç:** Korkunun etkisinin ortadan kalkması.
- **Sebepler:** Yanılma, aldatma, korkutma (TMK m. 297).
- **Mutlak süre:** Tanımanın üzerinden beş yıl.
- **Katı uygulama:** Beş yıl geçmişse haklı sebep aranır.[12]
- **Hesap:** Tanıma tarihi nüfus kaydından belirlenir.

7 Yargıtay 2. HD, 21.11.2023, E. 2023/7902, K. 2023/5431.
8 Yargıtay 8. HD, 06.05.2019, E. 2017/10849, K. 2019/4600.
9 Yargıtay 2. HD, 27.12.2021, E. 2021/9667, K. 2021/10069.
10 Yargıtay 2. HD, 18.06.2026, E. 2026/4934, K. 2026/6868.
11 Yargıtay 2. HD, 17.11.2025, E. 2025/7322, K. 2025/9752.
12 Yargıtay 2. HD, 17.11.2025, E. 2025/7109, K. 2025/9669.

III. İlgililerin Süresi

- **Bir yıl:** Tanımayı ve tanıyanın baba olamayacağını öğrenmeden (TMK m. 300/2).
- **Çift koşul:** Yalnız tanımayı öğrenmek yetmez.
- **Mutlak süre:** Tanımanın üzerinden beş yıl.
- **Aykırı uygulama:** Beş yılın ilgili için tanıma tarihinden başlaması mümkün görülmemiştir.[13]
- **Davacılar:** Ana, çocuk, altsoy, savcı, Hazine, ilgililer (TMK m. 298).
- **Tipik başlangıç:** Mirasçılık belgesinin alındığı tarih.

IV. Çocuğun ve Altsoyun Süresi

- **Çocuk:** Ergin olmasından başlayarak bir yıl (TMK m. 300/3).
- **Bağımsızlık:** Ananın dava açmamış olması çocuğun hakkını düşürmez.
- **Altsoy:** Süre çocuğun ölümünün öğrenilmesinden işler.[14]
- **Gerekçe:** Altsoyun dava hakkı çocuğun ölümüne bağlıdır.
- **Temsil:** Küçük çocuğa kayyım atanır (TMK m. 284).
- **Beş yıl:** Çocuk için mutlak süre öngörülmemiştir.

V. Öğrenme Tarihinin Belirlenmesi

- **Ölçü:** Kesin kanaate ulaşmak.[15]
- **Şüphe:** Süreyi başlatmaz.[16]
- **Rapor:** Yargılama dışı babalık testi süreyi başlatır.
- **Belge:** Mirasçılık belgesi, tebligat, nüfus kayıt örneği.
- **İspat:** Beyanın aksini ileri süren ispatlar.[17]
- **Samimiyet:** Yıllarca süren şüpheye rağmen dava açmamak aleyhe değerlendirilir.[18]

VI. Bir Aylık Ek Süre

- **Koşul:** Gecikmeyi haklı kılan sebebin varlığı (TMK m. 300/4).
- **Başlangıç:** Sebebin ortadan kalktığı tarih.
- **Süre:** Bir ay.

13 Yargıtay 8. HD, 11.04.2019, E. 2017/9754, K. 2019/4021.
14 Yargıtay HGK, 16.10.2018, E. 2017/1920, K. 2018/1432.
15 Yargıtay HGK, 16.10.2018, E. 2017/1920, K. 2018/1432.
16 Yargıtay 2. HD, 27.12.2021, E. 2021/9667, K. 2021/10069.
17 Yargıtay 8. HD, 25.02.2019, E. 2017/8395, K. 2019/1853.
18 Yargıtay 2. HD, 18.04.2024, E. 2023/9436, K. 2024/2699.

- **Yetmeyen:** Salt geç öğrenme iddiası.[19]
- **Yeten:** Aldatma ve baskının tanık ile raporla ortaya konması.[20]
- **Yorum:** Kurallar kıyas yoluyla genişletilemez.

VII. Sürelerin Niteliği ve Usul

- **Nitelik:** Hak düşürücü süre, zamanaşımı değil.[21]
- **Res'en:** Hâkim yargılamanın her aşamasında gözetir.
- **Kesilme:** Süreler kesilmez ve durmaz.
- **Nitelendirme:** Dava tanımanın iptali sayılırsa 300. madde uygulanır.[22]
- **Adli tatil:** Süreler uzamaz.[23]
- **Görev:** Aile mahkemesi (4787 s. K. m. 4).

UYGULAMA NOTU

Bu davada ilk yapılacak iş bir **takvim çıkarmaktır**. Üç tarih yan yana yazılmalıdır: tanıma tarihi, öğrenme tarihi ve dava tarihi. Tanıma tarihi nüfus müdürlüğünden alınacak kayıt örneğinden ya da tanıma senedinden belirlenmelidir; "yaklaşık" tarihlerle çalışılmamalıdır. Öğrenme tarihi mutlaka bir **belgeye** bağlanmalıdır: yargılama dışında aldırılan bir babalık raporu, davacıya tebliğ edilen bir dava dilekçesi, mirasçılık belgesi ya da nüfus kayıt örneği bu işi görür. Bu belgenin tarihinden itibaren bir yıllık süre vardır ve bu süre yaz aylarında da işler. Tanımanın üzerinden beş yıl geçmişse ayrı bir yol izlenmesi gerekir: dilekçede yalnızca "yeni öğrendim" denilmemeli; davacıyı dava açmaktan alıkoyan somut engel, bu engelin ne zaman ortadan kalktığı ve dava tarihinin bundan sonraki bir ay içinde olduğu ayrı ayrı gösterilmelidir. Aldatma veya baskı iddiası varsa bu iddia tanık listesiyle ve varsa genetik raporla desteklenmelidir; soyut bir beyan ek süre için yeterli görülmemektedir. Karşı taraf süre def'i ileri sürmese bile mahkeme süreyi kendiliğinden inceleyeceğinden, süreye ilişkin açıklamalar dava dilekçesinde baştan yapılmalı; cevaba cevap aşamasına bırakılmamalıdır. Davanın doğru adlandırılmasına da dikkat edilmelidir: kayıt bir tanıma senedine dayanıyorsa dava tanımanın iptalidir, nüfus kaydının düzeltilmesi değil; bu ayrım hem görevli mahkemeyi hem de davanın süreye tabi olup olmadığını belirler. Son olarak, süre geçmiş olsa bile çocuğun kendi dava hakkı ergin olmasından itibaren bir yıl daha ayrıca işler; bu hak anne ya da babanın davranışından bağımsızdır.

19 Yargıtay 2. HD, 17.11.2025, E. 2025/7109, K. 2025/9669.
20 Yargıtay 2. HD, 02.06.2026, E. 2026/3653, K. 2026/5927.
21 Yargıtay 2. HD, 13.05.2024, E. 2023/2722, K. 2024/3359.
22 Yargıtay 8. HD, 21.12.2017, E. 2017/6684, K. 2017/17311.
23 Yargıtay 2. HD, 17.11.2025, E. 2025/7322, K. 2025/9752.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
16.10.2018 · E. 2017/1920 · K. 2018/1432

Tanıyanın baba olmadığının öğrenilmesi kesin kanaate ulaşmayı ifade eder; şüphe süreyi başlatmaz ve çocuğun altsoyu için süre çocuğun ölümünün öğrenilmesinden işler

Nüfus kaydındaki baba isminin düzeltilmesi istemiyle açılan davada görevli mahkemenin hangisi olduğu tartışılmıştır. Genel Kurul, çözüme varmak için soybağının kurulma ve kaldırılma yollarını, tanımanın iptali davasında ispat kuralını ve hak düşürücü süreleri sırasıyla ele almıştır.

> *Hak düşürücü sürelerin işlemesiyle ilgili olarak iki hususun belirtilmesi gereklidir. Birincisi, tanıyanın baba olmadığının öğrenilmesi, bu hususta kesin kanaate ulaşılmasını ifade eder. Tanıyanın babalığından şüphe duyulması, sürenin başlaması için yeterli olmaz. İkincisi, çocuğun altsoyunun iptal davası açması, çocuğun ölümü hâlinde mümkün olabildiği için, çocuğun altsoyu için hak düşürücü süreler, çocuğun ölümünün öğrenilmesinden itibaren başlayacaktır (Dural/Öğüz/Gümüş, s.291-292). Yukarıda belirtildiği üzere soybağı davaları TMK'da sayma usulü ile belirlenmiştir. Bu davalar dışında soybağı davası açabilmek imkânı bulunmamaktadır. Ayrıca 4721 sayılı TMK'nın 284. maddesine göre Hukuk Muhakemeleri Kanunu kurallarının uygulanması asıl olmakla birlikte, soybağına ilişkin davalarda hâkimin maddi olguyu resen araştırması, kanıtları serbestçe takdir etmesi ve ayrıca aynı maddenin ikinci fıkrasına göre soybağının belirlenmesinde zorunlu olan hâllerde sağlıkları yönünden tehlike yaratmayan araştırma ve incelemelere tarafların ve üçüncü kişilerin rıza göstermeleri gereklidir. 4721 sayılı TMK'nın söz konusu düzenlemeleri dikkate alındığında, soybağı davalarının ilelebet açılabilmesini kabul etmemiş, belirli bir süre geçtikten sonra soybağı ile itirazları bir daha açılmamak üzere kapatılmasını yeğlemiştir. Onun için bu tür davalara hak düşürücü süreler getirilmiştir...*

DEĞERLENDİRME Bu pasaj maddenin üç temel sorusunu birden yanıtlar. **Süre ne zaman başlar?** "Öğrenme", tanıyanın baba olmadığı konusunda **kesin kanaate ulaşmak** demektir; babalıktan şüphe duymak süreyi başlatmaz. **Çocuğun altsoyu için başlangıç nedir?** Altsoyun iptal davası açması ancak çocuğun ölümü hâlinde mümkün olduğundan, onlar için süreler çocuğun ölümünün öğrenilmesinden itibaren işler. **Bu süreler neden var?** Genel Kurul, kanun koyucunun soybağı davalarının sonsuza kadar açılabilmesini kabul etmediğini, belirli bir süreden sonra soybağına yönelik itirazların bir daha açılmamak üzere kapatılmasını yeğlediğini söylüyor. Yani süreler çocuğun kimlik istikrarını korumak içindir; mahkeme bunları taraflar ileri sürmese de kendiliğinden gözetir.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
13.05.2024 · E. 2023/2722 · K. 2024/3359

İlk derece mahkemesinin "zamanaşımı" diye adlandırdığı süre gerçekte hak düşürücü süredir; adlandırma yanlış olsa da sonuç değişmediğinden karar onanır

İlgili sıfatıyla açılan tanımanın iptali davasında ilk derece mahkemesi, davanın öğrenmeden sonraki bir yıllık ve tanımadan sonraki beş yıllık süreler geçtikten sonra açıldığını, gecikmeyi haklı kılan bir sebep de ileri sürülmediğini belirterek davayı reddetmiştir; ancak kararında bunu "zamanaşımı" olarak adlandırmıştır. Bölge adliye mahkemesi istinaf başvurusunu esastan reddetmiştir.

> *...delillerin takdirinde hata görülmemesine ve özellikle İlk Derece Mahkemesi kararında zamanaşımı olarak ifade edilen sürenin hakdüşürücü süre olduğunun anlaşılmasına göre usul ve kanuna uygun olup davacı vekili tarafından temyiz dilekçesinde ileri sürülen nedenler kararın bozulmasını gerektirecek nitelikte görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Adlandırma farkı önemsiz değildir. **Zamanaşımı** bir def'idir: karşı taraf ileri sürmezse hâkim kendiliğinden dikkate alamaz, kesilir ve durur. **Hak düşürücü süre** ise hakkın kendisini sona erdirir: hâkim yargılamanın her aşamasında **res'en** gözetir, kesilmez ve durmaz, feragat edilemez. TMK m. 300'deki süreler ikinci gruptandır. Bu yüzden davalı hiçbir şey söylemese, hatta davayı kabul etse bile süre geçmişse dava reddedilir. Dairenin bu dosyada yaptığı, yanlış adlandırmayı düzeltip sonucu doğru bulmaktır. Dilekçede süre "zamanaşımı" diye yazılmamalıdır; daha önemlisi, karşı tarafın sessiz kalmasına güvenilmemelidir.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
21.11.2023 · E. 2023/7902 · K. 2023/5431

Soybağı tanımayla kurulmuşsa dava soybağının reddi değil tanımanın iptalidir; süre 289. maddeye göre değil 300. maddeye göre hesaplanır

Evlilik dışı doğan çocuk, 2015 yılında düzenlenen tanıma belgesiyle babanın nüfusuna kaydedilmiştir. Baba sonradan çocuğun kendisinden olmadığını öğrendiğini ileri sürerek dava açmıştır. Mahkeme davayı soybağının reddi olarak nitelendirdi ve soybağının reddine ilişkin hükümlerdeki bir yıllık sürenin geçtiği gerekçesiyle reddetmiştir.

> *Yukarıdaki yasal düzenlemeler dikkate alındığında davanın "tanımanın iptali" davası olmasına rağmen yanılgılı değerlendirmelerle soybağının reddi davası olarak nitelendirilmesi ve soybağının reddine ilişkin hükümlerin uygulanması isabetsizdir. O halde Mahkemece yapılacak iş, davanın tanımanın iptali davası olduğu gözetilerek 4721 sayılı Kanun'un 300 üncü maddesinin birinci ve dördüncü fıkraları değerlendirilerek karar vermekten ibarettir.*

DEĞERLENDİRME Davanın adı ile hukukî niteliği aynı şey değildir; niteleme hâkime aittir ve doğru niteleme doğrudan **hangi sürenin uygulanacağını** belirler. Çocuk evlilik içinde doğmuşsa babalık karinesi işler ve yol soybağının reddidir (TMK

m. 286, süreler TMK m. 289). Çocuk evlilik dışında doğmuş ve soybağı tanımayla kurulmuşsa yol tanımanın iptalidir ve süreler 300. maddededir. Daire burada mahkemeye yapılacak işi de göstermiş: davayı tanımanın iptali olarak kabul edip **300. maddenin birinci ve dördüncü fıkralarını** değerlendirmek. Dördüncü fıkranın anılması önemli: süre geçmiş görünse bile gecikmeyi haklı kılan sebep araştırılmadan ret kararı verilemez.

4 YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ
21.12.2017 · E. 2017/6684 · K. 2017/17311

Tanımayla kurulan soybağında nüfus kaydının iptali için açılacak dava tanımanın iptalidir; tanımanın üzerinden süre geçmişse ve haklı sebep açıklanmamışsa dava reddedilir

Baba, 2010 yılında tanıma ile nüfusuna kaydettirdiği çocukların kayıtlarının iptalini istedi ve davayı 2014 yılında açmıştır. Mahkeme davayı soybağının reddi olarak görüp genetik rapora göre davacının baba olduğunu belirleyerek reddetmiştir.

> *Çocuklar ile baba arasındaki soybağı ilişkisi 03.12.2010 tarihinde tanıma ile kurulmuştur. Bu aşamadan sonra, baba hanesinde kayıtlı çocukların bu hanedeki kayıtlarının iptali için açılacak dava tanımanın iptalidir.*

DEĞERLENDİRME Kısa ama kesin bir kural: soybağı bir kez **tanıma** ile kurulmuşsa, o kaydı ortadan kaldırmanın yolu tanımanın iptali davasıdır. Dosyada mahkeme davayı soybağının reddi sayıp esasa girmiş ve rapora göre reddetmişti; Daire bu nitelemeyi yanlış bulmuş, ancak davanın zaten hak düşürücü süreden reddi gerektiğini, dolayısıyla sonucun doğru olduğunu belirterek kararı onamıştır. Buradaki pratik ilke, tarihleri baştan hesaplamaktır: tanıma tarihi ile dava tarihi arasındaki fark beş yılı aşıyorsa, dilekçede gecikmeyi haklı kılan sebebin **açıkça** gösterilmesi gerekir; açıklanmayan bir sebep, sonradan duruşmada söylenerek telafi edilemez.

5 YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ
06.05.2019 · E. 2017/10849 · K. 2019/4600

Tanıma senediyle oluşan kaydın silinmesi istemi tanımanın iptali davasıdır ve aile mahkemesinde görülür

Davacılar, nüfus kayıtlarında kardeşleri olarak görünen kişiyi tanımadıklarını, bu isimde bir kardeşlerinin bulunmadığını ileri sürerek nüfus kaydının silinmesini istemişlerdir. Dosyadan, çocuğun ana ile baba arasında evlilik bağı bulunmadan, 2002 yılında noterde düzenlenen tanıma senediyle nüfusa kaydedildiği anlaşılmıştır. Asliye hukuk mahkemesi davayı esastan reddetmiştir.

> *...dava 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 297 ve devamı maddelerinde düzenlenen çocuk aleyhine açılan tanımanın iptali davasıdır. Bu tür davalarda görevli mahkeme, 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun'un 4. maddesi uyarınca aile mahkemesidir. Buna göre,*

Mahkemece Aile mahkemesinde görülmek üzere görevsizlik kararı verilmesi gerekirken, davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir.

DEĞERLENDİRME Dilekçenin başlığı ne olursa olsun, kaydın tanıma senedine dayandığı anlaşıldığı anda dava tanımanın iptali sayılır. Bunun iki sonucu vardır. **Görev:** dava aile mahkemesinde görülür; asliye hukuk mahkemesi görevsizlik kararı vermelidir (TMK m. 284). **Süre:** nüfus kaydının düzeltilmesi davaları süreye bağlı değilken, tanımanın iptali 300. maddedeki hak düşürücü sürelere tabidir. Uygulamada en sık yapılan hata budur: "nüfus kaydının silinmesi" başlığıyla açılan dava, süresi çoktan dolmuş bir tanımanın iptali davasına dönüşür. Kaydın hangi işleme dayandığı dava açılmadan önce nüfus müdürlüğünden istenecek kayıt örneğiyle netleştirilmelidir.

6 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
27.12.2021 · E. 2021/9667 · K. 2021/10069

Çocuğun kendisinden olmadığı yönündeki şüphe öğrenme sayılmaz; süre yargılama dışında alınan babalık raporuyla işlemeye başlar

Tanıyan, 2000 yılında noter senediyle tanıdığı çocuk hakkında 2018 yılında tanımanın iptali davası açmıştır. Dilekçesinde, çocuğun babasının kendisi olmayabileceği konusunda bazı duyumlar aldığını belirtmiş, ancak bu duyumları ne zaman aldığını açıklamamıştı. Mahkeme süreler geçtiği ve haklı sebep gösterilmediği gerekçesiyle davayı reddetti, bölge adliye mahkemesi istinaf başvurusunu esastan reddetmiştir.

> *Tanımanın iptali davasında, davanın hak düşürücü süre içerisinde açılıp açılmadığı hususunda ve davanın temellendirilmesinde belirleyici olan "öğrenmenin", ne zaman gerçekleştiği noktasında şüphenin öğrenme açısından yeterli olup olmadığı üzerinde durulmalıdır. Yerleşik Yargıtay uygulamalarında, yargılama dışında elde edilmiş babalık raporlarına özellikle hak düşürücü süre niteliğindeki dava açma süresinin öğrenme tarihinden itibaren başlaması bakımından dikkate alındığı görülmekte, yani öğrenmenin yargılama dışı babalık testi ile gerçekleşmesi anında hak düşürücü sürenin başlayacağı kabul edilmektedir. Dolayısıyla bir çocuğun kendisinden olmadığı yönündeki şüphe öğrenme açısından yeterli kabul edilemeyecektir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, öğrenme tarihini ölçülebilir bir olaya bağlar. **Şüphe yetmez:** "içimde bir kuşku vardı", "çocuk bana benzemiyordu", "ortalıkta laf dolaşıyordu" gibi ifadeler süreyi başlatmaz. **Rapor başlatır:** yerleşik uygulamada, yargılama dışında aldırılan bir babalık testi sonucunun ilgilinin eline geçtiği an öğrenme tarihi sayılır ve bir yıllık süre o gün işlemeye başlar. Bunun iki yönlü sonucu vardır: özel bir laboratuvara başvuran kişi o raporun tarihini artık geriye çekemez; buna karşılık karşı taraf "sen yıllardır biliyordun" diyorsa, salt şüphe iddiası ile sürenin başlatılmasına da izin verilmez. Rapor tarihi ve dava tarihi dilekçede yan yana yazılmalıdır.

7 YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ
25.02.2019 · E. 2017/8395 · K. 2019/1853

Davacının öğrenme tarihine ilişkin beyanının aksi ispat edilemiyorsa mahkeme süreden ret kararı veremez, işin esasını incelemelidir

İlgili sıfatıyla dava açan kişi, tanımayı sulh hukuk mahkemesinden aldığı veraset ilamıyla öğrendiğini ileri sürerek çocuk ve ana aleyhine tanımanın iptalini istemiştir. Mahkeme, tanımanın iptali için öngörülen hak düşürücü sürelerin geçtiğini belirterek davayı reddetmiştir.

> *...iptali istenen tanımanın öğrenildiği beyan edilerek dava açıldığına ve bunun aksinin dosya kapsamına göre iddia ve ispat edilemediğine göre, Mahkemece işin esası incelenip bir karar verilmesi gerekirken davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Öğrenme tarihi bir **maddî vakıadır** ve bu vakıanın aksini ileri süren taraf onu ispatlamak zorundadır. Davacı, tanımayı hangi belgeyle ve hangi tarihte öğrendiğini somut olarak açıklamışsa, mahkeme kendiliğinden "bundan önce de öğrenmiş olmalı" varsayımıyla davayı reddedemez. Bu dosyada davacı veraset ilamını göstermiş, aksi ispat edilememiş ve Daire işin esasına girilmesi gerektiğine karar vermiştir. Pratik sonuç: öğrenme belgeye bağlanmalıdır. Mirasçılık belgesi, davacıya tebliğ edilen bir dava dilekçesi, nüfus kayıt örneği ya da bir rapor — tarihi belli olan bir belge, sonradan yapılacak tartışmayı büyük ölçüde bitirir.

8 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
18.04.2024 · E. 2023/9436 · K. 2024/2699

"Zaten şüpheleniyordum" beyanı, sonradan öğrendiği savını samimi olmaktan çıkarır; uzun süre dava açmayan davacı haklı sebebe dayanamaz

Tanıyan, evlilik dışı birliktelikten olan çocukları baskı altında nüfusuna kaydettirdiğini ve biyolojik baba olmadığı konusunda kuvvetli şüphe duyduğunu ileri sürerek 2022 yılında dava açmıştır. Yargılamada daha önce de aynı yönde duyum ve kuşkularının bulunduğunu, ancak dava açmadığını ifade etmiştir; gecikmeyi haklı kılan bir sebep bildirmemiştir. Dava süreden reddedildi, istinaf ve temyiz başvuruları reddedilmiştir.

> *...tescil tarihinden itibaren bu yana aradan çok uzun bir süre geçmesine rağmen dava açılmasındaki gecikmeyi haklı kılacak sebep bulunup bulunmadığına ilişkin başka bir iddia veya savunma da öne sürülmediği, ayrıca davacının davaya konu çocuğun kendisinden olmadığını sonradan öğrendiği beyanının samimi görülmediği, ben zaten şüpheleniyordum şeklindeki ifadesinin ise bu hususu desteklendiğini göstermekte olduğu, bu itibar ve kabul ile; davacının tanıman iptaline ilişkin davasının 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun (4721 sayılı Kanun)'un 300 üncü maddesinin 1 inci fıkrası hükmü uyarınca düzenlenen hak düşürücü süresi sonrasında açıldığı gerekçesi ile açılan davanın reddine karar verilmiştir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, önceki kararla birlikte okunmalıdır; ikisi çelişmez, birbirini tamamlar. **Şüphe süreyi başlatmaz** — bu doğrudur. Ancak uzun yıllar süren bir şüpheye rağmen hiçbir adım atmamış olmak, sonradan "yeni öğrendim" denilmesini **inandırıcı olmaktan çıkarır** ve 300. maddenin son fıkrasındaki haklı sebebe dayanılmasını engeller. Mahkeme burada tam olarak bunu yapmış, "ben zaten şüpheleniyordum" ifadesini geç öğrenme savının samimiyetini ortadan kaldıran bir unsur saymıştır. Alıntı, Dairenin onadığı ilk derece gerekçesinden alınmıştır. Doğru davranış şudur: şüphe duyulduğu anda test yaptırılmalı; rapor ele geçtiğinde bir yıl içinde dava açılmalıdır.

9 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
11.04.2019 · E. 2017/9754 · K. 2019/4021

İlgili sıfatıyla dava açan kişi bakımından beş yıllık sürenin tanıma tarihinden işlemeye başlaması mümkün değildir; süre öğrenmeyle başlar

Davacı, murisinin mirasçılık belgesini alınca murisin tanıdığı bir çocuğun bulunduğunu görmüştür. Mirasçılık belgesi 13.06.2013 tarihinde alınmış, dava bu tarihten sonraki bir yıl içinde açılmıştı; ancak tanıma 1996 yılında yapılmış ve nüfusa tescil edilmişti. Mahkeme, tanımanın üzerinden beş yıl geçtiği gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

> *Davacı Türk Medeni Kanunu'nun 300/2 maddesi kapsamında ilgili sıfatı ile dava açmış kişidir. Dava hakkı, tanımayı ve tanıyanın çocuğun babası olamayacağını öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl ve her hâlde tanımanın üzerinden beş yıl geçmekle düşer. Davacı tanımayı,murisinden mirasçılık belgesi aldığı tarihten sonra öğrendiğini açıklamış olup, mirasçılık belgesi 13.06.2013 tarihinde alınmıştır. Mahkemece, TMK'nın 300/2. maddesinde belirtilen; tanıma işleminden sonra herhalde beş yıllık süre içerisinde bu davanın açılması gerektiği, davanın 5 yılllık hak düşürücü süre içerisinde açılmadığından davanın reddine karar verilmiş ise de; yasa metnindeki 5 yıllık sürenin ilgili açısından tanıma tarihinden itibaren başlaması mümkün olmadığından ve davacı da mirasçılık belgesi almakla öğrenmiş olup bir yıllık süre içerisinde davasını açtığından, davanın sürede kabulü ile işin esası incelenerek oluşacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken, yerinde olmayan gerekçe ile davanın reddi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, maddenin en tartışmalı noktasına dokunur. Metin ilgililer için "her hâlde tanımanın üzerinden beş yıl" der; Daire ise beş yıllık sürenin **ilgili açısından tanıma tarihinden başlamasının mümkün olmadığını**, davacının mirasçılık belgesini almakla öğrendiğini ve bir yıl içinde dava açtığını belirterek işin esasının incelenmesi gerektiğine karar vermiştir. Gerekçe, tanımadan haberi olmayan bir kişinin hakkının, o haberi almadan işlemeye başlayan bir süreyle sona ermesinin kabul edilemeyeceğidir. Buna karşılık 2. Hukuk Dairesinin sonraki uygulamasında beş yıllık üst sınır, tanıyanın açtığı davalarda katı biçimde uygulanmaktadır.[24] Bu nedenle ilgili sıfatıyla dava açacak kişi beş yıllık süreye güvenmek yerine öğrenmesini belgelemeli ve bir yıl içinde harekete geçmelidir.

24 Yargıtay 2. HD, 17.11.2025, E. 2025/7109, K. 2025/9669.

10 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
17.11.2025 · E. 2025/7109 · K. 2025/9669

Salt "geç öğrendim" iddiası son fıkradaki bir aylık ek süreden yararlanmak için yeterli değildir; gecikmeyi haklı kılan ayrı bir sebep gerekir

Tanıyan, 2005 yılında yaptığı tanıma işleminin iptalini istemiştir. Yargılamada alınan Adli Tıp Kurumu raporu, davacının çocuğun babası olmadığını ortaya koydu ve ilk derece mahkemesi davayı kabul etmiştir; bölge adliye mahkemesi hükmü tanımanın iptali biçiminde düzelterek onamıştır. Çocuğun kayyımı, davanın beş yıllık hak düşürücü süre geçtikten sonra açıldığını ileri sürerek temyiz etmiştir.

> *Hak düşürücü sürelere ilişkin kurallar açık ve kesin şekilde düzenlendiğinden açıkça kıyas yapılacağına ilişkin bir düzenleme olmadığı sürece kıyas yoluyla genişletilemezler. Özetle davanın hak düşürücü sürede açılamaması için gecikmeyi haklı kılan bir sebep olması gerektiğinden salt geç öğrenme iddiası il 300/ son maddesinde belirtilen bir aylık ek süreden yararlanılması mümkün değildir.*

DEĞERLENDİRME Daire burada iki kademeli bir ayrım yapıyor. **Geç öğrenme** bir olgudur; **gecikmeyi haklı kılan sebep** ise bu olgunun ötesinde, davanın süresinde açılmasını fiilen engelleyen bir durumdur. Kanun son fıkrada yalnızca ikincisine ek süre tanımıştır; hak düşürücü sürelere ilişkin kurallar açık ve kesin olduğundan kıyas yoluyla genişletilemez. Bu yorumun kesinleşmediğini de belirtmek gerekir: bozma kararına bölge adliye mahkemesince direnilmiş ve dosya, temyiz incelemesi için Yargıtay Hukuk Genel Kuruluna gönderilmiştir.[25] Dolayısıyla süre savunmasıyla karşılaşıldığında yalnızca geç öğrenildiğini söylemekle yetinilmemeli; öğrenmeyi geciktiren somut engel ve o engelin ne zaman ortadan kalktığı ayrıca ortaya konulmalıdır.

11 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
02.06.2026 · E. 2026/3653 · K. 2026/5927

Aldatma ve baskı altında yapılan tanımada gerçeğin öğrenildiği tarih tanık beyanları ve Adli Tıp raporuyla belirlenip bir ay içinde açılan dava süresindedir

Tanıyan, çocuğun kendisinden olduğuna inandırılarak 2010 yılında tanıma işlemi yaptığını, uzun yıllar bu inançla yaşadığını, 2021 yılının Ekim ayı ortalarında gerçeği öğrendiğini ileri sürerek 09.11.2021 tarihinde dava açmıştır. Yargılamada alınan Adli Tıp Kurumu raporu, biyolojik babalığın reddedildiğini belirlemiştir. Mahkeme, davanın beş yıllık süre geçtikten sonra açıldığı ve gecikmeyi haklı kılan bir sebebin ispatlanamadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

> *Davanın kanunda belirtilen yasal süreler içerisinde açılmadığı, ancak dava dilekçesinde yer alan beyanlar, tanık beyanları ve Adli Tıp raporu dikkate alındığında, davacınnın aslında çocuğun kendisinden olmadığını öğrenme tarihinin (2021 yılının Ekim ayının ortası) yasal süreler bittikten sonra olduğu, erkeğin bu*

25 Yargıtay 2. HD, 18.06.2026, E. 2026/4934, K. 2026/6868.

> *zamana kadar çocuğun kendisinden olduğunu sandığı, 2021 Ekim ayı ortalarında çocuğun kendisinden olmadığını öğrendiği ve akabinde 1 ay içinde 09.11.2021'de eldeki davayı açtığı, bu durumun gecikmeyi haklı kılan sebep olabileceği ve öğrenme tarihinden itibaren bir aylık süre içerinde davanın açıldığı, sürenin geçmediği anlaşıldığından tanımanın iptali davasının kabulü gerekirken reddine karar verilmesi doğru görülmemiş ve bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Önceki kararın sınırını gösteren örnek budur. Aradaki fark, dosyaya konan **delilin niteliğidir**: burada davacı yalnızca geç öğrendiğini söylememiş, yıllarca çocuğun kendisinden olduğunu sanmasına yol açan aldatma ve baskıyı tanık beyanlarıyla, gerçeği öğrendiği anı ise Adli Tıp raporuyla desteklemiştir. Daire, öğrenme tarihinin yasal süreler dolduktan sonraya rastladığını ve davanın o tarihten itibaren bir ay içinde açıldığını belirleyerek davanın kabulü gerektiğine hükmetmiştir. Son fıkraya dayanılacaksa dilekçede üç tarih açıkça yazılmalıdır: tanıma tarihi, gecikmeyi haklı kılan sebebin ortadan kalktığı tarih ve dava tarihi. Aradaki son iki tarih arasındaki fark bir ayı aşarsa ek süre işlemez.

12 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
17.11.2025 · E. 2025/7322 · K. 2025/9752

Soybağına ilişkin davalar adli tatilde de görüldüğünden bu davalardaki süreler yaz aylarında da işlemeye devam eder

Tanımanın iptali davasında bölge adliye mahkemesi kararı davacı vekiline 22.07.2025 tarihinde tebliğ edilmiştir. Temyiz dilekçesi ise iki haftalık sürenin son günü olan 05.08.2025 tarihi geçirildikten sonra, 06.08.2025 tarihinde verilmiştir.

> *"...temyiz dilekçesi, 6100 sayılı Kanun'un 103 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendine göre soybağına ilişkin davalar adli tatilde de görüleceğinden, temyiz süresin son günü(05.08.2025) geçirildikten sonra, 06.08.2025 tarihinde verilmiştir.*

DEĞERLENDİRME Adli tatil 20 Temmuz - 31 Ağustos arasındadır ve kural olarak bu dönemde biten süreler tatilin bitiminden itibaren bir hafta uzar. Ancak Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 103. maddesi bazı işleri bu kuralın dışında bırakır; soybağına ilişkin davalar da bunlardandır. Sonuç nettir: tanımanın iptali davasında **hiçbir süre yaz nedeniyle uzamaz** — ne 300. maddedeki bir yıllık ve beş yıllık hak düşürücü süreler, ne son fıkradaki bir aylık ek süre, ne de temyiz süresi. Bu dosyada bir günlük gecikme temyiz dilekçesinin süreden reddine yol açmıştır. Temmuz ya da Ağustos ayında alınan bir tebligatta sürenin uzayacağı varsayılmamalıdır.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 284:** Soybağı davalarında yargılama usulü.
- **TMK m. 286:** Soybağının reddi davası.
- **TMK m. 289:** Soybağının reddinde hak düşürücü süreler.
- **TMK m. 295:** Tanımanın koşulları ve şekli.
- **TMK m. 296:** Tanımada bildirim.

- **TMK m. 297:** Tanıyanın iptal davası.
- **TMK m. 298:** İlgililerin iptal davası.
- **TMK m. 299:** Tanımanın iptalinde ispat yükü.
- **TMK m. 301:** Babalık davası.
- **TMK m. 303:** Babalık davasında hak düşürücü süreler.

MADDE

301

B. Babalık hükmü

I. Dava hakkı

KANUN METNİ

(1) Çocuk ile baba arasındaki soybağının mahkemece belirlenmesini ana ve çocuk isteyebilirler.
(2) Dava babaya, baba ölmüşse mirasçılarına karşı açılır.
(3) Babalık davası, Cumhuriyet savcısına ve Hazineye; dava ana tarafından açılmışsa kayyıma; kayyım tarafından açılmışsa anaya ihbar edilir.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 301, baba ile çocuk arasındaki soybağının hâkim hükmüyle kurulmasını sağlayan babalık davasını düzenler. Davayı **ana ve çocuk** açabilir; her ikisinin dava hakkı ayrı ayrıdır. Dava **babaya**, baba ölmüşse **mirasçılarına** yöneltilir.[1] Dava ayrıca **Cumhuriyet savcısına ve Hazineye**; ana açmışsa **kayyıma**, kayyım açmışsa **anaya** ihbar edilir; bu ihbar yapılmadan kurulan hüküm eksik hasım sebebiyle bozulur.[2] Davanın görünmeyen ön koşulu şudur: çocuğun **başka bir erkekle soybağı bulunmamalıdır**; varsa önce o bağ kaldırılmalıdır.[3] Görevli mahkeme aile mahkemesidir (4787 s. K. m. 4).

TEMEL KAVRAMLAR

Babalık hükmü	Soybağını mahkeme kararıyla kuran hüküm (TMK m. 301/1).
Aktif dava ehliyeti	Davayı açma hakkı; burada ana ve çocuk (TMK m. 301/1).
Pasif husumet	Davanın babaya veya mirasçılarına yöneltilmesi (TMK m. 301/2).
İhbar	Davanın savcıya, Hazineye, kayyıma veya anaya bildirilmesi (TMK m. 301/3).

1 Yargıtay 8. HD, 06.07.2017, E. 2017/13143, K. 2017/10069.
2 Yargıtay HGK, 02.02.2005, E. 2004/2-746, K. 2005/22.
3 Yargıtay HGK, 08.10.2025, E. 2024/366, K. 2025/603.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 301- Madde çocuk ile babası arasındaki soybağının hâkim hükmü ile kurulabilmesi olanağını, bu olanağın gerçekleşmesini dava açma yoluyla sağlayabilecek kişileri, davanın kime karşı açılacağını ve kime ihbar edileceğini düzenlemektedir. Yürürlükteki Kanunun 295 inci maddesini karşılayan bu maddede İsviçre Medenî Kanununun 261 inci maddesinden esinlenilmiş olmakla birlikte, İsviçre Medenî Kanununun anılan maddesinin aynen alınması söz konusu değildir. Birinci fıkra ana ve çocuğun, baba ile çocuk arasındaki soybağının mahkemece belirlenmesini isteyebileceklerini, yani ana ve çocuğun babalık davası açabileceklerini hükme bağlamaktadır. Kaynak maddenin birinci fıkrasının aynısıdır. Dava hakkına hem anne hem de çocuk ayrı ayrı sahiptirler. İkinci fıkrada ise, davalılar belirlenmiştir. Bunlar baba ve babanın ölümü hâlinde onun mirasçılarıdır. Kaynak maddede ise, davanın, babaya veya onun ölümü hâlinde, sırasıyla, babanın altsoyuna, anne ve babasına veya kardeşlerine yahut bunlar da yoksa babanın son yerleşim yerindeki yetkili resmî makama karşı açılacağı öngörülmüştür. Buna karşılık davalı olabilecek mirasçılar maddede sınırlanmamış ve resmî makamlar olarak Cumhuriyet savcısı ile babalık davasının dokunduğu çıkarları korunması gereken Hazine dava kendilerine ihbar edilecek kişiler olarak üçüncü fıkraya alınmıştır. Üçüncü fıkra gereğince dava kendisine ihbar edilecek diğer kişi, dava ana tarafından açılmışsa kayyım, kayyım tarafından açılmışsa ana olacaktır. Cumhuriyet savcısına ihbar zorunluluğu, babalık davalarının kamu düzenini de ilgilendirmesi nedeniyle getirilmiştir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 116-117*

Gerekçenin üç cümlesi uygulamada doğrudan sonuç doğurur. **Birincisi:** "Dava hakkına hem anne hem de çocuk ayrı ayrı sahiptirler." Bu, ananın davasının reddedilmiş ya da süresinin geçmiş olmasının çocuğun hakkını etkilemediği anlamına gelir; çocuğun dava hakkı kendi başına ayakta durur (TMK m. 303). **İkincisi:** kaynak İsviçre maddesi, babanın ölümü hâlinde davanın sırasıyla altsoya, ana ve babaya, kardeşlere, bunlar da yoksa resmî makama karşı açılacağını öngörürken, Türk metni **davalı olabilecek mirasçıları sınırlamamıştır**. Bu, uygulamada davalı listesinin mirasçılık belgesine göre çıkarılmasını zorunlu kılar. **Üçüncüsü:** kaynak metinde davalı olan resmî makam, Türk metninde davalı değil **ihbar olunan** hâline getirilmiştir; gerekçe bunun sebebini de yazar: Cumhuriyet savcısına ihbar zorunluluğu, babalık davalarının kamu düzenini de ilgilendirmesi nedeniyledir. Bu ayrım pratikte sık karıştırılır: savcı ve Hazine davalı değildir, bu nedenle haklarında husumetten ret kararı verilmesi de doğru olmaz; onlara yalnızca davaya katılma imkânı tanınır. Tasarının 301. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314).

Eski Kanun'un 295. maddesi davacı ve davalı çevresini bugünküne çok yakın biçimde belirlemişti: evlilik dışında doğan çocuğun anası babanın hükmen tayini için dava açabilir, çocuk da bu hakka sahiptir, dava baba veya mirasçıları aleyhine açılır. Yeni Kanun bu çekirdeği korumuş, çevresini değiştirmiştir. **Birinci fark ihbardır.** Eski Kanun'da savcıya ihbar yoktu; yalnızca 299. maddede, babalığın hükmen tayini davasının hâkim

tarafından doğrudan doğruya davalının yerleşim yerindeki **Hazine memuruna** tebliğ edileceği öngörülmüştü. Yeni Kanun Hazineyi korumuş, yanına Cumhuriyet savcısını eklemiş ve ayrıca kayyım ile ana arasında karşılıklı ihbar öngörmüştür. **İkinci fark kayyımdır.** Eski Kanun'un 298. maddesine göre mahkeme evlilik dışı bir doğumdan haberdar olduğunda çocuğun menfaatlerini korumak üzere **hemen** bir kayyım atardı; bu, mahkemenin kendiliğinden yürüttüğü bir işlemdi. Yeni Kanun'da kayyım, vesayet makamınca ve menfaat çatışması ölçütüne göre atanır; babalık davası bakımından ise kayyım varsa davanın ona ihbarı zorunludur. **Üçüncü fark davanın konusudur.** Eski Kanun'un 297. maddesi davayı ikiye ayırıyordu: yalnızca "nakdî tediyat" (para ödenmesi) istenen dava ile babalığın kişisel duruma ilişkin bütün sonuçlarıyla hükmen tayinini isteyen dava. Yeni Kanun bu ikiliği kaldırmış, babalık davasını tek bir dava hâline getirmiş, ananın malî haklarını ise ayrı bir maddeye taşımıştır (TMK m. 304). **Dördüncü fark, eski Kanun'un 302. maddesindeki "ananın kusuru" savunmasının kaldırılmasıdır:** ananın gebe kaldığı dönemdeki yaşayışına dayanarak davanın reddedilmesi bugün mümkün değildir.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Madde 295 – Evlilik haricinde doğan çocuğun anası, babanın hükmen tayini için ikamei dava edebilir. Çocuk ta bu hakkı haizdir. Dava, baba veya mirasçıları aleyhine ikame olunur. Madde 298 – Mahkeme, evlilik haricinde bir doğumdan haberdar olduğu veya böyle bir gebelik ana tarafından kendisine haber verildiği takdirde; çocuğun menfaatlerini sıyanet etmek üzere, hemen bir kayyım tayin eder. Babalık davası bittiği veya ikamesi için muayyen müddet geçtiği takdirde mahkeme, çocuğun ana veya babanın velayeti altında bırakılmasını faydalı görmezse kayyım yerine bir vasi nasbeyler. Madde 299 – Babalık davası müddeniin doğum zamanında Türkiye'deki ikametgahının bulunduğu mahal mahkemesinde ikame edilebileceği gibi müddeaaleyhin dava zamanındaki ikametgahının bulunduğu mahal mahkemesinde dahi ikame olunabilir. Babalığın hükmen tayini maksadiyle vakı olan dava, menfaatlerini sıyanet edebilmesi için hakim tarafından doğrudan doğruya müddeaaleyhin ikametgahındaki hazine memuruna tebliğ olunur.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 295, 298 ve 299

	743 sayılı Kanun m. 295 vd.	4721 sayılı Kanun m. 301
Davacı	Ana ve çocuk	Ana ve çocuk
Davalı	Baba veya mirasçıları	Baba veya mirasçıları
Savcıya ihbar	Yok	Zorunlu
Hazineye bildirim	Hazine memuruna tebliğ	Hazineye ihbar
Kayyım	Mahkeme kendiliğinden atardı	Vesayet makamı atar, davaya ihbar edilir
Ananın kusuru savunması	Vardı (m. 302)	Kaldırıldı

Değişiklik durumu

Maddenin kendisi değiştirilmemiştir; ancak babalık davasının kullanılabilirliğini asıl etkileyen gelişme komşu maddede olmuştur. Çocuğun dava hakkını kayyım atanma-

sına ya da erginliğe bağlayan ve bir yıllık süreyle sınırlayan hüküm iptal edilmiştir;[4] bu iptalin yürürlüğe girmesiyle çocuk bakımından süre engeli büyük ölçüde kalkmıştır (TMK m. 303). Uygulamayı şekillendiren ikinci gelişme içtihatladır: Yargıtay, çocuğun başka bir erkekle soybağı bulunması hâlinde babalık davasının dinlenemeyeceğini, iki talebin birlikte ileri sürülmesi hâlinde tefrik ve bekletici sorun yolunun izleneceğini belirlemiştir.[5]

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi; savcıya ihbar ve kayyım-ana karşılıklı ihbarı geldi	4721 s. K.
07.02.2013	Çocuğun dava süresine ilişkin fıkranın iptali yürürlüğe girdi	AYM, K. 2011/143

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Davacı	Ana	TMK m. 301/1
Davacı	Çocuk	TMK m. 301/1
Dava hakkı	Ana ile çocuk ayrı ayrı sahiptir	Madde gerekçesi
Davalı	Baba	TMK m. 301/2
Baba ölmüşse	Mirasçıları	TMK m. 301/2
Mirasçı olmayan	Davalı gösterilemez	Yargıtay 8. HD, K. 2017/10069
İhbar	Cumhuriyet savcısı ve Hazine	TMK m. 301/3
Ana açmışsa	Kayyıma ihbar	TMK m. 301/3
Kayyım açmışsa	Anaya ihbar	TMK m. 301/3
İhbar yapılmazsa	Eksik hasım, bozma	Yargıtay HGK, K. 2005/22
Ön koşul	Başka erkekle soybağı bulunmaması	Yargıtay HGK, K. 2025/603
Görev	Aile mahkemesi	4787 s. K. m. 4

1 TBMM gerekçesine göre madde, çocuk ile babası arasındaki soybağının hâkim hükmüyle kurulabilmesi olanağını, bu olanağı dava yoluyla sağlayabilecek kişileri, davanın kime karşı açılacağını ve kime ihbar edileceğini düzenler. Gerekçe, maddenin İsviçre Medenî Kanunu'nun 261. maddesinden esinlendiğini, ancak aynen alınmadığını belirtir ve farkı açıkça gösterir: kaynak maddede dava, babanın ölümü hâlinde sırasıyla babanın altsoyuna, ana ve babasına veya kardeşlerine,

4 AYM, 27.10.2011, E. 2010/71, K. 2011/143.
5 Yargıtay HGK, 08.10.2025, E. 2024/366, K. 2025/603.

bunlar da yoksa babanın son yerleşim yerindeki resmî makama karşı açılır; Türk metninde ise **davalı olabilecek mirasçılar sınırlanmamış**, resmî makamlar da davalı değil kendilerine **ihbar** edilecek kişiler olarak üçüncü fıkraya alınmıştır. Gerekçenin iki cümlesi uygulamada doğrudan işe yarar: "Dava hakkına hem anne hem de çocuk ayrı ayrı sahiptirler" ve "Cumhuriyet savcısına ihbar zorunluluğu, babalık davalarının kamu düzenini de ilgilendirmesi nedeniyle getirilmiştir". Tasarının 301. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314).

DİKKAT

Bu davada en çok kaybedilen nokta **ihbardır**. Cumhuriyet savcısına ve Hazineye ihbar zorunludur; ana davayı açmışsa küçüğe kayyım atatılıp davanın kayyıma da ihbar edilmesi gerekir.[6] İhbarın yapılmaması eksik hasım ve eksik tahkikat sayılır; yıllar süren yargılama tek bir usul eksikliğiyle başa döner. Savcıya yapılacak tebligatın şekli de farklıdır: evrakın **aslının gösterilmesi** ve tarih ile imza konulması gerekir, başka biçimde yapılan tebligat usulsüzdür.[7] İkinci kritik nokta **ön koşuldur**: çocuk başka bir erkeğin hanesinde kayıtlıysa babalık davası dinlenmez; önce o soybağının kaldırılması, iki talep birlikte ileri sürülmüşse tefrik edilip bekletici sorun yapılması gerekir. Üçüncü nokta **davalı listesidir**: baba ölmüşse mirasçıların tamamı davalı gösterilmeli, mirasçı olmayan kişiler listeden çıkarılmalıdır; dava açılmadan önce güncel bir mirasçılık belgesi alınmalıdır. Son olarak Cumhuriyet savcısı ve Hazine davanın tarafı değil, ihbar olunanlardır; onları davalı gibi gösterip haklarında husumetten ret kararı istemek doğru değildir.

II. Dava Hakkı Sahipleri

- **Ana:** Çocuğun anası (TMK m. 301/1).
- **Çocuk:** Soybağı kurulacak çocuğun kendisi.
- **Bağımsızlık:** Gerekçeye göre ana ile çocuk dava hakkına ayrı ayrı sahiptir.
- **Küçük çocuk:** Menfaat çatışmasında kayyım eliyle.[8]
- **Baba:** Maddede davacılar arasında sayılmamıştır.
- **Vekil:** Vekâletnamede özel yetki aranır.[9]

III. Davalı Sıfatı

- **Kural:** Babaya (TMK m. 301/2).
- **Ölmüşse:** Mirasçılarına.

6 Yargıtay 18. HD, 19.04.2016, E. 2016/6095, K. 2016/6227.
7 Yargıtay 8. HD, 12.11.2018, E. 2017/8033, K. 2018/18468.
8 Yargıtay 18. HD, 19.04.2016, E. 2016/6095, K. 2016/6227.
9 Yargıtay 8. HD, 03.05.2018, E. 2018/9837, K. 2018/12054.

- **Kapsam:** Mirasçıların tamamına yöneltilmelidir.
- **Sınır:** Mirasçı olmayan kişi davalı gösterilemez.[10]
- **Belge:** Dava öncesi güncel mirasçılık belgesi alınmalıdır.
- **Nüfus idaresi:** Kayda etkili davalarda dâhil edilmelidir.[11]

IV. Davanın İhbar Edileceği Kişiler

- **Cumhuriyet savcısı:** Kamu düzeni gerekçesiyle (TMK m. 301/3).
- **Hazine:** Malî çıkarları etkilendiği için.
- **Kayyım:** Dava ana tarafından açılmışsa.
- **Ana:** Dava kayyım tarafından açılmışsa.
- **Yaptırım:** İhbar yoksa eksik hasım.[12]
- **Şekil:** Savcıya evrakın aslı gösterilir.[13]

V. Davanın Ön Koşulu

- **Koşul:** Çocuğun başka erkekle soybağı bulunmaması.[14]
- **Varsa:** Önce o soybağı kaldırılmalıdır.
- **Yollar:** Soybağının reddi (TMK m. 286) veya tanımanın iptali (TMK m. 298).
- **Birlikte açılırsa:** Talep tefrik edilir.
- **Tefrikten sonra:** Bekletici sorun yapılır.
- **Kesinleşirse:** Babalık davasına devam edilir.

VI. Görev ve Niteleme

- **Niteleme:** Hâkime aittir.[15]
- **Görev:** Aile mahkemesi (4787 s. K. m. 4).
- **Aile mahkemesi yoksa:** Asliye hukuk mahkemesi aile mahkemesi sıfatıyla.
- **Birlikte açılan kayıt düzeltme:** Aile mahkemesi görevlidir.[16]
- **Kamu düzeni:** Görev her aşamada res'en gözetilir.
- **Sayma usulü:** Kanunda sayılmayan soybağı davası açılamaz.[17]

10 Yargıtay 8. HD, 06.07.2017, E. 2017/13143, K. 2017/10069.
11 Yargıtay 18. HD, 20.01.2015, E. 2014/11445, K. 2015/769.
12 Yargıtay HGK, 02.02.2005, E. 2004/2-746, K. 2005/22.
13 Yargıtay 8. HD, 12.11.2018, E. 2017/8033, K. 2018/18468.
14 Yargıtay HGK, 08.10.2025, E. 2024/366, K. 2025/603.
15 Yargıtay 2. HD, 18.02.2013, E. 2012/2316, K. 2013/3768.
16 Yargıtay 2. HD, 16.03.2023, E. 2022/9568, K. 2023/1160.
17 Yargıtay HGK, 04.10.2023, E. 2022/762, K. 2023/883.

VII. Davayla Birlikte İstenebilecekler

- **Ananın malî hakları:** Doğum giderleri ve altışar haftalık geçim (TMK m. 304).
- **Çocuk için nafaka:** Hükmedilir (TMK m. 182).
- **Nitelik:** Bu talepler babalığın fer'îsidir.[18]
- **Harç:** Fer'î talepler ayrıca harca tabi değildir.
- **Vekâlet ücreti:** Ayrı ayrı hükmedilmez.
- **Karine:** Gebe kalma döneminde ilişki babalığa karinedir (TMK m. 302).

UYGULAMA NOTU

Babalık davasına başlamadan önce üç belge hazır bulundurulmalıdır. **Birincisi çocuğun güncel nüfus kayıt örneğidir.** Çocuk bir başka erkeğin hanesinde kayıtlıysa doğrudan babalık davası açılamaz; önce o soybağının kaldırılması gerekir. Bu iki talep tek dilekçede ileri sürülebilir, ancak mahkeme soybağının reddi ya da tanımanın iptali talebini tefrik edip babalık davası bakımından bekletici sorun yapacaktır; dilekçede bunun davacı tarafından önerilmesi süreci hızlandırır. **İkincisi mirasçılık belgesidir.** Baba ölmüşse dava mirasçılarının tamamına yöneltilmelidir; eksik bırakılan mirasçı bozma sebebidir, mirasçı olmayan kişinin davalı gösterilmesi ise husumetten ret sebebidir. Dava açılmadan önce ölmüş bir mirasçı varsa onun yerine kendi mirasçıları gösterilir. **Üçüncüsü vekâletnamedir.** Babalık davası kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanımıdır; vekâletnamede özel yetkinin yazılı olması bir dava şartıdır. Dilekçe yazılırken ihbar talepleri ayrı bir başlık altında sıralanmalıdır: Cumhuriyet savcısı, Hazine ve ana davacıysa kayyım. Kayyım için mahkemeden sulh hukuk mahkemesine yazı yazılması istenmelidir. İlk duruşmada ihbarların yapılıp yapılmadığı tutanağa geçirtilmelidir; savcılık bakımından kararın "görüldü" şerhiyle dönmesi gerektiği unutulmamalıdır. Esas bakımından ise genetik inceleme talebi baştan yazılmalıdır; taraf ve tanık beyanlarıyla yetinilerek verilen kabul kararları bozulmaktadır. Son olarak ananın malî hakları ve çocuk için nafaka aynı dilekçede istenmelidir; bunlar fer'î talep olduğundan ek harca tabi değildir.

İÇTİHATLAR

1 YARGITAY HUKUK GENEL KURULU
08.10.2025 · E. 2024/366 · K. 2025/603

Çocuğun bir başka erkekle soybağı ortadan kaldırılmadıkça babalık davası açılamaz; dava ana ve çocuk tarafından babaya, baba ölmüşse mirasçılarına karşı açılır

Davacı, nüfus kayıtlarında görünen kişinin biyolojik babası olmadığını, gerçek babasının anasının ilk eşi olduğunu ileri sürerek soybağı ilişkisi kurulmasını istemiştir. Mahkeme davayı usulden reddetmiştir; Özel Daire, kayden baba görünen kişiye

18 Yargıtay 2. HD, 11.05.2023, E. 2023/1487, K. 2023/2373.

karşı soybağının reddi talebinin tefrik edilmesini, diğer kişiye karşı yargılamanın babalık davası olarak yürütülmesini ve tefrik edilen davanın bekletici sorun yapılmasını belirterek bozmuştur. Yargılama sırasında kayden baba görünen kişinin açtığı dava sonucu soybağı reddedilmiş ve karar kesinleşmişti.

> *Çocuk ile baba arasında soybağı kurulmasını sağlayan son yol ise babalık hükmüdür. Bahse konu davanın, çocuk ile baba arasında soybağı kurulabilmesi için çocuğun bir başka erkek ile soybağının bulunmaması gereklidir. Çocuğun herhangi bir yolla bir başka erkek ile soybağı kurulmuş ise bu soybağı ortadan kaldırılmadıkça babalık davası açılamaz. 4721 sayılı Kanun'un 301. maddesine göre çocuk ile baba arasındaki soybağının mahkemece belirlenmesini ana ve çocuk, babaya; baba ölmüşse mirasçılarına karşı açacakları babalık davası ile isteyebilirler. Dava açma, hak düşürücü sürelere bağlanmıştır. Babalık davalarında görevli mahkeme 4787 sayılı Kanun'un 4. maddesi uyarınca aile mahkemesidir.*

DEĞERLENDİRME Babalık davasının görünmeyen ama en sert koşulu budur: çocuğun **başka bir erkekle soybağı bulunmamalıdır**. Çocuk bir başka erkeğin hanesinde kayıtlıysa, önce o bağın kaldırılması gerekir; aksi hâlde babalık davası dinlenmez. Kararın uygulamadaki değeri, bunun nasıl yapılacağını göstermesidir: iki talep bir dilekçede ileri sürülmüşse mahkeme soybağının reddi talebini **tefrik eder**, babalık davasını ayrı yürütür ve tefrik edilen davayı babalık davası bakımından **bekletici sorun** yapar. Genel Kurul ayrıca şunu da belirlemiştir: mevcut soybağı yargılama sırasında başka bir dosyada kaldırılıp kesinleşmişse artık o yönden karar verilmesine yer olmaz ve davaya babalık davası olarak devam edilir. Dilekçeye çocuğun güncel nüfus kaydı mutlaka eklenmelidir.

2 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
04.10.2023 · E. 2022/762 · K. 2023/883

Soybağı davaları kanunda sayma yoluyla belirlenmiştir; bu davalar dışında soybağı davası açılamaz ve nüfus kayıt düzeltim davalarından ayrıdırlar

Nüfus kaydının anne ve baba yönünden düzeltilmesi istemiyle açılan davada görevli mahkemenin hangisi olduğu tartışılmıştır. Genel Kurul, çözüme varmadan önce soybağının kurulma ve kaldırılma yollarını tek tek sayarak bunların nüfus kayıt düzeltim davalarından farkını ortaya koydu.

> *Soybağı davaları Kanun'da sayma usulü ile belirlenmiştir. Bu davalar dışında soybağı davası açma imkânı bulunmamaktadır. Ayrıca söz konusu düzenlemeler dikkate alındığında, soybağı davalarının ilelebet açılabilmesi kabul edilmemiş, belirli bir süre geçtikten sonra soybağı ile itirazları, bir daha açılmamak üzere kapatılmasını yeğlemiştir. O sebepledir ki kanun koyucu bu tür davalarda hak düşürücü süreler öngörmüştür. Soybağı davaları ile nüfus kayıt düzeltim davaları sonuçları itibari ile benzerlik gösterse de içerik ve yargılama kuralları açısından kendilerine özgüdürler ve Kanunun özel hükümlerine tâbidirler.*

DEĞERLENDİRME Bu kısa pasaj, uygulamada sık karşılaşılan bir yanılgıyı önler. Soybağına ilişkin davalar kanunda **sayılıdır**: soybağının reddi, sonradan evlenmeye

itiraz, tanımanın iptali ve babalık davası. Bu listenin dışında "soybağının tespiti" adı altında serbestçe bir dava yaratılamaz. Genel Kurul ayrıca soybağı davaları ile nüfus kayıt düzeltim davalarının sonuçları benzese de içerik ve yargılama kuralları bakımından kendilerine özgü olduğunu, kanunun özel hükümlerine tabi bulunduğunu vurgular. Pratikte bunun anlamı şudur: nüfus kaydındaki baba adı değiştirilmek isteniyorsa önce hangi davanın doğru yol olduğu belirlenmelidir; yanlış yola girmek görev ve süre bakımından telafisi güç sonuçlar doğurur (TMK m. 303).

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
18.02.2013 · E. 2012/2316 · K. 2013/3768

Olayları açıklamak taraflara, hukukî nitelendirme hâkime aittir; babalık davası aile mahkemesinde, aile mahkemesi yoksa asliye hukuk mahkemesinde aile mahkemesi sıfatıyla görülür

Davacılar, evlilik dışı ilişki sonucu doğan ve ananın nüfusuna kayıtlı çocukların babasının belirli bir kişi olduğunu ileri sürerek nüfus kayıtları arasında bağlantı kurulmasını istemişlerdir. Dilekçedeki açıklamalara göre talep gerçekte babalık davasıydı; görev sorunu tartışılmıştır.

> *Olayları açıklamak taraflara hukuki nitelendirme hakime aittir. Dava dilekçesindeki açıklamalar dikkate alındığında dava babalığa (TMK.md.301-303) ilişkindir. Görev, kamu düzenine ilişkindir. Mahkemece yargılamanın her aşamasında kendiliğinden dikkate alınması gerekir. 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanunun, 5133 sayılı Kanunla değişik 4. maddesi; 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun ikinci kitabından üçüncü kısım hariç olmak üzere (m.118-395) kaynaklanan bütün davaların, aile mahkemeleri kurulan yerlerde bu mahkemelerce bakılacağını; aynı Yasanın 2. maddesi de, aile mahkemesi kurulmayan yerlerde bu kanun kapsamına giren dava ve işlerin asliye hukuk (aile) mahkemelerinde bakılacağını hükme bağlamıştır.*

DEĞERLENDİRME Dilekçenin başlığı davayı belirlemez; **hâkim, anlatılan olaylara kendi hukukî nitelemesini yapar**. Bu dosyada "nüfus kayıtları arasında bağlantı kurulması" istenmiş, ancak anlatılan olgular babalık davasını işaret ettiği için dava TMK m. 301-303 kapsamında değerlendirilmiştir. Kararın ikinci katkısı görev bakımındandır: Türk Medeni Kanunu'nun ikinci kitabından doğan davalar aile mahkemesinde görülür; aile mahkemesi kurulmayan yerlerde ise Hâkimler ve Savcılar Kurulunca belirlenen asliye hukuk mahkemesi davayı **aile mahkemesi sıfatıyla** görür. Görev kamu düzenine ilişkindir ve yargılamanın her aşamasında kendiliğinden gözetilir; yanlış mahkemede geçen zaman geri gelmez.

4 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
16.03.2023 · E. 2022/9568 · K. 2023/1160

Nüfus kaydının düzeltilmesi ile babalığın tespiti birlikte açılmışsa görevli mahkeme aile mahkemesidir

Davacı, nüfus kayıtlarının düzeltilmesi ile birlikte gerçek babasının belirli bir kişi olduğunun tespitini istemiştir. İki talep bir arada ileri sürüldüğü için hangi mahke-

menin görevli olduğu tartışılmıştır; dosya bozma ve bozmaya uyma aşamalarından geçmiştir.

> *Her iki davanın birlikte açılması halinde, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 07.03.2012 tarih ve 2011/2-775 Esas 2012/116 Karar sayılı ilamı da dikkate alındığında görevli mahkeme Aile Mahkemesidir. Aile mahkemesi kurulmayan yerlerde Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nca belirlenen asliye hukuk mahkemelerinde davanın aile mahkemesi sıfatı ile görülüp karara bağlanması gerekir.*

DEĞERLENDİRME Alıntı, kararın içinde aynen aktarılan ve mahkemece uyulan bozma ilamına aittir. Kural şudur: nüfus kaydının düzeltilmesi kural olarak asliye hukuk mahkemesinin işidir, babalığın tespiti ise aile mahkemesinin; **ikisi birlikte açılmışsa aile mahkemesi görevlidir**. Bunun sebebi, kayıt düzeltmenin sonucunun babalık hükmüne bağlı olmasıdır. Aile mahkemesi kurulmayan yerlerde dava, belirlenen asliye hukuk mahkemesinde **aile mahkemesi sıfatıyla** görülür; kararın başlığında bu sıfatın yazılması gerekir. Aynı kararda, kamu düzeniyle ilgili bu davalarda Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 292. maddesi çerçevesinde genetik inceleme yaptırılması gerektiği de belirtilmiştir (TMK m. 284).

5 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
02.02.2005 · E. 2004/2-746 · K. 2005/22

Babalık davası Cumhuriyet savcısına ve Hazineye ihbar edilmeden, katılma imkânı tanınmadan eksik hasım ve tahkikatla hüküm kurulamaz

Babalık davasında mahkeme, davayı Cumhuriyet savcısına ve Hazineye ihbar etmeden, onların davaya katılmalarına imkân tanımadan ve gösterecekleri delilleri toplamadan davayı reddetmiştir. Özel Daire kararı bozmuştur; mahkeme önceki kararında direnmiştir.

> *Türk Medeni Kanunun 301. maddesi gereğince davanın Cumhuriyet Savcısına ve Hazineye ihbarı zorunludur. Hukuk Usulü Muhakemeleri Yasasının 49. maddesi gereğince davanın Cumhuriyet Savcısı ve hazineye ihbar edilmeden katılmalarına imkan tanınmadan, gösterdikleri takdirde delilleri de toplanmadan eksik hasım ve tahkikatla hüküm kurulması doğru değildir...*

DEĞERLENDİRME İhbar, biçimsel bir yazışma değildir; Genel Kurul bunu **eksik hasım ve eksik tahkikat** sebebi sayar. Gerekçesi maddenin kendi gerekçesinde yazılıdır: Cumhuriyet savcısına ihbar zorunluluğu, babalık davalarının kamu düzenini de ilgilendirmesi nedeniyle getirilmiştir; Hazine ise babalık hükmünün dokunduğu malî çıkarlar bakımından ilgilidir. İhbar edilen makamların davaya katılıp **delil gösterme** imkânı bulunmalıdır; bu imkân tanınmadan verilen hüküm bozulur. Dava dilekçesinde ihbar talepleri açıkça yazılmalı ve ilk duruşmada ihbarın yapılıp yapılmadığı tutanağa geçirtilmelidir; aksi hâlde yıllar süren yargılama tek bir usul eksikliğiyle başa döner.

6 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
19.04.2016 · E. 2016/6095 · K. 2016/6227

Ana tarafından açılan babalık davasında küçüğe kayyım atanıp dava kayyıma, Hazineye ve Cumhuriyet savcısına ihbar edilmeden işin esasına girilemez

Ana, evlilik dışı ilişkisinden doğan çocuğun babasının davalı olduğunu ileri sürerek babalığın tespitini istemiştir. Mahkeme, davayı Cumhuriyet savcısına ve Hazineye ihbar etmeden ve küçüğe kayyım atatmadan karara bağlayıp reddetmiştir.

> *Yukarıda gösterilen yasal düzenlemeler dikkate alınarak mahkemece küçüğe kayyım tayin ettirilip davanın kayyım, Hazine ve Cumhuriyet savcısına ihbar edildikten sonra işin esasına girilerek bir karar verilmesi gerekirken, eksik inceleme ile karar verilmesi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Ana babalık davasını açtığında ortaya özel bir durum çıkar: **ananın menfaati ile çocuğun menfaati çatışabilir**. Kanun bu nedenle iki güvence öngörmüştür. Birincisi, evlilik birliği bulunmadığından velayet anadadır; menfaat çatışması hâlinde çocuğa **temsil kayyımı** atanır (TMK m. 426). İkincisi, dava ana tarafından açılmışsa **kayyıma**, kayyım tarafından açılmışsa **anaya** ihbar edilir; buna Cumhuriyet savcısı ve Hazine de eklenir. Karar bu iki adımın atlanmasını eksik inceleme saymıştır. Uygulamada sıralama şöyle işler: dava açılır, mahkeme sulh hukuk mahkemesinden kayyım atanmasını ister, kayyım atanınca dava ona ihbar edilir ve göstereceği deliller toplanır.

7 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
12.11.2018 · E. 2017/8033 · K. 2018/18468

Cumhuriyet savcısına tebligat, evrakın aslının kendisine gösterilmesi ve tarih ile imza konulması suretiyle yapılır; başka biçimde yapılan tebligat usulsüzdür

Babalık davasında gerekçeli karar ile ek kararın Cumhuriyet savcısına ve Hazineye ihbar edildiğine ilişkin hiçbir belge bulunamamıştır. Daire, dosyayı incelemeden geri çevirerek tebligatların usulüne uygun yapılmasını ve temyiz sürelerinin beklenmesini istemiştir.

> *Cumhuriyet savcısına yapılacak tebligatın usulü 7201 sayılı Tebligat Kanununun 43'üncü ve Tebligat Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin 65'inci maddesinde gösterilmiştir. Buna göre "Cumhuriyet savcılığına yapılacak tebligat, tebliğ olunacak varaka aslının kendisine gösterilmesi suretiyle olur. Bu tebliğ bir mehile başlangıç olacaksa, Cumhuriyet savcısı, gösterildiği günü, varakanın aslına işaret ve imza eder." Tebligatın gösterilen usule göre yapılması, geçerlilik koşuludur. Bu bakımdan Cumhuriyet savcısına gösterilen usulde tebligatın yapılması zorunludur. Bu şekilde yapılmayan tebligat usulsüzdür.*

DEĞERLENDİRME İhbarın yapılmış sayılması için **şekline de uyulması** gerekir ve bu şekil diğer tebligatlardan farklıdır. Cumhuriyet savcılığına tebligat, tebliğ olunacak evrakın **aslının kendisine gösterilmesi** suretiyle yapılır; tebliğ bir süreye

başlangıç olacaksa savcı gösterildiği günü evrakın aslına işaret edip imzalar. Uygulamada bu, kararın savcılığa "görüldü" için gönderilmesi, savcının kararın üzerine "görüldü" yazıp adını, sicilini ve tarihi eklemesi biçiminde yürür. Posta ile gönderilen ya da elden bırakılan bir tebligat usulsüzdür ve savcı bakımından temyiz süresi işlemez. Dosya temyiz aşamasındaysa savcılık "görüldü" şerhinin dosyada bulunup bulunmadığı kontrol edilmelidir; eksikse dosya incelenmeden geri çevrilir.

8 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
20.01.2015 · E. 2014/11445 · K. 2015/769

Nüfus idaresi davaya dâhil edilmeden ve dava kayyıma ihbar edilmeden hüküm kurulması eksik hasım sayılır

Ana ve baba, evlilik dışı ilişkilerinden doğan çocuğun maddî imkânsızlık nedeniyle başka bir çiftin hanesine tescil edildiğini ileri sürerek çocuğun kendi çocukları olduğunun tespitini ve mevcut kaydın iptalini istemişlerdir. Mahkeme Hazine ve Cumhuriyet savcısı yönünden davayı husumetten reddetti, davacılar yönünden ise kabul etmiştir; Cumhuriyet savcısı kararı temyiz etmiştir.

> *Yukarıda yapılan açıklamalar dikkate alındığında; 1-5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununun 36. maddesi uyarınca, davaya nüfus idaresi dahil edilmeden eksik hasımla hüküm kurulması, 2-Türk Medeni Kanunu'nun 301. maddesi uyarınca anne tarafından açılan babalık davasında, davanın kayyıma ihbar edilmesi ve gösterdiği takdirde deliller toplanıp sonucu uyarınca karar verilmesi gerekirken eksik inceleme ve araştırma ile karar verilmesi,...*

DEĞERLENDİRME Bu karar taraf listesini tamamlamanın iki ayağını gösterir. **Birincisi nüfus idaresidir:** nüfus kaydını etkileyen davalarda idare davaya dâhil edilmeden kurulan hüküm eksik hasımla verilmiş sayılır. **İkincisi kayyımdır:** ana tarafından açılan babalık davasında dava kayyıma ihbar edilmeli ve kayyımın göstereceği deliller toplanmalıdır. Dikkat edilmesi gereken bir ayrım da şudur: Cumhuriyet savcısı ve Hazine davanın **tarafı** değil, kendilerine ihbar edilen ilgililerdir; onları davalı gibi gösterip haklarında husumetten ret kararı vermek doğru değildir. Dilekçede davalı, ihbar olunanlar ve dâhili taraflar ayrı başlıklar altında gösterilmelidir.

9 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
06.07.2017 · E. 2017/13143 · K. 2017/10069

Baba ölmüşse babalık davası mirasçılarına karşı açılır; mirasçı olmayan kişiler davalı olarak gösterilemez

Evlilik dışı birliktelikten doğup ananın kızlık hanesine kayıtlı çocuk, babası olduğunu ileri sürdüğü ölmüş kişinin mirasçıları aleyhine babalık davası açmıştır. Mahkeme, taraf ve tanık beyanları ile bir kısım davalıların kabul beyanını yeterli görerek davayı kabul etmiştir. Kararda davalı olarak gösterilen kişiler arasında mirasçı olmayan bir kişi ile bir vasi de yer alıyordu.

> *Dava, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunun 301. maddesi kapsamında evlilik dışı birliktelikten doğup annenin kızlık hanesine kayıtlı çocuğun ölü baba mirasçıları aleyhine açtığı babalığın tespiti istemine ilişkindir. 1-Kamu düzeni ile yakından ilgili olan soybağının tespiti davalarında, Mahkemece, kuşku ve duraksamaya neden olmaksızın soybağının doğru olarak tespit edilmesi zorunludur.*

DEĞERLENDİRME Baba hayattaysa dava ona, ölmüşse **mirasçılarına** yöneltilir. Karar bu kuralı uygularken taraf listesindeki üç hatayı ayrı ayrı düzeltmiştir: mirasçı olmayan kişi hakkında davanın pasif husumet ehliyeti yokluğundan reddi gerekir; bir kişi yalnızca vasi sıfatıyla dosyada yer alıyorsa karar başlığında bu sıfatla gösterilmelidir; dava açılmadan önce ölmüş bir mirasçı davalı olarak yazılamaz, yerine onun mirasçıları geçer. Kararın esasa ilişkin ikinci uyarısı da alıntıda görülüyor: soybağı kamu düzenine ilişkin olduğundan taraf beyanları, kabul beyanı ve tanık ifadeleriyle yetinilemez; sonuç kuşkuya yer bırakmayacak biçimde ortaya konmalıdır (TMK m. 299). Dava açılmadan önce güncel bir mirasçılık belgesi alınmalıdır.

10 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
03.05.2018 · E. 2018/9837 · K. 2018/12054

Babalık davası kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanımıdır; vekil eliyle açılıyorsa vekâletnamede özel yetki bulunmalıdır

Ölmüş bir kişinin mirasçılarına karşı çocukları tarafından açılan babalık davasında, davayı açan avukatın vekâletnamesinde bu konuda özel yetki bulunmadığı, bir davacı bakımından ise usulüne uygun vekâletname hiç sunulmadığı anlaşılmıştır. Yargıtay'ın geri çevirme kararına karşın eksiklik giderilmemiştir; mahkeme yine de esasa girip davayı kabul etmiştir.

> *Somut uyuşmazlıkta talep, TMK'nın 301.maddesi kapsamında babalığın tespiti istemine ilişkin olup, şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanımı niteliğindedir. Davanın vekil eliyle açıldığı hallerde, vekile bu konuda özel yetki verilmiş olması gerekmektedir (HMK.m.74).*

DEĞERLENDİRME Babalık davası açmak ve takip etmek kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanımıdır; vekilin bu konuda **özel yetkisi** olmalıdır. Vekilin davaya vekâlet ehliyeti ve usulüne uygun vekâletnamesi bir **dava şartıdır**: mahkeme yargılamanın her aşamasında kendiliğinden araştırır, taraflar her zaman ileri sürebilir. Eksiklik giderilebilir nitelikte olduğundan önce süre verilir; verilen sürede tamamlanmazsa dava usulden reddedilir. Bu, dosyanın en kolay önlenebilir kaybıdır: vekâletname düzenlenirken "babalık davası açmaya" yetkisinin metinde yer aldığı noterde kontrol edilmelidir.

11 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
11.05.2023 · E. 2023/1487 · K. 2023/2373

Babalık davasıyla birlikte istenen ananın malî hakları ile çocuk için nafaka talepleri fer'î niteliktedir; ayrıca harca tabi değildir ve ayrı vekâlet ücretine hükmedilmez

Babalığın hükmen tespiti davasıyla birlikte ananın malî hakları ve çocuk için nafaka istendi. Mahkeme davayı kabul etti ve üç ayrı vekâlet ücretine hükmetmiştir; davalı vekili bu yönü temyiz etmiştir.

> *Babalığın hükmen tespiti davası ile birlikte açılan ve babalığın fer'î niteliğinde olan 4721 sayılı Kanun'un 304 üncü maddesinde yazılı ananın mali haklarına ilişkin talepler ve aynı Kanun'un 182 nci maddesinde yazılı çocuk için nafaka istekleri ayrıca harca tabi olmadığı gibi, kabul veya reddi halinde bu talepler yönünden ayrıca vekâlet ücretine hükmedilmez. Bu nedenle üç ayrı vekâlet ücretine karar verilmiş olması doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Babalık davasında ana, doğum giderlerini ve doğumdan önceki ile sonraki altışar haftalık geçim giderlerini isteyebilir (TMK m. 304); çocuk için de nafakaya hükmedilir (TMK m. 182). Karar bu taleplerin hukukî konumunu belirliyor: bunlar babalık davasının **fer'îsidir**. Sonuçları ikidir. **Harç:** fer'î talepler ayrıca harca tabi değildir; babalık davasının harcı yeterlidir. **Vekâlet ücreti:** talepler kabul edilse de reddedilse de ayrıca vekâlet ücretine hükmedilmez; tek bir vekâlet ücreti takdir edilir. Dosyada üç ayrı vekâlet ücretine hükmedilmişse bu, tek başına düzeltilerek onama sebebidir; karşı taraf temyiz dilekçesinde bu kalemi ayrıca göstermelidir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 182:** Çocuk için nafaka.
- **TMK m. 282:** Genel olarak soybağının kurulması.
- **TMK m. 284:** Soybağı davalarında yargılama usulü.
- **TMK m. 286:** Soybağının reddi davası.
- **TMK m. 295:** Tanımanın koşulları ve şekli.
- **TMK m. 298:** İlgililerin iptal davası.
- **TMK m. 299:** Tanımanın iptalinde ispat yükü.
- **TMK m. 300:** Tanımanın iptalinde hak düşürücü süreler.
- **TMK m. 302:** Babalık karinesi.
- **TMK m. 303:** Babalık davasında hak düşürücü süreler.
- **TMK m. 304:** Ananın malî hakları.

MADDE

302

B. Babalık hükmü
II. Karine

KANUN METNİ

(1) Davalının, çocuğun doğumundan önceki üçyüzüncü gün ile yüzsekseninci gün arasında ana ile cinsel ilişkide bulunmuş olması, babalığa karine sayılır.
(2) Bu sürenin dışında olsa bile fiilî gebe kalma döneminde davalının ana ile cinsel ilişkide bulunduğu tespit edilirse aynı karine geçerli olur.
(3) Davalı, çocuğun babası olmasının olanaksızlığını veya bir üçüncü kişinin baba olma olasılığının kendisininkinden daha fazla olduğunu ispatlarsa karine geçerliliğini kaybeder.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 302, babalık davasında davacının işini kolaylaştıran bir karine koyar. Davalının, çocuğun doğumundan önceki **üç yüzüncü ile yüz sekseninci gün** arasında ana ile cinsel ilişkide bulunmuş olması babalığa karinedir; bu sürenin dışında olsa bile **fiilî gebe kalma döneminde** ilişki tespit edilirse aynı karine işler. Karine geçerliyse **aksini ispat yükü davalıya geçer**.[1] Davalı karineyi iki yoldan çürütebilir: çocuğun babası olmasının **olanaksızlığını** ya da bir **üçüncü kişinin baba olma olasılığının kendisininkinden daha fazla** olduğunu ispatlayarak. Uygulamada tartışma büyük ölçüde genetik rapora kaymıştır; ancak karine, ilişkinin kabul edildiği veya tanıkla ortaya konduğu dosyalarda hâlâ belirleyicidir. Davalının davayı kabul etmesi tek başına sonuç doğurmaz; soybağı kamu düzenine ilişkindir.[2]

TEMEL KAVRAMLAR

Karine | Bilinen bir olgudan bilinmeyen bir olguya varılmasını sağlayan yasal çıkarım (TMK m. 302/1).

1 Yargıtay 2. HD, 26.04.2011, E. 2010/4491, K. 2011/7014.
2 Yargıtay 18. HD, 05.05.2015, E. 2014/19328, K. 2015/7578.

Gebe kalma dönemi	Doğumdan önceki üç yüzüncü ile yüz sekseninci gün arası (TMK m. 287/2).
Fiilî gebe kalma dönemi	Somut olayda gebeliğin gerçekten oluştuğu dönem (TMK m. 302/2).
Karinenin çürütülmesi	Olanaksızlık veya üçüncü kişinin daha yüksek olasılığı (TMK m. 302/3).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 302- Yürürlükteki Kanunun 301 inci maddesini karşılamaktadır ve içerik olarak hem İsviçre Medenî Kanununun 262 nci maddesinin hem de onu örnek alan 1984 tarihli Öntasarının 288 inci maddesinin aynısı olmakla birlikte ifade farklılıkları taşımaktadır. Maddenin ilk iki fıkrasında babalık karinesi düzenlenmiştir. Birinci fıkrada, esasen, yürürlükteki metnin birinci fıkrasındaki karine tekrar edilmektedir. Böylece, davalının çocuğun doğumundan önceki üçyüzüncü gün ile yüzsekseninci gün arasında ana ile cinsel ilişkide bulunmuş olması, onun babalığına bir karine oluşturacaktır. İkinci fıkrada ise, yürürlükteki metinde yer almayan bir hususa açıklık getirilmektedir. Buna göre, birinci fıkrada belirlenen kritik devrenin dışında olsa bile, davalının ana ile fiilî gebe kalma döneminde cinsel ilişkide bulunduğu tespit edilirse, aynı karine yine geçerli olacaktır. Üçüncü fıkra, yürürlükteki maddenin son cümlesinde yer alan ve "ciddî şüphe" savunması olarak adlandırılan savunmaya ilişkin belirsizliği ortadan kaldıran açık bir ifadeyle kaleme alınmıştır. Fıkrada, davalının, çocuğun babası olmasının olanaksızlığını veya bir üçüncü kişinin baba olma olasılığının kendisininkinden daha fazla olduğunu kanıtlaması durumunda, ilk iki fıkrada düzenlenen karinenin geçerliliğinin kaybolacağı hükme bağlanmıştır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 117*

Gerekçe, maddenin iki yeniliğini açıkça adlandırır. **Birincisi ikinci fıkradır:** eski metinde yer almayan bir hususa açıklık getirilmiş, kritik devrenin dışında kalsa bile fiilî gebe kalma döneminde ilişkinin tespiti hâlinde karinenin yine geçerli olacağı belirtilmiştir. Bu, takvim hesabının somut tıbbî bulguya yenildiği hâlleri kapsar; erken ya da geç doğumlarda uygulaması vardır. **İkincisi üçüncü fıkradır:** eski Kanun, karineye "davalının babalığı hakkında ciddî şüpheler uyandıracak hâllerin varlığı" hâlinde itibar edilmeyeceğini söylüyordu; bu ifade neyin yeterli olduğunu belirsiz bırakıyor ve uygulamada geniş bir savunma alanı yaratıyordu. Yeni metin belirsizliği kaldırıp iki somut ölçüt koymuştur: baba olmanın **olanaksızlığı** ya da bir üçüncü kişinin baba olma olasılığının **davalınınkinden daha fazla** olması. Gerekçenin yazdığı bu iki ölçüt, bugün genetik raporun neden belirleyici hâle geldiğini de açıklar: her iki ölçüt de ancak bilimsel veriyle ortaya konabilir (TMK m. 284). Tasarının 302. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314).

Eski Kanun'un 301. maddesi karineyi bugünküyle aynı gün aralığına bağlamıştı: doğumdan önceki üç yüzüncü ile yüz sekseninci gün arasında ilişkinin sübutu babalığa karine teşkil ederdi. Fark, karinenin **nasıl çürütüleceğindeydi**. Eski metin, davalının

babalığı hakkında "ciddî şüpheler uyandıracak hâllerin" bulunması durumunda karineye itibar edilmeyeceğini söylüyordu; ölçüt belirsizdi ve tanık beyanlarıyla yaratılan bir şüphe karineyi etkisizleştirebiliyordu. Yeni Kanun bunun yerine iki somut ölçüt getirmiştir. İkinci büyük fark, eski Kanun'un 302. maddesinin **kaldırılmış olmasıdır**: o maddeye göre ananın gebe kaldığı dönemdeki yaşayışına ilişkin bir belirleme yapılırsa babalık davası doğrudan reddediliyordu. Bu hüküm yeni Kanun'a alınmamıştır; bugün böyle bir savunma dinlenmez ve dava yalnızca biyolojik bağ üzerinden sonuçlandırılır. Üçüncü fark eski Kanun'un 303. maddesine ilişkindir: ana gebe kaldığı sırada evliyse babalık davası ancak çocuğun soybağı hakkında hüküm verildikten sonra açılabilirdi ve süre o hükümle başlardı. Yeni Kanun bu düşünceyi korumuş, ancak konumunu değiştirerek süre maddesine taşımıştır (TMK m. 303). Son olarak, eski metinde ikinci fıkra karşılığı bulunmadığından **fiilî gebe kalma dönemi** ölçütü tümüyle yeni Kanun'un ürünüdür.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Madde 301 – Doğumdan evvel üç yüzüncü gün ile yüz sekseninci gün arasında müddeaaleyhin, çocuğun anasiyle münasebeti cinsiyede bulunduğunun sübutu; babalığa, karine teşkil eder. Müddeaaleyhin babalığı hakkında ciddi şüpheler uyandıracak hallerin vücudu takdirinde, karineye itibar yoktur. Madde 302 – Ananın, gebe kaldığı zaman iffetsizlikle meluf olduğu sabit olursa; babalık davası, reddolunur. Madde 303 – Ana, gebe kaldığı zaman evli idiyse; babalık davası, ancak çocuğun nesebi sahih olmadığına hakim hükmettikten sonra ikame edilebilir. Bu takdirde babalık davasının ikamesi için muayyen müddet, nesebin sahih olmadığı hakkındaki hükmün sudurundan itibaren başlar.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 301, 302 ve 303

	743 sayılı Kanun m. 301-302	4721 sayılı Kanun m. 302
Karine dönemi	300-180 gün arası	300-180 gün arası
Dönem dışı ilişki	Düzenlenmemişti	Fiilî gebe kalma dönemi yeterli
Çürütme ölçütü	"Ciddî şüphe" uyandıran hâller	Olanaksızlık veya üçüncü kişinin daha yüksek olasılığı
Ananın yaşayışı	Davanın reddi sebebiydi	Savunma olmaktan çıkarıldı
Belirlilik	Ölçüt belirsizdi	Ölçüt açık ve sayılı

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden beri değiştirilmemiştir. Uygulamasını değiştiren gelişme kanun metninde değil, **delil hukukunda** yaşanmıştır: genetik incelemenin yaygınlaşması ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 292. maddesiyle kan veya doku alınmasına katlanmanın emredici bir yükümlülük hâline gelmesi, tartışmayı karineden rapora taşımıştır. Bu nedenle 302. maddeyi doğrudan uygulayan Yargıtay kararı azdır; karine bugün daha çok, ilişkinin kabul edildiği ya da tanıkla ortaya konduğu ve genetik incelemenin yapılamadığı dosyalarda işlev görmektedir.[3]

3 Yargıtay 2. HD, 26.04.2011, E. 2010/4491, K. 2011/7014.

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi; fiilî gebe kalma dönemi eklendi, çürütme ölçütü netleştirildi	4721 s. K.
01.10.2011	Soybağı incelemesine katlanma zorunluluğu emredici hükme bağlandı	6100 s. K. m. 292

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Karinenin dayanağı	Gebe kalma döneminde cinsel ilişki	TMK m. 302/1
Dönem	Doğumdan önceki 300. ile 180. gün arası	TMK m. 302/1
Dönem dışı	Fiilî gebe kalma döneminde ilişki	TMK m. 302/2
Sonuç	Aynı karine geçerli olur	TMK m. 302/2
İspat yükü	Karine geçerliyse davalıya geçer	Yargıtay 2. HD, K. 2011/7014
Çürütme yolu 1	Baba olmanın olanaksızlığı	TMK m. 302/3
Çürütme yolu 2	Üçüncü kişinin daha yüksek olasılığı	TMK m. 302/3
Kaldırılan savunma	Ananın kusuru (eski 743 s. K. m. 302)	Madde gerekçesi
Davalının kabulü	Tek başına sonuç doğurmaz	Yargıtay 2. HD, K. 2009/1545
Belirleyici delil	Genetik inceleme	Yargıtay 2. HD, K. 2009/9014
Rapor ölçüsü	Baba olamama ihtimali tamamen kaldırılmalı	Yargıtay 2. HD, K. 2009/623
Görev	Aile mahkemesi	4787 s. K. m. 4

1 TBMM gerekçesine göre madde, 743 sayılı Kanun'un 301. maddesini karşılar ve içerik olarak hem İsviçre Medenî Kanunu'nun 262. maddesinin hem de onu örnek alan 1984 tarihli Öntasarının 288. maddesinin aynısıdır; aradaki fark ifadeye ilişkindir. Gerekçe fıkraları tek tek açıklar: birinci fıkrada eski metindeki karine tekrar edilmiş, **ikinci fıkrada ise eski metinde yer almayan bir hususa açıklık getirilmiştir** — birinci fıkradaki kritik devrenin dışında olsa bile fiilî gebe kalma döneminde ilişki tespit edilirse aynı karine yine geçerli olacaktır. Üçüncü fıkra bakımından gerekçe, eski maddenin son cümlesindeki ve uygulamada **"ciddî şüphe" savunması** olarak adlandırılan savunmaya ilişkin belirsizliği ortadan kaldıran açık bir ifadeyle kaleme alındığını belirtir: davalı, çocuğun babası olmasının olanaksızlığını veya bir üçüncü kişinin baba olma olasılığının kendisininkinden daha fazla olduğunu kanıtlarsa karine geçerliliğini kaybeder. Tasarının 302. maddesi

Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314).

DİKKAT

Bu maddenin fıkralarını doğrudan uygulayan emsal sayısı azdır ve bunun sebebi bellidir: genetik inceleme yaygınlaştıkça tartışma karineden **rapora** kaymıştır.[4] Yine de karine ölü bir hüküm değildir; davalının ilişkiyi kabul ettiği ya da tanıkla ortaya konduğu dosyalarda ispat yükünü ters çevirir ve davalıyı savunma yapmak zorunda bırakır. İki yaygın yanılgıya dikkat edilmelidir. **Birincisi**, karinenin yalnızca 300-180 günlük aralıkla sınırlı sanılmasıdır; ikinci fıkra bu aralığın dışındaki fiilî gebe kalma dönemini de kapsar, örneğin erken doğumlarda bu hüküm belirleyici olur (TMK m. 287). **İkincisi**, davalının davayı kabul etmesinin işi bitirdiği sanılmasıdır; soybağı kamu düzenine ilişkin olduğundan kabul tek başına sonuç doğurmaz ve mahkeme yine de genetik inceleme yaptırır. Genetik rapor aşamasında da üç noktaya bakılmalıdır: raporda **baba olma oranının** belirtilip belirtilmediği, raporun baba olamama ihtimalini tamamen kaldırıp kaldırmadığı ve rapordaki bir uyumsuzluğun kendi içinde açıklanıp açıklanmadığı. Ek rapor istenecekse itiraz bu somut noktalara dayandırılmalıdır; genel itiraz sonuç vermez.

II. Karinenin Doğması

- **Olgu:** Davalının ana ile cinsel ilişkide bulunmuş olması (TMK m. 302/1).
- **Dönem:** Doğumdan önceki üç yüzüncü ile yüz sekseninci gün arası.
- **Dönem dışı:** Fiilî gebe kalma döneminde ilişki (TMK m. 302/2).
- **Sonuç:** Aynı karine geçerli olur.
- **Tespit aracı:** İkrar, tanık beyanı, yazışma, kayıt.
- **Etki:** Karine geçerliyse ispat yükü davalıya geçer.[5]

III. Karinenin Çürütülmesi

- **Birinci yol:** Baba olmanın olanaksızlığı (TMK m. 302/3).
- **İkinci yol:** Üçüncü kişinin daha yüksek baba olma olasılığı.
- **Sonuç:** Karine geçerliliğini kaybeder.
- **Kaldırılan savunma:** Ananın kusuru artık savunma değildir.
- **Belirsizliğin giderilmesi:** Eski "ciddî şüphe" savunmasının yerini açık ölçüt almıştır.
- **Araç:** Genetik inceleme ve tıbbî raporlar (TMK m. 284).

4 Yargıtay 2. HD, 26.04.2011, E. 2010/4491, K. 2011/7014.
5 Yargıtay 2. HD, 26.04.2011, E. 2010/4491, K. 2011/7014.

IV. Davalının Tutumu

- **Kabul:** Tek başına sonuç doğurmaz.[6]
- **Dayanak:** Kabul yalnız serbestçe tasarruf edilebilen davalarda hüküm doğurur (HMK m. 308/2).
- **Kamu düzeni:** Soybağı davaları bu kapsamdadır.[7]
- **Rıza göstermeme:** Sonuç aleyhe sayılabilir (TMK m. 284/2).
- **Kaçınma:** İnceleme zor kullanılarak yaptırılabilir (HMK m. 292).
- **İhtar:** Masraf gösterilmeden yapılan ihtar sonuç doğurmaz.

V. Genetik Raporun Değerlendirilmesi

- **Ölçü:** Kuşkuya yer bırakmayacak sonuç.[8]
- **Yetersiz rapor:** Baba olma oranı belirtilmemişse hükme esas olmaz.
- **Eşik:** Yüzde 99,73 altındaysa tipleme araştırılır.[9]
- **İtiraz:** Somut bir hata iddiası gerekir.[10]
- **Mutasyon:** Raporda açıklanmışsa yeniden rapor gerekmez.[11]
- **Değerlendirme:** Rapor diğer delillerle birlikte tartılır.

VI. Baba Ölmüşse

- **Birinci basamak:** Babanın mezarından örnek.
- **İkinci basamak:** Kardeşlerinin mezarından örnek.[12]
- **Üçüncü basamak:** Yaşayan çocuklarından örnek.
- **Ret yasağı:** Basamaklar tüketilmeden ret kararı verilemez.
- **Davalı:** Babanın mirasçıları (TMK m. 301).
- **Res'en araştırma:** Hâkim maddî olguları kendiliğinden araştırır.

VII. Karine ile Çevresindeki Hükümler

- **Gebe kalma dönemi:** Aynı gün aralığı 287. maddede de tanımlıdır (TMK m. 287).
- **Tanımanın iptali:** Ana veya çocuk davacıysa benzer bir kural işler (TMK m. 299).
- **Dava hakkı:** Ana ve çocuk (TMK m. 301).

6 Yargıtay 2. HD, 05.02.2009, E. 2007/16236, K. 2009/1545.
7 Yargıtay 18. HD, 05.05.2015, E. 2014/19328, K. 2015/7578.
8 Yargıtay 2. HD, 07.05.2009, E. 2009/3008, K. 2009/9014.
9 Yargıtay 2. HD, 26.01.2009, E. 2008/18852, K. 2009/623.
10 Yargıtay 2. HD, 27.04.2023, E. 2022/10715, K. 2023/2014.
11 Yargıtay 2. HD, 04.10.2023, E. 2023/4795, K. 2023/4463.
12 Yargıtay 8. HD, 29.03.2018, E. 2017/6799, K. 2018/10248.

- **Süreler:** 303. maddede düzenlenmiştir (TMK m. 303).
- **Ananın malî hakları:** 304. maddede (TMK m. 304).
- **Görev:** Aile mahkemesi (4787 s. K. m. 4).

UYGULAMA NOTU

Karine kullanılacaksa işe **tarih hesabıyla** başlanmalıdır. Çocuğun doğum tarihinden geriye doğru 180 ve 300. günler işaretlenmeli; iddia edilen ilişkinin bu aralığa düşüp düşmediği görülmelidir. Aralığın dışında kalıyorsa ikinci fıkraya dayanılmalıdır: fiilî gebe kalma dönemi, doğum raporundaki gebelik haftası ve varsa ultrason kayıtlarıyla ortaya konulmalıdır. İlişkinin ispatı için karşı tarafın duruşmadaki beyanı, tanık anlatımları, yazışmalar ve birlikte yaşamayı gösteren kayıtlar kullanılabilir; karine doğduğu anda **artık davacı değil karşı taraf** açıklama yapmak zorunda kalır. Davalının iki savunması vardır: baba olmasının olanaksızlığı ya da üçüncü bir kişinin baba olma olasılığının kendisininkinden daha fazla olduğu. Bunların ikisi de somut delil ister; "ananın yaşayışı" türünden savunmalar yeni Kanun'da kaldırılmıştır ve dinlenmez. Uygulamada belirleyici olan genetik rapordur; bu nedenle üç şeye dikkat edilmelidir. **Birincisi**, mahkemenin verdiği ihtarlı davetiyede incelemenin masrafı gösterilmemişse davetiye sonuç doğurmaz; bu eksiklik tutanağa geçirtilmelidir. **İkincisi**, rapor ele geçtiğinde baba olma oranının yazılıp yazılmadığına bakılmalıdır; oran belirtilmemiş bir rapor hükme esas alınamaz. **Üçüncüsü**, itiraz somut noktalara dayandırılmalıdır: kullanılan lokuslar, açıklanmamış bir uyumsuzluk, örneğin kime ait olduğu, karşılaştırılan kişilerin akrabalık durumu. Genel bir itiraz ek rapor sağlamaz. Baba ölmüşse dilekçede karşılaştırma basamakları davacı tarafından sıralanmalı ve nüfus kaydından çıkarılan yakınlar isim isim gösterilmelidir.

İÇTİHATLAR

1 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
26.04.2011 · E. 2010/4491 · K. 2011/7014

Davalı gebe kalma döneminde ilişkiyi kabul ederse babalık karinesi geçerli olur ve karinenin aksini ispat yükü davalıya geçer

Babalık davasında davalı, duruşmada davacıyla birkaç kez cinsel ilişkiye girdiğini kabul etmiştir. Mahkeme genetik inceleme yapılmasına karar verip davalıya ihtarlı davetiye çıkardı; davetiyede yirmi gün içinde başvurmazsa çocuğun babası olduğunu kabul etmiş sayılacağı yazıldı, ancak incelemenin gerektirdiği masraf ne ara kararda ne davetiyede gösterilmiştir. Davalı sonraki oturumda genetik incelemeye açıkça rıza göstermiştir; mahkeme yine de eksik incelemeyle hüküm kurmuştur.

> *"Davalının, çocuğun doğumundan önceki üçyüzüncü gün ile yüzsekseninci gün arasında ana ile cinsel ilişkide bulunmuş olması babalığa karine sayılır. Bu sürenin dışında olsa bile fiili gebe kalma döneminde davalının ana ile cinsel*

ilişkide bulunduğu tespit edilirse aynı karine geçerli olur (TMK.md.302/1-2). Bu karinenin geçerli olduğu halde, davalı çocuğun babası olmasının olanaksızlığını veya bir üçüncü kişinin baba olma olasılığının kendisininkinden daha fazla olduğunu ispatlarsa karine geçerliliğini yitirir (TMK.md.302/3). Davalı, 5.11.2009 tarihli oturumda davacıyla bir kaç defa cinsel ilişkiye girdiğini kabul ettiğine göre, yasanın 302. maddesindeki babalık karinesi geçerlidir. Yasa, çocuğun doğumundan önceki üçyüzüncü gün ile yüzsekseninci gün arasında veya bu sürenin dışında olsa bile fiili gebe kalma döneminde ana ile cinsel ilişkide bulunmuş olmayı, babalığa karine kabul ettiğine göre bu yasal karinenin aksini ispat yükümlülüğü davalıya düşer. Davalı, hakim tarafından öngörülen DNA araştırmasına rıza göstermediğine ilişkin bir beyanda bulunmamış, aksine bu yönde araştırma ve inceleme yapılmasını talep etmiştir. Mahkemece 10.9.2009 tarihli oturumda, DNA incelemesi yapılmasına karar verilmiş, bu yönde davalıya ihtarlı davetiye tebliği için karar oluşturulmuştur. Davalıya ara kararı gereğince çıkartılan davetiyede "DNA testi için hastaneye gitmek üzere 20 gün içinde mahkemeye başvurması gerektiği, aksi halde küçüğün babası olduğunu kabul etmiş sayılacağı ihtarı" yazılmış, bu davetiye 2.10.2009 tarihinde davalıya usulüne uygun olarak tebliğ edilmiş ise de, bu incelemenin gerektirdiği masraf ara kararında ve davetiyede gösterilmemiştir. Davalı davetiyede öngörülen süre zarfında mahkemeye başvurmuş olsa bile, yükümlü olacağı masrafın ne miktar olduğu davalı tarafça bilinmediği için, rıza beyanında bulunup bulunmayacağı o aşamada belirsizdir. Bu bakımdan davetiye Yasanın 284/2. maddesine uygun ve sonuç doğurucu nitelikte değildir.

DEĞERLENDİRME Bu karar, 302. maddenin üç fıkrasını da tek bir metinde uygular. **Karine:** doğumdan önceki üç yüzüncü ile yüz sekseninci gün arasında ilişki babalığa karinedir; bu sürenin dışında olsa bile fiilî gebe kalma döneminde ilişki tespit edilirse aynı karine işler. **Çürütme:** davalı, baba olmasının olanaksızlığını ya da bir üçüncü kişinin baba olma olasılığının kendisininkinden daha fazla olduğunu ispatlarsa karine geçerliliğini yitirir. **Sonuç:** ilişki kabul edilmişse karine geçerlidir ve **aksini ispat yükü davalıya düşer**. Kararın ikinci, çok pratik katkısı ihtar konusundadır: incelemeye katılmazsan aleyhine sonuç doğar ihtarı, **masraf miktarı gösterilmeden** yapılmışsa sonuç doğurmaz; kişi neye razı olacağını bilemeyeceğinden davetiye geçerli sayılmaz. Karşı taraf adına böyle bir ihtar alınmışsa masrafın gösterilip gösterilmediği kontrol edilmelidir.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
05.02.2009 · E. 2007/16236 · K. 2009/1545

Babalık davasında davalının davayı kabulü tek başına sonuç doğurmaz; kan grubu ve genetik inceleme yaptırılmadan hüküm kurulamaz

Babalık davasında mahkeme; çocuğun, ananın ve baba olduğu ileri sürülen davalının kan gruplarını belirlemeden, hiçbir tıbbî araştırma ve inceleme yaptırmadan karar vermiştir.

> *Babalık davası; irs ve soybağı ilişkisinin, kuşkuya yer bırakmayacak nispette açığa çıkarılması halinde kabul edilebilir.Bu konuda tekniğin ve tıbbın tüm imkanlarından yararlanılmalıdır. Soybağına ilişkin davalarda hakim, maddi olguları res'en (kendiliğinden) araştırır ve kanıtları serbestçe takdir eder. (TMK.md.284/1)Bu tür davalarda davalının davayı kabulü tek başına sonuç doğurmaz.Taraflar ve üçüncü kişiler, soybağının belirlenmesinde zorunlu olan ve sağlıkları bakımından tehlike yaratmayan araştırma ve incelemelere rıza göstermekle yükümlüdürler.(TMK. md. 284/2) Mahkemece; çocuk, ana ve baba olduğu iddia edilen davalının kan grupları tesbit edilmemiş, hiçbir tıbbi araştırma inceleme yaptırılmamıştır. Mahkemece yapılacak iş; çocuk, ana ve davalının kan grup ve alt grupları belirlenerek ve DNA analiz ve tiplemeleri yaptırılarak, genetik inceleme sonucu davalının baba olup olmadığı tıbben belirlenmeli, bu konuda adli Tıptan rapor alınmalı ve tüm deliller birlikte değerlendirilerek hasıl olacak sonuç uyarınca karar verilmelidir.*

Değerlendirme Karinenin işlediği bir dosyada bile mahkeme, tarafların anlaşmasına dayanarak karar veremez. Kararın çekirdek cümlesi şudur: **bu tür davalarda davalının davayı kabulü tek başına sonuç doğurmaz.** Sebebi soybağının kamu düzenine ilişkin olması ve çocuğun kimliğinin tarafların tasarrufuna bırakılamamasıdır. Mahkemenin yapması gereken sıralı bir araştırmadır: çocuğun, ananın ve davalının kan grup ve alt grupları belirlenir, genetik analiz ve tipleme yaptırılır, Adli Tıptan rapor alınır ve bütün deliller birlikte değerlendirilir. Uygulamada bunun anlamı şudur: karşı taraf "kabul ediyorum" dese bile genetik inceleme talebi geri çekilmemelidir; kabule dayanan bir hüküm temyizde ayakta kalmaz.

3 **Yargıtay 18. Hukuk Dairesi**
05.05.2015 · E. 2014/19328 · K. 2015/7578

Soybağı ve babalık davaları tarafların serbestçe tasarruf edebilecekleri davalardan olmadığından, karşı tarafın kabulüne dayanılarak isteğe uygun karar verilemez

Davacı, resmî olmayan birliktelikten doğduğunu ve dedesinin nüfusuna kaydedildiğini ileri sürerek babasının belirli bir kişi olduğunun tespitini ve soybağının düzeltilmesini istemiştir. Mahkeme davayı kabul etti, hüküm temyiz edilmeksizin kesinleşmiştir. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı kararı kanun yararına temyiz etmiştir.

> *Diğer taraftan, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 308/2. maddesi uyarınca, davayı kabul ancak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edecekleri davalarda hüküm doğurmaktadır. Soybağının reddi ve babalık gibi konular ise, kamu düzenine ilişkin olup, bu tür davalarda sadece karşı tarafın kabulüne dayanılarak isteğe uygun karar verilemeyecektir. Hal böyle olunca mahkemece, davanın kamu düzenini ilgilendirmesi bakımından kuşku ve duraksamaya neden olmaksızın soybağının doğru olarak tespit edilmesi zorunludur.*

DEĞERLENDİRME Önceki kararın kuralına usul hukukundan dayanak getirir: kabul, ancak tarafların üzerinde **serbestçe tasarruf edebileceği** davalarda hüküm doğurur; soybağının reddi ve babalık gibi konular kamu düzenine ilişkin olduğundan bu kapsamda değildir. Kararın bir başka yönü de dikkat çekicidir: hüküm temyiz edilmeksizin kesinleşmiş olmasına rağmen Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı **kanun yararına temyiz** yoluna başvurmuştur. Bu, soybağı dosyalarında tarafların sessiz kalmasının kararı dokunulmaz kılmadığını gösterir. Aynı kararda nüfus kayıtlarına ilişkin düzeltme davalarının kimler tarafından ve hangi mahkemede açılacağı da hatırlatılmıştır (TMK m. 301).

4 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
07.05.2009 · E. 2009/3008 · K. 2009/9014

Baba olma oranı belirlenmemiş yetersiz bir rapora dayanılarak babalığa hükmedilemez; tekniğin bütün imkânlarından yararlanılmalıdır

Babalık davasında hükme esas alınan Adli Tıp Biyoloji İhtisas Dairesi raporunda davalının baba olma oranı belirlenmemişti. Mahkeme bu rapora dayanarak davayı kabul etmiştir. Davacı ayrıca ananın malî hakları yanında maddî ve manevî tazminat da istemişti.

> *Bu konuda tekniğin tüm imkanlarından yararlanılmalıdır. Bu cümleden olarak Türk Medeni Kanununun 284. maddesi uyarınca her türlü tıbbi ve biyololojik benzerlik testleri yapılmalı, davalının baba olamayacağı ihtimali tamamen kaldırılıp delillerin hep birlikte serbestçe takdiri yoluna gidilmelidir. Hükme esas alınan 30.03.2005 tarihli Adli Tıp Biyoloji İhtisas Dairesinin raporunda davalının baba olma oranı belirlenmemiştir. Yetersiz rapora dayanılarak hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır.*

DEĞERLENDİRME Dosyada bir Adli Tıp raporu bulunması yetmez; raporun **hüküm kurmaya elverişli** olması gerekir. Daire ölçüyü açık koyuyor: her türlü tıbbî ve biyolojik benzerlik testi yapılmalı, davalının baba olamayacağı ihtimali **tamamen kaldırılmalı** ve deliller birlikte serbestçe takdir edilmelidir. Baba olma oranını belirtmeyen bir rapor bu ölçüyü karşılamaz. Aynı kararın ikinci bölümü uygulamada sık karşılaşılan bir sınırı çizer: ananın 304. maddedeki malî hakları aile mahkemesinde istenir, ancak bunun dışındaki maddî ve manevî tazminat talepleri Borçlar Kanunu'ndan doğar ve aile mahkemesinin görev alanı dışındadır; bu talepler için tefrik ve görevsizlik kararı verilmesi gerekir (TMK m. 304).

5 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
26.01.2009 · E. 2008/18852 · K. 2009/623

Baba olma ihtimali yüzde 99,73 eşiğinin altında kalıyorsa genetik tipleme imkânı araştırılmalı, baba olamayacağı ihtimali tamamen kaldırılmalıdır

Çocuk adına kayyım tarafından açılan babalık davasında, kayyım olarak atanan kişi aynı zamanda babalığına hükmedilmesi istenen mirasbırakanın kardeşiydi; bu nedenle davalı tarafta yer alması gerekiyordu ve küçükle arasında çıkar çatışması

vardı. Mahkeme bu durumu gözetmeden ve yeterli tıbbî inceleme yaptırmadan karar vermiştir.

> *Bu bakımdan Türk Medeni Kanununun 284. maddesi uyarınca, her türlü tıbbi ve benzerlik testleri yapılmalı, baba olduğu iddia edilen kişinin % 99.73 oranından daha az ihtimalle baba olacağı belirlenmiş ise D.N.A tiplemesi yapılması imkanı araştırılmalı, davalıların mirasbırakanının baba olamayacağı ihtimali tamamen kaldırılıp, delillerin hep birlikte serbestçe takdiri yoluna gidilmelidir.*

DEĞERLENDİRME Karar, raporun **sayısal eşiğini** gösteriyor: baba olduğu ileri sürülen kişinin yüzde 99,73 oranından daha az ihtimalle baba olacağı belirlenmişse genetik tipleme imkânı araştırılmalı ve baba olamayacağı ihtimali tamamen ortadan kaldırılmalıdır. Bu, karinenin uygulamadaki karşılığıdır: 302. madde ilişkinin varlığını karine saymakla yetinirken, mahkeme kuşkuya yer bırakmayan bir sonuç arar. Kararın ilk bölümü ayrıca kayyım seçimine ilişkin önemli bir uyarı içerir: davalı tarafta yer alması gereken bir kişi çocuğa kayyım olarak atanamaz, çünkü küçükle arasında çıkar çatışması vardır; böyle bir dosyada başka bir kişinin kayyım atanması ve davanın anaya da ihbar edilmesi gerekir (TMK m. 301).

6 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
27.04.2023 · E. 2022/10715 · K. 2023/2014

Adli Tıp raporuna itiraz edebilmek için raporun hatalı olduğuna dair somut bir iddia ortaya konmalıdır; ananın örneği alınamamış olması tek başına raporu geçersiz kılmaz

Çocuk, babasının davalı olduğunun genetik inceleme ile tespit edilebileceğini ileri sürerek babalığın hükmen tespitini istemiştir. Adli Tıp Kurumu raporunda, ananın profili bilinmeksizin hesaplanan babalık indeksine göre davalının yüzde 99,99 ihtimalle biyolojik baba olabileceği belirlenmiştir. Davalı, ananın mezarı bulunup ondan da örnek alınmadan karar verilemeyeceğini ileri sürerek istinafa ve temyize başvurmuştur.

> *...raporun hata ihtimali bulunduğuna ilişkin somut bir iddianın ortaya konulmadığı, yine davalının biyolojik baba ile arasında yakın akrabalığın mevcut olduğu yönünde bir iddiasının da bulunmadığı,...*

DEĞERLENDİRME Rapora itiraz, dilekçeye "rapora itiraz ederim" yazmakla olmaz. Mahkemeler iki soru sorar: raporun **hatalı olduğuna ilişkin somut bir iddia** bulunup bulunmadığı ve taraflar arasında sonucu bozabilecek bir **yakın akrabalık** ileri sürülüp sürülmediği. Bu dosyada ikisi de yoktu; ananın örneği alınamamış olmasına rağmen rapor hüküm kurmaya elverişli sayıldı ve karar onandı. Uygulamadaki sonuç şudur: itiraz raporun kendisine dayandırılmalı; kullanılan lokus sayısı, mutasyon ihtimali, örneğin alınış zinciri, karşılaştırılan kişiler gibi somut noktalar gösterilmelidir. Genel bir itiraz, ek rapor alınmasını sağlamaz (TMK m. 284).

7 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
04.10.2023 · E. 2023/4795 · K. 2023/4463

Raporda mutasyon ihtimalinin bilimsel açıklaması yapılmış ve indeks buna göre hesaplanmışsa itiraz üzerine Adli Tıp Üst Kurulundan yeniden rapor alınması gerekmez

Babalık davasında Adli Tıp Grup Başkanlığı raporu, ölen kişinin yüzde 99,99 ihtimalle çocuğun biyolojik babası olabileceğini bildirmiştir. Davalı taraf, raporda belirtilen bir lokusa ilişkin mutasyon ihtimalini öne sürerek Adli Tıp Kurumu Üst Kurulundan da rapor alınmasını istemiştir; talebi reddedilmiştir.

> *...raporun sonuç bölümünün 3. paragrafında belirtilen "D12S391 lokusuna" ilişkin mutasyon ihtimalinin nedeni hakkında bir önceki 2. paragrafta ayrıntılı bilimsel açıklamanın yapıldığı, nitekim bu mutasyon sebebiyle DNA profili karşılaştırmasında, annenin lokusları ile birlikte yapılan değerlendirme sonucunda babalık indeksinin %99,99 olarak hesaplandığı, davalı ve bir kısım dahili davalılar vekilinin rapora yönelik itirazlarının dikkate alınmamış olmasında bir isabetsizlik olmadığı, söz konusu raporun hüküm kurmaya elverişli olduğu...*

DEĞERLENDİRME Genetik raporlarda tek bir lokusta uyumsuzluk görülmesi tek başına raporu tartışmalı hâle getirmez; bu, bilimsel olarak beklenen bir mutasyon olabilir. Belirleyici olan, **raporun bu ihtimali kendi içinde açıklamış ve indeksi buna göre hesaplamış olmasıdır**. Bu dosyada rapor mutasyonun nedenini ayrıntılı biçimde açıklamış, babalık indeksi ananın lokusları da hesaba katılarak hesaplanmış ve sonuç yüzde 99,99 olarak belirlenmiştir; bu nedenle Üst Kuruldan yeni rapor alınmasına gerek görülmemiştir. Rapora itiraz edilecekse önce raporun açıklama bölümü okunmalıdır: açıklanmış bir mutasyona dayanan itiraz sonuç vermez, açıklanmamış bir tutarsızlık ise ek rapor sebebidir.

8 YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ
29.03.2018 · E. 2017/6799 · K. 2018/10248

Baba ölmüş ve mezarından örnek alınamıyorsa kardeşlerinin mezarına, o da bulunamıyorsa yaşayan çocuklarına başvurularak babalık indeksi hesaplanmalıdır

Çocuk tarafından, ölmüş olduğu için mirasçıları aleyhine açılan babalık davasında mahkeme, açılan mezarda ceset bulunmadığından doku örneği alınamadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

> *...kardeşlerinden herhangi birinin mezarından örnek alınması, bu kişilerin mezar yerlerinin tespit edilememesi durumunda, yaşayan çocuklarından örnek alınması, somut iddia ile ilgili olarak DNA testi yaptırılıp, oluşacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken, eksik ve yetersiz inceleme ve araştırmayla davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Karine, ilişkinin ispat edilebildiği ölçüde işe yarar; baba ölmüşse tartışma çoğu zaman genetik karşılaştırmanın **nasıl yapılacağına** kayar. Karar burada kademeli bir yöntem koyuyor: önce babanın kendi mezarı, olmazsa **kardeş-**

lerinin mezarı, o da bulunamıyorsa **yaşayan çocukları**. Mezarda ceset bulunamaması davanın reddi için yeterli değildir; mahkeme bu basamakları tüketmeden "ispat edilemedi" diyemez. Dilekçede bu sıralama davacı tarafından önerilmeli ve karşılaştırma yapılabilecek kişiler nüfus kaydından çıkarılarak isim isim gösterilmelidir; aksi hâlde dosya yıllarca tek bir keşifle oyalanır (TMK m. 299).

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 282:** Genel olarak soybağının kurulması.
- **TMK m. 284:** Soybağı davalarında yargılama usulü.
- **TMK m. 285:** Kocanın babalığı karinesi.
- **TMK m. 287:** Gebe kalma dönemi.
- **TMK m. 295:** Tanımanın koşulları ve şekli.
- **TMK m. 299:** Tanımanın iptalinde ispat yükü.
- **TMK m. 301:** Babalık davası ve dava hakkı.
- **TMK m. 303:** Babalık davasında hak düşürücü süreler.
- **TMK m. 304:** Ananın malî hakları.

MADDE

303

B. Babalık hükmü

III. Hak düşürücü süreler

KANUN METNİ

(1) Babalık davası, çocuğun doğumundan önce veya sonra açılabilir. Ananın dava hakkı, doğumdan başlayarak bir yıl geçmekle düşer.
(2) Çocuk ile başka bir erkek arasında soybağı ilişkisi varsa, bir yıllık süre bu ilişkinin ortadan kalktığı tarihte işlemeye başlar.
(3) Bir yıllık süre geçtikten sonra gecikmeyi haklı kılan sebepler varsa, sebebin ortadan kalkmasından başlayarak bir ay içinde dava açılabilir.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 303, babalık davasının ne zamana kadar açılabileceğini düzenler; ancak maddenin bugünkü hâli, yazıldığı hâlden çok farklıdır. Yürürlükte kalan kural şudur: dava doğumdan önce veya sonra açılabilir ve **ananın** dava hakkı doğumdan başlayarak bir yıl geçmekle düşer. Buna karşılık **çocuk** için öngörülen süreler Anayasa Mahkemesince iptal edilmiştir: kayyıma tebliğ ya da erginlik esasına dayanan ikinci fıkra[1] ve bir aylık ek süreyi düzenleyen dördüncü fıkra çocuk yönünden.[2] İptaller sırasıyla 07.02.2013 ve 21.07.2013 tarihlerinde yürürlüğe girmiştir. Sonuç: **çocuk tarafından açılan babalık davasında artık hak düşürücü süre yoktur**.[3] Bu nedenle davanın ana tarafından kendi adına mı, yoksa çocuk adına velâyeten mi açıldığı belirleyicidir.[4]

TEMEL KAVRAMLAR

Hak düşürücü süre	Geçmesiyle hakkın kendisi sona eren, hâkimin res'en gözettiği süre (TMK m. 303).
İptalin yürürlüğü	İptal hükmünün Resmî Gazete'den bir yıl sonra etki doğurması (Anayasa m. 153/3).

1 AYM, 27.10.2011, E. 2010/71, K. 2011/143.
2 AYM, 15.03.2012, E. 2011/116, K. 2012/39.
3 Yargıtay 8. HD, 01.04.2019, E. 2017/8926, K. 2019/3457.
4 Yargıtay 2. HD, 09.02.2023, E. 2023/16, K. 2023/509.

Velâyeten dava | Ananın çocuk adına açtığı dava (TMK m. 301/1).
Temsil kayyımı | Menfaat çatışmasında çocuğu temsil eden kişi (TMK m. 426/2).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 303- Yürürlükteki Kanunun 296 ncı maddesini karşılamaktadır. Birinci fıkrada, babalık davasının çocuğun doğumundan önce veya sonra açılabilmesi öngörülmüş olmakla beraber uygulamada davanın daha çok doğumdan sonra açıldığı dikkate alınarak, ananın dava hakkının, doğumdan başlayarak bir yıl geçmekle düşeceği hükme bağlanmıştır. İkinci fıkrada, çocuğun davacı olması durumunda işleyecek bir yıllık süre düzenlenmiş ve bu sürenin, çocuğa kayyım atanmışsa atamanın kayyıma tebliği tarihinde, kayyım atanmamışsa çocuğun ergin olduğu tarihte işlemeye başlayacağı açıkça ifade edilmiştir. Üçüncü fıkrada, çocuğun başka bir erkek ile soybağı ilişkisi varsa, bu ilişki hukuken ortadan kalkmadıkça babalık davası açılamayacağına göre, dava süresinin de bu ilişkinin ortadan kalktığı tarihte işlemeye başlayacağı belirtilmiştir. Dördüncü fıkra ise, haklı sebeple dava süresinin geçirilmiş olması hâlinde, davanın açılabilmesi için, haklı sebebin ortadan kalktığı tarihten itibaren işleyecek bir aylık ek bir süre öngörülmüştür. Maddede öngörülen süreler, kenar başlığının da gösterdiği üzere, hak düşürücü sürelerdir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 117*

Gerekçe maddenin dört fıkrasını da açıklar; bugün bu açıklamanın **iki fıkrası artık uygulanmamaktadır**. Yine de gerekçe okunmaya değer, çünkü kanun koyucunun kurduğu dengeyi ve iptallerin neyi bozduğunu gösterir. Kanun koyucu üç ayrı başlangıç noktası belirlemişti: ana için doğum, çocuk için kayyıma tebliğ ya da erginlik, başka bir erkekle soybağı varsa o ilişkinin sona ermesi. Bunların üstüne, gecikmeyi haklı kılan sebep hâlinde bir aylık ek süreyi **ortak bir emniyet supabı** olarak eklemişti. Çocuğun erginlikten sonra yalnızca bir yılı bulunması ve bu süre kaçırıldığında yalnızca bir aylık ek süreyle yetinilmesi, kişinin maddî ve manevî varlığını geliştirme hakkı ile hak arama özgürlüğü bakımından **adil, ölçülü ve makul** görülmemiştir.[5] Böylece çocuğun soybağını her zaman kurabilmesinin önü açılmış, buna karşılık ananın kendi davası bakımından doğumdan başlayan bir yıllık süre ayakta kalmıştır. Gerekçenin son cümlesi ise bugün de aynen geçerlidir: bu süreler **hak düşürücü** sürelerdir, yani hâkim tarafından kendiliğinden gözetilir, kesilmez ve durmaz. Tasarının 303. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314).

Eski Kanun'un 296. maddesi tek cümleydi: dava, çocuk doğmadan önce veya doğumundan itibaren en çok bir yıl içinde açılırdı. Bu düzenleme ana ile çocuk arasında ayrım yapmıyor, çocuğun kendi dava hakkı için ayrı bir başlangıç noktası öngörmüyordu; çocuk küçükken işlemeye başlayan süre fiilen onun hakkını da tüketebiliyordu. Yeni Kanun üç yenilik getirmiştir. **Birincisi**, ana ile çocuğun süreleri ayrılmış, çocuk için kayyıma tebliğ veya erginlik gibi ayrı başlangıç noktaları belirlenmiştir. **İkincisi**,

5 AYM, 15.03.2012, E. 2011/116, K. 2012/39.

çocuğun başka bir erkekle soybağı bulunması hâli düşünülmüş ve sürenin ancak o bağ kalktığında işlemeye başlayacağı hükme bağlanmıştır; eski Kanun bu düşünceyi 303. maddesinde, yalnızca ananın gebe kaldığı sırada evli olması hâline özgü biçimde ifade ediyordu. **Üçüncüsü**, gecikmeyi haklı kılan sebep hâlinde bir aylık ek süre getirilmiştir; eski Kanun'da böyle bir esneklik yoktu. Bugünkü tabloya bakıldığında ilginç bir sonuç ortaya çıkar: iptallerle çocuk bakımından süre tümüyle kalkmış, yani yeni Kanun'un getirdiği ayrıntılı düzen çocuk yönünden yerini **süresizliğe** bırakmıştır.[6]

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Madde 296 – Dava, çocuk doğmadan evvel veya doğduğundan itibaren nihayet bir sene içinde ikame olunur. Madde 303 – Ana, gebe kaldığı zaman evli idiyse; babalık davası, ancak çocuğun nesebi sahih olmadığına hakim hükmettikten sonra ikame edilebilir. Bu takdirde babalık davasının ikamesi için muayyen müddet, nesebin sahih olmadığı hakkındaki hükmün sudurundan itibaren başlar.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 296 ve 303

	743 sayılı Kanun m. 296	4721 sayılı Kanun m. 303
Ananın süresi	Doğumdan bir yıl	Doğumdan bir yıl
Çocuğun süresi	Ayrı düzenlenmemişti	Ayrı düzenlendi, sonra iptal edildi
Başka erkekle soybağı	Yalnız evli ana hâli (m. 303)	Her hâlde (m. 303/3)
Ek süre	Yok	Getirildi, çocuk yönünden iptal edildi
Bugünkü sonuç	—	Çocuk için süre yok

Değişiklik durumu

İlk iptal kararı, ikinci fıkranın "hiç kayyım atanmamışsa çocuğun ergin olduğu tarihte işlemeye başlar" bölümünü Anayasa'ya aykırı bulmuş, ardından uygulanma olanağı kalmayan "çocuğa doğumdan sonra kayyım atanmışsa, çocuk hakkında bir yıllık süre, atamanın kayyıma tebliği tarihinde" bölümünü de iptal etmiştir; karar 07.02.2012 tarihli ve 28197 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış, iptal hükmü bir yıl sonra yürürlüğe girmiştir. İkinci karar, dördüncü fıkrayı **"çocuk" yönünden sınırlı** olarak incelemiş ve iptal etmiştir; karar 21.07.2012 tarihli ve 28360 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış, iptal hükmü yine bir yıl sonra yürürlüğe girmiştir. Bu ikinci kararın gerekçesine göre, çocuğa tanınan bir yıllık sürenin haklı bir sebeple kullanılamaması hâlinde yalnızca bir aylık çok sınırlı bir ek süre öngörülmesi adil, ölçülü ve makul değildir.[7] Güncel kanun metninde dördüncü fıkra yer almamaktadır.

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi; çocuk için ayrı süre ve bir aylık ek süre getirildi	4721 s. K.

6 AYM, 27.10.2011, E. 2010/71, K. 2011/143.
7 AYM, 15.03.2012, E. 2011/116, K. 2012/39.

Tarih	Gelişme	Dayanak
07.02.2013	İkinci fıkranın iptali yürürlüğe girdi	AYM, K. 2011/143
21.07.2013	Dördüncü fıkranın çocuk yönünden iptali yürürlüğe girdi	AYM, K. 2012/39

AÇIKLAMALAR

I. Maddenin Bugünkü Metni

Kim	Süre	Durum
Ana	Doğumdan başlayarak bir yıl	Yürürlükte (m. 303/1)
Ana	Dava doğumdan önce de açılabilir	Yürürlükte (m. 303/1)
Çocuk	Kayyıma tebliğden bir yıl	İptal (m. 303/2)
Çocuk	Erginlikten bir yıl	İptal (m. 303/2)
Çocuk	Bir aylık ek süre	İptal (m. 303/4, çocuk yönünden)
Çocuk	Bugünkü durum	Süre yok
Başka erkekle soybağı varsa	Bir yıl, o ilişkinin kalktığı tarihten	Yürürlükte (m. 303/3)
İlk iptalin yürürlüğü	07.02.2013	RG 07.02.2012-28197
İkinci iptalin yürürlüğü	21.07.2013	RG 21.07.2012-28360
İptalden önce dolan süre	Geri gelmez	Yargıtay 2. HD, K. 2024/5954
Belirleyici soru	Dava kimin adına açıldı	Yargıtay 2. HD, K. 2023/509
Niteliği	Hak düşürücü süre	Madde gerekçesi

TBMM gerekçesine göre madde, 743 sayılı Kanun'un 296. maddesini karşılar. 1
Gerekçe fıkraları tek tek açıklar: birinci fıkrada davanın doğumdan önce veya sonra açılabileceği öngörülmüş, ancak uygulamada davanın daha çok doğumdan sonra açıldığı dikkate alınarak **ananın** dava hakkının doğumdan başlayarak bir yıl geçmekle düşeceği hükme bağlanmıştır. İkinci fıkrada çocuğun davacı olması hâlinde işleyecek bir yıllık süre düzenlenmiş ve bu sürenin, çocuğa kayyım atanmışsa atamanın kayyıma tebliği tarihinde, atanmamışsa çocuğun ergin olduğu tarihte işlemeye başlayacağı belirtilmiştir. Üçüncü fıkrada, çocuğun başka bir erkekle soybağı ilişkisi varsa bu ilişki hukuken ortadan kalkmadıkça babalık davası açılamayacağına göre dava süresinin de bu ilişkinin ortadan kalktığı tarihte işlemeye başlayacağı ifade edilmiştir. Dördüncü fıkra ise haklı sebeple sürenin geçirilmiş olması hâlinde bir aylık ek süre öngörmüştür. Gerekçe son cümlesinde önemli bir belirleme yapar: **maddede öngörülen süreler, kenar başlığının da gösterdiği**

üzere, hak düşürücü sürelerdir. Tasarının 303. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314).

DİKKAT

Bu şerhteki en önemli bilgi şudur: **kanun metni olduğu gibi okunarak süre hesaplanmamalıdır.** Kanunun ikinci fıkrası ile dördüncü fıkrasının çocuğa ilişkin kısmı iptal edilmiştir; eski metni esas alan bir hesap yanıltır. Bugün çocuğun açtığı babalık davasında süre engeli yoktur. Buna karşılık üç noktaya dikkat edilmelidir. **Birincisi**, ananın kendi adına açtığı davada doğumdan başlayan bir yıllık süre hâlâ yürürlüktedir ve dördüncü fıkra çocuk yönünden iptal edildiğinden, güncel kanun metninde bir aylık ek süre yer almamaktadır. **İkincisi**, iptal kararları geleceğe etkilidir: dava hakkı iptal yürürlüğe girmeden önce sürenin geçmesiyle düşmüşse iptalden yararlanılamaz.[8] **Üçüncüsü**, davanın kim adına açıldığı dilekçenin içeriğine göre belirlenir; çocuğa temsil kayyımı atanıp yargılamaya kayyım eliyle devam edilmişse dava çocuk adına açılmış sayılır ve süreden ret kararı verilemez.[9] Son olarak, üçüncü fıkra yürürlüktedir: çocuk başka bir erkeğin hanesinde kayıtlıysa süre, o soybağı kaldırıldığı tarihte işlemeye başlar (TMK m. 301).

II. Ananın Süresi

- **Başlangıç:** Doğum tarihi (TMK m. 303/1).
- **Süre:** Bir yıl.
- **Erken açma:** Dava doğumdan önce de açılabilir.
- **Niteliği:** Hak düşürücü süre; hâkim res'en gözetir.
- **Ek süre:** Dördüncü fıkra çocuk yönünden iptal edilmiştir.
- **Sonuç:** Ananın kendi davası için süre titizlikle hesaplanmalıdır.

III. Çocuğun Süresi

- **Eski kural:** Kayyıma tebliğden veya erginlikten bir yıl (m. 303/2).
- **İptal:** AYM, 27.10.2011, E. 2010/71, K. 2011/143.
- **Yürürlük:** 07.02.2013.
- **Ek süre:** Bir aylık ek süre de çocuk yönünden iptal edilmiştir.[10]
- **Yürürlük:** 21.07.2013.
- **Bugün:** Çocuğun davasında hak düşürücü süre yoktur.[11]

8 Yargıtay 2. HD, 17.09.2024, E. 2024/2787, K. 2024/5954.
9 Yargıtay 2. HD, 06.11.2024, E. 2024/2346, K. 2024/8355.
10 AYM, 15.03.2012, E. 2011/116, K. 2012/39.
11 Yargıtay 18. HD, 30.09.2014, E. 2014/7600, K. 2014/13777.

IV. Başka Erkekle Soybağı Varsa

- **Kural:** Bir yıllık süre o ilişkinin kalktığı tarihte başlar (TMK m. 303/3).
- **Sebep:** Soybağı kaldırılmadıkça babalık davası açılamaz (TMK m. 301).
- **Yol:** Soybağının reddi (TMK m. 286) veya tanımanın iptali (TMK m. 298).
- **Birlikte açılırsa:** Talep tefrik edilip bekletici sorun yapılır.
- **Kesinleşme:** Süre kararın kesinleştiği tarihe göre hesaplanır.
- **Kapsam:** Kural ananın davası bakımından anlamlıdır.

V. İptallerin Geçmişe Etkisi

- **Kural:** İptal kararları geleceğe etkilidir.
- **Dolmuş süre:** İptalden önce düşen dava hakkı geri gelmez.[12]
- **Dolmamış süre:** Karar tarihinde iptal yürürlükteyse süre uygulanmaz.[13]
- **Ölçü:** Hâkim karar anındaki hukuku uygular.
- **Hesap:** Erginlik tarihi, sürenin dolduğu tarih ve iptal tarihleri karşılaştırılır.
- **Dayanak:** Anayasa m. 153/3.

VI. Davacının Sıfatına Göre Süre

- **Ana kendi adına:** Bir yıllık süre işler.
- **Çocuk adına velâyeten:** Süre engeli yoktur.[14]
- **Belirleme:** Dilekçenin başlığına değil içeriğine bakılır.
- **Kayyım:** Atanıp davaya devam edilmişse dava çocuk adına sayılır.[15]
- **Ergin çocuk:** Kendi adına her zaman açabilir.
- **Öneri:** Dilekçede davacı sıfatı açıkça yazılmalıdır.

VII. Süre Aşıldıktan Sonra Esas

- **İlke:** Süre engeli yoksa işin esası incelenir.[16]
- **Delil:** Genetik inceleme yaptırılır (TMK m. 284).
- **Kaçınma:** HMK 292 uygulanır.[17]
- **Karine:** Gebe kalma döneminde ilişki babalığa karinedir (TMK m. 302).
- **İhbar:** Savcı ve Hazine tamamlanmalıdır (TMK m. 301).
- **Niteleme:** Dava doğru nitelendirilmelidir.[18]

12 Yargıtay 2. HD, 17.09.2024, E. 2024/2787, K. 2024/5954.
13 Yargıtay 8. HD, 03.04.2018, E. 2018/5222, K. 2018/10544.
14 Yargıtay 2. HD, 09.02.2023, E. 2023/16, K. 2023/509.
15 Yargıtay 2. HD, 06.11.2024, E. 2024/2346, K. 2024/8355.
16 Yargıtay 8. HD, 01.04.2019, E. 2017/8926, K. 2019/3457.
17 Yargıtay HGK, 18.10.2018, E. 2017/1927, K. 2018/1471.

UYGULAMA NOTU

Bu maddede yapılacak ilk iş, **hangi metnin uygulandığını** netleştirmektir. Kanunun basılı metni ya da eski şerhler esas alınarak süre hesaplanırsa yanılgıya düşülür: ikinci fıkra ile dördüncü fıkranın çocuğa ilişkin kısmı iptal edilmiştir. Bugün için tablo şudur: çocuğun açtığı babalık davasında süre yoktur; ananın kendi adına açtığı davada doğumdan başlayan bir yıllık süre işler. Bu nedenle dosyada cevaplanması gereken ilk soru **davacının kim olduğudur**. Ananın bir yıllık süresi geçmişse dava dilekçesi ananın kendi adına değil, **çocuğa velâyeten** açılacak biçimde kurulmalı ve bu, dilekçenin hem başlığında hem açıklama bölümünde belirtilmelidir; mahkemeler bu ayrımı dilekçenin içeriğine göre yapmaktadır. Ana ile çocuk arasında menfaat çatışması ihtimali varsa sulh hukuk mahkemesinden **temsil kayyımı** atanması istenmelidir; kayyım atanıp yargılamaya onun eliyle devam edilmesi, davanın çocuk adına açıldığını gösteren güçlü bir olgudur. İkinci olarak **tarih karşılaştırması** yapılmalıdır: çocuğun doğum ve erginlik tarihleri, bir yıllık sürenin dolduğu tarih, 07.02.2013 ve 21.07.2013. Dava hakkı bu iki tarihten önce düşmüşse iptallerden yararlanılamaz; henüz düşmemişse süre engeli kalkmıştır. Üçüncü olarak, çocuk başka bir erkeğin hanesinde kayıtlıysa önce o soybağının kaldırılması gerekir; bu hâlde bir yıllık süre, soybağının kalktığı tarihte işlemeye başlar. Süre tartışması bittiğinde dosyanın esası genetik inceleme üzerinden yürüyecektir; inceleme talebi ve karşı taraf kaçınırsa zorla yaptırılması istemi dava dilekçesinde baştan yazılmalıdır.

İÇTİHATLAR

1 YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ
30.09.2014 · E. 2014/7600 · K. 2014/13777

İkinci ve dördüncü fıkraya ilişkin iptal kararları yürürlüğe girdikten sonra çocuk için kanunda hak düşürücü süre kalmamıştır

Davacı, nüfus kaydının gerçeği yansıtmadığını ileri sürerek kaydın düzeltilmesini ve gerçek babasının belirli bir kişi olduğunun tespitini istemiştir. Mahkeme davayı hak düşürücü sürenin geçtiği gerekçesiyle reddetmiştir; oysa karar verilmeden önce Anayasa Mahkemesinin iki iptal kararı da yürürlüğe girmişti.

> *Mahkemece karar verilmesinden önce Türk Medeni Kanunu'nun 303/2. ve 303/4. maddeleri hakkındaki iptal kararları yürürlüğe girmiş olduğundan artık yasada çocuk için hak düşürücü süre bulunmamaktadır. Mahkemece işin esası incelenerek taraf delillerinin toplanması, DNA incelemesi yapılması ve sonucu uyarınca bir karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçe ile ret hükmü kurulması doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Bu maddeyi bugün okurken metnin kendisi kadar **neyin metinden çıktığı** da önemlidir. İki iptal kararı çocuğun dava hakkını süreden

18 Yargıtay 18. HD, 16.09.2015, E. 2014/17302, K. 2015/12785.

kurtarmıştır. **Birincisi** ikinci fıkrayı, yani kayyım atanmışsa tebliğden, atanmamışsa erginlikten işleyen bir yıllık süreyi ortadan kaldırmıştır;[19] iptal 07.02.2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir. **İkincisi** dördüncü fıkradaki bir aylık ek süreyi çocuk yönünden kaldırmıştır;[20] bu iptal de 21.07.2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sonuç açıktır: çocuğun açtığı babalık davasında artık bir süre engeli yoktur. Buna karşılık **ananın** doğumdan başlayan bir yıllık süresi yürürlüktedir.

2 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
01.04.2019 · E. 2017/8926 · K. 2019/3457

Çocuk tarafından açılan babalık davasında artık herhangi bir hak düşürücü süre söz konusu değildir; mahkeme işin esasını incelemelidir

Ergin çocuk ile küçük çocuğa velâyeten ana tarafından, ölmüş olduğu için mirasçılar aleyhine babalık davası açılmıştır. Mahkeme davayı hak düşürücü süre nedeniyle reddetmiştir. Dosyada ayrıca vekâletnamede babalık davası için özel yetki bulunmadığı ve davanın Cumhuriyet savcısı ile Hazineye ihbar edilmediği görülmüştür.

> *Anayasa Mahkemesinin iptal kararlarından sonra, çocuk tarafından açılan babalık davasında artık herhangi bir hak düşürücü süre sözkonusu değildir. O halde mahkemece işin esasının incelenmesi gerekirken, "hak düşürücü süre geçtiğinden" bahisle davanın reddine karar verilmesi,...*

DEĞERLENDİRME Karar, iptallerin sonucunu tek cümlede özetler ve mahkemenin yapması gerekeni gösterir: süreden ret kararı verilemez, işin esası incelenir. Aynı kararda iki usul eksikliği daha saptanmıştır ve bunlar dosyayı süre engeli aşıldıktan sonra da geri döndürebilir. **Birincisi**, babalık davası kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanımıdır; vekâletnamede özel yetki yoksa davacıya uygun süre verilmelidir. **İkincisi**, dava Cumhuriyet savcısına ve Hazineye ihbar edilmeden esasa girilemez (TMK m. 301). Not: bu kararın metninde iptallerin yürürlük tarihlerine ilişkin rakamlarda tutarsızlık bulunmaktadır; doğru tarihler Resmî Gazete yayımlarına göre 07.02.2013 ve 21.07.2013'tür.

3 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
03.04.2018 · E. 2018/5222 · K. 2018/10544

İptal kararı mahkeme karar vermeden önce yürürlüğe girmişse çocuk hakkında hak düşürücü süre uygulanamaz

Babalık davasında mahkeme, davayı hak düşürücü sürenin geçtiği gerekçesiyle reddetmiştir. Oysa hüküm kurulmadan önce ikinci fıkranın iptaline ilişkin karar yürürlüğe girmiş ve kanunda çocuk için süre kalmamıştı.

> *Mahkemece karar verilmesinden önce Türk Medeni Kanunu'nun 303/2. maddesi hakkındaki iptal kararı yürürlüğe girdiğinden ve yasada çocuk için hak düşürücü süre artık bulunmadığından taraf delillerinin toplanması, DNA incelemesi*

19 AYM, 27.10.2011, E. 2010/71, K. 2011/143.
20 AYM, 15.03.2012, E. 2011/116, K. 2012/39.

yapılması ve sonucu uyarınca bir karar verilmesi gerekirken, yazılı gerekçe ile ret hükmü kurulması,doğru görülmemiştir.

DEĞERLENDİRME Buradaki ölçü **karar tarihidir**. Dava iptal yürürlüğe girmeden açılmış olsa bile, mahkeme hüküm kurarken iptal yürürlükteyse artık uygulanacak bir süre yoktur; hâkim hükmünü karar anındaki hukuka göre verir. Uygulamada bu, 2013 öncesinde açılıp uzun süre derdest kalan dosyalar bakımından belirleyici olmuştur: süreden ret kararı verilmiş dosyalarda temyiz aşamasında bu gerekçe kabul edilmemiştir. Devam eden bir dosyada karşı taraf süre def'i ileri sürüyorsa, mahkemenin karar tarihinde yürürlükte olan hukuku uygulaması gerektiği açıkça yazılmalıdır.

4 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
17.09.2024 · E. 2024/2787 · K. 2024/5954

Hak düşürücü süre iptal kararından önce dolmuşsa iptal, sona ermiş dava hakkını geri getirmez

Babalık davası, hak düşürücü sürenin geçtiği gerekçesiyle reddedilmiştir. Davacı, Anayasa Mahkemesinin iptal kararlarından sonra artık süre bulunmadığını ileri sürerek temyiz etmiştir; ancak dosyada sürenin iptal kararları yürürlüğe girmeden önce dolduğu anlaşılmıştır.

> *Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 10.07.2024 tarihli, 2023/2- 422 Esas, 2024/370 Karar sayılı ilamında da açıklandığı üzere, Anayasa Mahkemesinin iptal kararından önce davacının davasını hak düşürücü sürede açmadığının anlaşılmasına göre usul ve kanuna uygun olup davacı vekili tarafından temyiz dilekçesinde ileri sürülen nedenler kararın bozulmasını gerektirecek nitelikte görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME İptal kararları geleceğe etkilidir; **zaten düşmüş bir dava hakkını geri getirmezler**. Karar bu ölçüyü Hukuk Genel Kurulunun 10.07.2024 tarihli ilamına dayanarak uygular: davacının dava hakkı iptal yürürlüğe girmeden önce hak düşürücü sürenin geçmesiyle sona ermişse, sonradan yürürlüğe giren iptal bu sonucu değiştirmez. Önceki kararla birlikte okunduğunda tablo netleşir: **süre henüz dolmamışken** iptal yürürlüğe girmişse süre engeli kalkar; **süre çoktan dolmuşsa** iptalden yararlanılamaz. Dosyada tarihler bu ayrıma göre hesaplanmalıdır: çocuğun erginlik tarihi, bir yıllık sürenin dolduğu tarih ve 07.02.2013 ile 21.07.2013 tarihleri yan yana konulmalıdır.

5 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
09.02.2023 · E. 2023/16 · K. 2023/509

Davanın ana tarafından kendi adına mı yoksa çocuk adına velâyeten mi açıldığı dilekçenin içeriğinden belirlenir; çocuk adına açılmışsa hak düşürücü süre yoktur

Ana tarafından açılan babalık davası, bölge adliye mahkemesince davanın kadın tarafından kendi adına açıldığı ve bir yıllık hak düşürücü sürenin geçtiği gerekçesiyle

reddedilmiştir. Daire kararı bozmuştur; bölge adliye mahkemesi bozmaya direndi ve davayı yeniden reddetmiştir.

> *…yapılan incelemede dava dilekçesinin içeriğinden davanın anne tarafından çocuk adına velâyeten açıldığı anlaşılmaktadır. Çocuk adına velâyeten açılan babalık davasında hak düşürücü sürenin olmadığı gözetildiğinde Bölge Adliye Mahkemesince hak düşürücü sürenin geçmiş olduğu gerekçesi ile davanın reddine karar verilmesi doğru olmamıştır.*

DEĞERLENDİRME Bu madde bakımından en kritik ayrım budur: **dava kimin adına açıldı?** Ana kendi adına açmışsa doğumdan başlayan bir yıllık süre işler ve bu süre bugün de yürürlüktedir; dava çocuk adına velâyeten açılmışsa artık hiçbir süre engeli yoktur. Ayrım dilekçenin başlığına değil **içeriğine** göre yapılır. Bu dosyada bölge adliye mahkemesi davayı ananın kendi davası sayarak reddetmiş, Daire dilekçe içeriğinden davanın çocuk adına açıldığını belirlemiştir. Bölge adliye mahkemesi direnince dosya Hukuk Genel Kuruluna gönderilmiştir. Dava dilekçesinde davacı açıkça yazılmalıdır: "çocuğa velâyeten" ibaresi tek başına dosyanın kaderini değiştirebilir.

6 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
06.11.2024 · E. 2024/2346 · K. 2024/8355

Çocuğa temsil kayyımı atanıp yargılamaya kayyım tarafından devam edilmişse dava çocuk adına açılmış sayılır ve süreden ret kararı verilemez

Ana tarafından açılan babalık davasında çocuğa sulh hukuk mahkemesi kararıyla temsil kayyımı atandı ve davaya kayyım tarafından devam edilmiştir. Bölge adliye mahkemesi buna rağmen davayı hak düşürücü süre gerekçesiyle reddetmiştir.

> *Somut olayda, anne tarafından açılan babalık davasında, çocuğa İstanbul 13. Sulh Hukuk Mahkemesi'nin 13.02.2020 tarihli ve 2019/166 Esas, 2020/239 Karar sayılı kararı ile temsil kayyım atandığına ve kayyım tarafından davaya devam edildiğine göre davanın çocuk adına anne tarafından velâyeten açıldığının kabulü ile çocuk tarafından açılan babalık davalarında hak düşürücü süre olmadığı hususunun gözetilerek yargılamanın adil ve en kısa sürede bitirilmesi olarak açıklanan usul ekonomisi ilkesi gereğince davanın kabulüne ve babalığın tespitine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiş, kararın bozulmasına karar verilmesi gerekmiştir.*

DEĞERLENDİRME Önceki karardaki ayrımın ikinci ölçütünü verir: dilekçe tartışmalı olsa bile, **çocuğa temsil kayyımı atanmış ve yargılamaya kayyım tarafından devam edilmişse** dava çocuk adına açılmış kabul edilir. Bunun sonucu doğrudandır: çocuk tarafından açılan davalarda hak düşürücü süre bulunmadığından süreden ret kararı verilemez. Karar ayrıca usul ekonomisine dayanarak, koşulları oluşmuşsa davanın kabulü ile babalığın tespitine karar verilmesi gerektiğini belirtir. Uygulamadaki sonuç şudur: bir yıllık süreyi kaçıran ana dosyayı kapatmamalı; çocuğa kayyım atanmasını istemeli ve yargılamanın kayyım eliyle sürdürülmesini sağlamalıdır (TMK m. 301).

7 YARGITAY HUKUK GENEL KURULU
18.10.2018 · E. 2017/1927 · K. 2018/1471

Süre engeli aşıldıktan sonra esasa girilir; genetik incelemeden kaçınan davalı hakkında sonucu aleyhe saymakla yetinilemez, özel hüküm olan HMK 292 uygulanır

Babalık davasında davalı genetik test yaptırmaktan kaçınmıştır. Yerel mahkeme, incelemeden beklenen sonucun onun aleyhine doğduğunu kabul ederek karar verdi ve Özel Dairenin bozmasına direnmiştir.

> *Yerel mahkemece, test yaptırmaktan kaçınan davalı hakkında TMK'nın 284/2. maddesi uyarınca incelemeden beklenen sonucun onun aleyhine doğmuş olduğu kabul edilerek karar verildiği belirtilmiş ise de az yukarıda açıklandığı üzere TMK'ya göre sonraki kanun durumunda olan HMK'nda soybağının tespiti için yapılacak inceleme hakkında özel bir düzenleme yapılmış ve bu tür davalarda işin önemine binaen kan veya doku alınmasına katlanma zorunluluğu getirilmiştir. Hâl böyle olunca, kamu düzenine ilişkin olan babalık iddiası hakkında doğru sonucun elde edilebilmesi için sonraki kanun olan ve özel düzenleme içeren HMK'nın 292. maddesi hükmünün uygulanması ve alınacak rapor doğrultusunda bir karar verilmesi gerekmektedir.*

DEĞERLENDİRME Süre tartışması bittiğinde sıra esasa gelir ve Genel Kurul burada iki hüküm arasındaki ilişkiyi belirler. Türk Medeni Kanunu'nun 284. maddesinin ikinci fıkrası hâkime bir **takdir** verir: davalı rıza göstermezse beklenen sonuç onun aleyhine sayılabilir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 292. maddesi ise **sonraki ve özel** kanun olarak kan veya doku alınmasına katlanmayı zorunlu kılar ve haklı sebep yoksa incelemenin zor kullanılarak yapılmasına karar verileceğini söyler. Genel Kurul, babalık iddiası kamu düzenine ilişkin olduğundan doğru sonuca ulaşmak için özel hükmün uygulanmasını ve **rapor alınmasını** zorunlu görmüştür. Karşı taraf kaçınıyorsa aleyhe sonuç saydırmakla yetinilmemeli; incelemenin zorla yaptırılması talep edilmelidir (TMK m. 302).

8 YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ
16.09.2015 · E. 2014/17302 · K. 2015/12785

Olayları açıklamak taraflara, hukukî niteleme hâkime aittir; nüfus kaydının düzeltilmesi başlığıyla açılan dava babalık davası niteliğindeyse 303. maddedeki süreler uygulanır

Davacı, çocuğun gerçek ana ve babasının başka kişiler olduğunu ileri sürerek nüfus kaydının düzeltilmesini istemiştir. Mahkeme davayı kayıt tashihi olarak nitelendirip görevsizlik kararı vermiştir; oysa talebin bir bölümü babalık davası niteliğindeydi.

> *6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 33. maddesi uyarınca olayları açıklamak taraflara hukuki niteleme hakime aittir. 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 36.maddesinde; "Nüfus kayıtlarına ilişkin düzeltme davaları, düzeltmeyi isteyen şahıslar ile ilgili resmî dairenin göstereceği lüzum üzerine Cumhuriyet savcıları tarafından yerleşim yeri adresinin bulunduğu yerdeki*

görevli asliye hukuk mahkemesinde açılır. Kayıt düzeltme davaları (..) nüfus müdürü veya görevlendireceği nüfus memuru huzuru ile görülür ve karara bağlanır." 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 301.maddesinde; "Çocuk ile baba arasındaki soybağının mahkemece belirlenmesini ana ve çocuk isteyebilirler. Dava babaya, baba ölmüşse mirasçılarına karşı açılır. Babalık davası, Cumhuriyet savcısına ve Hazineye; dava ana tarafından açılmışsa kayyıma; kayyım tarafından açılmışsa anaya ihbar edilir. "303.maddesinde ise; "Babalık davası, çocuğun doğumundan önce veya sonra açılabilir. Ananın dava hakkı, doğumdan başlayarak bir yıl geçmekle düşer. Çocuk ile başka bir erkek arasında soybağı ilişkisi varsa, bir yıllık süre bu ilişkinin ortadan kalktığı tarihte işlemeye başlar. Bir yıllık süre geçtikten sonra gecikmeyi haklı kılan sebepler varsa, sebebin ortadan kalkmasından başlayarak bir ay içinde dava açılabilir."...

DEĞERLENDİRME Süre hesabına başlamadan önce davanın **hangi dava** olduğunu belirlemek gerekir, çünkü yanlış niteleme yanlış süre demektir. Nüfus kaydının düzeltilmesi davaları süreye bağlı değildir ve kural olarak asliye hukuk mahkemesinde, nüfus müdürünün huzuruyla görülür; babalık davası ise aile mahkemesinde görülür ve 303. maddedeki sürelere tabidir. Karar bu iki düzeni yan yana koyarak hâkimin nitelendirme görevini hatırlatır. Alıntıda 303. maddenin **iptallerden önceki** metni aktarılmaktadır; bugün ikinci fıkra ile dördüncü fıkranın çocuk yönünden uygulanma olanağı kalmamıştır. Dilekçe yazılırken talep ayrıştırılmalıdır: kayıt düzeltme mi, babalık hükmü mü istendiği.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 282:** Genel olarak soybağının kurulması.
- **TMK m. 284:** Soybağı davalarında yargılama usulü.
- **TMK m. 286:** Soybağının reddi davası.
- **TMK m. 289:** Soybağının reddinde hak düşürücü süreler.
- **TMK m. 298:** İlgililerin iptal davası.
- **TMK m. 300:** Tanımanın iptalinde hak düşürücü süreler.
- **TMK m. 301:** Babalık davası ve dava hakkı.
- **TMK m. 302:** Babalık karinesi.
- **TMK m. 304:** Ananın malî hakları.

MADDE

304 B. Babalık hükmü IV. Ananın malî hakları

KANUN METNİ

(1) Ana, babalık davası ile birlikte veya ayrı olarak baba veya mirasçılarından aşağıdaki giderlerin karşılanmasını isteyebilir:
(2) 1. Doğum giderleri,
(3) 2. Doğumdan önceki ve sonraki altışar haftalık geçim giderleri,
(4) 3. Gebelik ve doğumun gerektirdiği diğer giderler.
(5) Çocuk ölü doğmuş olsa bile hâkim, bu giderlerin karşılanmasına karar verebilir.
(6) Üçüncü kişiler veya sosyal güvenlik kuruluşlarınca anaya yapılan ödemeler, hakkaniyet ölçüsünde tazminattan indirilir.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 304, gebelik ve doğumun ananın üzerinde bıraktığı malî yükü babaya paylaştıran özel bir hükümdür. Üç kalem sayılmıştır: doğum giderleri, doğumdan önceki ve sonraki **altışar haftalık** geçim giderleri ile gebelik ve doğumun gerektirdiği diğer giderler. Talep babalık davasıyla **birlikte veya ayrı** olarak, babaya ya da mirasçılarına yöneltilebilir; çocuk baba tarafından tanınmış olsa da bu hak kullanılabilir.[1] Çocuk **ölü doğmuş olsa bile** hâkim bu giderlere hükmedebilir. Üçüncü kişiler veya sosyal güvenlik kuruluşlarınca anaya yapılan ödemeler hakkaniyet ölçüsünde indirilir; bu nedenle mahkeme Sosyal Güvenlik Kurumundan ödeme yapılıp yapılmadığını sorar.[2] Maddede sayılanların dışındaki maddî ve manevî tazminat istemleri ise Borçlar Kanunu'ndan doğar ve aile mahkemesinin görev alanı dışındadır.[3]

TEMEL KAVRAMLAR

1 Yargıtay 2. HD, 27.03.2019, E. 2018/4770, K. 2019/3562.
2 Yargıtay 8. HD, 21.09.2017, E. 2017/2337, K. 2017/11300.
3 Yargıtay 2. HD, 07.05.2009, E. 2009/3008, K. 2009/9014.

Doğum giderleri	Doğumun gerektirdiği sağlık ve hastane harcamaları (TMK m. 304/1-1).
Geçim giderleri	Doğumdan önceki ve sonraki altışar haftayı kapsayan giderler (TMK m. 304/1-2).
Diğer giderler	Gebelik ve doğumun zorunlu kıldığı öteki harcamalar (TMK m. 304/1-3).
Denkleştirme	Üçüncü kişi veya kurum ödemelerinin indirilmesi (TMK m. 304/3).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 304- Maddede babalık davasında, yürürlükteki Kanundan farklı olarak, malî ve şahsî sonuçlu babalık davası ayırımına yer verilmemiş; ancak ananın malî taleplerde bulunma olanağı da doğal olarak gözardı edilmemiştir. Yürürlükteki Kanunun 304 üncü maddesini karşılayan bu madde, ananın gebelik ve doğumdan kaynaklanan giderlerin karşılanmasını isteyebilme olanağını düzenlemektedir. İstemin muhatabı baba veya -onun ölümü hâlinde- mirasçılarıdır. Maddenin üçüncü fıkrasında bir denkleştirme hükmü yer almaktadır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 117-118*

Gerekçe kısa olmasına rağmen maddenin yerini iyi anlatır. **Birincisi**, eski Kanun babalık davasını ikiye ayırıyordu: yalnızca para ödenmesine yönelik "malî sonuçlu" dava ile babalığın kişisel duruma ilişkin bütün sonuçlarıyla hükmen tayinini isteyen "şahsî sonuçlu" dava. Yeni Kanun bu ayrımı kaldırmış, babalık davasını tek bir dava hâline getirmiş, ananın para taleplerini ise ayrı bir maddeye taşımıştır. Bunun pratik sonucu, talebin artık babalık davasının bir sonucu olmaktan çıkıp **bağımsız olarak da ileri sürülebilmesidir**; madde metni de bunu "birlikte veya ayrı olarak" diyerek söyler. **İkincisi**, gerekçe maddenin konusunu "gebelik ve doğumdan kaynaklanan giderler" olarak tanımlar; bu tanım, maddenin çocuğun sonraki bakımını kapsamadığını gösterir. **Üçüncüsü**, gerekçe istemin muhatabını açıkça belirler: baba veya ölümü hâlinde mirasçıları. **Dördüncüsü**, üçüncü fıkrayı "denkleştirme hükmü" olarak adlandırır; üçüncü kişiler veya sosyal güvenlik kuruluşlarınca yapılan ödemelerin indirilmesi, aynı zararın iki kez karşılanmasını önleme amacı taşır. Tasarının 304. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314).

Eski Kanun'un 304. maddesi aynı üç kalemi sayıyordu, ancak üç önemli fark vardı. **Birincisi süreydi:** eski metin "en aşağı doğumdan evvelki dört hafta ile sonraki dört haftanın iaşe masrafları" diyordu; yeni Kanun bu süreyi **altışar haftaya** çıkarmıştır. **İkincisi davanın yapısıydı:** eski metin tazminata ancak "babalık davası sabit olduğu takdirde" hükmedileceğini söylüyordu; yeni Kanun talebin babalık davasıyla birlikte ya da **ayrı olarak** ileri sürülebileceğini açıkça belirtmiştir. **Üçüncüsü ve en önemlisi manevî tazminattır:** eski Kanun'un 305. maddesi, babanın cinsel ilişkiden önce evlenme vaat etmiş olması, ilişkinin suç oluşturması, ananın üzerindeki nüfuzunu kötüye kullanması ya da ilişki sırasında ananın küçük olması hâllerinde ana lehine manevî

tazminata hükmedilebileceğini öngörüyordu. **Yeni Kanun bu maddeyi almamıştır.** Bugün ana, manevî tazminatı ancak Borçlar Kanunu'nun haksız fiil hükümlerine dayanarak ve aile mahkemesi dışındaki görevli mahkemede isteyebilir.[4] Eski Kanun'un 304. maddesinde bulunmayan **denkleştirme kuralı** ise yeni Kanun'un getirdiği bir yeniliktir.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Madde 304 – Babalık davası sabit olduğu takdirde ana lehine aşağıdaki tazminata hükmedilir: 1 – Doğurma masrafları. 2 – En aşağı doğumdan evvelki dört hafta ile sonraki dört haftanın iaşe masrafları. 3 – Gebeliğin ve doğurmanın sebep olduğu diğer masraflar. Madde 305 – Baba, anaya münasebeti cinsiyeden evvel, evlenmek vadetmiş veya onunla münasebeti cinsiyesi kanuni bir cürüm yahut onun üzerindeki nüfuzunu sui istimal teşkil eylemiş veya münasebeti cinsiye zamanında ana henüz küçük idiyse; ana için manevi bir tazminat karşılığı olarak, bir meblağ hükmolunabilir.*

743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 304 ve 305

	743 sayılı Kanun m. 304-305	4721 sayılı Kanun m. 304
Kalemler	Doğurma, iaşe, diğer masraflar	Aynı üç kalem
Geçim süresi	Dört hafta önce, dört hafta sonra	Altışar hafta
Dava yapısı	Babalık davası sabit olursa	Birlikte veya ayrı olarak
Manevî tazminat	Ayrı maddede düzenlenmişti (m. 305)	Maddeye alınmadı
Ölü doğum	Ayrıca belirtilmemişti	Hâkim yine hükmedebilir
Denkleştirme	Yok	Üçüncü kişi ve kurum ödemeleri indirilir

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden beri değiştirilmemiştir. Uygulamasını şekillendiren gelişmeler içtihatla olmuştur ve iki eksende toplanır. **Birinci eksen hesaptır:** mahkemelerin hastane belgelerini getirtmesi, belgelendirilemeyen mutad giderler için zabıta araştırması yaptırması ve denetime elverişli bilirkişi raporu alması aranmaktadır.[5] **İkinci eksen sınırdır:** maddenin kapsamı dışındaki maddî ve manevî tazminat istemleri ile soybağı kurulmadan önceki döneme ilişkin bakım talepleri bu maddeye dayanarak karşılanamamaktadır.[6]

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi; süre altı haftaya çıktı, denkleştirme kuralı geldi, manevî tazminat maddeden çıkarıldı	4721 s. K.

4 Yargıtay 2. HD, 07.05.2009, E. 2009/3008, K. 2009/9014.
5 Yargıtay 2. HD, 28.11.2017, E. 2016/23647, K. 2017/13429.
6 Yargıtay 8. HD, 13.11.2019, E. 2019/4655, K. 2019/10258.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Hak sahibi	Ana	TMK m. 304/1
Muhatap	Baba veya mirasçıları	TMK m. 304/1
Usul	Babalık davasıyla birlikte veya ayrı	TMK m. 304/1
Birinci kalem	Doğum giderleri	TMK m. 304/1-1
İkinci kalem	Doğumdan önceki ve sonraki altışar haftalık geçim	TMK m. 304/1-2
Üçüncü kalem	Gebelik ve doğumun gerektirdiği diğer giderler	TMK m. 304/1-3
Ölü doğum	Hâkim yine hükmedebilir	TMK m. 304/2
İndirim	Üçüncü kişi ve kurum ödemeleri	TMK m. 304/3
Hesap	Denetime elverişli bilirkişi raporu	Yargıtay 2. HD, K. 2017/13429
Talep varsa	Uygun tazminat belirlenir	Yargıtay 8. HD, K. 2017/13866
Görev	Aile mahkemesi	Yargıtay 4. HD, K. 2019/3943
Kapsam dışı tazminat	Asliye hukuk mahkemesi	Yargıtay 2. HD, K. 2009/9014

TBMM gerekçesine göre madde, 743 sayılı Kanun'un 304. maddesini karşılar. 1
Gerekçe önce bir sistem değişikliğini anlatır: yeni Kanun'da, eski Kanun'dan farklı olarak **malî ve şahsî sonuçlu babalık davası ayrımına yer verilmemiştir**; buna karşılık ananın malî taleplerde bulunma olanağı da göz ardı edilmemiş, bu talepler ayrı bir maddeye taşınmıştır. Gerekçe ardından maddenin konusunu tanımlar: ananın **gebelik ve doğumdan kaynaklanan** giderlerin karşılanmasını isteyebilmesi. İstemin muhatabını da açıkça belirtir: baba veya onun ölümü hâlinde mirasçıları. Son cümlesinde ise üçüncü fıkranın niteliğini adlandırır: bu fıkrada bir **denkleştirme hükmü** yer almaktadır. Tasarının 304. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314).

DİKKAT

Bu maddede en sık yaşanan hayal kırıklığı, kapsamın sanılandan **dar** olmasıdır. Madde, ananın çocuğu tek başına büyütmek zorunda kalmasının karşılığını değil, yalnızca **gebelik ve doğum çevresindeki** giderleri karşılar; doğumdan önceki ve sonraki altışar hafta dışındaki dönem bu maddeye dayanarak istenemez. Çocuğun

doğumu ile soybağının kurulması arasında geçen yıllar için geriye dönük nafaka da istenemez.[7] Manevî tazminat da maddede yer almaz; bu tür istemler Borçlar Kanunu'na dayanır ve ayrı bir mahkemenin görevine girer. İkinci sık hata **belgesizliktir**: talep soyut bırakılırsa mahkeme miktarı takdir edemez, ancak belge yokluğu tek başına ret sebebi de değildir; belgelendirilemeyen fakat olağan sayılan giderler için zabıta araştırması istenebilir. Üçüncü nokta **indirimdir**: Sosyal Güvenlik Kurumunun karşıladığı doğum masrafları ve yaptığı doğum yardımı hükmedilecek tutardan hakkaniyet ölçüsünde düşülür; bu nedenle kurum kayıtlarının önceden edinilmesinde yarar vardır. Son olarak, talep babalık davasıyla birlikte ileri sürülürse ayrı harç ödenmez ve ayrı vekâlet ücretiyle karşılaşılmaz.[8]

II. İstenebilecek Giderler

- **Doğum giderleri:** Doğumun gerektirdiği sağlık harcamaları (TMK m. 304/1-1).
- **Geçim giderleri:** Doğumdan önceki ve sonraki altışar hafta (TMK m. 304/1-2).
- **Diğer giderler:** Gebelik ve doğumun gerektirdiği harcamalar (TMK m. 304/1-3).
- **Kapsam dışı:** Sonraki yıllara ilişkin bakım giderleri.
- **Kapsam dışı:** Manevî tazminat.
- **Ölü doğum:** Hâkim yine hükmedebilir (TMK m. 304/2).

III. Talebin Muhatabı, Usulü ve Süresi

- **Muhatap:** Baba; ölmüşse mirasçıları (TMK m. 304/1).
- **Usul:** Babalık davasıyla birlikte veya ayrı dava.
- **Tanıma varsa:** Hak yine kullanılabilir.[9]
- **Görev:** Aile mahkemesi.[10]
- **Birlikte istenirse:** Fer'î talep sayılır.[11]
- **Ayrı açılırsa:** Bağımsız harç ve vekâlet ücreti doğar.

IV. Giderlerin İspatı

- **Belge:** Hastane kayıtları ve harcama belgeleri.
- **Getirtme:** Doğumun yapıldığı hastaneden bilgi istenir.
- **Zabıta araştırması:** Belgelenemeyen mutad giderler için.[12]

7 Yargıtay 8. HD, 13.11.2019, E. 2019/4655, K. 2019/10258.
8 Yargıtay 2. HD, 11.05.2023, E. 2023/1487, K. 2023/2373.
9 Yargıtay 2. HD, 27.03.2019, E. 2018/4770, K. 2019/3562.
10 Yargıtay 4. HD, 16.09.2019, E. 2017/1257, K. 2019/3943.
11 Yargıtay 2. HD, 11.05.2023, E. 2023/1487, K. 2023/2373.

- **Bilirkişi:** Denetime elverişli rapor alınır.[13]
- **Gerekçe:** Miktara nasıl ulaşıldığı açıklanmalıdır.
- **Ret yasağı:** Usulüne uygun talep tümden reddedilemez.[14]

V. Üçüncü Kişi ve Kurum Ödemeleri

- **Kural:** Hakkaniyet ölçüsünde indirilir (TMK m. 304/3).
- **Kapsam:** Üçüncü kişiler ve sosyal güvenlik kuruluşları.
- **Araştırma:** Kurumdan ödeme yapılıp yapılmadığı sorulur.
- **Örnek:** Gebelik muayene ve doğum masraflarının karşılanması.
- **Örnek:** Anaya yapılan doğum yardımı.
- **Amaç:** Aynı zararın iki kez tazmin edilmesini önlemek.

VI. Nafakadan Farkı

- **Nitelik:** Ananın kendi alacağıdır, çocuğun değil.
- **Süre:** Bir defaya mahsustur, sürekli değildir.
- **İştirak nafakası:** Çocuğun bakım giderlerine katılmadır (TMK m. 182).
- **Ölçüt:** Nafakada çocuğun ihtiyaçları ve babanın geliri.[15]
- **Geriye dönük:** Soybağı kurulmadan önceki dönem için nafaka istenemez.[16]
- **Mükerrerlik:** Aynı talep iki dosyada hükme bağlanamaz.

VII. Görev Sınırı

- **304 kalemleri:** Aile mahkemesi.
- **Haksız fiil tazminatı:** Asliye hukuk mahkemesi.[17]
- **Yol:** Nispî harç tamamlattırılır, sonra tefrik ve görevsizlik.
- **Niteleme:** Talebin hukukî sebebine bakılır.
- **Res'en:** Görev her aşamada gözetilir.
- **Bağlantı:** Babalık davası 301. maddededir (TMK m. 301).

> **UYGULAMA NOTU**
>
> Bu talepte hazırlık, dava dilekçesinden önce başlar. **Önce belgeler toplanmalıdır:** doğumun yapıldığı hastanenin faturaları ve tedavi kayıtları, gebelik boyunca

12 Yargıtay 8. HD, 21.09.2017, E. 2017/2337, K. 2017/11300.
13 Yargıtay 2. HD, 28.11.2017, E. 2016/23647, K. 2017/13429.
14 Yargıtay 8. HD, 26.10.2017, E. 2017/6036, K. 2017/13866.
15 Yargıtay 8. HD, 22.03.2018, E. 2017/7442, K. 2018/9860.
16 Yargıtay 8. HD, 13.11.2019, E. 2019/4655, K. 2019/10258.
17 Yargıtay 2. HD, 07.05.2009, E. 2009/3008, K. 2009/9014.

yapılan muayene ve tetkik ödemeleri, ilaç ve doğum öncesi hazırlık harcamaları. Belgesi olmayan ama olağan kabul edilen giderler için dilekçede **zabıta araştırması** yapılması istenmelidir; mahkeme bu araştırmayı yapmadan talebi soyut bulup reddedemez. **İkinci olarak kurum kayıtları çıkarılmalıdır:** Sosyal Güvenlik Kurumunun karşıladığı doğum masrafları ile anaya yapılan doğum yardımı, hükmedilecek tutardan hakkaniyet ölçüsünde indirilecektir; bu kalemler davacı tarafından bilinmiyorsa miktar onun dışında belirlenir. **Üçüncü olarak talep kalem kalem yazılmalıdır:** doğum giderleri, doğumdan önceki ve sonraki altışar haftalık geçim giderleri, gebelik ve doğumun gerektirdiği diğer giderler. Her kalem için dayanılan delil ayrı gösterilmelidir; mahkeme miktara nasıl ulaştığını gerekçelendirmek zorundadır ve bu ancak denetime elverişli bir bilirkişi raporuyla mümkün olur. **Dördüncü olarak beklenti doğru kurulmalıdır:** bu madde çocuğu tek başına büyütmenin karşılığını vermez. Doğumdan sonraki altı haftayı aşan dönem, çocuğun tanınmasından önceki yıllara ilişkin bakım giderleri ve manevî tazminat bu maddenin dışındadır; manevî tazminat istenecekse bu talebin ayrı bir dava olarak asliye hukuk mahkemesinde ileri sürülmesi gerekir. **Son olarak usul seçilmelidir:** talep babalık davasıyla birlikte ileri sürülürse ayrı harç ödenmez ve ayrı vekâlet ücretiyle karşılaşılmaz; ayrı dava açılacaksa harç ve süre buna göre planlanmalıdır.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
27.03.2019 · E. 2018/4770 · K. 2019/3562

Ananın malî hakları talebinde doğum belgeleri getirtilmeli, taraf delilleri toplanmalı ve gerektiğinde uzman bilirkişiden rapor alınmalıdır

Ana, evlilik dışı ilişki nedeniyle gebe kaldığını belirterek doğum giderleri, doğumdan önceki ve sonraki altışar haftalık geçim giderleri ile gebelik ve doğumun gerektirdiği giderler için maddî, sosyal çevrede yaşadığı olumsuzluklar için manevî tazminat istemiştir. Çocuk baba tarafından nüfus memuruna beyanla tanınmıştı. Mahkeme tazminat taleplerini reddetmiştir.

> *Türk Medeni Kanunu'nun 304. maddesinde ananın babalık davası ile birlikte veya ayrı olarak baba veya mirasçılarından doğum giderleri, doğumdan önceki ve sonraki altışar haftalık geçim giderleri, gebelik ve doğumun gerektirdiği diğer giderleri isteyebileceği hüküm altına alınmıştır. Mahkemece davacının maddi tazminat niteliğindeki doğum giderleri, doğumdan önceki ve sonraki altışar haftalık geçim giderleri, gebelik ve doğumun gerektirdiği diğer giderlere ilişkin talebi ile ilgili doğum yapılan hastaneden doğum belgelerinin istenmesi, taraf delillerinin toplanması, delillerin bu çerçevede incelenerek, gerektiğinde giderler konusunda uzman bilirkişiden rapor alınarak sonucu uyarınca karar verilmesi gerekirken eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm tesisi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Karar iki şeyi birden gösterir. **Birincisi**, maddedeki üç kalem (doğum giderleri; doğumdan önceki ve sonraki altışar haftalık geçim giderleri; gebelik ve doğumun gerektirdiği diğer giderler) ana tarafından babalık davasıyla birlikte ya da **ayrı bir dava olarak** istenebilir. **İkincisi**, bu dosyada çocuk zaten tanınmıştı; yani soybağı kurulmuş olması ananın malî haklarını talep etmesine engel değildir. Mahkemenin yapması gereken sıralı bir araştırmadır: doğumun yapıldığı hastaneden belgeler getirtilir, taraf delilleri toplanır ve gerekirse giderler konusunda uzman bilirkişiden rapor alınır. Talebi soyut bulup reddetmek eksik inceleme sayılır.

2 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
21.09.2017 · E. 2017/2337 · K. 2017/11300

Sosyal güvenlik kuruluşunca anaya yapılan ödemeler araştırılmalı ve hükmedilecek tazminattan hakkaniyet ölçüsünde indirilmelidir

Ana, babalığın tespiti davasıyla birlikte açtığı birleşen davada nafaka ve maddî tazminat istemiştir. Mahkeme, davacıdan masraflara ilişkin delilleri sormadan; giderler için zabıta, hastane ve sosyal güvenlik birimlerinden araştırma yapmadan yalnızca sunulan bilirkişi raporuyla yetinerek hüküm kurmuştur.

> *4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 304. maddesinde, ananın, babalık davasıyla birlikte veya ayrı olarak baba veya mirasçılarından doğum, doğumdan önceki veya sonraki altışar haftalık geçim ile gebelik ve doğumun gerektirdiği diğer giderlerini isteyebileceği, aynı maddenin son fıkrasında ise, hükmedilecek tazminattan üçüncü kişiler veya sosyal güvenlik kuruluşlarınca anaya yapılan ödemelerin, hakkaniyet ölçüsünde indirileceği düzenlenmiş olup, davacı vekili de bu maddede gösterilen ananın mali haklarına ilişkin talepte bulunmuş, mahkemece davacı taraftan masraflara dair delilleri sorulmadan, giderler için zabıta, hastane ve sosyal güvenlik biriminden gerekli ve yeterli araştırma yapılmadan sunulan bilirkişi raporu ile yetinilerek hüküm kurulmuştur.*

DEĞERLENDİRME Maddenin son fıkrası uygulamada sıkça atlanır: üçüncü kişiler veya sosyal güvenlik kuruluşlarınca anaya yapılan ödemeler, hükmedilecek tazminattan **hakkaniyet ölçüsünde indirilir**. Bu, aynı zararın iki kez tazmin edilmesini önleyen bir denkleştirme kuralıdır. Karar, mahkemenin yapması gerekenleri de sıralar: davacıdan harcama belgeleri istenir, doğumun yapıldığı hastaneden bilgi ve belgeler getirtilir, **gebelik muayene ve doğum masraflarının Sosyal Güvenlik Kurumunca ödenip ödenmediği ile anaya doğum yardımı yapılıp yapılmadığı ve miktarı** sorulur, belgelendirilemeyen ancak mutad olan giderler için zabıta araştırması yaptırılır ve denetime elverişli bir bilirkişi raporu alınır. Dilekçe hazırlanırken kurum kayıtları önceden edinilmelidir; aksi hâlde indirimin miktarı davacının bilgisi dışında belirlenir.

3 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
28.11.2017 · E. 2016/23647 · K. 2017/13429

Denetime elverişli bilirkişi raporu alınmadan ve miktara nasıl ulaşıldığı açıklanmadan tazminata hükmedilemez

Ana, doğum giderleri ile doğumdan önceki ve sonraki altışar haftalık geçim giderleri ve gebelik ile doğumun gerektirdiği diğer giderler için belirli bir tutar istemiştir. Mahkeme bu talebin bir bölümüne hükmetmiştir; ancak hangi hesapla o miktara ulaşıldığını açıklamadı ve denetime elverişli bir bilirkişi raporu almamıştır.

> *Davacının maddi tazminat isteği, Türk Medeni Kanununun 304. maddesi gereğince, doğum giderleri, doğumdan önceki ve sonraki altışar haftalık geçim gideri ile gebelik ve doğumun gerektirdiği diğer giderlere yönelik olup 2.500 TL. talep edilmiştir. Mahkemece, bu hususta Yargıtay denetimine elverişli olacak şekilde uzman bilirkişiden rapor alınmadan ve 1.000 TL. doğum gideri miktarına nasıl ulaşıldığı açıklanmadan, yazılı şekilde hüküm tesisi usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Bu maddede miktar takdiri serbest değildir; **gerekçelendirilmiş** olmalıdır. Daire iki eksikliği birlikte bozma sebebi saymıştır: denetime elverişli bir bilirkişi raporunun bulunmaması ve hükmedilen tutara nasıl ulaşıldığının açıklanmaması. Uygulamadaki karşılığı şudur: eldeki faturalar, hastane belgeleri ve harcama kayıtları kalem kalem dosyaya konulmalı; belgelenemeyen ama olağan sayılan giderler için zabıta araştırması istenmelidir. Karşı taraf, gerekçesiz bir miktarın temyizde ayakta kalmayacağını bilerek hesabın açıklanmasını talep etmelidir.

4 YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ
26.10.2017 · E. 2017/6036 · K. 2017/13866

Ananın malî haklarına ilişkin usulüne uygun bir talep varsa mahkeme madde kapsamında uygun bir tazminat belirlemeli, talebi tümden reddetmemelidir

Ana, babalık davasıyla birlikte 304. maddede sayılan giderlerin karşılanmasını istemiştir. Mahkeme bu talebi reddetmiştir.

> *Türk Medeni Kanunu'nun 304. maddesinde, ananın, babalık davasıyla birlikte veya ayrı olarak baba veya mirasçılarından doğum, doğumdan önceki ve sonraki altışar haftalık geçim ile gebelik ve doğumun gerektirdiği diğer giderlerini isteyebileceği düzenlenmiş olup, davacı vekili de bu maddede gösterilen ananın mali haklarına ilişkin talepte bulunduğuna göre, Mahkemece sözkonusu madde kapsamında uygun bir tazminatın belirlenmesi gerekirken, talebin reddi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Önceki kararın tamamlayıcısıdır. Miktarın gerekçelendirilmesi gerekir; ancak bu, talebin **reddedilebileceği** anlamına gelmez. Maddede sayılan giderler gebeliğin ve doğumun doğal sonucudur; usulüne uygun bir talep varsa hâkim madde kapsamında **uygun bir tazminat belirlemek** zorundadır. Belge eksikliği tek başına ret sebebi değildir: belgelendirilemeyen ancak mutad olan giderler için

araştırma yapılır ve hâkim hakkaniyete göre takdir eder. Dava dilekçesinde üç kalem ayrı ayrı yazılmalı ve her biri için hangi delile dayanıldığı gösterilmelidir.

5 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
07.05.2009 · E. 2009/3008 · K. 2009/9014

Maddede sayılanlar dışındaki maddî ve manevî tazminat istemleri Borçlar Kanunu'ndan doğar ve aile mahkemesinin görev alanı dışındadır

Ana, babalığın tespiti yanında 304. maddeye dayalı malî hak istemiyle birlikte ayrıca maddî ve manevî tazminat talep etmiştir. Mahkeme bu talepleri de aile mahkemesinde karara bağlamıştır.

> *Türk Medeni Kanununun 304. maddesi, babalık davalarında ananın mali haklarını hüküm altına almıştır. Anılan madde de manevi tazminata yer verilmediği gibi ayrıca maddi tazminat da düzenlenmemiştir. Davacı kadının Türk Medeni Kanununun 304. maddesinde yazılan mali haklar dışındaki maddi ve manevi tazminat istemi Borçlar Kanunundan kaynaklanmakta olup aile mahkemelerinin görev alanı dışındadır. Talep olunan miktara göre de Asliye hukuk Mahkemesi görevlidir.*

DEĞERLENDİRME Madde ananın **bütün** zararlarını karşılamaz; kapsamı üç kalemle sınırlıdır ve maddede manevî tazminata yer verilmemiştir. Bu kalemlerin dışındaki maddî ve manevî tazminat istemleri Borçlar Kanunu'ndan doğan haksız fiil talepleridir ve aile mahkemesinin görev alanı dışında kalır. Karar, izlenecek usulü de gösterir: davacıya bu istekler için nispî harcı tamamlaması adına süre verilir; harç tamamlanırsa bu talepler bakımından **tefrik ve görevsizlik** kararı verilir. Dolayısıyla iki talep tek dilekçede birleştirilecekse harç ve görev ayrımı baştan hesaba katılmalıdır.

6 **YARGITAY 4. HUKUK DAİRESİ**
16.09.2019 · E. 2017/1257 · K. 2019/3943

Talep gerçekte 304. maddedeki giderlere dayanıyorsa dava aile mahkemesinde görülür; asliye hukuk mahkemesi görevsizlik kararı vermelidir

Davacı, evlenme vaadiyle kandırıldığını ve babalık görevinin yerine getirilmediğini ileri sürerek asliye hukuk mahkemesinde maddî ve manevî tazminat istemiştir. Dilekçe ve sonraki beyanlarından, maddî tazminat isteminin gerçekte doğum giderleri ile doğumdan önceki ve sonraki altışar haftalık geçim giderlerine dayandığı anlaşılmıştır; mahkeme işin esasına girip karar vermiştir.

> *Dava dilekçesinden ve aşamalarda verilen beyan dilekçelerinden; müşterek çocuğun doğum giderleri, doğumdan önceki ve sonraki altışar haftalık geçim giderleri ve doğumun gerektirdiği diğer giderler sebebiyle maddi tazminat istenildiği ve söz konusu zararların tazmini noktasında ananın mali haklarının düzenlendiği Türk Medeni Kanunu'nun 304. maddesine dayanıldığı anlaşılmaktadır. Anılan madde yasanın düzenleniş şekli itibariyle Türk Medeni Kanunu'nun ikinci*

kitabında yer almaktadır. 4787 sayılı Aile Mahkemesi'nin Kuruluş Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun'un 4/1. maddesi gereğince, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun İkinci Kitabı'ndan doğan dava ve işlere Aile Mahkemesinde bakılır. Somut olayda Türk Medeni Kanunu'nun İkinci Kitabı içerisinde yer alan 304. maddesinin ve ananın mali hakları hükümlerinin uygulanması gerektiğinden davaya aile mahkemesinde bakılması gerekir. Görev, kamu düzenine ilişkin olup açıkça veya hiç ileri sürülmese de yargılamanın her aşamasında kendiliğinden (resen) gözetilir. Şu durumda mahkemece, görevsizlik kararı verilmesi gerekirken işin esasına girilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir.

DEĞERLENDİRME Önceki kararla birlikte okununca sınır netleşir: **304'teki kalemler aile mahkemesinde, bunların dışındaki haksız fiil tazminatı asliye hukuk mahkemesinde** görülür. Belirleyici olan dilekçenin başlığı değil, talebin dayandığı hukukî sebeptir; hâkim bunu kendiliğinden niteler. Bu dosyada dava haksız fiil başlığıyla açılmış, ancak maddî tazminat isteminin 304. maddeye dayandığı anlaşıldığı için görevsizlik kararı verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Görev kamu düzenine ilişkindir ve yargılamanın her aşamasında res'en gözetilir; yanlış mahkemede geçen zaman geri gelmez.

7 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
11.05.2023 · E. 2023/1487 · K. 2023/2373

Babalık davasıyla birlikte istenen ananın malî hakları ile çocuk için nafaka fer'î niteliktedir; ayrıca harca tabi değildir ve ayrı vekâlet ücretine hükmedilmez

Babalığın hükmen tespiti davasıyla birlikte ananın malî hakları ve çocuk için nafaka istendi. Mahkeme davayı kabul etti ve üç ayrı vekâlet ücretine hükmetmiştir; davalı vekili bu yönü temyiz etmiştir.

> *Babalığın hükmen tespiti davası ile birlikte açılan ve babalığın fer'î niteliğinde olan 4721 sayılı Kanun'un 304 üncü maddesinde yazılı ananın mali haklarına ilişkin talepler ve aynı Kanun'un 182 nci maddesinde yazılı çocuk için nafaka istekleri ayrıca harca tabi olmadığı gibi, kabul veya reddi halinde bu talepler yönünden ayrıca vekâlet ücretine hükmedilmez. Bu nedenle üç ayrı vekâlet ücretine karar verilmiş olması doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Talep babalık davasıyla **birlikte** ileri sürülürse ayrı bir harç ödenmez: 304. maddedeki malî haklar ile çocuk için nafaka, babalık davasının fer'îsidir. Bunun ikinci sonucu vekâlet ücretindedir: bu talepler kabul edilse de reddedilse de ayrıca vekâlet ücretine hükmedilmez, tek bir vekâlet ücreti takdir edilir. Buna karşılık talep **ayrı bir dava** olarak açılırsa harç ve vekâlet ücreti bakımından bağımsız bir dava söz konusu olur. İki yol da mümkündür; hangi yolun seçileceğine masraf ve zaman dengesine bakılarak karar verilmelidir (TMK m. 301).

8 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
22.03.2018 · E. 2017/7442 · K. 2018/9860

Ananın malî hakları ile çocuk için iştirak nafakası ayrı kalemlerdir; nafaka belirlenirken çocuğun ihtiyaçları yanında babanın gelir durumu ve velayet sahibinin emeği gözetilir

Babalığın tespiti davasıyla birlikte doğum giderleri ve nafaka istendi. Mahkeme babalığı tespit etti, belirli bir tutarda tazminat ile tedbir nafakasına hükmetti ve nafakanın kesinleşmeden sonra iştirak nafakası olarak devamına karar vermiştir; tarafların ekonomik durumu ve talebin niteliği karşısında miktarlar tartışılmıştır.

> *Bununla birlikte, velayet kendisine tevdi edilmeyen taraf, ekonomik imkanları ölçüsünde müşterek çocuğun giderlerine katılmakla yükümlüdür. Diğer taraftan, iştirak nafakası belirlenirken ana ve babanın ekonomik durumları gözönünde tutulmakla birlikte velayet hakkı kendisine tevdi olunan tarafın bu görev nedeniyle emeğinin ve yüklendiği sorumlulukların karşılığı olağan harcamaların da dikkate alınması zorunludur. Mahkemece, nafaka takdir edilirken, çocuğun yaşı, eğitimi ve ihtiyaçlarının yanında, ana-babanın gelir durumu da gözetilmeli ve nafaka yükümlüsünün (babanın) gelir durumu ile orantılı olacak şekilde hakkaniyete uygun bir nafakaya hükmedilmelidir.*

DEĞERLENDİRME İki kalem sık karıştırılır ve tek bir rakamda birleştirilir; oysa ayrıdırlar. **Ananın malî hakları**, gebelik ve doğumdan kaynaklanan giderlerin bir defaya mahsus karşılanmasıdır ve ananın kendi alacağıdır. **İştirak nafakası** ise çocuğun bakım giderlerine babanın ekonomik gücü ölçüsünde sürekli katılmasıdır (TMK m. 182). Karar, nafakanın belirlenmesinde çocuğun yaşı, eğitimi ve ihtiyaçları yanında ana ile babanın gelir durumunun ve **velayeti üstlenen tarafın emeğinin** de dikkate alınmasını arar. Dilekçede iki talep ayrı başlıklar altında, ayrı gerekçelerle ve ayrı miktarlarla yazılmalıdır.

9 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
13.11.2019 · E. 2019/4655 · K. 2019/10258

Soybağı kurulmadan önceki dönem için nafaka istenemez; ananın malî hakları bu dönemi kapsamaz

Ana, 304. madde kapsamındaki giderler yanında, çocuğun doğum tarihinden babanın tanıma tarihine kadar geçen dönem için yaptığı bakım, masraf ve giderlerin de tahsilini istemiştir. Aynı talep hem asıl hem birleşen dosyada ileri sürülmüştü.

> *Evlilik dışı doğan çocuk yönünden babanın nafaka ile yükümlü tutulabilmesi için, çocuk ile babası arasında soy bağının kurulmuş olması zorunlu olup soybağı kurulmadan önceki dönem için nafaka talep edilebileceğine dair Kanun'da açık bir düzenleme mevcut değildir. Yine 28.11.1956 gün, 1956/15-15 E-K. sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı gereğince nafaka davaları kanundan doğan bir alacağın tespiti ve tahsili davası niteliğinde olup, davanın açıldığı tarihten itibaren hüküm ifade edeceğinden dava tarihinden önceki dönem için nafaka talep edilemeyeceği açıktır.*

DEĞERLENDİRME Uygulamada en çok umut bağlanan taleplerden biri budur ve karşılığı yoktur: çocuğun doğumu ile babanın tanıması ya da babalık hükmü arasında geçen yıllar için **geriye dönük nafaka istenemez**. Gerekçe ikilidir. Birincisi, evlilik dışı doğan çocuk bakımından babanın nafaka yükümlülüğü ancak soybağı kurulduktan sonra doğar. İkincisi, nafaka davaları kanundan doğan bir alacağın tespiti ve tahsili davası olduğundan ancak dava tarihinden itibaren hüküm ifade eder. Ananın bu dönemde tek başına üstlendiği yükün karşılığı olarak kanunun tanıdığı şey, 304. maddedeki sınırlı kalemlerdir. Aynı kararda ayrıca aynı talebin iki ayrı dosyada mükerrer biçimde hükme bağlanamayacağı da belirtilmiştir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 182:** Çocuk için nafaka.
- **TMK m. 282:** Genel olarak soybağının kurulması.
- **TMK m. 284:** Soybağı davalarında yargılama usulü.
- **TMK m. 295:** Tanımanın koşulları ve şekli.
- **TMK m. 301:** Babalık davası ve dava hakkı.
- **TMK m. 302:** Babalık karinesi.
- **TMK m. 303:** Babalık davasında hak düşürücü süreler.
- **TMK m. 327:** Çocuğun bakım ve eğitim giderleri.
- **TMK m. 337:** Evlilik dışı doğan çocuğun velayeti.

EVLÂT EDİNME

Dördüncü Ayırım · m. 305–320

Evlât Edinme başlıklı ayırım, Türk Medeni Kanunu'nun 305–320. maddelerini kapsamaktadır. Bu ciltte yer alan maddeler ve özleri aşağıda gösterilmiştir.

Madde	Kenar başlığı	Özü
m. 305	Genel koşulları	Küçüklerin evlât edinilmesinde aranan üç genel koşulu belirler
m. 306	Birlikte evlât edinme	Evli kişiler bakımından evlât edinmenin çerçevesini çizer: eşler ancak birlikte evlât edinebilir
m. 307	Tek başına evlât edinme	Evlât edinmenin tek kişiyle yapılabildiği hâlleri düzenler
m. 308	Küçüğün rızası ve yaşı	Evlât edinmede üç koşul belirler
m. 309	Şekil	Küçüğün evlât edinilmesinde ana ve babanın rızasını zorunlu kılar ve bu rızanın şeklini belirler
m. 310	Zamanı	Evlât edinmede ana babanın rızasına iki ayrı altı haftalık süre bağlar
m. 311	Koşulları	Ana babanın rızası kuralının istisnalarını sayar
m. 312	Karar	TMK m. 312 bir koşul maddesi değildir; koşullar bir önceki maddede sayılmıştır
m. 313	Erginlerin ve kısıtlıların evlât edinilmesi	Evlât edinmenin istisnaî hâlini düzenler
m. 314	Hükümleri	Evlât edinmenin doğurduğu sonuçları sayar
m. 315	Genel olarak	Evlât edinmenin nasıl ve nerede karara bağlanacağını düzenler
m. 316	Araştırma	Evlât edinme kararından önce hâkime ciddî bir araştırma yapma zorunluluğu getirir
m. 317	Rızanın bulunmaması	Evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasına ilişkin iki sebepten birincisini düzenler
m. 318	Diğer noksanlıklar	Evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasına ilişkin iki sebepten ikincisini ve uygulamada en çok kullanılanını düzenler
m. 319	Hak düşürücü süre	Evlâtlık ilişkisinin kaldırılması davasını süreye bağlar
m. 320	Evlâtlık işlemlerinde aracılık	Evlât edinmenin mahkeme öncesindeki idarî ayağını düzenler

MADDE

305

A. Küçüklerin evlât edinilmesi

I. Genel koşulları

KANUN METNİ

(1) Bir küçüğün evlât edinilmesi, evlât edinen tarafından bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olması koşuluna bağlıdır.

(2) Evlât edinmenin her hâlde küçüğün yararına bulunması ve evlât edinenin diğer çocuklarının yararlarının hakkaniyete aykırı bir biçimde zedelenmemesi de gerekir.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 305, küçüklerin evlât edinilmesinde aranan üç genel koşulu belirler. Birincisi **bir yıllık bakım ve eğitim**: küçüğün, evlât edinen tarafından bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olması gerekir; bu süre dolmadan açılan dava reddedilir.[1] Uygulama buna bir nitelik ekler: bakımın **karşılıksız** olması gerekir; koruyucu aile sıfatıyla ve ücret karşılığında geçen süre bu koşulu karşılamaz.[2] İkincisi evlât edinmenin **her hâlde küçüğün yararına** bulunmasıdır. Üçüncüsü evlât edinenin **diğer çocuklarının yararlarının** hakkaniyete aykırı biçimde zedelenmemesidir; ancak başka çocuğun bulunması tek başına ret sebebi değildir, somut bir zedelenme gösterilmelidir.[3] Bakım koşulu, evlâtlık ilişkisinin esaslı unsuru olduğundan, gerçekleşmeden kurulan ilişki sonradan kaldırılabilir.[4]

TEMEL KAVRAMLAR

Küçük	Ergin olmamış kişi (TMK m. 305/1).
Bakım ve eğitim koşulu	Evlât edinenin bir yıl süreyle bakmış ve eğitmiş olması (TMK m. 305/1).
Küçüğün yararı	Evlât edinmenin çocuk bakımından uygun olması (TMK m. 305/2).

1 Yargıtay 18. HD, 03.11.2015, E. 2015/2512, K. 2015/15730.
2 Yargıtay 2. HD, 11.05.2023, E. 2023/533, K. 2023/2370.
3 Yargıtay 8. HD, 21.09.2017, E. 2017/6056, K. 2017/11301.
4 Yargıtay 2. HD, 21.04.2025, E. 2024/6232, K. 2025/4034.

Hakkaniyete aykırı zedelenme	Diğer çocukların yararlarının somut biçimde bozulması (TMK m. 305/2).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 305- Yürürlükteki Kanunun 253 üncü maddesini karşılamaktadır. Maddede, İsviçre Medenî Kanununun 264 üncü maddesi örnek alınmıştır. Madde, henüz ergin olmayanların evlât edinilmelerini, onların evlât edinen tarafından iki yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olmaları koşuluna bağlamaktadır. Böylece, bir kimsenin bakmadığı ve eğitimine hiçbir katkısı olmadığı herhangi bir küçüğü evlât edinmesi engellenmekte ve bir çeşit deneme süresiyle, tarafların birbirlerini tanımalarına da olanak sağlanmaktadır. Maddenin ikinci fıkrasında, evlât edinme işleminin olmazsa olmaz bir koşulu olarak, bu işlemin küçüğün yararına olması gerektiği belirtilmekte ve ayrıca evlât edinme işleminin evlât edinenin diğer çocuklarının yararlarını hakkaniyete aykırı bir şekilde zedelememesi koşulu öngörülmektedir. Hâkime takdir yetkisi tanıyan bu hüküm, yürürlükteki Kanunun 253 üncü maddesinde aranan, evlât edinenin (düzgün soybağlı) altsoyunun bulunmaması şartını, küçüklerin evlât edinilmesi açısından ortadan kaldırmaktadır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 118*

Bu şerhte bir noktaya özellikle dikkat çekmek gerekir: gerekçe ile yürürlükteki metin aynı değildir. Gerekçe süreyi *iki yıl* olarak anlatır; oysa kanun metninde süre *bir yıldır*. Aradaki fark bir yazım hatası değildir, yasama sürecinin sonucudur. Adalet Komisyonu raporunda aynen şöyle denmektedir: "Tasarının 305 inci maddesinin birinci fıkrasındaki 'iki' yıllık süre fazla bulunarak 'bir' yıla indirilmiştir" (S. Sayısı 723, s. 314). Dolayısıyla eski şerhlerden ya da gerekçeden hareketle iki yıllık bir bekleme süresi hesaplamak yanlış olur. Gerekçenin geri kalanı ise bugün de aynen geçerlidir ve maddeyi anlamayı kolaylaştırır. **Koşulun amacı** açıkça yazılmıştır: bakmadığı ve eğitimine hiçbir katkısı olmadığı bir küçüğün evlât edinilmesini engellemek ve bir çeşit **deneme süresiyle** tarafların birbirlerini tanımasına olanak vermek. İkinci fıkra bakımından gerekçe iki şey söyler: küçüğün yararı evlât edinmenin **olmazsa olmaz** koşuludur ve diğer çocukların yararlarına ilişkin ölçüt hâkime **takdir yetkisi** tanır. Gerekçenin son cümlesi ise maddenin en büyük yeniliğini adlandırır: bu hüküm, eski Kanun'un 253. maddesinde aranan **evlât edinenin altsoyunun bulunmaması** şartını küçükler bakımından ortadan kaldırmaktadır.

Eski Kanun'un 253. maddesi evlât edinme hakkını çok dar tutuyordu: bu hak, **en az otuz beş yaşında olup da düzgün soybağlı altsoyu bulunmayan** kişilere özgüydü ve evlât edinenin evlâtlıktan en az on sekiz yaş büyük olması gerekiyordu. Madde 1926'da kırk yaş olarak düzenlenmiş, 1983 yılında 2846 sayılı Kanun'la otuz beşe indirilmişti. Yeni Kanun bu tabloyu üç noktada değiştirmiştir. **Birincisi, altsoyu bulunmama şartı kaldırılmıştır.** Eski düzende çocuğu olan bir kişi evlât edinemezdi; yeni Kanun bunun yerine esnek bir ölçüt koymuştur: evlât edinme, evlât edinenin diğer çocuklarının yararlarını hakkaniyete aykırı biçimde zedelememelidir. Bu, mutlak

bir yasağın yerini hâkimin somut olayda yapacağı değerlendirmeye bırakmasıdır. **İkincisi, yaş sınırı düşürülmüştür:** otuz beş yaş yerine otuz yaş ya da en az beş yıllık evlilik ölçütü getirilmiştir (TMK m. 306). **Üçüncüsü ve bu madde bakımından en önemlisi, eski Kanun'da hiç bulunmayan bir bakım ve eğitim koşulu eklenmiştir.** Eski düzende evlât edinme, koşulları taşıyan kişinin hâkimden izin alıp resmî şekilde yaptığı bir sözleşmeydi; çocukla önceden fiilî bir ilişki kurulmuş olması aranmıyordu. Yeni Kanun, evlât edinmeyi bir sözleşme olmaktan çıkarıp **mahkeme kararına** bağlamış ve önüne bir yıllık fiilî bakım dönemi koymuştur.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Madde 253 – (Değişik: 16/6/1983 - 2846/1 md.) Evlat edinme hakkı en az otuzbeş yaşında olup da nesebi sahih füruu bulunmayanlara münhasırdır. Evlat edinen kimsenin evlatlıktan en az onsekiz yaş büyük olması şarttır. Madde 254 – Mümeyyiz olan kimse, rızası olmadıkça, evlatlığa alınamaz. Ana babanın veya hakimin muvafakatı alınmadıkça mahcur ile küçük, mümeyyiz bile olsalar, evlatlığa alınamazlar.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 253 ve 254

	743 sayılı Kanun m. 253	4721 sayılı Kanun m. 305
Bakım koşulu	Yok	Bir yıl bakım ve eğitim
Altsoyu bulunmama	Zorunlu şart	Kaldırıldı
Diğer çocuklar	Evlât edinmeye engeldi	Yararları zedelenmemelidir
Yaş	En az otuz beş	Otuz yaş veya beş yıllık evlilik (m. 306)
Yaş farkı	En az on sekiz yıl	En az on sekiz yıl (m. 308)
Küçüğün yararı	Açıkça yazılmamıştı	Olmazsa olmaz koşul

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden beri değiştirilmemiştir; tek "değişiklik" yasalaşma sırasında, sürenin iki yıldan bir yıla indirilmesiyle olmuştur. Uygulamayı şekillendiren gelişmeler içtihatladır ve iki eksende toplanır. **Birinci eksen bakımın niteliğidir:** koruyucu aile sıfatıyla ve ücret karşılığında geçen sürenin bu koşulu karşılamadığı kabul edilmektedir.[5] **İkinci eksen koşulun ağırlığıdır:** bakım ve eğitim koşulu evlâtlık ilişkisinin esaslı unsuru sayıldığından, gerçekleşmeden kurulan ilişki sonradan kaldırılabilmektedir.[6]

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi; bir yıllık bakım koşulu geldi, altsoyu bulunmama şartı kaldırıldı	4721 s. K.

5 Yargıtay 2. HD, 11.05.2023, E. 2023/533, K. 2023/2370.
6 Yargıtay 2. HD, 21.04.2025, E. 2024/6232, K. 2025/4034.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Kapsam	Küçüklerin evlât edinilmesi	TMK m. 305/1
Birinci koşul	Bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olma	TMK m. 305/1
Sürenin niteliği	Dava tarihinde dolmuş olmalıdır	Yargıtay 18. HD, K. 2015/15730
Bakımın niteliği	Karşılıksız olmalıdır	Yargıtay 2. HD, K. 2023/2370
Koruyucu aile	Ücretli bakım koşulu karşılamaz	Yargıtay 2. HD, K. 2023/2370
İkinci koşul	Küçüğün yararına bulunma	TMK m. 305/2
Üçüncü koşul	Diğer çocukların yararlarının zedelenmemesi	TMK m. 305/2
Başka çocuk varlığı	Tek başına ret sebebi değil	Yargıtay 8. HD, K. 2017/11301
Araştırma	Kapsamlı inceleme ve uzman görüşü	TMK m. 316
Gerekçe	Ret sebepleri tek tek açıklanmalı	Yargıtay 8. HD, K. 2017/10026
Koşullar tamamsa	Dava reddedilemez	Yargıtay 18. HD, K. 2015/17523
Koşul yoksa	Kurulan ilişki kaldırılabilir	Yargıtay 2. HD, K. 2025/4034

TBMM gerekçesine göre madde, 743 sayılı Kanun'un 253. maddesini karşılar ve İs- 1
viçre Medenî Kanunu'nun 264. maddesi örnek alınarak kaleme alınmıştır. Gerekçe koşulun amacını açıklar: böylece bir kimsenin **bakmadığı ve eğitimine hiçbir katkısı olmadığı** herhangi bir küçüğü evlât edinmesi engellenmekte ve bir çeşit **deneme süresiyle** tarafların birbirlerini tanımalarına olanak sağlanmaktadır. İkinci fıkra bakımından gerekçe, evlât edinmenin **olmazsa olmaz** koşulu olarak küçüğün yararına olması gereğini belirtir ve evlât edinenin diğer çocuklarının yararlarının hakkaniyete aykırı biçimde zedelenmemesi koşulunu hâkime takdir yetkisi tanıyan bir hüküm olarak niteler. **Burada önemli bir ayrıntı vardır:** gerekçe süreyi *iki yıl* olarak anlatır, oysa yürürlükteki metinde süre *bir yıldır*. Sebebi Adalet Komisyonu raporundadır: "Tasarının 305 inci maddesinin birinci fıkrasındaki 'iki' yıllık süre fazla bulunarak 'bir' yıla indirilmiştir" (S. Sayısı 723, s. 314). Dolayısıyla madde, Tasarıdaki hâliyle değil, Komisyonda değiştirilmiş hâliyle kabul edilmiştir.

DİKKAT

Bu maddede gerekçe okunurken dikkatli olunmalıdır: **gerekçe iki yıldan söz eder, yürürlükteki metinde süre bir yıldır.** Fark, Adalet Komisyonunun Tasarıdaki süreyi fazla bularak indirmesinden kaynaklanır; eski kaynaklardan ya da gerekçeden hareketle iki yıl hesaplanırsa yanılgıya düşülür. İkinci nokta bakımın **niteliğidir**: süre dolmuş görünse bile, bakım koruyucu aile sıfatıyla ve kurum ödemesiyle yapılmışsa koşul gerçekleşmiş sayılmamaktadır. Bu bir yasak değildir; koruyucu aile olarak bakmaya devam edilebilir ve koşullar sağlandığında evlât edinme istenebilir. Üçüncü nokta, sürenin **dava tarihinde** dolmuş olması gerektiğidir; erken açılan dava diğer bütün koşullar uygun olsa bile reddedilir. Dördüncü nokta, bu koşulun evlâtlık ilişkisinin esaslı unsuru sayılmasıdır: gerçekleşmeden kurulan ilişki yıllar sonra kaldırılabilir. Son olarak, evlât edinenin başka çocuklarının bulunması tek başına ret sebebi değildir; mahkemenin somut bir zedelenme göstermesi ve ret sebeplerini tek tek açıklaması gerekir.

II. Bir Yıllık Bakım ve Eğitim Koşulu

- **Süre:** Bir yıl (TMK m. 305/1).
- **İçerik:** Hem bakılmış hem eğitilmiş olma.
- **Zaman:** Süre dava tarihinde dolmuş olmalıdır.[7]
- **Amaç:** Gerekçeye göre bir çeşit deneme süresi.
- **Nitelik:** Evlâtlık ilişkisinin esaslı unsuru.[8]
- **Eksikse:** Kurulan ilişki sonradan kaldırılabilir.

III. Bakım Karşılıksız Olmalı

- **Ölçü:** Bakımın karşılıksız yapılmış olması.[9]
- **Koruyucu aile:** Ücret karşılığı bakım koşulu karşılamaz.
- **Sebep:** Kurum ödemesiyle yapılan bakım fiilî ana baba ilişkisini tek başına göstermez.
- **Yasak değil:** Koruyucu aile olarak bakmaya devam edilebilir.
- **Sonraki aşama:** Koşullar sağlanınca evlât edinme istenebilir.
- **Öneri:** Statü ve ödeme durumu kurumla netleştirilmelidir.

IV. Küçüğün Yararı

- **Kural:** Evlât edinme her hâlde küçüğün yararına olmalıdır (TMK m. 305/2).

7 Yargıtay 18. HD, 03.11.2015, E. 2015/2512, K. 2015/15730.
8 Yargıtay 2. HD, 21.04.2025, E. 2024/6232, K. 2025/4034.
9 Yargıtay 2. HD, 11.05.2023, E. 2023/533, K. 2023/2370.

- **İlke:** Çocuğun üstün yararı önceliklidir.[10]
- **Amaç:** Kalıcı aile ortamına kavuşma.
- **İkincil amaç:** Evlât edinenin çocuk sevgisini yaşaması.
- **Değerlendirme:** Uzman görüşü alınır (TMK m. 316).
- **Sonuç:** Çatışma hâlinde çocuğun yararı üstün tutulur.

V. Diğer Çocukların Yararı

- **Kural:** Hakkaniyete aykırı biçimde zedelenmemelidir (TMK m. 305/2).
- **Yetmeyen:** Başka çocuğun bulunması.[11]
- **Aranan:** Somut bir zedelenmenin gösterilmesi.
- **Örnek:** Miras paylarının fiilen değişmediği hâl.
- **Nitelik:** Hâkime takdir yetkisi tanıyan hüküm.
- **Denetim:** Gerekçede tartışılmalıdır.

VI. Yargılama ve Araştırma

- **Kapsam:** Esaslı her durum ve koşul araştırılır (TMK m. 316).
- **Konular:** Kişilik, sağlık, karşılıklı ilişkiler, ekonomik durum, eğitme yeteneği.
- **Sebepler:** Evlât edinmeye yönelten sebepler ve aile ilişkileri.
- **Uzman:** Görüş alınması gerekir.
- **Kayyım:** Evlât edinen aynı zamanda vasi ise atanır.[12]
- **Kesin hüküm:** Sebepleri farklı önceki dava engel değildir.

VII. Karar ve Gerekçe

- **Ret:** Sebepler tek tek açıklanmalıdır.[13]
- **Soyut gerekçe:** Bozma sebebidir.
- **Koşullar tamamsa:** Dava reddedilemez.[14]
- **Rıza:** Sonradan tamamlanabilir (TMK m. 309).
- **Yaş ve evlilik:** Ayrı maddelerde düzenlenmiştir (TMK m. 306).
- **Görev:** Aile mahkemesi (4787 s. K. m. 4).

UYGULAMA NOTU

10 Yargıtay HGK, 05.10.2021, E. 2017/2045, K. 2021/1154.
11 Yargıtay 8. HD, 21.09.2017, E. 2017/6056, K. 2017/11301.
12 Yargıtay 18. HD, 08.12.2015, E. 2015/4746, K. 2015/18041.
13 Yargıtay 8. HD, 06.07.2017, E. 2017/6253, K. 2017/10026.
14 Yargıtay 18. HD, 01.12.2015, E. 2015/4023, K. 2015/17523.

Evlât edinme sürecinde en çok vakit kaybettiren şey, **koşullar tamamlanmadan dava açmaktır**. İşe bir takvim çıkarılarak başlanmalıdır: küçüğün evlât edinecek kişinin yanına geldiği tarih, bakımın fiilen başladığı tarih ve dava tarihi. Bir yıllık süre dava tarihinde dolmuş olmalıdır; erken açılan dava diğer bütün koşullar uygun olsa bile reddedilir ve sürenin yeniden beklenmesi gerekir. **Bakımın belgelenmesi:** okul ve kreş kayıtları, sağlık kuruluşu kayıtları, ikamet belgeleri ve ödeme dekontları bakımın hem süresini hem içeriğini gösterir. Bakımın **karşılıksız** olduğu da gösterilebilmelidir; evlât edinecek kişi koruyucu aile statüsündeyse kurumdan aldığı ödemeler ve statüsü baştan netleştirilmelidir, çünkü ücret karşılığı bakım bu koşulu karşılamamaktadır. **Küçüğün yararı somutlaştırılmalıdır:** çocuğun evlât edinecek kişiyle kurduğu ilişkiyi, okul ve sosyal çevresindeki durumu, sağlık geçmişini ve alışkanlıklarını anlatan belgeler dosyaya konulmalıdır; mahkeme zaten uzman görüşü alacaktır, ancak dosyadaki somut veri raporun niteliğini belirler. Evlât edinecek kişinin **başka çocuğu varsa** bu gizlenmemelidir; kanun başka çocuk bulunmasını yasaklamaz, yalnızca onların yararlarının hakkaniyete aykırı zedelenmemesini arar. Miras ve bakım dengelerinin nasıl kurulacağı dilekçede açıklanırsa bu koşul davacı lehine çözülür. Son olarak, küçüğün vasisi evlât edinecek kişinin kendisiyse mahkemeden küçüğe **kayyım** atanması istenmelidir; menfaat çatışması nedeniyle bu adım atlanırsa hüküm eksik taraf teşkiliyle kurulmuş sayılır.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
05.10.2021 · E. 2017/2045 · K. 2021/1154

Evlât edinme, korunmaya muhtaç çocuğun kalıcı bir aile ortamına kavuşmasına ve üstün yararının sağlanmasına hizmet eder; evlât edinenin yararı ikincil amaçtır

Kurum gözetiminde ve evlât edinmek isteyen kişinin yanında bulunan bir küçüğün evlât edinilmesi istendi; baba rızasının aranmaması tartışılmıştır. Genel Kurul, karara varmadan önce evlât edinme kurumunun amacını ve çocuğun üstün yararı ilkesini ortaya koydu.

> *Her çocuğun sağlıklı, güvenli ve bilinçli gelişebilmesi için tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de çocukların yüksek yararını korumak adına çocuğun öncelikle ailesi yanında, bu mümkün olmadığı takdirde uygun bir aile ortamı içinde yaşamını sürdürmesi ve gelişmesi için çeşitli koruyucu ve önleyici hizmetler geliştirilmektedir. Bunlardan biri, biyolojik ailesiyle yaşama imkânı olmayan çocuklar ile durumu evlat edinmeye uygun olan aile veya kişi arasında hukukî bağlar sağlanarak çocuğun uzun süreli bakım ile kalıcı aile ortamına kavuşmasını sağlayan evlat edinme hizmetidir (Koçoğlu, Safa: Evlat Edinmede Ana Ve Babanın Rızasının Aranıp Aranmaması Sorununun, Özellikle Yetkili Kurum Aracılığı İle Evlat Edinme Açısından İncelenmesi, TAAD, Yıl: 11, Sayı: 38 (Nisan 2019),*

s. 240-241). Evlat edinme modern hukuk sistemlerinde esas olarak; korunmaya muhtaç çocukların korunması (koruma prensibi), bu çocukların aile sevgisi ile büyüyüp gelişmelerinin sağlanması, çocuğun üstün yararının sağlanması (üstün yarar prensibi) ilkesinin uygulanması amacına hizmet etmenin yanında evlat edinen ailelerin çocuk sevgisini yaşamalarını sağlama (evlat edinenin yararı prensibi) gibi ikincil bir amaca da hizmet etmektedir...

DEĞERLENDİRME Evlât edinmeye ilişkin bütün maddeler bu pasajda özetlenen mantıkla okunur. Kurumun **birincil amaçları** çocuğun korunması, aile sevgisiyle büyüyüp gelişmesi ve **üstün yararının** sağlanmasıdır; evlât edinenin çocuk sevgisini yaşaması ise **ikincil** bir amaçtır. Sıralama önemlidir: bir dosyada evlât edinenin beklentisi ile çocuğun yararı çatışırsa çocuğun yararı üstün tutulur. 305. maddenin ikinci fıkrası da bunu yazar: evlât edinmenin **her hâlde küçüğün yararına** bulunması gerekir. Genel Kurul ayrıca evlât edinmeyi, biyolojik ailesiyle yaşama imkânı olmayan çocuğun uzun süreli bakım ve **kalıcı bir aile ortamına** kavuşmasını sağlayan bir hizmet olarak tanımlıyor; bu tanım, dosyalarda sıkça karşılaşılan "çocuk özlemi" gerekçesinin tek başına yeterli olmadığını da gösterir.

2 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
03.11.2015 · E. 2015/2512 · K. 2015/15730

Bir yıllık bakım ve eğitim süresi dava tarihinde dolmamışsa dava bu gerekçeyle reddedilir; yaş farkı ya da uzman raporu gerekçe olarak öne çıkarılamaz

Evlât edinilmek istenen küçük 22.11.2013 tarihinde doğmuştu ve dava, bir yıllık bakım süresi dolmadan açılmıştır. Mahkeme davayı reddetmiştir; ancak gerekçe olarak davacılar ile küçük arasındaki yaş farkının kırk yıldan fazla olmasını ve sosyal inceleme raporuna göre evlât edinmenin küçüğün gelişimi bakımından uygun olmayacağını göstermiştir.

> *...dava tarihi itibariyle bir yıllık sürenin dolmamış olduğu gerekçesiyle davanın reddine karar verilmesi gerekirken, davacılar ile küçük arasındaki yaş farkının 40 yaşından fazla olması ve sosyal inceleme raporuna göre küçüğün evlat edinilmesinin gelişimi açısından uygun olmayacağı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmesi doğru değil ise de, sonucu bakımından doğru olan kararın gerekçesi yukarıda yazılı olduğu şekilde düzeltilmesi suretiyle...*

DEĞERLENDİRME Maddenin birinci fıkrası bir **ön koşul** koyar: küçüğün, evlât edinen tarafından **bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş** olması. Bu süre dolmadan açılan dava, diğer bütün koşullar uygun olsa bile reddedilir. Karar ayrıca gerekçe disiplinine ilişkin bir uyarı içerir: mahkeme, kanunun aradığı somut koşul yerine yaş farkı ya da uzman raporundaki değerlendirme gibi başka sebeplere dayanmıştır; Daire bunu doğru bulmamış, ancak sonuç doğru olduğu için kararı **gerekçesini düzelterek** onamıştır. Uygulamadaki karşılığı şudur: dava açılmadan önce bakımın başladığı tarih belgelenmeli ve bir yılın dolduğundan emin olunmalıdır.

3 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
21.04.2025 · E. 2024/6232 · K. 2025/4034

Bakım ve eğitim koşulu gerçekleşmeden kurulan evlâtlık ilişkisi, esaslı unsurları bulunmadığı için kaldırılır

Daha önce verilmiş bir evlât edinme kararının kaldırılması istendi. Yargılamada, evlât edinme kararında evlât edinenlerin çocuğa en az bir yıl süreyle baktıklarına ilişkin bir gerekçe bulunmadığı ve bakım koşulunun gerçekleşmediği ortaya konmuştur. Mahkeme yine de davayı reddetmiştir.

> *...davacının evlat edinmesine dair kararda davacının davalıların evliliklerinin devamı sırasında davacıya en az bir yıl süre ile baktıklarına ilişkin bir gerekçe olmadığı, iş bu davanın yapılan yargılamasında da bakım şartı gerçekleşmeksizin evlat edinmeye karar verildiğinin ispatlandığı anlaşılmaktadır. O halde esaslı unsurları olmaksızın kurulan evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiş...*

DEĞERLENDİRME Bir yıllık bakım koşulu yalnızca dava açılırken denetlenen bir formalite değildir; **evlâtlık ilişkisinin esaslı unsurudur**. Bu nedenle koşul gerçekleşmeden verilmiş bir evlât edinme kararı, yıllar sonra bile kaldırılabilir. Karar, geçmişte kolayca alınmış evlât edinme hükümlerinin dokunulmaz olmadığını gösterir. Uygulamadaki iki sonucu vardır. **Evlât edinen bakımından:** kararın gerekçesinde bakım ve eğitim koşulunun nasıl gerçekleştiğinin yazılı olmasına dikkat edilmelidir; eksik gerekçe ileride ilişkinin kaldırılmasına dayanak olur. **İlişkiyi tartışmak isteyen bakımından:** kararın gerekçesi ve dosyadaki bakım kayıtları incelenmelidir (TMK m. 317).

4 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
11.05.2023 · E. 2023/533 · K. 2023/2370

Koruyucu aile sıfatıyla ve ücret karşılığında yapılan bakım, bir yıllık bakım koşulunun yerine getirildiği anlamına gelmez

Davacılar, kurumdan koruyucu aile olarak teslim aldıkları küçüğü evlât edinmek istemişlerdir. Küçüğün bakımı için kurumdan ödeme alıyorlardı; parayı çocuk adına biriktirdiklerini belirtmişlerdir. Bölge adliye mahkemesi, bakımın karşılıksız olmadığı gerekçesiyle davayı usulden reddetmiştir.

> *...bu bakımın karşılıksız olarak yapılmış olması koşuluna bağlı olduğu, davacıların küçüğü davalı kurumdan koruyucu aile olarak teslim aldıkları, bu sıfatla ücret karşılığında bakmış olmaları...*

DEĞERLENDİRME Maddenin metni "bakılmış ve eğitilmiş olması" der; uygulama buna bir nitelik ekler: **bakımın karşılıksız olması**. Koruyucu aile, devletin koruma sistemi içinde ve kurumun ödemesiyle bakım yapan kişidir; bu sıfatla geçen süre, evlât edinmenin aradığı fiilî ana-baba ilişkisini kanıtlamaya tek başına yetmez. Kararda bunun bir yasak olmadığı da belirtilmiştir: koruyucu aile olarak bakmaya devam edilebilir ve **koşullar sağlandığında** küçük daha sonra evlât edinilebilir.

Pratikte izlenecek yol şudur: koruyucu aile statüsünden evlât edinmeye geçmeyi düşünen kişi, kurumla statüsünü ve ödeme durumunu netleştirmeli; dava açmadan önce bakımın karşılıksız geçtiği bir dönemin oluştuğunu gösterebilir hâle gelmelidir.

5 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
21.09.2017 · E. 2017/6056 · K. 2017/11301

Evlât edinenin başka çocuklarının bulunması tek başına ret sebebi değildir; miras payları değişmiyorsa yararların hakkaniyete aykırı zedelendiğinden söz edilemez

Davacılar, ölen çocuklarından olan torunlarını evlât edinmek istemişlerdir. Mahkeme, davacıların başka çocukları da bulunduğu gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Oysa evlât edinilmek istenen çocuk, ölen babası yoluyla zaten davacıların mirasçısı olacak durumdaydı ve evlât edinme kararı diğer çocukların miras paylarını değiştirmeyecekti.

> *Türk Medeni Kanunu'nun 316. maddesi kapsamında evlât edinme davalarında, ancak esaslı sayılan her türlü durum ve koşulların kapsamlı biçimde araştırılmasının gerektiği, yapılacak araştırmada özellikle evlat edinenler ile edinilenin kişiliği ve sağlığı, karşılıklı ilişkileri, ekonomik durumları, evlat edinenlerin eğitme yeteneği, evlat edinmeye yönelten sebepler ve aile ilişkileri ile bakım ilişkilerindeki gelişmelerin açıklığa kavuşturulması gerekir. Bu kapsamda, uzman görüşü alındıktan sonra kanuni diğer şartlar yönünden talep değerlendirilerek bir karar verilmesi gerekirken, yerinde bulunmayan gerekçe ile davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME İkinci fıkradaki "diğer çocukların yararlarının hakkaniyete aykırı biçimde zedelenmemesi" koşulu, evlât edinenin başka çocuğu varsa davanın reddedileceği anlamına gelmez; **somut bir zedelenme** gösterilmelidir. Bu dosyada zedelenme yoktur, çünkü evlât edinilmek istenen çocuk zaten ölen babası yoluyla mirasçı konumundadır. Kararın ikinci katkısı araştırma ölçüsüdür: mahkeme, evlât edinenler ile edinilenin kişiliği ve sağlığı, karşılıklı ilişkileri, ekonomik durumları, eğitme yeteneği, evlât edinmeye yönelten sebepler ve aile ile bakım ilişkilerindeki gelişmeleri kapsamlı biçimde araştırmalı ve **uzman görüşü** almalıdır (TMK m. 316).

6 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
06.07.2017 · E. 2017/6253 · K. 2017/10026

Kanunun aradığı koşullar dosyada gerçekleşmişken davanın reddi, ret sebepleri tek tek ve anlaşılır biçimde açıklanmadan kurulamaz

Davacı çift, bir aylıkken yanlarına aldıkları ve bir yıldır baktıkları küçüğü evlât edinmek istemiştir. Her ikisi de otuz yaşından büyüktü, uzun süredir evliydi; ana ve baba duruşmada evlât edinmeye rıza göstermiştir; kolluk araştırması davacıların çocuğa bakabilecek durumda olduğunu belirlemiştir. Mahkeme yine de davayı, davacıların koşulları taşımadığı gerekçesiyle reddetmiştir.

> *Tüm bu olgulara rağmen ve kararın gerekçesinde davanın reddini gerektirir nedenlerin tek tek ve anlaşılır biçimde açıklanması suretiyle hüküm kurulması gerektiği dikkate alınmadan, mahkemece davanın reddi nedenleri de gerekçede gösterilmeden, davacıların evlat edinmeye dair hükümleri taşımadığı gerekçesi ile davanın reddi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Evlât edinme davalarında hâkimin geniş bir takdir alanı vardır; ancak bu alan **gerekçesiz karar verme** yetkisi içermez. Karar, dosyadaki olguları sıralayarak ölçüyü gösteriyor: yaş ve evlilik süresi koşulları sağlanmış (TMK m. 306), bir yıllık bakım gerçekleşmiş, ana ve babanın rızası alınmış (TMK m. 309) ve kolluk araştırması olumlu sonuçlanmışsa, davayı reddeden mahkeme **hangi koşulun neden gerçekleşmediğini tek tek açıklamak** zorundadır. Soyut bir "koşullar oluşmamıştır" gerekçesi bozma sebebidir. Aynı kural karşı taraf bakımından da önemlidir: kabul kararının gerekçesinde her koşulun ayrı ayrı tartışılması istenmelidir.

7 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
08.12.2015 · E. 2015/4746 · K. 2015/18041

Evlât edinmek isteyen kişi aynı zamanda küçüğün vasisi ise küçüğe kayyım atanmalı ve dava kayyıma yöneltilmelidir

Küçüğün vasisi olan kişi, aynı küçüğü evlât edinmek üzere dava açmıştır. Daha önce açılan ve reddedilen bir davanın kesin hüküm oluşturup oluşturmadığı da tartışılmıştır; iki davanın sebepleri ve koşulları farklı olduğundan kesin hüküm bulunmadığı belirlenmiştir.

> *...vasisi olması nedeniyle küçüğe kayyım tayin ettirilip davanın kayyıma yöneltilmesi sonra işin esasına girilerek evlat edinmeye yönelten sebepler ve aile ilişkileri konusunda kapsamlı bir araştırma yapılması, tarafların bu konuda göstereceği deliller toplanarak gerektiğinde uzman görüşünün alınıp bütün delillerin birlikte değerlendirilmesi ve oluşacak sonuç doğrultusunda bir karar verilmesi gerekirken yerinde olmayan gerekçe ve eksik inceleme ile karar verilmesi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Evlât edinme davasında küçüğün menfaatini bağımsız biçimde savunacak bir kişinin bulunması gerekir. Davayı açan kişi aynı zamanda küçüğün **vasisi** ise, menfaat çatışması doğar ve küçüğe **kayyım** atanıp dava ona yöneltilmelidir (TMK m. 426). Kayyım atanmadan yürütülen yargılama eksik taraf teşkiliyle yapılmış sayılır. Kararın ikinci katkısı kesin hüküm konusundadır: daha önce reddedilmiş bir evlât edinme davası, sebepleri ve koşulları farklıysa yeni davaya engel oluşturmaz. Koşullar zamanla değişebilen bir kurumda bu önemlidir; örneğin bir yıllık bakım süresi dolduğunda yeniden dava açılabilir.

8 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
01.12.2015 · E. 2015/4023 · K. 2015/17523

Küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin koşullar ile rızanın aranmaması koşulları gerçekleşmişse mahkeme davayı reddedemez

Davacılar bir küçüğü evlât edinmek istemiştir. Mahkeme, babanın rızasının bulunmadığı ve rızanın aranmaması koşullarının da oluşmadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Karardan sonra baba, kimlik tespiti ekli bir dilekçeyle evlât edinmeye rıza gösterdiğini bildirmiştir.

> *Türk Medeni Kanunu'nun 305 ve devam eden maddelerinde yer alan küçüklerin evlat edinilmesine ilişkin koşullar ile küçüklerin evlat edinilmesinde ana ve babasının rızasının aranmamasına dair koşullar gerçekleşmiştir.*

DEĞERLENDİRME Kısa ama net bir sonuç cümlesi: 305 ve devamındaki koşullar ile rızaya ilişkin koşullar **gerçekleşmişse** mahkeme davayı reddedemez, evlât edinmeye karar vermesi gerekir. Hâkimin takdir yetkisi, koşulların gerçekleşip gerçekleşmediğini değerlendirmeye ilişkindir; koşullar tamamlandıktan sonra sonucu serbestçe belirlemeye değil. Bu dosyanın özelliği, rıza eksikliğinin **karardan sonra** giderilmiş olmasıdır: baba rızasını sonradan bildirmiş ve Daire, koşulların gerçekleştiğini belirleyerek ret kararını bozmuştur. Rıza dosyada eksikse süreç kapatılmak yerine tamamlanma ihtimali izlenmelidir (TMK m. 309).

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 282:** Genel olarak soybağının kurulması.
- **TMK m. 306:** Eşlerin birlikte evlât edinmesi.
- **TMK m. 307:** Tek başına evlât edinme.
- **TMK m. 308:** Evlât edinilenin yaşı ve rızası.
- **TMK m. 309:** Ana ve babanın rızası.
- **TMK m. 311:** Rızanın aranmaması.
- **TMK m. 314:** Evlât edinmenin hükümleri.
- **TMK m. 316:** Evlât edinmede araştırma.
- **TMK m. 317:** Evlâtlık ilişkisinin kaldırılması.
- **TMK m. 426:** Temsil kayyımı atanması.

MADDE

306

A. Küçüklerin evlât edinilmesi

II. Birlikte evlât edinme

KANUN METNİ

(1) Eşler, ancak birlikte evlât edinebilirler; evli olmayanlar birlikte evlât edinemezler.
(2) Eşlerin en az beş yıldan beri evli olmaları veya otuz yaşını doldurmuş bulunmaları gerekir.
(3) Eşlerden biri, en az iki yıldan beri evli olmaları veya kendisinin otuz yaşını doldurmuş bulunması koşuluyla diğerinin çocuğunu evlât edinebilir.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 306, evli kişiler bakımından evlât edinmenin çerçevesini çizer: eşler ancak birlikte evlât edinebilir. Eski Medenî Kanun'da eşlerden birinin evlât edinmesi için diğerinin **rızası** yeterliydi; yeni Kanun'da bu mümkün değildir.[1] Eşlerin ayrıca **en az beş yıldan beri evli olmaları veya otuz yaşını doldurmuş bulunmaları** gerekir; bu iki koşul seçimliktir, birinin gerçekleşmesi yeterlidir.[2] Kuralın iki istisnası vardır: eşlerden biri diğerinin çocuğunu tek başına evlât edinebilir (m. 306/3) ve belirli hâllerde otuz yaşını doldurmuş eş tek başına evlât edinebilir (TMK m. 307). Üçüncü fıkradaki "diğerinin çocuğu" ifadesi, üvey çocukların yanında eşin evlâtlıklarını da kapsayacak biçimde geniş yorumlanmaktadır.[3]

TEMEL KAVRAMLAR

Birlikte evlât edinme	Eşlerin ikisinin de evlât edinen sıfatını kazanması (TMK m. 306/1).
Beş yıl koşulu	Evlenme tarihinden dava tarihine kadar geçen süre (TMK m. 306/2).
Otuz yaş koşulu	Eşlerin otuz yaşını doldurmuş bulunması (TMK m. 306/2).

1 Yargıtay HGK, 05.10.2021, E. 2017/2518, K. 2021/1155.
2 Yargıtay 2. HD, 22.02.2011, E. 2009/21451, K. 2011/2998.
3 Yargıtay 18. HD, 14.01.2013, E. 2012/12536, K. 2013/146.

Üvey çocuk evlât edinme	Eşlerden birinin diğerinin çocuğunu evlât edinmesi (TMK m. 306/3).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 306- Madde İsviçre Medenî Kanununun 264a maddesinden bazı değişiklikler yapılmak suretiyle alınmıştır. Birinci fıkrada, hem birlikte evlât edinmenin ancak birbiriyle evli olan kişilerce yapılabileceği hem de eşlerin (üçüncü fıkra ve bir sonraki madde göz önüne alınırsa) kural olarak tek başlarına evlât edinemeyecekleri hükme bağlanmıştır. Birbiriyle evli olmayan kişiler ise birlikte evlât edinemezler. İkinci fıkra, eşlerin evlât edinebilmelerini en az beş yıldan beri birbirleriyle evli olmaları veya otuz yaşını doldurmuş bulunmaları koşuluna bağlamaktadır. Örneğin iki yıldan beri evli olmakla birlikte otuz yaşını doldurmuş bulunan eşler evlât edinebilecekleri gibi; otuz yaşını doldurmuş olmamakla birlikte en az beş yıldır evli olan eşler de evlât edinebilirler. Madde böylece, eşlerin ya evlenme yoluyla ya da yaş itibarıyla belli bir olgunluğa erişmelerini, evlât edinme için gerekli kılmaktadır. Üçüncü fıkrada, eşlerin birlikte evlât edinmesi gerekliliğine bir istisna getirilmektedir. Buna göre, eşlerden biri diğerinin çocuğunu tek başına evlât edinebilir. Bunun için, ya eşler en az iki yıldır evli bulunmalıdırlar ya da evlât edinecek eş otuz yaşını doldurmuş olmalıdır. Maddedeki yaş sınırı, İsviçre Medenî Kanunundan farklı olarak ve otuz yaşın gerekli olgunluğu sağlayabileceği düşüncesiyle otuzbeşten otuza indirilmiştir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 118-119*

Gerekçenin üç ayrı katkısı vardır. **Birincisi, kuralın kapsamını netleştirir:** birinci fıkra yalnızca "evli olmayanlar birlikte evlât edinemez" demez, aynı zamanda eşlerin **kural olarak tek başlarına da evlât edinemeyeceklerini** ifade eder. Gerekçe bunu söylerken parantez içinde istisnalara da işaret eder: üçüncü fıkra ile bir sonraki madde. Böylece sistem tamamlanır: kural birlikte evlât edinme, istisnalar eşin çocuğunu evlât edinme ve 307. maddedeki hâllerdir. **İkincisi, seçimli koşulu örnekle anlatır** ve uygulamadaki tereddüdü baştan giderir: iki yıllık evlilik + otuz yaş yeterlidir; otuz yaş olmasa da beş yıllık evlilik yeterlidir. Gerekçenin bunu "olgunluk" kavramıyla açıklaması, koşulun amacını da gösterir: kanun koyucu evlât edinecek eşlerin ya evlilik deneyimi ya da yaş yoluyla belli bir olgunluğa erişmiş olmasını aramıştır. **Üçüncüsü, kaynak metinden ayrılmayı açıklar:** İsviçre Medenî Kanunu'nda otuz beş olan yaş sınırı, otuz yaşın gerekli olgunluğu sağlayabileceği düşüncesiyle otuza indirilmiştir. Bu ayrıntı, eski Medenî Kanun'un 253. maddesindeki otuz beş yaş sınırının da terk edildiğini gösterir. Tasarının 306. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314).

Eski Kanun'da birlikte evlât edinme bugünkü anlamda düzenlenmemişti. 255. maddeye göre eşlerden birinin evlât edinmesi veya evlâtlık olması **diğerinin rızasına** bağlıydı; sürekli olarak temyiz kudretinden yoksun eşin rızası aranmaz, hâkim onun kanunî temsilcisini dinler ve haklı sebeplerin varlığı hâlinde talebi kabul ederdi. Maddenin ikinci fıkrası ise bir kimsenin iki kişi tarafından birlikte evlâtlığa alınmasının **ancak karı koca için** mümkün olduğunu söylüyordu. Aradaki fark büyüktür. **Eski düzende**

asıl olan tek başına evlât edinmedir; eşin rolü rıza vermekle sınırlıdır ve rıza veren eş evlât edinen sıfatını kazanmaz, dolayısıyla evlâtlıkla arasında soybağı da kurulmaz. **Yeni düzende asıl olan birlikte evlât edinmedir**; eşlerin ikisi de evlât edinen sıfatını kazanır ve evlâtlıkla her ikisi arasında soybağı kurulur.[4] Yeni Kanun ayrıca eski Kanun'da bulunmayan **süre ve yaş koşullarını** getirmiştir: eski 253. maddede yalnızca evlât edinenin en az otuz beş yaşında olması aranıyor, evlilik süresine ilişkin bir ölçüt bulunmuyordu. Nihayet yeni Kanun, eşlerden birinin diğerinin çocuğunu evlât edinmesini ayrı bir istisna olarak düzenlemiştir; eski Kanun'da böyle özel bir hüküm yoktu.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Madde 255 – (Değişik: 14/11/1990 - 3678/6 md.) Eşlerden birinin evlat edinmesi veya evlatlık olması diğerinin rızasına bağlıdır. Devamlı olarak temyiz kudretinden mahrum eşin rızası aranmaz. Bu halde hakim temyiz kudretinden mahrum eşin kanuni mümessilini dinler, haklı sebeplerin varlığı halinde talebin kabulüne karar verir. Bir kimsenin iki kişi tarafından beraberce evlatlığa alınabilmesi ancak karı koca için mümkündür.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 255

	743 sayılı Kanun m. 255	4721 sayılı Kanun m. 306
Asıl kural	Tek başına evlât edinme	Birlikte evlât edinme
Diğer eşin rolü	Rıza vermek	Birlikte evlât edinen olmak
Rıza veren eşin sıfatı	Evlât edinen sayılmaz	—
Evlilik süresi koşulu	Yok	En az beş yıl veya otuz yaş
Yaş sınırı	En az otuz beş (m. 253)	Otuz
Eşin çocuğu	Özel hüküm yok	Ayrı istisna (m. 306/3)

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden beri değiştirilmemiştir. Uygulamasını şekillendiren iki içtihat eksenini not etmek gerekir. **Birincisi kuralın katılığıdır:** eşin duruşmadaki olumlu beyanı, birlikte evlât edinme koşulunun yerine geçmemekte ve bu eksiklikle kurulan evlâtlık ilişkisi kaldırılabilmektedir.[5] **İkincisi üçüncü fıkranın esnek yorumudur:** "diğerinin çocuğu" ifadesi, evlât edinilenin yararı gözetilerek üvey çocukların yanında eşin evlâtlıklarını da kapsayacak biçimde anlaşılmaktadır.[6]

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi; birlikte evlât edinme kuralı ve süre-yaş koşulları geldi	4721 s. K.

4 Yargıtay HGK, 05.10.2021, E. 2017/2518, K. 2021/1155.
5 Yargıtay HGK, 05.10.2021, E. 2017/2518, K. 2021/1155.
6 Yargıtay 18. HD, 14.01.2013, E. 2012/12536, K. 2013/146.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Temel kural	Eşler ancak birlikte evlât edinebilir	TMK m. 306/1
Evli olmayanlar	Birlikte evlât edinemez	TMK m. 306/1
Eski Kanun	Eşin rızası yeterliydi	Yargıtay HGK, K. 2021/1155
İkinci koşul	En az beş yıllık evlilik	TMK m. 306/2
Alternatif	Otuz yaşını doldurmuş olma	TMK m. 306/2
Nitelik	İki koşul seçimliktir	Yargıtay 2. HD, K. 2011/2998
Sürenin hesabı	Evlenme tarihinden dava tarihine	Yargıtay 2. HD, K. 2011/5087
Birinci istisna	Eşin çocuğunu evlât edinme	TMK m. 306/3
İstisnanın koşulu	İki yıllık evlilik veya otuz yaş	TMK m. 306/3
Kapsam	Eşin evlâtlıkları da girer	Yargıtay 18. HD, K. 2013/146
İkinci istisna	Belirli hâllerde tek başına evlât edinme	TMK m. 307/2
Erginlerde	Kıyasen uygulanır	Yargıtay HGK, K. 2021/1155

TBMM gerekçesine göre madde, İsviçre Medenî Kanunu'nun 264a maddesinden bazı değişiklikler yapılarak alınmıştır. Gerekçe fıkraları tek tek açıklar. **Birinci fıkra** hem birlikte evlât edinmenin ancak birbiriyle evli kişilerce yapılabileceğini hem de eşlerin kural olarak tek başlarına evlât edinemeyeceklerini hükme bağlar. **İkinci fıkra** bakımından gerekçe seçimlik yapıyı örnekle anlatır: iki yıldan beri evli olmakla birlikte otuz yaşını doldurmuş eşler evlât edinebilecekleri gibi, otuz yaşını doldurmamış olmakla birlikte en az beş yıldır evli olan eşler de evlât edinebilir; madde böylece eşlerin **ya evlenme yoluyla ya da yaş itibarıyla** belli bir olgunluğa erişmelerini aramaktadır. **Üçüncü fıkra** birlikte evlât edinme gerekliliğinin bir istisnasıdır: eşlerden biri diğerinin çocuğunu tek başına evlât edinebilir; bunun için ya eşlerin en az iki yıldır evli olması ya da evlât edinecek eşin otuz yaşını doldurmuş olması gerekir. Gerekçe son olarak yaş sınırının kaynak metinden ayrıldığını belirtir: **otuz yaşın gerekli olgunluğu sağlayabileceği düşüncesiyle sınır otuz beşten otuza indirilmiştir**. Tasarının 306. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314). 1

DİKKAT

Bu maddede en sık yapılan hata, **eşin rızasının yeterli sanılmasıdır**. Eski Medenî Kanun döneminde eşlerden biri, diğerinin rızasıyla tek başına evlât edinebilirdi

ve rıza veren eş evlât edinen sıfatını kazanmazdı. Bugün böyle bir yol yoktur: eşler ancak birlikte evlât edinebilir. Duruşmada "eşimin evlât edinmesine bir diyeceğim yok" beyanı, eşi evlât edinen hâline getirmez ve eksikliği gidermez; bu eksiklikle kurulan evlâtlık ilişkisi sonradan kaldırılabilir. İkinci nokta koşulların **seçimli** olmasıdır: beş yıllık evlilik ile otuz yaş arasında "ve" değil "veya" bağlacı vardır; biri gerçekleşmişse yeterlidir. Üçüncü nokta üçüncü fıkranın **dar sınırıdır**: eşlerden biri yalnızca diğerinin **çocuğunu** evlât edinebilir; eşin torunu ya da başka bir yakını bu kapsamda değildir. Dördüncü nokta, bu maddenin yalnızca küçükler için değil, **erginlerin ve kısıtlıların** evlât edinilmesinde de kıyasen uygulanmasıdır (TMK m. 313). Son olarak koşulların gerçekleşmesi davanın kabulü demek değildir; mahkeme ayrıca kapsamlı araştırma yapar ve uzman raporu alır.[7]

II. Temel Kural: Birlikte Evlât Edinme

- **Kural:** Eşler ancak birlikte evlât edinebilir (TMK m. 306/1).
- **Yasak:** Evli olmayanlar birlikte evlât edinemez.
- **Eski düzen:** Eşin rızası yeterliydi.[8]
- **Bugün:** Rıza beyanı eşi evlât edinen yapmaz.
- **Eksiklik:** İlişki sonradan kaldırılabilir (TMK m. 318).
- **Sonuç:** İki eş de evlât edinen sıfatını kazanır.

III. Beş Yıl veya Otuz Yaş

- **Koşul:** En az beş yıldan beri evli olma (TMK m. 306/2).
- **Alternatif:** Otuz yaşını doldurmuş bulunma.
- **Bağlaç:** İkisi seçimliktir.[9]
- **Hesap:** Evlenme tarihinden dava tarihine.[10]
- **Gerekçe:** Evlenme yoluyla ya da yaş itibarıyla olgunluk.
- **Kaynak farkı:** Yaş sınırı otuz beşten otuza indirilmiştir.

IV. Eşin Çocuğunu Evlât Edinme

- **İstisna:** Eşlerden biri diğerinin çocuğunu evlât edinebilir (TMK m. 306/3).
- **Koşul:** En az iki yıllık evlilik veya otuz yaş.
- **Kapsam:** Üvey çocuk.
- **Genişletme:** Eşin evlâtlıkları da girer.[11]

7 Yargıtay 2. HD, 30.05.2022, E. 2022/3924, K. 2022/5102.
8 Yargıtay HGK, 05.10.2021, E. 2017/2518, K. 2021/1155.
9 Yargıtay 2. HD, 22.02.2011, E. 2009/21451, K. 2011/2998.
10 Yargıtay 2. HD, 22.03.2011, E. 2010/2504, K. 2011/5087.

- **Sınır:** Eşin torunu bu kapsamda değildir.[12]
- **Yorum ölçüsü:** Evlât edinilenin yararı.

V. Tek Başına Evlât Edinme

- **Evli olmayan:** Otuz yaşını doldurmuşsa (TMK m. 307).
- **Evli olan:** Kural olarak mümkün değildir.
- **İstisna 1:** Diğer eşin ayırt etme gücünden sürekli yoksunluğu.
- **İstisna 2:** İki yılı aşkın süredir nerede olduğunun bilinmemesi.
- **İstisna 3:** Mahkeme kararıyla iki yılı aşkın süredir ayrı yaşama.
- **İspat:** Bu hâllerin kanıtlanması gerekir.

VI. Erginlerde Uygulama

- **Kıyas:** Küçüklere ilişkin koşullar erginlerde de uygulanır.[13]
- **Kapsam:** 306. maddenin her üç fıkrası.
- **Ek koşul:** Altsoyun açık muvafakati (TMK m. 313).
- **Yaş farkı:** En az on sekiz yıl (TMK m. 308).
- **Rıza:** Ayırt etme gücüne sahip evlât edinilenin rızası.
- **Eksiklik:** Evlâtlık ilişkisinin kaldırılması sebebidir.

VII. Yargılama

- **Araştırma:** Kapsamlı inceleme zorunludur (TMK m. 316).
- **Uzman:** Psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacı.[14]
- **Çocukla görüşme:** Gerektiğinde yapılır.
- **Soyut rapor:** Hükme esas alınamaz.
- **Vekâletname:** Özel yetki aranır.
- **Hatalı karar:** Etkili yol ilişkinin kaldırılmasıdır.[15]

> **UYGULAMA NOTU**
>
> Evli kişiler evlât edinme başvurusunu **birlikte** yapmalıdır; bu, tercih değil zorunluluktur. Eşlerden yalnız birinin davacı olduğu, diğerinin duruşmada "itirazım yok" dediği dosyalarda koşul gerçekleşmiş sayılmaz ve kurulan evlâtlık ilişkisi

11 Yargıtay 18. HD, 14.01.2013, E. 2012/12536, K. 2013/146.
12 Yargıtay HGK, 05.10.2021, E. 2017/2518, K. 2021/1155.
13 Yargıtay HGK, 05.10.2021, E. 2017/2518, K. 2021/1155.
14 Yargıtay 2. HD, 30.05.2022, E. 2022/3924, K. 2022/5102.
15 Yargıtay 8. HD, 23.06.2021, E. 2021/2076, K. 2021/5412.

sonradan kaldırılabilir. İkinci adım koşul hesabıdır: **beş yıllık evlilik** ya da **otuz yaş** koşullarından hangisine dayanıldığı dilekçede açıkça belirtilmelidir. Beş yıllık süre evlenme tarihinden dava tarihine kadar hesaplanır; aile cüzdanı ve nüfus kayıt örneği baştan eklenmelidir. Koşullar "veya" ile bağlıdır, ikisinin birden sağlanması gerekmez. Eşin çocuğunu evlât edinmek isteyen kişi **üçüncü fıkraya** dayanmalıdır; burada süre koşulu farklıdır: en az iki yıllık evlilik ya da evlât edinecek eşin otuz yaşını doldurmuş olması yeterlidir. Bu fıkranın kapsamına eşin üvey çocuğu ile evlâtlığı girer; ancak eşin torunu ya da başka bir yakını girmez, bu durumda birlikte evlât edinme kuralına dönülür. Evli olduğu hâlde tek başına evlât edinmek zorunda olan kişi 307. maddenin ikinci fıkrasındaki üç hâlden birine dayanmalı ve bunu **ispat etmelidir**; eşler mahkeme kararıyla ayrı yaşıyorsa ilgili karar dosyaya konulmalıdır. Son olarak koşulların tamamlanması yeterli değildir: mahkeme kapsamlı bir araştırma yapacak ve uzman raporu alacaktır. Rapor olumsuz gelirse heyetin psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacıdan oluşup oluşmadığı ve çocukla görüşülüp görüşülmediği kontrol edilmelidir; soyut verilere dayanan rapor hükme esas alınamaz.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
05.10.2021 · E. 2017/2518 · K. 2021/1155

Eski Kanun'da eşin rızası yeterliyken yeni Kanun'da eşler ancak birlikte evlât edinebilir; tek başına evlât edinme yalnızca iki istisnada mümkündür

Evli bir kişi, eşinin torununu tek başına evlât edindi; eş duruşmada buna diyeceği olmadığını beyan etmişti. Evlât edinenin ölümünden sonra, daha önce onun tarafından evlât edinilmiş olan kişi, koşulların gerçekleşmediğini ileri sürerek evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını istemiştir. Mahkeme davayı reddetti ve bozmaya direnmiştir.

> *Anılan Kanun maddelerine bakıldığında sadece evli kişilerin birlikte evlat edinebilecekleri görülmektedir. MK'da eşlerden birinin evlat edinmesi diğer eşin bu duruma rıza göstermesi şartına bağlıyken, bu rıza, rıza veren eşin de evlat edinen sıfatını kazanmasına neden olmamaktaydı. TMK'nın 306. maddesi karşısında artık bu mümkün olmayıp, eşler ancak birlikte evlat edinebilirler. Evli olan bir kimsenin istisnaen tek başına evlat edinebileceği TMK'nın 307/2. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, otuz yaşını doldurmuş olan eş, diğer eşin ayırt etme gücünden sürekli yoksunluğu veya iki yılı aşkın süreden beri nerede olduğunun bilinmemesi, ya da mahkeme kararıyla iki yılı aşkın süreden beri ayrı yaşamakta olması nedeniyle birlikte evlat edinmesinin mümkün olmadığını ispat ederek tek başına evlat edinebilir. Ayrıca eşlerden biri, diğerinin çocuğunu tek başına evlat edinebilir.*

DEĞERLENDİRME Bu pasaj maddenin en çok yanlış bilinen yönünü düzeltir. **Eski Medenî Kanun'da** eşlerden birinin evlât edinmesi diğerinin **rızasına** bağlıydı; rıza

veren eş evlât edinen sıfatını kazanmazdı. **Yeni Kanun'da** bu mümkün değildir: eşler ancak **birlikte** evlât edinebilir, evli olmayanlar ise birlikte evlât edinemez. Kuralın yalnızca iki istisnası vardır. **Birincisi** 307. maddenin ikinci fıkrasıdır: otuz yaşını doldurmuş eş, diğer eşin ayırt etme gücünden sürekli yoksunluğunu, iki yılı aşkın süredir nerede olduğunun bilinmediğini ya da mahkeme kararıyla iki yılı aşkın süredir ayrı yaşadığını **ispat ederek** tek başına evlât edinebilir. **İkincisi** 306. maddenin üçüncü fıkrasıdır: eşlerden biri diğerinin çocuğunu tek başına evlât edinebilir. Bu dosyada evlât edinilen, eşin çocuğu değil torunuydu; bu nedenle istisna uygulanmamış ve evlâtlık ilişkisi kaldırılmıştır (TMK m. 307).

2 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
05.10.2021 · E. 2017/2518 · K. 2021/1155

Küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin koşullar, bu arada eşlerin birlikte evlât edinmesi kuralı, erginlerin ve kısıtlıların evlât edinilmesinde de kıyasen uygulanır

Ergin bir kişinin evlât edinilmesinde koşulların gerçekleşip gerçekleşmediği tartışılmıştır. Genel Kurul, ergin evlât edinmede hangi hükümlerin kıyasen uygulanacağını tek tek saydı.

> *Erginlerin veya kısıtlıların evlat edinilmesinde diğer bir koşul da, küçüklerin evlat edinilmesine ilişkin koşulların, kıyas yoluyla erginlerin veya kısıtlıların evlat edinilmesi bakımından da uygulanmasıdır. Buna göre, evlat edinmenin evlat edinilenin yararına olması (TMK m. 305/2); evlat edinilenin, evlat edinenden en az onsekiz yaş küçük olması (TMK m. 308/1); ayırt etme gücüne sahip evlat edinilenin rızasının olması (TMK m. 308/2); evlat edinilenin kısıtlı olması hâlinde, vesayet dairelerinin izninin alınması (TMK m. 308/3); evli kişilerin ancak birlikte evlat edinebilmeleri (TMK m. 306/1); eşlerin de en az beş yıldan beri evli olmaları veya otuz yaşını doldurmuş bulunmaları (TMK m. 306/2); eşlerden birinin, en az iki yıldan beri evli olmaları veya kendisinin otuz yaşını doldurmuş bulunması koşuluyla diğerinin çocuğunu evlat edinebilmesi (TMK m. 306/3); evli olmayan kişi otuz yaşını doldurmuş ise tek başına evlat edinebilmesi (TMK m. 307/1) gibi küçüklerin evlat edinilmesine ilişkin koşullar, ergin veya kısıtlıların evlat edinilmesinde de uygulanır.*

DEĞERLENDİRME Madde "küçüklerin evlât edinilmesi" bölümünde yer alır; ancak uygulaması bununla sınırlı değildir. Genel Kurul, ergin veya kısıtlıların evlât edinilmesinde **kıyasen uygulanacak** hükümleri sayarken 306. maddenin her üç fıkrasını da listeye alır: evli kişilerin ancak birlikte evlât edinebilmesi, eşlerin en az beş yıldır evli olması veya otuz yaşını doldurmuş bulunması ve eşlerden birinin diğerinin çocuğunu evlât edinebilmesi. Listeye ayrıca evlât edinmenin evlât edinilenin yararına olması, on sekiz yaş farkı, ayırt etme gücüne sahip evlât edinilenin rızası, kısıtlıysa vesayet dairelerinin izni ve evli olmayan kişinin otuz yaşını doldurmuşsa tek başına evlât edinebilmesi de girer. Ergin evlât edinme dosyalarında bu koşulları atlamak, ilişkinin sonradan kaldırılmasına yol açar (TMK m. 313).

3 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
22.03.2011 · E. 2010/2504 · K. 2011/5087

Beş yıllık evlilik koşulu evlilik tarihi ile dava tarihi arasındaki süreye göre hesaplanır; koşul gerçekleşmişse mahkeme kapsamlı araştırmaya geçmelidir

Eşler 23.05.2003 tarihinde evlenmiş, evlât edinme davasını 18.05.2009 tarihinde açmışlardı. Mahkeme, kanun maddesini yanlış yorumlayarak koşulun gerçekleşmediği sonucuna vardı.

> *Eşler; ancak birlikte evlat edinebilirler. Eşlerin en az "beş yıldan beri evli olmaları" veya "otuz yaşını doldurmuş bulunmaları" gerekir. (TMK.md.306) Davacıların 23.5.2003 tarihinde evlendikleri, davanın 18.5.2009 tarihinde açıldığı, dava tarihine kadar evlilik süresinin beş yılı geçtiği anlaşılmaktadır. Bu durumda eşlerin (davacıların) birlikte evlat edinmelerine ilişkin yasal koşul (TMK.md.306) gerçekleşmiştir.*

DEĞERLENDİRME Hesap basittir ama uygulamada karıştırılır: beş yıllık süre **evlenme tarihinden dava tarihine** kadar geçen süredir. Bu dosyada evlilik 2003, dava 2009 tarihli olduğundan koşul gerçekleşmiştir. Kararın ikinci mesajı usule ilişkindir: koşulun gerçekleşmesi davanın kabulü anlamına gelmez; mahkeme bundan sonra **kapsamlı bir araştırma** yapmalı, delilleri bu çerçevede değerlendirmeli ve sonucuna göre karar vermelidir (TMK m. 316). Dava dilekçesine evlenme tarihi yazılmalı ve aile cüzdanı eklenmelidir; böylece süre tartışması baştan kapatılmış olur.

4 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
22.02.2011 · E. 2009/21451 · K. 2011/2998

Beş yıllık evlilik ile otuz yaş koşulu seçimliktir; evlilik beş yılı doldurmamış olsa bile eşler otuz yaşını doldurmuşsa koşul gerçekleşir

Evlât edinmek isteyen eşlerin evliliği beş yılı doldurmamıştı; buna karşılık her ikisi de otuz yaşını doldurmuştu. Mahkeme, koşulun gerçekleşmediği sonucuna vararak karar vermiştir.

> *Birlikte evlat edinmede; eşlerin en az beş yıldan beri evli olmaları veya otuz yaşını doldurmuş bulunmaları gerekir. (TMK.md.306/2) Dosya kapsamından davacılar yönünden beş yıllık evlilik koşulu gerçekleşmemiş ise de otuz yaşını doldurmuş olma koşulunun gerçekleştiği anlaşılmaktadır. O halde mahkemece delillerin toplanması, Türk Medeni Kanununun 316. maddesinde öngörülen araştırmaların yapılması ve gerçekleşecek sonucu uyarınca karar verilmesi gerekirken; yazılı şekilde karar verilmesi isabetsiz olmuştur.*

DEĞERLENDİRME Maddedeki "veya" bağlacı belirleyicidir: iki koşuldan **birinin** gerçekleşmesi yeterlidir. Gerekçe bunu örnekle anlatır: iki yıldan beri evli olmakla birlikte otuz yaşını doldurmuş eşler evlât edinebilecekleri gibi, otuz yaşını doldurmamış olmakla birlikte en az beş yıldır evli olan eşler de evlât edinebilir. Gerekçeye göre madde böylece eşlerin **ya evlenme yoluyla ya da yaş itibarıyla** belli bir

olgunluğa erişmelerini aramaktadır. Bu dosyada evlilik süresi kısaydı ama yaş koşulu gerçekleşmişti; bu nedenle mahkemenin delilleri toplayıp araştırmayı yapması gerekiyordu. Dilekçede hangi seçeneğe dayanıldığı açıkça yazılmalıdır.

5 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
14.01.2013 · E. 2012/12536 · K. 2013/146

Üçüncü fıkradaki "diğerinin çocuğu" ifadesi üvey çocukların yanında eşin evlâtlıklarını da kapsar

Eşler 1969 yılında evlenmiş, bu evlilikten çocukları olmamıştı. Eşlerden biri, diğerinin muvafakatiyle bir kişiyi evlât edinmiş; evlâtlık o tarihten beri çiftin yanında müşterek çocukları gibi yaşamış ve davacıyı anne olarak kabul etmişti. Davacı, eşinin evlâtlığını kendisinin de evlât edinmesini istemiştir; mahkeme davayı reddetmiştir.

> *TMK'nun 306. maddesinde yer alan "diğerinin çocuğunu evlat edinebilir" deyimini, evlât edinilenin lehine ve yararına uygun olarak geniş yorumlayıp bu deyimin, üvey çocukların yanında ayrıca evlatlıkları da kapsadığını kabul etmenin kanunun ruhuna daha uygun bulunduğu anlaşıldığından, mahkemece davanın kabulüne karar verilmesi gerekirken yerinde olmayan gerekçelerle reddi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Üçüncü fıkra, eşlerden birinin **diğerinin çocuğunu** tek başına evlât edinmesine izin verir; buradaki "çocuk" ifadesinin kapsamı uygulamada tartışılmıştır. Karar, ifadeyi evlât edinilenin lehine **geniş yorumlayarak** üvey çocuklar yanında eşin **evlâtlıklarını** da kapsadığını kabul etmiştir; gerekçe olarak bunun kanunun ruhuna daha uygun olduğu belirtilmiştir. Bu yorum, eski dönemde eşlerden yalnız biri tarafından evlât edinilmiş ve fiilen iki eşin çocuğu gibi büyümüş kişilerin durumunu düzeltmeye yarar. Bu fıkraya dayanılacaksa ayrıca süre koşulu da kontrol edilmelidir: eşlerin en az iki yıldır evli olması ya da evlât edinecek eşin otuz yaşını doldurmuş bulunması gerekir.

6 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
30.05.2022 · E. 2022/3924 · K. 2022/5102

Soyut verilere dayalı sosyal inceleme raporuyla yetinilemez; psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacıdan oluşan uzmanlardan rapor alınmalı ve vekâletnamede özel yetki aranmalıdır

Kolluk araştırması, küçüğün bir yıldan uzun süredir evlât edinmek isteyen eşlerin yanında kaldığını, bakım, eğitim ve yetiştirilmesinin onlar tarafından sağlandığını ortaya koydu. Mahkeme buna rağmen, soyut verilere dayanan bir sosyal inceleme raporuna göre davayı reddetmiştir.

> *Bu sebeple mahkemece, psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacıdan oluşan uzmanlardan yeniden inceleme ve rapor istenip, dosya tarafları ve gerektiğinde evlat edinilmek istenilen çocuk ile görüşülmek suretiyle küçüğün üstün yararına uygun şekilde görüşünün uzmanlar tarafından alınması, evlat edinme davasının,*

şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanımı niteliğinde olduğu gözetilerek, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 74. maddesi gereğince davacılar vekilinden "Evlat edinme" davasını açabilmesi için özel yetkiyi içeren vekâletnamenin istenmesi, toplanan diğer delillerle birlikle değerlendirilmek suretiyle bir karar verilmesi gerekirken soyut verilere dayalı sosyal inceleme raporu dikkate alınarak yanılgılı değerlendirmelerle davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiş...

DEĞERLENDİRME Koşullar sağlandığında dosyanın kaderini **uzman raporu** belirler; bu nedenle raporun niteliği önemlidir. Karar üç ölçü koyar: rapor **psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacıdan oluşan** bir heyetten alınmalı, taraflarla ve **gerektiğinde çocukla** görüşülmeli, çocuğun üstün yararına uygun biçimde görüşü alınmalıdır. Soyut ve genel ifadeler içeren bir rapora dayanarak verilen ret kararı bozulur. Kararın ikinci hatırlatması usuldedir: evlât edinme davası kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanımıdır; vekil eliyle açılıyorsa vekâletnamede **özel yetki** bulunmalıdır. Rapor olumsuzsa bu sonuç kesin kabul edilmemeli; heyetin oluşumu ve çocukla görüşülüp görüşülmediği tutanağa geçirtilerek yeni rapor istenmelidir.

7 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
23.06.2021 · E. 2021/2076 · K. 2021/5412

Koşulları taşımayan bir evlât edinme kararı kanun yararına bozulsa bile taraflar bakımından sonuç doğurmaz; asıl yol evlâtlık ilişkisinin kaldırılması davasıdır

Kanun yolundan geçmeden kesinleşmiş bir evlât edinme kararı, Adalet Bakanlığının istemi üzerine kanun yararına temyiz edilmiştir. Kararda, eşin zaten evlâtlığı olan kişi yönünden yeniden evlât edinme kararı verilmesi ve ergin kişinin nüfus kaydına ana baba adı yazılması gibi aykırılıklar saptandı.

> *"Kanun yararına bozma kararının, mahkemelerce verilen ve kanun yolundan geçmeden kesinleşen hükmün, usul ve kanuna aykırılığının tespitine münhasır olduğu, bozma ilamının sonuca etkili olmadığı, daha etkin olan 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 318.maddesi kapsamında "Evlât edinme esasa ilişkin diğer noksanlıklardan biriyle sakatsa, Cumhuriyet savcısı veya her ilgili evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını isteyebilir." hükmü gereği evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını her ilgili veya Cumhuriyet savcısı tarafından mahkemeden istenebileceği unutulmamalıdır.*

DEĞERLENDİRME Hatalı bir evlât edinme kararıyla karşılaşıldığında iki yol vardır ve etkileri farklıdır. **Kanun yararına bozma**, yalnızca hükmün usul ve kanuna aykırılığını tespit eder; taraflar bakımından sonuç doğurmaz, yani evlâtlık ilişkisi ayakta kalır. **Evlâtlık ilişkisinin kaldırılması davası** ise sonuç doğurur: evlât edinme esasa ilişkin diğer noksanlıklardan biriyle sakatsa Cumhuriyet savcısı veya her ilgili bu davayı açabilir (TMK m. 318). Kararın uyarısı açıktır: etkili olan ikinci yoldur. Bir evlât edinme kararının koşulsuz verildiği düşünülüyorsa kanun yararına bozma beklenmek yerine hak düşürücü süreler içinde dava açılmalıdır (TMK m. 319).

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 282:** Genel olarak soybağının kurulması.
- **TMK m. 305:** Küçüklerin evlât edinilmesinde genel koşullar.
- **TMK m. 307:** Tek başına evlât edinme.
- **TMK m. 308:** Küçüğün rızası ve yaşı.
- **TMK m. 309:** Ana ve babanın rızası.
- **TMK m. 313:** Erginlerin ve kısıtlıların evlât edinilmesi.
- **TMK m. 314:** Evlât edinmenin hükümleri.
- **TMK m. 316:** Evlât edinmede araştırma.
- **TMK m. 318:** Evlâtlık ilişkisinin kaldırılması.
- **TMK m. 319:** Hak düşürücü süre.

MADDE

307

A. Küçüklerin evlât edinilmesi

III. Tek başına evlât edinme

KANUN METNİ

(1) Evli olmayan kişi otuz yaşını doldurmuş ise tek başına evlât edinebilir.

(2) Otuz yaşını doldurmuş olan eş, diğer eşin ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksunluğu veya iki yılı aşkın süreden beri nerede olduğunun bilinmemesi ya da mahkeme kararıyla iki yılı aşkın süreden beri eşinden ayrı yaşamakta olması yüzünden birlikte evlât edinmesinin mümkün olmadığını ispat etmesi hâlinde, tek başına evlât edinebilir.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 307, evlât edinmenin tek kişiyle yapılabildiği hâlleri düzenler. Evli olmayan kişi için kural basittir: **otuz yaşını doldurmuşsa** tek başına evlât edinebilir. Evli kişi bakımından ise tek başına evlât edinme istisnadır; eşlerin ancak birlikte evlât edinebilmesi kuralının ikinci istisnasını oluşturur (TMK m. 306). Evli kişinin bu yola başvurabilmesi için hem otuz yaşını doldurmuş olması hem de üç hâlden birini **ispat etmesi** gerekir: diğer eşin ayırt etme gücünden sürekli yoksunluğu, iki yılı aşkın süredir nerede olduğunun bilinmemesi ya da mahkeme kararıyla iki yılı aşkın süredir eşinden ayrı yaşıyor olması. Uygulamada en sık yapılan hata, eşin muvafakatinin yeterli sanılmasıdır; oysa muvafakat bu koşulların yerine geçmez.[1] Gerekçenin altını çizdiği bir ayrım da şudur: birlikte evlât edinmede beş yıllık evlilik otuz yaşın yerine geçebilirken, **tek başına evlât edinmede otuz yaş her zaman aranır**.

TEMEL KAVRAMLAR

Tek başına evlât edinme	Evlât edinenin tek kişi olması (TMK m. 307/1).

1 Yargıtay 2. HD, 29.03.2006, E. 2005/19713, K. 2006/4349.

Ayırt etme gücünden sürekli yoksunluk	Diğer eşin kalıcı biçimde ayırt etme gücünü yitirmesi (TMK m. 307/2).
Nerede olduğunun bilinmemesi	İki yılı aşkın süredir eşin bulunamaması (TMK m. 307/2).
Mahkeme kararıyla ayrı yaşama	Ayrılık kararına dayalı iki yılı aşkın ayrılık (TMK m. 307/2).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 307- Tek başına evlât edinmeyi düzenleyen bu madde, İsviçre Medenî Kanununun 264b maddesinden bazı değişiklikler yapılmak suretiyle alınmıştır. Birinci fıkraya göre, evli olmayan kişi otuz yaşını doldurmuş ise tek başına evlât edinebilir. İkinci fıkrada ise, eşlerin ancak birlikte evlât edinebilecekleri kuralının ikinci istisnası yer almaktadır. Buna göre, otuz yaşını doldurmuş olan eş, diğer eşin ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksunluğu veya iki yılı aşkın süreden beri nerede olduğunun bilinmemesi ya da mahkeme kararıyla en az iki yılı aşkın süreden beri eşinden ayrı yaşamakta olması yüzünden birlikte evlât edinmelerine olanak bulunmadığını kanıtlaması hâlinde, tek başına evlât edinebilir. Böylece, bir kimse evli ise ve evliliği de beş yılı doldurmuş ise otuz yaşını doldurmamış olsa bile eşiyle birlikte evlât edinebilecekken; tek başına evlât edinme için her zaman otuz yaşının dolmuş olması gerekmektedir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 119*

Gerekçenin son paragrafı, bu maddeyi 306. maddeden ayıran çizgiyi tek cümlede verir ve uygulamada çok işe yarar: **beş yıllık evlilik seçeneği yalnızca birlikte evlât edinmede geçerlidir.** Eşler beş yıldır evliyse otuz yaşını doldurmamış olsalar bile birlikte evlât edinebilirler; ama tek başına evlât edinmek isteyen kişi, evli olsun olmasın, **her zaman** otuz yaşını doldurmuş olmalıdır. Gerekçenin ikinci katkısı ikinci fıkranın niteliğini adlandırmasıdır: burada eşlerin ancak birlikte evlât edinebilecekleri kuralının **ikinci istisnası** vardır. Birinci istisna, 306. maddenin üçüncü fıkrasındaki eşin çocuğunu evlât edinme hâlidir. İki istisna arasındaki fark önemlidir: 306/3'te imkânsızlık aranmaz, yalnızca süre ya da yaş koşulu yeterlidir; bu maddede ise birlikte evlât edinmenin **olanaksız olduğunun kanıtlanması** gerekir. Gerekçenin kullandığı "kanıtlaması hâlinde" ifadesi de bunu vurgular: mahkeme, üç hâlden birinin varlığını kendiliğinden varsaymaz. Tasarının 307. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314).

Eski Kanun'da "tek başına evlât edinme" diye ayrı bir madde yoktu, çünkü eski düzende **asıl olan tek başına evlât edinmeydi**. 253. maddeye göre evlât edinme hakkı en az otuz beş yaşında olup düzgün soybağlı altsoyu bulunmayan kişilere aitti; evli olup olmamak bir koşul değildi. Evlilik yalnızca 255. maddede karşımıza çıkıyordu: eşlerden birinin evlât edinmesi diğerinin **rızasına** bağlıydı ve bir kimsenin iki kişi tarafından birlikte evlâtlığa alınması ancak karı koca için mümkündü. Yani eski Kanun'da evli bir

kişi, eşinin rızasıyla tek başına evlât edinebiliyordu; rıza veren eş evlât edinen sıfatını kazanmıyor, evlâtlıkla arasında bir bağ kurulmuyordu. Yeni Kanun bu yapıyı tersine çevirmiştir: **kural birlikte evlât edinme, istisna tek başına evlât edinmedir**.[2] Rıza artık yeterli değildir; evli kişinin tek başına evlât edinebilmesi için birlikte evlât edinmenin **olanaksız** olduğunu ispat etmesi gerekir. Yaş bakımından da fark vardır: eski Kanun'da otuz beş yaş aranırken yeni Kanun bu sınırı otuza indirmiştir. Buna karşılık bir noktada süreklilik vardır: evli olmayan bir kişinin evlât edinebilmesi her iki Kanun'da da mümkündür; değişen yalnızca yaş eşiğidir.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Madde 253 – (Değişik: 16/6/1983 - 2846/1 md.) Evlat edinme hakkı en az otuzbeş yaşında olup da nesebi sahih füruu bulunmayanlara münhasırdır. Evlat edinen kimsenin evlatlıktan en az onsekiz yaş büyük olması şarttır. Madde 255 – (Değişik: 14/11/1990 - 3678/6 md.) Eşlerden birinin evlat edinmesi veya evlatlık olması diğerinin rızasına bağlıdır. Devamlı olarak temyiz kudretinden mahrum eşin rızası aranmaz. Bu halde hakim temyiz kudretinden mahrum eşin kanuni mümessilini dinler, haklı sebeplerin varlığı halinde talebin kabulüne karar verir.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 253 ve 255

	743 sayılı Kanun	4721 sayılı Kanun m. 307
Asıl kural	Tek başına evlât edinme	Birlikte evlât edinme
Evli kişi	Eşin rızasıyla tek başına edinebilirdi	Ancak üç hâlde ve ispatla
Rızanın rolü	Yeterliydi	Yeterli değil
Evli olmayan kişi	Edinebilirdi	Edinebilir
Yaş sınırı	En az otuz beş	Otuz
Altsoyu bulunmama	Zorunlu şarttı	Aranmaz

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden beri değiştirilmemiştir. Bu maddeyi doğrudan uygulayan emsal sayısı azdır; bunun sebebi hükmün dar bir istisna alanı düzenlemesidir. Uygulamada öne çıkan tek nokta, eşin muvafakatinin maddedeki koşulların yerine geçmemesidir; bu yönde verilmiş kararlar, koşul gerçekleşmeden kurulan hükümlerin kanun yararına bozulmasıyla sonuçlanmıştır.[3] Kanun yararına bozmanın taraflar bakımından sonuç doğurmadığı gözetildiğinde, bu tür kararlara karşı asıl yolun evlâtlık ilişkisinin kaldırılması davası olduğu unutulmamalıdır.[4]

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi; tek başına evlât edinme evli kişiler için istisna hâline geldi	4721 s. K.

2 Yargıtay HGK, 05.10.2021, E. 2017/2518, K. 2021/1155.
3 Yargıtay 2. HD, 29.03.2006, E. 2005/19713, K. 2006/4349.
4 Yargıtay 8. HD, 23.06.2021, E. 2021/2076, K. 2021/5412.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Kim	Koşul	Dayanak
Evli olmayan kişi	Otuz yaşını doldurmuş olma	TMK m. 307/1
Evli kişi	Kural olarak tek başına edinemez	TMK m. 306/1
Evli kişi	Otuz yaşını doldurmuş olma	TMK m. 307/2
Birinci hâl	Eşin sürekli ayırt etme gücü yoksunluğu	TMK m. 307/2
İkinci hâl	Eşin iki yılı aşkın süredir bulunamaması	TMK m. 307/2
Üçüncü hâl	Mahkeme kararıyla iki yılı aşkın ayrı yaşama	TMK m. 307/2
İspat	Birlikte edinmenin mümkün olmadığı kanıtlanmalı	TMK m. 307/2
Eşin muvafakati	Yeterli değildir	Yargıtay 2. HD, K. 2006/4349
Otuz yaş	Tek başına edinmede her zaman aranır	Madde gerekçesi
Diğer istisna	Eşin çocuğunu evlât edinme	TMK m. 306/3
Yaş sınırı	Otuz beşten otuza indirildi	Yargıtay HGK, K. 2021/1155
Araştırma	Uzman heyetinden rapor	Yargıtay 2. HD, K. 2022/5102

SOYBAĞI

TBMM gerekçesine göre madde, tek başına evlât edinmeyi düzenler ve İsviçre Medenî Kanunu'nun 264b maddesinden bazı değişiklikler yapılarak alınmıştır. Gerekçe birinci fıkrayı tek cümleyle açıklar: evli olmayan kişi otuz yaşını doldurmuşsa tek başına evlât edinebilir. İkinci fıkra için ise şu nitelemeyi yapar: burada **eşlerin ancak birlikte evlât edinebilecekleri kuralının ikinci istisnası** yer almaktadır. Gerekçenin son paragrafı, uygulamada çok işe yarayan bir karşılaştırma içerir: "bir kimse evli ise ve evliliği de beş yılı doldurmuş ise otuz yaşını doldurmamış olsa bile eşiyle birlikte evlât edinebilecekken; **tek başına evlât edinme için her zaman otuz yaşının dolmuş olması gerekmektedir**". Yani beş yıllık evlilik seçeneği yalnızca birlikte evlât edinmede işler; tek başına evlât edinmede otuz yaş eşiğinin yerini tutacak bir alternatif yoktur. Tasarının 307. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almadığından Tasarıdaki hâliyle kabul edilmiştir (S. Sayısı 723, s. 311-314). 1

DİKKAT

Bu maddeyi doğrudan uygulayan emsal sayısı azdır; bunun sebebi, tek başına evlât edinmenin evli kişiler bakımından dar bir istisna olmasıdır.[5] Yine de uygulamada üç noktaya dikkat edilmelidir. **Birincisi, eşin muvafakati bu maddenin koşullarını sağlamaz.** Kanun burada rızadan söz etmez; üç somut hâlden birinin **ispatını** arar. Eş duruşmaya gelip "itirazım yok" dese bile koşul gerçekleşmiş sayılmaz ve bu eksiklikle kurulan hüküm kanun yararına bozulmaya ya da evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasına konu olur. **İkincisi, otuz yaş eşiği tek başına evlât edinmede mutlaktır**; birlikte evlât edinmede geçerli olan "beş yıllık evlilik" seçeneği burada yoktur. **Üçüncüsü, üçüncü hâl mahkeme kararına bağlıdır:** ayrı yaşamanın fiilen sürmesi yetmez, eşlerin mahkeme kararıyla ayrı yaşıyor olması ve bu durumun iki yılı aşmış bulunması gerekir; ayrılık kararı dosyaya konulmalıdır (TMK m. 197). Eşler anlaşıyorsa bu maddeye gerek yoktur: birlikte evlât edinme yolu kullanılmalıdır. Eşin çocuğu evlât edinilmek isteniyorsa da bu madde değil, 306. maddenin üçüncü fıkrası uygulanır.

II. Evli Olmayan Kişi

- **Koşul:** Otuz yaşını doldurmuş olmak (TMK m. 307/1).
- **Başka koşul:** Evlilik ya da birliktelik aranmaz.
- **Küçüklerde:** Bir yıllık bakım koşulu ayrıca aranır (TMK m. 305).
- **Yaş farkı:** En az on sekiz yıl (TMK m. 308).
- **Yaş sınırı:** Otuz beşten otuza indirilmiştir.[6]
- **Değerlendirme:** Küçüğün yararı esastır.

III. Evli Kişi: Üç İstisnaî Hâl

- **Ön koşul:** Otuz yaşını doldurmuş olmak (TMK m. 307/2).
- **Birinci hâl:** Diğer eşin sürekli ayırt etme gücü yoksunluğu.
- **İkinci hâl:** Eşin iki yılı aşkın süredir bulunamaması.
- **Üçüncü hâl:** Mahkeme kararıyla iki yılı aşkın ayrı yaşama.
- **Ölçü:** Birlikte evlât edinmenin mümkün olmadığının ispatı.
- **Yetmeyen:** Eşin muvafakati.[7]

IV. Otuz Yaş Eşiği

- **Tek başına:** Her zaman aranır.
- **Birlikte:** Beş yıllık evlilik alternatifi vardır (TMK m. 306).

5 Yargıtay 2. HD, 29.03.2006, E. 2005/19713, K. 2006/4349.
6 Yargıtay HGK, 05.10.2021, E. 2017/2518, K. 2021/1155.
7 Yargıtay 2. HD, 29.03.2006, E. 2005/19713, K. 2006/4349.

- **Sonuç:** Beş yıllık evlilik tek başına edinmede yeterli değildir.
- **Gerekçe:** Otuz yaşın olgunluğu sağlayacağı düşüncesi.
- **Uygulama:** Koşul gerçekleşmişse araştırmaya geçilir.[8]
- **Belge:** Nüfus kayıt örneği yeterlidir.

V. Diğer İstisnadan Farkı

- **Bu madde:** İmkânsızlığın ispatı aranır.
- **306/3:** Eşin çocuğunu evlât edinme.
- **306/3 koşulu:** İki yıllık evlilik veya otuz yaş.
- **Kapsam:** Üvey çocuk ve eşin evlâtlıkları.[9]
- **Sınır:** Eşin torunu kapsam dışıdır.
- **Seçim:** Dilekçede hangi hükme dayanıldığı yazılmalıdır.

VI. Yargılama

- **Araştırma:** Kapsamlı inceleme zorunludur (TMK m. 316).
- **Uzman:** Psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacı.[10]
- **Soyut rapor:** Hükme esas alınamaz.
- **Vekâletname:** Özel yetki aranır.
- **Görev:** Aile mahkemesi (4787 s. K. m. 4).
- **Küçüğün rızası:** Ayırt etme gücü varsa aranır (TMK m. 308).

VII. Koşulsuz Verilen Karar

- **Sonuç:** Evlâtlık ilişkisi sakat olur (TMK m. 318).
- **Kanun yararına bozma:** Taraflar bakımından sonuç doğurmaz.[11]
- **Etkili yol:** İlişkinin kaldırılması davası.
- **Davacılar:** Cumhuriyet savcısı ve her ilgili.
- **Süre:** Hak düşürücü süreler içinde (TMK m. 319).
- **Uyarı:** Kesinleşme tek başına ilişkiyi güvenceye almaz.

> **UYGULAMA NOTU**
>
> Tek başına evlât edinmek isteyen kişi bakımından ilk soru şudur: **kişi evli midir?** Evli değilse yol açıktır; otuz yaşını doldurmuş olması yeterlidir ve dilekçeye nüfus

8 Yargıtay 2. HD, 22.02.2011, E. 2009/21451, K. 2011/2998.
9 Yargıtay 18. HD, 14.01.2013, E. 2012/12536, K. 2013/146.
10 Yargıtay 2. HD, 30.05.2022, E. 2022/3924, K. 2022/5102.
11 Yargıtay 8. HD, 23.06.2021, E. 2021/2076, K. 2021/5412.

kayıt örneğinin eklenmesi gerekir. Küçük evlât edinilecekse ayrıca bir yıllık bakım ve eğitim koşulunun da sağlanmış olması gerekir. Evli kişi bakımından durum farklıdır: kural birlikte evlât edinmedir ve tek başına evlât edinme yalnızca üç hâlde mümkündür. Bu hâllerin **ispatı** gerekir; eşin olumlu beyanı koşulun yerine geçmez. **Birinci hâlde** eşin ayırt etme gücünden sürekli yoksun olduğu sağlık kurulu raporu ve varsa vesayet dosyasıyla gösterilmelidir. **İkinci hâlde** eşin iki yılı aşkın süredir nerede olduğunun bilinmediği kolluk araştırması, adres kayıt sistemi sorgusu ve tanık beyanlarıyla ortaya konulmalıdır; gaiplik kararı alınmışsa bu da eklenmelidir. **Üçüncü hâlde** fiilî ayrılık yetmez: eşlerin mahkeme kararıyla ayrı yaşıyor olması ve bu durumun iki yılı aşmış bulunması aranır; bu nedenle ayrılık kararı ve kesinleşme şerhi dosyaya konulmalıdır. Eşler anlaşıyorsa bu maddeye hiç girilmemelidir; birlikte evlât edinme yolu hem daha kısa hem daha güvenlidir. Eşin çocuğu evlât edinilmek isteniyorsa da dayanak bu madde değil, 306. maddenin üçüncü fıkrasıdır. Koşullar tamamlandığında dosyanın sonucunu uzman raporu belirleyecektir; raporun psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacıdan oluşan bir heyetten alınması ve gerektiğinde çocukla görüşülmesi talep edilmelidir.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
29.03.2006 · E. 2005/19713 · K. 2006/4349

Diğer eşin duruşmada muvafakat etmesi tek başına evlât edinme koşullarını sağlamaz; maddedeki üç hâlden biri ispatlanmalıdır

Evli bir kişi tek başına evlât edinme davası açmıştır; eşi duruşmaya gelerek davaya muvafakat ettiğini beyan etmiştir. Mahkeme bu beyana dayanarak evlât edinmeye karar verdi ve karar kanun yolundan geçmeden kesinleşmiştir. Adalet Bakanlığının istemi üzerine karar kanun yararına temyiz edilmiştir.

> *1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe giren 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 306. maddesinin birinci fıkrasında yer alan hüküm ile eşlerin, ancak birlikte evlat edinebilecekleri öngörülmüştür. Anılan Kanunun "Tek başına evlat edinme" kenar başlığını taşıyan 307. maddesinin 2. fıkrasında da "otuz yaşını doldurmuş olan eş, diğer eşin ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksunluğu veya iki yılı aşkın süreden beri nerede olduğunun bilinmemesi ya da mahkeme kararıyla iki yılı aşkın süreden beri eşinden ayrı yaşamakta olması yüzünden birlikte evlat edinmesinin mümkün olmadığını ispat etmesi halinde, tek başına evlat edinebilir."...*

DEĞERLENDİRME Bu karar maddenin en kritik noktasını gösterir: **eşin rızası, tek başına evlât edinmenin koşulu değildir.** Kanun burada rızadan söz etmez; üç somut hâlden birinin **ispatını** arar: diğer eşin ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun bulunması, iki yılı aşkın süredir nerede olduğunun bilinmemesi ya da mahkeme kararıyla iki yılı aşkın süredir eşinden ayrı yaşıyor olması. Dosyada eş duruşmaya gelip muvafakat ettiğini bildirmiş; Daire bunu yeterli görmemiş ve

yasal koşullar oluşmadığı hâlde kurulan hükmü kanun yararına bozmuştur. Eşlerin anlaşmış olması bu maddenin kapısını açmaz; anlaşma varsa yol **birlikte evlât edinmedir** (TMK m. 306).

2 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
05.10.2021 · E. 2017/2518 · K. 2021/1155

Yeni Kanun'un evlât edinmede yaptığı değişikliklerden biri de evlât edinme yaşının otuz beşten otuza indirilmesidir

Ergin bir kişinin evlât edinilmesine ilişkin koşulların gerçekleşip gerçekleşmediği tartışılmıştır. Genel Kurul, karara varmadan önce eski Medenî Kanun ile yeni Kanun arasındaki farkları sıralamıştır.

> *Yine TMK'da evlat edinmede yapılan önemli değişiklikleri genel olarak; evlat edinenin alt soyunun olmaması koşulunun kaldırılması (TMK m. 305, 313), evlat edinme yaşının otuz beşten otuza indirilmesi (TMK m.307), eşlerin ancak birlikte evlat edineceklerinin kabul edilmesi (TMK m. 306), evlat edinmenin şartlarının küçükler ve ergin ile kısıtlılar açısından ayrı hükümlere bağlanması olarak saymak mümkündür.*

DEĞERLENDİRME Genel Kurul yeni Kanun'un dört temel yeniliğini sayıyor ve bunlardan ikisi doğrudan bu maddeyi ilgilendiriyor. **Birincisi yaş sınırıdır:** evlât edinme yaşı otuz beşten otuza indirilmiştir; bu, tek başına evlât edinmek isteyen evli olmayan kişi bakımından eşiği düşürür. Gerekçe bunun sebebini de yazar: otuz yaşın gerekli olgunluğu sağlayabileceği düşünülmüştür. **İkincisi birlikte evlât edinme kuralıdır:** eşlerin ancak birlikte evlât edinebilmesi kabul edilmiş, böylece tek başına evlât edinme evli kişiler için istisna hâline gelmiştir. Diğer iki yenilik de tabloyu tamamlar: evlât edinenin altsoyunun bulunmaması koşulu kaldırılmış ve koşullar küçükler ile ergin/kısıtlılar bakımından ayrı hükümlere bağlanmıştır (TMK m. 305).

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
22.02.2011 · E. 2009/21451 · K. 2011/2998

Otuz yaş koşulu evlât edinmede belirleyici eşiktir; evlilik süresi yetmese bile bu koşul gerçekleşmişse mahkeme araştırmaya geçmelidir

Evlât edinmek isteyen eşlerin evliliği beş yılı doldurmamıştı; buna karşılık her ikisi de otuz yaşını doldurmuştu. Mahkeme, koşulun gerçekleşmediği sonucuna vararak karar vermiştir.

> *Birlikte evlat edinmede; eşlerin en az beş yıldan beri evli olmaları veya otuz yaşını doldurmuş bulunmaları gerekir. (TMK.md.306/2) Dosya kapsamından davacılar yönünden beş yıllık evlilik koşulu gerçekleşmemiş ise de otuz yaşını doldurmuş olma koşulunun gerçekleştiği anlaşılmaktadır. O halde mahkemece delillerin toplanması, Türk Medeni Kanununun 316. maddesinde öngörülen araştırmaların yapılması ve gerçekleşecek sonucu uyarınca karar verilmesi gerekirken; yazılı şekilde karar verilmesi isabetsiz olmuştur.*

DEĞERLENDİRME Otuz yaş, evlât edinme düzeninin ortak eşiğidir ve bu maddede iki yerde karşımıza çıkar. **Evli olmayan kişi** ancak otuz yaşını doldurmuşsa tek başına evlât edinebilir. **Evli olan kişi** de tek başına evlât edinebilmek için önce otuz yaşını doldurmuş olmalı, ayrıca maddedeki üç hâlden birini ispatlamalıdır. Karar, eşlerin birlikte evlât edinmesine ilişkin olsa da aynı eşiği uygular ve bir noktayı netleştirir: yaş koşulu gerçekleşmişse mahkeme davayı reddedemez, delilleri toplayıp kapsamlı araştırmaya geçmelidir (TMK m. 316). Dilekçeye evlât edinecek kişinin kimlik bilgileri ve doğum tarihi açıkça yazılmalıdır; böylece yaş eşiği tartışması baştan kapatılır.

4 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
14.01.2013 · E. 2012/12536 · K. 2013/146

Eşlerden birinin diğerinin çocuğunu evlât edinmesi, birlikte evlât edinme kuralının ikinci istisnasıdır ve kapsamı geniş yorumlanır

Eşler 1969 yılında evlenmiş, bu evlilikten çocukları olmamıştı. Eşlerden biri, diğerinin muvafakatiyle bir kişiyi evlât edinmiş; evlâtlık o tarihten beri çiftin yanında müşterek çocukları gibi yaşamış ve davacıyı anne olarak kabul etmişti. Davacı, eşinin evlâtlığını kendisinin de evlât edinmesini istemiştir; mahkeme davayı reddetmiştir.

> *TMK'nun 306. maddesinde yer alan "diğerinin çocuğunu evlat edinebilir" deyimini, evlât edinilenin lehine ve yararına uygun olarak geniş yorumlayıp bu deyimin, üvey çocukların yanında ayrıca evlatlıkları da kapsadığını kabul etmenin kanunun ruhuna daha uygun bulunduğu anlaşıldığından, mahkemece davanın kabulüne karar verilmesi gerekirken yerinde olmayan gerekçelerle reddi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Evli bir kişinin tek başına evlât edinebildiği iki hâl vardır ve bunları karıştırmamak gerekir. **Bu madde**, diğer eşin sürekli ayırt etme gücünden yoksunluğu, iki yılı aşkın kayıplığı ya da mahkeme kararıyla iki yılı aşkın ayrı yaşama hâllerini düzenler; burada aranan şey **imkânsızlığın ispatıdır**.

306. maddenin üçüncü fıkrası ise tamamen farklıdır: eşlerden biri diğerinin **çocuğunu** evlât edinebilir ve burada imkânsızlık aranmaz, yalnızca iki yıllık evlilik ya da otuz yaş koşulu yeterlidir. Bu karar ikinci yolun kapsamını genişletmiş, "çocuk" ifadesini üvey çocukların yanında eşin **evlâtlıklarını** da kapsayacak biçimde yorumlamıştır. Dosyada eşin çocuğunun evlât edinilmesi söz konusuysa bu maddeye değil, 306. maddenin üçüncü fıkrasına dayanılmalıdır.

5 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
30.05.2022 · E. 2022/3924 · K. 2022/5102

Koşullar sağlandığında dosyanın sonucunu uzman raporu belirler; rapor psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacıdan oluşan heyetten alınmalıdır

Kolluk araştırması, küçüğün bir yıldan uzun süredir evlât edinmek isteyenlerin yanında kaldığını, bakım, eğitim ve yetiştirilmesinin onlar tarafından sağlandığını

ortaya koydu. Mahkeme buna rağmen, soyut verilere dayanan bir sosyal inceleme raporuna göre davayı reddetmiştir.

> *Bu sebeple mahkemece, psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacıdan oluşan uzmanlardan yeniden inceleme ve rapor istenip, dosya tarafları ve gerektiğinde evlat edinilmek istenilen çocuk ile görüşülmek suretiyle küçüğün üstün yararına uygun şekilde görüşünün uzmanlar tarafından alınması, evlat edinme davasının, şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanımı niteliğinde olduğu gözetilerek, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 74. maddesi gereğince davacılar vekilinden "Evlat edinme" davasını açabilmesi için özel yetkiyi içeren vekâletnamenin istenmesi, toplanan diğer delillerle birlikle değerlendirilmek suretiyle bir karar verilmesi gerekirken soyut verilere dayalı sosyal inceleme raporu dikkate alınarak yanılgılı değerlendirmelerle davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiş...*

DEĞERLENDİRME Tek başına evlât edinme dosyalarında koşulların ispatı ilk aşamadır; ikinci ve çoğu kez belirleyici aşama **uzman incelemesidir**. Karar bu incelemenin standardını koyar: rapor **psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacıdan oluşan** bir heyetten alınmalı, taraflarla ve gerektiğinde çocukla görüşülmeli, çocuğun üstün yararına uygun biçimde görüşü alınmalıdır. Soyut ve genel ifadeler içeren rapora dayanan ret kararı bozulur. Tek başına evlât edinen bakımından bu inceleme özellikle önemlidir; çünkü mahkeme çocuğun tek bir kişinin bakımında nasıl büyüyeceğini değerlendirecektir. Kararın ikinci hatırlatması usuldedir: evlât edinme kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanımıdır, vekâletnamede **özel yetki** aranır.

6 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
23.06.2021 · E. 2021/2076 · K. 2021/5412

Koşulsuz verilmiş bir evlât edinme kararına karşı kanun yararına bozma taraflar bakımından sonuç doğurmaz; etkili yol evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasıdır

Kanun yolundan geçmeden kesinleşmiş bir evlât edinme kararı, Adalet Bakanlığının istemi üzerine kanun yararına temyiz edilmiştir. Kararda, eşin zaten evlâtlığı olan kişi yönünden yeniden evlât edinme kararı verilmesi ve ergin kişinin nüfus kaydına ana baba adı yazılması gibi aykırılıklar saptandı.

> *Kanun yararına bozma kararının, mahkemelerce verilen ve kanun yolundan geçmeden kesinleşen hükmün, usul ve kanuna aykırılığının tespitine münhasır olduğu, bozma ilamının sonuca etkili olmadığı, daha etkin olan 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 318.maddesi kapsamında "Evlât edinme esasa ilişkin diğer noksanlıklardan biriyle sakatsa, Cumhuriyet savcısı veya her ilgili evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını isteyebilir." hükmü gereği evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını her ilgili veya Cumhuriyet savcısı tarafından mahkemeden istenebileceği unutulmamalıdır.*

DEĞERLENDİRME Tek başına evlât edinme koşulları sağlanmadan verilmiş kararlarla uygulamada sıkça karşılaşılır; bu kararlar çoğu zaman temyiz edilmeden

kesinleşir. Böyle bir durumda iki yol vardır ve etkileri farklıdır. **Kanun yararına bozma** yalnızca aykırılığı tespit eder; taraflar bakımından sonuç doğurmaz, yani evlâtlık ilişkisi ayakta kalır. **Evlâtlık ilişkisinin kaldırılması davası** ise sonuç doğurur: evlât edinme esasa ilişkin noksanlıklardan biriyle sakatsa Cumhuriyet savcısı veya her ilgili bu davayı açabilir (TMK m. 318). Bu nedenle, koşulsuz verilmiş bir evlât edinme kararıyla karşılaşıldığında hak düşürücü süreler kontrol edilerek doğrudan dava açılmalıdır (TMK m. 319).

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 197:** Birlikte yaşamaya ara verilmesi.
- **TMK m. 305:** Küçüklerin evlât edinilmesinde genel koşullar.
- **TMK m. 306:** Eşlerin birlikte evlât edinmesi.
- **TMK m. 308:** Küçüğün rızası ve yaşı.
- **TMK m. 309:** Ana ve babanın rızası.
- **TMK m. 313:** Erginlerin ve kısıtlıların evlât edinilmesi.
- **TMK m. 314:** Evlât edinmenin hükümleri.
- **TMK m. 316:** Evlât edinmede araştırma.
- **TMK m. 318:** Evlâtlık ilişkisinin kaldırılması.
- **TMK m. 319:** Hak düşürücü süre.

MADDE

308

A. Küçüklerin evlât edinilmesi

IV. Küçüğün rızası ve yaşı

KANUN METNİ

(1) Evlât edinilenin, evlât edinenden en az onsekiz yaş küçük olması şarttır.
(2) Ayırt etme gücüne sahip olan küçük, rızası olmadıkça evlât edinilemez.
(3) Vesayet altındaki küçük, ayırt etme gücüne sahip olup olmadığına bakılmaksızın vesayet dairelerinin izniyle evlât edinilebilir.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 308, evlât edinmede üç koşul belirler. Birincisi **yaş farkıdır**: evlât edinilen, evlât edinenden en az **on sekiz yaş** küçük olmalıdır. Bu kural emredicidir; fark tutmuyorsa mahkeme işin esasına girmeden talebi reddeder.[1] İkincisi **küçüğün rızasıdır**: ayırt etme gücüne sahip küçük, rızası olmadıkça evlât edinilemez. Üçüncüsü **vesayet iznidir**: vesayet altındaki küçük, ayırt etme gücüne sahip olup olmadığına bakılmaksızın vesayet dairelerinin izniyle evlât edinilebilir. Maddenin en tartışmalı yönü, yaş farkı kuralının hiçbir istisna içermemesidir: Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu, kuralın kendisini makul bulmakla birlikte **istisna öngörülmemesini** aile hayatına saygı hakkının ihlali saymış ve kararı yasal düzenleme yapılması için TBMM'ye bildirmiştir.[2] Bugün itibarıyla madde metninde bir istisna bulunmamaktadır.

TEMEL KAVRAMLAR

Yaş farkı koşulu	Evlât edinilenin en az on sekiz yaş küçük olması (TMK m. 308/1).
Ayırt etme gücü	Akla uygun biçimde davranma yeteneği (TMK m. 13).
Küçüğün rızası	Ayırt etme gücüne sahip küçüğün evlât edinilmeye onay vermesi (TMK m. 308/2).

1 Yargıtay 18. HD, 25.11.2014, E. 2014/9630, K. 2014/17012.
2 AYM, *Yıldız Ceylan Var* Başvurusu, B. No: 2020/10490, 25.07.2023.

Vesayet daireleri | Vesayet makamı ve denetim makamı (TMK m. 308/3).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 308- Madde İsviçre Medenî Kanununun 265 inci maddesinden, bu hükmün birinci fıkrasında değişiklik yapılmak suretiyle alınmıştır. Söz konusu değişiklik, kaynak maddedeki onaltı yaş farkı sınırının birinci fıkrada onsekize çıkarılmış olmasıdır. İkinci ve üçüncü fıkralar, yürürlükteki Kanunun 254 üncü maddesini karşılamaktadır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 119*

Gerekçe kısa olmasına rağmen iki önemli bilgi verir. **Birincisi, on sekiz yıl sınırı bir tercihtir:** kaynak İsviçre metninde bu sınır **on altı yıldır**; Türk kanun koyucusu bunu on sekize çıkarmıştır. Bu ayrıntı, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında da karşılaştırmalı hukuk tartışmasının konusu olmuştur: bazı hukuk düzenlerinde yalnızca asgari sınır bulunurken, bazılarında hem asgari hem azamî sınır vardır; birçok sistemde ise sınır öngörülmekle birlikte istisnaî durumlar için hâkime **takdir alanı bırakan ayrıksı düzenlemeler** yer almaktadır.[3] Türk hukukunda böyle bir ayrıksı düzenleme yoktur ve ihlal tespiti tam da buradan doğmuştur. **İkincisi, ikinci ve üçüncü fıkralar yeni değildir:** eski Kanun'un 254. maddesini karşılar. Bir de Komisyonda yapılmış küçük ama anlamlı bir değişiklik vardır: Tasarının son fıkrasındaki **"rızasıyla" kelimesi "izniyle" olarak değiştirilmiştir** (S. Sayısı 723, s. 314). Değişiklik terim tutarlılığı sağlar: vesayet daireleri bir irade beyanında bulunan taraf değil, işleme **izin veren** makamdır.

Eski Kanun'da yaş farkı koşulu 253. maddenin ikinci cümlesinde yer alıyordu ve bugünküyle aynıydı: evlât edinen kimsenin evlâtlıktan **en az on sekiz yaş büyük olması** şarttı. Yani yaş farkı bakımından yeni Kanun eski düzeni aynen korumuştur; değişen, bu koşulun hangi maddede yer aldığıdır. Rıza bakımından ise fark vardır. Eski Kanun'un 254. maddesi iki cümleden oluşuyordu: ayırt etme gücüne sahip kişi rızası olmadıkça evlâtlığa alınamazdı; **ana babanın veya hâkimin muvafakati** alınmadıkça kısıtlı ile küçük, ayırt etme gücüne sahip olsalar bile evlâtlığa alınamazdı. Yeni Kanun bu düzeni üçe ayırmıştır. **Küçüğün kendi rızası** bu maddenin ikinci fıkrasında; **vesayet altındaki küçük için vesayet dairelerinin izni** üçüncü fıkrasında; **ana ve babanın rızası** ise ayrı bir maddede düzenlenmiştir (TMK m. 309). Ayrıca eski Kanun'da ana babanın rızasının aranmayacağı hâller 1990 yılında eklenen 254/a maddesinde sayılmıştı; yeni Kanun bunu da ayrı bir maddeye taşımıştır (TMK m. 311). Böylece evlât edinmede rıza konusu, kimin rızasının arandığına göre ayrıştırılmış ve her biri kendi koşullarına bağlanmıştır.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Madde 253 – (Değişik: 16/6/1983 - 2846/1 md.) Evlat edinme hakkı en az otuzbeş yaşında olup da nesebi sahih füruu bulunmayanlara münhasırdır. Evlat edinen kimsenin evlatlıktan en az onsekiz yaş büyük olması şarttır. Madde 254 – Mümeyyiz olan kimse, rızası*

3 AYM, *Yıldız Ceylan Var* Başvurusu, B. No: 2020/10490, 25.07.2023.

> *olmadıkça, evlatlığa alınamaz. Ana babanın veya hakimin muvafakatı alınmadıkça mahcur ile küçük, mümeyyiz bile olsalar, evlatlığa alınamazlar. Madde 254/a – (Ek: 14/11/1990 - 3678/5 md.) Kim olduğu veya nerede bulunduğu uzun süreden beri bilinmeyen ya da sürekli temyiz kudretinden yoksun bulunan ana veya babanın rızası aranmaz. Velayetin kaldırılmasını gerektirecek ölçüde çocuğu ile ilgisiz olan ana veya baba için de aynı hüküm uygulanır.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 253, 254 ve 254/a

	743 sayılı Kanun	4721 sayılı Kanun m. 308
Yaş farkı	En az on sekiz yıl (m. 253)	En az on sekiz yıl (m. 308/1)
Kaynak metin	—	İsviçre'de on altı yıl
Küçüğün rızası	Mümeyyizse aranırdı (m. 254)	Ayırt etme gücü varsa aranır (m. 308/2)
Vesayet altındaki küçük	Hâkimin muvafakati (m. 254)	Vesayet dairelerinin izni (m. 308/3)
Ana babanın rızası	Aynı maddede (m. 254)	Ayrı maddede (m. 309)
İstisna	254/a maddesinde	Ayrı maddede (m. 311)

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden beri değiştirilmemiştir. Bugünkü tartışmanın kaynağı yukarıda anılan ihlal kararıdır.[4] Karar, asgarî yaş farkının **kuralın kendisi bakımından** makul olduğunu kabul eder: evlât edinmenin doğal ana baba-çocuk ilişkisine benzemesini sağlar, çocuğun istismarı gibi öngörülemeyen durumlara karşı bir tedbir içerir. Buna karşılık hiçbir istisnaya yer verilmemesini, devletin aile birlikteliğinin tanınması konusundaki pozitif yükümlülüğüne aykırı bulur ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine hükmeder. İhlalin kanundan kaynaklanması nedeniyle karar Türkiye Büyük Millet Meclisine bildirilmiş, ayrıca yeniden yargılama için dosya ilgili aile mahkemesine gönderilmiştir. Karar Resmî Gazete'de yayımlandıktan sonra da madde değiştirilmemiş ve Yargıtay kuralı katı biçimde uygulamayı sürdürmüştür.[5]

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi; rıza konusu üç ayrı hükme bölündü	4721 s. K.
17.10.2023	Yaş farkı kuralının istisna içermemesi ihlal sayıldı, karar TBMM'ye bildirildi	AYM, Yıldız Ceylan Var, B. No: 2020/10490

4 AYM, *Yıldız Ceylan Var* Başvurusu, B. No: 2020/10490, 25.07.2023.
5 Yargıtay 2. HD, 06.02.2024, E. 2022/9358, K. 2024/751.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Yaş farkı	En az on sekiz yıl	TMK m. 308/1
Niteliği	Emredici	Yargıtay 18. HD, K. 2014/17012
Hesap	Nüfus kayıtlarındaki doğum tarihleri	Yargıtay 2. HD, K. 2009/4203
İstisna	Kanunda öngörülmemiştir	AYM, Yıldız Ceylan Var, B. No: 2020/10490
Anayasa Mahkemesi	İstisnasızlık ihlal sayıldı	AYM, Yıldız Ceylan Var, B. No: 2020/10490
Kesinleşmiş karar	Kanun yararına bozulabilir	Yargıtay 18. HD, K. 2015/7582
Küçüğün rızası	Ayırt etme gücü varsa aranır	TMK m. 308/2
Vesayet altındaki küçük	Vesayet dairelerinin izni	TMK m. 308/3
Ana babanın rızası	Ayrı maddede düzenlenir	TMK m. 309
Rıza kararı	Kesinleşmesi beklenir	Yargıtay 18. HD, K. 2015/10986
Erginlerde	Kıyasen uygulanır	TMK m. 313
Araştırma	Kapsamlı inceleme ve dinleme	Yargıtay 2. HD, K. 2006/14135

1 TBMM gerekçesine göre madde, İsviçre Medenî Kanunu'nun 265. maddesinden, bu hükmün birinci fıkrasında değişiklik yapılarak alınmıştır. Gerekçe değişikliği açıkça belirtir: **kaynak maddedeki on altı yaş farkı sınırı birinci fıkrada on sekize çıkarılmıştır**. İkinci ve üçüncü fıkralar bakımından ise gerekçe, bunların 743 sayılı Kanun'un 254. maddesini karşıladığını söyler. Eski Kanun'un 254. maddesi, ayırt etme gücüne sahip kişinin rızası olmadıkça evlâtlığa alınamayacağını, ana babanın veya hâkimin muvafakati alınmadıkça kısıtlı ile küçüğün ayırt etme gücüne sahip olsalar bile evlâtlığa alınamayacağını öngörüyordu. Yeni Kanun bu düzeni ikiye ayırmıştır: küçüğün kendi rızası ile vesayet izni bu maddede, ana ve babanın rızası ise ayrı bir maddede düzenlenmiştir (TMK m. 309). Tasarının 308. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almış ve son fıkrasındaki "rızasıyla" kelimesi "izniyle" olarak değiştirilmiştir (S. Sayısı 723, s. 314); bu, vesayet dairelerinin yaptığı işlemin bir rıza beyanı değil, bir **izin** olduğunu vurgulamak içindir.

DİKKAT

Bu maddede en çok karşılaşılan durum, aradaki yaş farkının on sekiz yılı doldurmamasıdır ve sonucu serttir: diğer bütün koşullar en iyi biçimde sağlanmış, taraflar arasında yıllardır fiilî bir ana baba-çocuk ilişkisi kurulmuş olsa bile dava reddedilir. Bu katılık 2023 yılında **aile hayatına saygı hakkının ihlali** sayılmış, sakat bulunan ise kuralın kendisi değil **istisna öngörülmemesi** olmuştur;[6] karar yasal düzenleme yapılması için TBMM'ye bildirilmiş olmakla birlikte madde bugüne kadar değiştirilmemiştir. Yargıtay da ihlal kararından sonra kuralı katı biçimde uygulamayı sürdürmüştür.[7] Dolayısıyla planlama bugünkü metne göre yapılmalıdır; buna karşılık dosyada Anayasa'ya aykırılık itirazı ileri sürülebileceği ve Anayasa'nın 90. maddesinin son fıkrasının tartışılabileceği de bilinmelidir. İkinci nokta rızadır: ayırt etme gücüne sahip küçüğün rızası zorunludur ve bu rıza duruşmada alınıp **tutanağa geçirilmelidir**. Üçüncü nokta vesayet iznidir: vesayet altındaki küçük için vesayet makamı ve denetim makamının izni gerekir, çocuğun ayırt etme gücü bulunması bu izni gereksiz kılmaz.

II. On Sekiz Yaş Farkı

- **Kural:** Evlât edinilen en az on sekiz yaş küçük olmalıdır (TMK m. 308/1).
- **Nitelik:** Emredici.[8]
- **Hesap:** Nüfus kayıtlarındaki doğum tarihlerine göre.
- **Sonuç:** Fark yoksa esasa girilmeden ret.
- **Kaynak:** İsviçre metnindeki on altı yıl on sekize çıkarılmıştır.
- **Amaç:** Yapay üstsoy-altsoy ilişkisini gerçeğine benzetmek.[9]

III. Anayasa Mahkemesinin İhlal Kararı

- **Başvuru:** AYM, *Yıldız Ceylan Var* Başvurusu, B. No: 2020/10490, 25.07.2023.
- **Kuralın kendisi:** Makul bulunmuştur.
- **Sakat bulunan:** İstisna öngörülmemesi.
- **İhlal:** Aile hayatına saygı hakkı (Anayasa m. 20).
- **Sebep:** Devletin pozitif yükümlülüğünün yerine getirilmemesi.
- **Sonuç:** Karar TBMM'ye bildirildi, madde henüz değişmemiştir.

6 AYM, *Yıldız Ceylan Var* Başvurusu, B. No: 2020/10490, 25.07.2023.
7 Yargıtay 2. HD, 06.02.2024, E. 2022/9358, K. 2024/751.
8 Yargıtay 18. HD, 25.11.2014, E. 2014/9630, K. 2014/17012.
9 Yargıtay 2. HD, 06.02.2024, E. 2022/9358, K. 2024/751.

IV. Kuralın Bugünkü Uygulaması

- **Uygulama:** Katı biçimde sürüyor.[10]
- **Anayasa'ya aykırılık iddiası:** Ciddi görülmemektedir.
- **Karşı oy önerisi:** Somut norm denetimi yoluyla itiraz başvurusu.
- **İkinci öneri:** Anayasa m. 90/son üzerinden esneme.
- **Kesinleşmiş karar:** Kanun yararına bozulabilir.[11]
- **Etkili yol:** Evlâtlık ilişkisinin kaldırılması (TMK m. 318).

V. Küçüğün Rızası

- **Kural:** Ayırt etme gücüne sahip küçük rızası olmadıkça evlât edinilemez (TMK m. 308/2).
- **Ölçü:** Ayırt etme gücü (TMK m. 13).
- **Şekil:** Duruşmada alınır ve tutanağa geçirilir.
- **Ana babanın rızası:** Ayrı bir koşuldur (TMK m. 309).
- **Rıza aranmayan hâller:** Ayrı maddede sayılmıştır (TMK m. 311).
- **Rıza varsa:** Koşullar tamamsa dava kabul edilir.[12]

VI. Vesayet Altındaki Küçük

- **Kural:** Vesayet dairelerinin izniyle evlât edinilebilir (TMK m. 308/3).
- **Kapsam:** Ayırt etme gücü olsun olmasın.
- **Makamlar:** Vesayet makamı ve denetim makamı.
- **Terim:** Komisyonda "rızasıyla" yerine "izniyle" denmiştir.
- **Eksiklik:** İzin alınmadan verilen karar sakattır.
- **Kayyım:** Menfaat çatışmasında atanır (TMK m. 426).

VII. Yargılama

- **Araştırma:** Esaslı her durum ve koşul (TMK m. 316).
- **Dinleme:** Evlât edinen ile edinilen dinlenir.[13]
- **Uzman:** Gerektiğinde görüş alınır.
- **Bekletici sorun:** Rıza kararının kesinleşmesi.[14]
- **Erginlerde:** Altsoyun muvafakati.[15]

10 Yargıtay 2. HD, 06.02.2024, E. 2022/9358, K. 2024/751.
11 Yargıtay 18. HD, 05.05.2015, E. 2014/19324, K. 2015/7582.
12 Yargıtay 18. HD, 06.04.2015, E. 2014/13819, K. 2015/5193.
13 Yargıtay 2. HD, 17.10.2006, E. 2006/6053, K. 2006/14135.
14 Yargıtay 18. HD, 23.06.2015, E. 2015/8549, K. 2015/10986.
15 Yargıtay 18. HD, 12.05.2015, E. 2014/15749, K. 2015/8045.

- **Görev:** Aile mahkemesi (4787 s. K. m. 4).

UYGULAMA NOTU

Bu maddede yapılacak ilk iş bir **tarih karşılaştırmasıdır**. Evlât edinen ile evlât edinilmek istenen kişinin nüfus kayıtlarındaki doğum tarihleri yan yana konulmalı ve aradaki farkın on sekiz yılı doldurup doldurmadığı hesaplanmalıdır. Fark eksikse, diğer bütün koşullar mükemmel biçimde sağlanmış olsa bile mahkeme işin esasına girmeden davayı reddedecektir; bu kural emredicidir ve bugün için hiçbir istisnası yoktur. Buna rağmen dosya fiilen kurulmuş bir aile ilişkisine dayanıyorsa iki yol değerlendirilebilir: **Anayasa'ya aykırılık itirazı** ileri sürülerek mahkemeden somut norm denetimi yolunu işletmesini istemek ve **Anayasa'nın 90. maddesinin son fıkrasına** dayanarak milletlerarası andlaşma hükümlerinin esas alınmasını talep etmek.[16] Bu yolların bugüne kadar derece mahkemelerince kabul görmediği bilinerek hareket edilmelidir; ancak yukarıdaki ihlal kararı dilekçenin dayanağı olabilir. **Rıza konusunda** iki ayrı koşul karıştırılmamalıdır: bu maddedeki rıza **küçüğün kendi rızasıdır** ve yalnızca ayırt etme gücüne sahipse aranır; ana ve babanın rızası ayrı bir maddede düzenlenmiştir. Küçüğün rızasının duruşmada alınıp tutanağa geçirildiğinden emin olunmalıdır. **Vesayet altındaki bir küçük** söz konusuysa vesayet makamı ile denetim makamının izni dava açılmadan önce alınmalıdır; çocuğun ayırt etme gücü bulunması bu izni gereksiz kılmaz. Son olarak, ana babanın rızasının aranmamasına ilişkin ayrı bir dosya varsa, evlât edinme davasında bu dosyanın **bekletici sorun** yapılması istenmelidir; kesinleşmemiş bir karara dayanılarak verilen hüküm bozulmaktadır.

İÇTİHATLAR

1 ANAYASA MAHKEMESİ
Yıldız Ceylan Var Başvurusu · B. No: 2020/10490 · 25.07.2023

On sekiz yaş farkı kuralının hiçbir istisna içermemesi ve hâkime takdir alanı bırakmaması aile hayatına saygı hakkını ihlal eder; karar Türkiye Büyük Millet Meclisine bildirilmiştir

Başvurucu dört yaşından itibaren, annesinin sonradan evlendiği kişiyi babası olarak bilmiş, onun soyadını almış ve aralarında fiilen baba-çocuk ilişkisi kurulmuştu. Evlât edinme istemi, aradaki yaş farkının on sekiz yıldan az olması nedeniyle reddedilmiştir. Genel Kurul, kuralın genel olarak makul olduğunu kabul etmekle birlikte hiçbir istisnaya yer verilmemesini ayrı bir sorun olarak incelemiştir.

> *Tüm bu süreç gözönüne alındığında yaş farkı konusunda hâkime takdir yetkisi tanınması durumunda aralarında makul kabul edilebilecek bir yaş farkı bulunan tarafların fiilen var olan aile bağlarının hukuken de tam bir koruma altına alınması gerektiği değerlendirilmiştir. Bu türden bir korumanın mevcut kanuni*

16 AYM, *Yıldız Ceylan Var* Başvurusu, B. No: 2020/10490, 25.07.2023.

düzenlemelerle mümkün olmayacağı açık olduğundan tam da bu noktada devletin aile birlikteliğinin tanınması konusunda yasal düzenlemeler yapılmasına ilişkin pozitif yükümlülüğünün devreye girmesi ve genel kurala istisna getiren düzenlemelerin hayata geçirilmesi gerekir. 57. Mevcut durumda söz konusu gerekliliğe rağmen kesin ve genel kuralın hiçbir istisna içermediği görülmektedir. Kuralın kesin olması ve bazı dezavantajlı ya da daha fazla korunmayı gerektiren durumda olanlar yönünden istisnai düzenlemelere yer verilmemesi somut olayda olduğu gibi çocuğun üstün yararının korunması ilkesine ve aile hayatı ilişkilerine zarar vermektedir. Başvuruya konu olayda da başvurucunun ayrıksı durumunu ve haklı taleplerini kapsam dışında bırakan eksik bir düzenlemenin bulunduğu, mevcut mağduriyetin 4721 sayılı Kanun'un 308. maddesinde yer alan hükmün istisna içermemesinden kaynaklandığı değerlendirilmiştir. 58. Neticede yürürlükteki düzenlemenin kesin olması, hiçbir hâl yönünden istisna içermemesi ve zorunlu durumlar karşısında uygulayıcılara takdir alanı bırakmaması nedeniyle devletin yasal düzenlemeler oluşturma konusundaki pozitif yükümlülüklerinin yerine getirilmediği kanaatine varılmıştır.

DEĞERLENDİRME Bu karar, maddenin bugünkü tartışmasının merkezinde yer alır. Anayasa Mahkemesi **kuralın kendisini** sakat bulmamıştır: asgari yaş farkı, evlât edinmenin doğal ana baba-çocuk ilişkisine benzemesini sağlayan, çocuğu koruyan makul bir şarttır ve Roma hukukundan gelen "evlât edinme doğal olanı izlemelidir" ilkesine dayanır. Sakat bulunan şey, kuralın **hiçbir istisna içermemesidir**. Ana babasını yitirmiş bir küçüğün yakın hısmı tarafından büyütülmesi ya da çocuğun bakımını uzun süredir üstlenmiş bir üvey ebeveynin durumu gibi hâllerde, aradaki fark makul olsa bile evlâtlık ilişkisi kurulamamakta ve fiilen var olan aile bağı hukuken korunamamaktadır. Genel Kurul bunu devletin **pozitif yükümlülüğünün** ihlali saymış, kararı yasal düzenleme yapılması için TBMM'ye bildirmiş ve yeniden yargılama için dosyayı ilgili aile mahkemesine göndermiştir. Bugün itibarıyla madde metninde bir istisna bulunmamaktadır.

2 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
25.11.2014 · E. 2014/9630 · K. 2014/17012

On sekiz yaş farkı kuralı emredici niteliktedir; bu kurala uyulmadan yapılan evlât edinme talebi başka bir gerekçe aranmadan reddedilir

Evlât edinme istemi, mahkemece işin esasına girilerek reddedilmiştir; ret gerekçesi olarak talebin ardında maddî sebeplerin bulunduğu ve evlât edinmenin bu saikle istendiği gösterilmiştir. Oysa taraflar arasındaki yaş farkı on sekiz yıldan azdı.

"4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 308. maddesine göre evlat edinilenin, evlat edinenden en az onsekiz yaş küçük olması şart olup, bu yaş farkı kuralı emredici nitelikte olduğundan buna uyulmadan yapılan evlat edinme talebinin bu nedenle reddine karar verilmesi gerekirken işin esası incelenerek evlat edinme talebinin altında maddi sebeplerin yer alması ve bu saikle evlat edinmenin istendiği gerekçesiyle davanın reddi doğru değil ise de, sonucu bakımından doğru olan

kararın gerekçesi yukarıda yazılı olduğu şekilde düzeltilmek suretiyle hükmün ONANMASINA...

DEĞERLENDİRME Karar iki şeyi birden söyler. **Birincisi, kural emredicidir:** yaş farkı tutmuyorsa mahkeme işin esasına girmez, talebi doğrudan bu sebeple reddeder. **İkincisi, gerekçe disiplinidir:** mahkeme esasa girip "maddî saiklerle istendiği" gibi bir değerlendirme yapmıştır; Daire bunu doğru bulmamış, ancak sonuç doğru olduğu için kararı **gerekçesini düzelterek** onamıştır. Uygulamadaki karşılığı açıktır: dosyaya girmeden önce doğum tarihleri karşılaştırılmalıdır. Fark on sekiz yıldan azsa diğer bütün koşullar en iyi biçimde sağlanmış olsa dahi dava reddedilecektir; Anayasa Mahkemesinin ihlal kararından sonra bile madde metninde bir istisna bulunmamaktadır.

3 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
05.05.2015 · E. 2014/19324 · K. 2015/7582

Yaş farkı koşulu sağlanmadan verilmiş kabul kararı, temyiz edilmeksizin kesinleşmiş olsa bile kanun yararına bozulur

Eşlerin müşterek çocuğunun evlât edinilmesine karar verildi ve hüküm temyiz edilmeksizin kesinleşmiştir. Nüfus kayıtlarına göre evlât edinen 1973, evlât edinilmek istenen kişi 1989 doğumluydu; aradaki fark on sekiz yıldan azdı.

> *...arasındaki yaş farkının onsekiz yıldan az olduğu anlaşılmaktadır. Mahkemece, sözü edilen hükümde öngörülen yasal şartın oluşmaması nedeniyle davanın reddine karar verilmesi gerekirken davanın kabulüne ilişkin hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır.*

DEĞERLENDİRME Yaş farkı koşulu yalnızca dava açılırken değil, karar kesinleştikten sonra da denetlenir. Bu dosyada hüküm temyiz edilmeden kesinleşmiş, buna rağmen Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının istemiyle **kanun yararına** bozulmuştur. Kesinleşmenin böyle bir kararı dokunulmaz kılmadığını bilmek önemlidir; ancak kanun yararına bozmanın taraflar bakımından sonuç doğurmadığı da unutulmamalıdır: evlâtlık ilişkisi bu bozmayla ortadan kalkmaz. İlişkiyi gerçekten sona erdirecek yol, esaslı noksanlık sebebiyle **evlâtlık ilişkisinin kaldırılması** davasıdır (TMK m. 318).

4 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
09.03.2009 · E. 2008/8645 · K. 2009/4203

Nüfus kayıtlarına göre yaş farkı on sekiz yıldan azsa mahkeme davayı reddetmek zorundadır

Evlât edinme davası kabul edilmiştir. Dosyadaki nüfus kayıt örneklerine göre evlât edinen 1964, evlât edinilen 1979 doğumluydu; aradaki fark on sekiz yıldan azdı. Karar, Adalet Bakanlığının istemi üzerine kanun yararına temyiz edilmiştir.

> *4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 308. maddesinin birinci fıkrasında "evlat edinilenin, evlat edinenden en az onsekiz yaş küçük olması şarttır" hükmü yer almaktadır. Dosyadaki nüfus kayıt örneklerinden 06.01.1964 doğumlu davacı ile 02.06.1979 doğumlu davalı arasındaki yaş farkının onsekiz yıldan az olduğu anlaşılmaktadır. Mahkemece, yasal şartın oluşmaması nedeniyle davanın reddine karar verilmesi de gerekirken, davanın kabulüne ilişkin hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı bulunmuştur.*

DEĞERLENDİRME Uygulamanın on beş yılı aşkın süredir değişmediğini gösteren erken tarihli bir örnek. Kural, hâkimin takdirine bırakılmış bir ölçüt değil, **nüfus kaydından okunan bir hesaptır**: iki doğum tarihi arasındaki fark on sekiz yılı doldurmuyorsa dava reddedilir. Tarafların iradesi, aralarındaki fiilî ilişkinin niteliği ya da evlât edinmenin çocuğun yararına olması bu sonucu değiştirmez. Bu katılık, Anayasa Mahkemesinin 2023 yılındaki ihlal kararının da çıkış noktasıdır: kural makuldür, ancak istisnasız uygulanması bazı hâllerde fiilen var olan aile bağlarını korumasız bırakmaktadır.

5 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
06.02.2024 · E. 2022/9358 · K. 2024/751

Yaş farkı koşulunun amacı evlât edinmeyle kurulan yapay üstsoy-altsoy ilişkisini gerçeğine benzetmektir; Anayasa'ya aykırılık iddiası ciddi görülmemiştir

Davacı, uzun yıllardır arasında anne-oğul ilişkisi bulunduğunu belirterek yeğenini evlât edinmek istemiştir; taraflar 1970 ve 1982 doğumluydu. Mahkeme, yaş farkının on sekiz yıldan az olması nedeniyle davayı reddetmiştir. Davacı, hükmün Anayasa'ya aykırı olduğunu ve iptali için Anayasa Mahkemesine başvurulması gerektiğini ileri sürmüştür; bölge adliye mahkemesi bu iddiayı ciddi görmedi ve istinaf başvurusunu esastan reddetmiştir.

> *...evlat edinme kararı sonucunda, evlât edinilen ile evlat edinen arasında kanundan doğan, birinci dereceden bir üstsoy-altsoy hısımlığı meydana geleceği, evlat edinilenin, kendisini evlat edinmiş olan kişinin birinci dereceden altsoyu olacağı, evlat edinilen ile evlat edinen arasında yaş belli bir farkının bulunmasının kabul edilmiş olmasının sebebinin evlat edinme ile oluşan doğan yapay altsoy-üstsoy ilişkisini gerçek altsoy-üstsoy ilişkisiyle benzer kılmak olduğu, dava konusu olayda davacı tarafından ileri sürülen anayasaya aykırılık iddiasının ciddi olmadığı...*

DEĞERLENDİRME Bu karar, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararından **sonra** verilmiş olması bakımından önemlidir. Derece mahkemeleri kuralı uygulamaya devam etmiş, Anayasa'ya aykırılık iddiasını ciddi görmemiş ve Daire kararı **oy çokluğuyla** onamıştır. Karşı oyda, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı emsal gösterilerek iki yol önerilmiştir: somut norm denetimi yoluyla hükmün iptali için Anayasa Mahkemesine itiraz başvurusunda bulunulması ya da Anayasa'nın 90. maddesinin son fıkrası gereğince milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınarak on sekiz yaş farkının katı

biçimde uygulanmaması. Çoğunluk bu görüşe katılmamıştır. Dolayısıyla bugün için uygulama nettir: **kural katı biçimde uygulanmaktadır**; ancak bu yollar somut dosyada gündeme getirilebilir.

6 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
12.05.2015 · E. 2014/15749 · K. 2015/8045

Erginlerin evlât edinilmesinde de yaş farkı aranır; ayrıca altsoyun açık muvafakati araştırılmalı ve kapsamlı inceleme yapılmalıdır

Birden çok kişinin evlât edinilmesi istendi. Davacı ile evlât edinilmek istenenlerden biri arasındaki yaş farkı on sekiz yıldan azdı; ayrıca davacının çocuğu dinlenmemiş, açık muvafakatinin bulunup bulunmadığı belirlenmemiş ve uzman görüşü alınmamıştı. Mahkeme davayı kabul etmiştir.

> *...gerektiğinde uzman görüşü alınıp değerlendirilmeden eksik inceleme ile davanın kabulüne karar verilmesi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Bu madde "küçüğün rızası ve yaşı" başlığını taşır; ancak uygulaması küçüklerle sınırlı değildir. Erginlerin ve kısıtlıların evlât edinilmesinde küçüklere ilişkin koşullar **kıyasen uygulanır** (TMK m. 313), bu arada on sekiz yaş farkı da aranır. Karar, ergin evlât edinme dosyalarında atlanmaması gereken iki adımı daha gösterir. **Birincisi altsoyun muvafakatidir:** evlât edinenin altsoyu dinlenmeli ve açık muvafakatinin bulunup bulunmadığı tespit edilmelidir. **İkincisi kapsamlı araştırmadır:** esaslı sayılan bütün durum ve koşullar araştırılmalı, gerektiğinde uzman görüşü alınmalıdır (TMK m. 316).

7 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
17.10.2006 · E. 2006/6053 · K. 2006/14135

Evlât edinen dinlenmeden ve esaslı sayılan bütün durum ve koşullar araştırılmadan evlât edinmeye karar verilemez

Evlât edinme davasında mahkeme, evlât edineni dinlemeden ve kanunun aradığı kapsamlı araştırmayı yapmadan hüküm kurmuştur. Karar, Adalet Bakanlığının istemi üzerine kanun yararına temyiz edilmiştir.

> *4721 sayılı Türk Medeni Kanununun evlat edinme kararı vermeden önce hakime araştırma yükümlülüğü getiren 316 ncı maddesinde, evlat edinmeye, ancak esaslı sayılan her türlü durum ve koşulların kapsamlı biçimde araştırılmasından, evlat edinen ile edinilenin dinlenmelerinden ve gerektiğinde uzmanların görüşünün alınmasından sonra karar verileceği, araştırmanın özellikle evlat edinen ile edinilenin kişiliği ve sağlığı, karşılıklı ilişkileri, ekonomik durumları, evlat edinenin eğitme yeteneği, evlat edinmeye yönelten sebepler ve aile ilişkileri ile bakım ilişkilerindeki gelişmelerin açıklığa kavuşturulması gerektiği öngörülmüştür. Mahkemece evlat edinen dinlenmeden ve Türk Medeni Kanununun 316. maddesinde öngörüldüğü şekilde kapsamlı bir araştırma yapılmadan eksik inceleme ile hüküm kurulması da usul ve yasaya aykırıdır.*

DEĞERLENDİRME Yaş ve rıza koşulları sağlansa bile dosya bitmiş olmaz. Kanun, evlât edinme kararından **önce** hâkime bir araştırma yükümlülüğü getirir: esaslı sayılan her türlü durum ve koşul kapsamlı biçimde araştırılır, evlât edinen ile edinilen **dinlenir** ve gerektiğinde uzman görüşü alınır. Araştırmanın konuları da sayılmıştır: tarafların kişiliği ve sağlığı, karşılıklı ilişkileri, ekonomik durumları, evlât edinenin eğitme yeteneği, evlât edinmeye yönelten sebepler ve aile ile bakım ilişkilerindeki gelişmeler. Bu adımlar atlanırsa hüküm eksik inceleme sebebiyle sakatlanır. Duruşma tutanağında kimlerin dinlendiği kontrol edilmelidir.

8 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
23.06.2015 · E. 2015/8549 · K. 2015/10986

Ana babanın rızasının aranmamasına ilişkin karar kesinleşmeden evlât edinme davası sonuçlandırılamaz

Küçük uzun süredir davacıların yanında bakılıyordu; ana evlât edinilmesine rıza göstermiyordu. Başka bir dosyada küçük hakkında bakım tedbiri uygulanmasına ve evlât edinmede ananın rızasının aranmamasına karar verilmişti; ancak bu karar henüz kesinleşmemişti. Mahkeme buna rağmen evlât edinme davasını karara bağlamıştır.

> *...dosyasında verilen annesinin rızasının aranmamasına ilişkin kararın kesinleşmesinin beklenerek oluşacak sonuca göre karar verilmesi gerekirken, söz konusu kararın kesinleşmesi beklenilmeden yazılı gerekçe ile karar verilmiş olması doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Evlât edinme küçüğün ana ve babasının rızasını gerektirir (TMK m. 309); rızanın aranmayacağı hâller ise ayrı bir maddede sayılmıştır (TMK m. 311). Uygulamada bu iki dava çoğu kez paralel yürür ve sıralama önem kazanır: rızanın aranmamasına ilişkin karar **kesinleşmeden** evlât edinme davası sonuçlandırılamaz. Mahkeme, o dosyanın kesinleşmesini bekleyip oluşacak sonuca göre karar vermelidir. Dosyada rıza sorunu varsa, evlât edinme davasında bu dosyanın **bekletici sorun** yapılması talep edilmelidir; aksi hâlde lehe çıkan bir hüküm temyizde ayakta kalmaz.

9 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
06.04.2015 · E. 2014/13819 · K. 2015/5193

Ana babanın rızası bulunuyor, evlât edinme küçüğün yararına ve diğer koşullar da sağlanmışsa mahkeme davayı reddedemez

Küçüğün evlât edinilmesi istendi; ana ve babanın rızası bulunuyordu ve bilirkişi raporu ile dosya kapsamı evlât edinmenin küçüğün yararına olduğunu gösteriyordu. Mahkeme, küçüğün ana ve babasının rızasının bulunmadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

> *...küçüğün anne ve babasının evlat edinmeye rızalarının bulunduğu gibi bilirkişi raporu ve dosya kapsamı dikkate alındığında evlat edinmenin küçüğün yararına*

> *olduğu, evlat edinme için kanunda belirtilen diğer şartların da mevcut olduğu, dolayısıyla davanın kabulüne karar verilmesi gerekirken, yerinde olmayan gerekçe ile davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Koşullar sağlandığında hâkimin takdir alanı kalmaz. Karar, üç unsuru birlikte sayarak sonuca varır: ana babanın **rızası** vardır, evlât edinme küçüğün **yararınadır** ve kanunda aranan **diğer koşullar** da mevcuttur. Bu durumda davanın kabulü gerekir; gerçekte var olan bir rızayı yok sayan gerekçeyle verilen ret kararı bozulur. Buradan çıkarılacak pratik ilke, rızanın dosyada **usulüne uygun biçimde** belgelenmesidir: rıza, küçüğün veya ana babanın oturdukları yer mahkemesinde sözlü ya da yazılı olarak açıklanıp tutanağa geçirilir (TMK m. 309). Duruşmada sözlü verilen rızanın tutanağa geçirildiğinden emin olunmalıdır.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 305:** Küçüklerin evlât edinilmesinde genel koşullar.
- **TMK m. 306:** Eşlerin birlikte evlât edinmesi.
- **TMK m. 307:** Tek başına evlât edinme.
- **TMK m. 309:** Ana ve babanın rızası.
- **TMK m. 311:** Rızanın aranmaması.
- **TMK m. 313:** Erginlerin ve kısıtlıların evlât edinilmesi.
- **TMK m. 316:** Evlât edinmede araştırma.
- **TMK m. 318:** Evlâtlık ilişkisinin kaldırılması.
- **TMK m. 426:** Temsil kayyımı atanması.

MADDE

309

A. Küçüklerin evlât edinilmesi
V. Ana ve babanın rızası
1. Şekil

KANUN METNİ

(1) Evlât edinme, küçüğün ana ve babasının rızasını gerektirir.
(2) Rıza, küçüğün veya ana ve babasının oturdukları yer mahkemesinde sözlü veya yazılı olarak açıklanarak tutanağa geçirilir.
(3) Verilen rıza, evlât edinenlerin adları belirtilmemiş veya evlât edinenler henüz belirlenmemiş olsa dahi geçerlidir.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 309, küçüğün evlât edinilmesinde ana ve babanın rızasını zorunlu kılar ve bu rızanın şeklini belirler. Kural nettir: evlât edinme, küçüğün ana ve babasının rızasını gerektirir; rızanın aranmadığı hâller kanunda sınırlı biçimde sayılmıştır (TMK m. 311). Rıza, **küçüğün veya ana ve babasının oturdukları yer mahkemesinde** sözlü veya yazılı olarak açıklanır ve **tutanağa geçirilir**. Bu bir geçerlilik şeklidir: kuruma, hastaneye ya da evlât edinecek kişilere verilen beyan, noterde düzenlenen taahhüt bu şekli karşılamaz; mahkeme dışında verilen rıza kanuna göre geçerli değildir.[1] Maddenin üçüncü fıkrası ise rızayı evlât edinecek kişilerden bağımsız kılar: verilen rıza, evlât edinenlerin adları belirtilmemiş veya evlât edinenler henüz belirlenmemiş olsa dahi geçerlidir. Bu hüküm, kurum aracılığıyla yürütülen evlât edindirme sürecini mümkün kılar.

TEMEL KAVRAMLAR

Ana babanın rızası	Küçüğün evlât edinilmesine ana ve babasının onay vermesi (TMK m. 309/1).
Rızanın şekli	Mahkemede sözlü veya yazılı açıklama ve tutanağa geçirme (TMK m. 309/2).
Yetkili mahkeme	Küçüğün veya ana ve babasının oturdukları yer mahkemesi (TMK m. 309/2).

1 Yargıtay 8. HD, 24.09.2018, E. 2018/3959, K. 2018/16096.

Belirsiz rıza | Evlât edinenler belirlenmeden verilen ve yine de geçerli olan rıza (TMK m. 309/3).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 309- Madde İsviçre Medenî Kanununun 265a maddesinden alınmıştır. Birinci fıkra, ana ve babasının rızası alınmayan küçüğün evlât edinilemeyeceğini, yürürlükteki Kanunun 254 üncü maddesinin ikinci cümlesini kısmen karşılar şekilde hükme bağlamaktadır. İkinci fıkra, rızanın verilme şeklini düzenlemekte ve üçüncü fıkrada ise, verilen rızanın, evlât edinenlerin adları belirtilmemiş veya evlât edinenler henüz belirlenmemiş olsa dahi geçerli olacağı hükme bağlanmaktadır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 119*

Gerekçe kısadır ama üç fıkranın işlevini eksiksiz açıklar ve bir de gizli bilgi verir. **Birinci fıkra** için kullanılan ifade dikkat çekicidir: eski Kanun'un 254. maddesinin ikinci cümlesini "kısmen" karşılar. Kısmîliğin sebebi şudur: eski hükümde ana babanın muvafakatinin **yanında hâkimin muvafakati** de bir seçenek olarak yer alıyordu; yani hâkim, ana babanın iradesinin yerine geçebiliyordu. Yeni Kanun bu genel yetkiyi kaldırmış, ana babanın rızasının aranmayacağı hâlleri sınırlı biçimde ve ayrı bir maddede saymıştır (TMK m. 311). Böylece ana babanın iradesi güçlendirilmiş, hâkimin takdiri ise belirli koşullara bağlanmıştır. **İkinci fıkra** rızanın verilme şeklini düzenler; gerekçe bunu "şekil" olarak adlandırır ve madde de zaten "Şekil" kenar başlığını taşır. **Üçüncü fıkra** ise rızanın belirli bir aileye yönelik olmasını gereksiz kılar; bu, kurum aracılığıyla yürütülen evlât edindirme sisteminin temelidir (TMK m. 320). Madde, Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almamıştır; Tasarıdaki metin aynen kanunlaşmıştır (S. Sayısı 723, s. 311-314).

Eski Kanun'da konu tek bir cümleyle düzenlenmişti: **ana babanın veya hâkimin muvafakati** alınmadıkça kısıtlı ile küçük, ayırt etme gücüne sahip olsalar bile evlâtlığa alınamazdı (m. 254, ikinci cümle). Bu düzenlemenin üç özelliği vardı. **Birincisi**, rıza ile hâkimin muvafakati **eşdeğer** kabul ediliyordu; hâkim, ana babanın rızası olmaksızın da muvafakat verebiliyordu. **İkincisi**, muvafakatin hangi şekilde ve hangi mahkemede alınacağı gösterilmemişti; bugünkü gibi bir geçerlilik şekli yoktu. **Üçüncüsü**, evlât edinenlerin belirlenmiş olup olmamasının önemine hiç değinilmemişti. 1990 yılında eklenen 254/a maddesi ise rızanın aranmayacağı hâlleri ilk kez saymış, bunları ana veya babanın kim olduğunun ya da nerede bulunduğunun uzun süredir bilinmemesi, sürekli temyiz kudretinden yoksunluk ve velâyetin kaldırılmasını gerektirecek ölçüde ilgisizlik olarak belirlemişti. Yeni Kanun bu üçlü yapıyı korumakla birlikte her birini kendi maddesine taşımıştır: rızanın kendisi ve şekli bu maddede, zamanı ve geri alınması ayrı bir maddede (TMK m. 310), aranmadığı hâller ise başka bir maddede (TMK m. 311) düzenlenmiştir. En belirgin değişiklik, hâkimin ana babanın yerine geçen genel muvafakat yetkisinin kaldırılmasıdır.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Madde 254 – Mümeyyiz olan kimse, rızası olmadıkça, evlatlığa alınamaz. Ana babanın veya hakimin muvafakatı alınmadıkça mahcur ile küçük, mümeyyiz bile olsalar, evlatlığa alınamazlar. Madde 254/a – (Ek: 14/11/1990 - 3678/5 md.) Kim olduğu veya nerede bulunduğu uzun süreden beri bilinmeyen ya da sürekli temyiz kudretinden yoksun bulunan ana veya babanın rızası aranmaz. Velayetin kaldırılmasını gerektirecek ölçüde çocuğu ile ilgisiz olan ana veya baba için de aynı hüküm uygulanır.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 254 ve 254/a

	743 sayılı Kanun	4721 sayılı Kanun m. 309
Rıza sahibi	Ana baba veya hâkim (m. 254)	Yalnızca ana ve baba (m. 309/1)
Hâkimin muvafakati	Rızanın yerine geçerdi	Kaldırıldı
Şekil	Gösterilmemişti	Mahkemede açıklama ve tutanak (m. 309/2)
Yetkili mahkeme	Belirtilmemişti	Küçüğün veya ana babanın oturduğu yer (m. 309/2)
Evlât edinenler	Düzenlenmemişti	Belirlenmemiş olsa dahi geçerli (m. 309/3)
Rızanın zamanı	Düzenlenmemişti	Ayrı maddede (m. 310)
Aranmadığı hâller	254/a maddesinde	Ayrı maddede (m. 311)

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden bu yana hiç değiştirilmemiştir. Buna karşılık maddenin uygulaması, özellikle **şekil şartının sonucu** bakımından zaman içinde netleşmiştir. Yargıtay, mahkeme dışında verilen beyanın geçerli olmadığını ve kanunun aradığı şekil ile zamana uyulmadan verilen beyanın **hiç verilmemiş sayılacağını** açıkça ortaya koymuştur.[2] Bu yaklaşımın pratik önemi büyüktür: doğumun hemen ardından kuruma verilen bir dilekçeye dayanılarak yürütülen evlât edindirme sürecinde, ortada geri alınabilecek bir rıza bile bulunmadığı için mesele **rızanın geri alınması** değil, işlemlerin baştan geçersizliği olarak ele alınır. Aynı doğrultuda, rızanın tespiti için duruşma açılması zorunlu görülmüş[3] ve rızanın şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğu, yasal temsilci eliyle kullanılamayacağı kabul edilmiştir.[4]

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi; hâkimin muvafakati seçeneği kaldırıldı, rızaya geçerlilik şekli getirildi	4721 s. K.

2 Yargıtay 8. HD, 24.09.2018, E. 2018/3959, K. 2018/16096.
3 Yargıtay 18. HD, 16.01.2014, E. 2013/19647, K. 2014/433.
4 Yargıtay 8. HD, 18.06.2019, E. 2018/10413, K. 2019/6123.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Temel kural	Evlât edinme ana ve babanın rızasını gerektirir	TMK m. 309/1
Gerekçesi	Evlât edinmeyle velâyet ilişkisi sona erer	Yargıtay HGK, K. 2021/1154
Kimden alınır	Ayırt etme gücü olan ve soybağı kurulmuş ana babadan	Yargıtay HGK, K. 2021/1154
Her ikisi de	Ana ve babanın ikisinin de rızası zorunlu	Yargıtay 2. HD, K. 2012/16219
Niteliği	Şahsa sıkı sıkıya bağlı hak	Yargıtay 8. HD, K. 2019/6123
Şekli	Mahkemede açıklanır, tutanağa geçirilir	TMK m. 309/2
Mahkeme dışı beyan	Geçerli değildir	Yargıtay 8. HD, K. 2018/16096
Kuruma verilen dilekçe	Rıza sayılmaz	Yargıtay 2. HD, K. 2012/30659
Duruşma	Açılması zorunludur	Yargıtay 18. HD, K. 2014/433
Evlât edinenler	Belirlenmemiş olsa dahi rıza geçerlidir	TMK m. 309/3
Zamanı	Doğumdan altı hafta geçmeden verilemez	TMK m. 310
Aranmadığı hâller	Kanunda sınırlı sayıda	TMK m. 311
Görevli mahkeme	Aile mahkemesi	4787 s. K. m. 4

1 TBMM gerekçesine göre madde, İsviçre Medenî Kanunu'nun 265a maddesinden alınmıştır. Gerekçe her fıkranın işlevini tek tek açıklar: **birinci fıkra**, ana ve babasının rızası alınmayan küçüğün evlât edinilemeyeceğini, 743 sayılı Kanun'un 254. maddesinin ikinci cümlesini kısmen karşılar biçimde hükme bağlar; **ikinci fıkra** rızanın verilme şeklini düzenler; **üçüncü fıkra** ise verilen rızanın, evlât edinenlerin adları belirtilmemiş veya evlât edinenler henüz belirlenmemiş olsa dahi geçerli olacağını söyler. Buradaki "kısmen karşılar" ifadesi önemlidir: eski Kanun ana babanın muvafakatinin yanında **hâkimin muvafakatini** de bir seçenek olarak öngörüyordu; yeni Kanun bu seçeneği kaldırmış, ana babanın rızasının yerine geçebilecek hâlleri ayrı ve sınırlı bir hükümde toplamıştır (TMK m. 311). Tasarının 309. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almamış, madde Tasarıdaki hâliyle kanunlaşmıştır (S. Sayısı 723, s. 311-314).

DİKKAT

Bu maddede en sık yapılan hata, rızanın **yanlış yerde** alınmasıdır. Kanun rızanın mahkemede açıklanıp tutanağa geçirilmesini arar; bu bir şekil şartıdır ve uyulmadığında beyan sakat değil, **hiç doğmamış** sayılır. Kuruma verilen dilekçe, hastanede imzalanan form, noterde düzenlenen taahhüt ya da evlât edinecek kişilere verilen yazılı söz geçerli rıza değildir.[5] İkinci nokta zamandır: rıza, küçüğün doğumunun üzerinden **altı hafta geçmeden** verilemez (TMK m. 310); doğumun hemen ardından alınan beyan bu sebeple de sonuç doğurmaz. Üçüncü nokta kişiseldir: rıza şahsa sıkı sıkıya bağlı bir haktır, yasal temsilci eliyle kullanılamaz; ana veya baba küçük ya da kısıtlı olsa bile ayırt etme gücü varsa beyanı bizzat alınır.[6] Dördüncü nokta kapsamdır: rıza ana ve babanın **her ikisinden** de alınır; birinin rızası diğerininkinin yerine geçmez ve rızası alınamayan ebeveyn için ayrıca karar gerekir (TMK m. 312).

II. Rızanın Zorunlu Olmasının Gerekçesi

- **Kural:** Evlât edinme, küçüğün ana ve babasının rızasını gerektirir (TMK m. 309/1).
- **Sebep:** Evlât edinmeyle biyolojik ana babanın velâyet ilişkisi sona erer.[7]
- **Sonuç:** Haklar ve yükümlülükler evlât edinene geçer (TMK m. 314).
- **Nitelik:** Rıza, evlât edinmenin kurucu koşuludur.
- **Ayırt etme gücü:** Küçükte aranmaz; rıza ergin olmaması sebebiyle gerekir.
- **İstisna:** Yalnızca kanunda sayılan hâllerde aranmaz (TMK m. 311).

III. Rızayı Verecek Kişiler

- **Kişiler:** Ana ve baba; ikisinin de rızası zorunludur.[8]
- **Birinci koşul:** Ayırt etme gücüne sahip olmak.
- **İkinci koşul:** Küçükle soybağının kurulmuş olması (TMK m. 282).
- **Ana:** Soybağı doğumla kurulduğundan rızası her hâlde gerekir.
- **Baba:** Soybağı kurulmamışsa rızası aranmaz.[9]
- **Gerçek olmayan ana baba:** Verdiği rıza sonuç doğurmaz.

5 Yargıtay 2. HD, 17.12.2012, E. 2011/18166, K. 2012/30659.
6 Yargıtay 8. HD, 18.06.2019, E. 2018/10413, K. 2019/6123.
7 Yargıtay HGK, 05.10.2021, E. 2017/2045, K. 2021/1154.
8 Yargıtay 2. HD, 14.06.2012, E. 2011/19471, K. 2012/16219.
9 Yargıtay HGK, 05.10.2021, E. 2017/2045, K. 2021/1154.

IV. Rızanın Şekli

- **Yer:** Küçüğün veya ana ve babanın oturdukları yer mahkemesi (TMK m. 309/2).
- **Biçim:** Sözlü veya yazılı açıklama.
- **Zorunlu işlem:** Tutanağa geçirme.
- **Mahkeme dışı beyan:** Geçersizdir.[10]
- **Kuruma verilen dilekçe:** Rıza sayılmaz.[11]
- **Duruşma:** Açılması zorunludur.[12]

V. Rızanın Hukukî Niteliği

- **Nitelik:** Tek taraflı irade beyanı.[13]
- **Anı:** Mahkemeye ulaşıp tutanağa geçirildiğinde sonuç doğurur.
- **Şahsa bağlılık:** Temsilci eliyle kullanılamaz.[14]
- **Küçük ana baba:** Ayırt etme gücü varsa beyanı bizzat alınır.
- **Karşı taraf:** Rıza bir sözleşme değildir.
- **Geri alma:** Altı hafta içinde aynı usulle mümkündür (TMK m. 310).

VI. Evlât Edinenler Belirlenmeden Verilen Rıza

- **Kural:** Adları belirtilmemiş olsa dahi rıza geçerlidir (TMK m. 309/3).
- **Kapsam:** Evlât edinenler henüz belirlenmemiş olabilir.
- **İşlevi:** Kurum aracılığıyla evlât edindirmeyi mümkün kılar.
- **Aracılık:** Yetkili kurum ve kuruluşlarca yürütülür (TMK m. 320).
- **Sonuç:** Rıza, belirli bir aileye değil işleme yöneliktir.
- **Tespit:** Rıza beyanı mahkemece tutanağa geçirilerek belirlenir.

VII. Rıza Bulunmamasının Sonucu

- **Kural:** Yasal sebep yoksa rıza hilâfına karar verilemez.[15]
- **Yol:** Rızanın aranmaması kararı alınır (TMK m. 311).
- **Zamanı:** Yerleştirmeden önce veya evlât edindirme sırasında.[16]
- **Kapsam:** Ana ve baba için ayrı ayrı karar verilir.[17]
- **Araştırma:** Özen yükümlülüğü incelenmeden karar verilemez.[18]

10 Yargıtay 8. HD, 24.09.2018, E. 2018/3959, K. 2018/16096.
11 Yargıtay 2. HD, 17.12.2012, E. 2011/18166, K. 2012/30659.
12 Yargıtay 18. HD, 16.01.2014, E. 2013/19647, K. 2014/433.
13 Yargıtay 2. HD, 03.10.2011, E. 2011/10286, K. 2011/14804.
14 Yargıtay 8. HD, 18.06.2019, E. 2018/10413, K. 2019/6123.
15 Yargıtay 2. HD, 30.09.2009, E. 2008/11251, K. 2009/16259.
16 Yargıtay 18. HD, 30.06.2014, E. 2014/10441, K. 2014/11664.
17 Yargıtay 18. HD, 25.11.2013, E. 2013/12701, K. 2013/16234.

- **Rızası alınmayan:** İlişkinin kaldırılmasını isteyebilir (TMK m. 317).

UYGULAMA NOTU

Bu maddeyle çalışırken izlenecek sıra bellidir. **Birinci adım nüfus kaydıdır:** küçüğün ana ve babasının kim olduğu, aralarında soybağının kurulup kurulmadığı belirlenmelidir. Ana ile soybağı doğumla kurulduğu için ananın rızası her hâlde gerekir; baba ile soybağı ancak ana ile evlilik, tanıma veya babalık hükmüyle doğar, kurulmamışsa o kişinin rızası aranmaz. Yargılama sırasında tanıma yapılırsa tablo değişir; bu nedenle nüfus kaydı **karar anına kadar** izlenmelidir. **İkinci adım rızanın alınmasıdır:** rıza mahkemede, duruşmada, sözlü veya yazılı olarak açıklanır ve tutanağa geçirilir. Kuruma verilmiş dilekçe, hastanede imzalanmış form, noter beyanı veya evlât edinecek kişilere verilmiş yazılı söz bu şekli karşılamaz; bunlara dayanılarak yürütülen süreç sonradan tümüyle tartışmalı hâle gelir. Tutanakta beyan sahibinin kimliğinin tespit edildiği, beyanın serbestçe verildiği ve içeriğinin okunup imzalatıldığı görünmelidir. **Üçüncü adım zamandır:** rıza, doğumun üzerinden altı hafta geçmeden verilemez; erken alınan beyan geçersizdir ve geri alma süresi de işlemez, çünkü ortada hiç rıza yoktur. **Dördüncü adım eksik rızadır:** ana babadan birinin rızası alınamıyorsa, o kişi bakımından rızanın aranmaması için ayrı bir karar gerekir; bu karar ana ve baba için ayrı ayrı kurulmalı ve kesinleşmelidir. Evlât edinme davası, bu karar kesinleşmeden sonuçlandırılmaya çalışılmamalıdır. **Son olarak**, rızanın belirli bir aileye yönelik olmasının gerekmediği unutulmamalıdır: evlât edinenler henüz belirlenmemiş olsa bile rıza geçerlidir; bu, kurum aracılığıyla yürütülen evlât edindirme süreçlerinin hukukî dayanağıdır.

İÇTİHATLAR

1 YARGITAY HUKUK GENEL KURULU
05.10.2021 · E. 2017/2045 · K. 2021/1154

Küçüğün evlât edinilmesi ancak ana ve babasının rızasıyla mümkündür; çünkü evlât edinme kararıyla biyolojik ana babanın velâyet ilişkisi sona erer

Evlilik dışı ilişkiden doğan bir küçük, doğumundan hemen sonra bir evin önüne bırakılmış, hakkında koruma kararı verilerek evlât edinmek isteyen çifte teslim edilmişti. Yargılama sırasında çocuğun babası olduğunu öğrenen kişi küçüğü tanımış ve kendisine teslimini istemişti. Yerel mahkeme evlât edinme kararında direnince uyuşmazlık Hukuk Genel Kuruluna gelmiştir.

> *Bir küçüğün evlat edinilmesi ancak onun anne ve babasının rızasıyla mümkün olabilir (TMK m. 309/1). Evlat edinme kararı ile biyolojik anne ve babayla olan*

18 Yargıtay 18. HD, 08.12.2014, E. 2014/11383, K. 2014/17755.

> *velayet ilişkisi ortadan kalkacağı için, anne ve babanın evlat edinmeye rıza vermesi gereklidir...*

DEĞERLENDİRME Bu cümle maddenin **niçin** var olduğunu açıklar. Evlât edinme kararı çocuğun biyolojik ana babasıyla arasındaki velâyet ilişkisini sona erdirir; ana babaya ait haklar ve yükümlülükler evlât edinene geçer (TMK m. 314). Bu kadar ağır bir sonuç, ilgililerin iradesi dışında doğamaz. Bu nedenle rıza, evlât edinmenin **kurucu koşuludur**: küçüğün yararına olduğu düşünülse, evlât edinen kusursuz bulunsa, aradaki fiilî bağ güçlü olsa dahi ana babanın rızası yoksa evlât edinme kararı verilemez. Kararda ayrıca vurgulanan bir ayrıntı vardır: ana babanın rızası küçüğün **ergin olmaması** sebebiyle aranır; küçüğün ayırt etme gücüne sahip olup olmaması bu rızayı gereksiz kılmaz. Küçüğün kendi rızası ise ayrı bir koşuldur ve yalnızca ayırt etme gücü varsa aranır (TMK m. 308).

2 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
05.10.2021 · E. 2017/2045 · K. 2021/1154

Rıza verme hakkı, ayırt etme gücüne sahip olan ve küçükle arasında soybağı kurulmuş bulunan ana babaya aittir; soybağı kurulmamış babanın rızası aranmaz

Aynı uyuşmazlıkta Hukuk Genel Kurulu, rızanın kimden alınacağı sorusunu ayrıca ele aldı: çocukla arasında henüz soybağı bulunmayan kişinin rızasının aranıp aranmayacağı tartışılmıştır.

> *"Küçüğün anne ve babasının rızasının alınması için anne ve baba rıza verme hakkına sahip olmalıdır. İlk olarak anne ve babanın ayırt etme gücüne sahip olması ve küçük ile soybağı ilişkisi kurulmuş olması gereklidir. Anne ile soybağı doğumla birlikte kurulmakta ise de, baba ile çocuk arasında herhangi bir soybağı kurulamamışsa (anne ile evlenme, tanıma ya da babalık davası yoluyla) onun rızası aranmaz...*

DEĞERLENDİRME Rızanın kimden alınacağı, uygulamada en çok hata yapılan noktadır. Karara göre iki koşul birlikte aranır: rıza verecek kişinin **ayırt etme gücüne** sahip olması ve küçükle arasında **soybağının kurulmuş** olması. Ana ile soybağı doğumla kendiliğinden kurulur (TMK m. 282); bu nedenle ananın rızası her hâlde gerekir. Baba bakımından ise durum farklıdır: soybağı ancak ana ile evlilik, tanıma veya babalık hükmüyle kurulur (TMK m. 282). Evlilik dışı doğan ve tanınmamış bir çocukta, biyolojik baba bilinse bile hukuken baba yoktur ve rızası aranmaz. Buna karşılık yargılama sırasında tanıma yapılırsa artık soybağı kurulmuş olur ve o kişinin rızası da gerekli hâle gelir; bu yüzden evlât edinme dosyalarında nüfus kaydının **karar anındaki** durumu esas alınır.

3 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
11.04.2012 · E. 2012/2-302 · K. 2012/287

Küçüğün evlât edinilmesinde ana ve babanın rızasının aranması asıldır; rızanın aranmadığı hâller yalnızca kanunda sayılanlardır

Bir bebek, doğumundan kısa süre sonra kurum aracılığıyla koruyucu aile olan bir çifte verilmiş, çift bir yılı aşkın bakımdan sonra evlât edinme davası açmıştı. Yargılama sırasında biyolojik ana anneliğin tespiti davasını kazandı ve evlât edinmeye karşı çıkmıştır. Yerel mahkeme, ananın özen yükümlülüğünü yerine getirmediği gerekçesiyle davayı kabul etmiştir; uyuşmazlık iki kez Hukuk Genel Kuruluna gelmiştir.

> *Görülmektedir ki, kural olarak küçüğün evlat edinilmesinde anne ve babanın rızasının aranması asıldır. Ne var ki, kanunda sayılan hallerde rıza aranmaz...*

DEĞERLENDİRME Karar, maddenin mantığını iki cümlede özetler: **rıza kuraldır, rızasızlık istisnadır.** İstisnalar kanunda sınırlı biçimde sayılmıştır ve yorumla genişletilemez (TMK m. 311). Dosyanın seyri de öğreticidir: aynı uyuşmazlıkta Özel Daire ve Hukuk Genel Kurulu önce ananın özen yükümlülüğünü yerine getirdiğini kabul edip evlât edinmeyi reddetmiş, karar düzeltme aşamasında ise değerlendirme değişmiş ve ananın rızasının aranmaması yolundaki direnme uygun bulunmuştur. Bu, özen yükümlülüğünün **takdire dayalı** bir ölçüt olduğunu gösterir: aynı olgular farklı aşamalarda farklı değerlendirilebilmektedir. Dolayısıyla rızanın aranmaması iddiasına dayanan bir dosyada, olguları somut ve ayrıntılı biçimde ortaya koymak belirleyici olur.

4 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
24.09.2018 · E. 2018/3959 · K. 2018/16096

Rıza mahkeme önünde açıklanıp tutanağa geçirilmelidir; mahkeme dışında verilen rıza kanuna göre geçerli değildir

Evlilik dışı doğan bir çocuğun anası, doğumdan iki gün sonra kuruma verdiği dilekçeyle çocuğun evlât edindirilmesini ve açılacak rıza aranmaması davasını kabul ettiğini bildirmişti. Kurumun hasımsız açtığı dava üzerine aile mahkemesi duruşma açmaksızın rızanın aranmamasına karar vermiştir. Ana ve sonradan çocuğu tanıyan baba, yapılan işlemlerin iptalini ve çocuğun kendilerine teslimini istemiştir.

> *Evlat edinmede iki istisnai durum dışında küçüğün anne babasının rızasının bulunması esas olduğundan rızanın verilmesi ve geri alınması da kanunda düzenlenmiş olup 309. madde gereği anne-babanın vereceği rızanın, küçüğün veya ana ve babasının oturdukları yer mahkemesinde sözlü veya yazılı olarak açıklanarak tutanağa geçirileceği, yani mahkeme dışında verilecek rızanın kanuna göre geçerli olmadığı...*

DEĞERLENDİRME Maddenin ikinci fıkrası bir **geçerlilik şeklidir**, düzen hükmü değildir. Rıza yalnızca mahkeme önünde, sözlü veya yazılı olarak açıklanıp tutanağa geçirildiğinde hukuken doğar. Kuruma verilen dilekçe, noterde düzenlenen beyan, hastanede imzalanan form ya da evlât edinecek kişilere verilen yazılı taahhüt bu

şekli karşılamaz. Karar ayrıca yetkili mahkemeyi de gösterir: rıza **küçüğün veya ana babanın oturdukları yer** mahkemesinde açıklanır; başka bir yer mahkemesinde alınan beyan için yetki sorunu gündeme gelir. Şekle ilişkin bu katılığın sebebi açıktır: çocuğun kaderini belirleyen bir irade beyanının, tarafsız bir merci önünde, kaydı tutulacak biçimde ve serbestçe verildiğinden emin olunmak istenmiştir.

5 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
24.09.2018 · E. 2018/3959 · K. 2018/16096

Kanunun öngördüğü şekil ve zamana uyulmadan verilen beyan hiç verilmemiş sayılır; ortada geri alınabilecek bir rıza da yoktur

Aynı dosyada yerel mahkeme, davayı 'verilen rızanın geri alınması' olarak nitelemiş ve bu nitelendirme üzerinden sonuca gitmişti. Daire, önce ortada geçerli bir rıza bulunup bulunmadığını incelemiştir.

> *...mahkemenin kabul ettiği üzere davanın, annenin verdiği kabul edilen rızasının geri alınması davası olmadığı, çünkü verilen rızanın, kanunda belirtilen şekil ve zamanda verilmediği için ortada verilmiş bir rızanın varlığından bahsedilemeyeceği...*

DEĞERLENDİRME Bu ayrım pratikte çok işe yarar. Şekline veya zamanına uyulmadan verilen beyan **sakat bir rıza** değil, **hiç rıza değildir**. Sonucu şudur: böyle bir beyanın geri alınması için altı haftalık süreyi beklemeye veya o süreye uymaya gerek yoktur (TMK m. 310); dava da 'rızanın geri alınması' olarak değil, işlemlerin baştan geçersizliği üzerinden kurulur. Özellikle doğumdan hemen sonra alınan beyanlarda bu nokta belirleyicidir: kanun, rızanın **doğumdan itibaren altı hafta geçmeden** verilemeyeceğini açıkça söyler. Dolayısıyla doğumun hemen ardından alınmış bir beyana dayanılarak yürütülmüş evlât edindirme sürecinde, sürecin tamamının hukukî dayanağı tartışmalı hâle gelir.

6 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
17.12.2012 · E. 2011/18166 · K. 2012/30659

Kuruma verilen dilekçede evlât edinmeye rıza gösterildiğinin belirtilmesi geçerli bir rıza beyanı değildir

Evlilik dışı doğan bir küçük, doğumundan bir gün sonra anası tarafından kuruma teslim edilmiş, kurum da küçüğü gelecekte evlât edinilmek üzere bir aileye geçici bakım sözleşmesiyle vermişti. Kurum, evlât edinmede ananın rızasının bulunduğunun tespitini istemiştir; mahkeme ise rızanın aranmamasına karar vermiştir.

> *Yasa, rıza beyanının mahkeme önünde sözlü veya yazılı olarak açıklanmasını aramış ve küçüğün doğumunun üzerinden altı hafta geçmeden önce verilen rızaya sonuç bağlamamıştır. Şu halde, davalı annenin mahkemeye değil de, kuruma başvururken dilekçesinde rıza gösterdiğini açıklamış olmasının bir geçerliliği yoktur.*

DEĞERLENDİRME Karar iki yanlışı birden düzeltir. **Birincisi**, kuruma hitaben yazılmış bir dilekçede "rıza gösteriyorum" denmesi, kanunun aradığı şekli karşılamaz; üstelik bu beyan doğumdan bir gün sonra alındığı için zaman koşuluna da aykırıdır (TMK m. 310). **İkincisi**, kanun kuruma 'rızanın bulunduğunun tespiti' için mahkemeye başvurma yetkisi vermemiştir; kurumun isteyebileceği şey, koşulları varsa **rızanın aranmaması** kararıdır (TMK m. 312). Kararın deyişiyle kanun olumsuz durumu düzenlemiştir. Uygulamada kurum dosyalarında sık görülen bu karışıklık önemlidir: rızası olan ana baba, rızasını doğrudan mahkemede açıklar ve tutanağa geçirtir; rızası bulunmayan veya alınamayan ana baba için ise ayrı bir dava yolu vardır.

7 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
03.10.2011 · E. 2011/10286 · K. 2011/14804

Rıza tek taraflı bir irade beyanıdır; mahkemeye ulaştığı ve tutanağa geçirildiği anda hukukî sonuç doğurur

Evlilik dışı doğan bir küçüğün anası mahkemeye başvurarak hem çocuğun evlât edinilmesine rızasının bulunduğunun tespitini hem de babanın rızasının aranmamasını istemiştir. Mahkeme her iki istemi de reddetmiştir.

> *"Evlat edinmeye küçüğün ana ve babasının vereceği rıza, tek taraflı bir irade beyanı olup, mahkemeye ulaştığı ve tutanağa geçirildiği anda hukuki sonuç doğurur…*

DEĞERLENDİRME Rızanın hukukî niteliği, ondan doğan sonuçları da belirler. Rıza **tek taraflı bir irade beyanıdır**: karşı tarafın kabulüne, bir sözleşmeye ya da evlât edinecek kişilerin belirlenmiş olmasına bağlı değildir. Maddenin üçüncü fıkrası bunu açıkça söyler: verilen rıza, evlât edinenlerin adları belirtilmemiş veya evlât edinenler henüz belirlenmemiş olsa dahi geçerlidir. Bu düzenleme, kurum aracılığıyla yürütülen evlât edindirme sürecini mümkün kılar; ana baba, çocuğu kimin evlât edineceğini bilmeden de rıza verebilir. Kararın ikinci katkısı usule ilişkindir: ana rızasının bulunduğunu mahkemede beyan ettiğine göre, mahkemenin yapması gereken bu beyanı **tutanağa geçirip tespit etmektir**; istemi reddetmek değil. Buna karşılık ananın, babanın rızasının aranmaması için karar istemesi mümkün görülmemiştir; bu istem ancak evlât edinen veya aracı kuruma tanınmıştır (TMK m. 312).

8 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
16.01.2014 · E. 2013/19647 · K. 2014/433

Rıza beyanının tespiti için duruşma açılması zorunludur; dosya üzerinden karar verilemez

Evlilik dışı doğan çocuğunu evlât edindirmek isteyen ana, rızasının tespitini ve babanın rızasının aranmamasını istemiştir. Mahkeme, duruşma açmadan tensiple davanın kabulüne karar vermiştir.

> *Mahkemece açıklanan hükme uygun olarak ve Hukuk Muhakemeleri Kanununun 27. maddesine göre duruşma açılıp ananın rızası tespit edilerek tutanağa geçirilmesi gerekirken, yazılı şekilde dosya üzerinde karar verilmesi doğru görülmemiştir...*

DEĞERLENDİRME Kanun rızanın mahkemede 'açıklanarak tutanağa geçirilmesini' aradığına göre, bunun teknik karşılığı bir **duruşmadır**. Dosya üzerinden verilen karar, hukukî dinlenilme hakkına da aykırıdır (HMK m. 27). Bu ayrıntı, dosyanın ileride sorgulanmasını önlemek bakımından önemlidir: yıllar sonra 'rıza baskı altında alındı' ya da 'böyle bir beyanda bulunulmadı' iddiası gündeme geldiğinde, tek güvenilir dayanak duruşma tutanağıdır. Bu nedenle rıza alınırken beyanın **duruşmada, hâkim huzurunda ve tutanağa geçirilerek** alındığından emin olunmalıdır; tutanakta beyan sahibinin kimliğinin tespit edildiği, beyanın serbestçe verildiği ve içeriğinin okunup imzalatıldığı görünmelidir.

9 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
18.06.2019 · E. 2018/10413 · K. 2019/6123

Evlât edinmeye rıza gösterme şahsa sıkı sıkıya bağlı bir haktır; ayırt etme gücü olan küçük ananın beyanı bizzat alınmalıdır

Bir küçüğün evlât edindirilmesinde ana ve babanın rızasının aranmaması istendi. Küçüğün anası da kendisi küçüktü ve dava sırasında onun adına yasal temsilcisi beyanda bulunmuştu. Mahkeme, yasal temsilcinin rıza gösterdiğinin tespitine karar vermiştir.

> *Evlat edinmeye rıza gösterme şahsa sıkı sıkıya bağlı haklardan olup, bu konuda ayırt etme gücü olan annenin beyanın alınması gerekmektedir...*

DEĞERLENDİRME Rıza, **şahsa sıkı sıkıya bağlı** bir haktır: temsilci eliyle kullanılamaz. Bunun en görünür sonucu, küçük yaşta ana olan kişilerin dosyalarında ortaya çıkar. Ayırt etme gücüne sahip bir küçük, kısıtlı olsa dahi şahsa sıkı sıkıya bağlı haklarını kendisi kullanır (TMK m. 16); dolayısıyla evlât edinmeye rızasını da kendisi açıklar. Yasal temsilcinin beyanı bunun yerine geçmez. Kararda mahkemenin, ananın görüşü ile yasal temsilcilerin beyanlarını **birlikte** alması gerektiği belirtilmiş; temyiz aşamasında ana ergin olduğu için de artık davaya dahil edilip doğrudan beyanının alınması istenmiştir. Aynı ilke, ana veya babanın kısıtlı olduğu dosyalar için de geçerlidir: ayırt etme gücü varsa rızayı bizzat verir; sürekli olarak ayırt etme gücünden yoksunsa rızası hiç aranmaz (TMK m. 311).

10 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
30.09.2009 · E. 2008/11251 · K. 2009/16259

Rızanın aranmamasını gerektiren hâller bulunmadıkça ana ve babanın rızası hilâfına evlât edinmeye karar verilemez

Evli bir çift, on yaşındaki bir küçüğü birlikte evlât edinmek istemiştir. Küçüğün ana ve babası duruşmada rızalarının bulunmadığını açıkça ifade etmişlerdir. Dosyada

rızanın aranmamasına ilişkin önceden alınmış bir karar yoktu ve özen yükümlülüğünün ihlâline dair bir delil de bulunmuyordu. Mahkeme yine de davayı kabul etmiştir.

> *Bu yasal hüküm uyarınca küçüğün evlat edinilmesinde ana ve babasının rızasının varlığı asıldır. Hangi hallerde ana ve babadan birinin rızasının aranmayacağı Türk Medeni Kanunu'nun 311. maddesinde gösterilmiştir. Bu haller bulunmadıkça ana ve babanın rızası hilafına evlat edinmeye karar verilemez...*

DEĞERLENDİRME Karar, uygulamada sık rastlanan bir hatayı gösterir: çocuğun fiilen evlât edinmek isteyenlerin yanında büyümüş olması, ana babanın açık muhalefetini aşmaya yetmez. Rızanın aranmaması ancak iki koşuldan birinin gerçekleşmesine bağlıdır (TMK m. 311) ve bu koşulların gerçekleştiği **delillerle** ortaya konmalıdır. Kararda özellikle vurgulanan nokta, dosyada ne önceden alınmış bir rızanın aranmaması kararının ne de özen yükümlülüğünün ihlâline ilişkin bir olgunun bulunmasıdır. Uygulamada izlenecek sıra bellidir: rıza yoksa önce rızanın aranmaması kararı alınır, o karar kesinleşir, ancak ondan sonra evlât edinme davası sonuçlandırılır.

11 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
14.06.2012 · E. 2011/19471 · K. 2012/16219

Yasal sebep yoksa ana ve babanın her ikisinin de rızası zorunludur; gerçek ana baba olmayan kişilerin verdiği rıza sonuç doğurmaz

Bir çiftin birlikte evlât edindiği küçüğün, nüfusta göründüğü kişilerin çocuğu olmadığı, gerçek ana babasının başka kişiler olduğu ayrı bir davada hükmen belirlenmiş ve nüfus kaydı iptal edilmişti. Cumhuriyet savcısı, rızası gerekenlerin rızası alınmadığı gerekçesiyle evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını istemiştir.

> *Rızanın aranmamasını gerektiren yasal sebepler (TMK m 311) bulunmadıkça veya bu yönde alınmış bir karar olmadıkça, ana ve babanın her ikisinin de rızasının alınması zorunludur...*

DEĞERLENDİRME Karar üç şeyi birden öğretir. **Birincisi**, rıza ana ve babanın her ikisinden de alınır; birinin rızası diğerininkinin yerine geçmez. **İkincisi**, rızayı verecek kişi çocuğun **gerçek** ana babası olmalıdır; nüfus kaydında ana baba görünen ama gerçekte öyle olmayan kişilerin verdiği rıza kanuna aykırıdır ve sonuç doğurmaz. **Üçüncüsü** usule ilişkindir: rızası alınmadan kurulmuş bir evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını yalnızca **rızası gerekenler** isteyebilir (TMK m. 317). Bu dosyada Cumhuriyet savcısının aynı sebebe dayanarak dava açma hakkı bulunmadığı belirtilmiş, hüküm gerekçesi değiştirilerek onanmıştır. Rıza eksikliğine dayanmak isteyen tarafın önce **dava hakkına sahip olup olmadığını** denetlemesi gerekir.

12 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
08.12.2014 · E. 2014/11383 · K. 2014/17755

Rızası bulunmayan baba bakımından özen yükümlülüğü araştırılmadan evlât edinmeye karar verilemez

Bir çift, evlilik içinde doğan ve doğumundan beş gün sonra kendilerine verilen küçüğü evlât edinmek istemiştir. Ana evlât edinmeye rıza göstermiştir; baba ise yargılama sırasında hiç dinlenmemiştir. Mahkeme davayı kabul etmiştir.

> *Davalı babanın çocuğa karşı özen yükümlülüğünü yerine getirip getirmediği konusunda mahkemece herhangi bir araştırma da yapılmamıştır.*

DEĞERLENDİRME Ana babadan yalnızca birinin rızasının bulunması, diğerinin rızasını gereksiz kılmaz. Baba dosyada hiç dinlenmemişse, mahkemenin iki seçeneği vardır: ya babanın rızasını usulüne uygun biçimde alacak ya da onun bakımından rızanın aranmaması koşullarının gerçekleşip gerçekleşmediğini **araştıracaktır** (TMK m. 311). Bu araştırma yapılmadan verilen kabul kararı, eksik inceleme sebebiyle bozulur. Dosyada ana babadan biri sürece katılmıyorsa, sessizliğin kendiliğinden rıza ya da kendiliğinden özen ihlâli sayılmayacağı bilinmelidir: her iki sonuç da ayrıca araştırılıp karara bağlanmak zorundadır.

13 **YARGITAY (KAPATILAN) 18. HUKUK DAİRESİ**
25.11.2013 · E. 2013/12701 · K. 2013/16234

Rızanın aranmaması istemi hakkında ana ve babanın her biri yönünden ayrı ayrı olumlu veya olumsuz karar verilmelidir

Kurum, evlilik dışı doğan ve anası tarafından bakılmayan, babası da bilinmeyen bir küçüğün evlât edindirilmesinde ana ve babanın rızasının aranmamasını istemiştir. Mahkeme yalnızca ana yönünden kabul kararı vermiştir; baba hakkında hiçbir karar kurmamıştır.

> *Dava, Türk Medeni Kanununun 311 ve devamı maddelerinde düzenlenen evlat edinmede küçüğün ana ve babasının rızasının aranmaması istemine ilişkindir. Mahkemece ana yönünden kabul kararı verilmiş, ancak baba yönünden bir karar verilmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Rızanın aranmaması kararı **kişi bazında** verilir. Bir dosyada ana yönünden koşullar gerçekleşmiş, baba yönünden gerçekleşmemiş olabilir; ya da tersi. Bu nedenle mahkeme her ilgili için ayrı ayrı olumlu veya olumsuz hüküm kurmak zorundadır. Kararda babanın kimliğinin belirlenememiş olması, ilk bentteki koşulun gerçekleştiği anlamına gelmiş ve baba yönünden de kabul kararı verilmesi gerektiği belirtilmiştir (TMK m. 311). Uygulama açısından sonucu şudur: talep ve hüküm fıkrası ana ve baba için **ayrı ayrı** kurulmalıdır; eksik bırakılan taraf, ileride evlât edinme davasının reddine yol açar.

14 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
30.06.2014 · E. 2014/10441 · K. 2014/11664

Rızanın aranmaması kararı ya küçüğün kuruma yerleştirilmesinden önce ya da evlât edindirme işlemi sırasında alınır

Küçük, velâyet kendisine verilen ana babadan biri tarafından 2004 yılında kuruma teslim edilmiş ve o tarihten beri kurumda kalmıştı. Kurum 2008 yılında, ana babanın özen göstermediğini ileri sürerek evlât edindirmede rızalarının aranmamasını istemiştir. Dosyada, çocuk hakkında evlât edindirme işlemlerinin başladığına dair bir belge yoktu.

> *Öyleyse yukarıda açıklanan yasal düzenlemeler dikkate alındığında koşulların oluşması durumunda küçüğün evlat edindirilmesinde ana babasının rızasının aranmaması kararının ya küçüğün kuruma (yurda) yerleştirilmesinden önce alınması veya evlat edindirme işlemi sırasında alınması gerekir...*

DEĞERLENDİRME Bu karar maddenin **zamanlamasını** gösterir. Rızanın aranmaması kararı serbestçe, her zaman istenebilecek bir tespit değildir; kanun iki ana verir (TMK m. 312). Küçük gelecekte evlât edinilmek amacıyla bir kuruma yerleştirilecekse karar **kural olarak yerleştirmeden önce** alınır; diğer hâllerde ise karar **evlât edinme işlemleri sırasında** verilir. Çocuk yıllar önce kuruma yerleştirilmiş ve ortada başlamış bir evlât edindirme işlemi de yoksa, iki andan hiçbiri gerçekleşmemiş demektir ve istem koşulsuz kalır. Dolayısıyla böyle bir talepte bulunulmadan önce dosyada ya yerleştirme öncesi aşamada olunduğu ya da evlât edindirme sürecinin fiilen başladığı belgelenmelidir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 282:** Soybağının kurulması.
- **TMK m. 305:** Küçüklerin evlât edinilmesinde genel koşullar.
- **TMK m. 306:** Eşlerin birlikte evlât edinmesi.
- **TMK m. 307:** Tek başına evlât edinme.
- **TMK m. 308:** Yaş farkı ve küçüğün rızası.
- **TMK m. 310:** Rızanın zamanı ve geri alınması.
- **TMK m. 311:** Rızanın aranmaması koşulları.
- **TMK m. 312:** Rızanın aranmamasına ilişkin karar.
- **TMK m. 314:** Evlât edinmenin hükümleri.
- **TMK m. 317:** Evlâtlık ilişkisinin kaldırılması.
- **TMK m. 320:** Evlât edinmede aracılık.

MADDE

310

A. Küçüklerin evlât edinilmesi
V. Ana ve babanın rızası
2. Zamanı

KANUN METNİ

(1) Rıza, küçüğün doğumunun üzerinden altı hafta geçmeden önce verilemez.
(2) Rıza, tutanağa geçirilme tarihinden başlayarak altı hafta içinde aynı usulle geri alınabilir.
(3) Geri almadan sonra yeniden verilen rıza kesindir.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 310, evlât edinmede ana babanın rızasına iki ayrı altı haftalık süre bağlar. Birincisi bir **yasaktır**: rıza, küçüğün doğumunun üzerinden altı hafta geçmeden önce verilemez. Doğumun hemen ardından, çevre baskısı veya olağanüstü koşullar altında alınan karar hukuken sonuç doğurmaz; doğumdan on beş gün sonra kuruma verilen rıza dilekçesinin ne geçerliliği ne de bağlayıcılığı bulunur.[1] İkincisi bir **haktır**: geçerli biçimde verilmiş rıza, tutanağa geçirilme tarihinden başlayarak altı hafta içinde **aynı usulle** geri alınabilir; yani geri alma da mahkemede açıklanıp tutanağa geçirilmelidir. Üçüncü fıkra ise belirsizliği bitirir: **geri almadan sonra yeniden verilen rıza kesindir** ve bir daha geri alınamaz. Madde, TMK m. 309 ile birlikte okunur: 309 rızanın nerede ve nasıl verileceğini, 310 ise ne zaman verilip ne zaman geri alınabileceğini düzenler.

TEMEL KAVRAMLAR

Bekleme süresi	Doğumdan itibaren rıza verilemeyecek altı haftalık süre (TMK m. 310/1).
Geri alma süresi	Rızanın tutanağa geçirilmesinden başlayan altı haftalık süre (TMK m. 310/2).
Aynı usul	Geri almanın da mahkemede açıklanıp tutanağa geçirilmesi (TMK m. 310/2).

1 Yargıtay 2. HD, 26.09.2024, E. 2024/3002, K. 2024/6466.

Kesin rıza | Geri almadan sonra yeniden verilen ve artık geri alınamayan rıza (TMK m. 310/3).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 310- Ana ve babanın verdiği rızanın zamanını ve geri alınma koşullarını düzenleyen bu madde İsviçre Medenî Kanununun 265b maddesinden aynen alınmıştır. Ana ve baba çocuklarının evlât edinilmesine ilişkin rızalarını en erken çocuğun doğumundan altı hafta geçtikten sonra verebilir ve bu rızayı da tutanağa geçirilme tarihinden itibaren altı hafta geçmeden -aynı usulle- geri alabilirler. Ancak, geri almadan sonra yeniden rıza verilirse, artık bunun geri alınması mümkün değildir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 119*

Gerekçe, maddeyi neredeyse metnin kendisi kadar kısa biçimde açıklar; ancak iki ayrıntı dikkat çeker. **Birincisi, alıntı "aynen" yapılmıştır:** 309. maddede kaynak metinde değişiklik yapıldığı belirtilirken burada İsviçre Medenî Kanunu'nun 265b maddesinin olduğu gibi alındığı söylenir. Bu, sürelerin Türk hukukuna özgü bir tercih değil, kaynak sistemden gelen bir çözüm olduğunu gösterir. **İkincisi, gerekçe "en erken" ve "geçmeden" sözcükleriyle iki sürenin yönünü ayırır:** birinci süre bir **alt sınırdır** (doğumdan önce geçmesi gereken süre), ikinci süre ise bir **üst sınırdır** (geri almanın yapılabileceği son an). Aradaki fark uygulamada önemlidir: birinci sürede yapılan işlem geçersizdir, ikinci sürede yapılmayan işlem ise hakkın kaybına yol açar. Gerekçenin son cümlesi, düşünme alanının **bir kez** tanındığını söyler: geri almadan sonra yeniden verilen rızanın geri alınması mümkün değildir. Tasarının 310. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almamış, madde Tasarıdaki hâliyle kanunlaşmıştır (S. Sayısı 723, s. 311-314).

Bu maddenin 743 sayılı Kanun'da **karşılığı yoktur.** Eski Kanun evlât edinmede ana babanın muvafakatini arıyordu, ancak bu muvafakatin ne zaman verilebileceğine, geri alınıp alınamayacağına ve geri almanın süresine ilişkin hiçbir hüküm içermiyordu (m. 254 ve 254/a). Bunun bir sebebi, eski sistemde evlât edinmenin bugünküyle aynı yapıda olmamasıdır: 743 sayılı Kanun'a göre evlât edinme, **evlât edinenin oturduğu yer sulh hâkiminin izni üzerine yapılacak resmî bir senetle** kuruluyordu (m. 256); yani bir mahkeme hükmü değil, izne dayalı bir sözleşme işlemi söz konusuydu. Yeni Kanun evlât edinmeyi bütünüyle **mahkeme kararına** bağlamış, ana babanın rızasını da bu yargısal sürecin içine yerleştirmiştir. Böylece rızanın nerede verileceği (TMK m. 309), ne zaman verilebileceği ve ne zamana kadar geri alınabileceği (bu madde) ilk kez açık kurallara bağlanmıştır. Uygulama bakımından kazanç açıktır: eski sistemde doğumun hemen ardından alınan bir muvafakatin akıbeti belirsizken, bugün bu beyanın hukuken hiç doğmadığı ve ana babayı bağlamadığı tartışmasızdır.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Madde 254 – Mümeyyiz olan kimse, rızası olmadıkça, evlatlığa alınamaz. Ana babanın veya hakimin muvafakatı alınmadıkça mahcur ile küçük, mümeyyiz bile olsalar, evlatlığa alınamazlar. Madde 256 – (Değişik: 14/11/1990 - 3678/7 md.) Evlat edinme, evlat*

> *edinenin oturduğu yer sulh hakiminin izni üzerine yapılacak resmi bir senetle olur ve evlat edinme doğum kütüğüne yazılır.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 254 ve 256

	743 sayılı Kanun	4721 sayılı Kanun m. 310
Rızanın zamanı	Düzenlenmemişti	Doğumdan altı hafta sonra (m. 310/1)
Erken beyan	Hüküm yoktu	Geçersizdir
Geri alma	Düzenlenmemişti	Altı hafta içinde (m. 310/2)
Geri almanın şekli	Hüküm yoktu	Aynı usul, mahkemede
Yeniden verilen rıza	Hüküm yoktu	Kesindir (m. 310/3)
Evlât edinmenin kuruluşu	Sulh hâkiminin izniyle resmî senet (m. 256)	Mahkeme kararı (TMK m. 315)

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden bu yana hiç değiştirilmemiştir. Bu maddeye özgü yayımlanmış karar sayısı, evlât edinmeye ilişkin diğer maddelere göre **sınırlıdır**; kararların çoğunda 310. madde tek başına değil, rızanın şekline ilişkin hükümle birlikte uygulanmaktadır (TMK m. 309). Bunun uygulamadaki sebebi şudur: geçersiz rıza beyanları tipik olarak **aynı anda hem şekle hem zamana** aykırıdır; çünkü doğumun hemen ardından alınan beyanlar genellikle mahkemede değil, kuruma veya evlât edinecek kişilere verilmektedir.[2] Yargıtayın bu konudaki çizgisi istikrarlıdır ve iki noktada toplanır. **Birincisi**, altı haftalık süre mutlaktır; doğumdan on beş gün sonra verilen bir dilekçenin ne geçerliliği ne de bağlayıcılığı vardır.[3] **İkincisi**, doğumun hemen ardından çocuğundan ayrılan ve kısa süre içinde pişman olup çocuğunu geri isteyen ana babanın bu davranışı özen yükümlülüğünün ihlâli sayılmaz.[4] Anayasa Mahkemesi de evlât edinme öncesi geçici bakım sözleşmesinin bir evlât edinme kararı yerine geçmediğini, mahkeme kararı bulunmadıkça işlemlerin tamamlanmış sayılamayacağını belirtmiştir.[5]

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi; rızanın zamanı ve geri alınması ilk kez düzenlendi	4721 s. K.

2 Yargıtay 2. HD, 07.11.2023, E. 2023/625, K. 2023/5220.
3 Yargıtay 2. HD, 26.09.2024, E. 2024/3002, K. 2024/6466.
4 Yargıtay 2. HD, 06.10.2016, E. 2016/14080, K. 2016/13582.
5 AYM, *G.K. ve Ü.K.* Başvurusu, B. No: 2018/31989, 13.09.2022.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Bekleme süresi	Doğumdan itibaren altı hafta	TMK m. 310/1
Erken rıza	Geçerli değildir	Yargıtay 2. HD, K. 2024/6466
Bağlayıcılık	Erken beyan ana babayı bağlamaz	Yargıtay 2. HD, K. 2024/6466
İki eksiklik	Mahkeme dışı + erken beyan	Yargıtay 2. HD, K. 2023/5220
Süre dolduktan sonra	Beyan tutanağa geçirilerek tespit edilir	Yargıtay 2. HD, K. 2011/14804
Geri alma süresi	Tutanak tarihinden altı hafta	TMK m. 310/2
Geri almanın şekli	Aynı usul, yani mahkemede	Yargıtay 8. HD, K. 2018/16096
Yeniden verilen rıza	Kesindir	TMK m. 310/3
Süre karışıklığı	Altı ay değil altı hafta	Yargıtay 2. HD, K. 2010/16998
Kısa sürede pişmanlık	Özen ihlâli sayılmaz	Yargıtay 2. HD, K. 2016/13582
Geçici bakım sözleşmesi	Evlât edinme kararı yerine geçmez	AYM, G.K. ve Ü.K., B. No: 2018/31989
Görevli mahkeme	Aile mahkemesi	4787 s. K. m. 4

1 TBMM gerekçesine göre madde, İsviçre Medenî Kanunu'nun 265b maddesinden **aynen** alınmıştır. Gerekçe kuralı sade bir dille özetler: ana ve baba çocuklarının evlât edinilmesine ilişkin rızalarını en erken çocuğun doğumundan altı hafta geçtikten sonra verebilir; bu rızayı da tutanağa geçirilme tarihinden itibaren altı hafta geçmeden aynı usulle geri alabilirler; ancak geri almadan sonra yeniden rıza verilirse artık bunun geri alınması mümkün değildir. Böylece ana babaya iki aşamalı bir **düşünme alanı** tanınmıştır: doğumdan sonraki ilk altı hafta boyunca rıza hiç verilemez, verildikten sonra da altı hafta boyunca serbestçe geri alınabilir. Buna karşılık bu alan sınırsız değildir; üçüncü fıkra, ikinci kez verilen rızayı kesin sayarak sürecin sonsuza kadar askıda kalmasını önler. Tasarının 310. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almamış, madde Tasarıdaki hâliyle kanunlaşmıştır (S. Sayısı 723, s. 311-314).

DİKKAT

Uygulamada en sık karşılaşılan durum, çocuğun **doğduğu gün ya da doğumdan birkaç gün sonra** evlât edinmek isteyen kişilere ya da kuruma teslim edilmesi

ve bu sırada bir 'rıza belgesi' imzalanmasıdır. Bu belgelerin hukukî değeri yoktur: hem mahkeme huzurunda verilmedikleri için şekle (TMK m. 309), hem de altı hafta dolmadan alındıkları için zamana aykırıdırlar.[6] Sonucu şudur: ortada hukuken hiç rıza bulunmadığı için ana baba sonradan fikir değiştirdiğinde 'rızasından dönemez' denemez; üstelik geri alma süresinin dolup dolmadığı da tartışma konusu olmaz. Çocuğu böyle bir belgeye dayanarak yanına alan aileler yıllar sonra bile çocuğu kaybetme riskiyle karşılaşabilir; evlât edinme öncesi geçici bakım sözleşmesi de bir evlât edinme kararı yerine geçmez.[7] Güvenli yol tektir: altı haftalık süre dolduktan sonra rızayı **mahkemede tutanağa geçirtmek**, rıza alınamıyorsa koşulları varsa rızanın aranmaması kararını almak ve kesinleştirmek (TMK m. 311).

II. Doğumdan Sonraki Altı Hafta

- **Kural:** Rıza, doğumun üzerinden altı hafta geçmeden verilemez (TMK m. 310/1).
- **Amaç:** Doğum sonrası koşulların ve çevre baskısının etkisini azaltmak.
- **Erken beyan:** Geçerli değildir.[8]
- **Bağlayıcılık:** Erken beyan ana babayı bağlamaz.
- **Hesap:** Süre doğum tarihinden başlar.
- **Sonuç:** Süre dolmadan verilen rızaya kanun sonuç bağlamamıştır.[9]

III. Süre Dolduktan Sonra Rıza

- **Yer:** Mahkemede açıklanır (TMK m. 309).
- **İşlem:** Tutanağa geçirilerek tespit edilir.[10]
- **Hâkimin görevi:** Beyanı tespit etmek; istemi reddetmek değil.
- **Belge:** Tutanak, evlât edinme davasının temel dayanağıdır.
- **Kim verir:** Ana ve baba bizzat verir.
- **Evlât edinenler:** Belirlenmemiş olsa dahi rıza geçerlidir.

IV. Rızanın Geri Alınması

- **Süre:** Tutanağa geçirilme tarihinden altı hafta (TMK m. 310/2).
- **Şekil:** Aynı usul, yani mahkemede.[11]

6 Yargıtay 2. HD, 07.11.2023, E. 2023/625, K. 2023/5220.
7 AYM, *G.K. ve Ü.K.* Başvurusu, B. No: 2018/31989, 13.09.2022.
8 Yargıtay 2. HD, 26.09.2024, E. 2024/3002, K. 2024/6466.
9 Yargıtay 2. HD, 17.12.2012, E. 2011/18166, K. 2012/30659.
10 Yargıtay 2. HD, 03.10.2011, E. 2011/10286, K. 2011/14804.
11 Yargıtay 8. HD, 24.09.2018, E. 2018/3959, K. 2018/16096.

- **Yeterli olmayan:** Kuruma veya ailelere yapılan bildirim.
- **Sebep:** Geri alma için gerekçe göstermek gerekmez.
- **Toplam alan:** Altı hafta bekleme, altı hafta geri alma.
- **Süre karışıklığı:** Altı ay değil altı haftadır.[12]

V. Yeniden Verilen Rıza

- **Kural:** Geri almadan sonra yeniden verilen rıza kesindir (TMK m. 310/3).
- **Sonuç:** Bu rıza bir daha geri alınamaz.[13]
- **Amaç:** Sürecin süresiz askıda kalmasını önlemek.
- **Ana baba için:** İkinci rızada geri dönüş yoktur.
- **Evlât edinen için:** Dosyada geri alınmış rıza var mı, araştırılmalıdır.
- **Şekil:** Yeniden verilen rıza da mahkemede açıklanır.

VI. Geçersiz Rızanın Sonuçları

- **Nitelendirme:** Ortada rıza yoksa geri alma da söz konusu olmaz.[14]
- **Dava:** İşlemlerin baştan geçersizliği üzerinden kurulur.
- **Görev:** Hukukî nitelendirme hâkime aittir (HMK m. 33).
- **Alternatif yol:** Koşulları varsa rızanın aranmaması (TMK m. 311).
- **Tespit ile karıştırılmamalıdır:** Rızanın tespiti ayrı, aranmaması ayrı istemdir (TMK m. 312).
- **İstisna:** Sonraki davranış hakkın kötüye kullanılması sayılabilir.[15]

VII. Vazgeçme ve Pişmanlık

- **Kısa sürede pişmanlık:** Özen yükümlülüğünün ihlâli sayılmaz.[16]
- **Erken örnek:** Aynı sonuç 2010 yılında da verilmiştir.[17]
- **Ölçü:** Fiilî adımlar, salt beyandan daha güçlüdür.
- **Örnek adımlar:** Anneliğin tespiti davası, koruma kararının kaldırılması istemi.
- **Geçici bakım sözleşmesi:** Evlât edinme kararı yerine geçmez.[18]
- **Aile bağı:** Bakan aile ile çocuk arasında aile hayatı bağı doğabilir.

12 Yargıtay 2. HD, 18.10.2010, E. 2010/5423, K. 2010/16998.
13 Yargıtay 2. HD, 01.03.2022, E. 2021/8467, K. 2022/1932.
14 Yargıtay 8. HD, 24.09.2018, E. 2018/3959, K. 2018/16096.
15 Yargıtay 2. HD, 07.11.2023, E. 2023/625, K. 2023/5220.
16 Yargıtay 2. HD, 06.10.2016, E. 2016/14080, K. 2016/13582.
17 Yargıtay 2. HD, 01.03.2010, E. 2009/12895, K. 2010/3777.
18 AYM, *G.K. ve Ü.K.* Başvurusu, B. No: 2018/31989, 13.09.2022.

UYGULAMA NOTU

Bu maddede yapılacak ilk iş bir **takvim çıkarmaktır**. Küçüğün doğum tarihine altı hafta eklenmelidir: bu tarihten önce alınmış hiçbir beyan rıza değildir. İkinci tarih rızanın tutanağa geçirildiği gündür ve buna da altı hafta eklenmelidir: bu tarihe kadar rıza geri alınabilir. **Evlât edinmek isteyen taraf** bu iki tarih geçmeden dosyayı ilerletmemelidir; çocuğu teslim alırken imzalatılan yazılı belgeler güvence sağlamaz ve evlât edinme öncesi geçici bakım sözleşmesi de bir evlât edinme kararı değildir. Rıza, süre dolduktan sonra mahkemede tutanağa geçirtilmeli ve geri alma süresinin dolması beklenmelidir. Rıza alınamıyorsa yol farklıdır: koşulları varsa rızanın aranmaması kararı alınmalı ve **kesinleştirilmelidir** (TMK m. 311). **Ana baba tarafı** bakımından üç nokta bilinmelidir. Birincisi, doğumun hemen ardından imzalanan belge ana babayı bağlamaz; bu beyandan dönmek hukuken "rızadan dönme" değildir, çünkü ortada hiç rıza yoktur. İkincisi, geçerli biçimde verilen rıza altı hafta içinde geri alınabilir; ancak geri almanın da mahkemede açıklanıp tutanağa geçirtilmesi gerekir, kuruma veya ailelere haber vermek yeterli değildir. Üçüncüsü, geri aldıktan sonra yeniden verilen rıza **kesindir**; bu kez geri dönüş yoktur. Son olarak, fikrini değiştiren ana ya da baba bunu yalnızca beyanla değil **fiilî adımlarla** göstermelidir: çocuğu geri istediği yazılı olarak kuruma bildirilmeli, gerekiyorsa koruma kararının kaldırılması ve çocuğun kendisine teslimi dava yoluyla istenmelidir. Kararlar davranışa bakılarak verilmektedir; uzun süre hiçbir girişimde bulunmayıp yalnızca dava açıldıktan sonra karşı çıkmak hakkın kötüye kullanılması sayılabilir.[19]

İÇTİHATLAR

1 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
03.10.2011 · E. 2011/10286 · K. 2011/14804

Rıza doğumdan itibaren altı hafta geçmeden verilemez; süre dolduktan sonra mahkemede açıklanan rıza tutanağa geçirilerek tespit edilir

Evlilik dışı doğan bir küçüğün anası mahkemeye başvurarak çocuğun evlât edinilmesine rızasının bulunduğunun tespitini istemiştir. Mahkeme bu istemi reddetmiştir.

> *Rıza, küçüğün doğumunun üzerinden altı hafta geçmeden önce verilemez (TMK m. 310). Davacı anne, küçüğün evlat edinilmesine rızasının olduğunu beyan ettiğine göre, bu beyanının tutanağa geçirilip tespiti ile yetinilmesi gerekirken, annenin bu talebinin reddedilmesi doğru bulunmamıştır.*

DEĞERLENDİRME Karar, maddenin iki yüzünü birden gösterir. **Yasak yön:** doğumun üzerinden altı hafta geçmeden rıza verilemez; bu süre, doğum sonrası olağanüstü ruh hâlinin ve çevre baskısının etkisini azaltmak için konmuştur. **Serbest yön:** süre dolduktan sonra ana veya baba mahkemede rızasını açıkladığında

19 Yargıtay 2. HD, 07.11.2023, E. 2023/625, K. 2023/5220.

hâkimin yapacağı iş bunu **tutanağa geçirip tespit etmektir**; istemi reddetmek değil. Uygulamada bu ikinci nokta gözden kaçar ve rıza beyanları 'karar verilecek bir talep değildir' denilerek geri çevrilir. Oysa rıza tek taraflı bir irade beyanıdır ve mahkemeye ulaşıp tutanağa geçirildiği anda hukukî sonucunu doğurur; bu tespit, ileride açılacak evlât edinme davasının temel belgesidir (TMK m. 309).

2 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
26.09.2024 · E. 2024/3002 · K. 2024/6466

Doğumdan on beş gün sonra kuruma verilen rıza dilekçesinin geçerliliği ve bağlayıcılığı yoktur

Bir küçüğün ana ve babası, kuruma verdikleri dilekçeyle çocuğun kurum bakımına alınmasını ve evlât edinilmesine rızalarının bulunduğunu bildirmişlerdi. Kurum, rızalarının tespiti için dava açmıştır. Ana ve baba ise yargılama sırasında çocuğu yanlarına almak istediklerini ve rızalarının bulunmadığını bildirmişlerdir. Dilekçe, küçüğün doğumundan on beş gün sonra verilmişti.

> *...küçüğün anne ve babasının dava açılmadan önce davacı kuruma verdikleri 19/07/2023 tarihli evlat edinmeye rızaları olduğuna dair dilekçelerinin ise henüz küçüğün doğumundan 15 gün gibi kısa bir süre sonra verilmesi göz önüne alındığında bir geçerliliğinin ve bağlayıcılığının olmadığı, zira 4721 sayılı TMK m.310/1 hükmü gereğince rızanın, küçüğün doğumunun üzerinden altı hafta geçmeden verilemeyeceği nazara alındığında şartları oluşmayan davanın reddine karar vermek gerekmiş...*

DEĞERLENDİRME Bu karar, altı haftalık sürenin **mutlak** olduğunu en yalın biçimde ortaya koyar. Doğumdan on beş gün sonra verilen dilekçenin ne geçerliliği ne de bağlayıcılığı vardır; bu beyan, ana babayı sonradan fikir değiştirmekten alıkoymaz. Kararın ikinci öğretisi usule ilişkindir: kurum yalnızca rızanın **tespitini** istemişse, mahkeme taleple bağlılık ilkesi gereği rızanın **aranmaması** konusunu kendiliğinden inceleyemez (TMK m. 312). Bu iki talep birbirinden ayrıdır ve karıştırılmamalıdır: rızası bulunan ana baba için rızanın tespiti, rızası bulunmayan ana baba için rızanın aranmaması istenir. Talep baştan doğru kurulmazsa dava, esasa hiç girilmeden reddedilir.

3 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
07.11.2023 · E. 2023/625 · K. 2023/5220

Doğum günü düzenlenen yazılı rıza belgesi, hem mahkeme huzurunda verilmemiş olması hem de altı hafta dolmadan verilmesi nedeniyle geçersizdir

Ana ve baba, çocuğu doğduğu gün evlât edinmek isteyen çifte vermiş ve bu konuda yazılı bir belge düzenlemişti. Çocuk üç yaşına geldiğinde ana, rızasının bulunmadığını ileri sürmüştür. İlk derece mahkemesi, rıza belgesinin doğum tarihiyle aynı gün düzenlenmiş olması sebebiyle geçerli olmadığını belirterek davayı reddetmiştir; bölge adliye mahkemesi kararı kaldırarak davayı kabul etmiştir.

> *…düzenlenen bu yazılı belgedeki rıza beyanının hem mahkeme huzurunda verilmemiş olması hem de 6 hafta geçmeden verilmiş olması nedeni ile geçerliliği bulunmasa ve esas olanın küçüğün anne ve babasının rızasının bulunması olsa da…*

DEĞERLENDİRME Karar, iki ayrı geçersizlik sebebinin **aynı belgede birleşebileceğini** gösterir: belge mahkeme huzurunda verilmediği için şekle (TMK m. 309), doğum günü düzenlendiği için de zamana aykırıdır. Bu tespit, evlât edinmek isteyen kişiler bakımından önemli bir uyarı içerir: çocuğu doğduğu gün teslim alırken imzalatılan 'rıza belgesi' hiçbir hukukî güvence sağlamaz. Bu tür belgelere dayanan aileler, çocuk yanlarında yıllarca kalmış olsa bile ileride biyolojik ana babanın fikir değiştirmesi riskiyle karşılaşır. Güvenli yol, altı haftalık süre dolduktan sonra rızayı **mahkemede tutanağa geçirtmek** ya da koşulları varsa rızanın aranmaması kararı almaktır (TMK m. 311).

4 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
07.11.2023 · E. 2023/625 · K. 2023/5220

Rıza geçersiz olsa bile, dava açıldıktan sonra husumet sebebiyle rıza bulunmadığının ileri sürülmesi hakkın kötüye kullanılması sayılabilir

Aynı dosyada bölge adliye mahkemesi, rıza belgesinin geçersizliğini kabul etmekle birlikte, ana ve babanın çocuğu doğduğu gün bırakıp almak için çaba göstermediklerini, ananın başka bir dosyada evlâtlık vermek istediğini beyan ettiğini ve ancak dava açıldıktan sonra karşı çıktığını saptamıştır. Bu karar Yargıtayca onanmıştır.

> *…dava açıldıktan sonra taraflar arasında oluşan husumet nedeniyle rızasının bulunmadığını beyan etmesinin hakkın kötüye kullanılması niteliğinde olduğu…*

DEĞERLENDİRME Bu karar, geçersiz rızanın davanın sonucunu **her zaman** belirlemediğini gösterir. Rıza geçersizse evlât edinme doğrudan bu rızaya dayandırılamaz; ancak koşulları varsa rızanın aranmaması yoluna gidilebilir (TMK m. 311). Bölge adliye mahkemesi burada iki ayrı olguya dayanmıştır: ana ve babanın çocuğu doğduğu gün bırakıp geri almak için çaba göstermemesi **özen yükümlülüğünün ihlâli** sayılmış, dava açıldıktan sonra husumet nedeniyle rızasızlık ileri sürülmesi ise **hakkın kötüye kullanılması** kabul edilmiştir (TMK m. 2). Buna karşılık bu sonuç otomatik değildir: kısa süre içinde pişman olup çocuğunu geri isteyen ana baba bakımından Yargıtay tam tersi yönde karar vermektedir. Belirleyici olan, ana babanın rızadan sonraki **fiilî davranışıdır**.

5 YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ
24.09.2018 · E. 2018/3959 · K. 2018/16096

Altı hafta geçmeden verilen rızanın geçerliliği yoktur; verilen rıza ise tutanağa geçirilmesinden başlayarak altı hafta içinde aynı usulle geri alınabilir

Evlilik dışı doğan bir çocuğun anası, doğumdan iki gün sonra kuruma verdiği dilekçeyle çocuğun evlât edindirilmesini kabul ettiğini bildirmişti. Kurumun hasımsız açtığı dava üzerine rızanın aranmamasına karar verilmiştir. Ana ve sonradan çocuğu tanıyan baba, yapılan işlemlerin iptalini istemiştir.

> *...zaman olarak verilecek rızanın 310.madde gereği küçüğün doğumunun üzerinden altı hafta geçmeden önce verilemeyeceği, yani altı hafta geçmeden verilen rızanın geçerliliğinin bulunmadığı, verilen rızanın tutanağa geçirilme tarihinden başlayarak altı hafta içinde aynı usulle geri alınabileceği hüküm altına alınmıştır.*

DEĞERLENDİRME Karar, maddenin iki fıkrasını tek cümlede toplar. **Birinci fıkra bir yasaktır:** doğumdan itibaren altı hafta dolmadan verilen rızanın geçerliliği yoktur. **İkinci fıkra bir haktır:** geçerli biçimde verilmiş rıza, tutanağa geçirildiği tarihten başlayarak altı hafta içinde **aynı usulle** geri alınabilir. 'Aynı usul' ifadesi önemlidir: geri alma da mahkemede, sözlü veya yazılı olarak açıklanıp tutanağa geçirilmelidir; kuruma veya evlât edinecek kişilere yapılan bildirim yeterli değildir. İki fıkra birlikte okunduğunda ana babaya toplam **on iki haftalık** bir düşünme alanı tanındığı görülür: doğumdan sonra altı hafta rıza verilemez, rıza verildikten sonra da altı hafta boyunca geri alınabilir.

6 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
01.03.2022 · E. 2021/8467 · K. 2022/1932

Geri almadan sonra yeniden verilen rıza kesindir; bu rıza artık geri alınamaz

Küçüğü doğumundan beri bakan çift evlât edinme davası açmıştır. Ananın rızası vardı, baba ise rızasının bulunmadığını bildirmiştir. Mahkeme ve bölge adliye mahkemesi davayı reddetmiştir. Yargıtay, uyuşmazlığı çözerken evlât edinmede rızaya ilişkin hükümleri bütünüyle ortaya koydu.

> *Rıza, tutanağa geçirilme tarihinden başlayarak altı hafta içinde aynı usulle geri alınabilir. Geri almadan sonra yeniden verilen rıza kesindir.*

DEĞERLENDİRME Maddenin son cümlesi, düşünme süresinin **bir kez** tanındığını söyler. Bir ana veya baba rızasını verip altı hafta içinde geri alabilir; ancak geri aldıktan sonra yeniden rıza verirse artık bu ikinci rıza **kesindir** ve bir daha geri alınamaz. Düzenlemenin amacı, sürecin sonsuza kadar askıda kalmasını önlemektir: evlât edinilecek çocuk ile onu bekleyen aile bakımından belirsizliğin bir noktada bitmesi gerekir. Uygulama açısından iki sonuç doğar. **Ana baba için:** rıza geri alındıktan sonra yeniden verilirken kararın geri dönüşü olmadığı bilinerek hareket

edilmelidir. **Evlât edinmek isteyenler için:** dosyada daha önce geri alınmış bir rıza bulunup bulunmadığı araştırılmalıdır; varsa ikinci rıza kesin olduğu için süreç çok daha güvenlidir.

7 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
18.10.2010 · E. 2010/5423 · K. 2010/16998

Kararda altı hafta yerine altı ay yazılması maddî hatadır ve yerinde düzeltilebilir; hüküm bu sebeple bozulmaz

Evlât edinmede rızanın aranmaması ve koruma kararına ilişkin bir dosyada, mahkeme gerekçesinde kanunun öngördüğü altı haftalık süre 'altı ay' olarak yazılmıştı. Karar bu yönden temyiz edilmiştir.

> *Türk Medeni Kanununun 310.maddesi uyarınca 6 hafta yazılacak yerde 6 ay yazılmasının maddi hataya dayalı olup yerinde düzeltilebilmesinin mümkün bulunmasına göre...*

DEĞERLENDİRME Kısa ama iki bakımdan öğretici bir karar. **Birincisi**, sürenin **altı hafta** olduğunu bir kez daha teyit eder; uygulamada 'altı ay' karışıklığı yalnızca bu dosyaya özgü değildir, çünkü evlât edinmeye ilişkin başka hükümlerde aylık ve yıllık süreler geçer. Altı haftalık süre yalnızca bu maddeye özgüdür ve iki ayrı yerde işler: doğumdan sonra rıza verilemeyecek süre ve rızanın geri alınabileceği süre. **İkincisi**, usule ilişkindir: gerekçedeki bu tür yazım yanlışları **maddî hata** sayılır, kararın kendisini sakatlamaz ve mahkemesince düzeltilebilir (HMK m. 304). Dolayısıyla salt bu sebebe dayanan bir temyiz başvurusu sonuç vermez; itiraz esasa ilişkin sebeplere dayandırılmalıdır.

8 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
06.10.2016 · E. 2016/14080 · K. 2016/13582

Doğumdan bir gün sonra çocuğunu kuruma bırakan ananın kısa süre sonra pişman olup geri istemesi hâlinde özen yükümlülüğünü ihlâl ettiği söylenemez

Evlilik dışı doğan küçük, ana tarafından doğumdan bir gün sonra kuruma verilen dilekçeyle bırakılmıştı. Kurum, rızanın aranmaması ve bakım tedbiri istemiştir. Ana, bir aydan biraz fazla bir süre sonra kuruma yeni bir dilekçe vererek çocuğun kendisine teslimini istedi ve yargılama boyunca çocuğuna bakmak istediğini bildirmiştir. Mahkeme yine de rızanın aranmamasına karar vermiştir.

> *Davalı annenin küçüğe karşı özen yükümlülüğünü yeterince yerine getirmediği söylenemez. Evlat edinmede asıl olan anne ve babanın rızasının aranmasıdır (TMK m. 309/l). Küçüğün evlat edinilmesinde davalı annenin rızası bulunmamaktadır. Türk Medeni Kanununun 311. madde koşulları da oluşmamıştır.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, altı haftalık sürenin **ardındaki düşünceyi** somutlaştırır. Doğumun hemen ardından, aile ve çevre baskısı altında alınan karar kalıcı sayılmaz; ana baba kısa süre içinde pişman olup çocuğunu geri isterse bu davranış

özen yükümlülüğünün ihlâli değil, tam tersine **çocuğuyla ilgilenme iradesi** olarak değerlendirilir. Sonuç açıktır: rıza yoksa ve rızanın aranmaması koşulları da gerçekleşmemişse dava reddedilir (TMK m. 311). Bu yaklaşım yeni değildir; Yargıtay aynı sonuca daha önce de varmıştır.[20] Evlât edinmek isteyen kişiler bakımından pratik sonuç şudur: çocuğu doğumdan hemen sonra teslim almak hukukî bir güvence doğurmaz; belirleyici olan ana babanın **sonraki** davranışıdır.

9 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
01.03.2010 · E. 2009/12895 · K. 2010/3777

Çocuğunu doğumdan iki gün sonra bırakan ananın bir ay içinde anneliğin tespiti davası açıp çocuğu geri istemesi, özen yükümlülüğünün ihlâli sayılmaz

Evlilik dışı doğan küçük, doğumundan iki gün sonra bir apartmanın merdiven boşluğuna bırakılmış, ana polisi arayarak çocuğun alınmasını sağlamıştı. Kısa süre sonra pişman olan ana, bir ay içinde anneliğin tespiti davası açtı ve çocuğun kendisine teslimini istemiştir; ayrıca koruma kararının kaldırılmasını talep etmiştir. Yerel mahkeme yine de evlât edinmeye karar vermiştir.

> *Davalının küçüğe karşı özen yükümlülüğünü yeterince yerine getirmediği söylenemez. Evlat edinmede asıl olan anne-babanın rızasının aranmasıdır. (TMK.md.309/1) Küçüğün evlat edinilmesinde davalı annenin rızası bulunmamaktadır. Türk Medeni Kanununun 311.madde koşulları da oluşmamıştır.*

DEĞERLENDİRME Altı haftalık sürenin niçin konulduğunu en iyi anlatan olaylardan biridir: doğumun hemen ardından, çevre baskısı altında verilen karar birkaç hafta içinde tersine dönebilir. Kanun koyucu bu ihtimali öngörmüş ve rızanın **doğumdan altı hafta geçmeden** verilmesini yasaklamıştır. Kararın gösterdiği ikinci nokta, pişmanlığın **fiilî adımlarla** desteklenmesinin belirleyici olduğudur: ana burada yalnızca beyanda bulunmamış, anneliğin tespiti davası açmış ve koruma kararının kaldırılmasını istemiştir. Bu somut girişimler, çocukla ilgilenme iradesinin kanıtı sayılmıştır. Karar oy çokluğuyla verilmiştir; azınlık, çocuğun mevcut durumunun değişmesinin travma yaratacağı görüşündedir. Bu görüş ayrılığı, dosyaların ne kadar ince bir dengede karara bağlandığını gösterir.

10 ANAYASA MAHKEMESİ
G.K. ve Ü.K. Başvurusu · B. No: 2018/31989 · 13.09.2022

Evlât edinme öncesi geçici bakım sözleşmesiyle çocuğu yanına alan aile bakımından aile hayatı bağı doğar; ancak mahkeme kararı bulunmadıkça evlât edinme işlemleri tamamlanmış sayılmaz

Başvurucular, kurumla imzaladıkları evlât edinme öncesi geçici bakım sözleşmesi kapsamında bir günlük bebeği yanlarına almış ve yıllarca bakmışlardı. Bu sırada biyolojik ana, kısa süre sonra kuruma başvurarak çocuğunu geri istemiştir; rızanın

20 Yargıtay 2. HD, 01.03.2010, E. 2009/12895, K. 2010/3777.

aranmaması davası reddedildi ve ana ile çocuk arasında kişisel ilişki kuruldu. Başvurucular, bu ara kararın aile hayatına saygı haklarını ihlâl ettiğini ileri sürmüştür.

> *Kurum ile akdedilen sözleşmeden de anlaşılacağı üzere mahkeme kararı alınmadığı için evlat edinme işlemlerinin tamamlandığı söylenemeyecektir. Bunun yanında başvurucular, sözleşme aşamasında mahkeme aşamasında yaşanılabilecek durumları gözönüne alarak hareket etmiştir.*

DEĞERLENDİRME Anayasa Mahkemesi bu başvuruda iki tespit yapmıştır. **Birincisi başvurucular lehinedir:** çocuğu geçici bakım sözleşmesiyle yanına alıp uzun süre bakan kişiler ile çocuk arasında **aile hayatı anlamında bir bağ** kurulur ve bu bağ Anayasa'nın 20. maddesinin koruması altındadır. **İkincisi ise sonucu belirlemiştir:** mahkeme kararı bulunmadıkça evlât edinme işlemleri tamamlanmış sayılmaz; geçici bakım sözleşmesi bir evlât edinme kararı değildir ve tarafların bunu bilerek hareket ettiği kabul edilmiştir. Mahkeme, biyolojik ananın **kısa sayılabilecek bir süre sonra** çocuğunu geri istemesini, sonradan çocuğu tanıyan babanın rıza göstermemesini ve özen yükümlülüğü ihlâlinin ispatlanamamasını derece mahkemesi gerekçesinin dayanakları olarak saymış, çocuğun üstün yararının gözardı edildiğini gösteren bir durum bulunmadığı sonucuna vararak başvuruyu açıkça dayanaktan yoksun bulmuştur. Uygulama açısından sonucu nettir: evlât edinme öncesi bakım süreci, rıza ve rızanın aranmaması konusundaki hukukî belirsizliği gidermez.

11 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
17.12.2012 · E. 2011/18166 · K. 2012/30659

Doğumdan bir gün sonra kuruma verilen dilekçedeki rıza beyanına kanun sonuç bağlamamıştır

Evlilik dışı doğan küçük, doğumundan bir gün sonra anası tarafından kuruma teslim edilmiş, kurum da çocuğu gelecekte evlât edinilmek üzere bir aileye geçici bakım sözleşmesiyle vermişti. Kurum, evlât edinmede ananın rızasının bulunduğunun tespitini istemiştir.

> *Rıza küçüğün doğumunun üzerinden altı hafta geçmeden önce verilemez (TMK. m. 310/1). Bu yasal düzenlemelere göre, ananın, küçüğü kuruma teslim için başvuruda bulunurken, dilekçesinde "evlat edinilmesine rıza gösterdiğini" belirtmiş olması, geçerli bir rıza beyanı niteliğinde değildir. Yasa, rıza beyanının mahkeme önünde sözlü veya yazılı olarak açıklanmasını aramış ve küçüğün doğumunun üzerinden altı hafta geçmeden önce verilen rızaya sonuç bağlamamıştır.*

DEĞERLENDİRME Karar, iki eksikliği bir arada gösterir: beyan hem **mahkeme dışında** hem de **doğumdan bir gün sonra** verilmiştir. Kanunun deyişiyle bu beyana sonuç bağlanmamıştır; yani hukuken hiç verilmemiş sayılır. Kararın ayrıca gösterdiği usul noktası şudur: kanun kuruma, rızanın bulunduğunun tespiti için mahkemeye başvurma yetkisi vermemiştir; kurumun isteyebileceği şey, koşulları varsa rızanın **aranmaması** kararıdır (TMK m. 312). Bu iki yol birbirinin yerine

geçmez. Rızası bulunan ana baba rızasını bizzat mahkemede açıklar; rızası bulunmayan ya da alınamayan ana baba için ise ayrı bir dava yolu işletilir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 305:** Küçüklerin evlât edinilmesinde genel koşullar.
- **TMK m. 308:** Yaş farkı ve küçüğün rızası.
- **TMK m. 309:** Ana ve babanın rızası, şekil.
- **TMK m. 311:** Rızanın aranmaması koşulları.
- **TMK m. 312:** Rızanın aranmamasına ilişkin karar.
- **TMK m. 314:** Evlât edinmenin hükümleri.
- **TMK m. 315:** Evlât edinme kararının hüküm anı.
- **TMK m. 316:** Evlât edinmede araştırma.
- **TMK m. 317:** Evlâtlık ilişkisinin kaldırılması, rıza yokluğu.
- **TMK m. 320:** Evlât edinmede aracılık.

MADDE

311

A. Küçüklerin evlât edinilmesi
V. Ana ve babanın rızası
3. Rızanın aranmaması

a. Koşulları

KANUN METNİ

(1) Aşağıdaki hâllerde ana ve babadan birinin rızası aranmaz:
(2) l. Kim olduğu veya uzun süreden beri nerede oturduğu bilinmiyorsa veya ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun bulunuyorsa,
(3) 2. Küçüğe karşı özen yükümlülüğünü yeterince yerine getirmiyorsa.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 311, ana babanın rızası kuralının istisnalarını sayar. Kural, küçüğün ancak ana ve babasının rızasıyla evlât edinilebilmesidir (TMK m. 309); bu madde, hangi hâllerde o rızanın aranmayacağını gösterir. İki bent vardır. **Birinci bent objektif olgulara dayanır:** ana veya babanın kim olduğunun ya da uzun süreden beri nerede oturduğunun bilinmemesi veya ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun bulunması. **İkinci bent sübjektif bir ölçüttür:** küçüğe karşı özen yükümlülüğünün *yeterince* yerine getirilmemesi. Bu hâller **sınırlı sayıdadır**; yorum veya kıyas yoluyla genişletilemez. Buna karşılık koşullardan biri gerçekleşmişse hâkimin rızanın aranmamasına karar vermesi zorunludur.[1] Madde, ana babanın her biri bakımından **ayrı ayrı** uygulanır: bir ebeveyn için koşul gerçekleşmişken diğeri için gerçekleşmemiş olabilir.

TEMEL KAVRAMLAR

Rızanın aranmaması	Ana veya babanın rızası olmadan evlât edinmeye karar verilebilmesi (TMK m. 311).
Objektif hâller	Kimliğin veya adresin bilinmemesi, ayırt etme gücünden sürekli yoksunluk (TMK m. 311/1).
Özen yükümlülüğü	Ana babanın çocukla canlı bir ilişkiyi sürdürme yükümlülüğü (TMK m. 311/2).
Sınırlı sayı	Kanunda sayılan hâllerin kıyasla genişletilememesi.

1 Yargıtay HGK, 05.10.2021, E. 2017/2045, K. 2021/1154.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 311- Hükümde sınırlayıcı olarak sayılan hâllerden biri kendisi açısından gerçekleşmiş olan ana veya babanın rızasının aranmayacağını belirten bu madde İsviçre Medenî Kanununun 265c maddesinden alınmıştır. Madde, esasen, yürürlükteki Kanunun 254a maddesinin kısmen yeniden kaleme alınmış şeklidir. Maddenin (II) numaralı bendindeki özen gösterme ihlâli, çocuğa karşı ciddî özen yükümlülüğünün yeterince yerine getirilmemesidir. Özen yükümlülüğünün yeterince yerine getirilip getirilmediğini, takdir yetkisine dayanarak hâkim değerlendirir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 119-120*

Gerekçe kısadır ama maddenin yorumunu bütünüyle yönlendiren üç anahtar kelime içerir. **"Sınırlayıcı olarak sayılan":** hâller numerus clausus niteliğindedir; benzer başka durumlar kıyas yoluyla eklenemez. Yargıtay bu ifadeye doğrudan dayanarak hâllerin yorum veya kıyasla genişletilemeyeceğini belirtmiştir.[2] **"Kendisi açısından gerçekleşmiş olan":** değerlendirme ana ve baba için ortak değil, **kişi bazında** yapılır; bir ebeveyn için koşul gerçekleşmişken diğeri için gerçekleşmemiş olabilir ve hüküm her biri için ayrı ayrı kurulur. **"Ciddî" ve "yeterince":** ikinci bentteki ölçüt, her ihmali değil, çocuğa karşı ciddî bir özen yükümlülüğünün *yeterince* yerine getirilmemesini kapsar. Gerekçenin son cümlesi bu değerlendirmeyi açıkça hâkimin **takdir yetkisine** bırakır; bu nedenle ikinci bent, dosyanın olgularına göre farklı sonuçlara varılabilen esnek bir ölçüttür. Tasarının 311. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almamış, madde Tasarıdaki hâliyle kanunlaşmıştır (S. Sayısı 723, s. 311-314).

Bu maddenin doğrudan karşılığı, eski Kanun'a **1990 yılında eklenen 254/a maddesidir.** O tarihe kadar 743 sayılı Kanun rızanın aranmayacağı hâlleri hiç düzenlememiş, bunun yerine 254. maddede ana babanın muvafakatinin yanına **hâkimin muvafakatini** bir seçenek olarak koymuştu; yani hâkim, ana babanın iradesinin yerine geçebiliyordu. 1990 değişikliği bu belirsizliği gidermiş ve rızanın aranmayacağı hâlleri ilk kez saymıştır: kim olduğu veya nerede bulunduğu uzun süreden beri bilinmeyen ya da sürekli temyiz kudretinden yoksun bulunan ana veya babanın rızası aranmaz; **velâyetin kaldırılmasını gerektirecek ölçüde** çocuğuyla ilgisiz olan ana veya baba için de aynı hüküm uygulanır. Yeni Kanun bu yapıyı korumuş, ancak gerekçenin deyişiyle maddeyi **kısmen yeniden kaleme almıştır**. En önemli değişiklik ikinci bentte olmuştur: eski metin ilgisizliğin **velâyetin kaldırılmasını gerektirecek ölçüde** olmasını arıyordu; yeni metin ise yalnızca özen yükümlülüğünün **yeterince yerine getirilmemesini** yeterli görmektedir. Bu, eşiğin belirgin biçimde **düşürülmesi** anlamına gelir: velâyetin kaldırılması ağır ve ayrı koşullara bağlı bir tedbirdir (TMK m. 348), oysa bugün rızanın aranmaması için o ağırlıkta bir tablo aranmaz. İkinci bir fark ifade biçimindedir: eski metin "nerede **bulunduğu**" derken yeni metin "nerede **oturduğu**" demektedir; bu, kişinin geçici olarak nerede olduğunun değil, yerleşim yerinin bilinmemesine işaret eder.

2 Yargıtay HGK, 05.10.2021, E. 2017/2045, K. 2021/1154.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Madde 254/a – (Ek: 14/11/1990 - 3678/5 md.) Kim olduğu veya nerede bulunduğu uzun süreden beri bilinmeyen ya da sürekli temyiz kudretinden yoksun bulunan ana veya babanın rızası aranmaz. Velayetin kaldırılmasını gerektirecek ölçüde çocuğu ile ilgisiz olan ana veya baba için de aynı hüküm uygulanır.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 254/a

	743 sayılı Kanun	4721 sayılı Kanun m. 311
1990 öncesi	Hüküm yoktu; hâkimin muvafakati yeterdi (m. 254)	—
Kimlik	Kim olduğu bilinmeyen (m. 254/a)	Kim olduğu bilinmeyen (m. 311/1)
Yer	Nerede bulunduğu bilinmeyen	Nerede oturduğu bilinmeyen
Ehliyet	Sürekli temyiz kudretinden yoksun	Ayırt etme gücünden sürekli yoksun
İlgisizlik eşiği	Velâyetin kaldırılmasını gerektirecek ölçüde	Özen yükümlülüğünü yeterince yerine getirmeme
Değerlendirme	Belirtilmemişti	Hâkimin takdir yetkisi
Karar	Ayrı düzenleme yoktu	Ayrı maddede (m. 312)

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden bu yana hiç değiştirilmemiştir. Buna karşılık ikinci bendin uygulaması, kanun yolu kararlarıyla adım adım şekillenmiştir. Bugün gelinen noktada ölçüt üç cümleyle özetlenebilir: bakılan şey çocukla ana babası arasında **canlı bir ilişkinin** bulunup bulunmadığıdır; bu ilişkinin kurulamamasında ebeveynin **kusurlu olup olmamasının önemi yoktur**; ve ihlâlin kabulü için **asgari bir süre veya sayı** aranmaz.[3] Aynı kararda uygulamadan derlenen örnekler de sayılmıştır. Ölçütün esnekliği, aynı olguların farklı aşamalarda farklı değerlendirilebilmesine yol açmaktadır; bunun en çarpıcı örneği, aynı uyuşmazlıkta önce özen yükümlülüğünün yerine getirildiğine hükmedilmesi,[4] karar düzeltme aşamasında ise tersi sonuca varılmasıdır.[5] Son yıllarda kararlarda **çocuğun üstün yararı** ilkesinin ağırlığı belirginleşmiş, bu ilke evlât edinmenin olmazsa olmaz koşulu olarak nitelendirilmiştir.[6]

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi; ilgisizlik eşiği velâyetin kaldırılmasından özen yükümlülüğüne indirildi	4721 s. K.

3 Yargıtay HGK, 05.10.2021, E. 2017/2045, K. 2021/1154.
4 Yargıtay HGK, 21.09.2011, E. 2011/2-431, K. 2011/553.
5 Yargıtay HGK, 11.04.2012, E. 2012/2-302, K. 2012/287.
6 Yargıtay 2. HD, 16.06.2026, E. 2026/4172, K. 2026/6723.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Niteliği	Rıza kuralının istisnası	TMK m. 311
Hâllerin sayısı	Sınırlıdır, genişletilemez	Yargıtay HGK, K. 2021/1154
Koşul gerçekleşirse	Hâkim karar vermek zorundadır	Yargıtay HGK, K. 2021/1154
Birinci bent	Objektif olgulara dayanır	TMK m. 311/1
İkinci bent	Sübjektif sebep sayılır	Yargıtay HGK, K. 2021/1154
Ölçüt	Çocukla canlı ilişkinin varlığı	Yargıtay HGK, K. 2021/1154
Kusur	Aranmaz	Yargıtay HGK, K. 2021/1154
Asgari süre	Öngörülmemiştir	Yargıtay HGK, K. 2021/1154
Adres bilinmiyorsa	Araştırma ve ispat zorunludur	Yargıtay 2. HD, K. 2012/2815
Rızasızlık beyanı	Tek başına yeterli değildir	Yargıtay 18. HD, K. 2015/17156
Husumet	Ana ve babaya yöneltilir	Yargıtay 2. HD, K. 2009/16004
Çocuğun üstün yararı	Değerlendirmenin ölçütüdür	Yargıtay 2. HD, K. 2026/6723
Karar	Ayrı bir hükümde düzenlenir	TMK m. 312

1 TBMM gerekçesine göre madde, İsviçre Medenî Kanunu'nun 265c maddesinden alınmıştır ve esasen 743 sayılı Kanun'un 254/a maddesinin **kısmen yeniden kaleme alınmış** şeklidir. Gerekçe, maddenin mantığını iki noktada özetler. **Birincisi:** hükümde sayılan hâller **sınırlayıcıdır** ve bunlardan biri kendisi açısından gerçekleşmiş olan ana veya babanın rızası aranmaz. Bu ifade iki şey söyler: hâller genişletilemez ve değerlendirme **kişi bazında** yapılır. **İkincisi:** ikinci bentteki özen gösterme ihlâli, çocuğa karşı **ciddî** özen yükümlülüğünün yeterince yerine getirilmemesidir ve bunun gerçekleşip gerçekleşmediğini hâkim **takdir yetkisine dayanarak** değerlendirir. Gerekçedeki "yeterince" sözcüğü, ölçütün mutlak bir ihmal değil, ilişkinin niteliğine bakan bir değerlendirme olduğunu gösterir. Tasarının 311. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almamış, madde Tasarıdaki hâliyle kanunlaşmıştır (S. Sayısı 723, s. 311-314).

DİKKAT

Bu maddede iki yaygın hata vardır. **Birincisi, birinci bendin kolay yoldan kullanılmasıdır:** dava dilekçesine "adresi bilinmiyor" yazmak, o kişinin nerede oturduğunun bilinmediği anlamına gelmez. Bu koşulun gerçekleşmesi için kişinin yerinin **uzun süreden beri tespit edilememiş olması**, bunun için de gerçek bir

araştırma yapılmış ve bu olgunun kanıtlanmış olması gerekir; adres araştırması yapılmadan ve ilânen tebligat yoluna gidilmeden kurulan hüküm bozulur.[7] **İkincisi, ikinci bendin geniş yorumlanmasıdır:** ana babanın yoksul olması, evlât edinmek isteyenlerin daha iyi imkânlara sahip bulunması ya da evlât edinmenin çocuğun yararına olması **tek başına** rızayı gereksiz kılmaz; hâller sınırlı sayıdadır ve kıyasla genişletilemez.[8] Üçüncü bir nokta usule ilişkindir: bu dava ana ve babanın haklarını doğrudan etkilediği için onlara **husumet yöneltilmelidir**; hasımsız veya eksik hasımla yürütülen yargılama bozma sebebidir.[9]

II. Hâllerin Niteliği ve Sınırı

- **Kural:** Hâller kanunda sınırlı olarak sayılmıştır (TMK m. 311).
- **Yasak:** Yorum veya kıyas yoluyla genişletilemez.[10]
- **Hâkimin takdiri:** Yalnızca koşulun gerçekleşip gerçekleşmediğine ilişkindir.
- **Zorunluluk:** Koşul gerçekleşmişse karar vermek zorundadır.
- **Kişi bazında:** Her ebeveyn için ayrı değerlendirilir.
- **Yeterli olmayan:** Evlât edinmenin çocuğun yararına olması.

III. Birinci Bent: Objektif Hâller

- **Kimlik:** Ana veya babanın kim olduğu bilinmiyorsa (TMK m. 311/1).
- **Adres:** Uzun süreden beri nerede oturduğu bilinmiyorsa.
- **Ehliyet:** Ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksunsa.
- **Nitelik:** Objektif olgulara dayanır.
- **İspat:** Araştırma yapılması ve olgunun kanıtlanması gerekir.[11]
- **Yeterli olmayan:** Dilekçedeki "adresi bilinmiyor" beyanı.

IV. İkinci Bent: Özen Yükümlülüğü

- **Ölçüt:** Yükümlülüğün *yeterince* yerine getirilmemesi (TMK m. 311/2).
- **Bakılan:** Çocukla canlı bir ilişkinin varlığı.[12]
- **Kusur:** Aranmaz.
- **Süre:** Asgari bir süre veya sayı öngörülmemiştir.
- **Etmenler:** Kişisel ilişki, ekonomik ilişki, süreklilik, üçüncü kişilerle bağ.

7 Yargıtay 2. HD, 16.02.2012, E. 2010/17317, K. 2012/2815.
8 Yargıtay HGK, 05.10.2021, E. 2017/2045, K. 2021/1154.
9 Yargıtay 2. HD, 28.09.2009, E. 2008/11572, K. 2009/16004.
10 Yargıtay HGK, 05.10.2021, E. 2017/2045, K. 2021/1154.
11 Yargıtay 2. HD, 16.02.2012, E. 2010/17317, K. 2012/2815.
12 Yargıtay HGK, 05.10.2021, E. 2017/2045, K. 2021/1154.

- **Nitelik:** Sübjektif sebep olarak adlandırılır.

V. Uygulamadan Örnekler

- **İlgisizlik:** Boşanan ana babanın ihmâlkâr davranması.[13]
- **Maddî çıkar:** Çocuk için evlât edinenden para istenmesi.
- **Terk:** Çocuğun sokağa bırakılması.[14]
- **Nafaka:** Ödenmesi gereken nafakanın ödenmemesi.
- **Uzun süreli hükümlülük:** Velâyet görevinin yerine getirilememesi.[15]
- **Yıllarca aranmama:** Kuruma bırakılan çocuğun sorulmaması.[16]

VI. Koşul Gerçekleşmeyen Hâller

- **Kısa sürede pişmanlık:** Özen ihlâli sayılmaz.[17]
- **Sonradan öğrenen baba:** Tanıyıp çocuğu isteyen kişi.[18]
- **Açık muhalefet:** Rızasızlık beyanı yeterli araştırma yerine geçmez.[19]
- **Delil eksikliği:** İhlâl ispatlanamamışsa dava reddedilir.[20]
- **Fiilî girişim:** Çocuğu geri alma çabası ilgisizliği çürütür.
- **Ölçü:** Çocuğun üstün yararı.[21]

VII. Yargılama

- **Husumet:** Ana ve babaya yöneltilir.[22]
- **Ana babası belli değilse:** Küçüğe kayyım atanır.[23]
- **Deliller:** Toplanır, tanıklar dinlenir.[24]
- **Rapor:** Sosyal inceleme raporu alınır (TMK m. 316).
- **Karar:** Ayrı maddede düzenlenir (TMK m. 312).
- **Görev:** Aile mahkemesi (4787 s. K. m. 4).

UYGULAMA NOTU

13 Yargıtay HGK, 05.10.2021, E. 2017/2045, K. 2021/1154.
14 Yargıtay HGK, 11.04.2012, E. 2012/2-302, K. 2012/287.
15 Yargıtay 2. HD, 01.03.2022, E. 2021/8467, K. 2022/1932.
16 Yargıtay 2. HD, 21.04.2025, E. 2024/7588, K. 2025/4035.
17 Yargıtay 2. HD, 06.10.2016, E. 2016/14080, K. 2016/13582.
18 Yargıtay HGK, 05.10.2021, E. 2017/2045, K. 2021/1154.
19 Yargıtay 18. HD, 25.11.2015, E. 2015/3776, K. 2015/17156.
20 Yargıtay 2. HD, 30.09.2009, E. 2008/11251, K. 2009/16259.
21 Yargıtay 2. HD, 16.06.2026, E. 2026/4172, K. 2026/6723.
22 Yargıtay 2. HD, 28.09.2009, E. 2008/11572, K. 2009/16004.
23 Yargıtay 2. HD, 15.12.2011, E. 2011/3067, K. 2011/22302.
24 Yargıtay 18. HD, 18.11.2014, E. 2014/14989, K. 2014/16471.

Bu maddeye dayanırken önce **hangi bende dayanıldığı** netleştirilmelidir; çünkü ikisi farklı çalışır. **Birinci bende dayanılıyorsa** yapılacak iş belge toplamaktır: adres kayıt sisteminden yerleşim yeri ve diğer adres sorgusu, gerekirse kolluk araştırması, sonuç alınamazsa ilânen tebligat. Dilekçede "adresi bilinmiyor" demek yeterli değildir; kişinin yerinin **uzun süreden beri tespit edilemediğinin** dosyaya konulması gerekir. Ayırt etme gücünden sürekli yoksunluk iddiası ileri sürülüyorsa sağlık kurulu raporu veya kısıtlama kararı gibi resmî bir belgeye dayanılmalıdır. **İkinci bende dayanılıyorsa** yapılacak iş ilişkinin niteliğini ortaya koymaktır. Şu hususlar somutlaştırılmalıdır: kişisel ilişki kararının bulunup bulunmadığı ve uygulanıp uygulanmadığı, nafakanın ödenip ödenmediği, ebeveynin çocuğu ne sıklıkta arayıp sorduğu, okul, sağlık ve bakım süreçlerine katılıp katılmadığı, çocukla fiilen ilgilenen kişilerle arasındaki bağın ebeveynle olan bağdan daha yoğun hâle gelip gelmediği. "Kaç ay görüşmedi" gibi sayısal bir eşik aranmamalıdır; kanunda böyle bir ölçü yoktur. Kusur tartışmasına da fazla yüklenilmemelidir: ilişkinin kurulamamasında ebeveynin kusurlu olup olmaması sonucu değiştirmez. **Her iki bentte de** değerlendirmenin ana babayı cezalandırmak için değil, **çocuğun üstün yararını** korumak için yapıldığı unutulmamalıdır. **Usul bakımından** üç adım atlanmamalıdır: dava ana ve babayı davalı göstererek açılmalı; ana babası belli olmayan çocuk için kayyım atanması istenmeli; özen ihlâli iddiası dilekçede açıkça ileri sürülüp delil listesi süresinde verilmelidir. Karşı taraf savunmasını beyan üzerine değil **fiilî adımlar** üzerine kurmalıdır: görüşme talepleri, ödeme belgeleri, başvurular ve açılan davalar en güçlü delillerdir.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
05.10.2021 · E. 2017/2045 · K. 2021/1154

Rızanın aranmamasını gerektiren hâller kanunda sınırlı olarak sayılmıştır; yorum veya kıyas yoluyla genişletilemez, koşul gerçekleşmişse hâkim karar vermek zorundadır

Evlilik dışı doğan bir küçük, doğumundan hemen sonra bir evin önüne bırakılmış ve koruma kararıyla evlât edinmek isteyen çifte teslim edilmişti. Yargılama sırasında çocuğun babası olduğunu öğrenen kişi küçüğü tanıdı ve teslimini istemiştir. Uyuşmazlık, bu kişi bakımından özen yükümlülüğünün ihlâl edilip edilmediği noktasında toplanmıştır.

> *Ana ve babanın rızasının aranmamasını gerektiren hâller kanunda sınırlı olarak sayılmış olup, bu hâller yorum veya kıyas yoluyla genişletilemez. Nitekim madde gerekçesinde de hükümde sınırlayıcı olarak sayılan hâllerden biri kendisi açısından gerçekleşmiş olan ana veya babanın rızasının aranmayacağı ifade edilmiştir. Maddenin açık ifadesi karşısında hâkim, koşulların gerçekleşip gerçekleşmediğini serbestçe takdir edebilirse de, koşullardan birinin gerçekleşmesi hâlinde anne ve/veya babanın rızasının aranmasına gerek olmadığı kararı vermesi zorunludur.*

DEĞERLENDİRME Karar, maddenin iki sınırını birden çizer. **Birinci sınır kanun koyucuya değil yorumcuya yöneliktir:** rızanın aranmadığı hâller **sınırlı sayıdadır** (numerus clausus); bunlara benzeyen başka durumlar kıyas yoluyla eklenemez. Çocuğun evlât edinilmesinin yararına olması, evlât edinmek isteyenlerin çok elverişli koşullara sahip olması ya da ana babanın yoksul olması tek başına rızayı gereksiz kılmaz. **İkinci sınır hâkime yöneliktir ve ters yönde işler:** koşullardan biri gerçekleşmişse hâkimin rızanın aranmamasına karar vermesi **zorunludur**; bu bir takdir değil, sonuçtur. Hâkimin takdir alanı yalnızca koşulun gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespitindedir. Bu ayrım dilekçenin kurgusunu belirler: tartışılması gereken şey, kanundaki iki bentten hangisinin somut olayda gerçekleştiğidir.

2 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
05.10.2021 · E. 2017/2045 · K. 2021/1154

Birinci bentteki hâller objektif olgulara dayanır; ikinci bentteki özen yükümlülüğünün ihlâli ise sübjektif sebep olarak nitelendirilir

Aynı uyuşmazlıkta Hukuk Genel Kurulu, maddedeki iki bendin niteliğini ve birbirinden farkını ayrıca ortaya koydu.

> *Kanunda ana ve babanın rızasının aranmaması hâlleri; ana ve/veya babanın kim olduğu veya uzun süreden beri nerede oturduğunun bilinmemesi veya ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun bulunması, küçüğe karşı özen yükümlülüğünün yeterince yerine getirilmemesi şeklinde sınırlı olarak sayılmıştır. Maddenin (TMK m. 311) birinci bendinde sayılan hâller objektif olgulara dayanmakta iken, ikinci bentte sayılan küçüğe karşı özen yükümlülüğünün yeterince yerine getirilmemesi "sübjektif sebep" olarak nitelendirilmiştir...*

DEĞERLENDİRME Bu ayrım pratikte ispat yükünü ve delil türünü belirler. **Birinci bentteki hâller objektiftir:** kim olduğunun bilinmemesi, uzun süredir nerede oturduğunun bilinmemesi ve ayırt etme gücünden sürekli yoksunluk. Bunlar nüfus kaydı, adres araştırması, kolluk yazısı ve sağlık raporu gibi **belgeyle** ortaya konur; hâkimin değer yargısına yer bırakmaz. **İkinci bentteki hâl sübjektiftir:** özen yükümlülüğünün *yeterince* yerine getirilmemesi. Burada ölçüt bir belge değil, ana baba ile çocuk arasındaki ilişkinin bütünüdür; tanık beyanı, sosyal inceleme raporu, uzman görüşü, nafaka ödemelerine ilişkin kayıtlar ve kişisel ilişki tutanakları belirleyici olur. Dolayısıyla birinci bende dayanılıyorsa **araştırma yaptırmaya**, ikinci bende dayanılıyorsa **delil toplamaya** ağırlık verilmelidir.

3 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
05.10.2021 · E. 2017/2045 · K. 2021/1154

Özen yükümlülüğünün yeterince yerine getirilip getirilmediği değerlendirilirken ilişkinin bütünü ve çocuğun yararı esas alınır; kararda sayılan etmenler göz önünde bulundurulur

Hukuk Genel Kurulu, ikinci bentteki ölçütün nasıl uygulanacağını ayrıntılı biçimde açıkladı ve hâkimin takdir hakkını kullanırken dikkate alacağı etmenleri saydı.

> *Hâkim bu değerlendirmeyi yaparken; küçük ile ana baba arasındaki ilişkinin bütününü ve daima küçüğün yararını ön planda tutarak somut olayın şartlarını dikkate almalıdır. Bu kapsamda takdir hakkı kullanılırken, çocuğa karşı, fiziksel, zihinsel, duygusal, bakımlardan yükümlülüğün ihlali, ana ve baba ile çocuk arasındaki kişisel ilişkiler, ekonomik ilişki, yükümlülüğün ihlalindeki süreklilik, çocukla üçüncü kişiler arasındaki ilişkinin ana babayla olan ilişkiden daha yoğun olup olmadığı gibi etmenler göz önünde bulundurulur...*

DEĞERLENDİRME Bu paragraf, dosyada hangi olguların toplanacağının listesidir. Kararın saydığı etmenler şunlardır: çocuğa karşı **fiziksel, zihinsel ve duygusal** bakımlardan yükümlülüğün ihlâli; ana baba ile çocuk arasındaki **kişisel ilişkiler**; **ekonomik ilişki**; yükümlülüğün ihlâlindeki **süreklilik**; ve çocukla **üçüncü kişiler** arasındaki ilişkinin ana babayla olan ilişkiden daha yoğun olup olmadığı. Son etmen özellikle önemlidir: çocuğu fiilen büyüten kişilerle kurulan bağın ana babayla olan bağdan daha güçlü hâle gelmiş olması, değerlendirmenin bir parçasıdır. Buna karşılık kararın ilk cümlesi bir uyarı içerir: değerlendirme yapılırken **daima küçüğün yararı** ön planda tutulur; bu ölçüt ana babayı cezalandırmaya değil, çocuğun durumunu korumaya hizmet eder.

4 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
05.10.2021 · E. 2017/2045 · K. 2021/1154

Ölçüt çocukla ana baba arasında canlı bir ilişkinin bulunup bulunmadığıdır; ana babanın kusurlu olup olmaması önemli değildir ve asgari bir süre veya sayı aranmaz

Hukuk Genel Kurulu, özen yükümlülüğünün ihlâlinin nasıl saptanacağı konusunda üç temel belirleme yaptı: ilişkinin canlılığı, kusurun rolü ve süre ölçüsü.

> *Küçüğe karşı özen yükümlülüğünün yeterince yerine getirilmediği araştırılırken çocukla ana babası arasında canlı bir ilişkinin var olup olmadığına bakılır. Çocukla ana babası arasında bu şekilde varlığını devam ettiren ilişkinin olmamasında ana ve/veya babanın kusurlu veya kusursuz olmasının önemi yoktur. Küçüğe karşı özen yükümlülüğünün yeterince yerine getirilmediğinin kabulü için asgari bir süre veya sayı da bulunmamaktadır...*

DEĞERLENDİRME Üç belirleme de uygulamada sık yapılan hataları düzeltir. **Birincisi, ölçüt canlı ilişkidir:** soyut bir 'ilgi' beyanı değil, fiilen sürdürülen bir bağ aranır. **İkincisi, kusur aranmaz:** ana babanın ilişkiyi sürdürememesinde kusurlu olup olmaması önem taşımaz. Bu, hem lehe hem aleyhe işleyen bir kuraldır: yoksulluk, hastalık veya uzaklık gibi kusursuz sebeplerle ilişki kurulamamışsa da koşul gerçekleşmiş sayılabilir; buna karşılık kusursuzluk savunması tek başına sonucu değiştirmez. **Üçüncüsü, sabit bir eşik yoktur:** 'kaç ay görüşmedi', 'kaç kez aradı' gibi sayısal bir ölçü kanunda öngörülmemiştir. Bu nedenle dosya "şu kadar süre geçti" argümanı üzerine değil, ilişkinin **niteliği ve sürekliliği** üzerine kurulmalıdır.

5 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
05.10.2021 · E. 2017/2045 · K. 2021/1154

Uygulamada özen yükümlülüğünün ihlâli sayılan hâllere ilgisizlik, çocuk için para istenmesi, çocuğun sokağa bırakılması ve nafakanın ödenmemesi örnek gösterilmiştir

Hukuk Genel Kurulu, ikinci bendin uygulamasını somutlaştırmak için Yargıtay kararlarından derlenen örnekleri tek tek saydı.

> *Uygulamada; ana ve babanın özen yükümlüğünü yerine getirmediğinden evlat edinmeye rızasının aranmaması kararı verilmesi gereken hâllere örnek olarak; boşanan ana ve babanın çocuklara karşı ilgisiz ve ihmâlkar davranması; küçüğün nüfus cüzdanının çıkartılması için evlat edinenden para istenilmesi; küçüğün sokağa bırakılması ve babasının kim olduğunun açıklanmaması; küçüğün aranıp sorulmaması ve ödemekle yükümlü olunan nafakanın ödenmemesi sayılabilir.*

DEĞERLENDİRME Bu örnekler, soyut ölçütü somut olgulara çevirir. Sayılanlar şunlardır: **boşanan ana babanın çocuklara karşı ilgisiz ve ihmâlkâr davranması**; **küçüğün nüfus cüzdanının çıkartılması için evlât edinenden para istenmesi**; **küçüğün sokağa bırakılması ve babasının kim olduğunun açıklanmaması**; **küçüğün aranıp sorulmaması ve ödemekle yükümlü olunan nafakanın ödenmemesi**. Listenin ortak paydası dikkat çekicidir: hiçbiri tek bir olaya değil, **süregelen bir tutuma** dayanır. İkinci örnek ayrıca ayrı bir uyarı taşır: çocuk üzerinden maddî çıkar sağlamaya çalışmak, ilgisizlikten farklı ama aynı sonuca varan bir davranıştır. Liste sınırlayıcı değildir; kanundaki ölçütün nasıl uygulandığını gösteren örneklerdir.

6 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
11.04.2012 · E. 2012/2-302 · K. 2012/287

Çocuğunu sokağa bırakan, babasının kim olduğunu açıklamayan ve davanın hiçbir aşamasına katılmayan ana bakımından özen yükümlülüğünün yerine getirilmediği kabul edilmiştir

Bir bebek, sokağa bırakıldıktan sonra kurum aracılığıyla koruyucu aile olan bir çifte verilmiş, çift bir yılı aşkın bakımdan sonra evlât edinme davası açmıştı. Biyolojik ana, anneliğin tespiti davasını kazanıp evlât edinmeye karşı çıkmıştır. Uyuşmazlık Hukuk Genel Kuruluna iki kez gelmiştir; karar düzeltme aşamasında değerlendirme değişmiştir.

> *Hukuk Genel Kurulunda yapılan tartışmalar sonrasında; somut olayda, sokağa bırakılan ve kurumca koruyucu aile olarak davacılara verilen küçüğün davacılar ile duygusal bağının oluştuğu; evlilik dışı ilişkisi sonucu küçüğü dünyaya getiren davalı annenin, küçüğün babasının kim olduğu yönünde herhangi bir açıklamada bulunmadığı; babanın kim olduğunun dosyaya yansımadığı ve davanın hiçbir safahatına da katılmadığı, davalı anne yönünden yapılan değerlendirmede de çocuğa karşı özen yükümlülüğünü yerine getirmediğinin anlaşıldığı ve buna bağlı olarak da davalı annenin evlat edinemeye rızasının alınmasına gerek*

> *olmadığı, gerekçesiyle, direnme bu yönüyle oyçokluğu ile olmak üzere uygun bulunmuştur.*

DEĞERLENDİRME Bu dosya, ikinci bendin ne kadar **takdire dayalı** olduğunu gösterir. Aynı olgular karşısında Hukuk Genel Kurulu önce ananın özen yükümlülüğünü yerine getirdiğine hükmetmiş,[25] karar düzeltme aşamasında ise tersi sonuca varmıştır. Değerlendirmeyi değiştiren unsurlar kararda sayılmıştır: küçüğün davacılarla **duygusal bağının oluşması**, ananın babanın kim olduğu konusunda **hiçbir açıklama yapmaması** ve babanın davanın hiçbir aşamasına katılmaması. Karar oy çokluğuyla verilmiştir. Uygulama açısından iki sonuç çıkar. **Birincisi**, bu tür dosyalarda olguları ayrıntılı ve belgeli biçimde ortaya koymak belirleyicidir. **İkincisi**, bir derece mahkemesi kararının değişebileceğini öngörerek kanun yollarını sonuna kadar kullanmak gerekir.

7 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
16.06.2026 · E. 2026/4172 · K. 2026/6723

Evlât edinmede öncelikle bakılacak husus çocuğun üstün yararıdır; bu, evlât edinmenin olmazsa olmaz koşuludur

Küçüğü uzun süredir yanlarında büyüten çift evlât edinme davası açmıştır. Sosyal inceleme raporuna göre davacılar ile çocuk arasında ebeveyn-çocuk bağı kurulmuş, biyolojik babanın çocukla hiçbir bağlantı kurmadığı, ananın da velâyet görevini özenle yerine getirmediği tespit edilmişti. Yerel mahkeme ve bölge adliye mahkemesi davayı reddetmiştir.

> *Evlat edinmeye karar verilirken ve diğer bütün şartlar değerlendirilirken öncelikle dikkat edilmesi gereken hususun, küçüğün evlat edinilmesinin küçüğün üstün yararına uygun olup olmaması olduğu, doktrinde de çocuğun üstün yararına uygun olmasının evlat edinmenin en önemli şartı olduğu, evlat edinme işleminin olmazsa olmazı (condictio sine qua non) olduğunun vurgulandığı…*

DEĞERLENDİRME Bu yeni tarihli karar, 311. maddenin uygulanmasında **yorum ölçütünü** açıkça ortaya koyar: çocuğun üstün yararı, evlât edinmenin *olmazsa olmaz* koşuludur ve bütün şartlar bu ilke ışığında değerlendirilir. Kanun koyucunun aynı görüşte olduğu, evlât edinmenin **her hâlde** küçüğün yararına bulunması gerektiğini söyleyen hükümden anlaşılır (TMK m. 305). Ancak bu ilkenin sınırını da doğru anlamak gerekir: çocuğun yararı, rızanın aranmaması için **başlı başına bir sebep değildir**; sebepler kanunda sınırlı olarak sayılmıştır. Üstün yarar ilkesi, bu sebeplerden birinin gerçekleşip gerçekleşmediği değerlendirilirken hâkimin bakış açısını belirler. Dosyada her iki basamak da ayrı ayrı kurulmalıdır: önce kanundaki koşulun gerçekleştiği, sonra evlât edinmenin çocuğun yararına olduğu ortaya konulmalıdır.

25 Yargıtay HGK, 21.09.2011, E. 2011/2-431, K. 2011/553.

8 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
21.04.2025 · E. 2024/7588 · K. 2025/4035

Çocuğun kurumdan koruyucu aile olarak alınmış olması evlât edinmeye engel değildir; kanunda böyle bir koşul yoktur

Evlilik dışı doğan küçük, bir haftalıkken kuruma bırakılmış, altı aylıkken koruyucu aile sözleşmesiyle davacıya teslim edilmişti. Biyolojik ana ve baba üç yıl boyunca çocuğu arayıp sormamıştır; sonradan evlenip çocuğu geri istemişlerdir. Bölge adliye mahkemesi, çocuğun evlât edinme değil koruyucu aile sözleşmesiyle teslim edildiği gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

> *"...evlat edinmeyi düzenleyen Türk Medeni Kanunu'nda evlat edinmenin şartları arasında "çocuğun Kurum'dan koruyucu aile olarak almamış olmak" koşulunun düzenlenmediği...*

DEĞERLENDİRME Karar, uygulamada sık karşılaşılan bir yanlış anlamayı düzeltir: **koruyucu aile ile evlât edinme birbirini dışlamaz.** Kanunda, çocuğun kurumdan koruyucu aile olarak alınmamış olması gibi bir koşul yoktur; belirleyici olan, evlât edinmek isteyenin küçüğe **bir yıl süreyle bakmış ve eğitmiş** olması ile evlât edinmenin küçüğün yararına bulunmasıdır (TMK m. 305). Kararın ikinci katkısı özen ölçütüne ilişkindir: ana ve baba çocuğu kuruma bıraktıktan sonra yıllarca arayıp sormamış, ancak kendi durumları düzeldikten sonra geri istemişlerdir; bu tutum özen yükümlülüğünün yeterince yerine getirilmemesi sayılmıştır. Bu sonuç, doğumdan hemen sonra pişman olup **kısa sürede** girişimde bulunan ana baba bakımından verilen kararlardan farklıdır (TMK m. 310); belirleyici olan geçen süre ve gösterilen çabadır.

9 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
16.02.2012 · E. 2010/17317 · K. 2012/2815

Ananın nerede oturduğunun bilinmediği kabul edilebilmesi için gerçek bir adres araştırması yapılmış ve bu olgunun kanıtlanmış olması gerekir

Ana babası boşanmış küçüğün velâyeti babaya verilmiş, baba sonradan evlendiği kişi küçüğü evlât edinmek istemişti. Dava dilekçesinde ananın adresinin bilinmediği belirtilmiş, mahkeme bu beyanı yeterli sayarak anaya hiç tebligat yapmamış, adres araştırması da yapmamış ve rızası aranmaksızın evlât edinmeye karar vermişti.

> *Ananın rızasının aranmama sebebi olarak kabul edilen "uzun süreden beri nerede oturduğu bilinmiyorsa" koşulunun varlığı için, bu kişinin yerinin uzun süreden beri tespit edilememiş olması gerekir. Bu da, bu yönde bir araştırma yapılmasını ve bu olgunun kanıtlanmış olmasını gerekli kılar.*

DEĞERLENDİRME Birinci bendin en çok suistimal edilen hâli budur. Dilekçede 'adresi bilinmiyor' yazmak, kanunun aradığı koşulu karşılamaz. Karara göre bu koşulun gerçekleşmesi için kişinin yerinin **uzun süreden beri tespit edilememiş olması** gerekir; bu da bir **araştırma yapılmasını** ve olgunun **kanıtlanmasını** zorunlu kılar. Mahkemenin yapması gereken sıra bellidir: adres kayıt sistemi üze-

rinden yerleşim yeri ve diğer adreslerin sorgulanması, gerekirse kolluk araştırması, bunlardan sonuç alınamazsa **ilânen tebligat**. Bu adımlar atılmadan kurulan hüküm, yokluğunda karar verilen kişinin hukukî dinlenilme hakkını da zedeler ve bozulur. Üvey ebeveynin evlât edinme dosyalarında bu eksiklik çok sık görülür; dosya açılırken adres araştırmasının belgeleri baştan hazırlanmalıdır.

10 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
15.12.2011 · E. 2011/3067 · K. 2011/22302

Ana babası belli olmayan terk edilmiş küçük için rızanın aranmaması istendiğinde küçüğe kayyım atanmalıdır

Terk edilmiş hâlde bulunan bir bebek hakkında koruma kararı ve evlât edinmede ana babanın rızasının aranmaması istendi. Küçük kurumca nüfusa tescil edilmişti; ana ve babası belli değildi. Mahkeme koruma kararı verdi, ancak rızanın aranmaması istemini reddetmiştir.

> *Küçük terk edilmiş olup, davacı kurumca nüfusa tescili sağlanmıştır. Anne babası belli değildir. Yasal temsilcisi bulunmayan küçüğe kayyım atanıp, gösterdiği taktirde delillerinin toplanıp sonucu uyarınca karar verilmesi gerekirken eksik hasımla davaya devamla yazılı şekilde hüküm tesisi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Birinci bendin en açık hâli, ana babanın **kim olduğunun bilinmemesidir**. Bu durumda rızanın aranmaması kararı verilmesi gerektiği tartışmasızdır; ancak karar, gözden kaçan bir usul zorunluluğunu hatırlatır: ortada yasal temsilcisi bulunmayan bir küçük vardır ve davanın taraf teşkili onsuz tamamlanamaz. Bu nedenle küçüğe **kayyım atanması**, kayyımın gösterdiği delillerin toplanması ve sonucuna göre karar verilmesi gerekir (TMK m. 426). Eksik hasımla yürütülen yargılama sonucunda kurulan hüküm bozulur. Kurum dosyalarında bu adımı baştan atmak, aylar süren bir bozma-yeniden yargılama döngüsünü önler.

11 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
28.09.2009 · E. 2008/11572 · K. 2009/16004

Rızanın aranmaması davası çocukların ve ana babanın haklarını doğrudan etkilediğinden dava ana ve babaya yöneltilmelidir

Kurum, koruma altına alınan iki küçük hakkında, özen yükümlülüğünü yerine getirmeyen ana ve babanın evlât edinmede rızasının aranmamasına karar verilmesini istemiştir. Mahkeme, ana ve babaya husumet yöneltilmeksizin davayı sonuçlandırmıştır.

> *Evlat edinmede ana babanın rızasının aranmaması kararı (TMK. m.311, 312) çocukların haklarına yönelik olduğu gibi getirdiği yükümlülükler ve doğuracağı sonuçlar bakımından önemlidir. Açıklanan nedenlerle, çocukların yasal temsilcisi olan anne ve babasına davanın yöneltilmesi , gösterdikleri takdirde delillerin toplanması ve sonucu uyarınca karar verilmesi gerekirken eksik hasımla yargılamaya devam edilip hüküm kurulması doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Rızanın aranmaması kararı, ana babanın çocuk üzerindeki haklarını doğrudan etkileyen bir karardır; bu nedenle ana ve baba davanın **tarafı** olmalı, göstermeleri hâlinde delilleri toplanmalıdır. Hasımsız veya eksik hasımla yürütülen yargılama bozma sebebidir. Karar oy çokluğuyla verilmiştir; azınlık, kanunun bu kararın ana babaya **yazılı olarak bildirileceğini** ayrıca düzenlemiş olmasından hareketle (TMK m. 312) onların taraf olmasına gerek bulunmadığı görüşündedir. Uygulamada egemen olan çoğunluk görüşüdür ve aynı yönde başka kararlar da vardır.[26] Dolayısıyla dava baştan ana ve babayı davalı göstererek açılmalı; adresleri bilinmiyorsa usulüne uygun adres araştırması ve gerekirse ilânen tebligat yolu işletilmelidir.

12 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
25.11.2015 · E. 2015/3776 · K. 2015/17156

Babanın duruşmada rızasının bulunmadığını beyan etmesi tek başına yeterli değildir; özen yükümlülüğünü yerine getirip getirmediği araştırılmalıdır

Boşanma sonrası velâyeti anaya verilen küçüğü, ananın sonradan evlendiği kişi evlât edinmek istemiştir. Küçüğün babası yargılama sırasında evlât edinmeye rızasının bulunmadığını beyan etmiştir. Mahkeme, başka hiçbir araştırma yapmadan, babanın rızası bulunmadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

> *...özen yükümlülüğünü yeterince yerine getirip getirmediği tespit edilip, rapor da alınmak suretiyle tüm deliller birlikte değerlendirilerek oluşan sonuca göre karar verilmesi gerekirken, babanın rızasının bulunmadığı gerekçesiyle, yetersiz araştırma ve eksik incelemeyle davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, üvey ebeveynin evlât edinme dosyalarındaki en yaygın hatayı düzeltir: **rızasızlık beyanı yargılamayı bitirmez.** Ana babadan biri evlât edinmeye karşı çıktığında mahkemenin yapması gereken şey davayı reddetmek değil, o kişi bakımından rızanın aranmaması koşullarının gerçekleşip gerçekleşmediğini **araştırmaktır**. Kararda mahkemenin gerekli araştırmayı yapması, **rapor alması** ve tüm delilleri birlikte değerlendirmesi gerektiği belirtilmiştir. Pratik sonuç şudur: dava dilekçesinde yalnızca evlât edinme talebi değil, karşı çıkması muhtemel ebeveyn bakımından **özen yükümlülüğünün ihlâl edildiği iddiası da açıkça** ileri sürülmeli ve bu iddianın delilleri (kişisel ilişki kurulmaması, nafaka ödenmemesi, uzun süreli ilgisizlik) baştan gösterilmelidir.

26 Yargıtay 18. HD, 12.01.2015, E. 2014/20480, K. 2015/31.

13 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
18.11.2014 · E. 2014/14989 · K. 2014/16471

Özen yükümlülüğünün ihlâli iddiası ileri sürülmüşse davacının delilleri toplanmalı ve gösterdiği tanıklar dinlenmelidir

Bir kişi, eşinin önceki evliliğinden doğan küçüğü evlât edinmek istemiştir. Küçüğün babası davanın reddini istedi, anası ise rıza göstermiştir. Davacı, babanın çocuğa karşı özen yükümlülüğünü ihlâl ettiğini ileri sürüp tanık göstermiştir; ancak delilleri toplanmadı ve tanıkları dinlenmemiştir.

> *...çocuğa karşı özen yükümlülüğünün ihlal edilmesi iddiası ve Türk Medeni Kanununun 311. maddesi koşullarının gerçekleşip gerçekleşmediği yönünden davacının delillerinin toplanmadığı ve gösterdiği tanıkların dinlenmediği anlaşılmaktadır. Mahkemece, tarafların tüm delillerinin toplanıp değerlendirilmesi yapılarak sonucuna göre karar vermek gerekirken, yetersiz araştırma ve eksik inceleme ile davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Karar, bir önceki ilkeyi usul yönünden tamamlar: özen yükümlülüğünün ihlâli **iddia edilmişse**, mahkeme bu iddiayı boş geçemez. Delillerin toplanması ve gösterilen tanıkların dinlenmesi zorunludur; aksi hâlde karar eksik inceleme sebebiyle bozulur. Bunun taraflar açısından anlamı şudur: **iddiayı açıkça ileri sürmek** ve **delil listesini süresinde vermek** davacının yükümlülüğüdür. Dilekçede "baba ilgilenmiyor" demekle yetinilmemeli; hangi dönemde hangi davranışın bulunmadığı, kişisel ilişki kararının uygulanıp uygulanmadığı, nafakanın ödenip ödenmediği somutlaştırılmalı ve her biri için delil gösterilmelidir. Mahkemenin sosyal inceleme raporu alması da bu araştırmanın olağan parçasıdır (TMK m. 316).

14 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
01.03.2022 · E. 2021/8467 · K. 2022/1932

Uzun süredir cezaevinde bulunan ve bu nedenle velâyet görevini yerine getiremeyen baba bakımından özen yükümlülüğünün ihlâli koşulu gerçekleşmiş sayılır

Küçüğü doğumundan beri bakan çift evlât edinme davası açmıştır. Ananın rızası vardı; hükümlü olarak cezaevinde bulunan baba ise rızasının bulunmadığını bildirmiştir. Mahkeme ve bölge adliye mahkemesi, babanın rızası bulunmadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

> *...davalının cezaevinde olması nedeni ile de velâyet görevini yerine getiremeyeceği gibi, TMK m. 311/2 gereğince "Küçüğe karşı özen yükümlülüğünü yeterince yerine getirmiyorsa" hükmünün somut olayda gerçekleştiği dikkate alınarak, evlat edinmede baba rızası aranmamasına karar verilerek davanın kabulü gerekirken yerinde olmayan gerekçe ile reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, ikinci bendin somut bir uygulamasıdır: özgürlüğü uzun süreli olarak kısıtlanmış ve bu sebeple velâyet görevini fiilen yerine getiremeyecek durumda olan ebeveyn bakımından koşul gerçekleşmiş sayılmıştır. Aynı

sonuca **tutukluluk** hâlinde de varılmıştır.[27] Buradaki mantık, Hukuk Genel Kurulunun koyduğu ölçütle uyumludur: ilişkinin sürdürülememesinde ebeveynin **kusurlu olup olmaması** önem taşımaz; bakılan şey, çocukla arasında canlı bir ilişkinin fiilen var olup olmadığıdır. Buna karşılık sonuç otomatik değildir: cezaevindeyken çocuğuyla düzenli görüşen, ilgilenen ve bakımına katkı sunan bir ebeveyn bakımından aynı değerlendirme yapılamaz. Belirleyici olan hükmün kendisi değil, ilişkinin fiilî durumudur.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 305:** Küçüklerin evlât edinilmesinde genel koşullar.
- **TMK m. 306:** Eşlerin birlikte evlât edinmesi.
- **TMK m. 308:** Yaş farkı ve küçüğün rızası.
- **TMK m. 309:** Ana ve babanın rızası, şekil.
- **TMK m. 310:** Rızanın zamanı ve geri alınması.
- **TMK m. 312:** Rızanın aranmamasına ilişkin karar.
- **TMK m. 316:** Evlât edinmede araştırma.
- **TMK m. 317:** Evlâtlık ilişkisinin kaldırılması, rıza yokluğu.
- **TMK m. 348:** Velâyetin kaldırılması.
- **TMK m. 426:** Temsil kayyımı atanması.

27 Yargıtay 8. HD, 14.12.2017, E. 2017/6645, K. 2017/16865.

MADDE

312

A. Küçüklerin evlât edinilmesi
V. Ana ve babanın rızası
3. Rızanın aranmaması
b. Karar

KANUN METNİ

(1) Küçük, gelecekte evlât edinilmek amacıyla bir kuruma yerleştirilir ve ana ve babadan birinin rızası eksik olursa, evlât edinenin veya evlât edinmede aracılık yapan kurumun istemi üzerine ve kural olarak küçüğün yerleştirilmesinden önce, onun oturduğu yer mahkemesi bu rızanın aranıp aranmamasına karar verir.
(2) Diğer hâllerde, bu konudaki karar evlât edinme işlemleri sırasında verilir.
(3) Ana ve babadan birinin küçüğe karşı özen yükümlülüğünü yeterince yerine getirmemesi sebebiyle rızasının aranmaması hâlinde, bu konudaki karar kendisine yazılı olarak bildirilir.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 312 bir koşul maddesi değildir; koşullar bir önceki maddede sayılmıştır (TMK m. 311). Bu madde yalnızca o koşullara ilişkin kararın **ne zaman**, **kimin istemiyle** ve **hangi mahkemede** verileceğini düzenler. İki ayrı senaryo vardır. **Birinci fıkra**, küçüğün gelecekte evlât edinilmek amacıyla bir kuruma yerleştirilmesi hâlinde uygulanır: karar, evlât edinenin veya aracı kurumun istemi üzerine ve kural olarak küçüğün **evlât edinecek ailenin yanına yerleştirilmesinden önce** verilir. **İkinci fıkra** ise bunun dışındaki bütün hâlleri kapsar: karar **evlât edinme işlemleri sırasında** verilir ve bağımsız bir dava konusu yapılamaz.[1] Çocuk aile yanına bir kez yerleştirildikten sonra artık birinci fıkraya göre karar verilemez.[2] **Üçüncü fıkra** ise bir bildirim kuralıdır: rıza, özen yükümlülüğünün yeterince yerine getirilmemesi sebebiyle aranmıyorsa bu karar ilgili ana veya babaya **yazılı olarak bildirilir**.

TEMEL KAVRAMLAR

1 Yargıtay 2. HD, 17.09.2012, E. 2011/10202, K. 2012/21436.
2 Yargıtay HGK, 23.12.2020, E. 2017/1926, K. 2020/1057.

Rızanın aranmaması kararı	Ana veya babanın rızası olmadan evlât edinmeye izin veren mahkeme kararı (TMK m. 312).
Aracı kurum	Evlât edinmede aracılık faaliyetini yürüten yetkili kurum (TMK m. 312/1).
Yerleştirme	Küçüğün evlât edinecek kişi veya ailenin yanına verilmesi (TMK m. 312/1).
Yazılı bildirim	Özen sebebiyle verilen kararın ilgili ebeveyne tebliği (TMK m. 312/3).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 312- Madde İsviçre Medenî Kanununun 265d maddesinden alınmıştır. Birinci fıkra, küçüklerin evlât edinilmek amacıyla bu işlerle görevli bir kuruma yerleştirilmesi ve ana-babadan birinin rızasının bulunmaması hâlinde, evlât edinen veya evlât edinmeye aracılık yapan kurumun istemi üzerine, kural olarak küçüğün yerleştirilmesinden önce, hâkimin bu rızanın aranıp aranmamasına karar vermesini düzenlemektedir. Yetkili mahkeme, küçüğün yerleşim yeri mahkemesidir. İkinci fıkra, birinci fıkradaki durum dışında kalan hâllerde ana ve babanın rızasının aranıp aranmayacağı hususunda evlât edinme usulüne ilişkin maddelere yollama yapmakta; üçüncü fıkra ise, ana ve babadan birinin küçüğe özen yükümlülüğünün yeterince yerine getirmemesi sebebiyle rızasının aranmaması kararının, bu ana veya babaya yazılı olarak bildirileceğini hükme bağlamaktadır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 120*

Gerekçe, maddenin üç fıkrasını sırayla açıklar; ancak iki noktada metinle karşılaştırılmayı gerektirir. **Birincisi yetkidir:** gerekçe "küçüğün **yerleşim yeri** mahkemesi" derken kanun metni "onun **oturduğu yer** mahkemesi" der. Aradaki fark önemsiz değildir. Yerleşim yeri, kişinin sürekli kalma niyetiyle oturduğu yerdir ve küçüğün yerleşim yeri kural olarak ana babasının yerleşim yeridir (TMK m. 21); oysa kurum korumasındaki bir çocuk çoğu zaman bambaşka bir ilde bulunur. Uygulama bu nedenle kanundaki **oturma** ölçütünü esas almakta ve yetkili mahkemeyi çocuğun fiilen kaldığı yere göre belirlemektedir.[3] **İkincisi "kural olarak" ifadesidir:** gerekçe de metin gibi kararın yerleştirmeden önce verilmesini "kural olarak" diye niteler. Bu ifadenin bir istisnaya işaret edip etmediği uzun süre tartışılmış, Hukuk Genel Kurulu çoğunluğu aile yanına yerleştirmeden sonra artık birinci fıkraya başvurulamayacağı sonucuna varmıştır.[4] Ayrıca gerekçenin metinde açıklamadığı bir nokta vardır: maddede iki kez geçen "yerleştirilme" sözcüğünden ikincisinin neyi anlattığı gerekçede de belirtilmemiş, bu boşluk kaynak İsviçre hükmü ve aracılık mevzuatı yorumlanarak doldurulmuştur. Tasarının 312. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almamış, madde Tasarıdaki hâliyle kanunlaşmıştır (S. Sayısı 723, s. 311-314).

3 Yargıtay 2. HD, 19.02.2013, E. 2012/9309, K. 2013/4102.
4 Yargıtay HGK, 23.12.2020, E. 2017/1926, K. 2020/1057.

Bu maddenin 743 sayılı Kanun'da **karşılığı yoktur.** Eski Kanun'a 1990 yılında eklenen 254/a maddesi rızanın aranmayacağı hâlleri saymakla yetinmiş; bu hâllerin varlığına **kim tarafından**, **ne zaman** ve **hangi mahkemede** karar verileceğini düzenlememişti. Bunun bir sebebi, eski sistemde evlât edinmenin bir mahkeme hükmüyle değil, **sulh hâkiminin izni üzerine düzenlenen resmî bir senetle** kurulmasıdır (m. 256); böyle bir yapıda ayrı bir "rızanın aranmaması davası" düşünülmemişti. Yeni Kanun evlât edinmeyi bütünüyle yargısal bir sürece bağlayınca, rızanın aranmaması meselesinin de usulünü belirlemek gerekmiş ve bu madde konulmuştur. Böylece üç soru ilk kez açık kurala bağlanmıştır: **kim isteyebilir** (evlât edinen veya aracı kurum), **ne zaman** (yerleştirmeden önce ya da evlât edinme işlemleri sırasında) ve **hangi mahkeme** (küçüğün oturduğu yer). Üçüncü fıkradaki **yazılı bildirim** yükümlülüğü de yenidir ve eski Kanun'da hiçbir karşılığı bulunmamaktadır.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Madde 254/a – (Ek: 14/11/1990 - 3678/5 md.) Kim olduğu veya nerede bulunduğu uzun süreden beri bilinmeyen ya da sürekli temyiz kudretinden yoksun bulunan ana veya babanın rızası aranmaz. Madde 256 – (Değişik: 14/11/1990 - 3678/7 md.) Evlat edinme, evlat edinenin oturduğu yer sulh hakiminin izni üzerine yapılacak resmi bir senetle olur ve evlat edinme doğum kütüğüne yazılır.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 254/a ve 256

	743 sayılı Kanun	4721 sayılı Kanun m. 312
Kararın usulü	Düzenlenmemişti	Ayrı maddede düzenlendi
İsteyebilecekler	Belirtilmemişti	Evlât edinen veya aracı kurum (m. 312/1)
Kararın zamanı	Belirtilmemişti	Yerleştirmeden önce veya işlemler sırasında
Yetkili mahkeme	Belirtilmemişti	Küçüğün oturduğu yer (m. 312/1)
Bildirim	Hüküm yoktu	Yazılı bildirim zorunlu (m. 312/3)
Evlât edinmenin kuruluşu	Sulh hâkiminin izniyle resmî senet (m. 256)	Mahkeme kararı (TMK m. 315)

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden bu yana hiç değiştirilmemiştir. Buna karşılık iki fıkranın sınırı, yıllarca süren bir görüş ayrılığına konu olmuştur. Tartışma şudur: kuruma yerleştirilmiş bir çocuk, evlât edinecek ailenin yanına verildikten **sonra** kurumun hâlâ birinci fıkraya dayanarak rızanın aranmaması kararı isteyip isteyemeyeceği. Daire kararlarında bu soruya uzun süre **hayır** yanıtı verilmiş, ancak bu kararların çoğu **oy çokluğuyla** alınmış ve azınlık, çocuğun üstün yararı gerektiriyorsa yerleştirmeden sonra da karar verilebilmesi gerektiğini savunmuştur.[5] Mesele 2020 yılında Hukuk Genel Kurulunca karara bağlanmıştır: maddede geçen ikinci "yerleştirilme" ifadesi **evlât edinecek kişi veya ailenin yanına yerleştirme** anlamına gelir ve bu andan

5 Yargıtay 2. HD, 13.09.2012, E. 2011/9530, K. 2012/21110.

sonra birinci fıkraya göre karar verilemez; değerlendirme evlât edinme davası içinde, bütün deliller birlikte incelenerek yapılır.[6] Bu karar da oy çokluğuyla alınmıştır; azınlık, "kural olarak" ifadesinin bir istisnaya işaret ettiği ve çocuğun üstün yararının gözetilmesi gerektiği görüşündedir.

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi; rızanın aranmaması kararının usulü ilk kez düzenlendi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Niteliği	Koşul değil, karar usulü hükmüdür	Yargıtay HGK, K. 2020/1057
Birinci fıkra	Kuruma yerleştirme hâli	TMK m. 312/1
İsteyebilecekler	Evlât edinen veya aracı kurum	Yargıtay HGK, K. 2020/1057
Ana babanın kendisi	İsteyemez	Yargıtay 2. HD, K. 2011/14804
Zamanı	Aile yanına yerleştirmeden önce	Yargıtay HGK, K. 2020/1057
Yerleştirmeden sonra	Birinci fıkra uygulanmaz	Yargıtay HGK, K. 2020/1057
İkinci fıkra	Evlât edinme işlemleri sırasında	TMK m. 312/2
Bağımsız dava	Açılamaz	Yargıtay 2. HD, K. 2012/21436
Koruma kararı	Tek başına yetmez	Yargıtay 2. HD, K. 2012/29697
Yetkili mahkeme	Küçüğün oturduğu yer	Yargıtay 2. HD, K. 2013/4102
Yetkinin niteliği	Kesin yetki değildir	Yargıtay 2. HD, K. 2011/187
Rızanın tespiti	Kurum isteyemez	Yargıtay 2. HD, K. 2012/30659
Üçüncü fıkra	Karar yazılı bildirilir	TMK m. 312/3

1 TBMM gerekçesine göre madde, İsviçre Medenî Kanunu'nun 265d maddesinden alınmıştır. Gerekçe üç fıkrayı ayrı ayrı açıklar. **Birinci fıkra**, küçüklerin evlât edinilmek amacıyla bu işlerle görevli bir kuruma yerleştirilmesi ve ana babadan birinin rızasının bulunmaması hâlinde, evlât edinen veya aracı kurumun istemi üzerine, kural olarak küçüğün yerleştirilmesinden önce hâkimin karar vermesini düzenler. Gerekçe burada bir de yetki açıklaması yapar: **"Yetkili mahkeme, küçüğün yerleşim yeri mahkemesidir."** Kanun metni ise "oturduğu yer mahkemesi" der; uygulamada esas alınan bu ikinci ölçüttür, çünkü kurum korumasındaki bir çocuğun yerleşim yeri ile fiilen kaldığı yer çoğu zaman ayrışır.[7] **İkinci fıkra**

6 Yargıtay HGK, 23.12.2020, E. 2017/1926, K. 2020/1057.

için gerekçe, birinci fıkradaki durum dışında kalan hâllerde evlât edinme usulüne ilişkin maddelere yollama yapıldığını söyler. **Üçüncü fıkra** ise özen yükümlülüğünün yeterince yerine getirilmemesi sebebiyle rızanın aranmaması kararının ilgili ana veya babaya yazılı olarak bildirileceğini hükme bağlar. Tasarının 312. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almamış, madde Tasarıdaki hâliyle kanunlaşmıştır (S. Sayısı 723, s. 311-314).

DİKKAT

Bu maddede en çok yapılan hata, **yanlış fıkraya dayanarak bağımsız bir dava açmaktır.** Çocuk hakkında koruma kararı alınmış ve kuruma yerleştirilmiş olması, birinci fıkra kapsamına girmeye yetmez; birinci fıkra, küçüğün **gelecekte evlât edinilmek amacıyla** kuruma yerleştirilmesi hâline ilişkindir ve evlât edindirme işlemlerinin fiilen başlamış olması gerekir.[8] Çocuk zaten koruyucu aile ya da evlât edinme öncesi geçici bakım sözleşmesiyle bir ailenin yanına verilmişse artık birinci fıkra işlemez; istem, ileride açılacak **evlât edinme davası içinde** ileri sürülmelidir.[9] Bu kurala uyulmadan açılan dava, koşullar esasen gerçekleşmiş olsa bile **dinlenebilirlik yokluğundan** reddedilir. İkinci bir nokta talep hakkına ilişkindir: birinci fıkra kapsamındaki istemi yalnızca evlât edinen veya aracı kurum ileri sürebilir; ana veya baba, diğer ebeveynin rızasının aranmaması için tek başına dava açamaz.[10] Üçüncü nokta yetkidir: maddedeki yetki **kesin yetki değildir**; süresinde usulüne uygun bir itiraz yoksa mahkeme kendiliğinden yetkisizlik kararı veremez.[11]

II. Maddenin Yapısı

- **Niteliği:** Koşulları değil, kararın usulünü düzenler.[12]
- **Koşullar:** Bir önceki maddede sayılmıştır (TMK m. 311).
- **Birinci fıkra:** Kuruma yerleştirme hâli (TMK m. 312/1).
- **İkinci fıkra:** Diğer bütün hâller (TMK m. 312/2).
- **Üçüncü fıkra:** Kararın yazılı bildirimi (TMK m. 312/3).
- **İlk adım:** Çocuğun kurum aracılığıyla mı edinileceğini belirlemek.

III. Kararı İsteyebilecek Kişiler

- **Birinci fıkrada:** Evlât edinen veya aracı kurum.[13]

7 Yargıtay 2. HD, 19.02.2013, E. 2012/9309, K. 2013/4102.
8 Yargıtay 2. HD, 10.12.2012, E. 2011/17897, K. 2012/29697.
9 Yargıtay HGK, 23.12.2020, E. 2017/1926, K. 2020/1057.
10 Yargıtay 2. HD, 03.10.2011, E. 2011/10286, K. 2011/14804.
11 Yargıtay 2. HD, 17.01.2011, E. 2010/21297, K. 2011/187.
12 Yargıtay HGK, 23.12.2020, E. 2017/1926, K. 2020/1057.
13 Yargıtay HGK, 23.12.2020, E. 2017/1926, K. 2020/1057.

- **Aracı kurum:** Aracılık faaliyetini yürüten yetkili kurum (TMK m. 320).
- **Ana veya baba:** Tek başına isteyemez.[14]
- **Kurumun tespit istemi:** Kanunda öngörülmemiştir.[15]
- **Kendi rızası:** Ana baba mahkemede açıklar (TMK m. 309).
- **Sıfat denetimi:** Dava açmadan önce yapılmalıdır.

IV. Kararın Zamanı

- **Birinci fıkrada:** Aile yanına yerleştirmeden önce.[16]
- **Yerleştirme:** Evlât edinecek kişi veya ailenin yanına verilme.
- **İkinci fıkrada:** Evlât edinme işlemleri sırasında.[17]
- **Bağımsız dava:** Açılamaz.[18]
- **İki an da yoksa:** Dava reddedilir.[19]
- **Koruyucu aile:** İstem evlât edinme davasına saklanır.[20]

V. Kuruma Yerleştirme ile Koruma Kararı Farkı

- **Birinci fıkranın amacı:** Gelecekte evlât edinilmek üzere yerleştirme.
- **Koruma kararı:** Farklı bir amaca hizmet eder (5395 s. K. m. 5).
- **Tek başına yetmez:** Koruma kararı süreci başlatmaz.[21]
- **Aranan belge:** Evlât edindirme işlemlerinin başladığına dair kayıt.
- **Bakım tedbiri:** Evlât edindirme anlamına gelmez.
- **Sonuç:** Koşul yoksa esasa girilmeden ret.

VI. Yetkili Mahkeme

- **Ölçüt:** Küçüğün oturduğu yer (TMK m. 312/1).
- **Kurumdaki çocuk:** Kuruluşun bulunduğu yer.[22]
- **Belirleyici olmayan:** Nüfusa kayıtlı olunan yer.
- **Gerekçedeki ifade:** Küçüğün yerleşim yeri mahkemesi.
- **Niteliği:** Kesin yetki değildir.[23]
- **Sonucu:** Süresinde itiraz yoksa mahkeme davaya bakar.

14 Yargıtay 2. HD, 03.10.2011, E. 2011/10286, K. 2011/14804.
15 Yargıtay 2. HD, 17.12.2012, E. 2011/18166, K. 2012/30659.
16 Yargıtay HGK, 23.12.2020, E. 2017/1926, K. 2020/1057.
17 Yargıtay 2. HD, 23.03.2015, E. 2014/16086, K. 2015/5142.
18 Yargıtay 2. HD, 17.09.2012, E. 2011/10202, K. 2012/21436.
19 Yargıtay 18. HD, 02.04.2015, E. 2014/17405, K. 2015/4947.
20 Yargıtay 2. HD, 28.01.2013, E. 2013/113, K. 2013/2100.
21 Yargıtay 2. HD, 10.12.2012, E. 2011/17897, K. 2012/29697.
22 Yargıtay 2. HD, 19.02.2013, E. 2012/9309, K. 2013/4102.
23 Yargıtay 2. HD, 17.01.2011, E. 2010/21297, K. 2011/187.

VII. Kararın Bildirimi ve Etkisi

- **Yazılı bildirim:** Özen sebebiyle verilen kararda zorunludur (TMK m. 312/3).
- **Amaç:** İlgili ebeveynin karardan haberdar olması.
- **Husumet:** Ana ve babaya yöneltilir.[24]
- **Kesinleşme:** Evlât edinme davası öncesinde beklenir (TMK m. 311).
- **İspat yükü:** İsteyen taraftadır.[25]
- **Rıza yokluğu:** İlişkinin kaldırılması sebebidir (TMK m. 317).

UYGULAMA NOTU

Bu maddede yapılacak ilk iş **doğru fıkrayı seçmektir**; çünkü yanlış fıkraya dayanan dava, koşullar gerçekleşmiş olsa bile reddedilir. Burada sorulacak soru, **çocuğun şu anda nerede olduğudur**. Çocuk henüz aracı kurumdaysa ve evlât edinecek aile yanına verilmemişse birinci fıkra işler; bu durumda rızanın aranmaması kararı **hemen**, çocuk aileye teslim edilmeden önce istenmelidir. Buna karşılık çocuk koruyucu aile ya da evlât edinme öncesi geçici bakım sözleşmesiyle bir ailenin yanına verilmişse birinci fıkra kapısı kapanmıştır; istem artık **evlât edinme davasının içinde** ileri sürülmelidir. Bu ayrım yapılırken çocuğun yalnızca **koruma kararıyla** kuruma yerleştirilmiş olmasının yetmediği bilinmelidir: birinci fıkra, çocuğun gelecekte evlât edinilmek amacıyla yerleştirilmesini arar; dosyaya evlât edindirme işlemlerinin fiilen başladığını gösteren belge konulmalıdır. **Sıfat bakımından** yalnızca evlât edinen ile aracı kurumun birinci fıkraya göre dava açabileceği unutulmamalıdır; ana veya baba, diğer ebeveynin rızasının aranmaması için tek başına dava açamaz. Kurum bakımından istem türü de karıştırılmamalıdır: kanun kuruma "rızanın bulunduğunun tespiti" için değil, "rızanın **aranmaması**" için dava açma yetkisi vermiştir. **Yetki bakımından** dava küçüğün fiilen oturduğu yer mahkemesinde açılmalıdır; yanlış yerde açılmışsa karşı taraf süresinde itiraz etmedikçe dava görülmeye devam eder, çünkü bu yetki kesin değildir. Karşı taraf yetki itirazını cevap dilekçesiyle ve süresinde ileri sürmelidir. Son olarak, özen yükümlülüğünün ihlâli sebebiyle verilen kararın ilgili ebeveyne **yazılı olarak bildirilmesi** gerektiği ve evlât edinme davası sonuçlandırılmadan önce bu kararın **kesinleşmiş** olması gerektiği gözden kaçırılmamalıdır.

24 Yargıtay 2. HD, 28.09.2009, E. 2008/11572, K. 2009/16004.
25 Yargıtay 18. HD, 08.09.2014, E. 2014/4973, K. 2014/12193.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
23.12.2020 · E. 2017/1926 · K. 2020/1057

Madde, rızanın aranıp aranmayacağına ilişkin kararın ne zaman ve hangi usulle verileceğini düzenler; birinci fıkra kuruma yerleştirme hâline, ikinci fıkra diğer hâllere ilişkindir

Kurum koruması altındaki bir küçük, iki günlükken koruma altına alınmış, on bir günlükken evlât edinme öncesi geçici bakım sözleşmesiyle bir ailenin yanına yerleştirilmişti. Kurum, bu yerleştirmeden sonra rızanın aranmaması kararı istemiştir. Uyuşmazlık, kuruma yerleştirilmesinden sonra bu kararın verilip verilemeyeceği noktasında toplanmıştır.

> *TMK'nın 312. maddesi ile kanun koyucu evlat edinilecek küçüğün ana ve babasının rızasının aranıp aranmayacağına ilişkin kararın ne zaman ve hangi usulle verileceğini düzenlemiştir. Hükmün birinci fıkrası, küçüklerin gelecekte evlat edinilmek amacıyla bu işlerle görevli bir kuruma yerleştirilmesi ve ana babadan birinin rızasının bulunmaması hâline ilişkin iken, ikinci fıkrası, diğer hallerde rıza aranmama kararının zamanına ilişkindir.*

DEĞERLENDİRME Bu cümle, maddenin yapısını tek bakışta gösterir.

312. madde bir koşul maddesi değildir

; koşullar bir önceki maddede sayılmıştır (TMK m. 311). Bu madde yalnızca o koşullara ilişkin kararın **ne zaman** ve **hangi usulle** verileceğini düzenler. İki fıkra iki ayrı senaryoya karşılık gelir: **birinci fıkra**, küçüğün gelecekte evlât edinilmek amacıyla bir kuruma yerleştirildiği hâlde uygulanır; **ikinci fıkra** ise bunun dışındaki bütün hâlleri kapsar ve kararın evlât edinme işlemleri sırasında verileceğini söyler. Dolayısıyla dosyada atılacak ilk adım, çocuğun kurum aracılığıyla mı yoksa kurum dışından mı evlât edinileceğini belirlemektir; bu belirleme, davanın ne zaman ve nasıl açılacağını doğrudan etkiler.

2 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
23.12.2020 · E. 2017/1926 · K. 2020/1057

Birinci fıkraya göre rızanın aranmaması kararını isteme hakkı evlât edinene veya evlât edinmeye aracılık eden kuruma aittir

Aynı uyuşmazlıkta Hukuk Genel Kurulu, birinci fıkra kapsamında bu kararı kimin isteyebileceğini ve aracı kurumun hangi kuruluş olduğunu ayrıca ortaya koydu.

> *TMK'nın 312/1 hükmü gereğince ana ve babanın rızasının aranmaması kararının verilmesini talep hakkı evlat edinene veya evlat edinmeye aracılık eden aracı kuruma aittir.*

DEĞERLENDİRME Talep hakkının **sınırlı** olması, uygulamada sık karşılaşılan bir hatanın kaynağıdır. Birinci fıkra kapsamında bu kararı yalnızca **evlât edinen** ile **evlât edinmeye aracılık yapan kurum** isteyebilir. Küçüğün anası veya babası

kendi başına, diğer ebeveynin rızasının aranmamasına karar verilmesini isteyemez.[26] Kararda ayrıca aracı kurumun hangi kuruluş olduğu da açıklanmıştır: evlât edinmede aracılık faaliyetleri mevzuat gereği tek bir kurum tarafından yürütülür; bugün bu görev Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının ilgili genel müdürlüğüne aittir (TMK m. 320). Dava açılırken davacının sıfatı bu çerçevede kontrol edilmelidir; aksi hâlde dava dinlenebilir olmaktan çıkar.

3 YARGITAY HUKUK GENEL KURULU
23.12.2020 · E. 2017/1926 · K. 2020/1057

Maddede geçen ikinci yerleştirme ifadesi, küçüğün evlât edinecek kişi veya ailenin yanına yerleştirilmesini anlatır; karar bundan önce verilmelidir

Hukuk Genel Kurulunda, madde metnindeki iki ayrı 'yerleştirilme' ifadesinden ne anlaşılması gerektiği tartışılmıştır. İlki küçüğün kuruma yerleştirilmesini anlatıyordu; ikincisinin neyi kastettiği ise ne kanunda ne gerekçede açıklanmıştı. Kurul, kaynak İsviçre hükmünü ve aracılık mevzuatını incelemiştir.

> *...madde metninde geçen ikinci "yerleştirilme" ifadesinin küçüğün evlat edinecek kişi veya ailenin yanına yerleştirilmesi olarak anlamak gereklidir. Diğer bir deyişle, bu fıkra kapsamında düzenlenen ana ve/veya babanın rızasının aranıp aranmayacağına yönelik karar, aracı kuruma yerleştirilen küçüğün evlat edinecek kişi veya ailenin yanına yerleştirilmesinden önce verilmelidir.*

DEĞERLENDİRME Bu yorum, maddenin en tartışmalı noktasını çözer. Metinde iki kez geçen 'yerleştirilme' sözcüğü farklı şeyleri anlatır: **birincisi** küçüğün aracı kuruma yerleştirilmesidir, **ikincisi** ise küçüğün evlât edinecek kişi veya ailenin yanına yerleştirilmesidir. Kurul bu sonuca iki dayanakla varmıştır: kaynak İsviçre hükmünün metni ve aracılık mevzuatındaki tanım; bu mevzuata göre geçici bakım sözleşmesinin imzalanmasından sonra küçük, en az bir yıl süreyle bakım ve eğitimi için uygun görülen kişi veya eşlerin yanına **yerleştirilir**. Sonuç uygulama açısından nettir: birinci fıkra kapsamındaki karar, çocuk aileye teslim edilmeden **önce** alınmalıdır. Bu, kurum dosyalarında sürecin en başında atılması gereken adımdır.

4 YARGITAY HUKUK GENEL KURULU
23.12.2020 · E. 2017/1926 · K. 2020/1057

Küçük evlât edinecek ailenin yanına yerleştirildikten sonra artık birinci fıkraya göre karar verilemez; değerlendirme evlât edinme davası içinde yapılır

Somut olayda küçük, rızanın aranmaması kararı istenmeden önce geçici bakım sözleşmesiyle ailenin yanına yerleştirilmişti. Yerel mahkeme kurumun istemini kabul etmiş, Özel Daire bozmuş, yerel mahkeme direnmişti.

26 Yargıtay 2. HD, 03.10.2011, E. 2011/10286, K. 2011/14804.

> *...bu aşamada yani evlat edinme davası açılmadan önce TMK'nın 312/1. maddesi gereğince ana ve baba rızasının aranmaması kararı verilmesinin mümkün olmadığı, bu hususa ilişkin değerlendirmenin TMK'nın 312/2. maddesi uyarınca evlat edinme davası sırasında yapılması gerektiği, ki bu yasal düzenleme ile evlat edinme davası içerisinde anne ve babanın rızasının aranmamasını gerektiren şartların bulunup bulunmadığının bütün deliller ve iddialar birlikte değerlendirilerek küçüğün üstün yararı neyi gerektirir ise mahkemenin buna karar verebilmesi amacının esas alındığı...*

DEĞERLENDİRME Kurul, geç kalınmış bir birinci fıkra talebinin reddedilmesi gerektiğine karar vermiştir; ancak gerekçesi biçimsel değildir. Kararın mantığı şudur: çocuk zaten aileye teslim edilmişse, artık rızanın aranmaması meselesi **evlât edinme davasının içinde**, bütün deliller ve iddialar birlikte değerlendirilerek ve çocuğun üstün yararı neyi gerektiriyorsa ona göre çözülmelidir. Böylece biyolojik ana babanın savunması ile evlât edinmenin çocuk için uygun olup olmadığı **aynı dosyada** karara bağlanır. Karar oy çokluğuyla verilmiştir; azınlık, birinci fıkradaki 'kural olarak' ifadesinden hareketle yerleştirmeden sonra da karar verilebileceği ve çocuğun üstün yararının bunu gerektirdiği görüşündedir. Uygulamada egemen olan çoğunluk görüşüdür: **geç kalınan talep reddedilir, konu evlât edinme davasına taşınır.**

5 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
10.12.2012 · E. 2011/17897 · K. 2012/29697

Koruma kararıyla kuruma yerleştirilen küçükte evlât edinme işlemlerinin başladığı ileri sürülmüyorsa rızanın aranmaması koşulu henüz gerçekleşmemiştir

Küçükler, çocuk mahkemesinin koruma kararıyla davacı kuruma yerleştirilmişti. Kurum, evlât edinmede ana babanın rızasının aranmamasına karar verilmesini istemiştir; ancak dosyada küçükler hakkında evlât edinme işlemlerinin başladığına ilişkin bir iddia veya belge bulunmuyordu.

> *Evlat edinmede ana babanın rızasının aranmamasına karar verilmesi istenilen küçükler Sivas Çocuk Mahkemesinin 08.06.2009 tarihli koruma kararı ile davacı kuruma yerleştirilmişlerdir. Küçüklerin evlat edinme işlemlerinin başladığı da iddia edilmediğine göre ana babanın rızasının aranmaması koşulu henüz gerçekleşmediğinden davanın reddi gerekirken yazılı şekilde hüküm tesisi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, uygulamada çok sık yapılan bir hatayı gösterir: çocuğun **koruma kararıyla** kuruma yerleştirilmiş olması, tek başına birinci fıkra kapsamına girmeye yetmez. Birinci fıkra, küçüğün **gelecekte evlât edinilmek amacıyla** kuruma yerleştirilmesi hâline ilişkindir. Koruma kararı (5395 s. K. m. 5) ise farklı bir amaca hizmet eder ve kendiliğinden bir evlât edindirme süreci başlatmaz. Bu nedenle kurum dosyasında rızanın aranmaması isteminde bulunulurken, çocuk hakkında **evlât edindirme işlemlerinin fiilen başladığını** gösteren belgelerin

dosyaya konması gerekir. Aksi hâlde dava, esasa hiç girilmeden koşul yokluğundan reddedilir.

6 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
17.09.2012 · E. 2011/10202 · K. 2012/21436

Hakkında koruma kararı verilip kuruma yerleştirilen küçükte rızanın aranmaması kararı, evlât edinme davasından bağımsız olarak istenemez

Talebe konu çocuk hakkında koruma kararı verilmiş ve çocuk kuruma yerleştirilmişti. Kurum, evlât edinme davasından ayrı bir dava açarak ana baba rızasının aranmamasına karar verilmesini istemiştir; mahkeme bu istemi kabul etmiştir.

> *...talebe konu edilen çocuk hakkında koruma kararı verilip, kuruma yerleştirildiği ve bu nedenle evlat edinmede ana-baba rızası aranmaması kararının ilerde açılabilecek evlat edinme davası içinde istenebileceği anlaşılmaktadır (TMK.md.312/2). Bu durumda; rızanın aranmaması kararının evlat edinme kararından bağımsız olarak talep edilebilmesi söz konusu değildir. Dinlenebilme koşulları bulunmadığından talebin reddine karar verilmesi gerekirken, kabulü doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Karar, ikinci fıkranın sonucunu en açık biçimde ortaya koyar: bu kapsamdaki dosyalarda rızanın aranmaması **ayrı ve bağımsız bir dava konusu olamaz**; istem ancak evlât edinme davasının içinde ileri sürülebilir. Bunun pratik anlamı, açılacak davanın türünü ve zamanını belirlemesidir. Bağımsız açılan dava, koşulları esasen gerçekleşmiş olsa bile **dinlenebilirlik** yokluğundan reddedilir. Aynı sonuca daha sonraki tarihli kararlarda da varılmıştır.[27] Karar oy çokluğuyla verilmiştir; bu konu, Daire içinde uzun süre görüş ayrılığı yaratmış ve nihayet Hukuk Genel Kurulunca çözülmüştür.

7 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
23.03.2015 · E. 2014/16086 · K. 2015/5142

Ana baba rızasının aranmaması kararının evlât edinme işlemi sırasında talep edilmesi hem mümkün hem gereklidir

Kuruma yerleştirilen bir küçük hakkında velâyetin kaldırılması ve evlât edinmede ananın rızasının aranmaması istendi. Mahkeme, rızanın aranmamasına ilişkin istemi reddetmiştir; karar temyiz edilmiştir.

> *...ana baba rızasının aranmaması kararının evlat edinme işlemi sırasında (TMK.m.312/2) talep edilmesinin mümkün ve gerekli olduğunun anlaşılmasına göre, yerinde bulunmayan temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun olan hükmün ONANMASINA...*

DEĞERLENDİRME Kararın kullandığı ifade dikkat çekicidir: evlât edinme işlemi sırasında talep etmek yalnızca **mümkün** değil, aynı zamanda **gereklidir**. Yani bu, tarafların seçebileceği iki yoldan biri değildir; ikinci fıkra kapsamındaki dosyalarda

27 Yargıtay 2. HD, 23.03.2015, E. 2014/16086, K. 2015/5142.

izlenmesi zorunlu olan tek yoldur. Bunun bir yararı da vardır: rızanın aranmaması ile evlât edinmenin koşulları aynı dosyada, aynı delillerle ve aynı anda değerlendirilir; böylece önce rızanın aranmamasına karar verilip sonra evlât edinme davasının başka bir sebeple reddedilmesi gibi çocuğu iki kez yıpratan bir sonuç önlenir. Karar oy çokluğuyla verilmiştir.

8 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
02.04.2015 · E. 2014/17405 · K. 2015/4947

Rızanın aranmaması kararı ya küçüğün kuruma yerleştirilmesinden önce ya da evlât edindirme işlemi sırasında alınır; iki durum da yoksa dava reddedilir

Küçük, bakımının sağlanamaması nedeniyle çocuk mahkemesinin bakım tedbiri kararıyla kuruma yerleştirilmiş ve o tarihten beri kurumda kalmıştı. Kurum, aradan geçen sürenin ardından ananın rızasının aranmaması için dava açmıştır; dosyada evlât edindirme işlemlerinin başladığına dair bir belge yoktu. Mahkeme davayı kabul etmiştir.

> *Öyleyse yukarıda açıklanan yasal düzenlemeler dikkate alındığında koşulların oluşması durumunda küçüğün evlat edindirilmesinde ana babasının rızasının aranmaması kararının ya küçüğün kuruma (yurda) yerleştirilmesinden önce alınması veya evlat edindirme işlemi sırasında alınması gerekir. Somut olayda belirtilen bu iki durumda gerçekleşmediğinden koşulları oluşmayan davanın reddine karar verilmesi gerekirken yerinde olmayan gerekçe ile davanın kabulüne karar verilmesi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Karar, iki fıkrayı tek bir uygulama kuralına indirger: rızanın aranmaması kararı **ya yerleştirmeden önce ya da evlât edindirme işlemi sırasında** alınır; bu iki andan hiçbiri gerçekleşmemişse dava koşulsuz kalır ve reddedilir. Aynı kural sonraki yıllarda da aynen uygulanmıştır.[28] Dosya buna göre kurulmalıdır: kurum, evlât edindirme işlemlerinin fiilen başladığını gösteren belgeyi (yerleştirme formu, geçici bakım sözleşmesi öncesi işlem kaydı) dosyaya koymalı; böyle bir belge yoksa dava beklemeye alınmalıdır. Uzun süredir kurumda kalan bir çocuk için 'ileride evlât edindirilebilir' gerekçesiyle açılan dava sonuç vermez.

9 **YARGITAY (KAPATILAN) 18. HUKUK DAİRESİ**
08.09.2014 · E. 2014/4973 · K. 2014/12193

Rızanın aranmaması istemi reddedilirken hem zamanlama kuralı hem de özen yükümlülüğünün ihlâlinin kanıtlanamamış olması birlikte gözetilir

Küçüğün evlât edindirilmesinde ana babasının rızasının aranmaması istendi. Mahkeme davayı reddetmiştir; karar davacı vekili tarafından temyiz edilmiştir.

> *4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 312. maddesi uyarınca küçük gelecekte evlat edinilmek amacıyla bir kuruma yerleştirilir ve ana ve babadan birinin*

28 Yargıtay 8. HD, 01.03.2018, E. 2017/7238, K. 2018/3061.

rızası eksik olursa, rızanın aranıp aranmayacağı hususunun, evlat edinenin veya evlat edinmede aracılık yapan kurumun istemi üzerine ve kural olarak küçüğün yerleştirilmesinden önce mahkemece karara bağlanacağı, diğer hallerde ise bu konudaki kararın evlat edinme işlemleri sırasında verileceği, kaldı ki davalı babanın, küçüğe karşı özen yükümlülüğünü yeterince yerine getirmediğinin kanıtlanamamış bulunması gözetildiğinde...

DEĞERLENDİRME Bu onama kararı, iki ayrı denetimin **birlikte** yapıldığını gösterir. Mahkeme önce zamanlama kuralına bakar: istemin yerleştirmeden önce mi yoksa evlât edinme işlemleri sırasında mı ileri sürüldüğü. Ardından esasa geçer: kanunda sayılan koşullardan birinin gerçekleşip gerçekleşmediği (TMK m. 311). Kararda ikinci denetimin sonucu belirleyici olmuştur: özen yükümlülüğünün yeterince yerine getirilmediği **kanıtlanamamıştır**. Buradan çıkan uygulama dersi açıktır: ispat yükü, rızanın aranmamasını isteyen taraftadır. Zamanlama kuralına uygun davranmak davayı kazandırmaz; koşulun gerçekleştiğinin ayrıca ortaya konulması gerekir.

10 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
19.02.2013 · E. 2012/9309 · K. 2013/4102

Yetkili mahkeme küçüğün oturduğu yer mahkemesidir; kurumda kalan çocuk bakımından bu yer kurumun bulunduğu yerdir

Evlât edindirme hizmetlerinden yararlandırılması istenen küçükler bir çocuk yurduna yerleştirilmişti ve dava tarihi itibarıyla o yerde oturuyorlardı. Mahkeme yetkisizlik kararı vermiştir.

> *Küçük çocuk gelecekte evlat edinilmek amacıyla bir kuruma yerleştirilir ve ana babadan birinin rızası eksik olursa, evlat edinenin veya evlat edinmede aracılık yapan kurumun istemi üzerine ve kural olarak küçüğün yerleştirilmesinden önce onun "oturduğu yer mahkemesi" bu rızanın aranıp aranmamasına karar verir (TMK. md. 312/1). Evlat edinmede ana baba rızasının aranmamasına ilişkin davalarda yetkili mahkeme küçüğün bulunduğu yer mahkemesidir.*

DEĞERLENDİRME Yetki kuralı maddenin birinci fıkrasında yer alır ve ölçütü **küçüğün oturduğu yerdir**; evlât edinenin veya kurumun merkezinin bulunduğu yer değil. Kurum korumasındaki çocuklarda bu yer, çocuğun fiilen kaldığı kuruluşun bulunduğu yerdir. Küçüğün nüfusa kayıtlı olduğu yer ya da ana babasının yerleşim yeri belirleyici değildir. Gerekçe bu noktada metinden biraz farklı bir ifade kullanır ve 'küçüğün **yerleşim yeri** mahkemesi' der; uygulamada esas alınan ise kanundaki **oturma** ölçütüdür, çünkü kurum korumasındaki bir çocuğun yerleşim yeri ile fiilen kaldığı yer çoğu zaman ayrışır.

11 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
17.01.2011 · E. 2010/21297 · K. 2011/187

Maddedeki yetki kesin yetki değildir; süresinde usulüne uygun bir yetki itirazı yoksa mahkeme kendiliğinden yetkisizlik kararı veremez

Küçük, bir çocuk yuvasında kalıyordu ve orada oturduğu dosyadaki kanıtlardan anlaşılıyordu. Davalı taraf yetki itirazında bulunmamış olmasına rağmen mahkeme kendiliğinden yetkisizlik kararı vermiştir.

> *Türk Medeni Kanununun 312.maddesindeki "yetki" "kesin yetki" olmayıp, süresi içinde usulüne uygun bir yetki itirazının bulunması halinde mahkeme tarafından incelenebilir. Davalı tarafın bu yönde bir yetki itirazı bulunmamaktadır. Bu nedenlerle davanın esasının incelenmesi gerekirken yazılı olduğu şekilde re'sen yetkisizlik kararı verilmesi doğru görülmediğinden hükmün bozulması gerekmiştir.*

DEĞERLENDİRME Bu ayrım, davanın kaderini değiştirebilecek kadar önemlidir. Maddedeki yetki **kesin yetki değildir**; dolayısıyla hâkim bunu kendiliğinden gözetemez. Yetki itirazı, süresinde ve usulüne uygun biçimde **ilk itiraz** olarak ileri sürülmezse mahkeme davaya bakmakla yükümlüdür (HMK m. 116, 117). Uygulamada bunun iki yönlü sonucu vardır. **Davacı bakımından:** yanlış yerde açılan dava, karşı taraf itiraz etmediği sürece görülmeye devam eder. **Davalı bakımından:** yetki itirazı cevap dilekçesiyle ve süresinde ileri sürülmezse bu hak kaybedilir. Kendiliğinden verilen yetkisizlik kararı ise bozma sebebidir.

12 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
03.10.2011 · E. 2011/10286 · K. 2011/14804

Küçüğün anası, babanın evlât edinmede rızasının aranmamasına ilişkin karar verilmesini mahkemeden isteyemez

Evlilik dışı doğan bir küçüğün anası mahkemeye başvurarak hem kendi rızasının tespitini hem de babanın rızasının aranmamasını istemiştir. Çocuğun babası hukuken belli değildi. Mahkeme her iki istemi de reddetmiştir.

> *Bu halde, evlat edinmede babanın rızasının aranmamasına ilişkin karar, çocuk evlat edinilmek amacıyla bir kuruma yerleştirilmiş ise evlat edinmede aracılık yapan kurumun veya evlat edinenin başvurusu üzerine verilir (TMK m. 312/1). Diğer hallerde bu konudaki karar evlat edinme işlemleri sırasında verilir (TMK m. 312/2). Küçüğün annesinin, babanın evlat edinmede rızasının aranmamasına ilişkin mahkemeden karar istemesi yasal olarak mümkün değildir.*

DEĞERLENDİRME Karar, talep hakkının kime ait olduğunu somut bir örnekle gösterir. Birinci fıkra kapsamında bu istem yalnızca **evlât edinen** veya **aracı kurum** tarafından ileri sürülebilir; diğer hâllerde ise karar zaten evlât edinme işlemleri sırasında verilir. Küçüğün anası, bu iki sıfattan hiçbirine sahip değildir; dolayısıyla diğer ebeveynin rızasının aranmaması için tek başına dava açamaz. Bu sonuç, uygulamada çok karşılaşılan bir yanlışı önler: ana babadan biri, evlât edinme süreci henüz başlamadan diğerinin rızasını hukuken devre dışı bıraktırmak isteyemez. Buna karşılık

ananın **kendi rızasının tespiti** istemi farklıdır ve mahkemece tutanağa geçirilerek karşılanmalıdır (TMK m. 309).

13 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
17.12.2012 · E. 2011/18166 · K. 2012/30659

Kanun kuruma, rızanın bulunduğunun tespiti için dava açma yetkisi vermemiştir; kurumun isteyebileceği şey rızanın aranmaması kararıdır

Evlilik dışı doğan küçük, doğumundan bir gün sonra kuruma teslim edilmişti. Kurum, evlât edinmede ananın rızasının **bulunduğunun tespitini** istemiştir; mahkeme ise istek dışına çıkarak ana ve babanın rızasının aranmamasına karar vermiştir.

> *Öte yandan, Yasa, kuruma, rızanın bulunduğunun tespiti için mahkemeye başvuruda bulunma yetkisi tanımamış, 311. maddedeki koşulların varlığı halinde ana ve babadan birinin rızası eksik ise, ve 312. maddenin (1.) fıkrası gereğince "rızanın aranmaması kararı isteme" yetkisi vermiştir. Başka bir ifade ile yasa olumsuz durumu düzenlemiştir. Bu husus gözetilmeden isteğin reddi yerine yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Kararın deyişiyle kanun **olumsuz durumu** düzenlemiştir: kurumun dava yoluyla isteyebileceği şey, rızanın var olduğunun tespiti değil, koşulları varsa rızanın **aranmamasıdır**. İki istem birbirinin yerine geçmez ve karıştırılması davanın reddine yol açar. Ayrım şöyle kurulur: **rızası olan** ana baba, rızasını bizzat mahkemede açıklar ve tutanağa geçirtir; bu bir dava değil, bir beyanın tespitidir (TMK m. 309). **Rızası bulunmayan veya alınamayan** ana baba için ise bu maddedeki dava yolu işletilir. Kararın ikinci uyarısı taleple bağlılığa ilişkindir: mahkeme, istenmeyen bir konuda karar veremez; kurum yalnızca tespit istemişse rızanın aranmamasına kendiliğinden hükmedemez.

14 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
28.01.2013 · E. 2013/113 · K. 2013/2100

Hakkında koruma kararı alınıp koruyucu aile yanına yerleştirilen küçükte rızanın aranmaması, ileride gerçekleşecek evlât edinme işlemleri sırasında istenir

Evlilik dışı doğan bir küçük hakkında koruma kararı alınmış ve çocuk koruyucu aile yanına yerleştirilmişti. Kurum, evlât edinmede ana babanın rızasının aranmaması için dava açmıştır; mahkeme istemi reddetmiştir.

> *...evlat edinmede ana/baba rızası aranmaması kararının ilerde gerçekleşecek evlat edinme işlemleri sırasında talep edilmesi mümkün ve gerekli olduğundan bu aşamada mahkemenin ret kararının sonucu itibariyle doğru bulunduğundan...*

DEĞERLENDİRME Karar, koruyucu aile yanına yerleştirilmiş çocuklar bakımından uygulanacak fıkrayı gösterir: bu aşamada birinci fıkra değil, **ikinci fıkra** işler ve istem ancak ileride açılacak evlât edinme davası içinde ileri sürülebilir. Bu sonuç, Hukuk Genel Kurulunun daha sonra benimsediği çizgiyle uyumludur.[29] Karar oy

çokluğuyla verilmiştir; azınlık, babanın kim olduğu bilinmediğinde onun yönünden rızanın aranmaması kararının hemen verilebilmesi gerektiği görüşündedir. Uygulamada izlenecek yol, çocuğun aile yanına yerleştirilip yerleştirilmediğine bakmaktır: yerleştirilmişse istem, evlât edinme davasına saklanır.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 305:** Küçüklerin evlât edinilmesinde genel koşullar.
- **TMK m. 309:** Ana ve babanın rızası, şekil.
- **TMK m. 310:** Rızanın zamanı ve geri alınması.
- **TMK m. 311:** Rızanın aranmaması koşulları.
- **TMK m. 315:** Evlât edinme kararının hüküm anı.
- **TMK m. 316:** Evlât edinmede araştırma.
- **TMK m. 317:** Evlâtlık ilişkisinin kaldırılması, rıza yokluğu.
- **TMK m. 320:** Evlât edinmede aracılık.

29 Yargıtay HGK, 23.12.2020, E. 2017/1926, K. 2020/1057.

MADDE

313 B. Erginlerin ve kısıtlıların evlât edinilmesi

KANUN METNİ

(1) (Değişik birinci cümle: 3/7/2005-5399/1 md.) Evlât edinenin altsoyunun açık muvafakatiyle ergin veya kısıtlı aşağıdaki hallerde evlât edinilebilir.

(2) 1. Bedensel veya zihinsel engeli sebebiyle sürekli olarak yardıma muhtaç ve evlât edinen tarafından en az beş yıldan beri bakılıp gözetilmekte ise,

(3) 2. Evlât edinen tarafından, küçükken en az beş yıl süreyle bakılıp gözetilmiş ve eğitilmiş ise,

(4) 3. Diğer haklı sebepler mevcut ve evlât edinilen, en az beş yıldan beri evlât edinen ile aile hâlinde birlikte yaşamakta ise.

(5) Evli bir kimse ancak eşinin rızasıyla evlât edinilebilir.

(6) Bunlar dışında küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin hükümler kıyas yoluyla uygulanır.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 313, evlât edinmenin istisnaî hâlini düzenler. Kural küçüklerin evlât edinilmesidir; ergin veya kısıtlı bir kişinin evlât edinilmesi ancak kanunda sayılan özel koşullar varsa mümkündür ve bu koşullar **emredici ve sınırlı sayıdadır**.[1] Birinci fıkradaki üç bent **alternatiftir**: birinin gerçekleşmesi yeterlidir.[2] Her üç bentte de ortak olan **beş yıllık** bir süre aranır. Bunların yanında üç koşul daha vardır: **evlât edinenin altsoyunun açık muvafakati**, evlât edinilen evliyse **eşinin rızası** ve küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin hükümlerin **kıyasen uygulanması** — bu son koşul, on sekiz yaş farkı ve eşlerin birlikte evlât edinmesi gibi kuralları da devreye sokar. 2005 yılına kadar evlât edenin **altsoyunun**

1 Yargıtay HGK, 05.10.2021, E. 2017/2518, K. 2021/1155.
2 Yargıtay 18. HD, 30.10.2013, E. 2013/9843, K. 2013/14118.

bulunmaması aranıyordu; bu mutlak engel kaldırılmış, yerine altsoyun **açık muvafakati** getirilmiştir.

TEMEL KAVRAMLAR

Ergin evlât edinme	On sekiz yaşını doldurmuş kişinin evlât edinilmesi (TMK m. 313).
Altsoyun açık muvafakati	Evlât edenin çocuk ve torunlarının açık onayı (TMK m. 313/1).
Beş yıllık süre	Üç bentte de aranan bakım, gözetim veya birlikte yaşama süresi.
Kıyasen uygulama	Küçüklere ilişkin koşulların erginlerde de aranması (TMK m. 313/3).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 313- Erginlerin ve kısıtlıların evlât edinilmesi koşullarını düzenleyen bu madde, İsviçre Medenî Kanununun 266 ncı maddesinden alınmıştır. Üç bentten oluşan birinci fıkrada, erginlerin veya kısıtlıların hangi hâllerde evlât edinilebilecekleri, alternatif şartlar olarak, ancak sınırlayıcı bir şekilde sayılmaktadır. Üç alternatif hâlde de geçerli olan ortak koşul, fıkranın ilk cümlesine göre, evlât edinenin altsoyunun bulunmamasıdır: Yürürlükteki Kanunun 253 üncü maddesinde ise, altsoya sahip olmama koşulu hem erginlerin hem de küçüklerin evlât edinilmesinde aranmaktadır. Fıkranın (3) numaralı bendindeki "Diğer haklı sebepler mevcut ise" deyimi, "yukarıda sayılanlardan başka haklı sebepler mevcut ise" anlamındadır. İkinci fıkrada, evli kişinin ancak eşinin rızasıyla evlât edinilebileceği hükme bağlanmakta ve son fıkrada ise, bu maddede getirilen ayrık kurallar dışında, küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin hükümlerin kıyas yoluyla, ergin ve kısıtlıların evlât edinilmesinde de uygulanacağı açıklanmaktadır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 120*

Gerekçe, maddenin iskeletini net biçimde çizer; ancak bir bölümü **artık yürürlükteki metinle örtüşmez**. Geçerliliğini koruyan kısımlar şunlardır: bentler **alternatiftir** ama **sınırlayıcıdır**; üçüncü bentteki "diğer haklı sebepler" ifadesi, sayılan iki bendin dışındaki haklı sebepleri anlatır; evli kişi ancak eşinin rızasıyla evlât edinilebilir; ve son fıkra, küçüklere ilişkin hükümleri kıyasen devreye sokar. Buna karşılık gerekçenin "üç alternatif hâlde de geçerli olan ortak koşul, evlât edinenin **altsoyunun bulunmamasıdır**" cümlesi, maddenin 2002-2005 arasındaki ilk hâline ilişkindir; bu koşul 2005 yılında kaldırılmıştır. Gerekçenin bugün de değerli olan bir karşılaştırması vardır: 743 sayılı Kanun'un 253. maddesinde altsoya sahip olmama koşulu **hem erginler hem de küçükler** bakımından aranıyordu; yeni Kanun bunu küçükler için tümüyle kaldırmış, erginler için bir süre sürdürmüş ve nihayet 2005'te onu da muvafakat şartına dönüştürmüştür. Tasarının 313. maddesi Adalet Komisyonunda yalnızca bir yazım düzeltmesine uğramış, birinci fıkranın (3) numaralı bendindeki "halinde" kelimesi "hâlinde" olarak düzeltilmiştir (S. Sayısı 723, s. 314).

Eski Kanun, **ergin ile küçük arasında hiçbir ayrım yapmıyordu**; evlât edinmenin koşulları herkes için aynıydı ve 253. maddede toplanmıştı. Buna göre evlât edinme

hakkı, **en az otuz beş yaşında olup da nesebi sahih füruu bulunmayanlara** özgüydü; ayrıca evlât edinenin evlâtlıktan en az on sekiz yaş büyük olması şarttı. Bu düzenlemenin iki sonucu vardı. **Birincisi**, çocuğu olan hiç kimse kimseyi evlât edinemezdi; altsoya sahip olmama mutlak bir engeldi ve bu engel erginler kadar küçükler bakımından da geçerliydi. **İkincisi**, ergin birinin evlât edinilmesi için ayrıca bir bakım veya birlikte yaşama süresi aranmıyordu; kanun bu ayrımı hiç yapmamıştı. Yeni Kanun düzeni kökten değiştirmiştir. Küçükler ve erginler ayrı maddelere bölünmüş, küçükler için altsoy engeli tümüyle kaldırılmış, erginler için ise iki aşamalı bir dönüşüm yaşanmıştır: 2002'de engel yalnızca erginlere özgü hâle getirilmiş, **2005'te ise engel yerine altsoyun açık muvafakati** getirilmiştir. Ayrıca yeni Kanun, ergin evlât edinmeyi gerçek bir aile bağının varlığına bağlamak için **beş yıllık süre** koşulunu getirmiştir; eski Kanun'da böyle bir süre yoktu.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Madde 253 – (Değişik: 16/6/1983 - 2846/1 md.) Evlat edinme hakkı en az otuzbeş yaşında olup da nesebi sahih füruu bulunmayanlara münhasırdır. Evlat edinen kimsenin evlatlıktan en az onsekiz yaş büyük olması şarttır.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 253

	743 sayılı Kanun	4721 sayılı Kanun m. 313
Ergin-küçük ayrımı	Yoktu	Ayrı maddelerde
Altsoy	Bulunmaması şarttı (m. 253)	Açık muvafakati şart (m. 313/1)
Kapsam	Hem ergin hem küçük	Yalnızca ergin ve kısıtlı
Bakım süresi	Aranmıyordu	En az beş yıl
Bentler	Yoktu	Üç alternatif bent
Evlât edinenin yaşı	En az otuz beş	Kıyasen otuz (TMK m. 307)
Yaş farkı	En az on sekiz yıl	Kıyasen en az on sekiz yıl (TMK m. 308)
Evli evlâtlık	Düzenlenmemişti	Eşinin rızası şart (m. 313/2)

Değişiklik durumu

2005 değişikliği maddenin en önemli dönüm noktasıdır. Değişikliğin gerekçesi, Anayasa Mahkemesi kararında aynen aktarılmıştır: ülkemizin sosyal şartları dikkate alındığında aile himayesine ihtiyacı olan ergin ve kısıtlıların çok sayıda bulunduğu, geleneksel aile desteğinin koşullar değiştiğinde ortadan kalktığı, muhtaç ve kısıtlı bazı kişilerin **kalıcı bir aile desteğine kavuşturulmaları** bakımından altsoyun bulunmaması koşulunun kaldırıldığı; buna karşılık **altsoyun herhangi bir sosyal veya ekonomik zarara uğramaması** için evlât edinme sırasında açık onaylarının alınmasının öngörüldüğü belirtilmiştir.[3] Aynı kararda bu şart, ailenin huzurunu ve ekonomik varlığını koruyan, mülkiyet hakkına ölçülü bir sınırlama olarak görülmüş ve iptal istemi reddedilmiştir; kararda ayrıca muvafakat alınamayan hâllerde **saklı**

3 AYM, 23.11.2016, E. 2016/46, K. 2016/178.

payları gözeterek vasiyet yolunun açık olduğu hatırlatılmıştır. Maddenin bugünkü uygulamasındaki asıl belirsizlik ise başka bir noktadadır: **daha önce evlât edinilmiş bir kişi "altsoy" sayılır mı?** Hukuk Genel Kurulu 2021 yılında bu soruya olumlu yanıt vermiş,[4] buna karşılık hem daha önceki hem de daha sonraki Daire kararları altsoyun kan bağına dayandığını, evlâtlığın altsoy sayılmayacağını benimsemiştir.[5] Bu görüş ayrılığı henüz bir içtihadı birleştirme kararıyla giderilmiş değildir.

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi; ergin evlât edinme ayrı hükme bağlandı, altsoyun bulunmaması koşulu yalnızca erginlere özgü hâle geldi	4721 s. K.
13.07.2005	Birinci cümle değişti: altsoyun bulunmaması koşulu kaldırıldı, yerine altsoyun açık muvafakati getirildi	5399 s. K. m. 1
03.05.2013	Birinci bentteki "özrü" ibaresi "engeli" olarak değiştirildi	6462 s. K. m. 1
23.11.2016	Açık muvafakat şartına yönelik iptal istemi reddedildi	AYM, K. 2016/178

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Niteliği	İstisnadır; koşullar emredici ve sınırlı	Yargıtay HGK, K. 2021/1155
Üç bent	Alternatiftir, biri yeterlidir	Yargıtay 18. HD, K. 2013/14118
Birinci bent	Engel + en az beş yıl bakım	TMK m. 313/1-1
İkinci bent	Küçükken en az beş yıl bakım ve eğitim	TMK m. 313/1-2
Üçüncü bent	Haklı sebep + beş yıl birlikte yaşama	TMK m. 313/1-3
Birlikte yaşama	Dava tarihinde de sürmelidir	Yargıtay 18. HD, K. 2014/14140
Bakımın amacı	Baştan evlât edinme amaçlı olmak zorunda değil	Yargıtay 18. HD, K. 2014/8076
Altsoyun muvafakati	Açık olmalı, susma yetmez	Yargıtay HGK, K. 2021/1155
Birden fazla altsoy	Hepsinin muvafakati gerekir	Yargıtay HGK, K. 2021/1155
Evlâtlığın altsoy sayılması	Tartışmalıdır	Yargıtay 2. HD, K. 2025/7379

4 Yargıtay HGK, 05.10.2021, E. 2017/2518, K. 2021/1155.
5 Yargıtay 18. HD, 08.03.2016, E. 2015/8751, K. 2016/4020; Yargıtay 2. HD, 16.09.2025, E. 2025/1983, K. 2025/7379.

Konu	Kural	Dayanak
Muvafakat şartı	Anayasa'ya aykırı değildir	AYM, K. 2016/178
Evli evlâtlık	Eşinin rızası gerekir	TMK m. 313/2
Kıyas	Yaş farkı ve birlikte evlât edinme kuralları	TMK m. 313/3

TBMM gerekçesine göre madde, İsviçre Medenî Kanunu'nun 266. maddesinden alınmıştır. Gerekçe iki noktayı özellikle vurgular. **Birincisi, bentlerin niteliği:** üç bent "alternatif şartlar olarak, ancak sınırlayıcı bir şekilde" sayılmıştır; yani biri yeterlidir ama kanunda olmayan bir hâl eklenemez. Gerekçe üçüncü bentteki "diğer haklı sebepler mevcut ise" deyiminin de "yukarıda sayılanlardan başka haklı sebepler mevcut ise" anlamına geldiğini açıklar. **İkincisi, altsoy koşulunun kapsamı:** gerekçeye göre üç alternatif hâlde de geçerli olan ortak koşul, **evlât edinenin altsoyunun bulunmamasıdır**; gerekçe ayrıca 743 sayılı Kanun'un 253. maddesinde bu koşulun hem erginler hem de küçükler bakımından arandığını, yeni Kanun'un ise yalnızca erginler için sürdürdüğünü belirtir. **Ancak bu ortak koşul bugün yürürlükte değildir:** 2005 yılında yapılan değişiklikle "altsoyun bulunmaması" koşulu kaldırılmış, yerine "altsoyun açık muvafakati" getirilmiştir (5399 s. K. m. 1). Dolayısıyla gerekçenin bu bölümü maddenin ilk hâline ilişkindir ve bugünkü metinle örtüşmez. Tasarının 313. maddesi Adalet Komisyonunda yalnızca bir yazım düzeltmesine konu olmuş, birinci fıkranın (3) numaralı bendindeki "halinde" kelimesi "hâlinde" olarak düzeltilmiştir (S. Sayısı 723, s. 314). 1

DİKKAT

Bu maddede en sık yapılan hata, **yalnızca duygusal bağa dayanarak dava açmaktır.** Taraflar arasında yıllardır süren fiilî bir ana baba-çocuk ilişkisi bulunsa, davalı davayı kabul etse ve herkes istekli olsa bile, üç bentten hiçbiri gerçekleşmemişse mahkeme evlât edinmeye karar veremez; koşullar emredicidir.[6] İkinci hata, **kıyas hükmünün atlanmasıdır:** küçüklere ilişkin koşullar burada da uygulanır; bu nedenle aradaki **on sekiz yaş farkı** aranır (TMK m. 308) ve **evli bir kişi eşiyle birlikte hareket etmedikçe** ergin birini evlât edinemez (TMK m. 306). Üçüncü hata, **altsoyun eksik belirlenmesidir:** altsoy birden fazlaysa hepsinin açık muvafakati gerekir ve susma muvafakat sayılmaz. Bu noktada bugün için çözülmemiş bir tartışma da vardır: daha önce evlât edinilmiş bir kişinin "altsoy" sayılıp sayılmayacağı konusunda Hukuk Genel Kurulu ile sonraki tarihli Daire kararları farklı yönlerdedir.[7] Bu belirsizlik karşısında güvenli yol, varsa önceki evlâtlığın da muvafakatini almak ya da en azından duruşmada dinlenmesini sağlamaktır; aksi hâlde kurulan ilişki yıllar sonra kaldırılabilir.

6 Yargıtay HGK, 05.10.2021, E. 2017/2518, K. 2021/1155.
7 Yargıtay 2. HD, 16.09.2025, E. 2025/1983, K. 2025/7379.

II. Maddenin Niteliği

- **Kural:** Evlât edinmede asıl olan küçüklerin evlât edinilmesidir.
- **İstisna:** Ergin ve kısıtlıların evlât edinilmesi.[8]
- **Koşullar:** Emredici ve sınırlı sayıdadır.
- **Anlaşma:** Tarafların isteği eksik koşulu tamamlamaz.
- **Kabul:** Davalının davayı kabulü yeterli değildir.
- **Denetim:** Koşullar sonradan da incelenebilir (TMK m. 318).

III. Üç Bent ve Beş Yıllık Süre

- **Nitelik:** Bentler alternatiftir.[9]
- **Birinci bent:** Bedensel veya zihinsel engel + beş yıl bakım (TMK m. 313/1-1).
- **İkinci bent:** Küçükken beş yıl bakım, gözetim ve eğitim (TMK m. 313/1-2).
- **Üçüncü bent:** Haklı sebep + beş yıl birlikte yaşama (TMK m. 313/1-3).
- **Ortak unsur:** Her bentte beş yıllık bir süre aranır.
- **Dilekçe:** Hangi bende dayanıldığı açıkça belirtilmelidir.

IV. Koşulların Yorumu

- **Amaç şartı yok:** Bakım baştan evlât edinme amaçlı olmak zorunda değil.[10]
- **Hitap biçimi:** Ölçüt değildir.
- **Aranan:** Tarafların önceden birbirlerini tanıyor olması.
- **Birlikte yaşama:** Dava tarihinde de sürmelidir.[11]
- **Ayrı ev:** Evlenip ayrılan kişide üçüncü bent gerçekleşmez.
- **Alternatif:** Küçükken bakım varsa ikinci bende dayanılabilir.

V. Altsoyun Açık Muvafakati

- **Zorunluluk:** Muvafakat olmadan karar verilemez.[12]
- **Nitelik:** Şahsa sıkı sıkıya bağlı haktır.
- **Kim verir:** Ayırt etme gücüne sahip ergin altsoy bizzat.
- **Susma:** Muvafakat sayılmaz.
- **Birden fazla altsoy:** Hepsinin muvafakati aranır.
- **Kapsam:** Çocuk, torun ve onların altsoyu.

8 Yargıtay HGK, 05.10.2021, E. 2017/2518, K. 2021/1155.
9 Yargıtay 18. HD, 30.10.2013, E. 2013/9843, K. 2013/14118.
10 Yargıtay 18. HD, 02.05.2014, E. 2014/644, K. 2014/8076.
11 Yargıtay 18. HD, 14.10.2014, E. 2014/8737, K. 2014/14140.
12 Yargıtay HGK, 05.10.2021, E. 2017/2518, K. 2021/1155.

VI. Evlâtlığın Altsoy Niteliği

- **Tartışma:** Yargıda görüş birliği yoktur.
- **Bir görüş:** Evlâtlık da altsoya dâhildir.[13]
- **Diğer görüş:** Altsoy kan bağına dayanır.[14]
- **Dayanak:** Evlenme yasağının ayrı düzenlenmesi ve mirasçılığın tek yönlü olması.
- **Ek gerekçe:** Haksız muhalefet dürüstlük kuralına aykırıdır.[15]
- **Güvenli yol:** Önceki evlâtlığın da dinlenmesini sağlamak.

VII. Kıyasen Uygulanan Koşullar

- **Yarar:** Evlât edinme evlât edinilenin yararına olmalı (TMK m. 305).
- **Yaş farkı:** En az on sekiz yıl (TMK m. 308).
- **Rıza:** Ayırt etme gücüne sahip evlât edinilenin rızası.
- **Vesayet izni:** Evlât edinilen kısıtlıysa aranır.
- **Birlikte evlât edinme:** Eşler ancak birlikte evlât edinebilir (TMK m. 306).
- **Tek başına:** Koşulları ayrı maddede (TMK m. 307).

UYGULAMA NOTU

Ergin evlât edinme dosyasında yapılacak iş, **bir kontrol listesi doldurmaktır**; çünkü bu maddede koşulların hepsi birden aranır ve biri eksikse dava reddedilir. **Birinci adım bent seçimidir:** üç bentten hangisine dayanıldığı belirlenmeli ve yalnızca o bent delillendirilmelidir. Evlât edinilecek kişi bedensel veya zihinsel engeli sebebiyle sürekli yardıma muhtaçsa ve en az beş yıldan beri bakılıp gözetiliyorsa birinci bent; küçükken en az beş yıl bakılıp gözetilmiş ve eğitilmişse ikinci bent; bunlar yoksa ama haklı sebepler varsa ve **hâlen** en az beş yıldır aile hâlinde birlikte yaşanıyorsa üçüncü bent. Üçüncü bende dayanılıyorsa birlikteliğin dava tarihinde de sürdüğüne dikkat edilmelidir; evlenip ayrı ev kurmuş bir kişi bakımından bu bent gerçekleşmez. **İkinci adım altsoyun tespitidir:** evlât edinenin bütün çocukları ve torunları belirlenmeli, her birinin duruşmada dinlenmesi ve açık muvafakatinin tutanağa geçirilmesi sağlanmalıdır. Sessiz kalmak, duruşmaya gelmemek veya dilekçeye cevap vermemek muvafakat yerine geçmez. Evlât edinenin daha önce evlât edindiği biri varsa, bu kişinin "altsoy" sayılıp sayılmayacağı bugün tartışmalıdır; riski ortadan kaldırmak için onun da beyanı alınmalıdır. **Üçüncü adım kıyas denetimidir:** evlât edinen ile evlât edinilen arasındaki yaş farkının on sekiz yılı doldurup doldurmadığı nüfus kayıtlarından hesaplanmalı; evlât edinen evliyse dava eşiyle **birlikte** açılmalı; evlât edinilecek kişi evliyse onun eşinin de rızası dosyaya konulmalı; evlât edinilecek kişi kısıtlıysa vesayet dairelerinin izni

13 Yargıtay HGK, 05.10.2021, E. 2017/2518, K. 2021/1155.
14 Yargıtay 2. HD, 16.09.2025, E. 2025/1983, K. 2025/7379.
15 Yargıtay 18. HD, 08.03.2016, E. 2015/8751, K. 2016/4020.

alınmalıdır. **Son olarak**, koşullar gerçekleşmeden verilmiş ve kesinleşmiş bir evlât edinme kararının dokunulmaz olmadığı bilinmelidir: esasa ilişkin noksanlık sebebiyle evlâtlık ilişkisinin kaldırılması istenebilir ve bu dava uygulamada en çok evlât edenin ölümünden sonra mirasçılar tarafından açılmaktadır.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
05.10.2021 · E. 2017/2518 · K. 2021/1155

Evlât edinmede kural küçüklerin evlât edinilmesidir; erginlerin ve kısıtlıların evlât edinilmesi istisnadır ve koşulları emredici ve sınırlı sayıdadır

Bir kişi, eşinin torununu evlât edinmişti. Evlât edinen öldükten sonra, daha önce onun tarafından evlât edinilmiş olan kişi, koşulların gerçekleşmediğini ileri sürerek evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını istemiştir. Uyuşmazlık, ergin kişinin evlât edinilmesine ilişkin koşulların evlât edinme davası sırasında gerçekleşip gerçekleşmediği noktasında toplanmıştır.

> *Evlat edinmede kural, küçüklerin evlat edinilmesi olmakla birlikte, istisnai olarak ergin ve kısıtlıların evlat edinilmesi de mümkündür. Ergin veya kısıtlıların evlat edinilmesinin istisna olarak belirlenmesinin sebebi, ancak özel bir takım şartlar varsa evlat edinilebilmeleridir. TMK'da, evlatlığın küçük veya ergin/kısıtlı olmasına göre önemli bir ayrım yapılmış olup evlat edinmenin asli şartlarına ilişkin hükümlerinin kesin olan ifadelerinden, bunların emredici ve sınırlı sayıda oldukları anlaşılmaktadır.*

DEĞERLENDİRME Bu paragraf, maddenin bütün yorumunu belirleyen çerçeveyi kurar. **Ergin ve kısıtlıların evlât edinilmesi bir istisnadır** ve ancak kanunda sayılan özel koşullar varsa mümkündür. Bunun iki sonucu vardır. **Birincisi**, koşullar **emredicidir**: tarafların anlaşması, davalının davayı kabul etmesi ya da aradaki duygusal bağın güçlü olması eksik bir koşulu tamamlamaz. **İkincisi**, koşullar **sınırlı sayıdadır**: kanunda yazmayan bir hâl kıyasla eklenemez. Uygulamada bu, açılan davaların çoğunun neden reddedildiğini açıklar: taraflar arasında yıllardır süren fiilî bir ana baba-çocuk ilişkisi bulunsa bile, üç bentten hiçbiri gerçekleşmemişse evlât edinme kararı verilemez. Buna karşılık koşullardan biri gerçekleşmişse mahkeme işin esasını incelemek zorundadır.

2 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
05.10.2021 · E. 2017/2518 · K. 2021/1155

2005 değişikliğiyle evlât edinenin altsoyunun bulunmaması koşulu kaldırılmış, yerine altsoyun açık muvafakati şartı getirilmiştir

Hukuk Genel Kurulu, uyuşmazlığı çözerken maddenin geçirdiği değişikliği ve bu değişikliğin gerekçesini ayrıntılı biçimde ortaya koydu.

> *Türk Medeni Kanunu'nun 313. maddesinin 1. fıkrası, 03.07.2005 tarihli ve 5399 sayılı Türk Medeni Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun'un 1. maddesi ile değiştirilmiş, maddede yer alan "Evlat edinenin altsoyu bulunmaması koşuluyla, ergin veya kısıtlı aşağıdaki hallerde evlat edinilebilir" şeklindeki birinci cümlesi yerine "Evlat edinenin altsoyunun açık muvafakatiyle ergin veya kısıtlı aşağıdaki hallerde evlat edinilebilir" cümlesi getirilmiştir. Böylelikle erginlerin veya kısıtlıların evlat edinilmesi bakımından aranan evlat edinenin altsoyunun bulunmaması koşulu kaldırılmıştır.*

DEĞERLENDİRME Maddenin ilk hâli, evlât edenin **altsoyunun bulunmamasını** arıyordu: çocuğu, torunu olan bir kişi ergin birini evlât edinemezdi. 2005 değişikliği bu mutlak engeli kaldırmış, yerine **altsoyun açık muvafakatini** koymuştur. Değişikliğin gerekçesi kararda aynen aktarılmıştır: ülkemizin sosyal şartları dikkate alındığında aile himayesine ihtiyacı olan ergin ve kısıtlıların çok sayıda bulunduğu, muhtaç kişilerin kalıcı bir aile desteğine kavuşturulması için bu koşulun kaldırıldığı, buna karşılık **altsoyun sosyal veya ekonomik zarara uğramaması** için evlât edinme sırasında açık onaylarının alınmasının öngörüldüğü belirtilmiştir. Böylece kanun koyucu iki menfaati dengelemiştir: bakıma muhtaç kişinin aile desteğine kavuşması ile mevcut altsoyun miras ve aile düzeni bakımından korunması.

3 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
05.10.2021 · E. 2017/2518 · K. 2021/1155

Altsoyun muvafakati şahsa sıkı sıkıya bağlı bir haktır; susma muvafakat sayılmaz ve altsoy birden fazlaysa hepsinin açık muvafakati aranır

Hukuk Genel Kurulu, altsoyun muvafakatinin niteliğini ve nasıl verilmesi gerektiğini ayrı bir başlık altında açıklamıştır.

> *Yeni düzenlemeye göre, evlat edinenin altsoyunun bulunması, erginlerin veya kısıtlıların evlat edinilmesine engel teşkil etmemekle birlikte erginlerin veya kısıtlıların evlat edinilmesi, evlat edinenin altsoyunun açık muvafakatine bağlanmıştır. Altsoyun açık muvafakati olmadan evlat edinme kararı verilemez. Evlat edinenin altsoyunun, ergin veya kısıtlının evlat edinilmesine açık muvafakat etmesi, kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardandır. Evlat edinenin altsoyunun ayırt etme gücüne sahip ergin olması hâlinde, bu kişinin bizzat kendisinin muvafakat etmesi gerekir. Rızanın açık muvafakat şeklinde olması şarttır. Susma muvafakat olarak değerlendirilmeyeceği gibi altsoyun birden fazla olması hâlinde ise, hepsinin açık muvafakati aranır...*

DEĞERLENDİRME Bu paragraf, muvafakatin uygulamadaki bütün ayrıntılarını verir. **Birincisi, muvafakat zorunludur:** altsoyun açık muvafakati olmadan evlât edinme kararı verilemez. **İkincisi, şahsa sıkı sıkıya bağlı bir haktır:** vekil veya yasal temsilci eliyle kullanılamaz; ayırt etme gücüne sahip ergin altsoy **bizzat** muvafakat etmelidir. **Üçüncüsü, açıklık şarttır:** susma muvafakat sayılmaz; duruşmaya gelmemek, cevap vermemek ya da 'itirazım yok' demekten kaçınmak muvafakat yerine geçmez. **Dördüncüsü, bütünlük şarttır:** altsoy birden fazlaysa **hepsinin**

açık muvafakati gerekir; birinin muhalefeti davayı düşürür. Uygulamada yapılacak iş, dava açmadan önce bütün altsoyun tespit edilip her birinin duruşmada dinlenmesini ve beyanının tutanağa geçirilmesini sağlamaktır.

4 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
05.10.2021 · E. 2017/2518 · K. 2021/1155

Hukuk Genel Kuruluna göre altsoy kavramı evlât edinilmiş küçük, kısıtlı veya ergini de kapsar; daha önce evlât edinilmiş kişinin de rızası aranır

Uyuşmazlıkta, evlât edinenin daha önce evlât edindiği kişinin muvafakati alınmamıştı. Hukuk Genel Kurulu, bu kişinin evlât edenin altsoyu sayılıp sayılmayacağını tartışmıştır.

> *Hemen burada, altsoy kavramına değinmekte yarar vardır. Biri diğerinden gelen kişiler arasındaki hısımlık, üstsoy-altsoy hısımlığıdır (TMK m. 17/2). Bu kapsamda altsoy; kişinin çocuğu, torunu, torunun çocuğu olmak üzere aşağıya doğru aynı hat üzerinde devam eden birinci dereceden hısımlık bağını ifade etmektedir. TMK'da evlat edinme yoluyla kanundan doğan ve kan bağına dayalı soybağı ilişkisine benzeyen soybağı ilişkisi kurulduğu kabul edildiğinden (TMK m. 282/3) altsoy aynı zamanda evlat edinilmiş küçük, kısıtlı veya ergini de ifade eder...*

DEĞERLENDİRME **Bu, maddenin en tartışmalı noktasıdır ve yargı içinde görüş birliği yoktur.** Hukuk Genel Kurulu çoğunluğu, evlât edinmeyle kanundan doğan ve kan bağına dayalı soybağına benzeyen bir ilişki kurulduğundan hareketle (TMK m. 282) evlât edinilmiş kişinin de **altsoy kavramına dâhil** olduğunu kabul etmiş ve daha önce evlât edinilmiş kişinin muvafakatini aramıştır. Aynı kararda azınlık bunun aksini savunmuştur. **Uygulamadaki güncel eğilim ise ters yöndedir:** sonraki tarihli Daire kararları, altsoyun kan bağına dayandığını, evlâtlığın altsoy sayılmayacağını benimsemektedir.[16] Bu belirsizlik karşısında **güvenli yol**, daha önce evlât edinilmiş kişinin de muvafakatini almak ya da en azından dinlenmesini sağlamaktır; aksi hâlde kurulan ilişki yıllar sonra kaldırılma riski taşır.

5 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
05.10.2021 · E. 2017/2518 · K. 2021/1155

Küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin koşullar, ergin ve kısıtlıların evlât edinilmesinde de kıyasen uygulanır

Hukuk Genel Kurulu, maddenin son fıkrasındaki kıyas hükmünün somut olarak hangi koşulları kapsadığını tek tek saydı.

> *Erginlerin veya kısıtlıların evlat edinilmesinde diğer bir koşul da, küçüklerin evlat edinilmesine ilişkin koşulların, kıyas yoluyla erginlerin veya kısıtlıların evlat edinilmesi bakımından da uygulanmasıdır. Buna göre, evlat edinmenin evlat edinilenin yararına olması (TMK m. 305/2); evlat edinilenin, evlat edinenden en az onsekiz yaş küçük olması (TMK m. 308/1); ayırt etme gücüne sahip evlat*

16 Yargıtay 2. HD, 16.09.2025, E. 2025/1983, K. 2025/7379.

edinilenin rızasının olması (TMK m. 308/2); evlat edinilenin kısıtlı olması hâlinde, vesayet dairelerinin izninin alınması (TMK m. 308/3); evli kişilerin ancak birlikte evlat edinebilmeleri (TMK m. 306/1); eşlerin de en az beş yıldan beri evli olmaları veya otuz yaşını doldurmuş bulunmaları (TMK m. 306/2); eşlerden birinin, en az iki yıldan beri evli olmaları veya kendisinin otuz yaşını doldurmuş bulunması koşuluyla diğerinin çocuğunu evlat edinebilmesi (TMK m. 306/3); evli olmayan kişi otuz yaşını doldurmuş ise tek başına evlat edinebilmesi (TMK m. 307/1) gibi küçüklerin evlat edinilmesine ilişkin koşullar, ergin veya kısıtlıların evlat edinilmesinde de uygulanır.

DEĞERLENDİRME Maddenin son fıkrası kısa bir cümleden ibarettir ama sonuçları geniştir: küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin bütün koşullar, aykırı bir hüküm bulunmadıkça ergin ve kısıtlılar için de geçerlidir. Kararın saydıkları şunlardır: evlât edinmenin **evlât edinilenin yararına** olması (TMK m. 305); aradaki **on sekiz yaş farkı** (TMK m. 308); ayırt etme gücüne sahip evlât edinilenin **rızası**; evlât edinilen kısıtlıysa **vesayet dairelerinin izni**; evli kişilerin ancak **birlikte** evlât edinebilmeleri (TMK m. 306) ve tek başına evlât edinmenin koşulları (TMK m. 307). Bu liste, ergin evlât edinme dosyalarında en çok gözden kaçan noktayı gösterir: **yaş farkı koşulu burada da aranır** ve evli bir kişi eşiyle birlikte hareket etmedikçe ergin birini evlât edinemez.

6 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
16.09.2025 · E. 2025/1983 · K. 2025/7379

Güncel karara göre altsoy kan bağına dayanır; daha önce evlât edinilmiş kişi altsoy sayılmaz ve onun muvafakati aranmaz

Bir kişi, 2019 yılında ergin birini evlât edinmişti. Evlât edinen öldükten sonra, daha önce onun tarafından evlât edinilmiş olan kişi, kendi açık muvafakatinin alınmadığını ileri sürerek evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını istemiştir. İlk derece mahkemesi davayı reddetti, bölge adliye mahkemesi kabul etmiştir.

> *"TMK'nun 313/1 maddesindeki, "evlât edinenin altsoyunun açık muvafakatiyle ergin ve kısıtlılar evlat edinilebilir" biçimindeki düzenlemede yer alan "alt soydan" doğal/biyolojik yolla kurulan hısımlık ilişkisini anlamak, evlatlık yoluyla oluşan hısımlık ilişkisinin bu kapsama girmeyeceğini kabul etmek gerekmektedir.*

DEĞERLENDİRME Daire, amaçsal yorumla kanun koyucunun **kan bağıyla oluşan altsoyu** korumayı amaçladığı sonucuna varmış ve bunu kanunun sistematiğinden çıkardığı dört argümanla desteklemiştir. **Birincisi**, üstsoy-altsoy hısımlığı 'biri diğerinden gelme' olgusuna, yani kan bağına dayanır (TMK m. 282). **İkincisi**, evlât edinen ile evlâtlık arasındaki evlenme yasağı ayrıca düzenlenmiştir; altsoy sayılsaydı buna gerek olmazdı. **Üçüncüsü**, evlâtlığın mirasçılığı ayrı bir maddede düzenlenmiştir (TMK m. 314); altsoy sayılsaydı genel mirasçılık hükmü yeterdi. **Dördüncüsü**, kanun evlâtlığın kan hısımı **"gibi"** mirasçı olacağını söyler; bu benzetme, iki kavramın ayrı olduğunu gösterir ve mirasçılık tek yönlüdür. Karar

oy çokluğuyla verilmiştir ve Hukuk Genel Kurulunun 2021 tarihli kararındaki çoğunluk görüşünden ayrılmaktadır; bu nedenle konu hâlâ tartışmalıdır.

7 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
08.03.2016 · E. 2015/8751 · K. 2016/4020

Evlât edinme kan bağına dayanan üstsoy-altsoy hısımlığı kurmaz; haklı sebep yokken karşı çıkan evlâtlığın tutumu dürüstlük kuralına da aykırıdır

Davacı, eşinin 1989 doğumlu kızını evlât edinmek istemiştir. Mahkeme, davacının 743 sayılı Kanun döneminde 1991 yılında evlât edindiği kişinin muvafakatinin bulunmadığı gerekçesiyle istemi reddetmiştir.

> *Şu halde, evlat edinme; evlat edinenle evlatlık arasında kan bağına dayanan üstsoy-altsoy hısımlık ilişkisi kurmaz. Evlatlık ve onun altsoyunun, evlat edinene kan hısımı gibi mirasçı olması (TMK. m. 500/1), bu ikisi arasında üstsoy-altsoy kan hısımlığı ilişkisi kurulduğunu göstermez. Eğer öyle olsaydı, evlat edinenlerin ve hısımlarının da, evlatlığa mirasçı olmaları gerekirdi. Oysa, Türk Medeni Kanunu, bunu kabul etmemiştir. (TMK. m. 500/2) Bu ikisi arasındaki evlenme yasağı da (TMK. m. 129/3), üstsoy-altsoy hısımlık ilişkisinden değil; kanundan doğmaktadır. Evlat edinmeyle, evlatlığın öz ana ve babasına ait tüm hak ve yükümlülüklerin (velayet) evlat edinen(ler)e geçmesi, evlat edinmenin sonucu olup, kan bağına dayanan bir hısımlık ilişkisinin sonucu değildir. Dolayısıyla, evlat edinmeye muvafakat vermeyen davacının evlatlığı Derya, davacının "altsoyu" sayılamaz. Dolayısıyle Türk Medeni Kanununun 313/1. maddesinde aranan "evlat edinenin altsoyunun açık muvafakati" koşulu, bu kişinin evlatlık olması halinde geçerli değildir. Kaldı ki, kendisi de evlatlık olan kişinin, "altsoy" sıfatıyla davacının bir başkasını evlat edinmesine haklı ve geçerli bir sebebi olmadığı halde karşı çıkması, aynı zamanda Türk Medeni Kanununun 2.maddesinde yer alan dürüstlük kuralı ile de bağdaşmaz.*

DEĞERLENDİRME Karar, evlâtlığın altsoy sayılmadığı görüşünü ayrıntılı biçimde gerekçelendirir ve iki ek dayanak sunar. **Miras bakımından:** evlâtlık evlât edinene kan hısımı gibi mirasçı olur, ama evlât edinen ve hısımları evlâtlığa mirasçı olamaz; ilişki tek yönlüdür ve bu, gerçek bir üstsoy-altsoy bağının bulunmadığını gösterir. **Evlenme yasağı bakımından:** evlât edinen ile evlâtlık arasındaki evlenme yasağı üstsoy-altsoy hısımlığından değil, doğrudan kanundan doğar. Kararın ikinci katkısı ise farklı bir eksene dayanır: kendisi de evlâtlık olan kişinin, haklı ve geçerli bir sebebi olmadan başka birinin evlât edinilmesine karşı çıkması **dürüstlük kuralına aykırı** görülmüştür (TMK m. 2). Bu ikinci gerekçe, altsoy tartışması hangi yönde çözülürse çözülsün, kötüniyetli muhalefete karşı ayrı bir savunma imkânı sunar.

8 **ANAYASA MAHKEMESİ · NORM DENETİMİ**
23.11.2016 · E. 2016/46 · K. 2016/178

Altsoyun açık muvafakati şartı, ailenin huzurunu ve ekonomik varlığını korumaya yönelik ölçülü bir düzenlemedir; mülkiyet hakkına aykırı değildir

Ergin bir kişiyi evlât edinmek için açılan davada mahkeme, 313. maddenin birinci fıkrasındaki 'evlât edinenin altsoyunun açık muvafakatiyle' ibaresinin mülkiyet hakkına aykırı olduğu iddiasını ciddi bularak Anayasa Mahkemesine başvurmuştur. Başvuruda, kuralın kişinin malvarlığı üzerindeki tasarruf hakkına engel getirdiği ileri sürülmüştür.

> *Kuralın gerekçesinde açıklandığı gibi, özellikle muhtaç ergin kişilerin evlât edinilmesi onlar için kalıcı aile desteği sağlasa da söz konusu evlât edinme işleminin alt soydan mal kaçırmaya yönelik şekilde kötüye kullanılmasının önüne geçilmesi, alt soyun sosyal ve ekonomik zarara uğramasının da engellenmesi gerekecektir. Başka bir ifadeyle evlât edinilen ile alt soyun çıkarlarının dengelenmesine, evlât edinilen lehine alt soyun çıkarlarının hakkaniyete aykırı şekilde zedelenmemesine özen gösterilmelidir.*

DEĞERLENDİRME Anayasa Mahkemesi, kuralı **ergin ibaresi yönünden sınırlı** olarak incelemiş ve itirazı reddetmiştir. Kararın mantığı şudur: altsoyun muvafakati şartı, evlât edinenin malvarlığı üzerindeki tasarruf hakkını **dolaylı olarak** sınırlar, çünkü muvafakat yoksa evlât edinilmek isteyen kişiye miras yoluyla intikal engellenir. Ancak bu sınırlama, Anayasa'nın ailenin korunmasına ilişkin 41. maddesi karşısında **kamu yararına** ve **ölçülüdür**: amaç, evlât edinmenin altsoydan mal kaçırmak için kötüye kullanılmasını önlemek ve iki menfaati dengelemektir. Mahkeme ayrıca pratik bir çıkış yolu da gösterir: muvafakat alınamadığı için evlât edinemeyen kişinin, **saklı payları gözeterek malvarlığını vasiyet etmesine** ve o kişiye bakıp gözetmesine bir engel yoktur. Karar oy çokluğuyla alınmış, bir üye karşı oy kullanmıştır.

9 **YARGITAY (KAPATILAN) 18. HUKUK DAİRESİ**
30.10.2013 · E. 2013/9843 · K. 2013/14118

Birinci fıkradaki üç bent birbirinden bağımsızdır; bentlerden herhangi birinin gerçekleşmesi yeterlidir

Bekâr ve altsoyu bulunmayan davacı, küçüklüğünden beri bakıp büyüttüğü, evleninceye kadar aile hâlinde birlikte yaşadığı kişiyi evlât edinmek istemiştir. Evlât edinilmek istenen kişi evliydi ve eşi rıza göstermişti; kendisi de davayı kabul etmişti. Mahkeme yine de davayı reddetmiştir.

> *Mahkemenin kabulünün aksine 313/1.fıkrasında üç bent halinde düzenlenen hükümler birbirinden bağımsız olup, bentlerde yer alan koşullardan herhangi biri halinde, gerçekleşmesi var ise altsoyun muvafakatının olması ergin ya da kısıtlının evlat edinilmesi için yeterlidir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, uygulamada sık yapılan bir okuma hatasını düzeltir: birinci fıkradaki üç bent **kümülatif değil, alternatiftir**. Madde gerekçesi de bunları 'alternatif şartlar' olarak nitelendirir. Dolayısıyla üç koşulun birden gerçekleşmesi aranmaz; birinin gerçekleşmesi yeterlidir. Bentler şunlardır: **(1)** bedensel veya zihinsel engel sebebiyle sürekli yardıma muhtaç olup en az beş yıldan beri bakılıp gözetilmek; **(2)** küçükken en az beş yıl süreyle bakılıp gözetilmiş ve eğitilmiş olmak; **(3)** diğer haklı sebeplerin bulunması ve en az beş yıldan beri evlât edinenle aile hâlinde birlikte yaşamak. Dava dilekçesinde hangi bende dayanıldığı açıkça belirtilmeli ve o bendin unsurları delillendirilmelidir; bütün bentleri birden ileri sürmek dosyayı güçlendirmez, aksine dağıtır.

10 **YARGITAY (KAPATILAN) 18. HUKUK DAİRESİ**
02.05.2014 · E. 2014/644 · K. 2014/8076

Bakıp gözetme ve eğitme koşullarının baştan evlât edinme amacıyla yerine getirilmiş olması gerekmez; hitap biçimi de koşul sayılamaz

Davacı, davalıyı doğumundan itibaren on sekiz yıl bakıp büyüttüğünü belirterek evlât edinme kararı verilmesini istemiştir. Mahkeme, bakımın baştan evlât edinme amacıyla yapılmadığı ve davalının davacıya 'abla' diye hitap ettiği gerekçesiyle istemi reddetmiştir.

> *Mahkemenin gerekçesinde belirtilenin aksine evlat edinme hakkındaki hükümlerde yer alan bakıp, gözetme ve eğitme koşullarının baştan evlat edinme amacıyla yapılmasına dair bir zorunluluk bulunmamaktadır. Bundan amaç tarafların daha önceden birbirlerini tanıyor olmalarının aranmasına yöneliktir. Yine davalının davacıya "abla" olarak hitap etmesi de engel neden olarak kabul edilemez. Davalı ergin ve davacının doğal annesi olmadığını bilmektedir. Dolayısıyla kendisinden "anne" olarak hitap etmesinin beklenmesi, yasada yer almayan bir koşulun aranması ve ayırt etme gücüne sahip olmayanlar dışında yasa hükümlerinin uygulanmaması sonucunu doğurur. Önemli olan taraflar arasında gerçekleşen duygusal ve manevi bağın, yasal koşulların da gerçekleşmesi halinde resmileştirilmesidir.*

DEĞERLENDİRME Karar, kanunda yazmayan koşulların aranmasına karşı net bir sınır çizer. **Birincisi, niyet koşulu yoktur:** bakıp gözetme ve eğitme, baştan evlât edinme amacıyla yapılmış olmak zorunda değildir; hükmün amacı yalnızca tarafların önceden birbirlerini tanıyor olmasını aramaktır. Bu, uzun yıllar fiilen birlikte yaşamış ancak ilişkiyi ancak sonradan resmîleştirmeye karar vermiş kişiler bakımından belirleyicidir. **İkincisi, hitap biçimi ölçüt değildir:** evlât edinilenin 'anne' yerine 'abla' demesi engel sayılamaz; ergin bir kişinin biyolojik ana babasını bilmesi doğaldır ve kanunda yazmayan bir koşulun aranması sonucunu doğurur. Kararın özeti şudur: önemli olan, taraflar arasında gerçekleşen duygusal ve manevî bağın, yasal koşullar da gerçekleşmişse resmîleştirilmesidir.

11 **YARGITAY (KAPATILAN) 18. HUKUK DAİRESİ**
14.10.2014 · E. 2014/8737 · K. 2014/14140

Üçüncü bende dayanılıyorsa evlât edinilenin en az beş yıldan beri evlât edinen ile aile hâlinde birlikte yaşaması aranır; ayrı yaşanıyorsa koşul gerçekleşmez

Davacı, uzun yıllar tanıdığı bir kişiyi evlât edinmek istemiştir. Ancak evlât edinilmek istenen kişi 1997 yılından bu yana eşi ve çocuklarıyla birlikte davacıdan ayrı yaşıyordu. Mahkeme, en az beş yıldan beri aile hâlinde birlikte yaşama koşulunun gerçekleşmediği gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

> *Türk Medeni Kanununun 313. maddesinde; evlat edinilmesi istenilen kişi, bedensel veya zihinsel özrü sebebiyle sürekli olarak yardıma muhtaç ve evlat edinen tarafından en az beş yıldan beri bakılıp gözetilmekte veya evlat edinen tarafından, küçükken en az beş yıl süreyle bakılıp gözetilmiş ve eğitilmiş ise, veya diğer haklı sebepler mevcut ve evlat edinilen, en az beş yıldan beri evlat edinen ile aile halinde birlikte yaşamakta ise evlât edinenin altsoyunun açık muvafakatiyle ergin veya kısıtlı evlât edinilebilir. Evli bir kimse ancak eşinin rızasıyla evlat edinilebilir. Bunlar dışında küçüklerin evlat edinilmesine ilişkin hükümler kıyas yoluyla uygulanır hükmü yer almaktadır.*

DEĞERLENDİRME Üçüncü bent, uygulamada en çok başvurulan ama en çok da reddedilen bentdir; çünkü iki unsuru birlikte arar: **diğer haklı sebeplerin bulunması** ve **en az beş yıldan beri aile hâlinde birlikte yaşama**. İkinci unsur fiilî bir durumdur ve geçmişte birlikte yaşamış olmak yetmez; kanunun deyişi 'yaşamakta ise' biçimindedir, yani **dava tarihinde de süren** bir birliktelik aranır. Evlât edinilmek istenen kişi evlenip ayrı bir ev kurmuşsa, aradaki bağ ne kadar güçlü olursa olsun bu bent gerçekleşmez. Böyle bir dosyada yapılacak iş, ikinci bende dayanılıp dayanılamayacağını değerlendirmektir: kişi **küçükken** en az beş yıl bakılıp gözetilmiş ve eğitilmişse, sonradan ayrı yaşamaya başlaması o bent bakımından engel değildir. Kararda geçen özrü sözcüğü, maddenin o tarihteki metnidir; bu ibare 2013 yılında **engeli** olarak değiştirilmiştir (6462 s. K. m. 1).

12 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
12.05.2015 · E. 2015/15 · K. 2015/8047

Ergin kişinin evlât edinilmesine ilişkin koşullar evlât edinme davası sırasında gerçekleşmemişse evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasına karar verilir

Bir kişi, eşinin torununu evlât edinmişti; evlât edinme kararı kesinleşmişti. Evlât edinen öldükten sonra, daha önce onun evlât edindiği kişi koşulların gerçekleşmediğini ileri sürerek evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını istemiştir. Mahkeme davayı reddetmiştir.

> *Dava, ergin kişinin evlat edinilmesi şartlarının oluşmaması nedeniyle kurulan evlatlık ilişkisinin kaldırılması istemine ilişkindir. Yukarıda gösterilen yasal düzenlemeler ve dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde, ergin kişinin evlat edinilmesine ilişkin koşullar evlat edinme davası sırasında gerçekleşmediğinden*

evlatlık ilişkisinin kaldırılması davasının kabulüne karar verilmesi gerekirken, yerinde olmayan gerekçe ile davanın reddi doğru görülmemiştir.

DEĞERLENDİRME Bu karar, maddedeki koşulların **sonradan da denetlenebildiğini** gösterir. Koşullar gerçekleşmeden verilmiş ve kesinleşmiş bir evlât edinme kararı dokunulmaz değildir; esasa ilişkin noksanlık sebebiyle evlâtlık ilişkisinin kaldırılması istenebilir (TMK m. 318). Bu davanın uygulamadaki en tipik senaryosu, evlât edinenin ölümünden sonra mirasçıların harekete geçmesidir. Karardaki denetim iki noktada yoğunlaşmıştır: evlât edinenin altsoyunun **açık muvafakatinin alınmamış olması** ve evlât edinilenin, eşin çocuğu değil **torunu** olması sebebiyle eşlerden birinin diğerinin çocuğunu evlât edinmesine ilişkin hükmün uygulanamaması (TMK m. 306). Aynı uyuşmazlık daha sonra Hukuk Genel Kuruluna gitmiş ve bu sonuç benimsenmiştir.[17]

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 282:** Soybağının kurulması.
- **TMK m. 305:** Küçüklerin evlât edinilmesinde genel koşullar.
- **TMK m. 306:** Eşlerin birlikte evlât edinmesi.
- **TMK m. 307:** Tek başına evlât edinme.
- **TMK m. 308:** Yaş farkı ve küçüğün rızası.
- **TMK m. 314:** Evlât edinmenin hükümleri.
- **TMK m. 315:** Evlât edinme kararının hüküm anı.
- **TMK m. 316:** Evlât edinmede araştırma.
- **TMK m. 317:** Rızanın bulunmaması.
- **TMK m. 318:** Diğer noksanlıklar.

17 Yargıtay HGK, 05.10.2021, E. 2017/2518, K. 2021/1155.

MADDE

314 C. Hükümleri

KANUN METNİ

(1) Ana ve babaya ait olan haklar ve yükümlülükler evlât edinene geçer.
(2) Evlâtlık, evlât edinenin mirasçısı olur.
(3) Evlâtlık küçük ise evlât edinenin soyadını alır. Evlât edinen isterse çocuğa yeni bir ad verebilir. Ergin olan evlâtlık, evlât edinilme sırasında dilerse evlât edinenin soyadını alabilir.
(4) (İptal fıkra: Anayasa Mahkemesi'nin 26/7/2023 tarihli ve E.: 2023/3, K.: 2023/139 sayılı Kararı ile.) (Yeniden Düzenleme:7/11/2024-7531/12 md.) Ayırt etme gücüne sahip olmayan küçüklerin nüfus kaydına, birlikte evlât edinmede ana ve baba adı olarak evlât edinen eşlerin adları; tek başına evlât edinmede ise ana veya baba adı olarak evlât edinenin adı yazılır. Evlât edinilen diğer kişiler hakkında, talepleri halinde bu hüküm uygulanır.
(5) Evlâtlığın, miras ve başka haklarının zedelenmemesi, aile bağlarının devam etmesi için evlâtlığın naklen geldiği aile kütüğü ile evlât edinenin aile kütüğü arasında her türlü bağ kurulur. Ayrıca evlâtlıkla ilgili kesinleşmiş mahkeme kararı her iki nüfus kütüğüne işlenir.
(6) Evlât edinme ile ilgili kayıtlar, belgeler ve bilgiler mahkeme kararı olmadıkça veya evlâtlık istemedikçe hiçbir şekilde açıklanamaz.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 314, evlât edinmenin doğurduğu sonuçları sayar. Birinci fıkra velâyetle ilgilidir: ana ve babaya ait haklar ve yükümlülükler evlât edinene geçer. İkinci fıkra mirasla ilgilidir: evlâtlık, evlât edinenin mirasçısı olur; buna karşılık **kendi ailesindeki mirasçılığı da devam eder** — bu kural Adalet Komisyonunun tercihiyle miras hükümleri arasına taşınmıştır (TMK m. 500). Üçüncü fıkra ad ve soyadıyla ilgilidir: küçük evlâtlık evlât edinenin soyadını **kendiliğinden** alır, ergin evlâtlık ise ancak **dilerse** alabilir. Dördüncü fıkra nüfus kaydına ana baba

adı yazılmasını düzenler; bu fıkra Anayasa Mahkemesince iptal edilmiş[1] ve 2024 yılında daha geniş biçimde yeniden düzenlenmiştir. Beşinci fıkra kütükler arasında bağ kurulmasını, altıncı fıkra ise evlât edinmeye ilişkin kayıt ve bilgilerin **gizliliğini** güvence altına alır.

TEMEL KAVRAMLAR

Velâyetin geçmesi	Ana babaya ait hak ve yükümlülüklerin evlât edinene geçmesi (TMK m. 314/1).
Çift yönlü mirasçılık	Evlâtlığın hem evlât edinene hem kendi ailesine mirasçı olması (TMK m. 314/2, 500).
Kütükler arası bağ	İki aile kütüğü arasında kurulan kayıt bağlantısı (TMK m. 314/5).
Gizlilik	Evlât edinme kayıt ve bilgilerinin açıklanamaması (TMK m. 314/6).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 314- Evlât edinmenin hukukî sonuçlarını düzenleyen bu madde, yürürlükteki Kanunun 257 nci maddesini karşılamaktadır. Birinci fıkrada, ana ve babaya ait hak ve yükümlülüklerin (velâyetin ve velâyetten doğan hak ve yükümlülüklerin) evlât edinmenin gerçekleşmesiyle birlikte evlât edinene geçeceği hükme bağlanmaktadır. İkinci fıkrada, evlât edinmenin mirasçılık üzerindeki etkileri düzenlenmiştir. Buna göre, evlâtlık, evlât edinenin mirasçısı olur, ancak kendi ailesine karşı kan bağından doğan mirasçılığını da korur. Üçüncü fıkrada, evlâtlığın ergin olmaması hâlinde evlât edinenin soyadını alacağı; evlât edinenin isterse, ergin olmayan evlâtlığa yeni bir ad verebileceği ve ergin olan evlâtlığın ise, ancak evlât edinme sırasında o isterse, evlât edinenin soyadını alabileceği hükme bağlanmaktadır. Böylece, evlâtlık ergin ise, evlât edinenin soyadını kendiliğinden almış olmaz; onun evlât edinenin soyadını alıp almaması tamamen kendi seçimine bağlıdır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 120*

Gerekçenin ikinci fıkraya ilişkin cümlesi, bugünkü madde metniyle karşılaştırıldığında dikkat çekici bir fark ortaya çıkar. Gerekçe, evlâtlığın **kendi ailesine karşı kan bağından doğan mirasçılığını da koruyacağını** söyler; oysa yürürlükteki ikinci fıkra yalnızca "Evlâtlık, evlât edinenin mirasçısı olur." demektedir. Bunun sebebi bir Komisyon tercihidir: **Tasarının 314. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan ve evlâtlığın kendi ailesindeki mirasçılığının devam edeceğine ilişkin hüküm, Tasarının 500. maddesinde üçüncü fıkra olarak yer almasının daha doğru olacağı düşünülerek metinden çıkarılmıştır** (S. Sayısı 723, s. 314). Yani kural yürürlüktedir; yalnızca miras hükümleri arasına taşınmıştır. Bu ayrıntı pratikte önemlidir: yalnızca 314. maddeyi okuyan biri, evlâtlığın biyolojik ailesine mirasçı olmaya devam ettiğini göremez. Gerekçenin ikinci katkısı üçüncü fıkraya ilişkindir

1 AYM, 26.07.2023, E. 2023/3, K. 2023/139.

ve uygulamada doğrudan sonuç doğurur: **ergin evlâtlık, evlât edinenin soyadını kendiliğinden almaz**; bu tamamen kendi seçimine bağlıdır. Gerekçe, maddenin dört, beş ve altıncı fıkralarını açıklamaz; bunlar 743 sayılı Kanun'un 257. maddesine 1983 yılında eklenen fıkralardan aktarılmıştır.

Maddenin doğrudan karşılığı, 743 sayılı Kanun'un
257. maddesidir

ve içerik bakımından iki metin büyük ölçüde örtüşür. Eski madde de evlâtlığın evlât edinenin aile ismini taşıyacağını, onun mirasçısı olacağını, **asıl ailesindeki mirasçılığına hâlel gelmeyeceğini** ve ana babaya ait hak ve vazifelerin evlât edinene geçeceğini söylüyordu. 1983 yılında eklenen fıkralarla ayrıca üç kural getirilmişti: karı koca tarafından birlikte evlât edinilen **mümeyyiz olmayan** küçüklerin nüfus kaydına ana baba adı olarak evlât edinen karı kocanın adlarının yazılması; evlâtlığın naklen geldiği aile kütüğü ile evlât edinenin kütüğü arasında **her türlü bağ kurulması**; ve evlât edinmeye ilişkin kayıtların mahkeme kararı olmadıkça veya evlâtlık istemedikçe **açıklanamaması**. Bugünkü dört, beş ve altıncı fıkralar bu hükümlerin devamıdır. Yeni Kanun'un getirdiği farklar şunlardır. **Birincisi**, eski metin evlâtlığın evlât edinenin aile ismini **taşıyacağını** ayrım yapmadan söylüyordu; yeni metin küçük ile ergin arasında ayrım yapmış ve ergine **seçim hakkı** tanımıştır. **İkincisi**, eski metinde bulunan "evlâtlığın, reşit olduktan sonra asıl ana babasının ismini kullanma hakkı saklıdır" hükmü yeni Kanun'a alınmamıştır. **Üçüncüsü**, eski metin evlât edinme sözleşmesinden önce yapılacak resmî bir senetle mirasçılığa ilişkin aykırı hükümler kabul edilmesine izin veriyordu; yeni Kanun bu imkânı kaldırmıştır. **Dördüncüsü** ve en önemlisi, evlâtlık ilişkisi artık bir sözleşmeyle değil **mahkeme kararıyla** kurulur.[2]

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Madde 257 – Evlatlık, kendisini evlatlığa alanın aile ismini taşır ve onun mirasçısı olur. Asıl ailesindeki mirasçılığa da halel gelmez. Ana babaya ait hak ve vazifeler, evlat edinen kimseye geçer. Karı koca tarafından birlikte evlat edinilen ve mümeyyiz olmayan küçüklerin nüfus kaydında ana baba adı olarak, evlat edinen karı kocanın adları yazılır. (Ek fıkra: 16/6/1983 - 2846/2 md.) Evlatlığın, miras ve başka haklarının halele uğramaması, aile bağlarının devam etmesi için evlatlığın naklen geldiği aile kütüğü ile evlat edinenin aile kütüğü arasında her türlü bağ kurulur. (Ek fıkra: 16/6/1983 - 2846/2 md.) Evlat edinme ile ilgili kayıtlar mahkeme kararı olmadıkça veya evlatlık istemedikçe hiçbir şekilde açıklanamaz. (Ek fıkra: 16/6/1983 - 2846/2 md.)*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 257

	743 sayılı Kanun	4721 sayılı Kanun m. 314
Velâyet	Ana babaya ait hak ve vazifeler geçer (m. 257)	Haklar ve yükümlülükler geçer (m. 314/1)
Mirasçılık	Evlât edinene mirasçı olur	Aynı (m. 314/2)
Asıl aile	Mirasçılığa hâlel gelmez (m. 257)	Ayrı maddede (m. 500)

2 Yargıtay HGK, 30.06.2020, E. 2017/2147, K. 2020/495.

	743 sayılı Kanun	4721 sayılı Kanun m. 314
Soyadı	Ayrım yapılmadan alınırdı	Küçükte kendiliğinden, erginde seçimlik (m. 314/3)
Nüfusa ana baba adı	Birlikte edinilen mümeyyiz olmayan küçük	2024'te kapsam genişletildi (m. 314/4)
Kütükler arası bağ	1983'te eklendi	Korundu (m. 314/5)
Gizlilik	1983'te eklendi	Korundu ve genişletildi (m. 314/6)
Kuruluş	Hâkimin izniyle resmî senet	Mahkeme kararı (TMK m. 315)

Değişiklik durumu

Maddenin son iki yılı hareketli geçmiştir. İptalden önceki dördüncü fıkra, nüfus kaydına ana baba adı olarak evlât edinenlerin adlarının yazılmasını yalnızca **eşler tarafından birlikte** evlât edinilen ve **ayırt etme gücüne sahip olmayan** küçüklere tanıyordu. Bunun dışında kalan bütün hâllerde — tek başına evlât edinmede, ayırt etme gücüne sahip küçüklerde ve erginlerde — nüfus kaydındaki ana baba adı biyolojik ana babanın adı olarak kalıyor, bunu değiştirecek bir yol da bulunmuyordu.[3] Bu daralma iki sebeple Anayasa'ya aykırı bulunmuştur:[4] kapsam dışında kalan ilişkilerde nüfus kaydı evlât edinme olgusunu **ele vermekte** ve böylece maddenin beşinci ile altıncı fıkralarındaki gizlilik amacı işlevsiz kalmakta; ayrıca fiilî durumun sicile yansımasını sağlayacak **etkili bir hukuk yolu** bulunmamaktadır. Karar oybirliğiyle alınmış, doğacak boşluk kamu yararını ihlâl edeceğinden iptalin yürürlüğü **dokuz ay** ertelenmiştir. Bu geçiş döneminde mahkemeler yürürlükteki eski kuralı uygulamayı sürdürmüştür.[5] Kanun koyucu fıkrayı 07.11.2024 tarihinde yeniden yazmış ve kapsamı genişletmiştir: bugün ana baba adı olarak evlât edinenlerin adları **hem birlikte hem tek başına** evlât edinmede yazılır; evlât edinilen diğer kişiler hakkında ise **talepleri hâlinde** aynı hüküm uygulanır.

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi; ergine soyadı seçim hakkı tanındı, asıl ailedeki mirasçılık 500. maddeye taşındı	4721 s. K.
19.10.2023	Dördüncü fıkra iptal edildi; iptalin yürürlüğü dokuz ay ertelendi	AYM, K. 2023/139
19.07.2024	İptal yürürlüğe girdi; fıkra yürürlükten kalktı	Anayasa m. 153
07.11.2024	Dördüncü fıkra daha geniş biçimde yeniden düzenlendi	7531 s. K. m. 12

3 Yargıtay 18. HD, 30.03.2016, E. 2015/22670, K. 2016/5384.
4 AYM, 26.07.2023, E. 2023/3, K. 2023/139.
5 Yargıtay 2. HD, 26.02.2024, E. 2023/7541, K. 2024/1196.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Velâyet	Ana babaya ait haklar evlât edinene geçer	TMK m. 314/1
Genetik soybağı	Sona ermez	Yargıtay 18. HD, K. 2015/625
Kişisel ilişki	Genetik ana babanın hakkı devam eder	Yargıtay 18. HD, K. 2015/625
Mirasçılık	Evlâtlık evlât edinenin mirasçısı olur	TMK m. 314/2
Kendi ailesi	Mirasçılığı devam eder	TMK m. 500
Babalık davası	Evlât edinme engel değildir	Yargıtay 18. HD, K. 2016/3588
Küçük evlâtlık	Soyadını kendiliğinden alır	TMK m. 314/3
Ergin evlâtlık	Dilerse alır, seçim kendisinindir	Yargıtay 2. HD, K. 2011/12456
Soyadı davası	Daha önce dava açılmış olması engel değil	Yargıtay 18. HD, K. 2011/10822
Nüfusa ana baba adı	Dördüncü fıkra iptal edilip yeniden düzenlendi	AYM, K. 2023/139
Kütükler	Aralarında her türlü bağ kurulur	TMK m. 314/5
Gizlilik	Kayıt ve bilgiler açıklanamaz	Yargıtay 2. HD, K. 2022/2513

TBMM gerekçesine göre madde, 743 sayılı Kanun'un 257. maddesini karşılamak- 1
tadır. Gerekçe üç fıkrayı açıklar. **Birinci fıkra** için, ana ve babaya ait hak ve yükümlülüklerin — yani velâyetin ve velâyetten doğan hak ve yükümlülüklerin — evlât edinmenin gerçekleşmesiyle birlikte evlât edinene geçeceği belirtilir. **İkinci fıkra** için gerekçe şunu söyler: "evlâtlık, evlât edinenin mirasçısı olur, ancak kendi ailesine karşı kan bağından doğan mirasçılığını da korur." **Ancak bu ikinci cümle bugünkü madde metninde yer almaz:** Adalet Komisyonu, evlâtlığın kendi ailesindeki mirasçılığının devam edeceğine ilişkin hükmün miras hükümleri arasında yer almasının daha doğru olacağını düşünerek bunu madde metninden çıkarmış ve Tasarının 500. maddesine üçüncü fıkra olarak taşımıştır (S. Sayısı 723, s. 314). Dolayısıyla kural yürürlüktedir; yalnızca yeri değişmiştir. **Üçüncü fıkra** için gerekçe, küçük ile ergin arasındaki farkı özellikle vurgular: evlâtlık ergin ise evlât edinenin soyadını kendiliğinden almış olmaz; soyadını alıp almaması **tamamen kendi seçimine bağlıdır**. Maddenin dört, beş ve altıncı fıkraları gerekçede

açıklanmamıştır; bunlar 743 sayılı Kanun'un 257. maddesine 1983 yılında eklenen fıkralardan gelmektedir.

DİKKAT

Bu maddede en çok yanlış anlaşılan nokta, evlât edinmenin çocuğu biyolojik ailesinden **tamamen kopardığı** sanısıdır. Doğru değildir. Evlât edinmeyle velâyet ve ondan doğan haklar evlât edinene geçer; ancak çocuk ile genetik ana babası arasındaki **soybağı ilişkisi sona ermez**, genetik ana babanın **kişisel ilişki kurma hakkı** devam eder ve evlâtlığın **kendi ailesindeki mirasçılığı** korunur.[6] Bunun uzantısı olarak, evlât edinilmiş bir çocuk adına **babalık davası** da açılabilir.[7] İkinci nokta soyadıdır: ergin evlâtlık soyadını kendiliğinden almaz; talebini **evlât edinilme sırasında** açıkça ileri sürmelidir.[8] Üçüncü nokta nüfus kaydıdır ve **yakın tarihte köklü biçimde değişmiştir**: dördüncü fıkra iptal edilmiş,[9] iptalin yürürlüğü dokuz ay ertelenerek 19.07.2024'te sonuç doğurmuş, fıkra 07.11.2024 tarihli düzenlemeyle yeniden yazılmıştır. Bugünkü metne göre ana baba adı olarak evlât edinenlerin adları hem **birlikte** hem **tek başına** evlât edinmede yazılır; evlât edinilen diğer kişiler hakkında ise **talepleri hâlinde** aynı hüküm uygulanır. Dosyada hangi metnin uygulanacağı işlem veya karar tarihine göre belirlenmelidir.

II. Velâyet ve Ana Babaya Ait Haklar

- **Kural:** Ana babaya ait haklar ve yükümlülükler evlât edinene geçer (TMK m. 314/1).
- **Kapsam:** Velâyet ve velâyetten doğan bütün hak ve yükümlülükler.
- **An:** Evlât edinme kararıyla birlikte (TMK m. 315).
- **Genetik soybağı:** Sona ermez.[10]
- **Kişisel ilişki:** Genetik ana babanın hakkı devam eder.
- **Evlenme yasağı:** Evlât edinenle evlâtlık arasında sürer (TMK m. 129).

III. Mirasçılık

- **Kural:** Evlâtlık, evlât edinenin mirasçısı olur (TMK m. 314/2).
- **Nitelik:** Kan hısımı gibi mirasçı olur (TMK m. 500).
- **Altsoy:** Evlâtlığın altsoyu da aynı konumdadır.
- **Çift yönlü değil:** Evlât edinen, evlâtlığa mirasçı olmaz.
- **Kendi ailesi:** Evlâtlığın mirasçılığı devam eder.

6 Yargıtay 18. HD, 19.01.2015, E. 2014/18203, K. 2015/625.
7 Yargıtay 18. HD, 01.03.2016, E. 2015/8094, K. 2016/3588.
8 Yargıtay 2. HD, 18.07.2011, E. 2010/10461, K. 2011/12456.
9 AYM, 26.07.2023, E. 2023/3, K. 2023/139.
10 Yargıtay 18. HD, 19.01.2015, E. 2014/18203, K. 2015/625.

- **Babalık davası:** Evlât edinme engel değildir.[11]

IV. Soyadı ve Ad

- **Küçük evlâtlık:** Evlât edinenin soyadını kendiliğinden alır (TMK m. 314/3).
- **Yeni ad:** Evlât edinen isterse çocuğa yeni bir ad verebilir.
- **Ergin evlâtlık:** Ancak dilerse alır.
- **Zamanı:** Talep evlât edinilme sırasında ileri sürülmelidir.[12]
- **Vazgeçme:** Talepten dönülürse soyadı değişmez.
- **Ayrı dava:** Önceki soyadı davası engel değildir.[13]

V. Nüfus Kaydına Ana Baba Adı

- **Eski kural:** Yalnızca birlikte evlât edinilen ayırt etme gücü olmayan küçükler.
- **Sonuç:** Ergin evlât edinilende yazılamıyordu.[14]
- **İptal:** Kural Anayasa'ya aykırı bulunmuştur.[15]
- **Yürürlük:** İptal dokuz ay ertelenerek 19.07.2024'te sonuç doğurmuştur.
- **Yeni metin:** Birlikte ve tek başına evlât edinmeyi kapsar (TMK m. 314/4).
- **Diğer kişiler:** Talepleri hâlinde aynı hüküm uygulanır.

VI. Kütükler Arası Bağ ve Gizlilik

- **Bağ:** İki aile kütüğü arasında her türlü bağ kurulur (TMK m. 314/5).
- **Amaç:** Miras ve diğer hakların zedelenmemesi.
- **Karar:** Kesinleşmiş hüküm her iki kütüğe işlenir.
- **Gizlilik:** Kayıt, belge ve bilgiler açıklanamaz (TMK m. 314/6).
- **İstisna:** Mahkeme kararı veya evlâtlığın istemi.
- **Usul:** Bu davada tensiple ret doğru değildir.[16]

VII. Eski Tarihli Evlâtlık İlişkileri

- **743 dönemi:** Hâkimin izni üzerine resmî senetle kurulurdu.[17]
- **Bugün:** Yalnızca mahkeme kararıyla (TMK m. 315).
- **Geçerlilik:** Eski sözleşmeler bütün hükümleriyle korunur (4722 s. K. m. 14).

11 Yargıtay 18. HD, 01.03.2016, E. 2015/8094, K. 2016/3588.
12 Yargıtay 2. HD, 18.07.2011, E. 2010/10461, K. 2011/12456.
13 Yargıtay 18. HD, 27.10.2011, E. 2011/8200, K. 2011/10822.
14 Yargıtay 18. HD, 11.06.2015, E. 2014/21067, K. 2015/10109.
15 AYM, 26.07.2023, E. 2023/3, K. 2023/139.
16 Yargıtay 2. HD, 16.03.2022, E. 2021/5782, K. 2022/2513.
17 Yargıtay HGK, 30.06.2020, E. 2017/2147, K. 2020/495.

- **Uygulanacak kanun:** İşlemin yapıldığı tarihteki kanun (4722 s. K. m. 1).
- **Şekil:** Resmî senet geçerlilik şartıydı.
- **Sonuç:** Eski ilişki bugünkü maddeye göre denetlenemez.

UYGULAMA NOTU

Bu maddeyle çalışırken en çok işe yarayacak şey, **evlât edinmenin neyi değiştirip neyi değiştirmediğini** ayırmaktır. **Değişenler:** velâyet ve ondan doğan bütün hak ve yükümlülükler evlât edinene geçer; küçük evlâtlık evlât edinenin soyadını alır; evlâtlık evlât edinene kan hısımı gibi mirasçı olur. **Değişmeyenler:** çocuk ile genetik ana babası arasındaki soybağı ilişkisi sona ermez; genetik ana babanın kişisel ilişki kurma hakkı devam eder; evlâtlığın kendi ailesindeki mirasçılığı korunur; evlât edinilmiş bir çocuk adına babalık davası açılabilir. Bu ayrım, uygulamada pek çok yanlış davayı ve yanlış savunmayı önler. **Soyadı konusunda** ergin evlât edinme dosyalarında talep dilekçede açıkça yazılmalı ve duruşmada teyit ettirilmelidir; bu seçim kendiliğinden işlemez ve sonradan da kullanılamaz. Daha önce başka bir sebeple soyadı davası açmış olmak yeni talebe engel değildir. **Nüfus kaydı konusunda** tarihe bakılmalıdır: 19.07.2024'ten önce eski dar kural, 07.11.2024'ten sonra ise yeni geniş kural geçerlidir; ikisi arasındaki dönemde yazılı bir kural bulunmamaktadır. Bugün ergin olarak evlât edinilmiş bir kişi, nüfus kaydındaki ana baba adının düzeltilmesini **talep edebilir**; bu, iptal kararından sonra[18] kanun koyucunun getirdiği yeni bir imkândır. **Gizlilik konusunda** evlât edinmeye ilişkin kayıt ve bilgilerin ancak mahkeme kararıyla ya da evlâtlığın kendi istemiyle açıklanabileceği unutulmamalıdır; bu hüküm aynı zamanda bir dava hakkının dayanağıdır ve mahkeme böyle bir davayı duruşma açmadan reddedemez. **Son olarak**, 01.01.2002'den önce kurulmuş evlâtlık ilişkilerinde önce hangi kanunun uygulanacağı belirlenmelidir; o dönemde evlât edinme bir mahkeme kararı değil, hâkimin izniyle düzenlenen resmî bir senetti ve bu ilişkiler bütün hükümleriyle geçerliliğini korur.

İÇTİHATLAR

1 ANAYASA MAHKEMESİ · NORM DENETİMİ
26.07.2023 · E. 2023/3 · K. 2023/139

Nüfus kaydına ana baba adı yazılmasının yalnızca eşlerce birlikte evlât edinilen ve ayırt etme gücüne sahip olmayan küçüklere özgülenmesi iptal edilmiştir

Ergin statüsündeki bir evlât edinilenin anne adının, sonradan evlât edinen eşin adı olarak değiştirilmesi istemiyle açılan davada mahkeme, kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına vararak iptali için başvurmuştur. O tarihteki dördüncü fıkra, ana baba adının yazılmasını yalnızca eşler tarafından birlikte evlât edinilen ve ayırt etme gücüne sahip olmayan küçüklere tanıyordu.

18 AYM, 26.07.2023, E. 2023/3, K. 2023/139.

> *Bu yönüyle kural, evlat edinme yoluyla kurulan aile ilişkisinde evlat edinen/edinenlerin ana ve/veya baba olarak nüfus siciline kaydını belirli hâllere özgülemek suretiyle özel hayata saygı hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkına aykırılık oluşturmaktadır.*

DEĞERLENDİRME Anayasa Mahkemesi kuralı **oybirliğiyle** iptal etmiştir. Gerekçe iki ayağa dayanır. **Birincisi gizliliktir:** maddenin beşinci ve altıncı fıkraları, evlât edinme ilişkisinin taraflar dışındaki kişilere karşı gizli kalmasını amaçlar; oysa nüfus kaydında ana baba adının gerçek ana babanın adı olarak görünmeye devam etmesi bu amacı işlevsiz kılar. **İkincisi etkili başvurudur:** birinci fıkra ana babaya ait bütün hak ve yükümlülükleri evlât edinene geçirirken, kural kapsamı dışında kalan evlât edinme ilişkilerinde fiilî durumun sicile yansımasını sağlayacak etkili bir hukuk yolu tanınmamıştır. İptal hükmünün yürürlüğü, doğacak boşluk kamu yararını ihlâl edeceğinden **dokuz ay ertelenmiş** ve karar Resmî Gazete'de 19.10.2023 tarihinde yayımlandığından iptal 19.07.2024'te yürürlüğe girmiştir. Kanun koyucu bu tarihten sonra fıkrayı yeniden düzenlemiştir (7531 s. K. m. 12).

2 **YARGITAY (KAPATILAN) 18. HUKUK DAİRESİ**
19.01.2015 · E. 2014/18203 · K. 2015/625

Evlât edinme, çocuk ile genetik ana babası arasındaki soybağı ilişkisini sona erdirmez; kütükler arasında bağ kurulur ve evlâtlığın kendi ailesindeki mirasçılığı devam eder

Evlilik dışı ilişkiden doğan bir küçük, başka bir çift tarafından evlât edinilmiş ve adı değiştirilmişti. Biyolojik baba olduğunu ileri süren kişi, çocuğu tanımak istemiştir. Mahkeme, evlât edinmeyle kurulan soybağı sebebiyle tanımanın mümkün olmadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

> *Önemle belirtmek gerekir ki, evlatlığın, miras ve başka haklarının zedelenmemesi, aile bağlarının devam etmesi için evlatlığın naklen geldiği aile kütüğü ile evlat edinenin aile kütüğü arasında her türlü bağ kurulur ve Türk Medeni Kanunu'nun 500. maddesine göre de evlatlık ve alt soyu evlat edinene kan hısımı gibi mirasçı olurlar, evlatlığın kendi ailesindeki mirasçılığı da devam eder.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, birinci ve ikinci fıkranın **sınırını** gösterir. Evlât edinmeyle ana babaya ait haklar ve yükümlülükler (velâyet ve velâyetten doğanlar) evlât edinene geçer; ancak çocuk ile genetik ana babası arasındaki **soybağı ilişkisi sona ermez**. Kararın çıkardığı sonuçlar şunlardır: genetik ana ve babanın çocukla **kişisel ilişki kurma hakkı devam eder**; evlâtlığın naklen geldiği aile kütüğü ile evlât edinenin kütüğü arasında **her türlü bağ kurulur** (TMK m. 314/5); ve evlâtlık ile altsoyu evlât edinene kan hısımı gibi mirasçı olurken **kendi ailesindeki mirasçılığı da devam eder** (TMK m. 500). Bu son nokta, maddenin ikinci fıkrasını doğru okumanın anahtarıdır: fıkra yalnızca 'evlâtlık, evlât edinenin mirasçısı olur' der; kendi ailesine karşı mirasçılığın devam ettiği hükmü, Adalet Komisyonunun tercihiyle miras hükümleri arasına taşınmıştır. Karar oy çokluğuyla verilmiştir.

3 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
01.03.2016 · E. 2015/8094 · K. 2016/3588

Bir başka aile tarafından evlât edinilmiş olmak, çocukla biyolojik babası arasındaki soybağının babalık davasıyla belirlenmesine engel değildir

Evlilik dışında doğan ve sonradan başka bir aile tarafından evlât edinilen çocuk adına babalık davası açılmıştır. Mahkeme, evlât edinmeyle soybağı kurulduğu gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

> *...evlilik dışında doğan çocuğun bir başka aile tarafından evlat edinilmiş olması bu çocukla biyolojik baba arasındaki kan bağına dayanan soybağının mahkemece belirlenmesine engel teşkil etmez. Evlat edinme yoluyla kurulmuş olan soybağı da kan bağına dayanan soybağının belirlenmesini hedefleyen babalık davasının görülmesine mani değildir. Bu soybağının belirlenmesi çocuğun mirasçılık hakları bakımından yararına olacaktır.*

DEĞERLENDİRME Karar, bir önceki ilkeyi somutlaştırır ve pratik sonucunu gösterir. Evlât edinmeyle kurulan **yapay soybağı**, kan bağına dayanan soybağının belirlenmesini engellemez; evlât edinilmiş bir çocuk adına **babalık davası** açılabilir (TMK m. 301). Kararın gerekçesi doğrudan mirasla ilgilidir: evlâtlığın kendi ailesindeki mirasçılığının devam edebilmesi, ancak doğal soybağı ilişkisinin kurulmuş olmasına bağlıdır (TMK m. 500). Başka bir deyişle, biyolojik babayla soybağı hiç kurulmamışsa evlâtlığın o taraftaki mirasçılığı da doğmaz. Bu nedenle evlât edinilmiş bir çocuk bakımından babalık davası açmakta **hukukî yarar** vardır ve dava evlât edinme sebebiyle reddedilemez.

4 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
30.06.2020 · E. 2017/2147 · K. 2020/495

743 sayılı Kanun döneminde evlâtlık ilişkisi hâkimin izni üzerine düzenlenen resmî senetle kurulurdu; bugün ise yalnızca mahkeme kararıyla kurulur

1962 yılında düzenlenen bir belgeyle evlâtlık edinilmek istendiği belirtilen kişinin, evlât edinmek isteyenlerin hanesine sanki kendilerinden doğmuş gibi kaydedildiği ileri sürülerek nüfus kaydının iptali istendi. Dava 1996 yılında açılmıştı; bu nedenle uyuşmazlığa hangi kanunun uygulanacağı tartışılmıştır.

> *Yürürlükteki 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu hükümleri uyarınca evlat edinme sadece mahkeme kararı neticesinde kurulurken, 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi'nde "hakimin izni" ve "resmi senet" şeklinde olacağı düzenlenmiştir. 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi zamanında, evlatlık ilişkisinin kurulması, hâkimin izni ile yapılabilen resmî şekle bağlı medeni hukuk sözleşmesi olarak tanımlanmıştır...*

DEĞERLENDİRME Bu karar, maddenin **zaman bakımından uygulanmasını** anlamak için gereklidir. 743 sayılı Kanun döneminde evlât edinme bir **sözleşmeydi**: hâkimin izni alınır, sonra noterde resmî senet düzenlenirdi ve ilişki senedin düzenlenmesiyle doğardı. Bugün ise evlâtlık ilişkisi yalnızca **mahkeme kararıyla**

kurulur (TMK m. 315). Bu ayrımın pratik önemi büyüktür: 01.01.2002'den önce kurulmuş evlât edinme sözleşmeleri **bütün hükümleriyle birlikte geçerliliğini korur** (4722 s. K. m. 14) ve bu ilişkilerin geçerliliği ile sonuçları, yapıldıkları tarihte yürürlükte olan kanuna göre belirlenir (4722 s. K. m. 1). Dolayısıyla eski tarihli bir evlâtlık ilişkisi tartışıldığında önce **hangi kanunun uygulanacağını** tespit etmek gerekir; bugünkü madde, o tarihte kurulmuş bir ilişkinin geçerliliğini denetlemek için ölçüt olamaz.

5 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
18.07.2011 · E. 2010/10461 · K. 2011/12456

Ergin evlâtlık, evlât edinenin soyadını ancak evlât edinilme sırasında dilerse alabilir; bu talebinden vazgeçerse soyadı değişikliğine karar verilemez

Ergin bir kişinin evlât edinilmesine karar verilmiş ve hükümde evlât edinenin soyadını alacağı da belirtilmişti. Evlât edinilen, karar tarihinden sonra verdiği dilekçeyle soyadını alma talebinden vazgeçtiğini bildirmiştir. Karar bu yönüyle temyiz edilmiştir.

> *"Davacı tarafından evlat edinilmesine karar verilen davalı, ergindir. Evlat edinme kararı kesinleşmeden, evlat edinenin soyadını alma talebinden karar tarihinden sonra verdiği 29.03.2010 tarihli dilekçe ile vazgeçmiştir. Bu nedenle davalının, davacının soyadını almasına dair kararın bozulmasına karar verilmesi gerekmiştir.*

DEĞERLENDİRME Üçüncü fıkra, küçük ile ergin arasında keskin bir ayrım yapar. **Küçük evlâtlık**, evlât edinenin soyadını **kendiliğinden** alır; evlât edinen isterse ona yeni bir ad da verebilir. **Ergin evlâtlık** ise soyadını kendiliğinden almaz; bu tamamen **kendi seçimine** bağlıdır ve madde gerekçesi de bunu açıkça vurgular. Kararın gösterdiği ikinci ayrıntı zamanlamadır: bu seçim **evlât edinilme sırasında** kullanılmalıdır. Evlât edinilen kişi talebinden vazgeçerse hâkim soyadı değişikliğine hükmedemez; hükümdeki bu bölüm çıkarılarak karar düzeltilerek onanır. Ergin evlât edinme dosyalarında bu talep dilekçede açıkça belirtilmeli ve duruşmada teyit ettirilmelidir; aksi hâlde soyadı değişmez.

6 **YARGITAY (KAPATILAN) 18. HUKUK DAİRESİ**
27.10.2011 · E. 2011/8200 · K. 2011/10822

Evlât edinilen kişi, daha önce bir kez soyadı değişikliği davası açmış olsa bile evlât edinmeye dayanarak yeniden soyadı değişikliği isteyebilir

Davacının soyadı 1997 yılında verilen bir kararla değiştirilmişti. Daha sonra evlât edinilen davacı, 2009 yılında evlât edinmeye dayanarak yeniden soyadı değişikliği davası açtı ve dava kabul edilmiştir. Karar, nüfus kaydının düzeltilmesi davasının ancak bir kez açılabileceği gerekçesiyle kanun yararına temyiz edilmiştir.

> *4721 sayılı Türk Medeni Kanunu evlat edinilenlere yeni durumları itibariyle soyadlarını, diledikleri takdirde yasalardaki koşullara uygun biçimde değiştirme hakkı tanımıştır. Bu hakkın, 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Yasası'nın 36/b madde ve bendiyle ortadan kaldırıldığı düşünülemez. Bu dava niteliği itibariyle Türk Medeni Kanunu'nun 314. maddesine uygun şekilde açılmış bir davadır.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, iki kanun arasındaki görünürdeki çatışmayı çözer. Nüfus mevzuatına göre aynı konuya ilişkin nüfus kaydının düzeltilmesi davası **ancak bir kere** açılabilir (5490 s. K. m. 36/1-b). Buna karşılık Medenî Kanun, evlât edinilenlere yeni durumları sebebiyle soyadlarını değiştirme hakkı tanımıştır. Daire, bu hakkın nüfus mevzuatındaki tek dava sınırıyla ortadan kaldırıldığının düşünülemeyeceğini belirtmiştir; çünkü evlât edinmeye dayanan dava, niteliği itibarıyla **bu maddeye uygun biçimde açılmış** ayrı bir davadır. Uygulamadaki karşılığı şudur: geçmişte başka bir sebeple soyadı davası açmış olmak, evlât edinme sonrasında yeni bir soyadı talebine engel değildir.

7 **YARGITAY (KAPATILAN) 18. HUKUK DAİRESİ**
11.06.2015 · E. 2014/21067 · K. 2015/10109

İptal kararından önceki dönemde, ayırt etme gücüne sahip ergin kişilerin nüfus kayıtlarına ana ve baba adı olarak evlât edinenlerin adları yazılamıyordu

Ergin bir kişinin evlât edinilmesine karar verilmiş, hükümde ayrıca nüfus kaydına ana baba adı olarak evlât edinenlerin adlarının yazılmasına da hükmedilmişti. Karar temyiz edilmeksizin kesinleşti ve kanun yararına temyiz edilmiştir.

> *Türk Medeni Kanununun 314/4.maddesinde "Eşler tarafından birlikte evlat edinilen ve ayırt etme gücüne sahip olmayan küçüklerin nüfus kaydına ana ve baba adı olarak evlat edinen eşlerin adları yazılır." hükmünün bulunduğu, bu sebeple, ayırt etme gücüne sahip ergin kişilerin evlat edinilmesi halinde, nüfus kayıtlarına ana ve baba adı olarak evlat edinen eşlerin isimlerinin yazılacağına dair bir düzenlemenin bulunmadığı açıktır.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, **Anayasa Mahkemesinin iptal kararından önceki** hukukî durumu gösterir ve bugün tarihî değer taşır. O dönemde dördüncü fıkra ana baba adının yazılmasını yalnızca **eşler tarafından birlikte** evlât edinilen ve **ayırt etme gücüne sahip olmayan** küçüklere tanıyordu; bu kapsam dışında kalan ergin evlât edinilenlerin nüfus kaydındaki ana baba adı, biyolojik ana babanın adı olarak kalıyordu. Uygulamadaki sonuç, evlât edinme ilişkisinin nüfus kaydından **anlaşılabilir hâle gelmesiydi**; Anayasa Mahkemesi de tam bu noktayı, gizlilik amacını işlevsiz kılan ve etkili bir hukuk yolu bırakmayan bir eksiklik olarak görmüştür. Fıkra 2024 yılında yeniden düzenlenmiş ve kapsam **tek başına evlât edinmeyi** de içerecek biçimde genişletilerek diğer evlât edinilenlere **talepleri hâlinde** aynı imkân tanınmıştır.

8 **YARGITAY (KAPATILAN) 18. HUKUK DAİRESİ**
30.03.2016 · E. 2015/22670 · K. 2016/5384

Eşler tarafından birlikte de olsa, ergin olarak evlât edinilen kişinin nüfus kaydına ana ve baba adı olarak evlât edinenlerin adları yazılamıyordu

Ergin olarak bir çift tarafından evlât edinilen kişi, nüfus kaydında ana baba adı ve soyadı olarak onların adlarını görmek istediğini belirterek düzeltme davası açmıştır. Mahkeme davayı kısmen kabul etmiştir.

> *...eşler tarafından birlikte evlat edinilen ergin kişilerin nüfus kaydına ana ve baba adı olarak evlat edinen eşlerin adları yazılamayacağından, mahkemece evlat edinenin ana ve baba adının değiştirilmesine karar verilmesi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Karar, iptal öncesi dönemde iki koşulun **birlikte** arandığını gösterir: evlât edinmenin eşlerce **birlikte** yapılmış olması ve evlât edinilenin **ayırt etme gücüne sahip olmayan küçük** olması. Bir çift tarafından birlikte evlât edinilmiş olmak tek başına yetmiyordu; kişi ergin olduğu için istem reddediliyordu. İşte Anayasa Mahkemesine yapılan başvurunun somut zemini de budur: ergin evlât edinilenler, aralarında tam bir aile ilişkisi kurulmuş olmasına rağmen nüfus kaydında biyolojik ana babalarının adıyla görünmeye devam ediyordu ve bunu değiştirecek **hiçbir hukuk yolu** bulunmuyordu. Bugün bu kişiler, yeniden düzenlenen fıkra uyarınca **talepte bulunarak** kayıtlarının düzeltilmesini isteyebilir.

9 **YARGITAY (KAPATILAN) 18. HUKUK DAİRESİ**
26.06.2014 · E. 2014/4981 · K. 2014/11378

Tek başına evlât edinilen küçükler bakımından aracılık tüzüğü aynı yöntemi öngörmüştür; ana adı bu hükme dayanarak düzeltilebilir

Bir kişi, küçüğü tek başına evlât edinmişti; ancak nüfus kaydında çocuğun anne adı olarak biyolojik ananın adı yazılı kalmıştı. Bu durumun sorun yarattığını belirterek anne adının düzeltilmesini istemiştir. Mahkeme, kanunun yalnızca eşlerce birlikte evlât edinmeyi düzenlediği gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

> *15.03.2009 günlü Resmi Gazete'de yayımlanan Küçüklerin Evlat Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine İlişkin Tüzüğün 20. maddesinin dördüncü bendinde "eşler tarafından birlikte evlat edinilen ve ayırt etme gücüne sahip olmayan küçüklerin nüfus kaydına, ana ve baba adı olarak evlat edinen eşlerin adları yazılır. Tek başına evlat edinilmesi halinde de aynı yöntem uygulanır" şeklinde düzenleme yapıldığı anlaşıldığından, evlat edinme ve tüzük tarihleri dikkate alınarak ana adı yönünden davanın kabulüne karar verilmesi gerekirken, yazılı gerekçeyle reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Karar, kanun metnindeki dar kapsamın **ikincil mevzuatla** genişletilmiş olduğunu gösterir. Aracılık tüzüğü, kanundaki hükmü tekrarladıktan sonra **tek başına evlât edinilmesi hâlinde de aynı yöntemin uygulanacağını** öngörmüştür. Daire, evlât edinme tarihi ile tüzüğün yürürlük tarihini karşılaştırarak ana adı yönünden davanın kabulü gerektiğine hükmetmiştir. Bu çözüm, dördüncü

fıkranın kapsamındaki daralmanın uygulamada yarattığı sıkıntının erken bir örneğidir. Bugün sorun kanun düzeyinde çözülmüştür: yeniden düzenlenen fıkra hem **birlikte** hem **tek başına** evlât edinmeyi açıkça kapsamakta, evlât edinilen diğer kişiler hakkında ise **talepleri hâlinde** aynı hükmün uygulanacağını belirtmektedir.

10 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
26.02.2024 · E. 2023/7541 · K. 2024/1196

İptal kararının yürürlüğe girmesinden önceki geçiş döneminde mahkemeler yürürlükteki kuralı uygulamaya devam etmiştir

Bir çift, ergin bir kişiyi birlikte evlât edinmek için dava açmıştır; mahkeme evlât edinmeye karar verdi ancak nüfus kaydında ana baba adının değiştirilmesine hükmetmemiştir. Evlât edinilen bu yönden istinafa başvurmuştur. Karar, Anayasa Mahkemesinin iptal kararından sonra ama iptalin yürürlüğe girmesinden önce temyiz incelemesinden geçmiştir.

> *...ayırt etme gücüne sahip ergin kişilerin evlat edinilmesi halinde nüfus kayıtlarına ana ve baba adı olarak evlat edinen eşlerin adlarının yazılacağına dair bir düzenlemenin bulunmadığı gerekçesi ile istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmiştir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, **iptal kararının ertelenmiş yürürlüğünün** pratik sonucunu gösterir. Anayasa Mahkemesi dördüncü fıkrayı 26.07.2023 tarihinde iptal etmiş, ancak doğacak boşluk sebebiyle iptalin yürürlüğünü dokuz ay ertelemiştir; karar 19.10.2023'te yayımlandığına göre iptal **19.07.2024**'te yürürlüğe girmiştir. Bu tarihe kadar eski kural yürürlükte kalmış ve mahkemeler onu uygulamayı sürdürmüştür; nitekim bu dosyada Anayasa Mahkemesi kararı 'ilgili hukuk' arasında sayılmasına rağmen istem reddedilmiştir. Uygulamada dikkat edilecek nokta şudur: bir dosyada hangi kuralın uygulanacağı, işlemin veya kararın **hangi tarihte** yapıldığına bağlıdır. 19.07.2024 ile fıkranın yeniden düzenlendiği 07.11.2024 arasındaki dönemde ise ortada yazılı bir kural bulunmamaktadır.

11 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
16.03.2022 · E. 2021/5782 · K. 2022/2513

Evlât edinmeye ilişkin kayıt, belge ve bilgilerin açıklanamayacağını düzenleyen fıkra, bunu isteyen kişiye dava açmakta hukukî yarar sağlar

Davacı, evlât edinmeye ilişkin kayıtlarla ilgili bir istemle dava açmıştır. Mahkeme duruşma dahi açmadan, tensiple davayı reddetmiştir; bölge adliye mahkemesi istinaf başvurusunu esastan reddetmiştir.

> *4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun m. 314/6 gereğince evlat edinme ile ilgili kayıtlar, belgeler ve bilgiler mahkeme kararı olmadıkça veya evlatlık istemedikçe hiçbir şekilde açıklanamaz. O halde, davacının bu davayı açmakta hukuki yararı olduğu ve bu nedenle aktif dava ehliyeti olduğunun kabulü ile dava dilekçesinin ve eklerinin davalıya tebliğ edilerek taraf teşkilinin sağlanması, davacının iddiasını ispata yönelik bildirdiği delillerinin toplanılarak sonucuna göre bir karar*

verilmesi gerekirken duruşma dahi açmadan tensiple davanın reddi doğru görülmemiş, kararın bu nedenle bozulmasına karar verilmesi gerekmiştir.

DEĞERLENDİRME Altıncı fıkra, evlât edinme ilişkisini **gizlilik** korumasına alır: kayıtlar, belgeler ve bilgiler ancak **mahkeme kararıyla** veya **evlâtlığın kendi istemiyle** açıklanabilir. Karar, bu hükmün yalnızca bir yasak değil, aynı zamanda bir **dava hakkının** dayanağı olduğunu gösterir: hükümden yararlanmak isteyen kişinin dava açmakta hukukî yararı ve aktif dava ehliyeti vardır. Bunun usul yönünden sonucu nettir: mahkeme böyle bir davayı **tensiple** reddedemez; dilekçe karşı tarafa tebliğ edilip taraf teşkili sağlanmalı, deliller toplanmalı ve sonucuna göre karar verilmelidir. Gizlilik kuralı, Anayasa Mahkemesinin iptal kararında da belirleyici olmuştur: nüfus kaydının ilişkiyi ele vermesi, bu fıkrayla güdülen amacı işlevsiz kılmaktadır.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 129:** Evlât edinmeden doğan evlenme yasağı.
- **TMK m. 282:** Soybağının kurulması.
- **TMK m. 301:** Babalık davası.
- **TMK m. 305:** Küçüklerin evlât edinilmesinde genel koşullar.
- **TMK m. 313:** Erginlerin ve kısıtlıların evlât edinilmesi.
- **TMK m. 315:** Evlât edinme kararının hüküm anı.
- **TMK m. 316:** Evlât edinmede araştırma.
- **TMK m. 317:** Rızanın bulunmaması.
- **TMK m. 318:** Diğer noksanlıklar.

MADDE

315

D. Şekil ve usul

I. Genel olarak

KANUN METNİ

(1) Evlât edinme kararı, evlât edinenin oturma yeri; birlikte evlât edinmede eşlerden birinin oturma yeri mahkemesince verilir. Mahkeme kararıyla birlikte evlâtlık ilişkisi kurulmuş olur.

(2) Evlât edinme başvurusundan sonra evlât edinenin ölümü veya ayırt etme gücünü kaybetmesi, diğer koşullar bundan etkilenmediği takdirde evlât edinmeye engel olmaz.

(3) Başvurudan sonra küçük ergin olursa, koşulları daha önceden yerine getirilmiş olmak kaydıyla küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin hükümler uygulanır.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 315, evlât edinmenin nasıl ve nerede karara bağlanacağını düzenler. Birinci fıkra iki şey söyler. **Yetki:** evlât edinme kararı **evlât edinenin oturma yeri**, birlikte evlât edinmede ise **eşlerden birinin** oturma yeri mahkemesince verilir. **Kurulma anı:** evlâtlık ilişkisi **mahkeme kararıyla birlikte** kurulur; 743 sayılı Kanun dönemindeki "izin + resmî senet" usulü kaldırılmıştır.[1] İkinci fıkra bir kolaylık getirir: başvurudan sonra evlât edinenin **ölümü** veya **ayırt etme gücünü kaybetmesi**, diğer koşullar bundan etkilenmediği takdirde evlât edinmeye engel olmaz; dava konusuz kalmaz ve mirasçılar davaya dahil edilerek sürdürülür.[2] Üçüncü fıkra ise başvurudan sonra küçüğün **ergin olması** hâlinde, koşulları daha önce yerine getirilmiş olmak kaydıyla küçüklere ilişkin hükümlerin uygulanmasını sağlar.

TEMEL KAVRAMLAR

1 Yargıtay 8. HD, 01.06.2017, E. 2017/6551, K. 2017/8100.
2 Yargıtay 2. HD, 26.01.2012, E. 2010/16038, K. 2012/1473.

Oturma yeri	Yetkili mahkemenin belirlenmesinde esas alınan fiilî yerleşim yeri (TMK m. 315/1).
Kurulma anı	Evlâtlık ilişkisinin doğduğu an, yani mahkeme kararı (TMK m. 315/1).
Ölüm istisnası	Başvurudan sonraki ölümün evlât edinmeye engel olmaması (TMK m. 315/2).
Erginleşme	Başvurudan sonra küçüğün on sekiz yaşını doldurması (TMK m. 315/3).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 315- Madde ilk fıkrada yapılan bazı gerekli değişiklikler dışında, İsviçre Medenî Kanununun 268 inci maddesinden alınmıştır. Birinci fıkrada, evlât edinmenin, evlât edinenin veya birlikte evlât edinmede eşlerden birinin oturma yeri mahkemesince verilecek bir kararla gerçekleşeceği hükme bağlanmış; ikinci fıkrada, evlât edinenin evlât edinme başvurusundan sonra ölmesinin veya ayırt etme gücünü kaybetmesinin, evlât edinmenin diğer koşulları bundan etkilenmemiş olmak koşuluyla, evlât edinmeye engel olmayacağı düzenlenmiş ve son fıkrada da, küçüğün başvurudan sonra ergin olması hâlinde, koşulları daha önceden yerine getirilmiş olmak kaydıyla, küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin hükümlerin uygulanacağı belirtilmiştir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 121*

Gerekçenin ilk cümlesindeki çekince dikkat çekicidir: madde İsviçre metninden alınmış, ancak **ilk fıkrada bazı gerekli değişiklikler yapılmıştır**. Değişikliğin ne olduğu gerekçede açıklanmaz; ancak metin karşılaştırıldığında görülen fark yetki ölçütüne ilişkindir. Türk metni yetkiyi **oturma yerine** bağlar; bu, yerleşim yerinden farklı ve daha fiilî bir ölçüttür. İkinci dikkat çekici nokta, birinci fıkranın **kararla gerçekleşeceği** ifadesidir. Bu ifade, maddenin en köklü yeniliğini özetler: eski Kanun'da evlât edinme hâkimin izni üzerine düzenlenen resmî bir senetle kurulurken, bugün ilişki doğrudan mahkeme kararıyla doğar ve ayrıca bir senede gerek yoktur.[3] Üçüncü olarak gerekçe, ikinci fıkradaki kolaylığın **koşula bağlı** olduğunu açıkça söyler: ölüm veya ayırt etme gücü kaybı, ancak evlât edinmenin **diğer koşulları bundan etkilenmemiş olmak** kaydıyla engel oluşturmaz. Uygulamada bu kayıt belirleyici olmaktadır. Tasarının 315. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almamış, madde Tasarıdaki hâliyle kanunlaşmıştır (S. Sayısı 723, s. 311-314).

Eski Kanun'da evlât edinmenin şekli
256. maddede
düzenlenmişti ve bugünkü sistemden kökten farklıydı. O sistemde üç aşama vardı: evlât edinen, **oturduğu yer sulh hâkimine** başvurup izin alır; hâkim, gerekli gördüğü her türlü soruşturmayı **kendiliğinden** yapar ve tarafların belirttikleri sebebi haklı bulmadıkça izin vermez; izin alındıktan sonra taraflar noterde **resmî bir senet** düzenler ve evlâtlık ilişkisi bu senetle kurulur, sonra doğum kütüğüne yazılırdı. Buna

3 Yargıtay 8. HD, 01.06.2017, E. 2017/6551, K. 2017/8100.

göre eski sistemde evlâtlık ilişkisi bir **mahkeme hükmüyle** değil, hâkimin izniyle yapılan resmî şekle bağlı bir **medenî hukuk sözleşmesiyle** doğuyordu.[4] Yeni Kanun bu ikili yapıyı kaldırmış, evlât edinmeyi bütünüyle yargısal bir işleme dönüştürmüştür. Değişikliğin üç pratik sonucu vardır. **Birincisi**, artık izin kararı verilmez; verilirse usule aykırı olur. **İkincisi**, görevli merci sulh hâkimi değil **aile mahkemesidir** (4787 s. K. m. 4). **Üçüncüsü**, eski Kanun'da ölüm veya ayırt etme gücü kaybına ilişkin bir kural bulunmadığından, senet düzenlenmeden önce ölüm hâlinde ilişki hiç doğmuyordu; yeni Kanun bu boşluğu ikinci fıkrayla doldurmuştur.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Madde 256 – (Değişik: 14/11/1990 - 3678/7 md.) Evlat edinme, evlat edinenin oturduğu yer sulh hakiminin izni üzerine yapılacak resmi bir senetle olur ve evlat edinme doğum kütüğüne yazılır. Hâkim evlat edinmeye izin vermeden önce, duruma göre gerekli görebileceği her türlü soruşturmayı kendiliğinden yapar. Tarafların belirttikleri sebebi haklı bulmadıkça, hakim, evlat edinmeye izin vermez.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 256

	743 sayılı Kanun	4721 sayılı Kanun m. 315
Kuruluş	Hâkimin izni + resmî senet (m. 256)	Doğrudan mahkeme kararı (m. 315/1)
Merci	Sulh hâkimi	Aile mahkemesi
Yetki ölçütü	Evlât edinenin oturduğu yer	Evlât edinenin oturma yeri
Birlikte evlât edinme	Ayrıca düzenlenmemişti	Eşlerden birinin oturma yeri
Ölüm	Hüküm yoktu	Engel değildir (m. 315/2)
Ehliyet kaybı	Hüküm yoktu	Engel değildir (m. 315/2)
Erginleşme	Hüküm yoktu	Küçük hükümleri uygulanır (m. 315/3)

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden bu yana hiç değiştirilmemiştir. Buna karşılık uygulaması, özellikle **yetki** ve **ölüm** başlıklarında kanun yolu kararlarıyla şekillenmiştir. Yetki bakımından yerleşmiş üç kural vardır: ölçüt evlât edinenin oturma yeridir ve davalının yerleşim yeri belirleyici değildir;[5] yetki dava tarihindeki duruma göre saptanır;[6] ve evlâtlık ilişkisinin kaldırılması davasında soybağı davalarına ilişkin yetki kuralı da işleyerek davacıya seçim hakkı tanır.[7] Ölüm bakımından ise ikinci fıkranın sınırı netleşmiştir: ölüm davayı konusuz bırakmaz ve mirasçılar davaya dahil edilerek yargılama sürdürülür;[8] ancak evlât edinmeye ancak tarafların dinlenmelerinden sonra

4 Yargıtay HGK, 30.06.2020, E. 2017/2147, K. 2020/495.
5 Yargıtay 2. HD, 15.04.2013, E. 2012/13407, K. 2013/10514.
6 Yargıtay 20. HD, 10.12.2018, E. 2018/5762, K. 2018/8070.
7 Yargıtay 20. HD, 03.10.2016, E. 2016/8730, K. 2016/8308.
8 Yargıtay 2. HD, 26.01.2012, E. 2010/16038, K. 2012/1473.

karar verilebileceğinden, hiç dinlenmeden gerçekleşen ölüm bu koşulu ortadan kaldırır.[9] Son yıllarda öne çıkan bir başka nokta da vekâletnamede **özel yetki** aranmasıdır.[10]

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi; izin ve resmî senet usulü kaldırılıp evlâtlık ilişkisi mahkeme kararına bağlandı	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Yetkili mahkeme	Evlât edinenin oturma yeri	TMK m. 315/1
Birlikte evlât edinme	Eşlerden birinin oturma yeri	Yargıtay 2. HD, K. 2013/10514
Yetkinin zamanı	Dava tarihine göre belirlenir	Yargıtay 20. HD, K. 2018/8070
Dava şartları	Dava tarihine göre, resen incelenir	Yargıtay 8. HD, K. 2017/16864
Kaldırma davası	Soybağı yetki kuralı da işler	Yargıtay 20. HD, K. 2016/8308
Kurulma anı	Mahkeme kararıyla birlikte	TMK m. 315/1
İzin usulü	Kaldırılmıştır	Yargıtay 8. HD, K. 2017/8100
Ölüm	Evlât edinmeye engel değildir	TMK m. 315/2
Dava	Konusuz kalmaz, mirasçılar dahil edilir	Yargıtay 2. HD, K. 2012/1473
Sınır	Dinlenme koşulu etkileniyorsa karar verilemez	Yargıtay 2. HD, K. 2022/6032
Vekâletname	Özel yetki gerekir	Yargıtay 2. HD, K. 2022/2228
Erginleşme	Küçüklere ilişkin hükümler uygulanır	TMK m. 315/3

TBMM gerekçesine göre madde, **ilk fıkrada yapılan bazı gerekli değişiklikler dışında** İsviçre Medenî Kanunu'nun 268. maddesinden alınmıştır. Gerekçe üç fıkrayı sırayla açıklar: birinci fıkrada evlât edinmenin, evlât edinenin veya birlikte evlât edinmede eşlerden birinin oturma yeri mahkemesince verilecek bir **kararla** gerçekleşeceği hükme bağlanmış; ikinci fıkrada evlât edinenin başvurudan sonra ölmesinin veya ayırt etme gücünü kaybetmesinin, diğer koşullar bundan 1

9 Yargıtay 2. HD, 20.06.2022, E. 2022/5465, K. 2022/6032.
10 Yargıtay 2. HD, 07.11.2023, E. 2023/1076, K. 2023/5222.

etkilenmemiş olmak koşuluyla evlât edinmeye engel olmayacağı düzenlenmiş; son fıkrada da küçüğün başvurudan sonra ergin olması hâlinde, koşulları daha önceden yerine getirilmiş olmak kaydıyla küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin hükümlerin uygulanacağı belirtilmiştir. Gerekçenin ilk cümlesindeki "**kararla gerçekleşeceği**" ifadesi, maddenin en önemli yeniliğini özetler: eski Kanun'da evlât edinme hâkimin izni üzerine düzenlenen resmî bir senetle kurulurken, bugün ilişki doğrudan **mahkeme kararıyla** doğar. Tasarının 315. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almamış, madde Tasarıdaki hâliyle kanunlaşmıştır (S. Sayısı 723, s. 311-314).

DİKKAT

Bu maddede en sık karşılaşılan sorun **yetkidir** ve üç noktada yanlış yapılır. **Birincisi, ölçüt yanlış seçilir:** yetkili mahkeme davalının değil, **evlât edinenin** oturma yeri mahkemesidir; davayı velâyetin kaldırılması gibi başka bir dava olarak nitelendirip davalının yerleşim yerine gitmek bozma sebebidir.[11] **İkincisi, tarih yanlış alınır:** yetki **dava tarihindeki** duruma göre belirlenir; sonradan yapılan adres değişikliği sonucu değiştirmez.[12] **Üçüncüsü, kaldırma davasıyla karıştırılır:** evlâtlık ilişkisinin kaldırılması davasında soybağı davalarına ilişkin yetki kuralı da işler ve davacıya seçim hakkı tanır.[13] İkinci bir uyarı hüküm fıkrasına ilişkindir: mahkeme evlât edinmeye **izin vermez**, evlât edinmeye **karar verir**; 'izin verilmesine' biçimindeki hüküm usule aykırıdır. Üçüncü uyarı vekâletnameyle ilgilidir: evlât edinme şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanımı olduğundan vekilin dava açabilmesi için vekâletnamede **özel yetki** bulunmalıdır.[14]

II. Yetkili Mahkeme

- **Ölçüt:** Evlât edinenin oturma yeri (TMK m. 315/1).
- **Birlikte evlât edinme:** Eşlerden birinin oturma yeri yeterlidir.
- **Davalı:** Onun yerleşim yeri belirleyici değildir.[15]
- **Zaman:** Dava tarihindeki duruma göre.[16]
- **Sonraki adres değişikliği:** Yetkiyi etkilemez.
- **Denetim:** Mahkeme esasa girmeden önce resen inceler.[17]

11 Yargıtay 2. HD, 15.04.2013, E. 2012/13407, K. 2013/10514.
12 Yargıtay 20. HD, 10.12.2018, E. 2018/5762, K. 2018/8070.
13 Yargıtay 20. HD, 03.10.2016, E. 2016/8730, K. 2016/8308.
14 Yargıtay 2. HD, 09.03.2022, E. 2021/5709, K. 2022/2228.
15 Yargıtay 2. HD, 15.04.2013, E. 2012/13407, K. 2013/10514.
16 Yargıtay 20. HD, 10.12.2018, E. 2018/5762, K. 2018/8070.
17 Yargıtay 8. HD, 14.12.2017, E. 2017/6688, K. 2017/16864.

III. Evlâtlık İlişkisinin Kurulması

- **An:** Mahkeme kararıyla birlikte (TMK m. 315/1).
- **İzin usulü:** Kaldırılmıştır.[18]
- **Hüküm fıkrası:** "İzin verilmesine" değil, "evlât edinilmesine".
- **Eski sistem:** Hâkimin izni ve noterde resmî senet.
- **Yanlış hüküm:** Usul ve yasaya aykırıdır.[19]
- **Tescil:** Karar kesinleşince nüfusa işlenir (TMK m. 314).

IV. Kaldırma Davasında Yetki

- **Kural:** Kurulmadaki usul kaldırmada da geçerlidir.[20]
- **Dayanak:** Evlât edinme bir soybağı ilişkisi kurar (TMK m. 283).
- **Seçim hakkı:** Davacı kendi yerleşim yerini seçebilir.
- **Alternatif:** Doğum sırasındaki yerleşim yeri de mümkündür.
- **Uygulama:** Aynı yön.[21]
- **Dava sebebi:** Rıza yokluğu veya esasa ilişkin noksanlık (TMK m. 318).

V. Evlât Edinenin Ölümü

- **Kural:** Başvurudan sonraki ölüm engel değildir (TMK m. 315/2).
- **Şart:** Diğer koşulların bundan etkilenmemesi.
- **Dava:** Konusuz kalmaz.[22]
- **Usul:** Mirasçılar tespit edilip davaya dahil edilir.
- **Vekâlet:** Ölümle sona erer.[23]
- **Sınır:** Dinlenme koşulu gerçekleşmemişse karar verilemez.[24]

VI. Ayırt Etme Gücünün Kaybı ve Erginleşme

- **Ehliyet kaybı:** Ölümle aynı sonuca bağlanmıştır (TMK m. 315/2).
- **Şart:** Diğer koşulların etkilenmemiş olması.
- **Erginleşme:** Başvurudan sonra küçük ergin olabilir (TMK m. 315/3).
- **Sonuç:** Küçüklere ilişkin hükümler uygulanır.
- **Kayıt:** Koşulların daha önce yerine getirilmiş olması.

18 Yargıtay 8. HD, 01.06.2017, E. 2017/6551, K. 2017/8100.
19 Yargıtay 2. HD, 09.02.2006, E. 2005/17017, K. 2006/1201.
20 Yargıtay 20. HD, 03.10.2016, E. 2016/8730, K. 2016/8308.
21 Yargıtay 18. HD, 08.04.2013, E. 2013/3334, K. 2013/5685.
22 Yargıtay 2. HD, 26.01.2012, E. 2010/16038, K. 2012/1473.
23 Yargıtay 2. HD, 22.11.2007, E. 2006/21229, K. 2007/16267.
24 Yargıtay 2. HD, 20.06.2022, E. 2022/5465, K. 2022/6032.

- **Fark:** Ergin hükümleri devreye girmez (TMK m. 313).

VII. Usule İlişkin Noktalar

- **Nitelik:** Şahsa sıkı sıkıya bağlı hakkın kullanımı.[25]
- **Vekâletname:** Özel yetki zorunludur (HMK m. 74).
- **Genel vekâletname:** Yeterli değildir.[26]
- **Dinleme:** Evlât edinen ve edinilen dinlenir (TMK m. 316).
- **Sıra:** Beyanların erken alınması dosyayı güvenceye alır.
- **Görev:** Aile mahkemesi (4787 s. K. m. 4).

UYGULAMA NOTU

Bu maddeyle çalışırken dosya **üç soruyla** açılmalıdır. **Birincisi: dava nerede açılacaktır?** Yetkili mahkeme evlât edinenin oturma yeri mahkemesidir; birlikte evlât edinmede eşlerden birinin oturma yeri yeterlidir, yani eşler farklı yerlerde kayıtlıysa seçim yapılabilir. Dava açılmadan önce adres kayıt sistemindeki güncel kayıt alınmalı ve dilekçeye eklenmelidir; yetki **dava tarihine** göre belirlendiği için sonradan taşınmak sonucu değiştirmez, ancak dava tarihindeki kaydın yanlış görünmesi gereksiz bir yetki tartışması doğurur. Evlâtlık ilişkisinin **kaldırılması** davasında ise kural daha esnektir: soybağı davalarına ilişkin yetki kuralı devreye girer ve davacı kendi yerleşim yeri mahkemesini seçebilir. **İkincisi: talebi nasıl kuracağım?** Hüküm fıkrası 'evlât edinilmesine izin verilmesine' değil, '**evlât edinilmesine**' biçiminde kurulmalıdır; izin usulü kaldırılmıştır ve ilişki doğrudan mahkeme kararıyla kurulur. Dilekçedeki talep sonucu buna göre yazılmalıdır. Vekil aracılığıyla dava açılıyorsa vekâletnamede **evlât edinme davası açmaya** özel yetki bulunduğundan emin olunmalıdır; evlât edinme şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanımıdır ve genel vekâletname yetmez. **Üçüncüsü: süreç uzarsa ne olur?** Evlât edinme davaları bazen yıllar sürer. Bu süre içinde evlât edinenin ölmesi veya ayırt etme gücünü kaybetmesi kural olarak engel değildir; dava konusuz kalmaz ve mirasçılar davaya dahil edilerek sürdürülür. Ancak bunun bir sınırı vardır: evlât edinmeye ancak evlât edinen ile edinilenin **dinlenmelerinden sonra** karar verilebilir. Bu yüzden en pratik tedbir, evlât edinenin beyanının **ilk duruşmada** alınmasını istemektir. Aynı şekilde küçük evlât edinilecekse ve çocuk yaşça büyükse, başvurudan sonra ergin olsa bile küçüklere ilişkin hükümlerin uygulanacağı, ancak koşulların **daha önce** yerine getirilmiş olması gerektiği unutulmamalıdır.

25 Yargıtay 2. HD, 09.03.2022, E. 2021/5709, K. 2022/2228.
26 Yargıtay 2. HD, 07.11.2023, E. 2023/1076, K. 2023/5222.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
01.06.2017 · E. 2017/6551 · K. 2017/8100

4721 sayılı Kanun ile evlât edinmeye izin verilmesi usulü kaldırılmıştır; mahkeme, izin değil doğrudan evlât edinme kararı verir

Mahkeme, küçüğün evlât edinilmesine **izin verilmesine** hükmetmişti. Karar bu yönüyle temyiz incelemesinden geçmiştir.

> *1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe giren 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 315. maddesi ile "Evlat edinme kararı, evlat edinenin oturma yeri; birlikte evlat edinmede eşlerden birinin oturma yeri mahkemesince verilir. Mahkeme kararıyla birlikte evlatlık ilişkisi kurulmuş olur." hükmü getirilerek, evlat edinmeye izin kararı verilmesi usulü kaldırıldığına göre, mahkemece küçüğün evlat edinilmesine izin verilmesine hükmedilmesi doğru değilse de...*

DEĞERLENDİRME Bu karar, maddenin getirdiği **en köklü değişikliği** gösterir. 743 sayılı Kanun döneminde evlât edinme bir sözleşmeydi: hâkim yalnızca **izin** verir, ilişki sonra noterde düzenlenen resmî senetle kurulurdu. Bugün böyle bir ikili yapı yoktur; hâkim izin vermez, doğrudan **evlât edinme kararı** verir ve ilişki bu kararla birlikte kurulur. Uygulamada hâlâ rastlanan 'evlât edinilmesine izin verilmesine' biçimindeki hüküm fıkraları usule aykırıdır. Dilekçede talep "evlât edinilmesine karar verilmesi" olarak kurulmalıdır; aynı yanlışa daha erken tarihli kararlarda da işaret edilmiştir.[27]

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
15.04.2013 · E. 2012/13407 · K. 2013/10514

Yetki, davanın hukukî niteliğine göre belirlenir; evlât edinme davası velâyetin kaldırılması olarak nitelendirilip davalının yerleşim yeri mahkemesi yetkili sayılamaz

Evli bir çift, evlilik dışı ilişkiden doğan küçüğü birlikte evlât edinmek istemiştir. Davalı yetki itirazında bulunmuştur. Mahkeme davayı 'velâyetin kaldırılması' olarak niteledi ve davalının yerleşim yeri mahkemesinin yetkili olduğu gerekçesiyle yetkisizlik kararı vermiştir.

> *Evlat edinme kararı; evlat edinenin oturma yeri, birlikte evlat edinmede ise, eşlerden birinin oturma yeri mahkemesince verilir (TMK. m. 315/1). Davalının yetki itirazının, davanın bu hukuki niteliğine göre değerlendirilip sonuca bağlanması gerekirken, bu husus gözetilmeden, davanın hatalı olarak "velayetin kaldırılması" şeklinde nitelendirilip davalının yerleşim yeri mahkemesinin yetkili olduğundan bahisle, yetkisizlik kararı verilmesi doğru bulunmamıştır.*

DEĞERLENDİRME Yetki kuralı burada **davacıya bağlıdır**, davalıya değil: yetkili mahkeme **evlât edinenin** oturma yeri mahkemesidir; birlikte evlât edinmede **eşler-**

27 Yargıtay 2. HD, 09.02.2006, E. 2005/17017, K. 2006/1201.

den birinin oturma yeri yeterlidir. Bu, aile hukukundaki pek çok davadan farklıdır ve yanlış nitelendirme doğrudan yanlış yetkiye götürür. Kararın gösterdiği hata tipiktir: evlât edinme davası, sonuçları itibarıyla velâyeti de etkilediği için 'velâyetin kaldırılması' sanılmış ve davalının yerleşim yeri esas alınmıştır. Dava dilekçesinde hukukî nitelendirme açıkça yazılmalıdır; nitelendirme görevi hâkime ait olsa da yanlış nitelendirme aylarca süren bir yetki tartışmasına yol açar.

3 YARGITAY 20. HUKUK DAİRESİ
10.12.2018 · E. 2018/5762 · K. 2018/8070

Yetki, davanın açıldığı tarihe göre belirlenir; dava tarihinden sonra yapılan adres değişikliği sonucu etkilemez

Evlât edinme davası açıldıktan yaklaşık iki hafta sonra davacı, uzun yıllardır kayıtlı olan adres kaydını değiştirmiştir. İki mahkeme arasında yetki uyuşmazlığı çıkmıştır; biri güncel adrese, diğeri dava tarihindeki adrese dayanmıştır.

> *Açılan bir davada yetki davanın açıldığı tarihe göre belirlenir. Davanın açıldığı tarihten sonra ortaya çıkan olaylar ve talepler kanunda bir istisna tanınmamış ise, hüküm tarihinde dikkate alınamaz. Yani her dava açıldığı tarihteki hukuki ve maddi olgulara göre sonuçlandırılır.*

DEĞERLENDİRME Bu ilke basit görünür ama uygulamada sık atlanır: **yetki, dava tarihindeki duruma göre** saptanır. Dava açıldıktan sonra taşınmak, adres kaydını değiştirmek ya da başka bir ile yerleşmek yetkiyi değiştirmez; aynı şekilde dava açıldığı tarihte yetkisiz olan bir mahkeme, davacının sonradan o yere taşınmasıyla yetkili hâle gelmez. Pratik sonucu şudur: dava açılmadan önce **adres kayıt sistemindeki yerleşim yeri bilgisi kontrol edilmeli** ve dilekçeye o tarihteki kayıt eklenmelidir. Dava sırasında taşınılacaksa bunun yetkiyi etkilemeyeceği, ancak tebligat adresinin bildirilmesi gerektiği unutulmamalıdır.

4 YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ
14.12.2017 · E. 2017/6688 · K. 2017/16864

Dava şartları da davanın açıldığı tarihe göre belirlenir ve mahkeme bunları esasa girmeden önce kendiliğinden araştırır

Bir çift, kurum yanında kalan ve geçici bakım sözleşmesiyle kendilerine teslim edilen küçüğü evlât edinmek istemiştir. Dava, davacıların kayıtlı yerleşim yerinden başka bir yer mahkemesinde açılmıştı; mahkeme işin esasını incelemiştir.

> *Açılmış olan bir davada dava şartları, davanın açılmış olduğu tarihe göre belirlenir. Mahkeme davanın başında, esasa ilişkin incelemeye geçmeden önce dava şatlarının bulunup bulunmadığını kendiliğinden araştırmak ve incelemekle yükümlüdür. Davanın açıldığı tarihten sonra ortaya çıkan olaylar ve talepler, kanunda bir istisna tanınmamış ise, hüküm anında dikkate alınmayacaktır. Yani her dava açıldığı tarihteki hukuki ve maddi olgulara göre sonuçlandırılmalıdır.*

DEĞERLENDİRME Karar, yetki denetiminin **sırasını** gösterir: mahkeme davanın başında, esasa ilişkin incelemeye geçmeden önce dava şartlarının bulunup bulunmadığını **kendiliğinden** araştırmakla yükümlüdür. Yetkisiz bir mahkemede açılan dosyada esas incelenip karar verilmesi, sonradan bozmaya ve aylarca gecikmeye yol açar. Bu nedenle dilekçe verilirken yetki belgelenmelidir: davacıların dava tarihindeki yerleşim yeri kaydı dosyaya konulmalıdır. Birlikte evlât edinmede eşlerden **birinin** oturma yerinin yeterli olduğu da hatırlanmalıdır; eşler farklı yerlerde kayıtlıysa bu bir seçim imkânı sunar.

5 **YARGITAY (KAPATILAN) 18. HUKUK DAİRESİ**
08.04.2013 · E. 2013/3334 · K. 2013/5685

Evlâtlık ilişkisinin kaldırılması davasında da evlât edinmenin kurulmasına ilişkin yetki kuralı uygulanır

Davacı, 1988 yılında evlât edindiği kişinin evlâtlık görevlerini yerine getirmediğini belirterek evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını istedi ve davayı kendi yerleşim yerinde açmıştır. Mahkeme yetkisizlik kararı vermiştir.

> *Türk Medeni Kanununun 283. maddesi uyarınca; soybağına ilişkin davalar, taraflardan birinin dava veya doğum sırasındaki yerleşim yeri mahkemesinde açılır. Aynı yasanın 315. maddesi gereğince ise; evlat edinme kararı, evlat edinenin oturma yeri; birlikte evlat edinmede eşlerden birinin oturma yeri mahkemesince verilir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar iki hükmü birleştirir. Soybağına ilişkin davalar, taraflardan birinin **dava veya doğum sırasındaki yerleşim yeri** mahkemesinde açılır (TMK m. 283); evlât edinme kararı ise **evlât edinenin oturma yeri** mahkemesince verilir. Evlât edinme sonuç itibarıyla bir soybağı ilişkisi kurduğuna göre, kurulmasında öngörülen usul **kaldırılmasında da** geçerlidir. Bunun davacıya sağladığı imkân önemlidir: evlâtlık ilişkisinin kaldırılması davasında davacı, tercih hakkını kendi dava sırasındaki yerleşim yeri mahkemesi yönünde kullanabilir.[28] Dolayısıyla bu davada yetki, evlât edinme davasındakinden daha esnektir.

6 **YARGITAY 20. HUKUK DAİRESİ**
03.10.2016 · E. 2016/8730 · K. 2016/8308

Evlât edinme sonuç itibarıyla bir soybağı davasıdır; kurulmasında öngörülen usul kaldırılmasında da geçerlidir ve davacı seçim hakkını kullanabilir

Bir çift, çocuklarını başka kişilere evlâtlık vermişti. Daha sonra evlât edinenlerin boşanma aşamasına geldiği ve çocukla ilgilenmedikleri ileri sürülerek evlâtlık ilişkisinin kaldırılması istendi. Dava, davacının yerleşim yerinde açıldı ve iki mahkeme arasında yetki uyuşmazlığı çıkmıştır.

28 Yargıtay 20. HD, 03.10.2016, E. 2016/8730, K. 2016/8308.

> *Evlat edinme netice itibariyle bir soybağı davası olup kurulmasında öngörülen usul kaldırılmasında da geçerlidir. Davacı tercih hakkını kendisinin dava sırasındaki yerleşim yeri mahkemesi yönünde kullanarak dava açmıştır.*

DEĞERLENDİRME Bu cümle, evlâtlık ilişkisinin kaldırılması davalarında yetkinin nasıl belirleneceğini çözer. Evlât edinme bir **soybağı ilişkisi** kurduğuna göre, soybağı davalarına ilişkin yetki kuralı burada da işler (TMK m. 283) ve bu kural davacıya **seçim hakkı** tanır: taraflardan birinin dava sırasındaki veya doğum sırasındaki yerleşim yeri mahkemesi. Evlât edinme davasında yetki tek bir yere bağlıyken, kaldırma davasında birden fazla seçenek bulunması ilk bakışta tuhaf görünebilir; ancak kaldırma davasını genellikle evlât edinen değil **başka bir ilgili** açtığı için bu esneklik yerindedir (TMK m. 318).

7 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
26.01.2012 · E. 2010/16038 · K. 2012/1473

Evlât edinme başvurusunda bulunanın dava sırasında ölmesi davayı konusuz bırakmaz; mirasçıları davaya dahil edilerek yargılama sürdürülür

Evli bir çift, ergin bir kişiyi birlikte evlât edinmek için dava açmıştır. Her iki davacı da duruşmada dinlenmiştir; bu tarihten dört gün sonra davacılardan biri ölmüştür.

> *Evlat edinme başvurusundan sonra evlat edinenin ölümü veya ayırt etme gücünü kaybetmesi, diğer koşullar bundan etkilenmediği takdirde evlat edinmeye engel olmaz (TMK. md. 315/2). Bu sebeple evlat edinme başvurusunda bulunanın dava sırasında ölmüş olması, davayı konusuz hale getirmez. Böyle bir durumda ölümle, kişinin taraf ve dava ehliyeti sona erdiğinden mirasçılarının davaya dahil edilerek davanın görülmesi gerekir...*

DEĞERLENDİRME İkinci fıkra, uygulamada çok işe yarayan bir kuraldır. Evlât edinme davası bazen yıllar sürer; bu süre içinde evlât edinenin ölmesi ya da ayırt etme gücünü kaybetmesi, **diğer koşullar bundan etkilenmiyorsa** evlât edinmeye engel değildir. Dolayısıyla dava konusuz kalmaz ve 'karar verilmesine yer olmadığına' hükmedilemez. Kararın gösterdiği usul adımı şudur: ölümle kişinin taraf ve dava ehliyeti sona erdiğinden **mirasçılarının tespit edilip davaya dahil edilmesi** ve yargılamanın onlarla sürdürülmesi gerekir. Bu dosyada koşul da gerçekleşmişti: ölen davacı, ölümünden önce duruşmada dinlenmişti.

8 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
20.06.2022 · E. 2022/5465 · K. 2022/6032

Ölüm evlât edinmeye engel değilse de, evlât edinenin karardan önce dinlenmiş olması gerekir; diğer koşullar ölümden etkileniyorsa evlât edinmeye karar verilemez

Evlât edinme davası açan kişi yargılama sırasında ölmüştür. Mirasçıları istinafa başvurmuştur; bölge adliye mahkemesi bakım şartının ispatlanamadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

> *Evlat edinme başvurusundan sonra evlat edinenin ölümü veya ayırt etme gücünü kaybetmesi, diğer koşullar bundan etkilenmediği takdirde evlat edinmeye engel olmaz (TMK.m.315/2). Buna göre, evlat edinme başvurusunda bulunan davacının ölümü, kural olarak davayı konusuz hale getirmez. Evlat edinenin ölümü, evlat edinmeye ilişkin diğer şartları etkiliyorsa evlat edinmeye karar verilemeyecektir. Kanuna göre, evlat edinmeye ancak evlat edinen ile edinilenin dinlenmelerinden sonra karar verilir (TMK.m.316/1).*

DEĞERLENDİRME Karar, ikinci fıkranın **sınırını** çizer. Ölüm kendiliğinden bir engel değildir; ancak kanun ölümün **diğer koşulları etkilememiş olmasını** arar. Buradaki en kritik koşul dinlenme zorunluluğudur: evlât edinmeye ancak evlât edinen ile edinilenin dinlenmelerinden sonra karar verilebilir (TMK m. 316). Evlât edinen hiç dinlenmeden ölmüşse bu koşul artık gerçekleştirilemez ve evlât edinmeye karar verilemez. Pratik sonucu açıktır: evlât edinme davasında **evlât edinenin beyanının erken alınması** istenmelidir; ilk duruşmada dinlenmek, sonradan doğabilecek bir ölüm veya ehliyet kaybı riskine karşı dosyayı güvenceye alır.

9 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
09.03.2022 · E. 2021/5709 · K. 2022/2228

Evlât edinme davası şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanımıdır; vekilin dava açabilmesi için vekâletnamede özel yetki bulunmalıdır

Evlât edinme davası vekil aracılığıyla açılmıştı. Davacı yargılama sırasında ölmüştür. Vekâletnamede evlât edinme davası açmak için özel yetki bulunup bulunmadığı tartışılmıştır.

> *Evlat edinme davası, şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanımı niteliğindedir. Dosya içerisinde müteveffa Şaban'ın vekiline verdiği vekaletnamede "evlat edinme" davasını açabilmesi için özel yetkisi bulunmamaktadır. Evlat edinme başvurusundan sonra evlat edinenin ölümü veya ayırt etme gücünü kaybetmesi, diğer koşullar bundan etkilenmediği taktirde evlat edinmeye engel olmaz. (TMK.m.315/2) Buna göre, evlat edinme başvurusunda bulunan davacı...*

DEĞERLENDİRME Bu tespit, davanın en başında denetlenmesi gereken bir usul şartını ortaya koyar. Evlât edinme **şahsa sıkı sıkıya bağlı** bir haktır; bu nitelikteki davaları vekilin açabilmesi için vekâletnamede **açıkça özel yetki** verilmiş olması gerekir (HMK m. 74). Genel vekâletname yeterli değildir. Aynı sonuca daha yeni tarihli kararlarda da varılmıştır.[29] Uygulamada yapılacak iş basittir: vekâletname düzenletilirken "evlât edinme davası açmaya" yetkisi açıkça yazdırılmalıdır. Eksiklik dava sırasında fark edilirse tamamlanması için süre verilir; hiç tamamlanmazsa dava usulden reddedilir.

29 Yargıtay 2. HD, 07.11.2023, E. 2023/1076, K. 2023/5222.

10 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
22.11.2007 · E. 2006/21229 · K. 2007/16267

Evlât edinmek isteyen kişi ilk duruşmadan önce ölmüşse vekâlet ilişkisi de sona erer ve husumet sorunu doğar

Evlât edinmek isteyen kişi, dava açıldıktan yaklaşık bir ay sonra ve ilk duruşmadan önce ölmüştür. Dava, evlât edinilmek istenen kişi tarafından takip edilmiştir.

> *Medeni Kanununun 315/2. maddesi; evlat edinme başvurusundan sonra evlat edinenin ölümü veya ayırt etme gücünü kaybetmesi halinde, diğer koşulların bundan etkilenmediği takdirde evlat edinmeye engel olmayacağını hükme bağlamıştır .Evlat edinmek isteyen Erdoğan 14.12.2005'te Fundayı evlat edinmek istemiş ilk oturumdan önce 14.1.2006 tarihinde ölmüştür.Ölümle vekalet ilişkisi sona ermiştir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, ikinci fıkranın kolaylığının **usulü ortadan kaldırmadığını** gösterir. Ölüm evlât edinmeye engel olmasa da iki sonuç doğurur: ölen kişinin **taraf ve dava ehliyeti** sona erer ve onun verdiği **vekâlet ilişkisi** de sona erer. Bu nedenle yargılamanın kendiliğinden sürmesi mümkün değildir; mirasçıların tespit edilip davaya dahil edilmesi gerekir. Dosyada ayrıca dinlenme koşulu da sorun yaratmıştır, çünkü evlât edinen **ilk duruşmadan önce** ölmüştür. Bu ayrıntı, bir önceki kararla birlikte okunduğunda pratik kuralı verir: evlât edinenin beyanı ne kadar erken alınırsa dosya o kadar güvendedir.

11 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
07.11.2023 · E. 2023/1076 · K. 2023/5222

Vekâletnamede özel yetki bulunmaması ile evlât edinenin ölümü birlikte değerlendirilir; ölüm kural olarak davayı konusuz bırakmaz

Evlât edinme davası vekil aracılığıyla açılmış, davacı yargılama sırasında ölmüştü. Dosyadaki vekâletnamede evlât edinme davası açmak için özel yetki bulunmuyordu.

> *4721 sayılı Kanun'un 315 inci maddesinin ikinci fıkrası gereğince evlat edinme başvurusundan sonra evlat edinenin ölümü veya ayırt etme gücünü kaybetmesi, diğer koşullar bundan etkilenmediği taktirde evlat edinmeye engel olmayacağı...*

DEĞERLENDİRME Bu yeni tarihli karar, iki usul sorununu bir arada ele alır ve uygulama için bir **kontrol listesi** sunar. **Birincisi**, evlât edinme davası şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanımıdır; vekilin bu davayı açabilmesi için vekâletnamede özel yetki bulunmalıdır. **İkincisi**, evlât edinenin ölümü kural olarak davayı konusuz bırakmaz; mirasçılar davaya dahil edilerek yargılama sürdürülür. **Üçüncüsü**, buna karşılık evlât edinmeye ancak evlât edinen ile edinilenin dinlenmelerinden sonra karar verilebileceğinden (TMK m. 316), dinlenmeden ölüm hâlinde bu koşul gerçekleşmez. Dolayısıyla ölüm hâlinde sorulacak soru şudur: **bu kişi dinlenmiş miydi?**

12 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
09.02.2006 · E. 2005/17017 · K. 2006/1201

Evlâtlık olarak alınmalarına izin verilmesi biçimindeki hüküm usul ve yasaya aykırıdır

Ergin bir kişinin evlât edinilmesi istenmiş, mahkeme davacıların o kişiyi 'evlâtlık olarak almalarına izin verilmesi' biçiminde hüküm kurmuştu. Ayrıca evlât edinilenin eşinin rızası da alınmamıştı. Karar kanun yararına temyiz edilmiştir.

> *1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe giren 4721 sayılı TürkMedeni Kanununun 315. maddesi ile "Evlat edinme kararı, evlat edinenin oturma yeri; birlikte evlat edinmede eşlerden birinin oturma yeri mahkemesince verilir. Mahkeme kararıyla birlikte evlatlık ilişkisi kurulmuş olur." Hükmü getirilerek, evlat edinmeye izin kararı verilmesi usulü kaldırılmış olmasına rağmen mahkemece, davacılarınHasan Yıldıran'ı evlatlık olarak almalarına izin verilmesi şeklinde verilen karar usul ve yasaya aykırıdır.*

DEĞERLENDİRME Erken tarihli bu karar, yeni Kanun'un getirdiği usul değişikliğinin ilk yıllarda nasıl gözden kaçtığını gösterir. Eski alışkanlıkla kurulan 'evlâtlık olarak almalarına **izin** verilmesine' biçimindeki hüküm fıkraları usule aykırıdır; hâkim izin vermez, evlât edinmeye **karar verir** ve ilişki bu kararla kurulur. Kararın ikinci tespiti de önemlidir: evlât edinilen kişi evliyse **eşinin rızası** alınmadan hüküm kurulamaz (TMK m. 313). Ergin evlât edinme dosyalarında bu iki nokta birlikte kontrol edilmelidir; hüküm fıkrasının doğru kurulması, ileride nüfus işlemlerinde çıkacak sorunları da önler.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 283:** Soybağı davalarında yetkili mahkeme.
- **TMK m. 305:** Küçüklerin evlât edinilmesinde genel koşullar.
- **TMK m. 306:** Eşlerin birlikte evlât edinmesi.
- **TMK m. 313:** Erginlerin ve kısıtlıların evlât edinilmesi.
- **TMK m. 314:** Evlât edinmenin hükümleri.
- **TMK m. 316:** Evlât edinmede araştırma.
- **TMK m. 317:** Rızanın bulunmaması.
- **TMK m. 318:** Diğer noksanlıklar.
- **TMK m. 319:** Hak düşürücü süre.

MADDE

316 D. Şekil ve usul II. Araştırma

KANUN METNİ

(1) Evlât edinmeye, ancak esaslı sayılan her türlü durum ve koşulların kapsamlı biçimde araştırılmasından, evlât edinen ile edinilenin dinlenmelerinden ve gerektiğinde uzmanların görüşünün alınmasından sonra karar verilir.

(2) Araştırmada özellikle evlât edinen ile edinilenin kişiliği ve sağlığı, karşılıklı ilişkileri, ekonomik durumları, evlât edinenin eğitme yeteneği, evlât edinmeye yönelten sebepler ve aile ilişkileri ile bakım ilişkilerindeki gelişmelerin açıklığa kavuşturulması gerekir.

(3) Evlât edinenin altsoyu varsa, onların evlât edinme ile ilgili tavır ve düşünceleri de değerlendirilir.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 316, evlât edinme kararından önce hâkime ciddî bir araştırma yapma zorunluluğu getirir. Üç aşama vardır: **kapsamlı araştırma**, **dinleme** ve gerektiğinde **uzman görüşü**. Dinleme özellikle önemlidir: evlât edinme şahsa bağlı bir hak olduğundan hâkim, evlât edinen ile edinileni birlikte dinler; dosya üzerinden ya da yalnızca vekillerin beyanıyla karar verilemez.[1] Bu zorunluluğun sert bir sonucu vardır: evlât edinen **hiç dinlenmeden ölürse** dinlenme koşulu artık gerçekleştirilemeyeceğinden dava o kişi yönünden reddedilir.[2] İkinci fıkra araştırmanın konularını sayar; üçüncü fıkra ise evlât edinenin altsoyu varsa **onların tavır ve düşüncelerinin de değerlendirilmesini** ister. Uygulamada uzman görüşü kural olarak alınmakta ve genellikle **sosyal inceleme raporu** biçimini almaktadır.

TEMEL KAVRAMLAR

1 Yargıtay 2. HD, 17.10.2006, E. 2006/6053, K. 2006/14135.
2 Yargıtay 18. HD, 05.05.2014, E. 2014/6517, K. 2014/8230.

Kapsamlı araştırma	Esaslı sayılan her türlü durum ve koşulun aydınlatılması (TMK m. 316/1).
Dinleme	Evlât edinen ile edinilenin mahkemece bizzat dinlenmesi (TMK m. 316/1).
Uzman görüşü	Genellikle sosyal inceleme raporu biçiminde alınan değerlendirme (TMK m. 316/1).
Altsoyun tavrı	Evlât edinenin çocuklarının evlât edinmeye bakışı (TMK m. 316/3).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 316- İsviçre Medenî Kanununun 268a maddesinden alınan bu maddede, hâkimin evlât edinme kararı vermeden önce ciddî bir araştırma yapması zorunluluğu ile bu araştırmanın kapsam ve içeriği düzenlenmektedir. Evlât edinme şahsa bağlı bir hak olduğundan, hâkim, evlât edinenin şahsî durumu hakkında tam bir kanaata sahip olmak bakımından, evlât edinen ile evlât edinileni birlikte dinleyecektir. Hâkim bu araştırmayı yaparken örneğin, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu gibi koruyucu kurum ve kuruluşların bu konudaki yazılı görüşlerinden de yararlanabilecektir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 121*

Gerekçe kısadır ama iki cümlesi uygulamayı doğrudan belirler. **Birinci cümle dinlemenin niçin zorunlu olduğunu açıklar:** evlât edinme **şahsa bağlı bir haktır**; bu nedenle hâkimin evlât edinenin kişisel durumu hakkında tam bir kanaate sahip olabilmesi için tarafları **birlikte dinlemesi** gerekir. Buradaki gerekçe biçimsel değildir: dinleme, hâkimin kanaat oluşturmasının aracıdır ve bu yüzden dosya üzerinden ya da yalnızca vekillerin beyanıyla karar verilemez. Aynı nitelendirme başka bir sonuç daha doğurur: şahsa sıkı sıkıya bağlı hakların kullanımına ilişkin davalarda vekilin **özel yetkisi** aranır (TMK m. 315). **İkinci cümle uzman görüşünün kaynağını gösterir:** hâkim, koruyucu kurum ve kuruluşların **yazılı görüşlerinden** yararlanabilecektir. Gerekçe dönemin sosyal hizmet kurumunu örnek verir; bugün bu işlev Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının ilgili birimleri ile mahkemece görevlendirilen sosyal çalışma görevlileri tarafından yerine getirilmekte ve uygulamada **sosyal inceleme raporu** adını almaktadır. Tasarının 316. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almamış, madde Tasarıdaki hâliyle kanunlaşmıştır (S. Sayısı 723, s. 311-314).

Eski Kanun'da araştırma yükümlülüğü
256. maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarında

yer alıyordu ve bugünküne göre çok daha dar kapsamlıydı. Hükme göre hâkim, evlât edinmeye izin vermeden önce **duruma göre gerekli görebileceği** her türlü soruşturmayı **kendiliğinden** yapar; tarafların belirttikleri sebebi haklı bulmadıkça izin vermezdi. İki fark dikkat çekicidir. **Birincisi, araştırma takdire bağlıydı:** "gerekli görebileceği" ifadesi, hâkime araştırma yapıp yapmama konusunda geniş bir alan bırakıyordu; yeni Kanun ise araştırmayı **zorunlu** kılmış ve kapsamını da tek tek saymıştır. **İkincisi, dinleme ve uzman görüşü öngörülmemişti:** eski metinde ne tarafların birlikte dinlenmesi ne de uzman görüşü alınması yer alıyordu. Bunlar yeni Kanun'un

getirdiği güvencelerdir ve gerekçede de özel olarak vurgulanmıştır. Üçüncü bir fark, araştırmanın **amacına** ilişkindir: eski hüküm hâkimden esas olarak tarafların belirttiği **sebebin haklılığını** denetlemesini isterken, yeni hüküm araştırmayı çocuğun ve tarafların durumunu bütün boyutlarıyla aydınlatmaya yöneltmiştir.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Madde 256 – (Değişik: 14/11/1990 - 3678/7 md.) Evlat edinme, evlat edinenin oturduğu yer sulh hakiminin izni üzerine yapılacak resmi bir senetle olur ve evlat edinme doğum kütüğüne yazılır. Hâkim evlat edinmeye izin vermeden önce, duruma göre gerekli görebileceği her türlü soruşturmayı kendiliğinden yapar. Tarafların belirttikleri sebebi haklı bulmadıkça, hakim, evlat edinmeye izin vermez.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 256

	743 sayılı Kanun	4721 sayılı Kanun m. 316
Araştırma	Gerekli görülürse (m. 256/2)	Zorunlu (m. 316/1)
Kapsam	Belirtilmemişti	Kanunda sayılmıştır (m. 316/2)
Dinleme	Öngörülmemişti	Zorunlu (m. 316/1)
Uzman görüşü	Öngörülmemişti	Gerektiğinde alınır (m. 316/1)
Altsoyun tavrı	Hüküm yoktu	Değerlendirilir (m. 316/3)
Amaç	Sebebin haklılığının denetimi	Bütün koşulların aydınlatılması

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden bu yana hiç değiştirilmemiştir. Uygulamada iki başlık öne çıkmıştır. **Birincisi dinleme koşulunun katılığıdır:** başvurudan sonraki ölüm evlât edinmeye engel olmasa da (TMK m. 315), hiç dinlenmeden gerçekleşen ölüm bu koşulu ortadan kaldırdığından dava o kişi yönünden reddedilmektedir[3] ve bu çizgi bugün de sürmektedir.[4] **İkincisi uzman görüşünün fiilen zorunlu hâle gelmesidir:** kanun "gerektiğinde" dese de, kanunun saydığı araştırma başlıklarının çoğu ancak uzman değerlendirmesiyle aydınlatılabildiğinden rapor alınmadan verilen kararlar eksik inceleme sebebiyle bozulmaktadır.[5] Değerlendirme ölçütleri bakımından da bir çizgi yerleşmiştir: evlât edinen bakımından **salt ceza mahkûmiyeti** engel sayılmamakta, bakılan şey kişinin sosyal, psikolojik ve kültürel yeterliliği ile çocuğun yararı olmaktadır.[6]

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi; araştırma zorunlu hâle geldi, dinleme ve uzman görüşü öngörüldü	4721 s. K.

3 Yargıtay 18. HD, 05.05.2014, E. 2014/6517, K. 2014/8230.
4 Yargıtay 2. HD, 15.10.2024, E. 2024/8050, K. 2024/7363.
5 Yargıtay 8. HD, 19.11.2018, E. 2017/8056, K. 2018/18812.
6 Yargıtay 8. HD, 22.05.2018, E. 2017/7639, K. 2018/12991.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Niteliği	Karardan önce zorunlu araştırma	TMK m. 316/1
Aşamalar	Araştırma, dinleme, uzman görüşü	TMK m. 316/1
Dinleme	Taraflar bizzat dinlenir	Yargıtay 2. HD, K. 2006/14135
Dinlenmeden ölüm	Dava o kişi yönünden reddedilir	Yargıtay 18. HD, K. 2014/8230
Güncel uygulama	Aynı yönde sürüyor	Yargıtay 2. HD, K. 2024/7363
Uzman görüşü	Kural olarak alınır	Yargıtay 8. HD, K. 2018/18812
Sıra	Uzman görüşü, tanıklar, diğer deliller	Yargıtay 8. HD, K. 2019/8435
Esaslı unsurlar	Taraflar tartışmasa da araştırılır	Yargıtay 8. HD, K. 2021/4771
Ceza mahkûmiyeti	Tek başına engel değildir	Yargıtay 8. HD, K. 2018/12991
Menfaat çatışması	Küçüğe kayyım atanır	Yargıtay 18. HD, K. 2015/18041
Tanıklar	Hazır edilmişse dinlenir	Yargıtay 18. HD, K. 2014/15239
Altsoy	Tavır ve düşünceleri değerlendirilir	TMK m. 316/3

TBMM gerekçesine göre madde, İsviçre Medenî Kanunu'nun 268a maddesinden alınmıştır ve hâkimin evlât edinme kararı vermeden önce **ciddî bir araştırma yapması zorunluluğu** ile bu araştırmanın kapsam ve içeriğini düzenler. Gerekçenin iki cümlesi uygulamayı doğrudan yönlendirir. **Birincisi dinlemeye ilişkindir:** "Evlât edinme şahsa bağlı bir hak olduğundan, hâkim, evlât edinenin şahsî durumu hakkında tam bir kanaate sahip olmak bakımından, evlât edinen ile evlât edinileni **birlikte dinleyecektir**." Bu cümle, dinlemenin bir biçim şartı değil, hâkimin kanaat oluşturmasının aracı olduğunu gösterir. **İkincisi uzman görüşüne ilişkindir:** hâkim bu araştırmayı yaparken, koruyucu kurum ve kuruluşların konuya ilişkin **yazılı görüşlerinden** de yararlanabilecektir. Gerekçe bu noktada dönemin sosyal hizmet kurumunu örnek verir; bugün aynı işlev Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının ilgili birimlerince ve mahkemece görevlendirilen sosyal çalışma görevlilerince yerine getirilmektedir. Tasarının 316. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almamış, madde Tasarıdaki hâliyle kanunlaşmıştır (S. Sayısı 723, s. 311-314). 1

DİKKAT

Bu maddede en ağır sonuç doğuran nokta **dinleme zorunluluğudur**. Evlât edinme davası uzun sürebilir; bu süre içinde evlât edinenin ölmesi başlı başına engel değildir (TMK m. 315), ancak **hiç dinlenmeden** gerçekleşen ölüm dinlenme koşulunu telafisi imkânsız biçimde ortadan kaldırır ve dava o kişi yönünden reddedilir;[7] bu uygulama bugün de sürmektedir.[8] Bu nedenle en basit ve en etkili tedbir, evlât edinenin beyanının **ilk duruşmada** alınmasını istemektir. İkinci nokta uzman görüşüdür: kanun "gerektiğinde" dese de uygulamada bu görüş neredeyse istisnasız aranmakta, alınmadan verilen karar eksik inceleme sebebiyle bozulmaktadır.[9] Üçüncü nokta, mahkemenin bu dosyalarda **edilgen kalamamasıdır**: esaslı unsurlar taraflarca açıkça tartışılmasa bile araştırılmalı, dilekçedeki soyut iddialar hâkimin aydınlatma ödevi kapsamında somutlaştırılmalıdır.[10]

II. Araştırmanın Üç Aşaması

- **Birinci aşama:** Esaslı sayılan her türlü durum ve koşulun kapsamlı araştırılması (TMK m. 316/1).
- **İkinci aşama:** Evlât edinen ile edinilenin dinlenmesi.
- **Üçüncü aşama:** Gerektiğinde uzmanların görüşünün alınması.
- **Sıra:** Uzman görüşü, tanıklar, diğer deliller.[11]
- **Nitelik:** Karardan önce tamamlanması zorunludur.
- **Eksiklik:** Eksik inceleme bozma sebebidir.

III. Dinleme Zorunluluğu

- **Kural:** Taraflar bizzat dinlenir.[12]
- **Gerekçe:** Evlât edinme şahsa bağlı bir haktır.
- **Yeterli olmayan:** Dosya üzerinden veya yalnızca vekil beyanıyla karar.
- **Dinlenmeden ölüm:** Dava o kişi yönünden reddedilir.[13]
- **Güncel:** Aynı uygulama sürüyor.[14]
- **Tedbir:** Beyanın ilk duruşmada alınmasını istemek.

7 Yargıtay 18. HD, 05.05.2014, E. 2014/6517, K. 2014/8230.
8 Yargıtay 2. HD, 15.10.2024, E. 2024/8050, K. 2024/7363.
9 Yargıtay 8. HD, 19.11.2018, E. 2017/8056, K. 2018/18812.
10 Yargıtay 8. HD, 07.06.2021, E. 2020/67, K. 2021/4771.
11 Yargıtay 8. HD, 02.10.2019, E. 2017/13932, K. 2019/8435.
12 Yargıtay 2. HD, 17.10.2006, E. 2006/6053, K. 2006/14135.
13 Yargıtay 18. HD, 05.05.2014, E. 2014/6517, K. 2014/8230.
14 Yargıtay 2. HD, 15.10.2024, E. 2024/8050, K. 2024/7363.

IV. Araştırmanın Konuları

- **Kişilik ve sağlık:** Evlât edinen ile edinilenin (TMK m. 316/2).
- **Karşılıklı ilişkiler:** Aralarındaki bağın niteliği.
- **Ekonomik durum:** Gelir ve mal varlığı.
- **Eğitme yeteneği:** Evlât edinenin.
- **Saik:** Evlât edinmeye yönelten sebepler.[15]
- **Gelişmeler:** Aile ve bakım ilişkilerindeki değişim.

V. Uzman Görüşü

- **Kanun:** Gerektiğinde alınır (TMK m. 316/1).
- **Uygulama:** Kural olarak aranır.[16]
- **Biçim:** Genellikle sosyal inceleme raporu.
- **Gerekçe:** Koruyucu kurumların yazılı görüşünden yararlanılabilir.
- **Çelişkili rapor:** Heyetten rapor alınır.[17]
- **Eksikliği:** Tek başına bozma sebebidir.

VI. Değerlendirme Ölçütleri

- **Ceza mahkûmiyeti:** Tek başına engel değildir.[18]
- **Bakılan:** Sosyal, psikolojik ve kültürel yeterlilik.
- **Ölçüt:** Çocuğun yararı (TMK m. 305).
- **Bakım süresi:** Dava tarihinden geriye doğru olması şart değil.[19]
- **Esaslı unsurlar:** Taraflar tartışmasa da araştırılır.[20]
- **Altsoy:** Tavır ve düşünceleri değerlendirilir (TMK m. 316/3).

VII. Yargılamaya İlişkin Noktalar

- **Rıza denetimi:** Araştırmaya dahildir.[21]
- **Menfaat çatışması:** Küçüğe kayyım atanır (TMK m. 426).
- **Kesin hüküm:** Önceki evlât edinme davası engel oluşturmaz.[22]
- **Bekletici sorun:** İlgili başka dosyanın sonucu beklenir.[23]

15 Yargıtay 18. HD, 08.12.2015, E. 2015/4746, K. 2015/18041.
16 Yargıtay 8. HD, 19.11.2018, E. 2017/8056, K. 2018/18812.
17 Yargıtay 8. HD, 22.05.2018, E. 2017/7639, K. 2018/12991.
18 Yargıtay 8. HD, 22.05.2018, E. 2017/7639, K. 2018/12991.
19 Yargıtay 8. HD, 18.03.2019, E. 2017/8763, K. 2019/2797.
20 Yargıtay 8. HD, 07.06.2021, E. 2020/67, K. 2021/4771.
21 Yargıtay 8. HD, 26.12.2019, E. 2018/13616, K. 2019/11787.
22 Yargıtay 18. HD, 08.12.2015, E. 2015/4746, K. 2015/18041.
23 Yargıtay 18. HD, 08.11.2016, E. 2015/22729, K. 2016/11986.

- **Tanıklar:** Hazır edilmişse dinlenir.[24]
- **Kesin süre:** Sonuçları ihtar edilmezse geçersizdir (HMK m. 94).

UYGULAMA NOTU

Bu madde bir **dosya hazırlama listesi** olarak kullanılabilir; çünkü kanunun saydığı araştırma başlıkları, aynı zamanda sunulması gereken delillerin listesidir. **Kişilik ve sağlık için:** sağlık raporu, varsa psikolojik değerlendirme. **Karşılıklı ilişkiler için:** birlikte yaşamayı ve ilgiyi gösteren kayıtlar, fotoğraf ve yazışmalar yerine tanık anlatımı daha güçlüdür. **Ekonomik durum için:** gelir belgesi, tapu ve banka kayıtları. **Eğitme yeteneği ve saik için:** sosyal inceleme raporu belirleyicidir. **Bakım ilişkilerindeki gelişmeler için:** okul, sağlık ve bakım kayıtları. **Altsoy için:** evlât edinenin çocukları varsa onların beyanının alınması istenmelidir; ergin evlât edinmede bu zaten bir geçerlilik koşuludur (TMK m. 313), küçüklerde ise değerlendirme unsurudur. **Dinleme konusunda** yapılacak tek şey, evlât edinenin beyanının **ilk duruşmada** alınmasının dilekçede açıkça istenmesidir. Evlât edinen yaşlı veya hastaysa bu talep hayatî önem taşır; dinlenmeden gerçekleşecek bir ölüm, koşulların tamamı sağlanmış olsa bile davayı bitirir. **Uzman görüşü konusunda** kanundaki "gerektiğinde" ifadesine güvenilmemeli; rapor alınması baştan talep edilmelidir. Dosyada birbiriyle çelişen raporlar varsa, aralarında sosyal hizmet uzmanının da bulunduğu bir **heyetten** rapor alınması istenmelidir. **Son olarak**, araştırma yükümlülüğünün yalnızca kişisel ve ekonomik durumu değil, evlât edinmenin **hukukî ön koşullarını** da kapsadığı unutulmamalıdır: ana babanın rızasının alınıp alınmadığı, rızanın aranmaması kararının bulunup bulunmadığı ve kesinleşip kesinleşmediği. Bu soruların yanıtı dosyada belgeli değilse karar eksik inceleme sebebiyle bozulur.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY (KAPATILAN) 18. HUKUK DAİRESİ**
05.05.2014 · E. 2014/6517 · K. 2014/8230

Evlât edinen mahkemece dinlenmeden ölmüşse artık dinlenme imkânı kalmadığından dava o kişi yönünden reddedilir

Evlât edinme davası açan kişi, mahkemece hiç dinlenmeden ölmüştür. Mahkeme, koşulların oluştuğu gerekçesiyle davanın tümüyle kabulüne karar vermiştir.

> *"Türk Medeni Kanununun 316/1.maddesinde; "Evlat edinmeye, ancak esaslı sayılan her türlü durum ve koşulların kapsamlı biçimde araştırılmasından, evlat edinen ile edinilenin dinlenmelerinden ve gerektiğinde uzmanların görüşünün alınmasından sonra karar verilir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, iki maddeyi birbirine bağlar ve uygulamadaki en kritik riski gösterir. Bir yandan başvurudan sonraki ölüm evlât edinmeye engel de-

24 Yargıtay 18. HD, 30.10.2014, E. 2014/6803, K. 2014/15239.

ğildir (TMK m. 315); öte yandan evlât edinmeye **ancak evlât edinen ile edinilenin dinlenmelerinden sonra** karar verilebilir. İkisi birlikte okunduğunda sonuç şudur: ölüm tek başına engel oluşturmaz, ancak **hiç dinlenmeden** gerçekleşen ölüm dinlenme koşulunu ortadan kaldırır ve artık telafisi mümkün değildir. Bu durumda dava, ölen kişi yönünden reddedilir; birlikte evlât edinmede diğer eş yönünden ise ayrıca değerlendirilir. Pratik tedbir tektir ve çok basittir: **evlât edinenin beyanının ilk duruşmada alınması istenmelidir.** Dosyanın uzaması ihtimali varsa bu talep dilekçede açıkça yazılmalıdır.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
15.10.2024 · E. 2024/8050 · K. 2024/7363

Dinlenme koşulu gerçekleşmeden ölüm hâlinde davanın reddi yönündeki uygulama güncel kararlarda da sürdürülmektedir

Evlât edinme davası açan kişi yargılama sırasında öldü ve mirasçısı davayı sürdürmüştür. İlk derece mahkemesi, evlât edinmeye ancak tarafların dinlenmesinden sonra karar verilebileceği gerekçesiyle davayı reddetmiştir; bölge adliye mahkemesi ve Yargıtay bu kararı onamıştır.

> *TMK'nın 316. maddesinde evlat edinmeye ancak esaslı sayılan her türlü durum ve koşulların kapsamlı biçimde araştırılmasından evlat edinen ve edinilenin mahkemece dinlenilmesinden sonra karar verilebileceği şeklinde düzenlemesi ve emsal Yargıtay kararları dikkate alınarak...*

DEĞERLENDİRME Bu yeni tarihli karar, on yılı aşkın süredir uygulanan çizginin **bugün de sürdüğünü** gösterir. Evlât edinme başvurusundan sonraki ölümün engel olmadığını söyleyen hüküm, dinlenme koşulunu ortadan kaldırmaz; iki hüküm birlikte uygulanır. Mirasçıların davayı sürdürmesi de sonucu değiştirmez, çünkü eksik olan şey taraf sıfatı değil, **kanunun aradığı bir yargılama işlemidir**. Kararda ayrıca dikkat çeken bir ayrıntı vardır: ilk derece mahkemesi gerekçesini yalnızca kanun metnine değil, aynı yöndeki **emsal kararlara** da dayandırmıştır. Bu, konunun yerleşmiş bir uygulama hâline geldiğini gösterir.

3 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
07.06.2021 · E. 2020/67 · K. 2021/4771

Beş yıllık bakım ve gözetim koşulu evlâtlık ilişkisinin esaslı unsurlarından olduğundan mahkemece araştırılması zorunludur

Evlâtlık ilişkisinin kaldırılması istenmiş, dilekçede ilişkinin esasa ilişkin noksanlıklardan biriyle sakat olduğu belirtilmişti. İlk derece mahkemesi, davacıya hangi noksanlık sebebine dayanıldığını sormadan ve araştırma yapmadan davayı reddetmiştir; bölge adliye mahkemesi ise iddiaya istinaf aşamasında ileri sürüldüğü gerekçesiyle itibar etmemiştir.

> *5 yıllık bakım gözetim koşulu evlatlık ilişkisinin esaslı unsurlarından olduğundan ve bu hususun araştırılması gerektiğinden; Bölge Adliye Mahkemesinin*

istinaf isteminin esastan reddine dair kararı kaldırılarak, İlk Derece Mahkemesi kararının bozulmasına karar vermek gerekmiştir.

DEĞERLENDİRME Karar iki şeyi birden söyler. **Birincisi, araştırma zorunluluğu esaslı unsurlar bakımından mutlaktır:** ergin evlât edinmede aranan beş yıllık bakım ve gözetim koşulu bu unsurlardandır ve taraflar açıkça tartışmasa bile mahkemece araştırılmalıdır (TMK m. 313). **İkincisi, hâkimin aydınlatma ödevi işler:** dilekçede 'esasa ilişkin noksanlık' denip somutlaştırılmamışsa mahkeme, davacıya **hangi noksanlığa dayandığını sormalıdır** (HMK m. 31). Bu iki yükümlülük bir arada, evlât edinme dosyalarında mahkemenin edilgen kalamayacağını gösterir. Taraf olarak yapılacak iş ise dilekçede noksanlığı baştan somutlaştırmaktır; aksi hâlde dosya, istinaf aşamasında 'geç ileri sürüldü' itirazıyla karşılaşır.

4 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
02.10.2019 · E. 2017/13932 · K. 2019/8435

Araştırmada izlenecek sıra bellidir: önce uzman görüşü alınır, sonra tanık beyanları ve diğer deliller değerlendirilir

Davacılar, küçükken en az beş yıl bakıp gözettikleri ve eğittikleri kişiyi evlât edinmek istemişlerdir. Mahkeme, taraflar arasında aile hâlinde yaşama zorunluluğu bulunduğu varsayımıyla davayı reddetmiştir; bölge adliye mahkemesi istinaf başvurusunu esastan reddetmiştir.

> *Türk Medeni Kanun'nun 316. maddesi kapsamında evlât edinme davalarında, ancak esaslı sayılan her türlü durum ve koşulların kapsamlı biçimde araştırılmasının gerektiği, yapılacak araştırmada özellikle evlât edinenler ile edinilenin kişiliği ve sağlığı, karşılıklı ilişkileri, ekonomik durumları, evlât edinenlerin eğitme yeteneği, evlât edinmeye yönelten sebepler ve aile ilişkileri ile bakım ilişkilerindeki gelişmeleri açıklığa kavuşturulması gerekir. Bu kapsamında uzman görüşü alınması, daha sonra tanık beyanları ve diğer deliller doğrultusunda yasal diğer koşullar yönünden talep değerlendirilerek bir karar verilmesi gerekirken eksik incelemeye dayalı olarak yazılı gerekçe ile davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Karar, ikinci fıkradaki araştırma ölçütlerini sıralar ve bunları bir **yargılama programına** dönüştürür: uzman görüşü alınması, ardından tanık beyanları ve diğer deliller doğrultusunda yasal koşulların değerlendirilmesi. Kanunun saydığı araştırma başlıkları şunlardır: evlât edinen ile edinilenin **kişiliği ve sağlığı**, **karşılıklı ilişkileri**, **ekonomik durumları**, evlât edinenin **eğitme yeteneği**, **evlât edinmeye yönelten sebepler** ve **aile ile bakım ilişkilerindeki gelişmeler**. Bu liste, dilekçede hangi delillerin gösterileceğinin de haritasıdır: sağlık raporu, sosyal inceleme raporu, gelir ve malvarlığı belgeleri, birlikte yaşamayı gösteren kayıtlar ve tanıklar.

5 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
18.03.2019 · E. 2017/8763 · K. 2019/2797

Bakım koşulunun gerçekleştiği anlaşıldığında dahi evlât edinilenin beyanı alınmalı ve uzman görüşü aldırılmalıdır

Davacılar, doğumundan yurt dışına gidişlerine kadar yaklaşık on yıl birlikte yaşadıkları ve her türlü ihtiyacını karşıladıkları kişiyi evlât edinmek istemişlerdir. Mahkeme davayı reddetmiştir.

> *...kanunun aradığı ve dava tarihinden geriye doğru geçen sürede gerçekleşme zorunluluğu bulunmayan 5 yıllık bakım şartı taraflar yönünden gerçekleşmiştir. Buna göre, mahkemenin ret gerekçesi yerinde değildir.*

DEĞERLENDİRME Karar, araştırma yükümlülüğünün **esasın kabulüyle sona ermediğini** gösterir. Beş yıllık bakım koşulunun gerçekleştiği dosyadan anlaşılsa bile mahkeme doğrudan kabul kararı veremez; önce evlât edinilecek kişinin **beyanını almalı**, sonra **uzman görüşü** aldırmalı ve bütün delilleri birlikte değerlendirmelidir. Kararın ayrıca önemli bir tespiti daha vardır: beş yıllık bakım süresinin **dava tarihinden geriye doğru** geçen sürede gerçekleşmesi zorunlu değildir; geçmişte herhangi bir dönemde tamamlanmış olması yeterlidir. Bu tespit, çocukluğunda bakılıp sonradan ayrı yaşamaya başlamış kişilerin dosyalarında belirleyicidir (TMK m. 313).

6 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
19.11.2018 · E. 2017/8056 · K. 2018/18812

Uzun süreli birlikte yaşama ve ihtiyaçların karşılanması saptansa bile uzman görüşü alınmadan karar verilemez

Davacı, uzun yıllar bir arada yaşadığı, her türlü ihtiyacını karşıladığı ve evlendirdiği kişiyi evlât edinmek istemiştir. Mahkeme davayı reddetmiştir.

> *Mahkemece yapılacak iş, MK'nin 316. maddesi uyarınca uzman görüşü aldırılıp, dosyadaki tüm delillerin birlikte değerlendirilerek oluşacak sonuca göre bir karar verilmesidir.*

DEĞERLENDİRME Bu kısa cümle, maddenin uygulamasındaki en yaygın eksikliği düzeltir: **uzman görüşü, mahkemenin isterse başvurabileceği bir imkân değil, kural olarak tamamlanması gereken bir araştırma adımıdır.** Kanun 'gerektiğinde' dese de, evlât edinme dosyalarında bu gereklilik neredeyse istisnasız kabul edilmektedir; çünkü kanunun saydığı araştırma başlıklarının çoğu (kişilik, karşılıklı ilişkiler, eğitme yeteneği, evlât edinmeye yönelten sebepler) ancak uzman değerlendirmesiyle aydınlatılabilir. Uygulamada bu görüş genellikle **sosyal inceleme raporu** biçiminde alınır. Dosyada rapor alınmadan karar verilmişse, bu tek başına bozma sebebidir.

7 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
26.12.2019 · E. 2018/13616 · K. 2019/11787

Araştırmanın kapsamı kanunda sayılan bütün başlıkları içermeli ve rıza ile izin konuları da ayrıca aydınlatılmalıdır

Evlât edinmeye ilişkin bir dosyada, küçüğün evlât edinilmesine dair izin kararı bulunup bulunmadığı ve babanın rızasının olup olmadığı araştırılmadan hüküm kurulmuştu. Karar bu ve başka eksiklikler sebebiyle temyiz incelemesinden geçmiştir.

> *4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 316.maddesine göre evlât edinmeye, ancak esaslı sayılan her türlü durum ve koşulların kapsamlı biçimde araştırılmasından, evlât edinen ile edinilenin dinlenmelerinden ve gerektiğinde uzmanların görüşünün alınmasından sonra karar verileceği, araştırmada özellikle evlât edinen ile edinilenin kişiliği ve sağlığı, karşılıklı ilişkileri, ekonomik durumları, evlât edinenin eğitme yeteneği, evlât edinmeye yönelten sebepler ve aile ilişkileri ile bakım ilişkilerindeki gelişmelerin açıklığa kavuşturulması gerektiği hüküm al...*

DEĞERLENDİRME Karar, araştırma yükümlülüğünün **rıza denetimini de kapsadığını** gösterir. Mahkeme yalnızca tarafların kişisel ve ekonomik durumunu değil, evlât edinmenin **hukukî ön koşullarının** gerçekleşip gerçekleşmediğini de aydınlatmakla yükümlüdür: ana babanın rızasının alınıp alınmadığı (TMK m. 309), rızanın aranmamasına ilişkin bir karar bulunup bulunmadığı (TMK m. 312) ve bu kararın kesinleşip kesinleşmediği. Bu nedenle 316. madde, bağımsız bir araştırma hükmü olmanın ötesinde, evlât edinmeye ilişkin bütün koşulların **toplu denetim** noktasıdır. Dilekçede koşulları tek tek sıralayıp her biri için delil göstermek, dosyanın bu denetimden eksiksiz geçmesini sağlar.

8 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
08.12.2015 · E. 2015/4746 · K. 2015/18041

Evlât edinmek isteyen kişi aynı zamanda küçüğün vasisi ise küçüğe kayyım atanmalı ve dava kayyıma yöneltilmelidir

Davacı, vasisi olduğu küçüğü evlât edinmek istemiştir. Mahkeme, daha önce açılmış bir davanın kesin hüküm oluşturduğu gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Dosyada küçük için ayrı bir temsilci atanmamıştı.

> *...küçüğe kayyım tayin ettirilip davanın kayyıma yöneltilmesi sonra işin esasına girilerek evlat edinmeye yönelten sebepler ve aile ilişkileri konusunda kapsamlı bir araştırma yapılması, tarafların bu konuda göstereceği deliller toplanarak gerektiğinde uzman görüşünün alınıp bütün delillerin birlikte değerlendirilmesi ve oluşacak sonuç doğrultusunda bir karar verilmesi gerekirken yerinde olmayan gerekçe ve eksik inceleme ile karar verilmesi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Karar iki eksikliği birden düzeltir. **Birincisi menfaat çatışmasıdır:** evlât edinmek isteyen kişi aynı zamanda küçüğün vasisiyse, küçüğü o davada temsil edemez; küçüğe **kayyım** atanması ve davanın kayyıma yöneltilmesi gerekir (TMK m. 426). Aksi hâlde taraf teşkili tamamlanmamış olur. **İkincisi araştırmadır:** taraf teşkili sağlandıktan sonra işin esasına girilmeli, özellikle **evlât**

edinmeye yönelten sebepler ve **aile ilişkileri** konusunda kapsamlı bir araştırma yapılmalı, tarafların delilleri toplanmalı ve gerektiğinde uzman görüşü alınmalıdır. Kararın üçüncü bir katkısı da usule ilişkindir: dava sebepleri ve koşulları farklı olduğundan, önceki bir evlât edinme davası bu dava için **kesin hüküm oluşturmaz**.

9 YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ
22.05.2018 · E. 2017/7639 · K. 2018/12991

Salt ceza mahkûmiyeti evlât edinme engeli oluşturmaz; kişinin sosyal, psikolojik ve kültürel yeterliliği ile çocuğun yararı değerlendirilir

Küçük, geçici bakım sözleşmesiyle bir ailenin yanına yerleştirilmişti. Evlât edinme süreci devam ederken evlât edinmek isteyen babanın bir suçtan hüküm giydiği ve ailenin ikamet değişikliklerini kuruma bildirmediği raporlanmıştır. Mahkeme yine de davayı kabul etmiştir.

> *...ilgilinin hangi suçtan ceza aldığından ziyade, kişinin sosyal, psikolojik ve kültürel açıdan evlat edinmek noktasında yeterli olup olmadığı, bu kişi tarafından gerçekleşecek evlat edinmenin, çocuğun yararına olup olmadığı hususunun belirlenmesi gerektiği, gerek kurum tarafından izleme sürecinde düzenlenen raporlar ve gerek ise mahkemece alınan raporlarda, babanın sosyal, psikolojik ve kültürel açıdan evlat edinmesine engel bir durumunun varlığı tespit edilmediği gibi, aksine, evlat edinmenin çocuğun yararına olacağı hususunun tespit edildiği, dolayısıyla salt ceza mahkumiyetinin evlat edinme engeli oluşturmasının mümkün olmadığı...*

DEĞERLENDİRME Bu karar, ikinci fıkradaki **kişilik** ölçütünün nasıl uygulanacağını gösterir. Kanunda evlât edinen bakımından 'sabıkasız olmak' gibi bir koşul yoktur; bu nedenle salt ceza mahkûmiyeti tek başına engel sayılamaz. Bakılacak şey, kişinin evlât edinme bakımından **sosyal, psikolojik ve kültürel açıdan yeterli olup olmadığı** ve gerçekleşecek evlât edinmenin **çocuğun yararına** olup olmadığıdır. Buna karşılık karar, mahkemenin bu değerlendirmeyi kendi başına yapamayacağını da ortaya koyar: dosyada çelişkili raporlar varsa, aralarında **sosyal hizmet uzmanının da bulunduğu bir heyetten** rapor alınmalı ve bütün deliller yeniden değerlendirilmelidir. Yani mahkûmiyet otomatik bir ret sebebi olmadığı gibi, otomatik olarak göz ardı edilebilecek bir olgu da değildir.

10 YARGITAY (KAPATILAN) 18. HUKUK DAİRESİ
30.10.2014 · E. 2014/6803 · K. 2014/15239

Sonuçları ihtar edilmeden verilen kesin süre geçersizdir; hazır edilen tanıkların dinlenmesi talebi reddedilemez

Evlât edinmeye ilişkin bir dosyada tarafa tanık bildirmesi için kesin süre verilmiş, ancak bu sürenin sonuçları ihtar edilmemişti. Taraf, duruşmada tanıklarının hazır olduğunu bildirmiştir; mahkeme yine de tanıkların dinlenmesi talebini reddetmiştir.

> *Verilen kesin süre sonuçlarına dair ihtar içermediği için geçersizdir. Kaldı ki davacı vekili, tanınan kesin süre dışında 11.07.2013 günü oturum sırasında*

> *tanıkların hazır bulunduğunu ifade etmiştir. Bu durumda celse talikine sebep olunmamıştır. O halde, davalı vekili tanıklarını hazır ettiğini bildirdiğine göre bildirilen bu tanıkların dinletilme taleplerinin reddine karar verilmesi...*

DEĞERLENDİRME Evlât edinme davalarında araştırma yükümlülüğü ağır olduğundan, **delil kısıtlaması** bu dosyalarda ayrıca sakıncalıdır. Karar, genel bir usul kuralını burada uygular: kesin süre verilirken **sonuçlarının ihtar edilmesi** zorunludur; ihtar içermeyen kesin süre geçersizdir ve ona dayanılarak delil değerlendirilmesi kısıtlanamaz (HMK m. 94). Kararın ikinci tespiti de pratiktir: taraf, kesin süre dışında da olsa duruşmada tanıklarını **hazır etmişse** celse talikine sebep olmamış demektir; bu durumda tanıkların dinlenmesi gerekir. Uygulamada yapılacak iş, tanıkları duruşmaya bizzat getirmek ve tutanağa hazır bulundurulduklarını geçirtmektir.

11 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
17.10.2006 · E. 2006/6053 · K. 2006/14135

Evlât edinmeye ancak evlât edinen ile edinilenin dinlenmelerinden sonra karar verilebilir

Evlât edinme davasında mahkeme, tarafları dinlemeden ve kapsamlı bir araştırma yapmadan hüküm kurmuştur.

> *Yargılama sırasında evlat edinmek isteyen davacı asilin dinlenmediği görülmüştür. 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun evlat edinme kararı vermeden önce hakime araştırma yükümlülüğü getiren 316 ncı maddesinde, evlat edinmeye, ancak esaslı sayılan her türlü durum ve koşulların kapsamlı biçimde araştırılmasından, evlat edinen ile edinilenin dinlenmelerinden ve gerektiğinde uzmanların görüşünün alınmasından sonra karar verileceği, araştırmanın özellikle evlat edinen ile edinilenin kişiliği ve sağlığı, karşılıklı ilişkileri, ekonomik durumları, evlat edinenin eğitme yeteneği, evlat edinmeye yönelten sebepler ve aile ilişkileri ile bakım ilişkilerindeki gelişmelerin açıklığa kavuşturulması gerektiği öngörülmüştür. Mahkemece evlat edinen dinlenmeden ve Türk Medeni Kanununun 316. maddesinde öngörüldüğü şekilde kapsamlı bir araştırma yapılmadan eksik inceleme ile hüküm kurulması da usul ve yasaya aykırıdır.*

DEĞERLENDİRME Maddenin birinci fıkrası üç aşamalı bir sıra kurar: **kapsamlı araştırma**, **dinleme** ve gerektiğinde **uzman görüşü**. Bunlardan dinleme, madde gerekçesinde özel olarak vurgulanmıştır: evlât edinme şahsa bağlı bir hak olduğundan hâkim, evlât edinenin şahsî durumu hakkında tam bir kanaate sahip olmak için evlât edinen ile edinileni **birlikte dinleyecektir**. Bu, dosya üzerinden ya da yalnızca vekillerin beyanıyla karar verilemeyeceği anlamına gelir. Dinlemenin bir başka işlevi de sonradan ortaya çıkabilecek riskleri karşılamasıdır: taraflardan biri karardan önce ölür veya ayırt etme gücünü kaybederse, daha önce dinlenmiş olmak dosyayı kurtarır (TMK m. 315).

12 **YARGITAY (KAPATILAN) 18. HUKUK DAİRESİ**
08.11.2016 · E. 2015/22729 · K. 2016/11986

Evlât edinmeye ancak kapsamlı araştırma, dinleme ve gerektiğinde uzman görüşünden sonra karar verilir; ilgili başka bir dosyanın sonucu beklenmelidir

Evlilik dışı ilişkiden doğan küçüğün evlât edinilmesi istendi. Ananın kısıtlı olduğu ve vasisi aracılığıyla rıza gösterdiği, babanın ise rızasının bulunmadığı anlaşılmıştır. Ayrıca baba hakkında devam eden bir ceza dosyası vardı. Mahkeme davayı reddetmiştir.

> *316. maddesi uyarınca da; evlat edinmeye, ancak esaslı sayılan her türlü durum ve koşulların kapsamlı biçimde araştırılmasında evlat edinen ile edinilenin dinlenmesinden ve gerektiğinde uzmanların görüşünün alınmasından sonra karar verilir.*

DEĞERLENDİRME Karar, araştırma yükümlülüğünün **bekletici sorun** boyutunu gösterir. Evlât edinme dosyasının sonucunu etkileyebilecek başka bir yargılama sürüyorsa, mahkeme o dosyanın sonucunu bekleyip bütün delilleri birlikte değerlendirmelidir. Kararda ayrıca ikinci bir eksikliğe de işaret edilmiştir: ana kısıtlıysa, onun bakımından rızanın aranmaması koşulunun gerçekleşip gerçekleşmediği ayrıca değerlendirilmelidir (TMK m. 311). Bu iki nokta birlikte, 316. maddenin dosyadaki bütün belirsizlikleri gidermeden karar verilmesini engelleyen bir **tamamlık kuralı** olduğunu gösterir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 305:** Küçüklerin evlât edinilmesinde genel koşullar.
- **TMK m. 309:** Ana ve babanın rızası.
- **TMK m. 311:** Rızanın aranmaması koşulları.
- **TMK m. 312:** Rızanın aranmamasına ilişkin karar.
- **TMK m. 313:** Erginlerin ve kısıtlıların evlât edinilmesi.
- **TMK m. 314:** Evlât edinmenin hükümleri.
- **TMK m. 315:** Şekil ve usul, yetkili mahkeme.
- **TMK m. 317:** Rızanın bulunmaması.
- **TMK m. 318:** Diğer noksanlıklar.
- **TMK m. 426:** Temsil kayyımı atanması.

MADDE

317

E. Evlâtlık ilişkisinin kaldırılması
I. Sebepleri
1. Rızanın bulunmaması

KANUN METNİ

Yasal sebep bulunmaksızın rıza alınmamışsa, rızası alınması gereken kişiler, küçüğün menfaati bunun sonucunda ağır biçimde zedelenmeyecekse, hâkimden evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını isteyebilirler.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 317, evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasına ilişkin iki sebepten birincisini düzenler. Kural şudur: evlât edinmede rızası alınması gereken kişilerin rızası **yasal bir sebep olmaksızın** alınmamışsa, bu kişiler evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını isteyebilir. Maddenin iki sınırı vardır. **Birinci sınır dava hakkına ilişkindir:** bu sebebe dayanarak yalnızca **rızası alınması gereken kişiler** dava açabilir; Cumhuriyet savcısının bu sebebe dayanarak dava açma hakkı yoktur.[1] **İkinci sınır çocuğun yararına ilişkindir:** ilişkinin kaldırılması küçüğün menfaatini ağır biçimde zedeleyecekse bu yola gidilemez. Rıza dışındaki noksanlıklar için ayrı bir hüküm vardır ve orada dava hakkı Cumhuriyet savcısı ile **her ilgiliye** tanınmıştır (TMK m. 318).

TEMEL KAVRAMLAR

Rızası alınması gereken kişiler	Ana, baba ve duruma göre evlât edinilen ile eşi (TMK m. 309, 313).
Yasal sebep	Rızanın aranmamasını haklı kılan kanunî hâller (TMK m. 311).
Kaldırma davası	Kurulmuş evlâtlık ilişkisinin mahkeme kararıyla sona erdirilmesi.
Menfaat sınırı	Küçüğün yararı ağır biçimde zedelenecekse davanın açılamaması (TMK m. 317).

1 Yargıtay 2. HD, 14.06.2012, E. 2011/19471, K. 2012/16219.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 317- Bu ve bunu takip eden iki maddede, evlâtlık ilişkisinin kaldırılması düzenlenmektedir. Madde, İsviçre Medenî Kanunu 269 uncu maddesinin birinci fıkrasından alınmıştır. Buna göre, evlât edinmede rızası alınması gereken kişilerin rızası yasal sebep bulunmaksızın alınmamışsa, bu kişiler evlâtlık ilişkisinin kaldırılması için dava açabilirler. Ancak evlâtlık ilişkisinin kaldırılması evlâtlığın menfaatini ağır biçimde zedeleyecek olursa, iptal davası açılamaz.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 121*

Gerekçe kısadır ama iki ayrıntısı önemlidir. **Birincisi, maddenin yerini gösterir:** bu madde ve onu izleyen iki madde birlikte evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını düzenler; yani 317, 318 ve 319 bir bütündür. 317 sebebi rıza eksikliğine bağlar, 318 diğer noksanlıkları düzenler, 319 ise her ikisi için geçerli hak düşürücü süreyi koyar. Dosya kurulurken bu üçlü birlikte okunmalıdır. **İkincisi, gerekçe kaldırma davasını "iptal davası" olarak adlandırır.** Bu adlandırma davanın niteliğini gösterir: kaldırma, kurulmuş bir hukukî ilişkiyi sakatlığı sebebiyle ortadan kaldıran bir iptal işlemidir; tarafların anlaşmasıyla ilişkiyi sona erdirme yolu değildir. Gerekçenin son cümlesi ise maddenin en özgün yanını oluşturur: **çocuğun menfaati, hak sahibinin dava hakkının önüne geçebilir.** Rızası alınmamış bir ana veya baba, hakkı ihlâl edilmiş olsa bile, kaldırma evlâtlığın menfaatini ağır biçimde zedeleyecekse dava açamaz. Tasarının 317. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almamış, madde Tasarıdaki hâliyle kanunlaşmıştır (S. Sayısı 723, s. 311-314).

Eski Kanun'da evlâtlık ilişkisinin sona ermesi
258. maddede
düzenlenmişti ve bugünkünden bütünüyle farklı bir mantığa dayanıyordu. Eski hükme göre evlâtlık bağı iki yolla sona erdirilebilirdi. **Birincisi anlaşmaydı:** evlâtlık sözleşmesi hakkındaki kurallara uyulmak şartıyla, evlâtlık bağı **iki tarafın rızasıyla her zaman** kaldırılabiliyordu. **İkincisi dava yoluydu:** haklı sebeplerin varlığı hâlinde evlâtlığın, mirastan mahrum bırakacak bir hâlin ortaya çıkması hâlinde ise evlât edinenin talebi üzerine hâkim tarafından da kaldırılabiliyordu. Ayrıca kaldırmanın etkisi açıkça **geleceğe yönelikti**: "Ref'i, evlâtlık rabıtasının istikbale ait bütün hükümlerini izale eder ve katidir." Yeni Kanun bu düzeni kökten değiştirmiştir. **Birincisi, anlaşmayla sona erdirme kaldırılmıştır:** evlâtlık ilişkisi taraflar isterse sona erdirilebilen bir sözleşme değildir; ancak kanunda sayılan **sakatlık sebepleriyle** ve mahkeme kararıyla kaldırılabilir. **İkincisi, sebepler sınırlandırılmıştır:** "haklı sebep" gibi geniş bir ölçüt yerine, rıza eksikliği (bu madde) ve esasa ilişkin diğer noksanlıklar (TMK m. 318) öngörülmüştür. **Üçüncüsü, çocuğun menfaati bir sınır olarak eklenmiştir;** eski Kanun'da böyle bir kayıt yoktu. **Dördüncüsü, hak düşürücü süre getirilmiştir** (TMK m. 319); eski hükümde kaldırma "her zaman" istenebiliyordu.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Madde 258 – Evlatlık mukavelesi hakkındaki kaidelere riayet şartiyle, evlatlık rabıtası, iki tarafın rızasiyle her zaman kaldırılabilir. Evlatlık rabıtası, muhik sebeplere istinat*

> *halinde evlatlığın ve mirasından mahrum bırakacak bir hal hüdusunda evlatlık edinen kimsenin talebi üzerine, hakim tarafından dahi refedilir. Ref'i, evlatlık rabıtasının istikbale ait bütün hükümlerini izale eder ve kat'idir.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 258

	743 sayılı Kanun	4721 sayılı Kanun m. 317-319
Anlaşmayla sona erme	Mümkündü (m. 258)	Mümkün değildir
Sebepler	Haklı sebepler, mirastan mahrumiyet	Rıza eksikliği ve esasa ilişkin noksanlıklar
Dava hakkı	Evlâtlık veya evlât edinen	Rızası gerekenler; savcı veya her ilgili
Çocuğun menfaati	Sınır öngörülmemişti	Ağır zedelenme sınırı (m. 317)
Süre	Her zaman istenebilirdi	Hak düşürücü süre (m. 319)
Etki	Geleceğe yönelik	Sakatlığın giderilmesi

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden bu yana hiç değiştirilmemiştir. Bu maddeye özgü yayımlanmış karar sayısı **sınırlıdır**; uygulamada kaldırma davalarının büyük çoğunluğu rıza eksikliğine değil, esasa ilişkin diğer noksanlıklara dayanmaktadır (TMK m. 318). Bunun sebebi, iki hükmün **dava açabilecek kişi çevresindeki** farktır: bu maddeye yalnızca rızası alınması gereken kişiler dayanabilirken, diğer maddede Cumhuriyet savcısı ve her ilgili dava açabilir.[2] Uygulamada kaldırma davaları çoğunlukla **evlât edenin ölümünden sonra mirasçılar tarafından** açıldığından, dayanılan hüküm de genellikle diğer noksanlıklara ilişkin olan olmaktadır. Rıza eksikliği bakımından yerleşmiş kural ise nettir: bu sebebe dayanarak Cumhuriyet savcısı dava açamaz.[3]

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi; anlaşmayla sona erdirme kaldırıldı, sebepler sınırlandırıldı ve çocuğun menfaati sınırı getirildi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Sebep	Yasal sebep olmaksızın rızanın alınmaması	TMK m. 317
Dava hakkı	Yalnızca rızası gereken kişiler	Yargıtay 2. HD, K. 2012/16219

2 Yargıtay HGK, 05.10.2021, E. 2017/2518, K. 2021/1155.
3 Yargıtay 2. HD, 14.06.2012, E. 2011/19471, K. 2012/16219.

Konu	Kural	Dayanak
Cumhuriyet savcısı	Bu sebebe dayanamaz	Yargıtay 2. HD, K. 2012/16219
İkili yapı	Rıza eksikliği ile diğer noksanlıklar ayrıdır	Yargıtay HGK, K. 2021/1155
Diğer noksanlıklar	Savcı veya her ilgili açabilir	Yargıtay 2. HD, K. 2010/1606
Hukukî yarar	İlgililer için şarttır	Yargıtay 2. HD, K. 2009/12915
Sınır	Küçüğün menfaati ağır zedelenmemeli	TMK m. 317
Nitelendirme	Hâkime aittir	Yargıtay 17. HD, K. 2013/8183
Görev	Aile mahkemesi	Yargıtay 17. HD, K. 2013/8183
Yetki	Davacıya seçim hakkı tanınır	Yargıtay 20. HD, K. 2016/8308
Vekâletname	Özel yetki aranmaz	Yargıtay 18. HD, K. 2015/16201
Süre	Hak düşürücü süreye tâbidir	TMK m. 319

TBMM gerekçesine göre madde, İsviçre Medenî Kanunu'nun 269. maddesinin birinci fıkrasından alınmıştır ve gerekçe, bu maddeyle birlikte **onu takip eden iki maddede** evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasının düzenlendiğini belirtir. Gerekçe kuralı iki cümleyle özetler: evlât edinmede rızası alınması gereken kişilerin rızası yasal sebep bulunmaksızın alınmamışsa, bu kişiler evlâtlık ilişkisinin kaldırılması için **dava açabilirler**; ancak evlâtlık ilişkisinin kaldırılması evlâtlığın menfaatini ağır biçimde zedeleyecek olursa **iptal davası açılamaz**. Gerekçenin kullandığı "iptal davası" terimi dikkat çekicidir: kaldırma davası, kurulmuş bir hukukî ilişkiyi geçmişe etkili biçimde sakatlayan bir iptal niteliği taşır. Gerekçedeki ikinci cümle ise maddenin en özgün yanını oluşturur: **çocuğun yararı, hak sahibinin dava hakkının önüne geçebilir.** Rızası alınmamış bir ana veya baba, hakkı ihlâl edilmiş olsa bile, kaldırma çocuğun menfaatini ağır biçimde zedeleyecekse bu yola gidemez. Tasarının 317. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almamış, madde Tasarıdaki hâliyle kanunlaşmıştır (S. Sayısı 723, s. 311-314). 1

DİKKAT

Bu maddede yapılan en temel hata, **yanlış sebebe dayanmaktır.** Kaldırma davasının iki ayrı dayanağı vardır ve her birinin dava açabilecek kişi çevresi farklıdır. **Rıza eksikliğine** dayanılıyorsa davayı yalnızca rızası alınması gereken kişiler açabilir (bu madde). **Esasa ilişkin diğer noksanlıklara** dayanılıyorsa Cumhuriyet savcısı veya her ilgili dava açabilir (TMK m. 318). Mirasçılar rızası alınması gereken kişiler olmadığından, onların yolu ikinci maddedir; birinci maddeye dayanan davaları sıfat yokluğundan reddedilir. İkinci uyarı **hukukî yarara** ilişkindir: ilgili sıfatıyla dava açan kişinin, kaldırma kararının hukukî durumunu somut olarak nasıl değiştireceğini ortaya koyması gerekir; aksi hâlde istem hukukî

yarar yokluğundan reddedilir.[4] Üçüncü uyarı **süreye** ilişkindir: kaldırma davası hak düşürücü süreye tâbidir ve bu süre ayrı bir maddede düzenlenmiştir (TMK m. 319). Son olarak, dilekçede kullanılan başlık bağlayıcı değildir; hukukî nitelendirme hâkime aittir ve talebin özü kaldırma ise dava aile mahkemesinde görülür.[5]

II. Sebep: Rızanın Alınmamış Olması

- **Kural:** Yasal sebep olmaksızın rıza alınmamışsa kaldırma istenebilir (TMK m. 317).
- **Rızası gerekenler:** Ana ve baba (TMK m. 309).
- **Ergin evlât edinmede:** Altsoy ve evlât edilenin eşi (TMK m. 313).
- **Yasal sebep:** Rızanın aranmaması hâlleri (TMK m. 311).
- **Karar varsa:** Rızanın aranmaması kararı sebebi ortadan kaldırır (TMK m. 312).
- **Geçersiz rıza:** Şekil veya zaman aykırılığı rıza yokluğu sayılır (TMK m. 310).

III. Dava Hakkı Sahipleri

- **Bu maddede:** Yalnızca rızası alınması gereken kişiler.[6]
- **Cumhuriyet savcısı:** Bu sebebe dayanamaz.
- **Diğer noksanlıklarda:** Savcı veya her ilgili.[7]
- **İkili yapı:** İki hüküm farklı kişi çevresi öngörür.[8]
- **Mirasçılar:** Rızası gereken kişi değildir.
- **Hukukî yarar:** İlgililer için aranır.[9]

IV. Küçüğün Menfaati Sınırı

- **Kural:** Kaldırma küçüğün menfaatini ağır zedelemeyecekse istenebilir (TMK m. 317).
- **Sonuç:** Hak sahibi olmak tek başına yetmez.
- **Ölçü:** Ağır zedelenme; her olumsuz etki değil.
- **Değerlendirme:** Somut olayın koşullarına göre.
- **Delil:** Sosyal inceleme raporu belirleyicidir (TMK m. 316).
- **Benzer sınır:** Diğer noksanlıklarda da vardır (TMK m. 318).

4 Yargıtay 2. HD, 01.07.2009, E. 2008/10816, K. 2009/12915.
5 Yargıtay 17. HD, 31.05.2013, E. 2013/6422, K. 2013/8183.
6 Yargıtay 2. HD, 14.06.2012, E. 2011/19471, K. 2012/16219.
7 Yargıtay 2. HD, 03.02.2010, E. 2008/20343, K. 2010/1606.
8 Yargıtay HGK, 05.10.2021, E. 2017/2518, K. 2021/1155.
9 Yargıtay 2. HD, 01.07.2009, E. 2008/10816, K. 2009/12915.

V. Uygulamadaki Kaldırma Sebepleri

- **Koşul eksikliği:** Beş yıllık bakım gerçekleşmemişse.[10]
- **Ergin evlât edinme:** Koşullar karar anında aranır.[11]
- **Yaş farkı:** On sekiz yıl yoksa (TMK m. 308).
- **Birlikte evlât edinme:** Eşlerden birinin tek başına edinmesi (TMK m. 306).
- **Altsoyun muvafakati:** Tartışmalıdır.[12]
- **Zaman:** Dava genellikle evlât edenin ölümünden sonra açılır.

VI. Görev, Yetki ve Usul

- **Görev:** Aile mahkemesi.[13]
- **Nitelendirme:** Hâkime aittir (HMK m. 33).
- **Yetki:** Davacıya seçim hakkı tanınır.[14]
- **Vekâletname:** Özel yetki aranmaz.[15]
- **Delil:** Evlât edinme dosyası celbedilir.
- **Süre:** Hak düşürücü süre ayrı maddede (TMK m. 319).

VII. Kaldırmanın Sonuçları

- **Etki:** Evlâtlık ilişkisi sona erer.
- **Velâyet:** Evlât edinene geçen haklar sona erer (TMK m. 314).
- **Mirasçılık:** Evlât edinene mirasçılık ortadan kalkar.
- **Nüfus:** Karar her iki kütüğe işlenir.
- **Soyadı:** Evlât edinmeyle alınan soyadı da etkilenir.
- **Kesinleşme:** Sonuçlar kararın kesinleşmesiyle doğar.

> UYGULAMA NOTU
>
> Bu maddeye dayanan bir dosyada **üç soru sırayla** yanıtlanmalıdır. **Birincisi: hangi sebebe dayanılmaktadır?** Rızası alınması gereken bir kişinin rızası hiç alınmamış ya da geçersiz biçimde alınmışsa bu madde işler. Buna karşılık koşulların hiç gerçekleşmemesi, yaş farkının tutmaması veya eşlerin birlikte hareket etmemesi gibi durumlar **esasa ilişkin diğer noksanlıklardır** ve ayrı bir maddeye dayanır (TMK m. 318). Sebebi doğru seçmek, davayı kimin açabileceğini de belirler. **İkincisi: dava hakkım var mı?** Bu maddeye dayanan davayı yalnızca

10 Yargıtay 18. HD, 18.11.2014, E. 2014/11770, K. 2014/16470.
11 Yargıtay 18. HD, 12.05.2015, E. 2015/15, K. 2015/8047.
12 Yargıtay 2. HD, 16.09.2025, E. 2025/1983, K. 2025/7379.
13 Yargıtay 17. HD, 31.05.2013, E. 2013/6422, K. 2013/8183.
14 Yargıtay 20. HD, 03.10.2016, E. 2016/8730, K. 2016/8308.
15 Yargıtay 18. HD, 10.11.2015, E. 2015/2510, K. 2015/16201.

rızası alınması gereken kişiler açabilir. Mirasçılar, üçüncü kişiler ve Cumhuriyet savcısı bu maddeye dayanamaz; bunların diğer noksanlıklar yolunu kullanması gerekir ve orada da **hukukî yararlarını** somut olarak ortaya koymaları beklenir. Kaldırma kararının davacının hukukî durumunu nasıl değiştireceği dilekçede açıkça yazılmalıdır. **Üçüncüsü: çocuğun menfaati ne olacaktır?** Davacının rızası alınmamış olsa bile, kaldırma küçüğün menfaatini ağır biçimde zedeleyecekse bu yola gidilemez. Bu değerlendirme somut olaya göre yapılır ve uygulamada **sosyal inceleme raporu** belirleyici olur. Çocuk uzun süredir evlât edinen ailenin yanında yaşıyor ve güçlü bir bağ kurmuşsa bu sınır ciddi bir engel oluşturur; buna karşılık kısa süre önce kurulmuş ve fiilen işlememiş bir ilişkide sınırın uygulanma ihtimali azdır. **Son olarak** süre kaçırılmamalıdır: kaldırma davası hak düşürücü süreye tâbidir ve bu süre ayrı bir maddede düzenlenmiştir. Dosya hazırlanırken ilk iş, evlât edinme dosyasının celbini istemektir; koşulların gerçekleşip gerçekleşmediği ve rızanın alınıp alınmadığı ancak o dosyadan anlaşılır.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
14.06.2012 · E. 2011/19471 · K. 2012/16219

Rıza alınmaması sebebine dayanarak evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını yalnızca rızası gereken kişiler isteyebilir; Cumhuriyet savcısı bu sebebe dayanamaz

Bir çiftin birlikte evlât edindiği küçüğün, nüfusta göründüğü kişilerin değil başka kişilerin çocuğu olduğu hükmen belirlenmiş ve nüfus kaydı iptal edilmişti. Gerçek ana babanın rızası hiç alınmamıştı. Cumhuriyet savcısı, rızası gerekenlerin rızasının alınmadığı gerekçesiyle evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını istemiştir.

> *Yasal sebep olmaksızın ana ve babanın rızası alınmadan kurulmuş bir evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını ise, rızası gerekenler isteyebilir (TMK m. 317). Cumhuriyet savcısının "rızası gerekenlerin rızasının alınmamış olmasına" dayanarak evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını istemesi yasal olarak mümkün değildir. Öyleyse Cumhuriyet savcısının salt bu sebebe dayalı olarak dava açma hakkı bulunmadığından reddi gerekirken...*

DEĞERLENDİRME Bu karar, maddenin **dava hakkını kimin kullanabileceğini** net biçimde sınırlar. Rıza eksikliğine dayanan kaldırma davasını yalnızca **rızası alınması gereken kişiler** açabilir; yani ana, baba ve duruma göre ayırt etme gücüne sahip evlât edinilen. Cumhuriyet savcısının bu sebebe dayanarak dava açma hakkı yoktur. Savcının dava hakkı, **esasa ilişkin diğer noksanlıklar** bakımından ayrı bir maddede düzenlenmiştir (TMK m. 318). Bu ayrım pratikte belirleyicidir: rıza eksikliğine dayanmak isteyen üçüncü kişiler — örneğin mirasçılar — bu maddeye değil, diğer noksanlıklara ilişkin maddeye dayanmak zorundadır. Dosyada dava sebebi ve dayanılan madde baştan doğru seçilmelidir; yanlış seçim davanın sıfat yokluğundan reddine yol açar.

2 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
05.10.2021 · E. 2017/2518 · K. 2021/1155

Evlâtlık ilişkisi, rızası gerekenlerin talebiyle veya esasa ilişkin noksanlık hâlinde Cumhuriyet savcısı ya da her ilgilinin talebiyle hâkim kararıyla kaldırılabilir

Bir kişi, eşinin torununu ergin olarak evlât edinmişti. Evlât edinen öldükten sonra, daha önce onun tarafından evlât edinilmiş olan kişi koşulların gerçekleşmediğini ileri sürerek evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını istemiştir. Hukuk Genel Kurulu, kaldırma davasının iki ayrı hükümdeki yapısını ortaya koydu.

> *Bu hükümlere göre, evlatlık ilişkisi, rızası gereken kişilerin, rızası alınmadığı durumlarda, bu kişilerin talebi ile veya esasa ilişkin diğer eksikliklerin bulunması hâlinde Cumhuriyet Savcısı veya her ilgilinin talebi üzerine hâkim kararı ile ortadan kaldırılabilir. Evlatlık ilişkisinin kaldırılmasında, taraflardan başka Cumhuriyet Savcısı ve her ilgiliye de, ilişkinin kaldırılmasını talep yetkisi vermiştir.*

DEĞERLENDİRME Bu paragraf, evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasındaki **ikili yapıyı** özetler. **Birinci yol bu maddedir:** rızası alınması gereken kişilerin rızası yasal sebep olmaksızın alınmamışsa, o kişiler kaldırma isteyebilir. **İkinci yol diğer maddededir:** evlât edinme esasa ilişkin başka bir noksanlıkla sakatsa, Cumhuriyet savcısı veya **her ilgili** kaldırma isteyebilir (TMK m. 318). İki yol arasındaki fark yalnızca sebep değil, **dava açabilecek kişi çevresidir**: birinci yol dar ve kişiye özgü, ikinci yol geniştir. Uygulamada mirasçıların açtığı davalar çoğunlukla ikinci yola dayanır; çünkü mirasçı, rızası alınması gereken kişi değildir.

3 **YARGITAY 17. HUKUK DAİRESİ**
31.05.2013 · E. 2013/6422 · K. 2013/8183

Dilekçede nüfus kaydının düzeltilmesi denilse bile uyuşmazlık evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasına ilişkinse görevli mahkeme aile mahkemesidir

Davacı, dava dilekçesinde nüfus kaydında düzeltim istediğini belirtmişti. Aile mahkemesi uyuşmazlığı nüfus kaydı düzeltimi sayarak görevsizlik kararı vermiştir; asliye hukuk mahkemesi ise davanın evlât edinme kararının kaldırılmasına ilişkin olduğunu belirterek aynı yönde karar verdi ve olumsuz görev uyuşmazlığı doğmuştur.

> *Olayları açıklamak taraflara, hukuki nitelendirme hâkime aittir(HMK. md.33). Davacı, dava dilekçesinde nüfus kaydında düzeltim talep ettiğini belirtmiş ise de uyuşmazlık, TMK.'nun 317. maddesinde düzenlenen evlat edinmenin kaldırılmasına ilişkindir. 4787 Sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş Görev ve Yargılama Usullerine Dair Yasaya 5133 Sayılı Yasa ile ekleme yapılan 4/2. maddesinde "22.11.2001 tarihli 4721 Sayılı Türk Medeni Yasasının 3. kısmı hariç olmak üzere 2. kitabı, 03.12.2001 tarihli ve 4722 Sayılı Türk Medeni Yasasının Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkındaki Yasaya göre aile hukukundan doğan dava ve işlerin"*

aile mahkemesi görevinde olduğu açıklanmış olup uyuşmazlığın Aile Mahkemesince çözümlenmesi gerekmektedir.

DEĞERLENDİRME Karar iki şeyi birden gösterir. **Birincisi nitelendirmedir:** olayları açıklamak taraflara, hukukî nitelendirme hâkime aittir (HMK m. 33). Davacının dilekçesinde kullandığı başlık bağlayıcı değildir; talebin özü evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasıysa, dava bu madde kapsamında değerlendirilir. **İkincisi görevdir:** evlâtlık ilişkisinin kaldırılması aile hukukundan doğan bir dava olduğundan görevli mahkeme **aile mahkemesidir** (4787 s. K. m. 4). Uygulamada bu iki nokta sık karışır; çünkü kaldırma kararı sonuçta nüfus kaydında da değişiklik doğurur. Ancak nüfus kaydındaki değişiklik davanın **sonucudur**, konusu değil. Dilekçe buna göre kurulmalı ve talep "evlâtlık ilişkisinin kaldırılması" olarak adlandırılmalıdır.

4 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
10.11.2015 · E. 2015/2510 · K. 2015/16201

Evlâtlık ilişkisinin kaldırılması davasında vekâletnamede özel yetki aranmaz

Evlâtlık ilişkisinin kaldırılması istenmiş, mahkeme davanın reddine karar vermişti. Ret gerekçesi, vekâletnamede özel yetki bulunmamasına dayanıyordu.

> *"...evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına yönelik davalarda özel yetki içeren vekaletname gerekli değildir. Yukarıda gösterilen yasal düzenlemeler ve yapılan açıklamalar dikkate alındığında, eldeki dava Türk Medeni Kanunu 318. madde kapsamında değerlendirilecek olan ilgililer tarafından açılan evlatlık ilişkisinin kaldırılması talebine ilişkin olup, bu tür davalarda davayı açmak ve takip etmek için özel yetki içeren vekaletname aranmayacağından mahkemece işin esasına girilerek tarafların sunacağı tüm deliller toplanıp oluşacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken, yerinde olmayan gerekçe ile davanın reddine karar verilmiş olması doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, uygulamada kolayca karıştırılan iki davayı ayırır. **Evlât edinme davası** şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanımıdır ve vekilin bu davayı açabilmesi için vekâletnamede **özel yetki** bulunması gerekir (TMK m. 315). Buna karşılık **evlâtlık ilişkisinin kaldırılması davası** bu kapsamda değerlendirilmez; özellikle esasa ilişkin noksanlıklara dayanan ve her ilgilinin açabildiği davada (TMK m. 318) özel yetki aranmaz. Sonuç olarak genel vekâletnameyle açılan kaldırma davası, salt bu sebeple reddedilemez; mahkemenin işin esasına girip tarafların delillerini toplaması gerekir.

5 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
03.02.2010 · E. 2008/20343 · K. 2010/1606

Esasa ilişkin noksanlıklara dayanan kaldırma davasını Cumhuriyet savcısı veya her ilgili açabilir; aktif dava ehliyeti bu çerçevede değerlendirilir

Evlâtlık ilişkisinin kaldırılması istendi. Mahkeme, davacının aktif dava açma hakkı bulunmadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

> *Evlat edinme, esasa ilişkin diğer noksanlıklardan biriyle sakatsa, Cumhuriyet Savcısı veya her ilgili evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını isteyebilir. (TMK.m.318/1) Evlatlık ilişkisinin kaldırı...*

DEĞERLENDİRME Dava hakkının kapsamı, dayanılan sebebe göre değişir. **Rıza eksikliğine** dayanılıyorsa dava hakkı yalnızca rızası alınması gereken kişilere aittir (bu madde). **Esasa ilişkin diğer noksanlıklara** dayanılıyorsa Cumhuriyet savcısı veya **her ilgili** dava açabilir (TMK m. 318). 'Her ilgili' kavramı geniştir ve evlâtlık ilişkisinin varlığından hukukî olarak etkilenen kişileri kapsar; uygulamada bu çoğunlukla **mirasçılardır**, çünkü evlâtlık evlât edinene kan hısımı gibi mirasçı olur (TMK m. 500). Bu nedenle dava açılırken önce hangi sebebe dayanıldığı belirlenmelidir: sebep, dava hakkının bulunup bulunmadığını doğrudan tayin eder.

6 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
01.07.2009 · E. 2008/10816 · K. 2009/12915

İlgililerin evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını isteyebilmesi için bu ilişkinin kaldırılmasında hukukî yararlarının bulunması şarttır

Davacı, kendisini evlât edinmiş olan kişinin kardeşi ile davalı arasındaki evlâtlık bağının esasa ilişkin noksanlıklarla sakat olduğunu ileri sürerek bu ilişkinin kaldırılmasını istemiştir. Ancak davacıyı evlât edinen kişi çok önce ölmüş, kardeşi ise yıllar sonra vefat etmişti; bu durumda davacının o mirastan pay alması hukuken mümkün değildi.

> *İlgililerin evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını isteyebilmesi için bu ilişkinin kaldırılmasında hukuki bir yararlarının bulunması şarttır.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, 'her ilgili' kavramının sınırsız olmadığını gösterir. Esasa ilişkin noksanlıklara dayanan kaldırma davasını Cumhuriyet savcısı veya her ilgili açabilir (TMK m. 318); ancak ilgili sıfatı, davanın kabulü hâlinde **hukukî durumu gerçekten değişecek** kişilere aittir. Kararda bu, miras hesabı üzerinden somutlaştırılmıştır: davacının evlât edinme ilişkisi çok önce ölümle sona erdiğinden, kaldırma kararı verilse dahi davacı o mirastan pay alamayacaktı; dolayısıyla hukukî yararı yoktur ve istem bu sebeple reddedilmelidir. Karar oy çokluğuyla verilmiştir; azınlık, esaslı unsurların noksanlığı kamu düzeniyle ilgili olduğundan 'her ilgili' kavramının mirasçılık bağıyla sınırlanmaması gerektiği görüşündedir. Dava açılmadan önce yapılacak ilk iş, kaldırma kararının davacının hukukî durumunu **somut olarak** nasıl değiştireceğini ortaya koymaktır.

7 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
18.11.2014 · E. 2014/11770 · K. 2014/16470

Ergin evlât edinmede beş yıllık bakım ve birlikte yaşama koşulu gerçekleşmemişse evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasına karar verilir

Davacılar, evlât edinenin kardeşinin çocuklarıydı. Evlât edinme kararı kesinleşmişti; davacılar evlât edinme işlemini ancak evlât edenin ölümünden sonra öğrendiler ve

koşulların gerçekleşmediğini ileri sürerek kaldırma istemişlerdir. Tanık beyanlarına göre beş yıllık bakım, gözetim veya birlikte yaşama koşulu gerçekleşmemişti.

> *Türk Medeni Kanunu'nun 313. maddesine göre erginlerin ve kısıtlıların evlat edinilebilmesi için gerekli olan 5 yıllık bakım, gözetim veya aile halinde birlikte yaşama şartının gerçekleşmediğinin evlat edinme kararı verilen dosyadaki tanık M. T. B.'in ve temyize konu dosyada dinlenen tanık beyanlarında belirtildiği bu nedenle yukarıda açıklanan 313. maddede gösterilen yasal koşulların oluşmadığı anlaşılmaktadır. Açıklanan nedenlerle, davanın kabulü yerine uygun bulunmayan gerekçe ile reddi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, kaldırma davasının **en sık görülen senaryosunu** gösterir: evlât edenin ölümünden sonra mirasçıların, evlât edinme koşullarının hiç gerçekleşmediğini ileri sürerek dava açması. Dayanılan sebep burada rıza eksikliği değil, **esasa ilişkin noksanlıktır** (TMK m. 318): ergin evlât edinmede aranan beş yıllık bakım, gözetim veya birlikte yaşama koşulu (TMK m. 313). Kararın gösterdiği ispat yolu da nettir: koşulun gerçekleşmediği, hem evlât edinme dosyasındaki hem de kaldırma dosyasındaki **tanık beyanlarıyla** ortaya konmuştur. Böyle bir dosyada evlât edinme dosyasının celbi ilk yapılacak iştir.

8 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
12.05.2015 · E. 2015/15 · K. 2015/8047

Ergin kişinin evlât edinilmesine ilişkin koşullar evlât edinme davası sırasında gerçekleşmemişse evlâtlık ilişkisi kaldırılır

Bir kişi, eşinin torununu ergin olarak evlât edinmişti ve karar kesinleşmişti. Evlât edenin ölümünden sonra, daha önce onun evlât edindiği kişi koşulların gerçekleşmediğini ileri sürerek kaldırma istemiştir. Mahkeme davayı reddetmiştir.

> *Dava, ergin kişinin evlat edinilmesi şartlarının oluşmaması nedeniyle kurulan evlatlık ilişkisinin kaldırılması istemine ilişkindir. Yukarıda gösterilen yasal düzenlemeler ve dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde, ergin kişinin evlat edinilmesine ilişkin koşullar evlat edinme davası sırasında gerçekleşmediğinden evlatlık ilişkisinin kaldırılması davasının kabulüne karar verilmesi gerekirken, yerinde olmayan gerekçe ile davanın reddi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Karar, koşulların **karar anındaki** durumuna göre denetlendiğini gösterir: evlât edinme davası sırasında koşullar gerçekleşmemişse, kararın kesinleşmiş olması ilişkiyi dokunulmaz kılmaz. Bu dosyada iki eksiklik saptanmıştır: evlât edenin altsoyunun **açık muvafakatinin alınmaması** ve evlât edilenin, eşin çocuğu değil **torunu** olması sebebiyle eşlerden birinin diğerinin çocuğunu evlât edinmesine ilişkin hükmün uygulanamaması (TMK m. 306). Aynı uyuşmazlık sonradan Hukuk Genel Kuruluna gitmiş ve bu sonuç benimsenmiştir.[16]

16 Yargıtay HGK, 05.10.2021, E. 2017/2518, K. 2021/1155.

9 **YARGITAY 20. HUKUK DAİRESİ**
03.10.2016 · E. 2016/8730 · K. 2016/8308

Evlât edinmenin kurulmasında öngörülen yetki usulü kaldırılmasında da geçerlidir; davacı seçim hakkını kullanabilir

Bir çift, çocuklarını başka kişilere evlâtlık vermişti. Sonradan evlât edinenlerin çocukla ilgilenmedikleri ileri sürülerek evlâtlık ilişkisinin kaldırılması istendi. Dava davacının yerleşim yerinde açıldı ve iki mahkeme arasında yetki uyuşmazlığı çıkmıştır.

> *Evlat edinme netice itibariyle bir soybağı davası olup kurulmasında öngörülen usul kaldırılmasında da geçerlidir. Davacı tercih hakkını kendisinin dava sırasındaki yerleşim yeri mahkemesi yönünde kullanarak dava açmıştır.*

DEĞERLENDİRME Kaldırma davasında yetki, evlât edinme davasındakinden **daha esnektir**. Evlât edinme kararı yalnızca evlât edinenin oturma yeri mahkemesince verilirken (TMK m. 315), kaldırma davasında evlât edinmenin bir **soybağı ilişkisi** kurduğu gerçeğinden hareketle soybağı davalarına ilişkin yetki kuralı da işler (TMK m. 283). Bu kural davacıya seçim hakkı tanır: taraflardan birinin **dava sırasındaki** veya **doğum sırasındaki** yerleşim yeri mahkemesi. Esneklik yerindedir, çünkü kaldırma davasını genellikle evlât edinen değil, rızası alınmamış bir ebeveyn ya da bir mirasçı açar; bu kişilerin evlât edinenin oturduğu yere gitmek zorunda bırakılması hak arama özgürlüğünü zorlaştırırdı.

10 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
16.09.2025 · E. 2025/1983 · K. 2025/7379

Daha önce evlât edinilmiş kişinin muvafakati alınmamış olması, güncel karara göre kaldırma sebebi oluşturmaz

Bir kişi 2019 yılında ergin birini evlât edinmişti. Evlât edenin ölümünden sonra, daha önce onun evlât edindiği kişi kendi açık muvafakatinin alınmadığını ileri sürerek evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını istemiştir. İlk derece mahkemesi davayı reddetti, bölge adliye mahkemesi kabul etmiştir.

> *TMK'nun 313/1 maddesindeki, "evlât edinenin altsoyunun açık muvafakatiyle ergin ve kısıtlılar evlat edinilebilir" biçimindeki düzenlemede yer alan "alt soydan" doğal/biyolojik yolla kurulan hısımlık ilişkisini anlamak, evlatlık yoluyla oluşan hısımlık ilişkisinin bu kapsama girmeyeceğini kabul etmek gerekmektedir.*

DEĞERLENDİRME Bu güncel karar, kaldırma davalarında sık ileri sürülen bir sebebi **ortadan kaldırmaktadır**. Ergin evlât edinmede altsoyun açık muvafakati aranır (TMK m. 313); ancak Daire, buradaki 'altsoy' kavramının **kan bağına** dayandığını, evlâtlık yoluyla kurulan hısımlığın bu kapsama girmediğini kabul etmiştir. Dolayısıyla daha önce evlât edinilmiş bir kişinin muvafakati alınmamış olması kaldırma sebebi oluşturmaz. Karar oy çokluğuyla verilmiştir ve Hukuk Genel Kurulunun 2021 tarihli kararındaki çoğunluk görüşünden ayrılmaktadır;[17] bu nedenle

17 Yargıtay HGK, 05.10.2021, E. 2017/2518, K. 2021/1155.

konu hâlâ tartışmalıdır ve somut dosyada her iki görüşün de değerlendirilmesi gerekir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 306:** Eşlerin birlikte evlât edinmesi.
- **TMK m. 308:** Yaş farkı ve küçüğün rızası.
- **TMK m. 309:** Ana ve babanın rızası.
- **TMK m. 310:** Rızanın zamanı ve geri alınması.
- **TMK m. 311:** Rızanın aranmaması koşulları.
- **TMK m. 312:** Rızanın aranmamasına ilişkin karar.
- **TMK m. 313:** Erginlerin ve kısıtlıların evlât edinilmesi.
- **TMK m. 314:** Evlât edinmenin hükümleri.
- **TMK m. 316:** Evlât edinmede araştırma.
- **TMK m. 318:** Diğer noksanlıklar.
- **TMK m. 319:** Hak düşürücü süre.

MADDE

318

E. Evlâtlık ilişkisinin kaldırılması
I. Sebepleri
2. Diğer noksanlıklar

KANUN METNİ

(1) Evlât edinme esasa ilişkin diğer noksanlıklardan biriyle sakatsa, Cumhuriyet savcısı veya her ilgili evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını isteyebilir.
(2) Noksanlıklar bu arada ortadan kalkmış veya sadece usule ilişkin olup ilişkinin kaldırılması evlâtlığın menfaatini ağır biçimde zedeleyecek olursa, bu yola gidilemez.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 318, evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasına ilişkin iki sebepten ikincisini ve uygulamada en çok kullanılanını düzenler. Kural şudur: evlât edinme, rıza eksikliği dışında kalan **esasa ilişkin bir noksanlıkla** sakatsa, Cumhuriyet savcısı veya **her ilgili** evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını isteyebilir. Maddenin önemi dava hakkının genişliğinden gelir: rıza eksikliğinde yalnızca rızası alınması gereken kişiler dava açabilirken (TMK m. 317), burada taraf olmayan kişiler de dava açabilir.[1] Bu genişliğin iki freni vardır. **Birincisi hukukî yarardır:** dava açan kişinin kaldırma kararının hukukî durumunu somut olarak nasıl değiştireceğini ortaya koyması gerekir.[2] **İkincisi maddenin ikinci fıkrasıdır:** noksanlık bu arada ortadan kalkmışsa veya sadece usule ilişkinse ve kaldırma evlâtlığın menfaatini ağır biçimde zedeleyecekse bu yola gidilemez.

TEMEL KAVRAMLAR

Esasa ilişkin noksanlık	Evlât edinmenin kurucu koşullarından birinin gerçekleşmemiş olması (yaş farkı, bakım süresi, eşlerin birlikte hareketi gibi).
Usule ilişkin noksanlık	Kurucu koşulları değil, yargılama işlemlerini ilgilendiren eksiklik.

1 Yargıtay HGK, 05.10.2021, E. 2017/2518, K. 2021/1155.
2 Yargıtay 2. HD, 01.10.2024, E. 2024/5632, K. 2024/6676.

Her ilgili	Kaldırma kararından hukukî durumu etkilenecek kişi (TMK m. 318/1).
Hukukî yarar	Davanın görülebilmesi için aranan dava şartı (HMK m. 114/1-h).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 318- Madde bazı değişikliklerle, İsviçre Medenî Kanununun 269a maddesinden alınmıştır ve evlât edinme işleminin rızanın bulunmaması dışında kalan sebeplerle iptaline ilişkindir. Birinci fıkra, evlât edinme işleminin esasa ilişkin noksanlıklardan biriyle sakatlanmış olması hâlinde, Cumhuriyet savcısı veya her ilgili tarafından evlâtlık işleminin kaldırılmasının istenebileceğini hükme bağlamaktadır. İkinci fıkraya göre ise, noksanlıkların sonradan ortadan kalkmış olması hâlinde ilişkinin kaldırılması yolu tamamen kapatılmaktadır. Buna karşılık sadece usule ilişkin noksanlıklar devam etmekle birlikte bunlara dayanarak ilişkinin kaldırılması yoluna gitme, evlâtlığın menfaatini ağır biçimde zedelemeyecekse bu yola gidilebilinecektir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 121-122*

Gerekçenin üç ayrıntısı uygulamada doğrudan işe yarar. **Birincisi, maddenin işlevini tanımlar:** hüküm, evlât edinme işleminin "rızanın bulunmaması **dışında kalan** sebeplerle iptaline" ilişkindir. Bu ifade, iki maddenin birbirini tamamladığını ve aralarında bir sıralama bulunduğunu gösterir: önce rıza eksikliği olup olmadığına bakılır (TMK m. 317), rıza sorunu yoksa geri kalan bütün sakatlıklar bu maddenin kapsamına girer. **İkincisi, gerekçe kaldırmayı "iptal" olarak nitelendirir;** denetlenen şey ilişkinin kurulduğu andaki geçerliliğidir, sonradan yaşanan olumsuzluklar değildir. **Üçüncüsü ve en önemlisi, gerekçe ikinci fıkradaki iki hâli birbirinden kesin biçimde ayırır.** Noksanlıkların **sonradan ortadan kalkmış olması** hâlinde kaldırma yolu — gerekçenin kendi sözleriyle — "tamamen kapatılmaktadır"; burada hâkimin takdir yetkisi yoktur, menfaat değerlendirmesi de yapılmaz. Buna karşılık noksanlık devam ediyor ama **sadece usule ilişkinse**, kaldırma ancak evlâtlığın menfaatini ağır biçimde zedelemeyecekse mümkündür; burada hâkim somut bir değerlendirme yapar. Uygulamada bu iki hâl sıklıkla birbirine karıştırılır; oysa ilkinde dava baştan dayanaksız kalırken, ikincisinde tartışma çocuğun yararı üzerinden yürür. Tasarının 318. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almamış, madde Tasarıdaki hâliyle kanunlaşmıştır (S. Sayısı 723, s. 311-315).

Eski Kanun'da bu maddenin **doğrudan bir karşılığı yoktu.** Evlâtlık ilişkisinin sona ermesi tek bir hükümde,

258. maddede

düzenlenmişti ve bu hüküm bugünkünden üç noktada ayrılıyordu. **Birincisi, dava hakkı dardı:** kaldırmayı yalnızca **evlâtlık** ya da mirasından mahrum bırakacak bir hâlin ortaya çıkması durumunda **evlât edinen** isteyebiliyordu. Cumhuriyet savcısına veya "her ilgili"ye tanınmış bir dava hakkı yoktu; dolayısıyla mirasçılar, önceki evlâtlık ya da koşulların gerçekleşmediğini ileri süren üçüncü kişiler için özel bir yol bulunmuyordu. **İkincisi, ölçüt farklıydı:** eski hüküm "muhik sebep" gibi geniş ve esnek

bir ölçüte dayanıyordu; evlât edinmenin **kurucu koşullarındaki bir noksanlık** ayrı bir kaldırma sebebi olarak düzenlenmemişti. Bunun bir sebebi de kuruluş usulünün farklı olmasıydı: eski Kanun'da evlâtlık ilişkisi mahkeme kararıyla değil, sulh hâkiminin izni üzerine düzenlenen **resmî senetle** kuruluyordu; koşulların gerçekleşmediği iddiası da bu senedin geçersizliği çerçevesinde tartışılıyordu. **Üçüncüsü, anlaşmayla sona erdirme mümkündü:** evlâtlık bağı, sözleşme kurallarına uyulmak şartıyla iki tarafın rızasıyla **her zaman** kaldırılabiliyordu. Yeni Kanun bu yolu kapatmış, buna karşılık sakatlık hâllerinde dava hakkını **genişletmiştir**; çünkü evlât edinme artık yalnızca tarafları değil, soybağı düzenini ve dolayısıyla kamu düzenini ilgilendiren bir mahkeme kararıyla kurulmaktadır.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Madde 258 – Evlatlık mukavelesi hakkındaki kaidelere riayet şartiyle, evlatlık rabıtası, iki tarafın rızasiyle her zaman kaldırılabilir. Evlatlık rabıtası, muhik sebeplere istinat halinde evlatlığın ve mirasından mahrum bırakacak bir hal hüdusunda evlatlık edinen kimsenin talebi üzerine, hakim tarafından dahi refedilir. Ref'i, evlatlık rabıtasının istikbale ait bütün hükümlerini izale eder ve kat'idir.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 258

	743 sayılı Kanun m. 258	4721 sayılı Kanun m. 318
Kaldırma sebebi	Muhik sebep, mirastan mahrumiyet	Esasa ilişkin noksanlık
Dava hakkı	Evlâtlık veya evlât edinen	Cumhuriyet savcısı veya her ilgili
Üçüncü kişiler	Dava hakkı yoktu	Hukukî yararı varsa dava açabilir
Anlaşmayla sona erme	Mümkündü	Mümkün değildir
Evlâtlığın menfaati	Sınır öngörülmemişti	Usule ilişkin noksanlıkta sınırdır
Noksanlığın giderilmesi	Düzenlenmemişti	Kaldırma yolunu tamamen kapatır
Süre	Her zaman istenebilirdi	Hak düşürücü süre (m. 319)

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden bu yana **hiç değiştirilmemiştir.** Anayasa Mahkemesi 2017 yılında birinci fıkradaki "her ilgili" ibaresini incelemiş ve itirazı reddetmiştir; karar oy çokluğuyla alınmış, üç üye evlâtlık ilişkisini haklı sebeplerle sona erdirme yolunun bulunmamasını kişilik haklarına ölçüsüz bir müdahale saymıştır.[3] Maddenin kendisi değişmemiş olsa da uygulamasını doğrudan etkileyen bir gelişme yaşanmıştır: kaldırma davası için öngörülen **beş yıllık** hak düşürücü süre Anayasa Mahkemesince iptal edilmiş, iptal kararı Resmî Gazete'de yayımından altı ay sonra, Ocak 2014'te yürürlüğe girmiştir; bugün yalnızca öğrenmeye bağlı **bir yıllık** süre işlemektedir.[4]

3 AYM, 13.12.2017, E. 2017/167, K. 2017/172.
4 Yargıtay HGK, 10.07.2024, E. 2023/422, K. 2024/370; Yargıtay 8. HD, 19.02.2019, E. 2019/216, K. 2019/1659.

Yürürlük gününün hesabında kararlar arasında bir gün fark bulunmaktadır; ayrıntısı için bkz. TMK m. 319. Bu iptalden sonra, evlât edinme işleminin üzerinden ne kadar süre geçmiş olursa olsun, sebebi yeni öğrenen bir ilgilinin dava açma imkânı doğmuştur; dolayısıyla maddenin pratik ağırlığı artmıştır.

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi; esasa ilişkin noksanlıklar bağımsız bir kaldırma sebebi olarak düzenlendi ve dava hakkı Cumhuriyet savcısı ile her ilgiliye tanındı	4721 s. K.
13.12.2017	Birinci fıkradaki "her ilgili" ibaresine yönelik iptal istemi reddedildi	AYM, K. 2017/172

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Sebep	Esasa ilişkin diğer noksanlıklar	TMK m. 318/1
Dava hakkı	Cumhuriyet savcısı veya her ilgili	Yargıtay HGK, K. 2021/1155
Sebeplerin sayısı	Sınırlıdır (numerus clausus)	Yargıtay 2. HD, K. 2021/7929
Anlaşmayla sona erme	Mümkün değildir	Yargıtay 2. HD, K. 2021/7929
Davanın niteliği	Bozucu yenilik doğuran dava	Yargıtay 2. HD, K. 2021/7929
Hukukî yarar	Dava şartıdır, resen araştırılır	Yargıtay 2. HD, K. 2024/6676
Anayasaya uygunluk	İtiraz reddedilmiştir	AYM, K. 2017/172
İkinci fıkra	Noksanlık kalkmışsa veya usule ilişkinse sınır	TMK m. 318/2
Kısıtlının evlât edinmesi	Usulüne uyulmuşsa noksanlık değildir	Yargıtay 8. HD, K. 2020/1396
Taraf teşkili	Kamu düzenindendir	Yargıtay 8. HD, K. 2019/5728
Yetki	Kesin değildir	Yargıtay 20. HD, K. 2016/2424
Süre	Hak düşürücü süreye tâbidir	TMK m. 319

1 TBMM gerekçesine göre madde, bazı değişikliklerle İsviçre Medenî Kanunu'nun **269a maddesinden** alınmıştır ve gerekçenin kendi ifadesiyle "evlât edinme işleminin rızanın bulunmaması dışında kalan sebeplerle **iptaline**" ilişkindir. Gerekçe iki fıkrayı ayrı ayrı açıklar. **Birinci fıkra** bakımından, evlât edinme işleminin esasa ilişkin noksanlıklardan biriyle sakatlanmış olması hâlinde Cumhuriyet savcısı veya her ilgili tarafından kaldırmanın istenebileceği hükme bağlanmaktadır. **İkinci fıkra** bakımından gerekçe, iki hâli birbirinden özenle ayırır: noksanlıkların

sonradan ortadan kalkmış olması hâlinde kaldırma yolu "tamamen kapatılmakta"; buna karşılık sadece **usule ilişkin** noksanlıklar devam ediyorsa, kaldırma evlâtlığın menfaatini ağır biçimde zedelemeyecekse bu yola gidilebilmektedir. Bu ayrım uygulamada sıkça gözden kaçar: ilk hâlde hâkimin takdir yetkisi yoktur, ikinci hâlde ise menfaat değerlendirmesi yapılır. Tasarının 318. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almamış, madde Tasarıdaki hâliyle kanunlaşmıştır (S. Sayısı 723, s. 311-315).

DİKKAT

Bu maddede en sık yapılan hata, **hukukî yararı ihmal etmektir.** "Her ilgili" ifadesi geniş görünse de uygulamada sıkı bir süzgeçten geçer: hukukî yarar bir dava şartıdır ve mahkeme bunu **esasa girmeden önce, yargılamanın her aşamasında kendiliğinden** araştırır. Kaldırma kararı verilse bile davacının hukukî durumu değişmeyecekse dava usulden reddedilir.[5] Uygulamada bu değerlendirme çoğunlukla **mirasçılık üzerinden** yapılır; dilekçe yazılmadan önce mirasçılık zinciri çıkarılmalıdır.[6] İkinci uyarı **sebebin niteliğine** ilişkindir: evlâtlık ilişkisinin sonradan bozulması, tarafların artık geçinememesi veya pişmanlık bu maddeye göre kaldırma sebebi **değildir**; denetlenen şey ilişkinin **kurulduğu andaki** geçerliliğidir.[7] Üçüncü uyarı **süreye** ilişkindir: dava hak düşürücü süreye tâbidir ve bu süre ayrı bir maddede düzenlenmiştir (TMK m. 319). Son olarak, kesinleşmiş bir evlât edinme kararına karşı **kanun yararına bozma** istemek ilişkiyi ortadan kaldırmaz; izlenmesi gereken yol kaldırma davasıdır.[8]

II. Esasa İlişkin Noksanlık Kavramı

- **Ölçüt:** Evlât edinmenin kurucu koşullarından birinin gerçekleşmemiş olması (TMK m. 318/1).
- **Zaman:** Denetlenen an, ilişkinin kurulduğu andır.
- **Sonraki gelişmeler:** İlişkinin bozulması kaldırma sebebi değildir.[9]
- **Sebepler:** Sınırlı sayıdadır (numerus clausus).
- **Rıza eksikliği:** Ayrı maddeye tâbidir (TMK m. 317).
- **Dava türü:** Bozucu yenilik doğuran davadır.

III. Uygulamadaki Noksanlık Örnekleri

- **Bakım süresi:** Ergin evlât edinmede beş yıllık koşulun gerçekleşmemesi.[10]

5 Yargıtay 2. HD, 01.10.2024, E. 2024/5632, K. 2024/6676.
6 Yargıtay 8. HD, 25.09.2019, E. 2019/5153, K. 2019/8030.
7 Yargıtay 2. HD, 27.12.2021, E. 2021/6807, K. 2021/7929.
8 Yargıtay 8. HD, 23.06.2021, E. 2021/2076, K. 2021/5412.
9 Yargıtay 2. HD, 27.12.2021, E. 2021/6807, K. 2021/7929.

- **Yaş farkı:** On sekiz yıllık farkın bulunmaması (TMK m. 308).
- **Birlikte evlât edinme:** Eşlerden birinin tek başına evlât edinmesi (TMK m. 306).
- **Eşin rızası:** Evli kişinin eşinin rızası olmadan evlât edinilmesi (TMK m. 313).
- **Altsoyun muvafakati:** Ergin evlât edinmede aranır (TMK m. 313).
- **Sayılmayan hâl:** Evlât edinenin kısıtlı olması.[11]

IV. Dava Hakkı Sahipleri

- **Kural:** Cumhuriyet savcısı veya her ilgili (TMK m. 318/1).
- **Kapsam:** Taraflarla sınırlı değildir.[12]
- **Mirasçılar:** Bu maddeye dayanabilir.[13]
- **Hukukî yarar:** Dava şartıdır.[14]
- **Denetim:** Esasa girilmeden yapılır.[15]
- **Ölçü:** Kaldırma kararının hukukî durumu değiştirmesi.

V. İkinci Fıkradaki Sınır

- **Birinci hâl:** Noksanlık bu arada ortadan kalkmışsa yol tamamen kapanır (TMK m. 318/2).
- **İkinci hâl:** Noksanlık sadece usule ilişkinse menfaat değerlendirmesi yapılır.
- **Ölçü:** Evlâtlığın menfaatinin ağır biçimde zedelenmesi.
- **Örnek:** Eksik rızanın sonradan açıklanması.[16]
- **Benzer sınır:** Rıza eksikliğinde de vardır (TMK m. 317).
- **Delil:** Sosyal inceleme raporu belirleyicidir (TMK m. 316).

VI. Görev, Yetki ve Taraf Teşkili

- **Görev:** Aile mahkemesi.[17]
- **Yetki:** Kesin değildir.[18]
- **İlk itiraz:** Yetki ancak süresinde ileri sürülürse dikkate alınır.
- **Davalı sıfatı:** Evlât edinenler ile birlikte evlât edinilene aittir.[19]

10 Yargıtay 18. HD, 18.11.2014, E. 2014/11770, K. 2014/16470.
11 Yargıtay 8. HD, 17.02.2020, E. 2019/2577, K. 2020/1396.
12 Yargıtay HGK, 05.10.2021, E. 2017/2518, K. 2021/1155.
13 Yargıtay 2. HD, 03.02.2010, E. 2008/20343, K. 2010/1606.
14 Yargıtay 8. HD, 25.09.2019, E. 2019/5153, K. 2019/8030.
15 Yargıtay 2. HD, 01.10.2024, E. 2024/5632, K. 2024/6676.
16 Yargıtay 8. HD, 08.03.2018, E. 2017/6749, K. 2018/8548.
17 Yargıtay 17. HD, 31.05.2013, E. 2013/6422, K. 2013/8183.
18 Yargıtay 20. HD, 29.02.2016, E. 2016/93, K. 2016/2424.
19 Yargıtay 8. HD, 11.06.2019, E. 2018/755, K. 2019/5728.

- **Kayyım:** Menfaat çatışmasında atanır (TMK m. 426).
- **Kamu düzeni:** Taraf teşkili resen gözetilir (HMK m. 114).

VII. Kanun Yolları ve Süre

- **Kanun yararına bozma:** Taraflar bakımından sonuç doğurmaz.[20]
- **İzlenecek yol:** Kaldırma davası açmaktır.
- **Süre:** Öğrenmeden başlayarak bir yıl (TMK m. 319).
- **Beş yıllık süre:** İptal edilmiştir.[21]
- **Anayasaya uygunluk:** Madde bakımından itiraz reddedilmiştir.[22]
- **Sonuç:** Kaldırma kararıyla evlâtlık ilişkisi sona erer (TMK m. 314).

UYGULAMA NOTU

Bu maddeye dayanan bir dosyada **dört soru sırayla** yanıtlanmalıdır. **Birincisi: hukukî yararım var mı?** Bu, dilekçeyi yazmadan önce çözülmesi gereken sorudur; çünkü mahkeme esasa girmeden önce, yargılamanın her aşamasında kendiliğinden bunu araştırır. Uygulamada ölçü genellikle mirasçılıktır: evlâtlık ilişkisi kaldırıldığında davacının mirasçılık sıfatı doğuyor veya payı artıyorsa hukukî yararı vardır; kaldırma kararı verilse bile yasal mirasçı olamayacaksa dava usulden reddedilir. Bu nedenle ilk iş, mirasçılık zincirini ve nüfus kayıtlarını çıkarmaktır. **İkincisi: dayanılan eksiklik esasa mı, usule mi ilişkindir?** Esasa ilişkin noksanlık, evlât edinmenin **kurucu koşullarından** birinin gerçekleşmemesidir: yaş farkının tutmaması, ergin evlât edinmede beş yıllık bakım koşulunun bulunmaması, eşlerin birlikte hareket etmemesi, evli kişinin eşinin rızasının alınmaması gibi. Buna karşılık yargılamadaki bir işlem eksikliği usule ilişkindir ve ikinci fıkra gereği ancak evlâtlığın menfaatini ağır biçimde zedelemeyecekse kaldırma sebebi olabilir. Dilekçede hangi koşulun neden gerçekleşmediği **madde numarası verilerek** yazılmalıdır. **Üçüncüsü: noksanlık hâlâ duruyor mu?** İkinci fıkranın ilk hâli mutlaktır: noksanlık bu arada ortadan kalkmışsa kaldırma yolu tamamen kapanır. Örneğin rızası alınmayan eş, sonradan mahkemeye verdiği dilekçeyle veya duruşmadaki beyanıyla muvafakatini açıklamışsa artık kaldırma istenemez. Bu yüzden karşı tarafın dosyaya giren beyanları dikkatle incelenmelidir. **Dördüncüsü: süre geçti mi?** Dava, sebebin öğrenilmesinden başlayarak bir yıllık hak düşürücü süreye tâbidir; bu süre hâkim tarafından kendiliğinden gözetilir. Evlât edinme işleminin üzerinden geçen süreye bakan beş yıllık sınır ise Anayasa Mahkemesince iptal edilmiştir,[23] dolayısıyla bugün yalnızca öğrenmeye bağlı bir yıllık süre işler. **Usul bakımından iki nokta:** davalı sıfatı evlât edinenler ile birlikte evlât edinilene aittir; evlât edinilen küçükse ve yasal temsilcileriyle menfaati çatışıyorsa önce

20 Yargıtay 8. HD, 23.06.2021, E. 2021/2076, K. 2021/5412.
21 Yargıtay 8. HD, 19.02.2019, E. 2019/216, K. 2019/1659.
22 AYM, 13.12.2017, E. 2017/167, K. 2017/172.
23 AYM, 27.12.2012, E. 2012/35, K. 2012/203.

kayyım atanmalı, husumet kayyıma yöneltilmelidir. Yetki kesin değildir; davalılar süresinde ilk itiraz olarak ileri sürmezse dava açıldığı yerde görülür.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
27.12.2021 · E. 2021/6807 · K. 2021/7929

Kurulmuş bir evlâtlık ilişkisi ancak kanunda sınırlı olarak sayılan sebeplerle kaldırılabilir; sebepler numerus clausus niteliğindedir

Evlât edinen kişi, evlâtlık ilişkisinin zaman içinde sürdürülemez hâle geldiğini ileri sürerek ilişkinin kaldırılmasını istemiştir. Mahkeme davayı kabul etmiştir.

> *4721 Sayılı TMK sisteminde, mahkeme kararı ile kurulmuş olan bir evlatlık ilişkisi ancak 317 ve 318 inci maddelerde düzenlenen sebeplerin varlığı halinde, belirli kişilerin açabileceği evlatlık ilişkisinin kaldırılması davası ile iptal edilebilir. Dolayısıyla, TMK uyarınca (belirli şartların varlığı halinde) kurulmuş ve (soybağı vb) hükümlerini doğurmuş olan bir evlatlık ilişkisi, ancak Kanunda istisnai ve sınırlı olarak sayılmış (numerus clausus) hallerde tüm sonuçları ile birlikte ortadan kaldırılabilecektir. (Koç, Evren a.g.e., sh. 382) Evlatlık ilişkisinin kaldırılması davası, bozucu yenilik doğuran bir davadır.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasına ilişkin bütün sistemin çerçevesini çizer. **Sebepler sınırlı sayıdadır (numerus clausus):** yalnızca rıza eksikliği (TMK m. 317) ve esasa ilişkin diğer noksanlıklar (bu madde). Bunların dışında kalan hiçbir olgu — ilişkinin bozulması, tarafların artık geçinememesi, pişmanlık — kaldırma sebebi değildir. **Dava bozucu yenilik doğuran bir davadır:** mahkeme kararı, kurulmuş olan hukukî durumu ortadan kaldırır; taraflar bunu kendi aralarında yapamaz. Uygulamada en sık rastlanan hata, sonradan ortaya çıkan olumsuzlukların kaldırma sebebi sanılmasıdır; oysa denetlenen şey, evlât edinmenin **kurulduğu andaki** geçerliliğidir.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
27.12.2021 · E. 2021/6807 · K. 2021/7929

Geçerli biçimde kurulmuş evlâtlık ilişkisi tarafların iradesiyle sona erdirilemez; bu ilkeye evlâtlık ilişkisinin çözülemezliği denir

Aynı uyuşmazlıkta Daire, yeni Kanun'un eski Kanun'dan hangi noktada ayrıldığını ve evlâtlık bağının neden tarafların iradesine bırakılmadığını açıklamıştır.

> *Zira, kan bağına bağlı olan soybağının tarafların anlaşması yoluyla sona erdirilmesi mümkün olmadığı gibi, evlat edinme yoluyla kurulan soybağının da sona erdirilmesi mümkün olmamalıdır. Bu ilkeye evlatlık ilişkisinin çözülemezliği denmektedir. (Aydoğdu, a.g.e sh.646) 743 sayılı mülga Medeni Kanun'un anlayı-*

şından ayrılan yürürlükteki 4721 Sayılı TMK, evlatlık ilişkisinin taraflarca keyfi bir şekilde kaldırılmasının önünü kapamıştır.

DEĞERLENDİRME Kararın dayandığı düşünce şudur: kan bağına dayanan soybağı tarafların anlaşmasıyla sona erdirilemediğine göre, evlât edinme yoluyla kurulan soybağının da sona erdirilememesi gerekir. Doktrinde buna **evlâtlık ilişkisinin çözülemezliği** denir. 743 sayılı Kanun'da durum farklıydı: evlâtlık bağı, sözleşme kurallarına uyulmak şartıyla **iki tarafın rızasıyla her zaman** kaldırılabiliyordu (m. 258). Yeni Kanun bu yolu tümüyle kapatmıştır. Pratik sonucu şudur: evlât edinen ile evlâtlık anlaşsalar bile ilişkiyi sona erdiremezler; ancak kanunda sayılan sakatlık sebeplerinden biri varsa ve süre geçmemişse (TMK m. 319) mahkemeye başvurabilirler.

3 **ANAYASA MAHKEMESİ · NORM DENETİMİ**
13.12.2017 · E. 2017/167 · K. 2017/172

Kaldırma sebeplerinin sınırlı sayıda olması Anayasa'ya aykırı bulunmamıştır; ilişki sürerken başvurulabilecek başka hukukî imkânlar bulunmaktadır

Evlâtlık ilişkisinin zaman içinde taraflarca sürdürülmesinin olanaksız hâle gelmesi sebebiyle açılan kaldırma davasında mahkeme, kuralın hak arama özgürlüğünü ölçüsüz sınırladığı kanısına vararak iptali için başvurmuştur. İnceleme, birinci fıkradaki 'her ilgili' ibaresiyle sınırlı olarak yapılmıştır.

> *"İtiraz konusu kural kapsamında hak arama hürriyetine getirilen sınırlandırma yalnızca evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını talep hakkıyla sınırlı olup ilişkinin devamı sürecinde yaşanan bazı olumsuzluklar sebebiyle tarafların başvurabilecekleri başka hukuki imkânlar bulunmaktadır. Bu bakımdan evlatlık ilişkisi devam etmekle birlikte evlat edinenin miras hukukuna ilişkin düzenlemeler kapsamında şartların gerçekleşmesi halinde evlatlığı mirasçılıktan çıkarmasına bir engel bulunmadığı gibi evlatlığın menfaatlerinin korunması bakımından velayet hakkının kullanımı yönünden hakimden gerekli önlemlerin alınmasının istenmesine, şartların gerçekleşmesi halinde velayetin kaldırılmasına da bir engel bulunmamaktadır. Velayet kaldırılsa dahi evlatlık ilişkisi devam edeceğinden evlat edinenin bakım ve eğitim giderlerini karşılama yükümlülüğü de kural olarak devam edecektir.*

DEĞERLENDİRME Anayasa Mahkemesi itirazı **reddetmiştir** (bu ibare yönünden oy çokluğuyla). Kararın uygulama açısından en değerli bölümü, ilişki sürerken başvurulabilecek **alternatif yolları** saymasıdır. Evlâtlık ilişkisi devam ederken: evlât edinen, koşulları gerçekleşmişse evlâtlığı **mirasçılıktan çıkarabilir**; evlâtlığın menfaatlerinin korunması için hâkimden **velâyete ilişkin önlemler** istenebilir; koşulları varsa **velâyetin kaldırılması** yoluna gidilebilir (TMK m. 348). Mahkeme, velâyet kaldırılsa bile evlâtlık ilişkisinin süreceğini ve evlât edinenin **bakım ve eğitim giderlerini karşılama yükümlülüğünün kural olarak devam edeceğini** de vurgulamıştır. Üç üye karşı oy kullanmış ve haklı sebeplerle sona erdirme

yolunun bulunmamasını kişilik haklarına ölçüsüz müdahale saymıştır; ancak bugün için geçerli olan çoğunluk görüşüdür.

4 YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ
23.06.2021 · E. 2021/2076 · K. 2021/5412

Esasa ilişkin noksanlık hâlinde kaldırmayı Cumhuriyet savcısı veya her ilgili mahkemeden isteyebilir

Evlât edinmeye ilişkin bir karara karşı kanun yararına temyiz yoluna başvurulmuştur. Daire, kanun yararına bozmanın taraflar bakımından sonuç doğurmayacağını hatırlatarak izlenmesi gereken yolu göstermiştir.

> *...biriyle sakatsa, Cumhuriyet savcısı veya her ilgili evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını isteyebilir." hükmü gereği evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını her ilgili veya Cumhuriyet savcısı tarafından mahkemeden istenebileceği unutulmamalıdır.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, iki yolu birbirinden ayırır. **Kanun yararına bozma**, kesinleşmiş bir kararın hukuka aykırılığını saptar ama taraflar bakımından **sonuç doğurmaz**; evlâtlık ilişkisi bu yolla ortadan kalkmaz. **Kaldırma davası** ise ilişkiyi gerçekten sona erdirir. Dolayısıyla koşulları gerçekleşmeden verilmiş ve kesinleşmiş bir evlât edinme kararıyla karşılaşan Cumhuriyet savcısının ya da ilgililerin yapması gereken şey, kanun yararına bozma istemek değil **kaldırma davası açmaktır**. Uygulamada bu ayrım, özellikle koşulları gerçekleşmeden verilmiş kararların yıllar sonra fark edildiği dosyalarda önem kazanır.

5 YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ
25.09.2019 · E. 2019/5153 · K. 2019/8030

Davacının evlât edinene mirasçı olup olamayacağı, dolayısıyla hukukî yararının bulunup bulunmadığı esastan önce incelenmelidir

Davacı ile evlâtlık ilişkisinin kaldırılması istenen evlât edinen arasında soybağı bulunmadığı anlaşılmıştır. Mahkeme buna rağmen işin esası hakkında karar vermiştir; Daire önce onama kararı vermiş, karar düzeltme üzerine gerekçesini değiştirmiştir.

> *...davacının evlat edinene mirasçı olup olamayacağı, dolayısıyla dava açmakta hukuki yararının bulunup bulunmadığı tespit edilmeksizin Mahkemece davanın esası hakkında karar verilmesi, Bu defa ki inceleme sonucu doğru görülmeyerek hükmün bozulması gerektiğinden bozma kararının kaldırılarak hükmün öncelikle dava şartının incelenmesine yönelik değiştirilen bu gerekçe ile bozulmasına karar vermek gerekmiştir.*

DEĞERLENDİRME 'Her ilgili' ifadesi geniş görünse de uygulamada sıkı bir süzgeçten geçer: **hukukî yarar bir dava şartıdır** ve mahkeme bunu esasa girmeden önce incelemek zorundadır. Kaldırma davasını açan kişi, kararın kendi hukukî durumunu somut olarak nasıl değiştireceğini ortaya koymalıdır. Uygulamada bu, çoğunlukla **mirasçılık üzerinden** belirlenir: evlâtlık, evlât edinene kan hısımı gibi mirasçı olduğundan (TMK m. 500), evlâtlık ilişkisinin varlığı diğer mirasçıların payını etkiler.

Buna karşılık evlât edinene mirasçı olamayacak bir kişinin kaldırmada hukukî yararı yoktur.[24] Dava açılmadan önce mirasçılık zinciri hesaplanmalıdır.

6 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
08.03.2018 · E. 2017/6749 · K. 2018/8548

Noksanlık bu arada ortadan kalkmışsa veya sadece usule ilişkinse ve kaldırma evlâtlığın menfaatini ağır zedeleyecekse bu yola gidilemez

Cumhuriyet savcısı, evli bir kişinin eşinin muvafakati alınmadan evlât edinildiğini ileri sürerek evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını istemiştir. Ancak evlât edinilenin eşi, evlât edinme davası sırasında tanık sıfatıyla da olsa dinlenmişti.

> *...noksanlıkların bu arada ortadan kalkmış veya sadece usule ilişkin olup ilişkinin kaldırılması evlâtlığın menfaatini ağır biçimde zedeleyecek olursa, evlatlık ilişkisinin kaldırılması yoluna gidilemeyeceği belirtilmiştir.*

DEĞERLENDİRME İkinci fıkra, birinci fıkranın geniş dava hakkını **dengeleyen bir frendir** ve iki ayrı hâli kapsar. **Birincisi mutlaktır:** noksanlık bu arada ortadan kalkmışsa kaldırma yolu **tamamen kapanır**; gerekçe de bunu açıkça söyler. **İkincisi şartlıdır:** noksanlık sürmekle birlikte yalnızca usule ilişkinse, kaldırma evlâtlığın menfaatini ağır biçimde zedeleyecekse bu yola gidilemez. Kararda birinci hâl uygulanmıştır: eşin muvafakati usulüne uygun alınmamış olsa da, eş evlât edinme davasında dinlenip iradesini ortaya koyduğundan noksanlık giderilmiş sayılmıştır. Bu, uygulamada çok işe yarayan bir savunmadır: eksikliğin sonradan fiilen giderildiği gösterilebiliyorsa dava düşer.

7 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
11.06.2019 · E. 2018/755 · K. 2019/5728

Evlât edinilen ile evlât edinenlerin menfaati çatışıyorsa evlât edilene kayyım atanmadan kaldırma kararı verilemez

Cumhuriyet savcısı, evlât edinen eşlerden biri ile evlât edinilen arasında on sekiz yaş farkı bulunmadığı gerekçesiyle evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını istemiştir. Mahkeme, evlât edilene kayyım atayıp temsilini sağlamadan kaldırma kararı vermiştir.

> *HMK'nin 114/1-d maddesi hükmüne göre; tarafların dava ehliyetine sahip olmaları; kanuni temsilin söz konusu olduğu hallerde, temsilcinin gerekli niteliğe sahip bulunması, dava şartlarındandır. Taraf teşkili sağlanmadan yargılama yapılamaz, hüküm verilemez. Davada husumet ve taraf sıfatı kamu düzenine ilişkin olup, yargılamanın her aşamasında mahkemece res'en gözetilir. Bir subjektif hak kendisinden davalı olarak istenebilecek olan kişi, o hakka uymakla yükümlü (borçlu) olan kişidir (davalı sıfatı). TMK'nin 318.maddesi gereği Cumhuriyet savcısı tarafından açılan evlatlık ilişkisinin kaldırılması davalarında, davalı sıfatı evlat edinenler ile birlikte evlat edinilene aittir. Evlat edinilen küçük ise velayet*

24 Yargıtay 2. HD, 01.07.2009, E. 2008/10816, K. 2009/12915.

hükümleri gereği kendisi yasal temsilcileri olan evlat edinenler tarafından temsil edilir.

DEĞERLENDİRME Kaldırma davasında taraf teşkili, **kamu düzenine ilişkin** bir dava şartıdır ve mahkemece kendiliğinden gözetilir (HMK m. 114). Kararın işaret ettiği özel durum şudur: küçük evlât edinilenin yasal temsilcisi, evlât edinmeyle birlikte evlât edinen olmuştur; kaldırma davasında ise menfaatleri çatışır. Bu nedenle evlât edinilene **kayyım atanması** ve davanın kayyım aracılığıyla yürütülmesi gerekir (TMK m. 426). Aksi hâlde küçük davada hiç temsil edilmemiş olur ve verilen hüküm bozulur. Savcı tarafından açılan davalarda bu eksiklik sık görülür; dosya açılırken kayyım atanması baştan talep edilmelidir.

8 **YARGITAY 20. HUKUK DAİRESİ**
29.02.2016 · E. 2016/93 · K. 2016/2424

Evlâtlık ilişkisinin kaldırılması davasında kesin yetki kuralı yoktur; hâkim yetkiyi kendiliğinden gözetemez

Evlâtlık ilişkisinin kaldırılması davası açıldı ve iki mahkeme arasında yetki uyuşmazlığı doğmuştur. Davalılar yetkiye ilişkin bir itirazda bulunmamıştı.

> *Evlatlık ilişkisinin kaldırılması ile ilgili olarak kesin yetki kuralı bulunmayıp, ancak davalılar tarafından bu hususun ilk itiraz olarak ileri sürülmesi halinde dikkate alınır. Hâkim yetkinin kesin olmadığı hallerde, bu hususu re'sen nazara alamaz.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, uygulamada zaman kaybettiren bir tartışmayı bitirir. Kaldırma davasında yetki **kesin değildir**; dolayısıyla hâkim bunu kendiliğinden gözetemez ve davalılar süresinde **ilk itiraz** olarak ileri sürmedikçe dava açıldığı yerde görülüp sonuçlandırılır (HMK m. 116, 117). Aynı sonuca evlât edinme davası bakımından da varılmıştır.[25] Pratik sonucu iki yönlüdür: **davacı bakımından**, yanlış yerde açılan dava karşı taraf itiraz etmedikçe görülür; **davalı bakımından**, yetki itirazı cevap dilekçesiyle ve süresinde ileri sürülmezse bu hak kaybedilir.

9 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
17.02.2020 · E. 2019/2577 · K. 2020/1396

Evlât edinenin kısıtlı olması tek başına esasa ilişkin noksanlık değildir; usulüne uyulmuşsa kısıtlı da evlât edinebilir

Evlât edinme davası sürerken davacı kısıtlanmış ve kendisine vasi atanmıştı; vesayet makamı ile denetim makamının izni alınarak evlât edinmeye karar verildi ve karar kesinleşmiştir. Evlât edinen kısa süre sonra ölmüştür. Kardeşleri, evlât edinme tarihinde ehliyetsiz olduğunu ileri sürerek evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını istemiştir; yerel mahkeme ve bölge adliye mahkemesi istemi kabul etmiştir.

25 Yargıtay 2. HD, 17.01.2011, E. 2010/21297, K. 2011/187.

> *TMK'nin 318. maddesinde, evlât edinmenin esasa ilişkin diğer noksanlıklardan biriyle sakat olması durumunda, Cumhuriyet Savcısı veya her ilgilinin evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını isteyebileceği; 405. maddesinde, akıl hastalığı veya akıl zayıflığı sebebiyle işlerini göremeyen veya korunması ve bakımı için kendisine sürekli yardım gereken her erginin kısıtlanacağı; 449. maddesinde, vesayet altındaki kişi adına kefil olmak, vakıf kurmak ve önemli bağışlarda bulunmanın yasak olduğu; 463. maddesinde de, vesayet makamının izninden sonra denetim makamının da iznini almak kaydıyla vesayet altındaki kişinin evlât edinmesinin mümkün olduğu hüküm altına alınmıştır.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, "esasa ilişkin noksanlık" kavramının sınırını çizmesi bakımından önemlidir. Türk Medeni Kanunu kısıtlı kişilerin evlât edinmesini **yasaklamaz**; yalnızca izne bağlar: vesayet makamının izninden sonra **denetim makamının da izni** alınmak kaydıyla vesayet altındaki kişi evlât edinebilir (TMK m. 463). Daire, kısıtlının kanunun aradığı usule uygun biçimde evlât edindiği bir olayda, **evlât edinenin kısıtlılık hâlinin tek başına esasa ilişkin noksanlık sayılamayacağına** karar vermiş ve kabul yönündeki hükmü bozmuştur. Uygulamadaki sonucu şudur: kaldırma davasında "evlât edinen ehliyetsizdi" demek yetmez; **vesayet ve denetim makamı izinlerinin alınıp alınmadığı** araştırılmalıdır. İzinler usulünce alınmışsa dava dayanaksız kalır. Bu karar aynı zamanda, evlât edinenin ölümünden sonra mirasçılar tarafından açılan kaldırma davalarının nasıl bir denetimden geçtiğini de gösterir.

10 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
19.02.2019 · E. 2019/216 · K. 2019/1659

Kaldırma davasındaki beş yıllık hak düşürücü süre Anayasa Mahkemesince iptal edilmiştir; bugün yalnızca bir yıllık süre işler

Evlâtlık ilişkisinin kaldırılması davası, evlât edinme işleminin üzerinden beş yıldan fazla süre geçtikten sonra açılmıştı. Mahkeme davayı süre yönünden reddetmiştir; Daire önce onadı, karar düzeltme üzerine kararını değiştirmiştir.

> *İptal Kararı Resmi Gazete'de yayımlandığı 12/7/2013 tarihinden başlayarak altı ay sonra yani 13.01.2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Anayasa Mahkemesinin iptal kararlarından sonra, 01.12.2015 tarihinde açılan evlatlık ilişkisinin kaldırılması davasında artık her hâlde evlât edinme işleminin üzerinden beş yıl geçmiş olmasına dair hak düşürücü süre sözkonusu değildir.*

DEĞERLENDİRME Kaldırma davasının süresi, bu maddeyle birlikte okunması gereken ayrı bir hükümde düzenlenmiştir (TMK m. 319). Maddenin ilk hâlinde **iki** süre vardı: sebebin öğrenilmesinden itibaren **bir yıl** ve her hâlde evlât edinme işleminin üzerinden **beş yıl**. İkinci süre Anayasa Mahkemesince iptal edilmiştir; iptal kararı Resmî Gazete'de yayımlanmış ve altı ay sonra yürürlüğe girerek **12.01.2014** tarihinde sonuç doğurmuştur. Bugün yalnızca **bir yıllık** süre işlemektedir ve bu süre, kaldırma sebebinin **öğrenilmesinden** başlar. Uygulamada belirleyici olan, öğrenme tarihinin ne zaman gerçekleştiğidir; bu tarihi ileri süren tarafın ispat etmesi gerekir.

11 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
18.11.2014 · E. 2014/11770 · K. 2014/16470

Ergin evlât edinmede beş yıllık bakım koşulunun gerçekleşmemesi esasa ilişkin bir noksanlıktır ve kaldırma sebebi oluşturur

Davacılar evlât edenin kardeşinin çocuklarıydı ve evlât edinme işlemini ancak evlât edenin ölümünden sonra öğrenmişlerdir. Tanık beyanlarına göre beş yıllık bakım, gözetim veya birlikte yaşama koşulu hiç gerçekleşmemişti.

> *...yukarıda açıklanan 313. maddede gösterilen yasal koşulların oluşmadığı anlaşılmaktadır. Açıklanan nedenlerle, davanın kabulü yerine uygun bulunmayan gerekçe ile reddi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Karar, 'esasa ilişkin noksanlık' kavramını somutlaştırır. Evlât edinmenin **kurucu koşullarından** birinin hiç gerçekleşmemesi bu kapsamdadır: ergin evlât edinmede beş yıllık bakım (TMK m. 313), küçüklerde bir yıllık bakım (TMK m. 305), on sekiz yaş farkı (TMK m. 308) ve eşlerin birlikte evlât edinme zorunluluğu (TMK m. 306) gibi. Buna karşılık salt usule ilişkin aksaklıklar ikinci fıkranın süzgecinden geçer. Kararın gösterdiği ispat yolu da nettir: koşulun gerçekleşmediği, hem evlât edinme dosyasındaki hem de kaldırma dosyasındaki **tanık beyanlarıyla** ortaya konmuştur; bu nedenle evlât edinme dosyasının celbini istemek ilk adımdır.

12 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
05.10.2021 · E. 2017/2518 · K. 2021/1155

Kaldırma davasında talep yetkisi taraflarla sınırlı değildir; Cumhuriyet savcısına ve her ilgiliye de tanınmıştır

Ergin evlât edinmede koşulların gerçekleşmediği ileri sürülerek açılan kaldırma davasında direnme kararı Hukuk Genel Kuruluna gelmiştir. Kurul, karara varmadan önce kaldırma davasının iki dayanağını ve dava açabilecek kişi çevresini ayrı ayrı ortaya koydu.

> *Bu hükümlere göre, evlatlık ilişkisi, rızası gereken kişilerin, rızası alınmadığı durumlarda, bu kişilerin talebi ile veya esasa ilişkin diğer eksikliklerin bulunması hâlinde Cumhuriyet Savcısı veya her ilgilinin talebi üzerine hâkim kararı ile ortadan kaldırılabilir. Evlatlık ilişkisinin kaldırılmasında, taraflardan başka Cumhuriyet Savcısı ve her ilgiliye de, ilişkinin kaldırılmasını talep yetkisi vermiştir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulunun bu paragrafı, iki maddenin **işbölümünü** en açık biçimde ortaya koyar. **Rıza eksikliğinde** dava hakkı yalnızca rızası alınması gereken kişilere aittir (TMK m. 317). **Esasa ilişkin diğer noksanlıklarda** ise dava hakkı, taraflardan başka **Cumhuriyet savcısına ve her ilgiliye** de tanınmıştır (bu madde). Bu genişlik tesadüfî değildir: evlât edinme, yalnızca tarafları değil soybağı düzenini ve dolayısıyla kamu düzenini ilgilendirdiğinden, koşulları gerçekleşmeden kurulmuş bir ilişkinin denetlenmesi taraf iradesine bırakılmamıştır. Uygulamadaki sonucu şudur: evlât edinme kararına taraf olmayan kişiler — miras-

çılar, önceki evlâtlık, altsoy — bu maddeye dayanarak dava açabilir; buna karşılık **hukukî yararlarını** somut olarak ortaya koymak zorundadırlar.

13 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
01.10.2024 · E. 2024/5632 · K. 2024/6676

Kaldırma kararı verilse bile yasal mirasçı olamayacak kişinin dava açmakta hukukî yararı yoktur; dava usulden reddedilir

Davacı, evlât edinmeye ilişkin kararın iptalini, terekenin tespitini ve tedbir konulmasını istemiştir. İlk derece mahkemesi davayı reddetti, bölge adliye mahkemesi istinaf başvurusunu esastan reddetmiştir; karar Yargıtayca onanmıştır.

> *...davacının evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına karar verilmesi halinde de yasal mirasçı olamayacağı, bu nedenle davacının evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını istemekte hukuki yararının bulunmadığı, hukuki yararın dava şartı olduğu ve mahkemece dava şartının bulunup bulunmadığını yargılamanın her aşamasında kendiliğinden araştırılacağı, davanın hukuki yarar yokluğu nedeniyle usulden reddine karar verilmesinde usul ve esas yönünden hukuka aykırılık bulunmadığı gerekçesi ile istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmiştir.*

DEĞERLENDİRME Güncel uygulamayı gösteren bu karar, hukukî yarar denetiminin nasıl yapıldığını somutlaştırır. Mahkeme şu soruyu sorar: **evlâtlık ilişkisi kaldırılsaydı davacının hukukî durumu değişir miydi?** Cevap hayırsa dava usulden reddedilir. Somut olayda davacı, kaldırma kararı verilse bile evlât edinene yasal mirasçı olamayacağından istemi dava şartı yokluğundan reddedilmiştir. Karar ayrıca hukukî yararın **yargılamanın her aşamasında kendiliğinden** araştırılacağını da teyit eder (HMK m. 114/1-h, m. 115). Dosya kurulurken önce mirasçılık zinciri çıkarılmalıdır: evlâtlık ilişkisi kaldırıldığında davacının mirasçılık sıfatı veya payı değişiyorsa hukukî yararı vardır; değişmiyorsa dava esasa girilmeden reddedilir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 306:** Eşlerin birlikte evlât edinmesi.
- **TMK m. 308:** Yaş farkı ve küçüğün rızası.
- **TMK m. 313:** Erginlerin ve kısıtlıların evlât edinilmesi.
- **TMK m. 314:** Evlât edinmenin hükümleri.
- **TMK m. 315:** Şekil ve usul.
- **TMK m. 316:** Evlât edinmede araştırma.
- **TMK m. 317:** Rızanın bulunmaması.
- **TMK m. 319:** Hak düşürücü süre.
- **TMK m. 426:** Temsil kayyımı atanması.
- **TMK m. 463:** Denetim makamının izni.

MADDE

319 E. Evlâtlık ilişkisinin kaldırılması II. Hak düşürücü süre

KANUN METNİ

Dava hakkı, evlâtlık ilişkisinin kaldırılması sebebinin öğrenilmesinden başlayarak bir yıl (...) geçmekle düşer.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 319, evlâtlık ilişkisinin kaldırılması davasını süreye bağlar. Bugün geçerli olan kural tektir: dava hakkı, **kaldırma sebebinin öğrenilmesinden** başlayarak bir yıl geçmekle düşer. Maddenin ilk hâlinde ikinci bir süre daha vardı — "ve her hâlde evlât edinme işleminin üzerinden beş yıl" — ancak bu ibare Anayasa Mahkemesince **oybirliğiyle iptal edilmiştir**.[1] İptalin gerekçesi, kişiyi kendi kusuru olmaksızın zamanında dava açmaktan alıkoyan haklı sebepler için Kanun'da hiçbir düzenleme bulunmamasıydı. Ayakta kalan bir yıllık süre ise anayasal denetimden geçmiştir.[2] Süre **hak düşürücüdür**: hâkim kendiliğinden gözetir, kesilmez, durmaz ve geçmesiyle hakkın özü sona erer.[3]

TEMEL KAVRAMLAR

Hak düşürücü süre	Geçmesiyle hakkın kendisinin sona erdiği, hâkimin resen gözettiği süre.
Nispî süre	Başlangıcı kişinin öğrenmesine bağlı olan süre (bir yıllık süre).
Mutlak süre	Başlangıcı kişiden bağımsız bir olaya bağlı olan süre (iptal edilen beş yıllık süre).
Kazanılmış hak	Yürürlükteki kurallara göre bütün sonuçlarıyla kesin olarak elde edilmiş hak.

1 AYM, 27.12.2012, E. 2012/35, K. 2012/203.
2 AYM, 13.12.2017, E. 2017/167, K. 2017/172.
3 Yargıtay HGK, 10.07.2024, E. 2023/422, K. 2024/370.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 319- İptal davasının tâbi olduğu hak düşürücü süreleri düzenleyen bu madde, İsviçre Medenî Kanununun 269b maddesinden aynen alınmıştır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 122*

Gerekçe tek cümleliktir ama iki bilgi verir. **Birincisi, davanın adıdır:** gerekçe kaldırma davasını "iptal davası" olarak anar; bu, önceki iki maddenin gerekçeleriyle uyumludur ve davanın kurulmuş bir ilişkiyi sakatlığı sebebiyle ortadan kaldırma niteliğini vurgular. **İkincisi, kaynağıdır:** madde İsviçre Medenî Kanunu'nun 269b maddesinden **aynen** alınmıştır. Asıl önemli bilgi ise gerekçede değil, **Adalet Komisyonu raporundadır ve maddenin bugünkü tartışmasının kökenini açıklar.**

Adalet Komisyonunun değişikliği

> • Tasarının 319 uncu maddesinin "Süresi" olan kenar başlığı, bu sürenin hak düşürücü süre olduğu göz önüne alınarak "Hak düşürücü süre" şeklinde, maddede geçen "altı ay" ve "iki yıl" olan süreler az bulunarak ve diğer maddelerde yapılan düzenlemeye paralel olarak "bir yıl" ve "beş yıl" şeklinde değiştirilmiştir,
>
> *Adalet Komisyonunun Tasarıda yaptığı değişiklikler, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 314*

Bu kayıt üç şeyi gösterir. **Birincisi, kenar başlığı Komisyon koymuştur:** Tasarıdaki "Süresi" ifadesi sürenin niteliğini göstermiyordu; Komisyon bunu bilinçli olarak "Hak düşürücü süre"ye çevirmiştir. Bu, bugün mahkemelerin süreyi resen gözetmesinin yasal dayanağının doğrudan kanun koyucunun iradesine dayandığını ortaya koyar. **İkincisi, süreler Komisyonda uzatılmıştır:** Tasarıda altı ay ve iki yıl olan süreler "az bulunarak" bir yıl ve beş yıla çıkarılmıştır. **Üçüncüsü ve en çarpıcısı, Anayasa Mahkemesince iptal edilen beş yıllık süre Tasarının değil Komisyonun eseridir.** Komisyon, süreleri uzatarak dava hakkını genişletmeyi amaçlamıştı; ancak uzatılan mutlak süre, on bir yıl sonra hak arama hürriyetini ölçüsüz sınırladığı gerekçesiyle iptal edilmiştir.[4] Bugün maddede Komisyonun uzattığı iki süreden yalnızca **bir yıllık** olan yürürlüktedir.

Eski Kanun'da bu maddenin **hiçbir karşılığı yoktu.** 743 sayılı Kanun'un 258. maddesine göre evlâtlık bağı, evlâtlık sözleşmesi hakkındaki kurallara uyulmak şartıyla iki tarafın rızasıyla **her zaman** kaldırılabiliyor; haklı sebeplerin varlığı hâlinde de hâkim kararıyla sona erdirilebiliyordu. Metinde ne bir süre ne de bir başlangıç ölçütü vardı. Bunun sebebi düzenin bütünüyle farklı kurulmuş olmasıdır: eski Kanun'da evlâtlık ilişkisi bir **sözleşmeye** dayandığından, sona erdirme de sözleşme mantığıyla düşünülmüş, süre sınırı gereksiz görülmüştü. Yeni Kanun ilişkiyi mahkeme kararıyla kurulan bir **soybağı ilişkisine** dönüştürünce durum değişti: soybağının sürekli dava tehdidi altında kalmaması için bir süre sınırına ihtiyaç duyulmuştur. Nitekim aynı iptal kararında sürenin amacı "çocuğun ve ailenin devamlı olarak dava tehdidi altında bulundurulmasını engelleyerek evlât edinme ilişkisine istikrar kazandırmak" olarak

4 AYM, 27.12.2012, E. 2012/35, K. 2012/203.

tanımlanmıştır.[5] Değişimin yönü şudur: eski Kanun'da **sınırsız süre ama dar dava hakkı**, yeni Kanun'da **sınırlı süre ama geniş dava hakkı** vardır (TMK m. 318).

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Madde 258 – Evlatlık mukavelesi hakkındaki kaidelere riayet şartiyle, evlatlık rabıtası, iki tarafın rızasiyle her zaman kaldırılabilir. Evlatlık rabıtası, muhik sebeplere istinat halinde evlatlığın ve mirasından mahrum bırakacak bir hal hüdusunda evlatlık edinen kimsenin talebi üzerine, hakim tarafından dahi refedilir. Ref'i, evlatlık rabıtasının istikbale ait bütün hükümlerini izale eder ve kat'idir.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 258

	743 sayılı Kanun	4721 sayılı Kanun m. 319
Süre	Öngörülmemişti	Bir yıl
Başlangıç	Yoktu	Sebebin öğrenilmesi
Mutlak süre	Yoktu	İptal edildi
Niteliği	Düzenlenmemişti	Hak düşürücü
Resen gözetim	Söz konusu değildi	Vardır
Sonuç	İlişki her zaman kaldırılabilirdi	Süre geçince ilişki kesinleşir

Değişiklik durumu

Maddenin metni hiç değiştirilmemiş, ancak içeriği Anayasa Mahkemesi kararıyla **daralmıştır.** İptal hükmünün yürürlük gününün hesabında Yargıtay kararları arasında bir günlük fark bulunmaktadır: Hukuk Genel Kurulu ile 18. Hukuk Dairesi **12.01.2014**, 8. Hukuk Dairesi ise **13.01.2014** tarihini esas almaktadır.[6] Bu fark yalnızca sınırda dosyalarda önem taşır; ancak beş yıllık sürenin tam bu günlerde dolduğu bir dosyada dilekçede her iki tarih de tartışılmalıdır. Kanun koyucu iptalden sonra maddeye **yeni bir mutlak süre eklememiştir**; dolayısıyla bugün evlât edinme işleminin üzerinden ne kadar zaman geçmiş olursa olsun, sebebi yeni öğrenen bir ilgili bir yıl içinde dava açabilir. Buna karşılık iptal yürürlüğe girmeden önce beş yılı dolmuş dosyalar bu imkânın dışındadır.

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi: bir yıllık nispî ve beş yıllık mutlak süre	4721 s. K.
27.12.2012	"Ve her hâlde evlât edinme işleminin üzerinden beş yıl" ibaresi oybirliğiyle iptal edildi	AYM, K. 2012/203
12.07.2013	İptal kararı Resmî Gazete'de yayımlandı (28705 sayılı)	AYM, K. 2012/203
Ocak 2014	İptal hükmü yürürlüğe girdi (yayımdan altı ay sonra)	AYM, K. 2012/203

5 AYM, 27.12.2012, E. 2012/35, K. 2012/203.
6 Yargıtay HGK, 10.07.2024, E. 2023/422, K. 2024/370; Yargıtay 8. HD, 19.02.2019, E. 2019/216, K. 2019/1659.

Tarih	Gelişme	Dayanak
13.12.2017	Bir yıllık süreye yönelik itiraz oybirliğiyle reddedildi	AYM, K. 2017/172

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Süre	Bir yıl	TMK m. 319
Başlangıç	Kaldırma sebebinin öğrenilmesi	Yargıtay 8. HD, K. 2019/3799
Kesinleşme tarihi	Başlangıç değildir	Yargıtay 8. HD, K. 2019/3799
Niteliği	Hak düşürücüdür, resen gözetilir	AYM, K. 2017/172
Kesilme ve durma	Uygulanmaz	Yargıtay HGK, K. 2024/370
Beş yıllık süre	İptal edilmiştir	AYM, K. 2012/203
İptalin yürürlüğü	Yayımdan altı ay sonra	AYM, K. 2012/203
Geçiş dönemi	İptalden önce dolmuşsa hak düşmüştür	Yargıtay HGK, K. 2024/370
Mirasçılar	Veraset ilâmı öğrenme sayılabilir	Yargıtay 18. HD, K. 2016/2954
Küçükken evlât edinilen	Süre erginlikten işler	Yargıtay 18. HD, K. 2014/17642
Davanın tarafı	Öğrenme en geç kesinleşmedir	Yargıtay 2. HD, K. 2011/23698
Kapsam	Her iki kaldırma sebebi için geçerlidir	TMK m. 317-318

TBMM gerekçesi bu maddede tek cümleliktir: madde, "iptal davasının tâbi olduğu hak düşürücü süreleri" düzenler ve İsviçre Medenî Kanunu'nun **269b maddesinden aynen alınmıştır.** Asıl ilginç ayrıntı gerekçede değil, **Adalet Komisyonu raporundadır.** Tasarıda maddenin kenar başlığı "Süresi" idi ve süreler **altı ay** ile **iki yıl** olarak öngörülmüştü. Komisyon, başlığı sürenin hukukî niteliğini yansıtacak biçimde "Hak düşürücü süre" olarak değiştirmiş, süreleri ise **az bularak** diğer maddelerdeki düzenlemeye paralel biçimde **bir yıl** ve **beş yıl**'a çıkarmıştır (S. Sayısı 723, s. 314). Yani bugün tartışılan beş yıllık süre, Tasarıda değil **Komisyonda** doğmuştur; on bir yıl sonra da Anayasa Mahkemesince iptal edilmiştir.[7] Maddenin bugünkü hâli, Komisyonun uzattığı iki süreden yalnızca birinin ayakta kalmasıyla ortaya çıkmıştır. 1

7 AYM, 27.12.2012, E. 2012/35, K. 2012/203.

DİKKAT

Bu maddede en kritik nokta, **öğrenme tarihinin belgelenmesidir.** Süre kesinleşmeden değil öğrenmeden başlar; ancak öğrenme tarihi soyut bir beyanla değil belgeyle ortaya konur. Mirasçılar için uygulamada kabul edilen belge çoğunlukla **veraset ilâmıdır**.[8] İkinci uyarı **geçiş dönemi dosyalarına** ilişkindir: evlât edinme kararının kesinleşmesinden itibaren beş yıl, iptalin yürürlüğe girdiği tarihten **önce** dolmuşsa dava hakkı o tarihte düşmüş sayılır ve karşı taraf yararına kazanılmış hak doğar; sebebin sonradan öğrenilmiş olması sonucu değiştirmez.[9] Üçüncü uyarı **davanın tarafı olanlar** içindir: evlât edinme davasında bilinebilecek bir eksikliği yıllar sonra "yeni öğrendim" diyerek ileri sürmek hakkın kötüye kullanılması sayılır.[10] Son olarak, süre **hak düşürücü** olduğundan karşı taraf ileri sürmese de hâkim kendiliğinden inceler; dava açılmadan önce hesap davacı tarafından yapılmalıdır.

II. Bugün Geçerli Olan Süre

- **Kural:** Dava hakkı bir yıl geçmekle düşer (TMK m. 319).
- **Başlangıç:** Kaldırma sebebinin öğrenilmesi.
- **Kapsam:** Rıza eksikliği (TMK m. 317) ve diğer noksanlıklar (TMK m. 318).
- **Beş yıllık süre:** Yürürlükte değildir.[11]
- **Anayasaya uygunluk:** Bir yıllık süre denetlenmiş ve korunmuştur.[12]
- **Nitelik:** Nispî, yani kişiye göre değişen bir süredir.

III. Hak Düşürücü Sürenin Sonuçları

- **Resen gözetim:** Hâkim kendiliğinden inceler.[13]
- **Her aşamada:** İstinaf ve temyizde de dikkate alınır.
- **Kesilme ve durma:** Uygulanmaz.[14]
- **Kabul:** Karşı tarafın kabulü hakkı canlandırmaz.
- **Zamanaşımından farkı:** Def'i değil, kamu düzenindendir.
- **Sonuç:** Süre geçerse evlât edinme eksiklikleriyle geçerli hâle gelir.

8 Yargıtay 18. HD, 23.02.2016, E. 2015/23096, K. 2016/2954.
9 Yargıtay HGK, 10.07.2024, E. 2023/422, K. 2024/370.
10 Yargıtay 2. HD, 27.12.2011, E. 2010/15717, K. 2011/23698.
11 AYM, 27.12.2012, E. 2012/35, K. 2012/203.
12 AYM, 13.12.2017, E. 2017/167, K. 2017/172.
13 AYM, 13.12.2017, E. 2017/167, K. 2017/172.
14 Yargıtay HGK, 10.07.2024, E. 2023/422, K. 2024/370.

IV. Sürenin Başlangıcı ve İspatı

- **Ölçüt:** Sebebin öğrenildiği gün.[15]
- **Kesinleşme:** Başlangıç sayılamaz.
- **İspat:** Daha önce öğrenildiği iddia ve ispat edilmelidir.
- **Mirasçılarda:** Veraset ilâmı tarihi.[16]
- **Küçükken evlât edinilende:** Erginlik tarihi.[17]
- **Davanın tarafında:** En geç kesinleşme.[18]

V. İptal Kararının Geçiş Dönemine Etkisi

- **İptal:** "Her hâlde beş yıl" ibaresi kaldırılmıştır.[19]
- **Yürürlük:** Yayımdan altı ay sonra.
- **Derdest dosyalar:** İptal derhal uygulanır.[20]
- **İptalden sonra açılanlar:** Beş yıllık süreden söz edilemez.[21]
- **İptalden önce dolmuşsa:** Dava hakkı düşmüştür.[22]
- **Dayanak:** İptal kararları geriye yürümez (Anayasa m. 153/5).

VI. Usul

- **Görevli mahkeme:** Aile mahkemesi.[23]
- **İnceleme sırası:** Önce süre, sonra esas.[24]
- **Delil:** Süre yönünden deliller toplanmalıdır.
- **Hukukî yarar:** Ayrıca aranır (TMK m. 318).
- **Taraf teşkili:** Kamu düzenindendir (HMK m. 114).
- **Sonuç:** Süre geçmişse dava usulden reddedilir.

> **UYGULAMA NOTU**
>
> Bu maddede yapılacak iş, **tek bir tarihi doğru belirlemektir: öğrenme tarihi.** Bunun için üç soru sırayla yanıtlanmalıdır. **Birincisi: sebep ne zaman öğrenilmiştir ve bu hangi belgeyle gösterilebilir?** Süre kesinleşmeden değil öğrenmeden başlar; ama öğrenmenin somut bir belgeye bağlanması gerekir.

15 Yargıtay 8. HD, 08.04.2019, E. 2017/9165, K. 2019/3799.
16 Yargıtay 18. HD, 23.02.2016, E. 2015/23096, K. 2016/2954.
17 Yargıtay 18. HD, 04.12.2014, E. 2014/10042, K. 2014/17642.
18 Yargıtay 2. HD, 27.12.2011, E. 2010/15717, K. 2011/23698.
19 AYM, 27.12.2012, E. 2012/35, K. 2012/203.
20 Yargıtay 18. HD, 25.11.2014, E. 2014/12032, K. 2014/17015.
21 Yargıtay 8. HD, 19.02.2019, E. 2019/216, K. 2019/1659.
22 Yargıtay HGK, 10.07.2024, E. 2023/422, K. 2024/370.
23 Yargıtay 17. HD, 31.05.2013, E. 2013/6422, K. 2013/8183.
24 Yargıtay 2. HD, 15.07.2010, E. 2009/12552, K. 2010/14280.

Mirasçı bakımından veraset ilâmının tarihi, nüfus kayıt örneğinin alındığı tarih ya da tereke dosyasının incelendiği tarih bu işi görür. Karşı taraf davacının daha önce öğrendiğini ileri sürüyorsa bunu **ispat etmesi gereken odur**; ancak davacı da kendi tarihini belgelemeye hazırlıklı olmalıdır. **İkincisi: somut durumda başlangıç nereye çekilir?** Üç tipik hâl vardır. Evlât edinme davasının **tarafı** bakımından öğrenme en geç kararın kesinleşmesidir; o yargılamada bilinebilecek bir eksikliği yıllar sonra ileri sürmek hakkın kötüye kullanılması sayılır. **Küçükken evlât edinilmiş** ve işlemi zaten bilen kişi bakımından süre, dava açabilecek duruma gelinen gün, yani **erginlik tarihinden** itibaren bir yıldır. **Üçüncü kişi veya mirasçı** bakımından öğrenme gerçekten sonraki bir tarihte gerçekleşebilir. **Üçüncüsü: geçiş dönemi kuralı somut dosyayı etkiler mi?** Bu soru, evlât edinme kararı eski tarihli olan bütün dosyalarda sorulmalıdır. Evlât edinme kararının kesinleşmesinden itibaren beş yıl, iptalin yürürlüğe girdiği tarihten **önce** tamamlanmışsa dava hakkı o tarihte düşmüş kabul edilir ve karşı taraf yararına kazanılmış hak doğar; sebebin 2019'da öğrenilmiş olması bile sonucu değiştirmez. Beş yıl iptal yürürlüğe girdiğinde henüz dolmamışsa yalnızca öğrenmeye bağlı bir yıllık süre işler. **Son olarak** şu unutulmamalıdır: süre hak düşürücüdür. Karşı taraf hiç itiraz etmese, hatta davayı kabul etse bile hâkim süreyi kendiliğinden inceler ve geçmişse davayı reddeder. Bu yüzden dava dilekçesinde öğrenme tarihi **baştan** yazılmalı ve dayanılan belge eklenmelidir; süre tartışması savunmaya bırakılmamalıdır.

İÇTİHATLAR

1 **ANAYASA MAHKEMESİ · NORM DENETİMİ**
27.12.2012 · E. 2012/35 · K. 2012/203

Evlât edinme işleminin üzerinden beş yıl geçmesine bağlanan hak düşürücü süre iptal edilmiştir; gecikmeyi haklı kılan sebep için bir düzenleme öngörülmemişti

Bir mahkeme, maddedeki beş yıllık mutlak sürenin hak arama hürriyetini ölçüsüz biçimde sınırladığı kanısına vararak iptali için Anayasa Mahkemesine başvurmuştur. İnceleme, maddedeki 've her hâlde evlât edinme işleminin üzerinden beş yıl' ibaresiyle sınırlı yapılmıştır.

> *İtiraz konusu kuralda, evlatlık ilişkisinin kaldırılması davasının belli sürelerle sınırlandırılmasındaki amacın, çocuğun ve ailenin devamlı olarak dava tehdidi altında bulundurulmasını engelleyerek evlat edinme ilişkisine istikrar kazandırmak, aileyi ve çocuğu korumak, ailenin ve toplumun huzurunun bozulmasını önlemek olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, Kanun'da kişinin kusuru olmaksızın, onu, vaktinde dava açmaktan alıkoyan haklı nedenlerin varlığından dolayı evlat edinme işleminin ortadan kaldırılması davasının süresinde açılamaması durumu için herhangi bir düzenleme öngörülmemiştir. Kanun'a göre evlat edinme kararının kesinleştiği tarihten itibaren beş yıllık süre geçtikten sonra, gecikmeyi haklı*

kılan bir neden olsa bile evlat edinme işleminin kaldırılmasına ilişkin dava, süre yönünden reddedilecektir. Haklı nedenlerle evlatlık ilişkisinin kaldırılması ile ilgili sebebi, evlat edinme kararının kesinleştiği tarihten itibaren beş yıllık süre dolduktan sonra öğrenen kişinin, durumu geç öğrenmesine yol açan haklı nedenin varlığı değerlendirilmeden dava hakkını beş yıllık hak düşürücü süreye bağlayan itiraz konusu kural ile kişinin dava açma hakkı ölçüsüz bir şekilde sınırlanmakta ve hak arama hürriyetinin özü zedelenmektedir.

DEĞERLENDİRME Anayasa Mahkemesi ibareyi **oybirliğiyle iptal etmiştir.** Karar iki adımda ilerler. **Birinci adımda amaç meşru bulunur:** sürelerle sınırlama, çocuğun ve ailenin sürekli dava tehdidi altında kalmasını engellemeyi, evlât edinme ilişkisine istikrar kazandırmayı ve ailenin huzurunu korumayı amaçlar. **İkinci adımda araç ölçüsüz bulunur:** Kanun'da, kişinin kusuru olmaksızın onu zamanında dava açmaktan alıkoyan **haklı sebeplerin varlığı** hâlinde ne olacağına dair hiçbir düzenleme yoktu. Sonuç şuydu: evlât edinme kararının kesinleşmesinden beş yıl geçtikten sonra, gecikmeyi haklı kılan bir sebep bulunsa bile dava süreden reddediliyordu. Mahkeme bunu hak arama hürriyetinin **özüne** dokunan bir sınırlama saymıştır. Kararın pratik anlamı büyüktür: bugün evlât edinme işleminin üzerinden ne kadar süre geçmiş olursa olsun, sebebi **yeni öğrenen** bir ilgili dava açabilir.

2 **ANAYASA MAHKEMESİ · NORM DENETİMİ**
27.12.2012 · E. 2012/35 · K. 2012/203

İptal hükmünün yürürlüğü altı ay ertelenmiştir; bu erteleme, geçiş dönemi uyuşmazlıklarının kaynağıdır

Anayasa Mahkemesi, ibareyi iptal ettikten sonra iptalin hemen yürürlüğe girmesi hâlinde doğacak hukukî boşluğu değerlendirdi ve yürürlük tarihini ayrıca belirlemiştir.

> *"...doğacak hukuksal boşluk kamu yararını ihlal edecek nitelikte görüldüğünden, Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasıyla 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince iptal hükmünün, kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak altı ay sonra yürürlüğe girmesi uygun görülmüştür.*

DEĞERLENDİRME Karar 27.12.2012 tarihlidir; **12.07.2013 tarihli ve 28705 sayılı Resmî Gazete'de** yayımlanmış ve iptal hükmü yayımdan **altı ay sonra** yürürlüğe girmiştir. Bu erteleme teknik bir ayrıntı değildir: **beş yıllık süre, iptal yürürlüğe girinceye kadar yürürlükte kalmıştır.** Dolayısıyla evlât edinme kararı bu tarihten beş yıldan daha önce kesinleşmiş dosyalarda beş yıllık süre iptal yürürlüğe girmeden **dolmuş** olabilir; bu durumda dava hakkının düştüğü kabul edilmektedir.[25] Yürürlük gününün hesabında Yargıtay kararları arasında bir gün fark bulunmaktadır: Hukuk Genel Kurulu ve 18. Hukuk Dairesi **12.01.2014**, 8. Hukuk Dairesi ise **13.01.2014** demektedir. Sınırda bir dosyada bu fark dilekçede açıkça tartışılmalıdır.

25 Yargıtay HGK, 10.07.2024, E. 2023/422, K. 2024/370.

3 **ANAYASA MAHKEMESİ · NORM DENETİMİ**
13.12.2017 · E. 2017/167 · K. 2017/172

Öğrenmeden başlayan bir yıllık süre Anayasa'ya aykırı bulunmamıştır; başlangıcın öğrenmeye bağlanması küçüklerin dava hakkını korur

Beş yıllık ibarenin iptalinden sonra maddede kalan bir yıllık süre de Anayasa'ya aykırılık itirazına konu olmuştur. Anayasa Mahkemesi bu kez kuralı denetleyip sonuca vardı.

> *İtiraz konusu kural ile getirilen süre sınırlaması, evlatlık ilişkisinde çocuğun, ailenin ve kurulan soybağının devamlı olarak dava tehdidi altında kalmasının engellenmesini, evlat edinme ilişkisine istikrar kazandırılmasını, aile ve çocuğun korunmasını, ailenin ve toplumun huzurunun bozulmasının önlenmesini amaçlamaktadır. Bu bakımdan itiraz konusu kural, ailenin ve çocukların korunması için gerekli tedbirleri alma yönünde Devlete yüklenen görevin gereği olup Anayasa'nın 41. maddesine uygun bir düzenlemedir. 36. İtiraz konusu kuralda, evlatlık ilişkisinin kaldırılması için bir yıllık süre sınırlaması getirilmekle birlikte, ilişkinin kaldırılması sebebinin öğrenilmesi bu sürenin başlangıcı olarak belirlenmiştir. Sürenin, sebebin öğrenilmesinden itibaren başlaması, özellikle küçük yaşta evlat edinilenlerin gerek kendilerinin ve gerek vesayet makamınca istek üzerine veya resen atanacak kayyım aracılığıyla dava açabilecekleri zamana kadar dava haklarının ve hak arama hürriyetlerinin korunmasını sağlayacak nitelikte bir düzenlemedir.*

DEĞERLENDİRME Anayasa Mahkemesi bir yıllık süre yönünden itirazı **oybirliğiyle reddetmiştir.** İki hüküm karşılaştırıldığında ölçünün nerede olduğu görülür: iptal edilen beş yıllık süre **mutlaktı** ve evlât edinme işleminin tarihine bağlıydı; ayakta kalan bir yıllık süre ise **öğrenmeye** bağlıdır. Mahkemenin vurguladığı nokta tam da budur: başlangıcın öğrenmeye bağlanması, özellikle **küçük yaşta evlât edinilenlerin** kendilerinin ya da atanacak kayyım aracılığıyla dava açabilecekleri zamana kadar dava haklarının korunmasını sağlar. Karar ayrıca bir yıllık sürenin hazırlık yapıp dava açmak için **yeterli, ölçülü ve makul** olduğunu belirtmiştir. Sonuç: bugün maddede yalnızca nispî (öğrenmeye bağlı) bir süre vardır ve anayasal denetimden geçmiştir.

4 **ANAYASA MAHKEMESİ · NORM DENETİMİ**
13.12.2017 · E. 2017/167 · K. 2017/172

Süre hak düşürücü niteliktedir ve yargılamanın her aşamasında hâkim tarafından resen dikkate alınır

Aynı kararda Anayasa Mahkemesi, süreyi denetlerken maddedeki sürenin hukukî niteliğini de belirlemiştir.

> *İtiraz konusu kuralda evlatlık ilişkisinin kaldırılması için öngörülen süre, hak düşürücü nitelikte olup yargılamanın her aşamasında hakim tarafından resen dikkate alınacaktır. Bu nedenle Kanun'da öngörülen süre geçmiş ise dava, hak düşürücü sürenin geçirilmesi nedeniyle reddedilecektir.*

DEĞERLENDİRME Sürenin **hak düşürücü** olması üç sonucu birden doğurur. **Birincisi, hâkim resen gözetir:** karşı taraf ileri sürmese bile mahkeme süreyi kendiliğinden inceler; bu, yargılamanın her aşamasında ve temyiz incelemesinde de geçerlidir. **İkincisi, zamanaşımından farklıdır:** kesilme ve durma hükümleri uygulanmaz; süre işlemeye başladıktan sonra dava dışında hiçbir işlem onu durdurmaz. **Üçüncüsü, hakkın kendisi sona erer:** süre geçtikten sonra taraflar anlaşarak da hakkı canlandıramaz. Bu yüzden dosyada ilk yapılacak iş öğrenme tarihini belirlemek ve belgelemektir; ikinci iş, bu tarihten itibaren bir yılın dolmasına ne kadar kaldığını hesaplamaktır.

5 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
10.07.2024 · E. 2023/422 · K. 2024/370

Hak düşürücü süre kamu düzenindendir; kesilme ve durma hükümlerine bağlı değildir ve taraflarca canlandırılamaz

Evlâtlık ilişkisinin kaldırılması davasında direnme kararı Hukuk Genel Kuruluna gelmiştir. Kurul, uyuşmazlığı çözmeden önce hak düşürücü sürenin niteliğini ayrıntılı biçimde ortaya koydu.

> *Hak düşürücü süre; bir hakkın kullanılmasına ilişkin olarak, yasayla, sözleşmeyle ya da mahkeme kararıyla kesin olarak belirlenen ve bu süre içinde kullanılmadığında hakkın varlığını sona erdiren süredir. Hak düşürücü süre kamu düzenine ilişkindir; süreyi belirleyen kurallar buyurucu niteliktedir. Bunun sonucu olarak yargıç ya da diğer yetkililerce kendiliğinden gözetilir. Sürenin geçirilmesi nedeniyle varlığı sona eren hakkı taraflar anlaşarak yeniden canlandıramazlar (Türk Hukuk Lügatı, Ankara-2021, Cilt-I, s. 450). Başka bir anlatımla hak düşürücü süre, hâkim tarafından kendiliğinden göz önünde tutulması gereken, davada "itiraz" olarak başvurulması zorunlu olan ve zamanaşımı gibi "kesme" ve "durma" hükümlerine bağlı olmayan, uyulmama hâlinde "hakkın" kaybına yol açan, diğer bir ifade ile hakkın özünü ortadan kaldıran süredir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulunun bu tanımı, uygulamada sık karıştırılan iki kavramı ayırır. **Zamanaşımı** bir def'idir; ileri sürülmezse hâkim dikkate almaz, kesilir ve durur. **Hak düşürücü süre** ise kamu düzenindendir; hâkim kendiliğinden gözetir, kesilmez, durmaz ve geçmesiyle hakkın özü ortadan kalkar. Kurulun altını çizdiği bir ayrıntı daha vardır: süre geçtikten sonra **taraflar anlaşarak hakkı yeniden canlandıramaz.** Bu, evlâtlık ilişkisinin kaldırılması bakımından özellikle önemlidir; çünkü ilişkiyi taraf iradesiyle sona erdirme yolu zaten kapalıdır (TMK m. 318). Karşı tarafın davayı kabul etmesi de sonucu değiştirmez.

6 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
10.07.2024 · E. 2023/422 · K. 2024/370

İptal kararından önce beş yıllık süre dolmuşsa dava hakkı düşmüştür; bu, karşı taraf yararına maddi anlamda kazanılmış hak doğurur

Evlât edinme kararı 2006 yılında kesinleşmiş, beş yıllık süre 2011 yılında dolmuştu. Mirasçılar evlât edinmeyi ancak 2019 yılında veraset ilâmıyla öğrendiklerini ileri

sürerek dava açmıştır. Uyuşmazlık, iptal kararının bu dosyaya etkisi noktasında toplanmıştır.

> *Maddi anlamda kazanılmış hak; kesinleşmiş yargı kararı veya kesinleşmiş idari işlemle ortaya çıktığı gibi şüphesiz ki somut olayda olduğu gibi "kesinleşmiş bir hukuki durum" ile de oluşabilir. Kişinin; Anayasa Mahkemesinin iptal kararından önce, yürürlükte bulunan hukuk kuralları uyarınca tamamlanan ve tüm sonuçları ile kesinleşen bir hukuki durumdan kazandığı hak, Anayasa Mahkemesinin iptal kararından etkilenmeyecektir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, geçiş dönemi dosyalarının **belirleyici kaynağıdır** ve oy çokluğuyla, kesin olarak verilmiştir. Kurul, Anayasa Mahkemesi iptal kararlarının **geriye yürümediğini** (Anayasa m. 153/5) esas alarak şu sonuca varmıştır: beş yıllık süre, iptal yürürlüğe girmeden **önce** dolmuşsa dava hakkı o tarihte düşmüştür ve karşı taraf yararına **maddi anlamda kazanılmış hak** doğmuştur; sonradan açılan dava, davacı sebebi yeni öğrenmiş olsa bile hak düşürücü süre nedeniyle reddedilir. Somut olayda evlât edinme kararı 09.06.2006'da kesinleşmiş, beş yıl 09.06.2011'de dolmuş, iptal ise 12.01.2014'te yürürlüğe girmişti. Pratik sonucu şudur: **evlât edinme kararının kesinleşme tarihi ile iptalin yürürlük tarihi arasında beş yıl tamamlanmışsa dava hakkı yoktur;** tamamlanmamışsa yalnızca öğrenmeye bağlı bir yıllık süre işler. Kurulda azınlık, iptal kararından önce açılmamış davaların Anayasa'nın 153. maddesi kapsamına girmediğini savunmuş, ancak bu görüş benimsenmemiştir.

7 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
10.07.2024 · E. 2023/422 · K. 2024/370

Bir yıllık süre öğrenmeye bağlı olduğu için nispî, beş yıllık süre ise evlât edinme kararının kesinleşmesine bağlı olduğu için mutlaktı

Aynı kararda Kurul, maddenin iptalden önceki hâlindeki iki süreyi birbirinden ayırarak her birinin başlangıcını göstermiştir.

> *Bir yıllık süre, kaldırma sebebinin öğrenilmesine bağlı olduğu için nispidir. Beş yıllık süre ise mutlak olup evlat edinme kararının kesinleştiği tarihten itibaren işlemeye başlar (Aydoğdu, s. 784). Dolayısıyla söz konusu hak düşürücü sürelerin geçirilmesi hâlinde, evlatlık ilişkisinin kaldırılması artık istenemez hâle gelir ve mevcut eksiklikleri ile geçerli bir evlat edinme söz konusu olur.*

DEĞERLENDİRME Bu ayrım, hesabın hangi tarihten yapılacağını gösterir. **Nispî süre** kişiye ve olaya göre değişir: kaldırma sebebinin öğrenildiği gün başlar. **Mutlak süre** ise kişiden bağımsızdır: evlât edinme kararının kesinleştiği tarihten işler. Bugün maddede yalnızca **nispî** süre kalmıştır; mutlak süre iptal edilmiştir. Kararın son cümlesi ise sonucu net biçimde ortaya koyar: süre geçerse evlâtlık ilişkisinin kaldırılması artık istenemez ve ortada **mevcut eksiklikleriyle geçerli** bir evlât edinme bulunur. Yani süre, sakat bir evlât edinmeyi kesin biçimde geçerli hâle getirir; bu da sürenin neden kamu düzeninden sayıldığını açıklar.

8 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
08.04.2019 · E. 2017/9165 · K. 2019/3799

Hak düşürücü süre evlât edinme kararının kesinleşmesinden değil, kaldırma sebebinin öğrenilmesinden başlar

Mahkeme, bir yıllık süreyi evlât edinme kararının kesinleşme tarihinden başlatarak davayı süre yönünden reddetmiştir. Dosyada davacının işlemi daha önce öğrendiğine ilişkin bir iddia veya delil yoktu.

> *319. maddesinde dava hakkının evlâtlık ilişkisinin kaldırılması sebebinin öğrenilmesinden başlayarak bir yıl geçmekle düşeceği hüküm altına alındığından, Mahkemece hak düşürücü sürenin evlat edinme kararının kesinleşmesinden itibaren başlatılması doğru olmamıştır. Davacının, davadan önce evlat edinme ilişkisini ve iptal sebeplerini öğrendiğine ilişkin iddia ve ispat bulunmadığına göre, hak düşürücü sürenin geçtiğinden bahisle davanın reddi, Doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Uygulamadaki en yaygın hata bu kararda düzeltilmiştir: süre **kesinleşmeden** değil **öğrenmeden** başlar. Kararın ikinci ve daha önemli katkısı **ispat yüküne** ilişkindir: davacının davadan önce evlât edinme ilişkisini ve iptal sebeplerini öğrendiğine dair **iddia ve ispat bulunmadıkça** davanın süreden reddedilemeyeceği belirtilmiştir. Yani öğrenme tarihini ileri süren ve ispat etmesi gereken taraf, süre itirazında bulunandır. Buna karşılık davacı da öğrenme tarihini somut bir belgeye bağlamalıdır; uygulamada bu çoğunlukla veraset ilâmı, nüfus kayıt örneği ya da dosya inceleme tarihiyle yapılır. Dilekçede "şu belgeyi şu tarihte aldım, evlât edinmeyi o gün öğrendim" denilebilecek durumda olunmalıdır.

9 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
23.02.2016 · E. 2015/23096 · K. 2016/2954

Evlât edinmeyi veraset ilâmıyla öğrenen mirasçı bakımından bir yıllık süre ilâm tarihinden işler

Mirasçı, evlât edinme işlemini murisin ölümünden sonra çıkardığı veraset ilâmıyla öğrendiğini ileri sürerek dava açmıştır. Mahkeme, beş yıllık sürenin geçtiği gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

> *...veraset ilamı ile öğrendiği dikkate alındığında davanın 1 yıllık hak düşürücü süre içerisinde açıldığı da göz önünde bulundurularak tarafların tüm delilleri toplanıp sonucuna göre karar verilmesi gerekirken beş yıllık hak düşürücü sürenin geçtiği gerekçesiyle davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Karar, öğrenme tarihinin uygulamada nasıl belirlendiğini gösterdiği için değerlidir: **veraset ilâmının tarihi** öğrenme tarihi olarak kabul edilmiştir. Mirasçılar çoğu zaman evlât edinmeden haberdar olmaz; durum ancak muris öldükten sonra, mirasçılık belgesi çıkarılırken ortaya çıkar. Karar ayrıca iptal hükmünün yürürlük tarihini **12.01.2014** olarak anmaktadır. Dosya kurulurken veraset ilâmının tarihi, nüfus kayıt örneğinin alınma tarihi ve varsa tereke dosya-

sındaki inceleme tarihi birlikte sunulmalıdır; bunlar öğrenme tarihini somutlaştıran belgelerdir.

10 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
04.12.2014 · E. 2014/10042 · K. 2014/17642

Küçükken evlât edinilen ve rızası alınmadığını bilen kişi bakımından bir yıllık süre erginlik tarihinden itibaren işler

On altı yaşındayken evlât edinilen kişi, evlât edinme kararı verilirken rızasının alınmadığını ileri sürerek ergin olduktan yıllar sonra dava açmıştır.

> *Evlatlık kararı itibari ile 16 yaşında olan ve bu işlem için rızasının alınmadığını davacının sonradan öğrenme gibi bir durum hayatın olağan akışına ters düşmektedir. Davacı için hak düşürücü süre ergin olduğu tarihten itibaren bir yıldır. Davacı ergin olması üzerinden 6 yıldan fazla süre geçtikten sonra 18.01.2013 tarihinde eldeki davayı açmıştır. Dolayısı ile 319. madde öngörülen 1 yıllık hak düşürücü süre geçtikten sonra dava açılmış olup...*

DEĞERLENDİRME Bu karar, öğrenme ölçütünün **sınırını** çizer. Öğrenme her zaman sonraki bir tarihe taşınamaz; olayın niteliği gereği kişinin zaten bildiği kabul edilen durumlarda süre, dava ehliyetinin kazanıldığı andan işlemeye başlar. Ayırt etme gücüne sahip bir ergin olarak evlât edinilen kişi, rızasının alınmadığını **o gün bilmektedir**; bu nedenle süre, dava açabilecek duruma geldiği tarihten, yani **erginlik tarihinden** itibaren bir yıldır. Uygulamadaki sonucu şudur: küçükken evlât edinilenlerin kaldırma davası için ergin olduktan sonra bir yıllık bir penceresi vardır. Bu pencere kaçırılırsa dava süreden reddedilir; on sekiz yaşını doldurduktan sonra işlemi sorgulamayı düşünen kişilerin gecikmemesi gerekir.

11 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
25.11.2014 · E. 2014/12032 · K. 2014/17015

İptal kararı yerel mahkeme hükmünden sonra yürürlüğe girmiş olsa bile temyiz aşamasında dikkate alınır

Mahkeme, davayı beş yıllık hak düşürücü sürenin geçtiği gerekçesiyle reddetmişti. Karardan sonra Anayasa Mahkemesinin iptal hükmü yürürlüğe girdi ve dosya temyiz incelemesine gelmiştir.

> *...iptal hükmünün mahkeme kararından sonra 12.01.2014 tarihinde yürürlüğe girmiş olması nedeniyle artık beş yıllık hak düşürücü süreden bahsedilemeyeceğinden, davanın 1 yıllık hak düşürücü süreye tabi olduğu düşünülmeden beş yıllık hak düşürücü sürenin geçmiş olduğuna dair mahkeme gerekçesi ile reddine karar verilmesi doğru değil ise de ret hükmü sonucu itibariyle doğru olduğundan gerekçesi değiştirilmek suretiyle hükmün ONANMASINA...*

DEĞERLENDİRME Karar iki şeyi birden gösterir. **Birincisi, iptal kararları derdest dosyalara derhal uygulanır:** yerel mahkeme hükmü iptalden önce verilmiş olsa bile, temyiz incelemesi sırasında artık beş yıllık süreye dayanılamaz. **İkincisi, sonucu değişmeyen dosyalarda hüküm bozulmaz:** somut olayda ret kararı

sonuç itibarıyla doğru bulunduğundan karar bozulmamış, **gerekçesi değiştirilerek onanmıştır.** Bu ayrım dilekçelerde kullanılabilir: yerel mahkeme beş yıllık süreye dayanarak davayı reddettiyse temyiz veya istinaf dilekçesinde iptal kararı hatırlatılmalıdır; ancak bir yıllık süre de geçmişse sonuç değişmeyecektir. Bu karar da iptalin yürürlük tarihini **12.01.2014** olarak anmaktadır.

12 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
19.02.2019 · E. 2019/216 · K. 2019/1659

İptalden sonra açılan davalarda beş yıllık hak düşürücü süreden söz edilemez; mahkeme işin esasına girmelidir

Evlât edinme sözleşmesinin yapıldığı tarihte evlât edinenin akıl sağlığının yerinde olmadığı ileri sürülerek dava açılmıştır. Mahkeme, hak düşürücü sürenin geçtiği gerekçesiyle davayı usulden reddetmiştir; Daire önce onadı, karar düzeltme üzerine görüşünü değiştirmiştir.

> *İptal Kararı Resmi Gazete'de yayımlandığı 12/7/2013 tarihinden başlayarak altı ay sonra yani 13.01.2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Anayasa Mahkemesinin iptal kararlarından sonra, 01.12.2015 tarihinde açılan evlatlık ilişkisinin kaldırılması davasında artık her hâlde evlât edinme işleminin üzerinden beş yıl geçmiş olmasına dair hak düşürücü süre sözkonusu değildir.*

DEĞERLENDİRME Karar, iptalin **iptalden sonra açılan davalar** bakımından sonucunu gösterir: 2015 yılında açılan bir davada artık beş yıllık süreden söz edilemez ve mahkeme işin esasına girmek zorundadır. Somut olayda Daire, evlât edinme tarihinde hukukî işlem ehliyetinin bulunup bulunmadığının **Adli Tıp Kurumu raporuyla** belirlenmesi gerektiğini de göstermiştir; ehliyetsizlik iddiasına dayanan dosyalarda izlenecek yol budur. Bu karar iptalin yürürlük tarihini **13.01.2014** olarak hesaplamaktadır; Hukuk Genel Kurulu ve 18. Hukuk Dairesi ise 12.01.2014 demektedir. Aradaki bir günlük fark ancak sınırda dosyalarda önem taşır.

13 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
27.12.2011 · E. 2010/15717 · K. 2011/23698

Evlât edinme kararının kesinleşmesi aşamasında eksikliği bilebilecek durumda olan davacı, aynı olguyu yıllar sonra kaldırma sebebi yapamaz

Evlât edinen kişi, ergin evlât edinme için aranan beş yıllık aile hâlinde yaşama koşulunun gerçekleşmediğini ileri sürerek evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını istemiştir. Oysa bu olguyu evlât edinme davası sırasında bilebilecek durumdaydı; kararı temyiz etmemiş, davadan da feragat etmemişti.

> *Davacının zamanında ileri sürmediği bir olayı daha sonra ileri sürmesi hakkın kötüye kullanılması niteliğinde olduğu gibi; evlat edinme kararının kesinleşme tarihi ile evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına ilişkin bu davanın açıldığı tarih arasında Türk Medeni Kanununun 319. maddesindeki bir yıllık hak düşürücü süre gerçekleşmiştir. Açıklanan nedenlerle, davacının aile halinde yaşama olgusuna yönelik durumu evlat edinme kararının kesinleşmesinde bilebilecek durumda*

olması nedeniyle; mahkemenin davayı kabul gerekçesi yerinde olmadığı gibi, talebi beş yıllık hak düşürücü süreye tabi tutma olanağı da mevcut değildir.

DEĞERLENDİRME Bu karar, öğrenme ölçütünün **dürüstlük kuralıyla** sınırlandığını gösterir (TMK m. 2). Evlât edinme davasının tarafı olan kişi, o yargılama sırasında bilebileceği bir eksikliği sonradan "yeni öğrendim" diyerek kaldırma sebebi yapamaz; bu, hakkın kötüye kullanılmasıdır. Ayrım şudur: **evlât edinme davasının tarafı olmayan** ilgililer (mirasçılar, üçüncü kişiler) bakımından öğrenme gerçekten sonraki bir tarihte gerçekleşebilir; buna karşılık **davanın tarafı** için öğrenme, en geç kararın kesinleşmesidir. Kendi açtığı evlât edinme davasından pişman olan kişinin kaldırma yoluna gitmesi bu nedenle sonuç vermez; nitekim evlâtlık ilişkisi taraf iradesiyle sona erdirilemez (TMK m. 317).

14 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
15.07.2010 · E. 2009/12552 · K. 2010/14280

Hak düşürücü süre yönünden tarafların delilleri toplanmalı, davanın süresinde açılıp açılmadığı belirlenmelidir

Evlâtlık ilişkisinin kaldırılması davasında mahkeme, süreye ilişkin delilleri toplamadan eksik incelemeyle hüküm kurmuştur.

> *"Süre hak düşürücüdür. Yasada öngörülen beş yıllık süre geçmemiştir. Hak düşürücü süre yönünden taraflarca gösterilen delillerinin toplanması, davanın süresinde açıldığının belirlenmesi halinde ise iddia çerçevesinde diğer delillerin toplanması ve sonucu uyarınca hüküm kurulması gerekirken eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır.*

DEĞERLENDİRME Karar, süre incelemesinin **iki aşamalı** olduğunu gösterir. **Önce** hak düşürücü süre yönünden tarafların gösterdiği deliller toplanır ve davanın süresinde açılıp açılmadığı belirlenir. **Sonra**, dava süresindeyse iddia çerçevesinde esasa ilişkin deliller toplanır. Mahkemenin süreyi dosya üzerinden varsayımla belirlemesi eksik inceleme sayılır. Bu, her iki taraf için de fırsattır: süre itirazında bulunan taraf davacının daha önce öğrendiğini gösteren belgeleri (tebligat, dosya inceleme kaydı, önceki yazışmalar) sunmalı; davacı ise öğrenme tarihini belgeleyen kaydı dosyaya koymalıdır. Süre tartışması sözle değil belgeyle kazanılır.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 313:** Erginlerin ve kısıtlıların evlât edinilmesi.
- **TMK m. 314:** Evlât edinmenin hükümleri.
- **TMK m. 315:** Şekil ve usul.
- **TMK m. 316:** Evlât edinmede araştırma.
- **TMK m. 317:** Rızanın bulunmaması.
- **TMK m. 318:** Diğer noksanlıklar.
- **TMK m. 320:** Aracılık.
- **TMK m. 426:** Temsil kayyımı atanması.

MADDE

320 F. Evlâtlık işlemlerinde aracılık

KANUN METNİ

(1) Küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin aracılık faaliyetleri, ancak Cumhurbaşkanınca yetki verilen kurum ve kuruluşlarca yapılır.
(2) Aracılık faaliyetlerinin yürütülmesine ilişkin hususlar Cumhurbaşkanınca çıkarılan yönetmelikle düzenlenir.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 320, evlât edinmenin mahkeme öncesindeki idarî ayağını düzenler. Kural iki cümledir: küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin aracılık faaliyetleri **ancak yetki verilen kurum ve kuruluşlarca** yapılır ve bu faaliyetlerin nasıl yürütüleceği ikincil düzenlemeyle belirlenir. Bugün yürürlükteki düzenleme, 15.03.2009 tarihli **Küçüklerin Evlat Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine İlişkin Tüzük**'tür ve aracılık yetkisini tek bir kuruma vermiştir. Tüzük; başvuru, belge, sosyal inceleme, sıralama, geçici bakım sözleşmesi, bir yıllık izleme ve itiraz aşamalarını ayrıntılı biçimde düzenler. Uygulamadaki en önemli soru, **her evlât edinmede bu yoldan geçmenin zorunlu olup olmadığıdır.** Yargıtay'ın yerleşik uygulamasına göre aracı kurumun yetkisi **korunmaya muhtaç ve kurum bakımındaki çocuklarla sınırlıdır**; bunun dışındaki evlât edinmelerde kuruma başvurulmamış olması davanın reddini gerektirmez.[1]

TEMEL KAVRAMLAR

Aracılık faaliyeti	Küçüğün evlât edindirilmesi sürecinin kurum eliyle yürütülmesi (TMK m. 320/1).
Geçici bakım sözleşmesi	Küçüğün yerleştirilmesinden önce evlât edinecek kişi veya eşlerle imzalanan sözleşme.
Sıralama	Başvuruların, belgelerin sunulduğu tarih ve saate göre dizilmesi.
Merkezi makam	Ülkelerarası evlât edinmede yetkili otorite.

1 Yargıtay 2. HD, 14.05.2012, E. 2011/5203, K. 2012/12923.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 320- Evlât edinme işlemlerinde aracılık faaliyetlerini düzenleyen bu madde, bazı gerekli değişiklikler dışında, İsviçre Medenî Kanununun 269c maddesinden alınmıştır. İkinci fıkrada ise, aracılık faaliyetlerinin yürütülmesine ilişkin kuralların tüzükle düzenleneceği hükme bağlanmıştır. Maddeye göre Devlet, küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin aracılık faaliyetlerini bizzat kendi kurumları aracılığı ile yerine getirecektir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 122*

Gerekçenin son cümlesi maddenin bütün mantığını taşır: **Devlet bu işi bizzat kendi kurumları aracılığı ile yapar.** Evlât edindirme, özel kişilerin ya da aracı şirketlerin yürütebileceği bir faaliyet olarak görülmemiştir. Bunun nedeni Tüzük'ün kapsam hükmünde açıkça yazılıdır: küçüğün yüksek yararının gözetilmesi, temel haklarının güvence altına alınması ve **kaçırılmasının, satılmasının veya ticaretinin önlenmesi.** Bu amaç, yalnızca iç hukuka özgü bir kaygı da değildir; ülkelerarası evlât edinme alanındaki uluslararası düzenlemenin de çıkış noktasıdır. Gerekçede geçen "tüzük" ifadesi bugün için güncelliğini yitirmiştir; maddenin ikinci fıkrası artık **yönetmelik** demektedir. Buna karşılık ikincil düzenlemenin kendisi hâlâ 2009 tarihli **Tüzük**'tür ve yürürlüktedir.

Adalet Komisyonunun değişikliği

> - Tasarının 320 nci maddesinin birinci fıkrası, küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin aracılık faaliyetlerinin sadece Bakanlar Kurulunca yetki verilen kurum ve kuruluşlarca yapılmasını sağlamak amacıyla yeniden düzenlenmiştir.
>
> *Adalet Komisyonunun Tasarıda yaptığı değişiklikler, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 314*

Komisyon kaydı, maddenin **tekelci yapısının kaynağını** gösterir. Tasarı metni değiştirilerek aracılık faaliyetinin **sadece** yetkilendirilen kurum ve kuruluşlarca yapılabileceği vurgulanmıştır. Uygulamada bu "sadece" kelimesi iki yönde tartışılmıştır. Bir görüşe göre hüküm, bütün küçüklerin evlât edinilmesini kapsayan bir tekel kurar ve kuruma başvurmadan mahkemeye gidilemez; bu görüş 2010-2012 yıllarında yazılan karşı oylarda savunulmuştur. Yargıtay'ın çoğunluk görüşü ise daha dar bir okumayı benimsemiştir: hüküm, aracılık **faaliyetinin** kim tarafından yürütüleceğini belirler; aracılığın söz konusu olmadığı, yani korunmaya muhtaç olmayan ve kurum bakımında bulunmayan bir çocuğun evlât edinilmesinde kuruma başvuru bir dava şartı değildir.[2]

Eski Kanun'da bu maddenin **hiçbir karşılığı yoktu.** 743 sayılı Kanun'da evlâtlık ilişkisi sulh hâkiminin izni üzerine düzenlenen resmî senetle kuruluyordu; süreç bütünüyle **taraflar ile hâkim arasında** geçiyor, araya bir kurum girmiyordu. Çocuğun hangi aileye verileceğine ilişkin bir inceleme, bir sıralama, bir deneme süresi ya da izleme öngörülmemişti. Yeni Kanun bu alanı iki yönden değiştirmiştir. **Birincisi, kurumsal bir süzgeç getirilmiştir:** korunmaya muhtaç çocukların evlât edindirilmesi artık kamu kurumunun yürüttüğü bir süreçtir ve mahkeme bu sürecin sonunda devreye girer. **İkincisi, çocuğun konumu değişmiştir:** eski düzende evlât edinme,

2 Yargıtay 2. HD, 14.05.2012, E. 2011/5203, K. 2012/12923.

evlât edinenin talebiyle şekillenen bir sözleşme işlemiyken, yeni düzende **çocuğa uygun aile aranması** esastır. Uygulamaya yansıyan en somut fark budur: evlât edinmek isteyenler çocuk seçemez; kurum, çocuğa en uygun aileyi belirler.[3]

	743 sayılı Kanun	4721 sayılı Kanun m. 320
Aracı kurum	Öngörülmemişti	Yetkilendirilen kurum ve kuruluşlar
Süreç	Taraflar ve sulh hâkimi	Kurum incelemesi, sonra mahkeme
Çocuğun seçimi	Evlât edinen belirlerdi	Kurum eşleştirir, sıralama esastır
Deneme süresi	Yoktu	Geçici bakım sözleşmesi ve bir yıl
İzleme	Yoktu	Üçer aylık raporlar
Ülkelerarası evlât edinme	Düzenlenmemişti	Merkezi makam ve Lahey Sözleşmesi

Değişiklik durumu

Maddenin özü değişmemiş, yalnızca **yetkili makam ve düzenleme türü** güncellenmiştir. 2018 değişikliği, Anayasa değişikliğine uyum amacıyla yapılan genel bir düzenlemenin parçasıdır; hükmün içeriğine dokunmamıştır. Metin artık "Cumhurbaşkanınca çıkarılan yönetmelik" dese de, bugüne kadar bu doğrultuda yeni bir yönetmelik çıkarılmamış, **2009 tarihli Tüzük yürürlükte kalmaya devam etmiştir.** İkinci önemli gelişme ise mevzuat dışındadır: Tüzük metninde adı geçen kurum sonradan kapatılmış, aracılık faaliyeti ile ülkelerarası evlât edinmedeki merkezi makam görevi bakanlığa devredilmiştir.[4] Bu nedenle bugün başvurular il müdürlükleri aracılığıyla bakanlığa yapılmakta; dava dilekçelerinde husumetin de bakanlığa yöneltilmesi gerekmektedir. Tüzük metnindeki eski kurum adları bu çerçevede okunmalıdır.

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi; aracılık faaliyeti yetkilendirilen kurumlara bırakıldı	4721 s. K.
15.03.2009	İkincil düzenleme yürürlüğe girdi ve aracılık yetkisi verildi	Tüzük, RG 15.03.2009-27170
10.02.2012	Sıralamaya bağlı kalınmayacak hâller genişletildi	Tüzük m. 7/1 değişikliği
07.07.2018	"Bakanlar Kurulu" ve "tüzük" ibareleri "Cumhurbaşkanı" ve "Cumhurbaşkanınca çıkarılan yönetmelik" olarak değiştirildi	700 s. KHK m. 139, RG 07.07.2018-30471 mükerrer

3 Yargıtay 2. HD, 23.11.2009, E. 2009/12983, K. 2009/20485.
4 Yargıtay 2. HD, 05.04.2012, E. 2011/14615, K. 2012/8392.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Aracılık yetkisi	Yalnızca yetkilendirilen kurum ve kuruluşlar	TMK m. 320/1
İkincil düzenleme	Yönetmelikle belirlenir	TMK m. 320/2
Yürürlükteki metin	15.03.2009 tarihli Tüzük	Yargıtay 2. HD, K. 2009/20485
Kapsam	Korunmaya muhtaç ve kurum bakımındaki çocuklar	Yargıtay 2. HD, K. 2012/12923
Çocuk seçme	Mümkün değildir, sıralama esastır	Yargıtay 2. HD, K. 2009/20485
Ön şart	Kurum içi usul tüketilmelidir	Yargıtay 2. HD, K. 2009/20485
İtiraz	Bildirimden itibaren on beş gün	Tüzük m. 9
Yerleştirme	En az bir yıl, izleme ile	Tüzük m. 11-12
Kurumun dava hakkı	Rızanın aranmamasını isteyebilir	Yargıtay 2. HD, K. 2012/3262
Ergin evlât edinme	Tüzük uygulanmaz	Yargıtay 18. HD, K. 2015/7581
Ülkelerarası	Lahey Sözleşmesi çerçevesinde	Yargıtay 2. HD, K. 2012/8392
Son karar	Mahkeme verir, kurum vermez	Yargıtay 18. HD, K. 2014/6513

1 TBMM gerekçesine göre madde, bazı gerekli değişiklikler dışında İsviçre Medenî Kanunu'nun **269c maddesinden** alınmıştır. Gerekçe maddenin arkasındaki tercihi açıkça yazar: **Devlet, küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin aracılık faaliyetlerini bizzat kendi kurumları aracılığı ile yerine getirecektir.** Yani evlât edindirme, özel kişilerin ya da serbest piyasanın işi olarak görülmemiş, doğrudan kamu eliyle yürütülmesi gereken bir faaliyet sayılmıştır. Bunun amacı gerekçenin kendisinde değil ama Tüzük'ün kapsam hükmünde belirtilmiştir: küçüğün yüksek yararının gözetilmesi, temel haklarının güvence altına alınması ve **kaçırılmasının, satılmasının veya ticaretinin önlenmesi.** Maddenin ikinci fıkrası ise usulü ikincil düzenlemeye bırakır. Tasarının 320. maddesinin **birinci fıkrası Adalet Komisyonunda yeniden yazılmıştır:** aracılık faaliyetlerinin *sadece* yetkilendirilen kurum ve kuruluşlarca yapılmasını sağlamak amacıyla metin değiştirilmiştir (S. Sayısı 723, s. 314). Yani hükmün bugünkü tekelci yapısı Komisyonun eseridir.

DİKKAT

Bu maddede en çok karıştırılan nokta, **aracı kuruma başvurmanın her evlât edinmede zorunlu olup olmadığıdır.** Yargıtay'ın yerleşik uygulamasına göre aracı kurumun yetkisi korunmaya muhtaç ve kurum bakım ve gözetimindeki çocuklarla sınırlıdır; eşin çocuğu, bir akrabanın çocuğu ya da ana babası belli olup rıza gösteren bir çocuk evlât edinilirken kuruma başvurulmamış olması dava şartının gerçekleşmediği anlamına gelmez.[5] Buna karşılık aynı yıllarda yazılan karşı oylarda aksi görüş savunulmuştur; konuyu çözen bir içtihadı birleştirme kararı yoktur. İkinci uyarı **kurum bakımındaki çocuklar** içindir: burada süreç kurumda başlar ve kurum içi usul tüketilmeden mahkemeye gidilemez; ret kararına karşı **on beş gün** içinde itiraz edilmelidir.[6] Üçüncü uyarı beklentiye ilişkindir: **evlât edinmek isteyenler çocuk seçemez**; kural, kurumun önerdiği çocuğun kabul edilmesidir. Son olarak, kurumun olumlu görüşü evlât edinme kararı değildir; **evlâtlık ilişkisini kuran şey mahkeme kararıdır**.[7]

II. Aracılık Yetkisi

- **Kural:** Yalnızca yetki verilen kurum ve kuruluşlar (TMK m. 320/1).
- **Düzenleme:** 15.03.2009 tarihli Tüzük.[8]
- **Önceki dönem:** İl ve ilçe müdürlükleri yetkili sayıldı.[9]
- **Kapsam:** Korunmaya muhtaç ve kurum bakımındaki çocuklar.[10]
- **Ergin evlât edinme:** Kapsam dışıdır.[11]
- **Kurumun dava hakkı:** Rızanın aranmamasını isteyebilir.[12]

III. Başvuru ve Belgeler

- **Yer:** Yerleşim yerindeki il müdürlüğü (Tüzük m. 5).
- **Şekil:** Yazılı başvuru; eşlerin ikisi de başvurur.
- **Bilgilendirme:** İlk görüşmede sosyal çalışmacı bilgi verir.
- **Süre:** Belgeler en geç iki ayda tamamlanır (Tüzük m. 7).
- **Belgeler:** Nüfus, adli sicil, mal varlığı, yerleşim yeri, öğrenim, sağlık kurulu raporu (Tüzük m. 6).
- **Sonuç:** Belgeleri süresinde sunmayanın başvurusu işleme konulmaz.

5 Yargıtay 2. HD, 14.05.2012, E. 2011/5203, K. 2012/12923.
6 Yargıtay 2. HD, 23.11.2009, E. 2009/12983, K. 2009/20485.
7 Yargıtay 18. HD, 08.04.2014, E. 2013/19794, K. 2014/6513.
8 Yargıtay 2. HD, 23.11.2009, E. 2009/12983, K. 2009/20485.
9 Yargıtay 2. HD, 09.03.2009, E. 2008/8424, K. 2009/4219.
10 Yargıtay 2. HD, 14.05.2012, E. 2011/5203, K. 2012/12923.
11 Yargıtay 18. HD, 05.05.2015, E. 2014/19323, K. 2015/7581.
12 Yargıtay 2. HD, 20.02.2012, E. 2011/9197, K. 2012/3262.

IV. Sosyal İnceleme ve Sıralama

- **Sıralama ölçütü:** Belgelerin sunulduğu tarih ve saat (Tüzük m. 7/1).
- **İstisna:** Oluşmuş anne baba çocuk ilişkisi, hısımlık, koruyucu aile.
- **Çocuk seçme:** Mümkün değildir.[13]
- **İnceleme:** En geç altı ayda başlar, yoğun illerde uzayabilir.
- **Görüşme:** En az beş görüşme sonucu rapor hazırlanır (Tüzük m. 7/3).
- **Sıralamada:** Küçüğün yaşı, cinsiyeti, sağlığı ve kardeş durumu (Tüzük m. 10).

V. Ret, İtiraz ve Dava Yolu

- **Ret:** Koşulları taşımayanın başvurusu incelemesiz reddedilir (Tüzük m. 8).
- **Askı ve kaldırma:** Haklı mazerette askı, gecikmede işlemden kaldırma.
- **Bildirim:** İşlemler yazılı olarak bildirilir (Tüzük m. 9).
- **İtiraz:** On beş gün içinde il müdürlüğüne.
- **Komisyon:** En geç bir ayda kesin karar verir.
- **Ön şart:** Bu yol tüketilmeden mahkemeye gidilemez.[14]

VI. Yerleştirme, İzleme ve Mahkeme Aşaması

- **Sözleşme:** Önce geçici bakım sözleşmesi imzalanır (Tüzük m. 11).
- **Süre:** Küçük en az bir yıl evlât edinecek kişinin yanına yerleştirilir.
- **İzleme:** Üçer aylık raporlarla izlenir (Tüzük m. 12).
- **Geri alma:** Ebeveynlik sorumluluğu yerine getirilmezse süre beklenmez.
- **Mahkeme:** Uygun görülene başvurması bildirilir; iki ayda dava açılmalıdır (Tüzük m. 13).
- **Karar:** Evlâtlık ilişkisini mahkeme kurar.[15]

VII. Ülkelerarası Evlât Edinme

- **Çerçeve:** Lahey Sözleşmesi ve Tüzük hükümleri (Tüzük m. 15).
- **Öncelik:** Önce ülke içinde yerleştirme aranır (Tüzük m. 16/1).
- **Merkezi makam:** İşlemleri yürütür ve husumet ona yöneltilir.[16]
- **Tevsik belgesi:** Tanıma için temin edilmelidir.
- **Sıralamada öncelik:** Dil birliği ve kültürel yakınlık (Tüzük m. 16/4).
- **Kamu düzeni:** Bir yıllık bakım koşulunun yokluğu tek başına yeterli değildir.[17]

13 Yargıtay 2. HD, 23.11.2009, E. 2009/12983, K. 2009/20485.
14 Yargıtay 2. HD, 23.11.2009, E. 2009/12983, K. 2009/20485.
15 Yargıtay 18. HD, 08.04.2014, E. 2013/19794, K. 2014/6513.
16 Yargıtay 2. HD, 05.04.2012, E. 2011/14615, K. 2012/8392.
17 Yargıtay 2. HD, 09.03.2022, E. 2021/5783, K. 2022/2231.

UYGULAMA NOTU

Bu maddeyi ilgilendiren dosyalarda ilk soru şudur: **çocuk kurum bakımında mı, değil mi?** Cevap süreci baştan ayırır. **Çocuk kurum bakımındaysa** yol idarîdir ve mahkeme en sonda gelir. Evlât edinmek isteyen kişi yerleşim yerindeki il müdürlüğüne yazılı başvurur; eşler bakımından ikisinin de başvurması gerekir. Belgeler **iki ay** içinde tamamlanmazsa başvuru işleme konulmaz; bu yüzden sağlık kurulu raporu gibi zaman alan belgelerin başvurudan önce hazırlatılmasına başlanmalıdır. Sıralamada esas alınan şey başvuru tarihi değil, **belgelerin sunulduğu tarih ve saattir**. Sosyal inceleme en geç altı ayda başlar ve en az beş görüşmeyle yürür. Başvuru uygun bulunursa geçici bakım sözleşmesi imzalanır, çocuk **en az bir yıl** evlât edinecek kişinin yanına yerleştirilir ve süreç üçer aylık raporlarla izlenir. Bu sürenin sonunda kurum mahkemeye başvurulması gerektiğini yazılı olarak bildirir; **iki ay içinde dava açılmazsa çocuk geri alınır.** Başvuru reddedilir, askıya alınır ya da işlemden kaldırılırsa bu durum yazılı olarak bildirilir; **on beş gün** içinde il müdürlüğü nezdinde itiraz edilmezse yol kapanır. Kurum başvuruyu hiçbir karara bağlamıyorsa doğrudan dava açmak yerine işlemin sonuçlandırılması istenmelidir; kurum içi usul tüketilmeden açılan davalar ön şart yokluğundan reddedilir.[18] **Çocuk kurum bakımında değilse** — eşin çocuğu, akrabanın çocuğu ya da ana babası belli olup rıza gösteren bir çocuk söz konusuysa — Yargıtay'ın yerleşik uygulamasına göre doğrudan aile mahkemesine başvurulabilir; kuruma başvurulmamış olması davanın reddini gerektirmez. Yine de bu konuda karşı görüş bulunduğundan, dava dilekçesinde çocuğun korunmaya muhtaç olmadığı ve kurum bakımında bulunmadığı **açıkça belirtilmelidir**. **Son olarak iki uyarı:** belirli bir çocuğu evlât edinmek isteyen kişinin dayanacağı şey sıralama istisnalarıdır — oluşmuş anne baba çocuk ilişkisi, hısımlık veya koruyucu aile sıfatı; ve kurumun olumlu görüşü tek başına evlâtlık ilişkisi kurmaz, o ilişkiyi kuran şey mahkeme kararıdır.

İÇTİHATLAR

1 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
23.11.2009 · E. 2009/12983 · K. 2009/20485

Aracılık yetkisi ancak 15.03.2009'da yürürlüğe giren Tüzükle verilmiştir; o tarihe kadar kurum kendi yönergesiyle çalışmıştır

Kurumda koruma altında bulunan bir küçüğü evlât edinmek için başvuran çift, başvurularının yıllarca sonuçlandırılmadığını ileri sürerek dava açmıştır. Daire, önce maddenin yürürlük tarihinden dava tarihine kadarki hukukî durumu ortaya koydu.

> *"1.1.2002 tarihinde yürürlüğe giren Türk Medeni Kanununun 320. maddesi, küçüklerin evlat edinilmesine ilişkin aracılık faaliyetlerinin Bakanlar Kurulunca yetki verilen kurum ve kuruluşlarca yapılacağını, aracılık faaliyetlerinin yürü-*

18 Yargıtay 2. HD, 23.11.2009, E. 2009/12983, K. 2009/20485.

tülmesine ilişkin hususların tüzükle düzenleneceğini hükme bağlamakla birlikte, Bakanlar Kurulu, evlat edinmede aracılık faaliyetlerini yürütmek üzere Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna 15.3.2009 tarihinde yürürlüğe konulan Tüzükle yetki vermiştir. (Tüzük md.3/1) Bu tarihten önce kuruma, Bakanlar Kurulunca verilmiş bir yetki olmadığı halde, kurum, 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun yürürlüğe girmesinden sonra küçüklerin evlat edinilmesinde aracılık faaliyetlerini yürütmüş, bu işi Türk Medeni Kanununun evlat edinmeye ilişkin hükümleri doğrultusunda kendisinin hazırladığı "evlat edinme yönergesi"ni işleterek yapmıştır.

DEĞERLENDİRME Bu tespit, maddenin ilk yedi yılında yaşanan boşluğu gösterir. Kanun 01.01.2002'de yürürlüğe girmiş, aracılık faaliyetini yetkilendirilmiş kurumlara bırakmış ve ayrıntıyı ikincil düzenlemeye havale etmişti; ancak yetkilendirme ve düzenleme **15.03.2009**'a kadar yapılmadı. Bu arada kurum, dayanağı bir tüzük olmaksızın kendi hazırladığı **iç yönergeyle** evlât edinme işlemlerini yürüttü. Aynı boşluk, o dönemde verilen kararlarda yazılan karşı oyların da temelidir: yetki kanunla değil ancak Bakanlar Kurulu kararıyla doğabileceğinden, kuruma verilmemiş bir yetkiyi kullandığı savunulmuştur. Bugün için pratik sonuç şudur: **15.03.2009 öncesine ait işlemleri değerlendirirken o tarihte yürürlükte olan mevzuata bakmak gerekir;** Tüzük hükümleri geriye yürütülemez.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
23.11.2009 · E. 2009/12983 · K. 2009/20485

Evlât edinmek isteyenler çocuk seçemez; başvurular sıralamaya bağlıdır ve kurumun önerdiği çocuk kabul edilir

Davacılar, gönüllü aile sıfatıyla tanıdıkları belirli bir çocuğu evlât edinmek istediklerini bildirerek başvurmuştu. Kurum, evlât edinmek isteyenlerin çocuk seçmesine imkân veren bir uygulamanın mevzuata aykırı olduğunu savunmuştur.

> *"Tüzükle, küçüklerin evlat edinilmesinde aracılık faaliyetlerini yürütme görev ve yetkisinin, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna verilmesinin temel amaçlarından biri, çocukların yüksek yararları gereği aile ortamında yetişme hakkının korunması kapsamında, ailelerin çocuk büyütmeye hakları olduğu kadar, çocukların da kendilerine en iyi olanakları sunacak ailelerin yanına yerleştirilmelerini sağlamaktadır. (Tüzüğün genel gerekçesi) Bu amaç; evlat edinmek isteyen kişilerin çocuk seçmeleri yerine, kurumun önerdiği çocuğu kabul etmelerine fırsat tanıyan bir uygulama ve işleyişi gerektirir. Nitekim, Tüzüğün, evlat edinme başvurularını, sosyal inceleme ve küçüğün yerleştirilmesine esas teşkil etmek üzere sıralamaya bağlamasının (Tüzük md. 7/1) temelindeki düşünce budur. Tüzük, evlat edinme başvurusunda bulunanlarla, küçük arasında anne, baba ve çocuk ilişkisinin bulunması halinde sıralama esasına bağlı kalınmayabileceğini de kabul etmiştir.*

DEĞERLENDİRME Sistemin kurucu mantığı bu paragrafta özetlenir: **ailelerin çocuk büyütme hakkı kadar, çocukların da kendilerine en iyi olanakları**

sunacak ailelerin yanına yerleştirilme hakkı vardır. Bunun doğal sonucu, evlât edinmek isteyenlerin çocuk seçmesi değil, kurumun önerdiği çocuğu kabul etmesidir. Başvurular bu yüzden **sıralamaya** bağlanmıştır ve sıralamada belgelerin sunulduğu tarih ve saat esas alınır. Kararın işaret ettiği istisna da önemlidir: başvuran ile küçük arasında **oluşmuş bir anne, baba ve çocuk ilişkisi** varsa sıralamaya bağlı kalınmayabilir. Bu istisna 2012 yılında yapılan değişiklikle genişletilmiş; korunmaya muhtaç olmayan küçüklerin evlât edinilmesi, hısımlık bulunması ve koruyucu ailenin baktığı çocuğu evlât edinme talebinin uygun bulunması hâlleri de kapsama alınmıştır. Belirli bir çocuğu evlât edinmek isteyen kişinin dayanması gereken nokta budur.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
23.11.2009 · E. 2009/12983 · K. 2009/20485

Kurum içi başvuru ve itiraz usulü tamamlanmadan mahkemeden karar istenemez

Kurum, davacıların başvurusunu ret, askıya alma veya işlemden kaldırma yönünde hiçbir karara bağlamamış; davacılar doğrudan mahkemeye başvurmuştu. Daire, izlenmesi gereken sırayı göstermiştir.

> *Öyleyse, Tüzüğün 7 ve 8. maddelerinde gösterilen usul ve inceleme çerçevesinde davacıların evlat edinme başvurularının sonuca ulaştırılması, başvurunun reddedilmesi halinde bu hususun başvuru sahiplerine yazılı olarak bildirilmesi, bildirim tarihinden itibaren onbeş gün içinde işleme itiraz edilmesi halinde bu itirazın komisyon tarafından görüşülerek karara bağlanması gerekir. (Tüzük md. 9) Kurumca açıklanan hükümler dairesinde işlem tesis edilmeden, mahkemeden karar istenmesi mümkün bulunmamaktadır.*

DEĞERLENDİRME Karar, kuruma karşı açılacak davalarda bir **ön şart** kurar. Sıra şudur: kurum başvuruyu Tüzük'ün 7 ve 8. maddelerine göre inceleyip sonuca bağlar; **ret hâlinde bunu yazılı olarak bildirir**; başvuru sahibi bildirimden itibaren **on beş gün** içinde il müdürlüğü nezdinde itiraz eder; itiraz **komisyon** tarafından görüşülerek **en geç bir ay** içinde kesin olarak karara bağlanır. Bu yol tüketilmeden mahkemeye gidilemez. Uygulamada en sık karşılaşılan sorun, kurumun başvuruyu yıllarca hiçbir karara bağlamamasıdır; bu durumda yapılması gereken doğrudan dava açmak değil, işlemin sonuçlandırılmasını istemek ve alınacak yazılı karara karşı süresinde itiraz etmektir. İtiraz süresi kaçırılırsa sürece yeniden başlanır.

4 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
05.05.2010 · E. 2010/2-228 · K. 2010/254

Hüküm verildikten sonra davaya fer'î müdahale edilemez; çocuğun yanına yerleştirildiği aile temyiz aşamasında davaya katılamaz

Yerel mahkeme direnme kararı verdikten sonra, küçüğün geçici bakım sözleşmesiyle yanına yerleştirildiği aile, temyiz incelemesi aşamasında harç yatırarak davaya müdahale istedi ve kararın bozulmasını talep etmiştir.

> *Yargılama bittikten ve özellikle hüküm verildikten sonra,davaya müdahale edilemez.(Baki Kuru,Hukuk Muhakemeleri Usulü,Beşinci Baskı,1991)Dolayısıyla direnme kararı verildikten sonra temyiz aşamasında davaya müdahale edilemez.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu, müdahale istemini oybirliğiyle reddetmiş, işin esasında ise Özel Dairenin bozma kararına uyulması gerektiğine oy çokluğuyla karar vermiştir. Karar, evlât edinme uyuşmazlıklarında sık görülen bir usul sorununa cevap verir: **çocuğun fiilen yanında bulunduğu aile, yargılamaya zamanında katılmamışsa sonradan devreye giremez.** Kurul, bu kişilerin **her zaman ayrı bir dava açabileceklerini** de belirtmiştir. Dolayısıyla bir çocuk geçici bakım sözleşmesiyle bir ailenin yanına yerleştirilmişse ve o çocukla ilgili bir dava yürüyorsa, müdahale talebi **hüküm verilmeden önce** sunulmalıdır; aksi hâlde yalnızca ayrı dava açma imkânı kalır.

5 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
14.05.2012 · E. 2011/5203 · K. 2012/12923

Aracı kurumun yetkisi korunmaya muhtaç ve kurum bakımındaki çocuklarla sınırlıdır; her evlât edinmede kuruma başvuru dava şartı değildir

Eşler, ana ve babası belli olan ve evlât edinmeye rıza gösteren bir küçüğü birlikte evlât edinmek için dava açmıştır. Mahkeme, aracı kurum kullanılmadığı için dava ön şartının gerçekleşmediği gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

> *Aracı kurumun yetkili ve görevli olduğu hususlar korunmaya muhtaç olup kurum bakım ve gözetiminde bulunan çocuklar ile sınırlıdır. Küçüklerle ilgili tüm evlat edinme işlemlerinde aracı kurumun yetkili olduğuna ilişkin bir yasal düzenleme bulunmamaktadır.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, maddenin **en çok sorulan sorusunu** yanıtlar: eşin çocuğunu, bir akrabanın çocuğunu ya da ana babası belli olup rıza gösteren bir çocuğu evlât edinmek için kuruma başvurmanın zorunlu olup olmadığı. Dairenin cevabı **hayırdır**: aracı kurumun yetkisi korunmaya muhtaç ve kurum bakımındaki çocuklarla sınırlıdır; bunun dışındaki evlât edinmelerde kuruma başvurulmamış olması davanın reddini gerektirmez. Mahkeme, koşulları doğrudan araştırarak karar vermelidir (TMK m. 305, TMK m. 316). Buna karşılık bu görüş tartışmasız değildir: aynı yıllarda yazılan **karşı oylarda**, Tüzük'ün korunmaya muhtaç olmayan küçükleri de kapsadığı ve kuruma başvurunun ihtiyarî değil zorunlu olduğu savunulmuştur. Bu ayrılığı gideren bir İçtihadı Birleştirme Kararı bulunmamaktadır; ancak Dairenin yerleşik uygulaması yukarıdaki yöndedir.

6 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
20.02.2012 · E. 2011/9197 · K. 2012/3262

Aracı kurum, rızanın aranıp aranmamasına karar verilmesini mahkemeden isteyebilir

Küçüğün evlât edinilmesinde ana ve babadan birinin rızası eksikti. Kurum, rızanın aranmaması yönünde karar verilmesini istemiştir; mahkeme evrak üzerinden hüküm kurmuştur.

> *Bir küçüğün evlat edinilmesinde, ana ve babadan birinin rızası eksik olursa, evlat edinenin veya evlat edinmede aracılık yapan kurumun istemi üzerine, mahkemece bu rızanın aranıp aranmamasına karar verilir (TMK. md. 312/1). Küçüklerin Evlat Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine İlişkin Tüzükle, Bakanlar Kurulu aracılık faaliyetlerini yürütme yetkisini Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna vermiştir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, aracı kurumun yalnızca idarî bir süzgeç olmadığını, **mahkemede dava açma yetkisi** de bulunduğunu gösterir. Rızanın aranmaması istemini evlât edinen ya da **evlât edinmede aracılık yapan kurum** yapabilir (TMK m. 312); kurumun bu sıfatı, aracılık yetkisini veren düzenlemeden doğar. Kararın ikinci ve pratikte daha sık karşılaşılan yönü şudur: rızanın aranmaması davasında **kayden ana ve baba görünen kişilere husumet yöneltilmesi** ve delillerinin toplanması gerekir; evrak üzerinden karar verilemez (TMK m. 311). Kurumun başvurusuyla açılan dosyalarda taraf teşkilinin eksik bırakılması, bozma sebeplerinin başında gelir.

7 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
09.03.2009 · E. 2008/8424 · K. 2009/4219

Tüzük çıkarılmadan önceki dönemde il ve ilçe müdürlüklerinin yetkili olduğu kabul edilmiştir

Kurum, ana ve babası tarafından terk edilen bir küçük hakkında rızanın aranmamasına karar verilmesini istemiştir. Karar, Tüzük'ün yürürlüğe girmesinden birkaç gün önce verilmiştir.

> *Küçüklerin evlat edinilmesine ilişkin aracılık faaliyetleri ancak Bakanlar Kurulunca yetki verilen kurum ve kuruluşlarca yapılır (TMK. md.320/1) ise de, hüküm tarihine kadar aracılık faaliyetlerinin yürütülmesine ilişkin hususları düzenleyen bir tüzük çıkarılmadığından (TMK. md. 320/2) 2828 sayılı Kanunun 1, 4, 9 ve 21. maddeleri ile 5395 sayılı Kanunun 7/1. maddesi hükmüne göre düzenleme yapılıncaya kadar Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne bağlı il veya ilçe müdürlüğünün bu konuda yetkili olduğu anlaşılmaktadır.*

DEĞERLENDİRME Daire, tüzük çıkarılmamış olmasının doğurduğu boşluğu **sosyal hizmet mevzuatına dayanarak** doldurmuştur: düzenleme yapılıncaya kadar çocuk koruma alanındaki genel yetki kurallarına göre il veya ilçe müdürlüğünün yetkili olduğu kabul edilmiştir. Karar oy çokluğuyla verilmiş, karşı oyda kuruma böyle bir görevin kanunla verilmediği ve kaynağını Anayasa'dan almayan bir yet-

kinin kullanılamayacağı savunulmuştur (Anayasa m. 6). Bu tartışma 15.03.2009'dan sonra konusuz kalmıştır. Kararın bugün de geçerli olan yanı ise şudur: rızanın aranmaması kararı çocuğun haklarını doğrudan etkilediğinden, **davanın çocuğun yasal temsilcisi olan ana ve babaya yöneltilmesi** zorunludur.

8 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
16.12.2013 · E. 2013/13142 · K. 2013/29713

Küçüğün geçici bakım sözleşmesiyle bir aile yanına verilip verilmediği kurumdan sorularak tespit edilmelidir

Evlilik dışı ilişkiden doğan küçük hakkında kurumun başvurusu üzerine hasımsız olarak koruma kararı verilmiş, aynı kararla evlât edinmede babanın rızasının aranmamasına hükmedilmişti. Anne bu karara karşı temyiz yoluna başvurmuştur.

> *Sözü edilen karara istinaden küçüğün ilerde evlat edinilmesi amacıyla davalı kurum tarafından "Küçüklerin Evlat Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin, Yürütülmesine" ilişkin Tüzük hükümleri çerçevesinde "geçici bakım sözleşmesi" ile bir aile yanına verilip verilmediği ve aileye teslim edilip edilmediği hususunun davalı kurumdan sorulup tespitinden sonra gönderilmek üzere dosyanın mahalli mahkemesine İADESİNE...*

DEĞERLENDİRME Karar, aracılık sürecinin **hangi aşamada olduğunun** yargılamayı doğrudan etkilediğini gösterir. Çocuk henüz kurum bakımındaysa durum başkadır; geçici bakım sözleşmesiyle bir ailenin yanına yerleştirilmiş ve orada bir yıllık izleme süreci başlamışsa durum tamamen başkadır. Bu yüzden dosyada önce **kurumdan bilgi istenmeli**, sözleşmenin yapılıp yapılmadığı ve çocuğun teslim edilip edilmediği belirlenmelidir. Kararın ikinci uyarısı da önemlidir: rızanın aranmaması yönündeki hüküm **ilgili ana veya babaya tebliğ edilmeli** ve kanun yoluna başvuru süresi beklenmelidir; hasımsız verilen koruma kararlarında bu adım sıkça atlanır.

9 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
11.04.2012 · E. 2012/2-302 · K. 2012/287

Geçici bakım sözleşmesiyle yerleştirilen çocukla kurulan duygusal bağ ve annenin özen yükümlülüğünü yerine getirmemesi birlikte değerlendirilir

Sokağa bırakılan bir aylık bebek, kurumca koruyucu aile sıfatıyla davacılara verilmiştir. Davacılar yasal süreyi tamamlayıp evlât edinmeyi beklerken, çocuğu doğuran kadın anneliğin tespiti davası açtı ve evlât edinmeye rızasının aranmasını istemiştir.

> *Hukuk Genel Kurulunda yapılan tartışmalar sonrasında; somut olayda, sokağa bırakılan ve kurumca koruyucu aile olarak davacılara verilen küçüğün davacılar ile duygusal bağının oluştuğu; evlilik dışı ilişkisi sonucu küçüğü dünyaya getiren davalı annenin, küçüğün babasının kim olduğu yönünde herhangi bir açıklamada bulunmadığı; babanın kim olduğunun dosyaya yansımadığı ve davanın hiçbir safahatına da katılmadığı, davalı anne yönünden yapılan değerlendirmede de çocuğa karşı özen yükümlülüğünü yerine getirmediğinin anlaşıldığı ve buna*

bağlı olarak da davalı annenin evlat edinemeye rızasının alınmasına gerek olmadığı, gerekçesiyle, direnme bu yönüyle oyçokluğu ile olmak üzere uygun bulunmuştur.

DEĞERLENDİRME Bu karar, aracılık sürecinin en zor senaryosunu ele alır: çocuk kurum eliyle bir ailenin yanına yerleştirildikten **sonra** doğuran kadının ortaya çıkması. Hukuk Genel Kurulu iki olguyu birlikte tartmıştır: çocuğun yerleştirildiği ailesiyle **duygusal bağının oluşmuş olması** ve annenin çocuğa karşı **özen yükümlülüğünü yerine getirmemiş olması.** Sonuçta rızanın aranmaması yönündeki direnme kararı oy çokluğuyla uygun bulunmuştur (TMK m. 311). Karar, geçici bakım sözleşmesiyle çocuğu yanına alan ailelere pratik bir güvence sağlar: soybağının sonradan kurulması, tek başına sürecin geri çevrilmesini gerektirmez. Buna karşılık Kurul, annenin çocukla **kişisel ilişki kurulması** istemini ayrıca incelenmek üzere Daireye göndermiştir; yani rızanın aranmaması, kişisel ilişki talebini kendiliğinden ortadan kaldırmaz (TMK m. 323).

10 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
05.05.2015 · E. 2014/19323 · K. 2015/7581

Tüzük'teki nüfus kaydı kuralı küçüklere özgüdür; ergin evlât edinmede evlât edinenlerin adları ana ve baba adı olarak yazılamaz

Eşler, ergin bir kişiyi birlikte evlât edinmek için dava açmıştır. Mahkeme evlât edinmeye karar verirken ayrıca evlât edinilenin ana ve baba adının değiştirilerek tesciline de hükmetmiştir; karar temyiz edilmeksizin kesinleşti ve kanun yararına temyiz edilmiştir.

> *Yukarıda gösterilen yasal düzenlemeler dikkate alındığında, eşler tarafından birlikte evlat edinilen ergin kişilerin nüfus kaydına ana ve baba adı olarak evlat edinen eşlerin adları yazılamaz. Bu durumda mahkemece, koşulların oluşması nedeniyle davanın kabulü ile evlat edinmeye karar verilmesi ile yetinilmesi gerekirken ayrıca evlat edinenin ana ve baba adının değiştirilerek tesciline şeklinde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır.*

DEĞERLENDİRME Karar, Tüzük'ün **kapsamını** göstermesi bakımından değerlidir. Tüzük, adından da anlaşılacağı üzere yalnızca **küçüklerin** evlât edinilmesini düzenler; ergin evlât edinmede ne aracılık faaliyeti ne de Tüzük'teki nüfus kuralları uygulanır (TMK m. 313). Nüfus kaydına evlât edinenlerin adlarının ana ve baba adı olarak yazılması, yalnızca **ayırt etme gücüne sahip olmayan küçükler** bakımından mümkündür (TMK m. 314). Ergin evlât edinmede mahkemenin yapması gereken, yalnızca evlât edinmeye karar vermektir; nüfus kaydında ana ve baba adının değiştirilmesine hükmedilemez. Aksi yöndeki kararlar kanun yararına bozulmaktadır.

11 **YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ**
08.04.2014 · E. 2013/19794 · K. 2014/6513

Evlâtlık ilişkisi mahkeme kararıyla kurulur; hüküm fıkrasında evlât edinmeye izin verilmesi şeklinde karar kurulamaz

Davacı, doğumundan itibaren baktığı çocuğu evlât edinmek istemiştir. Mahkeme evlât edinmeye karar vermiştir; ancak hükmü, evlât edinmeye izin verilmesi biçiminde kurdu ve soyadı ile nüfus kaydı hakkında da ayrıca hüküm tesis etmiştir.

> *4721 sayılı Türk Medeni Kanunu hükümleri uyarınca evlat edinme ilişkisi mahkeme kararı ile kurulur. Mahkemece evlat edinme kararı verilmesi gerekirken, yazılı şekilde davacının evlat edinmesine izin verilmesi suretiyle hükümde şüphe ve tereddüt uyandıracak şekilde karar verilmesi,...*

DEĞERLENDİRME Aracılık süreci tamamlandıktan sonra sıra mahkemeye gelir ve orada sık yapılan biçim hatası budur. Evlâtlık ilişkisi **doğrudan mahkeme kararıyla kurulur**; eski kanun dönemindeki izin ve resmî senet usulü kaldırılmıştır (TMK m. 315). Bu nedenle hüküm fıkrası "evlât edinmesine karar verilmiştir" biçiminde kurulmalı, "izin verilmesine" denmemelidir. Kararın diğer uyarıları da uygulamada işe yarar: küçük, evlât edinenin soyadını **kendiliğinden** alır, bu konuda ayrıca hüküm kurmaya gerek yoktur; ayrıca evlilik dışı doğan çocukta babayla hukukî soybağı yoksa dahi, koşulları değerlendirilerek babanın rızasının aranıp aranmayacağı hakkında karar verilmesi gerekir (TMK m. 309, TMK m. 311).

12 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
05.04.2012 · E. 2011/14615 · K. 2012/8392

Ülkelerarası evlât edinmede merkezi makama husumet yöneltilmeli ve Lahey Sözleşmesi'ne uygunluk tevsik belgesiyle kanıtlanmalıdır

Yabancı bir mahkemece verilen evlât edinme kararının tanınması ve tenfizi istendi. Dosyada Sözleşmeye uygunluğu gösteren tevsik belgesi bulunmuyor, işlemin iki devletin merkezi makamlarının anlaşması çerçevesinde yürütülüp yürütülmediği de anlaşılamıyordu.

> *...ülkelerarası evlat edinme işlemlerinde "merkezi makam" görevi, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Çocuk Hizmetleri Dairesi Başkanlığı'na verilmiştir (Tüzük m. 3/2). Dosyada, yabancı mahkemece verilen evlat edinme kararının anılan Sözleşmeye uygunluğunu gösteren bir tevsik belgesi bulunmamaktadır. Tenfizi ve tanınması istenen kararın içeriğinden de, evlat edinme işleminin, her iki Devletin merkezi makamlarının anlaşmaları çerçevesinde yürütülüp yürütülmediği hususu da anlaşılamamaktadır. Bu durumda, ülkelerarası evlat edinme işlemlerinde "kabul eder Devlet" merkezi makamı olarak görevli Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun 633 sayılı KHK ile yerini alan "Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı"na (633. KHK m. 35/6) husumetin yöneltilmesi, göstermesi halinde delillerinin toplanması, evlat edinmenin yukarıda değinilen 1986 tarihli Lahey Sözleşmesi'ne uygunluğuna ilişkin tevsik belgesinin temini ve tüm deliller birlikte değerlendirilerek hasıl olacak sonucuna göre karar*

verilmesi gerekir. Açıklanan hususlar gözetilmeden eksik hasım ve eksik inceleme ile hüküm kurulması doğru bulunmamıştır.

DEĞERLENDİRME Ülkelerarası evlât edinme, iç hukuk kurallarının yanında **Lahey Sözleşmesi** çerçevesinde yürür ve maddenin en teknik uygulama alanıdır. Karardan çıkan üç kural şudur. **Birincisi,** Sözleşmeye uygunluğu menşe ya da kabul eden devletin merkezi makamınca **tevsik edilen** bir evlât edinme diğer âkit devletlerde tanınır; dolayısıyla tanıma davasında ilk temin edilecek belge **tevsik belgesidir**. **İkincisi,** işlemin iki devletin merkezi makamlarının anlaşması çerçevesinde yürütülmüş olması gerekir. **Üçüncüsü,** davada husumet **merkezi makama** yöneltilmelidir; kararda anılan kurum daha sonra kapatılmış, görevleri bakanlığa devredilmiştir. Bugün merkezi makam görevi Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde yürütülmektedir; dava dilekçesinde husumet buna göre yöneltilmelidir.

13 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
09.03.2022 · E. 2021/5783 · K. 2022/2231

Yabancı evlât edinme kararında bir yıllık bakım koşulunun aranmamış olması tek başına Türk kamu düzenine aykırılık sayılmaz

Yabancı bir mahkemenin evlât edinme kararının tanınması ve tenfizi istendi. Yerel mahkeme, küçüğün evlât edinen tarafından bir yıl süreyle bakılıp eğitilmediği gerekçesiyle kararı kamu düzenine açıkça aykırı bularak davayı reddetmiştir; bölge adliye mahkemesi istinafı esastan reddetmiştir.

> *Öte yandan Türkiye tarafından da kabul edilen Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Kanununda İşbirliğine Dair Sözleşmenin 1. maddesinde ülkelerarası evlat edinmelerin çocuğun yüksek yararlarına uyularak yapılması için koruyucu tedbirleri tesis etmenin sözleşmenin amacı olduğu belirlenmiş, uluslararası evlat edinmelerin şartlarını belirleyen 4. maddede de, evlat edinmenin sınırları gösterilmiş ancak burada belirli bir süre bakım ve eğitim şartından bahsedilmemiştir. Buna göre tabi olduğu yabancı ülke hukukuna göre evlat edinilen küçüğün, Türk Medeni Kanunu'nun 305/1. maddesi uyarınca bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olmaması, küçüğün yüksek yararları da dikkate alındığında Türk kamu düzenine açıkça aykırılık teşkil etmez.*

DEĞERLENDİRME Bu güncel karar, tanıma ve tenfiz davalarında **kamu düzeni** itirazının sınırını çizer. Kararın benimsediği ölçüte göre, yabancı ilamın Türk hukukundaki bir veya birden çok kanun hükmüne aykırı olması yetmez; bakılacak olan **Türk hukukunun temel değerleri**, Anayasa'daki temel hak ve özgürlükler ve milletlerarası alanda kabul görmüş ortak hukuk ilkeleridir. Her emredici hükmün ihlali kamu düzenine aykırılık sayılmaz. Daire, Lahey Sözleşmesi'nin ülkelerarası evlât edinme koşullarını sayan hükmünde **belirli bir süre bakım ve eğitim şartından söz edilmediğini** belirlemiş ve bir yıllık bakım koşulunun gerçekleşmemesini tek başına kamu düzenine açıkça aykırılık saymamıştır (TMK m. 305). Yerel mahkemenin yapması gereken, talebi kamu düzeni üzerinden değil, milletlerarası özel hukuk mevzuatındaki **tanıma ve tenfiz şartları** yönünden değerlendirmektir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 305:** Küçüklerin evlât edinilmesinde genel koşullar.
- **TMK m. 306:** Eşlerin birlikte evlât edinmesi.
- **TMK m. 309:** Ana ve babanın rızası.
- **TMK m. 311:** Rızanın aranmaması koşulları.
- **TMK m. 312:** Rızanın aranmamasına ilişkin karar.
- **TMK m. 313:** Erginlerin ve kısıtlıların evlât edinilmesi.
- **TMK m. 314:** Evlât edinmenin hükümleri.
- **TMK m. 315:** Şekil ve usul.
- **TMK m. 316:** Evlât edinmede araştırma.
- **TMK m. 318:** Diğer noksanlıklar.
- **TMK m. 319:** Hak düşürücü süre.

SOYBAĞININ HÜKÜMLERİ

Beşinci Ayırım · m. 321–334

Soybağının Hükümleri başlıklı ayırım, Türk Medeni Kanunu'nun 321–334. maddelerini kapsamaktadır. Bu ciltte yer alan maddeler ve özleri aşağıda gösterilmiştir.

Madde	Kenar başlığı	Özü
m. 321	Soyadı	Çocuğun hangi soyadını taşıyacağını belirler
m. 322	Karşılıklı yükümlülükler	Aile üyelerinin birbirlerine karşı temel ödevlerini tek cümlede toplar: ana, baba ve çocuk, ailenin huzur ve bütünlüğünün gerektirdiği şekilde birbirlerine yardım etmek, saygı ve anlayış göstermek ve aile onurunu gözetmekle yükümlüdür
m. 323	Kural	Velâyet kendisinde olmayan ebeveynin çocukla ilişkisini güvenceye alır
m. 324	Sınırları	Kişisel ilişki hakkının sınırlarını üç fıkrada çizer
m. 325	Üçüncü kişiler ile	Kişisel ilişki hakkını ana ve babanın dışına genişletir
m. 326	Yetki	Kişisel ilişki davalarının nerede açılacağını ve düzenleme yapılıncaya kadar ne olacağını belirler
m. 327	Kapsamı	Çocuğun giderlerinin kimin tarafından karşılanacağını söyler: ana ve baba
m. 328	Süresi	Ana ve babanın bakım borcunun ne zamana kadar süreceğini belirler
m. 329	Dava hakkı	Çocuğun nafaka davasını kimin açabileceğini belirler
m. 330	Nafaka miktarının takdiri	Çocuk nafakasının ne kadar olacağını ve nasıl ödeneceğini belirler
m. 331	Durumun değişmesi	Çocuk nafakasının sonradan değişen koşullara uyarlanmasını sağlar
m. 332	Genel olarak	Çocuk için açılan nafaka davası sürerken çocuğun ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlar
m. 333	Babalığın tespitinden önce	Babalık davası sürerken çocuğun ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlar
m. 334	Güvence verilmesi	Çocuğun gelecekteki nafakasını güvence altına alır

MADDE

321 A. Soyadı

KANUN METNİ

Çocuk, ana ve baba evli ise ailenin; (...) soyadını taşır. Ancak, ana önceki evliliğinden dolayı çifte soyadı taşıyorsa çocuk onun bekârlık soyadını taşır.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 321, çocuğun hangi soyadını taşıyacağını belirler. Ayakta kalan kural nettir: ana ve baba evliyse çocuk **ailenin soyadını** taşır; uygulamada bu, babanın soyadıdır. Maddenin ikinci yarısı ise bugün **boştur**: "evli değilse ananın" ibaresi Anayasa Mahkemesince iptal edilmiş[1] ve kanun koyucu yerine yeni bir kural koymamıştır. Maddenin asıl tartışması ise **boşanmadan sonra** yaşanır: velâyeti alan anne çocuğun soyadını kendi soyadıyla değiştirebilir mi? Yargıtay bu soruya uzun yıllar "hayır" demiştir;[2] hak ihlali kararlarından sonra içtihat değişmiştir.[3] Bugün geçerli olan ölçüt şudur: **haklı sebep bulunması ve küçüğün yüksek yararının gerektirmesi hâlinde** velâyet sahibi anne soyadı değişikliğini talep edebilir.[4]

TEMEL KAVRAMLAR

Aile soyadı	Eşlerin evlenmeyle edindiği ortak soyadı; uygulamada babanın soyadı.
Çocuğun üstün yararı	Çocuğu ilgilendiren her işte öncelikle gözetilen ve somut olayda çocuk için en iyisini belirlemeye yarayan ölçüt.
Haklı sebep	Soyadının değiştirilmesini gerektiren, somut olgularla ortaya konan neden (TMK m. 27).
Bekârlık soyadı	Kadının evlenmeden önce taşıdığı soyadı.

1 AYM, 02.07.2009, E. 2005/114, K. 2009/105.
2 Yargıtay HGK, 13.03.2015, E. 2013/1755, K. 2015/1039.
3 AYM, *S.E.* Başvurusu, B. No: 2017/40178, 26.02.2020.
4 Yargıtay 2. HD, 15.05.2025, E. 2025/436, K. 2025/5175.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 321- Yürürlükteki Kanunun 259 uncu maddesini karşılamaktadır. Madde, İsviçre Medenî Kanununun (birinci fıkrası 1978 tarihinde yürürlüğe giren 1976 tarihli, ikinci fıkrası ise 1988 tarihinde yürürlüğe giren 1984 tarihli kanunlarla düzenlenen) 270 inci maddesinden alınmıştır. Maddeye göre çocuk, ana ve baba birbirleriyle evli ise ailenin, birbirleriyle evli değilse yani çocuk yasal olmayan bir birleşme sonucunda dünyaya gelmişse ananın soyadını taşır. Baba ile çocuk arasında tanıma ve babalık hükmü ile soybağı kurulduğu hâlde dahi çocuk ananın soyadını alacaktır. Bu durumda, eğer ana önceki evliliğinden dolayı çifte soyadı taşıyorsa, çocuk ananın bekârlık yani ilk (kızlık) soyadını alır. Fakat, ana ve babanın birbirleriyle evli olmamaları hâlinde çocuğun ananın soyadını taşıyacağı yolundaki hükmün, ana ve babası evli olan çocuğun ana ve babasının evliliğinin sonradan sona ermesi hâlini kapsamadığına dikkat edilmesi gerekir. Başka bir ifadeyle, evliliğin sona ermesi, çocuğun soyadının değişmesine yol açmaz.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 122*

Bu gerekçe, yürürlükteki maddeden **daha geniş** bir kural anlatır; çünkü anlattığı kuralın yarısı sonradan iptal edilmiştir. Gerekçenin dört cümlesini ayrı ayrı okumak gerekir.

Birinci cümle bugün geçersizdir. Gerekçe, evlilik dışı doğan çocuğun ananın soyadını taşıyacağını söyler; bu ibare iptal edilmiştir. **İkinci cümle, iptalin doğrudan sebebidir.** Gerekçe, baba ile çocuk arasında **tanıma veya babalık hükmüyle soybağı kurulduğu hâlde dahi** çocuğun ananın soyadını alacağını açıkça yazar. Anayasa Mahkemesi tam bu sonucu, soybağı kurulmuş bir çocuğu evlilik içinde doğan çocuktan farklı bir hukukî statüye soktuğu için Anayasa'nın 10., 11. ve 41. maddelerine aykırı bulmuştur.[5] **Üçüncü cümle yürürlüktedir:** ana önceki evliliğinden dolayı çifte soyadı taşıyorsa çocuk onun bekârlık soyadını alır; bu kural madde metninde de ayrıca yer aldığından iptalden etkilenmemiştir.

Dördüncü cümle ise maddenin en çok tartışılan cümlesidir: "Evliliğin sona ermesi, çocuğun soyadının değişmesine yol açmaz." Bu cümle, ana ve babanın boşanmasının çocuğun soyadını kendiliğinden değiştirmeyeceğini anlatır ve bu yönüyle **hâlâ doğrudur**: boşanma kararı verildiğinde çocuğun soyadı otomatik olarak değişmez. Ancak cümle, uzun yıllar bundan fazlasını anlatmak için kullanılmış ve **soyadının hiçbir şekilde değiştirilemeyeceği** sonucuna dayanak yapılmıştır.[6] Bu geniş okuma, yukarıda anılan ihlal kararlarından sonra terk edilmiştir: boşanma soyadını kendiliğinden değiştirmez, ama haklı sebep ve çocuğun üstün yararı varsa **mahkeme kararıyla** değiştirilebilir.

Eski Kanun'un 259. maddesi tek cümleden oluşuyordu ve yalnızca **"nesebi sahih"** yani evlilik içinde doğan çocuğu düzenliyordu: bu çocuk babasının ismini taşır ve onun vatandaşlık haklarına sahip olur. Evlilik dışında doğan çocuğun soyadı bu maddede yer

5 AYM, 02.07.2009, E. 2005/114, K. 2009/105.
6 Yargıtay HGK, 13.03.2015, E. 2013/1755, K. 2015/1039.

almıyordu; eski Kanun bu çocukları ayrı bir hukukî kategori olarak ele alıyor ve farklı hükümlere tâbi tutuyordu. Yeni Kanun iki değişiklik getirmiştir. **Birincisi terminolojiktir ama anlamlıdır:** "nesebi sahih olan çocuk" ifadesi terk edilmiş, yerine "ana ve baba evli ise" ölçütü konmuştur; böylece çocuklar arasında meşruiyet ayrımı yapan dil metinden çıkarılmıştır. **İkincisi kapsamdadır:** yeni madde, evlilik dışında doğan çocuğun soyadını da düzenlemeye çalışmış ve ona ananın soyadını vermiştir. Ne var ki bu ikinci düzenleme, evlilik içi ve evlilik dışı doğan çocuklar arasında bu kez **ters yönde** bir fark yarattığı için iptal edilmiştir. Sonuçta madde, eski Kanun'daki kadar dar bir alanı düzenler hâle gelmiştir: bugün metinde yalnızca **ana ve babası evli olan** çocuğun soyadına ilişkin kural bulunmaktadır.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Madde 259 – Nesebi sahih olan çocuk, babasının ismini taşır ve onun vatandaşlık haklarına malik olur.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 259

	743 sayılı Kanun	4721 sayılı Kanun m. 321
Ölçüt	Nesebin sahih olması	Ana ve babanın evli olması
Evlilik içi çocuk	Babanın ismini taşır	Ailenin soyadını taşır
Evlilik dışı çocuk	Maddede düzenlenmemişti	Düzenlenmişti, ibare iptal edildi
Çifte soyadı hâli	Kural yoktu	Bekârlık soyadı alınır
Vatandaşlık	Maddede birlikte düzenlenmişti	Ayrı mevzuatta
Soyadının değişmesi	Düzenlenmemişti	Kanun yolu kararlarıyla belirlenmektedir

Değişiklik durumu

Maddenin metni 2002'den bu yana **hiç değiştirilmemiştir**; bütün dönüşüm yukarıda anılan kararlar yoluyla gerçekleşmiştir. Bugünkü tablo iki yönlüdür. **Bir yandan bir kanunî boşluk vardır:** iptal edilen ibarenin yerine on altı yıldır yeni bir kural konmamış, evlilik dışı doğan çocuğun soyadı kanun düzeyinde düzenlenmemiştir. **Öte yandan uygulama yerleşmiştir:** boşanmadan sonra velâyeti alan ebeveynin soyadı değişikliği talebi, haklı sebep ve çocuğun üstün yararı ölçütüyle değerlendirilmektedir. Bu ölçüt kanun metninden değil, yukarıdaki ihlal kararlarından[7] ve Anayasa'nın 90. maddesi yoluyla iç hukuka giren uluslararası sözleşme hükümlerinden türetilmiştir. Dosya kurulurken hem madde metninin hem de bu içtihadın birlikte gösterilmesi gerekir; yalnız madde metnine dayanan dilekçeler, maddenin bugün söylemediği bir şeyi söylüyormuş gibi okunur.

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.

7 AYM, *S.E.* Başvurusu, B. No: 2017/40178, 26.02.2020.

Tarih	Gelişme	Dayanak
02.07.2009	"Evli değilse ananın" ibaresi iptal edildi; yürürlük bir yıl ertelendi	AYM, K. 2009/105
08.12.2011	Soyadı Kanunu'ndaki "babanın seçtiği adı alır" cümlesi oybirliğiyle iptal edildi	AYM, K. 2011/165
25.06.2015	Soyadı değişikliği talebinin reddi aile hayatına saygı hakkının ihlali sayıldı	AYM, Hayriye Özdemir, B. No: 2013/3434
26.02.2020	Katı yorum, ayrımcılık yasağının ihlali sayıldı	AYM, S.E., B. No: 2017/40178
2021	Yargıtay içtihadı değişti: çocuğun üstün yararı ölçütü benimsendi	Yargıtay 2. HD, K. 2021/5031

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Ana ve baba evliyse	Çocuk ailenin soyadını taşır	TMK m. 321
Bu kuralın denetimi	Anayasa'ya uygun bulundu	AYM, K. 2009/105
"Evli değilse ananın"	İptal edildi, yerine kural konmadı	AYM, K. 2009/105
Ana çifte soyadı taşıyorsa	Çocuk bekârlık soyadını alır	TMK m. 321
Boşanmada soyadı seçme	Yalnız babaya tanınması iptal edildi	AYM, K. 2011/165
Eski Yargıtay görüşü	Velâyet tek başına dava hakkı vermez	Yargıtay HGK, K. 2015/1039
Anayasa Mahkemesi	Bu yorum hak ihlali sayıldı	AYM, S.E., B. No: 2017/40178
Bugünkü ölçüt	Haklı sebep ve çocuğun üstün yararı	Yargıtay 2. HD, K. 2025/5175
İspat	Sosyal inceleme, çocuğun beyanı, tanık	Yargıtay 2. HD, K. 2021/2206
Görevli mahkeme	Aile mahkemesi	Yargıtay HGK, K. 2015/2625
Uluslararası dayanak	Ek 7 No'lu Protokol m. 5	Anayasa m. 90/son
Ergin olduktan sonra	Haklı sebeple soyadı değiştirme	TMK m. 27

TBMM gerekçesine göre madde, yürürlükteki Kanun'un 259. maddesini karşıla- 1
makta ve İsviçre Medenî Kanunu'nun 270. maddesinden alınmaktadır. Gerekçenin geri kalanı bugün **büyük ölçüde geçerliliğini yitirmiştir**, çünkü açıkladığı kuralın yarısı iptal edilmiştir. Gerekçe şöyle diyordu: çocuk, ana ve baba evli

ise ailenin, evli değilse ananın soyadını taşır; **baba ile çocuk arasında tanıma ve babalık hükmüyle soybağı kurulduğu hâlde dahi** çocuk ananın soyadını alacaktır. İptal kararı tam da bu sonucu — soybağı kurulmuş olmasına rağmen çocuğun babasının soyadını alamamasını — eşitliğe aykırı bulmuştur.[8] Gerekçenin ayakta kalan iki cümlesi ise hâlâ önemlidir: ana çifte soyadı taşıyorsa çocuk **bekârlık soyadını** alır ve "**evliliğin sona ermesi, çocuğun soyadının değişmesine yol açmaz.**" Bu son cümle, boşanma sonrası soyadı davalarında yıllarca dayanak yapılmıştır; bugün ise çocuğun üstün yararı ölçütüyle yumuşatılmıştır. Tasarının 321. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almamış, madde Tasarıdaki hâliyle kanunlaşmıştır (S. Sayısı 723, s. 311-315).

DİKKAT

Bu maddede en sık yapılan hata, **dilekçeyi velâyet üzerine kurmaktır.** Yargıtay'ın bugünkü ölçütüne göre "velâyet bende, bu yüzden soyadı da benim soyadım olsun" demek **yetmez**; anne, hiçbir gerekçe göstermeden sırf velâyetin kendisinde olduğunu ileri sürerek soyadı değişikliği isteyemez.[9] Dilekçede gösterilmesi gereken şey, değişikliğin **çocuğa** ne kazandıracağıdır: babanın ilgisizliği, kişisel ilişkinin fiilen kullanılmaması, çocuğun okulda yaşadığı somut sorun, çocuğun kendi beyanı. İkinci uyarı **görevli mahkemeye** ilişkindir: evlilik içinde doğan çocuğun aile soyadının değiştirilmesi davası **aile mahkemesinde** görülür; asliye hukuk mahkemesinde açılan dava görevsizlikle sonuçlanır.[10] Üçüncü uyarı **hasım** konusundadır: davada nüfus müdürlüğü ile diğer ebeveyn taraf gösterilmelidir. Son olarak, çocuk **ergin** olduktan sonra kendisi haklı sebeple soyadını değiştirebilir; bu ayrı bir davadır ve asliye hukuk mahkemesinde görülür.

II. Çocuğun Soyadının Belirlenmesi

- **Ana ve baba evliyse:** Çocuk ailenin soyadını taşır (TMK m. 321).
- **Belirleme anı:** Doğum anındaki duruma bakılır.[11]
- **Ana çifte soyadı taşıyorsa:** Çocuk bekârlık soyadını alır (TMK m. 321).
- **Ana ve baba evli değilse:** Kanunda kural yoktur; ibare iptal edilmiştir.
- **Tanıma hâlinde:** Çocuk babanın hanesine ve soyadıyla tescil edilir (TMK m. 295).
- **Evlât edinmede:** Küçük evlât edinenin soyadını alır (TMK m. 314).

8 AYM, 02.07.2009, E. 2005/114, K. 2009/105.
9 Yargıtay 2. HD, 16.06.2021, E. 2021/3176, K. 2021/5031.
10 Yargıtay HGK, 18.11.2015, E. 2015/259, K. 2015/2625.
11 Yargıtay HGK, 13.03.2015, E. 2013/1755, K. 2015/1039.

III. İptal Edilen İbare ve Doğan Boşluk

- **İptal:** "Evli değilse ananın" ibaresi.[12]
- **Gerekçe:** Soybağı kurulmasına rağmen babanın soyadının alınamaması.
- **Yürürlük:** İptal hükmü bir yıl ertelenmiştir.
- **Sonuç:** Kanun koyucu yerine yeni kural koymamıştır.
- **Ayakta kalan kısım:** "Ailenin" ibaresi Anayasa'ya uygun bulunmuştur.
- **Bugünkü uygulama:** Soyadı Nizamnamesi ve nüfus mevzuatı çerçevesinde yürür.

IV. Boşanmadan Sonra Soyadı Değişikliği

- **Eski görüş:** Velâyet tek başına dava hakkı vermez.[13]
- **Dönüm noktası:** Soyadı seçme hakkının yalnız babaya tanınması iptal edilmiştir.[14]
- **İhlal kararları:** Aile hayatına saygı ve ayrımcılık yasağı.[15]
- **İçtihat değişikliği:** Çocuğun üstün yararı ölçütü.[16]
- **Güncel formül:** Haklı sebep ve küçüğün yüksek yararı.[17]
- **Sınır:** Sırf velâyete dayanan talep reddedilir.

V. Üstün Yararın İspatı

- **Çocuğun beyanı:** İdrak çağındaki çocuk dinlenir.[18]
- **Sosyal inceleme raporu:** Uzman değerlendirmesi alınır.[19]
- **Tanık:** Diğer ebeveynin ilgisizliği tanıkla gösterilir.
- **Kişisel ilişki:** Fiilen kullanılıp kullanılmadığı araştırılır.
- **Karşı delil:** Değişikliğin çocuğa zarar vereceği ileri sürülebilir.
- **Ölçü:** Değişiklikte çocuğun yararı bulunmalıdır.

VI. Evlilik Dışı Doğan Çocuk

- **Velâyet:** Ana ve baba evli değilse kanun gereği anadadır (TMK m. 337).
- **Tanıma:** Baba tanırsa çocuk babanın hanesine geçer (TMK m. 295).
- **Babalık hükmü:** Soybağı mahkeme kararıyla da kurulur (TMK m. 301).

12 AYM, 02.07.2009, E. 2005/114, K. 2009/105.
13 Yargıtay HGK, 13.03.2015, E. 2013/1755, K. 2015/1039.
14 AYM, 08.12.2011, E. 2010/119, K. 2011/165.
15 AYM, *S.E.* Başvurusu, B. No: 2017/40178, 26.02.2020.
16 Yargıtay 2. HD, 16.06.2021, E. 2021/3176, K. 2021/5031.
17 Yargıtay 2. HD, 15.05.2025, E. 2025/436, K. 2025/5175.
18 Yargıtay 2. HD, 11.03.2021, E. 2021/1042, K. 2021/2206.
19 Yargıtay 2. HD, 15.05.2025, E. 2025/436, K. 2025/5175.

- **Sonraki evlenme:** Ana ve baba evlenirse çocuk evlilik içi hükümlere tâbi olur (TMK m. 292).
- **Soyadı davası:** Aynı üstün yarar ölçütü uygulanır.[20]
- **Kanunî boşluk:** Madde bu hâli artık düzenlemez.

VII. Usul

- **Görevli mahkeme:** Aile mahkemesi.[21]
- **Ergin kişide:** Asliye hukuk mahkemesi (TMK m. 27).
- **Görev:** Kamu düzenindendir, resen gözetilir (HMK m. 114).
- **Hasım:** Nüfus müdürlüğü ve diğer ebeveyn.
- **Uluslararası dayanak:** Ek 7 No'lu Protokol m. 5 (Anayasa m. 90/son).
- **Sonuç:** Kesinleşen karar nüfus kütüğüne işlenir.

UYGULAMA NOTU

Bu maddeye dayanan bir dosyada **dört soru sırayla** yanıtlanmalıdır. **Birincisi: çocuk doğduğunda ana ve baba evli miydi?** Cevap evetse çocuk doğumla birlikte ailenin, yani babanın soyadını kazanmıştır ve tartışma soyadının **değiştirilmesi** üzerine kurulur. Cevap hayırsa durum farklıdır: maddedeki ilgili ibare iptal edildiğinden kanunda doğrudan bir kural yoktur; uygulamada baba tanıma yapmışsa çocuk babanın hanesine ve soyadıyla tescil edilmekte, velâyet ise kanun gereği anada kalmaktadır. **İkincisi: hangi mahkemeye gideceğim?** Çocuk küçükse dava **aile mahkemesinde** görülür; ergin bir kişinin kendi soyadını haklı sebeple değiştirmesi ise asliye hukuk mahkemesinin işidir. Görev kamu düzenindendir ve yanlış mahkeme aylar kaybettirir. **Üçüncüsü: haklı sebep ve üstün yarar nedir?** Bugünkü ölçüt iki ayaklıdır ve ikisi birlikte aranır. Dilekçe velâyet üzerine değil, **çocuk üzerine** kurulmalıdır. İşe yarayan somut olgular şunlardır: diğer ebeveynin çocukla kişisel ilişkiyi fiilen kullanmaması, çocuğun onu tanımaması, nafakanın ödenmemesi, çocuğun okulda ya da resmî işlemlerde soyadı farkı nedeniyle yaşadığı somut zorluk, çocuğun kendi beyanı, evde birlikte yaşanan diğer kardeşlerle soyadı farkı. **Dördüncüsü: bunları nasıl ispatlayacağım?** Üç araç belirleyicidir: **sosyal inceleme raporu**, **idrak çağındaki çocuğun uzman veya hâkim huzurundaki beyanı** ve **tanık anlatımları**. Mahkemeden bu üçünün de toplanması açıkça istenmelidir; uygulamada davaların reddedildiği dosyaların çoğunda eksik olan şey delil değil, delil talebidir. **Son olarak** dengeye dikkat edilmelidir: kararlarda yalnız "değişiklikte yarar var mı" sorusu sorulmaz, aynı zamanda "**değişiklik çocuğun ruhsal gelişimini olumsuz etkiler mi**" sorusu da sorulur. Karşı taraf bu yönde bir iddia ileri sürerse buna karşı da delil hazırlanmalıdır.

20 Yargıtay 2. HD, 27.01.2021, E. 2020/6302, K. 2021/641.
21 Yargıtay HGK, 18.11.2015, E. 2015/259, K. 2015/2625.

İÇTİHATLAR

1 **ANAYASA MAHKEMESİ · NORM DENETİMİ**
02.07.2009 · E. 2005/114 · K. 2009/105

Maddedeki 'evli değilse ananın' ibaresi iptal edilmiştir; tanıma veya babalık hükmüne rağmen çocuğun babasının soyadını alamaması eşitliğe aykırı bulunmuştur

Bir aile mahkemesi, evlilik dışı doğan ve babasıyla soybağı kurulan çocuğun yine de ananın soyadını taşımaya devam etmesini eşitlik ilkesine aykırı bularak maddenin iptali için başvurmuştur.

> *Bu nedenle, tanıma işleminin varlığı veya babalık hükmü verilmiş olması durumunda evlilik içi veya evlilik dışı doğmuş olmanın çocukların hukuksal statüsünde bir farklılığa yol açması kabul edilemez. Açıklanan nedenlerle, tanıma işleminin varlığına veya babalık hükmü verilmiş olmasına rağmen çocuğun babasının soyadını alabilmesini engelleyen itiraz konusu '' evli değilse ananın'' ibaresi, Anayasanın 10., 11. ve 41. maddelerine aykırıdır, iptali gerekir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, maddenin bugünkü boşluklu hâlinin sebebidir. Kanun'un ilk metni şöyleydi: "Çocuk, ana ve baba evli ise ailenin; **evli değilse ananın** soyadını taşır." Madde gerekçesi bunu açıkça pekiştiriyordu: baba ile çocuk arasında **tanıma ve babalık hükmüyle soybağı kurulduğu hâlde dahi** çocuk ananın soyadını alacaktı. Anayasa Mahkemesi bu sonucu, evlilik içi ve evlilik dışı doğan çocuklar arasında hukukî statü farkı yarattığı için Anayasa'ya aykırı buldu ve ibareyi **iptal etti** (oy çokluğu; dört üye karşı oy kullandı). Karar 07.10.2009 tarihli Resmî Gazete'de yayımlandı ve doğacak hukukî boşluk kamu yararını ihlâl edici görüldüğünden iptal hükmünün yürürlüğü **bir yıl ertelendi.** Kanun koyucu bugüne kadar boşluğu doldurmadığından madde metninde ibarenin yeri boş durmaktadır; evlilik dışı doğan çocuğun soyadı artık kanunla değil, Soyadı Nizamnamesi ve nüfus mevzuatı çerçevesinde belirlenmektedir.

2 **ANAYASA MAHKEMESİ · NORM DENETİMİ**
02.07.2009 · E. 2005/114 · K. 2009/105

Ana ve baba evli ise çocuğun ailenin soyadını alması Anayasa'ya aykırı bulunmamıştır

Aynı başvuruda maddenin birinci tümcesinin ilk bölümü de denetlendi: ana ve baba evliyse çocuğun ailenin soyadını taşıyacağına ilişkin kural.

> *Ana ve baba evli ise çocuğun ailenin soyadını alması evlilik birliğinin ve aile olmanın doğal bir sonucu olduğundan 'Çocuk, ana ve baba evli ise ailenin '' ibaresinin Anayasaya aykırı bir yönü görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Maddenin ayakta kalan bölümü budur ve **oybirliğiyle** Anayasa'ya uygun bulunmuştur. Buradaki "aile" sözcüğü uygulamada **babanın soyadı** olarak anlaşılmaktadır; çünkü aile soyadı, eşlerin evlenmeyle edindiği ortak

soyadıdır. Dolayısıyla evlilik içinde doğan çocuk doğumla birlikte babasının soyadını kazanır ve bu, maddenin tartışmasız çekirdeğidir. Tartışma, **bu soyadının sonradan değiştirilip değiştirilemeyeceği** noktasında yoğunlaşmıştır; madde gerekçesi "evliliğin sona ermesi, çocuğun soyadının değişmesine yol açmaz" diyerek kapıyı kapatmış görünse de, sonraki Anayasa Mahkemesi kararları bu yorumu değiştirmiştir.

3 ANAYASA MAHKEMESİ · NORM DENETİMİ
08.12.2011 · E. 2010/119 · K. 2011/165

Boşanmada çocuğun soyadını seçme hakkının yalnız babaya tanınması cinsiyet ayrımcılığıdır; Soyadı Kanunu'nun ilgili cümlesi oybirliğiyle iptal edilmiştir

Soyadı Kanunu'nun 4. maddesinin ikinci fıkrasının ilk cümlesi, evliliğin feshi veya boşanmada çocuk anaya bırakılmış olsa bile babanın seçtiği soyadını alacağını öngörüyordu. Bir mahkeme bu hükmü eşitlik ilkesine aykırı bularak iptali için başvurmuştur.

> *Eşler, evliliğin devamı boyunca ve boşanmada sahip oldukları hak ve yükümlülükler bakımından aynı hukuksal konumdadırlar. Erkeğe velayet hakkı kapsamında tanınan çocuğun soyadını seçme hakkının kadına tanınmaması, velayet hakkının kullanılması bakımından cinsiyete göre ayırım yapılması sonucunu doğurur. Bu nedenle itiraz konusu kural, Anayasa'nın 10. ve 41. maddelerine aykırıdır, iptali gerekir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, boşanma sonrası soyadı tartışmasının **kilit taşıdır** ve oybirliğiyle verilmiştir. Mahkemenin kurduğu denklem basittir: çocuğun soyadını belirlemek **velâyet hakkının içindeki bir yetkidir**; bu yetkinin erkeğe tanınıp kadına tanınmaması, velâyetin kullanılması bakımından cinsiyete dayalı ayrım yaratır. Karar Resmî Gazete'de 14.02.2012'de yayımlanmıştır. İptalden sonra ortaya çıkan soru şudur: velâyeti alan ananın, çocuğun soyadını kendi soyadıyla değiştirip değiştiremeyeceği. Yargıtay bu soruya önce **hayır**, sonra **koşullu evet** cevabını vermiştir; aşağıdaki kararlar bu dönüşümü sırasıyla göstermektedir.

4 YARGITAY HUKUK GENEL KURULU
13.03.2015 · E. 2013/1755 · K. 2015/1039

Eski görüş: velâyetin annede olması tek başına çocuğun soyadının değiştirilmesi için dava hakkı vermez

Boşanan anne, velâyeti kendisine verilen ve evlilik içinde doğan çocuğun soyadının kendi soyadıyla değiştirilmesini istemiştir. Yerel mahkeme kabul etti, Özel Daire bozdu, mahkeme direndi ve uyuşmazlık Hukuk Genel Kuruluna gelmiştir.

> *Yukarıda yapılan açıklamaların ışığında çocuk reşit oluncaya kadar veya baba Türk Medeni Kanunu'nun 27. maddesindeki koşulları kanıtlayarak soyadını değiştirmedikçe soyadı değiştirme mümkün değildir. Sadece boşanma ve velayet hakkı anneye çocuğun soyadı değişikliği için dava açma hakkı vermez.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu, direnme kararını **oy çokluğuyla** bozdu. Gerekçenin omurgası şuydu: çocuğun soyadı **doğum anındaki** duruma göre belirlenir; evlilik içinde doğan çocuk babanın soyadını alır ve bu soyadı, çocuk ergin olup TMK m. 27 koşullarını ileri sürmedikçe ya da baba kendi soyadını değiştirmedikçe değişmez. Kurul ayrıca pratik bir kaygı dile getirdi: soyadı velâyete bağlanırsa velâyet her el değiştirdiğinde soyadı da değişir ve bu hem nüfus kayıtlarının istikrarını hem çocuğun ruh sağlığını zedeler. Kurulda bir grup üye, Anayasa Mahkemesinin iptal kararı ve uluslararası sözleşmeler karşısında direnmenin onanması gerektiğini savundu; bu görüş benimsenmedi. **Bu karar bugün aşılmıştır;** ancak neden aşıldığını anlamak için okunması gerekir.

5 **ANAYASA MAHKEMESİ**
Hayriye Özdemir Başvurusu · B. No: 2013/3434 · 25.06.2015

Velâyeti alan annenin soyadı değiştirme talebinin reddi, kanunî dayanağın belirli olmaması sebebiyle aile hayatına saygı hakkını ihlal etmiştir

Boşanma sonrası velâyeti kendisine verilen çocuğun soyadının değiştirilmesini isteyen anne, talebi reddedilince bireysel başvuruda bulunmuştur.

> *Yukarıda yer verilen tespitler ışığında, boşanma sonrası velayeti anneye verilen çocuğun soyadının ne olacağı konusunda açık bir düzenlemenin bulunmaması ve farklı yargısal kararların verildiği dikkate alındığında başvuruya konu müdahalenin kanuni dayanağı olarak gösterilen Kanun hükmünün, başvurucunun velayeti altındaki çocuğun soyadının değiştirilmesi talebinin reddedilmesi şeklindeki müdahale bağlamında, belirlilik şartını sağlamadığı anlaşılmaktadır. 68. Müdahalenin kanunilik unsurunu taşımadığı sonucuna ulaşılmakla, söz konusu müdahale açısından diğer güvence ölçütlerine riayet edilip edilmediğinin ayrıca değerlendirilmesine gerek görülmemiştir. 69. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.*

DEĞERLENDİRME Anayasa Mahkemesi ihlal kararını ilginç bir gerekçeye dayandırdı: müdahalenin **kanunîlik** unsuru yoktu. Boşanmadan sonra velâyeti anneye verilen çocuğun soyadının ne olacağı konusunda **açık bir düzenleme bulunmadığı** ve mahkemelerin farklı kararlar verdiği tespit edilerek, dayanak gösterilen kanun hükmünün **belirlilik** şartını sağlamadığı sonucuna varıldı. Yani sorun yalnız yorumda değil, **boşlukta** idi — ki bu boşluk, maddedeki ibarenin iptal edilip yerine yeni bir kural konulmamasından doğuyordu. Mahkeme, ihlalin sonuçlarını gidermek için **yeniden yargılama** yapılmasına hükmetti. Aynı tarihlerde verilen benzer başvurularda da ihlal sonucuna varılmıştır.

6 **ANAYASA MAHKEMESİ**
S.E. Başvurusu · B. No: 2017/40178 · 26.02.2020

Kuralın hiçbir istisna tanımayacak biçimde katı yorumlanması, aile hayatına saygı hakkıyla birlikte ele alınan ayrımcılık yasağını ihlal eder

Velâyeti kendisinde olan çocuğun kendi soyadını taşımasını isteyen anne, derece mahkemelerinin talebi reddetmesi üzerine bireysel başvuru yapmıştır.

> *4721 sayılı Kanun'un 27. maddesi uyarınca haklı sebeplerin varlığı hâlinde hâkim kararıyla kişilerin soyadını değiştirmesi mümkün bulunmasına rağmen Yargıtay içtihadında velayet hakkı tanınmış olmasının anneye çocuğun soyadı değişikliği için dava açma hakkı vermediği ve çocuk reşit oluncaya kadar veya baba 4721 sayılı Kanun'un 27. maddesi uyarınca soyadını değiştirmediği sürece çocuğun soyadının değiştirilmesinin mümkün olmadığı kabul edilmektedir. Bu bakımdan yargı mercilerinin söz konusu yorumları nedeniyle annenin çocuğun soyadını değiştirme yönündeki taleplerinin haklı nedenlere dayalı olduğunu dahi mahkemeler önünde dinletebilmesi bütünüyle engellenmektedir. Dolayısıyla çocuğun soyadı bakımından benimsenen kuralın hiçbir istisnasının kabul edilmemesi ve haklı sebepler bulunduğunu ileri sürmeye dahi imkân vermeyecek şekilde aşırı katı yorumlanması aile hayatına saygı hakkı ile kamu düzeni amacı arasında adil denge sağlamaktan uzak olup ayrımcılık yasağını ihlal etmektedir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, önceki ihlal kararlarından bir adım daha ileri gider ve **oybirliğiyle** verilmiştir. Mahkeme, Yargıtay içtihadının anneye çocuğun soyadını değiştirme için dava hakkı tanımamasını şöyle eleştirir: bu yorum, annenin **haklı sebeplerinin bulunduğunu mahkeme önünde dinletebilmesini dahi bütünüyle engellemektedir.** Kuralın hiçbir istisna kabul etmeyecek biçimde aşırı katı yorumlanması, aile hayatına saygı hakkı ile kamu düzeni amacı arasındaki adil dengeyi bozmakta ve ayrımcılık yasağını ihlal etmektedir. Karar, dosyanın yeniden yargılama için aile mahkemesine gönderilmesine hükmetmiştir. **Yargıtay'ın içtihadını değiştirmesinde belirleyici olan karar budur.**

7 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
16.06.2021 · E. 2021/3176 · K. 2021/5031

Yeni ölçüt: anne sırf velâyeti ileri sürerek soyadı değişikliği isteyemez; çocuğun üstün yararı varsa annenin kızlık soyadı çocuğa verilebilir

Velâyeti kendisinde olan anne, babanın çocukla hiç ilgilenmediğini, çocuğun babasını tanımadığını ve okul hayatına başlayacağını ileri sürerek çocuğun soyadının kendi soyadıyla değiştirilmesini istemiştir. İlk derece mahkemesi kabul etti, bölge adliye mahkemesi kaldırarak davayı reddetmiştir.

> *Çocuğun üstün yararı gereği, anne hiçbir gerekçe göstermeden, sırf velayetin kendisinde olduğunu ileri sürerek çocuğa kendi kızlık soyadının verilmesini isteyemez. Anne tarafından çocuğun soyadının değiştirilmesi davası açıldığında, çocuğun üstün yararına bakılır. Eğer çocuğun üstün yararı varsa annenin kızlık soyadı çocuğa verilebilir. Üstün yarar yoksa davanın reddine karar verilmelidir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, içtihadın **döndüğü noktadır** ve ölçütü tek paragrafta verir. Kural artık ne "anne isteyemez" ne de "anne her zaman isteyebilir"dir; ölçüt **çocuğun üstün yararıdır.** Daire, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararlarını tek tek anarak bu sonuca varmış ve somut olayda babanın ilgisizliğini, çocuğun annesiyle yaşadığını ve soyadı farkının okul hayatında yaratacağı zorluğu birlikte değerlendirerek davanın kabulü gerektiğine hükmetmiştir. Uygulamadaki karşılığı şudur: dilekçede **velâyetin davacıda olduğunu yazmak yetmez;** çocuğun bu değişiklikten neden yararlanacağının somut olgularla anlatılması gerekir.

8 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
16.06.2021 · E. 2021/3176 · K. 2021/5031

Eşlerin çocuklarıyla ilişkilerindeki eşitliğini düzenleyen Ek 7 No'lu Protokol iç hukukun parçasıdır ve kanunla çatışmada esas alınır

Aynı kararda Daire, Anayasa Mahkemesi kararlarının yanında uluslararası sözleşme hükümlerini de dayanak olarak göstermiştir.

> *Türkiye Cumhuriyeti adına 14 Mart 1985 tarihinde imzalanan "11 Nolu Protokol ile Değişik İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmeye Ek 7 Nolu Protokol", 6684 sayılı Kanun ile onaylanması uygun bulunarak, 25.03.2016 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanıp yürürlüğe girmiş ve iç hukukumuz halini almıştır. Ek 7 Nolu Protokol'ün 5. maddesi "Eşler, evlilik bakımından, evlilik süresince ve evliliğin bitmesi halinde, kendi aralarındaki ve çocuklarıyla olan ilişkilerinde, özel hukuk niteliği taşıyan hak ve sorumluluklar açısından eşittir. Bu madde, devletlerin çocuklar yararına gereken tedbirleri almalarına engel değildir." hükmünü içermektedir. Usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin Milletlerarası Antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda Milletlerarası Andlaşma hükümleri esas alınır.*

DEĞERLENDİRME Bu bölüm, soyadı davalarında **Anayasa m. 90/son** köprüsünü kurar. Ek 7 No'lu Protokol'ün 5. maddesi, eşlerin evlilik süresince ve evliliğin bitmesi hâlinde **çocuklarıyla olan ilişkilerinde** özel hukuk niteliğindeki hak ve sorumluluklar bakımından eşit olduğunu söyler. Protokol 25.03.2016 tarihinde iç hukuk hâline gelmiştir. Temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunlar aynı konuda farklı hüküm içeriyorsa **antlaşma hükümleri esas alınır.** Dava dilekçesinde bu dayanağın da gösterilmesi, özellikle derece mahkemesinin eski içtihada dayanma ihtimaline karşı işe yarar.

9 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
27.01.2021 · E. 2020/6302 · K. 2021/641

Evlilik dışı doğup tanıma yoluyla babanın soyadını almış çocuk için de aynı ölçüt uygulanır

Çocuk, annenin kısa süreli evlilik dışı ilişkisinden doğmuş ve biyolojik baba tarafından annenin haberi olmadan tanıma yoluyla kendi hanesine tescil ettirilmişti. Velâyet kanun gereği annedeydi; anne çocuğun soyadının kendi soyadıyla değiştirilmesini istemiştir.

> *Çocuğun soyadının annenin soyadı ile değiştirilmesi halinde, üstün yararı bakımından ruhsal gelişiminin olumsuz etkileneceği ileri sürülmediği gibi, aksine çocuğun soyadının annenin soyadıyla değiştirilmesinde çocuğun üstün yararının bulunduğu anlaşılmaktadır. Anayasa Mahkemesinin benzer olaylarda verdiği hak ihlaline ilişkin kararları da gözetilerek davanın kabulüne karar vermek gerekirken, yazılı şekilde hüküm kurulması doğru olmayıp hükmün bozulmasına karar vermek gerekmiştir.*

DEĞERLENDİRME Karar, iptal edilen ibarenin bıraktığı boşlukta bugün nasıl hareket edildiğini gösterir. Evlilik dışı doğan çocuk, baba tanıma yaparsa **babanın hanesine ve soyadıyla** tescil edilmektedir (TMK m. 295). Buna karşılık velâyet, ana ve baba evli değilse **kanun gereği anadadır** (TMK m. 337). Ortaya çıkan tabloda anne, velâyet sahibi olmasına rağmen çocuğuyla farklı soyadı taşımaktadır. Daire, bu dosyada da ölçütü **çocuğun üstün yararı** olarak uygulamış ve babanın çocukla hiç ilgilenmediği, çocuğun babayı tanımadığı olguları karşısında davanın kabulü gerektiğine hükmetmiştir.

10 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
11.03.2021 · E. 2021/1042 · K. 2021/2206

İdrak çağındaki çocuğun duruşmada dinlenmesi ve beyanı, üstün yararın belirlenmesinde belirleyici olur

Boşandıktan sonra akrabasıyla evlenen ve yeni evliliğinden de çocuğu olan anne, önceki evliliğinden olan çocukların soyadının kızlık soyadıyla değiştirilmesini istemiştir. Çocuklar duruşmada dinlenmiştir.

> *...çocuklar davacı anneyle soy isimlerinin farklı olması sebebiyle, okul hayatında arkadaşları tarafından dalga geçildiğini bu nedenle kendilerini kötü hissettiklerini duruşmada belirtmişlerdir. Çocukların soyadlarının, annenin soyadı ile değiştirilmesi halinde, üstün yarar bakımından ruhsal gelişiminin olumsuz etkileneceği ileri sürülmediği gibi, aksine çocukların soyadının annenin soyadıyla değiştirilmesinde çocukların üstün yararının bulunduğu anlaşılmaktadır.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, "üstün yarar" ölçütünün **nasıl ispatlandığını** gösterir. İdrak çağındaki çocuklar duruşmada dinlenmiş ve soyadı farkının okulda yarattığı sorunu kendi ağızlarından anlatmışlardır. Daire, değerlendirmeyi iki yönlü kurmuştur: bir yandan **değişikliğin çocuğa zarar vereceği ileri sürülmemiştir**, diğer yandan **değişiklikte çocuğun yararı bulunduğu anlaşılmıştır.** İspat aracı

olarak kullanılabilecek unsurlar şunlardır: çocuğun uzman veya hâkim huzurundaki beyanı, sosyal inceleme raporu, okul kayıtları, babanın kişisel ilişkiyi kullanmadığını gösteren belgeler ve nafaka ödenip ödenmediğine ilişkin kayıtlar.

11 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
15.05.2025 · E. 2025/436 · K. 2025/5175

Güncel uygulama: haklı sebep bulunması ve küçüğün yüksek yararının gerektirmesi hâlinde velâyet sahibi anne soyadı değişikliğini talep edebilir

Anne, çocuğun kendi soyadını kullanmasına izin verilmesini istemiştir; birleşen davada baba ile kişisel ilişkinin kaldırılması talep edilmiştir. İlk derece mahkemesi asıl davayı reddetti, bölge adliye mahkemesi istinafı esastan reddetmiştir.

> *Anayasa Mahkemesinin bu kararları sonrasında Dairemizce de, haklı sebep bulunması ve küçüğün yüksek yararının gerektirmesi halinde velayet hakkı kendisine bırakılmış olan annenin çocuğun soyadının değiştirilmesini talep edebileceği kabul edilmektedir.*

DEĞERLENDİRME Bugün geçerli olan formül bu cümledir ve iki koşulu birlikte arar: **haklı sebep** ve **küçüğün yüksek yararı.** Karar, Daire'nin bu sonuca nasıl vardığını da açıklar: Hukuk Genel Kurulu kararlarının bağlayıcılığı karşısında başka türlü karar vermek mümkün görünmese de, benzer dosyalar bireysel başvuruya konu olduğunda Anayasa Mahkemesince **yine ihlal tespit edileceği** ve yeniden yargılama yolunun açılacağı açıktır; temel hak ihlali iddialarının öncelikle olağan kanun yollarında çözülmesi asıldır. Somut olayda Daire; tanık anlatımlarını, **üçlü uzman tarafından düzenlenen sosyal inceleme raporunu** ve çocuğun uzman huzurundaki beyanını birlikte değerlendirerek davanın kabulü gerektiğine hükmetmiştir.

12 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
18.11.2015 · E. 2015/259 · K. 2015/2625

Evlilik içinde doğan çocuğun aile soyadının değiştirilmesi davası aile mahkemesinde görülür

Evlilik birliği içinde doğan çocuğun soyadının annenin bekârlık soyadıyla değiştirilmesi istenmişti. Uyuşmazlık, davaya asliye hukuk mahkemesinin mi yoksa aile mahkemesinin mi bakacağı noktasında toplanmıştır.

> *Dava, ergin kişinin haklı sebeple soyadının değiştirilmesi niteliğinde değil, evlilik birliği içerisinde doğan çocuğun, doğumla kazandığı "aile soyadının" değiştirilmesi talebine ilişkin olduğuna göre, davanın çözüm yeri, aile mahkemesi kurulmuş olan yerlerde aile mahkemeleri, kurulmamış olan yerlerde ise davaya aile mahkemesi sıfatıyla bakacak olan asliye hukuk mahkemeleri görevlidir.*

DEĞERLENDİRME Görev, kamu düzenindendir ve mahkemece **kendiliğinden** gözetilir (HMK m. 1, 114/1-c, 115/1); yanlış mahkemede açılan dava görevsizlikle sonuçlanır ve aylar kaybedilir. Hukuk Genel Kurulu bu kararla ayrımı netleştir-

miştir: **ergin** bir kişinin haklı sebeple soyadını değiştirmesi (TMK m. 27) asliye hukuk mahkemesinin işidir; buna karşılık **evlilik içinde doğan çocuğun doğumla kazandığı aile soyadının** değiştirilmesi aile hukukundan doğan bir uyuşmazlıktır ve aile mahkemesinde görülür. Aynı ilke, Kurulun 29.01.2016 tarihli kararlarında da benimsenmiştir.[22] Dava açılırken hasım olarak **nüfus müdürlüğü** ve diğer ebeveyn gösterilmelidir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 27:** Adın değiştirilmesi.
- **TMK m. 282:** Soybağının kurulması.
- **TMK m. 292:** Ana ve babanın sonradan evlenmesi.
- **TMK m. 295:** Tanıma.
- **TMK m. 301:** Babalık davası.
- **TMK m. 314:** Evlât edinmenin hükümleri.
- **TMK m. 322:** Karşılıklı yükümlülükler.
- **TMK m. 323:** Kişisel ilişki kurulması.
- **TMK m. 337:** Ana ve baba evli değilse velâyet.
- **TMK m. 182:** Boşanmada velâyet ve kişisel ilişki.

22 Yargıtay HGK, 29.01.2016, E. 2015/135, K. 2016/118.

MADDE

322 B. Karşılıklı yükümlülükler

KANUN METNİ

Ana, baba ve çocuk, ailenin huzur ve bütünlüğünün gerektirdiği şekilde birbirlerine yardım etmek, saygı ve anlayış göstermek ve aile onurunu gözetmekle yükümlüdürler.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 322, aile üyelerinin birbirlerine karşı temel ödevlerini tek cümlede toplar: ana, baba ve çocuk, ailenin huzur ve bütünlüğünün gerektirdiği şekilde birbirlerine **yardım etmek**, **saygı ve anlayış göstermek** ve **aile onurunu gözetmekle** yükümlüdür. Maddenin en çok yanlış anlaşılan yanı şudur: hüküm tek başına bir dava hakkı vermez, bir yaptırım da öngörmez. İşlevi, **başka hükümlerin gönderme yaptığı genel bir çerçeve kural** olmasıdır. Uygulamada dört yerde karşılaşılır: mirasçılıktan çıkarmada aranan "aile hukukundan doğan yükümlülükler"in kaynağı olarak,[1] bağışlamadan dönmede, çocuğun ölümünde ana ve babanın destekten yoksun kaldığının kabulünde[2] ve boşanma davalarında kusur değerlendirmesinde.

TEMEL KAVRAMLAR

Yardım etme	Maddî katkı yanında hizmet ve fiilî ilgiyi de kapsayan destek.
Aile onurunu gözetme	Ailenin toplumdaki saygınlığını zedeleyecek davranışlardan kaçınma.
Önemli ölçüde ihlal	Mirasçılıktan çıkarma için aranan, ağır ve yoğun nitelikteki yükümlülük ihlali.
İçten bağlılık	Yükümlülüklerin ölçüsü olarak kullanılan, ilişkinin niteliğinden çıkan davranış ölçütü.

1 Yargıtay HGK, 25.09.2024, E. 2023/53, K. 2024/464.
2 Yargıtay 21. HD, 25.06.2019, E. 2018/6371, K. 2019/4728.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 322- Yürürlükteki Kanunun 260 ıncı ve İsviçre Medenî Kanununun 272 nci maddelerini karşılayan bu madde, ana, baba ve çocuğun karşılıklı hak ve yükümlülüklerini düzenlemektedir. Madde, yürürlükteki metne göre daha arı bir Türkçe ve daha kapsamlı bir ifadeyle yeni baştan kaleme alınmıştır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 122*

Gerekçe iki cümledir ama iki önemli bilgi taşır. **Birincisi, maddenin karşılıklı niteliğidir.** Gerekçe, hükmün "ana, baba ve çocuğun **karşılıklı** hak ve yükümlülüklerini" düzenlediğini söyler. Bu, maddeyi yalnızca çocuğun ana babaya karşı ödevleri olarak okumayı engeller: ana ve baba da çocuğa karşı aynı yükümlülükler altındadır ve çocuk da ana babaya karşı. Uygulamada bu karşılıklılık, mirasçılıktan çıkarma dosyalarında miras bırakanın kendi davranışının da değerlendirmeye girmesini sağlar. **İkincisi, ifadenin kapsamının genişletildiğidir.** Gerekçe, maddenin "daha kapsamlı bir ifadeyle yeni baştan kaleme alındığını" belirtir. Karşılaştırma bunu somutlaştırır: eski metin yalnızca "muavenet ve riayet" yani **yardım ve saygı** diyordu; yeni metin bunlara **anlayış gösterme** ve **aile onurunu gözetme** yükümlülüklerini eklemiştir. Bu ekleme uygulamada belirleyici olmuştur; çünkü mirasçılıktan çıkarma ve boşanma dosyalarında en çok tartışılan ölçüt "aile onurunu gözetme" ölçütüdür ve bu ölçüt eski Kanun'da metinde yer almıyordu.

Eski Kanun'un 260. maddesi tek cümleydi: "Ana baba ve çocuk, yekdiğere karşı aile menfaatinin istilzam ettiği muavenet ve riayete mecburdur." Yani ana, baba ve çocuk, **aile menfaatinin gerektirdiği yardım ve saygıyı** birbirlerine göstermek zorundaydı. Yeni madde bu çekirdeği korumuş, üç noktada geliştirmiştir. **Birincisi ölçüttür:** eski metin "aile menfaati" derken, yeni metin "ailenin **huzur ve bütünlüğünün** gerektirdiği şekilde" der. Bu değişiklik, ölçütü maddî bir menfaat hesabından ilişkinin niteliğine kaydırır. **İkincisi kapsamdır:** "anlayış gösterme" ve "aile onurunu gözetme" yükümlülükleri eklenmiştir. **Üçüncüsü dildir:** gerekçenin kendi ifadesiyle madde daha arı bir Türkçeyle yeniden yazılmıştır; "muavenet", "riayet" ve "istilzam" gibi terimlerin yerini günlük dile yakın karşılıklar almıştır. Bu son değişiklik yalnız biçimsel değildir: bugün mahkeme kararlarında maddenin metni **doğrudan alıntılanabilmekte** ve gerekçelerde ölçüt olarak kullanılabilmektedir.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Madde 260 – Ana baba ve çocuk, yekdiğere karşı aile menfaatinin istilzam ettiği muavenet ve riayete mecburdur.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 260

	743 sayılı Kanun m. 260	4721 sayılı Kanun m. 322
Yükümlüler	Ana, baba ve çocuk	Ana, baba ve çocuk
Ölçüt	Aile menfaatinin gerektirdiği	Ailenin huzur ve bütünlüğünün gerektirdiği

	743 sayılı Kanun m. 260	4721 sayılı Kanun m. 322
Yardım	Vardı (muavenet)	Vardır
Saygı	Vardı (riayet)	Vardır
Anlayış gösterme	Yoktu	Eklendi
Aile onurunu gözetme	Yoktu	Eklendi

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden bu yana **hiç değiştirilmemiştir** ve maddeye özgü bir anayasa yargısı denetimi de yapılmamıştır. Bunun sebebi maddenin niteliğidir: hüküm bir yaptırım öngörmediği ve tek başına bir hak veya yükümlülük ihlali iddiasına dayanak yapılamadığı için, anayasal denetime konu olacak somut bir uyuşmazlık doğurmamaktadır. Buna karşılık maddenin **uygulama alanı zaman içinde genişlemiştir.** Bugün madde dört ayrı alanda düzenli olarak dayanak yapılmaktadır: mirasçılıktan çıkarmada aranan aile hukuku yükümlülüklerinin kaynağı olarak,[3] bağışlamadan dönmede,[4] destekten yoksun kalma tazminatında desteklik karinesinin dayanağı olarak[5] ve boşanma davalarında kusur değerlendirmesinde.[6] Maddeye özgü yayımlanmış karar sayısı sınırlıdır; ancak bu, maddenin az kullanıldığı anlamına gelmez — tam tersine, başka hükümlerin içinde çalıştığı için kararlarda **atıf** biçiminde görünür.

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi; anlayış gösterme ve aile onurunu gözetme yükümlülükleri eklendi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Kimler	Ana, baba ve çocuk	TMK m. 322
Yükümlülükler	Yardım, saygı ve anlayış, aile onuru	TMK m. 322
Ölçü	Ailenin huzur ve bütünlüğünün gerektirdiği şekilde	TMK m. 322
Doğrudan yaptırım	Yoktur; çerçeve kuraldır	Yargıtay HGK, K. 2024/464
Mirasçılıktan çıkarma	Yükümlülüklerin kaynağıdır	Yargıtay HGK, K. 2024/464

3 Yargıtay HGK, 25.09.2024, E. 2023/53, K. 2024/464.
4 Yargıtay 11. HD, 27.11.2025, E. 2025/2045, K. 2025/7106.
5 Yargıtay 21. HD, 25.06.2019, E. 2018/6371, K. 2019/4728.
6 Yargıtay 2. HD, 12.09.2018, E. 2016/21389, K. 2018/9106.

Konu	Kural	Dayanak
Aranan eşik	Ağır ve yoğun ihlal	Yargıtay HGK, K. 2024/464
Mal varlığı uyuşmazlığı	Tek başına ihlal sayılmaz	Yargıtay HGK, K. 2024/464
Bağışlamadan dönme	Sebep olabilir, bir yıllık süreye tâbidir	Yargıtay 11. HD, K. 2025/7106
Destekten yoksun kalma	Desteklik karinesinin dayanağıdır	Yargıtay 21. HD, K. 2019/4728
Yardımın kapsamı	Para dışında hizmet ve ilgi de sayılır	Yargıtay 21. HD, K. 2019/4728
Boşanmada	Fiilî ayrılıkta da yükümlülükler sürer	Yargıtay 2. HD, K. 2018/9106
Ölçüt	İçten bağlılık ilkesi	Yargıtay HGK, K. 2025/25

1 TBMM gerekçesi kısadır ve maddenin işlevini üç noktada özetler. **Birincisi kaynağıdır:** madde, yürürlükteki Kanun'un 260. maddesini ve İsviçre Medenî Kanunu'nun 272. maddesini karşılamaktadır. **İkincisi konusudur:** hüküm, ana, baba ve çocuğun **karşılıklı hak ve yükümlülüklerini** düzenler; yani tek yönlü bir ödev değil, üç taraf arasında karşılıklı bir ilişki kurar. **Üçüncüsü ise yapılan değişikliğin niteliğidir:** gerekçeye göre madde, yürürlükteki metne göre "daha arı bir Türkçe ve daha kapsamlı bir ifadeyle yeni baştan kaleme alınmıştır." Eski metin yalnızca "muavenet ve riayet" (yardım ve saygı) diyordu; yeni metin buna **anlayış göstermeyi** ve **aile onurunu gözetmeyi** eklemiştir. Bu ekleme önemsiz değildir: uygulamada mirasçılıktan çıkarma ve boşanma dosyalarında en çok tartışılan ölçüt, tam da "aile onurunu gözetme" ölçütüdür. Tasarının 322. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almamış, madde Tasarıdaki hâliyle kanunlaşmıştır (S. Sayısı 723, s. 311-315).

DİKKAT

Bu maddeyle ilgili en yaygın yanılgı, **ona dayanarak dava açılabileceğini sanmaktır.** Madde bir yaptırım öngörmez; "eşim/çocuğum/babam TMK 322'yi ihlal etti" diye açılan bağımsız bir dava yoktur. Maddenin sonuç doğurduğu yerler başkadır: mirasçılıktan çıkarma (TMK m. 510), bağışlamadan dönme (TBK m. 295), yardım nafakası (TMK m. 364), destekten yoksun kalma tazminatı ve boşanmada kusur değerlendirmesi. İkinci uyarı **eşiğe** ilişkindir: mirasçılıktan çıkarmada yükümlülüklerin ihlali, ağır bir suç işlenmiş gibi **ağır ve yoğun** olmalıdır; küskünlük, görüşmeme ya da tartışma iddiaları tek başına yetmez.[7] Üçüncü uyarı **nitelendirmeyle** ilgilidir: mal varlığı uyuşmazlıkları — vekâletin kötüye kullanılması, ödünç paranın iade edilmemesi, tapu tartışmaları — kural olarak aile hukuku yükümlü-

7 Yargıtay HGK, 25.09.2024, E. 2023/53, K. 2024/464.

lüğünün ihlali değildir. Son olarak **süre** unutulmamalıdır: bağışlamadan dönme hakkı, sebebin öğrenilmesinden itibaren bir yıl geçmekle düşer.[8]

II. Maddedeki Üç Yükümlülük

- **Yardım etme:** Maddî katkı ve fiilî ilgiyi kapsar (TMK m. 322).
- **Yardımın kapsamı:** Para dışında hizmet de sayılır.[9]
- **Saygı ve anlayış:** Karşılıklıdır; ana, baba ve çocuğu birlikte bağlar.
- **Aile onurunu gözetme:** Ailenin saygınlığını zedeleyen davranışlardan kaçınma.
- **Ölçü:** Ailenin huzur ve bütünlüğünün gerektirdiği şekilde.
- **Ölçüt:** İçten bağlılık ilkesi.[10]

III. Maddenin Doğrudan Sonuçları

- **Doğrudan yaptırım:** Yoktur.
- **Bağımsız dava:** Maddeye dayanan ayrı bir dava türü bulunmaz.
- **İşlevi:** Başka hükümlerin gönderme yaptığı çerçeve kuraldır.[11]
- **Miras hukukunda:** Mirasçılıktan çıkarma sebebi (TMK m. 510).
- **Borçlar hukukunda:** Bağışlamadan dönme sebebi (TBK m. 295).
- **Nafakada:** Yardım nafakasının arka planı (TMK m. 364).

IV. Mirasçılıktan Çıkarmada Uygulanması

- **Sebep:** Aile hukukundan doğan yükümlülüklerin önemli ölçüde ihlali (TMK m. 510/1-b).
- **Kaynak:** En genel hüküm bu maddedir.[12]
- **Eşik:** Ağır suç işlenmiş gibi ağır ve yoğun ihlal.
- **Objektif unsur:** Eylem aile bağlarını koparacak nitelikte olmalı.
- **Sübjektif unsur:** Eylem bağları fiilen koparmış olmalı.
- **Kapsam dışı:** Vekâletin kötüye kullanılması gibi mal varlığı uyuşmazlıkları.

8 Yargıtay 11. HD, 27.11.2025, E. 2025/2045, K. 2025/7106.
9 Yargıtay 21. HD, 25.06.2019, E. 2018/6371, K. 2019/4728.
10 Yargıtay HGK, 12.02.2025, E. 2023/653, K. 2025/25.
11 Yargıtay HGK, 25.09.2024, E. 2023/53, K. 2024/464.
12 Yargıtay HGK, 25.09.2024, E. 2023/53, K. 2024/464.

V. Bağışlamadan Dönmede Uygulanması

- **Sebep:** Bağışlananın kanundan doğan aile yükümlülüklerini önemli ölçüde yerine getirmemesi (TBK m. 295).
- **Süre:** Öğrenmeden itibaren bir yıl (TBK m. 297).
- **Süre örneği:** Yıllar önceki olaylar değerlendirilmez.[13]
- **Kapsam dışı:** Şirket içi belgelerin imzalanmaması.
- **İspat:** Yükümlülük ihlali somut olaylarla kanıtlanmalıdır.[14]
- **Usul:** Talebin baştan doğru kurulması gerekir.

VI. Destekten Yoksun Kalma Tazminatında

- **Karine:** Çocuk, ana ve babası için destek sayılır.[15]
- **Dayanak:** Bu madde ile nafaka yükümlülüğü birlikte okunur (TMK m. 364).
- **Gelir bağlanması:** Sosyal Güvenlik Kurumundan gelir bağlanması şart değildir.
- **Ana babanın geliri:** Gelirinin olması destekten yoksun kalmadıkları anlamına gelmez.
- **Bakım gücü:** Nakdî güç şart değildir.
- **Hizmet:** Gündelik yaşamda ve hastalıkta yardım maddî destek sayılır.

VII. Boşanma Davasında

- **Yükümlülükler:** Eşler ve aile üyeleri için birlikte değerlendirilir (TMK m. 185, 186, 322, 327).
- **Fiilî ayrılık:** Ayrı bir boşanma sebebi değildir.[16]
- **Uzun ayrılık:** Evlilik birliğinin sarsılması sebebiyle değerlendirilir (TMK m. 166).
- **Süreklilik:** Ayrılık sırasında da yükümlülükler devam eder.
- **Kusur:** Ayrılık dönemindeki davranışlar da kusur sayılabilir.
- **Ölçüt:** İçten bağlı bir kişinin yapmayacağı davranışlar.

> **UYGULAMA NOTU**
>
> Bu madde kullanılırken **önce hangi davada olunduğu belirlenmelidir**; çünkü madde kendi başına bir dava vermez, başka bir davanın içini doldurur. **Mirasçılıktan çıkarma dosyasında** iki şeyin ayrı ayrı kurulması gerekir. Birincisi,

13 Yargıtay 11. HD, 27.11.2025, E. 2025/2045, K. 2025/7106.
14 Yargıtay 3. HD, 15.05.2024, E. 2024/292, K. 2024/1695.
15 Yargıtay 21. HD, 25.06.2019, E. 2018/6371, K. 2019/4728.
16 Yargıtay 2. HD, 12.09.2018, E. 2016/21389, K. 2018/9106.

vasiyetnamede çıkarma sebebinin **açıkça gösterilmiş** olması zorunludur; sebep yazılmamışsa tasarruf saklı pay dışında yerine getirilir. İkincisi, ihlalin ağırlığıdır: "yıllardır görüşmüyoruz", "beni aramıyor", "düğünüme gelmedi" türü olgular tek başına eşiği aşmaz. Gösterilmesi gereken şey, aile bağlarını **gerçekten koparan** ağır ve yoğun bir davranıştır ve bu davranışın ilişkiyi fiilen bitirdiği de ortaya konmalıdır. Sebebin varlığını ispat yükü, çıkarmadan yararlanan mirasçıdadır. **Bağışlamadan dönme dosyasında** en kritik nokta süredir: dönme sebebinin öğrenildiği tarihten itibaren **bir yıl** içinde kullanılmayan hak düşer. Dilekçede olayın tarihi, öğrenme tarihi ve dava tarihi birlikte gösterilmelidir; eski olaylara dayanan talepler süreden reddedilmektedir. Ayrıca dayanılan olayın **aile hukuku** alanına girdiğinden emin olunmalıdır; şirket, ortaklık veya vekâlet uyuşmazlıkları bu kapsamda değildir. **Destekten yoksun kalma dosyasında** bu madde davacı lehine çalışır: çocuğun ana ve babasına desteği için nakdî güç şart değildir, gündelik yaşamda ve hastalıkta gösterilen fiilî yardım da maddî destek sayılır; ayrıca Sosyal Güvenlik Kurumundan gelir bağlanmış olması aranmaz. **Boşanma dosyasında** madde kusur değerlendirmesinde kullanılabilir: uzun süreli fiilî ayrılık tek başına boşanma sebebi olmasa da, ayrılık süresince yükümlülükler devam ettiğinden bu dönemdeki davranışlar da kusur olarak değerlendirilebilir. **Son olarak** ölçüt akılda tutulmalıdır: ihlal, kataloglanmış bir yasak listesine göre değil, **içten bağlı bir kişinin yapmayacağı davranış** ölçüsüne göre belirlenir.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
25.09.2024 · E. 2023/53 · K. 2024/464

Mirasçılıktan çıkarmada aranan 'aile hukukundan doğan yükümlülükler'in en genel kaynağı bu maddedir

Miras bırakan, vasiyetnamesiyle oğlunu mirasçılıktan çıkarmıştı. Mirasçılıktan çıkarılan oğul tasarrufun iptalini istemiştir; uyuşmazlık, gösterilen sebeplerin aile hukukundan doğan yükümlülüklerin ihlali sayılıp sayılamayacağı noktasında toplanmıştır.

> *Aile üyelerinin birbirlerine karşı aile hukukundan doğun yükümlülüklerine ilişkin olarak Medeni Kanunumuzda pek çok hüküm bulunmakla beraber somut olayı da ilgilendiren en genel hüküm Kanun'un 322 nci maddesinin "Ana, baba ve çocuk, ailenin huzur ve bütünlüğünün gerektirdiği şekilde birbirine yardım etmek, saygı ve anlayış göstermek ve aile onurunu gözetmekle yükümlüdür" şeklindeki düzenlenmesidir.*

DEĞERLENDİRME Bu tespit, maddenin uygulamadaki asıl işlevini gösterir. TMK m. 322 tek başına bir dava açma hakkı vermez; **başka hükümlerin gönderme yaptığı genel bir çerçeve kuraldır.** En önemli gönderme miras hukukundandır: miras bırakan, mirasçısını **miras bırakana veya ailesi üyelerine karşı aile hukukundan doğan yükümlülüklerini önemli ölçüde yerine getirmemesi**

sebebiyle mirasçılıktan çıkarabilir (TMK m. 510). Bu "yükümlülükler" ifadesinin içi, Hukuk Genel Kuruluna göre öncelikle bu maddeyle doldurulur. Dolayısıyla mirasçılıktan çıkarma dosyalarında tartışma, çoğu zaman yardım etme, saygı gösterme ve aile onurunu gözetme yükümlülüklerinin ihlal edilip edilmediği üzerinden yürür.

2 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
25.09.2024 · E. 2023/53 · K. 2024/464

Yükümlülüklerin ihlali 'ağır bir suç' işlenmiş gibi ağır ve yoğun olmalıdır; bazı yükümlülüklerin ihlali tek başına yetmez

Aynı kararda Kurul, mirasçılıktan çıkarmanın iki sebebi arasındaki ölçü ilişkisini kurdu: birinci sebep ağır bir suçun işlenmesi, ikincisi aile hukuku yükümlülüklerinin önemli ölçüde ihlalidir.

> *"Mirasçılıktan çıkarmaya ilişkin bu ikinci sebep; ilkine kıyasla daha genel nitelikli olmakla birlikte, kanun koyucunun amacına bakıldığında ilk bentte aranan suçun "ağır" olma hâli ile bu bentte düzenlenen aile hukuku yükümlülüklerinin "önemli ölçüde" ihlâli birbiriyle uyumlu ve orantılı şekilde yorumlanmalıdır. Aksi takdirde ilk bentte mirastan çıkarma koşulu çok ağır şartlara tâbi iken, ikinci bentte daha esnek ve kolay şekilde saklı paydan yoksun bırakılma sonucu doğabilir ki bu durumun, söz konusu düzenlemeyle sağlanmak istenen miras bırakan ve mirasçının hakları arasındaki dengeye hizmet etmeyeceği açıktır. Bu nedenle; aile hukukundan doğan yükümlülüklerin önemli ölçüde yerine getirilmemiş olması, ağır bir suç işlenmiş gibi miras bırakanın mirasçısını saklı payından mahrum bırakarak cezalandırmasını haklı kılacak ağırlık ve yoğunlukta olmalı, bazı yükümlülüklerin ihlâl edilmiş olması tek başına yeterli kabul edilmemeli ve ağır bir ihlâlin varlığı aranmalıdır.*

DEĞERLENDİRME Bu paragraf, maddenin **eşiğini** belirler ve uygulamada en sık gözden kaçan noktadır. Kanun koyucu mirasçılıktan çıkarmanın ilk sebebi için suçun **ağır** olmasını aramıştır; ikinci sebepte de aile hukuku yükümlülüklerinin **önemli ölçüde** ihlali aranır. Kurul, bu iki ölçütün birbiriyle **uyumlu ve orantılı** yorumlanması gerektiğini söyler: aksi hâlde ilk bentte çok ağır şartlar aranırken ikinci bentte saklı paydan yoksun bırakma kolaylaşır. Sonuç nettir: **bazı yükümlülüklerin ihlal edilmiş olması tek başına yeterli değildir**; ihlalin, miras bırakanın mirasçısını saklı payından mahrum bırakarak cezalandırmasını haklı kılacak ağırlıkta ve yoğunlukta olması gerekir. Küskünlük, görüşmeme ya da tartışma iddiaları bu eşiği tek başına aşmaz.

3 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
25.09.2024 · E. 2023/53 · K. 2024/464

İhlal hem objektif olarak aile bağlarını koparacak nitelikte olmalı hem de fiilen bu sonucu doğurmalıdır

Kurul, eşiği belirledikten sonra değerlendirmenin nasıl yapılacağını iki unsura bağlamıştır.

> *Miras bırakanın bu sebeplere dayanarak bir mirasçısını mirasından uzaklaştırabilmesi için somut olayda objektif ve subjektif unsurların bir arada bulunması gerekir. Öncelikle mirasçının eylemi objektif olarak aile bağlarını koparacak nitelikte olmalıdır (Mustafa Dural/Turgut Öz, Türk Özel Hukuku-Miras Hukuku, İstanbul 2016, C.IV, s. 208). Aksi takdirde mirasçılıktan çıkarma, miras bırakanın mirasçılarına karşı kullanabileceği bir baskı aracına dönüşebileceği gibi kötüye kullanmaya da açık hâle gelebilecektir. Ayrıca mirasçının eyleminin objektif olarak aile bağını koparacak nitelikte olması yeterli değildir; eylemin fiilen yani sübjektif olarak da aile bağlarını koparıp koparmadığı irdelenmelidir.*

DEĞERLENDİRME İki aşamalı denetim şudur. **Objektif unsur:** mirasçının eyleminin nitelik olarak aile bağlarını koparacak ağırlıkta olup olmadığı. **Sübjektif unsur:** o eylemin somut olayda aile bağlarını fiilen koparıp koparmadığı. İkisi birlikte aranır. Kurulun bu ayrımı yapma sebebi açıktır ve kararda da yazılıdır: aksi hâlde mirasçılıktan çıkarma, miras bırakanın mirasçılarına karşı kullanabileceği bir **baskı aracına** dönüşebilir ve kötüye kullanmaya açık hâle gelir. Uygulamada bu, tanık anlatımlarının yalnızca "ne oldu" sorusuna değil, "bu olaydan sonra ilişki gerçekten koptu mu" sorusuna da cevap vermesi gerektiği anlamına gelir.

4 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
25.09.2024 · E. 2023/53 · K. 2024/464

Vekâletin kötüye kullanılması tek başına aile hukuku yükümlülüğünün ihlali sayılmaz

Miras bırakan, vasiyetnamesinde oğluna verdiği vekâletnamelerin kötüye kullanıldığını, taşınmazların rızası dışında devredildiğini ve kira bedellerinin ödenmediğini çıkarma sebebi olarak göstermişti.

> *Vekâletin kötüye kullanılması tek başına mirasçılıktan çıkarılmayı gerektirir bir durumun varlığını kabul etmeye elverişli değildir. Özel Daire de bozma kararında aynı duruma işaret etmiş olup konu her somut olayın özelliği ve ağırlığına göre 4721 sayılı Kanun'un 510-512 nci maddeleri bağlamında değerlendirilmelidir.*

DEĞERLENDİRME Bu ayrım pratikte çok işe yarar: vekâlet ilişkisinden doğan uyuşmazlık **borçlar hukukuna** aittir, aile hukukuna değil. Vekilin sözleşmeye aykırı davranması hâlinde izlenecek yol, vekâlet hükümlerine dayanan bir sorumluluk davasıdır (TBK m. 502 vd.); bu, tek başına mirasçılıktan çıkarmayı haklı kılmaz. Aynı mantık başka mal varlığı uyuşmazlıkları için de geçerlidir: ödünç verilen paranın iade edilmemesi, ortaklıktan doğan anlaşmazlık ya da tapu iptali tartışmaları kural olarak **aile hukuku yükümlülüğünün ihlali değildir.** Mirasçılıktan çıkarma için gösterilecek sebep, doğrudan bu maddedeki yardım, saygı ve aile onuru yükümlülüklerine dokunmalıdır.

5 **YARGITAY 11. HUKUK DAİRESİ**
27.11.2025 · E. 2025/2045 · K. 2025/7106

Bu maddedeki yükümlülüklerin ihlali bağışlamadan dönme sebebi olabilir; ancak bir yıllık hak düşürücü süre içinde ileri sürülmelidir

Aile şirketinde pay bağışlayan kişi, bağışlananın kendisine saygısız davrandığını, tartışmalar çıkardığını ve hazırlatılan 'aile anayasası'nı imzalamadığını ileri sürerek bağışlamadan döndü ve payların iadesini istemiştir.

> *...şirket için hazırlanmış olan aile anayasası adlı belgenin imzalanmamış olmasının aile yükümlülüklerinin ihlali olmayacağı açık olduğu gibi esasen 2017 yılında gerçekleştiği iddia edilen bu olay ile dava tarihi olan 24.10. 2019 tarihi itibariyle TBK'nın 297. maddesindeki bir yıllık hak düşürücü sürenin geçtiği, bu olayın sabit olup olmadığının değerlendirilmesine de gerek bulunmadığı, davacı dava dilekçesinde, davalının, kız kardeşiyle kendisine eşit pay verilmesini kabul edemediğini, bu nedenle tartışmalar çıkardığını, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) 322. maddesinde yer alan "Ana, baba ve çocuk, ailenin huzur ve bütünlüğünün gerektirdiği şekilde birbirlerine yardım etmek, saygı ve anlayış göstermek ve aile onurunu gözetmekle yükümlüdürler" hükmüne aykırı davrandığını, bu kapsamda aile şirketi ile ilgili aile hukukundan doğan yükümlülükleri ihlal ettiğini, şirket yönetimi ile ilgili konularda babası ile tartıştığını, 2016 yılında çiftlik evinde cam masaya vurarak kırmak suretiyle davacı babasının yaralanmasına sebebiyet verdiğini ileri sürmüş ise de, 2016 yılı ile dava tarihi arasında hak düşürücü süre fazlasıyla geçtiğinden bu olayın değerlendirilmesinin mümkün görülmediği...*

DEĞERLENDİRME Bu güncel karar iki dersi birden verir. **Birincisi kapsamdır:** aile şirketi için hazırlatılan "aile anayasası" türü bir belgenin imzalanmaması, bu maddedeki aile hukuku yükümlülüklerinin ihlali değildir; madde ailenin huzur ve bütünlüğünü korur, şirket içi düzenlemeleri değil. **İkincisi ve daha kritik olanı süredir:** bağışlamadan dönme hakkı, dönme sebebinin öğrenilmesinden başlayarak **bir yıl** geçmekle düşer (TBK m. 297). Kararda 2016 ve 2017 yıllarına ait olaylar, dava 2019'da açıldığı için değerlendirilmemiştir. Aile içi bir davranış bağıştan dönme sebebi yapılacaksa takvim baştan kurulmalıdır: olayın tarihi, öğrenme tarihi ve dava tarihi arasındaki ilişki dilekçede açıkça gösterilmelidir.

6 **YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ**
15.05.2024 · E. 2024/292 · K. 2024/1695

Bu maddeye dayanan bağıştan dönme isteminde koşulların gerçekleştiğini ispat yükü davacıdadır

Çocuklarına yüklü miktarda para gönderen kişi, çocuklarının kendisine kötü söz söylediğini, ameliyatında ilgilenmediğini ve ilgisizlikleri yüzünden oturduğu yeri terk etmek zorunda kaldığını ileri sürerek bu maddeye dayanıp bağıştan dönmüştür; kabul edilmezse sebepsiz zenginleşme hükümlerinin uygulanmasını istemiştir.

> *Tarafların iddia, savunma ve dayandıkları belgelere, uyuşmazlığın hukuki nitelendirilmesine ve kararda belirtilen gerekçelere göre, bir davada hukuki nitelendirme hakime ait olup, davacının bağıştan dönme koşullarının oluştuğuna ve davalıların sebepsiz zenginleştiğine ilişkin iddialarını ispatlayamadığı anlaşılmakla, davacı vekilinin temyiz itirazlarının reddi ile usul ve kanuna uygun bulunan kararın onanmasına karar vermek gerekmiştir.*

DEĞERLENDİRME Dosya, bu maddeye dayanan taleplerin neden çoğunlukla sonuçsuz kaldığını gösterir: **ispat.** Bağışlamadan dönme sebeplerinden biri, bağışlananın bağışlayana veya yakınlarına karşı **kanundan doğan yükümlülüklerini önemli ölçüde yerine getirmemesidir** (TBK m. 295). Bu maddedeki yardım, saygı ve aile onuru yükümlülükleri bu çerçeveye girer; ancak ihlalin somut olaylarla ve delille ortaya konması gerekir. Kararda ayrıca iki usul noktası vurgulanmıştır: **hukukî nitelendirme hâkime aittir**, fakat ıslahla değiştirilmeyen ve harcı yatırılmayan bir talep (burada sebepsiz zenginleşme) kendiliğinden incelenmez. Talebin baştan doğru kurulması, sonradan yön değiştirilmesinden daha güvenlidir.

7 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
12.09.2018 · E. 2016/21389 · K. 2018/9106

Aile hukukundan doğan yükümlülükler fiilî ayrılık sırasında da devam eder; çok uzun süreli ayrılık boşanma davasında değerlendirilir

Uzun yıllardır fiilen ayrı yaşayan eşlerden biri boşanma davası açmıştır. Mahkeme, fiilî ayrılığın tek başına boşanma sebebi olmadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

> *Türk Medeni Kanunu'nda fiili ayrılık adı altında özel/ayrı bir boşanma sebebi ise düzenlenmemiştir. Ancak olayın özelliğine göre, çok uzun süreli fiili ayrılıkların, genel boşanma sebebi olan evlilik birliğinin sarsılması (TMK m.166/1-2) hukuki sebebiyle açılmış davalarda değerlendirilmesi gerekir. Buna engel olacak yasal bir düzenleme yoktur. Çünkü fiili ayrılık sırasında da eşlerin birbirlerine karşı yukarıda yazılı tüm yükümlülükleri devam etmektedir (TMK m. 185,186,322,327).*

DEĞERLENDİRME Bu karar, maddenin boşanma hukukundaki işlevini gösterir. Türk hukukunda **fiilî ayrılık başlı başına bir boşanma sebebi değildir**; ancak çok uzun süreli ayrılıklar, evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebine dayanan davalarda değerlendirilir (TMK m. 166). Dairenin dayandığı mantık şudur: ayrı yaşanıyor olması, tarafların **yükümlülüklerini ortadan kaldırmaz**; eşlerin ve aile üyelerinin birbirlerine karşı ödevleri ayrılık sırasında da sürer (TMK m. 185, 186, 322, 327). Dolayısıyla ayrılık döneminde de kusur değerlendirmesi yapılabilir. Uzun süreli ayrılığa dayanan dosyalarda bu paragraf, "ayrı yaşıyoruz, artık kusurdan söz edilemez" savunmasına verilecek doğrudan cevaptır.

8 YARGITAY HUKUK GENEL KURULU
12.02.2025 · E. 2023/653 · K. 2025/25

Aile içi yükümlülükler değerlendirilirken 'içten bağlılık' ilkesi gözetilir

Evliliğin beşinci gününde ortak konutu terk eden ve geri dönmeyen eşin kusurlu olup olmadığı tartışılmıştır; bölge adliye mahkemesi kusur bulunmadığı gerekçesiyle davayı reddetmiş, mahkeme kararında direnmişti.

> *Belirtmek gerekir ki; 4721 sayılı Kanun'un 185. maddesi kapsamında eşlerin karşılıklı hak ve yükümlülükleri değerlendirilirken "içten bağlılık" ilkesi gözetilmelidir. Bu ilkeye göre "eşine içten bağlı kişinin yapmayacağı davranışlar" evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerin ihlali olarak kabul edilir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu bu kararda, aile hukukundaki ödevlerin nasıl ölçüleceğine dair pratik bir ilke koyar: **içten bağlılık.** Ölçü, kanunda tek tek sayılmış davranışlar değil, "eşine içten bağlı bir kişinin yapmayacağı davranışlar"dır. Aynı ölçüt, yapısı gereği bu maddedeki ana, baba ve çocuk ilişkisi için de yol göstericidir: yardım etme, saygı gösterme ve aile onurunu gözetme yükümlülükleri, kataloglanmış yasaklar değil, **ilişkinin niteliğinden çıkan davranış ölçüleridir.** Somut olayda Kurul, evliliğin beşinci gününde konutu terk eden, terk sebebini somutlaştıramayan ve dönüş girişimlerine cevap vermeyen eşin kusurlu olduğuna oy çokluğuyla ve kesin olarak karar vermiştir.

9 YARGITAY 21. HUKUK DAİRESİ
25.06.2019 · E. 2018/6371 · K. 2019/4728

Bu maddedeki yardım yükümlülüğü, çocuğun ölümü hâlinde ana ve babanın destekten yoksun kaldığının kabulüne dayanak yapılır

Çocuğunu haksız fiil sonucu kaybeden ana ve babanın açtığı destekten yoksun kalma tazminatı davasında, desteklik ilişkisinin varlığı için Sosyal Güvenlik Kurumundan gelir bağlanmış olmasının şart olup olmadığı tartışılmıştır.

> *Öncelikle belirtilmelidir ki hayatta olduğu süre boyunca sürekli ve düzenli olarak annesine - babasına bakan veya eğer ölüm gerçekleşmiş olmasaydı, az çok yakın bir gelecekte bu bakımı sağlayacak olan çocuklar anne - babası için destektirler. Çocuk ile anne - baba arasındaki yardım ilişkisi 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) 322 nci maddesinde bir yükümlülük olarak belirtilmiştir. İlgili maddeye göre "Ana, baba ve çocuk, ailenin huzur ve bütünlüğünün gerektirdiği şekilde birbirlerine yardım etmek, saygı ve anlayış göstermek ve aile onurunu gözetmekle yükümlüdürler". Öte yandan TMK' nın 364 üncü maddesinde de, çocuğun nafaka yükümlülüğü belirtilmiştir. Maddeye göre "Herkes, yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan üstsoyu ve altsoyu ile kardeşlerine nafaka vermekle yükümlüdür". TMK ile belirlenen bu yükümlülükler, çocuklarının ölümü ile anne veya babanın bir desteği kaybettiklerinin kolaylıkla kabul edilmesi sonucunu doğuracaktır...*

DEĞERLENDİRME Bu karar, maddenin **tazminat hukukundaki** yansımasını gösterir ve tazminat dosyalarında doğrudan kullanılabilir. Daire, iki hükmü birlikte

okumuştur: bu maddedeki **yardım etme yükümlülüğü** ve yoksulluğa düşecek üstsoya nafaka verme yükümlülüğü (TMK m. 364). Bu iki yükümlülük birlikte, çocuğun ölümüyle ana ve babanın bir desteği kaybettiğinin **kolaylıkla kabul edilmesi** sonucunu doğurur. Kararın ikinci ve daha somut katkısı şudur: desteklik ilişkisinin ispatı için **Sosyal Güvenlik Kurumundan gelir bağlanmış olması şart değildir**; ana ve babanın kendi gelirinin bulunması da destekten yoksun kalmadıkları anlamına gelmez. Dava dilekçesinde bu maddeye dayanmak, desteklik karinesini kurmanın en kısa yoludur.

10 **YARGITAY 21. HUKUK DAİRESİ**
25.06.2019 · E. 2018/6371 · K. 2019/4728

Yardım para ile sınırlı değildir; gündelik yaşamda ve hastalıkta gösterilen fiilî yardım da destek sayılır

Aynı kararda Daire, çocuğun ana ve babaya sağladığı desteğin nasıl ölçüleceğini açıklamıştır.

> *Çocuğun, anne - babasının desteği olabilmesi için öncelikle bakım gücünün bulunması gerekmektedir. Bakma para ve para ile ölçülebilecek bir kıymet olabileceği gibi bir hizmet ifası veyahut benzeri yardımlar şeklinde de olabilir. Gerçekten de çocuğun annesine - babasına gündelik yaşamında ya da her türlü hastalık ve sair sıkıntısında yardımcı olması maddi destek kapsamında değerlendirilmelidir.*

DEĞERLENDİRME Bu bölüm, maddedeki "birbirlerine yardım etmek" ifadesinin içeriğini doldurur. Yardım **parayla sınırlı değildir**: para ile ölçülebilecek bir değer olabileceği gibi, bir **hizmet ifası** ya da benzeri yardımlar biçiminde de gerçekleşebilir. Dairenin verdiği somut örnek çarpıcıdır: çocuğun ana ve babasına gündelik yaşamında ya da her türlü hastalık ve sıkıntısında yardımcı olması **maddî destek** kapsamındadır. Bunun pratik sonucu şudur: çocuğun geliri olmaması, ana ve babaya destek olmadığı anlamına gelmez. Aynı okuma, yardım nafakası ve mirasçılıktan çıkarma dosyalarında da kullanılabilir; bu maddedeki yükümlülük, cüzdanla değil **fiilî ilgiyle** ölçülür.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 166:** Evlilik birliğinin sarsılması.
- **TMK m. 185:** Evlilik birliğinden doğan yükümlülükler.
- **TMK m. 186:** Birliğin yönetimi ve giderlere katılma.
- **TMK m. 321:** Çocuğun soyadı.
- **TMK m. 323:** Kişisel ilişki kurulması.
- **TMK m. 327:** Çocuğun bakım ve eğitim giderleri.
- **TMK m. 339:** Ana ve babanın velâyet kapsamındaki ödevleri.
- **TMK m. 364:** Nafaka yükümlüleri.
- **TMK m. 510:** Mirasçılıktan çıkarma sebepleri.
- **TMK m. 512:** Mirasçılıktan çıkarmada ispat yükü.

MADDE

323

C. Çocuk ile kişisel ilişki
I. Ana ve baba ile
1. Kural

KANUN METNİ

Ana ve babadan her biri, velâyeti altında bulunmayan veya kendisine bırakılmayan çocuk ile uygun kişisel ilişki kurulmasını isteme hakkına sahiptir.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 323, velâyet kendisinde olmayan ebeveynin çocukla ilişkisini güvenceye alır. Kural şudur: ana ve babadan her biri, velâyeti altında bulunmayan veya kendisine bırakılmayan çocuk ile **uygun kişisel ilişki** kurulmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak yalnız ebeveynin değil, **çocuğun da hakkıdır**: Anayasa'nın 41. maddesi her çocuğun, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahip olduğunu açıkça güvence altına alır.[1] Maddenin uygulamadaki ağırlık merkezi üç noktadadır: kişisel ilişkinin **somut ve infaza elverişli** biçimde düzenlenmesi, tamamen kaldırılmasının **son çare** olması[2] ve 2021 reformuyla kurulan yeni **yerine getirme ve yaptırım** sistemi.

TEMEL KAVRAMLAR

Kişisel ilişki	Velâyet dışı ebeveyn ile çocuk arasında görüşme, birlikte vakit geçirme ve iletişim.
Uygun kişisel ilişki	Süresi ve biçimi çocuğun üstün yararına göre belirlenen ilişki.
Yatılı kişisel ilişki	Çocuğun geceyi de ebeveynin yanında geçirdiği görüşme düzeni.
Teslim emri	Kişisel ilişki kararının yerine getirilmesi için müdürlükçe yükümlüye gönderilen emir.

1 AYM, *Bahadır Üney ve diğerleri* Başvurusu, B. No: 2018/4453, 10.03.2022.
2 Yargıtay 2. HD, 29.05.2025, E. 2025/2649, K. 2025/5503.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 323- Madde yürürlükteki Kanunda mevcut değildir; İsviçre Medenî Kanununun 273 üncü maddesinden alınmıştır. Maddede, ana ve babanın, velâyetleri altında bulunmayan veya kendilerine bırakılmayan çocuk ile uygun bir biçimde kişisel ilişki kurulmasını isteme hakkına sahip oldukları şeklindeki doğal ilke, açık bir Medenî Kanun hükmü olarak kaleme alınmıştır. Maddede, çocuğun ana ve babaya bırakılmamış olmasıyla kastedilen, esasen velâyet hakkı ana ve babadan alınmamakla (nezedilmemekle) birlikte, çocuğun başka bir kimsenin koruma (himaye) ve gözetimine bırakılmış olmasıdır ki, bu husus Kanunun 347 nci maddesinde düzenlenmiş bulunmaktadır. Diğer taraftan, bu madde, bir bakıma 182 nci maddede düzenlenen, boşanan eşlerden velâyetin kullanılması kendisine verilmeyen eşin çocuk ile kişisel ilişki kurma hakkının da dayanağıdır. 182 nci madde hükmü ise, boşanma hâlinde, velâyet hakkının kullanılmasının hangi eşe bırakılacağının ve boşanan eşin (veya, çocuk vesayet altında ise, eşlerin) çocuk ile kişisel ilişki kurma hakkının nasıl kullanılacağının hâkim tarafından kararlaştırılmasına ilişkindir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 122-123*

Gerekçenin en önemli kelimesi "**doğal ilke**"dir. Kanun koyucu, ana ve babanın velâyeti kendisinde olmayan çocukla ilişki kurma hakkını kanunla **yaratmadığını**, zaten var olan doğal bir hakkı yazıya geçirdiğini söylemektedir. Bu nitelendirmenin pratik sonucu vardır: hak, bir lütuf değil; kural olarak tanınması, istisna olarak sınırlandırılması gereken bir haktır. Kişisel ilişkinin kaldırılması için yüksek bir eşik aranmasının (TMK m. 324) ve Anayasa Mahkemesinin bu alanda devlete **pozitif yükümlülükler** yüklemesinin arka planı budur.[3]

Gerekçenin ikinci katkısı **kapsamdadır.** "Kendisine bırakılmayan çocuk" ifadesi, velâyetin ana ve babadan alınmadığı ama çocuğun başka birinin korumasına ve gözetimine verildiği durumları anlatır. Gerekçe bunun TMK m. 347'de düzenlendiğini açıkça belirtir: çocuğun ana ve babanın yanından alınarak bir aileye veya kuruma yerleştirilmesi hâli. Dolayısıyla koruyucu aileye ya da kuruma yerleştirilen bir çocukla ana ve babanın kişisel ilişki hakkı da bu maddeye dayanır. Üçüncü katkı ise maddeyi boşanma hukukuna bağlar: bu madde, boşanmada velâyet kendisine verilmeyen eşin kişisel ilişki hakkının **dayanağıdır**; ilişkinin somut olarak nasıl kullanılacağını ise boşanmayı düzenleyen hüküm çerçevesinde hâkim belirler (TMK m. 182).

Gerekçenin açıkça belirttiği gibi, **eski Kanun'da bu maddenin karşılığı yoktur.** 743 sayılı Kanun'da ana ve babanın velâyeti kendisinde olmayan çocukla ilişkisini genel olarak düzenleyen bir hüküm bulunmuyordu; kişisel ilişki yalnızca boşanma ve ayrılık hükümleri çerçevesinde, hâkimin boşanma kararında yapacağı düzenlemeye bırakılmıştı. Bunun iki sonucu vardı. **Birincisi, hak genel bir dayanaktan yoksundu:** boşanma dışındaki durumlarda — örneğin çocuğun bir kuruma veya başka bir aileye yerleştirildiği hâllerde — kişisel ilişki için genel bir kanunî dayanak bulunmuyordu. **İkincisi, hakkın sınırları belirsizdi:** kişisel ilişkinin hangi hâllerde reddedilebile-

3 AYM, *Bahadır Üney ve diğerleri* Başvurusu, B. No: 2018/4453, 10.03.2022.

ceği veya kaldırılabileceği kanunda sayılmamıştı. Yeni Kanun bu iki boşluğu birlikte kapatmıştır: bu madde hakkı **genel olarak** tanımış, izleyen madde ise hakkın **sınırlarını** ve kaldırılma sebeplerini ayrıca düzenlemiştir (TMK m. 324).

	743 sayılı Kanun	4721 sayılı Kanun m. 323
Genel hüküm	Yoktu	Vardır
Dayanak	Yalnız boşanma hükümleri	Soybağının genel hükmü
Kapsam	Boşanmış eşler	Velâyeti olmayan ve çocuğu kendisine bırakılmayan ana ve baba
Kurum veya aileye yerleştirilen çocuk	Düzenlenmemişti	Kapsamdadır
Sınırlar	Kanunda sayılmamıştı	Ayrı maddede düzenlendi
Üçüncü kişilerle ilişki	Düzenlenmemişti	Olağanüstü durumlarda tanınır

Değişiklik durumu

Maddenin kendi metni 2002'den bu yana **hiç değiştirilmemiştir.** Ancak uygulamasını kökten değiştiren bir reform 2021'de yapılmıştır: 7343 sayılı Kanunla çocuk teslimi ve kişisel ilişki kararlarının yerine getirilmesi icra dairelerinden alınmış, bu iş için Adalet Bakanlığınca kurulan **adli destek ve mağdur hizmetleri müdürlükleri** görevlendirilmiştir. Yeni sistemde kararlar, psikolog, pedagog veya sosyal çalışmacı gibi uzmanlar eliyle ve çocuğun üstün yararı esas alınarak yerine getirilir. Aynı reformla kişisel ilişki kararına muhalefet eden kişiye **disiplin hapsi** öngörülmüş ve kişisel ilişki düzenlemesine uymayan velâyet sahibinin **velâyetinin değiştirilebileceği** kanuna açıkça yazılmıştır. Reformla İcra ve İflas Kanunu'ndaki çocuk teslimi ve kişisel ilişki ilamlarının icrasına ilişkin hükümler de (m. 25, 25/a) yürürlükten kaldırılmıştır. Anayasa Mahkemesinin 2022 yılında verdiği ihlal kararları, reformdan önceki dönemde yaşanan uygulama sorunlarını konu almakta ve reformun hedeflediği güvenceleri anayasal düzeyde teyit etmektedir.[4]

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi; kişisel ilişki hakkı genel bir hükümle tanındı	4721 s. K.
24.11.2021	Kişisel ilişki kararlarının yerine getirilmesi icra dairelerinden alınarak adli destek ve mağdur hizmetleri müdürlüklerine verildi; disiplin hapsi getirildi	7343 s. K. (5395 s. K. m. 41/A-41/F)
24.11.2021	Kişisel ilişki düzenlemesine uymayan velâyet sahibinin velâyetinin değiştirilebileceği hükmü eklendi	7343 s. K. m. 38 (TMK m. 324/3)

4 AYM, *Bahadır Üney ve diğerleri* Başvurusu, B. No: 2018/4453, 10.03.2022; AYM, *M.Ş.N. (2)* Başvurusu, B. No: 2018/27095, 04.07.2022.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Hak sahibi	Velâyeti kendisinde olmayan ana veya baba	TMK m. 323
Çocuğun hakkı	Ana ve babasıyla kişisel ilişki kurma ve sürdürme	Anayasa m. 41
Devletin yükümlülüğü	Bütünleşmeyi sağlayacak tedbirleri almak	AYM, M.Ş.N. (2), B. No: 2018/27095
Ölçü	Çocuğun üstün yararı	Yargıtay 2. HD, K. 2023/5620
Kaldırma eşiği	Amacına aykırı kullanım veya açık aykırılık	Yargıtay 2. HD, K. 2025/5503
Ara çözüm	Refakatçili ve yatısız görüşme	Yargıtay 2. HD, K. 2025/5503
Kademeli takvim	Geleceğe dönük kurulamaz	Yargıtay 2. HD, K. 2025/1842
Kesinleşme sonrası	Ayrıca düzenlenmelidir	Yargıtay 2. HD, K. 2024/58
Değişiklik	Koşullar değişirse her zaman istenebilir	Yargıtay 2. HD, K. 2023/1827
Yurt dışı çıkış	Diğer ebeveynin rızasına bağlanamaz	Yargıtay 2. HD, K. 2025/9980
Yerine getirme	Adli destek ve mağdur hizmetleri müdürlüğü	5395 s. K. m. 41/A
Muhalefet	Üç günden on güne kadar disiplin hapsi	5395 s. K. m. 41/F

TBMM gerekçesine göre madde, **yürürlükteki Kanun'da mevcut değildir** ve İsviçre Medenî Kanunu'nun 273. maddesinden alınmıştır. Gerekçe, maddenin ne getirdiğini üç adımda anlatır. **Birincisi, bir ilkeyi yazıya geçirir:** ana ve babanın, velâyetleri altında bulunmayan veya kendilerine bırakılmayan çocuk ile uygun bir biçimde kişisel ilişki kurulmasını isteme hakkına sahip oldukları "doğal ilke", açık bir Medenî Kanun hükmü olarak kaleme alınmıştır. **İkincisi, "bırakılmayan çocuk" ifadesini açıklar:** kastedilen, velâyetin ana ve babadan alınmamakla birlikte çocuğun başka bir kimsenin koruma ve gözetimine bırakılmış olmasıdır. Yani madde yalnız boşanmış ebeveynleri değil, çocuğun **bir kuruma veya üçüncü kişiye** yerleştirildiği hâlleri de kapsar. **Üçüncüsü, maddenin boşanmadaki yerini gösterir:** bu hüküm, boşanmada velâyetin kullanılması kendisine verilmeyen eşin çocukla kişisel ilişki kurma hakkının da **dayanağıdır**; boşanmada bu ilişkinin nasıl kullanılacağını ise hâkim ayrıca kararlaştırır (TMK m. 182). Tasarının 323. 1

maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almamış, madde Tasarıdaki hâliyle kanunlaşmıştır (S. Sayısı 723, s. 311-315).

DİKKAT

Kişisel ilişki dosyalarında en sık yapılan hata, **hükmün infaz edilebilir biçimde kurulmasına dikkat etmemektir.** "Uygun görülecek zamanlarda görüşme" gibi soyut düzenlemeler uygulamada işe yaramaz; gün, saat, teslim yeri, bayram ve tatil düzeni açıkça yazılmalıdır. Aynı nedenle geleceğe dönük kademeli takvimler de bozulmaktadır; koşullar değiştiğinde düzenlemenin yenilenmesi zaten her zaman istenebilir.[5] İkinci uyarı **kaldırma talebine** ilişkindir: kişisel ilişkinin tamamen kaldırılması son çaredir; mahkeme önce refakatçili ve yatısız görüşme gibi ara çözümleri düşünmek zorundadır. Üçüncü uyarı **hükmün eksiksizliğine** ilişkindir: boşanma kararında kişisel ilişki yalnız dava süresince tedbiren kurulup kesinleşmeden sonrası için düzenlenmemişse bu bir bozma sebebidir.[6] Son olarak, kişisel ilişki kararı yerine getirilmiyorsa bugün başvurulacak yer icra dairesi değil, **adli destek ve mağdur hizmetleri müdürlüğüdür**.

II. Kişisel İlişki Hakkının Sahibi

- **Ebeveynin hakkı:** Velâyeti kendisinde olmayan ana veya baba (TMK m. 323).
- **Çocuğun hakkı:** Ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki (Anayasa m. 41).
- **Devletin yükümlülüğü:** Bütünleşmeyi sağlayacak tedbirleri almak.[7]
- **Bırakılmayan çocuk:** Kurum veya üçüncü kişi yanına yerleştirilen çocuk da kapsamdadır (TMK m. 347).
- **Boşanmada:** Hâkim kişisel ilişkiyi kendiliğinden düzenler (TMK m. 182).
- **Üçüncü kişiler:** Olağanüstü durumlarda ayrı hükümle (TMK m. 325).

III. Kişisel İlişkinin Düzenlenmesi

- **Ölçü:** Çocuğun üstün yararı.[8]
- **Somutluk:** Gün, saat, teslim yeri ve tatil düzeni açıkça yazılır.
- **Kademeli takvim:** Geleceğe dönük kurulamaz.[9]
- **Talep:** Talep aşılarak düzenleme yapılmaz.
- **Kesinleşme sonrası:** Ayrıca düzenlenmelidir.[10]
- **Fiilî durum:** Ebeveynin koşulları ve uzman raporları birlikte değerlendirilir.

5 Yargıtay 2. HD, 24.02.2025, E. 2023/7449, K. 2025/1842.
6 Yargıtay 2. HD, 09.01.2024, E. 2023/3128, K. 2024/58.
7 AYM, *Bahadır Üney ve diğerleri* Başvurusu, B. No: 2018/4453, 10.03.2022.
8 Yargıtay 2. HD, 23.11.2023, E. 2023/2034, K. 2023/5620.
9 Yargıtay 2. HD, 24.02.2025, E. 2023/7449, K. 2025/1842.
10 Yargıtay 2. HD, 09.01.2024, E. 2023/3128, K. 2024/58.

IV. Tipik Kişisel İlişki Düzeni

Dönem	Uygulamada sık görülen düzenleme	Not
Hafta sonu	Ayın belirli hafta sonları, cumartesi sabahından pazar akşamına	Küçük yaşta yatısız başlayabilir
Dinî bayramlar	Bayramların belirli günleri, dönüşümlü	Yıllara göre dönüşüm açıkça yazılmalı
Yarıyıl tatili	Tatilin bir bölümü	Okul takvimine göre
Yaz tatili	Belirli bir dönem, çoğunlukla birkaç hafta	Yatılı düzenlemenin yoğunlaştığı dönem
Özel günler	Doğum günü, babalar günü, anneler günü	Saat aralığıyla yazılmalı
Çocuğun yaşı	Çok küçük çocukta kısa ve sık görüşme	Uzman görüşüyle belirlenir

V. Sınırlandırma ve Kaldırma

- **Eşik:** Amacına aykırı kullanım veya çocuğun yüksek yararına açık aykırılık.[11]
- **Ara çözümler:** Refakatçili, yatısız, uzman gözetiminde görüşme.
- **İspat:** Olumsuz etkinin kanıtlanması gerekir.[12]
- **Kesin hüküm:** Kişisel ilişki ilamları kesin hüküm oluşturmaz.
- **Kaldırma sebepleri:** Ayrı bir maddede sayılmıştır (TMK m. 324).
- **Sınır:** Yurt dışı çıkışı diğer ebeveynin rızasına bağlanamaz.[13]

VI. Kararın Yerine Getirilmesi

- **Görevli birim:** Adli destek ve mağdur hizmetleri müdürlüğü (5395 s. K. m. 41/A).
- **Yetkili yer:** Çocuğun yerleşim yeri müdürlüğü.
- **Yöntem:** Psikolog, pedagog veya sosyal çalışmacı gibi uzmanlar eliyle.
- **Bildirim:** Hak sahibi teslimden en az kırk sekiz saat önce bildirir (m. 41/C).
- **Teslim emri:** Yükümlü uymazsa müdürlükçe gönderilir.
- **Şikâyet:** Müdürlük işlemlerine bir hafta içinde aile mahkemesine.

VII. Yaptırımlar

- **Disiplin hapsi:** Teslim emrine aykırılıkta üç günden on güne kadar (m. 41/F).
- **Çocuğu geri getirmeme:** Hak sahibi için üç aya kadar disiplin hapsi.

11 Yargıtay 2. HD, 29.05.2025, E. 2025/2649, K. 2025/5503.
12 Yargıtay 2. HD, 13.04.2023, E. 2023/1593, K. 2023/1827.
13 Yargıtay 2. HD, 20.11.2025, E. 2025/5404, K. 2025/9980.

- **Şikâyet süresi:** Bir ay.
- **Velâyetin değiştirilmesi:** Kişisel ilişkiye uymamak velâyet değişikliği sebebi olabilir (TMK m. 324).
- **Danışmanlık tedbiri:** Aile mahkemesince uygulanabilir.
- **Bireysel başvuru:** Kararın yerine getirilmemesi hak ihlali sayılabilir.[14]

UYGULAMA NOTU

Kişisel ilişki dosyasında işler üç aşamada yürür ve her aşamanın kendine özgü bir riski vardır. **Birinci aşama, düzenlemenin kurulmasıdır.** Boşanma davası açılır açılmaz kişisel ilişki için **tedbir talebinde** bulunulmalıdır; esas hüküm beklenirse ebeveyn aylarca çocukla görüşemeyebilir. Talep somut kurulmalıdır: hangi hafta sonları, saat kaçta, nereden alınıp nereye teslim edileceği, bayramların ve tatillerin nasıl bölüşüleceği. Çocuk küçükse uzman görüşüne dayanarak kısa ve sık görüşmeyle başlayan bir düzen istenmelidir; ancak geleceğe dönük "şu yaşa gelince yatılıya geçsin" takvimleri kurulmamalıdır, bunlar bozulmaktadır. Hüküm kurulduğunda **kesinleşmeden sonrası için de** kişisel ilişkinin düzenlenip düzenlenmediği kontrol edilmelidir. **İkinci aşama, düzenlemenin yaşatılmasıdır.** Kişisel ilişki kararları kesin hüküm oluşturmaz; koşullar değiştikçe genişletilmesi veya daraltılması istenebilir. Ancak daraltma için mevcut düzenin çocuğa zarar verdiğinin **kanıtlanması** gerekir; tamamen kaldırma ise son çaredir. **Üçüncü aşama, kararın yerine getirilmesidir.** Karşı taraf çocuğu getirmiyorsa **adli destek ve mağdur hizmetleri müdürlüğüne** başvurulmalıdır. Müdürlük önce karşı tarafla irtibat kurar, sonuç alamazsa **teslim emri** gönderir. Teslim emrinden sonra her görüşmeden **en az kırk sekiz saat önce** müdürlüğe bildirimde bulunulması gerekir; bu ihmal edilirse veya art arda iki kez ya da bir yılda üç kez gelinmezse dosya işlemden kaldırılır. Teslim emrine rağmen çocuk getirilmezse **bir ay içinde** aile mahkemesine şikâyette bulunun; karşı taraf üç günden on güne kadar disiplin hapsiyle cezalandırılabilir. Aynı ihlal süregelirse, çocuğun menfaatine aykırı olmamak kaydıyla **velâyetin değiştirilmesi** de gündeme gelir. Bütün bu yollar tükendiği hâlde kişisel ilişki sağlanamıyorsa, devletin pozitif yükümlülüğünü yerine getirmediği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine **bireysel başvuru** yapılabilir.[15]

14 AYM, *Bahadır Üney ve diğerleri* Başvurusu, B. No: 2018/4453, 10.03.2022.
15 AYM, *Bahadır Üney ve diğerleri* Başvurusu, B. No: 2018/4453, 10.03.2022.

İÇTİHATLAR

1 **ANAYASA MAHKEMESİ**
M.Ş.N. (2) Başvurusu · B. No: 2018/27095 · 04.07.2022

Kişisel ilişki, Anayasa'nın güvencesi altındadır; devlet ebeveynin çocuğuyla bütünleşmesini sağlayacak tedbirleri almakla yükümlüdür

Başvurucu ebeveyn, mahkeme kararlarına rağmen çocuğuyla kişisel ilişki kurulamadığını ve bunu sağlayacak caydırıcı önlemlerin alınmadığını ileri sürerek bireysel başvuruda bulunmuştur.

> *Devletin pozitif tedbirler alma yükümlülüğü konusunda Anayasa'nın 20. ve 41. maddeleri, ebeveynin çocuğuyla bütünleşmesinin sağlanması amacıyla tedbirler alınmasını isteme hakkını ve kamusal makamların bu tür tedbirleri alma yükümlülüğünü içermektedir. 41. maddede her çocuğun yüksek yararına aykırı olmadıkça anne ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahip olduğu açıkça belirtilmektedir...*

DEĞERLENDİRME Bu karar, kişisel ilişkinin **anayasal zeminini** gösterir. Anayasa'nın 41. maddesi, her çocuğun, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça **ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına** sahip olduğunu açıkça yazar. Dolayısıyla kişisel ilişki yalnız ebeveynin değil, **çocuğun da hakkıdır.** Anayasa Mahkemesine göre Anayasa'nın 20. ve 41. maddeleri, ebeveynin çocuğuyla bütünleşmesinin sağlanması için tedbir alınmasını isteme hakkını ve kamu makamlarının bu tedbirleri alma yükümlülüğünü içerir. Mahkeme, somut olayda kararların yerine getirilmemesini ve caydırıcı önlem alınmamasını aile hayatına saygı hakkının ihlali saymış ve başvurucuya **manevî tazminat** ödenmesine hükmetmiştir. Kişisel ilişki kararı yerine getirilmiyorsa bu kararın bilinmesi, yerel yollar tükendiğinde bireysel başvuru imkânını da gösterir.

2 **ANAYASA MAHKEMESİ**
M.Ş.N. (2) Başvurusu · B. No: 2018/27095 · 04.07.2022

Kamu makamları en üstün gayreti göstermelidir; ancak zorlayıcı tedbirler çocuğun üstün yararıyla sınırlıdır

Aynı kararda Anayasa Mahkemesi, kişisel ilişkinin sağlanması için devletin ne kadar ileri gidebileceğinin sınırını da çizmiştir.

> *Kamusal makamlar söz konusu aile ilişkilerinin sürdürülebilirliği ve olayın tarafları arasında iş birliğinin tesisi noktasında kendilerinden beklenen en üstün gayreti göstermek zorunda olmakla birlikte bu alanda zorlayıcı tedbirlere başvurma yükümlülüğü tüm tarafların menfaati, özellikle de çocuğun üstün yararı karşısında sınırlı olmak durumundadır. Anne veya baba ile iletişimin bu menfaatleri tehlikeye soktuğunun tespiti hâlinde de kamusal makamların söz konusu menfaatler arasında adil bir denge tesis etme yükümlülükleri bulunmaktadır...*

DEĞERLENDİRME Bu paragraf, uygulamadaki en zor dengeyi kurar. Bir yanda kamu makamlarından **en üstün gayreti** göstermeleri beklenir; öte yanda zorlayıcı

tedbirlere başvurma yükümlülüğü, **tüm tarafların menfaati ve özellikle çocuğun üstün yararı** karşısında sınırlıdır. Ebeveynle iletişimin çocuğun menfaatlerini tehlikeye soktuğu tespit edilirse, makamların bu menfaatler arasında **adil bir denge** kurması gerekir. Pratik sonucu şudur: "karar var, çocuğu zorla getirin" talebi her durumda kabul edilmez; çocuğun görüşmeye ciddi biçimde direndiği dosyalarda önce uzman desteği, danışmanlık ve kademeli yaklaşım gibi yumuşak araçlar devreye girer. Buna karşılık bu araçların hiç denenmemesi de ihlal sonucunu doğurabilir.

3 **ANAYASA MAHKEMESİ**
Bahadır Üney ve diğerleri Başvurusu · B. No: 2018/4453 · 10.03.2022

Kişisel ilişki uyuşmazlıklarında süratli karar kadar, ilgililerin görüşlerini sunabildiği adil bir süreç de zorunludur

Velâyet dışı ebeveyn, çocukla kişisel ilişkinin geç tesis edildiğini ve yargılamanın sürüncemede bırakıldığını ileri sürerek bireysel başvuruda bulunmuştur.

> *Bununla birlikte devletin pozitif yükümlülükleri kapsamında yargısal işlemlerin süratle yerine getirilmesi kadar ilgili kişilerin görüşlerini sunabildikleri adil bir süreç sağlanması da elzemdir.*

DEĞERLENDİRME Anayasa Mahkemesi bu dosyada aile hayatına saygı hakkının **oybirliğiyle ihlal edildiğine** karar vermiş ve manevî tazminata hükmetmiştir. Kararın uygulamaya dönük mesajı açıktır: kişisel ilişki ve velâyet davalarında **zaman, çocuğun aleyhine işler.** Aylarca süren bir yargılama boyunca kişisel ilişki kurulmazsa, ebeveyn ile çocuk arasındaki bağ fiilen kopabilir ve dava sonunda verilecek karar bu kaybı telafi edemez. Mahkeme ayrıca dava sürerken verilen **tedbir kararlarının**, değişen koşullara ve çocuğun üstün yararına göre kaldırılıp değiştirilebileceğini belirtmiştir. Boşanma davası açılır açılmaz kişisel ilişki için **tedbir talebinde bulunulmalıdır**; esas hüküm beklenmemelidir.

4 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
29.05.2025 · E. 2025/2649 · K. 2025/5503

Ebeveyn, hakkını amacına aykırı kullanmadıkça veya çocuğun yüksek yararına açıkça aykırı düşmedikçe kişisel ilişkiden yoksun bırakılamaz

Velâyeti anneye bırakılan çocuk ile baba arasındaki kişisel ilişkinin kaldırılması istendi. İlk derece mahkemesi kişisel ilişkiyi tümüyle kaldırmıştır; bölge adliye mahkemesi istinafı esastan reddetmiştir.

> *Ana veya baba, amacına aykırı kullanmadıkça veya çocuğun yüksek yararına açıkça aykırı düşmedikçe çocukla kişisel ilişki hakkından yoksun bırakılamaz. Somut olayda, babanın, velâyeti kendisine bırakılmayan çocuğu ile kişisel ilişki hakkının tamamen kaldırılması ortak çocuğun yüksek yararına olmayıp, babayı bu haktan yoksun kılmakta doğru değildir. O halde, velayeti anneye bırakılan ortak çocuk ile baba arasında refakatçi eşliğinde ve yatısız olacak şekilde uygun kişisel ilişki tesisi de düşünülerek bir karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde*

kişisel ilişkinin tümden kaldırılması şeklinde karar verilmesi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir.

DEĞERLENDİRME Bu karar, kişisel ilişkinin **tamamen kaldırılmasının son çare** olduğunu gösterir. Daire iki eşik koyar: ebeveyn hakkını **amacına aykırı** kullanıyor olmalı ya da ilişki çocuğun yüksek yararına **açıkça** aykırı olmalıdır. Bu eşik aşılmadıkça mahkeme, kaldırma yerine **ara çözümleri** düşünmek zorundadır. Kararda sayılan ara çözümler somuttur: **refakatçi eşliğinde** ve **yatısız** kişisel ilişki. Diğer ara çözümler de aynı mantıkla kullanılabilir: görüşmenin sosyal hizmet merkezinde ya da uzman gözetiminde yapılması, sürenin kısaltılması, yatılı görüşmenin kaldırılıp gündüz görüşmesine dönülmesi. Kişisel ilişkinin kaldırılmasını isteyen taraf, bu ara çözümlerin de neden yetmediğini ayrıca göstermelidir (TMK m. 324).

5 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
29.05.2025 · E. 2025/2649 · K. 2025/5503

Velâyetin değiştirilmesi çekişmesiz yargı işidir; bölge adliye mahkemesinin kararı kesindir ve temyiz edilemez

Aynı dosyada baba, reddedilen velâyetin değiştirilmesi talebi yönünden de temyiz yoluna başvurmuştur.

> *Velâyetin değiştirilmesine ilişkin dava 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (6100 sayılı Kanun) 382 nci maddesinin ikinci fıkrasının (b) bendinin (13) üncü alt bendi uyarınca çekişmesiz yargı işidir. Bölge Adliye Mahkemelerince çekişmesiz yargı işlerinde verilen kararlar kesin nitelikte olup 6100 sayılı Kanun'un 362 nci maddesinin birinci fıkrasının (ç) bendi uyarınca kesin nitelikte olup temyiz edilemez. Bu durumda, davacı- davalı babanın reddedilen velâyetin değiştirilmesi davasına yönelik temyiz dilekçesinin reddine karar vermek gerekmiştir.*

DEĞERLENDİRME Bu usul kuralı, kişisel ilişki ile velâyet taleplerinin birlikte yürüdüğü dosyalarda **stratejiyi doğrudan etkiler.** Velâyetin değiştirilmesi, HMK'da çekişmesiz yargı işleri arasında sayılmıştır; bölge adliye mahkemelerinin çekişmesiz yargı işlerinde verdiği kararlar ise **kesindir** ve Yargıtay'a taşınamaz. Aynı dosyada kişisel ilişkinin kaldırılmasına yönelik talep ise temyiz incelemesinden geçmiştir. Pratik sonucu şudur: velâyet değişikliği talebinde **istinaf aşaması son aşamadır**; deliller ve uzman raporu itirazları ilk derece ve istinaf aşamasında eksiksiz sunulmalıdır. Kararda ayrıca velâyet ve kişisel ilişki davalarının **öncelikli ve ivedi** görülmesi gerektiği de vurgulanmıştır.

6 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
24.02.2025 · E. 2023/7449 · K. 2025/1842

Geleceğe dönük kademeli kişisel ilişki takvimi kurulamaz; talep aşılarak telefonla görüşme düzenlemesi de yapılamaz

İlk derece mahkemesi, çocuğun üç yaşını doldurmadan önceki ve sonraki dönem için ayrı ayrı kişisel ilişki düzenleyerek kademeli bir takvim kurmuş; ayrıca babanın talebi olmamasına rağmen telefonla görüşme şeklinde kişisel ilişki öngörmüştü.

> *Değişen koşullara göre, çocuğun yaşı, eğitim ve sağlık durumları gözetilerek kişisel ilişkinin yeniden düzenlenmesi ileriki yıllarda her zaman istenebilir. Kişisel ilişki kurulmasına yönelik hüküm kurulurken, gelecek yıllardaki koşullar önceden bilinemeyeceğinden, şimdiden ortak çocuk ile baba arasında kademeli bir şekilde kişisel ilişki kurulması doğru olmadığı gibi, babanın, çocukla telefonla görüşme şeklinde kişisel ilişki kurulması talebi olmamasına rağmen, talep aşılarak, anneye külfet yükleyecek ve infaza elverişsiz olacak şekilde telefonla görüşme şeklinde kişisel ilişki düzenlemesi de doğru görülmemiş ve bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, uygulamada çok sık yapılan bir hükmü bozar. Mahkemeler çoğu zaman "çocuk üç yaşına kadar gündüz, üç yaşından sonra yatılı" gibi **geleceğe dönük kademeli takvimler** kurar. Daire bunu kabul etmez: **gelecek yıllardaki koşullar önceden bilinemez**; çocuğun yaşı, eğitimi ve sağlık durumu değiştikçe kişisel ilişkinin yeniden düzenlenmesi zaten **her zaman istenebilir.** İkinci ders **taleple bağlılıktır:** babanın telefonla görüşme talebi yokken bu yönde düzenleme yapılması hem talep aşımıdır hem de anneye külfet yükleyen, **infaza elverişsiz** bir hükümdür. Dilekçede kişisel ilişkinin günü, saati, yeri ve teslim biçimi açıkça yazılmalıdır; hüküm ne kadar somutsa infazı o kadar kolaydır.

7 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
09.01.2024 · E. 2023/3128 · K. 2024/58

Kişisel ilişki yalnızca dava süresince tedbiren kurulamaz; boşanma kararının kesinleşmesinden sonrası için de düzenlenmelidir

Boşanma kararıyla çocukların velâyeti anneye verilmiş, baba ile çocuklar arasında ise yalnızca dava süresince geçerli olacak şekilde tedbiren kişisel ilişki kurulmuştu.

> *Velâyeti anneye verilen ortak çocuklar ile baba arasında boşanma kararının kesinleşmesinden sonra da geçerli olacak şekilde kişisel ilişki kurulmamış olması çocukların üstün yararına uygun görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, hükümde sık görülen bir **boşluğu** yakalar. Boşanmada velâyet bir ebeveyne verildiğinde, hâkim diğer ebeveyn ile çocuk arasındaki kişisel ilişkiyi **kendiliğinden** düzenlemek zorundadır (TMK m. 182); bu, taraf talebine bağlı olmayan, kamu düzenine ilişkin bir görevdir. Yalnızca dava süresince geçerli bir tedbir kurup kesinleşmeden sonrası için hüküm kurmamak, çocuğu karar kesinleştiği anda **kişisel ilişkisiz** bırakır. Boşanma kararının hüküm fıkrası kontrol edilmelidir: kişisel ilişki "dava süresince" değil, **kesinleşmeden sonrası için de**

düzenlenmiş olmalıdır. Düzenlenmemişse istinaf dilekçesinde bu eksiklik ayrı bir başlık olarak ileri sürülmelidir.

8 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
23.11.2023 · E. 2023/2034 · K. 2023/5620

Ebeveynin tutuklu olması ve sosyal inceleme raporları dikkate alınmadan yatılı kişisel ilişki kurulamaz

İlk derece mahkemesi, baba ile çocuk arasında hafta sonları, bayramlar, babalar günü, doğum günleri ve tatiller için ayrıntılı bir yatılı kişisel ilişki takvimi kurmuştur. Oysa baba o sırada cezaevinde tutukluydu.

> *Kişisel ilişki düzenlemesinde esas olan çocuğun üstün yararı olduğundan, hüküm kurulurken; dosya kapsamı, davalı-davacı babanın hali hazırda cezaevinde tutuklu olarak bulunması ve dosyada bulunan uzman bilirkişiler tarafından düzenlenmiş sosyal inceleme raporları da dikkate alınarak kişisel ilişki yönünden karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde kişisel ilişki tesis edilmesi doğru görülmemiş bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Kişisel ilişki düzenlemesi, **kâğıt üzerinde uygulanabilir** olmakla kalmamalı, **gerçek hayatta da** uygulanabilmelidir. Tutuklu bir ebeveyn için hafta sonu yatılı görüşme öngören bir hüküm ne infaz edilebilir ne de çocuğun yararına uygundur. Daire iki unsurun birlikte değerlendirilmesini ister: ebeveynin **fiilî durumu** ve **uzman bilirkişilerin sosyal inceleme raporları.** Uygulamadaki karşılığı şudur: kişisel ilişkinin biçimi — yatılı mı, gündüz mü, refakatçili mi, cezaevinde mi — somut duruma göre belirlenir; standart bir takvim her dosyaya uymaz. Karşı tarafın durumunda böyle bir özellik varsa (tutukluluk, bağımlılık, uzun süreli yurt dışı ikameti gibi) bu, dilekçede ve uzman incelemesinde açıkça ortaya konulmalıdır.

9 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
13.04.2023 · E. 2023/1593 · K. 2023/1827

Kişisel ilişkiye dair ilamlar kesin hüküm oluşturmaz; ancak sınırlandırma için olumsuz etkinin kanıtlanması gerekir

Anne, boşanma kararıyla kurulan yatılı kişisel ilişkinin sınırlandırılarak yeniden düzenlenmesini istemiştir; ilk derece mahkemesi talebi kabul etmiştir.

> *Kişisel ilişkiye dair ilâmların kesin hüküm teşkil etmeyip koşulların değişmesi halinde her zaman davaya konu edilebileceği de dikkate alındığında, boşanma kararıyla kurulan kişisel ilişkinin sınırlandırılarak yeniden düzenlenmesinin çocuğun üstün yararına uygun olmaması nedeniyle davacı-davalı annenin davasının reddine karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde hüküm tesisi doğru bulunmamış, bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Karar iki yönlü bir kural koyar. **Birincisi esnekliktir:** kişisel ilişki hükümleri kesin hüküm oluşturmaz; koşullar değiştikçe her zaman yeniden dava konusu yapılabilir. **İkincisi ispattır:** bu esneklik, mevcut düzenin gerekçesiz

değiştirilebileceği anlamına gelmez. Yatılı kişisel ilişkinin sınırlandırılabilmesi için, mevcut düzenlemenin çocuğun **bedensel, ruhsal ve kişisel gelişimini olumsuz etkilediğinin kanıtlanması** gerekir. Somut olayda uzman raporları, tanık beyanları ve dosya kapsamı böyle bir olumsuz etkiyi ortaya koymadığı için sınırlandırma kararı bozulmuştur. Kişisel ilişkinin daraltılması isteniyorsa "çocuk huzursuz dönüyor" demek yetmez; bu durum uzman raporuyla somutlaştırılmalıdır.

10 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
20.11.2025 · E. 2025/5404 · K. 2025/9980

Çocukların yurt dışına çıkışı, kişisel ilişki günleri gerekçesiyle velâyet dışı ebeveynin rızasına bağlanamaz

Baba, kendisiyle çocuklar arasında düzenlenen kişisel ilişki günlerinde çocukların anneyle yurt dışına çıkışının kendi muvafakatine bağlanmasını istemiştir. İlk derece mahkemesi kabul etti, bölge adliye mahkemesi istinafı esastan reddetmiştir.

> *Velâyeti annede olan çocukların yurt dışına çıkışının babanın rızasına bağlı kılınmasının ve babanın muvafakat vermemesinin, annenin ve çocukların seyahat özgürlüğünün kısıtlanması ve annenin velâyet hakkını kullanamaması neticesini doğuracağı gibi davacı babanın bu yönde hakimin müdahalesini isteyerek talepte bulunmasında hukuki yararının da bulunmadığı açıktır.*

DEĞERLENDİRME Bu güncel karar, kişisel ilişki hakkının **sınırını** çizer. Kişisel ilişki hakkı, velâyet sahibinin velâyeti kullanmasını ve çocukların **seyahat özgürlüğünü** önceden kısıtlayan bir veto hakkına dönüştürülemez. Daire bu tür bir talepte **hukukî yarar bulunmadığını** ve davanın usulden reddedilmesi gerektiğini kabul etmiştir. Gerekçe de açıktır: kişisel ilişkiye engel olan davranışların yaptırımı kanunda zaten düzenlenmiştir. Kişisel ilişki günü yurt dışına götürülen çocuk için yapılacak şey, ileriye dönük bir yasak istemek değil, o günkü ihlale karşı **kanundaki yaptırım yollarını** işletmektir: yerine getirme başvurusu, disiplin hapsi şikâyeti ve gerekirse velâyetin değiştirilmesi.

11 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
20.11.2025 · E. 2025/5404 · K. 2025/9980

Kişisel ilişki kararına muhalefet, şikâyet üzerine üç günden on güne kadar disiplin hapsi gerektirir; velâyet de değiştirilebilir

Aynı kararda Daire, kişisel ilişkiye engel olan velâyet sahibi ebeveyne karşı kanunda öngörülen yaptırımları sıralamıştır.

> *Yine 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu (5395 sayılı Kanun)'na "Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair ilam veya tedbir kararlarının yerine getirilmesine muhalefet" başlıklı 41/F maddesi eklenmiştir. Bu madde ile, çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair ilâm veya tedbir kararlarının yerine getirilmesine muhalefet edilmesi halinde şikayet üzerine uygulanacak yaptırım düzenlenmiştir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, 2021 reformunun kişisel ilişkiye getirdiği **yaptırım sistemini** özetler. 7343 sayılı Kanunla Çocuk Koruma Kanunu'na eklenen hükme göre, kişisel ilişki kararının yerine getirilmesine ilişkin **teslim emrine aykırı hareket eden** ya da emrin gereğinin yerine getirilmesini engelleyen kişi, **bir ay içinde** yapılacak şikâyet üzerine **üç günden on güne kadar disiplin hapsi** ile cezalandırılır; çocuk teslimi kararlarında bu süre **üç aya kadar** çıkar. Kural iki yönlüdür: kişisel ilişki için çocuğu teslim alan ebeveyn de, süre bitiminde çocuğu belirlenen yere getirmezse şikâyet üzerine **üç aya kadar disiplin hapsiyle** cezalandırılır. Şikâyete, işlemi yapan müdürlüğün bulunduğu yer aile mahkemesi bakar; şikâyetten vazgeçilirse ceza düşer. Buna ek olarak, velâyet kendisine bırakılan ebeveyn kişisel ilişki düzenlemesinin gereklerini yerine getirmezse, çocuğun menfaatine aykırı olmamak kaydıyla **velâyet değiştirilebilir** ve bu husus kişisel ilişki kararında taraflara **ihtar edilir** (TMK m. 324). Kişisel ilişki kararının hüküm fıkrasında bu ihtarın bulunup bulunmadığı kontrol edilmelidir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 182:** Boşanmada velâyet ve kişisel ilişki.
- **TMK m. 183:** Durumun değişmesi.
- **TMK m. 321:** Çocuğun soyadı.
- **TMK m. 322:** Karşılıklı yükümlülükler.
- **TMK m. 324:** Kişisel ilişkinin sınırları.
- **TMK m. 325:** Üçüncü kişilerle kişisel ilişki.
- **TMK m. 326:** Kişisel ilişkide yetkili mahkeme.
- **TMK m. 336:** Velâyetin kullanılması.
- **TMK m. 337:** Ana ve baba evli değilse velâyet.
- **TMK m. 347:** Çocukların aileye veya kuruma yerleştirilmesi.

MADDE

324

C. Çocuk ile kişisel ilişki
I. Ana ve baba ile
2. Sınırları

KANUN METNİ

(1) Ana ve babadan her biri, diğerinin çocuk ile kişisel ilişkisini zedelemekten, çocuğun eğitilmesi ve yetiştirilmesini engellemekten kaçınmakla yükümlüdür.

(2) Kişisel ilişki sebebiyle çocuğun huzuru tehlikeye girer veya ana ve baba bu haklarını birinci fıkrada öngörülen yükümlülüklerine aykırı olarak kullanırlar veya çocuk ile ciddî olarak ilgilenmezler ya da diğer önemli sebepler varsa, kişisel ilişki kurma hakkı reddedilebilir veya kendilerinden alınabilir.

(3) (Ek üçüncü fıkra:24/11/2021-7343/38 md.) Velayet kendisine bırakılan ana veya baba, kişisel ilişki düzenlemesinin gereklerini yerine getirmezse çocuğun menfaatine aykırı olmamak kaydıyla velayet değiştirilebilir. Bu husus kişisel ilişki kurulmasına dair kararda taraflara ihtar edilir.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 324, kişisel ilişki hakkının sınırlarını üç fıkrada çizer. **Birinci fıkra bir yükümlülük koyar:** ana ve babadan her biri, diğerinin çocukla kişisel ilişkisini zedelemekten ve çocuğun eğitilmesini ve yetiştirilmesini engellemekten kaçınmak zorundadır. **İkinci fıkra kaldırma sebeplerini sayar:** çocuğun huzurunun tehlikeye girmesi, hakkın bu yükümlülüğe aykırı kullanılması, ebeveynin çocukla ciddi olarak ilgilenmemesi ve diğer önemli sebepler varsa kişisel ilişki reddedilebilir veya kaldırılabilir. **Üçüncü fıkra 2021'de eklenmiştir:** velâyet sahibi kişisel ilişki düzenlemesinin gereklerini yerine getirmezse, çocuğun menfaatine aykırı olmamak kaydıyla velâyet değiştirilebilir ve bu husus kararda taraflara ihtar edilir. Uygulamadaki ana kural şudur: kaldırma **son çaredir** ve

1 Yargıtay 2. HD, 29.05.2025, E. 2025/2649, K. 2025/5503.

ancak hak amacına aykırı kullanılıyorsa veya çocuğun yüksek yararına açıkça aykırıysa mümkündür.[1]

TEMEL KAVRAMLAR

Zedelememe yükümlülüğü	Her iki ebeveynin, diğerinin çocukla ilişkisine engel olmama ödevi.
Reddetme	Kişisel ilişki talebinin baştan kabul edilmemesi.
Kaldırma	Kurulmuş kişisel ilişkinin ebeveynden alınması.
İhtar	Kişisel ilişkiye uyulmazsa velâyetin değişebileceğinin kararda taraflara bildirilmesi.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 324- Yürürlükteki Kanunda bulunmayan ve İsviçre Medenî Kanununun 274 üncü maddesinin ilk iki fıkrasını örnek alan bu maddede, ana ve babanın çocuk ile bir önceki madde gereğince kurabilecekleri kişisel ilişkilerinin sınırları belirlenmiştir. Birinci fıkraya göre, ana ve babadan her biri çocuğun diğeri ile kişisel ilişkisini zedelemekten ve çocuğun eğitilmesini ve yetiştirilmesini engellemekten kaçınmak zorundadır. İkinci fıkrada ise, ana ve babanın çocuk ile kişisel ilişki kurma taleplerinin reddedilebileceği veya bu hakkın ellerinden alınabileceği hâller sayılmaktadır. Buna göre, kişisel ilişki sebebiyle çocuğun huzurunun tehlikeye girmesi, ana ve babanın bu haklarını birinci fıkrada öngörülen yükümlülüklerine aykırı olarak kullanmaları veya çocuk ile ciddî olarak ilgilenmemeleri yahut başka önemli sebeplerin varlığı hâlinde, kişisel ilişki kurma talebi reddedilebilir ya da kişisel ilişki kurma hakkı ana ve babadan alınabilir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 123*

Gerekçenin ilk cümlesi maddenin yerini gösterir: bu hüküm, bir önceki maddeyle tanınan kişisel ilişki hakkının **sınırlarıdır.** Yani iki madde birlikte okunur: hak kuraldır (TMK m. 323), sınırlar istisnadır. Bu okuma, kaldırma sebeplerinin **dar yorumlanması** gerektiği sonucunu doğurur ve "kaldırma son çaredir" yaklaşımının dayanağıdır.[2] Gerekçenin ikinci önemli yanı, birinci fıkradaki yükümlülüğün **iki yönlü** olmasıdır: yalnızca velâyet sahibi değil, velâyeti olmayan ebeveyn de yükümlüdür. Velâyet sahibi diğer ebeveynin kişisel ilişkisini zedelememeli; velâyeti olmayan ebeveyn ise çocuğun eğitimini ve yetiştirilmesini engellememelidir. Bu ikinci yön uygulamada gözden kaçar: kişisel ilişki günlerinde çocuğu velâyet sahibine karşı yönlendiren, okul düzenini bozan ya da tedavisini aksatan ebeveyn de bu fıkrayı ihlal eder ve ikinci fıkra gereği hakkı kısıtlanabilir.

Gerekçenin kullandığı fiiller de dikkat çekicidir: kişisel ilişki talebi "**reddedilebilir**", hak "**alınabilir**". Kanun koyucu bu hâllerde zorunlu bir sonuç öngörmemiş, hâkime

2 Yargıtay 2. HD, 29.05.2025, E. 2025/2649, K. 2025/5503.

takdir yetkisi tanımıştır. Takdir ise çocuğun üstün yararı ve ölçülülük ilkesiyle kullanılır; bu nedenle kaldırmadan önce refakatçili veya yatısız görüşme gibi daha hafif tedbirlerin değerlendirilmesi gerekir.[3] Maddenin üçüncü fıkrası ise 2021'de eklendiği için Tasarı gerekçesinde yer almaz.

Gerekçenin açıkça belirttiği gibi, **eski Kanun'da bu maddenin karşılığı yoktur.** 743 sayılı Kanun kişisel ilişki hakkını genel bir hükümle tanımadığı için, bu hakkın sınırlarını da genel olarak düzenlememişti; kişisel ilişkinin hangi hâllerde reddedilebileceği veya kaldırılabileceği kanunda sayılmamış, mesele hâkimin boşanma kararındaki takdirine bırakılmıştı. Yeni Kanun iki şeyi birlikte yapmıştır. **Birincisi, ölçütleri kanuna yazmıştır:** çocuğun huzurunun tehlikeye girmesi, hakkın aykırı kullanılması, çocukla ciddi olarak ilgilenmeme ve diğer önemli sebepler. **İkincisi, yükümlülüğü karşılıklı kılmıştır:** her iki ebeveyne de diğerinin ilişkisini zedelememe ödevi yüklenmiştir. 2021'de bu yapıya bir üçüncü unsur eklenmiş ve velâyet sahibinin kişisel ilişkiye uymamasının doğrudan bir **velâyet** sonucu doğurabileceği kanuna yazılmıştır.

	743 sayılı Kanun	4721 sayılı Kanun m. 324
Zedelememe yükümlülüğü	Kanunda yoktu	Her iki ebeveyn için vardır
Kaldırma sebepleri	Sayılmamıştı	Dört hâl sayılmıştır
Hâkimin takdiri	Genel takdir	Sebeplere bağlı takdir
Velâyet sahibinin ihlali	Özel yaptırım yoktu	Velâyet değiştirilebilir (2021)
İhtar	Yoktu	Kararda yapılır (2021)
Yerine getirme	İcra dairesi	Adli destek ve mağdur hizmetleri müdürlüğü (2021)

Değişiklik durumu

Maddenin ilk iki fıkrası 2002'den bu yana değişmemiştir. **Üçüncü fıkra**, çocuk teslimi ve kişisel ilişki kararlarının yerine getirilmesini baştan düzenleyen 2021 reformunun parçası olarak eklenmiştir. Aynı reformla kararların yerine getirilmesi icra dairelerinden alınarak adli destek ve mağdur hizmetleri müdürlüklerine verilmiş ve teslim emrine aykırı davranana şikâyet üzerine disiplin hapsi öngörülmüştür (TMK m. 323). Üçüncü fıkranın getirdiği yenilik, velâyet sahibinin kişisel ilişkiyi engellemesini **velâyet hukukuna bağlamasıdır**: daha önce bu engelleme, ancak genel olarak "durumun değişmesi" kapsamında değerlendirilebiliyordu (TMK m. 183). Bugün ise kanun, bu davranışın velâyet değişikliğine yol açabileceğini açıkça söylemekte ve bunun kişisel ilişki kararında önceden **ihtar edilmesini** istemektedir. Uygulamada bu ihtarın hüküm fıkrasına yazılıp yazılmadığını kontrol etmek, iki taraf için de önemlidir.[4]

3 Yargıtay 2. HD, 29.05.2025, E. 2025/2649, K. 2025/5503.
4 Yargıtay 2. HD, 20.11.2025, E. 2025/5404, K. 2025/9980.

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde iki fıkra olarak yürürlüğe girdi	4721 s. K.
24.11.2021	Üçüncü fıkra eklendi: kişisel ilişki düzenlemesine uymayan velâyet sahibinin velâyeti değiştirilebilir, bu husus kararda ihtar edilir	7343 s. K. m. 38

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Yükümlülük	Diğerinin kişisel ilişkisini zedelememek	TMK m. 324/1
Kaldırma sebepleri	Huzurun tehlikesi, aykırı kullanım, ilgisizlik, önemli sebep	TMK m. 324/2
Kaldırma eşiği	Amacına aykırı kullanım veya açık aykırılık	Yargıtay 2. HD, K. 2025/5503
Cezaevindeki ebeveyn	Kural olarak engel değildir	Yargıtay 2. HD, K. 2021/706
İspat	İddianame yetmez, uzman raporu gerekir	Yargıtay 2. HD, K. 2021/9653
Sınırlandırma	Şartları kanıtlanmalı	Yargıtay 2. HD, K. 2023/1386
Çocuğun görüşü	Üstün yararına aykırı olmamak kaydıyla	Yargıtay 2. HD, K. 2023/1386
Alt sınır	Analık veya babalık duygularını tatmine elverişli	Yargıtay 2. HD, K. 2024/4445
Üst sınır	Çocuğun yaşına uygun süre	Yargıtay 2. HD, K. 2023/3019
Velâyet değişikliği	Kişisel ilişkiye uymayan velâyet sahibi için	TMK m. 324/3
İhtar	Kişisel ilişki kararında yapılır	Yargıtay 2. HD, K. 2025/9980
Yurt dışı	Velâyet sahibinin yetkisidir	Yargıtay 2. HD, K. 2023/2329

TBMM gerekçesine göre madde, **yürürlükteki Kanun'da bulunmayan** ve İsviçre Medenî Kanunu'nun 274. maddesinin ilk iki fıkrasını örnek alan bir düzenlemedir ve bir önceki maddeyle tanınan kişisel ilişkinin **sınırlarını** belirler. Gerekçe iki fıkrayı ayrı ayrı açıklar. **Birinci fıkraya göre** ana ve babadan her biri çocuğun diğeri ile kişisel ilişkisini zedelemekten ve çocuğun eğitilmesini ve yetiştirilmesini engellemekten **kaçınmak zorundadır**. **İkinci fıkrada** ise kişisel 1

ilişki kurma taleplerinin **reddedilebileceği** veya bu hakkın **ellerinden alınabileceği** hâller sayılmaktadır. Gerekçenin kullandığı "reddedilebilir" ve "alınabilir" ifadeleri, hâkime bir **takdir** alanı bırakıldığını gösterir; kanun bu hâllerde kişisel ilişkinin zorunlu olarak kaldırılacağını söylemez. Üçüncü fıkra ise 2002 metninde yoktu; 2021'de 7343 sayılı Kanunla eklenmiştir ve bu nedenle Tasarı gerekçesinde yer almaz. Tasarının 324. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almamış, madde Tasarıdaki hâliyle kanunlaşmıştır (S. Sayısı 723, s. 311-315).

DİKKAT

Bu maddede en sık yapılan hata, **kaldırma talebini bir suçlamaya dayandırmaktır.** Bir şikâyet dilekçesi veya iddianame, kişisel ilişkinin kaldırılması için yeterli değildir; ceza mahkemesinin **mahkûmiyet hükmü** hukuk hâkimini bağlar, iddianame bağlamaz. Mahkemenin yapması gereken, psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacıdan oluşan bilirkişi heyetinden rapor almak ve bütün delilleri birlikte değerlendirmektir.[5] İkinci uyarı **ara çözümlere** ilişkindir: kaldırma son çaredir; mahkeme önce refakatçili ve yatısız görüşme gibi seçenekleri değerlendirmek zorundadır. Üçüncü uyarı **cezaevindeki ebeveyne** ilişkindir: tutuklu veya hükümlü olmak kural olarak kişisel ilişkiye engel değildir; ilişki infaz mevzuatındaki görüş imkânları ölçüsünde kurulur.[6] Son olarak, kişisel ilişkiye uymamanın velâyet sahibi bakımından artık açık bir yaptırımı vardır: **velâyet değiştirilebilir.**

II. Birinci Fıkra: Zedelememe Yükümlülüğü

- **Kapsam:** Her iki ebeveyn için geçerlidir (TMK m. 324/1).
- **Velâyet sahibi için:** Diğer ebeveynle ilişkiyi engellememek.
- **Velâyet dışı ebeveyn için:** Çocuğun eğitimini ve yetiştirilmesini engellememek.
- **Tipik ihlaller:** Çocuğu teslim etmemek, görüşme günü şehir dışına götürmek, çocuğu diğer ebeveyne karşı kışkırtmak.
- **Sınır:** Velâyet sahibinin yurt dışına götürme yetkisi velâyetin sonucudur.[7]
- **Yaptırım:** Velâyet değişikliği ve disiplin hapsi.[8]

5 Yargıtay 2. HD, 16.12.2021, E. 2021/9465, K. 2021/9653.
6 Yargıtay 2. HD, 28.01.2021, E. 2021/180, K. 2021/706.
7 Yargıtay 2. HD, 10.05.2023, E. 2023/694, K. 2023/2329.
8 Yargıtay 2. HD, 20.11.2025, E. 2025/5404, K. 2025/9980.

III. İkinci Fıkra: Kaldırma Sebepleri

Sebep	Açıklama	Uygulamadaki örnek
Çocuğun huzurunun tehlikeye girmesi	Kişisel ilişki çocuğun bedensel veya ruhsal gelişimini tehdit ediyorsa	Uzman raporuyla tespit edilen ağır zarar
Yükümlülüğe aykırı kullanım	Hak, diğer ebeveynin ilişkisini veya çocuğun eğitimini zedeleyecek biçimde kullanılıyorsa	Çocuğu diğer ebeveyne karşı yönlendirme
Ciddi olarak ilgilenmeme	Ebeveyn uzun süre çocukla hiç ilgilenmiyorsa	Kişisel ilişki günlerine yıllarca gelmeme
Diğer önemli sebepler	Kanunun açık bıraktığı genel hâl	Somut olayın koşullarına göre

- **Eşik:** Amacına aykırı kullanım veya çocuğun yüksek yararına açık aykırılık.[9]
- **Takdir:** Kanun "reddedilebilir" der; zorunluluk öngörmez.
- **Ara çözümler:** Refakatçili, yatısız, uzman gözetiminde görüşme.

IV. Kaldırma Sayılmayan Hâller

- **Cezaevinde olmak:** Kural olarak engel değildir.[10]
- **Yalnızca iddianame:** Kaldırma için yetmez.[11]
- **Çocuğun isteksizliği:** Tek başına belirleyici değildir.[12]
- **Velâyet sahibinin düzen kaygısı:** Kişisel ilişkiyi en aza indirmeye yetmez.
- **Uzaklık:** Kişisel ilişkinin biçimini belirler, varlığını ortadan kaldırmaz.
- **Yeni evlilik:** Yeni olgu olarak değerlendirilir; önlem ancak zorunlu kılıyorsa alınır (TMK m. 183).

V. Düzenlemenin Ölçüsü

- **Alt sınır:** Analık veya babalık duygularını tatmine elverişli olmalı.[13]
- **Üst sınır:** Çocuğun yaşına uygun olmalı.[14]
- **Yatılı düzen:** Sosyal inceleme engel görmüyorsa kurulmalı.[15]
- **Cezaevinde:** Görüş günleri ve mesafe dikkate alınır.
- **Anlaşmalı boşanmada:** Protokoldeki dar düzen sonradan genişletilebilir.
- **Kamu düzeni:** Kişisel ilişki talebi kamu düzenine ilişkindir.

9 Yargıtay 2. HD, 29.05.2025, E. 2025/2649, K. 2025/5503.
10 Yargıtay 2. HD, 28.01.2021, E. 2021/180, K. 2021/706.
11 Yargıtay 2. HD, 16.12.2021, E. 2021/9465, K. 2021/9653.
12 Yargıtay 2. HD, 28.03.2023, E. 2023/32, K. 2023/1386.
13 Yargıtay 2. HD, 10.06.2024, E. 2023/8297, K. 2024/4445.
14 Yargıtay 2. HD, 07.06.2023, E. 2023/4385, K. 2023/3019.
15 Yargıtay 2. HD, 26.03.2024, E. 2023/9549, K. 2024/2079.

VI. Üçüncü Fıkra: Velâyet Değişikliği ve İhtar

- **Kural:** Kişisel ilişkiye uymayan velâyet sahibinin velâyeti değiştirilebilir (TMK m. 324/3).
- **Koşul:** Çocuğun menfaatine aykırı olmamak.
- **İhtar:** Kişisel ilişki kararında taraflara yapılır.
- **Yürürlük:** 7343 sayılı Kanunla 2021'de eklenmiştir.
- **İlişki:** Durumun değişmesi hükmüyle birlikte uygulanır (TMK m. 183).
- **Kesinlik:** Velâyet değişikliğinde bölge adliye mahkemesi kararı kesindir.[16]

UYGULAMA NOTU

Bu madde iki taraf için ayrı ayrı okunmalıdır. **Kişisel ilişkinin kaldırılmasını ya da daraltılmasını isteyen taraf** üç şeyi göstermelidir. Birincisi, ikinci fıkradaki sebeplerden hangisinin gerçekleştiği **somut olaylarla** anlatılmalıdır; "çocuk huzursuz dönüyor" gibi genel ifadeler yetmez. İkincisi, bu olaylar **delillendirilmelidir**: uzman raporu, okul rehberlik servisinin gözlemi, sağlık kayıtları, varsa ceza mahkemesinin kesinleşmiş hükmü. Bir şikâyet ya da iddianame tek başına yeterli değildir; mahkemeden psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacıdan oluşan heyetten rapor alınması açıkça istenmelidir. Üçüncüsü, **ara çözümlerin** — refakatçili görüşme, yatısız görüşme, uzman gözetimi — de neden yetmediği açıklanmalıdır; mahkeme kaldırmadan önce bunları değerlendirmek zorundadır. **Kişisel ilişkinin korunmasını ya da genişletilmesini isteyen taraf** ise savunmasını ölçüler üzerine kurmalıdır: mevcut düzenin analık veya babalık duygularını tatmine elverişli olmadığı, çocuğun yaşının ve okul durumunun daha uzun ya da yatılı bir düzene elverdiği, sosyal inceleme raporunun bunu desteklediği gösterilmelidir. Ebeveynin cezaevinde, yurt dışında ya da başka bir şehirde bulunması kişisel ilişkinin **biçimini** belirler; hakkı ortadan kaldırmaz. **Velâyet sahibi karşı taraf kişisel ilişkiyi engelliyorsa** önce kararın yerine getirilmesi için adli destek ve mağdur hizmetleri müdürlüğüne başvurulmalı, teslim emrine uyulmazsa bir ay içinde disiplin hapsi için şikâyette bulunulmalıdır; ihlal süregelirse üçüncü fıkraya dayanarak **velâyetin değiştirilmesi** istenmelidir. Bu davada kişisel ilişki kararındaki **ihtar** ve müdürlük tutanakları mutlaka dosyaya konulmalıdır; velâyet değişikliği davasında bölge adliye mahkemesinin kararı kesin olduğundan, delillerin ilk derece ve istinaf aşamasında eksiksiz sunulması gerekir.[17]

16 Yargıtay 2. HD, 29.05.2025, E. 2025/2649, K. 2025/5503.
17 Yargıtay 2. HD, 29.05.2025, E. 2025/2649, K. 2025/5503.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
20.11.2025 · E. 2025/5404 · K. 2025/9980

Kişisel ilişkiye engel olan velâyet sahibi, velâyetin değiştirilmesi davasıyla karşılaşabilir

Velâyeti annede olan çocukların, babayla kişisel ilişki günlerinde yurt dışına çıkışının babanın rızasına bağlanması istendi. Daire, kişisel ilişkiye engel olan davranışların kanundaki sonuçlarını sıralamıştır.

> *Kişisel ilişki hakkının sınırlarını belirleyen 4721 sayılı Kanun'un 324 üncü maddesi, ana ve babanın, çocuk ile kişisel ilişki kurma hakkını kullanırken uymaları gereken yükümlülükleri ve sınırları belirlemiştir. Maddenin üçüncü fıkrası ise velayet hakkına sahip anne veya babanın, kişisel ilişki kurulmasının gereklerini yerine getirmezse, velayetin değiştirilebileceği düzenlenmiştir. Çocukla kişisel ilişki kurma halinde yükümlülük altına giren velayet hakkı sahibi taraf, çocukla kişisel ilişki kurma hakkına sahip kişiler arasında kurulacak kişisel ilişkiye engel olacak davranışlardan kaçınmalıdır. Aksi halde 4721 sayılı Kanun'un 324 üncü maddesinin üçüncü fıkrası gereği velayet hakkı kendisinde olan taraf velayetin değiştirilmesi davası ile karşı karşıya kalabilir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, maddenin 2021'de eklenen **üçüncü fıkrasını** somutlaştırır. Birinci fıkra her iki ebeveyne de diğerinin çocukla kişisel ilişkisini zedelememe yükümlülüğü yükler; üçüncü fıkra bu yükümlülüğün velâyet sahibi tarafından ihlalini doğrudan bir **yaptırıma** bağlar: kişisel ilişki düzenlemesinin gereklerini yerine getirmeyen velâyet sahibinin, çocuğun menfaatine aykırı olmamak kaydıyla **velâyeti değiştirilebilir.** Kanun bir usul güvencesi de koymuştur: bu sonuç, kişisel ilişki kurulmasına dair kararda taraflara **ihtar edilir.** Daire aynı kararda, velâyet sahibinin ihlaline karşı ayrıca şikâyet üzerine disiplin hapsi yolunun da açık olduğunu belirtmiştir (TMK m. 323). Kişisel ilişki kararının hüküm fıkrasında bu ihtarın yer alıp almadığı kontrol edilmelidir; ihtar, sonradan açılacak velâyet davasında güçlü bir dayanaktır.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
29.05.2025 · E. 2025/2649 · K. 2025/5503

Kişisel ilişki ancak hak amacına aykırı kullanılıyorsa veya çocuğun yüksek yararına açıkça aykırıysa kaldırılabilir

Velâyeti anneye bırakılan çocuk ile baba arasındaki kişisel ilişki tümüyle kaldırılmıştı; baba bu karara karşı kanun yoluna başvurmuştur.

> *Ana veya baba, amacına aykırı kullanmadıkça veya çocuğun yüksek yararına açıkça aykırı düşmedikçe çocukla kişisel ilişki hakkından yoksun bırakılamaz. Somut olayda, babanın, velâyeti kendisine bırakılmayan çocuğu ile kişisel ilişki hakkının tamamen kaldırılması ortak çocuğun yüksek yararına olmayıp, babayı bu haktan yoksun kılmakta doğru değildir. O halde, velayeti anneye bırakılan*

> *ortak çocuk ile baba arasında refakatçi eşliğinde ve yatısız olacak şekilde uygun kişisel ilişki tesisi de düşünülerek bir karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde kişisel ilişkinin tümden kaldırılması şeklinde karar verilmesi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Maddenin ikinci fıkrası kişisel ilişkinin reddedilebileceği veya kaldırılabileceği dört hâli sayar: çocuğun huzurunun tehlikeye girmesi, hakkın birinci fıkradaki yükümlülüklere aykırı kullanılması, ebeveynin çocukla ciddi olarak ilgilenmemesi ve diğer önemli sebepler. Bu karar, bu sebeplerin **nasıl uygulanacağını** gösterir: kaldırma, hak **amacına aykırı** kullanılıyorsa veya ilişki çocuğun yüksek yararına **açıkça** aykırıysa mümkündür; aksi hâlde mahkeme kaldırma yerine ara çözümleri düşünmek zorundadır. Kararda gösterilen ara çözüm **refakatçi eşliğinde ve yatısız** kişisel ilişkidir. Kanun metnindeki "reddedilebilir veya kendilerinden alınabilir" ifadesi de bu yorumu destekler: kanun **"reddedilir"** demiyor, hâkime takdir tanıyor; takdir ise ölçülülük ilkesiyle kullanılmalıdır.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
28.01.2021 · E. 2021/180 · K. 2021/706

Ebeveynin cezaevinde tutuklu veya hükümlü olması kural olarak kişisel ilişkiye engel değildir

Boşanma kararıyla çocuğun velâyeti anneye verilmiş, baba cezaevinde bulunduğu için çocuk ile baba arasında kişisel ilişki kurulmasına yer olmadığına karar verilmişti.

> *"Düzenli kişisel ilişki kurmak ve bu ilişkiyi sürdürmek, çocuk için bir hak olduğu gibi, ana ve baba için de bir haktır. Bu hak, sadece çocuğun yüksek yararı gerektirdiği takdirde kısıtlanabilir veya kendilerinden alınabilir (Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Avrupa Sözleşmesi m. 4). Babanın cezaevinde tutuklu veya hükümlü olması kural olarak çocukla kişisel ilişki kurmasına engel değildir. Ceza ve tutukevinin, tutuklu ve hükümlülerin yakınlarıyla mevzuat çerçevesinde görüşme imkanı ölçüsünde, çocukla tutuklu veya hükümlü ebeveyni arasında kişisel ilişki tesis edilebilir. Nitekim, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 83. maddesi ve bu kanuna dayanılarak çıkartılan "Ceza ve İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Tüzüğün" (R.G. 6.4.2006 tarih ve 26131 sayı) 126. maddesi, hükümlülere üçüncü dereceye kadar kan ve kayın hısımları ile görüşme ve ziyaret hakkı tanımış, "Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Fdilmeleri Hakkındaki Yönetmeliğin" (R.G. 17.6.2005 tarih 25848 sayı) 9. ve 14'üncü maddeleri de, hükümlü ve tutukluya çocuğu ile görüşme hakkı ve açık görüş imkanı vermiştir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, uygulamada sıkça yapılan bir hatayı düzeltir: ebeveynin cezaevinde olması **tek başına** kaldırma veya ret sebebi değildir. Daire, ceza infaz mevzuatının hükümlü ve tutuklulara çocuklarıyla görüşme ve **açık görüş** imkânı tanıdığını hatırlatmış; kişisel ilişkinin bu imkânlar ölçüsünde kurulması gerektiğini belirtmiştir. Hak, Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'ne

göre de ancak **çocuğun yüksek yararı gerektirdiği takdirde** kısıtlanabilir veya kaldırılabilir. Ayrım şudur: cezaevinde bulunmak bir **fiilî durumdur** ve kişisel ilişkinin **biçimini** belirler; ret veya kaldırma ise ancak ilişkinin çocuğa zarar verdiği hâllerde gündeme gelir. Suçun niteliği ve çocuğa yönelik bir tehlike varsa bu ayrıca değerlendirilir.

4 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
28.01.2021 · E. 2021/180 · K. 2021/706

Cezaevindeki ebeveyn için kişisel ilişki; çocuğun yaşı, eğitimi, görüş günleri ve cezaevine uzaklık dikkate alınarak düzenlenir

Aynı dosyada Daire, cezaevindeki ebeveyn ile çocuk arasındaki kişisel ilişkinin nasıl kurulacağını da göstermiştir.

> *Buna göre; çocuğun yaşı, eğitim çağında olması, görüş günleri, ortak çocuğun bulunduğu yer ile hükümlü babanın bulunduğu cezaevi arasındaki mesafe dikkate alınarak, infazda tereddüt oluşmayacak şekilde davalı baba ile çocuk arasında kişisel ilişki düzenlenmesi gerekmekte iken davalının cezaevinde olduğu gerekçesiyle davalı baba ile çocuk arasında kişisel ilişki tesis edilmemesi doğru görülmemiş bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Bu bölüm, kişisel ilişkinin **somut koşullara göre biçimlendirilmesi** gerektiğini gösterir. Cezaevindeki bir ebeveyn için hafta sonu yatılı görüşme düzenlemek mümkün değildir; ama kişisel ilişkiyi hiç kurmamak da doğru değildir. Mahkemenin dikkate alması gereken ölçütler kararda tek tek sayılmıştır: **çocuğun yaşı**, **eğitim çağında olup olmadığı**, cezaevinin **görüş günleri** ve çocuğun bulunduğu yer ile cezaevi arasındaki **mesafe.** Bu ölçütlere göre kurulan düzen, **infazda tereddüt oluşturmayacak** açıklıkta olmalıdır. Aynı mantık, uzun süreli hastanede yatan, yurt dışında yaşayan ya da farklı bir şehirde çalışan ebeveynler için de geçerlidir: kişisel ilişkinin biçimi değişir, hakkın kendisi ortadan kalkmaz.

5 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
16.12.2021 · E. 2021/9465 · K. 2021/9653

Kaldırma için iddianame yetmez; mahkûmiyet hükmü hukuk hâkimini bağlar ve uzman heyetinden rapor alınmalıdır

Bölge adliye mahkemesi, babanın çocuğa şiddet uyguladığı iddiasıyla açılmış bir kamu davasının iddianamesine dayanarak çocuk ile baba arasında kişisel ilişki kurulmasına yer olmadığına karar vermiştir.

> *Ceza mahkemesinin mahkumiyet hükmü hukuk hakimini bağlar. Dosyada sadece iddianame bulunmaktadır. Henüz davacı-karşı davalı erkek hakkında...*

DEĞERLENDİRME Bu karar, kaldırma sebeplerinin **nasıl ispat edileceğini** gösterir. Bir iddianame, bir suçlamadır; henüz ispatlanmış bir olgu değildir. Ceza mahkemesinin **mahkûmiyet hükmü** hukuk hâkimini bağlar, iddianame ise bağlamaz. Daire bu nedenle, yalnızca iddianameye dayanılarak kişisel ilişkinin kaldırıl-

masını **eksik inceleme** saymış ve izlenecek yolu göstermiştir: aile mahkemesinin **psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacıdan oluşan bilirkişi heyetinden** kişisel ilişki düzenlemesine ilişkin rapor alması, ardından bütün delilleri birlikte değerlendirmesi. Bu, çocuğun korunmasından vazgeçmek anlamına gelmez: ceza yargılaması sürerken mahkeme, uzman raporuna dayanarak **geçici olarak** refakatçili veya sınırlı bir düzen kurabilir. Önemli olan, kararın bir suçlamaya değil, **değerlendirilmiş delile** dayanmasıdır.

6 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
10.06.2024 · E. 2023/8297 · K. 2024/4445

Kişisel ilişki çocuğun gelişimi kadar ebeveynin analık veya babalık duygularını tatmine de elverişli olmalıdır

Boşanma kararıyla çocuğun velâyeti babaya verilmiş, anne ile çocuk arasında dar bir kişisel ilişki kurulmuştu. Anne, bu düzenlemenin yetersiz olduğunu ileri sürerek kanun yoluna başvurmuştur.

> *Anne ve babasından veya bunlardan birinden ayrılan çocuğun ana veya babasıyla düzenli kişisel ilişki kurması ve sürdürmesi, çocuk için bir hak olduğu gibi ana veya baba için de bir haktır. Kişisel ilişkinin düzenlenmesinde çocuğun bedeni ve fikri gelişimi yanında analık veya babalık duygularını tatmini de önemlidir. 4721 sayılı Kanun'un 182 nci maddesinin ikinci fıkrası ve 324 üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca kişisel ilişki düzenlenmesinde çocuğun sağlık, eğitim ve ahlâk bakımından üstün yararı esas tutulur. Somut uyuşmazlıkta toplanan deliller ve dosya kapsamına göre; velâyeti babaya verilen ortak çocuk ile annesi arasında kurulan kişisel ilişki annelik duygularını tatmine elverişli olmadığı gibi, çocuğun fikri ve sosyal gelişmesi için de yetersizdir. İlk Derece Mahkemesince anne ile ortak çocuk arasında daha uygun süreli kişisel ilişki tesisi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması uygun görülmemiş ve bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, maddenin **alt sınırını** gösterir. Kişisel ilişki yalnızca kâğıt üzerinde var olmamalı; ebeveynin **analık veya babalık duygularını tatmine elverişli** ve çocuğun **fikrî ve sosyal gelişmesine yeterli** olmalıdır. Kararın vurguladığı iki taraflılık önemlidir: düzenli kişisel ilişki kurmak ve sürdürmek **hem çocuğun hem ebeveynin** hakkıdır. Bu nedenle, velâyet sahibi ebeveynin veya mahkemenin "çocuğun düzeni bozulmasın" gerekçesiyle kişisel ilişkiyi en aza indirmesi, maddenin amacına aykırıdır. Kişisel ilişki talebinde süre somut olarak gerekçelendirilmelidir: çocuğun yaşı, okul durumu, mesafe ve daha önceki ilişkinin yoğunluğu, hangi sürenin yeterli olduğunu belirleyen ölçütlerdir.

7 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
26.03.2024 · E. 2023/9549 · K. 2024/2079

Çocuk anne şefkatine olduğu gibi baba şefkatine de muhtaçtır; sosyal inceleme engel görmüyorsa yatılı kişisel ilişki kurulmalıdır

Anlaşmalı boşanmada kurulan kademeli ve kısa süreli kişisel ilişkinin genişletilmesi istendi. Sosyal inceleme raporu, çocuğun babayla yatılı kalmasına engel bir hâl bulunmadığını ve yatılı düzenlemenin çocuğun üstün yararına olacağını belirtiyordu.

> *...velâyeti annesinde bulunan ortak çocuğun anne şefkatine olduğu gibi baba şefkatine de muhtaç olduğu, babanın da çocuğuyla yatılı bir şekilde vakit geçirebilmesi gerektiği, dinlenen tanık beyanlarında, baba ile çocuk arasında yatılı bir şekilde kişisel ilişki kurulmasına engel teşkil edebilecek, babanın çocuğuna karşı olumsuz herhangi bir tutum ve davranışından söz edilmediği, aksine tanık beyanlarından baba ile çocuk arasındaki sevgi bağının güçlü olduğunun anlaşıldığı, isteğin kamu düzenine ilişkin olması nedeniyle çocuğun anayasal hakkı olan baba ile birbirlerini tanımak, iyi ilişki kurmak ve manevi bağlarının devamını sağlamak gerektiği hususları gözetilerek ve çocuğun yaşam koşulları, eğitim, sağlık ve ulaşım durumları, çocuğun üstün yararı dikkate alınarak babalık duygularını tatmine elverişli ve çocuğun da baba sevgisi ve şefkatini tatmasına yeterli şekilde kişisel ilişki tesisi yoluna gidilmesi gerektiği, boşanma davasında kurulan kişisel ilişkinin yeterli olmadığı anlaşılmaktadır.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, **genişletme talepleri** için bir yol haritasıdır. Daire; sosyal inceleme raporunun yatılı düzenlemeyi desteklediğini, tanık anlatımlarında babanın çocuğa olumsuz bir tutumundan söz edilmediğini ve aralarındaki sevgi bağının güçlü olduğunu birlikte değerlendirmiştir. Kararın dikkat çekici bir ifadesi de vardır: kişisel ilişki talebi **kamu düzenine ilişkindir** ve çocuğun **anayasal hakkı** olan ebeveynle birbirini tanıma, iyi ilişki kurma ve manevî bağların devamını sağlama amacına hizmet eder. Anlaşmalı boşanmada kabul edilen dar bir kişisel ilişki düzenlemesi, koşullar değiştiğinde ve çocuk büyüdüğünde **yeniden düzenlenebilir**; protokolde imzalanmış olması bunu engellemez.

8 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
07.06.2023 · E. 2023/4385 · K. 2023/3019

Kişisel ilişki çocuğun yaşına uygun olmalıdır; okul çağına gelmemiş küçük çocuk için çok uzun kesintisiz süreler de yararına aykırıdır

Bölge adliye mahkemesi, okul çağına gelmemiş küçük bir çocuk ile baba arasında yarıyıl tatilinde bir hafta ve temmuz ayının tamamı boyunca kesintisiz kişisel ilişki kurmuştu.

> *...kurulan kişisel ilişkinin, ortak çocuğun okul çağında olmadığı ve yaşı dikkate alındığında uzun olup, çocuğun bedeni ve fikri gelişmesine engel olacağı gibi üstün yararına da aykırıdır. Bu husus gözetilerek daha uygun sürelerde kişisel ilişki tesisi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması bozmayı gerektirir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, kişisel ilişkinin **üst sınırını** gösterir ve bir önceki kararla birlikte okunmalıdır. Ölçü yalnızca "yeterli" olmak değil, **çocuğun yaşına uygun** olmaktır. Çok küçük bir çocuğun, bakımını üstlenen ebeveynden bir ay boyunca kesintisiz ayrı kalması, bedensel ve fikrî gelişimine engel olabilir. Daire bu nedenle süreyi uzun bulmuş ve düzenlemeyi **düzelterek onamıştır.** Pratik sonuç şudur: küçük yaştaki çocuklar için **kısa ve sık** görüşme, büyük çocuklar ve okul çağındakiler için **daha uzun ve yatılı** görüşme düzenlenir. Çocuk büyüdükçe süre genişletilebilir; ancak bu genişleme ileride ayrıca istenmelidir, çünkü geleceğe dönük kademeli takvim kurulamamaktadır.

9 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
28.03.2023 · E. 2023/32 · K. 2023/1386

Sınırlandırma şartları gerçekleşmedikçe kişisel ilişki daraltılamaz; çocuğun görüşü üstün yararına aykırı olmamak kaydıyla dikkate alınır

Velâyet sahibi ebeveyn, diğer ebeveynle çocuk arasındaki kişisel ilişkinin sınırlandırılmasını istemiştir; bölge adliye mahkemesi talebi kabul etmiştir.

> *"...kurulan kişisel ilişkinin sınırlandırılması şartları oluşmadığı gibi kısıtlamanın çocuğun üstün yararına olduğu olgusunun da oluşmadığı, çocuğun görüşünün üstün yararına aykırı olmamak kaydıyla dikkate alınabileceği, bu itibarla davanın kabulü şartları oluşmadığından davanın reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm tesisi bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Karar iki kuralı birlikte koyar. **Birincisi ispat yüküne ilişkindir:** maddenin ikinci fıkrasındaki sebeplerden biri kanıtlanmadıkça kişisel ilişki daraltılamaz; sınırlandırmanın çocuğun üstün yararına olduğu da ayrıca ortaya konmalıdır. **İkincisi çocuğun görüşüne ilişkindir:** çocuğun görüşü önemlidir ve dikkate alınır, ancak **üstün yararına aykırı olmamak kaydıyla.** Bu kayıt, uygulamada sık karşılaşılan bir soruna cevap verir: çocuğun "görüşmek istemiyorum" demesi tek başına belirleyici değildir; bu beyanın çocuğun kendi iradesini mi yansıttığı, yoksa velâyet sahibi ebeveynin etkisiyle mi oluştuğu uzman incelemesiyle değerlendirilmelidir. Çocuğun direnci gerçekse ve ciddi bir sebebe dayanıyorsa, çözüm çoğu zaman kaldırma değil, uzman eşliğinde kademeli bir yeniden yakınlaşmadır.

10 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
10.05.2023 · E. 2023/694 · K. 2023/2329

Velâyet sahibi, velâyetin doğal sonucu olarak çocuğu yurt dışına götürebilir; diğer ebeveynin muvafakatinin aranmaması için dava açılması gereksizdir

Velâyeti kendisinde olan anne, çocukların yurt dışına çıkışı için izin verilmesini ve babanın muvafakatinin aranmamasını istemiştir; bölge adliye mahkemesi talebi kabul etmiştir.

> *Ortak çocukların velâyetinin annede bulunması ve çocukalrın yasal temsilcisinin anne olması karşısında velâyet hakkının niteliği gereği annenin ortak çocukları yurt dışına götürme yetkisi bulunmaktadır.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, kişisel ilişkinin **velâyet karşısındaki sınırını** diğer yönden gösterir. Velâyet sahibi ebeveyn, çocuğun yasal temsilcisidir ve çocuğu yurt dışına götürme yetkisi **velâyetin doğal sonucudur**; bunun için ayrıca mahkemeden izin almasına veya diğer ebeveynin muvafakatinin aranmamasına karar verilmesine gerek yoktur. Daire bu nedenle davada **hukukî yarar bulunmadığını** ve davanın usulden reddedilmesi gerektiğini kabul etmiştir. Diğer ebeveynin kişisel ilişki hakkını koruyan araç ise başkadır: velâyet sahibi, bu yetkisini kişisel ilişkiyi **engelleyecek** biçimde kullanırsa maddenin birinci fıkrasındaki yükümlülüğü ihlal etmiş olur ve üçüncü fıkradaki velâyet değişikliği yaptırımı gündeme gelir. Aynı yönde, kişisel ilişki günlerinde yurt dışı çıkışının diğer ebeveynin rızasına bağlanması talebi de hukukî yarar yokluğundan reddedilmektedir.[18]

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 182:** Boşanmada velâyet ve kişisel ilişki.
- **TMK m. 183:** Durumun değişmesi.
- **TMK m. 322:** Karşılıklı yükümlülükler.
- **TMK m. 323:** Kişisel ilişki kurulması.
- **TMK m. 325:** Üçüncü kişilerle kişisel ilişki.
- **TMK m. 326:** Kişisel ilişkide yetkili mahkeme.
- **TMK m. 336:** Ana ve baba evliyken ve boşanmada velâyet.
- **TMK m. 339:** Velâyetin içeriği.
- **TMK m. 346:** Çocuğun korunması için önlemler.
- **TMK m. 351:** Velâyette durumun değişmesi.

18 Yargıtay 2. HD, 20.11.2025, E. 2025/5404, K. 2025/9980.

MADDE

325

C. Çocuk ile kişisel ilişki
II. Üçüncü kişiler ile

KANUN METNİ

(1) Olağanüstü hâller mevcutsa, çocuğun menfaatine uygun düştüğü ölçüde çocuk ile kişisel ilişki kurulmasını isteme hakkı diğer kişilere, özellikle hısımlarına da tanınabilir.
(2) Ana ve baba için öngörülen sınırlamalar üçüncü kişiler için kıyas yoluyla uygulanır.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 325, kişisel ilişki hakkını ana ve babanın dışına genişletir. Kanun iki koşul arar: **olağanüstü hâller** bulunmalı ve kişisel ilişki **çocuğun menfaatine** uygun düşmelidir. Bu koşullar varsa hak "diğer kişilere, özellikle hısımlarına" tanınabilir; uygulamadaki davaların büyük kısmı **büyükanne ve büyükbabaların** torunlarıyla kişisel ilişki talebidir. Yargıtay'a göre çocuğun, büyükanne ve büyükbabayla bağını kuran **ebeveyninin ölümü** olağanüstü hâldir;[1] ebeveyn hayattaysa ve kişisel ilişki hakkı varsa, onun başka bir şehirde yaşaması tek başına yetmez.[2] Kurulan kişisel ilişki ana ve babaya tanınan genişlikte olamaz, ama **torun sevgisini tatmaya** elverişli olmalıdır.[3] İkinci fıkra gereği ana ve baba için öngörülen sınırlamalar, özellikle kişisel ilişkinin reddi ve kaldırılması sebepleri, üçüncü kişilere **kıyasen** uygulanır.

TEMEL KAVRAMLAR

Olağanüstü hâl	Üçüncü kişinin çocukla olağan yollardan ilişki kuramamasına yol açan istisnai durum; tipik örneği ebeveynin ölümüdür.
Hısım	Kan veya kayın bağıyla bağlı kişi; büyükanne, büyükbaba, kardeş, hala, amca, dayı, teyze.

1 Yargıtay 2. HD, 08.02.2018, E. 2017/7083, K. 2018/1644.
2 Yargıtay 2. HD, 13.05.2026, E. 2026/2961, K. 2026/5564.
3 Yargıtay 2. HD, 26.02.2026, E. 2025/10915, K. 2026/2212.

Kıyasen uygulama	Ana ve baba için konmuş sınırlama kurallarının üçüncü kişilere de benzer biçimde uygulanması.
Torunla kişisel ilişki davası	Büyükanne veya büyükbabanın velâyet sahibine karşı açtığı, torunla görüşme düzeni kurulması davası.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 325- Yürürlükteki Kanunda mevcut olmayan ve İsviçre Medenî Kanununun 274a maddesinden alınan bu maddede, ana ve baba dışında kalan üçüncü kişilerin, özellikle de hısımların, olağanüstü sebeplerin varlığı hâlinde ve çocuğun menfaatine uygun düştüğü ölçüde, çocuk ile kişisel ilişki kurabilecekleri hükme bağlanmaktadır. Madde, bugün sadece büyükana ve büyükbabaların torunlarıyla kişisel ilişki kurma hakları açısından bir Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararıyla sonuca bağlanmış olan bir sorunu, üçüncü kişilerin çocuk ile kişisel ilişki kurmaları için gerekli olan koşulları da belirten bir Medenî Kanun hükmüyle açıklığa kavuşturmak amacını taşımaktadır. İkinci fıkrada, ana ve babanın çocuk ile kişisel ilişki kurma haklarıyla ilgili sınırlamaların burada da kıyas yoluyla uygulanacağı belirtilmiştir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 123*

Gerekçe üç şey söyler. **Birincisi, kaynak:** madde, İsviçre Medenî Kanunu'nun 274a maddesinden alınmıştır; ana ve babanın kişisel ilişki hakkını düzenleyen 273 ve 274. maddelerin hemen ardından gelir ve aynı yapıyı Türk hukukunda da korur (TMK m. 323, TMK m. 324). **İkincisi, amaç:** 743 sayılı Kanun döneminde bu konu kanunla değil, bir **içtihadı birleştirme kararıyla** çözülmüştü ve çözüm yalnızca büyükana ve büyükbabaların torunlarıyla ilişkisini kapsıyordu. Yeni Kanun hem hak sahiplerini **bütün üçüncü kişilere** genişletmiş hem de bu genişlemenin **koşullarını** kanuna yazmıştır. Gerekçenin kullandığı "olağanüstü **sebepler**" ifadesi, kanun metnindeki "olağanüstü **hâller**" ile aynı koşulu anlatır: ana ve baba dışındaki kişilerin çocukla ilişki kurma hakkı kural değil, **istisnadır**. **Üçüncüsü, sınırlar:** ana ve baba için öngörülen sınırlamalar, özellikle kişisel ilişkinin reddi veya kaldırılması sebepleri, üçüncü kişilere kıyasen uygulanır. Bu nedenle üçüncü kişinin kişisel ilişkisi, çocuğun huzurunu tehlikeye sokarsa ya da hak amacına aykırı kullanılırsa, ana ve babanınki gibi kaldırılabilir.[4]

Anayasa Mahkemesi de gerekçenin bu dengesini benimser: Anayasa'nın koruduğu aile ilişkileri temel olarak ana, baba ve çocuk arasındadır; büyükanne ve büyükbaba gibi yakın akrabalarla ilişki ise çocuğun üstün menfaatine aykırı olmadıkça aile hayatı kapsamında korunabilir; bu alanda devletin takdir yetkisi geniştir ve TMK m. 325, bu takdiri olağanüstü hâl ve çocuğun menfaati koşullarıyla çerçeveler.[5] Diğer akrabalar için bu koruma, çocukla yakın kişisel bağların fiilen mevcut olmasına bağlıdır.[6]

4 Yargıtay 2. HD, 06.10.2015, E. 2015/18406, K. 2015/17544.
5 AYM, *Sezen Acar Özfidan* Başvurusu, B. No: 2014/16746, 25.01.2018.
6 AYM, *Figen Güneştaş ve diğerleri* Başvurusu, B. No: 2014/18376, 26.10.2017.

Gerekçenin açıkça belirttiği gibi, **eski Kanun'da bu maddenin karşılığı yoktur.** 743 sayılı Kanun, ana ve baba dışındaki kişilerin çocukla kişisel ilişki kurmasını düzenlememişti. Boşluk, gerekçenin ifadesiyle bir **içtihadı birleştirme kararıyla** ve yalnızca büyükana ile büyükbabalar bakımından doldurulmuştu. 4721 sayılı Kanun bu içtihadı üç yönden aşmıştır: hak sahiplerini genişletmiş, koşulları kanuna yazmış ve ana ve baba için öngörülen sınırlamaları üçüncü kişilere uygulanabilir kılmıştır. Yeni Kanun'un ilk yıllarında Yargıtay, büyükanne ve büyükbabanın torunlarıyla kişisel ilişki isteme ve dava açma hakkını **velinin isteğine aykırı düşse bile** tanımıştır;[7] aynı ifade, güncel bir dosyada Daire'nin onadığı bölge adliye mahkemesi gerekçesinde de yer almıştır.[8]

	743 sayılı Kanun	4721 sayılı Kanun m. 325
Dayanak	İçtihadı birleştirme kararı	Kanun hükmü
Hak sahipleri	Yalnızca büyükana ve büyükbaba	Diğer kişiler, özellikle hısımlar
Koşullar	Kanunda yoktu	Olağanüstü hâl ve çocuğun menfaati
Sınırlamalar	Kanunda yoktu	Ana ve baba için öngörülenler kıyasen uygulanır
Uluslararası çerçeve	Yoktu	Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Avrupa Sözleşmesi

Değişiklik durumu

Madde metni 2002'den bu yana **değişmemiştir.** Maddeyi bugün okurken dikkate alınması gereken gelişme ise uluslararası alandadır. Türkiye'nin taraf olduğu Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 5. maddesi, çocuğun yüksek yararına bağlı olarak çocukla ana ve babası dışındaki **aile bağları bulunan kişiler** arasında kişisel ilişki kurulabileceğini öngörür. Yargıtay, bu Sözleşmenin Anayasa'nın 90. maddesi uyarınca kanun hükmünde olduğunu ve davada **doğrudan uygulanabileceğini** belirtmiştir.[9] Güncel kararlarda Daire, TMK m. 325'in yanında Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 3, 9 ve 12. maddelerini ve Çocuk Haklarının Kullanılmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 3, 4 ve 6. maddelerini de uygulanacak hukuk olarak sayar.[10]

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde iki fıkra olarak yürürlüğe girdi	4721 s. K.
17.11.2011	Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Avrupa Sözleşmesi Resmî Gazete'de yayımlandı	6066 s. K., RG 28115

7 Yargıtay 2. HD, 25.02.2008, E. 2008/679, K. 2008/2251.
8 Yargıtay 2. HD, 09.01.2024, E. 2023/9245, K. 2024/42.
9 Yargıtay 2. HD, 02.07.2015, E. 2015/12060, K. 2015/14471.
10 Yargıtay 2. HD, 04.07.2024, E. 2024/3096, K. 2024/5322.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Hak sahipleri	Diğer kişiler, özellikle hısımlar	TMK m. 325/1
Birinci koşul	Olağanüstü hâl	TMK m. 325/1
İkinci koşul	Çocuğun menfaatine uygunluk	TMK m. 325/1
Ebeveynin ölümü	Olağanüstü hâldir	Yargıtay 2. HD, K. 2018/1644
Ebeveynin başka şehirde yaşaması	Tek başına olağanüstü hâl değildir	Yargıtay 2. HD, K. 2026/5564
Hakkın niteliği	Ana ve babanın haklarından bağımsızdır	Yargıtay 2. HD, K. 2015/14471
İspat	Koşullar davacı tarafından ispatlanır	Yargıtay 2. HD, K. 2016/1576
Süre	Ana ve babanınki kadar geniş olamaz, torun sevgisine yetmeli	Yargıtay 2. HD, K. 2026/2212
Yatılı düzen	Çocuk alışkınsa kurulabilir	Yargıtay 2. HD, K. 2024/5322
Çocuğun görüşü	Somut kötü davranış anlatıyorsa belirleyici	Yargıtay 2. HD, K. 2025/728
Kaldırma	TMK m. 324 kıyasen uygulanır	Yargıtay 2. HD, K. 2015/17544
Anayasal güvence	Yakın akrabalarla ilişki aile hayatı kapsamında korunabilir	AYM, Sezen Acar Özfidan, B. No: 2014/16746

TBMM gerekçesine göre madde, **yürürlükteki Kanun'da mevcut olmayan** ve İsviçre Medenî Kanunu'nun 274a maddesinden alınan bir düzenlemedir. Gerekçe, maddenin amacını açıkça söyler: o güne kadar yalnızca **büyükana ve büyükbabaların torunlarıyla** kişisel ilişki kurma hakları bakımından bir **içtihadı birleştirme kararıyla** çözülmüş olan sorunu, üçüncü kişilerin çocukla kişisel ilişki kurması için gerekli **koşulları da belirten** bir kanun hükmüyle açıklığa kavuşturmak. Bu nedenle madde iki şey yapar: hak sahiplerini büyükanne ve büyükbabanın ötesine, **bütün hısımlara ve diğer kişilere** genişletir; ama bu genişlemeyi **olağanüstü hâl** ve **çocuğun menfaati** koşullarıyla sınırlar. İkinci fıkra için gerekçe, ana ve babanın kişisel ilişki haklarıyla ilgili sınırlamaların burada da **kıyas yoluyla** uygulanacağını belirtir. Tasarının 325. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almamış, madde Tasarıdaki hâliyle kanunlaşmıştır (S. Sayısı 723, s. 311-315). 1

DİKKAT

Bu maddede en sık yapılan hata, **olağanüstü hâli anlatmadan** dava açmaktır. Büyükanne ve büyükbabanın torunlarını görmek istemesi doğaldır, ama kanun bu isteği tek başına yeterli saymaz; önce olağanüstü bir hâlin varlığı, sonra kişisel ilişkinin çocuğun menfaatine uygunluğu **ispatlanmalıdır**.[11] Ebeveyn hayattaysa ve kendisine kişisel ilişki tanınmışsa, büyükanne ve büyükbabanın torunlarını o ebeveynin kişisel ilişki süreleri içinde görebileceği kabul edilir; ebeveynin başka bir şehirde yaşaması bu tabloyu tek başına değiştirmez.[12] İkinci uyarı **davalıya** ilişkindir: ana ve baba evliyken velâyet birlikte kullanıldığından dava ikisine birlikte yöneltilmelidir.[13] Üçüncü uyarı **süreye** ilişkindir: ana ve babaya tanınan genişlikte bir düzen talep etmek, kararın bozulmasına yol açar; talep çocuğun yaşına ve önceki bağa göre ölçülü kurulmalıdır.

II. Kişisel İlişki İsteyebilecek Kişiler

- **Büyükanne ve büyükbaba:** Anneanne, babaanne ve dedeler; uygulamadaki davaların büyük kısmı bu gruptandır.
- **Diğer hısımlar:** Kardeş, hala, amca, dayı ve teyze; ancak çocukla fiilî ve yakın bir bağ aranır.[14]
- **Diğer kişiler:** Kanun "diğer kişiler" der; hısımlar yalnızca "özellikle" anılan örnektir.
- **Yabancı uyruklu hısımlar:** Avrupa Sözleşmesi sınır ötesi kişisel ilişkiyi de öngörür.[15]
- **Ana ve baba:** Bu maddeye değil, kendi özel hükümlerine dayanır (TMK m. 323).

2 Hak sahipleri çevresi geniştir, ama genişlik koşulların ağırlığıyla dengelenir. Büyükanne ve büyükbaba için Yargıtay, aile bağlarının korunup geliştirilmesini doğrudan çocuğun menfaati sayar;[16] diğer akrabalar için ise Anayasa Mahkemesi **kan bağının tek başına yeterli olmadığını**, çocukla yakın kişisel bağların fiilen kurulmuş olmasını arar. Kardeşler bakımından özel bir durum **evlat edinmedir**: evlat edinilmiş bir çocuk ile biyolojik kardeşleri arasında kişisel ilişki kurulması talebinin reddi, 2012'de oyçokluğuyla onanmıştır; karşı oy, kardeşlerin birbirini tanımasının ve kardeşlik bağlarının kurulmasının iki taraf için de yararlı olacağı görüşündedir.[17]

11 Yargıtay 2. HD, 02.02.2016, E. 2015/26619, K. 2016/1576.
12 Yargıtay 2. HD, 13.05.2026, E. 2026/2961, K. 2026/5564.
13 Yargıtay 2. HD, 12.01.2021, E. 2020/6690, K. 2021/82.
14 AYM, *Figen Güneştaş ve diğerleri* Başvurusu, B. No: 2014/18376, 26.10.2017.
15 Yargıtay 2. HD, 02.07.2015, E. 2015/12060, K. 2015/14471.
16 Yargıtay 2. HD, 06.10.2015, E. 2015/18406, K. 2015/17544.
17 Yargıtay 2. HD, 02.05.2012, E. 2011/15871, K. 2012/11745.

III. Olağanüstü Hâl Kavramı

Durum	Uygulamadaki yaklaşım	Karar
Babanın ölümü	Olağanüstü hâldir	Yargıtay 2. HD, K. 2018/1644
Annenin ölümü	Olağanüstü hâldir	Yargıtay 2. HD, K. 2023/1698
Babanın ölümü ve anneyle miras davası	Olağanüstü hâldir; dava husumeti tek başına engel değildir	Yargıtay 2. HD, K. 2024/2571
Babanın başka bir şehirde yaşaması	Tek başına olağanüstü hâl değildir	Yargıtay 2. HD, K. 2026/5564
Babaya kişisel ilişki tanınmış olması	Delil toplanmadan yeterli sayılamaz	Yargıtay 2. HD, K. 2015/14471
Ana ve babanın boşanma davasının sürmesi	Dava açılmasına engel değildir	Yargıtay 2. HD, K. 2021/82

3 Tablonun ortak paydası şudur: olağanüstü hâl, büyükanne ve büyükbabanın torunlarını **olağan yollardan görememesine** yol açan durumdur. En açık örnek, çocuğun büyükanne ve büyükbabayla bağını kuran ebeveynin ölümüdür; bu durumda o ebeveynin kişisel ilişki süreleri de ortadan kalkar.[18] Ebeveyn hayatta ve kendisine kişisel ilişki tanınmışsa, büyükanne ve büyükbaba torunlarını o süre içinde görebilir; ebeveynin başka bir şehirde yaşaması bu nedenle tek başına yeterli sayılmamıştır.[19] Buna karşılık hakkın **bağımsız** olduğu da unutulmamalıdır: babaya tanınan sürenin büyükanne ve büyükbabaya gerçekten torunlarını görme imkânı verip vermediği, delil toplanmadan kabul edilemez.[20] Velâyet sahibinin yeniden evlenmesi, taşınması veya ölmesi gibi yeni olgular, ana ve baba bakımından da düzenlemenin değiştirilmesini gerektirebilir (TMK m. 183).

IV. Çocuğun Menfaati ve Çocuğun Görüşü

- **İspat:** Kişisel ilişkinin çocuğun menfaatine uygunluğu davacı tarafından kanıtlanır.[21]
- **Husumet:** Velâyet sahibiyle büyükanne ve büyükbaba arasındaki geçimsizlik tek başına ret sebebi değildir.[22]
- **Çocuğun isteksizliği:** Üstün yararına uygun olmak koşuluyla aşılabilir.[23]
- **Somut kötü davranış anlatımı:** İdrak yaşındaki çocuğun beyanı belirleyicidir.[24]

18 Yargıtay 2. HD, 08.02.2018, E. 2017/7083, K. 2018/1644.
19 Yargıtay 2. HD, 13.05.2026, E. 2026/2961, K. 2026/5564.
20 Yargıtay 2. HD, 02.07.2015, E. 2015/12060, K. 2015/14471.
21 Yargıtay 2. HD, 02.02.2016, E. 2015/26619, K. 2016/1576.
22 Yargıtay 2. HD, 08.02.2018, E. 2017/7083, K. 2018/1644.
23 Yargıtay 2. HD, 21.09.2023, E. 2023/6708, K. 2023/4167.

- **Uzman raporu:** Psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacıdan oluşan heyetin görüşü alınır.[25]
- **Gözetim altında görüşme:** Bunu gerektiren somut bir olgu yoksa tercih edilmez.

4 Çocuğun görüşü bu davalarda en çok tartışılan konudur ve uygulamanın çizgisi kararların karşılaştırılmasıyla anlaşılır. Çocuğun yalnızca görüşmek istemediğini söylediği ve büyükanne ile büyükbabanın olumsuz bir davranışının saptanmadığı dosyada kişisel ilişki kurulmuş, çocuğun tercihi yalnızca **sürenin kısaltılmasında** dikkate alınmıştır.[26] Babasını kaybetmiş çocukların görüşmek istemediği bir başka dosyada da bölge adliye mahkemesi, babaanne ve dedeyle vakit geçirmenin çocuğun yararına olacağını belirterek ayda bir gündüz saatleriyle sınırlı bir düzen kurmuş, Daire bu kararı onamıştır.[27] Buna karşılık idrak yaşındaki çocuklar uzmana büyükanne ve büyükbabanın **kendilerine kötü davrandığını** anlattığında, davanın reddi gerektiği sonucuna varılmıştır.[28] Anayasa Mahkemesi de belirli bir olgunluğa erişmiş çocuğun istek ve söylemlerinin, üstün menfaatine aykırı olmamak koşuluyla dikkate alınmasını zorunlu sayar.[29]

V. Kişisel İlişkinin Süresi ve Biçimi

Karar	Önceki düzen	Temyizde varılan sonuç
Yargıtay 2. HD, K. 2026/2212	Ayda iki yatılı hafta sonu, bayramda iki gün	Ayda bir cumartesi gündüz, bayramın ikinci günü gündüz
Yargıtay 2. HD, K. 2025/7337	Anneanneyle yatılı, süresi fazla bulunan düzen	Yatılı düzen korundu; her ayın üçüncü hafta sonu esas alındı
Yargıtay 2. HD, K. 2024/9958	Dedeyle ayda bir yatılı hafta sonu ve bayram günü	Ayda bir cumartesi gündüz
Yargıtay 2. HD, K. 2024/7321	Yarıyıl tatilinde bir hafta, temmuzda on beş gün	Yarıyıl tatili çıkarıldı, temmuzda bir hafta
Yargıtay 2. HD, K. 2024/5322	Ayda iki pazar gündüz, yaz tatili yok	Ayda bir yatılı hafta sonu, temmuzda beş gün
Yargıtay 2. HD, K. 2024/7329	Ayda iki pazar gündüz	Ayda bir yatılı hafta sonu, bayram ve temmuzda bir hafta
Yargıtay 2. HD, K. 2023/1698	Ayda bir yatılı hafta sonu ve bayram	Bunlara ek olarak ağustosta bir hafta yatılı

24 Yargıtay 2. HD, 23.01.2025, E. 2024/9928, K. 2025/728.
25 Yargıtay 2. HD, 17.09.2015, E. 2015/13700, K. 2015/16335.
26 Yargıtay 2. HD, 21.09.2023, E. 2023/6708, K. 2023/4167.
27 Yargıtay 2. HD, 03.07.2024, E. 2024/2657, K. 2024/5290.
28 Yargıtay 2. HD, 23.01.2025, E. 2024/9928, K. 2025/728.
29 AYM, *Figen Güneştaş ve diğerleri* Başvurusu, B. No: 2014/18376, 26.10.2017.

Tablo, ölçü formülünün iki yöne de işlediğini gösterir. Üst sınır aşıldığında, yani büyükanne ve büyükbabaya ana ve babaya tanınabilecek genişlikte bir düzen kurulduğunda süre temyizde **kısaltılmış**; alt sınırın altında kalındığında, yani torun sevgisini tatmaya elverişli olmayan kısa bir düzen kurulduğunda ise süre **uzatılmıştır.** Belirleyici ölçütler çocuğun **yaşı**, büyükanne ve büyükbabanın yanında kalmaya **alışkın** olup olmadığı, çocuğun davacılara karşı **tepkisi** ve uzman görüşüdür. Örneğin çocuğun davacılara tepkili olduğu dosyada yarıyıl tatili düzenden çıkarılmış ve yaz tatili bir haftaya indirilmiştir;[30] dedeyle kurulan yatılı düzen ise çocukların yaşı gözetilerek ayda bir gün süren yatısız bir düzene çevrilmiştir;[31] uzman görüşünün desteklediği dosyada ise anneanneyle yatılı düzen korunmuş, yalnızca süresi daraltılmıştır.[32] Bu şerhte incelenen ve yaz tatilinde kişisel ilişki kurulan kararlarda bu süre beş ila yedi gün arasındadır. Daire bu düzeltmeleri çoğunlukla dosyayı geri göndermeden, **düzelterek onama** yoluyla kendisi yapar (HMK m. 370/2). 5

VI. Kaldırma ve Sınırlama: İkinci Fıkra

- **Kural:** Ana ve baba için öngörülen sınırlamalar üçüncü kişilere kıyasen uygulanır (TMK m. 325/2).
- **Kaldırma sebepleri:** Çocuğun huzurunun tehlikeye girmesi, hakkın aykırı kullanılması, ilgisizlik ve diğer önemli sebepler (TMK m. 324).
- **Delil şartı:** Sebep kanıtlanmadıkça kaldırma yapılamaz.[33]
- **Araştırma şartı:** Çocuk dinlenmeli, uzman raporu alınmalıdır.[34]
- **Velâyet düzenine saygı:** Kişisel ilişki, velâyet sahibinin görevini gereği gibi yerine getirmesine engel olmamalıdır.[35]
- **Kesin hüküm:** Kişisel ilişki kararları değişen koşullara göre yeniden düzenlenebilir.

VII. Usul: Mahkeme, Taraflar ve Deliller

- **Görevli mahkeme:** Aile mahkemesi; bulunmayan yerde asliye hukuk mahkemesi aile mahkemesi sıfatıyla bakar.
- **Yetkili mahkeme:** Çocuğun oturduğu yer mahkemesi de yetkilidir (TMK m. 326).
- **Davalı:** Velâyet sahibi; ana ve baba evliyse ikisi birlikte.[36]

30 Yargıtay 2. HD, 14.10.2024, E. 2024/4102, K. 2024/7321.
31 Yargıtay 2. HD, 12.12.2024, E. 2024/8109, K. 2024/9958.
32 Yargıtay 2. HD, 16.09.2025, E. 2025/4237, K. 2025/7337.
33 Yargıtay 2. HD, 06.10.2015, E. 2015/18406, K. 2015/17544.
34 Yargıtay 2. HD, 17.09.2015, E. 2015/13700, K. 2015/16335.
35 Yargıtay 2. HD, 08.02.2018, E. 2017/7083, K. 2018/1644.
36 Yargıtay 2. HD, 12.01.2021, E. 2020/6690, K. 2021/82.

- **Deliller:** Sosyal inceleme raporu, uzman heyeti raporu, tanık beyanları, önceki bağı gösteren belgeler.
- **Tedbir:** Mahkeme, kişisel ilişkinin karar kesinleşinceye kadar tedbiren uygulanmasına karar verebilir.
- **Yargılama giderleri:** Davayı kaybeden velâyet sahibi giderlerden ve vekâlet ücretinden sorumlu tutulabilir.[37]

6 Usulde iki noktanın altını çizmek gerekir. **Birincisi yargılama giderleridir.** Velâyet sahibi anne, davanın açılmasına kendisinin sebebiyet vermediğini ve bu nedenle yargılama giderleri ile vekâlet ücretinin kendisine yükletilmemesi gerektiğini ileri sürmüş, ancak bu itiraz sonuç doğurmamış ve karar onanmıştır.[38] Kişisel ilişkiyi baştan reddetmek yerine makul bir düzeni kabul etmek, velâyet sahibi için bu nedenle de önemlidir. **İkincisi yargılamanın biçimidir.** Bir dosyanın geçmişinde bölge adliye mahkemesi, torunla kişisel ilişki davasının yazılı yargılama usulüne tabi olduğunu, dilekçeler aşaması tamamlanmadan basit usulle yürütülen yargılamanın usule aykırı olduğunu belirterek ilk kararı kaldırmış ve dosyayı geri göndermiştir.[39] Son olarak kişisel ilişki talebine karşı **yardım nafakası** istenmesi de görülür: babaannenin açtığı torunla kişisel ilişki davasına karşı annenin çocuk yararına açtığı yardım nafakası davası ilk derece mahkemesince yasal koşulları bulunmadığı gerekçesiyle reddedilmiş, nafakaya ilişkin temyiz dilekçesi kesinlik sınırı nedeniyle reddedilmiş, kişisel ilişki hükmü ise onanmıştır.[40] Kişisel ilişki hakkı ile nafaka yükümlülüğü birbirinden bağımsızdır; yardım nafakası ancak kendi koşulları varsa istenebilir (TMK m. 364).

UYGULAMA NOTU

Bu madde iki taraf için ayrı ayrı okunmalıdır. **Büyükanne, büyükbaba veya başka bir hısım** dava açacaksa dilekçesini üç soru üzerine kurmalıdır. Birincisi, **olağanüstü hâlin ne olduğu:** ebeveynin ölümü en güçlü dayanaktır; ebeveyn hayattaysa, hısımın onun kişisel ilişki süreleri içinde çocuğu neden göremediği somut olaylarla anlatılmalıdır; başka bir şehirde yaşamak tek başına yetmez. İkincisi, **çocukla önceki bağın ne olduğu:** birlikte geçirilen dönemleri, bakım ve ilgiyi gösteren tanıklar, fotoğraflar ve yazışmalar dosyaya konulmalıdır; davacı hala, amca, dayı veya teyzeyse bu bağın fiilen kurulmuş olması özellikle önemlidir. Üçüncüsü, **ne istendiği:** ana ve babaya tanınan genişlikte bir düzen istemek kararın bozulmasına yol açar; çocuğun yaşına ve alışkanlığına uygun, örneğin ayda bir hafta sonu ve yaz tatilinde kısa bir dönem içeren ölçülü bir talep daha sağlam bir zemindir. Ana ve baba evliyse dava ikisine birlikte yöneltilmelidir; davanın çocuğun oturduğu yer mahkemesinde açılabileceği unutulmamalıdır. **Velâyet sahibi**

37 Yargıtay 2. HD, 30.03.2023, E. 2023/1042, K. 2023/1507.
38 Yargıtay 2. HD, 30.03.2023, E. 2023/1042, K. 2023/1507.
39 Yargıtay 2. HD, 04.07.2024, E. 2024/3096, K. 2024/5322.
40 Yargıtay 2. HD, 12.10.2023, E. 2023/7383, K. 2023/4728.

davaya cevap verirken savunmasını genel bir husumet iddiasına değil, çocuğun menfaatine dayandırmalıdır: kişisel ilişkinin çocuğun huzurunu somut olarak nasıl tehlikeye soktuğu, varsa kötü davranış ve bunu gösteren deliller ortaya konulmalı; idrak çağındaki çocuğun uzman huzurunda dinlenmesi ve psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacıdan oluşan heyetten rapor alınması istenmelidir. Kişisel ilişkinin kurulması kaçınılmaz görünüyorsa süre ve biçim üzerine odaklanılmalı; yatısız düzen, daha seyrek görüşme veya çocuğun okul düzenine uygun saatler talep edilmelidir. Kurulmuş bir kişisel ilişkinin kaldırılması isteniyorsa, TMK m. 324'teki sebeplerden birinin gerçekleştiğinin **yeni ve somut delillerle** gösterilmesi gerekir.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
08.02.2018 · E. 2017/7083 · K. 2018/1644

Çocuğun babasının ölümü olağanüstü hâldir; anneyle büyükanne ve büyükbaba arasındaki husumet tek başına engel değildir

Babanın ölümünden sonra velâyet annede kalmıştı. Babaanne ve dede torunlarıyla kişisel ilişki kurulmasını istemiştir; ilk derece mahkemesi, anne ile davacılar arasındaki husumete dayanarak talebi reddetmiştir.

> *Davacıların oğlu ve kişisel ilişki kurulması istenen çocuğun da babası öldüğüne göre, olağanüstü halin mevcut olduğunun kabul edilmesi gerekir.Davacıların, babanın ölümü ile davalı (annenin) velayetinde olan torunuyla kişisel ilişki kurulmasını istemeleri yasal haklarıdır. Davacıların torununa kötü davrandığı iddia edilmediği gibi; bu yönde bir kanıt da mevcut değildir. Mahkemece, çocuğun annesi ile davacılar arasında bulunduğu belirtilen husumet, davacıların torunlarıyla kişisel ilişki kurmasına engel olacak derecede olmadığı gibi, kurulacak kişisel ilişkinin çocuğun gelişimini olumsuz etkileyeceği ve onun zararına olacağı yününde başkaca bir kanıt da bulunmamaktadır. O halde mahkemece, çocuğun yaşı da gözetilerek, bedeni ve fikri gelişimini olumsuz etkilemeyecek ve davalı annenin velayet görevini gereği gibi yerine getirmesine engel olmayacak şekilde davacılar ve çocuk arasında uygun süreli kişisel ilişki düzenlemesi yapılması gerekirken; yetersiz gerekçeyle isteğin reddi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Maddenin ilk koşulu olan **olağanüstü hâl** kanunda tanımlanmamıştır; içeriğini Yargıtay doldurur. Bu karar, en tipik örneği açıkça söyler: çocuğun, büyükanne ve büyükbabayla bağını kuran **ebeveyninin ölümü** olağanüstü hâldir. Çünkü ölüm, büyükanne ve büyükbabanın torunlarını görebileceği doğal kanalı, yani ölen ebeveynin kişisel ilişki sürelerini ortadan kaldırır. Kararın ikinci önemli yanı, **husumet** konusundadır: velâyet sahibi anne ile büyükanne ve büyükbaba arasındaki geçimsizlik, kurulacak kişisel ilişkinin çocuğun gelişimini olumsuz etkileyeceği somut delillerle gösterilmedikçe, talebin reddi için yeterli sayılmaz. Daire aynı zamanda düzenlemenin sınırını da çizmiştir: kişisel ilişki,

çocuğun bedensel ve fikri gelişimini olumsuz etkilemeyecek ve annenin **velâyet görevini gereği gibi yerine getirmesine engel olmayacak** biçimde kurulmalıdır.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
06.04.2023 · E. 2023/1060 · K. 2023/1698

Annenin ölümü de olağanüstü hâldir; çocuklar büyükanne ve büyükbabanın yanındaki düzene alışkınsa yaz tatilinde de yatılı kişisel ilişki kurulur

Annelerini kaybeden çocuklar babalarının velâyetinde kalmıştır. Anneanne ve dede, babanın kendilerini torunlarıyla görüştürmediğini ileri sürerek dava açmıştır. Bölge adliye mahkemesi olağanüstü koşulun varlığını kabul etti, ancak yaz tatili için bir düzenleme yapmamıştır; iki taraf da temyiz etmiştir.

> *...çocukların annesinin vefat etmiş olması nedeniyle davacılarla torunları arasında kişisel ilişki tesisi için gerekli olağanüstü koşulun mevcut bulunduğu, kişisel ilişki nedeniyle çocukların huzurunun tehlikeye gireceği yönünde bir delil bulunmadığı, uzman raporunda da kişisel ilişkinin çocukların üstün yararına uygun olacağı yönünde görüş bildirildiği ancak anneanne ve dede ile torunlar arasında kurulacak kişisel ilişkinin bir ebeveyne tanınan genişlikte olmasının beklenemeyeceği...*

DEĞERLENDİRME Alıntı, bölge adliye mahkemesinin gerekçesidir ve Daire bu gerekçeyi babanın bütün itirazlarını reddederek benimsemiştir. Kural simetriktir: olağanüstü hâl yalnız babanın değil, **annenin ölümüyle** de doğar; bu durumda anne tarafı büyükanne ve büyükbaba velâyet sahibi babaya karşı dava açar. Karar iki sınırı birlikte gösterir. Bir yanda kişisel ilişki **bir ebeveyne tanınan genişlikte olamaz**; ilk derece mahkemesinin kurduğu, sömestr tatilinin bir haftasını, yaz tatilinin iki haftasını ve anneler gününü de kapsayan geniş düzen bu nedenle daraltılmıştır. Öte yanda Daire, çocukların yaşını ve davacıların yanındaki **alışılmış düzeni** dikkate alarak bölge adliye mahkemesinin kurduğu yatılı hafta sonu ve bayram düzenine her yıl ağustos ayında **bir haftalık yatılı** kişisel ilişki eklemiştir.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
13.05.2026 · E. 2026/2961 · K. 2026/5564

Babanın başka bir şehirde yaşaması olağanüstü hâl sayılmaz; büyükanne ve büyükbaba torunlarını babaya tanınan kişisel ilişki süresinde görebilir

Anlaşmalı boşanmayla velâyet anneye verilmiş, babayla kişisel ilişki düzenlenmişti. Baba başka bir ilde yaşıyor ve kişisel ilişki hakkını kullanmıyordu. Babaanne ve dede torunlarıyla ayrıca kişisel ilişki istemiştir; ilk derece mahkemesi reddetti, bölge adliye mahkemesi kabul etmiştir.

> *...davacılar babaanne ve dedenin babaya tanınan kişisel ilişki süresi içerisinde torunlarını görme, aile bağlarını koruma ve geliştirme imkânına sahip oldukları, babanın davacılardan ve davalıdan farklı bir şehirde yaşıyor olmasının kanunun aradığı olağanüstü hal kapsamında değerlendirilmesinin ise mümkün olmadığı,*

davacılar tarafından başkaca olağanüstü bir halin varlığının ileri sürülüp kanıtlanmadığı, şu halde üçüncü kişi konumunda olan davacılar ile çocuk arasında 4721 sayılı Kanun'un 325 inci maddesi uyarınca kişisel ilişki kurulmasının yasal koşullarının oluşmadığı gözetilmeden, davanın reddi yerine, yanılgılı değerlendirme ile yazılı şekilde hüküm tesisi usul ve yasaya aykırıdır.

DEĞERLENDİRME Bu karar, olağanüstü hâl koşulunun **ciddiye alındığını** gösteren güncel bir örnektir. Ebeveyn **hayattaysa ve kendisine kişisel ilişki tanınmışsa**, büyükanne ve büyükbabanın torunlarını görme imkânı kural olarak o ebeveynin kişisel ilişki süreleri içinde vardır. Babanın başka bir şehirde yaşaması ya da kişisel ilişki hakkını kullanmaması, Daireye göre kanunun aradığı olağanüstü hâli tek başına oluşturmaz; başka bir olağanüstü hâl ileri sürülüp **kanıtlanmalıdır.** Bölge adliye mahkemesi, babanın hakkını kullanmaması nedeniyle davacıların torunlarını göremediğini kabul etmişti; Daire bu değerlendirmeyi yanılgılı bulmuş ve kararı **bozmuştur.** Uygulamada anlamı şudur: ebeveynin sağ olduğu dosyalarda dava dilekçesi, neden ebeveyn kanalının işlemediğini ve bunun neden olağan bir durumdan öte olduğunu somut olgularla anlatmalıdır.

4 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
02.07.2015 · E. 2015/12060 · K. 2015/14471

Hısımların kişisel ilişki hakkı ana ve babanın haklarından bağımsızdır; babaya tanınan sürenin yeterli olduğu delil toplanmadan kabul edilemez

Yabancı uyruklu babaanne ve dede, oğullarının evlilik dışı ilişkisinden doğan ve babayla soybağı tanıma yoluyla kurulan torunlarıyla kişisel ilişki istemiştir. Mahkeme, delil toplamadan, davacıların torunlarını babaya tanınan kişisel ilişki günlerinde görebileceklerini belirterek davayı ön inceleme duruşmasında reddetmiştir.

> *Buna göre, çocuğun hısımlarının ve diğer kişilerin kişisel ilişki kurulmasını isteme hakları, çocuğun ana ve babasının haklarından bağımsızdır. Türkiye, 15 Temmuz 2003 tarihinde Strazburg'da imzalanan "Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Avrupa Sözleşmesine" (R.G 17.11.2011 tarih ve 28115 sayı) taraf olmuş, bu sözleşme Bakanlar Kurulu'nun 16.07.2012 tarihli 2012/3489 sayılı kararıyla 01.05.2012 tarihinde yürürlüğe konulmuştur. Anayasa'nın 90/5'nci maddesine göre, usulüne göre yürürlüğe konulmuş olan milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Şu halde bu sözleşme davada uygulanabilecek pozitif hukuk niteliğindedir. Anılan Sözleşme hükümleri, çocuğun yüksek yararına bağlı olarak, çocukla ana ve babası dışındaki aile bağları bulunan şahıslar arasında kişisel ilişki kurulabileceğini kabul etmiştir.*

DEĞERLENDİRME Karar iki ilke koyar. **Birincisi, hak bağımsızdır:** büyükanne ve büyükbabanın ve diğer hısımların kişisel ilişki isteme hakkı, ana ve babanın haklarından türemez. Daire aynı kararda, davacıların torunlarını görme hakkının **babanın istek ve arzusuna bağlı tutulamayacağını** da vurgulamıştır. **İkincisi, uluslararası sözleşme doğrudan uygulanır:** Türkiye'nin taraf olduğu Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Avrupa Sözleşmesi, Anayasa'nın 90. maddesi uya-

rınca kanun hükmündedir ve ana ve baba dışındaki aile bağı bulunan kişilerle kişisel ilişki kurulabileceğini açıkça kabul eder; Sözleşme sınır ötesi kişisel ilişkiyi de öngörür. Bu kararı 2026 tarihli karar ile birlikte okumak gerekir: hak bağımsızdır, fakat olağanüstü hâl ayrıca aranır. Babaya tanınan sürenin büyükanne ve büyükbabaya torunlarını görme imkânı verip vermediği ise **delil toplanarak** belirlenmelidir; bu karar, yeterli inceleme yapılmadan verildiği için bozulmuştur.

5 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
02.02.2016 · E. 2015/26619 · K. 2016/1576

Olağanüstü hâl de, kişisel ilişkinin çocuğun menfaatine uygun olduğu da ispat edilmelidir

Aile mahkemesi büyükanne ile torunları arasında kişisel ilişki kurulmasına karar vermişti; karar davalı tarafından temyiz edilmiştir.

> *Olağanüstü haller mevcutsa, çocuğun menfaatine uygun düştüğü ölçüde çocukla kişisel ilişki kurulmasını isteme hakkı diğer kişilere, özellikle hısımlarına da tanınabilir (TMK m. 325/1). Davacı büyükanne ile küçükler arasında kişisel ilişki kurulmasını gerektirecek olağanüstü haller ispatlanamadığı gibi, kişisel ilişkinin küçüklerin menfaatine uygun düştüğü hususu da ispatlanamadığı halde, davacı büyükanne ile çocuklar arasında kişisel ilişki kurulması usul ve yasaya aykırıdır.*

DEĞERLENDİRME Bu kısa karar, maddenin iki koşulunun **ispat yükünü** açıkça davacıya yükler. Büyükanne, büyükbaba veya başka bir hısım, önce **olağanüstü hâlin** varlığını, sonra kurulacak kişisel ilişkinin **çocuğun menfaatine uygun** olduğunu kanıtlamak zorundadır. Ana ve baba için kişisel ilişki kanundan doğan bir haktır (TMK m. 323); üçüncü kişiler içinse kanun "tanınabilir" der, yani hak ancak koşulları gösterildiğinde doğar. Koşullar ispatlanmadan verilen kabul kararı, Daire tarafından **bozulmuştur.** Uygulamada bu ispat, olağanüstü hâli gösteren belgelerle (ölüm kaydı, ebeveynin uzun süreli yokluğunu gösteren kayıtlar), çocukla önceden kurulmuş bağı gösteren tanık ve yazışmalarla ve sosyal inceleme raporuyla yapılır.

6 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
26.02.2026 · E. 2025/10915 · K. 2026/2212

Büyükanne ve büyükbabaya tanınan süre ana ve babanınki kadar geniş olamaz, ama torun sevgisini tatmaya elverişli olmalıdır

İlk derece mahkemesi babaanne ve dede ile torunlar arasında her ayın iki hafta sonu yatılı ve bayramlarda iki gün süren bir kişisel ilişki kurmuş, bölge adliye mahkemesi istinaf başvurusunu esastan reddetmişti; davalı temyiz etmiştir.

> *Üçüncü kişilerin, koşulları gerçekleştiği takdirde çocukla kişisel ilişki kurma hakkı mevcut ise de kişisel ilişki süresinin anne ve babaya tanınan genişlikte olması beklenemez. Ancak, büyükanne ve büyükbabalarla torunları arasındaki kişisel ilişkinin çocukların bu kişilerle olan aile bağlarını geliştirip güçlendirecek ve bu kişilerin de torun sevgisini tatmalarına elverişli olacak yeterlilikte olması gerekir. Somut olayda, davacı babaanne ve dede ile çocuklar arasında kişisel ilişki*

kurulması yerinde ise de kurulan kişisel ilişki fazla olup uygun süreli kişisel ilişki kurulmamış olması bozmayı gerektirir.

DEĞERLENDİRME Bu cümle, Yargıtay'ın güncel torunla kişisel ilişki kararlarında tekrar tekrar kullandığı **ölçü formülüdür** ve iki sınır içerir. **Üst sınır:** üçüncü kişilere tanınan süre ana ve babaya tanınan genişlikte olamaz; çünkü büyükanne ve büyükbaba ebeveynin yerine geçmez ve velâyet sahibinin çocuğu yetiştirme düzeni korunmalıdır. **Alt sınır:** süre, çocuğun bu kişilerle aile bağlarını **geliştirip güçlendirecek** ve onların **torun sevgisini tatmalarına** elverişli olacak yeterlilikte olmalıdır. Bu dosyada ayda iki yatılı hafta sonu üst sınırı aştığı için Daire hükmü, her ayın ilk cumartesi günü gündüz saatleri ve bayramın ikinci günü olarak **düzelterek onamıştır.** Formül mekanik değildir: çocuğun yaşı, önceki bağın yoğunluğu ve uzman görüşü, sonucun yatılı ya da yatısız olmasını belirler.

7 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
04.07.2024 · E. 2024/3096 · K. 2024/5322

Çocuk büyükanne ve büyükbabasının yanında olmaya alışkınsa kişisel ilişki yatılı kurulmalıdır

Babası vefat eden çocuğun velâyeti annede kalmıştır. Mahkemeler babaanne ve dede ile çocuk arasında ayda iki pazar günü ve bayramlarda gündüz saatleriyle sınırlı bir kişisel ilişki kurmuş, yaz tatili talebini reddetmişti; iki taraf da temyiz etmiştir.

> *Somut olayda, çocuğun yaşı ve davacılar yanında olmaya alışkın olması dikkate alındığında, davacı babaanne ve dede ile çocuk arasında uygun süreli ve yatılı olacak şekilde kişisel ilişki kurulmamış olması bozmayı gerektirir. Ne var ki bu yanlışlığın giderilmesi yeniden yargılama yapılmasını gerektirmediğinden 6100 sayılı Kanun'un 370 inci maddesinin ikinci fıkrası uyarınca Bölge Adliye Mahkemesi esastan ret kararının kaldırılarak İlk Derece Mahkemesi kararının düzeltilerek onanması gerekir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, ölçü formülünün **alt sınırını** işletir. Daire, çocuğun yaşını ve büyükanne ve büyükbabanın yanında bulunmaya **alışkın** olmasını dikkate almış, gündüz saatleriyle sınırlı düzeni yetersiz bularak her ayın ilk hafta sonu **yatılı** ve her yıl temmuz ayında beş gün süren bir kişisel ilişki kurmuştur. Yatılı kişisel ilişki için belirleyici olan, çocuğun o evde kalmaya **yabancı olmamasıdır**; önceden kurulmuş yakın bir bağ bu sonucu destekler. Daire, düzeltmenin yeniden yargılama gerektirmediğini belirterek kararı kendisi düzeltmiştir (HMK m. 370/2). Aynı dosyada ilk derece mahkemesi, velâyet sahibi annenin ancak kendi gözetiminde görüşme yapılmasına ilişkin talebini de kabul etmemişti; **gözetim altında görüşme**, bunu gerektiren somut bir olgu gösterilmedikçe tercih edilmez.

8 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
14.10.2024 · E. 2024/4358 · K. 2024/7329

Çok kısa tutulan süre de bozma sebebidir; Daire babaanneye yatılı bir hafta sonu ve yaz tatilinde bir hafta tanıdı

Babası vefat eden çocuğun babaannesi kişisel ilişki istemiştir. Bölge adliye mahkemesi, büyükanne ve büyükbabanın babanın yerine konarak babaya uygun genişlikte bir düzen kurulmasının kanunun amacına aykırı olacağını belirterek ayda iki pazar günü gündüz saatleriyle sınırlı bir kişisel ilişki kurmuştur; iki taraf da temyiz etmiştir.

> *Somut olayda, çocuğun yaşı dikkate alındığında, davacı babaanne ile çocuk arasında uygun süreli olacak şekilde kişisel ilişki kurulmamış olması bozmayı gerektirir. Ne var ki bu yanlışlığın giderilmesi yeniden yargılama yapılmasını gerektirmediğinden 6100 sayılı Kanun'un 370 inci maddesinin ikinci fıkrası uyarınca temyiz olunan Bölge Adliye Mahkemesi kararının düzeltilerek onanması gerekir.*

DEĞERLENDİRME Bölge adliye mahkemesinin gerekçesinde doğru bir tespit vardı: büyükanne ve büyükbaba **babanın yerine konamaz.** Ancak Daire, bu tespitten gündüz saatleriyle sınırlı bir düzen çıkarılmasını yetersiz bulmuş ve kişisel ilişkiyi her ayın ilk hafta sonu cumartesiden pazara, bayramın ikinci günü ve her yıl temmuz ayının ilk haftası olacak biçimde **düzelterek onamıştır.** Böylece ölçü formülünün iki ucu aynı dosyada görünür: babaya tanınacak genişlik aşılmamış, ama torun sevgisini tatmaya elverişli bir süre de kurulmuştur. Karar, velâyet sahibinin çocuğun küçük yaşına dayanan itirazlarının da **tek başına** yatılı düzeni engellemediğini gösterir; ilk derece mahkemesi zaten üç yaşından önce ve sonra için ayrı düzen öngörmüştü. Bölge adliye mahkemesinin belirttiği gibi kişisel ilişki kararları **kesin hüküm oluşturmaz**; koşullar değişirse yeniden düzenlenebilir.

9 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
21.09.2023 · E. 2023/6708 · K. 2023/4167

İdrak çağındaki çocuğun görüşmek istememesi, büyükanne ve büyükbabanın olumsuz bir davranışı yoksa tek başına ret sebebi değildir

Babası vefat eden ve annesi yeniden evlenen çocuğun babaanne ve dedesi kişisel ilişki istemiştir. Anne, çocuğun onlarla görüşmek istemediğini ve kanunun torunla kişisel ilişkiyi doğrudan düzenlemediğini savunmuştur. Bölge adliye mahkemesi davanın kabulünü doğru buldu, yalnızca süreyi kısaltmıştır.

> *...çocuğun üstün menfaatine uygun olmak koşuluyla çocuğun istek ve tercihi aleyhine de karar verilebileceği, çocuğun dede ve babaannesiyle ilişki içerisinde olmasının aile bağlarını kuvvetlendirmek suretiyle çocuğun gelişimine olumlu katkı sağlayacağı, bu itibarla davanın kabulü kararında hukuka aykırılık bulunmadığı, ne var ki, kurulan şahsi ilişkinin süresinin çocuğun yaşına, tercihine göre uzun belirlendiği...*

DEĞERLENDİRME Alıntı, Daire'nin **onadığı** bölge adliye mahkemesi gerekçesidir. Mahkeme önce, çocuğun idrak çağında olmasına ve görüşmek istemediğini söylemesine karşın büyükanne ve büyükbabanın kişisel ilişkinin kurulmamasını gerektirecek düzeyde **olumsuz bir tavır ve davranışının bulunmadığını** tespit etmiş, ardından çocuğun görüşünün **üstün yararına uygun olmak koşuluyla** aşılabileceğini belirtmiştir. Çocuğun görüşü bu nedenle iki yönlü kullanılır: sonucu belirlemez, ama **süreyi ve biçimi** etkiler; bu dosyada da çocuğun tercihi, kurulan sürenin kısaltılmasına yol açmıştır. Annenin, kanunun torunla kişisel ilişkiyi doğrudan düzenlemediği savunması ise isabetli değildir: TMK m. 325, hısımları ve özellikle büyükanne ve büyükbabayı kapsar. Karşılaştırma için bir sonraki karara bakılmalıdır: çocukların anlatımı somut bir kötü davranışa dayanıyorsa sonuç değişir.

10 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
23.01.2025 · E. 2024/9928 · K. 2025/728

İdrak yaşındaki çocuklar büyükanne ve büyükbabanın kendilerine kötü davrandığını anlatıyorsa dava reddedilmelidir

Mahkemeler dede ve babaanne ile iki torun arasında yatılı hafta sonu ve bayram düzeni içeren bir kişisel ilişki kurmuştu. Uzmanla yaptıkları görüşmelerde çocuklar, dede ve babaannenin kendilerine kötü davrandığını anlatmıştır; velâyet sahibi anne temyiz etmiştir.

> *"İdrak yaşındaki çocukların beyanları kendilerinin aleyhine sonuç doğurmadığı müddetçe bu beyanlara gereken önem verilmesi gerekmektedir. (Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi md.12 ve Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi md.3 ve md.6) O halde; Mahkemece davacıların torunlarıyla kişisel ilişki kurulması talebiyle açtıkları davanın reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması doğru olmayıp bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, çocuğun görüşünün **belirleyici** olduğu durumu gösterir. Fark, görüşün içeriğindedir: bir önceki kararda çocuk yalnızca görüşmek istemediğini söylemiş, büyükanne ve büyükbabanın olumsuz bir davranışı saptanmamıştı; burada ise idrak yaşındaki çocuklar uzmana **somut bir kötü davranış** anlatmıştır. Daire, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 12. maddesine ve Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi'nin 3. ve 6. maddelerine dayanarak bu beyanlara **gereken önemin verilmesi** gerektiğini belirtmiş ve davanın reddi gerektiği sonucuyla kararı bozmuştur. Maddenin ikinci fıkrası da aynı yöne işaret eder: kişisel ilişki sebebiyle çocuğun **huzuru tehlikeye giriyorsa**, ana ve baba için öngörülen bu sınırlama üçüncü kişilere kıyasen uygulanır (TMK m. 324).

11 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
12.01.2021 · E. 2020/6690 · K. 2021/82

Ana ve baba evliyken açılan davada velâyeti birlikte kullanan iki ebeveyn de davalı gösterilmelidir

Babaanne ve dede, torunlarıyla kişisel ilişki için yalnızca gelinlerine karşı dava açmıştır. Ana ve babanın boşanma davası sürüyordu; bölge adliye mahkemesi, kesin-

leşmiş bir velâyet kararı bulunmadığı gerekçesiyle davayı dava şartı yokluğundan usulden reddetmiştir.

> *Velayet hakkı sahiplerinden babanın da davaya dahili ile taraf teşekkülü sonrasında onun göstereceği kanıtlar da toplanmak suretiyle karar verilmesi gerekirken, eksik hasımla davanın usulden reddi yönünde karar verilmesi doğru görülmemiş bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Karar iki usul sorununu birlikte çözer. **Birincisi, davanın açılabilmesi için kesinleşmiş bir velâyet kararı gerekmez:** ana ve baba evli olsa ve boşanma davaları sürse bile büyükanne ve büyükbaba torunlarıyla kişisel ilişki davası açabilir; Daire, usulden ret kararını bozmuştur. **İkincisi, davalı doğru gösterilmelidir:** Daire, ergin olmayan çocuğun ana ve babasının velâyeti altında olduğunu ve evlilik sürdükçe velâyetin birlikte kullanıldığını hatırlatmıştır (TMK m. 335, 336). Bu nedenle ana ve baba evliyken dava **ikisine birlikte** yöneltilmelidir; yalnız birine açılmış davada diğeri davaya dahil edilir ve onun delilleri de toplanır. Velâyet boşanmayla ya da ölümle tek ebeveyne geçmişse davalı, **velâyet sahibidir.** Uygulamada böyle bir dava, sürmekte olan boşanma davasıyla **birleştirilerek** de görülebilir.[41]

12 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
06.10.2015 · E. 2015/18406 · K. 2015/17544

Büyükanne ve büyükbabaya tanınan kişisel ilişki, TMK m. 324'teki sebepler kıyasen gerçekleşmedikçe kaldırılamaz

Babaanne ve dedeye torunlarıyla kişisel ilişki hakkı tanıyan karar kesinleştikten yaklaşık dört ay sonra, bu kişisel ilişkinin kaldırılması için dava açılmıştır; aile mahkemesi talebi kabul etti ve babaanne ile dede temyiz etmiştir.

> *Davalılara tanınan kişisel ilişki hakkının kendilerinden alınmasını gerektiren hiç bir delil ve yasal bir sebep bulunmamaktadır. Davalılar ile çocuk arasındaki aile bağlarının korunup geliştirilmesi, çocuğun menfaati gereğidir. O halde, davanın reddi gerekirken, yetersiz gerekçe ile davalılara tanınan kişisel ilişki hakkının kendilerinden alınması doğru bulunmamıştır.*

DEĞERLENDİRME Maddenin ikinci fıkrası, ana ve baba için öngörülen sınırlamaların üçüncü kişilere **kıyas yoluyla** uygulanacağını söyler. Bu kararın gösterdiği gibi bu kıyas iki yöne işler. Bir yanda büyükanne ve büyükbabanın kişisel ilişkisi de, çocuğun huzurunun tehlikeye girmesi, hakkın amacına aykırı kullanılması, çocukla ciddi olarak ilgilenilmemesi veya diğer önemli sebepler varsa **kaldırılabilir** (TMK m. 324). Öte yanda bu sebepler **kanıtlanmadıkça** kaldırılamaz; kaldırmayı gerektiren bir delil ve yasal sebep yoksa kaldırma davası reddedilmelidir. Daire, büyükanne ve büyükbaba ile çocuk arasındaki aile bağlarının korunup geliştirilmesinin **çocuğun menfaati gereği** olduğunu vurgulamış ve kaldırma kararını bozmuştur.

41 Yargıtay 2. HD, 25.11.2014, E. 2014/5302, K. 2014/23763.

13 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
17.09.2015 · E. 2015/13700 · K. 2015/16335

Kaldırma davasında idrak çağındaki çocuk dinlenmeli ve uzman raporu alınmalıdır

Babası küçük yaştayken vefat eden çocuğun velâyetini taşıyan anne, büyükanne ve büyükbabaya daha önce tanınan kişisel ilişki nedeniyle çocuğun huzurunun tehlikeye girdiğini ileri sürerek bu ilişkinin kaldırılmasını istemiştir. Mahkeme, çocuğu dinlemeden ve uzman raporu almadan talebi reddetmiştir.

> *Öyleyse, mahkemece; idrak gücüne sahip olan çocuğun görüşüne başvurulmalı, kişisel ilişki sebebiyle huzurunun tehlikeye girip girmediği ve çocuğun yüksek yararının, davalılara tanınan hakkın geri alınmasını gerektirip gerektirmediği konusunda aile mahkemesinde görevli psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacıdan oluşan uzmanlardan rapor alınmalı...*

DEĞERLENDİRME Bir önceki karar kaldırmanın **delilsiz** yapılamayacağını gösteriyordu; bu karar, kaldırma talebinin **araştırılmadan** da reddedilemeyeceğini gösterir. Daire önce, TMK m. 324'teki sınırlama sebeplerinin üçüncü kişilere kıyasen uygulanacağını ve bu sebeplerin davada mevcut olup olmadığının belirlenmesi gerektiğini tespit etmiştir. Dava tarihinde on yaşını bitirmiş çocuğun görüşüne başvurulmamış ve aile mahkemesinde görevli uzmanlardan yararlanılmamıştı; Daire bunu **eksik inceleme** sayarak kararı bozmuştur. Kaldırma davalarında mahkemenin yapması gerekenler bu nedenle bellidir: idrak çağındaki çocuğun dinlenmesi, psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacıdan oluşan heyetten rapor alınması ve bütün delillerin birlikte değerlendirilmesi. Karar **oyçokluğuyla** verilmiştir; karşı oy, yerel mahkeme kararının onanması gerektiği görüşündedir.

14 **ANAYASA MAHKEMESİ**
Sezen Acar Özfidan Başvurusu · B. No: 2014/16746 · 25.01.2018

Anayasa Mahkemesi: miras anlaşmazlıkları, çocukla büyükanne ve büyükbaba arasındaki iletişimden ayrı tutulabilir

Babası vefat eden çocuğun velâyetini taşıyan anne, mahkemenin çocuk ile babaanne ve dede arasında kişisel ilişki kurmasının aile hayatına saygı hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Taraflar arasında mirastan kaynaklanan ciddi anlaşmazlıklar vardı; ilk derece mahkemesi davayı reddetmiş, Yargıtay bozmuş, bozmaya uyularak kişisel ilişki kurulmuştu.

> *Mahkeme kararında, Yargıtay'ın bozma kararındaki gerekçenin kabul edildiği, bu çerçevede miras konularında başvurucu ile çocuğun dedesi ve babaannesi arasında birtakım anlaşmazlıklar olduğu ifade edilmekle birlikte, çocukla dedesi ve babaannesi arasındaki iletişimin bu sorunlardan ayrı tutulması gerektiği kabulüyle davacıların şahsi ilişki konusundaki haklarını amacına aykırı kullanacakları yönünde bir delil bulunmadığı gerekçesine yer verildiği anlaşılmaktadır.*

DEĞERLENDİRME Anayasa Mahkemesi bu kararda önce ilkeyi koymuştur: Anayasa'nın koruduğu aile ilişkileri temel olarak ana, baba ve çocuk arasındaki

ilişkiler olmakla birlikte, çocuğun üstün menfaatine aykırı olmadıkça **büyükanne ve büyükbaba gibi yakın akrabalarla ilişkiler de aile hayatı kapsamında korunabilir.** Mahkeme aynı zamanda bu alanda devletin **geniş bir takdir yetkisi** olduğunu ve TMK m. 325'in bu takdiri olağanüstü hâl ve çocuğun menfaati koşullarıyla çerçevelediğini belirtmiştir. Somut olayda derece mahkemesi, miras anlaşmazlıklarını çocukla büyükanne ve büyükbaba arasındaki iletişimden ayrı tutmuş ve hakkın amacına aykırı kullanılacağına dair delil bulunmadığını gerekçelendirmişti; Anayasa Mahkemesi bu gerekçeyi ilgili ve yeterli bularak başvuruyu **açıkça dayanaktan yoksun** saymıştır. Karar oyçokluğuyla verilmiştir: karşı oy yazan üye, çocuğun görüşmeyi istemediğini bildiren uzman raporlarına rağmen kişisel ilişki kurulmasının çocuğun menfaatini geri plana ittiği görüşündedir.

15 **ANAYASA MAHKEMESİ**
Figen Güneştaş ve diğerleri Başvurusu · B. No: 2014/18376 · 26.10.2017

Hala ve amca da kişisel ilişki isteyebilir; ancak aile hayatı koruması için çocukla yakın kişisel bağın fiilen var olması gerekir

Vefat eden kardeşlerinin çocuklarıyla kişisel ilişki kurulmasını isteyen hala ve amcaların davası, yargılama sırasında davacılardan biri hakkında çocukların annesine yönelik ağır bir suç iddiasıyla kamu davası açılması ve çocuklardan birinin anlatımı dikkate alınarak reddedilmiştir; Yargıtay kararı onamıştır. Başvurucular bireysel başvuruda bulunmuştur.

> *"Bununla birlikte aile içinde önemli rolü bulanabilecek büyükanne-büyükbaba gibi yakın akrabalar ve diğer akrabalar ile ilişkilerin "aile hayatı" kapsamında korunabilmesi ancak bu kişilerle çocuk arasında yakın kişisel bağların fiilen mevcut olması ve ilişki kurulmasının çocuğun üstün menfaati bakımından önemli olması halinde mümkün olabilecektir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar maddenin **"diğer kişiler"** ve **"hısımlar"** kavramlarına anayasal bir ölçü getirir. Büyükanne ve büyükbaba dışındaki akrabalar için **kan bağı tek başına yeterli değildir**; Anayasa Mahkemesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadına dayanarak bu kişilerle çocuk arasında **yakın kişisel bağların fiilen kurulmuş** olmasını ve ilişkinin çocuğun üstün menfaati bakımından önemli olmasını arar. Somut olayda Mahkeme, hala ve amcanın çocukların çevresinde önemli bir yere sahip olduğunu kabul etmiş, ancak yargılama sırasında ortaya çıkan olayların çocuklar üzerindeki etkisi ve çocuklardan birinin anlatımı gözetilerek kurulan dengeyi yerinde bulmuş ve başvuruyu **açıkça dayanaktan yoksun** saymıştır. Hala, amca, dayı, teyze veya kardeş olarak dava açacak kişi, çocukla **daha önce kurulmuş fiilî bağı** somut olgularla göstermelidir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 182:** Boşanmada velâyet ve kişisel ilişki.
- **TMK m. 183:** Durumun değişmesi.
- **TMK m. 323:** Ana ve baba ile kişisel ilişki.

- **TMK m. 324:** Kişisel ilişkinin sınırları.
- **TMK m. 326:** Kişisel ilişkide yetkili mahkeme.
- **TMK m. 335:** Velâyetin koşulları.
- **TMK m. 336:** Ana ve baba evliyken velâyet.
- **TMK m. 346:** Çocuğun korunması için önlemler.
- **TMK m. 364:** Nafaka yükümlüleri.

MADDE

326

C. Çocuk ile kişisel ilişki
III. Yetki

KANUN METNİ

(1) Kişisel ilişki kurulmasıyla ilgili bütün düzenlemelerde çocuğun oturduğu yer mahkemesi de yetkilidir.
(2) Boşanmaya ve evlilik birliğinin korunmasına ilişkin yetki kuralları saklıdır.
(3) Çocuk ile kişisel ilişkiye yönelik bir düzenleme yapılıncaya kadar, velâyet hakkına sahip veya çocuk kendisine bırakılmış kişinin rızası dışında kişisel ilişki kurulamaz.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 326, kişisel ilişki davalarının nerede açılacağını ve düzenleme yapılıncaya kadar ne olacağını belirler. **Birinci fıkra ek bir yetki yeri tanır:** kişisel ilişki kurulmasıyla ilgili bütün düzenlemelerde, davalının yerleşim yeri mahkemesinin yanında **çocuğun oturduğu yer mahkemesi de** yetkilidir. Kural, büyükanne ve büyükbabanın torunla kişisel ilişki davalarında da uygulanır.[1] **İkinci fıkra** boşanma ve evlilik birliğinin korunmasına ilişkin yetki kurallarını saklı tutar; boşanma davası sürerken kişisel ilişki o davada düzenlenir. **Üçüncü fıkra** bir boşluğu kapatır: kişisel ilişkiye yönelik bir düzenleme yapılıncaya kadar, velâyet sahibinin veya çocuğun kendisine bırakıldığı kişinin **rızası dışında** kişisel ilişki kurulamaz; düzenleme yokken görüşmeye izin vermemek kişisel ilişkiyi engellemek sayılmaz.[2]

TEMEL KAVRAMLAR

Yetki	Davanın hangi yerdeki mahkemede görüleceği.
Çocuğun oturduğu yer	Çocuğun fiilen yaşadığı yer; velâyet altındaki çocuğun yasal yerleşim yeri velâyet sahibinin yerleşim yeridir (TMK m. 21).

1 Yargıtay 2. HD, 06.11.2013, E. 2013/5319, K. 2013/25210.
2 Yargıtay 2. HD, 06.03.2012, E. 2011/9742, K. 2012/4823.

Seçimlik yetki	Birden fazla yetkili yer bulunduğunda davacının bunlardan birini seçebilmesi.
Yetki itirazı	Davalının, davanın yetkisiz mahkemede açıldığını cevap dilekçesinde ileri sürmesi.
Yargı yeri belirlenmesi	İki mahkeme karşılıklı yetkisizlik kararı verdiğinde yetkili mahkemenin üst mahkemece belirlenmesi.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 326- Madde İsviçre Medenî Kanununun 275 inci maddesinden alınmıştır. Birinci fıkrada, ana ve babanın yahut üçüncü kişilerin çocuk ile kişisel ilişki kurmasıyla ilgili düzenlemeleri yapacak yetkili mahkeme belirlenmekte, ikinci fıkrada boşanmaya ve evlilik birliğinin korunmasına ilişkin yetki kurallarının saklı olduğu belirtilmektedir. Son fıkrada ise, çocuk velâyetleri altında bulunmayan veya çocuk kendisine bırakılmamış olan ana ve/veya babanın yahut üçüncü kişilerin çocuk ile kişisel ilişki kurmalarına ilişkin mahkemece bir düzenleme yapılıncaya kadar, bu kişisel ilişkinin, ancak velâyet hakkına sahip ana ve/veya babanın yahut çocuk kendisine bırakılmış olan kişinin rızasıyla kurulabileceği hükme bağlanmaktadır. Böylece örneğin çocuğun hısımları, mahkemece bir karar verilinceye kadar, velâyet hakkına sahip ana ve babanın rızası olmadıkça veya babadan velâyet alınmışsa (nezedilmişse) ve velâyet anada ise, ananın rızası olmadıkça ve mahkemece düzenleme yapılıncaya kadar baba, ananın rızası olmadıkça yahut çocuğun koruma ve gözetimi bir başka kimseye bırakılmışsa, mahkemece düzenleme yapılıncaya kadar, ana ve baba, çocuk kendisine bırakılan bu kişinin rızası olmadıkça, çocuk ile kişisel ilişki kuramayacaklardır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 123-124*

Gerekçe önce kaynağı gösterir: madde, İsviçre Medenî Kanunu'nun 275. maddesinden alınmıştır. Ardından üç fıkrayı sırayla açıklar ve en çok son fıkra üzerinde durur. Gerekçenin verdiği örnekler, kuralın **kimleri** bağladığını açıkça gösterir: mahkemece bir düzenleme yapılıncaya kadar büyükanne, büyükbaba gibi hısımlar velâyet sahibinin; velâyeti kaldırılmış baba velâyeti kullanan ananın; çocuk bir başka kişinin koruma ve gözetimine bırakılmışsa ana ve baba bile o kişinin **rızası olmadıkça** çocukla kişisel ilişki kuramaz. Yani kural yalnız üçüncü kişileri değil, çocuğu fiilen yanında bulundurmayan **ana ve babayı** da kapsar. Kaynak, maddenin yerini de açıklar. Ana ve babanın kişisel ilişki hakkı, bu hakkın sınırları ve üçüncü kişilerin kişisel ilişkisi İsviçre Kanunu'nda 273, 274 ve 274a maddelerinde düzenlenmiştir; 275. madde ise bu üç hükmün **usul tamamlayıcısıdır** ve Türk Kanunu'nda da aynı sırayla 323, 324 ve 325. maddelerin ardından gelir (TMK m. 323, TMK m. 324, TMK m. 325). Maddenin bugünkü metni hakkındaki asıl bilgi ise Adalet Komisyonu raporundadır.

Adalet Komisyonunun değişikliği

> - Tasarının 326 ncı maddesinin son fıkrasının sonunda yer alan "uygulanamaz" kelimesi "kurulamaz" şeklinde değiştirilmiştir.
>
> *Adalet Komisyonunun Tasarıda yaptığı değişiklikler, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 314*

Komisyon kaydı tek bir kelimeye ilişkindir, ama üçüncü fıkranın nasıl okunacağını belirler ve metni gerekçenin zaten kullandığı ifadeyle, yani kişisel ilişkinin ancak rızayla **"kurulabileceği"** ifadesiyle uyumlu hâle getirir. Tasarıya göre fıkra, bir düzenleme yapılıncaya kadar velâyet hakkına sahip veya çocuğun kendisine bırakıldığı kişinin rızası dışında kişisel ilişkinin "uygulanamayacağını" söylüyordu. Bu ifade, ortada uygulanacak bir karar varmış gibi okunmaya elverişliydi. Komisyon kelimeyi **"kurulamaz"** olarak değiştirerek kuralı doğrudan kişisel ilişkinin **kurulmasına** bağlamıştır: düzenleme yoksa, velâyet sahibinin rızası dışında kişisel ilişki hiç kurulamaz. Yargıtay da fıkrayı bu anlamda uygular ve düzenleme bulunmadıkça velâyet sahibinin kişisel ilişkiyi engellediğinin kabul edilemeyeceğini belirtir.[3]

Gerekçe, maddenin eski Kanun'da bir karşılığı olup olmadığını belirtmez; kaynak olarak yalnızca İsviçre Medenî Kanunu'nu gösterir. Ancak kişisel ilişki hakkını genel olarak düzenleyen hüküm, gerekçesine göre **yürürlükteki Kanun'da bulunmayan** yeni bir düzenlemedir (TMK m. 323). Bu nedenle 743 sayılı Kanun'da kişisel ilişkiye özgü bir yetki kuralı da yer almıyordu. Yeni Kanun'dan sonra da kişisel ilişki davalarında temel kural, o tarihteki usul kanunundaki **genel yetki kuralı**, yani davalının yerleşim yeri olmaya devam etmiş; TMK m. 326/1 bunun **yanına** çocuğun oturduğu yer mahkemesini eklemiştir. Yargıtay bu iki kuralı Yeni Kanun'un ilk yıllarından beri birlikte uygular.[4]

	743 sayılı Kanun dönemi	4721 sayılı Kanun m. 326
Kişisel ilişkiye özgü yetki	Yoktu	Çocuğun oturduğu yer mahkemesi de yetkilidir
Genel yetki	Davalının yerleşim yeri	Davalının yerleşim yeri (HMK m. 6)
Düzenleme öncesi rıza	Kanunda yoktu	Rıza dışında kişisel ilişki kurulamaz

Değişiklik durumu

Madde 2002'den bu yana **değişmemiştir.** Ancak maddeyi çevreleyen usul hukuku değişmiştir: 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun yerini 2011'de 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu almış, genel yetki kuralı HMK m. 6'ya, yetki itirazı HMK m. 19'a taşınmıştır. Bölge adliye mahkemelerinin faaliyete geçmesinden sonra aynı bölgedeki mahkemeler arasındaki yetki uyuşmazlıklarını bölge adliye mahkemesi, farklı bölgelerdeki mahkemeler arasındakileri ise Yargıtay çözmektedir.[5]

Tarih	Gelişme	Dayanak
Tasarı aşaması	Adalet Komisyonu üçüncü fıkradaki "uygulanamaz" kelimesini "kurulamaz" yaptı	S. Sayısı 723, s. 314
01.01.2002	Madde üç fıkra olarak yürürlüğe girdi	4721 s. K.

3 Yargıtay 2. HD, 06.03.2012, E. 2011/9742, K. 2012/4823.
4 Yargıtay 2. HD, 22.01.2007, E. 2006/20436, K. 2007/97.
5 Yargıtay 20. HD, 07.05.2018, E. 2018/2081, K. 2018/3507; Yargıtay 5. HD, 18.03.2025, E. 2024/11504, K. 2025/3660.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Ek yetki yeri	Çocuğun oturduğu yer mahkemesi de yetkilidir	TMK m. 326/1
Genel yetki	Davalının yerleşim yeri mahkemesi	HMK m. 6
Torunla kişisel ilişki	Aynı yetki kuralları uygulanır	Yargıtay 2. HD, K. 2013/25210
Nafaka ile birlikte istem	Özel yetki kuralları uygulanır	Yargıtay 2. HD, K. 2013/16997
Yetkisiz yerde açılan dava	Süresinde itiraz edilirse yetkisizlik kararı verilir	Yargıtay 2. HD, K. 2012/6850
Yargı yeri belirlenmesi	Velâyet sahibi ve çocuğun yerleşim yeri esas alınır	Yargıtay 5. HD, K. 2025/3660
Boşanma davası	Boşanma yetki kuralları saklıdır	TMK m. 326/2, 168
Evlilik birliğinin korunması	Bu davalara ilişkin yetki kuralları saklıdır	TMK m. 326/2, 197
Düzenleme öncesi	Velâyet sahibinin rızası dışında kişisel ilişki kurulamaz	Yargıtay 2. HD, K. 2012/4823
Ayrı yaşayan eşler	Kişisel ilişki talebi karara bağlanmalıdır	Yargıtay 2. HD, K. 2013/7772
Velâyetin değiştirilmesi	Güncel içtihatta çekişmesiz yargı yetki kuralı	Yargıtay 5. HD, K. 2025/10509

TBMM gerekçesine göre madde, **İsviçre Medenî Kanunu'nun 275. maddesinden alınmıştır.** Gerekçe üç fıkrayı sırayla açıklar: birinci fıkra kişisel ilişkiyle ilgili düzenlemeleri yapacak **yetkili mahkemeyi** belirler, ikinci fıkra boşanmaya ve evlilik birliğinin korunmasına ilişkin yetki kurallarını **saklı** tutar; son fıkraya göre ise mahkemece bir düzenleme yapılıncaya kadar kişisel ilişki, ancak velâyet sahibinin veya çocuğun kendisine bırakıldığı kişinin **rızasıyla** kurulabilir. Gerekçe bu son kuralın hısımları, velâyeti kaldırılmış ebeveyni ve çocuğu başkasının gözetimine bırakılmış ana ve babayı da bağladığını örneklerle anlatır. Tasarıda üçüncü fıkra "uygulanamaz" kelimesiyle bitiyordu; Adalet Komisyonu bu kelimeyi **"kurulamaz"** olarak değiştirmiştir (S. Sayısı 723, s. 314). Değişiklik küçük görünse de fıkranın anlamını netleştirir: kural, bir hükmün uygulanıp uygulanmayacağını değil, **kişisel ilişkinin fiilen kurulup kurulamayacağını** düzenler. Böylece fıkra, bir mahkeme düzenlemesi yapılıncaya kadar çocuğun velâyet sahibinin rızası dışında görüşmeye götürülemeyeceğini açık bir yasak olarak ifade eder. 1

DİKKAT

Bu maddede en sık yapılan hata, kişisel ilişki davasının **davacının kendi yaşadığı yerde** açılmasıdır. TMK m. 326/1 davacının değil, **çocuğun** oturduğu yeri yetkili kılar; genel kural da davalının yerleşim yeridir. Velâyet sahibi ile çocuk aynı yerde yaşıyorsa her iki kural aynı mahkemeyi gösterir ve dava orada açılmalıdır. Başka bir yerde açılan davada davalı süresinde itiraz ederse yetkisizlik kararı verilir ve dosya yetkili mahkemeye gider; bu da zaman kaybıdır.[6] İkinci uyarı **düzenleme öncesine** ilişkindir: bir mahkeme kararı olmadan çocuğu velâyet sahibinin rızası dışında görmeye çalışmak yerine, kişisel ilişkinin düzenlenmesi ve gerekirse dava süresince **tedbiren** kurulması istenmelidir. Üçüncü uyarı **velâyet davalarına** ilişkindir: velâyetin değiştirilmesi istemi için güncel içtihat ayrı bir yetki kuralı uygulamaktadır;[7] kişisel ilişki ile velâyet talebi birlikte ileri sürülecekse dava iki talep bakımından da yetkili olan yerde açılmalıdır.

II. Birinci Fıkra: Çocuğun Oturduğu Yer Mahkemesi

- **Kural:** Kişisel ilişkiyle ilgili bütün düzenlemelerde çocuğun oturduğu yer mahkemesi de yetkilidir.
- **"De" bağlacı:** Genel yetki kuralı kalkmaz; davalının yerleşim yeri de yetkilidir (HMK m. 6).
- **Kapsam:** Kişisel ilişkinin kurulması, yeniden düzenlenmesi, genişletilmesi, daraltılması ve kaldırılması.
- **Hak sahipleri:** Ana, baba ve TMK m. 325'e dayanan büyükanne, büyükbaba ve diğer hısımlar.[8]
- **Yetkinin niteliği:** Kesin değildir; itiraz süresinde yapılmalıdır (HMK m. 19).
- **Davacının yerleşim yeri:** Tek başına yetkili yer değildir.[9]

2 Birinci fıkranın amacı, kişisel ilişki uyuşmazlığını **çocuğa yakın** bir mahkemede toplamaktır. Kişisel ilişki davalarında karar büyük ölçüde çocuğun yaşadığı çevreye ilişkin delillere dayanır: sosyal inceleme raporu, okul ve rehberlik servisi bilgileri, uzman görüşmesi ve çocuğun dinlenmesi. Bu delillerin toplanacağı yer çoğunlukla çocuğun oturduğu yerdir. Uygulamada velâyet sahibi ile çocuk birlikte yaşadığından, genel yetki kuralının gösterdiği yer (davalının yerleşim yeri) ile TMK m. 326/1'in gösterdiği yer (çocuğun oturduğu yer) çoğu dosyada **aynıdır.** Kuralın bağımsız bir anlam kazandığı durum, çocuğun velâyet sahibinden **ayrı bir yerde** yaşadığı ya da velâyet sahibi dışındaki birinin yanında kaldığı hâllerdir; bu durumda davacı, çocuğun fiilen yaşadığı yerde de dava açabilir.

6 Yargıtay 2. HD, 22.03.2012, E. 2011/13667, K. 2012/6850.
7 Yargıtay 5. HD, 07.07.2025, E. 2025/7006, K. 2025/10509.
8 Yargıtay 2. HD, 06.11.2013, E. 2013/5319, K. 2013/25210.
9 Yargıtay 5. HD, 18.03.2025, E. 2024/11504, K. 2025/3660.

III. Davanın Açılabileceği Yer

Talep	Yetkili yer	Dayanak
Boşanmadan sonra kişisel ilişki kurulması veya yeniden düzenlenmesi	Davalının yerleşim yeri veya çocuğun oturduğu yer	HMK m. 6, TMK m. 326/1
Büyükanne, büyükbaba veya diğer hısımın kişisel ilişki talebi	Davalının yerleşim yeri veya çocuğun oturduğu yer	TMK m. 325, 326/1
Nafaka artırımı ile kişisel ilişkinin birlikte istenmesi	Nafaka alacaklısının yerleşim yeri; kişisel ilişki için çocuğun oturduğu yer	TMK m. 177, 326/1
Boşanma davası sürerken kişisel ilişki	Boşanma davasına bakan mahkeme	TMK m. 168, 169, 326/2
Evlilik birliğinin korunması sırasında çocuklarla ilişki	Bu davalara ilişkin yetki kuralları	TMK m. 197, 326/2
Velâyetin değiştirilmesi	Talepte bulunanın veya ilgililerden birinin oturduğu yer	HMK m. 384

Tablonun son satırı ayrıca açıklanmalıdır. TMK m. 326, kişisel ilişkiye ilişkin düzenlemeler için konmuştur. Velâyetin değiştirilmesi ayrı bir istemdir ve yetki uyuşmazlıklarını çözen Yargıtay 5. Hukuk Dairesi bu istemi **çekişmesiz yargı işi** sayarak HMK m. 384'ü uygulamaktadır.[10] Aynı Daire başka bir dosyada velâyetin düzenlenmesi isteminde kesin ve özel bir yetki kuralı bulunmadığını, yetki itirazı da yapılmadığı için davanın açıldığı mahkemenin davayı sonuçlandırması gerektiğini belirtmiştir.[11] Daha önce kapatılan 17. Hukuk Dairesi ise velâyetin değiştirilmesi istemine ilişkin bir yetki uyuşmazlığında TMK m. 323 ve 326'yı dayanak göstererek çocuğun annesiyle oturduğu yerin mahkemesini yargı yeri olarak belirlemişti.[12] 3

IV. Çocuğun Oturduğu Yerin Belirlenmesi

- **Yasal yerleşim yeri:** Velâyet altındaki çocuğun yerleşim yeri ana ve babasının, ortak yerleşim yerleri yoksa çocuğun kendisine bırakıldığı ebeveynin yerleşim yeridir (TMK m. 21).
- **Oturma yeri:** Diğer hâllerde çocuğun oturma yeri onun yerleşim yeri sayılır (TMK m. 21).
- **Velâyet babadaysa:** Çocuğun yerleşim yeri babanınkidir.[13]
- **Fiilî durum:** Adres kayıtları ve kolluk araştırmasıyla çocuğun fiilen oturduğu yer tespit edilir.

10 Yargıtay 5. HD, 07.07.2025, E. 2025/7006, K. 2025/10509.
11 Yargıtay 5. HD, 19.01.2026, E. 2025/10388, K. 2026/728.
12 Yargıtay 17. HD, 27.09.2013, E. 2013/12997, K. 2013/12989.
13 Yargıtay 2. HD, 13.02.2008, E. 2007/1096, K. 2008/1481.

- **Esas alınan an:** Davanın açıldığı tarihteki durum.
- **Yabancı karar sonrası:** Türkiye'de tanınan veya tenfiz edilen kararlardan sonra da aynı kurallar uygulanır.[14]

4 Yetki tartışmalarının çoğu, kâğıt üzerindeki adres ile çocuğun **fiilen** yaşadığı yerin farklı olmasından doğar. Bu durumda mahkemeler nüfus kayıtları ile yetinmeyip kolluk aracılığıyla adres araştırması yaptırabilir. Bir dosyada velâyet düzenlemesiyle ilgili karşılıklı yetkisizlik kararları üzerine Daire, jandarma yazısıyla çocuğun annesiyle birlikte **fiilen** oturduğu yeri tespit etmiş ve o yerin aile mahkemesini yargı yeri olarak belirlemiştir.[15] Başka bir dosyada Daire, adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre çocuğun dava tarihinde annesiyle oturduğu yeri esas almıştır.[16]

V. Yetki İtirazı ve Yargı Yeri Belirlenmesi

- **Süre:** Yetki itirazı cevap dilekçesinde ileri sürülür (HMK m. 19).
- **İçerik:** İtiraz eden, yetkili mahkemeyi de göstermelidir.
- **Sonuç:** Süresinde itiraz yoksa davanın açıldığı mahkeme yetkili hâle gelir.
- **İtiraz kabul edilmezse:** Karar temyizde yetki yönünden bozulur.[17]
- **Karşılıklı yetkisizlik:** Yargı yeri belirlenmesi yoluna gidilir (HMK m. 21, 22).
- **Duruşma:** Kişisel ilişki kararlarının temyiz incelemesi duruşmasız yapılır.

VI. İkinci Fıkra: Boşanma ve Evlilik Birliğinin Korunması

5 İkinci fıkra, kişisel ilişkinin **başka bir davanın parçası** olarak düzenlendiği hâllerde o davanın yetki kurallarını saklı tutar. Boşanma veya ayrılık davası, eşlerden birinin yerleşim yerinde veya davadan önce son defa altı aydan beri birlikte oturdukları yerde açılır (TMK m. 168). Bu dava sürerken hâkim çocukların bakım ve korunmasına ilişkin geçici önlemleri **re'sen** alır (TMK m. 169) ve boşanma kararında velâyet kendisine verilmeyen ebeveyn ile çocuk arasındaki kişisel ilişkiyi düzenler (TMK m. 182). Bu nedenle boşanma davası sürerken kişisel ilişki, çocuğun başka bir yerde oturduğu gerekçesiyle ayrı bir mahkemeye taşınmaz; boşanma davasına bakan mahkeme bu konuda da yetkilidir. Evlilik birliğinin korunması bakımından da aynı mantık geçerlidir: eşler haklı bir sebeple ayrı yaşıyorsa ve ergin olmayan çocukları varsa, hâkim ana ve baba ile çocuklar arasındaki ilişkiler konusunda gerekli önlemleri alır (TMK m. 197). Boşanma kesinleştikten sonra açılan kişisel ilişkinin yeniden düzenlenmesi davası ise artık boşanma davasının parçası değildir; bu dava için birinci fıkra ve genel yetki kuralı uygulanır.[18]

14 Yargıtay 2. HD, 17.01.2008, E. 2007/17529, K. 2008/242.
15 Yargıtay 20. HD, 07.05.2018, E. 2018/2081, K. 2018/3507.
16 Yargıtay 17. HD, 27.09.2013, E. 2013/12997, K. 2013/12989.
17 Yargıtay 2. HD, 22.03.2012, E. 2011/13667, K. 2012/6850.
18 Yargıtay 2. HD, 22.03.2012, E. 2011/13667, K. 2012/6850.

VII. Üçüncü Fıkra: Düzenleme Yapılıncaya Kadar Rıza

- **Kural:** Düzenleme yapılıncaya kadar velâyet sahibinin veya çocuğun kendisine bırakıldığı kişinin rızası dışında kişisel ilişki kurulamaz.
- **Kimin rızası:** Velâyet hakkına sahip olan veya çocuk fiilen kendisine bırakılmış olan kişinin.
- **Sonuç:** Düzenleme yokken görüşmeye izin vermemek engelleme sayılmaz.[19]
- **Çözüm yolu:** Kişisel ilişkinin düzenlenmesini istemek; gerekiyorsa dava süresince tedbiren.
- **Mahkemenin görevi:** Talep varsa kişisel ilişki hakkında hüküm kurmak.[20]
- **Ara karar:** Dava içinde kurulan kişisel ilişki geçici tedbir niteliğindedir.

6 Üçüncü fıkra, özellikle **evliliğin sürdüğü ama eşlerin ayrı yaşadığı** dönemde önem kazanır. Ana ve baba evliyken velâyeti birlikte kullanır (TMK m. 336); ancak çocuk fiilen birinin yanında kalıyorsa, diğer ebeveyn onun rızası olmadan çocukla görüşme düzeni kuramaz. Boşanma davası reddedilen ve ayrı yaşamaya devam eden eşlerin dosyasında Daire, rıza olmadan çocuğunu göremeyen babanın kişisel ilişki talebinin mutlaka **karara bağlanması** gerektiğini belirtmiştir.[21] Aynı kural, yurt dışında verilen ve kişisel ilişki düzenlemesi içermeyen boşanma kararlarından sonra da işler: tanıma kararı kişisel ilişkiyi kendiliğinden kurmaz; ebeveyn Türk mahkemesinden düzenleme istemelidir. Düzenleme bir kez yapıldıktan sonra ise tablo değişir: artık velâyet sahibi, diğer ebeveynin kişisel ilişkisini **zedelememekle** yükümlüdür ve bu yükümlülüğe aykırılığın yaptırımları vardır (TMK m. 324).

SOYBAĞI

UYGULAMA NOTU

Kişisel ilişki davası açılacaksa önce **yetkili yer** belirlenmelidir. Velâyet sahibi ile çocuk nerede yaşıyorsa dava çoğunlukla oraya açılmalıdır; bu yer hem genel yetki kuralının hem TMK m. 326/1'in gösterdiği yerdir. Davacının kendi yaşadığı yerde dava açması, davalının süresinde yapacağı itirazla yetkisizlik kararına ve zaman kaybına yol açar. Çocuğun fiilen yaşadığı yerin kayıtlardaki adresten farklı olduğu düşünülüyorsa bu, dilekçede belirtilmeli ve adres araştırması istenmelidir. Nafaka artırımı ile kişisel ilişkinin yeniden düzenlenmesi birlikte isteniyorsa, iki talebin yetki kuralları çocuğun ve nafaka alacaklısının yaşadığı yeri gösterir. **Dava yetkisiz bir yerde açılmışsa** davalı yetki itirazını **cevap dilekçesinde** yapmalı ve yetkili mahkemeyi açıkça göstermelidir; sonradan yapılan itiraz dikkate alınmaz. Boşanma davası sürüyorsa kişisel ilişki talebi **o davada**, geçici önlem olarak ileri sürülmelidir; ayrı bir dava açılmasına gerek yoktur. Mahkeme kararı henüz yoksa çocuğu velâyet sahibinin rızası dışında görmeye çalışılmamalıdır: bu hem kanuna aykırıdır hem de sonraki velâyet ve kişisel ilişki davalarında aleyhe değerlendiri-

19 Yargıtay 2. HD, 06.03.2012, E. 2011/9742, K. 2012/4823.
20 Yargıtay 2. HD, 21.03.2013, E. 2012/15759, K. 2013/7772.
21 Yargıtay 2. HD, 21.03.2013, E. 2012/15759, K. 2013/7772.

lebilir. Bunun yerine dava açılıp kişisel ilişkinin **tedbiren** kurulması istenmelidir. Velâyet sahibinin, düzenleme yapılmadan önce görüşmeye izin vermemesi kişisel ilişkiyi engellemek sayılmaz; ancak mahkeme kararından sonra velâyet sahibi karara uymak zorundadır.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
06.11.2013 · E. 2013/5319 · K. 2013/25210

Torunla kişisel ilişki davasında da çocuğun oturduğu yer mahkemesi yetkilidir; velâyet altındaki çocuğun yerleşim yeri velâyet sahibinin yerleşim yeridir

Dede ve babaanne, torunlarıyla kişisel ilişki kurulması için dava açmıştır. Velâyet sahibi anne süresinde yetki itirazında bulunmuştur; mahkeme itiraza rağmen işin esasını incelemiştir. Toplanan delillere göre anne ile çocuğun yerleşim yeri, davanın açıldığı yerden farklıydı.

> *Türk Medeni Kanununun 326/1. maddesi "kişisel ilişki kurulmasıyla ilgili bütün düzenlemelerde çocuğun oturduğu yer mahkemesi de yetkilidir" hükmünü taşımaktadır. Velayet altında bulunan çocuğun yerleşim yeri ana ve babasının ana ve babanın ortak yerleşim yeri yoksa, çocuğun kendisine bırakıldığı ana ve babanın yerleşim yeridir (TMK md. 21). Toplanan delillerden davalı annenin ve çocuğun yerleşim yerinin Hatay olduğu anlaşılmıştır. Açıklanan nedenlerle davalı annenin süresi içerisindeki yetki itirazının kabulü ile yetkisizlik kararı verilmesi gerekirken işin esasının incelenerek yazılı şekilde karar verilmesi doğru olmamıştır.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, maddenin birinci fıkrasındaki "**bütün düzenlemelerde**" ifadesinin kapsamını gösterir: kural yalnız ana ve babanın kişisel ilişki davalarında değil, büyükanne ve büyükbabanın TMK m. 325'e dayanan davalarında da uygulanır (TMK m. 325). Daire iki hükmü birlikte okumuştur. TMK m. 326/1, çocuğun **oturduğu yer** mahkemesini yetkili kılar; TMK m. 21 ise velâyet altındaki çocuğun yerleşim yerinin **ana ve babanın**, ortak yerleşim yerleri yoksa çocuğun **kendisine bırakıldığı ebeveynin** yerleşim yeri olduğunu söyler. Velâyet sahibi anne ile çocuk aynı yerde yaşadığında, davalının yerleşim yeri ile çocuğun oturduğu yer çakışır ve dava bu yerde açılmalıdır. Davalı bu yöndeki itirazını **süresinde** ileri sürdüğü için Daire, itirazın kabulü ile yetkisizlik kararı verilmesi gerektiğini belirterek hükmü **bozmuştur.**

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
17.01.2008 · E. 2007/17529 · K. 2008/242

Yabancı boşanma kararı tenfiz edildikten sonra açılan kişisel ilişki davasında da yetki, genel kural ve çocuğun oturduğu yere göre belirlenir

Yabancı bir aile mahkemesinin boşanma, velâyet ve nafakaya ilişkin kararı Türkiye'de tenfiz edilmiş, çocuğun velâyeti anneye verilmişti. Tenfiz kararı kesinleştikten birkaç gün sonra kişisel ilişki için dava açılmıştır; oysa tarafların yerleşim yeri davanın açıldığı yerden farklıydı.

> *Her dava, kanunda aksine hüküm bulunmadıkça açıldığı tarihte davalının Türk Kanunu Medenisi gereğince ikametgahı sayılan yer mahkemesinde görülür. Davalının ikametgahı belli değilse davaya Türkiye'de son defa oturduğu yer mahkemesinde bakılır.(HUMK.md. 9) Velayet altında bulunan çocuğun yerleşim yeri, ana ve babasının ana ve babanın ortak yerleşim yeri yoksa, çocuğun kendisine bırakıldığı ana ve babanın yerleşim yeridir. Diğer hallerde çocuğun oturma yeri, onun yerleşim yeri sayılır. (TMK. md. 21) Kişisel ilişki kurulmasıyla ilgili bütün düzenlemelerde çocuğun oturduğu yer mahkemesi de yetkilidir. (TMK. md.326)...*

DEĞERLENDİRME Karar, yetki incelemesinin **üç basamağını** tek bir yerde sıralar. Birinci basamak **genel yetki kuralıdır:** dava, davalının yerleşim yerinde açılır; bugün bu kural HMK m. 6'dadır. İkinci basamak **çocuğun yerleşim yeridir:** velâyet altındaki çocuğun yerleşim yeri ana ve babasının, ortak yerleşim yerleri yoksa çocuğun kendisine bırakıldığı ebeveynin yerleşim yeridir (TMK m. 21). Üçüncü basamak **TMK m. 326/1'dir:** kişisel ilişkiye ilişkin bütün düzenlemelerde çocuğun oturduğu yer mahkemesi de yetkilidir. Somut olayda davanın açıldığı mahkeme bu üç yerden hiçbiri olmadığı için Daire, dava dilekçesinin **yetki yönünden reddi** gerektiğini belirterek kararı bozmuştur. Kararın gösterdiği bir diğer nokta, yabancı mahkemece verilmiş ve Türkiye'de tenfiz edilmiş bir boşanma kararından sonra kişisel ilişki için Türk mahkemesinde dava açılabileceği ve bu davada da aynı yetki kurallarının uygulanacağıdır.

3 **YARGITAY 5. HUKUK DAİRESİ**
18.03.2025 · E. 2024/11504 · K. 2025/3660

Yetki uyuşmazlığında Yargıtay, torunla kişisel ilişki davasını velâyet sahibi ile çocuğun yerleşim yerindeki mahkemeye verdi

TMK m. 325'e dayanan kişisel ilişki davasında iki aile mahkemesi karşılıklı yetkisizlik kararı vermiştir. Birinci mahkeme davalının yerleşim yerini esas almıştır; ikinci mahkeme, davacının kendi yerleşim yerinde dava açarak seçimlik hakkını kullandığını ve yetki itirazının dinlenemeyeceğini belirterek yetkisizlik kararı vermiştir. Dosya yargı yerinin belirlenmesi için Yargıtay'a gönderilmiştir.

> *Uyuşmazlık, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun (4721 sayılı Kanun) 325 inci maddesi uyarınca çocuk ile kişisel ilişki kurulması istemine ilişkindir. B. İlgili Hukuk 1. Farklı bölge adliye mahkemelerinin yargı çevresinde kalan ilk derece*

mahkemeleri ile bölge adliye mahkemeleri arasındaki yetki ve görev uyuşmazlıklarının giderilmesi isteminin hukuki dayanağı, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (6100 sayılı Kanun) 21 ve 22 nci maddeleri ile 5235 sayılı Adlî Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'un (5235 sayılı Kanun) 36 ncı maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan düzenlemelerdir. 2. 4721 sayılı Kanun'un "Yasal yerleşim yeri" başlıklı 21 inci maddesinin birinci fıkrası şöyledir: "Velâyet altında bulunan çocuğun yerleşim yeri, ana ve babasının; ana ve babanın ortak yerleşim yeri yoksa, çocuğun kendisine bırakıldığı ana veya babanın yerleşim yeridir. Diğer hâllerde çocuğun oturma yeri, onun yerleşim yeri sayılır." 3. 4721 sayılı Kanun'un "Yetki" başlıklı 326 ncı maddesinin birinci fıkrası şöyledir: "Kişisel ilişki kurulmasıyla ilgili bütün düzenlemelerde çocuğun oturduğu yer mahkemesi de yetkilidir."...

DEĞERLENDİRME Yargı yeri belirlenmesi, iki mahkemenin karşılıklı olarak kendini yetkisiz saydığı durumda başvurulan yoldur (HMK m. 21, 22); farklı bölge adliye mahkemelerinin çevresindeki mahkemeler arasındaki uyuşmazlıkları bugün Yargıtay 5. Hukuk Dairesi çözer. Daire maddi dayanak olarak **TMK m. 21** ile **TMK m. 326/1**'i göstermiş ve velâyeti kullanan davalı anne ile çocuğun yerleşim yerindeki aile mahkemesini **yargı yeri olarak belirlemiştir.** Böylece ikinci mahkemenin görüşü kabul görmemiş, davacının **kendi yerleşim yeri** bu davada yetkili sayılmamıştır. Kişisel ilişki davasında seçimlik yetki, davalının yerleşim yeri ile çocuğun oturduğu yer arasındadır; velâyet sahibi ile çocuk birlikte yaşıyorsa bu iki yer zaten aynıdır.

4 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
18.06.2013 · E. 2012/25485 · K. 2013/16997

Nafaka artırımı ve kişisel ilişkinin yeniden düzenlenmesi birlikte istendiğinde özel yetki kuralları uygulanır; genel yetki kuralına gidilemez

Velâyet sahibi anne, boşanmadan sonra iştirak nafakasının artırılması ve çocukla baba arasındaki kişisel ilişkinin yeniden düzenlenmesi için kendi ve çocuğun yaşadığı yerdeki mahkemede dava açmıştır; mahkeme yetkisizlik kararı vermiştir.

> *"Boşanmadan sonra açılacak nafaka davalarında, nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi (TMK md. 177), kişisel ilişki kurulmasıyla ilgili bütün düzenlemelerde ise davalının yerleşim yeri mahkemesi yanında çocuğun oturduğu yer mahkemesi de yetkilidir (TMK md. 326/1). Davacının yerleşim yeri ve çocuğun oturduğu yer Ankara olduğuna göre, dava doğru yerde açılmıştır. Bu özel yetki kuralları karşısında artık Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 9. maddesindeki genel yetki kuralına gidilemez. Bu hukuki duruma göre işin esasının incelenmesi gerekirken, yazılı şekilde hüküm kurulması doğru bulunmamıştır.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, aile hukukunda sık görülen **birleşik taleplerde** yetkinin nasıl kurulacağını gösterir. Boşanmadan sonra açılan nafaka davasında nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir (TMK m. 177); kişisel ilişkinin düzenlenmesinde ise davalının yerleşim yeri mahkemesinin yanında çocuğun

oturduğu yer mahkemesi de yetkilidir (TMK m. 326/1). Velâyet sahibi ebeveyn çocukla birlikte yaşadığında bu iki özel kural **aynı yeri** gösterir ve iki talep aynı davada, bu yerde açılabilir. Daire, özel yetki kuralları karşısında artık **genel yetki kuralına gidilemeyeceğini** açıkça belirtmiş ve yetkisizlik kararını bozmuştur. Uygulamadaki sonucu açıktır: velâyet sahibi ebeveyn, nafaka artırımını ve kişisel ilişkinin yeniden düzenlenmesini karşı tarafın yaşadığı yere gitmeden, **kendi ve çocuğun yaşadığı yerde** isteyebilir.

5 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
22.03.2012 · E. 2011/13667 · K. 2012/6850

Dava ne davalının yerleşim yerinde ne de çocuğun oturduğu yerde açılmışsa, süresinde yapılan yetki itirazı kabul edilmelidir

Boşanmadan sonra kişisel ilişkinin yeniden düzenlenmesi için dava açılmıştır. Kesinleşen boşanma kararıyla velâyet anneye verilmişti; anne ile çocuk başka bir yerde yaşıyordu ve anne süresinde yetki itirazında bulunmuştur. Mahkeme itirazı kabul etmeyip işin esasına girmiştir.

> *Toplanan delillerden Ankara mahkemesinin ne Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 9, ne de Türk Medeni Kanununun 326/1. maddeleri uyarınca yetkili mahkeme olmadığı anlaşılmaktadır. Davalı annenin ve küçüğün yerleşim yerinin Uzunköprü olduğu kanıtlanmıştır. Açıklanan nedenlerle davalı kadının süresi içerisindeki yetki itirazının kabulü ile yetkisizlik kararı verilmesi gerekirken, işin esasının incelenerek yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME TMK m. 326/1 bir **seçenek** tanır, genel kuralı ortadan kaldırmaz: kişisel ilişki davası, genel kural gereği davalının yerleşim yerinde, ayrıca çocuğun oturduğu yerde açılabilir. Bu iki yerin dışında bir yerde açılan dava **yetkisiz mahkemede** açılmış olur. Kişisel ilişki davalarında yetki **kesin değildir**; bu nedenle yetkisizlik ancak davalının **süresinde** yaptığı itirazla sonuç doğurur. Bugün itirazın cevap dilekçesinde, yetkili mahkeme de gösterilerek ileri sürülmesi gerekir; süresinde itiraz edilmezse davanın açıldığı mahkeme yetkili hâle gelir (HMK m. 19). Bu dosyada itiraz süresinde yapıldığı için Daire kararı **yetki yönünden bozmuştur.** Aynı kararda Daire, kişisel ilişkinin yeniden düzenlenmesine ilişkin kararların temyiz incelemesinin **duruşmalı yapılmadığını** da belirterek duruşma isteğini reddetmiştir.

6 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
13.02.2008 · E. 2007/1096 · K. 2008/1481

Velâyet babadaysa da kural değişmez: çocuğun yerleşim yeri velâyet sahibi babanın yerleşim yeridir

Velâyeti babada olan çocuklarla kişisel ilişki kurulması için dava açılmıştır. Davalı baba ve çocuklar başka bir ilde yaşıyordu; baba süresinde yetki itirazında bulundu, mahkeme işin esasını incelemiştir.

> *Velayet altında bulunan çocuğun yerleşim yeri ana ve babasının; ana ve babanın ortak yerleşim yeri yoksa, çocuğun kendisine bırakıldığı ana ve babanın yerleşim yeridir. (TMK.mad.21) Toplanan delillerden davalı babanın ve küçüklerin yerleşim yerinin Çankırı olduğu kanıtlanmıştır. Açıklanan nedenlerle davalı babanın süresi içerisindeki yetki itirazının kabulü ile yetkisizlik kararı verilmesi gerekirken, işin esasının incelenerek yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, kuralın velâyetin **hangi ebeveynde** olduğuna bakmaksızın işlediğini gösterir: belirleyici olan velâyetin kimde olduğu değil, çocuğun **kiminle ve nerede** yaşadığıdır. Velâyet babaya verilmişse çocuğun yasal yerleşim yeri babanın yerleşim yeridir (TMK m. 21); bu durumda hem genel yetki kuralı hem TMK m. 326/1 aynı yeri, yani babanın ve çocukların yaşadığı yeri gösterir. Kişisel ilişki isteyen ebeveyn kendi yaşadığı yerde dava açarsa ve davalı süresinde itiraz ederse, yetkisizlik kararı verilmelidir; Daire bu gereği yerine getirmeyen kararı **bozmuştur.** Aynı çizgi Yeni Kanun'un ilk yıllarından beri sabittir.[22]

7 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
06.03.2012 · E. 2011/9742 · K. 2012/4823

Kişisel ilişki düzenlenmeden önce velâyet sahibinin rızası aranır; düzenleme yokken velâyet sahibi kişisel ilişkiyi engellemiş sayılamaz

Baba, çocuğun annesiyle birlikte yurt dışına gitmesine izin vermişti. Yurt dışında verilen ve Türkiye'de tanınan boşanma kararında baba ile çocuk arasında kişisel ilişki düzenlenmemişti. Baba, annenin kişisel ilişkiyi engellediğini ve velâyetten doğan yükümlülüklerini ihlal ettiğini ileri sürerek dava açmıştır; aile mahkemesi davayı kabul etmiştir.

> *Yabancı mahkemece verilen boşanma kararında çocukla babası arasında kişisel ilişki tesisine dair bir düzenleme bulunmamaktadır. Sonradan da, davacı tarafından, bu dava tarihine kadar bu yönde Türk Mahkemesinden alınmış bir karar da yoktur. Bu dava içinde 24.09.2009 tarihli ara kararıyla yapılan kişisel ilişkiye dair düzenleme ise geçici tedbir mahiyetindedir. Çocukla kişisel ilişkiye yönelik bir düzenleme yapılıncaya kadar velayet hakkına sahip veya çocuk kendisine bırakılmış kişinin rızası dışında kişisel ilişki kurulamaz (TMK.md.326/3). Ortada bu konuda bir düzenleme bulunmadıkça da, davalı annenin kişisel ilişkiyi engellediği ve zedelediği kabul edilemez. Davalının velayet sorumluluğunu ihlal ettiğine ve yükümlülüklerini savsakladığına ilişkin başkaca bir delil bulunmadığına göre davanın reddi gerekir. Bu husus dikkate alınmadan yazılı şekilde hüküm kurulması doğru bulunmamıştır.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, maddenin **üçüncü fıkrasının** en açık uygulamasıdır. Kanuna göre kişisel ilişkiye yönelik bir düzenleme yapılıncaya kadar, velâyet hakkına sahip olan veya çocuğun kendisine bırakıldığı kişinin **rızası dışında** kişisel ilişki kurulamaz. Bunun iki sonucu vardır. **Birincisi**, kişisel ilişki isteyen ebeveyn,

22 Yargıtay 2. HD, 22.01.2007, E. 2006/20436, K. 2007/97.

bir mahkeme kararı elde etmeden çocuğu fiilen alamaz veya görüşmeyi dayatamaz; yapması gereken, kişisel ilişkinin **düzenlenmesini istemektir. İkincisi**, düzenleme yokken velâyet sahibinin görüşmeye izin vermemesi, kişisel ilişkiyi **engellemek** veya zedelemek sayılmaz (TMK m. 324). Daire ayrıca dava içinde ara kararla kurulan kişisel ilişkinin **geçici tedbir** niteliğinde olduğunu belirtmiş ve velâyet yükümlülüğünün ihlaline ilişkin başka delil bulunmadığı için davanın reddi gerektiği sonucuyla kararı bozmuştur. Tasarıda bu fıkra "uygulanamaz" kelimesiyle bitiyordu; Adalet Komisyonu kelimeyi "kurulamaz" olarak değiştirmiştir.

8 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
21.03.2013 · E. 2012/15759 · K. 2013/7772

Boşanma davası reddedilen ve ayrı yaşayan eşlerde, rıza olmadan çocuğunu göremeyen ebeveynin kişisel ilişki talebi karara bağlanmalıdır

Eşler arasındaki boşanma davası reddedilmiş, eşler fiilen ayrı yaşamaya devam etmişti. Çocuk annenin yanında kalıyordu; baba velâyetin kendisine bırakılmasını ve çocukla kişisel ilişki kurulmasını istemiştir. Mahkeme velâyet talebini reddetti, kişisel ilişki talebi hakkında ise hüküm kurmamıştır.

> *Taraflar arasında görülen boşanma davasının reddedildiği, bundan sonra da tarafların fiilen ayrı yaşamaya devam ettikleri, müşterek çocuğun anne yanında bulunduğu, davacının çocuğuyla annenin rızası dışında kişisel ilişki kuramadığı, annenin de rıza göstermediği toplanan delillerden anlaşılmaktadır. Bu durumda davacının anne yanında bulunan çocuğu ile kişisel ilişki talebi hakkında bir karar verilmesi gerekirken, bu hususta hüküm kurulmamış olması doğru bulunmamıştır.*

DEĞERLENDİRME Bu karar üçüncü fıkranın **boşluk bırakmama** işlevini gösterir. Evlilik devam ederken ana ve baba velâyeti birlikte kullanır; ama eşler fiilen ayrı yaşıyor ve çocuk birinin yanında kalıyorsa, diğer ebeveyn onun **rızası olmadan** çocukla kişisel ilişki kuramaz. Boşanma davası reddedildiği için boşanma hükmüne bağlı bir kişisel ilişki düzenlemesi de yoktur. Bu durumda mahkemenin önündeki kişisel ilişki talebini **karara bağlaması** zorunludur; Daire, velâyet talebinin reddini onamış, ancak kişisel ilişki hakkında hüküm kurulmamasını **bozma** sebebi saymıştır. Eşler ayrı yaşarken çocuklarla ilişkinin düzenlenmesi, evlilik birliğinin korunmasına ilişkin hükümler içinde de istenebilir (TMK m. 197); maddenin ikinci fıkrası bu davalardaki yetki kurallarını **saklı** tutar.

9 **YARGITAY (KAPATILAN) 17. HUKUK DAİRESİ**
27.09.2013 · E. 2013/12997 · K. 2013/12989

Kişisel ilişki şikâyetine dayanan velâyet davasında, çocuğun annesiyle oturduğu yer mahkemesi yargı yeri olarak belirlendi

Tutuklu bulunan baba, annenin çocuğa bakmadığını ve çocuğu görüşmeye getirmediğini ileri sürerek velâyetin anneden alınmasını istemiştir. Aile mahkemesi sıfatıyla bakan iki asliye hukuk mahkemesi ayrı ayrı yetkisizlik kararı verdi ve dosya yargı yerinin belirlenmesi için Yargıtay'a gönderilmiştir.

> *4721 sayılı TMK.nin 323 .maddesinde "Ana ve babadan her biri, velayeti altında bulunmayan veya kendisine bırakılmayan çocuk ile uygun kişisel ilişki kurulmasını isteme hakkına sahiptir." hükmü, 326. maddesinde ise "Kişisel ilişki kurulmasıyla ilgili bütün düzenlemelerde çocuğun oturduğu yer mahkemesi de yetkilidir." hükmü getirilmiştir.*

DEĞERLENDİRME Daire, dayanak olarak ana ve babanın kişisel ilişki hakkını düzenleyen TMK m. 323 ile TMK m. 326'yı birlikte göstermiş, adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre çocuğun dava tarihinde **annesiyle birlikte oturduğu yerin** mahkemesini yargı yeri olarak belirlemiştir. Karar, uyuşmazlığın özünde kişisel ilişki sorunu bulunan davalarda **çocuğun oturduğu yerin** belirleyici tutulabileceğini gösterir. Bu yaklaşım, çocuğun sosyal inceleme raporu, okul ve çevre araştırması gibi delillerinin de o yerde toplanacağı düşünüldüğünde pratik bir anlam taşır. Ancak velâyet davalarında yetki konusunda güncel içtihat farklı bir yol izlemiştir; bkz. bir sonraki karar.

10 **YARGITAY 5. HUKUK DAİRESİ**
07.07.2025 · E. 2025/7006 · K. 2025/10509

Velâyetin değiştirilmesi istemi çekişmesiz yargı işi sayıldı; yetki TMK m. 326'ya değil HMK 384'e göre belirlendi

Velâyetin değiştirilmesi istemiyle açılan davada iki mahkeme arasında yetki uyuşmazlığı çıktı ve dosya yargı yerinin belirlenmesi için Yargıtay'a gönderilmiştir.

> *Dosya kapsamından, uyuşmazlığın velayetin değiştirilmesi istemine ilişkin olup velayetin değiştirilmesi isteminin çekişmesiz yargı işlerinden olduğu, çekişmesiz yargı işlerinde de, kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça talepte bulunan kişinin veya ilgililerden birinin oturduğu yer mahkemesinin yetkili olduğu anlaşıldığından, uyuşmazlığın Ağrı 2. Asliye Hukuk Mahkemesince (Aile Mahkemesi sıfatıyla) sonuçlandırılması gerekmektedir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, TMK m. 326'nın **kapsamını** anlamak için önemlidir. Madde, "kişisel ilişki kurulmasıyla ilgili bütün düzenlemeler" için konmuştur; velâyetin değiştirilmesi ise ayrı bir istemdir. Yetki uyuşmazlıklarını bugün çözen 5. Hukuk Dairesi, velâyetin değiştirilmesi istemini **çekişmesiz yargı işi** saymış ve kanunda aksine hüküm yoksa talepte bulunan kişinin veya ilgililerden birinin oturduğu yer mahkemesini yetkili kılan **HMK m. 384**'ü uygulamıştır. Bu kural TMK m. 326/1'den **geniştir**: talepte bulunanın kendi oturduğu yer de yetkili yerler arasındadır. Uygulamada velâyetin değiştirilmesi ile kişisel ilişkinin düzenlenmesi sıklıkla birlikte istenir; bu durumda iki talep için ayrı ayrı yetkili yerleri kontrol etmek ve davayı ikisi bakımından da yetkili olan yerde, çoğunlukla **çocuğun oturduğu yerde**, açmak en güvenli yoldur.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 168:** Boşanma ve ayrılık davalarında yetki.

- **TMK m. 169:** Boşanma davasında geçici önlemler.
- **TMK m. 177:** Boşanmadan sonra nafaka davalarında yetki.
- **TMK m. 182:** Boşanmada velâyet ve kişisel ilişki.
- **TMK m. 197:** Birlikte yaşamaya ara verilmesi.
- **TMK m. 323:** Ana ve baba ile kişisel ilişki.
- **TMK m. 324:** Kişisel ilişkinin sınırları.
- **TMK m. 325:** Üçüncü kişilerle kişisel ilişki.
- **TMK m. 336:** Ana ve baba evliyken velâyet.

MADDE

327

D. Çocukların bakım ve eğitim giderlerini karşılama

I. Kapsamı

KANUN METNİ

(1) Çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli giderler ana ve baba tarafından karşılanır.

(2) Ana ve baba, yoksul oldukları veya çocuğun özel durumu olağanüstü harcamalar yapılmasını gerektirdiği takdirde ya da olağan dışı herhangi bir sebebin varlığı hâlinde, hâkimin izniyle çocuğun mallarından onun bakım ve eğitimine yetecek belli bir miktar sarfedebilirler.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 327, çocuğun giderlerinin kimin tarafından karşılanacağını söyler: ana ve baba. **Birinci fıkra kuralı koyar:** çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli giderler ana ve baba tarafından karşılanır. TBMM gerekçesine göre bu ödev **velâyet hakkından bağımsızdır**; velâyet kendisinden alınmış olsa bile ebeveynin yükümlülüğü devam eder.[1] Boşanmadan sonra bu yükümlülüğün karşılığı **iştirak nafakasıdır** ve okul ücreti, kıyafet, sağlık sigortası gibi giderler ayrı bir borç olarak değil, iştirak nafakasının içinde değerlendirilir.[2] **İkinci fıkra bir istisna tanır:** ana ve baba yoksulsa, çocuğun özel durumu olağanüstü harcama gerektiriyorsa veya olağan dışı bir sebep varsa, **hâkimin izniyle** çocuğun mallarından onun bakım ve eğitimine yetecek belli bir miktar harcanabilir. Madde ana ve baba arasındaki **iç ilişkiyi** düzenler; üçüncü kişilere sözleşmenin tarafı olmayan ebeveyne karşı talep hakkı vermez.[3]

TEMEL KAVRAMLAR

Bakım gideri	Çocuğun beslenme, giyinme, barınma, sağlık ve günlük ihtiyaçları için yapılan harcamalar.
Eğitim gideri	Okul, kurs, servis, kitap ve benzeri öğrenim harcamaları.

1 Yargıtay HGK, 14.11.2019, E. 2018/904, K. 2019/1181.
2 Yargıtay 2. HD, 15.06.2026, E. 2025/8708, K. 2026/6569.
3 Yargıtay HGK, 22.02.2023, E. 2022/132, K. 2023/100.

Korunma gideri	Çocuğun güvenliği ve gözetimi için gerekli harcamalar.
İştirak nafakası	Velâyet kendisine verilmeyen ebeveynin bu giderlere gücü oranında katılmak için ödediği aylık tutar.
Hâkim izni	Çocuğun mallarının onun bakım ve eğitimi için harcanmasına mahkemenin onay vermesi.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 327- Yürürlükteki Kanunun 261 inci maddesini karşılamaktadır. Madde 1984 tarihli Öntasarının 247 nci maddesinden bazı değişikliklerle ve daha arı bir Türkçeyle iki fıkra hâlinde yeniden kaleme alınmıştır. Esaslı bir hüküm değişikliği yoktur. Bu maddede düzenlenen, ana ve babanın çocuklarına bakma, onu koruma ve eğitme ödevlerinin velâyet hakkından bağımsız olduğu açıktır. Yani velâyet hakkı kendisinden alınmış olsa dahi onların bu ödevleri yine de devam edecektir. Maddede, yürürlükteki hukukta olduğu gibi, bir tabiî hukuk kuralının pozitif hukuk kuralı hâline getirilmiş olması söz konusudur.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 124*

Gerekçe üç bilgi verir. **Birincisi, kaynaktır:** madde yeni bir kurum getirmez; eski Kanun'un 261. maddesini, 1984 Öntasarısının 247. maddesi üzerinden yeniden yazar ve gerekçe bunun **esaslı bir değişiklik** olmadığını açıkça söyler. **İkincisi, yükümlülüğün niteliğidir:** ana ve babanın bakma, koruma ve eğitme ödevi **velâyet hakkından bağımsızdır.** Bu cümle, velâyeti kendisine verilmeyen ebeveynin iştirak nafakası yükümlülüğünün ve velâyeti kaldırılan ebeveynin bakım giderlerine katılmaya devam etmesinin dayanağıdır (TMK m. 350). Hukuk Genel Kurulu da aynı düşünceyi, nafaka yükümünün sosyal yardım ve dayanışma düşüncesinden kaynaklandığını ve velâyet hakkından bağımsız olduğunu belirterek içtihada taşımıştır.[4] **Üçüncüsü, kuralın kaynağıdır:** gerekçe, maddeyi bir **tabiî hukuk kuralının** pozitif hukuka aktarılması olarak niteler. Bu nitelendirme uygulamada da karşılık bulur: anlaşmalı boşanma protokolünde nakdî nafaka yerine okul giderlerinin üstlenildiği ve nafaka taleplerinden feragat edildiği bir dosyada, sonradan açılan iştirak nafakası davası esastan incelenmiş ve nafakanın bu giderleri de kapsayacak şekilde yeniden belirlenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.[5]

Gerekçenin belirttiği gibi madde, **743 sayılı Kanun'un 261. maddesini** karşılar. Eski hüküm şöyleydi:

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Çocuğun iaşe ve terbiyesine muktazi masraflar, kendilerinin mallarını idare hususunda kabul ettikleri usule göre, ana babaya terettüp eder. Ana baba zarurette bulunduğu veya çocuk fevkalade masrafı mucip olduğu takdirde yahut istisnai her hangi bir sebebin vücudu halinde hakim, çocuğun mallarından kendisinin iaşe ve terbiyesine medar olacak muayyen bir miktarın sarfı için, ana ve babaya izin verebilir.*

4 Yargıtay HGK, 14.11.2019, E. 2018/904, K. 2019/1181.
5 Yargıtay 2. HD, 15.06.2026, E. 2025/8708, K. 2026/6569.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 261 (mülga)

İki metin karşılaştırıldığında yapı aynıdır: birinci fıkra giderlerin ana ve babaya ait olduğunu, ikinci fıkra ise zaruret, olağanüstü masraf veya istisnai bir sebep varsa hâkimin çocuğun mallarından harcamaya izin verebileceğini söyler. Dil değişmiştir: "iaşe ve terbiye" yerine "bakım, eğitim ve korunma", "zarurette bulunma" yerine "yoksulluk" gelmiştir. Metinden çıkarılan bir ifade dikkat çeker: eski hüküm giderlerin ana babaya, **"kendilerinin mallarını idare hususunda kabul ettikleri usule göre"**, yani aralarındaki mal rejimine göre yükleneceğini söylüyordu. Yeni metin bu atfı içermez; giderlerin ana ve baba tarafından karşılanacağını doğrudan söyler. Eşlerin birliğin giderlerine **güçleri oranında** katılacağı ise ayrıca evliliğin genel hükümlerinde düzenlenmiştir (TMK m. 186).

	743 sayılı Kanun m. 261	4721 sayılı Kanun m. 327
Giderler	İaşe ve terbiye	Bakım, eğitim ve korunma
Yükümlüler	Ana baba, mal rejimlerine göre	Ana ve baba
Çocuğun mallarından harcama	Hâkim izniyle	Hâkim izniyle
Koşullar	Zaruret, fevkalade masraf, istisnai sebep	Yoksulluk, olağanüstü harcama, olağan dışı sebep
Velâyetle ilişki	Metinde yer almıyordu	Metinde yok; gerekçeye göre velâyetten bağımsız

Değişiklik durumu

Madde 2002'den bu yana **değişmemiştir.** Tasarı metni Adalet Komisyonunda da değiştirilmemiştir. Maddenin uygulamasını etkileyen gelişmeler ise çevresindeki hükümlerde ve yargı kararlarında görülür: 2021'de boşanma hükmüne ilişkin TMK m. 182'ye kişisel ilişki düzenlemesine uyulmamasının sonuçlarına dair yeni bir fıkra eklenmiş, bakım ve eğitim giderlerine katılmaya ilişkin kural aynı maddenin sonraki fıkrasında kalmıştır (TMK m. 182). İçtihatta ise okul ücreti ve benzeri giderlerin ayrı bir yükümlülük olarak değil, iştirak nafakası içinde değerlendirilmesi gerektiği yaklaşımı güçlenmiştir.[6]

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde iki fıkra olarak yürürlüğe girdi	4721 s. K.

6 Yargıtay 2. HD, 04.03.2026, E. 2025/10739, K. 2026/2494.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Yükümlüler	Ana ve baba	TMK m. 327/1
Giderler	Bakım, eğitim ve korunma	TMK m. 327/1
Velâyetle ilişki	Yükümlülük velâyetten bağımsızdır	Yargıtay HGK, K. 2019/1181
Üçüncü kişiler	Madde iç ilişkiyi düzenler	Yargıtay HGK, K. 2023/100
Boşanmadan sonra	Karşılığı iştirak nafakasıdır	TMK m. 182
Okul ücreti	İştirak nafakasının içindedir	Yargıtay 2. HD, K. 2026/6569
Doğrudan harcamalar	Nafakaya mahsup açıkça belirtilmelidir	Yargıtay 3. HD, K. 2018/999
Soybağı reddedilirse	Giderler biyolojik babadan istenebilir	Yargıtay 4. HD, K. 2024/11464
Çocuğun malları	Hâkim izniyle, belirli koşullarda harcanabilir	TMK m. 327/2
İzin istemi	Koşullar ileri sürülmezse hukuki yarar yoktur	Yargıtay 2. HD, K. 2013/3098
Görevli mahkeme	Aile mahkemesi	Yargıtay 3. HD, K. 2015/5945

TBMM gerekçesine göre madde, **yürürlükteki Kanun'un 261. maddesini karşılamaktadır.** Madde 1984 tarihli Öntasarının 247. maddesinden bazı değişikliklerle ve daha arı bir Türkçeyle iki fıkra hâlinde yeniden kaleme alınmıştır; gerekçe **esaslı bir hüküm değişikliği olmadığını** açıkça belirtir. Gerekçenin asıl önemli cümlesi yükümlülüğün niteliğine ilişkindir: ana ve babanın çocuklarına bakma, onu koruma ve eğitme ödevleri **velâyet hakkından bağımsızdır**; velâyet hakkı kendisinden alınmış olsa dahi bu ödevler devam eder. Gerekçe ayrıca maddede, yürürlükteki hukukta olduğu gibi, bir **tabiî hukuk kuralının pozitif hukuk kuralı hâline** getirildiğini vurgular. Tasarının 327. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almamış, madde Tasarıdaki hâliyle kanunlaşmıştır (S. Sayısı 723, s. 311-315). 1

DİKKAT

Bu maddede en sık yapılan hata, **iştirak nafakası dışında ayrı bir "okul ücreti" yükümlülüğü** istemek ya da anlaşmalı boşanma protokolüne bu tür belirsiz ka-

lemler yazmaktır. Güncel içtihata göre okul ücreti, kıyafet, sağlık sigortası ve diğer eğitim giderleri iştirak nafakasının içinde değerlendirilir; sınırları belirsiz ayrı bir ödeme yükümlülüğü infazda tereddüt yaratır.[7] Bu giderler talebin **gerekçesi** olarak belgelendirilmeli, nafaka miktarı içinde istenmelidir. İkinci uyarı **ödeme biçimine** ilişkindir: nafaka borçlusu ödemelerini açıklamalı olarak banka yoluyla yapmalıdır; çocuğa doğrudan yapılan harcamalar, nafakaya mahsuben yapıldığı belirtilmedikçe borçtan kendiliğinden düşülmeyebilir.[8] Üçüncü uyarı **çocuğun mallarına** ilişkindir: çocuğa mirasla veya tazminat olarak kalan paraları bakım giderlerine harcamak kural değil **istisnadır** ve kanundaki koşullara bağlıdır.

II. Birinci Fıkra: Giderlerin Karşılanması

- **Yükümlüler:** Ana ve baba birlikte; evlilik sürerken de, boşanmadan sonra da.
- **Giderler:** Bakım, eğitim ve korunma için gerekli olanlar.
- **Ölçü:** Her ebeveyn gücü oranında katılır; evlilik sürerken eşler birliğin giderlerine de güçleri oranında katılır (TMK m. 186).
- **Velâyetle ilişki:** Yükümlülük velâyetten bağımsızdır.[9]
- **Velâyet kaldırılırsa:** Yükümlülük devam eder; ödeme gücü yoksa giderler Devletçe karşılanır (TMK m. 350).
- **Süre:** Çocuğun ergin olmasına, eğitimi sürüyorsa eğitimin sonuna kadar (TMK m. 328).

2 Birinci fıkra, çocuğun giderleri bakımından **temel kuraldır**; ayrıntılar izleyen maddelerde düzenlenir. Kimin dava açabileceği (TMK m. 329), nafaka miktarının nasıl belirleneceği (TMK m. 330) ve koşullar değişince ne olacağı (TMK m. 331) bu temel kurala dayanır. Gerekçenin vurguladığı gibi yükümlülük bir **tabiî hukuk kuralıdır**: ana ve baba çocuğa, velâyet hakkı olduğu için değil, ana ve baba olduğu için bakar. Bu nedenle velâyet boşanmada bir ebeveyne verildiğinde diğeri, çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmakla yükümlüdür (TMK m. 182); velâyet kaldırıldığında da yükümlülük sürer. Evlilik devam ederken ise eşler, çocukların bakımına, eğitim ve gözetimine beraberce özen göstermekle yükümlüdür (TMK m. 185).

7 Yargıtay 2. HD, 15.06.2026, E. 2025/8708, K. 2026/6569.
8 Yargıtay 3. HD, 13.02.2018, E. 2016/10103, K. 2018/999.
9 Yargıtay HGK, 14.11.2019, E. 2018/904, K. 2019/1181.

III. Kapsama Giren Giderler

Gider	Kapsama girme	Açıklama
Beslenme, giyinme, barınma	Evet	Temel bakım giderleridir
Sağlık ve sağlık sigortası	Evet	Bakım ve korunma kapsamındadır
Okul ücreti, servis, yemek, kitap	Evet	Eğitim giderleridir; iştirak nafakası içinde değerlendirilir
Kurs, dil eğitimi, sınav hazırlığı	Evet	Eğitimin devamı sayılabilir
Sosyal ve kültürel ihtiyaçlar	Evet	Çocuğun yaşına ve gelişimine göre
Harçlık ve ulaşım	Evet	Zorunlu günlük giderlerdir

3 Tablodaki kalemlerin tamamı, boşanmadan sonra **iştirak nafakası** adı altında tek bir tutarla karşılanır. Yargıtay'a göre iştirak nafakasının kapsamına yiyecek, giyecek, barınma, sağlık, dinlenme, eğitim, öğretim, harçlık, ulaşım, sosyal ve kültürel ihtiyaçlar ile çocuğun yaşına ve eğitim dönemine göre ortaya çıkan diğer zorunlu giderler girer.[10] Bu yaklaşım yeni değildir; okul, yemek ve servis ücretlerinin ayrı kalemler olarak hükme bağlanması 2009'da da infazda karışıklık yaratacağı gerekçesiyle bozma sebebi sayılmıştı.[11] Sınav hazırlık kursu gibi faaliyetlerin eğitimin devamı sayılabileceğini ise Hukuk Genel Kurulu, ergin çocuğun yardım nafakası bakımından kabul etmiştir.[12]

IV. Ebeveynler Arasında ve Üçüncü Kişilere Karşı

- **İç ilişki:** Madde, ana ve babanın birbirine ve çocuğa karşı yükümlülüğünü düzenler.
- **Üçüncü kişiler:** Okul veya kurum, sözleşmeye taraf olmayan ebeveynden bu maddeye dayanarak ücret isteyemez.[13]
- **Evlilik birliğinin temsili:** Özel okul kaydı, birliğin sürekli ihtiyacı sayılmamıştır (TMK m. 188).
- **Doğrudan harcamalar:** Nafakaya mahsuben yapıldığı belirtilmeyen ödemeler nafaka borcundan kendiliğinden düşülmez.[14]
- **Soybağı reddedilirse:** Kocanın yaptığı giderler biyolojik babadan istenebilir.[15]
- **Destekten yoksun kalma hesabı:** Yetiştirme giderinin çalışmayan ebeveynden düşülüp düşülmeyeceği tartışmalıdır.

10 Yargıtay 2. HD, 15.06.2026, E. 2025/8708, K. 2026/6569.
11 Yargıtay 2. HD, 25.03.2009, E. 2008/17929, K. 2009/5547.
12 Yargıtay HGK, 14.11.2019, E. 2018/904, K. 2019/1181.
13 Yargıtay HGK, 22.02.2023, E. 2022/132, K. 2023/100.
14 Yargıtay 3. HD, 13.02.2018, E. 2016/10103, K. 2018/999.
15 Yargıtay 4. HD, 21.11.2024, E. 2022/352, K. 2024/11464.

4 Son satır ayrıca açıklanmalıdır. Küçük yaşta hayatını kaybeden bir çocuğun ana ve babasının açtığı destekten yoksun kalma tazminatı davalarında, hesap raporlarında çocuğun yetiştirme gideri tazminattan düşülebilmektedir. Bir dosyada Yargıtay 4. Hukuk Dairesi çoğunluğu, düzenli işi ve geliri olmayan anne için hesaplanan tazminattan yetiştirme gideri düşülmemesini isabetli bulmuştur; karşı oy ise TMK m. 327 gereği annenin de yetiştirme giderinden sorumlu olduğunu ve çalışıp çalışmamasının önemi olmadığını savunmuştur.[16] Tartışma, maddenin "ana ve baba" ifadesinin iki ebeveyni **birlikte ve eşit** yükümlü kıldığını; katkının biçiminin ise her ebeveynin gücüne ve emeğine göre farklılaşabildiğini gösterir.

V. İkinci Fıkra: Çocuğun Mallarından Harcama

- **Kural:** Bakım giderleri ana ve babanın kendi malvarlığından karşılanır.
- **İstisna:** Ana ve baba yoksulsa, çocuğun özel durumu olağanüstü harcama gerektiriyorsa veya olağan dışı bir sebep varsa.
- **Sınır:** Çocuğun bakım ve eğitimine yetecek belli bir miktar.
- **Şart:** Hâkimin izni.
- **Olağan gelirler:** Sermaye biçiminde ödemeler ve tazminatlar olağan ihtiyaçlar ölçüsünde kısmen kullanılabilir (TMK m. 356).
- **İzin isteminde hukuki yarar:** Kanundaki koşullar ileri sürülmezse yoktur.[17]
- **Sorumluluk:** Kanuna uygun harcamalardan dolayı ana ve baba tazminatla yükümlü tutulmaz (TMK m. 363).

5 İkinci fıkra, çocuğun **kendi malvarlığı** olduğu durumlar için konmuştur: çocuğa mirasla kalan bir taşınmaz, bir tazminat ya da birikmiş bir para. Kanun bu malların çocuğun bakımına harcanmasını tamamen yasaklamaz, ama bunu **istisna** sayar ve üç koşuldan birine bağlar. Bu koşullar varsa bile harcama sınırsız değildir: çocuğun **bakım ve eğitimine yetecek belli bir miktarla** sınırlıdır ve **hâkimin iznine** bağlıdır. Bu yapı, çocuğun mallarını ebeveynin kendi yükümlülüğünü devretmesine karşı korur. Çocuk ergin olduktan sonra ana ve babaya karşı dava açtığında, harcamanın kanuna uygun olup olmadığı bu hükümlere göre değerlendirilir.[18] Bu davalar aile hukukundan doğduğu için aile mahkemesinde görülür.[19]

> UYGULAMA NOTU
>
> **Velâyet sahibi iştirak nafakası isteyecekse** talebini çocuğun gerçek giderlerine dayandırmalıdır. Okul veya kreş ücreti, servis, yemek, kurs, sağlık sigortası, kira payı, giyim ve harçlık gibi kalemler belgeleriyle dosyaya konulmalıdır; bunlar ayrı

16 Yargıtay 4. HD, 06.03.2023, E. 2022/5688, K. 2023/2900.
17 Yargıtay 2. HD, 11.02.2013, E. 2012/9950, K. 2013/3098.
18 Yargıtay 2. HD, 10.06.2015, E. 2015/8027, K. 2015/12281.
19 Yargıtay 2. HD, 29.12.2025, E. 2025/4646, K. 2025/12098.

yükümlülükler olarak değil, nafaka miktarının **gerekçesi** olarak gösterilmelidir. Karşı tarafın gelirini gösteren kayıtlar da istenmelidir; nafaka, çocuğun ihtiyaçları ile iki ebeveynin hayat koşulları ve ödeme güçleri birlikte değerlendirilerek belirlenir. Anlaşmalı boşanma protokolünde "özel okul ücretinin yarısı" gibi belirsiz ifadeler yerine **aylık bir iştirak nafakası miktarı** ve artış esası yazılmalıdır; belirsiz kalemler infazda sorun çıkarır. **Nafaka borçlusu** ödemelerini her ay, banka yoluyla ve "iştirak nafakası" açıklamasıyla yapmalıdır; çocuğa doğrudan alınan eşya veya ödenen okul taksitleri, açıkça nafakaya mahsuben yapılmadıkça borçtan düşülmeyebilir. Giderler veya gelirler değiştiğinde nafakanın yeniden belirlenmesi istenmelidir. **Çocuğun kendi malvarlığı varsa**, bu paralar bakım giderlerine harcanmadan önce kanundaki koşulların bulunup bulunmadığı değerlendirilmeli ve gerekiyorsa **hâkim izni** alınmalıdır; çocuk ergin olduğunda yapılan harcamaların hesabının verilmesi gerekebilir. Çocuğun eğitimi için özel okul sözleşmesi imzalanacaksa, iki ebeveynin birlikte imza atması sonradan doğacak sorumluluk tartışmalarını önler.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
14.11.2019 · E. 2018/904 · K. 2019/1181

Ana ve babanın bakım yükümlülüğü çocuğun en doğal hakkıdır ve velâyet hakkından bağımsızdır

Baba, fakülteden mezun olan ergin çocuğu lehine hükmedilmiş yardım nafakasının kaldırılmasını istemiştir. Çocuk mezuniyetten sonra kamu personeli seçme sınavına hazırlık kursuna devam ediyor ve düzenli bir geliri bulunmuyordu; yerel mahkeme nafakayı kaldırmakta direnmiştir.

> *"Nafaka alacaklılığı, çocuğun bireyselliğinin bir parçasıdır. Hukukumuzda, çocuk kendisini dünyaya getiren ana ve babasından bakım parası isteyebilir. Bu onun en doğal hakkıdır. Ana ve babanın bu nafaka yükümü sosyal yardım ve dayanışma düşüncesinden kaynaklanır; onların velayet hakkından bağımsızdır...*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu bu cümlelerle, TBMM gerekçesinin söylediğini içtihada taşır: ana ve babanın çocuğa bakma, onu koruma ve eğitme ödevi **velâyetten doğmaz, velâyetten bağımsızdır.** Bu nedenle velâyet kendisine verilmeyen ebeveyn de, velâyeti kaldırılan ebeveyn de bakım giderlerine katılmaya devam eder (TMK m. 350). Kurul, yükümlülüğün kaynağını sosyal yardım ve dayanışma düşüncesinde görmüş ve bakım parasını çocuğun kendisini dünyaya getiren ana ve babasından isteyebileceği **en doğal hakkı** saymıştır. Somut olayda Kurul, sınav hazırlığı ve benzeri faaliyetleri eğitimin devamı kabul etmiş; nafakanın dava tarihinden değil, çocuğun işe başladığı tarihten itibaren kaldırılması gerektiği sonucuna varmıştır (TMK m. 328). Aynı değerlendirme, üniversite öğrencisi ergin çocuğun yardım nafakası talebine ilişkin başka bir Kurul kararında da yer alır.[20]

2 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
22.02.2023 · E. 2022/132 · K. 2023/100

TMK m. 327 ana ve baba arasındaki iç ilişkiyi düzenler; okul, sözleşmeye taraf olmayan ebeveynden bu maddeye dayanarak ücret isteyemez

Evlilik sürerken baba, üç çocuğu özel okula kaydettirip eğitim sözleşmelerini tek başına imzalamıştı. Okul, ödenmeyen eğitim ücreti için anne hakkında da icra takibi başlatmıştır; anne borçlu olmadığının tespitini istemiştir. Bölge adliye mahkemesi, TMK m. 327 ve 188'e dayanarak annenin de sorumlu olduğunu kabul etmiştir.

> *Elbette borcun kaynağı yalnızca sözleşme ilişkisi değildir, borç bir 327 nci madde gibi bir kanun hükmünden de kaynaklanabilir. Ancak anılan maddede çocuğun eğitim giderinin anne ve baba tarafından karşılanacağına ilişkin hüküm, eşler arasındaki iç ilişkide eşlerin eşit hak ve sorumluluk altında olduğunu gösterir bir düzenlemedir ve üçüncü kişilere salt bu nedenle hukuki işlemin tarafı olmayan eşe karşı da talepte bulunma hakkı vermez. Borç ilişkisinin nispiliği asıldır.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, maddenin **kime karşı** işlediğini belirler. TMK m. 327'deki "giderler ana ve baba tarafından karşılanır" kuralı, ebeveynlerin **birbirlerine ve çocuğa karşı** yükümlülüğünü düzenler; üçüncü kişilere, sözleşmenin tarafı olmayan ebeveyne doğrudan başvurma hakkı vermez. Kurul ayrıca özel okula kaydı, eşlerden birinin diğerinin rızası aranmadan yapabileceği ve evlilik birliğini temsil yetkisi kapsamında kalan "birliğin **sürekli ihtiyacı**" saymamıştır (TMK m. 188). Sonuç olarak okul, sözleşmeyi imzalamayan anneye karşı alacak isteyemez; ebeveynler arasındaki paylaşım ise **iç ilişkide** çözülür. Karar oy çokluğuyla verilmiştir: karşı oy, birden çok yıl süren özel okul eğitiminin annenin rızası dışında gerçekleşmiş sayılamayacağını ve eğitim giderinin evlilik birliğinin sürekli ihtiyacı olduğunu savunmuştur. Özel okul sözleşmesi imzalarken iki ebeveynin birlikte imza atması, sonradan doğabilecek bu tartışmayı baştan önler.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
15.06.2026 · E. 2025/8708 · K. 2026/6569

Okul ücreti, kıyafet, sağlık sigortası ve eğitim giderleri iştirak nafakasının içindedir; ayrı ve sınırları belirsiz bir yükümlülük kurulamaz

Anlaşmalı boşanma protokolünde baba, nakdî nafaka yerine çocuğun özel okul, servis ve kıyafet giderlerini ve sağlık sigortası primini üstlenmişti. Anne daha sonra çocuk için ayrıca iştirak nafakası istemiştir; dava bölge adliye mahkemesi aşamasından geçerek temyize gelmiştir.

> *4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun (4721 sayılı Kanun) 182/2. maddesi uyarınca iştirak nafakası, velâyet kendisine verilmeyen anne veya babanın, çocuğun bakım, eğitim ve yetiştirilme giderlerine ekonomik gücü oranında katılmasını sağlayan bir yükümlülüktür. Velâyet kendisine bırakılmayan eş, çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmak zorundadır. İştirak nafakasının*

20 Yargıtay HGK, 13.03.2015, E. 2013/1627, K. 2015/1020.

kapsamına yalnızca çocuğun temel bakım giderleri değil; yiyecek, giyecek, barınma, sağlık, dinlenme, eğitim, öğretim, harçlık, ulaşım, sosyal ve kültürel ihtiyaçlar ile çocuğun yaşı, eğitim dönemi ve gelişim seviyesine göre ortaya çıkan diğer zorunlu giderler de dahildir. Bu nedenle okul ücreti, kıyafet masrafları, sağlık sigortası poliçe bedeli ve eğitim giderleri iştirak nafakasından ayrı ve bağımsız bir yükümlülük değil, iştirak nafakasının içinde değerlendirilmesi gereken giderlerdir. Velâyet kendisine verilmeyen ebeveyn bakımından "okul ücreti" veya "eğitim gideri" adı altında sınırları belirsiz, infazda tereddüt yaratabilecek ve taraflar arasında yeni uyuşmazlıklara yol açabilecek ayrıca bir ödeme yükümlülüğü kurulmasını isabetli değildir.

DEĞERLENDİRME Bu 2026 tarihli karar, TMK m. 327'deki "bakım, eğitim ve korunma giderleri" ifadesinin boşanmadan sonraki karşılığını gösterir: bu giderlerin hepsi **tek bir iştirak nafakası** içinde karşılanır. Daire, okul ücretini, kıyafeti, sağlık sigortasını ve diğer eğitim giderlerini iştirak nafakasından **ayrı ve bağımsız** bir borç olarak kurmanın, infazda tereddüt ve yeni uyuşmazlıklar doğuracağını belirtmiş; mahkemenin bu kalemlerin içeriğini ve tutarını açıklattırıp tarafların güncel ekonomik durumlarını araştırarak **tek bir nafaka miktarı** belirlemesi gerektiği sonucuyla kararı bozmuştur. Aynı yaklaşım, anlaşmalı boşanma protokolündeki eğitim gideri düzenlemesinin uyarlanmasına ilişkin başka bir güncel kararda da yer almıştır.[21] Giderler arttığında yol, nafakanın yeniden belirlenmesini istemektir (TMK m. 331).

4 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
25.03.2009 · E. 2008/17929 · K. 2009/5547

İştirak nafakası barınma, giyinme, beslenme, eğitim ve ulaşım giderlerini kapsar; okul, yemek ve servis ücreti ayrı tutulamaz

Aile mahkemesi, çocuk için iştirak nafakasının yanında okul, yemek ve servis ücretlerini ayrı kalemler olarak hükme bağlamıştır; karar temyiz edilmiştir.

> *"İştirak nafakasının kapsamında, barınma, giyinme, beslenme, eğitim, ulaşım gibi zaruri giderler bulunmaktadır. Mahkemece bu yön ve davacının talebi de dikkate alınarak nafaka takdiri gerekirken, infazda karışıklık yaratacak şekilde (HUMK. md. 388) okul, yemek ve servis ücreti ayrık tutularak hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır.*

DEĞERLENDİRME Bu eski tarihli karar, bir önceki karardaki güncel çizginin **köklü** olduğunu gösterir. Daire, iştirak nafakasının kapsamını çocuğun zorunlu giderleri olarak saymış, okul, yemek ve servis ücretlerinin ayrı tutulmasını **infazda karışıklık** yaratacağı gerekçesiyle bozma sebebi yapmıştır. Uygulamadaki anlamı açıktır: nafaka talebi hazırlanırken çocuğun okul ücreti, servis, yemek, kurs ve benzeri giderleri **ayrı bir istem** olarak değil, iştirak nafakası miktarının **gerekçesi** olarak gösterilmeli ve belgelendirilmelidir. Mahkeme bu kalemleri, çocuğun ihtiyaç-

21 Yargıtay 2. HD, 04.03.2026, E. 2025/10739, K. 2026/2494.

ları ile ana ve babanın hayat koşulları ve ödeme güçlerini birlikte değerlendirerek tek bir miktarda toplar (TMK m. 330).

5 YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ
13.02.2018 · E. 2016/10103 · K. 2018/999

Nafaka borçlusunun çocuk için yaptığı harcamalar, nafakaya mahsuben yapıldığı belirtilmedikçe kendiliğinden nafaka borcundan düşülmez

Boşanmada velâyet bir ebeveyne verilmiş, diğeri iştirak nafakasına mahkûm edilmişti. Velâyet sahibi birikmiş nafaka için icra takibi başlatınca nafaka borçlusu, boşanmadan sonra bir süre çocukla birlikte yaşamaya devam ettiklerini ve bu dönemde bütün giderleri kendisinin karşıladığını ileri sürerek borçlu olmadığının tespitini istemiştir.

> *Ayrıca, davacı tarafın iddia ettiği ödemelerin ispatı halinde, takip tarihinden önce nafakaya mahsuben ödendiğine dair açıklama bulunmadan yapılan ödemelerin nafakaya mahsuben yapıldığının kabulü mümkün olmadığından ve davacının TMK 327/1 maddesi gereğince; çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli giderleri karşılaması gerektiği hususu da göz önünde bulundurulduğunda, söz konusu ödemelerin ahlaki bir görevin ifası mahiyetinde olup olmadığının da alınacak bir bilirkişi raporuyla tespit edilmesi gerekmektedir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, TMK m. 327'deki bakım yükümlülüğü ile iştirak nafakası borcu arasındaki **ince çizgiyi** gösterir. Nafaka borçlusu, çocukla birlikte yaşadığı dönemde yaptığı harcamaları nafaka borcuna saymak istemiştir. Daire iki şey söylemiştir. **Birincisi**, takip tarihinden önce yapılan ödemeler, **nafakaya mahsuben** yapıldığı açıklanmadıkça nafaka ödemesi sayılamaz. **İkincisi**, nafaka borçlusu zaten TMK m. 327/1 gereğince çocuğun bakım, eğitim ve korunma giderlerini karşılamakla yükümlü olduğundan, bu harcamaların bir **ahlaki görevin ifası** niteliğinde olup olmadığı bilirkişi aracılığıyla araştırılmalıdır. Uygulamadaki sonuç şudur: nafaka borçlusu ödemelerini **"iştirak nafakası" açıklamasıyla**, banka yoluyla yapmalıdır; çocuğa doğrudan alınan eşya veya yapılan harcamalar kendiliğinden nafaka borcundan düşülmeyebilir.

6 YARGITAY 4. HUKUK DAİRESİ
21.11.2024 · E. 2022/352 · K. 2024/11464

Soybağı reddedilen kocanın çocuklar için yaptığı bakım ve eğitim giderleri, çocuklardan değil biyolojik babadan istenebilir

Soybağının reddi davasıyla, evlilik içinde doğan çocukların babasının koca değil başka bir kişi olduğu belirlenmiştir. Koca, o tarihe kadar baba sıfatıyla çocuklar için yaptığı bakım, eğitim ve korunma giderlerinin tazminini biyolojik babadan istemiştir; bölge adliye mahkemesi bu davalı yönünden talebi reddetmiştir.

> *Zira, davalı tarafından yapılması gereken harcamalar, durumdan haberi olmayan davacı tarafından yapılmıştır. Davacının maddi zararının tam olarak*

kanıtlanması ve tespiti mümkün değilse de TBK'nın 50/2 maddesi uyarınca hakkaniyete uygun bir miktar belirlenmesi mümkündür.

DEĞERLENDİRME Karar, TMK m. 327'nin **kimin** yükümlülüğünü düzenlediğini ters yönden gösterir. Soybağı reddedilinceye kadar koca, kanun önünde baba olduğu için TMK m. 327 ve 328 gereğince çocukların giderlerini karşılamıştır; Daire bunu hayatın olağan akışına uygun bulmuştur. Ancak soybağı reddedildiğinde bu giderleri karşılaması gereken asıl kişinin **biyolojik baba** olduğu ortaya çıkmıştır. Daire, kusuru bulunmayan çocuklardan bu giderlerin istenemeyeceğini, ama biyolojik babadan tazmin edilebileceğini belirtmiş; zarar tam olarak kanıtlanamasa bile hâkimin **hakkaniyete uygun** bir miktar belirleyebileceğini kabul etmiştir (TBK m. 50/2). Daire, kocanın manevi zararının da gözetilmesi gerektiğini belirterek kararı bozmuştur. Karar oy çokluğuyla verilmiştir; karşı oy, davalının eyleminin doğrudan davacıya yönelmediği görüşüyle onama yönündedir. Soybağının reddine ilişkin ayrıntılar için bkz. TMK m. 286.

7 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
11.02.2013 · E. 2012/9950 · K. 2013/3098

Hâkim izni, çocuğun mallarının bakım ve eğitim için harcanmasına ilişkindir; yasal koşullar ileri sürülmeden izin istenmesinde hukuki yarar yoktur

Velâyeti tek başına kullanan anne, çocuğa mirasla kalan aracı satmak için mahkemeden izin istemiştir. Talebinde çocuğun bakım veya eğitimi için bu harcamanın zorunlu olduğunu ileri sürmemiştir; mahkeme talebi reddetmiştir.

> *Türk Medeni Kanununun 327. ve 356. maddelerine uygun olarak çocuğun eğitimi, bakımı korunması için ana baba yoksul oldukları takdirde veya çocuğun bakımı, yetiştirilmesi ve eğitimi için zorunlu olan hallerde hakim, çocuğun mallarından onun bakım ve eğitimine yetecek belli bîr miktar malın sarfedilmesi konusunda ana babaya izin verecek veya onlara belirlediği miktarlarda çocuğun diğer mallarına da başvurma yetkisi tanıyacaktır.*

DEĞERLENDİRME Maddenin **ikinci fıkrası** bir istisna koyar: ana ve baba yoksulsa, çocuğun özel durumu olağanüstü harcama gerektiriyorsa veya olağan dışı başka bir sebep varsa, **hâkimin izniyle** çocuğun mallarından onun bakım ve eğitimine yetecek belli bir miktarı harcayabilir. Bu karar, iznin **ne için** gerektiğini sınırlar. Daire, somut olayda TMK m. 327 ve 356'daki koşulların ne ileri sürüldüğünü ne de kanıtlandığını belirtmiş; velâyet sahibi annenin çocuğun yasal temsilcisi olarak bu koşullar dışında çocuğun mallarını yönetebileceğini ve satabileceğini, bunun için ayrıca hâkim iznine ihtiyaç olmadığını kabul ederek, izin isteminde **hukuki yarar** bulunmadığı sonucuyla ret kararını **onamıştır.** Kısacası hâkim izni, çocuğun malvarlığının **çocuğun bakımına harcanması** için aranır; kural olarak bakım giderleri ana ve babanın kendi malvarlığından karşılanır (TMK m. 356).

8 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
10.06.2015 · E. 2015/8027 · K. 2015/12281

Ergin çocuğun babaya karşı açtığı tazminat davasında, çocuğun mallarının bakım için kullanılıp kullanılamayacağı TMK m. 327, 356 ve 363 birlikte değerlendirilerek incelenmelidir

Ergin olan çocuk, velâyet hakkının kötüye kullanıldığını ileri sürerek babasına karşı tazminat davası açmıştır; mahkeme davayı reddetmiştir.

> *Türk Medeni Kanununun 462/1.maddesi; taşınmazların alımı, satımı, rehnedilmesi ve bunlar üzerinde başka bir ayni hak kurulmasını vesayet makamının iznine bağladığına göre, Türk Medeni Kanununun 327.ve 356. maddeleri gereğince ana ve baba yoksul oldukları takdirde veya çocuğun bakımı, yetiştirilmesi ve eğitimi için zorunlu olan hallerde hakim, çocuğun mallarından onun bakım ve eğitimine yetecek belli bir miktar malın sarfedilmesi konusunda ana babaya izin verecek veya onun belirlediği miktarlarda çocuğun diğer mallarına da başvurma yetkisi tanıyacaktır. Somut olayımızda ;davanın konusu ergin olan çocuk tarafından baba aleyhine açılan Türk Medeni Kanununun 363. maddesine dayalı ana ve babanın sorumluluğundan kaynaklanan tazminattır. Hakim, Türk hukukunu resen uygular (HMK madde 33). Bu durumda mahkemece, yukarıda belirtilen maddeler çerçevesinde değerlendirme yapılarak hasıl olacak sonuca göre karar verilmesi gerekirken, hukuki vasıflandırmada hataya düşülerek, yazılı gerekçe ile davanın reddedilmesi usul ve yasaya aykırı bulunmuştur.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, TMK m. 327/2'nin çocuğun ergin olduktan sonra ana ve babasına karşı açabileceği davalardaki rolünü gösterir. Ana ve baba, çocuk mallarının geri verilmesinde **vekil gibi** sorumludur; ancak kanuna uygun olarak çocuk veya aile için yaptıkları harcamalardan dolayı tazminatla yükümlü tutulmaz (TMK m. 363). Bir harcamanın "kanuna uygun" sayılıp sayılmayacağı ise TMK m. 327 ve 356'ya bakılarak belirlenir: bakım ve eğitim için çocuğun mallarına başvurulması, bu maddelerdeki koşullara ve gerektiğinde **hâkim iznine** bağlıdır. Daire, mahkemenin bu hükümleri birlikte değerlendirmeden, hukuki nitelendirmede hataya düşerek davayı reddetmesini bozma sebebi saymıştır. Hâkim Türk hukukunu **resen** uygular (HMK m. 33); davacının hangi maddeye dayandığı bu değerlendirmeyi sınırlamaz.

9 YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ
09.04.2015 · E. 2014/13301 · K. 2015/5945

Nafaka yükümlülüğünden doğan alacak davaları, TMK m. 327 ve devamı maddelerine dayandığı için aile mahkemesinde görülür

Boşanma davasında hükmedilen tedbir nafakasının fazla ödendiği ileri sürülerek fazlalığın iadesi için icra takibi başlatılmıştır; takibe itiraz üzerine açılan itirazın iptali davası asliye hukuk mahkemesinde görüldü ve kabul edilmiştir.

> *Somut olayda, fazla ödenen nafaka borcunun iadesine ilişkin itirazın iptali davasında borcun TMK 327 ve devamı maddelerinden kaynaklandığı ve dolayısıyla "Aile Hukukuna" ilişkin bulunduğu anlaşılmaktadır. Borç Aile Hukukundan*

(nafaka yükümlülüğünden) doğduğuna göre açılan bu davanın (itirazın iptali) 4787 sayılı yasanın 4.maddesi gereğince Aile Mahkemesinde bakılması gerekmektedir. Görevli mahkeme Aile Mahkemesidir. Açıklanan nedenlerle davanın görev yönünden reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulmuş olması doğru görülmemiş bozmayı gerektirmiştir.

DEĞERLENDİRME Bu karar, TMK m. 327'nin **görev** bakımından sonucunu gösterir. Aile mahkemeleri, Türk Medeni Kanunu'nun ikinci kitabından doğan dava ve işlere bakar (4787 s. K. m. 4). Daire, fazla ödenen nafakanın iadesine ilişkin itirazın iptali davasında borcun **TMK m. 327 ve devamı maddelerinden**, yani aile hukukundan kaynaklandığını belirtmiş ve davanın aile mahkemesinde görülmesi gerektiği sonucuyla kararı bozmuştur. İcra takibi ve itirazın iptali genel hükümlere tabi olsa da, uyuşmazlığın **kaynağı** belirleyicidir. Aile mahkemesi bulunmayan yerlerde bu davalara asliye hukuk mahkemesi, **aile mahkemesi sıfatıyla** bakar.

10 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
29.12.2025 · E. 2025/4646 · K. 2025/12098

Ergin çocuğun, velâyet döneminde çocuk mallarının devredilmesi nedeniyle ana veya babaya karşı açtığı dava aile mahkemesinde görülür

Ergin olan çocuk, velâyet hakkı sahibi babanın dürüstlük kuralına aykırı olarak başkasına devrettiği taşınmazın iadesi için dava açmıştır; dava asliye hukuk mahkemesinde görüldü ve istinaf aşamasından geçmiştir.

> *Somut olayda dava konusu uyuşmazlık ergin olan çocuk tarafından baba aleyhine Türk Medeni Kanununun 363. maddesine dayalı olarak açılan velayet hakkı sahibinin dürüstlük kurallarına aykırı olarak başkasına devrettiği taşınmazın iadesi isteğine ilişkindir. Mahkemelerin görevi kamu düzeni ile ilgilidir. Yargılamanın her aşamasında hakim tarafından kendiliğinden dikkate alınması gerekmektedir. 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usullerine Dair Kanunun 4/1. maddesi; 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun ikinci kitabından üçüncü kısım hariç olmak üzere (TMK m. 118-395, 5133 S.K m. 2-3) kaynaklanan bütün davaların Aile Mahkemesinde bakılacağı hükme bağlanmıştır. Açıklanan hükümler çerçevesinde görevli mahkeme Aile Mahkemesi'dir. O halde; Aile Mahkemesinin görevli olduğu gözetilerek görevsizlik kararı verilmesi gerekirken bu husus gözetilmeden işin esasına girilerek hüküm kurulması hatalı olup kararın bu gerekçeyle bozulması gerekmiştir.*

DEĞERLENDİRME Daire bu kararda, TMK m. 327, 342, 356 ve 363'ü birlikte sıralayarak çocuk mallarına ilişkin sistemi özetlemiştir: bakım ve eğitim giderleri kural olarak ana ve babaya aittir; çocuğun mallarına ancak kanundaki koşullarla başvurulabilir; ana ve baba çocuk mallarının geri verilmesinde vekil gibi sorumludur. Bu sistemden doğan uyuşmazlıklar Türk Medeni Kanunu'nun ikinci kitabından kaynaklandığı için **aile mahkemesinin görevine** girer; görev kamu düzenine ilişkindir ve yargılamanın her aşamasında **resen** gözetilir. Daire, görevsizlik kararı

verilmesi gerekirken işin esasına girilmesini bozma sebebi saymıştır. Aynı yaklaşım, ergin çocuğun babasına karşı açtığı benzer bir davada da benimsenmiştir.[22]

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 182:** Boşanmada velâyet, kişisel ilişki ve iştirak nafakası.
- **TMK m. 185:** Evlilik birliğinde eşlerin çocuklara karşı özeni.
- **TMK m. 186:** Birliğin giderlerine katılma.
- **TMK m. 188:** Evlilik birliğinin temsili.
- **TMK m. 328:** Bakım borcunun süresi.
- **TMK m. 329:** Nafaka davası açma hakkı.
- **TMK m. 330:** Nafaka miktarının takdiri.
- **TMK m. 331:** Durumun değişmesi.
- **TMK m. 350:** Velâyetin kaldırılmasında bakım yükümlülüğü.
- **TMK m. 356:** Çocuk mallarının kısmen sarfı.
- **TMK m. 363:** Ana ve babanın sorumluluğu.

22 Yargıtay 2. HD, 19.04.2016, E. 2016/1083, K. 2016/7967.

MADDE

328

D. Çocukların bakım ve eğitim giderlerini karşılama
II. Süresi

KANUN METNİ

(1) Ana ve babanın bakım borcu, çocuğun ergin olmasına kadar devam eder.

(2) Çocuk ergin olduğu halde eğitimi devam ediyorsa, ana ve baba durum ve koşullara göre kendilerinden beklenebilecek ölçüde olmak üzere, eğitimi sona erinceye kadar çocuğa bakmakla yükümlüdürler.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 328, ana ve babanın bakım borcunun ne zamana kadar süreceğini belirler. **Birinci fıkra genel kuraldır:** bakım borcu çocuğun **ergin olmasına** kadar devam eder. Bu nedenle boşanmada bağlanan iştirak nafakası, çocuk ergin olduğu gün **mahkeme kararına gerek olmaksızın kendiliğinden** sona erer; kaldırılması için dava açmakta hukuki yarar yoktur.[1] **İkinci fıkra bir uzatma tanır:** çocuk ergin olduğu hâlde eğitimi sürüyorsa ana ve baba, durum ve koşullara göre kendilerinden beklenebilecek ölçüde, **eğitim sona erinceye kadar** çocuğa bakmakla yükümlüdür. Bu hak artık velâyet sahibi ebeveyn tarafından değil, **ergin çocuğun kendisi** tarafından istenir.[2] Hukuk Genel Kurulu açık öğretimde okumayı ve sınav hazırlığını da eğitimin devamı saymıştır.[3]

TEMEL KAVRAMLAR

Erginlik	On sekiz yaşın doldurulması; evlenme veya mahkeme kararıyla da kazanılabilir.
Bakım borcu	Ana ve babanın çocuğun bakım, eğitim ve korunma giderlerini karşılama yükümlülüğü.
İştirak nafakası	Velâyet kendisine verilmeyen ebeveynin küçük çocuk için ödediği nafaka.

1 Yargıtay HGK, 17.10.2012, E. 2012/3-470, K. 2012/713.
2 Yargıtay 3. HD, 11.03.2013, E. 2013/2481, K. 2013/4013.
3 Yargıtay HGK, 05.11.2019, E. 2017/959, K. 2019/1131.

Ergin çocuk nafakası | Eğitimi süren ergin çocuğun ana ve babasından kendi adına istediği nafaka; uygulamada yardım nafakası olarak da anılır.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 328- Yürürlükteki Kanunda bu maddeyi karşılayan bir hüküm yoktur. Maddenin yazımında, İsviçre Medenî Kanununun 277 nci maddesini göz önünde tutan 1984 tarihli Öntasarının 248 inci maddesi örnek alınmıştır. Birinci fıkra, ana ve babanın bakım borcunun çocuğun ergin olmasına kadar devam edeceği kuralını koymaktadır. Ancak ikinci fıkraya göre, çocuk ergin olmuş olsa bile, bakım borcu, çocuğun eğitiminin sona ermesine kadar, ana ve babadan durum ve koşullara göre beklenebilecek ölçüde olmak üzere devam edebilir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 124*

Gerekçenin en önemli katkısı, ikinci fıkradaki yükümlülüğün **niteliğini** göstermesidir. Gerekçe "devam eder" değil **"devam edebilir"** der: ergin çocuğun bakım hakkı otomatik değildir, eğitimin sürmesine ve ana ile babadan **durum ve koşullara göre beklenebilecek** olana bağlıdır. Hukuk Genel Kurulu da bu gerekçeye açıkça atıf yapmış ve maddenin, bakım borcunun erginliğe kadar süreceği, ergin olsa bile eğitimi sürüyorsa beklenebilecek ölçüde devam edeceği amacıyla düzenlendiğini belirtmiştir.[4] Madde böylece iki aşamalı bir yapı kurar: kural erginliğe kadar bakım, istisna ise eğitimi süren ergin çocuğun korunmasıdır. Birinci fıkradaki genel kuralın somut sonucu, boşanmada bağlanan iştirak nafakasının erginlikle **kendiliğinden** sona ermesidir.

Gerekçenin belirttiği gibi, **eski Kanun'da bu maddenin karşılığı yoktur.** 743 sayılı Kanun ana ve babanın bakım borcunun süresini ayrıca düzenlemiyordu; eğitimi süren ergin çocuğun korunması için de özel bir hüküm bulunmuyordu. Bu boşlukta ergin çocuk ancak genel **muavenet**, yani yardım nafakası hükmüne dayanabiliyordu:

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Herkes, yardım etmediği surette zarurete düşecek olan usul ve füruuna ve erkek ve kız kardeşlerine muavenet ile mükelleftir.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 315 (mülga)

Bu hüküm, ergin çocuğun ana ve babasından yardım isteyebilmesini **zarurete düşme** koşuluna bağlıyordu. 4721 sayılı Kanun iki şey yapmıştır. **Birincisi**, yardım nafakasını TMK m. 364'te benzer biçimde korumuştur: herkes, yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan üstsoyu ve altsoyu ile kardeşlerine nafaka vermekle yükümlüdür (TMK m. 364). **İkincisi**, ergin çocuğun eğitimi için TMK m. 328/2 ile **özel** bir dayanak getirmiştir: eğitim sürüyorsa bakım borcu, ana ve babadan beklenebilecek ölçüde devam eder. Uygulamada ergin çocuğun davası iki hükme birlikte dayandırılır.

	743 sayılı Kanun	4721 sayılı Kanun m. 328
Bakım borcunun süresi	Ayrıca düzenlenmemişti	Erginliğe kadar

4 Yargıtay HGK, 17.10.2012, E. 2012/3-470, K. 2012/713.

	743 sayılı Kanun	4721 sayılı Kanun m. 328
Eğitimi süren ergin çocuk	Özel hüküm yoktu	Eğitim sonuna kadar, beklenebilecek ölçüde
Ergin çocuğun dayanağı	Muavenet (m. 315), zaruret koşuluyla	TMK m. 328/2 ve 364
İştirak nafakasının sonu	Açık hüküm yoktu	Erginlikle kendiliğinden sona erer

Değişiklik durumu

Madde 2002'den bu yana **değişmemiştir**; Tasarı metni Adalet Komisyonunda da değiştirilmemiştir. Maddenin uygulamasındaki gelişme içtihattadır: Hukuk Genel Kurulu 2012'de iştirak nafakasının erginlikle kendiliğinden sona erdiğini ve kaldırılması için dava açmakta hukuki yarar bulunmadığını kabul etmiş;[5] 2015 ve 2019 kararlarıyla da eğitimin devamı kavramını açık öğretim, ikinci öğrenim ve mesleğe hazırlık faaliyetlerini kapsayacak biçimde genişletmiştir.[6]

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde iki fıkra olarak yürürlüğe girdi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Genel süre	Bakım borcu erginliğe kadar sürer	TMK m. 328/1
İştirak nafakası	Erginlikle kendiliğinden sona erer	Yargıtay HGK, K. 2012/713
Kaldırma davası	Hukuki yarar yoktur	Yargıtay HGK, K. 2012/713
Uzatma	Eğitim sürüyorsa eğitim sonuna kadar	TMK m. 328/2
Ölçü	Durum ve koşullara göre beklenebilecek ölçüde	TMK m. 328/2
Talep eden	Ergin çocuğun kendisi	Yargıtay 3. HD, K. 2013/4013
Resen nafaka	Çocuğun davası yoksa bağlanamaz	Yargıtay 2. HD, K. 2016/2843
Açık öğretim	Nafakaya engel değildir	Yargıtay HGK, K. 2019/1131
Sınav hazırlığı	Eğitimin devamı sayılır	Yargıtay HGK, K. 2019/1181
İşe başlama	Nafaka o tarihten itibaren kaldırılır	Yargıtay HGK, K. 2019/1181
Vakıf üniversitesi	Tek başına nafakayı engellemez	Yargıtay 2. HD, K. 2023/991
Evlenme	Çocuk evlenmekle ergin olur	Yargıtay 2. HD, K. 2018/8149

5 Yargıtay HGK, 17.10.2012, E. 2012/3-470, K. 2012/713.
6 Yargıtay HGK, 05.11.2019, E. 2017/2118, K. 2019/1138.

1 TBMM gerekçesine göre madde, **yürürlükteki Kanun'da karşılığı bulunmayan** yeni bir hükümdür. Maddenin yazımında, İsviçre Medenî Kanunu'nun 277. maddesini göz önünde tutan 1984 tarihli Öntasarının 248. maddesi örnek alınmıştır. Gerekçe iki fıkrayı açıkça ayırır: **birinci fıkra**, ana ve babanın bakım borcunun çocuğun ergin olmasına kadar devam edeceği kuralını koyar; **ikinci fıkraya göre** ise çocuk ergin olmuş olsa bile bakım borcu, çocuğun eğitiminin sona ermesine kadar, ana ve babadan durum ve koşullara göre beklenebilecek ölçüde olmak üzere **devam edebilir.** Gerekçedeki "devam edebilir" ifadesi, ikinci fıkranın otomatik değil, koşullara bağlı bir uzatma getirdiğini gösterir. Tasarının 328. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almamış, madde Tasarıdaki hâliyle kanunlaşmıştır (S. Sayısı 723, s. 311-315).

DİKKAT

Bu maddede en sık yapılan hata, çocuk on sekiz yaşını doldurduktan sonra **eski iştirak nafakası ilamıyla** işlem yapmaya devam etmektir. İştirak nafakası erginlikle kendiliğinden sona erer; ergin olunan tarihten sonrası için icra takibine devam edilirse borçlu **icra mahkemesine şikâyet** yoluyla buna karşı koyabilir, ayrıca kaldırma davası açmasına gerek yoktur.[7] İkinci hata, eğitimi süren ergin çocuk için nafakayı **velâyet sahibi ebeveynin** istemesidir: erginlikle velâyet sona erdiğinden bu dava çocuğun kendisi tarafından açılmalıdır.[8] Üçüncü uyarı **nafaka borçlusuna** ilişkindir: çocuğun mezun olması, açık öğretimde okuması veya ara sıra çalışması tek başına nafakayı bitirmez; yükümlülük çocuk düzenli bir işe başladığında sona erer.[9]

II. Birinci Fıkra: Bakım Borcu Erginlikle Sona Erer

- **Erginlik yaşı:** On sekiz yaşın doldurulmasıyla çocuk ergin olur.
- **Evlenme:** Çocuk evlenmekle ergin olur; iştirak nafakası evlenme tarihinde biter.[10]
- **Kendiliğinden sona erme:** İştirak ve tedbir nafakası erginlik tarihinde, ayrıca karar gerekmeden biter.[11]
- **Kaldırma davası:** Hukuki yarar bulunmadığından açılmasına gerek yoktur.[12]
- **İcra takibi:** Erginlikten sonraki dönem için takibe devam edilirse icra mahkemesine şikâyet yolu açıktır (İİK m. 16).
- **Velâyet:** Erginlikle velâyet de sona erer (TMK m. 335).

7 Yargıtay HGK, 17.10.2012, E. 2012/3-470, K. 2012/713.
8 Yargıtay 3. HD, 11.03.2013, E. 2013/2481, K. 2013/4013.
9 Yargıtay HGK, 14.11.2019, E. 2018/904, K. 2019/1181.
10 Yargıtay 2. HD, 26.06.2018, E. 2016/17949, K. 2018/8149.
11 Yargıtay 2. HD, 22.06.2017, E. 2016/4748, K. 2017/7937.
12 Yargıtay HGK, 17.10.2012, E. 2012/3-470, K. 2012/713.

Birinci fıkra, TMK m. 327'de düzenlenen bakım borcunun **zaman sınırını** çizer (TMK m. 327). Bu sınır, uygulamada en çok boşanmada bağlanan iştirak nafakası bakımından önem taşır. Hukuk Genel Kurulu'na göre iştirak nafakası çocuğun veya nafaka yükümlüsünün ölümü, çocuğun evlat edinilmesi veya ergin olması hâllerinde sona erer;[13] erginlik bu hâllerin en sık görülenidir. Kural **kendiliğinden** işler: nafaka borçlusunun ayrıca dava açıp nafakanın kaldırılmasını istemesine gerek yoktur ve böyle bir davada hukuki yarar bulunmaz. Çocuk temyiz incelemesi sırasında ergin olmuşsa da iştirak nafakası o tarihte kendiliğinden biter; Yargıtay bu durumu nafaka miktarına yönelik temyiz itirazlarını değerlendirirken gözetir.[14] Erginlik yalnızca yaşla değil **evlenmeyle** de kazanıldığından, evlenen küçük için iştirak nafakası evlenme tarihine kadar sürer. 2

III. İkinci Fıkra: Eğitimi Süren Ergin Çocuk

Durum	Sonuç	Karar
Üniversitede okuyan, düzenli geliri olmayan çocuk	Nafaka istenebilir	Yargıtay HGK, K. 2015/1020
Açık öğretim lisesinde okuyan çocuk	Nafakaya engel değildir	Yargıtay HGK, K. 2019/1131
Mezuniyet sonrası açık öğretim üniversitesinde ikinci eğitim	Nafaka kaldırılamaz, gerekirse indirilir	Yargıtay HGK, K. 2019/1138
Kamu personeli seçme sınavı hazırlığı, dil kursu	Eğitimin devamı sayılır	Yargıtay HGK, K. 2019/1181
Çocuğun bir işe başlaması	Nafaka işe başlama tarihinden itibaren kaldırılır	Yargıtay HGK, K. 2019/1181
Babaya danışılmadan seçilen vakıf üniversitesi	Nafakayı engellemez; miktar ekonomik güce göre belirlenir	Yargıtay 2. HD, K. 2023/991

İkinci fıkranın üç unsuru vardır. **Birincisi, eğitimin sürmesidir:** Hukuk Genel Kurulu bu kavramı geniş yorumlar; örgün öğrenimin yanında açık öğretim, ikinci bir okul ve mesleğe yerleşmek için gerekli kurs ve sınav hazırlıkları da eğitimin devamı sayılmıştır.[15] **İkincisi, ihtiyaçtır:** çocuğun düzenli bir geliri bulunmamalı; ara sıra veya kısa süreli çalışma, kazanç okul giderlerine ve ihtiyaçlara yetmiyorsa nafakayı engellemez. **Üçüncüsü, ebeveynden beklenebilecek ölçüdür:** yükümlülük ana ve babanın **durum ve koşullarına** göre belirlenir; düşük gelirli bir ebeveyn de kendisinden beklenebilecek ölçüde katkıda bulunur, ekonomik gücü yüksek bir ebeveynden ise buna uygun bir katkı beklenir. Bu üçüncü unsur, yükümlülüğün varlığını değil **miktarını** belirler. Kurul, bu yükümlülüğü çocuğun 3

13 Yargıtay HGK, 17.10.2012, E. 2012/3-470, K. 2012/713.
14 Yargıtay 2. HD, 22.06.2017, E. 2016/4748, K. 2017/7937.
15 Yargıtay HGK, 05.11.2019, E. 2017/959, K. 2019/1131.

olduğu kadar ebeveynin de yararına görmüş, çocuğun okulunu bitirip bir işe girmesini babanın da çıkarına saymıştır.[16]

IV. Ergin Çocuğun Nafaka Davası

- **Davacı:** Ergin çocuğun kendisi; velâyet sahibi ebeveyn onun adına dava açamaz.[17]
- **Davalı:** Ana, baba veya her ikisi; iki ebeveynin de katkı yükümlülüğü miktarın hesabında gözetilir.
- **Dayanak:** TMK m. 328/2 ile birlikte yardım nafakasına ilişkin hüküm (TMK m. 364).
- **Nitelendirme:** İştirak nafakasının artırılması şeklindeki talep, yardım nafakası talebi olarak nitelendirilebilir.[18]
- **Resen hüküm:** Çocuğun davası yoksa, kaldırma davasında yeniden nafaka bağlanamaz.[19]
- **Geçici önlem:** Dava sürerken tedbir nafakası bağlanabilir; hükümde tahsilde tekerrür önlenmelidir.[20]
- **Görevli mahkeme:** Aile mahkemesi.

4 Usulde en önemli nokta, **erginlikle birlikte tarafların değişmesidir.** Küçük çocuk için nafakayı velâyet sahibi ebeveyn ister ve alır (TMK m. 329); çocuk ergin olduğunda velâyet sona erer ve nafaka hakkı çocuğun **kendisine** geçer. Bu nedenle ergin çocuk adına annesinin ya da babasının açtığı dava reddedilir; dava sürerken çocuk ergin olursa, kararların ona tebliğ edilmesi ve davanın onun iradesiyle sürdürülmesi gerekir. Velâyet sahibinin çocuk adına avukata verdiği vekâletname de erginlikle sona erer.[21] Uygulamada boşanmadan kalan iştirak nafakası, çocuk on sekiz yaşına geldiği gün biter; eğitim sürüyorsa çocuğun **yeni bir dava** açması gerekir. Bu geçiş döneminde nafaka kesintisi yaşanmaması için dava, erginliğe yakın bir tarihte hazırlanmalıdır.

V. Nafakanın Miktarı, Değişmesi ve Sona Ermesi

- **Miktar:** Çocuğun ihtiyaçları ile ana ve babanın hayat koşulları ve ödeme güçleri birlikte değerlendirilir (TMK m. 330).
- **Hakkaniyet:** Az bulunan nafaka, hakkaniyet ilkesi gereği artırılır.[22]

16 Yargıtay HGK, 13.03.2015, E. 2013/1627, K. 2015/1020.
17 Yargıtay 3. HD, 11.03.2013, E. 2013/2481, K. 2013/4013.
18 Yargıtay HGK, 13.03.2015, E. 2013/1627, K. 2015/1020.
19 Yargıtay 2. HD, 17.02.2016, E. 2016/447, K. 2016/2843.
20 Yargıtay 3. HD, 02.03.2015, E. 2014/21541, K. 2015/3257.
21 Yargıtay 2. HD, 06.05.2025, E. 2025/1468, K. 2025/4646.
22 Yargıtay 2. HD, 14.03.2023, E. 2022/10504, K. 2023/991.

- **Değişen koşullar:** Tümden kaldırma yerine indirme yoluna gidilebilir.[23]
- **Sona erme:** Eğitimin bitmesi veya çocuğun düzenli bir işe başlaması.[24]
- **Yargılamadaki gelişmeler:** Dava sırasında işe başlama gibi olgular da dikkate alınır.

UYGULAMA NOTU

Ergin çocuk eğitimi sürüyorsa nafaka davasını **kendisi** açmalıdır; velâyet sahibi ebeveyn onun adına dava açamaz. Dilekçeye öğrenci belgesi, okulun öğrenim ücreti ve barınma giderlerine ilişkin belgeler, düzenli bir gelirin bulunmadığını gösteren kayıtlar konulmalıdır; açık öğretimde okuma, ikinci bir öğrenime devam etme veya mesleğe hazırlık kursuna gitme durumu da belgelendirilmelidir. Boşanmadan kalan iştirak nafakası çocuğun on sekiz yaşını doldurduğu gün biteceği için davanın bu tarihe yakın açılması, geçiş döneminde kesinti yaşanmamasını sağlar; dava sürerken geçici nafaka da istenebilir. **Nafaka borçlusu ebeveyn bakımından** çocuk ergin olduğunda iştirak nafakası kendiliğinden sona erer; eski ilamla takibe devam edilirse icra mahkemesine şikâyette bulunulmalıdır, ayrıca kaldırma davası açılmasına gerek yoktur. Çocuğun ergin olduktan sonra açtığı davada ise ebeveyn savunmasını, eğitimin gerçekten sürüp sürmediği, çocuğun düzenli bir gelirinin bulunup bulunmadığı ve **kendi ödeme gücü** üzerine kurmalı; diğer ebeveynin de katkı yükümlülüğü olduğunu ve onun ekonomik durumunu ileri sürmelidir. Çocuk düzenli bir işe başladığında nafakanın kaldırılması istenmeli ve işe giriş tarihi belgelendirilmelidir.

İÇTİHATLAR

1 YARGITAY HUKUK GENEL KURULU
17.10.2012 · E. 2012/3-470 · K. 2012/713

İştirak nafakası çocuğun ergin olmasıyla kendiliğinden sona erer; kaldırılması için dava açmakta hukuki yarar yoktur

Baba, boşanma kararıyla ödemekte olduğu iştirak nafakasının, çocuğun ergin olduğu tarih itibarıyla kaldırılmasını istemiştir. Çocuk, açık öğretimde eğitimine devam ettiğini ve nafakaya ihtiyacı sürdüğünü savunmuştur; yerel mahkeme nafakanın ergin olunan tarihte sona erdiğini tespit etti ve bu kararda direnmiştir.

> *İştirak nafakası, çocuğun veya nafaka yükümlüsünün ölümü; çocuğun evlat edinilmesi veya ergin olması hallerinde sona erer. TMK'nun 328/1.maddesi uyarınca kural olarak ana babanın bakım borcu çocuğun ergin olmasına kadar devam ettiğinden, anılan maddenin birinci fıkrasının açık hükmü uyarınca küçük reşit olmakla kendisine bağlanan iştirak nafakası kendiliğinden sona erer. Zira, velayet ve velayet kendisine verilmeyen eşin çocuğun bakım ve eğitim giderlerine*

23 Yargıtay HGK, 05.11.2019, E. 2017/2118, K. 2019/1138.
24 Yargıtay HGK, 14.11.2019, E. 2018/904, K. 2019/1181.

> *katılma zorunluluğu çocuğun ergin olmasıyla kendiliğinden sona erer. Ne var ki, çocuk ergin olduğu halde eğitimi devam ediyorsa, ana ve babanın TMK'nun 382/2.maddesinden kaynaklanan bakım yükümü eğitim sona erinceye kadar devam eder.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu bu kararla maddenin iki fıkrasını birbirinden ayırır. **Birinci fıkraya göre** ana ve babanın bakım borcu çocuğun ergin olmasına kadar sürer; bu nedenle iştirak nafakası, çocuk ergin olduğu gün **mahkeme kararına gerek olmaksızın kendiliğinden** sona erer. **İkinci fıkraya göre** ise eğitimi süren ergin çocuğun bakım hakkı devam edebilir; ama bu artık iştirak nafakasının devamı değil, çocuğun kendi talebine bağlı ayrı bir nafakadır. Kurul, kendiliğinden sona eren nafakanın kaldırılması için dava açmakta **hukuki yarar** bulunmadığını belirtmiş; ergin olunan tarihten sonrası için icra takibine devam edilirse borçlunun **icra mahkemesine şikâyet** yoluna başvurabileceğini hatırlatmıştır (İİK m. 16). Karar oy çokluğuyla verilmiştir; azınlık, icra takibi bulunduğu için dava açmakta hukuki yarar olduğu görüşündedir.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
17.02.2016 · E. 2016/447 · K. 2016/2843

Eğitimi süren ergin çocuk için nafaka, ancak çocuğun kendisi dava açarsa değerlendirilir; mahkeme bu gerekçeyle anneye nafaka bağlayamaz

Baba, dava tarihinden önce ergin olan çocuk için ödediği iştirak nafakasının kaldırılmasını istemiştir. Mahkeme, çocuğun eğitimine devam ettiğini belirterek talebi reddetti ve dava tarihinden itibaren yeniden nafaka bağlamıştır.

> *"Velayet kendisine verilmeyen eşin çocuğun bakım ve eğitim giderlerine katılma zorunluluğu çocuğun ergin olmasıyla kendiliğinden sona erer (TMK m. 335, 328/1). Çocuk ergin olduğu halde eğitimi devam ediyorsa, ana ve babanın, eğitim sona erinceye kadar çocuğa bakım yükümlülüğü (TMK m. 328/2), ergin olan çocuk tarafından açılmış bir nafaka davası varsa dikkate alınır. Ergin olan çocuk tarafından, ana ve babanın açıklanan yükümlülüğüne dayanılarak açılmış bir nafaka davası bulunmamaktadır.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, ikinci fıkranın **kimin talebiyle** işleyeceğini belirler. Ergin olan çocuk için bakım borcunun eğitim süresince devamı, ancak **ergin çocuğun kendisi tarafından açılmış** bir nafaka davası varsa dikkate alınır. Ortada böyle bir dava yokken mahkeme, çocuğun eğitimine devam ettiği gerekçesiyle kaldırma davasında yeniden nafaka bağlayamaz. Daire, kaldırma talebinin reddini **sonucu itibarıyla** doğru bulmuş, çünkü nafaka zaten ergin olunca kendiliğinden sona ermiştir; ama "eğitimine devam ediyor" gerekçesiyle dava tarihinden itibaren yeni bir nafakaya hükmedilmesini **bozmuştur.** Uygulamadaki sonuç: ergin çocuğun nafakası, velâyet sahibi ebeveynin değil **çocuğun kendi davasıyla** istenir.

3 **YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ**
11.03.2013 · E. 2013/2481 · K. 2013/4013

Ergin çocuk adına annesi velâyeten nafaka isteyemez; koşulları varsa ergin çocuk kendisi yardım nafakası ister

Evlilik devam ederken eşlerden biri, kendisi ve çocuklar için nafaka istemiştir. Çocuklardan biri dava tarihinde ergindi; mahkeme bu çocuk için de nafakaya hükmetmiştir.

> *Ergin olan çocuk adına velayeten annesi nafaka isteyemez. Şartları var ise ergin çocuk yardım nafakası talebinde bulunabilir.*

DEĞERLENDİRME Kısa ama temel bir kural: çocuk ergin olduğunda **velâyet sona erer** ve ana ya da baba artık onun adına dava açamaz (TMK m. 335). Ergin çocuğun eğitim süresince bakım hakkı, ancak **kendisinin** açacağı davayla istenebilir; bu dava uygulamada TMK m. 328/2 ile birlikte yardım nafakasına ilişkin TMK m. 364'e de dayandırılır (TMK m. 364). Daire, dava tarihinde ergin olan çocuk için annesinin açtığı davanın **reddi** gerektiğini belirtmiştir. Aynı kararda Daire, eşler birlikte yaşarken istenen nafakanın niteliğini de düzeltmiştir: bu durumda istenen, ailenin geçimi için katkı niteliğindeki **tedbir nafakasıdır** (TMK m. 196). Velâyet sahibinin çocuk adına vekile verdiği vekâletname de çocuğun ergin olmasıyla sona erer; dava sürerken çocuk ergin olursa kararlar ona tebliğ edilmeli, davayı kendisi sürdürmeli veya yeni vekâletname vermelidir.[25]

4 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
13.03.2015 · E. 2013/1627 · K. 2015/1020

Meslek yüksek okulunu bitirip iş bulamayan ve eğitimine devam eden ergin çocuğa baba yardım etmek zorundadır

Boşanmada çocuk için iştirak nafakası bağlanmıştı. Çocuk ergin olduktan sonra meslek yüksekokulunu bitirmiş, açık öğretim fakültesinde okumaya devam ediyordu; eğitiminin sürdüğünü belirterek babasından nafakanın artırılmasını istemiştir. Yerel mahkeme talebi reddetti ve bozma kararına karşı direnmiştir.

> *Meslek yüksek okulundan mezun olmakla birlikte, mesleğine uygun bir iş bulamamış; özel yeteneği nedeniyle düğünlerde müzik aleti kullanarak, cüzi bir miktar para kazanmaktadır. Kazandığı para, ihtiyaçlarını karşılamadığı gibi, okulunun harç ve giderlerine de yetmemektedir. Bu durumda, davacı çocuğun davalı babanın yardımına ihtiyacı olduğu anlaşılmaktadır. Yukarıda açıklanan ilkeler uyarınca, baba yoksulluğa düşmüş çocuğuna yardım etmek zorundadır. Çocuğun okulunu bitirip, bir işe girmesi, çocuğun yararına olduğu gibi, babanın da yararına bulunmaktadır.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu bu kararda ikinci fıkranın **"durum ve koşullara göre beklenebilecek ölçüde"** ifadesini somutlaştırır. Bir meslek okulundan mezun olmak, çocuğun eğitiminin bittiği anlamına gelmez; çocuk eğitimini

25 Yargıtay 2. HD, 06.05.2025, E. 2025/1468, K. 2025/4646.

sürdürüyor ve mesleğine uygun bir iş bulamamışsa, cüzi ve düzensiz kazancı ihtiyaçlarına ve okul giderlerine yetmiyorsa, baba yardım etmekle yükümlüdür. Kurul, yükümlülüğü çocuğun olduğu kadar **babanın da yararına** gören bir değerlendirmeye yer vermiştir: çocuğun okulunu bitirip bir işe girmesi aileye yük olmaktan çıkması demektir. Özel Daire, çocuğun iştirak nafakasının artırılması şeklindeki talebini hukuki nitelendirme yoluyla TMK m. 328/2 ve 364/1 kapsamında **yardım nafakası** talebi saymıştı; Kurul bu bozmayı benimsemiştir. Karar oy çokluğuyla verilmiştir. Bu tür davalarda çocuğun **okul belgesi, gelir durumu ve iş arama çabası** belirleyicidir.

5 YARGITAY HUKUK GENEL KURULU
05.11.2019 · E. 2017/959 · K. 2019/1131

Açık öğretim lisesinde okumak, babanın ergin çocuğa yardım yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz

Anne ve babası ayrı yaşayan ergin çocuk, annesiyle birlikte kaldığını ve düzenli bir geliri olmadığını belirterek babasından yardım nafakası istemiştir. Yerel mahkeme, öğrenim süresinin uzamasının nafakaya engel olduğu gerekçesiyle talebi reddetti ve bu kararda direnmiştir.

> *Yine mahkemenin kabulünün aksine açık öğretim lisesinde okuyor olmak, babanın yardım nafakası yükümlülüğünü ortadan kaldıran bir sebep olarak kabul edilemez. Öyleyse baba eğitimine devam eden ve yoksulluğa düşmüş çocuğuna yardım etmek zorundadır.*

DEĞERLENDİRME Kararın önemi, **eğitimin biçimine** ilişkindir. Devam zorunluluğu olmayan açık öğretim, çocuğun çalışabileceği varsayımıyla nafakayı reddetmek için yeterli görülmemiştir. Kurul, çocuğun kısa süreli ve sürekli olmayan bir işte çalışmış olmasını da ret sebebi saymamış; bu gelirin çocuğun ve okulunun giderlerine yetmediğini tespit etmiştir. Babanın ödeme gücü düşük olsa da, ikinci fıkra gereği **kendisinden beklenebilecek ölçüde** bir miktar nafaka ödemesi gerekir; ödeme gücü, yükümlülüğün varlığını değil **miktarını** etkiler (TMK m. 330). Özel Daire bozma kararında, mirasçılıkta aynı sırada yer alan annenin de nafakaya katılma yükümlülüğünün miktarın belirlenmesinde gözetilmesi gerektiğini belirtmişti; Kurul, hakkaniyete uygun bir yardım nafakasına hükmedilmesi gerektiği sonucuyla direnme kararını bozmuştur.

6 YARGITAY HUKUK GENEL KURULU
05.11.2019 · E. 2017/2118 · K. 2019/1138

Açık öğretim üniversitesinde ikinci eğitime devam eden çocuğun nafakası tümden kaldırılamaz; gerekirse indirilir

Baba, ergin çocuğu lehine ödediği yardım nafakasının, çocuğun okulundan mezun olup devam zorunluluğu olmayan ikinci bir okula başladığı ve çalışabileceği gerekçesiyle kaldırılmasını istemiştir. Yerel mahkeme nafakayı kaldırdı ve bu kararda direnmiştir.

> *Yine mahkemenin kabulünün aksine Açık Öğretim Üniversitesinde okuyor olmak, babanın yardım nafakası yükümlülüğünü ortadan kaldıran bir sebep olarak kabul edilemez. Öyleyse baba eğitimine devam eden ve yoksulluğa düşmüş çocuğuna yardım etmek zorundadır. Çocuğun okulunu bitirip, bir işe girmesi, çocuğun yararına olduğu gibi babanın da yararına bulunmaktadır. Şu hâlde, yerel mahkemece; davacının ekonomik durumu da göz önüne alınarak hâlen ödenmekte olan nafakanın bir miktar indirilmesine karar verilmesi gerekirken, aksi düşüncelerle tamamen kaldırılması doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Bir önceki kararla aynı gün verilen bu karar, ikinci fıkranın **kaldırma davalarındaki** etkisini gösterir. Çocuğun bir okuldan mezun olup ikinci bir öğrenime başlaması ve bu öğrenimin açık öğretim olması, tek başına nafakanın kaldırılması için yeterli değildir. Kurul, çocuğun ara sıra çalışmasının sürekli ve yeterli bir gelir sağlamadığını belirtmiş; babanın ekonomik durumu gözetilerek nafakanın **bir miktar indirilmesi** gerekirken tamamen kaldırılmasını hatalı bulmuştur. Böylece nafakanın varlığı ile miktarı ayrı ayrı değerlendirilir: eğitim sürüyorsa yükümlülük devam eder, koşullar değişmişse miktar yeniden belirlenir (TMK m. 331).

7 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
14.11.2019 · E. 2018/904 · K. 2019/1181

Sınav hazırlık kursu ve benzeri faaliyetler eğitimin devamıdır; nafaka, çocuğun işe başladığı tarihte sona erer

Baba, fakülteden mezun olan ergin çocuğu lehine ödediği yardım nafakasının kaldırılmasını istemiştir. Çocuk mezuniyetten sonra kamu personeli seçme sınavına hazırlık kursuna devam ediyordu; yargılama sürerken bir şirkette işe başlamıştır.

> *Yerel mahkemece direnme kararında; davalının bitirdiği okul ve mesleği itibariyle iş bulma ve çalışma imkânına sahip olduğu, iş bulma imkânı varken çalışmayan meslek sahiplerinin TMK'nın 364. maddesi gereğince yardım nafakasına hak kazanamayacağı gerekçesine yer verilmiş ise de, TMK'nın 328. maddesi ergin çocuğun eğitiminin devam etmesi hâlinde ana ve babanın durum ve koşullara göre kendilerinden beklenebilecek ölçüde yardımda bulunmalarını bir yükümlülük olarak öngörmüştür. Dolayısıyla davacı babanın aylık gelirinin 3.000,00TL olduğu dikkate alındığında KPSS kursuna giderek eğitimine devam eden ve düzenli bir geliri bulunmayan çocuğuna bir miktar nafaka ödeyebileceği kuşkusuzdur. Bu durumda davacı babanın eğitimine devam eden ve yoksulluğa düşmüş olan çocuğuna yardım etmesi bir zorunluluktur. Öte yandan yargılama aşamasında davalının eğitiminin sona erdiği ve 23.05.2016 tarihinde bir şirkette işe başladığı, sonuç olarak bu tarihten itibaren babasının yardımına ihtiyacı kalmadığı anlaşılmaktadır. Şu hâlde, davalının dava tarihi itibariyle eğitimine devam ettiği ve babasının yardımına ihtiyaç duyduğu, ancak işe başladığı tarihten itibaren babasının yardımına ihtiyacı kalmadığı gözetilerek yardım nafakasının davalının işe başladığı 23.05.2016 tarihi itibariyle kaldırılmasına karar verilmesi gerekmektedir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, ikinci fıkradaki **"eğitimi sona erinceye kadar"** ifadesinin nasıl okunacağını gösterir. Kurula göre çocuğun edindiği meslekle ilgili bir işe yerleşebilmesi için katıldığı yabancı dil kursu, kamu personeli seçme sınavı hazırlığı veya sertifika programı gibi faaliyetler **eğitimin devamı** sayılır. Mezun olmak ve iş bulma imkânının bulunması, tek başına yükümlülüğü bitirmez. Buna karşılık çocuk **bir işe başladığında** artık babanın yardımına ihtiyacı kalmaz ve nafaka o tarihten itibaren kaldırılır. Kurul bu nedenle nafakanın dava tarihinden değil, çocuğun **işe başladığı tarihten** itibaren kaldırılması gerektiği sonucuna varmıştır. Nafaka borçlusu açısından sonuç şudur: kaldırma davası açıldıktan sonra gerçekleşen işe giriş gibi olgular da yargılamada dikkate alınır; bunlar delilleriyle dosyaya konulmalıdır.

8 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
14.03.2023 · E. 2022/10504 · K. 2023/991

Ergin çocuğun babaya danışmadan vakıf üniversitesini seçmesi nafakayı engellemez; takdir edilen miktar az bulunarak karar bozuldu

Ergin çocuk vakıf üniversitesinde eğitime başlamış ve babasından yardım ve eğitim nafakası istemişti. Baba, çocuğun kendisine danışmadan masraflarını karşılayamayacağı bir üniversiteyi seçtiğini ve annenin de giderlere katılması gerektiğini savunmuştur; mahkemeler talebi kısmen kabul etmiştir.

> *"Tarafların gerçekleşen sosyal ve ekonomik durumlarına, nafakanın niteliğine, günün ekonomik koşullarına göre davacı yararına takdir edilen yardım nafakası azdır. Mahkemece 4721 sayılı Kanun'un 4 üncü maddesindeki hakkaniyet ilkesi de dikkate alınarak daha uygun miktarda nafakaya hükmedilmesi gerekir. Bu yön gözetilmeden yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Karar, ikinci fıkradaki **"kendilerinden beklenebilecek ölçüde"** ölçütünün ebeveynin **ekonomik gücüne** göre işlediğini gösterir. Babanın, çocuğun pahalı bir vakıf üniversitesini kendisine danışmadan seçtiği ve annenin de katkıda bulunması gerektiği yönündeki itirazları nafakanın varlığını ortadan kaldırmamıştır. Daire, tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına, nafakanın niteliğine ve günün ekonomik koşullarına göre takdir edilen yardım nafakasını **az bulmuş** ve hakkaniyet ilkesi gözetilerek daha uygun bir miktara hükmedilmesi gerektiği sonucuyla kararı çocuk yararına bozmuştur (TMK m. 4). Nafaka miktarı, ebeveynin hayat standardı ve çocuğun sürmekte olan eğitiminin gerçek giderleri birlikte değerlendirilerek belirlenir; iki ebeveynin gücü oranında katılması ilkesi de miktarın hesabında dikkate alınır.

9 **YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ**
02.03.2015 · E. 2014/21541 · K. 2015/3257

Ergin çocuk için dava sırasında tedbir nafakası bağlanmışsa, yardım nafakası tahsilde tekerrür olmamak kaydıyla hükme bağlanır

Eğitimine devam eden ergin çocuk için yardım nafakası istendi. Mahkeme dava sürerken geçici önlem olarak tedbir nafakasına, dava sonunda da dava tarihinden geçerli yardım nafakasına hükmetmiştir.

> *Ancak, 21.02.2013 tarihli celsede davacı lehine geçici önlem niteliğinde aylık 1.000 TL tedbir nafakasına hükmedilmiş olup, mahkemece; bu husus gözetilmeden tahsilde tekerrüre neden olacak şekilde davacı için dava tarihinden itibaren geçerli olmak üzere yardım nafakasına hükmedilmesi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, ergin çocuğun nafaka davasında sık yapılan bir **usul hatasını** gösterir. Dava sürerken çocuğun ihtiyaçları için geçici önlem niteliğinde tedbir nafakası bağlanabilir. Dava sonunda yardım nafakasına dava tarihinden itibaren hükmedilirse, aynı dönem için iki nafaka birden tahsil edilebilir hâle gelir. Daire, hükme **"tahsilde tekerrür olmamak kaydıyla"** ibaresinin eklenmesi gerektiğini belirterek kararı düzelterek onamıştır. Nafaka alacaklısı da borçlusu da hükmün bu ifadeyi içerip içermediğini kontrol etmelidir; aksi hâlde icra aşamasında mükerrer tahsil tartışması doğar.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 182:** Boşanmada iştirak nafakası.
- **TMK m. 196:** Evlilik birliğinde parasal katkı.
- **TMK m. 327:** Bakım ve eğitim giderlerinin kapsamı.
- **TMK m. 329:** Nafaka davası açma hakkı.
- **TMK m. 330:** Nafaka miktarının takdiri.
- **TMK m. 331:** Durumun değişmesi.
- **TMK m. 335:** Velâyetin koşulları.
- **TMK m. 364:** Nafaka yükümlüleri.

MADDE

329

D. Çocukların bakım ve eğitim giderlerini karşılama

III. Dava hakkı

KANUN METNİ

(1) Küçüğe fiilen bakan ana veya baba, diğerine karşı çocuk adına nafaka davası açabilir.
(2) Ayırt etme gücüne sahip olmayan küçük için gereken hâllerde nafaka davası, atanacak kayyım veya vasi tarafından da açılabilir.
(3) Ayırt etme gücüne sahip olan küçük de nafaka davası açabilir.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 329, çocuğun nafaka davasını kimin açabileceğini belirler. **Birinci fıkra temel kuralı koyar:** küçüğe **fiilen bakan** ana veya baba, diğerine karşı **çocuk adına** nafaka davası açabilir. Belirleyici olan velâyet değil, çocuğun **kimin yanında** yaşadığıdır; evlilik sürerken ayrı yaşayan eşlerde bile çocuklara bakan ebeveyn, ayrı yaşamakta haklı olsun olmasın çocuklar için nafaka isteyebilir.[1] **İkinci fıkra** ayırt etme gücü olmayan küçük için gereken hâllerde davanın **kayyım veya vasi** tarafından da açılabileceğini söyler.[2] **Üçüncü fıkraya göre** ayırt etme gücüne sahip küçük de nafaka davasını **kendisi** açabilir. Nafaka hakkı çocuğa ait olduğu için ebeveynlerin protokolde nafaka istemeyeceklerini kararlaştırması, sonradan çocuk adına dava açılmasını engellemez.[3]

TEMEL KAVRAMLAR

Fiilen bakan ebeveyn	Çocuğun yanında yaşadığı ve günlük bakımını üstlenen ana veya baba.
Çocuk adına dava	Nafaka hakkı çocuğa ait olduğu hâlde davanın onun temsilcisi olarak ebeveyn tarafından açılması.
Kayyım	Belirli bir işi görmek için atanan temsilci.

1 Yargıtay 3. HD, 15.02.2016, E. 2015/16985, K. 2016/1699.
2 Yargıtay 2. HD, 16.02.2011, E. 2010/494, K. 2010/2584.
3 Yargıtay HGK, 14.11.2019, E. 2017/2613, K. 2019/1191.

Ayırt etme gücü | Kişinin makul biçimde davranma yeteneği; yaşa değil somut olgunluğa göre belirlenir.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 329- Yürürlükteki Kanunda bu maddeyi karşılayan bir hüküm yoktur. Madde, günümüz diline uygun olarak bazı değişiklikler yapılmak suretiyle 1984 tarihli Öntasarının 249 uncu maddesinden alınmıştır. Birinci ve ikinci fıkralarda, uygulamadaki duraksamaları da gidermek üzere, küçüğe fiilen bakan ana veya babanın diğerine karşı çocuk adına nafaka davası açabileceği düzenlenmiş ve ayırt etme gücüne sahip olmayan küçük için, gereken hâllerde ana ve babaya karşı nafaka davasının kayyım ya da varsa vasi tarafından açabileceği belirtilmiştir. Üçüncü fıkrada ise, ayırt etme gücüne sahip küçüğün de herhangi bir izne tâbi olmadan tek başına nafaka davası açabileceği hükme bağlanmaktadır. Çünkü ayırt etme gücüne sahip küçüğün nafaka istemesi kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanılması niteliğindedir ve küçük için önemli bir malî külfete de yol açmaz.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 124-125*

Gerekçe, maddenin **neden** konduğunu açıkça söyler: **uygulamadaki duraksamaları gidermek.** Eski dönemde çocuğun nafakasını kimin, hangi sıfatla ve kime karşı isteyeceği tartışmalıydı; yeni hüküm bu soruya üç katmanlı bir cevap verir. **İlk katman** çocuğa fiilen bakan ebeveyndir; bu, velâyet sahibi olmasa bile çocuğu yanında bulunduran ana veya babanın dava açabilmesini sağlar. **İkinci katman** kayyım veya vasidir; çocuğa bakan ebeveynin dava açamadığı ya da açmadığı durumlarda çocuğun hakkını korur. **Üçüncü katman** çocuğun kendisidir; ayırt etme gücüne sahip küçük, kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğu için ve önemli bir malî külfet doğurmadığından, izne tâbi olmadan dava açabilir. Gerekçenin üçüncü fıkra için verdiği bu iki neden, ayırt etme gücüne sahip küçüğün kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarını yasal temsilcisinin rızası olmadan kullanabileceğine ilişkin genel kuralın nafaka davasına uygulanmasıdır (TMK m. 16). Bu yapının ortak noktası, nafaka hakkının **çocuğa ait** olmasıdır; bu nedenle ebeveynlerin kendi aralarındaki anlaşmalar da çocuğun bu hakkını ortadan kaldıramaz.[4]

Gerekçenin belirttiği gibi, **eski Kanun'da bu maddenin karşılığı yoktur.** 743 sayılı Kanun, çocuğun nafaka davasını kimin açacağını ayrıca düzenlemiyordu; bu boşluk, gerekçenin "uygulamadaki duraksamalar" dediği tartışmalara yol açmıştı. 4721 sayılı Kanun dava hakkını üç katmanda açıkça yazmış, böylece çocuğa bakan ebeveynin, temsilcinin ve ayırt etme gücüne sahip küçüğün konumunu netleştirmiştir.

	743 sayılı Kanun	4721 sayılı Kanun m. 329
Çocuk adına dava	Açık hüküm yoktu	Küçüğe fiilen bakan ana veya baba açar
Temsilci	Açık hüküm yoktu	Gereken hâllerde kayyım veya vasi

4 Yargıtay HGK, 14.11.2019, E. 2017/2613, K. 2019/1191.

	743 sayılı Kanun	4721 sayılı Kanun m. 329
Küçüğün kendisi	Açık hüküm yoktu	Ayırt etme gücüne sahipse izinsiz açabilir
Amaç	—	Uygulamadaki duraksamaları gidermek

Değişiklik durumu

Madde 2002'den bu yana **değişmemiştir**; Tasarı metni Adalet Komisyonunda da değiştirilmemiştir. Maddenin uygulamasındaki gelişmeler içtihattadır: Hukuk Genel Kurulu 2019'da, protokolde nafaka istenmemesinin çocuk adına sonradan dava açılmasına engel olmadığını ve yoksulluk sınırındaki ebeveyne iştirak nafakası yüklenemeyeceğini kabul etmiş; 2022'de ise nafaka davalarında duruşma yapılmadan dosya üzerinden karar verilemeyeceğini belirtmiştir.[5]

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde üç fıkra olarak yürürlüğe girdi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Davacı	Küçüğe fiilen bakan ana veya baba	TMK m. 329/1
Davalı	Diğer ebeveyn	TMK m. 329/1
Ayrı yaşayan eşler	Haklılık aranmadan çocuk için nafaka istenebilir	Yargıtay 3. HD, K. 2016/1699
Velâyet babadaysa	Dava anneye karşı açılır	Yargıtay HGK, K. 2019/1153
Yoksul ebeveyn	İştirak nafakası yüklenemez	Yargıtay HGK, K. 2019/1153
Kayyım veya vasi	Gereken hâllerde dava açabilir	Yargıtay 2. HD, K. 2010/2584
Ayırt etme gücüne sahip küçük	Kendisi dava açabilir	TMK m. 329/3
Protokolde feragat	Sonradan dava açılmasına engel değildir	Yargıtay HGK, K. 2019/1191
Taleple bağlılık	Talep edilmeyen ek gidere hükmedilemez	Yargıtay HGK, K. 2019/918
Duruşma	Dosya üzerinden karar verilemez	Yargıtay HGK, K. 2022/237
Tahsil	Nafaka anne lehine katkı payıdır	Yargıtay 12. HD, K. 2018/6628

1 TBMM gerekçesine göre madde, **yürürlükteki Kanun'da karşılığı bulunmayan** yeni bir hükümdür ve günümüz diline uygun bazı değişikliklerle 1984

5 Yargıtay HGK, 01.03.2022, E. 2020/728, K. 2022/237.

tarihli Öntasarının 249. maddesinden alınmıştır. Gerekçe maddenin amacını açıkça söyler: birinci ve ikinci fıkralar, **uygulamadaki duraksamaları da gidermek üzere** konmuştur. Buna göre küçüğe fiilen bakan ana veya baba diğerine karşı çocuk adına nafaka davası açabilir; ayırt etme gücüne sahip olmayan küçük için gereken hâllerde dava kayyım ya da varsa vasi tarafından açılabilir. Üçüncü fıkra için gerekçe ayrıca bir **neden** gösterir: ayırt etme gücüne sahip küçüğün nafaka istemesi **kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hakkın** kullanılmasıdır ve küçük için önemli bir **malî külfet** doğurmaz; bu nedenle küçük herhangi bir izne tâbi olmadan tek başına dava açabilir. Tasarının 329. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almamış, madde Tasarıdaki hâliyle kanunlaşmıştır (S. Sayısı 723, s. 311-315).

DİKKAT

Bu maddede en sık yapılan hata, nafaka davasını **yanlış sıfatla** açmaktır. Boşanmadan sonra velâyet sahibi ebeveyn iştirak nafakasını çocuk adına ister; çocuk ergin olduktan sonra ise artık onun adına dava açılamaz, çocuk kendisi dava açar (TMK m. 328). Eşler evliyken çocuklar için istenen nafaka ise iştirak değil, **tedbir nafakası** niteliğindedir.[6] İkinci hata, **anlaşmalı boşanma protokolündeki** "nafaka istemiyoruz" kaydını kesin bir engel sanmaktır: çocuğun nafaka hakkı ebeveynlerin anlaşmasıyla ortadan kalkmaz, koşullar değişince çocuk adına dava açılabilir.[7] Üçüncü uyarı **talebe** ilişkindir: mahkeme talep edilenden fazlasına hükmedemez; okul, kurs ve benzeri giderler ayrı bir kalem olarak değil, istenen nafaka miktarının içinde gösterilmelidir.[8]

II. Birinci Fıkra: Çocuğa Fiilen Bakan Ebeveyn

- **Davacı:** Çocuğun yanında yaşadığı ve bakımını üstlenen ana veya baba.
- **Sıfat:** Dava çocuk adına açılır; nafaka hakkı çocuğa aittir.
- **Davalı:** Diğer ebeveyn; velâyet babadaysa anne, annedeyse baba.[9]
- **Ayrı yaşama:** Ebeveynin ayrı yaşamakta haklı olması aranmaz.[10]
- **Artırım davası:** Aynı kural nafakanın artırılması davasında da uygulanır.[11]
- **Sınır:** Davalının ödeme gücü yoksa, örneğin kendisi yoksulluk nafakası alıyorsa, nafakaya hükmedilemez.

Birinci fıkranın ölçütü **fiilî bakımdır.** Kanun davacıyı velâyet sahibi olarak değil, 2
çocuğa **fiilen bakan** ebeveyn olarak tanımlar. Bu tercih bilinçlidir: çocuğun

6 Yargıtay 3. HD, 11.03.2013, E. 2013/2481, K. 2013/4013.
7 Yargıtay HGK, 14.11.2019, E. 2017/2613, K. 2019/1191.
8 Yargıtay HGK, 19.09.2019, E. 2017/1894, K. 2019/918.
9 Yargıtay HGK, 07.11.2019, E. 2019/117, K. 2019/1153.
10 Yargıtay 3. HD, 15.02.2016, E. 2015/16985, K. 2016/1699.
11 Yargıtay 2. HD, 29.04.2026, E. 2026/2775, K. 2026/4877.

giderleri, çocuk kimin yanında yaşıyorsa onun tarafından karşılanır ve nafakayı da o ister. Bu nedenle kural evlilik sürerken de işler. Eşler ayrı yaşıyorsa ve çocuklar ebeveynlerden birinin yanındaysa, o ebeveyn **kendisi için** tedbir nafakası alabilmek için ayrı yaşamakta haklı olduğunu kanıtlamak zorundadır (TMK m. 197); ama çocuklar için bu koşul aranmaz. Çocuğun nafaka hakkı, ebeveynlerin birbirine karşı haklı ya da haksız olmasına bağlı değildir.[12] Kuralın iki yönlü olduğu da unutulmamalıdır: velâyet babaya verilmişse ve çocuklar onunla yaşıyorsa, dava anneye karşı açılır; ancak anne kendisi yoksulluk sınırında bulunuyorsa ona iştirak nafakası yüklenemez.

III. Dönemlere Göre Nafaka Türleri

Dönem	Nafakanın niteliği	Dayanak
Eşler birlikte yaşarken	Birliğin giderlerine parasal katkı (tedbir nafakası)	TMK m. 196
Eşler ayrı yaşarken	Çocuklar için önlem; fiilen bakan ebeveyn ister	TMK m. 197
Boşanma davası sürerken	Geçici önlem olarak tedbir nafakası	TMK m. 169
Boşanmadan sonra	İştirak nafakası	TMK m. 182
Çocuk ergin olduktan sonra	Eğitim sürüyorsa çocuğun kendi davası	TMK m. 328
Velâyet kaldırılmışsa	Ana ve babanın yükümlülüğü devam eder; kayyım veya vasi dava açabilir	TMK m. 350

3 Tablonun gösterdiği gibi TMK m. 329, nafakanın **adını** değil, **davayı kimin açacağını** düzenler. Nafakanın niteliği ise döneme göre değişir ve bu fark hükmün doğru kurulması için önemlidir. Evlilik sürerken ve eşler birlikte yaşarken çocuklar için istenen para bir iştirak nafakası değil, birliğin giderlerine **parasal katkıdır**; mahkemenin bu nafakayı iştirak nafakası olarak nitelendirmesi usule aykırı bulunmuştur.[13] Boşanma davası sürerken hâkim çocukların bakımı için geçici önlemleri kendiliğinden alır; boşanmadan sonra ise velâyet kendisine verilmeyen ebeveyn, çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılır.

IV. İkinci Fıkra: Kayyım veya Vasi

- **Kime ilişkin:** Ayırt etme gücüne sahip olmayan küçük.

12 Yargıtay 3. HD, 14.03.2016, E. 2016/320, K. 2016/3810.
13 Yargıtay 3. HD, 11.03.2013, E. 2013/2481, K. 2013/4013.

- **Ne zaman:** "Gereken hâllerde"; örneğin çocuğa bakan ebeveyn davayı açamıyor ya da açmıyorsa veya çocuk vesayet altındaysa.
- **Kim açar:** Atanacak kayyım veya varsa vasi.
- **Kime karşı:** Ana ve babaya karşı.
- **Uygulama:** Kayyımın açtığı nafaka davası kabul edilmelidir.[14]

İkinci fıkra, çocuğun nafaka hakkının **temsilci yokluğu** nedeniyle işlemez hâle gelmesini önler. Çocuğa bakan ebeveynin menfaati çocuğunkiyle çatışıyorsa, ebeveyn dava açmaktan kaçınıyorsa ya da ana ve babanın velâyeti kaldırılmışsa, çocuk adına davayı kayyım veya vasi açar. Kayyımlığı gerektiren hâller ve yasal temsilcinin menfaatinin küçüğünkiyle çatışması vesayet hükümlerinde ayrıca düzenlenmiştir (TMK m. 426). 4

V. Üçüncü Fıkra: Ayırt Etme Gücüne Sahip Küçük

Üçüncü fıkra, ayırt etme gücüne sahip küçüğün nafaka davasını **kendisi** açabileceğini söyler. Gerekçe bunun iki nedenini gösterir: nafaka istemek **kişiye sıkı sıkıya bağlı** bir hakkın kullanılmasıdır ve küçük için önemli bir **malî külfet** doğurmaz. Bu nedenle küçük, yasal temsilcisinin izni olmadan dava açabilir. Fıkra özellikle, çocuğa bakan ebeveynin dava açmadığı ve çocuğun kendi ihtiyacını dile getirebilecek olgunlukta olduğu durumlar için anlam taşır. Ayırt etme gücü yaşa değil, çocuğun somut olgunluğuna göre belirlenir. Bu şerh hazırlanırken üçüncü fıkrayı doğrudan uygulayan yayımlanmış bir karara ulaşılamamıştır; uygulamada küçüğün nafaka davaları çoğunlukla velâyet sahibi ebeveyn tarafından açılmaktadır. 5

VI. Protokol, Feragat ve Taleple Bağlılık

- **Protokolde nafaka istenmemesi:** Sonradan çocuk adına dava açılmasına engel değildir.[15]
- **Toptan ödeme:** Yükümlülüğü ortadan kaldırmaz; nafaka miktarının belirlenmesinde dikkate alınır.
- **Taleple bağlılık:** Mahkeme talep edilenden fazlasına hükmedemez.[16]
- **Eğitim giderleri:** Ayrı bir kalem olarak değil, iştirak nafakası içinde istenir (TMK m. 327).

Nafaka hakkının **çocuğa ait** olması, ebeveynlerin bu hak üzerinde serbestçe tasarruf edememesi sonucunu doğurur. Anlaşmalı boşanma protokolünde çocuk için nafaka istenmemesi ya da çocuğun giderleri için toptan bir ödeme yapılması, 6

14 Yargıtay 2. HD, 16.02.2011, E. 2010/494, K. 2010/2584.
15 Yargıtay HGK, 14.11.2019, E. 2017/2613, K. 2019/1191.
16 Yargıtay HGK, 19.09.2019, E. 2017/1894, K. 2019/918.

koşullar değiştiğinde ve çocuğun ihtiyacı arttığında çocuk adına yeniden nafaka istenmesini engellemez; toptan ödeme yalnızca miktarın belirlenmesinde dikkate alınır. Öte yandan dava bir kez açıldığında mahkeme **talep sonucuyla bağlıdır**: velâyet sahibinin istediği iştirak nafakasına hükmettikten sonra, istenmeyen bir öğrenim giderine ayrıca karar veremez.

VII. Usul ve Tahsil

- **Görevli mahkeme:** Aile mahkemesi.
- **Duruşma:** Taraflar duruşmaya çağrılmadan ve tanıkları dinlenmeden dosya üzerinden karar verilemez.[17]
- **İcra alacaklısı:** Çocuk için hükmedilen nafaka anne lehine katkı payıdır; takibi velâyet sahibi yapar.[18]
- **Ödemeler:** Üçüncü kişilerin açıklamasız ödemeleri, alacaklının kabulü yoksa borca mahsup edilmez.
- **Erginlik:** Çocuk ergin olunca velâyet sahibinin temsil yetkisi sona erer.

UYGULAMA NOTU

Çocuğa bakan ebeveyn nafaka davasını çocuk adına, diğer ebeveyne karşı açmalıdır; boşanma davası açılmamış olsa bile, eşler ayrı yaşıyor ve çocuklar davacının yanındaysa çocuklar için nafaka istenebilir. Davacı kendisi için de nafaka istiyorsa, ayrı yaşamakta haklı olduğunu ayrıca kanıtlaması gerekir; çocuklar için bu koşul aranmaz. Dilekçede çocuğun kimin yanında yaşadığı, okul, sağlık, barınma ve diğer giderleri ve karşı tarafın geliri belgeleriyle gösterilmeli; eğitim giderleri ayrı bir kalem olarak değil, istenen nafaka miktarının gerekçesi olarak yazılmalıdır, çünkü mahkeme taleple bağlıdır. Anlaşmalı boşanma protokolünde çocuk için nafaka istenmemiş ya da toptan bir ödeme alınmış olması, koşullar değiştiğinde yeniden nafaka istenmesine engel değildir. Tanıklar bildirilmeli ve duruşma yapılması istenmelidir. **Nafaka istenen ebeveyn** savunmasını kendi ödeme gücü üzerine kurmalıdır; yoksulluk sınırındaysa veya kendisi nafaka alıyorsa bunu belgelendirmelidir. Ödemeler borçlunun kendi adına ve açıklamalı yapılmalıdır. Çocuk ergin olduğunda, onun adına açılmış davaların ve takiplerin durumu yeniden değerlendirilmelidir.

17 Yargıtay HGK, 01.03.2022, E. 2020/728, K. 2022/237.
18 Yargıtay 12. HD, 25.06.2018, E. 2018/8316, K. 2018/6628.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ**
15.02.2016 · E. 2015/16985 · K. 2016/1699

Çocuklara fiilen bakan ebeveyn, ayrı yaşamakta haklı olsun olmasın, diğer eşten çocuk adına nafaka isteyebilir

Eşinden ayrı yaşayan anne, kendisi ve yanında kalan çocuklar için tedbir nafakası istemiştir. Mahkeme, annenin ayrı yaşamakta haklı olduğunu ispat edemediği gerekçesiyle davanın tamamını reddetmiştir.

> *Ancak, müşterek çocuklara fiilen bakan ana veya baba, ayrı yaşamda haklı olsun olmasın diğer eşten TMK.'nun 197/son, 327 ve 329.maddeleri gereğince çocuk adına nafaka isteyebilir. Buna göre, davacı anne yanında kaldıkları anlaşılan müşterek çocuklar yönünden de davanın yazılı gerekçe ile reddi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar maddenin birinci fıkrasındaki **"küçüğe fiilen bakan"** ölçütünün önemini gösterir. Eşler evliyken ayrı yaşıyorsa, bir eşin **kendisi için** tedbir nafakası alabilmesi ayrı yaşamakta haklı olmasına bağlıdır (TMK m. 197). Çocuklar için ise bu koşul aranmaz: çocuğun nafaka hakkı, ebeveynlerin birbirine karşı haklı veya haksız olmasına bağlı değildir. Çocuklara fiilen bakan ebeveyn, ayrı yaşamada haklı olmasa bile, diğer eşten **çocuk adına** nafaka isteyebilir. Daire, mahkemenin annenin haklılığını ispat edememesini çocuklar bakımından da ret sebebi saymasını bozma sebebi yapmıştır. Uygulamada bu, eşinden ayrılan ve çocuklarını yanında tutan ebeveynin, boşanma davası açılmadan da çocuklar için nafaka isteyebileceği anlamına gelir.

2 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
07.11.2019 · E. 2019/117 · K. 2019/1153

Velâyet babadaysa dava anneye karşı açılır; ama yoksulluk nafakası alan ve yoksulluk sınırındaki anneye iştirak nafakası yüklenemez

Boşanmada çocukların velâyeti babaya verilmiş, anne lehine yoksulluk nafakasına hükmedilmişti. Baba, asgari ücretle çalışan anneden çocuklar için iştirak nafakası istemiştir; yerel mahkeme talebi kabul etti ve bozma kararına karşı direnmiştir.

> *Bu nedenlerle yoksulluk nafakası alan ve yoksulluk sınırında bulunan davalı aleyhine ortak çocuklar için iştirak nafakasına hükmedilmesi yasal düzenlemelere ve hukuk kaidelerine aykırıdır.*

DEĞERLENDİRME Karar, maddenin birinci fıkrasının **iki yönlü** işlediğini gösterir: çocuğa fiilen bakan ebeveyn baba ise dava **anneye karşı** açılır. Ancak davalının nafaka ödeyebilecek durumda olması gerekir. Hukuk Genel Kurulu, boşanmada lehine yoksulluk nafakası bağlanan ve bu nafakası sonradan indirilse de hâlen süren, asgari ücretle çalışan annenin **yoksulluk sınırında** bulunduğunu kabul etmiş; böyle bir ebeveyn aleyhine iştirak nafakasına hükmedilmesini hukuka aykırı

bulmuştur. Aynı kişi hem yoksul sayılıp yoksulluk nafakası alamaz hem de başkasına nafaka ödeyecek güçte sayılamaz. Karar oy çokluğuyla verilmiştir; azınlık, tarafların ekonomik durumlarının benzer olduğunu ve annenin de gücü oranında katkıda bulunması gerektiğini savunmuştur (TMK m. 330).

3 YARGITAY HUKUK GENEL KURULU
14.11.2019 · E. 2017/2613 · K. 2019/1191

Anlaşmalı boşanmada çocuk için nafaka istenmemesi ve toptan ödeme yapılması, sonradan iştirak nafakası davası açılmasına engel değildir

Anlaşmalı boşanma protokolünde baba, çocuğun kişisel ve eğitim giderleri için anneye toptan bir ödeme yapmış; taraflar hiçbir surette nafaka talep etmeyeceklerini kararlaştırmıştı. Aradan altı yıl geçtikten sonra anne, çocuk adına iştirak nafakası istemiştir; yerel mahkeme talebi reddetti ve bozmaya karşı direnmiştir.

> *Öte yandan, 4721 sayılı TMK'nın 182/2. maddesi gereği velayetin kullanılması kendisine verilmeyen eşin, müşterek çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmak zorunda olduğundan, anlaşmalı boşanma davasında davacının müşterek çocuk için nafaka istememiş olmasının koşulların değişmesi, çocuğun ihtiyacı ve üstün yararı gözetilerek daha sonra iştirak nafakası talep etmeye engel teşkil etmeyeceği gibi, diğer taraftan müşterek çocuk için protokolle tazminat ödenmesinin davalı babayı iştirak nafakası ödemesi yükümlülüğünden kurtarmayacak ancak bu husus nafaka miktarının tayininde göz önüne alınabilecektir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, velâyet sahibinin **çocuk adına** açtığı nafaka davasının, ebeveynlerin kendi aralarındaki anlaşmalarla ortadan kaldırılamayacağını gösterir. Nafaka hakkı çocuğundur; velâyet sahibi ebeveyn bu davayı çocuk adına açar. Protokolde çocuk için nafaka istenmemiş olması, koşulların değişmesi, çocuğun ihtiyacı ve **üstün yararı** gözetilerek sonradan iştirak nafakası istenmesine engel değildir. Babanın toptan yaptığı ödeme de onu yükümlülükten kurtarmaz; bu ödeme yalnızca **nafaka miktarının belirlenmesinde** dikkate alınabilir. Kurul, altı yılda çocuğun yaşının ve giderlerinin arttığını, üç yaşındaki çocuğun dava tarihinde dokuz yaşına geldiğini vurgulamıştır. Karar oy çokluğuyla verilmiştir; azınlık, çocuk için bırakılan paranın dava tarihinde tükenmediği görüşündedir.

4 YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ
11.03.2013 · E. 2013/2481 · K. 2013/4013

Eşler aynı evde yaşarken çocuklar için istenen nafaka iştirak nafakası değil, tedbir nafakası niteliğindedir

Aynı evde yaşamalarına rağmen eşinin kendisi ve çocuklarının ihtiyaçlarıyla ilgilenmediğini ileri süren eş, kendisi ve çocuklar için nafaka istemiştir. Mahkeme eş için yardım, çocuklar için iştirak nafakasına hükmetmiştir.

> *Ayrıca, davada; eşler birlikte yaşarken, eşlerden birinin istemi üzerine hâkim tarafından ailenin geçimi için diğerinin yapacağı parasal katkının belirlenmesi*

istenilmiş olup, mahiyeti itibariyle istenilen nafaka tedbir nafakası niteliğindedir(TMK. md.196). Buna göre, mahkemece; hüküm altına alınan nafakaların, "yardım" ve "iştirak" nafakaları olarak nitelendirilmesi de usul ve yasaya aykırıdır.

DEĞERLENDİRME Maddenin birinci fıkrası, nafakanın **hangi sıfatla** isteneceğini de ilgilendirir. Evlilik sürerken ve eşler birlikte yaşarken çocukların giderleri için istenen para, eşlerin birliğin giderlerine katılma yükümlülüğünden doğan **parasal katkı**, yani tedbir nafakasıdır (TMK m. 196). "İştirak nafakası" boşanmadan sonra velâyet kendisine verilmeyen ebeveynin ödediği nafakanın adıdır (TMK m. 182). Daire, nafakaların yardım ve iştirak nafakası olarak nitelendirilmesini usule aykırı bulmuştur. Aynı kararda Daire, dava tarihinde **ergin** olan çocuk için annesinin velâyeten nafaka isteyemeyeceğini de belirtmiştir; ergin çocuk koşulları varsa kendisi dava açar (TMK m. 328).

5 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
16.02.2011 · E. 2010/494 · K. 2010/2584

Ayırt etme gücü olmayan küçük için kayyımın açtığı nafaka davası kabul edilmelidir

Küçük için atanan kayyım, ana veya babaya karşı nafaka davası açmıştır. Mahkeme davayı reddetmiştir; kayyım temyiz etmiştir.

> *Türk Medeni Kanununun 329/2. maddede "ayırt etme gücüne sahip olmayan küçük için gereken hallerde nafaka davası, atanacak kayyım veya vasi tarafından da açılabilir" hükmü yer almıştır. Bu nedenle davacı kayyım tarafından açılan nafaka davasının kabulüne karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde reddi doğru değildir.*

DEĞERLENDİRME Maddenin **ikinci fıkrası**, ayırt etme gücüne sahip olmayan küçük için gereken hâllerde nafaka davasının atanacak **kayyım veya vasi** tarafından da açılabileceğini söyler. Bu yol, çocuğa fiilen bakan ebeveynin dava açamadığı ya da açmadığı, çocuğun menfaati ile ebeveynin menfaatinin çatıştığı veya çocuğun vesayet altında bulunduğu durumlar için öngörülmüştür. Daire, kayyımın bu yetkiye dayanarak açtığı davanın reddini bozma sebebi saymıştır. Aynı kararda Daire, davacının yatırdığı **DNA testi giderinin** yargılama giderlerine dahil edilerek davalıdan alınması gerektiğini de belirtmiştir; bu, nafaka davasının soybağına ilişkin bir uyuşmazlıkla birlikte görüldüğü durumlarda önem taşır.

6 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
19.09.2019 · E. 2017/1894 · K. 2019/918

Talep edilmeyen öğrenim gideri, iştirak nafakasının eklentisi olarak ayrıca hükme bağlanamaz

Boşanma davasında anne, velâyeti kendisine bırakılan çocuk için belirli bir aylık iştirak nafakası istemiştir. Mahkeme bu miktara hükmetmenin yanında, talep olmak-

sızın her yıl ödenmek üzere ayrıca bir öğrenim giderine de karar verdi ve bozmaya karşı direnmiştir.

> *Davalı annenin direnmeye konu olan, ortak çocuk lehine iştirak nafakasının eklentisi niteliğinde öğrenim gideri adı altında hükmedilen alacağa ilişkin bir talebi bulunmamaktadır. İstek dışına çıkılarak velayeti anneye bırakılan çocuk için baba aleyhine iştirak nafakası dışında eğitim-öğretim, okul gideri adı altında ayrı bir alacağa hükmetmek infazda da karışıklığa yol açacaktır. Ayrıca koşulların ve ihtiyaçların değişmesi hâlinde iştirak nafakasının arttırılması her zaman istenebilir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, çocuk adına açılan nafaka davasında **taleple bağlılık** ilkesinin sınırını gösterir. Hâkim tarafların talep sonuçlarıyla bağlıdır; talep edilenden fazlasına veya başka bir şeye karar veremez (HMK m. 26). Hukuk Genel Kurulu, velâyet sahibi annenin talep ettiği iştirak nafakasına hükmedildikten sonra, talep edilmeyen bir öğrenim giderine ayrıca hükmedilmesini hem bu ilkeye aykırı hem de iştirak nafakası dışında ayrı bir alacak kurduğu için **infazda karışıklık** doğuracak nitelikte bulmuştur. Koşullar ve ihtiyaçlar değiştiğinde yol, nafakanın artırılmasını istemektir (TMK m. 331). Karar oy çokluğuyla verilmiştir; azınlık, iştirak nafakasının kamu düzenine ilişkin olduğunu ve taleple bağlılığın istisnası sayılması gerektiğini savunmuştur.

7 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
01.03.2022 · E. 2020/728 · K. 2022/237

İştirak nafakası davasında taraflar duruşmaya çağrılmadan ve tanıkları dinlenmeden dosya üzerinden karar verilemez

Velâyet sahibi anne çocuk adına iştirak nafakasının artırılmasını istemiştir. Mahkeme, basit yargılama usulüne ilişkin hükme dayanarak duruşma açmadan dosya üzerinden karar verdi ve bozmaya karşı direnmiştir.

> *Somut olayda, mahkemece; ortak çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli giderlerinin belirlenmesi, velâyet sahibi anne ile bu hakkın sahibi olmayan babanın durumlarında bir değişiklik olup olmadığının tespit edilmesi, her iki tarafın da ekonomik sosyal durumlarının titizlikle değerlendirilmesi ve tarafların dinletmek istedikleri tanıkları dinlendikten sonra varılan kanaat neticesinde ortak çocuk yararına nafaka miktarının yeniden belirlenmesi gerekirken, tarafların ileri sürdüğü ve karara etkili olabilecek tanıklar dinlenmeksizin dava kesin olarak çözümlenerek sonuçlandırılamaz. Çünkü yeterli olmayan kanıtlara bakılarak ve taraflar duruşmaya çağrılmaksızın davanın sonuçlandırılması, maddi gerçeğe aykırı olarak karar verilmesine yol açabilir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, çocuk adına açılan nafaka davalarında **hukuki dinlenilme hakkının** önemini vurgular. Nafaka davaları basit yargılama usulüne tabi olsa da mahkeme, çocuğun bakım, eğitim ve korunma giderlerini, ebeveynlerin durumlarındaki değişiklikleri ve iki tarafın ekonomik ve sosyal durumlarını **titizlikle** araştırmak zorundadır. Tarafların dinletmek istediği ve karara etkili olabilecek

tanıklar dinlenmeden, taraflar duruşmaya çağrılmadan dosya üzerinden karar verilmesi, maddi gerçeğe aykırı sonuçlara yol açabilir. Hukuk Genel Kurulu bu nedenle duruşma yapılmasını **zorunlu** saymış ve direnme kararını oy birliğiyle bozmuştur. Nafaka davası açan ya da davalı olan ebeveyn, tanık ve belge delillerini dilekçesinde açıkça bildirmeli ve duruşma yapılmasını istemelidir.

8 YARGITAY 12. HUKUK DAİRESİ
25.06.2018 · E. 2018/8316 · K. 2018/6628

Annenin çocuk için açtığı davada hükmedilen iştirak nafakası, çocuğun bakımı için anne lehine bir katkı payıdır; takip alacaklısı annedir

Anne lehine birikmiş yoksulluk nafakası ve çocuk için iştirak nafakası alacağı nedeniyle ilamlı icra takibi başlatılmıştır. Borçlu, nafakaları banka aracılığıyla ödediğini ileri sürmüştür; icra mahkemesi takibin iptaline karar vermiştir. Ödemelerin bir kısmı üçüncü bir kişi tarafından açıklamasız yatırılmıştı.

> *TMK'nun 327. maddesinde ''Çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli giderler ana ve baba tarafından karşılanır''. Aynı Yasa'nın 329/1. maddesinde de "Küçüğe fiilen bakan ana veya baba, diğerine karşı çocuk adına nafaka davası açabilir.'' Yine annenin bu hükümler kapsamında açtığı iştirak nafakası davası sonucu hükmedilen nafaka çocuğun bakım ve gözetimi için anne lehine katkı payı olmak üzere hükmedilir.*

DEĞERLENDİRME Karar, çocuk adına açılan nafaka davasının **tahsil** aşamasındaki sonucunu gösterir. Velâyet sahibi anne davayı çocuk adına açar, ama hükmedilen iştirak nafakası çocuğun bakım ve gözetimi için **anne lehine** bir katkı payı olarak hükmedilir; bu nedenle icra takibinin alacaklısı da annedir. Daire aynı kararda, üçüncü bir kişi tarafından alacaklının hesabına **açıklama yapılmadan** yatırılan paraların, alacaklının kabulü yoksa nafaka borcuna mahsup edilemeyeceğini ve icra mahkemesinin bu ödemeler bakımından borçlunun itirazını reddetmesi gerektiğini belirtmiştir (İİK m. 33). Nafaka borçlusu ödemelerini kendi adına, açıklamalı ve belgeli yapmalıdır; aksi hâlde aynı borcu iki kez ödeme riskiyle karşılaşabilir.

9 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
29.04.2026 · E. 2026/2775 · K. 2026/4877

Çocuğa bakan ebeveynin artırım davasında, protokoldeki belirsiz okul ücreti yerine eğitim giderlerini de kapsayan bir iştirak nafakası belirlenmelidir

Anlaşmalı boşanma protokolünde baba iştirak nafakasının yanında çocuğun okul ücretinin yarısını ödemeyi üstlenmişti. Velâyet sahibi anne, babanın okul ücretini ödemediğini belirterek iştirak nafakasının eğitim giderlerini de kapsayacak şekilde artırılmasını istemiştir; mahkeme nafakayı artırdı, ancak eğitim giderlerini hesaba katmamıştır.

> *Anlaşmalı boşanma ilâmındaki "okul ücreti"nin kapsamı belirsiz olup infazı kabil nitelikte değildir. Nitekim, taraflar arasında bu konuda uyuşmazlık*

bulunduğu, babanın okul ücretine dair yükümlülüğünü yerine getirmediği ve davacının dilekçelerinde eğitim masraflarını da kapsayacak şekilde iştirak nafakası belirlenmesini talep ettiği anlaşılmış olup; Mahkemece ana ve babanın hayat koşulları ve ödeme güçleri ile ortak çocuğun bakımı, eğitimi, barınması, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarının tümü dikkate alınarak eğitim masraflarını da kapsayacak hakkaniyete uygun bir iştirak nafakası belirlenmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm tesisi doğru bulunmamış, bozmayı gerektirmiştir.

DEĞERLENDİRME Bu güncel karar, birinci fıkradaki dava hakkının **artırım davalarında** da aynı şekilde işlediğini gösterir: çocuğa fiilen bakan velâyet sahibi, diğer ebeveyne karşı çocuk adına nafakanın artırılmasını ister. Daire, protokoldeki "okul ücreti" yükümlülüğünün kapsamının belirsiz olduğunu ve **infazı kabil** nitelikte bulunmadığını tespit etmiş; mahkemenin ana ve babanın hayat koşulları ve ödeme güçleri ile çocuğun bakım, eğitim, barınma, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarının tümünü dikkate alarak **eğitim masraflarını da kapsayan** hakkaniyete uygun bir iştirak nafakası belirlemesi gerektiği sonucuyla kararı bozmuştur. Bu yaklaşım TMK m. 327'deki giderlerin tek bir nafaka içinde karşılanması ilkesiyle uyumludur (TMK m. 327).

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 169:** Boşanma davasında geçici önlemler.
- **TMK m. 182:** Boşanmada iştirak nafakası.
- **TMK m. 196:** Evlilik birliğinde parasal katkı.
- **TMK m. 197:** Birlikte yaşamaya ara verilmesi.
- **TMK m. 327:** Bakım ve eğitim giderlerinin kapsamı.
- **TMK m. 328:** Bakım borcunun süresi.
- **TMK m. 330:** Nafaka miktarının takdiri.
- **TMK m. 331:** Durumun değişmesi.
- **TMK m. 350:** Velâyetin kaldırılmasında bakım yükümlülüğü.
- **TMK m. 426:** Kayyımlığı gerektiren hâller.

MADDE

330

D. Çocukların bakım ve eğitim giderlerini karşılama
IV. Nafaka miktarının takdiri

KANUN METNİ

(1) Nafaka miktarı, çocuğun ihtiyaçları ile ana ve babanın hayat koşulları ve ödeme güçleri dikkate alınarak belirlenir. Nafaka miktarının belirlenmesinde çocuğun gelirleri de göz önünde bulundurulur.
(2) Nafaka her ay peşin olarak ödenir.
(3) Hâkim istem hâlinde, irat biçiminde ödenmesine karar verilen nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 330, çocuk nafakasının ne kadar olacağını ve nasıl ödeneceğini belirler. **Birinci fıkra ölçütleri sayar:** çocuğun ihtiyaçları, ana ve babanın hayat koşulları ve ödeme güçleri; ayrıca çocuğun kendi gelirleri. Hukuk Genel Kurulu bu ölçütleri somut verilerle, yani çocuğun yaşı, belgelenen okul ve servis giderleri ve ebeveynin gerçek geliriyle işletir.[1] **İkinci fıkraya göre** nafaka her ay peşin ödenir; bu, nafakanın **irat** biçiminde olduğunu ve boşanmada yapılan toptan ödemenin yükümlülüğü ortadan kaldırmadığını gösterir.[2] **Üçüncü fıkraya göre** hâkim, **istem hâlinde**, nafakanın gelecek yıllarda ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir; talep yoksa artışa hükmedilemez.[3] Artış, bir tarafı zenginleştirip diğerini cezalandırmamalıdır; resmî enflasyon endeksine bağlanması hakkaniyete daha uygundur.[4]

TEMEL KAVRAMLAR

Çocuğun ihtiyaçları	Beslenme, barınma, giyim, sağlık, eğitim, ulaşım ve sosyal giderler.

1 Yargıtay HGK, 11.03.2015, E. 2013/1539, K. 2015/1007.
2 Yargıtay 3. HD, 13.04.2015, E. 2014/20871, K. 2015/6047.
3 Yargıtay 2. HD, 03.05.2017, E. 2016/432, K. 2017/5232.
4 Yargıtay HGK, 14.11.2019, E. 2017/1513, K. 2019/1182.

Ödeme gücü	Ebeveynin düzenli geliri, malvarlığı ve yükümlülükleri.
İrat	Belirli dönemlerle, burada aylık olarak yapılan ödeme.
Yıllık artış	Nafakanın gelecek yıllarda bir endekse göre kendiliğinden yükselmesi; istem hâlinde hükmedilir.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 330- Yürürlükteki Kanunda bu maddeyi karşılayan bir hüküm yoktur. Maddede İsviçre Medenî Kanununun 285 inci maddesinin birinci fıkrasından etkilenen 1984 tarihli Öntasarının 250 nci maddesi örnek alınmıştır. Birinci fıkrada, nafakanın belirlenmesinde dikkate alınacak hususlar düzenlenmiş; ikinci fıkrada ise, belirlenecek nafakanın her ay peşin olarak ödeneceği belirtilmiştir. Üçüncü fıkrada da, hâkimin istem hâlinde, irat biçiminde ödenmesine karar verilen nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ödenmesi gereken miktarı belirleyebileceği öngörülmüştür.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 125*

Gerekçe kısa, ama maddenin **yapısını** açıkça ortaya koyar. Madde üç ayrı soruyu cevaplar: nafakanın **ne kadar** olacağı, **ne zaman** ödeneceği ve **gelecekte nasıl değişeceği.** İlk soruya birinci fıkra ölçütlerle cevap verir; ikinci soruya ikinci fıkra, her ay peşin ödeme kuralıyla; üçüncü soruya ise üçüncü fıkra, istem hâlinde gelecek yıllar için miktarın baştan belirlenmesi yetkisiyle. Gerekçenin üçüncü fıkrada kullandığı **"irat biçiminde ödenmesine karar verilen nafaka"** ifadesi, çocuk nafakasının kural olarak aylık irat biçiminde olduğunu teyit eder; bu nedenle boşanmada yapılan toptan ödemeler yükümlülüğü sona erdirmez.[5] **"İstem hâlinde"** ifadesi ise gelecek yıllar için artışın hâkimin kendiliğinden değil, tarafların talebi üzerine belirlenebileceğini gösterir.

Gerekçenin belirttiği gibi, **eski Kanun'da bu maddenin karşılığı yoktur.** 743 sayılı Kanun, çocuk nafakasının miktarının hangi ölçütlerle belirleneceğini, ödeme zamanını ve gelecek yıllardaki artışı ayrıca düzenlemiyordu. 4721 sayılı Kanun ölçütleri, ödeme biçimini ve artış yetkisini kanun metnine yazmıştır.

	743 sayılı Kanun	4721 sayılı Kanun m. 330
Miktarın ölçütleri	Kanunda yoktu	Çocuğun ihtiyaçları, ana ve babanın hayat koşulları ve ödeme güçleri, çocuğun gelirleri
Ödeme zamanı	Kanunda yoktu	Her ay peşin
Gelecek yıllar için artış	Kanunda yoktu	İstem hâlinde hâkim belirleyebilir

Değişiklik durumu

Madde 2002'den bu yana **değişmemiştir**; Tasarı metni Adalet Komisyonunda da değiştirilmemiştir. Uygulamadaki en önemli gelişme, yıllık artışın ölçüsüne ilişkindir:

5 Yargıtay 3. HD, 13.04.2015, E. 2014/20871, K. 2015/6047.

Hukuk Genel Kurulu, sabit ve yüksek artış oranları yerine resmî enflasyon endekslerine bağlı artışı hakkaniyete daha uygun bulmuştur.[6]

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde üç fıkra olarak yürürlüğe girdi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Ölçütler	Çocuğun ihtiyaçları, ana ve babanın hayat koşulları ve ödeme güçleri	TMK m. 330/1
Çocuğun geliri	Miktarın belirlenmesinde gözetilir	TMK m. 330/1
Somut değerlendirme	Belgelenen giderler ve gerçek gelir	Yargıtay HGK, K. 2015/1007
Velâyet sahibinin geliri	O da gözetilir	Yargıtay HGK, K. 2019/1130
Asgari ücret	Yoksulluğu kaldırmaz, miktarda esas alınır	Yargıtay HGK, K. 2019/1153
Ödeme zamanı	Her ay peşin	TMK m. 330/2
İrat biçimi	Toptan ödeme yükümlülüğü kaldırmaz	Yargıtay 3. HD, K. 2015/6047
Ergin çocuk	Nafaka yine irat biçiminde kurulur	Yargıtay 3. HD, K. 2016/2458
Yıllık artış	İstem hâlinde	TMK m. 330/3
Talepsiz artış	Bozma sebebidir	Yargıtay 2. HD, K. 2017/5232
Sonradan artış talebi	Usulüne uygun ıslah gerekir	Yargıtay 2. HD, K. 2024/7300
Sabit yüksek oran	Enflasyon endeksi daha hakkaniyetlidir	Yargıtay HGK, K. 2019/1182

TBMM gerekçesine göre madde, **yürürlükteki Kanun'da karşılığı bulunmayan** yeni bir hükümdür; İsviçre Medenî Kanunu'nun 285. maddesinin birinci fıkrasından etkilenen 1984 tarihli Öntasarının 250. maddesi örnek alınmıştır. Gerekçe üç fıkrayı ayrı ayrı özetler: **birinci fıkrada** nafakanın belirlenmesinde dikkate alınacak hususlar düzenlenmiş, **ikinci fıkrada** belirlenecek nafakanın her ay peşin olarak ödeneceği belirtilmiş, **üçüncü fıkrada** ise hâkimin **istem hâlinde**, irat biçiminde ödenmesine karar verilen nafakanın gelecek yıllarda tarafların 1

6 Yargıtay HGK, 14.11.2019, E. 2017/1513, K. 2019/1182.

sosyal ve ekonomik durumlarına göre ödenmesi gereken miktarı belirleyebileceği öngörülmüştür. Gerekçenin üçüncü fıkra için kullandığı "istem hâlinde" ve "irat biçiminde" ifadeleri, bugün uygulamada tartışılan iki soruya, yani artışın talep gerektirip gerektirmediğine ve toptan ödemenin yeterli olup olmadığına doğrudan cevap verir. Tasarının 330. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almamış, madde Tasarıdaki hâliyle kanunlaşmıştır (S. Sayısı 723, s. 311-315).

DİKKAT

Bu maddede en sık yapılan hata, dava dilekçesinde **yıllık artış istemini yazmamaktır.** Gelecek yıllar için artışa ancak istem varsa hükmedilir; talep yoksa mahkeme kendiliğinden ÜFE artışına karar veremez.[7] Artış istemi sonradan eklenecekse iddia ve savunmanın genişletilmesi yasağı nedeniyle usulüne uygun **ıslah** gerekir.[8] İkinci hata, çocuğun giderlerini **belgelendirmeden** nafaka istemektir; mahkeme miktarı çocuğun yaşı, okul durumu, belgelenen giderleri ve ebeveynin gerçek geliri üzerinden belirler. Üçüncü uyarı **toptan ödemeye** ilişkindir: boşanmada çocuk için tek seferlik bir para verilmesi, sonradan aylık nafaka istenmesine engel değildir; bu ödeme yalnızca miktarın belirlenmesinde dikkate alınır.[9]

II. Birinci Fıkra: Miktarın Ölçütleri

Ölçüt	Gösterilecek husus	Delil
Çocuğun ihtiyaçları	Yaş, okul, servis, kurs, sağlık, barınma, giyim, sosyal giderler	Fatura, dekont, okul ve kira belgeleri
Yükümlü ebeveynin durumu	Düzenli gelir, malvarlığı, diğer yükümlülükler	Ücret bordrosu, SGK kaydı, tapu ve araç kayıtları, tanık
Velâyet sahibinin durumu	Kendi geliri ve katkı gücü	Aynı kayıtlar
Çocuğun gelirleri	Kendi geliri veya malvarlığı	Kurum yazıları, banka kayıtları
Günün ekonomik koşulları	Paranın alım gücü	Resmî enflasyon verileri

2 Birinci fıkra, nafaka miktarını **üç değişkenin** birlikte değerlendirilmesine bağlar: çocuğun ihtiyaçları, ana ve babanın hayat koşulları ve ödeme güçleri. Bu değişkenler birbirinden bağımsız düşünülemez. Çocuğun ihtiyaçları, ailenin boşanmadan önceki yaşam düzeyi ve çocuğun yaşı ile birlikte değerlendirilir; yükümlü ebeveynin payı ise onun gerçek geliri ile diğer ebeveynin katkı gücü karşılaştırılarak belirlenir. Hukuk Genel Kurulu, nafaka yeniden belirlenirken **davacı velâyet**

7 Yargıtay 2. HD, 03.05.2017, E. 2016/432, K. 2017/5232.
8 Yargıtay 2. HD, 14.10.2024, E. 2023/8498, K. 2024/7300.
9 Yargıtay 3. HD, 13.04.2015, E. 2014/20871, K. 2015/6047.

sahibinin gelir durumunun da gözetilmesi gerektiğini vurgulamıştır.[10] Kanun ayrıca **çocuğun gelirlerini** de hesaba katar; çocuğun kendi geliri varsa ihtiyacın bir bölümü bu gelirle karşılanır. Ödeme gücü değerlendirilirken asgari ücret düzeyinde gelir elde etmek, kişiyi nafaka hukukunda yoksul saymaya engel değildir; ama bu gelir düzeyi miktarın belirlenmesinde **esas alınır**.[11] Babalığı tespit edilen baba da, evlilik dışı doğan çocuğun giderlerine gücü oranında katılır.[12]

III. İkinci Fıkra: Her Ay Peşin Ödeme ve İrat Biçimi

- **Kural:** Nafaka her ay peşin ödenir.
- **Anlamı:** Nafaka dönemsel, yani irat biçimindedir.
- **Neden:** Çocuğun ihtiyaçları sürekli değişir; irat, nafakanın değişen koşullara uyarlanmasını sağlar.[13]
- **Toptan ödeme:** Yükümlülüğü ortadan kaldırmaz; miktarın belirlenmesinde dikkate alınır.
- **Ergin çocuk:** Eğitim giderleri de aylık nafakanın içinde değerlendirilir; toplu tahsil hatalıdır.[14]
- **Okul ücreti:** Ayrı bir borç olarak değil, aylık nafakanın içinde karşılanır (TMK m. 327).

İkinci fıkra ilk bakışta yalnızca bir ödeme takvimi gibi görünür; oysa nafakanın **hukuki niteliğini** belirler. Nafaka her ay peşin ödendiği için bir **irattır**: ne tek seferlik bir tazminat ne de belirli bir tutarın toplu ödenmesidir. Bu nitelik iki sonuç doğurur. Birincisi, boşanmada çocuk için yapılan toptan ödeme, çocuğun aylık nafaka hakkını sona erdirmez; koşullar değiştiğinde aylık nafaka istenebilir ve toptan ödeme yalnızca miktarın hakkaniyete uygun belirlenmesinde dikkate alınır. İkincisi, çocuğun belirli giderleri, örneğin okul ücreti ya da kurs bedeli, ayrı ve toplu borçlar olarak değil, aylık nafakanın **içinde** değerlendirilir. 3

IV. Üçüncü Fıkra: Gelecek Yıllar İçin Artış

- **Şart:** İstem; hâkim artışa kendiliğinden karar veremez.[15]
- **Zaman:** Artış istemi dava veya cevap dilekçesinde yazılmalıdır; sonradan eklenecekse usulüne uygun ıslah gerekir.
- **Ölçü:** Tarafların gelecek yıllardaki sosyal ve ekonomik durumları.
- **Uygulama:** Artış genellikle ÜFE veya TÜFE gibi resmî bir endekse bağlanır.

10 Yargıtay HGK, 05.11.2019, E. 2017/2916, K. 2019/1130.
11 Yargıtay HGK, 07.11.2019, E. 2019/117, K. 2019/1153.
12 Yargıtay 2. HD, 29.04.2024, E. 2024/1805, K. 2024/2930.
13 Yargıtay 3. HD, 13.04.2015, E. 2014/20871, K. 2015/6047.
14 Yargıtay 3. HD, 23.02.2016, E. 2015/16866, K. 2016/2458.
15 Yargıtay 2. HD, 03.05.2017, E. 2016/432, K. 2017/5232.

- **Sınır:** Sabit ve yüksek oran cezalandırıcı olabilir.[16]
- **Artış yoksa:** Koşullar değiştiğinde nafakanın artırılması davası açılabilir (TMK m. 331).

4 Üçüncü fıkra, enflasyonun nafakayı zamanla eritmesine karşı bir araç sunar: hâkim, nafakanın gelecek yıllarda ne miktarda ödeneceğini **baştan** karara bağlayabilir. Bu sayede her yıl yeni bir artırım davası açılması gerekmez. Ancak kanun bu yetkiyi **istem** şartına bağlamıştır; dava dilekçesinde artış istemi yoksa mahkeme talepten fazlasına hükmetmiş olur. Artış istemi davanın ilerleyen aşamasında ileri sürülecekse, iddia ve savunmanın genişletilmesi yasağı nedeniyle karşı tarafın açık muvafakati veya usulüne uygun ıslah gerekir; aksi hâlde bu talep hakkında esastan hüküm kurulamaz.[17] Artışın ölçüsü de önemlidir: Hukuk Genel Kurulu, anlaşmalı boşanma protokolünde kararlaştırılan yıllık yüzde yirmilik sabit artışı, bir tarafın zenginleşmesine diğerinin fakirleşmesine yol açabilecek nitelikte bulmuş ve ÜFE ile TEFE'ye göre belirlenen artışı hakkaniyete daha uygun saymıştır.[18]

UYGULAMA NOTU

Nafaka isteyen taraf dilekçesine üç şey yazmalıdır: istenen **aylık miktar**, bu miktarın **gerekçesi** ve **yıllık artış istemi.** Gerekçe çocuğun gerçek giderleriyle kurulmalıdır: okul veya kreş ücreti, servis, yemek, kurs, sağlık, giyim, kira payı ve sosyal giderler için fatura, dekont ve sözleşmeler dosyaya konulmalıdır. Karşı tarafın gelirini gösteren bordro, SGK kaydı, şirket ortaklığı, tapu ve araç kayıtları için mahkemeden müzekkere yazılması istenmeli; davacının kendi geliri de açıkça gösterilmelidir, çünkü mahkeme iki ebeveynin gücünü birlikte değerlendirir. Artış istemi "nafakanın her yıl ÜFE veya TÜFE oranında artırılması" gibi resmî bir endekse bağlanmalıdır; bu istem sonradan eklenirse ıslah gerekebilir. **Nafaka ödeyecek taraf** gerçek gelirini ve yükümlülüklerini belgelendirmelidir; boşanmada çocuk için toptan bir ödeme yapılmışsa bu ödeme ve tarihi mutlaka ileri sürülmelidir, çünkü miktarın belirlenmesinde dikkate alınır. Talep edilmediği hâlde artışa hükmedilmişse veya sabit ve yüksek bir artış oranı öngörülmüşse, kanun yoluna başvurulurken bu husus ayrıca gerekçelendirilmelidir. Nafaka her ayın başında, açıklamalı ve banka yoluyla ödenmelidir.

16 Yargıtay HGK, 14.11.2019, E. 2017/1513, K. 2019/1182.
17 Yargıtay 2. HD, 14.10.2024, E. 2023/8498, K. 2024/7300.
18 Yargıtay HGK, 14.11.2019, E. 2017/1513, K. 2019/1182.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
11.03.2015 · E. 2013/1539 · K. 2015/1007

Nafaka miktarı, çocuğun yaşı ve belgelenen giderleri ile ebeveynin gerçek geliri birlikte değerlendirilerek belirlenir

Velâyet sahibi anne, on iki yaşındaki çocuk için iştirak nafakasının artırılmasını istemiştir; çocuğun servis ve kurs giderlerini fatura ve dekontlarla belgelemiştir. Babanın ulusal bir market zincirinde müdür olarak çalıştığı ve asgari ücretin üç katı düzeyinde gelir elde ettiği anlaşılmıştır. Mahkeme nafakayı artırdı ve bozmaya karşı direnmiştir.

> *Davalı babanın ise tanık beyanları ile ulusal bir market zincirinde müdür olarak çalıştığı ve dava tarihi itibariyle asgari ücretin üç katı düzeyinde aylık gelirinin olduğu ücret bordrosundan ve 21.06.2012 tarihli oturumdaki beyanından anlaşılmaktadır. Bu itibarla, yerel mahkemece hükmedilen iştirak nafakası miktarının, tarafların ekonomik ve sosyal durumları ve müşterek çocuğun okul durumu ve yaşı itibariyle ihtiyaçlarıyla uyumlu olduğu kabul edilmiştir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, birinci fıkradaki ölçütlerin **somut olayda nasıl işletildiğini** gösterir. Hukuk Genel Kurulu önce ilkeyi hatırlatmıştır: nafaka miktarı çocuğun ihtiyaçları ile ana ve babanın hayat koşulları ve ödeme güçleri, yani tarafların ekonomik ve sosyal durumları gözetilerek belirlenir. Ardından somut verilere bakmıştır: çocuğun **yaşı ve okul durumu**, dosyaya sunulan **servis ve kurs giderleri** ve babanın ücret bordrosu ile tanık beyanlarından anlaşılan **gerçek geliri.** Bu veriler karşısında hükmedilen nafaka ihtiyaçlarla uyumlu bulunmuş ve direnme kararı onanmıştır. Uygulamadaki ders açıktır: nafaka davasında "çocuğun ihtiyacı arttı" demek yetmez; giderleri fatura, dekont ve okul belgeleriyle, karşı tarafın gelirini ise bordro, tanık ve kayıtlarla göstermek gerekir.

2 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
05.11.2019 · E. 2017/2916 · K. 2019/1130

Nafaka yeniden belirlenirken velâyet sahibi ebeveynin geliri de gözetilir

Velâyet sahibi, çocuğun artan eğitim harcamaları ve yaşıyla birlikte çoğalan ihtiyaçları nedeniyle iştirak nafakasının artırılmasını istemiştir. Yerel mahkeme talebi reddetti ve Özel Dairenin bozma kararına karşı direnmiştir.

> *Ne var ki, iştirak nafakasının yeniden tayini sırasında davacının da gelir durumunun gözetilmesi önemlidir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu bu kararda maddenin **iki yönlü** ölçüsünü vurgular. Kurul, çocuğun artan eğitim giderleri ve yaşıyla çoğalan ihtiyaçları karşısında boşanma sırasında belirlenen nafakanın **artırılması gerektiğini** kabul etmiş, ama bir kayıt eklemiştir: nafaka yeniden belirlenirken yalnızca yükümlü ebeveynin değil, **davacının**, yani çocuğa bakan velâyet sahibinin gelir durumu da

gözetilmelidir. Bu kayıt maddenin lafzından doğar: kanun "ana **ve** babanın hayat koşulları ve ödeme güçleri" der. Her iki ebeveyn de çocuğun giderlerine gücü oranında katılır; nafaka, yükümlü ebeveynin payını gösterir (TMK m. 327). Kurul direnme kararını bu ilave gerekçeyle oy birliğiyle bozmuştur.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
29.04.2024 · E. 2024/1805 · K. 2024/2930

Evlilik dışı doğan çocuk için de baba gücü oranında katılır; miktar belirlenirken çocuğun gelirleri de gözetilir

Babalığın hükmen tespiti davasında mahkeme, davalının çocuğun babası olduğunu tespit ederek çocuk için nafakaya ve doğum giderlerine hükmetmiştir. Bölge adliye mahkemesi nafakayı az bularak artırdı ve babalık kararının kesinleştiği tarihten itibaren geçerli olmak üzere yeniden belirlemiştir; baba temyiz etmiştir.

> *"...nafaka miktarının, çocuğun ihtiyaçları ile ana ve babanın hayat koşulları ve ödeme güçleri dikkate alınarak belirleneceği, nafaka miktarının belirlenmesinde çocuğun gelirlerinin de göz önünde bulunduracağı, evlilik dışı doğan çocuğun velâyeti anaya ait ise de babanın da çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılması zorunlu olduğu..."*

DEĞERLENDİRME Alıntı, Daire'nin **onadığı** bölge adliye mahkemesi gerekçesidir ve maddenin birinci fıkrasındaki iki ayrıntıyı birlikte gösterir. **Birincisi**, nafaka belirlenirken yalnızca ebeveynlerin durumu değil, **çocuğun gelirleri** de gözetilir; çocuğun kendi geliri varsa, örneğin bir aylık veya kira geliri, bu ihtiyacın bir kısmını karşılar ve nafaka miktarını etkiler. **İkincisi**, kural **evlilik dışı doğan** çocuk için de aynıdır: velâyet anaya ait olsa da babalığı tespit edilen baba, çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmak zorundadır. Bölge adliye mahkemesi nafakanın başlangıcını babalık kararının kesinleştiği tarih olarak belirlemiş, Daire kararı onamıştır. Babalık davasına ilişkin özel hükümler için bkz. TMK m. 333.

4 **YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ**
13.04.2015 · E. 2014/20871 · K. 2015/6047

Nafakanın her ay peşin ödenmesi, onun irat biçiminde olduğunu gösterir; boşanmada yapılan toptan ödeme yükümlülüğü ortadan kaldırmaz

Boşanmada baba çocuk için toptan bir ödeme yapmış, anne bu nedenle çocuk için nafaka istememişti. Çocuğun özel okula başlaması ve ihtiyaçlarının artması üzerine anne iştirak nafakası istemiştir; mahkeme talebi kısmen kabul etti, baba temyiz etmiştir.

> *"Öte yandan, TMK. nun 330/2 maddesinde de "Nafaka her ay peşin olarak ödenir" hükmüne yer verilmiştir. Anılan madde hükmü ile iştirak nafakasının irat biçiminde ödeneceği düzenlenmiştir. Gerçekten de fiziksel ve zihinsel gelişimi devam etmekte olan küçüğün ihtiyaçları buna paralel olarak sürekli olarak artmakta ve her an değişkenlik arz edebilmektedir. Bu durum nafakanın değişen şartlara göre artırılabilmesine olanak veren irat biçiminde ödemeyi de zorunlu kılmaktadır.*

DEĞERLENDİRME Maddenin **ikinci fıkrası** kısa ama belirleyicidir: nafaka her ay peşin olarak ödenir. Daire bu hükmün anlamını açıklar: iştirak nafakası **irat**, yani dönemsel ödeme biçimindedir. Bunun nedeni çocuğun gelişiminin sürmesi ve ihtiyaçlarının sürekli değişmesidir; aylık irat, nafakanın değişen koşullara göre artırılabilmesini sağlar. Bu nedenle boşanma sırasında yapılan **toptan ödeme**, babayı iştirak nafakası yükümlülüğünden kurtarmaz; yalnızca hükmedilecek nafakanın **miktarını** belirlerken hakkaniyet gereği dikkate alınır. Daire, toptan ödemenin tutarı ve ödeme ile dava arasında geçen süre gözetilerek miktarın belirlenmesi gerektiğini belirtmiştir. "Peşin" ifadesi ayrıca, her ayın nafakasının o ayın başında ödenmesi gerektiği anlamına gelir.

5 **YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ**
23.02.2016 · E. 2015/16866 · K. 2016/2458

Eğitimi süren ergin çocuğun nafakası da irat biçiminde belirlenir; eğitim giderleri toplu olarak tahsil ettirilemez

Eğitimine devam eden ergin çocuk babasından yardım nafakası istemiştir. Mahkeme, nafakanın yanında çocuğun eğitim giderlerinin toplu olarak babadan tahsiline de karar vermiştir; baba temyiz etmiştir.

> *Belirlenen nafakanın; davacının geçinmesi için gerekli, nafaka yükümlüsünün geliriyle orantılı olacak şekilde TMK.'nun 4.maddesindeki hakkaniyet ilkesi de gözetilerek takdir edilmesi gerekir. Somut olayda; halen eğitime devam eden davacının davalı babasından yardım nafakası isteyebileceği açıktır. Ancak, yukarıda açıklanan yasal hükümler gereği, hükmedilecek olan nafakanın, tarafların değişen koşullarına göre uyarlanmasına (artırılıp azaltılmasına) olanak verecek şekilde irat biçimde belirlenmesi gerekmektedir. Buna göre mahkemece, davacının eğitim ihtiyaçlarını da kapsayacak şekilde ihtiyaçları gözönüne alınarak, nafaka yükümlüsü davalı babanın geliri ile orantılı olacak şekilde irat biçiminde belirlenecek yardım nafakasına hükmedilmesi gerekirken, irat biçiminde ödenek nafakanın davacını eğitim gidelerini de kapsayacağı gözönüne alınmaksızın, yazılı şekilde eğitim giderlerinin toplu olarak davalıdan tahsili ile davacıya iadesi yönünde hüküm kurulması doğru görülmemiş, bu husus bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, ikinci ve üçüncü fıkraların **ergin çocuğun** nafakasında da uygulandığını gösterir (TMK m. 328). Daire'ye göre nafaka, davacının geçinmesi için gerekli ve yükümlünün geliriyle orantılı olacak biçimde, hakkaniyet ilkesi gözetilerek takdir edilir; ama **irat biçiminde** kurulmalıdır ki tarafların değişen koşullarına göre artırılıp azaltılabilsin. Mahkemenin eğitim giderlerini ayrıca ve **toplu olarak** tahsil ettirmesi bu yapıya aykırıdır: eğitim giderleri, aylık irat biçimindeki nafakanın **içinde** değerlendirilmelidir. Bu yaklaşım, küçük çocuklar için okul ücretinin iştirak nafakası içinde değerlendirilmesi ilkesiyle de uyumludur (TMK m. 327).

6 YARGITAY HUKUK GENEL KURULU
14.11.2019 · E. 2017/1513 · K. 2019/1182

Protokoldeki yüksek sabit artış oranı cezalandırıcı olabilir; gelecek yıllar için ÜFE ve TEFE'ye göre artış hakkaniyete daha uygundur

Anlaşmalı boşanma protokolünde iştirak nafakasının her yıl yüzde yirmi oranında artırılması kararlaştırılmıştı. Baba nafakanın ve artış oranının azaltılmasını istemiştir; yerel mahkeme dava tarihinden sonrası için yıllık artışın ÜFE ve TEFE'ye göre yapılmasına karar verdi ve bu yönden bozmaya karşı direnmiştir.

> *Nafaka, nafaka yükümlüsünü cezalandırıcı bir nitelik taşımamalıdır. Taraflar arasında düzenlenen boşanma protokolünde kararlaştırılan iştirak nafakasının her yıl %20 oranında artırılmasına ilişkin hüküm; bir tarafın zenginleşmesine, diğer tarafın ise fakirleşmesine yol açacak niteliktedir. "Hâkim; insana, tabiata, gerçeğe, olağana sırt çevirmeden ve katı kalıplar içinde sıkışıp kalmadan uyuşmazlığa insan kokusu taşıyan bir çözüm getirmek zorunluluğundadır" (Yargıtay 1.H.D. 31.12.1976 tarih ve 1976/9370 E- 13138 K. sayılı ilamı). Bu sebeple, dava tarihinden sonraki dönemler için yıllık artış oranının ÜFE-TEFE'ye göre belirlenmesi, 4721 sayılı TMK'nın 4. maddesi gereğince hakkaniyete daha uygundur.*

DEĞERLENDİRME Maddenin **üçüncü fıkrası**, hâkime istem hâlinde irat biçimindeki nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre **ne miktarda** ödeneceğini karara bağlama yetkisi verir. Bu karar, bu yetkinin nasıl kullanılacağını gösterir: artış, gelecek yıllardaki ekonomik gerçekliği yansıtmalı, bir tarafı zenginleştirip diğerini fakirleştirmemelidir. Hukuk Genel Kurulu, protokoldeki yıllık yüzde yirmilik sabit artışı bu yönden sorunlu bulmuş ve artışın **ÜFE ve TEFE'ye** göre belirlenmesini hakkaniyete daha uygun saymıştır (TMK m. 4). Aynı kararda Kurul, nafaka miktarının indirilmesi talebi bakımından ise mevcut miktarı uygun bulmuş ve direnme kararını bu yönden bozmuştur. Anlaşmalı boşanma protokolü hazırlarken sabit ve yüksek bir artış oranı yerine resmî bir **enflasyon endeksine** bağlı artış yazmak, sonradan açılacak uyarlama davalarını önler.

7 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
03.05.2017 · E. 2016/432 · K. 2017/5232

Gelecek yıllar için artışa ancak istem varsa hükmedilir; talep olmadan ÜFE artışı kararı bozma sebebidir

Boşanma davasında mahkeme kadın için yoksulluk nafakasına ve çocuk için iştirak nafakasına hükmetmiştir; ayrıca taraflardan artış talebi bulunmadığı hâlde nafakaların her yıl ÜFE oranında artırılmasına da karar vermiştir.

> *Hakim, talepten fazlaya hükmedemez. Bu yön gözetilmeden, talep aşılarak davacı kadının yoksulluk ve iştirak nafakası talebinde arttırım talebi bulunmadığı halde mahkemece talepten fazlaya hükmedilmek suretiyle yoksulluk ve iştirak nafakasına her yıl TÜİK'in belirlediği TEFE (ÜFE) oranında artırım kararı verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir (HMK m. 26).*

DEĞERLENDİRME Üçüncü fıkranın başındaki iki kelime belirleyicidir: **"istem hâlinde."** Hâkim gelecek yıllar için nafakanın ne miktarda ödeneceğini kendiliğinden belirleyemez; bunun için taraflardan birinin **talebi** gerekir. Daire, artış talebi bulunmadığı hâlde nafakalara her yıl ÜFE oranında artırım uygulanmasını, hâkimin talepten fazlasına hükmedemeyeceği ilkesine aykırı bularak bozmuştur (HMK m. 26). Aynı kararda Daire, çocuk için takdir edilen iştirak nafakasını da çocuğun ihtiyaçlarına göre **az** bulmuştur; yani mahkemenin hatası nafakayı yüksek tutmak değil, eksik belirleyip talep dışı bir artışla telafi etmeye çalışmaktı. Nafaka talep ederken artış istemini de **açıkça** yazmak gerekir.

8 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
14.10.2024 · E. 2023/8498 · K. 2024/7300

Artış talebi sonradan ileri sürülecekse usulüne uygun ıslah gerekir; aksi hâlde talep hakkında hüküm kurulamaz

Boşanma davasında ilk derece mahkemesi çocuk için iştirak nafakasına ve bu nafakanın gelecek yıllarda artırılmasına karar vermiştir. Bölge adliye mahkemesi, artış talebinin dava dilekçesinde bulunmadığını ve usulüne uygun ıslah da edilmediğini belirterek bu kısmı kaldırmıştır; taraflar temyiz etmiştir.

> *"...ortak çocuk yararına hükmedilen iştirak nafakasının miktarı uygun ise de talep olmadığı halde nafakaya artış uygulanmasına ilişkin verilen kararın hatalı oluğu gerekçesiyle kadının tedbir nafakasına, erkeğin ise iştirak nafakasına uygulanan artışa ilişkin istinaf taleplerinin kabulüyle İlk Derece Mahkemesi kararının bu yönlere ilişkin hüküm fıkralarının kaldırılmasına, yeniden kısmen esas hakkında hüküm kurulması suretiyle kadının iddia ve savunmanın genişletilmesi yasağına tabi ve usulüne uygun olarak ıslah edilmeyen iştirak nafakasının gelecek yıllarda artırımı talebinin esası hakkında hüküm tesisine yer olmadığına..."*

DEĞERLENDİRME Alıntı, Daire'nin **onadığı** bölge adliye mahkemesi kararıdır ve bir önceki kararın usul yönünü tamamlar. Gelecek yıllar için artış talebi, davanın başında ileri sürülmemişse sonradan **iddia ve savunmanın genişletilmesi yasağına** takılır; bu yasak ancak karşı tarafın açık muvafakati ya da **usulüne uygun ıslah** ile aşılabilir. Bölge adliye mahkemesi, bu koşullar gerçekleşmeden yapılan artış talebi hakkında esastan hüküm kurulamayacağını belirtmiş ve ilk derece mahkemesinin artış kararını kaldırmıştır; Daire kararı onamıştır. Uygulamada nafaka talep eden taraf, artış istemini **dava veya cevap dilekçesinde** yazmalı; sonradan eklemek istiyorsa ıslah yoluna başvurmalıdır. Artış istemi yoksa taraf, koşullar değiştiğinde nafakanın artırılması davası açabilir (TMK m. 331).

9 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
07.11.2019 · E. 2019/117 · K. 2019/1153

Asgari ücretle çalışmak yoksulluğu ortadan kaldırmaz; ama gelir düzeyi nafakanın miktarında esas alınır

Boşanmada velâyet babaya verilmiş, anne lehine yoksulluk nafakasına hükmedilmişti. Baba, asgari ücretle çalışan anneden çocuklar için iştirak nafakası istemiştir; yerel mahkeme talebi kabul etti ve direnmiştir.

> *Asgari ücret seviyesinde gelir elde edilmesi yoksulluk nafakası bağlanmasına engel değilse de bu durumun nafaka miktarının tespitinde esas alınacağı da unutulmamalıdır.*

DEĞERLENDİRME Bu kısa alıntı, birinci fıkradaki **"ödeme gücü"** ölçütünün iki yüzünü gösterir. Asgari ücret düzeyinde gelir elde etmek, kişiyi nafaka hukukunda **yoksul** saymaya engel değildir; ama bu gelir düzeyi, nafaka miktarının belirlenmesinde **esas alınır.** Hukuk Genel Kurulu bu ilkeden hareketle, kendisi yoksulluk nafakası alan ve yoksulluk sınırında bulunan annenin çocuklar için iştirak nafakası ödemekle yükümlü tutulamayacağı sonucuna varmıştır. Bir ebeveynin ödeme gücü yoksa, çocuğun giderlerini diğer ebeveyn karşılar; ikisinin de gücü yetmiyorsa çocuk hakkında sosyal hizmet ve koruma hükümleri devreye girer. Karar oy çokluğuyla verilmiştir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 182:** Boşanmada iştirak nafakası.
- **TMK m. 327:** Bakım ve eğitim giderlerinin kapsamı.
- **TMK m. 328:** Bakım borcunun süresi.
- **TMK m. 329:** Nafaka davası açma hakkı.
- **TMK m. 331:** Durumun değişmesi.
- **TMK m. 332:** Nafaka davasında geçici önlemler.
- **TMK m. 333:** Babalığın tespitinden önce nafaka.
- **TMK m. 334:** Nafaka için güvence verilmesi.

MADDE

331

D. Çocukların bakım ve eğitim giderlerini karşılama

V. Durumun değişmesi

KANUN METNİ

Durumun değişmesi hâlinde hâkim, istem üzerine nafaka miktarını yeniden belirler veya nafakayı kaldırır.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 331, çocuk nafakasının sonradan değişen koşullara uyarlanmasını sağlar. Durum değiştiğinde hâkim, **istem üzerine**, nafakayı yeniden belirler veya kaldırır; Hukuk Genel Kurulu'na göre bu, ana babanın veya çocuğun durumuna göre nafakanın artırılması, azaltılması ya da kaldırılması anlamına gelir.[1] Artırım ve azaltma davası **her zaman** açılabilir; önceki dönem için açılmış davanın sürüyor olması bile engel değildir.[2] Anlaşmalı boşanma protokolündeki genel feragat maddesi, ileride artırım istenmesini engellemez.[3] Artırılan nafaka **dava tarihinden** itibaren ödenir.[4] Çocuk **ergin olunca** ise nafaka kendiliğinden sona erer ve ayrıca kaldırma davası açmaya gerek yoktur.[5]

TEMEL KAVRAMLAR

Durumun değişmesi	Nafakanın belirlendiği tarihten sonra çocuğun ihtiyaçlarında, ana ve babanın ödeme gücünde veya hayat koşullarında ortaya çıkan önemli değişiklik.
Artırım davası	Nafakanın yükseltilmesi istemi; kural olarak velâyet sahibi tarafından çocuk adına açılır.
İndirim davası	Nafakanın azaltılması istemi; kural olarak nafaka yükümlüsü tarafından açılır.
Kaldırma davası	Nafaka yükümlülüğünün mahkeme kararıyla sona erdirilmesi istemi.

1 Yargıtay HGK, 05.11.2019, E. 2017/2916, K. 2019/1130.
2 Yargıtay HGK, 29.01.2016, E. 2014/101, K. 2016/111.
3 Yargıtay 2. HD, 15.04.2026, E. 2026/2058, K. 2026/4169.
4 Yargıtay 2. HD, 10.09.2024, E. 2024/3340, K. 2024/5512.
5 Yargıtay 3. HD, 17.11.2016, E. 2016/4171, K. 2016/12901.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 331- Yürürlükteki Kanunda bulunmayan bu hüküm de 1984 tarihli Öntasarının 251 inci maddesinden alınmıştır. Maddede, çocuğun ihtiyaçlarında veya ana ve babanın ödeme gücünde veya benzeri hayat koşullarının değişmesi hâlinde, hâkim tarafından nafaka miktarının yeniden belirlenmesi veya nafakanın tamamen kaldırılması olanağı düzenlenmiştir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 125*

Gerekçe iki cümleden ibarettir ama maddenin **kapsamını** açıkça çizer. Birinci cümle kaynağı gösterir: hüküm eski Kanun'da yoktur ve 1984 Öntasarısından alınmıştır. İkinci cümle ise değişikliğin nerede aranacağını sayar: **çocuğun ihtiyaçları**, **ana ve babanın ödeme gücü** ve **benzeri hayat koşulları.** "Benzeri" kelimesi sayımın örnek niteliğinde olduğunu gösterir; velâyet sahibinin gelirinin artması, çocuğun yükümlünün yanına geçmesi veya paranın alım gücünün düşmesi de bu kapsamda değerlendirilir. Gerekçenin kullandığı **"yeniden belirlenmesi"** ifadesi, hâkimin yalnızca artırma veya azaltma yapmadığını, nafakayı güncel koşullara göre baştan hesapladığını gösterir; bu nedenle protokolde ayrı yazılmış gider kalemleri de yeniden belirlemede tek bir nafaka içinde toplanabilir.[6] **"Tamamen kaldırılması"** ifadesi ise kaldırmanın da mahkeme kararıyla yapılabileceğini, ama kanunun kendiliğinden sona erme hâllerini ayrıca düzenlediğini hatırlatır.

Gerekçenin belirttiği gibi, **eski Kanun'da bu maddenin karşılığı yoktur.** 743 sayılı Kanun, çocuk nafakasının değişen koşullara göre yeniden belirlenmesini veya kaldırılmasını ayrı bir maddede düzenlemiyordu. 4721 sayılı Kanun bu olanağı çocuk nafakası için açık bir hüküm olarak kanun metnine yazmıştır.

	743 sayılı Kanun	4721 sayılı Kanun m. 331
Durumun değişmesi hâlinde yeniden belirleme	Ayrı bir hüküm yoktu	Hâkim istem üzerine nafaka miktarını yeniden belirler
Nafakanın kaldırılması	Ayrı bir hüküm yoktu	Hâkim istem üzerine nafakayı kaldırır

Değişiklik durumu

Madde 2002'den bu yana **değişmemiştir**; Tasarı metni Adalet Komisyonunda da değiştirilmemiştir. Uygulamadaki güncel gelişmeler anlaşmalı boşanma protokolleriyle ilgilidir: protokoldeki genel feragat maddelerinin artırıma engel olmadığı kabul edilmiş,[7] protokolde ayrı yazılmış eğitim giderlerinin yeniden belirlemede tek bir nafaka içinde toplanması gerektiği vurgulanmıştır.[8]

6 Yargıtay 2. HD, 15.06.2026, E. 2025/8708, K. 2026/6569.
7 Yargıtay 2. HD, 15.04.2026, E. 2026/2058, K. 2026/4169.
8 Yargıtay 2. HD, 15.06.2026, E. 2025/8708, K. 2026/6569.

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde tek cümle olarak yürürlüğe girdi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Şart	Durumun değişmesi ve istem	TMK m. 331
Hâkimin yetkisi	Yeniden belirleme veya kaldırma	TMK m. 331
Ölçü	Ana babanın veya çocuğun durumundaki değişiklik	Yargıtay HGK, K. 2019/1130
Zaman	Her zaman dava açılabilir	Yargıtay HGK, K. 2016/111
Artırım ölçütleri	Yaş, eğitim, paranın alım gücü	Yargıtay 3. HD, K. 2017/2897
Eğitim giderleri	Tek bir nafakada toplanır	Yargıtay 2. HD, K. 2026/6569
Protokoldeki feragat	Artırıma engel değil	Yargıtay 2. HD, K. 2026/4169
Yükümlünün yeni ailesi	Tek başına indirim sebebi değil	Yargıtay 3. HD, K. 2017/7089
Velâyet sahibinin geliri	İndirim sebebi olabilir	Yargıtay 2. HD, K. 2017/14754
Çocuğun erginliği	Nafaka kendiliğinden sona erer	Yargıtay 3. HD, K. 2016/12901
Artırımın başlangıcı	Dava tarihi	Yargıtay 2. HD, K. 2024/5512
Velâyet değişikliği	Yeni nafaka kesinleşmeden itibaren	Yargıtay HGK, K. 2018/1052
Yetki	Velâyete bağlı kaldırmada davacının yeri de	Yargıtay 2. HD, K. 2019/4235
Temyiz	Yıllık tutar kesinlik sınırını aşmalı	Yargıtay 2. HD, K. 2024/10586

TBMM gerekçesine göre madde, **yürürlükteki Kanun'da bulunmayan** bir hükümdür ve 1984 tarihli Öntasarının 251. maddesinden alınmıştır. Gerekçe maddenin amacını tek cümleyle açıklar: çocuğun ihtiyaçlarında veya ana ve babanın ödeme gücünde ya da benzeri hayat koşullarında değişme olması hâlinde hâkime, nafaka miktarını **yeniden belirleme** veya nafakayı **tamamen kaldırma** olanağı tanımak. Gerekçenin saydığı üç değişken, yani çocuğun ihtiyaçları, ana ve babanın ödeme gücü ve hayat koşulları, 330. maddedeki takdir ölçütlerinin aynısıdır. Bu da 331. maddenin mantığını gösterir: nafaka, belirlendiği gündeki koşullara göre ku- 1

rulur; koşullar değişince aynı ölçütlerle yeniden hesaplanır. Tasarının 331. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almamış, madde Tasarıdaki hâliyle kanunlaşmıştır (S. Sayısı 723, s. 311-315).

DİKKAT

Bu maddede en sık yapılan hata, **yıllık endeks artışı** veya protokoldeki **feragat maddesi** nedeniyle artırım davası açılamayacağını düşünmektir. Hukuk Genel Kurulu, anlaşmalı boşanmada kararlaştırılan ve her yıl endekse göre artan nafakanın, çocuğun artan eğitim harcamaları ve çoğalan ihtiyaçları karşısında artırılması gerektiğini kabul etmiştir.[9] İkinci hata, yalnızca **yeni evlilik ve yeni çocuklar** gerekçesiyle indirim beklemektir; çocuğun yaşı ve ihtiyaçları da artmışsa indirim hakkaniyete uygun görülmeyebilir.[10] Üçüncü uyarı zamanlamaya ilişkindir: çocuk nafaka ödeyen ebeveynin yanına geçtiyse velâyet davası gecikmeden açılmalıdır, çünkü yeni velâyet sahibi lehine nafaka ancak velâyet kararının kesinleşmesinden itibaren başlar.[11] Son olarak, çocuk ergin olduktan sonra kaldırma davası açmak gereksizdir; nafaka kendiliğinden sona erer.

II. Durumun Değişmesi Kavramı

Değişiklik	Olası sonuç	Dayanak
Çocuğun yaşı, okulu ve ihtiyaçları arttı	Artırım	Yargıtay HGK, K. 2019/1130
Paranın alım gücü düştü	Artırım	Yargıtay 3. HD, K. 2017/2897
Yükümlünün geliri arttı	Artırım	TMK m. 330, 331
Yükümlünün geliri azaldı	İndirim	TMK m. 330, 331
Velâyet sahibinin geliri önemli ölçüde arttı	İndirim	Yargıtay 2. HD, K. 2017/14754
Yükümlü yeniden evlendi, yeni çocukları oldu	Tek başına indirim sebebi değil	Yargıtay 3. HD, K. 2017/7089
Çocuk yükümlünün yanına geçti	Velâyetin değiştirilmesi ve kaldırma	Yargıtay HGK, K. 2018/1052
Çocuk ergin oldu	Kendiliğinden sona erme	Yargıtay 3. HD, K. 2016/12901

2 Madde kısa bir cümleden oluşur ama iki şart koyar: **durumun değişmesi** ve **istem.** Durumun değişmesi, nafakanın son kez belirlendiği tarihteki koşullarla bugünkü koşulların karşılaştırılmasıyla anlaşılır. Karşılaştırmanın konusu, 330.

9 Yargıtay HGK, 05.11.2019, E. 2017/2916, K. 2019/1130.
10 Yargıtay 3. HD, 11.05.2017, E. 2016/17575, K. 2017/7089.
11 Yargıtay HGK, 09.05.2018, E. 2017/1899, K. 2018/1052.

maddedeki ölçütlerin aynısıdır: çocuğun ihtiyaçları, ana ve babanın hayat koşulları ve ödeme güçleri, varsa çocuğun gelirleri. Hukuk Genel Kurulu, hâkimin ana babanın veya çocuğun durumunun değişmesine bağlı olarak nafakayı artırabileceğini, azaltabileceğini veya kaldırabileceğini belirtmiştir.[12] Değişiklik yalnızca yükümlü ebeveynde aranmaz: velâyet sahibinin boşanmadan sonra düzenli gelir elde etmeye başlaması da tarafların sosyal ve ekonomik durumundaki bir değişiklik sayılmıştır.[13] İstem şartı ise hâkimin nafakayı kendiliğinden değiştiremeyeceğini gösterir; değişiklik, taraflardan birinin dava açmasıyla gündeme gelir. Kanun bir süre sınırı koymamıştır; artırım ve azaltma davası her zaman açılabilir ve farklı bir dönem için açılmış davanın henüz sonuçlanmamış olması yeni davaya engel değildir.[14]

III. Artırım Davası

- **Kim açar:** Kural olarak velâyet sahibi, ergin olmayan çocuk adına (TMK m. 329).
- **Ne gösterilir:** Son nafaka kararından bu yana çocuğun yaşındaki, okulundaki ve giderlerindeki artış; yükümlünün gelirindeki artış; paranın alım gücündeki düşüş.
- **Endeks artışı:** Nafakanın her yıl endekse göre artması, çocuğun ihtiyaçları büyüdüğünde artırım istemine engel değildir.[15]
- **Protokoldeki feragat:** Genel feragat maddesi ileride artırım istenmesini engellemez.[16]
- **Eğitim giderleri:** Protokolde ayrı yazılmış okul ve eğitim giderleri, yeniden belirlemede tek bir iştirak nafakası içinde toplanır.[17]
- **Başlangıç:** Artırılan nafaka dava tarihinden itibaren ödenir.[18]
- **Yıllık artış:** Yeni miktar için gelecek yıllara ilişkin artış ayrıca istenmelidir (TMK m. 330).

Çocuk büyüdükçe okul, servis, kurs, giyim ve sosyal giderleri artar; boşanma sırasında belirlenen tutar birkaç yıl içinde gerçek ihtiyacı karşılamaz hâle gelebilir. Artırımda ölçü, çocuğun yaşı, eğitim durumu ve günün ekonomik koşullarında paranın alım gücü ile ana babanın mali durumudur; yükümlünün yeniden evlenmiş ve yeni bir çocuk sahibi olmuş olması, ilk evlilikten olan çocuğun büyüyen ihtiyaçlarını karşılama yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz.[19] Anlaşmalı boşanma- 3

12 Yargıtay HGK, 05.11.2019, E. 2017/2916, K. 2019/1130.
13 Yargıtay 2. HD, 18.12.2017, E. 2017/6469, K. 2017/14754.
14 Yargıtay HGK, 29.01.2016, E. 2014/101, K. 2016/111.
15 Yargıtay HGK, 05.11.2019, E. 2017/2916, K. 2019/1130.
16 Yargıtay 2. HD, 15.04.2026, E. 2026/2058, K. 2026/4169.
17 Yargıtay 2. HD, 15.06.2026, E. 2025/8708, K. 2026/6569.
18 Yargıtay 2. HD, 10.09.2024, E. 2024/3340, K. 2024/5512.
19 Yargıtay 3. HD, 09.03.2017, E. 2016/12620, K. 2017/2897.

da kararlaştırılan nafaka da bu kurala tabidir. Hukuk Genel Kurulu, taraflarca kararlaştırılan nafakanın ancak ciddi ve öngörülemeyen değişikliklerle değiştirilebileceği görüşünü benimsememiş, çocuğun artan eğitim harcamaları ve yaşıyla çoğalan ihtiyaçları karşısında nafakanın artırılması gerektiğini kabul etmiştir.[20] Protokolde nakdî nafaka yerine yalnızca okul, servis veya sigorta gibi giderlerin üstlenildiği durumlarda da koşullar değiştiğinde iştirak nafakası bu giderleri kapsayacak şekilde yeniden belirlenebilir; Yargıtay bu kalemlerin iştirak nafakasından bağımsız borçlar olmadığını, onun içinde değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.[21]

IV. İndirim Davası

- **Kim açar:** Kural olarak nafaka yükümlüsü ebeveyn.
- **Olası sebepler:** Yükümlünün gelirinin kalıcı olarak azalması; velâyet sahibinin gelirinin önemli ölçüde artması.
- **Velâyet sahibinin geliri:** Boşanmadan sonra düzenli gelir elde etmeye başlaması indirim sebebi olabilir.[22]
- **Yeni aile:** Yükümlünün yeniden evlenmesi ve yeni çocukları, çocuğun artan ihtiyaçları karşısında tek başına yeterli değildir.[23]
- **Hüküm biçimi:** Talep edilenden daha az indirim yapılırsa davanın kısmen kabulüne karar verilir.

4 İndirim davası, artırım davasının ayna görüntüsüdür; ama mahkeme burada yalnızca yükümlünün durumuna bakmaz. Yükümlünün gelirindeki düşüş veya yeni aile yükleri, aynı dönemde çocuğun yaşı ve ihtiyaçlarının arttığı gerçeğiyle birlikte tartılır. Yargıtay, yeniden evlenen ve yeni evliliğinden üç çocuğu olan yükümlünün indirim istemini, anlaşmalı boşanmadan bu yana çocuğun yaşı ve ihtiyaçlarının arttığını gözeterek hakkaniyete uygun bulmamıştır.[24] Buna karşılık velâyet sahibinin durumu da dengeyi değiştirebilir: boşanma sırasında düzenli geliri olmayan velâyet sahibinin sonradan yükümlüye yakın bir gelir elde etmeye başlaması, nafakanın azaltılmasını haklı kılmıştır.[25] Bu iki karar birlikte okunduğunda ölçü açıktır: indirimde de iki ebeveynin gücü ile çocuğun güncel ihtiyaçları bir bütün olarak karşılaştırılır.

20 Yargıtay HGK, 05.11.2019, E. 2017/2916, K. 2019/1130.
21 Yargıtay 2. HD, 15.06.2026, E. 2025/8708, K. 2026/6569.
22 Yargıtay 2. HD, 18.12.2017, E. 2017/6469, K. 2017/14754.
23 Yargıtay 3. HD, 11.05.2017, E. 2016/17575, K. 2017/7089.
24 Yargıtay 3. HD, 11.05.2017, E. 2016/17575, K. 2017/7089.
25 Yargıtay 2. HD, 18.12.2017, E. 2017/6469, K. 2017/14754.

V. Nafakanın Kaldırılması ve Kendiliğinden Sona Ermesi

Durum	Sonuç	Gerekli işlem
Çocuğun ergin olması	Nafaka kendiliğinden sona erer	Dava gerekmez; takip varsa İİK m. 16 şikâyeti
Çocuğun veya yükümlünün ölümü	Nafaka kendiliğinden sona erer	Dava gerekmez
Çocuğun evlat edinilmesi	Nafaka kendiliğinden sona erer	Dava gerekmez
Çocuğun yükümlünün yanına geçmesi	Velâyet değişikliğiyle nafaka kaldırılır	Velâyetin değiştirilmesi ve kaldırma istemi
Ekonomik değişiklik	Artırım veya indirim	TMK m. 331 davası

1. madde nafakanın **kaldırılmasını** da hâkimin yetkisine bırakır; ama her sona erme için dava gerekmez. Hukuk Genel Kurulu'na göre iştirak nafakası çocuğun veya nafaka yükümlüsünün ölümü, çocuğun evlat edinilmesi veya ergin olması hâllerinde sona erer.[26] Bu hâllerde nafaka **kendiliğinden** sona erdiği için ayrıca kaldırma davası açmakta hukuki yarar yoktur; ergin olmuş çocuk için açılan kaldırma veya indirme davası bu gerekçeyle reddedilmelidir.[27] Nafaka alacaklısı erginlikten sonra icra takibine girişirse yükümlü İİK m. 16 uyarınca şikâyet yoluna başvurabilir. Mahkeme kararıyla kaldırmanın bir örneği **çocuğun nafaka ödeyen ebeveynin yanına geçmesidir.** Bu durumda nafakanın kaldırılması, velâyetin değiştirilmesi istemine bağlı olarak ileri sürülür. Yeni velâyet sahibi lehine iştirak nafakası, velâyet kararının kesinleşmesinden itibaren başlar.[28]

VI. Usul: Görevli ve Yetkili Mahkeme, Yargılama ve Kanun Yolu

- **Görevli mahkeme:** Aile mahkemesi (4787 s. K. m. 4).
- **Yetki:** Boşanmadan sonra açılan nafaka davalarında nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi (TMK m. 177).
- **Velâyete bağlı kaldırma:** Fer'i istek sayılır; talepte bulunanın oturduğu yer mahkemesi de yetkilidir.[29]
- **Yargılama usulü:** Basit yargılama; duruşma yapılmadan dosya üzerinden karar verilemez.[30]
- **Birleştirme:** Aynı protokolden doğan artırım ve kaldırma davaları birlikte görülmelidir.[31]

26 Yargıtay HGK, 17.10.2012, E. 2012/3-470, K. 2012/713.
27 Yargıtay 3. HD, 17.11.2016, E. 2016/4171, K. 2016/12901.
28 Yargıtay HGK, 09.05.2018, E. 2017/1899, K. 2018/1052.
29 Yargıtay 2. HD, 08.04.2019, E. 2019/2532, K. 2019/4235.
30 Yargıtay HGK, 01.03.2022, E. 2020/728, K. 2022/237.
31 Yargıtay 2. HD, 15.04.2026, E. 2026/2058, K. 2026/4169.

- **Temyiz:** Nafakanın bir yıllık toplam tutarı kesinlik sınırının altındaysa karar istinafta kesinleşir.[32]

5 Artırım, indirim ve kaldırma davaları aile mahkemesinde görülür. Boşanmadan sonra açılan nafaka davalarında TMK m. 177 uyarınca nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir. Kaldırma istemi velâyetin değiştirilmesine bağlı olarak ileri sürülüyorsa durum farklıdır: Yargıtay bu istemi velâyet davasının fer'i sayar ve çekişmesiz yargıya ilişkin HMK m. 384 uyarınca davacının kendi oturduğu yerde dava açabileceğini kabul eder.[33] Nafaka davaları basit yargılama usulüne tabidir; ancak bu, mahkemenin duruşma yapmadan dosya üzerinden karar vermesine izin vermez.[34] Delil olarak ücret bordrosu, SGK kayıtları, tapu ve araç kayıtları, okul ve gider belgeleri ile tarafların sosyal ve ekonomik durum araştırması kullanılır. Kanun yolu bakımından iki kural önemlidir: velâyetin değiştirilmesine ilişkin bölge adliye mahkemesi kararı kesindir; nafaka istemi ise ancak bir yıllık toplam tutarı temyiz kesinlik sınırını aşıyorsa temyiz edilebilir.[35]

UYGULAMA NOTU

Artırım isteyen taraf dilekçesini son nafaka kararıyla bugünü karşılaştıracak şekilde kurmalıdır: çocuğun o tarihteki yaşı ve okulu ile bugünkü durumu, o tarihteki giderler ile bugünkü giderler. Okul, servis, kurs, sağlık, giyim ve kira payı için fatura, dekont ve sözleşmeler dosyaya konulmalı; karşı tarafın gelirini gösteren bordro, SGK kaydı, şirket ortaklığı, tapu ve araç kayıtları için müzekkere yazılması istenmelidir. Protokolde feragat maddesi bulunması veya nafakanın her yıl endekse göre artması artırım davasına engel değildir. Yeni miktar için gelecek yıllara ilişkin artış da ayrıca istenmelidir. **İndirim isteyen taraf** gelirindeki azalmanın kalıcı olduğunu belgelendirmeli ve velâyet sahibinin gelirindeki değişiklikleri araştırtmalıdır; yalnızca yeni evliliğe ve yeni çocuklara dayanmak, çocuğun ihtiyaçları da artmışsa yeterli görülmeyebilir. **Çocuk nafaka borçlusunun yanına geçmişse**, velâyetin değiştirilmesi, eski nafakanın kaldırılması ve yeni velâyet sahibi lehine nafaka aynı davada istenmeli ve dava geciktirilmemelidir. **Çocuk ergin olmuşsa** kaldırma davası açılmasına gerek yoktur; buna rağmen icra takibi yapılırsa icra mahkemesine şikâyet yoluyla başvurulmalıdır.

32 Yargıtay 2. HD, 26.12.2024, E. 2024/9076, K. 2024/10586.
33 Yargıtay 2. HD, 08.04.2019, E. 2019/2532, K. 2019/4235.
34 Yargıtay HGK, 01.03.2022, E. 2020/728, K. 2022/237.
35 Yargıtay 2. HD, 26.12.2024, E. 2024/9076, K. 2024/10586.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
29.01.2016 · E. 2014/101 · K. 2016/111

Artırım ve azaltma davası her zaman açılabilir; önceki dönem için açılmış davanın sürüyor olması engel değildir

Boşanmada kararlaştırılan iştirak nafakasının azaltılması istendi. Yerel mahkeme, davacının gelirinde meydana gelen azalmayı esas alarak davayı kısmen kabul etmiştir. Hukuk Genel Kurulu önündeki uyuşmazlık usule ilişkindi; Kurul bu vesileyle nafakanın değiştirilmesine ilişkin genel ilkeyi de açıkça ortaya koydu.

> *Görüldüğü üzere; tarafların sosyal ve ekonomik durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği hallerde taraflarca her zaman nafaka artırımı ve azaltılması davası açılabilir. Aynı konuda, fakat değişik dönemlere ilişkin olmak üzere daha önce açılan davaların derdest olması ya da karara bağlanıp da kararın kesinleşmemesi takip eden dönem için nafaka artırım davası açılmasına engel değildir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, 331. maddenin **zaman bakımından sınırlanmadığını** gösterir. Nafaka kararı bir kez verilip değişmeyen bir hüküm değildir: tarafların sosyal ve ekonomik durumu değiştikçe veya hakkaniyet gerektirdikçe artırım ya da azaltma davası **her zaman** açılabilir. Kurul bir adım daha ileri giderek, farklı bir döneme ilişkin olarak daha önce açılmış davanın **derdest** olmasının ya da karara bağlanıp henüz kesinleşmemesinin, sonraki dönem için yeni bir artırım davası açılmasına engel olmadığını belirtmiştir. Uygulamada bu, önceki dava kanun yolunda beklerken koşulları yeniden değişen tarafın yeni dönem için dava açabileceği anlamına gelir; her dava kendi döneminin koşullarına göre değerlendirilir.

2 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
05.11.2019 · E. 2017/2916 · K. 2019/1130

Hâkim, ana babanın veya çocuğun durumu değiştiğinde nafakayı artırabilir, azaltabilir ya da kaldırabilir

Anlaşmalı boşanmada kararlaştırılan iştirak nafakasının, çocuğun artan eğitim harcamaları ve yaşıyla birlikte çoğalan ihtiyaçları nedeniyle artırılması istendi. Yerel mahkeme, taraflarca kararlaştırılan nafakanın değiştirilebilmesi için ciddi ve öngörülemeyen değişiklikler gerektiğini, yıllık endeks artışıyla yükselen nafakanın ötesinde bir giderin ispatlanmadığını kabul ederek davayı reddetti ve bozmaya karşı direnmiştir.

> *Buna göre hâkim ana baba veya çocuğun durumlarının değişmesine bağlı olarak iştirak nafakasının miktarını artırabilir, azaltabilir veya kaldırabilir. Görüldüğü üzere, iştirak nafakası miktarının çocuğun ihtiyaçları ile ana ve babanın hayat koşulları ve ödeme güçleri; diğer bir ifade ile tarafların ekonomik ve sosyal durumları gözetilerek belirlenmesi gerekmektedir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu, 331. maddenin kapsamını tek cümleyle özetlemiştir: hâkim, ana babanın veya çocuğun durumunun değişmesine bağlı olarak nafakayı **artırabilir, azaltabilir veya kaldırabilir.** Kararın asıl önemi, yerel mahkemenin kurduğu **ağır ölçüyü** benimsememesidir. Yerel mahkeme, taraflarca kararlaştırılan nafakanın ancak ciddi ve öngörülemeyen değişikliklerle değiştirilebileceğini düşünmüştü; Kurul ise çocuğun artan eğitim harcamaları ve yaşıyla çoğalan ihtiyaçları karşısında boşanmada belirlenen nafakanın **artırılması gerektiğini** kabul etmiştir. Yıllık endeks artışı, çocuğun büyüdükçe değişen ihtiyaçlarını her zaman karşılamaz; bu durumda nafaka 331. madde yoluyla yeniden belirlenir. Kurul, yeniden belirleme sırasında davacı velâyet sahibinin gelirinin de gözetileceğini ayrıca vurgulamıştır.

3 **YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ**
09.03.2017 · E. 2016/12620 · K. 2017/2897

Artırımda çocuğun yaşı, eğitimi ve paranın alım gücü belirleyicidir; yükümlünün yeniden evlenmesi artırımı engellemez

Velâyet sahibi, yedinci sınıf öğrencisi olan çocuk için iştirak nafakasının artırılmasını istemiştir. Sosyal ve ekonomik durum araştırmasında velâyet sahibinin günübirlik işlerde çalıştığı, yükümlünün ise asgari ücretle çalıştığı, yeniden evlendiği ve yeni evliliğinden bir çocuğu daha olduğu anlaşılmıştır. Mahkeme nafakayı dava tarihinden itibaren artırdı, fazlaya ilişkin talebi reddetmiştir; velâyet sahibi miktarı az bularak temyiz etmiştir.

> *Tarafların gerçekleşen sosyo-ekonomik durumları, nafakanın niteliği ve müşterek çocuğun yaşı , eğitim durumu ve ihtiyaçları gözetildiğinde; TMK.4. maddesinde vurgulanan hakkaniyet ilkesine uygun olacak şekilde biraz daha yüksek miktar iştirak nafakasına hükmedilmesi gerekirken; yazılı gerekçe ile müşterek çocuk için az miktarda iştirak nafakasına hükmedilmesi doğru görülmemiş, bu husus bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Daire, artırım davasında nafakanın hangi ölçülerle yeniden belirleneceğini sıralar: çocuğun **yaşı**, **eğitim durumu**, günün ekonomik koşullarında **paranın alım gücü** ve genel ihtiyaçlar ile ana babanın mali durumu. Kararın öğretici yanı, yükümlünün **yeniden evlenmiş ve yeni bir çocuk sahibi olmuş** olmasına rağmen daha yüksek bir artırımın gerekli görülmesidir. Yükümlünün yeni aile yükleri ödeme gücünün değerlendirilmesinde hesaba katılır; ama bu, önceki evlilikten olan çocuğun büyüyen ihtiyaçlarını karşılama yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz. Daire, hükmedilen miktarı TMK m. 4'teki hakkaniyet ilkesine uygun görmemiş ve hükmü bozmuştur.

4 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
15.06.2026 · E. 2025/8708 · K. 2026/6569

Durum değiştiğinde nafaka eğitim giderlerini de kapsayacak şekilde yeniden belirlenir; protokoldeki ayrı gider kalemleri tek nafakada toplanır

Anlaşmalı boşanma protokolünde babanın nakdî nafaka ödemeyeceği, bunun yerine çocuğun özel okul, servis ve kıyafet giderlerini karşılayıp her yıl sağlık sigortası poliçe bedelini ödeyeceği kararlaştırılmış; taraflar nafaka taleplerinden de feragat etmişti. Boşanmadan yaklaşık iki yıl sonra velâyet sahibi, değişen ekonomik koşullar ve artan masraflar nedeniyle çocuk için aylık iştirak nafakası istemiştir. Bölge adliye mahkemesi kararını davalı temyiz etmiştir.

> *Tarafların ekonomik durumunda, çocuğun ihtiyaçlarında veya eğitim giderlerinde değişiklik meydana gelmesi hâlinde ise 4721 sayılı Kanun'un 331 gereğince iştirak nafakasının artırılması, azaltılması, kaldırılması veya eğitim giderlerini de kapsayacak şekilde yeniden belirlenmesi her zaman için mümkündür. Hukuki nitelendirme hâkime ait olup dava dilekçesi bir bütün olarak ele alındığında, iştirak nafakası kapsamının okul ücreti, kıyafet masrafları, sağlık sigortası poliçe bedeli ve eğitim giderlerini de içerecek şekilde yeniden belirlenmesinin zorunlu olduğu anlaşılmaktadır. Bu sebeple, anlaşmalı boşanma protokolünde ayrı bir yükümlülük olarak belirlenen okul ücreti, kıyafet masrafları, sağlık sigortası poliçe bedeli ve eğitim giderlerinin de iştirak nafakası kapsamına alınarak davalı baba yönünden iştirak nafakası adı altında tek bir yükümlülük belirlemek gerekmektedir.*

DEĞERLENDİRME Daire, 331. maddeye doğrudan dayanarak nafakanın değiştirilme biçimlerini sayar: **artırma, azaltma, kaldırma** ve **eğitim giderlerini de kapsayacak şekilde yeniden belirleme.** Kararın uygulamaya en önemli katkısı, protokolde ayrı yükümlülükler olarak yazılmış okul ücreti, kıyafet, sigorta ve eğitim gideri gibi kalemlerin **tek bir iştirak nafakası** altında toplanması gerektiğidir. Daireye göre bu kalemler iştirak nafakasından bağımsız borçlar değil, onun içinde değerlendirilmesi gereken giderlerdir; sınırları belirsiz bir okul ücreti yükümlülüğü hem ödemede hem icrada yeni uyuşmazlık doğurur. Daire mahkemeye, gider kalemlerinin kapsamını açıklatma, tarafların güncel ekonomik durumunu araştırma ve eğitim giderlerine ilişkin belgeleri toplama görevi yüklemiş; eksik inceleme nedeniyle hükmü bozmuştur.

5 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
15.04.2026 · E. 2026/2058 · K. 2026/4169

Protokoldeki genel feragat maddesi, ileride nafaka artırımı istenmesine engel değildir

Anlaşmalı boşanma protokolünde tarafların, kararlaştırılan maddeler dışında nafaka ve tazminat gibi taleplerinden ileriye dönük olarak vazgeçtikleri yazılıydı. Kadın, iştirak ve yoksulluk nafakalarının artırılmasını istemiştir; erkek ise protokoldeki mali yükümlülüklerin kaldırılması için dava açtı ve bu dava ayrılmıştır. Bölge adliye

mahkemesi, feragat maddesi ve yasal koşulların oluşmadığı gerekçesiyle artırım davasını reddetmiştir.

> *Davaya konu anlaşmalı boşanma protokolünde geçen "Yukarıda mutabık kalınan maddeler haricinde taraflar birbirlerinden her ne isim ve nam altında olursa olsun "yıllık artış oranları hariç tutulmak kaydıyla" nafaka, maddi ve manevi tazminat, ziynet alacağı ve kişisel eşya, menkul veya gayrimenkul kabilinden hak ve talebi olmadığından, işbu madde kapsamında, bu hususlaki taleplerinden ileriye dönük olarak vazgeçmişlerdir. " şeklindeki 12 nci maddesi ileride yoksulluk ve iştirak nafakalarının artırılması davası açılmasına engel teşkil edecek nitelikte değildir. Bu husus gözetilmeden davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiş ve bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Anlaşmalı boşanma protokollerinde görülen, tarafların başkaca hiçbir hak ve talepte bulunmayacaklarına ilişkin genel feragat maddeleri, **gelecekte** değişecek koşullara dayanan nafaka artırımını engellemez; Daire bunu açıkça söylemiştir. 331. madde nafakanın sonradan değişen koşullara uyarlanmasını kanunla güvence altına alır ve iştirak nafakası çocuğun korunmasına yöneliktir. Kararın ikinci dersi usule ilişkindir: aynı protokolden doğan nafaka artırımı ile protokoldeki mali yükümlülüklerin kaldırılması davaları arasında **fiili bağlantı** vardır ve HMK m. 166 uyarınca birleştirilerek görülmelidir. Birinin diğerinden ayrılması, çelişkili kararlara yol açabilir.

6 **YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ**
11.05.2017 · E. 2016/17575 · K. 2017/7089

Yükümlünün yeniden evlenip yeni çocuk sahibi olması, çocuğun artan ihtiyaçları karşısında indirim için yeterli değildir

Anlaşmalı boşanmada kararlaştırılan ve sonradan artırılan iştirak nafakasının yükümlüsü, yeniden evlendiğini, yeni evliliğinden üç çocuğu olduğunu ve nafakayı ödemekte zorlandığını belirterek nafakanın kaldırılmasını, olmazsa indirilmesini istemiştir. Mahkeme nafakayı indirdi ve davanın kabulüne karar vermiştir.

> *Boşanma davasından sonra, davacı tarafın ekonomik durumunda, anlaşma protokolü ile kabul edilmiş olan edimlerin uyarlanmasını gerektirecek şekilde öngörülemez ve katlanılamaz nitelikte olağanüstü değişiklik meydana gelmemiştir. Bununla birlikte taraflar arasındaki anlaşmalı boşanma kararından sonra, müşterek çocuğun yaşı ve ihtiyaçlarının artış gösterdiği açıktır. O halde, mahkemece, tarafların gelir durumu, müşterek çocuğun yaşı, eğitim durumu ve genel ihtiyaçları doğrultusunda, iştirak nafakasının indirilmesi hakkaniyete uygun olmayıp, davanın reddine karar verilmesi gerekirken, davanın kabulü ile iştirak nafakasının yazılı şekilde indirilmesine karar verilmiş olması bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Daire iki ayrı değerlendirme yapar. Birincisi, protokolle üstlenilen edimler bakımından yükümlünün ekonomik durumunda **öngörülemez ve katlanılamaz** nitelikte olağanüstü bir değişiklik bulunmadığını tespit etmiştir.

İkincisi ve daha belirleyici olanı, anlaşmalı boşanmadan bu yana **çocuğun yaşı ve ihtiyaçlarının arttığıdır.** 331. madde nafakanın iki yönde de değiştirilmesine izin verir; ama indirim istenirken yalnızca yükümlünün durumuna değil, çocuğun değişen durumuna da bakılır. Yükümlünün yeni aile yükleri, çocuğun büyüyen ihtiyaçları karşısında tek başına indirim sebebi sayılmamıştır. Daire ayrıca, nafaka talep edilenden daha az indirilmişken hükmün davanın kabulü şeklinde kurulmasını da hatalı bulmuştur; bu durumda davanın **kısmen kabulüne** karar verilmelidir.

7 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
18.12.2017 · E. 2017/6469 · K. 2017/14754

Velâyet sahibinin boşanmadan sonra düzenli gelir elde etmeye başlaması, nafakanın indirilmesini haklı kılabilir

Anlaşmalı boşanmada kararlaştırılan iştirak nafakasının yükümlüsü baba, velâyet sahibi annenin boşanmadan sonra düzenli gelir getiren bir işe girdiğini ve kendisine yakın düzeyde kazandığını ileri sürerek nafakanın azaltılmasını istemiştir. Mahkeme nafakayı indirmiştir; Daire önce bu yönden hükmü bozdu, karar düzeltme incelemesinde ise bozma kararını kaldırarak hükmü onamıştır.

> *Gerçekleşen bu durum karşısında tarafların sosyal ve ekonomik durumlarının boşanma karar tarihinden sonra değiştiği anlaşıldığına göre, ortak çocuk yararına hükmolunan iştirak nafakasının azaltılmasında bir isabetsizlik bulunmamaktadır.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, 331. maddedeki durumun değişmesi kavramının yalnızca yükümlü ebeveyni değil, **velâyet sahibini** de kapsadığını gösterir. Nafaka iki ebeveynin gücü karşılaştırılarak belirlendiği için velâyet sahibinin gelirindeki önemli bir artış da dengeyi değiştirir. Daire, boşanma sırasında düzenli geliri olmayan velâyet sahibinin sonradan yükümlüye yakın bir gelir elde etmeye başlamasını tarafların sosyal ve ekonomik durumlarında bir **değişiklik** saymış ve nafakanın azaltılmasını isabetli bulmuştur. Kararın bir başka dikkat çekici yanı, Dairenin ilk incelemede bu değişikliği gözden kaçırdığını açıkça belirterek karar düzeltme aşamasında kendi bozma kararını kaldırmasıdır.

8 YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ
17.11.2016 · E. 2016/4171 · K. 2016/12901

Çocuk ergin olunca iştirak nafakası kendiliğinden sona erer; ayrıca kaldırma davası açmakta hukuki yarar yoktur

Boşanmada hükmedilen yoksulluk ve iştirak nafakalarının yükümlüsü, her iki nafakanın kaldırılmasını, olmazsa indirilmesini istemiştir. İştirak nafakası bağlanan çocuk dava tarihinde ergin olmuştu. Mahkeme davayı kısmen kabul ederek iştirak nafakasını dava tarihinden itibaren indirmiştir.

> *Diğer taraftan, kanun gereği müşterek çocuğun ergin olması ile kendiliğinden sona eren iştirak nafakası nedeniyle davacı hakkında takipte bulunması halinde*

> *dahi, davacının 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 16. maddesi uyarınca şikayet yoluna başvurma imkanının bulunduğu, diğer bir ifade ile bir hakkın, mahkeme kararına gerek olmaksızın, başka bir yolla ve aynı ölçüde güvenli olarak elde edilebilmesinin mümkün olduğu, bu durumda o hakla ilgili olarak dava açılmasında hukuki yararın bulunmadığı açıktır.*

DEĞERLENDİRME Daire, 331. madde ile 328. madde arasındaki sınırı çizer. 331. madde, **devam eden** bir nafaka borcunun koşullar değiştiğinde yeniden belirlenmesi veya kaldırılması içindir. Oysa çocuğun **ergin olmasıyla** iştirak nafakası kanun gereği **kendiliğinden** sona erer; ayrıca bir mahkeme kararına gerek yoktur. Bu nedenle ergin olmuş çocuk için kaldırma veya indirme davası açmakta **hukuki yarar** bulunmaz ve dava bu gerekçeyle reddedilmelidir; mahkemenin nafakayı indirmesi bu yüzden bozulmuştur. Nafaka alacaklısı çocuğun erginliğinden sonra yine de icra takibine girişirse, yükümlü İİK m. 16 uyarınca **şikâyet** yoluna başvurabilir. Ergin çocuğun eğitimi sürüyorsa bakım borcunun devamını çocuk kendisi dava yoluyla isteyebilir (TMK m. 328).

9 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
09.05.2018 · E. 2017/1899 · K. 2018/1052

Velâyet değiştiğinde yeni velâyet sahibi lehine iştirak nafakası, velâyet kararının kesinleşmesinden itibaren başlar

Baba, çocuğun velâyetinin kendisine verilmesini ve çocuk için iştirak nafakasına hükmedilmesini istemiştir; birleşen davada, çocuk kendi yanında yaşadığı için anneye ödediği iştirak nafakasının dava tarihinden itibaren kaldırılmasını da talep etmiştir. Yerel mahkeme velâyeti babaya verdi, baba lehine dava tarihinden itibaren iştirak nafakasına hükmetti ve Özel Dairenin bozma kararına karşı direnmiştir.

> *"Mahkemece verilen velayetin değiştirilmesi kararı da ancak kararın kesinleşmesiyle geçerlilik kazanacağından, iştirak nafakasının başlangıç tarihinin de velayetin değiştirilmesi kararının kesinleşme tarihi olması gerekmektedir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, velâyetin değiştirilmesiyle birlikte nafakanın da **yön değiştirdiği** durumlarda zamanlamayı belirler. Hukuk Genel Kurulu'na göre iştirak nafakası talep edebilmek için velâyet hakkına sahip olmak gerekir; velâyetin değiştirilmesi kararı ise ancak **kesinleşmekle** geçerlilik kazanır. Bu nedenle yeni velâyet sahibi lehine iştirak nafakası, dava tarihinden değil, velâyet kararının **kesinleşme tarihinden** itibaren başlar. Kurul, velâyeti kendisine bırakılmamış ebeveynin çocuğa fiilen bakması hâlinde nafakaya hükmedileceğine ilişkin bir düzenleme bulunmadığını da belirtmiştir. Uygulamadaki sonuç şudur: çocuk fiilen diğer ebeveynin yanına geçtiğinde velâyet davası gecikmeden açılmalı, eski nafakanın kaldırılması ile yeni nafaka istemi aynı yargılamada birlikte ileri sürülmelidir.

10 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
10.09.2024 · E. 2024/3340 · K. 2024/5512

Artırılan nafaka dava tarihinden itibaren ödenir; kesinleşmeye kadar daha düşük bir ara miktar belirlenemez

Velâyet sahibi, iştirak nafakasının artırılmasını istemiştir; dilekçesinde yargılama süresince tedbir olarak bir miktar, davanın kabulüyle de dava tarihinden itibaren daha yüksek bir miktar talep etmiştir. İlk derece mahkemesi, dava tarihinden kararın kesinleşmesine kadar tedbir istemindeki miktarı, kesinleşmeden sonrası için ise daha yüksek bir miktarı esas almıştır.

> *Kadının dava dilekçesindeki talebinin öncelikle tedbiren aylık 15.000,00 TL olarak belirlenmesi, davanın kabulü ile de dava tarihinden itibaren aylık 30.000,00 TL'ye yükseltilmesi şeklinde olduğuna göre taleple bağlı kalındığı gerekçesi ile dava tarihinden karar kesinleşene kadar 15.000,00 TL iştirak nafakasına hükmedilmesi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Artırım davasında yeni miktarın **hangi tarihten** itibaren geçerli olacağı, sonucu doğrudan etkileyen bir sorudur. Daire bu kararda artırılan nafakanın **dava tarihinden itibaren** ödenmesi gerektiğini kabul etmiş; ilk derece mahkemesinin dava tarihinden kesinleşmeye kadar tedbir istemindeki düşük miktarı, kesinleşmeden sonrası için ise daha yüksek miktarı esas almasını hatalı bulmuştur. Tedbir istemi, yargılama süresince geçici bir koruma içindir (TMK m. 332); esas hakkında belirlenen artırılmış nafakanın başlangıcını geciktirmez. Daire, yeniden yargılama gerektirmeyen bu hatayı düzelterek artırılmış miktarın dava tarihinden itibaren ödenmesine hükmetmiştir.

11 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
08.04.2019 · E. 2019/2532 · K. 2019/4235

Velâyetin değiştirilmesine bağlı nafaka kaldırma istemi fer'i niteliktedir; davacının oturduğu yer mahkemesi yetkilidir

Davacı, velâyetin değiştirilmesini ve buna bağlı olarak ortak çocuk yararına hükmedilen iştirak nafakasının kaldırılmasını kendi oturduğu yerdeki mahkemede istemiştir. Davalı yetki itirazında bulunmuştur; mahkeme, boşanmadan sonra açılan nafaka davalarında nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesinin kesin yetkili olduğu gerekçesiyle yetkisizlik kararı vermiştir.

> *Oysa dava "Velayetin değiştirilmesi ve buna bağlı olarak boşanma hükmü ile ortak çocuk yararına hükmolunan iştirak nafakasının kaldırılması" isteğine ilişkin olup, asıl davanın velayetin değiştirilmesine ilişkin olduğu, iştirak nafakasının kaldırılması talebinin ise asıl davaya bağlı fer'i bir istek niteliğinde bulunduğu gözetildiğinde, çekişmesiz yargıya dahildir (HMK m. 382/2-b-13). Çekişmesiz yargı işlerinde de, kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça talepte bulunan kişinin veya ilgililerden birinin oturduğu yer mahkemesi yetkilidir (HMK m.384). Bu kurala göre, davacı kendi oturduğu yer mahkemesinde dava açabilir.*

DEĞERLENDİRME

331. madde uyarınca açılan kaldırma davası, **velâyetin değiştirilmesi** istemiyle birlikte de açılabilir: çocuk nafaka ödeyen ebeveynin yanına geçmişse hem velâyet hem nafaka yeniden düzenlenmelidir. Daire, bu durumda asıl davanın velâyetin değiştirilmesi olduğunu, nafakanın kaldırılması isteminin ise ona bağlı **fer'i** bir istek niteliğinde bulunduğunu kabul etmiştir. Velâyetin değiştirilmesi çekişmesiz yargı işi olduğundan HMK m. 384 uyarınca talepte bulunanın veya ilgililerden birinin oturduğu yer mahkemesi yetkilidir; nafaka alacaklısının yerleşim yerine ilişkin kural bu davayı kesin yetkiye bağlamaz. Böylece davacı kendi oturduğu yerde dava açabilir ve mahkeme yetkisizlik kararı veremez.

12 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
26.12.2024 · E. 2024/9076 · K. 2024/10586

Nafaka kaldırma davasında temyiz, nafakanın bir yıllık toplam tutarına göre kesinlik sınırına bağlıdır

Baba, kişisel ilişkinin sınırlandırılması davasının görüldüğü yargılamada velâyetin kendisine verilmesini ve iştirak nafakasının kaldırılmasını istemiştir. Velâyet ve nafaka istemleri reddedilmiştir; baba bölge adliye mahkemesinin kararını temyiz etmiştir.

> *"Dosya içeriğine göre hüküm altına alınan ve temyize konu edilen iştirak nafakasının bir yıllık toplam miktarı 120.000,00 TL olup Bölge Adliye Mahkemesinin karar tarihi itibari ile kesinlik sınırı olan 378.290,00 TL'nin altında kalmaktadır.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, 331. madde davalarında önemli bir **kanun yolu** sorununu gösterir. Velâyetin değiştirilmesi çekişmesiz yargı işi olduğundan bölge adliye mahkemesinin bu konudaki kararı **kesindir** ve temyiz edilemez (HMK m. 362/1-ç). Nafakanın kaldırılması istemi ise parasal bir istemdir; temyiz edilebilmesi için nafakanın **bir yıllık toplam tutarının** karar tarihindeki temyiz kesinlik sınırını aşması gerekir. Somut olayda yıllık tutar sınırın altında kaldığından temyiz dilekçesi reddedilmiştir. Uygulamadaki sonuç şudur: yıllık tutarı kesinlik sınırının altında kalan artırım, indirim veya kaldırma davaları istinaf aşamasında kesinleşir; bu nedenle deliller ilk derece yargılamasında eksiksiz sunulmalıdır.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 176:** Yoksulluk nafakasının artırılması, azaltılması ve kaldırılması.
- **TMK m. 177:** Boşanmadan sonra açılan nafaka davalarında yetki.
- **TMK m. 182:** Boşanmada iştirak nafakası.
- **TMK m. 183:** Boşanmadan sonra durumun değişmesi.
- **TMK m. 328:** Bakım borcunun süresi.
- **TMK m. 329:** Nafaka davası açma hakkı.
- **TMK m. 330:** Nafaka miktarının takdiri.
- **TMK m. 332:** Nafaka davasında geçici önlemler.
- **TMK m. 334:** Nafaka için güvence verilmesi.

- **TMK m. 351:** Çocuğun korunmasında durumun değişmesi.

MADDE

332

D. Çocukların bakım ve eğitim giderlerini karşılama
VI. Geçici önlemler
1. Genel olarak

KANUN METNİ

(1) Nafaka davası açılınca hâkim, davacının istemi üzerine dava süresince gerekli olan önlemleri alır.
(2) Soybağı tespit edilirse, davalının, uygun nafaka miktarını depo etmesine veya geçici olarak ödemesine karar verilebilir.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 332, çocuk için açılan nafaka davası sürerken çocuğun ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlar. **Birinci fıkraya göre** hâkim, davacının **istemi üzerine** dava süresince gerekli önlemleri alır; uygulamada bu önlemlerin başında çocuk için **tedbir nafakası** gelir. Yargıtay, davanın başında velâyeti tedbiren verilen ebeveyn lehine, tedbir tarihinden hükmün kesinleşmesine kadar çocuk için tedbir nafakasına hükmedilmesi gerektiğini 332/1'e dayanarak belirtmiştir.[1] İstem ileri sürülmüşse mahkeme bu istem hakkında mutlaka karar vermelidir.[2] Tedbir nafakası için çocuğun **fiilen davacının yanında** bulunması ve giderlerinin onun tarafından karşılanması gerekir.[3] **İkinci fıkraya göre** soybağı tespit edilirse davalının uygun nafaka miktarını **depo etmesine** veya **geçici olarak ödemesine** karar verilebilir.

TEMEL KAVRAMLAR

Geçici önlem	Nafaka davası sürerken, hüküm kesinleşinceye kadar çocuğun ihtiyaçlarını karşılamak için alınan önlem.
Tedbir nafakası	Yargılama süresince çocuk için ödenmesine karar verilen geçici nafaka.
Depo	Uygun nafaka miktarının, ödenmek üzere mahkemenin göstereceği bir yere yatırılması.

1 Yargıtay 2. HD, 19.03.2009, E. 2008/20499, K. 2009/5026.
2 Yargıtay 2. HD, 14.12.2016, E. 2016/17305, K. 2016/15942.
3 Yargıtay 2. HD, 13.05.2015, E. 2015/6405, K. 2015/10055.

Soybağının tespiti | Çocuk ile ana veya baba arasındaki hukuki bağın kurulmuş olması.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 332- Yürürlükteki Kanunda bulunmayan ve nafaka davasında geçici önlem alınabilmesi olanağını genel olarak düzenleyen bu madde, İsviçre Medenî Kanununun 281 inci maddesinin ilk iki fıkrasından alınmıştır. Birinci fıkra, hâkimin nafaka davası süresince gerekli olan önlemleri alabileceğini hükme bağlamaktadır. Ancak hâkim, bu önlemleri kendiliğinden değil, davacının istemi üzerine alabilir. İkinci fıkrada ise, hâkimin, soybağının tespiti hâlinde, davalıyı uygun nafaka miktarını depo etmeye veya geçici olarak ödemeye mahkûm edebileceği hükme bağlanmıştır. İkinci fıkrada düzenlenen de bir geçici önlemdir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 125*

Adalet Komisyonunun değişikliği

> - Tasarının 332 nci maddesinin ikinci fıkrasında ifade düzgünlüğünü sağlamak amacıyla redaksiyon yapılmıştır.
>
> *Adalet Komisyonunun Tasarıda yaptığı değişiklikler, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 314*

Gerekçe kısa ama maddenin **iki temel tercihini** açıkça ortaya koyar. Birinci tercih **istem** şartıdır: hâkim nafaka davasında geçici önlemleri kendiliğinden değil, davacının istemi üzerine alır. Bu, boşanma davasında hâkimin geçici önlemleri kendiliğinden almasını öngören 169. maddeden bilinçli bir ayrılıştır. İkinci tercih, soybağı tespit edilmişse **depo** ve **geçici ödeme** olanağının tanınmasıdır; gerekçe bunun da bir geçici önlem olduğunu vurgular. Böylece madde, nafaka davasının iki farklı aşamasına karşılık gelir: soybağının tartışmasız olduğu ve yalnızca miktarın tartışıldığı davalarda birinci ve ikinci fıkra, soybağının henüz kurulmadığı babalık davalarında ise 333. madde uygulanır. Adalet Komisyonunda ikinci fıkrada yalnızca ifade düzgünlüğüne ilişkin bir redaksiyon yapılmıştır; kuralın özü değişmemiştir.

Gerekçenin belirttiği gibi, **eski Kanun'da bu maddenin karşılığı yoktur.** 743 sayılı Kanun'da çocuk için açılan nafaka davasında geçici önlem alınmasını genel olarak düzenleyen bir hüküm bulunmuyordu. 4721 sayılı Kanun, İsviçre Medenî Kanunu'nu örnek alarak bu olanağı açık bir hükümle kanun metnine yazmıştır.

	743 sayılı Kanun	4721 sayılı Kanun m. 332
Nafaka davasında geçici önlem	Genel bir hüküm yoktu	Davacının istemi üzerine dava süresince gerekli önlemler
Soybağı tespit edilmişse	Özel bir hüküm yoktu	Depo veya geçici ödeme

Değişiklik durumu

Madde 2002'den bu yana **değişmemiştir.** Tasarı aşamasında Adalet Komisyonu ikinci fıkrada ifade düzgünlüğünü sağlamak amacıyla bir redaksiyon yapmış, hükmün özüne dokunmamıştır.

Tarih	Gelişme	Dayanak
Tasarı aşaması	Adalet Komisyonu ikinci fıkrada ifade düzgünlüğü için redaksiyon yaptı	S. Sayısı 723, s. 314
01.01.2002	Madde iki fıkra olarak yürürlüğe girdi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Uygulama alanı	Çocuk için açılan nafaka davası	TMK m. 329, 332/1
Şart	Davacının istemi	TMK m. 332/1
Önlem	Dava süresince gerekli olan önlemler, özellikle tedbir nafakası	TMK m. 332/1
Tedbiren velâyet	Tedbir tarihinden kesinleşmeye kadar tedbir nafakası	Yargıtay 2. HD, K. 2009/5026
Karar ödevi	İstem hakkında olumlu veya olumsuz karar verilmeli	Yargıtay 2. HD, K. 2016/15942
Fiilî bakım	Çocuğun yanında kaldığı dönem esas alınır	Yargıtay 2. HD, K. 2015/11292
Yurtta geçen süre	Tedbir nafakası kurulamaz	Yargıtay 2. HD, K. 2015/10055
Nitelik	Evlilik sürerken istenen nafaka tedbir nafakasıdır	Yargıtay 3. HD, K. 2010/18958
Boşanma davası	Geçici önlem 169. maddeye göre kendiliğinden alınır	Yargıtay HGK, K. 2023/672
Artırım davası	Tedbir istemi artırımın başlangıcını geciktirmez	Yargıtay 2. HD, K. 2024/5512
Velâyet değişikliği	Yeni iştirak nafakası kesinleşmeden itibaren	Yargıtay HGK, K. 2018/1052
Soybağı tespit edilmişse	Nafakanın depo edilmesi veya geçici ödenmesi	TMK m. 332/2

1 TBMM gerekçesine göre madde, **yürürlükteki Kanun'da bulunmayan** ve nafaka davasında geçici önlem alınabilmesi olanağını genel olarak düzenleyen bir hükümdür; İsviçre Medenî Kanunu'nun 281. maddesinin ilk iki fıkrasından alınmıştır. Gerekçe iki noktanın altını çizer. Birincisi, hâkim bu önlemleri **kendiliğinden değil, davacının istemi üzerine** alabilir. İkincisi, ikinci fıkrada düzenlenen depo ve geçici ödeme de **bir geçici önlemdir.** Tasarının 332. maddesinin ikinci fıkrasında Adalet Komisyonunda ifade düzgünlüğünü sağlamak amacıyla redaksiyon yapılmıştır (S. Sayısı 723, s. 314); hükmün özü değişmemiştir.

DİKKAT

Bu maddede dikkat edilecek ilk nokta, çocuk için açılan nafaka davasında veya velâyet davasında **tedbir nafakası istemini açıkça yazmaktır.** Boşanma davasından farklı olarak burada hâkim geçici önlemi kendiliğinden almaz; gerekçe açıkça **davacının istemini** arar. İkinci nokta, dava sürerken çocuğun **kimin yanında** kaldığını belgelendirmektir: tedbir nafakası, çocuğun fiilen davacının yanında bulunduğu ve giderlerinin onun tarafından karşılandığı dönem için kurulur; çocuğun yurtta kaldığı dönemler hariç tutulur.[4] Üçüncü uyarı velâyet değişikliği davalarına ilişkindir: yeni velâyet sahibi lehine iştirak nafakası ancak velâyet kararının kesinleşmesinden itibaren başladığı için,[5] yargılama süresi için tedbiren velâyet ve tedbir nafakası ayrıca istenmelidir.

II. Birinci Fıkra: Nafaka Davası Sürerken Alınacak Önlemler

- **Hangi dava:** Çocuk için açılan nafaka davası (TMK m. 329); nafakanın artırılması davası (TMK m. 331); velâyetin değiştirilmesiyle birlikte ileri sürülen nafaka istemi.
- **Şart:** Davacının istemi; hâkim önlemi kendiliğinden almaz.
- **Önlem:** Dava süresince gerekli olan önlemler; uygulamada özellikle çocuk için tedbir nafakası.
- **Başlangıç:** Kural olarak dava tarihi; velâyet tedbiren verilmişse tedbir tarihi.[6]
- **Bitiş:** Hükmün kesinleşmesi; çocuk yargılama sırasında ergin olursa erginlik tarihi.[7]
- **Fiilî durum:** Çocuğun fiilen davacının yanında olduğu ve giderlerinin onun tarafından karşılandığı dönem.[8]

2 Nafaka davası bir süre devam eder; bu sürede çocuğun ihtiyaçları beklemez. Birinci fıkra, bu boşluğu **geçici önlemlerle** doldurur. Hâkim, davacının istemi üzerine, hüküm kesinleşinceye kadar çocuğun geçimini güvence altına alacak önlemleri alır. Kararlarda bu önlem **tedbir nafakası** biçiminde görülür: yargılama süresince ödenen tedbir nafakası, hükmün kesinleşmesinden sonra yerini iştirak nafakasına bırakır. Yargıtay, davanın başında çocuğun velâyeti tedbiren anneye verilmişse, tedbir tarihinden hükmün kesinleşmesine kadar çocuk için tedbir nafakası kurulması gerektiğini doğrudan 332/1'e dayanarak belirtmiştir.[9] Tedbir nafakasının ölçüsü, 330. maddedeki ölçütlerin aynısıdır: çocuğun ihtiyaçları ile ana ve babanın hayat koşulları ve ödeme güçleri (TMK m. 330).

4 Yargıtay 2. HD, 13.05.2015, E. 2015/6405, K. 2015/10055.
5 Yargıtay HGK, 09.05.2018, E. 2017/1899, K. 2018/1052.
6 Yargıtay 2. HD, 19.03.2009, E. 2008/20499, K. 2009/5026.
7 Yargıtay 2. HD, 14.12.2016, E. 2016/17305, K. 2016/15942.
8 Yargıtay 2. HD, 13.05.2015, E. 2015/6405, K. 2015/10055.
9 Yargıtay 2. HD, 19.03.2009, E. 2008/20499, K. 2009/5026.

3 **İstem şartı**, maddenin boşanma davasındaki geçici önlemlerden ayrıldığı noktadır. Gerekçe, hâkimin bu önlemleri kendiliğinden değil, davacının istemi üzerine alabileceğini açıkça söyler. İstem ileri sürülmüşse mahkeme onu cevapsız bırakamaz; velâyetin değiştirilmesi davasında çocuk için yargılama süresince istenen tedbir nafakası hakkında olumlu ya da olumsuz bir hüküm kurulmaması bozma sebebi sayılmıştır.[10]

III. Tedbir Nafakasının Kapsadığı Dönem

Durum	Tedbir nafakası dönemi	Dayanak
Velâyet davanın başında tedbiren verildi	Tedbir tarihinden hükmün kesinleşmesine kadar	Yargıtay 2. HD, K. 2009/5026
Çocuk belirli bir tarihten beri davacının yanında	O tarihten kararın kesinleşmesine kadar	Yargıtay 2. HD, K. 2015/11292
Çocuk yargılama sırasında diğer ebeveynin yanına geçti	Dava tarihinden bu tarihe kadar	Yargıtay 2. HD, K. 2014/26575
Çocuk belirli dönemlerde yurtta kaldı	Yurtta geçen süre hariç	Yargıtay 2. HD, K. 2015/10055
Çocuk yargılama sırasında ergin oldu	Dava tarihinden erginlik tarihine kadar	Yargıtay 2. HD, K. 2016/15942

4 Tedbir nafakasının başlangıcı ve bitişi, çocuğun **fiilen kimin yanında** yaşadığına göre belirlenir. Yargıtay, davacı lehine tedbir nafakasına hükmedilebilmesi için çocuğun fiilen davacının yanında bulunmasını ve ihtiyaçlarının onun tarafından karşılanmasını aramış; çocuğun yurtta kaldığı dönemleri hesap dışı bırakmıştır.[11] Velâyeti anneye verilen çocuk belirli bir tarihten beri annenin yanında kalıyorsa, o tarihten kararın kesinleşmesine kadar tedbir nafakası kurulur.[12] Tersine, velâyeti anneye verilen çocuklar yargılama sırasında babanın yanına geçmişse, anne lehine tedbir nafakası o tarihe kadar sınırlanır.[13] Velâyet değişikliği davalarında ayrıca şu ayrım önemlidir: yeni velâyet sahibi lehine **iştirak nafakası** velâyet kararının kesinleşmesinden itibaren başlar; Hukuk Genel Kurulu, velâyeti kendisine bırakılmamış ebeveynin çocuğa fiilen bakmasını dava tarihinden itibaren iştirak nafakasına hükmedilmesi için yeterli görmemiştir.[14] Bu nedenle dava ile kesinleşme arasındaki dönem için **tedbiren velâyet** ve **tedbir nafakası** istemleri açıkça ileri sürülmelidir.

10 Yargıtay 2. HD, 14.12.2016, E. 2016/17305, K. 2016/15942.
11 Yargıtay 2. HD, 13.05.2015, E. 2015/6405, K. 2015/10055.
12 Yargıtay 2. HD, 02.06.2015, E. 2014/28069, K. 2015/11292.
13 Yargıtay 2. HD, 25.12.2014, E. 2014/17337, K. 2014/26575.
14 Yargıtay HGK, 09.05.2018, E. 2017/1899, K. 2018/1052.

IV. İkinci Fıkra: Soybağı Tespit Edilince Depo veya Geçici Ödeme

İkinci fıkra, soybağının **tespit edilmiş** olduğu durumlar için ayrı bir geçici önlem öngörür: davalının uygun nafaka miktarını **depo etmesine** veya **geçici olarak ödemesine** karar verilebilir. Gerekçeye göre hâkim, soybağının tespiti hâlinde davalıyı uygun nafaka miktarını depo etmeye veya geçici olarak ödemeye mahkûm edebilir ve bu da bir geçici önlemdir. Fıkranın mantığı açıktır: çocuk ile davalı arasındaki hukuki bağ kurulmuşsa, nafaka borcunun varlığı konusunda ciddi bir belirsizlik kalmaz; tartışma yalnızca miktara ilişkindir. Bu durumda çocuğun, miktar kesinleşinceye kadar beklemesi gerekmez. Depo, ödenecek tutarın bir yerde güvence altına alınmasını; geçici ödeme ise tutarın yargılama sürerken ödenmeye başlanmasını sağlar. 5

İkinci fıkra, **babalık davasıyla birlikte istenen nafakadan** ayrılmalıdır. Soybağı henüz kurulmamışsa, yani babalık davası sürüyorsa, hükümden önce nafakaya karar verilebilmesi için hâkimin babalık olasılığını kuvvetli bulması gerekir; bu durum 333. maddede düzenlenmiştir (TMK m. 333). 332. maddenin ikinci fıkrası ise soybağının tespit edildiği aşamaya ilişkindir. 6

Bu şerh hazırlanırken resmî karar arama sisteminde ikinci fıkrayı açıkça uygulayan bir karara rastlanmamıştır. Fıkrayı yorumlarken bu nedenle gerekçe ve madde metni esas alınmıştır. 7

V. Boşanma Davasındaki Geçici Önlemlerden Farkı

	Boşanma veya ayrılık davası	Çocuk için açılan nafaka davası
Dayanak	TMK m. 169	TMK m. 332
Önlemi kim başlatır	Hâkim kendiliğinden alır	Davacının istemi gerekir
Çocuk için nafakanın adı	Yargılama süresince tedbir, kesinleşmeden sonra iştirak	Yargılama süresince tedbir, hükümle nafaka
Soybağı tespit edilmişse	Özel hüküm yok	Depo veya geçici ödeme (m. 332/2)

Boşanma veya ayrılık davasında hâkim, çocukların bakım ve korunmasına ilişkin geçici önlemleri kendiliğinden almakla yükümlüdür (TMK m. 169). Hukuk Genel Kurulu, bu önlemin geçiciliğini vurgulamak için boşanmanın kesinleşmesine kadar çocuk yararına ödenen nafakanın tedbir nafakası, kesinleşmeden sonra ödenenin iştirak nafakası olarak adlandırıldığını belirtmiştir.[15] 332. madde ise çocuk için açılan nafaka davalarında uygulanır ve önlemi davacının istemine bağlar. Evlilik birliği sürerken çocuk için istenen nafaka da niteliği itibarıyla tedbir nafakasıdır; hükümde iştirak nafakası ifadesi kullanılamaz.[16] Eşlerin birlikte yaşamaya 8

15 Yargıtay HGK, 21.06.2023, E. 2022/657, K. 2023/672.
16 Yargıtay 3. HD, 23.11.2010, E. 2010/17483, K. 2010/18958.

ara vermesi hâlinde çocuk için nafaka istemek, ayrı yaşamada haklı olmayı da gerektirmez.[17]

UYGULAMA NOTU

Çocuk için nafaka davası açılırken dava dilekçesine yargılama süresince **tedbir nafakası** istemi ayrı bir başlık olarak yazılmalı ve istenen aylık miktar gerekçelendirilmelidir; hâkim bu önlemi kendiliğinden almaz. Velâyetin değiştirilmesi de isteniyorsa **tedbiren velâyet** istenmelidir; tedbir nafakasının başlangıcı bu tarihe bağlanabilir. Çocuğun hangi tarihten beri davacının yanında kaldığı okul kaydı, adres kaydı ve tanıklarla gösterilmelidir; çocuk yurtta kalıyorsa bu dönemler ayrıca açıklanmalıdır. Mahkeme tedbir istemi hakkında karar vermezse bu husus kanun yolunda ayrıca ileri sürülmelidir. **Nafaka artırım davasında** tedbir istemindeki miktarın esas istemden ayrı olduğu ve artırılan nafakanın dava tarihinden itibaren isteneceği dilekçede açıkça yazılmalıdır. **Soybağı tespit edilmiş** bir çocuk için açılan nafaka davasında, davalının uygun nafaka miktarını depo etmesi veya geçici olarak ödemesi istenebilir.

İÇTİHATLAR

1 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
19.03.2009 · E. 2008/20499 · K. 2009/5026

Çocuğun velâyeti tedbiren verildiyse, o tarihten hükmün kesinleşmesine kadar çocuk için tedbir nafakasına hükmedilir

Çocuk dava açılmadan önce fiilen annenin yanında yaşıyordu. Mahkeme davanın başında tensip zaptıyla çocuğun velâyetini tedbiren anneye vermiştir; hükümde ise çocuk için yalnızca iştirak nafakasına karar verdi ve yargılama süresi için tedbir nafakası kurmamıştır. Anne kararı temyiz etmiştir.

> *Mahkemece 20.4.2007 tarihli tensip zaptı ile müşterek çocuğun velayet hakkı tedbiren davacı anneye verilmiştir, bu tarihten hükmün kesinleşmesi tarihine kadar müşterek çocuk için tedbir nafakası verilmesi gerekirken bu yönün nazara alınmaması usul ve yasaya aykırıdır. (TMK.332/1.m.)...*

DEĞERLENDİRME Bu karar, 332. maddenin birinci fıkrasını gerekçesinde **açıkça** anar. Daire, davanın başında velâyeti tedbiren anneye verilen çocuk için, **tedbir tarihinden hükmün kesinleşmesine kadar** tedbir nafakasına hükmedilmesi gerektiğini belirtmiştir. Mantık açıktır: çocuğun bakımını yargılama süresince üstlenen ebeveyn, hükmün kesinleşmesini beklemeden diğer ebeveynin çocuğun giderlerine katılmasını isteyebilmelidir; kesinleşmeden sonraki dönem ise iştirak nafakasıyla karşılanır. Uygulamadaki ders, velâyet ve nafaka istemlerinde dava dilekçesine **tedbiren velâyet** ile **yargılama süresince tedbir nafakası** istemlerinin birlikte yazılmasıdır.

17 Yargıtay 2. HD, 27.10.2011, E. 2010/15992, K. 2011/17161.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
14.12.2016 · E. 2016/17305 · K. 2016/15942

Çocuk için yargılama süresince tedbir nafakası istenmişse mahkeme bu istem hakkında olumlu ya da olumsuz bir karar vermek zorundadır

Boşanmada çocuğun velâyeti babaya verilmişti; ancak çocuk fiilen annenin yanında yaşıyordu. Anne velâyetin değiştirilmesini isterken çocuk için yargılama süresince tedbir nafakası da talep etmiştir. Mahkeme bu istem hakkında hiçbir karar vermemiştir.

> *Davacı anne, ortak çocuk için yargılama süresince tedbir nafakası isteminde de bulunmuş, mahkemece bu konuda olumlu veya olumsuz bir karar verilmemiştir. Bu nedenle, dava tarihinden itibaren ortak çocuğun ergin olduğu 17.09.2015 tarihine kadar ortak çocuk yararına tedbir nafakası verilip verilmeyeceği konusunda da bir hüküm kurulması gerekirken, bu konuda herhangi bir hüküm kurulmaması doğru bulunmamış ve bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME

332. madde, nafaka davasında geçici önlemi **davacının istemine** bağlar. İstemin diğer yüzü de önemlidir: istem ileri sürülmüşse mahkeme onu **karşılıksız bırakamaz.** Daire, velâyetin değiştirilmesi davasında çocuk için yargılama süresince istenen tedbir nafakası hakkında olumlu ya da olumsuz bir hüküm kurulmamasını bozma sebebi saymıştır. Karar ayrıca tedbir nafakasının zaman sınırını gösterir: çocuk yargılama sırasında ergin olduğunda tedbir nafakası ancak **dava tarihinden erginlik tarihine kadar** söz konusu olabilir. Velâyetin değiştirilmesiyle kurulacak yeni iştirak nafakasının başlangıcı ise ayrı bir sorudur; Hukuk Genel Kurulu bu nafakanın velâyet kararının kesinleşmesinden itibaren başlayacağını kabul etmiştir.[18]

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
02.06.2015 · E. 2014/28069 · K. 2015/11292

Velâyet değiştirildiğinde, çocuğun fiilen yanında kaldığı tarihten kararın kesinleşmesine kadar tedbir nafakası kurulur

Velâyetin değiştirilmesi davasında mahkeme velâyeti anneye vermiştir. Çocuğun belirli bir tarihten beri annenin yanında kaldığı anlaşılmıştır; ancak mahkeme bu dönem için çocuk yararına tedbir nafakasına hükmetmemiştir. Davacı kararı nafaka yönünden temyiz etmiştir.

> *Velayeti anneye verilen müşterek çocuğun 2011 yılı Eylül ayından itibaren anne yanında kaldığı anlaşılmaktadır. Çocuk lehine 2011 yılı Eylül ayından kararın kesinleşmesine kadar tedbir nafakası verilmesi gerekirken, bu yönün gözetilmemesi doğru olmamıştır.*

DEĞERLENDİRME Bu kısa karar, velâyet değişikliği davalarında tedbir nafakasının **başlangıç noktasını** çocuğun fiilen yanında kaldığı tarihe bağlamıştır. Daire,

18 Yargıtay HGK, 09.05.2018, E. 2017/1899, K. 2018/1052.

velâyeti anneye verilen çocuk için annenin yanında kalmaya başladığı tarihten **kararın kesinleşmesine kadar** tedbir nafakası kurulması gerektiğini belirtmiştir; kesinleşmeden sonrası ise iştirak nafakasıyla karşılanır. Aynı ölçü tersine de işler: bir boşanma davasında velâyeti anneye verilen çocuklar yargılama sırasında babanın yanında kalmaya başladığında, Daire anne lehine tedbir nafakasını dava tarihinden bu tarihe kadar sınırlamıştır.[19] Belirleyici olan, çocuğun **fiilen kimin yanında** yaşadığı ve giderlerini kimin karşıladığıdır.

4 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
13.05.2015 · E. 2015/6405 · K. 2015/10055

Tedbir nafakası için çocuğun fiilen davacının yanında olması ve giderlerinin onun tarafından karşılanması gerekir; yurtta geçen süre hariç tutulur

Velâyetin değiştirilmesi davasında anne lehine, çocuklar için dava tarihinden itibaren tedbir nafakasına hükmedilmiştir. Çocukların yargılama süresince belirli dönemlerde yurtta kaldıkları anlaşılmıştır. Davalı kararı temyiz etmiştir.

> *Müşterek çocuklar için davacı (anne) yararına dava tarihinden nafakaya hükmedilebilmesi için çocukların fiilen davacının yanında bulunması ve ihtiyaçlarının onun tarafından karşılanması gerekir. Fiilen yurtta kalan ve ihtiyaçları kurum tarafından karşılanan çocuk için davacı anne yararına tedbir nafakasına hükmedilemez. Dava konusu çocukların belirli sürelerde yurtta kaldıkları anlaşılmaktadır. Bu sebeple müşterek çocuklar için ,yurtta kaldıkları süre hariç olmak üzere fiilen davacı anne yanında kaldıkları süre yönünden tedbir nafakası verilmesi gerekirken,bu yön gözetilmeden yazılı şekilde dava tarihinden tedbir nafakasına hükmedilmesi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Daire, tedbir nafakasının **amacını** esas alan bir ölçü koyar: nafaka, çocuğun giderlerini fiilen karşılayan ebeveynin yükünü paylaştırmak içindir. Bu nedenle davacı lehine tedbir nafakasına hükmedilebilmesi için çocuğun **fiilen davacının yanında** bulunması ve ihtiyaçlarının **onun tarafından karşılanması** gerekir. Çocuğun yurtta kaldığı ve giderlerinin kurumca karşılandığı dönemler için tedbir nafakası kurulamaz. Karar ayrıca, dava tarihinden hükmün kesinleşmesine kadar verilen nafakanın **tedbir nafakası niteliğinde** olduğunu teyit eder. Uygulamada tedbir nafakası isteyen taraf, çocuğun hangi dönemde kimin yanında kaldığını okul, yurt ve adres kayıtlarıyla göstermelidir.

5 YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ
23.11.2010 · E. 2010/17483 · K. 2010/18958

Evlilik sürerken istenen nafaka tedbir nafakasıdır; hükümde iştirak nafakası ifadesi kullanılamaz

Evlilik birliği sürerken nafaka davası açılmıştır. Mahkeme nafakaya hükmetti, ancak hükümde nafakayı tedbiren iştirak nafakası olarak adlandırmıştır. Davalı kararı temyiz etmiştir.

19 Yargıtay 2. HD, 25.12.2014, E. 2014/17337, K. 2014/26575.

> *Ancak, davadaki istem; niteliği itibariyle, evlilik birliğinin devamı sırasında, tedbir nafakası istemine ilişkin olup; mahkemece, tedbiren iştirak nafakası şeklinde hüküm tesisi doğru değil ise de; bu hususun düzeltilmesi yeniden yargılamayı gerektirmediğinden bu yöne ilişen temyiz itirazlarının kabulü ile hükmün ikinci maddesindeki "tedbiren iştirak nafakasının" ifadesinin çıkartılarak yerine"tedbir nafakasının" ifadesinin yazılması suretiyle hükmün düzeltilmesine...*

Değerlendirme Bu karar, **adlandırmanın** hukuki bir anlamı olduğunu gösterir. Evlilik birliği sürerken istenen nafaka, niteliği itibarıyla **tedbir nafakasıdır**; iştirak nafakası ise boşanma, ayrılık veya evlenmenin butlanı kararından sonra velâyeti kendisine bırakılmayan ebeveynin ödediği nafakanın adıdır. Daire, hükümdeki tedbiren iştirak nafakası ifadesini çıkararak yerine tedbir nafakası yazılmasına karar vermiştir. Doğru adlandırma, nafakanın hangi olayla sona ereceğini ve boşanma hâlinde hangi nafakaya dönüşeceğini belirlediği için önemlidir: boşanma davası içinde yargılama süresince tedbir nafakası, kararın kesinleşmesinden sonra iştirak nafakası kurulur.[20]

6 **Yargıtay 2. Hukuk Dairesi**
27.10.2011 · E. 2010/15992 · K. 2011/17161

Birlikte yaşamaya ara verildiğinde çocuk için nafaka istemek, ayrı yaşamada haklı olmayı gerektirmez

Evlilik sürerken kadın, kendisi ve yanında kalan çocuk için bağımsız tedbir nafakası davası açmıştır. Mahkeme kocanın boşanma davasını kabul etmiştir; kadının davasında kadın için tedbir nafakasına hükmetti, yanında kalan çocuk için istemi ise reddetmiştir.

> *Eşler, varsa ortak çocuklarının bakım, eğitim ve gözetimine beraberce özen göstermek; bu görevlerin gerektirdiği giderleri yine birlikte karşılamak yükümlülüğü altındadır (TMK.md.185/3-327/1). Ortak çocuk için ayrı yaşamada haklı olmanın kanıtlanması gerekmez. Hakimin eşlerin birlikte yaşamaya ara vermesi durumunda çocuklar yönünden gerekli önlemleri alması gerekir (TMK.md.197/son).*

Değerlendirme Bu karar, eşler arasındaki nafaka ile çocuk için istenen nafakanın **farklı koşullara** bağlı olduğunu gösterir. Eşin kendisi için tedbir nafakası isteyebilmesi, ayrı yaşamakta haklı olmasına bağlıdır; çocuk için ise bu şart aranmaz. Daire bunu, eşlerin çocukların bakım ve eğitim giderlerini birlikte karşılama yükümlülüğüne ve hâkimin birlikte yaşamaya ara verilmesi hâlinde çocuklar yönünden gerekli önlemleri alma görevine dayandırmıştır. Aynı ilke, çocuğa fiilen bakan ebeveynin diğerine karşı çocuk adına nafaka davası açabileceğini düzenleyen 329. maddede de karşılığını bulur (TMK m. 329). 332. madde, bu davalarda yargılama süresince gerekli önlemlerin istem üzerine alınmasını sağlar.

20 Yargıtay HGK, 21.06.2023, E. 2022/657, K. 2023/672.

7 YARGITAY HUKUK GENEL KURULU
21.06.2023 · E. 2022/657 · K. 2023/672

Boşanma davası içinde çocuk için yargılama süresince tedbir nafakası, kesinleşmeden sonra iştirak nafakası kurulur

Boşanma davasında karar verilmiş, ancak karar henüz kesinleşmemişti. Bu aşamada davalı eş, boşanma nedeniyle nafaka, tazminat ve velâyet istemli ayrı bir dava açmıştır. Hukuk Genel Kurulu, iki dava arasındaki bağlantıyı ve boşanma davası içinde istenen iştirak nafakasının başlangıcını incelemiştir.

> *Boşanma veya ayrılık davasının devamı sırasında, çocuk kendisine bırakılmamış olan eşin çocuğun bakımına ne ölçüde katılacağını hakim tedbir kararında açıklar. İşte uygulama ve öğretide alınan bu önlemin geçiciliğini daha açık vurgulamak amacıyla boşanmanın kesinleşmesine kadar olan dönem için çocuk yararına ödenen nafakaya tedbir, boşanma kesinleştikten sonra iştirak nafakası denilmektedir. Diğer bir ifadeyle boşanma davası içinde ileri sürülen iştirak nafakası hakkında; yargılama süresince tedbir nafakası, kararın kesinleşmesinden itibaren iştirak nafakası adı altında ödenmesine karar verilir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, 332. maddenin **uygulama alanını** belirlemeye yardım eder. Boşanma veya ayrılık davasında çocuk için geçici önlemler 169. maddeye göre alınır ve hâkim bu önlemleri **kendiliğinden** almakla yükümlüdür. Hukuk Genel Kurulu, önlemin geçiciliğini vurgulamak için boşanmanın kesinleşmesine kadar ödenen nafakanın **tedbir nafakası**, kesinleşmeden sonra ödenenin **iştirak nafakası** olarak adlandırıldığını açıklamıştır. 332. madde ise çocuk için açılan **nafaka davasında** uygulanır ve geçici önlemi davacının **istemine** bağlar. Aynı çocuk için hangi hükmün uygulandığını bilmek, hâkimin istem olmadan tedbir nafakasına karar verip veremeyeceği sorusunun cevabını değiştirir.

8 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
10.09.2024 · E. 2024/3340 · K. 2024/5512

Artırım davasında da tedbir istenebilir; ama tedbir istemindeki miktar, artırılan nafakanın dava tarihinden başlamasını engellemez

Velâyet sahibi, iştirak nafakasının artırılması davasında öncelikle yargılama süresince tedbiren bir miktar, davanın kabulüyle de dava tarihinden itibaren daha yüksek bir miktar istemiştir. İlk derece mahkemesi, dava tarihinden kesinleşmeye kadar tedbir istemindeki miktara, kesinleşmeden sonrası için ise daha yüksek bir miktara hükmetmiştir.

> *Kadının dava dilekçesindeki talebinin öncelikle tedbiren aylık 15.000,00 TL olarak belirlenmesi, davanın kabulü ile de dava tarihinden itibaren aylık 30.000,00 TL'ye yükseltilmesi şeklinde olduğuna göre taleple bağlı kalındığı gerekçesi ile dava tarihinden karar kesinleşene kadar 15.000,00 TL iştirak nafakasına hükmedilmesi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Karar, 332. maddenin **artırım davalarında** da işlediğini gösterir: nafakanın artırılması davası da bir nafaka davasıdır ve davacı yargılama

süresince geçici bir önlem isteyebilir. Ancak tedbir istemi ile esas istem birbirine karıştırılmamalıdır. Tedbir, yargılama süresince çocuğun ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik **geçici** bir korumadır; davanın kabulüyle belirlenen artırılmış nafaka ise **dava tarihinden** itibaren geçerlidir. Daire, ilk derece mahkemesinin tedbir istemindeki düşük miktarı kesinleşmeye kadar uygulamasını hatalı bulmuş ve artırılmış miktarın dava tarihinden itibaren ödenmesine hükmetmiştir (TMK m. 331).

9 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
09.05.2018 · E. 2017/1899 · K. 2018/1052

Velâyet değişikliğinde yeni iştirak nafakası kesinleşmeden itibaren başlar; fiilen bakım, dava tarihinden iştirak nafakası için yeterli sayılmamıştır

Baba, çocuğun velâyetinin kendisine verilmesini ve çocuk için iştirak nafakasına hükmedilmesini istemiştir. Yerel mahkeme velâyeti babaya verdi ve baba lehine dava tarihinden itibaren iştirak nafakasına hükmetmiştir; Özel Dairenin bozma kararına karşı direnmiştir.

> *Velayet kendisine bırakılmamış olan eşin fiilen çocuğa bakması durumunda nafakaya hükmedileceğine ilişkin bir düzenleme de mevcut olmadığına göre dava tarihinden itibaren iştirak nafakasına hükmedilmesi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, velâyet değişikliği davalarında **iki ayrı dönemi** birbirinden ayırmayı zorunlu kılar. Hukuk Genel Kurulu'na göre yeni velâyet sahibi lehine iştirak nafakası, velâyetin değiştirilmesi kararının **kesinleşmesinden** itibaren başlar; Kurul, velâyeti kendisine bırakılmamış ebeveynin çocuğa fiilen bakmasını, dava tarihinden itibaren iştirak nafakasına hükmedilmesi için yeterli görmemiştir. Dava tarihi ile kesinleşme arasındaki dönem ise ancak **geçici önlemlerle** düzenlenebilir. Daire kararlarında bu dönem için, çocuğun velâyetinin tedbiren verildiği tarihten itibaren tedbir nafakası kurulduğu görülmektedir.[21] Bu nedenle çocuğun yanında bulunduğu ebeveyn, dava dilekçesinde **tedbiren velâyet** ve **yargılama süresince tedbir nafakası** istemlerini açıkça ileri sürmelidir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 169:** Boşanma davasında geçici önlemler.
- **TMK m. 182:** Boşanmada iştirak nafakası.
- **TMK m. 197:** Birlikte yaşamaya ara verilmesi.
- **TMK m. 327:** Bakım ve eğitim giderlerinin kapsamı.
- **TMK m. 329:** Nafaka davası açma hakkı.
- **TMK m. 330:** Nafaka miktarının takdiri.
- **TMK m. 331:** Durumun değişmesi.
- **TMK m. 333:** Babalığın tespitinden önce nafaka.
- **TMK m. 334:** Nafaka için güvence verilmesi.

21 Yargıtay 2. HD, 19.03.2009, E. 2008/20499, K. 2009/5026.

MADDE

333

D. Çocukların bakım ve eğitim giderlerini karşılama
VI. Geçici önlemler
2. Babalığın tespitinden önce

KANUN METNİ

Babalık davası ile birlikte nafaka istenir ve hâkim, babalık olasılığını kuvvetli bulursa, hükümden önce çocuğun ihtiyaçları için uygun bir nafakaya karar verebilir.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 333, babalık davası sürerken çocuğun ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlar. Nafaka **babalık davasıyla birlikte** istenir; hâkim babalık olasılığını **kuvvetli** bulursa, hükümden önce çocuk için uygun bir nafakaya karar verebilir. Yargıtay'a göre bu durumda dava tarihinden babalık hükmünün kesinleşmesine kadar **tedbir nafakası**, kesinleşmeden itibaren **iştirak nafakası** kurulur.[1] Nafaka ne çocuğun doğum tarihinden ne de hükmün kesinleşmesinden, **dava tarihinden** itibaren başlar.[2] Soybağı kurulmamış bir çocuk için bağımsız nafaka davası açılamaz; nafaka babalık davasıyla birlikte istenmelidir.[3] Babalık davasıyla birlikte istenen nafaka davanın ekidir; ayrıca harca tabi değildir ve sonradan istenmesi ıslah gerektirmez.[4]

TEMEL KAVRAMLAR

Babalık davası	Çocuk ile baba arasında soybağının mahkeme kararıyla kurulması için açılan dava (TMK m. 301).
Babalık olasılığı	Davalının çocuğun babası olduğuna ilişkin, hükümden önce hâkimde oluşan kanaatin derecesi.
Tedbir nafakası	Babalık davası sürerken, hüküm kesinleşinceye kadar çocuk için ödenen geçici nafaka.
İştirak nafakası	Babalık hükmünün kesinleşmesinden sonra çocuk için ödenen nafaka.

1 Yargıtay 2. HD, 24.04.2024, E. 2024/277, K. 2024/2812.
2 Yargıtay 2. HD, 10.10.2022, E. 2022/7927, K. 2022/7925.
3 Yargıtay 3. HD, 19.10.2015, E. 2015/9004, K. 2015/16091.
4 Yargıtay 18. HD, 21.11.2013, E. 2013/11367, K. 2013/15971.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 333- İsviçre Medenî Kanununun 282 ve 283 üncü maddelerinden esinlenilerek fakat onlardan farklı bir şekilde kaleme alınan bu maddede, babalık davası ile birlikte nafaka istenmesi hâlinde alınacak bir geçici önlem düzenlenmektedir. Buna göre, hâkim babalık olasılığını kuvvetli bulursa, hükümden önce çocuğun ihtiyaçlarının karşılanması için uygun bir nafakanın ödenmesine karar verebilecektir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 125*

Gerekçe iki cümleden oluşur ve maddenin **niteliğini** açıkça belirler: burada verilen nafaka bir **geçici önlemdir.** Bu nitelendirme uygulamadaki iki aşamalı hükmün de kaynağıdır. Babalık davası sürerken hükmedilen nafaka geçici önlem olduğu için **tedbir nafakası** adını alır; babalık hükmü kesinleşince yerini **iştirak nafakasına** bırakır. Gerekçenin ikinci cümlesi ise önlemin şartını ve amacını gösterir: şart, hâkimin babalık olasılığını **kuvvetli** bulmasıdır; amaç, **çocuğun ihtiyaçlarının** hükümden önce karşılanmasıdır. Gerekçe maddenin İsviçre Medenî Kanunu'ndan esinlendiğini ama ondan farklı kaleme alındığını da belirtir; Türk metni önlemi, nafakanın babalık davasıyla birlikte istenmesi ve babalık olasılığının kuvvetli bulunması şartlarına bağlamış, sonucu da "uygun bir nafaka" olarak belirlemiştir.

Gerekçe eski Kanun'daki bir karşılığa değinmez. Ancak 743 sayılı Kanun, babalık davasında **hükümden önce** alınacak bir önlemi 308. maddede düzenliyordu:

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Ana, zarurette olur ve müddeaaleyhin baba olduğuna karine bulunursa doğurma ve çocuğu üç ay iaşe için melhuz masraflara karşı hükümden evvel teminat göstermeğe meddeaaleyh mecbur tutulabilir. Ananın hakları, zıya tehlikesinde bulunduğu ispat edilememiş olsa dahi, yine böyledir.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 308 (mülga)

İki metin karşılaştırıldığında yaklaşım farkı açıktır. Eski hüküm, ananın **zarurette** olmasını ve davalının baba olduğuna **karine** bulunmasını arıyor; sonuç olarak da davalının doğum masrafları ile çocuğun üç aylık geçimi için **teminat** göstermesini öngörüyordu. Yeni hüküm ise ananın zaruretini aramaz, çocuğun ihtiyaçlarını esas alır; teminat yerine doğrudan **uygun bir nafakaya** karar verilmesine olanak tanır ve bu nafakayı üç ayla sınırlamaz. Eski Kanun'da babalık davasının sübutu hâlinde çocuğa bağlanacak nafaka ise ayrıca 306. maddede düzenlenmişti.

	743 sayılı Kanun m. 308	4721 sayılı Kanun m. 333
Şart	Ananın zarurette olması ve babalık karinesi	Kuvvetli babalık olasılığı
Önlem	Hükümden önce teminat	Hükümden önce uygun bir nafaka
Kapsam	Doğurma masrafları ve çocuğun üç aylık geçimi	Çocuğun ihtiyaçları

Değişiklik durumu

Madde 2002'den bu yana **değişmemiştir**; Tasarı metni Adalet Komisyonunda da değiştirilmemiştir. Uygulamadaki önemli bir gelişme, nafakanın başlangıcı konusundadır: kararlarda nafakanın dava tarihinden itibaren, babalık hükmünün kesinleşmesine kadar tedbir, kesinleşmeden sonra iştirak nafakası olarak kurulması gerektiği kabul edilmiştir.[5]

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde tek cümle olarak yürürlüğe girdi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Dava	Nafaka babalık davasıyla birlikte istenir	TMK m. 333
Şart	Hâkimin babalık olasılığını kuvvetli bulması	TMK m. 333
Sonuç	Hükümden önce uygun bir nafaka	TMK m. 333
İki aşama	Kesinleşmeye kadar tedbir, sonra iştirak	Yargıtay 2. HD, K. 2024/2812
Başlangıç	Dava tarihi	Yargıtay 2. HD, K. 2022/7925
Soybağı yoksa	Bağımsız nafaka davası sonuç vermez	Yargıtay 3. HD, K. 2015/16091
Nitelik	Davanın eki, harca tabi değil, ıslah gerekmez	Yargıtay 18. HD, K. 2013/15971
Vekâlet ücreti	Fer'i istemler için ayrıca hükmedilmez	Yargıtay 2. HD, K. 2023/2373
Hüküm	Tedbir nafakası hüküm fıkrasında gösterilmeli	Yargıtay 2. HD, K. 2025/1258
Hak sahibi	Nafaka çocuğun hakkıdır, kayyım da kanun yoluna gidebilir	Yargıtay 2. HD, K. 2026/535
Kanun yolu	Temyiz edilmeyen miktar karşı taraf yararına kazanılmış hak	Yargıtay 2. HD, K. 2011/7749

1 TBMM gerekçesine göre madde, İsviçre Medenî Kanunu'nun 282 ve 283. maddelerinden **esinlenilmiş, fakat onlardan farklı bir şekilde** kaleme alınmıştır ve babalık davası ile birlikte nafaka istenmesi hâlinde alınacak **bir geçici önlemi** düzenler. Gerekçe maddenin sonucunu da açıkça söyler: hâkim babalık olasılığını

5 Yargıtay 2. HD, 02.12.2025, E. 2025/1399, K. 2025/10521.

kuvvetli bulursa, hükümden önce çocuğun ihtiyaçlarının karşılanması için uygun bir nafakanın ödenmesine karar verebilecektir. Bu iki vurgu, maddenin iki temel özelliğini gösterir. Birincisi, burada verilen nafaka bir **geçici önlemdir**; kesin hükümle kurulan iştirak nafakasından ayrıdır. İkincisi, nafakanın dayanağı henüz kesinleşmiş bir soybağı değil, hâkimin **kuvvetli babalık olasılığı** kanaatidir. Tasarının 333. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almamış, madde Tasarıdaki hâliyle kanunlaşmıştır (S. Sayısı 723, s. 311-315).

DİKKAT

Bu maddede dikkat edilecek ilk nokta, çocuk için nafakayı **babalık davasıyla birlikte** istemektir. Soybağı kurulmamış bir çocuk için ayrı bir nafaka davası açılırsa, bakım yükümlülüğü henüz doğmadığından dava sonuç vermez.[6] İkinci nokta, hükmün **iki aşamalı** kurulmasını sağlamaktır: dava tarihinden babalık hükmünün kesinleşmesine kadar tedbir nafakası, kesinleşmeden sonra iştirak nafakası. Mahkeme doğrudan dava tarihinden iştirak nafakasına hükmederse veya tedbir nafakasını gerekçede tartışıp hükme yazmazsa kanun yoluna başvurulmalıdır.[7] Üçüncü nokta, nafaka miktarını az bulan tarafın hükmü **kendisinin temyiz etmesidir**; aksi hâlde bozmadan sonra daha yüksek bir miktar elde edilemez.[8]

II. Şartlar: Babalık Davası, Nafaka İstemi ve Kuvvetli Babalık Olasılığı

- **Dava:** Açılmış bir babalık davası (TMK m. 301).
- **İstem:** Çocuk için nafakanın babalık davasıyla birlikte istenmesi; dava dilekçesinde yer almasa da yargılama sırasında istenebilir.
- **Olasılık:** Hâkimin, davalının baba olduğu olasılığını kuvvetli bulması.
- **Takdir:** Kanun "karar verebilir" der; hâkim olasılığı ve çocuğun ihtiyacını birlikte değerlendirir.
- **Miktar:** Çocuğun ihtiyaçları ile ana ve babanın hayat koşulları ve ödeme güçleri (TMK m. 330).

Evlilik dışında doğan çocuk için babaya karşı nafaka istenebilmesinin kural olarak ön şartı, çocuk ile baba arasında **soybağının kurulmuş** olmasıdır; soybağı ana ile evlilik, tanıma veya hâkim hükmüyle kurulur (TMK m. 282). Babalık davası sonuçlanıncaya kadar ise bu bağ henüz kurulmamıştır. 333. madde, bu bekleme süresinin çocuğun aleyhine işlemesini önler: babalık davası sürerken, hâkim babalık olasılığını kuvvetli bulursa, hükümden önce nafakaya karar verebilir. Bu istisnanın dar bir sınırı vardır. Nafaka babalık davasıyla **birlikte** istenmelidir; 2

6 Yargıtay 3. HD, 19.10.2015, E. 2015/9004, K. 2015/16091.
7 Yargıtay 2. HD, 11.02.2025, E. 2024/7837, K. 2025/1258.
8 Yargıtay 2. HD, 05.05.2011, E. 2010/16919, K. 2011/7749.

soybağı kurulmamış bir çocuk için bağımsız bir nafaka davası açıldığında Yargıtay, soybağı kurulmasına yönelik bir dava açılıp açılmadığının araştırılmasını ve sonucunun beklenmesini istemiştir.[9] Babalık olasılığının kuvvetli bulunması için kanun belirli bir delil öngörmez; incelenen kararlarda bu kanaatin dayanağı Adli Tıp Kurumunun DNA incelemesine dayanan raporudur.[10] Adli Tıp Kurumu raporu babalığı gösterdiği hâlde dava tarihinden itibaren tedbir nafakasına hükmedilmemesi bozma sebebi sayılmıştır.[11]

III. Nafakanın Başlangıcı ve İki Aşaması

Dönem	Nafaka	Dayanak
Dava tarihinden önceki dönem	Hükmedilmez; doğum tarihi esas alınamaz	Yargıtay 18. HD, K. 2014/10994
Dava tarihinden babalık hükmünün kesinleşmesine kadar	Tedbir nafakası (TMK m. 333)	Yargıtay 2. HD, K. 2025/10521
Babalık hükmünün kesinleşmesinden sonra	İştirak nafakası	Yargıtay 2. HD, K. 2024/2812

3 Babalık davalarında nafakanın başlangıcı için üç tarih ileri sürülebilir: çocuğun **doğum tarihi**, **dava tarihi** ve babalık hükmünün **kesinleşme tarihi.** Kararlarda bu üç seçenekten dava tarihi benimsenmiştir. Doğum tarihinden itibaren kurulan nafaka dava tarihinden başlayacak şekilde düzeltilmiş;[12] kesinleşme tarihini esas alan bölge adliye mahkemesi kararları ise 333. maddenin hükümden önce nafaka olanağını boşa çıkardığı gerekçesiyle bozulmuş[13] veya düzeltilmiştir.[14] Dava tarihinden itibaren kurulan nafaka da tek parça değildir. Babalık hükmünün kesinleşmesine kadar ödenen kısım 333. madde uyarınca bir **tedbir nafakasıdır**; kesinleşmeden sonra ödenen kısım ise **iştirak nafakasıdır.** Mahkemenin dava tarihinden itibaren doğrudan iştirak nafakasına hükmetmesi hatalı bulunmuş,[15] iki aşamalı kurulan hüküm ise onanmıştır.[16]

4 Ananın doğum giderleri ile doğumdan önceki ve sonraki geçim giderleri ise ayrı bir kalemdir; bunlar çocuğun nafakası değil, ananın babalık davasıyla birlikte isteyebileceği mali haklardır (TMK m. 304).

9 Yargıtay 3. HD, 19.10.2015, E. 2015/9004, K. 2015/16091.
10 Yargıtay 2. HD, 10.10.2022, E. 2022/7927, K. 2022/7925.
11 Yargıtay 2. HD, 18.03.2024, E. 2023/8263, K. 2024/1812.
12 Yargıtay 18. HD, 19.06.2014, E. 2014/9156, K. 2014/10994.
13 Yargıtay 2. HD, 28.02.2022, E. 2021/10407, K. 2022/1840.
14 Yargıtay 2. HD, 10.10.2022, E. 2022/7927, K. 2022/7925.
15 Yargıtay 2. HD, 24.04.2024, E. 2024/277, K. 2024/2812.
16 Yargıtay 2. HD, 02.12.2025, E. 2025/1399, K. 2025/10521.

IV. Usul: Fer'i İstem, Harç, Islah, İhbar ve Kanun Yolu

- **Nitelik:** Babalık davasıyla birlikte istenen nafaka davanın ekidir.[17]
- **Harç:** Ayrıca harca tabi değildir.
- **Islah:** Dava dilekçesinde yer almasa da sonradan istenebilir; ıslah gerekmez.
- **Vekâlet ücreti:** Fer'i istemler için ayrıca hükmedilmez.[18]
- **İhbar ve kayyım:** Babalık davası Cumhuriyet savcısına ve Hazineye ihbar edilmeli, ana tarafından açılmışsa çocuğa kayyım atanmalıdır.[19]
- **Hüküm:** Nafaka çocuk adına kurulmalıdır;[20] tedbir nafakası hüküm fıkrasında ayrıca gösterilmelidir.[21]
- **Kanun yolu:** Nafaka çocuğun hakkıdır; kayyım miktara anneden bağımsız olarak itiraz edebilir.[22]

Babalık davasıyla birlikte istenen nafaka ayrı bir dava değil, babalık davasının **eki (fer'i)** niteliğindedir. Bu nitelikten üç sonuç çıkar: nafaka istemi ayrıca harca tabi değildir; dava dilekçesinde yer almasa bile yargılama sırasında ileri sürülebilir ve bunun için ıslah gerekmez; kabul veya reddi hâlinde bu istem için ayrıca vekâlet ücretine hükmedilmez. Babalık davasının kendine özgü usul kuralları da nafakayı etkiler. Dava Cumhuriyet savcısına ve Hazineye ihbar edilmeden ve ana tarafından açılan davada çocuğa kayyım atanmadan kurulan hüküm, nafaka dahil bozulur. Kayyım atanmışsa, nafaka çocuğun hakkı olduğundan kayyım da nafaka miktarına karşı kanun yoluna başvurabilir. Kanun yolunda son bir kural önemlidir: ilk hükümdeki nafaka miktarını yalnızca davalı temyiz etmiş ve hüküm başka bir sebeple bozulmuşsa, davacının temyiz etmediği miktar davalı yararına **usulü kazanılmış hak** oluşturur ve bozmadan sonra artırılamaz.[23] 5

V. 332. Maddeden Farkı

	TMK m. 332	TMK m. 333
Soybağının durumu	Kurulmuş veya tartışmasız	Henüz kurulmamış, babalık davası sürüyor
Dava	Çocuk için açılan nafaka davası	Babalık davasıyla birlikte nafaka istemi
Şart	Davacının istemi	Kuvvetli babalık olasılığı
Önlem	Gerekli önlemler; soybağı tespit edilmişse depo veya geçici ödeme	Hükümden önce uygun bir nafaka

17 Yargıtay 18. HD, 21.11.2013, E. 2013/11367, K. 2013/15971.
18 Yargıtay 2. HD, 11.05.2023, E. 2023/1487, K. 2023/2373.
19 Yargıtay 2. HD, 11.02.2025, E. 2024/7837, K. 2025/1258.
20 Yargıtay 18. HD, 21.10.2014, E. 2014/16150, K. 2014/14524.
21 Yargıtay 2. HD, 11.02.2025, E. 2024/7837, K. 2025/1258.
22 Yargıtay 2. HD, 19.01.2026, E. 2025/9608, K. 2026/535.
23 Yargıtay 2. HD, 05.05.2011, E. 2010/16919, K. 2011/7749.

6 332 ve 333. maddeler birlikte, çocuk nafakasına ilişkin **geçici önlemler** alt başlığını oluşturur. Ayrım, soybağının hangi aşamada olduğuna göre yapılır. Soybağı kurulmuşsa ve yalnızca nafakanın miktarı tartışılıyorsa 332. madde uygulanır (TMK m. 332). Soybağı henüz kurulmamışsa ve babalık davası sürüyorsa, hükümden önce nafakaya ancak 333. maddedeki kuvvetli babalık olasılığı şartıyla karar verilebilir.

UYGULAMA NOTU

Babalık davasında dava dilekçesine çocuk için nafaka istemi ve yargılama süresince **tedbir nafakası** istemi açıkça yazılmalıdır; unutulmuşsa yargılama sırasında da istenebilir. Mahkemeden Adli Tıp Kurumunda DNA incelemesi yapılması istenmeli; rapor babalığı gösterdiğinde, hüküm beklenmeden tedbir nafakasına karar verilmesi talep edilmelidir. Davalının gelirini gösteren bordro, SGK kaydı ve malvarlığı bilgileri için müzekkere yazılması istenmelidir. Hükümde nafakanın **çocuk adına**, dava tarihinden kesinleşmeye kadar tedbir, kesinleşmeden sonra iştirak nafakası olarak kurulup kurulmadığı kontrol edilmelidir. Nafaka miktarını az bulan davacı hükmü bu yönden **kendisi de** kanun yoluna taşımalıdır. Ananın doğum ve geçim giderlerine ilişkin mali hakları da aynı davada ayrıca istenebilir.

İÇTİHATLAR

1 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
24.04.2024 · E. 2024/277 · K. 2024/2812

Babalık davası sürerken çocuk için tedbir nafakasına hükmedilir; dava tarihinden kesinleşmeye kadar tedbir, sonrası için iştirak nafakası kurulur

Anne, çocuğun babası olduğunu ileri sürdüğü davalıya karşı babalık davası açmıştır; doğum masraflarını ve çocuk için iştirak nafakasını da istemiştir. Mahkeme önceki bozma kararına uyarak davayı kabul etti, ancak çocuk için dava tarihinden itibaren doğrudan iştirak nafakasına hükmetti ve yargılama süresi için tedbir nafakası kurmamıştır.

> *Babalık davası açılınca hakim, 4721 sayılı Kanun'un 333 üncü maddesi gereğince yargılama devam ederken çocuk yararına tedbir nafakasına hükmedebilir. İştirak nafakası ise hükmün kesinleşmesinden itibaren velayet hakkı kendisinde olmayan ebeveyn tarafından ödenen nafaka olup çocuk yararına nafakaya hükmedilirken, dava tarihinden hükmün kesinleşmesine kadar tedbir, hükmün kesinleşmesinden itibaren ise iştirak nafakasına hükmedilmesi gerekirken, dava tarihinden itibaren iştirak nafakasına hükmedilmesi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, 333. maddenin uygulamadaki **temel formülünü** verir. Babalık davası açılınca hâkim, yargılama sürerken çocuk yararına **tedbir nafakasına** hükmedebilir; iştirak nafakası ise hükmün **kesinleşmesinden** itibaren ödenen nafakadır. Bu nedenle babalık davasında çocuk için kurulacak hüküm

iki parçalıdır: dava tarihinden kesinleşmeye kadar tedbir nafakası, kesinleşmeden itibaren iştirak nafakası. Mahkemenin dava tarihinden itibaren doğrudan iştirak nafakasına hükmetmesi bu ayrımı bozduğu için hatalı bulunmuştur. Daire ayrıca, davacının talep açıklama dilekçesiyle nafaka talebini artırabileceğini gözeterek hükmedilen miktarı az bulmuş ve TMK m. 4'teki hakkaniyet ilkesine göre daha uygun bir nafaka belirlenmesini istemiştir.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
02.12.2025 · E. 2025/1399 · K. 2025/10521

Dava tarihinden babalık hükmünün kesinleşmesine kadar 333. madde uyarınca tedbir nafakası, kesinleşmeden sonra iştirak nafakası kurulması isabetlidir

Çocuk adına kayyım tarafından yürütülen babalık davasında mahkeme babalığı tespit etti ve çocuk yararına nafakaya hükmetmiştir. Bölge adliye mahkemesi, kayyımın nafaka miktarına ilişkin istinafını kısmen kabul ederek nafakayı yeniden belirlemiştir. Karar hem kayyım hem davalı tarafından temyiz edilmiştir.

> *Mahkemece dava tarihinden itibaren hükmedilen nafakanın, dava tarihinden babalık hükmünün kesinleşmesine kadar 4721 sayılı TMK 333. madde gereğince tedbir nafakasına, babalık hükmünün kesinleşmesinden itibaren ise iştirak nafakası olarak hükmedildiğinin anlaşılmasına göre...*

DEĞERLENDİRME Daire, babalık davasında nafakanın **zaman bakımından nasıl bölüneceğini** onaylayarak göstermiştir. Dava tarihinden itibaren hükmedilen nafaka, babalık hükmünün kesinleşmesine kadar 333. madde uyarınca **tedbir nafakası**, kesinleşmeden itibaren ise **iştirak nafakası** olarak kurulmuştur ve bu yapı usul ve kanuna uygun bulunmuştur. Bu ayrım yalnızca bir adlandırma değildir: tedbir nafakası 333. maddedeki geçici önlemin sonucudur ve babalık olasılığının kuvvetli bulunmasına dayanır; iştirak nafakası ise soybağının kesin olarak kurulmasının sonucudur. Karar ayrıca babalık davasında çocuğun bir **kayyım** tarafından temsil edildiğini ve nafaka miktarına kayyımın da itiraz edebildiğini gösterir.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
10.10.2022 · E. 2022/7927 · K. 2022/7925

Babalık davasında çocuk için nafaka ne doğum tarihinden ne de hükmün kesinleşmesinden, dava tarihinden itibaren başlar

Babalık davasıyla birlikte tedbir ve iştirak nafakası istendi. İlk derece mahkemesi Adli Tıp Kurumundan DNA raporu aldı, babalığı tespit etti ve çocuğun doğum tarihinden itibaren iştirak nafakasına hükmetmiştir. Bölge adliye mahkemesi ise nafakanın babalık hükmünün kesinleşmesinden itibaren ödenmesine karar vermiştir.

> *Türk Medeni Kanunu m. 333 hükmünde açıkça düzenlendiği üzere babalık davası ile birlikte nafaka istenebilir ve hâkim, babalık olasılığını kuvvetli bulursa, hükümden önce çocuğun ihtiyaçları için uygun bir nafakaya karar verebilir. Açıklanan nedenlerle, davalının çocuğun babası olduğu da sabit olduğuna göre*

dava tarihinden itibaren nafakaya hükmedilmesi gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir.

DEĞERLENDİRME Nafakanın **başlangıç tarihi**, babalık davalarında sonucu doğrudan etkileyen bir sorudur. Bu karar iki uç çözümü de reddeder. İlk derece mahkemesinin benimsediği **doğum tarihi**, dava öncesi dönemi de kapsadığı için kabul edilmemiş; bölge adliye mahkemesinin benimsediği **kesinleşme tarihi** ise 333. maddenin hükümden önce nafaka olanağını boşa çıkardığı için hatalı bulunmuştur. Daire'ye göre davalının çocuğun babası olduğu sabit olduğunda nafakaya **dava tarihinden** itibaren hükmedilmelidir. Aynı sonuca kapatılan 18. Hukuk Dairesi de varmış ve doğum tarihinden itibaren kurulan nafakayı dava tarihinden başlayacak şekilde düzeltmiştir.[24] 2022'deki bir başka kararda da kesinleşme tarihini esas alan bölge adliye mahkemesi kararı bozulmuştur.[25]

4 **YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ**
19.10.2015 · E. 2015/9004 · K. 2015/16091

Soybağı kurulmadan babaya karşı nafaka istenemez; babalık davası açılmışsa sonucu beklenmelidir

Davacı, davalıdan evlilik dışı bir çocuğu olduğunu ileri sürerek kendisi ve çocuk için nafaka istemiştir. Davalı çocuğun babası olmadığını savunmuştur. Çocuk ile davalı arasında tanıma, evlilik veya hâkim hükmüyle kurulmuş bir soybağı yoktu; mahkeme yine de davayı kısmen kabul etmiştir.

> *Bu durumda, soy bağının hüküm ve sonucu olan bakım yükümlülüğü henüz davalı için gerçekleşmemiştir. Öyle ise, çocukla davalı baba arasında soy bağı kurulmasına yönelik olarak dava açılıp açılmadığı araştırılarak, açılmışsa sonucunun beklenmesi ve hasıl olarak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi doğru değildir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, 333. maddenin **sınırını** çizer. Evlilik dışı doğan çocuk için babaya karşı nafaka istenebilmesi, çocuk ile baba arasında **soybağının kurulmuş** olmasına bağlıdır; soybağı ise ana ile evlilik, tanıma veya hâkim hükmüyle kurulur. Soybağı kurulmamışsa bakım yükümlülüğü de henüz doğmamıştır. 333. madde bu kuralın istisnasını tanır: nafaka **babalık davasıyla birlikte** istenirse ve hâkim babalık olasılığını kuvvetli bulursa hükümden önce nafakaya karar verilebilir. Bağımsız açılan bir nafaka davasında bu olanak yoktur. Daire bu durumda soybağı kurulmasına yönelik bir dava açılıp açılmadığının araştırılmasını, açılmışsa sonucunun beklenmesini istemiştir. Aynı Dairenin 2014 tarihli bir kararında ise soybağı kurulmamış çocuklar için nafaka isteminin reddi gerektiği belirtilmiştir.[26] Uygulamadaki sonuç açıktır: soybağı kurulmamış bir çocuk için nafaka, babalık davasıyla birlikte istenmelidir.

24 Yargıtay 18. HD, 19.06.2014, E. 2014/9156, K. 2014/10994.
25 Yargıtay 2. HD, 28.02.2022, E. 2021/10407, K. 2022/1840.
26 Yargıtay 3. HD, 22.12.2014, E. 2014/20369, K. 2014/16994.

5 **YARGITAY (KAPATILAN) 18. HUKUK DAİRESİ**
21.11.2013 · E. 2013/11367 · K. 2013/15971

Babalık davasında istenen nafaka davanın ekidir; harca tabi değildir ve dava dilekçesinde yer almasa bile sonradan istenebilir

Babalığın tespiti davasında mahkeme babalığı tespit etmiştir. Çocuklar için nafaka istemini ise dava dilekçesinde yer almadığı ve ıslahla yeni talep eklenemeyeceği gerekçesiyle reddetmiştir. Karar iki tarafça temyiz edilmiştir.

> *Babalık davası içinde istenen nafakalar davanın eki niteliğinde olduğundan harca tabi olmadığı gibi Türk Medeni Kanunu'nun 333. maddesi uyarınca babalık davası ile birlikte nafaka istenir ve hakim, babalık olasılığını kuvvetli bulursa, hükümden önce çocuğun ihtiyaçları için uygun bir nafakaya karar verebilir. Babalık davasının eki niteliğinde olup dava dilekçesinde yer almayan ve daha sonra istenen çocuk için nafaka isteklerinde ıslahtan ya da davanın genişletilmesinden söz edilemez.*

DEĞERLENDİRME Karar, babalık davasıyla birlikte istenen nafakanın **usul bakımından niteliğini** açıklar. Bu nafaka ayrı bir dava değil, babalık davasının **eki (fer'i)** niteliğindedir; bu nedenle ayrıca harca tabi değildir. Daha önemlisi, dava dilekçesinde yer almasa bile yargılama sırasında istenebilir; bu istem için **ıslah** veya iddianın genişletilmesi yasağı gündeme gelmez. Mahkemenin istemi bu gerekçeyle reddetmesi bozma sebebi sayılmış, tarafların ekonomik ve sosyal durumu, ödeme güçleri ve çocuğun ihtiyaçları gözetilerek uygun nafaka belirlenmesi istenmiştir. Kararın dayandığı mantık 333. maddedir: kanun nafakanın babalık davasıyla birlikte istenmesini öngördüğüne göre bu istem davanın doğal bir parçasıdır.

6 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
11.05.2023 · E. 2023/1487 · K. 2023/2373

Babalık davasıyla birlikte istenen çocuk nafakası ve ananın mali hakları için ayrı harç ve ayrı vekâlet ücreti yoktur

Babalığın hükmen tespiti davasında ananın mali hakları ile çocuk için nafaka da istendi. Mahkeme, babalık davası ile bu istemler için üç ayrı vekâlet ücretine hükmetmiştir; davalı kararı temyiz etmiştir.

> *Babalığın hükmen tespiti davası ile birlikte açılan ve babalığın fer'î niteliğinde olan 4721 sayılı Kanun'un 304 üncü maddesinde yazılı ananın mali haklarına ilişkin talepler ve aynı Kanun'un 182 nci maddesinde yazılı çocuk için nafaka istekleri ayrıca harca tabi olmadığı gibi, kabul veya reddi halinde bu talepler yönünden ayrıca vekâlet ücretine hükmedilmez.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, babalık davasıyla birlikte istenen nafakanın **fer'i** niteliğinin mali sonucunu gösterir. Babalık davasıyla birlikte ileri sürülen ananın mali haklarına ilişkin talepler ile çocuk için nafaka istekleri, babalık davasının fer'i olduğundan ayrıca harca tabi değildir ve kabul ya da reddedilmeleri hâlinde bunlar için **ayrıca vekâlet ücretine** hükmedilmez. Mahkemenin babalık, mali haklar ve nafaka için üç ayrı vekâlet ücretine hükmetmesi bu nedenle hatalı bulunmuş, hüküm

düzeltilerek onanmıştır. Aynı ilke eski kararlarda da vardır: babalık davasıyla birlikte istenen nafaka davanın eki olduğundan, belirlenen nafaka üzerinden ayrıca vekâlet ücretine hükmolunamaz.[27]

7 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
11.02.2025 · E. 2024/7837 · K. 2025/1258

Gerekçede tedbir nafakası tartışılıp hükümde ona yer verilmemesi çelişkidir; babalık davası ihbar edilmeden ve çocuğa kayyım atanmadan hüküm kurulamaz

Anne, babalık davasıyla birlikte tazminat ve çocuk için nafaka istemiştir. Bölge adliye mahkemesi gerekçesinde takdir edilen tedbir nafakasının az olduğunu tespit etmiştir; ancak hüküm bölümünde tedbir nafakası hakkında karar vermedi, yalnızca iştirak nafakasına hükmetmiştir. Dava ayrıca Cumhuriyet savcısına ve Hazineye ihbar edilmemiş, çocuğa kayyım atanmamıştı.

> *Kabule göre de, Bölge Adliye Mahkemesince hükmün gerekçe bölümünde, tarafların mahkemece araştırılan sosyal ve ekonomik durumları ile taleplerin niteliği ve günün ekonomik koşulları, babanın gelir durumu da dikkate alındığında, takdir edilen tedbir nafakası miktarının az olduğu yönünden tespit yapıldığı ancak hüküm bölümünde tedbir nafakası yönünden karar verilmediği sadece iştirak nafakası yönünden hüküm kurulduğu bu haliyle gerekçe ile hüküm fıkrası arasında çelişki oluşturulduğu anlaşılmış olup, kararın bu yönüyle de bozulmasına karar verilmesi gerekmiştir.*

DEĞERLENDİRME Karar iki ayrı usul dersini birlikte verir. Birincisi, 333. madde uyarınca babalık davasında çocuk için **tedbir nafakası** istenmişse bu istem hakkında hüküm fıkrasında açıkça karar verilmelidir. Gerekçede tedbir nafakasının miktarı tartışılıp hükümde yalnızca iştirak nafakasına yer verilmesi, gerekçe ile hüküm arasında **çelişki** yaratır ve bozma sebebidir. İkincisi, babalık davası TMK m. 301 uyarınca **Cumhuriyet savcısına ve Hazineye** ihbar edilmeli, dava ana tarafından açılmışsa çocuğa **kayyım** atanmalıdır; bu yapılmadan esasa girilerek kurulan hüküm bütünüyle bozulur. Aynı yönde, Adli Tıp Kurumu raporu babalığı gösterdiği hâlde dava tarihinden itibaren tedbir nafakasına hükmedilmemesi de bozma sebebi sayılmıştır.[28]

8 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
19.01.2026 · E. 2025/9608 · K. 2026/535

Babalık davasında hükmedilen nafaka çocuğun hakkıdır; kayyım nafaka miktarını anneden bağımsız olarak istinaf edebilir

Babalık davasında mahkeme babalığı tespit etti ve çocuk yararına nafakaya hükmetmiştir. Çocuğa, annesiyle menfaat çatışması nedeniyle temsil kayyımı atanmıştı. Kayyım nafaka miktarını istinaf etmiştir; bölge adliye mahkemesi, nafaka annenin

27 Yargıtay 2. HD, 05.05.2011, E. 2010/16919, K. 2011/7749.
28 Yargıtay 2. HD, 18.03.2024, E. 2023/8263, K. 2024/1812.

talebine istinaden hükmedildiği için kayyımın istinaf hakkı bulunmadığı gerekçesiyle başvuruyu usulden reddetmiştir.

> *Babalık davası ile birlikte anne tarafından talep edilen nafaka çocuk yararına hükmedilen bir nafakadır. Annenin kendisi yararına babalık davası ile birlikte nafaka talep etme hakkı bulunmamaktadır. Menfaat çatışmasına ilişkin hükmün amacı, çocuğun annesi tarafından yeterince korunamaması tehlikesini ortadan kaldırmaktır. Çocuğun üstün yararına ilişkin işlerde usul kuralları çocuğun aleyhine olacak şekilde yorumlanamaz. İştirak nafakası çocuk yararına hükmedildiğine göre; çocuk yararına hükmedilecek nafakayı, velâyeten annesi veya Mahkeme kararı ile atanan temsil kayyımı talep edebilir. Bu talep hakkı ve verilen karara karşı istinaf veya temyiz yoluna başvurma hakları birbirlerinden bağımsız olup bu hakkın kullanılması için diğerinin işlem yapmasına gerek yoktur. Çünkü aslında nafaka, çocuğun hakkıdır. Kayyım ve veli aynı hakka temsil hakkına münferit olarak sahiptir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, babalık davasıyla birlikte istenen nafakanın **kime ait olduğunu** netleştirir. Daire'ye göre bu nafaka çocuk yararına hükmedilen bir nafakadır; annenin kendi yararına babalık davasıyla birlikte nafaka isteme hakkı yoktur. Nafaka çocuğun hakkı olduğundan, bu hakkı **velâyeten anne** de, mahkemece atanan **temsil kayyımı** da talep edebilir ve karara karşı kanun yoluna birbirinden bağımsız olarak başvurabilir. Menfaat çatışması nedeniyle kayyım atanmasının amacı, çocuğun annesi tarafından yeterince korunamaması tehlikesini gidermektir; bu nedenle usul kuralları çocuğun aleyhine yorumlanamaz. Bölge adliye mahkemesinin kayyımın istinafını usulden reddetmesi, çocuğun üstün yararına aykırı bulunarak bozulmuştur.

9 **YARGITAY (KAPATILAN) 18. HUKUK DAİRESİ**
21.10.2014 · E. 2014/16150 · K. 2014/14524

Babalık davasında hükmedilen nafaka, infazda tereddüt yaratmayacak şekilde çocuk adına kurulmalıdır

Babalığın tespiti, nafaka ve maddi tazminat istendi. Mahkeme davayı kabul etti ve nafakaya hükmetmiştir; ancak hükümde nafakanın çocuk adına olduğu belirtilmeden doğrudan davacıya verilmesine karar vermiştir.

> *Dava dilekçesinde çocuk için nafaka istenildiği halde hükümde 300,00 TL nafakaya hükmedilmiş ancak kararın infazına tereddüt oluşturacak şekilde bu nafakanın davacıya verilmesine karar verilmiş olması doğru değil ise de, bu yanılgının giderilmesi yeniden yargılamayı gerektirmediğinden gerekçeli kararın hüküm fıkrasının 2 numaralı bendinde yer alan "Davacıya " ibaresinden önce "Çocuk adına " ibaresi yazılmak suretiyle...*

DEĞERLENDİRME Karar küçük görünen ama sonuç doğuran bir **hüküm yazımı** sorununa ilişkindir. Babalık davasıyla birlikte istenen nafaka çocuğun nafakasıdır; hükümde nafakanın yalnızca davacıya verilmesine karar verilmesi, nafakanın kimin için ödeneceği konusunda **infazda tereddüt** yaratır. Daire, hükme çocuk adına

ibaresini ekleyerek düzeltmiştir. Bu yaklaşım, nafakanın çocuğun hakkı olduğunu vurgulayan güncel kararlarla da uyumludur.[29] Uygulamada dava dilekçesinde ve hükümde nafakanın **çocuk yararına**, velâyet sahibi veya kayyım aracılığıyla ödenmek üzere istenmesi gerekir.

10 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
05.05.2011 · E. 2010/16919 · K. 2011/7749

Bozmadan sonra, temyiz edilmeyen nafaka miktarı karşı taraf yararına usulü kazanılmış hak oluşturur ve artırılamaz

Babalık davasıyla birlikte çocuk için nafaka istendi. İlk hükümde çocuk için dava tarihinden itibaren belirli bir miktar, karar tarihinden itibaren daha yüksek bir miktar nafakaya hükmedilmiştir. Davacı bu hükmü temyiz etmemiştir; hüküm yalnızca davalının temyizi üzerine nafakaya yürütülen faiz yönünden bozulmuştur. Bozmadan sonra mahkeme nafakayı daha yüksek bir miktara çıkardı.

> *Bu durumda ilk hükümde belirlenen aylık nafaka miktarı bakımından davalı yararına usulü kazanılmış hak oluşmuştur. Davalı yararına oluşan usulü kazanılmış hak, yeni bir hükümle ortadan kaldırılamaz. Bu husus dikkate alınmaksızın,bozmadan sonra bu defa çocuk için karar tarihinden itibaren aylık 125 Tl. nafakaya hükmedilmesi usul ve yasaya aykırıdır.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, babalık davasındaki nafaka hükmünün kanun yolundaki **kaderini** gösterir. İlk hükümdeki nafaka miktarını yalnızca davalı temyiz etmiş ve hüküm başka bir sebeple bozulmuşsa, davacının temyiz etmediği miktar bakımından davalı yararına **usulü kazanılmış hak** doğar. Mahkeme bozmadan sonra bu miktarı davalı aleyhine artıramaz. Kararın uygulamaya dersi açıktır: nafaka miktarını az bulan taraf, hükmü o yönden de **kendisi temyiz** etmelidir; aksi hâlde yeniden yargılamada daha yüksek bir nafaka elde edemez. Karar ayrıca babalık davasıyla birlikte istenen nafakanın davanın eki olduğunu ve belirlenen nafaka üzerinden ayrıca vekâlet ücretine hükmolunamayacağını hatırlatır.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 282:** Soybağının kurulması.
- **TMK m. 301:** Babalık davası.
- **TMK m. 303:** Babalık davasında hak düşürücü süre.
- **TMK m. 304:** Ananın mali hakları.
- **TMK m. 327:** Bakım ve eğitim giderlerinin kapsamı.
- **TMK m. 329:** Nafaka davası açma hakkı.
- **TMK m. 330:** Nafaka miktarının takdiri.
- **TMK m. 332:** Nafaka davasında geçici önlemler.
- **TMK m. 334:** Nafaka için güvence verilmesi.

29 Yargıtay 2. HD, 19.01.2026, E. 2025/9608, K. 2026/535.

MADDE

334

D. Çocukların bakım ve eğitim giderlerini karşılama

VII. Güvence verilmesi

KANUN METNİ

Ana ve baba nafaka yükümlülüklerini sürekli olarak ve ısrarla yerine getirmezlerse ya da kaçma hazırlığı içinde bulundukları, mallarını gelişigüzel harcadıkları veya heba ettikleri kabul edilebilirse hâkim, gelecekteki nafaka yükümlülüklerine ilişkin olarak uygun bir güvencenin sağlanmasına veya gerektiğinde diğer önlemlerin alınmasına karar verebilir.

MADDE ÖZETİ

TMK m. 334, çocuğun gelecekteki nafakasını güvence altına alır. Madde üç **seçimlik** hâl sayar: ana veya babanın nafaka yükümlülüğünü **sürekli olarak ve ısrarla** yerine getirmemesi, **kaçma hazırlığı** içinde bulunması ya da mallarını **gelişigüzel harcaması veya heba etmesi.** Bu hâllerden biri kabul edilebilirse hâkim, **gelecekteki** nafaka yükümlülükleri için uygun bir güvencenin sağlanmasına veya gerektiğinde diğer önlemlerin alınmasına karar verebilir. Gerekçeye göre güvencenin türü hâkimin takdirindedir: rehin gibi aynî ya da kefalet gibi şahsî bir güvence istenebileceği gibi, belli bir miktar paranın hâkimin göstereceği bir banka hesabına depo edilmesi de istenebilir. Bir kararda 334. maddeye dayanılarak taşınmazların tapu kaydına tedbir şerhi konulduğu görülmekte; bu şerhi kaldırmakla görevli mahkemenin, tedbiri koyan aile mahkemesi olduğu kabul edilmiştir.[1] Geçmişte ödenmemiş nafaka için ise icra takibi ve İİK m. 344'teki tazyik hapsi yoluna başvurulur.

TEMEL KAVRAMLAR

Güvence	Gelecekteki nafaka borcunun ödenmesini sağlamak için verilen teminat.
Aynî güvence	Belirli bir mal üzerinde kurulan güvence, örneğin rehin veya ipotek.

1 Yargıtay 14. HD, 20.11.2008, E. 2008/12262, K. 2008/14361.

Şahsî güvence	Üçüncü bir kişinin borçtan sorumlu olmayı üstlenmesi, örneğin kefalet.
Diğer önlemler	Güvence dışında hâkimin gerekli gördüğü önlemler, örneğin bankaya depo veya tapu kaydına şerh.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde 334- Yürürlükteki Kanunda bulunmayan bu madde, İsviçre Medenî Kanununun 292 nci maddesini örnek almaktadır. Maddede, ana ve babanın nafaka yükümlülüklerini ileride de yerine getirmeyeceklerine dair veri oluşturan bazı hâller sayılmakta ve bunların varlığı hâlinde hâkimin, ana ve babayı uygun bir güvence sağlamaya mahkûm edebileceği yahut başka önlemlerin alınmasına karar verebileceği hükme bağlanmaktadır. Maddeye göre, güvence sağlanmasını veya başka önlemler alınmasını gerektiren hâller, seçimlik olarak, ana ve babanın nafaka yükümlülüklerini sürekli olarak ve ısrarla yerine getirmemeleri veya kaçma hazırlığı içinde bulunduklarının anlaşılması ya da mallarını gelişigüzel harcadıklarının yahut heba ettiklerinin açıkça görülmesidir. Bu koşullardan biri kendi açısından gerçekleşmiş olan nafaka yükümlüsünden istenebilecek güvencenin veya bunun dışında alınacak önlemlerin ne olduğu maddede belirtilmemiş, bu hususta hâkime takdir yetkisi bırakılmıştır. Böylece, istenecek güvence aynî veya şahsî bir güvence (rehin veya kefalet) olabileceği gibi, alınacak diğer önlem de örneğin belli bir miktar paranın hâkimin göstereceği bir banka hesabına depo edilmesi olabilir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 125-126*

Gerekçe, maddenin **üç yönünü** açıkça ortaya koyar. Birincisi amaçtır: sayılan hâller, ana ve babanın nafaka yükümlülüklerini **ileride de** yerine getirmeyeceklerine dair veri oluşturur; madde bu nedenle geleceğe dönük bir koruma aracıdır. İkincisi şartların niteliğidir: hâller **seçimlidir** ve biri yeterlidir. Gerekçe bu hâlleri tarif ederken "anlaşılması" ve "açıkça görülmesi" ifadelerini kullanır; bu, soyut bir endişenin değil, somut verilerin arandığını gösterir. Üçüncüsü önlemin türüdür: kanun güvenceyi ve diğer önlemleri saymamış, **hâkimin takdirine** bırakmıştır. Gerekçenin verdiği örnekler, yani rehin, kefalet ve bir banka hesabına para yatırılması, bu takdirin sınırsız olmadığını, gelecekteki nafakayı karşılamaya yönelik ve onunla orantılı önlemler olması gerektiğini de gösterir.

Gerekçenin belirttiği gibi, **eski Kanun'da bu maddenin karşılığı yoktur.** 743 sayılı Kanun'da çocuk nafakasının gelecekteki ödemesi için güvence istenmesini genel olarak düzenleyen bir hüküm bulunmuyordu. 4721 sayılı Kanun, İsviçre Medenî Kanunu'nun 292. maddesini örnek alarak bu olanağı kanun metnine yazmıştır.

	743 sayılı Kanun	4721 sayılı Kanun m. 334
Gelecekteki nafaka için güvence	Genel bir hüküm yoktu	Sürekli ödememe, kaçma hazırlığı veya malların heba edilmesi hâlinde
Önlemin türü	Genel bir hüküm yoktu	Uygun bir güvence veya diğer önlemler, hâkimin takdiriyle

Değişiklik durumu

Madde 2002'den bu yana **değişmemiştir**; Tasarı metni Adalet Komisyonunda da değiştirilmemiştir.

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde tek cümle olarak yürürlüğe girdi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Birinci hâl	Nafakanın sürekli ve ısrarla ödenmemesi	TMK m. 334
İkinci hâl	Kaçma hazırlığı	TMK m. 334
Üçüncü hâl	Malların gelişigüzel harcanması veya heba edilmesi	TMK m. 334
Hâllerin niteliği	Seçimlik; biri yeterli	Gerekçe, s. 125
Konu	Gelecekteki nafaka yükümlülükleri	TMK m. 334
Önlem	Uygun bir güvence veya gerektiğinde diğer önlemler	TMK m. 334
Güvencenin türü	Hâkimin takdirinde; rehin, kefalet, bankaya depo	Gerekçe, s. 126
Tapu şerhi	Kaldırmakla görevli mahkeme aile mahkemesidir	Yargıtay 14. HD, K. 2008/14361
Geçmiş nafaka	İcra takibi ve İİK m. 344 tazyik hapsi	İİK m. 344

TBMM gerekçesine göre madde, **yürürlükteki Kanun'da bulunmayan** bir hükümdür ve İsviçre Medenî Kanunu'nun 292. maddesini örnek almıştır. Gerekçe maddeyi, ana ve babanın nafaka yükümlülüklerini **ileride de** yerine getirmeyeceklerine dair veri oluşturan hâllerin sayıldığı bir düzenleme olarak tanımlar. Bu tanım maddenin amacını gösterir: 334. madde geçmişte ödenmeyen nafakanın tahsili için değil, **gelecekteki** nafakanın ödenmesini güvence altına almak içindir. Gerekçe iki noktayı daha açıklar. Birincisi, sayılan hâller **seçimliktir**; biri gerçekleşmişse güvence istenebilir. İkincisi, güvencenin ve diğer önlemlerin ne olacağı maddede belirtilmemiş, **hâkimin takdirine** bırakılmıştır: rehin gibi aynî, kefalet gibi şahsî bir güvence ya da belli bir miktar paranın hâkimin göstereceği bir banka hesabına depo edilmesi söz konusu olabilir. Tasarının 334. maddesi Adalet Komisyonunun değişiklik listesinde yer almamış, madde Tasarıdaki hâliyle kanunlaşmıştır (S. Sayısı 723, s. 311-315). 1

DİKKAT

Bu maddede dikkat edilecek ilk nokta, 334. maddenin **geçmiş borç** için değil, **gelecekteki nafaka** için olduğudur. Ödenmemiş aylar için icra takibi yapılır; nafaka kararına uymayan borçlu hakkında alacaklının şikâyeti üzerine İİK m. 344 uyarınca üç aya kadar tazyik hapsine karar verilir. İkinci nokta, güvence istemini **somut verilerle** desteklemektir: ödenmeyen dönemleri gösteren icra dosyaları, yurt dışına yerleşme hazırlığını gösteren belgeler veya malların elden çıkarıldığını gösteren tapu ve banka kayıtları dosyaya konulmalıdır. Üçüncü nokta görevle ilgilidir: 334. maddeye dayanılarak konulan bir tapu şerhini kaldırmakla görevli mahkeme, şerhi koyan aile mahkemesidir.[2]

II. Güvence İstenebilecek Hâller

Hâl	Gösterilecek husus	Örnek delil
Nafakanın sürekli ve ısrarla ödenmemesi	Tek seferlik gecikme değil, süreklilik ve ısrar	İcra dosyaları, ödeme dökümleri, banka kayıtları
Kaçma hazırlığı	Yükümlünün ödemeden kurtulmak için ülkeyi veya bulunduğu yeri terk etme hazırlığı	Yurt dışında iş veya oturum başvurusu, taşınma hazırlığı, tanık
Malların gelişigüzel harcanması veya heba edilmesi	Malvarlığının amaçsızca tüketilmesi veya elden çıkarılması	Tapu ve araç kayıtları, satış ve devir işlemleri, banka hareketleri

2 Madde güvence için üç **seçimlik** hâl sayar; birinin gerçekleşmesi yeterlidir. Hâllerin ortak noktası, geçmişteki veya bugünkü bir davranıştan yola çıkarak **gelecekteki** ödemenin tehlikede olduğunun anlaşılmasıdır. Gerekçe bunu açıkça söyler: sayılan hâller, ana ve babanın nafaka yükümlülüklerini **ileride de** yerine getirmeyeceklerine dair veri oluşturur. Birinci hâlde kanun iki sıfat kullanır: ödememe **sürekli** ve **ısrarlı** olmalıdır. Tek bir ayın gecikmesi veya geçici bir ödeme güçlüğü bu ölçüyü karşılamaz; tekrarlanan ve ödeme olanağına rağmen süren bir ödememe gerekir. İkinci ve üçüncü hâllerde ise ödememe henüz gerçekleşmemiş olabilir; yükümlünün kaçma hazırlığı veya mallarını gelişigüzel harcaması, gelecekteki nafakayı tehlikeye soktuğu için yeterlidir. Kanun burada "kabul edilebilirse" ifadesini kullanır; gerekçe ise bu hâllerin "açıkça görülmesinden" söz eder. İki ifade birlikte okunduğunda hâkimin kesin ispat değil, somut verilere dayanan **güçlü bir kanaat** araması gerektiği sonucuna varılabilir.

2 Yargıtay 14. HD, 20.11.2008, E. 2008/12262, K. 2008/14361.

III. Güvence ve Diğer Önlemler

- **Aynî güvence:** Rehin veya ipotek gibi, belirli bir mal üzerinde kurulan güvence.
- **Şahsî güvence:** Kefalet gibi, üçüncü bir kişinin sorumluluğu üstlenmesi.
- **Bankaya depo:** Belli bir miktar paranın hâkimin göstereceği bir banka hesabına yatırılması.
- **Tapu şerhi:** Taşınmazların elden çıkarılmasını önlemek için tapu kaydına tedbir şerhi.[3]
- **Ölçü:** Güvence, gelecekteki nafaka yükümlülüğüyle **uygun** olmalıdır.

3 Kanun güvencenin veya diğer önlemlerin ne olacağını saymamış, bunu hâkime bırakmıştır. Gerekçe örnek verir: istenecek güvence aynî veya şahsî bir güvence, yani rehin veya kefalet olabileceği gibi, alınacak diğer önlem örneğin belli bir miktar paranın hâkimin göstereceği bir banka hesabına depo edilmesi olabilir. Bir kararda aile mahkemesi, 334. maddeye dayanarak üç taşınmazın tapu kaydına tedbir şerhi koymuştur; Yargıtay bu şerhin amacını, kayıt malikinin taşınmazı kendi iradesiyle devretmesinin önüne geçmek olarak açıklamıştır.[4] Önlemin ölçüsü kanundaki **uygun** kelimesidir: güvence, gelecekteki nafaka yükümlülüğünü karşılayacak düzeyde olmalı, yükümlünün bütün malvarlığını gereksiz yere bağlamamalıdır.

IV. Usul: Görevli Mahkeme, İstem ve Kaldırma

- **Görevli mahkeme:** Aile mahkemesi (4787 s. K. m. 4).
- **Kim ister:** Madde istemden söz etmez; güvence istemi nafaka alacaklısı tarafından ileri sürülebilir, örneğin velâyet sahibi ebeveyn.
- **Hangi davada:** Nafaka davasıyla veya nafakanın artırılması davasıyla birlikte ya da ayrıca.
- **Deliller:** İcra dosyaları, banka ve tapu kayıtları, yurt dışına çıkış hazırlığını gösteren belgeler, tanık.
- **Kaldırma:** Tedbir şerhini kaldırmakla görevli mahkeme, şerhi koyan aile mahkemesidir.

4 Güvence istemi uygulamada nafaka davasıyla birlikte ileri sürülebilir. Bir örnekte kadın, iştirak nafakasının artırılmasını isterken, yükümlünün nafakayı sürekli olarak ve ısrarla ödemediğini ve beş ayrı icra takibi başlattığını belirterek 334. madde uyarınca gelecekteki nafaka yükümlülükleri için güvence de istemiştir; kadının istinaf başvurusu esastan reddedilmiş, karar Yargıtay'a yalnızca erkek tarafından taşındığı için güvence istemi temyiz incelemesine konu olmamıştır.[5]

3 Yargıtay 14. HD, 20.11.2008, E. 2008/12262, K. 2008/14361.
4 Yargıtay 14. HD, 20.11.2008, E. 2008/12262, K. 2008/14361.
5 Yargıtay 2. HD, 22.05.2024, E. 2024/2915, K. 2024/3726.

Güvence olarak bir taşınmazın tapu kaydına şerh konulmuşsa, bu şerhi kaldırmak için başka bir mahkemede dava açılamaz; tapu sicil müdürü de şerhi kendiliğinden kaldıramaz. Şerhi kaldırmakla görevli mahkeme, şerhi koyan aile mahkemesidir.[6]

V. Geçmiş Nafaka Borcu: İcra Takibi ve İİK m. 344

1. madde **gelecekteki** nafaka için güvence sağlar; ödenmemiş aylar için ise icra hukukunun yolları kullanılır. Nafaka kararı ilam niteliğindedir ve icra takibine konu edilebilir. Bunun yanında İcra ve İflas Kanunu'nun 344. maddesi, nafakaya ilişkin kararların gereğini yerine getirmeyen borçlu hakkında, alacaklının şikâyeti üzerine **üç aya kadar tazyik hapsine** karar verileceğini öngörür. Tazyik hapsi için icra takibine başlanmış ve icra emrinin tebliğ edilmiş olması, icra emrinin tebliği ile şikâyet tarihi arasında en az bir aylık cari nafaka borcunun bulunması ve şikâyetin süresinde yapılması gerekir; bu nedenle takip talebinde işleyecek aylık nafaka da istenmelidir.[7] Hapsin uygulanmasına başlandıktan sonra kararın gereği yerine getirilirse borçlu tahliye edilir. Borçlu nafakanın kaldırılması veya azaltılması davası açmışsa, ileri sürdüğü sebepler göz önünde bulundurularak tazyik hapsinin uygulanması bu davanın sonuna bırakılabilir (TMK m. 331).

	TMK m. 334	İİK m. 344
Amaç	Gelecekteki nafakayı güvence altına almak	Ödenmeyen nafakanın ödenmesini sağlamak
Şart	Sürekli ve ısrarlı ödememe, kaçma hazırlığı veya malların heba edilmesi	Nafaka kararının gereğinin yerine getirilmemesi
Sonuç	Güvence veya diğer önlemler	Üç aya kadar tazyik hapsi
Mahkeme	Aile mahkemesi	İcra ceza mahkemesi

VI. Eşler Arasındaki Benzer Önlemlerden Farkı

	TMK m. 198 ve 199	TMK m. 334
Kimin için	Eşler arasındaki yükümlülükler	Çocuğun nafakası
Önlem	Borçlulara ödemenin diğer eşe yapılması emri; tasarruf yetkisinin sınırlanması	Uygun bir güvence veya diğer önlemler
Zaman	Evlilik birliği sürerken	Nafaka yükümlülüğü sürdükçe

5 Eşler arasında benzer koruma araçları evliliğin genel hükümlerinde yer alır: eşlerden biri birliğin giderlerine katılma yükümlülüğünü yerine getirmezse hâkim

6 Yargıtay 14. HD, 20.11.2008, E. 2008/12262, K. 2008/14361.
7 Yargıtay 12. HD, 26.09.2023, E. 2023/5270, K. 2023/5343.

onun borçlularına ödemeyi diğer eşe yapmalarını emredebilir (TMK m. 198); ailenin ekonomik varlığının korunması gerektirdiğinde tasarruf yetkisi de sınırlanabilir (TMK m. 199). 334. madde ise çocuğun nafakasına özgü bir güvence düzenler ve evliliğin devam edip etmediğine bakmaz.

UYGULAMA NOTU

Nafaka alacaklısı güvence istemini somut verilerle kurmalıdır: ödenmeyen aylar icra dosyalarıyla, yurt dışına yerleşme veya taşınma hazırlığı belgelerle, malların elden çıkarıldığı tapu, araç ve banka kayıtlarıyla gösterilmelidir. İstemde güvencenin türü de belirtilmelidir: taşınmaz üzerinde ipotek veya tedbir şerhi, kefil gösterilmesi ya da belirli bir tutarın bankaya depo edilmesi. Güvence istemi nafaka davasıyla veya artırım davasıyla birlikte ileri sürülebilir. Geçmiş aylar için ayrıca icra takibi yapılmalı; nafaka kararına uyulmuyorsa İİK m. 344 uyarınca icra ceza mahkemesine şikâyette bulunulmalıdır. **Nafaka yükümlüsünün** ödeme güçlüğü varsa nafakanın azaltılması davası açılmalı ve ödemeler belgelendirilmelidir; güvence olarak konulan bir tapu şerhinin kaldırılması ancak şerhi koyan aile mahkemesinden istenebilir.

İÇTİHATLAR

1 YARGITAY (KAPATILAN) 14. HUKUK DAİRESİ
20.11.2008 · E. 2008/12262 · K. 2008/14361

334. madde uyarınca taşınmazların tapu kaydına tedbir şerhi konulabilir; şerhi kaldırmakla görevli mahkeme, tedbiri koyan aile mahkemesidir

Bir aile mahkemesi, önünde görülen bir davada 334. maddeye dayanarak üç taşınmazın tapu kaydına ihtiyati tedbir şerhi konulmasına karar vermişti. Şerhin terkini için asliye hukuk mahkemesinde ayrı bir dava açılmıştır; davalı, uyuşmazlığın aile mahkemesinde görülmesi gerektiğini savunmuştur. Asliye hukuk mahkemesi davayı kabul etmiştir.

> *Tapu kayıtlarına ihtiyati tedbir şerhi konulmasında amaç, tapu kayıt malikinin iradesiyle o taşınmazı temlik etmesinin önüne geçmektir. İhtiyati tedbir dava açılmadan önce en az masrafla ve en çabuk nerede yerine getirilmesi mümkün ise o yer mahkemesinden, dava açıldıktan sonra ise, ancak davaya bakmakta olan mahkemeden istenebilir. Burada kural olarak belirtilmelidir ki, ihtiyati tedbir kararı geçici nitelikte önlem olduğundan, durum ve şartların değişmesi halinde değiştirilebileceğinden buna ilişkin mahkeme kararlarının temyiz olanağı yoktur. Ancak, az yukarıda sözü edildiği üzere davacının istemi ihtiyati tedbir kararına itiraz niteliğinde değil, dava açılmasından önce verilen tedbir kararı üzerine tapu kaydına konan şerhin terkini talebine ilişkin bulunduğundan, bu talebin kabul ya da reddine dair mahkeme kararları temyiz edilebilir.*

DEĞERLENDİRME Bu karar, 334. maddenin uygulamada nasıl işletildiğine ilişkin **somut bir örnek** sunar. Aile mahkemesi, taşınmazların elden çıkarılmasını önlemek için maddedeki **diğer önlemler** kapsamında tapu kaydına tedbir şerhi koymuştur. Daire, böyle bir şerhin amacını açıkça belirtir: kayıt malikinin iradesiyle taşınmazı devretmesinin önüne geçmek. Kararın asıl sonucu görevle ilgilidir: mahkeme kararıyla konulan tedbiri tapu sicil müdürü kendiliğinden kaldıramaz ve şerhi kaldırmaya yetkili ve görevli mahkeme, tedbiri koyan **aile mahkemesidir.** Asliye hukuk mahkemesinin esasa girerek şerhin terkinine karar vermesi, görev kuralına aykırı bulunarak bozulmuştur. Daire ayrıca, geçici nitelikteki tedbir kararlarının kural olarak temyiz edilemeyeceğini, ancak şerhin terkinine ilişkin ayrı bir istem hakkında verilen kararın temyiz edilebileceğini belirtmiştir; bu değerlendirme 1086 sayılı Kanun döneminde yapılmıştır.

2 **YARGITAY 12. HUKUK DAİRESİ**
26.09.2023 · E. 2023/5270 · K. 2023/5343

Nafaka kararına uymama nedeniyle tazyik hapsi için icra takibi, icra emrinin tebliği ve en az bir aylık cari nafaka borcu gerekir

Nafaka alacaklısının şikâyeti üzerine icra ceza mahkemesi, tedbir nafakası kararına uymayan borçlu hakkında İİK m. 344 uyarınca tazyik hapsine karar vermiştir; karara yapılan itiraz reddedilmiştir. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, takip talebinde yalnızca birikmiş nafakanın istendiği ve cari nafaka borcu bulunmadığı görüşüyle kanun yararına bozma istemiştir.

> *5358 sayılı Kanun'la değişik 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 344. maddesinde düzenlenen ve şikâyete tabi bulunan nafaka hükmüne uymamak suçunun oluşabilmesi için, nafaka ödenmesinin kesinleşmiş bir mahkeme kararına dayanması, aylık nafakanın tahsili için icra takibine başlanılmış ve icra emrinin borçlu-sanığa tebliğ edilmiş olması, borçlunun ilâmda yazılı ödeme koşullarına uymaması, aylık nafakaya hükmedilmesi halinde icra emrinin tebliği ile şikâyet tarihi arasında işlemiş en az bir aylık cari nafaka borcunun bulunması, borçlu-sanık tarafından nafakanın kaldırılması veya azaltılması hususunda açılmış bir davanın bulunmaması, dava açılmış ise sonuçlanmış olması ve şikâyet hakkının suçun işlendiğinin öğrenilmesinden itibaren 3 ay ve her halde işlenmesinden itibaren 1 yıl içinde kullanılması gerektiği hususları birlikte değerlendirildiğinde; Dosya kapsamına göre, ödeme icra emrinin borçluya 06.04.2021 tarihinde tebliğ edildiği, müşteki vekilinin ise 21.07.2021 tarihli dilekçesi ile tarih belirtmeksizin sadece müşteki lehine hükmedilen nafakanın ödenmediğini belirterek şikâyette bulunduğu, icra emrinin tebliği ile şikâyet tarihi arasında işlemiş en az bir aylık cari nafaka borcunun bulunmakta ise de, takip talebinde cari nafaka alacağı talep edilmeyip adi alacak niteliğindeki geçmiş dönem nafaka borçlarının tahsilinin talep edildiği, işleyecek aylık nafaka talebinin bulunmadığı, atılı suçun unsurlarının oluşmadığı gözetilmeden, itirazın reddi yerine, yazılı şekilde kabulüne karar verilmesinde isabet görülmemiştir." Şeklindeki gerekçeye dayandığı anlaşılmıştır. II.GEREKÇE 1.Sanığın, yargılama konusu eylemi için 2004 sayılı Kanun'un 344. maddesinde "üç aya kadar tazyik hapsi" öngörüldüğü belirlen-*

miştir. 2. 2004 sayılı Kanun'un "Nafakaya ilişkin kararlara uymayanların cezası" başlıklı 344. maddesi "Nafakaya ilişkin kararların gereğini yerine getirmeyen borçlunun, alacaklının şikâyeti üzerine, üç aya kadar tazyik hapsine karar verilir. Hapsin tatbikine başlandıktan sonra kararın gereği yerine getirilirse, borçlu tahliye edilir. Borçlunun, nafakanın kaldırılması veya azaltılması talebiyle dava açmış olması halinde, ileri sürdüğü sebepler göz önünde bulundurularak, tazyik hapsinin uygulanması bu davanın sonuna bırakılabilir." şeklinde düzenlenmiştir. 3.5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanun'un 2/l. maddesinde disiplin hapsi; "Kısmî bir düzeni korumak amacıyla yaptırım altına alınmış olan fiil dolayısıyla verilen, seçenek yaptırımlara çevrilemeyen, önödeme uygulanamayan, tekerrüre esas olmayan, şartla salıverilme hükümleri uygulanamayan, ertelenemeyen ve adlî sicil kayıtlarına geçirilmeyen hapsi" olarak tanımlanmıştır. 4.2004 sayılı Kanun'un da icra suçlarıyla ilgili hükümlerin 331 ilâ 345/b maddeleri arasında, muhakeme usulüne ilişkin hükümlerinin ise 346 ilâ 354 üncü maddelerinde düzenlendiği, icra suçlarının, suç olarak düzenlenmek suretiyle hapis ve adlî para cezası şeklinde yaptırımlara bağlananlar ile disiplin veya tazyik hapsi yaptırımına bağlananlar şeklinde ikili bir ayrıma tâbi tutulduğu, disiplin hapsi veya tazyik hapsinin, bir suç karşılığı olmayıp kısmî bir düzeni korumak amacıyla yaptırım altına alınmış bir fiil karşılığı olarak uygulanan seçenek yaptırımlara çevrilemeyen, ön ödeme uygulanamayan, tekerrüre esas olmayan, şartla salıverilme hükümleri uygulanamayan, ertelenemeyen ve adlî sicil kayıtlarına geçirilmeyen yaptırımlardır. 5.Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 19.04.2005 tarihli ve 2005/17-7 Esas, 2005/37 sayılı kararında belirtildiği üzere, 5358 sayılı Kanun'la değişik 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 344. maddesinde düzenlenen ve şikâyete tabi bulunan nafaka hükmüne uymamak suçunun oluşabilmesi için, nafaka ödenmesinin kesinleşmiş bir mahkeme kararına dayanması, aylık nafakanın tahsili için icra takibine başlanılmış ve icra emrinin borçlu-sanığa tebliğ edilmiş olması, borçlunun ilamda yazılı ödeme koşullarına uymaması, aylık nafakaya hükmedilmesi halinde icra emrinin tebliği ile şikayet tarihi arasında işlemiş en az bir aylık cari nafaka borcunun bulunması, borçlu-sanık tarafından nafakanın kaldırılması veya azaltılması hususunda açılmış bir davanın bulunmaması, dava açılmış ise sonuçlanmış olması ve şikayet hakkının suçun işlendiğinin öğrenilmesinden itibaren 3 ay ve her halde işlenmesinden itibaren 1 yıl içinde kullanılması gerekir.

DEĞERLENDİRME Bu karar, 334. maddenin güvence altına aldığı gelecekteki nafakanın yanında, **ödenmeyen nafaka** için başvurulabilecek bir yolun şartlarını gösterir. Daire, Ceza Genel Kurulu'nun kabul ettiği şartları sıralar: nafaka ödenmesinin kesinleşmiş bir mahkeme kararına dayanması, aylık nafakanın tahsili için icra takibine başlanmış ve icra emrinin borçluya tebliğ edilmiş olması, borçlunun ilamdaki ödeme koşullarına uymaması, icra emrinin tebliği ile şikâyet tarihi arasında işlemiş **en az bir aylık cari nafaka** borcunun bulunması, borçlunun açtığı bir kaldırma veya azaltma davasının bulunmaması ya da sonuçlanmış olması ve şikâyetin süresinde yapılması. Somut olayda takip talebinde devam edecek aylara ilişkin işleyecek nafaka da açıkça istendiği için cari nafaka borcu bulunduğu kabul edilmiş

ve kanun yararına bozma istemi reddedilmiştir. Uygulamadaki ders açıktır: takip talebinde yalnızca birikmiş nafaka değil, **işleyecek aylık nafaka** da istenmelidir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 198:** Eşler arasında borçlulara ait önlemler.
- **TMK m. 199:** Tasarruf yetkisinin sınırlanması.
- **TMK m. 327:** Bakım ve eğitim giderlerinin kapsamı.
- **TMK m. 329:** Nafaka davası açma hakkı.
- **TMK m. 330:** Nafaka miktarının takdiri.
- **TMK m. 331:** Durumun değişmesi.
- **TMK m. 332:** Nafaka davasında geçici önlemler.
- **TMK m. 333:** Babalığın tespitinden önce nafaka.

KARARLAR DİZİNİ

Sayfa numaraları kararın anıldığı sayfaları gösterir; koyu yazılan numara, kararın İçtihatlar bölümünde ayrıntılı olarak incelendiği sayfadır.

ANAYASA MAHKEMESİ — NORM DENETİMİ

25.06.2009 · E. 2008/30 · K. 2009/96 . 1851, 1852, 1853, 1854, 1855, 1856, **1857**, 1860, 1887
02.07.2009 · E. 2005/114 · K. 2009/105 ..... 2284, 2285, 2287, 2288, 2289, **2291**
27.10.2011 · E. 2010/71 · K. 2011/143 ..... 2006, 2030, 2032, 2033, 2034, 2037
08.12.2011 · E. 2010/119 · K. 2011/165 ..... 2287, 2289, **2292**
15.03.2012 · E. 2011/116 · K. 2012/39 ..... 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2037
27.12.2012 · E. 2012/35 · K. 2012/203 ..... 2243, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, **2258**, **2259**
10.10.2013 · E. 2013/62 · K. 2013/115 ..... 1856, 1861, 1881, 1882, 1883, **1886**, 1895
23.11.2016 · E. 2016/46 · K. 2016/178 ..... 2167, 2168, 2169, **2177**
13.12.2017 · E. 2017/167 · K. 2017/172 ..... 2239, 2240, 2243, **2245**, 2252, 2255, 2256, **2260**
19.09.2019 · E. 2019/79 · K. 2019/76 . 1881, 1883, **1887**
26.07.2023 · E. 2023/37 · K. 2023/140 ..... 1813, 1816, 1820, 1821, 1822, 1823, 1824, **1826**, 1853
26.07.2023 · E. 2023/3 · K. 2023/139 . 2182, 2184, 2185, 2186, 2187, **2188**
23.01.2024 · E. 2023/135 · K. 2024/18 ..... 1881, 1882, 1883, **1885**, 1887, 1895
30.05.2024 · E. 2023/167 · K. 2024/115 ..... 1852, 1854, 1856, **1858**
10.09.2025 · E. 2024/233 · K. 2025/181 ..... 1868, 1870, **1875**

ANAYASA MAHKEMESİ — BİREYSEL BAŞVURU

Hayriye Özdemir, B. No: 2013/3434, 25.06.2015 ..... 2287, **2293**
Figen Güneştaş ve diğerleri, B. No: 2014/18376, 26.10.2017 ..... 2341, 2344, 2346, **2358**
Dalga Eda Yıldırım ve Özgün Yıldırım, B. No: 2014/5974, 26.12.2017 ..... 1857, **1864**
Sezen Acar Özfidan, B. No: 2014/16746, 25.01.2018 ..... 2341, 2343, **2357**
S.E., B. No: 2017/40178, 26.02.2020 .. 2284, 2286, 2287, 2289, **2294**
Feride Gökvardar, B. No: 2016/72747, 02.12.2020 ..... 1855, 1856, **1859**
Bahadır Üney ve diğerleri, B. No: 2018/4453, 10.03.2022 ... 2312, 2313, 2314, 2316, 2318, **2320**
M.Ş.N. (2), B. No: 2018/27095, 04.07.2022 . 2314, 2315, **2319**
G.K. ve Ü.K., B. No: 2018/31989, 13.09.2022 ..... 2121, 2122, 2123, 2124, **2130**
Ayten Adalı ve diğerleri, B. No: 2019/2036, 21.12.2022 ..... 1822, 1825, **1826**
Yıldız Ceylan Var, B. No: 2020/10490, 25.07.2023 ... 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, **2097**

YARGITAY HUKUK GENEL KURULU

22.12.2004 · E. 2004/2-554 · K. 2004/742 .... 1852, 1854, 1856, **1860**
02.02.2005 · E. 2004/2-746 · K. 2005/22 ..... 2003, 2006, 2008, **2012**
05.05.2010 · E. 2010/2-228 · K. 2010/254 ... **2275**
21.09.2011 · E. 2011/2-431 · K. 2011/553 .... 2135, 2143
07.03.2012 · E. 2011/2-775 · K. 2012/116 ... **1848**
11.04.2012 · E. 2012/2-302 · K. 2012/287 ... **2112**, 2135, 2138, **2142**, **2278**
17.10.2012 · E. 2012/3-470 · K. 2012/713 .... 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, **2397**, 2435
11.03.2015 · E. 2013/1539 · K. 2015/1007 .... 2417, 2419, **2423**
13.03.2015 · E. 2013/1755 · K. 2015/1039 .... 2284, 2285, 2287, 2288, 2289, **2292**
13.03.2015 · E. 2013/1627 · K. 2015/1020 .... 2384, 2395, 2396, **2399**
30.09.2015 · E. 2014/226 · K. 2015/2029 ..... 1812, 1815, **1816**
18.11.2015 · E. 2015/259 · K. 2015/2625 ..... 2287, 2288, 2290, **2297**
29.01.2016 · E. 2015/135 · K. 2016/118 2298
29.01.2016 · E. 2014/101 · K. 2016/111 ..... 2429, 2431, 2433, **2437**
13.04.2016 · E. 2014/717 · K. 2016/503 ..... **1860**
09.05.2018 · E. 2017/1899 · K. 2018/1052 .... 2431, 2432, 2435, **2442**, 2448, 2449, 2450, 2453, **2457**
04.07.2018 · E. 2017/1922 · K. 2018/1305 .... 1830, 1833, 1834, **1836**, **1848**

16.10.2018 · E. 2017/1920 · K. 2018/1432 .... 1972, 1976, **1978**, 1987, 1992, **1994**
18.10.2018 · E. 2017/1927 · K. 2018/1471 .... 2035, **2040**
19.09.2019 · E. 2017/1894 · K. 2019/918 ..... 2406, 2407, 2409, **2413**
05.11.2019 · E. 2017/959 · K. 2019/1131 ..... 2391, 2393, 2395, **2400**
05.11.2019 · E. 2017/2118 · K. 2019/1138 .... 2393, 2395, 2397, **2400**
05.11.2019 · E. 2017/2916 · K. 2019/1130 .... 2419, 2421, **2423**, 2429, 2431, 2432, 2433, 2434, **2437**
07.11.2019 · E. 2019/117 · K. 2019/1153 ..... 2406, 2407, **2411**, 2419, 2421, **2428**
14.11.2019 · E. 2018/904 · K. 2019/1181 ..... 2376, 2377, 2379, 2380, 2381, **2383**, 2393, 2394, 2395, 2397, **2401**
14.11.2019 · E. 2017/2613 · K. 2019/1191 .... 2404, 2405, 2406, 2407, 2409, **2412**
14.11.2019 · E. 2017/1513 · K. 2019/1182 .... 2417, 2419, 2422, **2426**
30.06.2020 · E. 2017/2147 · K. 2020/495 ..... 2183, 2187, **2190**, 2198
23.12.2020 · E. 2017/1926 · K. 2020/1057 .... 2149, 2150, 2152, 2153, 2154, **2156**, **2157**, 2164
09.03.2021 · E. 2020/269 · K. 2021/228 ..... 1778, 1780, **1785**
05.10.2021 · E. 2017/2045 · K. 2021/1154 .... 2061, **2062**, 2107, 2108, **2110**, **2111**, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, **2139**, **2140**, **2141**, **2142**
05.10.2021 · E. 2017/2518 · K. 2021/1155 .... 2068, 2070, 2071, 2072, 2073, **2074**, **2075**, 2082, 2083, 2084, **2087**, 2165, 2168, 2169, 2170, 2171, **2172**, **2173**, **2174**, 2180, 2226, 2227, 2228, **2231**, 2234, 2235, 2237, 2240, 2242, **2250**
02.11.2021 · E. 2018/245 · K. 2021/1300 ..... 1778, 1781, **1784**
01.03.2022 · E. 2020/728 · K. 2022/237 ..... 2406, 2410, **2414**, 2435, 2436
22.02.2023 · E. 2022/132 · K. 2023/100 ..... 2376, 2379, 2381, **2384**
21.06.2023 · E. 2022/657 · K. 2023/672 ..... 2448, 2451, 2455, **2456**
04.10.2023 · E. 2022/762 · K. 2023/883 ..... 1884, **1891**, 2008, **2010**
29.05.2024 · E. 2023/383 · K. 2024/294 ..... 1896, 1897, **1900**
10.07.2024 · E. 2023/422 · K. 2024/370 ..... 2239, 2252, 2254, 2255, 2256, 2257, 2259, **2261**, **2262**
25.09.2024 · E. 2023/53 · K. 2024/464 ..... 2299, 2301, 2302, 2303, **2305**, **2306**, **2307**
12.02.2025 · E. 2023/653 · K. 2025/25 ..... 2302, 2303, **2310**
01.10.2025 · E. 2024/298 · K. 2025/595 1890
08.10.2025 · E. 2024/366 · K. 2025/603 ..... 1893, 1896, 1897, 1898, **1899**, 1905, 1907, 1909, **1911**, 1916, 1918, 1920, **1922**, 1930, 1933, 1934, **1936**, 1957, **1958**, 2003, 2006, 2008, **2009**

YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ

09.02.2006 · E. 2005/17017 · K. 2006/1201 . 2201, 2203, **2209**
29.03.2006 · E. 2005/19713 · K. 2006/4349 . 2080, 2082, 2083, 2084, **2086**
17.10.2006 · E. 2006/6053 · K. 2006/14135 . 2094, 2096, **2101**, 2210, 2213, 2214, **2222**
22.01.2007 · E. 2006/20436 · K. 2007/97 ..... 2362, 2372
22.11.2007 · E. 2006/21229 · K. 2007/16267 ..... 2201, **2208**
17.01.2008 · E. 2007/17529 · K. 2008/242 .... 2366, **2369**
13.02.2008 · E. 2007/1096 · K. 2008/1481 .... 2365, **2371**
25.02.2008 · E. 2008/679 · K. 2008/2251 2342
21.04.2008 · E. 2007/5591 · K. 2008/5580 .... 1825, **1828**
05.05.2008 · E. 2007/6814 · K. 2008/6385 .... 1801, **1806**
18.09.2008 · E. 2008/11211 · K. 2008/12163 ..... 1870, **1874**
26.01.2009 · E. 2008/18852 · K. 2009/623 .... 2020, 2022, **2026**
05.02.2009 · E. 2007/16236 · K. 2009/1545 . 2020, 2022, **2024**
23.02.2009 · E. 2009/1164 · K. 2009/2836 .... 1822, 1824, **1828**
09.03.2009 · E. 2008/8645 · K. 2009/4203 .... 2094, **2099**
09.03.2009 · E. 2008/8424 · K. 2009/4219 .... 2271, **2277**
11.03.2009 · E. 2007/17974 · K. 2009/4311 . 1822, 1824, **1827**
12.03.2009 · E. 2007/18062 · K. 2009/4443 . 1797, 1799, 1801, **1803**
19.03.2009 · E. 2008/20499 · K. 2009/5026 . 2446, 2448, 2449, 2450, **2452**, 2457
25.03.2009 · E. 2008/17929 · K. 2009/5547 . 2381, **2385**
06.04.2009 · E. 2009/2547 · K. 2009/6486 .... 1799, 1801, **1803**
07.05.2009 · E. 2009/3008 · K. 2009/9014 .... 2020, 2022, **2026**, 2042, 2044, 2045, 2047, **2051**
01.07.2009 · E. 2008/10816 · K. 2009/12915 ..... 2227, 2228, **2233**, 2247
28.09.2009 · E. 2008/11572 · K. 2009/16004 ..... 2136, 2137, 2138, **2145**, 2155
30.09.2009 · E. 2008/11251 · K. 2009/16259 ..... 2109, **2115**, 2138
23.11.2009 · E. 2009/12983 · K. 2009/20485 ..... 2269, 2270, 2271, 2272, **2273**, **2274**, **2275**
20.01.2010 · E. 2009/21306 · K. 2010/961 .... 1835, **1838**, 1898, **1903**, 1920, **1922**
03.02.2010 · E. 2008/20343 · K. 2010/1606 . 2227, 2228, **2232**, 2242
01.03.2010 · E. 2009/12895 · K. 2010/3777 . 2124, **2130**

05.07.2010 · E. 2010/10900 · K. 2010/13349 ..... 1800, 1801, **1805**
15.07.2010 · E. 2009/12552 · K. 2010/14280 ..... 2257, **2266**
18.10.2010 · E. 2010/5423 · K. 2010/16998 . 2122, 2124, **2129**
30.11.2010 · E. 2010/17813 · K. 2010/19935 ..... 1854, 1856, **1862**
13.12.2010 · E. 2009/18034 · K. 2010/20939 ..... 1800, 1801, **1804**
13.12.2010 · E. 2010/8060 · K. 2010/20946 . 1856, **1864**
17.01.2011 · E. 2010/21297 · K. 2011/187 .... 2152, 2153, 2154, **2162**, 2248
16.02.2011 · E. 2010/494 · K. 2010/2584 ..... 2404, 2406, 2409, **2413**
22.02.2011 · E. 2009/21451 · K. 2011/2998 . 2068, 2071, 2072, **2076**, 2085, **2087**
22.03.2011 · E. 2010/2504 · K. 2011/5087 .... 2071, 2072, **2076**
26.04.2011 · E. 2010/4491 · K. 2011/7014 .... 1800, 1801, **1805**, 1845, **1849**, 2017, 2019, 2020, 2021, **2023**
05.05.2011 · E. 2010/16919 · K. 2011/7749 . 2460, 2461, 2463, 2468, **2470**
06.06.2011 · E. 2010/7345 · K. 2011/9938 .... 1855, **1863**
18.07.2011 · E. 2010/10461 · K. 2011/12456 ..... 2185, 2186, 2187, **2191**
03.10.2011 · E. 2011/10286 · K. 2011/14804 ..... 2109, **2114**, 2122, 2123, **2125**, 2152, 2153, 2154, 2157, **2162**
27.10.2011 · E. 2010/15992 · K. 2011/17161 ..... 2452, **2455**
08.12.2011 · E. 2011/7846 · K. 2011/21327 . 1833, 1835, **1837**
15.12.2011 · E. 2011/3067 · K. 2011/22302 . 2138, **2145**
27.12.2011 · E. 2010/15717 · K. 2011/23698 ..... 2255, 2256, 2257, **2265**
26.01.2012 · E. 2010/16038 · K. 2012/1473 . 2196, 2198, 2199, 2201, **2206**
16.02.2012 · E. 2010/17317 · K. 2012/2815 . 2136, 2137, **2144**
20.02.2012 · E. 2011/9197 · K. 2012/3262 .... 2270, 2271, **2277**
06.03.2012 · E. 2011/9742 · K. 2012/4823 .... 2360, 2362, 2363, 2367, **2372**
22.03.2012 · E. 2011/13667 · K. 2012/6850 . 2363, 2364, 2366, **2371**
05.04.2012 · E. 2011/14615 · K. 2012/8392 . 2269, 2270, 2272, **2280**
12.04.2012 · E. 2011/1980 · K. 2012/9434 .... 1812, 1815, **1817**
02.05.2012 · E. 2011/15871 · K. 2012/11745 2344
07.05.2012 · E. 2011/4244 · K. 2012/12079 . 1813, 1815, **1818**
14.05.2012 · E. 2011/5203 · K. 2012/12923 . 2267, 2268, 2270, 2271, **2276**
14.06.2012 · E. 2011/19471 · K. 2012/16219 ..... 2107, 2108, **2116**, 2224, 2226, 2227, 2228, **2230**
13.09.2012 · E. 2011/9530 · K. 2012/21110 . 2151
17.09.2012 · E. 2011/10202 · K. 2012/21436 ..... 2149, 2152, 2154, **2159**
01.10.2012 · E. 2011/10307 · K. 2012/23131 ..... 1843, 1845, **1847**
05.12.2012 · E. 2011/16609 · K. 2012/29215 ..... 1810, 1812, 1815, **1816**
10.12.2012 · E. 2011/17897 · K. 2012/29697 ..... 2152, 2153, 2154, **2158**
13.12.2012 · E. 2011/17066 · K. 2012/30244 ..... 1856, **1863**
17.12.2012 · E. 2011/18166 · K. 2012/30659 ..... 2107, 2108, 2109, **2113**, 2123, **2131**, 2152, 2154, **2163**
28.01.2013 · E. 2013/113 · K. 2013/2100 ..... 2154, **2163**
11.02.2013 · E. 2012/9950 · K. 2013/3098 .... 2379, 2382, **2387**
12.02.2013 · E. 2013/1056 · K. 2013/3271 .... 1840, 1843, 1844, **1846**
18.02.2013 · E. 2012/2316 · K. 2013/3768 .... 2008, **2011**
19.02.2013 · E. 2012/9309 · K. 2013/4102 .... 2150, 2152, 2153, 2154, **2161**
05.03.2013 · E. 2012/3562 · K. 2013/5677 .... 1851, 1854, 1855, **1861**
21.03.2013 · E. 2012/15759 · K. 2013/7772 . 2363, 2367, **2373**
15.04.2013 · E. 2013/6628 · K. 2013/10518 . 1855, 1856, **1862**
15.04.2013 · E. 2012/13407 · K. 2013/10514 ..... 2198, 2199, 2200, **2203**
18.06.2013 · E. 2012/25485 · K. 2013/16997 ..... 2363, **2370**
06.11.2013 · E. 2013/5319 · K. 2013/25210 . 2360, 2363, 2364, **2368**
16.12.2013 · E. 2013/13142 · K. 2013/29713 ..... **2278**
25.11.2014 · E. 2014/5302 · K. 2014/23763 . 2356
25.12.2014 · E. 2014/17337 · K. 2014/26575 ..... 2450, 2454
23.03.2015 · E. 2014/16086 · K. 2015/5142 . 2154, **2159**
13.05.2015 · E. 2015/6405 · K. 2015/10055 . 2446, 2448, 2449, 2450, **2454**
02.06.2015 · E. 2014/28069 · K. 2015/11292 ..... 2448, 2450, **2453**
10.06.2015 · E. 2015/8027 · K. 2015/12281 . 2382, **2388**
02.07.2015 · E. 2015/12060 · K. 2015/14471 ..... 2342, 2343, 2344, 2345, **2351**
17.09.2015 · E. 2015/13700 · K. 2015/16335 ..... 2346, 2347, **2357**
06.10.2015 · E. 2015/18406 · K. 2015/17544 ..... 2341, 2343, 2344, 2347, **2356**

02.02.2016 · E. 2015/26619 · K. 2016/1576 . 2343, 2344, 2345, **2352**
17.02.2016 · E. 2016/447 · K. 2016/2843 ..... 2393, 2396, **2398**
19.04.2016 · E. 2016/1083 · K. 2016/7967 2390
06.10.2016 · E. 2016/14080 · K. 2016/13582 ..... 2121, 2122, 2124, **2129**, 2138
14.12.2016 · E. 2016/17305 · K. 2016/15942 ..... 2446, 2448, 2449, 2450, **2453**
03.05.2017 · E. 2016/432 · K. 2017/5232 ..... 2417, 2419, 2420, 2421, **2426**
22.06.2017 · E. 2016/4748 · K. 2017/7937 .... 2394, 2395
28.11.2017 · E. 2016/23647 · K. 2017/13429 ..... 2044, 2045, 2047, **2050**
18.12.2017 · E. 2017/6469 · K. 2017/14754 . 2431, 2432, 2433, 2434, **2441**
08.02.2018 · E. 2017/7083 · K. 2018/1644 .... 2340, 2343, 2345, 2347, **2349**
26.06.2018 · E. 2016/17949 · K. 2018/8149 . 2393, 2394
12.09.2018 · E. 2016/21389 · K. 2018/9106 . 2301, 2302, 2304, **2309**
27.03.2019 · E. 2018/4770 · K. 2019/3562 .... 2042, 2046, **2048**
08.04.2019 · E. 2019/2532 · K. 2019/4235 .... 2431, 2435, 2436, **2443**
12.01.2021 · E. 2020/6690 · K. 2021/82 ..... 2344, 2345, 2347, **2355**
27.01.2021 · E. 2020/6302 · K. 2021/641 ..... 2290, **2296**
28.01.2021 · E. 2021/180 · K. 2021/706 ..... 2329, 2330, 2331, **2334**, **2335**
11.03.2021 · E. 2021/1042 · K. 2021/2206 .... 2287, 2289, **2296**
16.06.2021 · E. 2021/3176 · K. 2021/5031 .... 2287, 2288, 2289, **2294**, **2295**
30.11.2021 · E. 2021/8858 · K. 2021/8931 .... 1868, 1870, **1873**
16.12.2021 · E. 2021/9465 · K. 2021/9653 .... 2329, 2330, 2331, **2335**
27.12.2021 · E. 2021/9667 · K. 2021/10069 . 1991, 1992, **1997**
27.12.2021 · E. 2021/6807 · K. 2021/7929 .... 2240, 2241, **2244**
07.02.2022 · E. 2021/10601 · K. 2022/947 .... 1778, 1780, **1782**
28.02.2022 · E. 2021/10407 · K. 2022/1840 . 2462, 2466
01.03.2022 · E. 2021/8467 · K. 2022/1932 .... 2124, **2128**, 2138, **2147**
09.03.2022 · E. 2021/5709 · K. 2022/2228 .... 2199, 2200, 2202, **2207**
09.03.2022 · E. 2021/5783 · K. 2022/2231 .... 2272, **2281**
16.03.2022 · E. 2021/5782 · K. 2022/2513 .... 2185, 2187, **2194**
05.04.2022 · E. 2022/1070 · K. 2022/3255 .... 1871, **1876**
30.05.2022 · E. 2022/3924 · K. 2022/5102 .... 2072, 2073, **2077**, 2083, 2085, **2088**
13.06.2022 · E. 2022/5082 · K. 2022/5673 .... 1789, 1791, **1795**
20.06.2022 · E. 2022/5465 · K. 2022/6032 .... 2199, 2201, **2206**
10.10.2022 · E. 2022/7927 · K. 2022/7925 .... 2458, 2460, 2462, **2465**
20.12.2022 · E. 2022/9572 · K. 2022/10732 . 1977, **1984**
27.12.2022 · E. 2022/10009 · K. 2022/10923 ..... 1843, 1845, **1847**
09.02.2023 · E. 2023/16 · K. 2023/509 ..... 2030, 2033, 2035, **2038**
14.03.2023 · E. 2022/10504 · K. 2023/991 .... 2393, 2395, 2396, **2402**
16.03.2023 · E. 2022/9254 · K. 2023/1158 .... 1884, **1891**
16.03.2023 · E. 2022/9568 · K. 2023/1160 .... 2008, **2011**
28.03.2023 · E. 2023/32 · K. 2023/1386 ..... 2329, 2331, **2338**
30.03.2023 · E. 2023/1042 · K. 2023/1507 2348
06.04.2023 · E. 2023/1060 · K. 2023/1698 .... 2345, 2346, **2350**
13.04.2023 · E. 2023/1593 · K. 2023/1827 .... 2315, 2317, **2323**
27.04.2023 · E. 2022/10715 · K. 2023/2014 . 2022, **2027**
10.05.2023 · E. 2023/694 · K. 2023/2329 ..... 2329, 2330, **2338**
11.05.2023 · E. 2023/1487 · K. 2023/2373 .... 2009, **2016**, 2046, **2052**, 2460, 2463, **2467**
11.05.2023 · E. 2023/533 · K. 2023/2370 ..... 2056, 2058, 2059, 2060, **2064**
23.05.2023 · E. 2023/2975 · K. 2023/2609 .... 1878, 1881, 1882, **1890**
07.06.2023 · E. 2023/4385 · K. 2023/3019 .... 2329, 2331, **2337**
21.09.2023 · E. 2023/6708 · K. 2023/4167 .... 2345, 2346, **2354**
04.10.2023 · E. 2023/4795 · K. 2023/4463 .... 2022, **2028**
12.10.2023 · E. 2023/7383 · K. 2023/4728 2348
07.11.2023 · E. 2023/625 · K. 2023/5220 ..... 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, **2126**, **2127**
07.11.2023 · E. 2023/1076 · K. 2023/5222 .... 2199, 2202, 2207, **2208**
21.11.2023 · E. 2023/7902 · K. 2023/5431 .... 1991, **1995**
23.11.2023 · E. 2023/2034 · K. 2023/5620 .... 2315, 2316, **2323**
27.11.2023 · E. 2023/7891 · K. 2023/5667 .... 1977, **1983**
19.12.2023 · E. 2023/3409 · K. 2023/6301 .... 1871, **1875**
09.01.2024 · E. 2023/8883 · K. 2024/4 ..... 1878, 1881, 1883, **1888**

09.01.2024 · E. 2023/3128 · K. 2024/58 ..... 2315, 2316, **2322**
09.01.2024 · E. 2023/9245 · K. 2024/42 2342
06.02.2024 · E. 2022/9358 · K. 2024/751 ..... 2093, 2095, 2096, **2100**
26.02.2024 · E. 2023/7541 · K. 2024/1196 .... 2184, **2194**
18.03.2024 · E. 2023/8263 · K. 2024/1812 .... 2462, 2468
26.03.2024 · E. 2023/9549 · K. 2024/2079 .... 2331, **2337**
18.04.2024 · E. 2023/9436 · K. 2024/2699 .... 1992, **1998**
18.04.2024 · E. 2024/599 · K. 2024/2571 2345
24.04.2024 · E. 2024/2396 · K. 2024/2779 .... 1930, 1933, 1935, **1937**, 1947, **1950**
24.04.2024 · E. 2024/277 · K. 2024/2812 ..... 2458, 2460, 2462, **2464**
29.04.2024 · E. 2024/1805 · K. 2024/2930 .... 2421, **2424**
13.05.2024 · E. 2023/2722 · K. 2024/3359 .... 1987, 1993, **1995**
22.05.2024 · E. 2024/2915 · K. 2024/3726 2475
10.06.2024 · E. 2023/8297 · K. 2024/4445 .... 2329, 2331, **2336**
03.07.2024 · E. 2024/2657 · K. 2024/5290 2346
04.07.2024 · E. 2024/3096 · K. 2024/5322 .... 2342, 2343, 2346, 2348, **2353**
10.09.2024 · E. 2024/3340 · K. 2024/5512 .... 2429, 2431, 2433, **2443**, 2448, **2456**
17.09.2024 · E. 2024/2787 · K. 2024/5954 .... 2033, 2034, 2035, **2038**
26.09.2024 · E. 2024/3002 · K. 2024/6466 .... 2119, 2121, 2122, 2123, **2126**
01.10.2024 · E. 2024/5632 · K. 2024/6676 .... 2237, 2240, 2241, 2242, **2251**
09.10.2024 · E. 2024/6365 · K. 2024/7054 ... **1890**
14.10.2024 · E. 2024/4102 · K. 2024/7321 .... 2346, 2347
14.10.2024 · E. 2024/4358 · K. 2024/7329 .... 2346, **2354**
14.10.2024 · E. 2023/8498 · K. 2024/7300 .... 2419, 2420, 2422, **2427**
15.10.2024 · E. 2024/8050 · K. 2024/7363 .... 2212, 2213, 2214, **2217**
06.11.2024 · E. 2024/8685 · K. 2024/8366 .... 1896, 1898, **1901**, 1921, **1926**
06.11.2024 · E. 2024/2346 · K. 2024/8355 .... 2034, 2035, **2039**
20.11.2024 · E. 2024/3544 · K. 2024/8927 .... 1815, **1818**
12.12.2024 · E. 2024/8109 · K. 2024/9958 .... 2346, 2347
26.12.2024 · E. 2024/9076 · K. 2024/10586 . 2431, 2436, **2444**
23.01.2025 · E. 2024/9928 · K. 2025/728 ..... 2343, 2346, **2355**
11.02.2025 · E. 2024/7837 · K. 2025/1258 .... 2460, 2461, 2463, **2468**
20.02.2025 · E. 2025/550 · K. 2025/1787 ..... 1933, 1935, **1938**
24.02.2025 · E. 2023/7449 · K. 2025/1842 .... 2315, 2316, **2322**
21.04.2025 · E. 2024/6232 · K. 2025/4034 .... 2056, 2058, 2059, 2060, **2064**
21.04.2025 · E. 2024/7588 · K. 2025/4035 .... 2138, **2144**
06.05.2025 · E. 2025/1468 · K. 2025/4646 .... 2396, 2399
15.05.2025 · E. 2025/436 · K. 2025/5175 ..... 2284, 2287, 2289, **2297**
29.05.2025 · E. 2025/2649 · K. 2025/5503 .... 2312, 2315, 2317, **2320**, **2321**, 2326, 2327, 2328, 2329, 2331, 2332, **2333**
30.06.2025 · E. 2025/2697 · K. 2025/6633 .... 1879, 1881, 1884, **1888**
16.09.2025 · E. 2025/1983 · K. 2025/7379 .... 2168, 2169, 2171, 2174, **2175**, 2229, **2235**
16.09.2025 · E. 2025/4237 · K. 2025/7337 .... 2346, 2347
17.11.2025 · E. 2025/7322 · K. 2025/9752 .... 1956, 1957, **1960**, 1968, **1971**, 1991, 1993, **2001**
17.11.2025 · E. 2025/7109 · K. 2025/9669 .... 1987, 1988, 1991, 1993, 1999, **2000**
20.11.2025 · E. 2025/5404 · K. 2025/9980 .... 2315, 2317, **2324**, 2328, 2329, 2330, **2333**, 2339
24.11.2025 · E. 2025/8684 · K. 2025/10103 . 1919, 1921, **1924**
02.12.2025 · E. 2025/5969 · K. 2025/10504 **1940**
02.12.2025 · E. 2025/1969 · K. 2025/10512 . 1953, 1955, 1956, 1957, **1959**
02.12.2025 · E. 2025/1399 · K. 2025/10521 . 2460, 2462, **2465**
09.12.2025 · E. 2025/5488 · K. 2025/10940 . 1932, 1933, 1935, **1939**, 1942, 1944, 1945, 1946, **1948**
09.12.2025 · E. 2025/6699 · K. 2025/10882 . 1955, 1957, 1958, **1960**
29.12.2025 · E. 2025/4646 · K. 2025/12098 . 2382, **2389**
19.01.2026 · E. 2025/9608 · K. 2026/535 ..... 2460, 2463, **2468**, 2470
24.02.2026 · E. 2025/9141 · K. 2026/2170 .... 1898, **1902**, 1919, 1920, **1927**, 1974, 1977, **1981**
26.02.2026 · E. 2025/10915 · K. 2026/2212 . 2340, 2343, 2346, **2352**
04.03.2026 · E. 2025/10739 · K. 2026/2494 . 2378, 2385
15.04.2026 · E. 2026/2058 · K. 2026/4169 .... 2429, 2430, 2431, 2433, 2435, **2439**
29.04.2026 · E. 2026/2775 · K. 2026/4877 .... 2407, **2415**
13.05.2026 · E. 2026/2961 · K. 2026/5564 .... 2340, 2343, 2344, 2345, **2350**
02.06.2026 · E. 2026/3653 · K. 2026/5927 .... 1993, **2000**
03.06.2026 · E. 2026/3678 · K. 2026/6078 .... 1882, 1883, **1886**

08.06.2026 · E. 2026/3630 · K. 2026/6201 .... 1896, 1898, **1901**
15.06.2026 · E. 2026/4142 · K. 2026/6594 .... 1934, 1935, **1937**, 1946, **1950**
15.06.2026 · E. 2025/8708 · K. 2026/6569 .... 2376, 2377, 2379, 2380, 2381, **2384**, 2430, 2431, 2433, 2434, **2439**
16.06.2026 · E. 2026/4172 · K. 2026/6723 .... 2135, 2136, 2138, **2143**
18.06.2026 · E. 2026/4934 · K. 2026/6868 .... 1990, 1991, 2000
23.06.2026 · E. 2026/4203 · K. 2026/6984 .... 1884, **1889**

YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ

23.11.2010 · E. 2010/17483 · K. 2010/18958 ..... 2448, 2451, **2454**
11.03.2013 · E. 2013/2481 · K. 2013/4013 .... 2391, 2393, 2394, 2396, **2399**, 2407, 2408, **2412**
22.12.2014 · E. 2014/20369 · K. 2014/16994 2466
02.03.2015 · E. 2014/21541 · K. 2015/3257 . 2396, **2403**
09.04.2015 · E. 2014/13301 · K. 2015/5945 . 2379, **2388**
13.04.2015 · E. 2014/20871 · K. 2015/6047 . 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, **2424**
19.10.2015 · E. 2015/9004 · K. 2015/16091 . 2458, 2460, 2461, 2462, **2466**
15.02.2016 · E. 2015/16985 · K. 2016/1699 . 2404, 2406, 2407, **2411**
23.02.2016 · E. 2015/16866 · K. 2016/2458 . 2419, 2421, **2425**
14.03.2016 · E. 2016/320 · K. 2016/3810 2408
17.11.2016 · E. 2016/4171 · K. 2016/12901 . 2429, 2431, 2432, 2435, **2441**
09.03.2017 · E. 2016/12620 · K. 2017/2897 . 2431, 2432, 2433, **2438**
11.05.2017 · E. 2016/17575 · K. 2017/7089 . 2431, 2432, 2434, **2440**
13.02.2018 · E. 2016/10103 · K. 2018/999 .... 2379, 2380, 2381, **2386**
15.05.2024 · E. 2024/292 · K. 2024/1695 ..... 2304, **2308**

YARGITAY 4. HUKUK DAİRESİ

16.09.2019 · E. 2017/1257 · K. 2019/3943 .... 2045, 2046, **2051**
06.03.2023 · E. 2022/5688 · K. 2023/2900 2382
21.11.2024 · E. 2022/352 · K. 2024/11464 .... 2379, 2381, **2386**

YARGITAY 5. HUKUK DAİRESİ

18.03.2025 · E. 2024/11504 · K. 2025/3660 . 2362, 2363, 2364, **2369**
07.07.2025 · E. 2025/7006 · K. 2025/10509 . 2363, 2364, 2365, **2374**
19.01.2026 · E. 2025/10388 · K. 2026/728 2365

YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ

26.01.2017 · E. 2017/964 · K. 2017/763 ..... 1972, 1974, 1975, 1976, **1981**
01.06.2017 · E. 2017/6551 · K. 2017/8100 .... 2196, 2197, 2199, 2201, **2203**
06.07.2017 · E. 2017/13143 · K. 2017/10069 ..... 2003, 2006, 2008, **2014**
06.07.2017 · E. 2017/6253 · K. 2017/10026 . 2059, 2061, **2065**
21.09.2017 · E. 2017/2337 · K. 2017/11300 . 2042, 2047, **2049**
21.09.2017 · E. 2017/6056 · K. 2017/11301 . 2056, 2059, 2061, **2065**
26.10.2017 · E. 2017/5937 · K. 2017/13903 . 1945, **1949**
26.10.2017 · E. 2017/6036 · K. 2017/13866 . 2045, 2047, **2050**
14.12.2017 · E. 2017/6645 · K. 2017/16865 . 2148
14.12.2017 · E. 2017/6688 · K. 2017/16864 . 2199, 2200, **2204**
21.12.2017 · E. 2017/6684 · K. 2017/17311 . 1993, **1996**
01.03.2018 · E. 2017/15426 · K. 2018/3097 . 1977, **1983**
01.03.2018 · E. 2017/7238 · K. 2018/3061 2160
05.03.2018 · E. 2017/6718 · K. 2018/5291 .... 1908, 1910, **1914**
08.03.2018 · E. 2017/6812 · K. 2018/8547 .... 1920, 1921, **1924**
08.03.2018 · E. 2017/6749 · K. 2018/8548 .... 2242, **2247**
22.03.2018 · E. 2017/7442 · K. 2018/9860 .... 2047, **2053**
29.03.2018 · E. 2017/6799 · K. 2018/10248 . 2022, **2028**
03.04.2018 · E. 2018/5222 · K. 2018/10544 . 2035, **2037**
03.05.2018 · E. 2018/9837 · K. 2018/12054 . 1977, **1985**, 2007, **2015**
22.05.2018 · E. 2017/7639 · K. 2018/12991 . 2212, 2213, 2215, **2221**
24.09.2018 · E. 2018/3959 · K. 2018/16096 . 2104, 2106, 2107, 2109, **2112**, **2113**, 2122, 2123, 2124, **2128**
25.09.2018 · E. 2018/2319 · K. 2018/16167 . 1920, **1925**
04.10.2018 · E. 2017/7798 · K. 2018/16781 . 1918, 1920, **1923**
15.10.2018 · E. 2017/7959 · K. 2018/17301 . 1910, **1914**
12.11.2018 · E. 2017/8033 · K. 2018/18468 . 2007, 2008, **2013**
19.11.2018 · E. 2017/8056 · K. 2018/18812 . 2212, 2213, 2214, 2215, **2219**
19.02.2019 · E. 2018/15997 · K. 2019/1660 . 1977, **1982**
19.02.2019 · E. 2019/216 · K. 2019/1659 ..... 2239, 2243, **2249**, 2254, 2257, **2265**

25.02.2019 · E. 2017/8395 · K. 2019/1853 .... 1992, **1998**
18.03.2019 · E. 2017/8763 · K. 2019/2797 .... 2215, **2219**
26.03.2019 · E. 2017/8844 · K. 2019/3196 .... 1919, 1921, **1925**
01.04.2019 · E. 2017/8926 · K. 2019/3457 .... 2030, 2035, **2037**
08.04.2019 · E. 2017/9165 · K. 2019/3799 .... 2255, 2257, **2263**
11.04.2019 · E. 2017/9754 · K. 2019/4021 .... 1990, 1992, **1999**
06.05.2019 · E. 2019/2023 · K. 2019/4608 .... 1833, 1834, **1837**
06.05.2019 · E. 2017/10849 · K. 2019/4600 . 1991, **1996**
11.06.2019 · E. 2018/755 · K. 2019/5728 ..... 2240, 2242, **2247**
18.06.2019 · E. 2018/10413 · K. 2019/6123 . 2106, 2107, 2108, 2109, **2115**
18.09.2019 · E. 2019/3845 · K. 2019/7684 .... 1977, **1984**
25.09.2019 · E. 2019/5153 · K. 2019/8030 .... 2241, 2242, **2246**
02.10.2019 · E. 2017/13932 · K. 2019/8435 . 2213, 2214, **2218**
13.11.2019 · E. 2019/4655 · K. 2019/10258 . 2044, 2046, 2047, **2053**
26.12.2019 · E. 2018/13616 · K. 2019/11787 ..... 2215, **2220**
17.02.2020 · E. 2019/2577 · K. 2020/1396 .... 2240, 2242, **2248**
18.11.2020 · E. 2020/282 · K. 2020/7336 ..... 1972, 1975, 1976, **1979**
04.05.2021 · E. 2021/547 · K. 2021/4022 ..... 1918, 1920, **1926**
24.05.2021 · E. 2019/5511 · K. 2021/4230 .... 1963, 1965, 1967, **1968**
07.06.2021 · E. 2020/67 · K. 2021/4771 ..... 2213, 2214, 2215, **2217**
23.06.2021 · E. 2021/2076 · K. 2021/5412 .... 2073, **2078**, 2082, 2085, **2089**, 2241, 2243, **2246**

YARGITAY 11. HUKUK DAİRESİ

27.11.2025 · E. 2025/2045 · K. 2025/7106 .... 2301, 2302, 2303, 2304, **2308**

YARGITAY 12. HUKUK DAİRESİ

25.06.2018 · E. 2018/8316 · K. 2018/6628 .... 2406, 2410, **2415**
26.09.2023 · E. 2023/5270 · K. 2023/5343 .... 2476, **2478**

YARGITAY (KAPATILAN) 14. HUKUK DAİRESİ

20.11.2008 · E. 2008/12262 · K. 2008/14361 ..... 2471, 2473, 2474, 2475, 2476, **2477**

YARGITAY (KAPATILAN) 17. HUKUK DAİRESİ

21.10.2011 · E. 2011/8190 · K. 2011/9613 .... 1868, 1871, **1872**
27.09.2013 · E. 2013/12997 · K. 2013/12989 ..... 2365, 2366, **2373**

YARGITAY 17. HUKUK DAİRESİ

31.05.2013 · E. 2013/6422 · K. 2013/8183 .... 2227, 2228, 2229, **2231**, 2242, 2257

YARGITAY (KAPATILAN) 18. HUKUK DAİRESİ

27.10.2011 · E. 2011/8200 · K. 2011/10822 . 2185, 2187, **2191**
13.09.2012 · E. 2012/8141 · K. 2012/9422 .... 1868, 1871, **1873**
08.04.2013 · E. 2013/3334 · K. 2013/5685 .... 1789, 1791, **1794**, 2201, **2205**
30.10.2013 · E. 2013/9843 · K. 2013/14118 . 2165, 2168, 2170, **2177**
21.11.2013 · E. 2013/11367 · K. 2013/15971 ..... 2458, 2460, 2463, **2467**
25.11.2013 · E. 2013/12701 · K. 2013/16234 ..... 2109, **2117**
02.05.2014 · E. 2014/644 · K. 2014/8076 ..... 2168, 2170, **2178**
05.05.2014 · E. 2014/6517 · K. 2014/8230 .... 2210, 2212, 2213, 2214, **2216**
26.06.2014 · E. 2014/4981 · K. 2014/11378 **2193**
08.09.2014 · E. 2014/4973 · K. 2014/12193 . 2155, **2160**
14.10.2014 · E. 2014/8737 · K. 2014/14140 . 2168, 2170, **2179**
21.10.2014 · E. 2014/16150 · K. 2014/14524 ..... 2463, **2469**
30.10.2014 · E. 2014/6803 · K. 2014/15239 . 2213, 2216, **2221**
19.01.2015 · E. 2014/18203 · K. 2015/625 .... 2185, 2186, **2189**
11.06.2015 · E. 2014/21067 · K. 2015/10109 ..... 2187, **2192**
30.03.2016 · E. 2015/22670 · K. 2016/5384 . 2184, **2193**
08.11.2016 · E. 2015/22729 · K. 2016/11986 ..... 2215, **2223**

YARGITAY 18. HUKUK DAİRESİ

08.10.2007 · E. 2007/7324 · K. 2007/8263 .... 1944, 1946, **1948**
14.01.2013 · E. 2012/12536 · K. 2013/146 .... 2068, 2070, 2071, 2073, **2077**, 2085, **2088**
21.10.2013 · E. 2013/9848 · K. 2013/13586 . 1789, 1790, **1792**
16.01.2014 · E. 2013/19647 · K. 2014/433 .... 2106, 2107, 2109, **2114**
08.04.2014 · E. 2013/19794 · K. 2014/6513 . 2270, 2271, 2272, **2280**

19.06.2014 · E. 2014/9156 · K. 2014/10994 ... 2462, 2466
30.06.2014 · E. 2014/10441 · K. 2014/11664 ... 2109, **2118**
30.09.2014 · E. 2014/7600 · K. 2014/13777 ... 2034, **2036**
02.10.2014 · E. 2014/5638 · K. 2014/13838 ... 1780, **1784**
30.10.2014 · E. 2014/6821 · K. 2014/15247 ... 1776, 1777, 1778, 1779, **1782**
18.11.2014 · E. 2014/14989 · K. 2014/16471 ... 2138, **2147**
18.11.2014 · E. 2014/11770 · K. 2014/16470 ... 2229, **2233**, 2242, **2250**
25.11.2014 · E. 2014/10191 · K. 2014/17016 ... 1789, 1791, **1794**
25.11.2014 · E. 2014/9630 · K. 2014/17012 ... 2091, 2094, 2095, **2098**
25.11.2014 · E. 2014/12032 · K. 2014/17015 ... 2257, **2264**
04.12.2014 · E. 2014/10042 · K. 2014/17642 ... 2255, 2257, **2264**
08.12.2014 · E. 2014/11383 · K. 2014/17755 ... 2110, **2117**
15.12.2014 · E. 2014/10605 · K. 2014/18253 ... 1910, **1913**
12.01.2015 · E. 2014/20480 · K. 2015/31 ... 2146
20.01.2015 · E. 2014/11445 · K. 2015/769 ... 2008, **2014**
03.03.2015 · E. 2014/14727 · K. 2015/3136 ... 1780, **1783**
02.04.2015 · E. 2014/17405 · K. 2015/4947 ... 2154, **2160**
06.04.2015 · E. 2014/13819 · K. 2015/5193 ... 2096, **2102**
27.04.2015 · E. 2014/18987 · K. 2015/6878 ... 1790, **1793**
05.05.2015 · E. 2014/19328 · K. 2015/7578 ... 2017, 2022, **2025**
05.05.2015 · E. 2014/19324 · K. 2015/7582 ... 2094, 2096, **2099**
05.05.2015 · E. 2014/19323 · K. 2015/7581 ... 2270, 2271, **2279**
12.05.2015 · E. 2014/15749 · K. 2015/8045 ... 2096, **2101**
12.05.2015 · E. 2015/15 · K. 2015/8047 ... **2179**, 2229, **2234**
23.06.2015 · E. 2015/8549 · K. 2015/10986 ... 2094, 2096, **2102**
16.09.2015 · E. 2014/17302 · K. 2015/12785 ... 2036, **2040**
06.10.2015 · E. 2015/12075 · K. 2015/13745 ... 1908, 1910, **1913**, 1935, **1939**, **1951**, 1957, **1961**, 1968, **1970**
03.11.2015 · E. 2015/2512 · K. 2015/15730 ... 2056, 2059, 2060, **2063**
10.11.2015 · E. 2015/2510 · K. 2015/16201 ... 2227, 2229, **2232**
11.11.2015 · E. 2015/18140 · K. 2015/16312 ... 1977, **1980**
17.11.2015 · E. 2015/3182 · K. 2015/16603 ... 1963, 1965, 1966, 1967, **1969**, 1977, **1986**
23.11.2015 · E. 2015/18479 · K. 2015/17022 ... 1907, 1908, 1909, **1911**
25.11.2015 · E. 2015/3776 · K. 2015/17156 ... 2136, 2138, **2146**
01.12.2015 · E. 2015/4023 · K. 2015/17523 ... 2059, 2061, **2067**
08.12.2015 · E. 2015/4746 · K. 2015/18041 ... 2061, **2066**, 2213, 2215, **2220**
14.12.2015 · E. 2015/4788 · K. 2015/18439 ... 1866, 1868, 1870, **1872**
26.01.2016 · E. 2015/21693 · K. 2016/1159 ... 1967, **1970**
23.02.2016 · E. 2015/23096 · K. 2016/2954 ... 2255, 2256, 2257, **2263**
01.03.2016 · E. 2015/8094 · K. 2016/3588 ... 2185, 2186, 2187, **2190**
08.03.2016 · E. 2015/8751 · K. 2016/4020 ... 2168, 2171, **2176**
29.03.2016 · E. 2016/3121 · K. 2016/5271 ... 1833, 1835, **1838**, 1898, **1903**
19.04.2016 · E. 2016/6095 · K. 2016/6227 ... 2007, **2013**
31.05.2016 · E. 2016/7135 · K. 2016/8730 ... 1908, 1909, **1912**

YARGITAY 20. HUKUK DAİRESİ

29.02.2016 · E. 2016/93 · K. 2016/2424 ... 2240, 2242, **2248**
03.10.2016 · E. 2016/8730 · K. 2016/8308 ... 1791, **1795**, 2198, 2199, 2200, 2201, **2205**, 2227, 2229, **2235**
07.05.2018 · E. 2018/2081 · K. 2018/3507 ... 2362, 2366
10.12.2018 · E. 2018/5762 · K. 2018/8070 ... 2198, 2199, 2200, **2204**
08.04.2019 · E. 2019/1092 · K. 2019/2422 ... 1787, 1789, 1790, **1792**

YARGITAY 21. HUKUK DAİRESİ

25.06.2019 · E. 2018/6371 · K. 2019/4728 ... 2299, 2301, 2302, 2303, 2304, **2310**, **2311**

BAŞVURULAN RESMÎ KAYNAKLAR

Mevzuat

- 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası
- 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
- 1086 sayılı (mülga) Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
- 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu
- 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
- 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
- 743 sayılı (mülga) Türk Kanunu Medenisi
- 4787 sayılı Kanun sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun
- 5395 sayılı Kanun sayılı Çocuk Koruma Kanunu

Yasama belgeleri

- Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem).
- 743 Sayılı Türk Kanunu Medenisinin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine… Dair Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 398 (18. Dönem).

Karar veri tabanları

- Adalet Bakanlığı Mevzuat ve İçtihat Bilgi Sistemi (mevzuat.adalet.gov.tr) — Yargıtay kararları
- Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankası (kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr) — norm denetimi ve bireysel başvuru kararları
- Mevzuat Bilgi Sistemi (mevzuat.gov.tr) — kanun metinleri

TÜRK MEDENİ KANUNU AİLE HUKUKU ŞERHİ

Türk Medeni Kanunu'nun aile hukukuna ayrılmış İkinci Kitabını (m. 118–494) madde madde inceleyen bu eser; her maddenin resmî metnini, TBMM'ye sunulan tasarının gerekçesini, 743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığını, fıkra fıkra açıklamasını ve Yargıtay ile Anayasa Mahkemesinin ilgili kararlarını bir arada sunmaktadır.

Kararlar resmî veri tabanlarındaki tam metinlerinden özetlenmiş, alıntılar karar metinlerinden aynen aktarılmıştır. Eserdeki her tespit, bir kanun hükmüne ya da künyesiyle gösterilen bir yargı kararına dayanmaktadır.

HER MADDEDE

- Resmî kanun metni
- 743 sayılı Kanun karşılığı ve değişiklik tarihçesi
- Künyeli Yargıtay ve Anayasa Mahkemesi kararları
- Uygulama tabloları, dikkat ve uygulama notları
- TBMM tasarı gerekçesi
- Fıkra fıkra, kenar numaralı açıklamalar
- Karar metninden aynen alıntılar ve değerlendirmeler
- Mahkeme ve tarih sırasıyla kararlar dizini

Av. Aydın AYDAR · Av. Murat AYDAR · Av. Eren AYDAR

avukataydinaydar.com